

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR

VERSLAGEN

OMTRENT

'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XI.

1888.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1890.

[redacted]

VERSLAGEN

OMTRENT

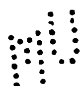
'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XI.

1888.

'S GRAVENHAGE.
1890.

Het Rijksarchief te 's Gravenhage.

I. *Archiefwezen.*

Wanneer ik er toe overga Uwer Excellentie verslag te geven van mijne werkzaamheden en van den toestand van het Rijksarchief gedurende het verloopen jaar, meen ik het eerst de aandacht op mijne bemoeiingen met andere archieven en het archiefwezen in het algemeen te moeten vestigen, om daarna achtereenvolgens de onderwerpen te kunnen behandelen, die uitsluitend het Rijksarchief betreffen.

Eene zaak voor ons archiefwezen van het hoogste gewicht is de voorgenomen ruiling van archieven met België, die door Uwer Excellentie ambtsvoorganger op nieuw aan de orde werd gesteld. Reeds sedert langen tijd was daarover vruchteloos onderhandeld. Voor het eerst werd dit onderwerp in 1855 ter sprake gebracht door den Belgischen Rijksarchivaris Gachard bij een schrijven aan zijn Nederlandschen ambtenoot Bakhuizen van den Brink, waarbij hij een zeker aantal archieven opnoemde, die België zou kunnen afstaan, indien een equivalent aangeboden werd. Die verzamelingen betroffen alleen de provincie Limburg en maakten slechts een deel uit van hetgeen van waarde is voor ons land. Bovendien keurde de heer Bakhuizen het stelsel van equivalent af. Hij verlangde, dat men vaste regels zou aannemen en daarnaar bepalen, wat in het eene of het andere land te huis behoorde, zonder te vragen, of de collecties in omvang en waarde gelijk waren. De onderhandelingen leverden dus geen bevredigend resultaat op. Tijdens mijn ambtsvoorganger werden zij meermalen hervat doch zonder vrucht. De heer Gachard bleef aan het beginsel van equivalent vasthouden, terwijl de heer van den Bergh van oordeel was, dat niet kon verkregen worden wat aan billijke eischen voldeed. Zoo stonden de zaken, toen de heer Gachard voor weinige jaren door den heer Piot als Rijksarchivaris werd opgevolgd. Ook deze plaatste zich op het standpunt van den heer Gachard door in een aan Jhr. Mr. de Stuers, Referendaris, gericht schrijven diens voorstel zoowel wat aanbod als equivalent betrof te herhalen. Alleen was er in zoover eenig verschil, dat hij aan de Limburgsche bescheiden nog eenige weinige had toegevoegd. Het was op grond van dat schrijven,

dat ik de opdracht ontving om met mijn Belgischen ambtgenoot in overleg te treden. In de naar aanleiding hiervan gevoerde briefwisseling nam ik het volgende standpunt in. Bij ruil van archieven stelt men zich niet ten doel zich van zekere bescheiden te ontdoen om daarvoor andere van dezelfde waarde in de plaats te ontvangen, maar tracht men een publiek belang te bevorderen. Men verlangt de archiefdepôts te completeeren met hetgeen daaraan ontbreekt en in het andere land berust om ze voor de wetenschap, de administratie en het publiek bruikbaarder te maken. Heeft de wederkeerige uitwisseling ten gevolge dat het eene land meer dan het andere verkrijgt, dan levert dit voor het laatste geen nadeel op, daar het verlies van enkele stukken door de algemeene verbetering van het archiefwezen opgewogen wordt. Wil men echter op dien grondslag onderhandelen, dan moet men het eens zijn over hetgeen tot de archieven van ieder land behoort en dit naar een algemeen beginsel vaststellen. Dit begrip ligt in het algemeen karakter van archieven opgesloten. De stukken namelijk, die van een administratie zijn uitgegaan en bij haar ingekomen en dientengevolge haar archief hebben uitgemaakt, vormen een geheel. Dat geheel is op zijne plaats in het land, waar de administratie gevestigd was. Zulk een archief behoort in dat land te huis, wanneer de plaats, waar de administratie haren zetel had, *thans* tot dat land behoort. Zijn er dus in een land archieven, welke naar die opvatting aan een ander land toebehooren, dan zijn deze voor uitwisseling vatbaar. Het kwam mij voor, dat de Belgische Rijksarchivaris mij eene volledige opgave moest doen van alle archieven in België, die voor ons land in aanmerking komen, evenals ik hem zulk eene opgave uit Nederland verstrekken zou. Hierdoor zouden wij elkander op de hoogte van de zaak stellen en daarna eerst zouden wij in overleg moeten treden over hetgeen in de ruiling zou worden opgenomen. Deze gedragslijn was, naar het mij toescheen, de eenige goede en bovendien in overeenstemming met de instructies, die ik ontvangen had, daar mij was voorgeschreven om bij de onderhandelingen „onafhankelijk van de vraag, of de uit te wisselen verzamelingen in omvang gelijk zijn, tot richtsnoer te nemen de vraag, waar die verzamelingen op zuiver wetenschappelijke gronden te huis behooren". In dien zin werden de onderhandelingen door mij aangeknoopt. Hoewel het zich aanvankelijk liet aanzien, dat zij zouden slagen, bleek het echter spoedig, dat wij het juist over die algemeene beginselen niet eens konden worden, zoodat zij moesten worden afgebroken en ik aan Uwe Excellentie in overweging gaf om de zaak te laten rusten.

Naar aanleiding van de nieuwe uitgave van Dr. Burkhardt's Hand- und Adressbuch der Deutschen Archive, werd mij door

de burgerlijke en kerkelijke gemeenten, de waterschappen,
ijzondere personen en instellingen enz. Tegen dat plan heb
ral op grond van den toestand der archieven mijne bezwaren
acht. Een archiefdepôt toch is niet een geheel van stukken,
komstig van dezelfde administratie, maar bevat de bescheiden,
stig van meerdere colleges en autoriteiten, die elkander in
op der tijden zijn opgevolgd. De verschillende herkomst dier
n is de grondslag voor de indeeling van het depôt en voor
de, die er heerschen moet onder de verzamelingen, welke
n de bestanddeelen uitmaken. Om een overzicht van die
ddeelen te kunnen geven moet men in de eerste plaats
, welke instellingen er vroeger hebben bestaan en in hoever
n, van haar afkomstig, aanwezig zijn. Dit laatste is alleen
jk, waar het depôt naar de administratieve beteekenis der
n geordend is. Hoewel men er zich op toelegt om voor
ere depôts zulk eene ordening tot stand te brengen, is dit,
ien op een paar uitzonderingen na, nog nergens geschied.
ogenaamde geordende archieven — zelfs die, waarvan gedrukte
arissen bestaan, — zijn doorgaans naar een ander plan inge-
Het is dus niet mogelijk de bestanddeelen anders dan bij
g te bepalen, doch hierbij stelt men zich aan menige ver-
g bloot. Iets, in die richting thans ondernomen, zou op iets
kigs en onwetenschappelijks uitloopen. Uwer Excellentie
voorganger werd van de gegrondheid dier bezwaren overtuigd
eft dan ook van het plan afgezien.

onderwerp gaf mij aanleiding een ander plan ter sprake te
en, dat naar mijne opvatting de voorkeur verdiende, namelijk
gave van een periodiek orgaan voor het archiefwezen. Voor
lagen van die onderneming was het gewenscht op kleine
te beginnen. Daarom moest het geschrift in den vorm van
arboek verschijnen en zouden de jaarlijksche archiefverslagen

uitgever over te nemen. In dien zin legde ik een uitgewerkt plan aan Uwer Excellentie ambtsvoorganger voor. Dit leidde echter niet tot het verlangde resultaat, daar Zijne Excellentie omtrent de levensvatbaarheid der onderneming meer zekerheid wenschte te hebben. Ik veroorloof mij op te merken dat het moeilijk is die zekerheid te geven, wanneer de gelegenheid ontbreekt om eene proef te nemen. Mocht Uwe Excellentie goedvinden de verslagen voor zulk een jaarboek af te staan, dan houd ik mij overtuigd, dat zij van meer nut zullen zijn dan thans het geval is. Wel is waar worden zij van Rijkswege gedrukt, maar dit geschiedt doorgaans eerst na verloop van het jaar, waarin zij zijn ingediend. In de *Staatscourant*, waarin zij het licht zien, worden zij door weinigen gelezen en wanneer zij later afzonderlijk in den handel worden gebracht hebben zij te veel van hunne actualiteit verloren. Dit is te betreuren want de verslagen bevatten dikwijls bijzonderheden, waarin ieder, dien onze geschiedenis ter harte gaat, moet belang stellen. In het jaarboek zouden zij vroeger dan thans bekend worden en onder de oogen van een grooter aantal lezers komen.

In de maand Juni ontving ik van Uwe Excellentie de opdracht om in elk gemeente-archief van Zuidholland onderzoek te doen naar de daar achtergebleven rechterlijke archieven, die ingevolge het Koninklijk besluit van 9 October 1883, *Stbl.* n°. 141, naar het Rijksarchief moesten worden overgebracht. Volgens dat besluit moest die overbrenging voor 1 Januari 1889 zijn afgeloopen. Die beschikking kon niet ten uitvoer worden gelegd, daar het mij met behulp van het weinige personeel van het Rijksarchief niet mogelijk was binnen eenige maanden tijds bijna 200 gemeente-archieven te onderzoeken. Ik stelde daarom voor het Koninklijk besluit in dien zin te wijzigen, dat het aan Uwe Excellentie overgelaten werd den termijn te bepalen, waarbinnen de overneming moest zijn geschied. Dan zou het werk over meerdere jaren kunnen verdeeld worden en er tijd en gelegenheid zijn om gelijktijdig met het onderzoek naar de rechterlijke stukken de gemeentebesturen behulpzaam te zijn in het in orde brengen der gemeente-archieven. Uwe Excellentie was echter van oordeel, dat geen gevolg kon gegeven worden aan mijn denkbeeld „om de uitvoering van de Koninklijke besluiten betreffende de oude rechterlijke archieven afhankelijk te stellen van eene wijziging der gemeentewet". Ik eerbiedig den uitgedrukten wensch Uwer Excellentie hoewel het mij niet duidelijk is, hoe mijn voorstel kon leiden tot eene schending der gemeentewet.

Toen bij eene vroegere regeling van de plaatsing van archiefstukken de Archivaris in Utrecht onder protest had voorgesteld

n twee Overijsselsche, van de bisschoppen van Utrecht afkomstige, escheiden in het depôt te Zwolle op te nemen, werd ik door Iwer Excellentie ambtsvoorganger over die zaak gehoord. Dit gaf anleiding tot eene gedachtenwisseling met genoemden Archivaris, aarbij deze de wenschelijkheid betoogde om de bisschoppelijke rchieven, thans te Utrecht en Zwolle aanwezig, in het Utrechtsche epôt te vereenigen.

Met dat denkbeeld kon ik in hoofdzaak instemmen. Hoewel de nrichting van de bisschoppelijke kanselarij in het duister bleef, neende ik te kunnen aannemen, dat de bisschop slechts eene anselarij had, wier werkzaamheid zich over het geheele Sticht itstrekte, zoodat de stukken, die van hem uitgingen en bij hem nkwamen, als een geheel moesten worden aangemerkt, al hadden ij ook op de verschillende deelen van zijn gebied betrekking. Alleen wenschte ik om redenen van practischen aard de nieuwe egeling niet tot de rekeningen te zien uitgestrekt, daar die beeffende Overijssel bezwaarlijk te Zwolle konden worden gemist. Een definitief advies kon ik echter over deze zoo gewichtige zaak og niet uitbrengen, daar ik verlangde, dat de Archivaris in Overijssel zou worden gehoord en dat men onderzoeken zou, of nder de uit de collectie Phillips te Cheltenham aangekochte nommers ich stukken bevonden die meer licht over de bisschoppelijke anselarij konden verspreiden. Toen de nommers uit Engeland vergekomen waren, bleek daaronder slechts een bisschoppelijk rchiefstuk te zijn, namelijk een Overijssslsch judiciaal, zoodat an die zijde geen licht kon worden verkregen. Inmiddels was het apport van den Archivaris in Overrijssel ingekomen, die zijne edenkingen tegen de regeling ingebracht. Met zijne theoretische eschouwingen kon ik niet instemmen, daar hij mijne opvatting van hetgeen men onder een archief te verstaan heeft niet deelde, maar beter zag ik de gegrondheid zijner practische bezwaren in. Het is tot op zekere hoogte juist, dat de Overijsselsche stukken an het bisschoppelijk archief van meer nut zijn in het Overijsselsche dan in het Utrechtsche depôt. Reeds vroeger had ik dat ngezien en daarom voorgesteld om sommige te Zwolle te plaatsen. Als zoodanig had ik de rekeningen aangegeven. Toen mij echter ebleken was, dat zij zoo weinig talrijk waren, dat zij zonder oeite voor het Overijsselsche depôt konden worden afgeschreven, kwam ik op dat denkbeeld terug en heb ik aan Uwe Excellentie n overweging gegeven het gevoelen van beide Archivarissen in e winnen omtrent de vraag, in hoever het wenschelijk zou zijn ndere bescheiden van het bisschoppelijk archief te Zwolle te eponeeren. Deze stukken zouden dan aan den Archivaris in Overijssel slechts in bruikleen moeten worden afgestaan, zoodat zij geacht konden worden deel van het Utrechtsche depôt te blijven

uitmaken, in welks inventaris zij dan ook opgenomen moesten worden. Het is mij onbekend, of Uwe Excellentie werkelijk die ambtenaren heeft gehoord, maar de beschikking is mij medegedeeld, waarbij door Uwe Excellentie beslist is, dat het gansche bisschoppelijke archief te Utrecht vereenigd zal worden. Met deze uitspraak kan ik mij in hoofdzaak vereenigen. Alleen hoop ik, dat zoo men later te Zwolle de Overijsselsche bescheiden wenscht te raadplegen, die steeds met de meeste bereidwilligheid daar ten gebruike zullen worden gegeven.

Door den vorigen Archivaris in Drenthe was een plan van inventaris van het depôt onder zijn beheer ingediend, dat door Uwer Excellentie ambtsvoorganger in 1887 werd goedgekeurd. De eerste hoofdafdeeling van dat ontwerp bevatte de archieven van de autoriteiten en instellingen, die het provinciaal bestuur vertegenwoordigden of wier bevoegdheden op dat bestuur later waren overgegaan. De tegenwoordige Archivaris wenschte de indeeling dier hoofdafdeeling in zoover te wijzigen, dat de archieven van voor 1600 dagteekenende aan de latere zouden voorafgaan en, daar die archieven nagenoeg geheel uit verspreide losse stukken bestaan, dat ieder dezer chronologisch beschreven zou kunnen worden. Na hierover met mij in overleg getreden te zijn, deed hij in dien zin een voorstel aan Uwe Excellentie. Daar de archieven, die van na 1600 dagteekenen, een samenhangend geheel vormen en dit bij de oudere niet het geval is, was ik ook van meening, dat de laatste eenigszins anders dan de eerste konden worden behandeld. Ik heb dan ook gunstig te dier zake geadviseerd.

Door Uwer Excellentie ambtsvoorganger werd ik uitgenoodigd om na gehouden overleg met den Directeur van het Kabinet des Konings een onderzoek in te stellen omtrent eene verzameling stukken geplaatst in 31 portefeuilles en in 1881 van de bureaux der Thesaurie des Konings naar het archief van 's Konings Kabinet overgebracht. Nadat hiertoe de vergunning van Zijne Majesteit den Koning verkregen was, stelde de heer Directeur mij in de gelegenheid van deze bescheiden kennis te nemen, welke vervolgens door door den Commies-Chartermeester zijn geïnventariseerd. Aangaande hare herkomst bleek het volgende.

De tegenwoordige inrichting van het Kabinet des Konings dagteekent van het jaar 1840. Voor dien tijd bestonden er twee instellingen, waavoor het tegenwoordige Kabinet in de plaats getreden is, namelijk:

1°. De Staats-Secretarie, aan het hoofd waarvan stond de Secretaris van Staat, wiens officieele werkzaamheid hoofdzakelijk

bestond in de zorg voor het opmaken, depêcheeren en deponeeren der Koninklijke besluiten;

2°. het Kabinet, bestaande uit meerdere Secretarissen, die de particuliere Secretarie des Konings uitmaakten en tevens het bureau, dat den Souverein voorlichtte omtrent de zaken, wier behandeling deze zich had voorbehouden. In 1829 werd een dier Secretarissen onder den titel van Directeur aan het hoofd van het Kabinet gesteld.

Bij het invoeren der Ministerieele verantwoordelijkheid in 1840 moest de Staats-Secretarie als zoodanig vervallen. De overblijvende werkzaamheden waren echter van dien aard, dat zij het aanhouden van eene afzonderlijke instelling noodig maakten. Gevoegelijk konden hiermede de werkzaamheden vereenigd worden, die alsnog bij het Kabinet werden verricht. De Secretaris van Staat en het Kabinet werden dientengevolge bij Koninklijk besluit van 22 December 1840 (Bijv. Staatsblad n°. 346) opgeheven en beide vervangen door het tegenwoordige Kabinet des Konings, aan welks hoofd een nieuwe Directeur werd geplaatst. Vermoedelijk zijn tengevolge van deze regeling de archieven der Staats-Secretarie en van het Kabinet vereenigd en aan den toenmaligen Directeur van het Kabinet toevertrouwd.

Bij het onderzoek der portefeuilles is gebleken, dat de stukken van voor 1840 en van na November 1813 dagteekenen, zoodat er daaronder geene voorkomen, waarop het Rijksarchief aanspraak zou kunnen maken. Zij hebben alle op staatszaken betrekking en zijn blijkbaar afkomstig van het Kabinet, zooals dit voor 1840 was samengesteld. Daar zij zich bij het archief van dat Kabinet aansluiten, heb ik aan den heer Directeur voorgesteld ze daarmede te doen vereenigen. Dientengevolge zijn de portefeuilles in het archief geplaatst en de daarvan gemaakte omschrijvingen in den inventaris van het archief opgenomen. De indeeling van het archief behoefde hierbij slechts weinig veranderd te worden.

Nog over eenige andere onderwerpen, voor het archiefwezen van eenig gewicht, heb ik ingevolge opdracht van Uwe Excellentie beschouwingen medegedeeld namelijk:

1°. over het plan van den Archivaris in Overijssel om de door hem gemaakte regesten op de judiciaalregisters van Overijssel sedert 1528 tot 1579 te vervolgen en uit te geven;

2°. over een voorstel van den Archivaris in Gelderland om zekere uit het archief van Arnhem naar het Geldersche archief verdwaalde stadscharters in te ruilen tegen eenige in het archief van Arnhem aanwezige oorkonden van Veluwsche kloosters;

3°. over een onderzoek naar Limburgsche archiefstukken in de Bibliothèque Nationale te Parijs door den Archivaris in Limburg ingesteld;

4°. over een door den Archivaris in Utrecht ingediend plan van verdeeling tusschen verschillende archieven en bibliotheken van een gedeelte der voor het Rijk aangekochte nommers uit de collectie Phillipps te Cheltenham;

5°. over de plaatsing van leenregisters en notarieele protocollen naar aanleiding van een schrijven van den Archivaris in Utrecht;

6°. over een voorstel van genoemden Archivaris om eene copie te laten maken van de resolutiën van de Gedeputeerden der nader geunieerde provinciën in het stedelijk archief te Gent.

II. *Rijksarchief.*

1. Personeel.

Het personeel der ambtenaren van het Rijksarchief onderging eenige verandering. Op het einde van het vorige jaar waren Mr. A. H. H. van der Burgh als tijdelijk ambtenaar, en de heeren J. H. Hingman als Commies-Chartermeester, J. J. Feijlbrief als adjunct-commies en F. Caland als klerk werkzaam. Met ingang van het jaar werd de heer van der Burgh tot adjunct-commies benoemd en zijne tijdelijke betrekking hierdoor in eene definitieve veranderd. Bij beschikking van Uwer Excellentie ambtsvoorganger werd hij met 19 Maart gedetacheerd bij het Koninklijk Kabinet van penningen en gegraveerde steenen alhier om daarin onder leiding van den Directeur dagelijks werkzaam te zijn, op welke regeling Uwe Excellentie later, in het belang van het Rijksarchief teruggekomen is. Nadat de heer van der Burgh met ingang van 1 September weder bij het archief werkzaam was gesteld, werd hem in de volgende maand op zijn verzoek eervol ontslag verleend. Tien jaren lang is deze wetenschappelijke ambtenaar aan het Rijksarchief verbonden geweest en gedurende dien tijd heeft hij zich door de bewerking van het archief van de Directie van den Levantschen handel en van de buitenlandsche briefwisseling van de Staten-Generaal voor die instelling verdienstelijk gemaakt.

Doch niet alleen eene vermindering ook eene vermeerdering van het personeel heb ik te vermelden. Mr. P. A. N. S. van Meurs, die reeds vroeger als volontair bij het ordenen van archieven behulpzaam was geweest, en Mr. J. E. Heeres, waren reeds bij den ingang des jaars onder den titel van klerk bij het archief ver-

bonden geworden en werden nu tot adjunct-commies benoemd. Eindelijk werd ook de heer Th. Morren als klerk aangesteld. De ambtenaren hebben alle met ijver hunne werkzaamheden vervuld. Waren zij in vroegere jaren slechts tot 3 ure in den namiddag aanwezig, thans hebben zij geen bezwaar gemaakt tot 4 ure werkzaam te blijven. Den heer Feylbrief, die op 1 April zijn dertigjarigen dienst herdacht, is bij die gelegenheid eene onderscheiding van Uwer Excellentie ambtsvoorganger te beurt gevallen.

2. Toestand der archiefverzamelingen.

Gelijk in het vorige jaarverslag in het licht is gesteld, laat de toestand der archiefverzamelingen veel te wenschen over. Dit geldt zoowel van de plaatsing en de algemeene indeeling als van de bijzondere inrichting der verzamelingen, vooral van de losse stukken. Zonder eene voorafgaande herziening van het geheel zal men daarin geene veranderingen kunnen aanbrengen.

3. Ordening der archiefverzamelingen.

De regeling, in het vorige jaar aangevangen, werd voortgezet. Ten gevolge van bijzondere omstandigheden moest men hierbij op eenigszins andere wijze te werk gaan. De kamerplafonds van de eerste bovenverdieping van het hoofdgebouw moesten worden hersteld. Daar het in het belang van de daar geplaatste verzamelingen wenschelijk was dat de vertrekken werden ontruimd, zijn de archieven daaruit tijdelijk verwijderd geworden en bij die gelegenheid aan eene herziening onderworpen. Dit laatste was vooral gewenscht, omdat zij nog nimmer waren geïnventariseerd geworden. De heer Hingman hield zich met dat onderzoek bezig en schreef de seriën, waaruit die archieven bestaan, nauwkeurig op. Op die wijze is de toestand van de archieven in vijf kamers verbeterd. In het volgende jaar zullen de overige vertrekken in orde moeten worden gemaakt. De thans voorloopig geregelde archieven bestaan uit die van:

1°. het Staatsbewind en de Staats-Secretarie onder den Raadpensionaris, Koning Lodewijk en den Gouverneur-generaal der Hollandsche departementen 1801—1813;

2°. den Staatsraad onder Koning Lodewijk 1805—1810;

3°. het Departement van Finantiën 1798—1813;

4°. de Commissie voor en later het Departement van Binnenlandsche Zaken van 1796—1810 en de daarmede samenhangende directiën voor het onderwijs, wetenschap en kunst 1809—1811;

5. de Agentschappen van Nationale Opvoeding, en van Nationale Oeconomie 1798—1801;

6°. de Commissiën en Directiën en het opgevolgd Departement van den Waterstaat 1798—1813.

Onder de bescheiden, die in het vorige jaar bij de ontruiming der zolders van het hoofdgebouw aan het licht waren gekomen, bevonden zich een aantal drukwerken, van de Staten van Holland afkomstig. Met een onderzoek hiervan hield de heer Hingman zich ook bezig, terwijl hij bovendien een inventaris bewerkte van de van het Ministerie van Marine overgenomen equipagerollen van schepen der Admiraliteit van Amsterdam van 1756—1795.

De heeren van Meurs en Heeres hebben onafgebroken hunne aandacht aan de koloniale archieven gewijd. In mijn vorig jaarverslag stelde ik reeds in het licht, hoe dringend die verzameling voorziening eischte. De tegenwoordige toestand, de buitengewone omvang en de groote waarde van die archieven, gepaard aan de belangstelling voor onze koloniale geschiedenis, welke zoowel in het binnen- als in het buitenland steeds toeneemt, wettigden de bijzondere zorg, welke aan dit onderwerp is besteed. Was in het vorige jaar de inventariseering reeds ondernomen, thans moest dat werk worden hervat. De archieven der O. I. Compagnie kwamen hiervoor het eerst in aanmerking. De toestand, waarin zich deze bevinden, vordert, dat in de plaatsing nog geene verandering worde gemaakt en de bescheiden in de orde, waarin zij thans op elkander volgen, worden opgeschreven. Mr. Heeres verrichtte dien arbeid geheel volledig voor de administratieve registers der hier te lande aanwezige kamers, besognes en commissiën der O. I. Compagnie en van de Vergadering van XVII, welke het centraal bestuur uitoefende. Zonder zich vooreerst op te houden met de uit de O. I. overgekomen brieven en papieren ging hij daarna over tot de archieven van het Committé en den Raad, die na de opheffing der O. I. Compagnie onze O. I. Koloniën bestuurd hebben, om vervolgens de archieven van het Ministerie van Koloniën onder Koning Lodewijk onderhanden te nemen. Eerst daarna kwamen reeksen van portefeuilles aan de orde, waarin tallooze losse stukken uit de meest verschillende tijden, van de meest verschillende herkomst en betreffende de meest verschillende onderwerpen bij eene vroegere ordening waren bijeengebracht. Hier had hij met groote zwarigheden te kampen, daar een aantal bescheiden, van particulieren afkomstig, onder de eigenlijke archiefstukken waren geraakt. Het scheen in het eerst hopeloos die van elkander te onderscheiden. Toch is dit bij voortzetting van den arbeid voor een groot gedeelte gelukt. Wanneer alle losse stukken van het O. I. archief door zijne handen zullen gegaan zijn, zal dit nog beter kunnen geschieden dan het op dit oogenblik mogelijk is.

Gelijktijdig met deze geregeld voortgezette werkzaamheden deed Mr. Heeres onderzoek naar de in 1862 en 1863 uit Batavia herwaarts overgezonden archieven, meerendeels betreffende koloniën, die niet meer in ons bezit zijn. Hoewel ook vele van die bescheiden onder andere verzamelingen verspreid waren geraakt, konden de meeste op de daarvan bestaande lijsten geverifieerd worden.

Een niet minder nuttig werk werd door den heer van Meurs verricht, die zich met de finantieele bescheiden der O. I Compagnie bezig hield. Op het finantieel bestuur der Compagnie is tot nog toe weinig acht geslagen, daar men de aandacht meer uitsluitend gevestigd houdt op hare politieke en militaire historie. Dit is te betreuren, daar de Compagnie in de eerste plaats een handelslichaam was en hare macht ontleende aan de schatten, die zij door den handel had verworven. In het Rijksarchief waren de talrijke registers en stukken der finantieele administratie ter zijde gelegd en nooit geïnventariseerd geworden, zoodat men nauwelijks wist wat er aanwezig was. Die collectie was belangrijk vergroot, toen in den laatsten tijd ook de scheeps-soldijboeken waren overgenomen, die bij de inlijving van het Koloniaal archief te Amsterdam waren achtergebleven. De heer van Meurs toog aan het werk door die laatste registers, welke meer dan ten getale van 3000 aanwezig zijn, onder handen te nemen. In den loop van het jaar zijn alle stuk voor stuk onderzocht, vergeleken en geïnventariseerd. Met behulp van de kennis hierbij opgedaan, stelde hij eene uitvoerige beschrijving van den aard en de inrichting dier registers op, welke daarvan een goed denkbeeld geeft. Aan de bewerking van dit bijna geheel voltooide overzicht waren eigenaardige moeilijkheden verbonden, daar de boekhouding vrij ingewikkeld is en de reglementen en instructie's daaromtrent weinig licht geven. Thans zijn die boeken voor ieder, die ze wil raadplegen, bruikbaar gemaakt. Voor onderzoekingen omtrent personalia zijn zij eene rijke bron. Voor ieder schip werd bij de heenreis naar O. I. zulk een register aangelegd. Men boekte daarin o. a. al hetgeen door de Compagnie betaald werd aan de personen, in haren dienst staande, die zich op het schip bevonden, en die boekhouding werd in hetzelfde register voortgezet zoolang die personen in de koloniën verbleven tot aan hunne terugkomst in het Vaderland. Daar die betalingen in de eerste plaats de bezoldiging dier personen betreffen, geven zij een overzicht van hun staat van dienst en van de plaatsen, waar zij zich opgehouden hebben, en leveren zij dientengevolge eene nuttige bijdrage tot hunne biographie. Vroeger konden alleen de ambtenaren van het Rijksarchief den weg daarin vinden. Thans nu zij behoorlijk geïnventariseerd en beschreven zijn, kunnen de belanghebbenden zelve ze raadplegen, waardoor tijd en moeite voor het personeel van het Rijksarchief worden uitgespaard.

4. Aanwinsten en verliezen.

De archiefverzamelingen werden ook in den loop van het jaar vermeerderd met bescheiden, die uit andere depôts daarheen werden overgebracht of door particuliere bezitters geschonken werden. Op auctiën werd ook het een en ander aangekocht, terwijl drie belangrijke collectiën in bruikleen werden ontvangen. Een volledig overzicht van dat alles levert de hierachter als bijlage gevoegde staat der aanwinsten van het Rijksarchief. (1)

Het is waar dat niet alles, wat op die wijze verkregen werd even belangrijk is, maar minder gewichtige documenten hebben dikwijls hierdoor waarde, dat zij het ontbrekende completeeren. Tot de bescheiden, die in den waren zin als aanwinsten te beschouwen zijn, behooren de copiën der brieven van Willem den Zwijger aan zijne gemalin Anna van Egmond-Buren, onder n°. 9 la. *m.* van den Staat. Zoo ook dient de aandacht gevestigd te worden op de registers der namen en wapens van de Stadhouders, Thesauriers, Presidenten en Raden en overige leden en ministers van het Hof van Holland, in de vorige eeuw met de grootste zorg en nauwkeurigheid door den Secretaris van het Hof, Mr. Raymond Slicher opgemaakt; zooals uit de omschrijving onder n°. 21 kan blijken. Deze toch zijn veel meer dan een eenvoudige naamlijst, daar bij ieder van deze personen tal van historische bijzonderheden worden medegedeeld, grootendeels aan onuitgegeven bronnen ontleend, zoodat zij voor de kennis hunner lotgevallen eene nuttige vraagbaak zijn. N°. 30 omvat de nagelaten papieren van den Luitenant-Admiraal Zoutman, welke goede bouwstoffen zijn voor zijne nog te bewerken biographie. De belangrijkheid van de het allerlaatst vermelde bescheiden, afkomstig van Jhr. Arend van Dorp, behoef ik niet in het licht te stellen, daar zij voldoende blijkt uit de werken van het Historisch Genootschap, waarin Ridder de van der Schueren de voornaamste bekend gemaakt heeft. Volgens diens gevoelen zijn deze stukken, die tot nog toe in het Hofje van Nieuwkoop hebben berust, in het bezit van die instelling gekomen, omdat Philips Jacob van Spangen gehuwd was met eene der regentessen, Philippina van Wassenaer, en daarna hertrouwde met Margaretha Helena de la Torre, dochter van Maria van Poelgeest, kleindochter van Arend van Dorp.

Tegenover deze aanwinsten staan bijna geene verliezen. Afgegeven zijn alleen:

1°. aan het depôt der Rijksarchieven te Utrecht:

a. „Register van stukken en boeken, die ik gebruikt hebbe uyt de archiven der Staten van Utrecht", 1 blad in folio beschreven door P. Bondam.

---

(1) Zie bladz. 19—30.

b. Extract uit den inventaris van het archief der Oud R. C. Clerezy door P. Bondam, 2 beschreven bladen in folio.

2°. aan het oud archief der gemeente Utrecht:

a. Register op de charters in de kast der archieven van de stad Utrecht, 22 bladen in folio.

b. Inventaris van de archieven ter Secretarie der stad Utrecht, bewerkt door den Stads-Secretaris dr. Scheidius in 1795 of 1796, 33 bladen, gebonden in cartonnen band.

Een tijd lang is het verplaatsen uit het Rijksarchief van eenige hoogst merkwaardige documenten in overweging geweest. Die bescheiden waren van de twee voornaamste geestelijke gestichten te Maastricht, de Kapittels van St. Servaas en van St. Marie afkomstig, die beide tijdens de Fransche overheersching waren opgeheven.

Een groot gedeelte van de charters van St. Marie was langzamerhand in particuliere handen geraakt en werd in 1853 aan het Rijksarchief te Brussel verkocht. Dank aan de bemoeiingen van dr. Bakhuizen van den Brink gaf de Belgische Regeering die stukken spoedig daarna af in ruil tegen belangrijke bescheiden van het Nederlandsche Rijksarchief, in welk depôt zij dientengevolge werden opgenomen.

Van de charters van St. Servaas waren een 37tal Keizersdiplomen en andere merkwaardige bezegelde brieven in het bezit der voormalige Kanoniken van dat gesticht verbleven. Deze boden die bescheiden aan Koning Willem I aan, die bij Koninklijk besluit van 7 Mei 1821 n°. 85 bepaalde, dat hun uit de Staatsbegrooting eene remuneratie van f 3200 zou worden uitgekeerd en dat bedoelde charters zouden worden bewaard bij 's Rijksarchieven te 'sGravenhage.

Naar aanleiding van onderhandelingen van den Archivaris en Gedeputeerde Staten van Limburg verzocht en verkreeg mijn ambtsvoorganger in December van 1866 van den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken Heemskerk, machtiging om de charters van St. Marie en St. Servaas „met uitzondering slechts van drie of vier stukken, die of wegens hooge oudheid of zeldzaam voorkomende zegels voor het Rijksarchief belangrijk geacht kunnen worden", in bruikleen aan het provinciaal archief van Limburg af te staan.

De charters werden toen overgegeven en alleen bleven in het Rijksarchief achter:

1°. van de charters van St. Marie:
een charter van Obertus, bisschop van Luik, van 1096;

2°. van de charters van St. Servaas:
een diploom van Keizer Hendrik IV van 1087 en twee andere

van Keizer Karel IV van 1377, de beide laatste voorzien van *gouden* zegels.

In April 1887 werd door het Departement van Binnenlandsche Zaken aan mijn ambtsvoorganger de vraag gesteld „in hoeverre deze stukken in het Rijksarchiefdepôt te Maastricht te huis behooren". Toen hierop geen antwoord was ingekomen, werd ik spoedig na mijne in functie treding in Augustus 1887 aan deze zaak herinnerd. Ik diende toen een uitvoerig rapport in, waarin ik een historisch overzicht gaf van hetgeen met de charters was voorgevallen en aanbood het achtergebleven charter van St. Marie aan het archief te Maastricht af te geven. De charterverzameling van St. Servaas behoorde, naar het mij voorkwam, op grond van het Koninklijk besluit nergens anders dan in het Rijksarchief te huis. Vroeg men echter naar hetgeen wenschelijk was, dan was het depôt te Maastricht als de beste bewaarplaats daarvoor aan te merken en moesten alleen de drie teruggehouden Keizersdiplomen om hunne exceptioneele kostbaarheid en belangrijkheid in het Rijksarchief verblijven. Den bestaanden toestand wenschte ik dus te behouden. Deze moest echter nu wettig gemaakt worden en daarom stelde ik voor, dat door Uwer Excellentie ambtsvoorganger na intrekking van het Koninklijk besluit in dien zin eene beschikking zou worden genomen. Dat denkbeeld vond geen ingang bij Uwer Excellentie ambtsvoorganger. Zijne Excellentie meende, dat het Koninklijk besluit van 1821 in strijd met de wet van 5 November 1790 het Rijksarchief als bewaarplaats voor de charters van St. Servaas had aangewezen, omdat er destijds geen georganiseerd archief te Maastricht bestond. Toen later de provincie Limburg een archief had opgericht, had Zijne Excellentie er geen bezwaar in gezien om de charters daarheen te doen overbrengen en, nu dat archief onder Rijksbeheer gekomen was, behoorden ook de in den Haag achtergeblevene daarmede vereenigd te worden. Zijne Ecellentie verzocht mij dus in dien zin te handelen. Er waren redenen, waarom ik aan die opdracht, die mij op 30 September 1887 gewerd, niet dadelijk kon voldoen en ik gaf hiervan opheldering. toen ik op 17 Januari 1888 aan de zaak herinnerd werd. Bij die gelegenheid verzocht ik opnieuw de drie Keizersdiplomen voor het Rijksarchief te mogen behouden. Zijne Excellentie voldeed in zoover aan mijn wensch, dat de zaak voorloopig gelaten werd, zooals zij in 1866 is geregeld geworden.

Bij het gebruik van onze handschriftelijke verzamelingen is de archiefbibliotheek van het grootste nut. Haar ontbreekt echter veel, dat niet kan worden gemist, en het zal nog lang duren voordat zij tot de noodige volledigheid zal zijn gebracht. Gedurende dit jaar ik heb eenige werken aangekocht, waaraan het meest behoefte

werd gevoeld, terwijl de overige ons door autoriteiten werden toegezonden of door de auteurs zelven ten geschenke aangeboden. Op die wijze kwam onze boekerij in het bezit van 85 boekwerken, de vervolgen van reeds aanwezige seriën daaronder gerekend. Deze aanwinsten werden als volgt onder de rubrieken van den Catalogus verdeeld: Algemeene Nederlandsche geschiedenis 12, geschiedenis der provinciën 16, diplomatiek 2, oudheden 2, levensbeschrijvingen 3, aardrijkskunde 1, taalkunde 1, catalogussen 2, publicatiën 1, wereldgeschiedenis 2, geschiedenis van Duitschland 4, van Engeland 3, van België 22, van Frankrijk 4, van Italië 1 en van O. en W. Indië 9.

5. **Afschriften voor het Rijksarchief gemaakt.**

In den laatsten tijd was de aandacht gevestigd geworden op eene verzameling handschriften betreffende O. Indië, afkomstig van Artus Gijsels en thans berustende in de Hof- und Landesbibliothek te Karlsruhe. Sommige der hierin aanwezige registers bevatten stukken, die in de archieven der O. I. Compagnie ontbreken en van historisch belang zijn. Door de vriendelijke bemiddeling van dr. P. A. Tiele werd de gelegenheid verschaft om daarvan voor het Rijksarchief afschrift te nemen. De meeste dier bescheiden hebben op de Molukken betrekking en dagteekenen van voor 1629, toen Gijsels zich naar de O. Indiën begaf om daar van 1631 tot 1635 de functiën van Gouverneur van Amboina te vervullen.

In het vorige jaar was eene verzameling charters, afkomstig van de abdij Koningsveld en thans aan de Oud R. C. Aartsbisschoppelijke geestelijkheid behoorende, door tusschenkomst van den Archivaris in Utrecht overgezonden om te worden geïnventariseerd. Voor het Rijksarchief was zulk een inventaris zeer gewenscht. De heer van Meurs hield zich met de samenstelling daarvan bezig, voor zoover zijne werkzaamheden tot ordening van het O. I. archief dit toelieten. De collectie strekt zich van 1251 tot 1571 uit en is thans tot 1359 geïnventariseerd, zoodat een derde gedeelte van den geheelen voorraad is bewerkt.

6. Gebruik van het Rijksarchief gemaakt en daaruit verstrekte inlichtingen.

Van het archief werd door belangstellenden weder druk gebruik gemaakt. Eene geheele reeks van bescheiden der O. I. Compagnie werd bewerkt voor de „Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederlanders in den Maleischen Archipel" door den uitgever Dr. P. A. Tiele, wiens onverwacht overlijden wij thans te betreuren hebben. Ook Mr. J. A. Grothe ging voort onze koloniale verzamelingen voor het „Archief der oude Hollandsche Zending" te onderzoeken.

Sommige aanvragen gaven aanleiding tot uitvoerige onderzoekingen. Melding dient gemaakt te worden van die betreffende Gallileo Gallilei. Prof. Ant. Favaro te Padua had van de Italiaansche Regeering de opdracht ontvangen eene nieuwe uitgave van diens werken te bezorgen en verlangde daarin ook alle bescheiden op te nemen, die als bijdragen tot zijne biographie konden dienen. Wat er tusschen hem en de Regeering der Nederlandsche Republiek is voorgevallen, was wel reeds vroeger aan het licht gebracht, maar bij de gedane nasporingen bleek het, dat niet alle bescheiden over dat onderwerp bekend waren gemaakt. De copie van menig nog onuitgegeven stuk kon dus aan Prof. Favaro worden medegedeeld. In verband met de bepalingen omtrent het bouwen in de nabijheid van vestingen voor de invoering van de wet van 16 November 1814 werd de geschiedenis van het ontstaan der vesting Hellevoetsluis onderzocht en een uitvoerig rapport dienaangaande bij het Ministerie van Oorlog ingediend.

Naar aanleiding van aanvragen van particulieren werden er omstandige mededeelingen gedaan omtrent:

de tiendklok en den kerktoren van de hervormde gemeente te Lith;

den kommandant van het O. I. leger Colmond;

het jaagpad langs de haven van Dinteloord;

het verongelukken van een aantal schepen der O. en W. I. Compagniën op de Schotsche kust in 1708; en

de visscherij in de Hedikhuizensche Maas.

Met het vervaardigen van copiën voor autoriteiten en particulieren hebben de ambtenaren zich geregeld bezig gehouden. Verreweg de belangrijkste aflevering was die voor de Engelsche Regeering tot completeering van het archief der Kaapkolonie. In het geheel werden er voor dat doel 74 kaarten gecopieerd en telden de gemaakte afschriften bijna 4000 bladzijden. Ook voor het werk van Baron Kervijn de Lettenhove, „Relations politiques des Pays-Bas et de l'Angleterre" werden er vele stukken uit het Engelsche dêpecheboek van de Staten-Generaal afgeschreven.

7. In druk uitgegeven bescheiden.

Van wege het Rijksarchief of door de daaraan werkzame ambtenaren werden er geene stukken tot dat depôt behoorende, door den druk bekend gemaakt.

8. Lokalen, meubilair en gereedschappen.

Aan de gebouwen, die zich in goeden toestand bevinden, werden de noodige herstellingen aangebracht. De kamerplafonds van de

beneden- en eerste bovenverdieping behoeven alle reparatie. Gelijk reeds is medegedeeld, zijn die thans in vijf vertrekken in orde gemaakt. De overige zullen in het volgende jaar onder handen worden genomen.

Het meubilair en de gereedschappen werden vernieuwd of vermeerderd door den aankoop van:

1°. een boekenkast;

2°. een schrijfbureau;

3°. een kast tot berging van boekbindersmaterialen;

4°. een circuleerkachel in de leeskamer;

5°. 17 valgordijnen;

6°. eene bekleeding van de randen der kastplanken in vijf archieflokalen;

7°. een machine om bordpapier door te snijden;

8°. twee ganglampen;

9°. een lantaarn.

Hoewel in het bestek voor 1888 van het onderhoud der landsgebouwen twee kranen der waterleidiag aan den voorgevel van het hoofdgebouw waren opgenomen, is dat werk niet uitgevoerd. Vruchteloos heb ik op de nakoming van dat artikel van het bestek aangedrongen. Die kranen waren bestemd om bij de besproeiing van de ramen dienst te doen, welke om de buitengewone hoogte van het gebouw anders niet te bereiken zijn.

De tuin, gelegen achter het gebouw aan het Plein en zich uitstrekkende tot aan het lokaal aan het Bleijenburg is een fraai terrein, dat ontsierd wordt door een houten hek, dat tot afscheiding diende, toen het laatstgenoemde gebouw nog voor de Koninklijke stallen werd gebruikt. Thans heeft het alle reden van bestaan verloren, zoodat ik dan ook de toezegging mocht ontvangen, dat het in het volgende jaar verwijderd zal worden. Daar de tuin niet is aangelegd en slechts hier en daar met vruchtboomen was beplant, heb ik die beplanting met goedvinden van Uwe Excellentie doen opruimen In het volgende jaar zal dan met den aanleg een begin kunnen worden gemaakt, die tot vermijding van kosten zoo eenvoudig mogelijk zal worden ingericht.

9. Reddings- en brandbluschmiddelen.

Bij de reglementaire bepaling van 21 Juni 1873 was voorge-

schreven, dat in geval van brand binnen zeker rayon, uitgaande van het Rijksarchiefgebouw, de daartoe aangewezen manschappen zich naar dat gebouw moesten vervoegen. Daar die regeling gemaakt was, voordat het gebouw aan het Bleijenburg voor het Rijksarchief in gebruik was genomen, strekte zich dat rayon niet verder dan de westzijde van het Bleijenburg uit. Ik stelde daarom voor het tot aan de Prinsessegracht uit te breiden. Uwer Excellentie ambtsvoorganger hield het echter voor onnoodig die grenslijn zoo ver te trekken en wijzigde het voorschrift slechts in zoover dat nu het rayon tot aan de Oostzijde van het Bleijenburg is uitgestrekt.

De bluschmiddelen zijn ook in den loop van dit jaar geïnspecteerd. Daar van de 18 brandemmers er 15 onbruikbaar en 2 defect bevonden werden, zijn de beide laatste hersteld, terwijl er 15 nieuwe van een beter en steviger model zijn aangekocht.

Op de tweede verdieping van het hoofdgebouw is een nieuwe tapkraan van de waterleiding gemaakt.

III. *Voorstellen.*

Een eigenlijk voorstel wensch ik niet te doen. Alleen veroorloof ik mij Uwe Excellentie te herinneren aan hetgeen in dit verslag omtrent de uitgave van een jaarboek voor het archiefwezen in het midden is gebracht.

's-Gravenhage, 8 Maart 1889,

De Algemeene Rijksarchivaris,
TH. H. F. VAN RIEMSDIJK.

BIJLAGE.

STAAT DER AANWINSTEN

VAN HET

RIJKSARCHIEF

TE 's-GRAVENHAGE,

IN

1888.

A. *Overgenomen of ten geschenke ontvangen.*

Van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken:

1°. uit het depôt der Rijksarchieven in Utrecht:

a. Twee plans betrekking hebbende op de stelling van de beide legercorpsen der verbondene Mogendheden in Vlaanderen in het voorjaar van 1695;

b. Twee plans rakende den op 11 Mei 1745 tusschen de vereenigde Oostenrijksche, Engelsche, Hannoversche en Staatsche troepen tegen het leger van den Koning van Frankrijk geleverden veldslag bij Fontenoy;

2°. *a.* Kaart van den noordoosthoek der hofstede Eikenhorst bij Wassenaar 1788;

b. Plan van Soekadingin in de residentie Passaroean, Java;

3°. aangeboden door Jhr. Mr. P. P. van Gelre van Vrijberghe van Westenschouwen te Driebergen en Jhr. Mr. J. W. C. van Vrijberghe;

a. Copie resolutiën van de Staten-Generaal van April 1624 over verschillende poincten van mesnage en nog eenige copie resolutiën en hierin betreffende Gedeputeerden te velde 1702, het apprehendeeren van een klerk der Staten-Generaal 1729 en den vrede met den Keizer van Marocco 1730;

b. Copie reglement op het begeven van ambten en bedieningen van de stad Zierikzee dependeerende, 1667;

c. Copie verbaal van de verrichtingen van den ingenieur J. C. Draak omtrent de fortificatiën van Suriname, waarheen hij naar aanleiding eener resolutie van de Directeuren der Societeit Suriname van 5 Augustus 1717 was gezonden, (het origineel is niet aanwezig) en nog eenige stukken rakende de verdedigingswerken dier kolonie van 1720 en 1731;

d. Particuliere correspondentie, inventarissen, acten van transport en andere stukken betreffende twee in de kolonie Suriname gelegene plantages genaamd Gelre en Sinabo. 1702—1785.

Van het Ministerie van Oorlog:

4°. Afdrukken in lak van twee door dat Departement tijdens Koning Lodewijk gebruikte zegelstempels.

Van het Ministerie van Marine:

5°. uit het archief van het Departement van Marine:

a. Betaalsrollen van de bemanning van schepen van de Collegiën ter Admiraliteit van Amsterdam 1756—1795, op de Maze 1763—1795, in Zeeland 1769—1794, van Westfriesland in het Noorderkwartier 1715—1794, van Friesland 1740—1783;

b. Betaalsrollen van de bemanning der oorlogschepen der Bataafsche Republiek en van het Koninkrijk Holland, 1795—1810;

c. Betaalsrollen en staten van de bemanning der oorlogschepen gedurende het Fransche bestuur, 1810—1813.
De registers a—c genommerd van 1 tot 1213, waarvan echter enkele ontbreken;

d. Registers bevattende de lijsten der aangenomen manschappen en aannemingsbiljetten. 1798—1808.

Van den Commissaris des Konings in de provincie Zuid-Holland:

6°. aangeboden door den heer C. J. Loncq te Schiedam:

Stukken afkomstig van G. J. Loncq, bestaande uit brieven, gericht aan de Commissie van Defensie der Bataafsche Republiek, waarvan hij als lid van het Committé voor de Algemeene Zaken van het Bondgenootschap te lande deel uitmaakte, over de maanden September en October 1795 en eenige stukken betreffende kerke-

lijke zaken van 1809, aan hem in handen gesteld als assessor in het land drostambt van Maasland.

Van den Griffier der Arrondissements-rechtbank te Amsterdam:

7°. uit het archief van de griffie dier rechtbank:

Registers en bescheiden afkomstig van de voormalige gerechten van Calslagen en van Leimuiden en Vriesekoop, bestaande in registers van overdrachten van landen en huizen, dingboeken van de schepenbank, conditiën van verkoop van roerende en onroerende goederen, testamenten, rekeningen en inventarissen van boedels, verklaringen, procuratiën en andere scabinale acten, loopende van 1579 tot 1811.

Van den Archivaris in Utrecht:

8°. uit het archief der gemeente Linschoten:

Protocol van opdrachten en rentebrieven verleden voor Schout en Schepenen van Hekendorp en IJsselveen, 1678—1715.

9°. aangeboden door den heer G. te Utrecht, met de vergunning om over enkele nommers ten behoeve van andere verzamelingen te beschikken:

a. Copie verbalen van Gezanten door de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden afgevaardigd:

Gerard van Aernhem en Willem Ripperda naar den hertog van Nieuborch. 1634.
Diederick Schaep naar zijne Koninklijke Majesteit van Zweden, October 1673—Maart 1675.
Hyeronimus van Beverninck, Willem van Nassau, Willem van Haren en Johan Isbrandts naar de vredehandeling te Aken. 1673 en 1674.
Jan Hulft, Commissaris naar Brussel bij den Gouverneur der Spaansche Nederlanden. 1681.
Jacob van Wassenaer, Arnout van Citters en Everard van Weede, heer van Dijkveld, naar Engeland. 1685.
Cornelis Hop, Stephan Hurgronje en Sicco van Goslinga, Plenipotentiarissen op het Congres van Soissons. 1728.

b. Brieven van de Staten-Generaal aan hun Gezant Robert Goes te Koppenhagen. 1706;

c. Copie brieven van den Griffier der Staten-Generaal aan Hendrik Hop Ambassadeur in Engeland en van dezen aan genen. 1731;

d. Twee brieven van Hendrik Hop, Gezant te Brussel. 1788 en 1789.

e. Copie brieven van den Prins van Oranje, den Ambassadeur van Beuningen en anderen, zoo aan de Staten-Generaal als aan de Staten van Holland;

f. Notulen gehouden door een lid van de Staten-Generaal. Juni—November 1646;

g. Afschriften van allerlei stukken gediend hebbende bij de Staten-Generaal 1608—1650, waaronder origineele brieven van het jaar 1623 van de Gezanten Boetselaar van Langerak te Parijs, Foppe van Aysma te Hamburg, Cornelis Haga te Constantinopel, van den Prins van Oranje en van Dudley Carleton;

h. Afschriften van resolutiën en brieven van en aan de Staten-Generaal voornamelijk betreffende de vredehandeling te Munster. 1645-1648.

i. Brieven aan Bernard, secretaris van den Franschen Gezant in den Haag met extract-resolutiën en copiën van brieven aan de Staten-Generaal. 1657—1675;

k. Staat van repartitie van het krijgsvolk te lande, waarschijnlijk 1619;

l. Brieven van Willem den IIIde aan de Admiraliteit van Zeeland 1682, 1686 en later van hem als Koning van Engeland aan Gedeputeerden van den Raad van State 1690, aan den Ambassadeur van Weede van Dijkveld 1691 en aan den Luit.-admiraal Willem Bastiaensz. 1692;

m. Copiën van 45 brieven van Prins Willem van Oranje aan zijne eerste gemalin Anna van Egmond. 1552—1558;

n. Buitengewoon secreet verbaal van den Staatsraad der Bataafsche Republiek ter gelegenheid van het besogne op het huis in 't Bosch over de opdracht van de kroon aan Lodewijk Napoleon broeder des Keizers. Maart—Mei 1806; (Hiervan zijn meerdere exemplaren gemaakt.)

o. Verbaal van de heeren van Maasdam, Fabricius, Buys, Day en van den Raadpensionaris van Hoornbeek, Gedeputeerden van de Staten van Holland aan de Staten der provinciën Gelderland, Utrecht en Overijssel, wegens het aanstellen van een Stadhouder. 1722.

p. Verbaal van de heeren van den Boetselaer, Visscher, Marcus en Groot, Gedeputeerden van de Staten van Holland naar Zeeland. 1722;

q. Quohier van de verponding voor de kwartieren van de provincie Holland, waar de gemeene landsmiddelen gedurende den oorlog tot nog toe bij redemtie zijn betaald 1649, Zevenbergen, de dorpen in de Langstraat, de beide Zwaluwen, Drimmelen en de dorpen onder het land van Heusden;

r. Allerlei aanteekeningen omtrent de financiën van Holland;

s. Eerste of oudste register van crimineele notitiën, confessiën en sententiën van den Hove van Holland. 1464—1481;

t. Instructie voor de Hollandsche Gedeputeerden ter vergadering van de Staten-Generaal. 1582;

u, Register van handvesten, privilegiën, voorrechten en gewoonten der stad Gouda, waarschijnlijk uit het laatst der 17 eeuw;

v. Stukken betreffende de „Doleantiën der Staten van Braband". 1574—1578, in 4 dln;

w. Stukken afkomstig van Jan Gideon Loten in 1773 opperkoopman der Oost-Indische Compagnie te Makassar en later Raad Extra-ordinaris van Indië;

x. Memorie betreffende de voornaamste zaken van Makassar, door gemelde Loten aan zijn opvolger in het gouvernement tot zijne onderrichting overgegeven 17 October 1750.

ij. Consideratiën over den tegenwoordigen staat der Oost-Indische Maatschappij van G. W. van Imhof, E. de Haaze en J. van Schinne. 1741;

z. Négociations de mr. le comte d'Avaux à Osnabrug 1647 en een blijkbaar daarbij behoorende „Instruction générale des Ambassadeurs";

aa. Kaart van een gedeelte der provincie Holland omstreeks 1600, op perk.

bb. Copie van ingekomen stukken bij de Staten van Holland betreffende kerkelijke zaken 1616—1620;

cc. Stukken van verschillenden aard. 1629-1695. (Nog te sorteeren.)

Van den Archivaris van Zeeland:

10°. Uit het archief der voormalige vierschaar van Goes:

Journaal van het schip Vlissingen van de kamer Zeeland der Oost-Indische Compagnie. 1610—1612, fragment.

Van den Archivaris in Noordbrabant:

11°. Photographisch portret van den overleden Rijksarchivaris Dr. R. C. Bakhuizen van den Brink.

Van Jhr. Mr. Rethaan Macaré, Officier van Justitie te Haarlem.

12°. Stukken betreffende den Chineeschen theehandel over de jaren 1814—1817, afkomstig van den heer M. J. Macaré, lid van den Raad van Koophandel en Koloniën te 's Gravenhage.

Van Mr. C. F. Pahud de Mortagnes te Maarsen.

13°. *a.* Scheepsbrief van 20 Juni 1781 voor een naar Oost-Indië bestemd schip van eene reederij te Antwerpen, gegeven door Keizer Frans Joseph II met zijn zegel;

b. Commissie gegeven door Prins Maurits als Admiraal-Generaal op 13 December 1600 aan Hendrik Antonisz. als Kapitein van het schip „de Lange Barcke" uitgerust door de Vereenigde Zeeuwsche Oost-Indische Compagnie.

Van den heer A. C. baron Snouckaert van Schauburg te 's Gravenhage:

14°. *a.* Journaal eener reis naar de Middellandsche zee in 1784 en 1785 gehouden op 's lands schip van Oorlog Jupiter onder bevel van den Schout bij Nacht J. H. van Kinsbergen;

b. Commissie van de Admiraliteit van Zeeland voor Daniel Bara als Controleur-Generaal der generale middelen 1 December 1625;

c. Koperen cachetten van den Agent van inwendige politie en toezicht op den staat van dijken, wegen en wateren der Bataafsche Republiek en van het bestuur der Kust van Guinea uit dien tijd;

d. Zes copiën en minuten betreffende de Kamer van Justitie te Vianen 1726, 1739, 1760 en 17..;

e. Drie copiën betreffende de kerk van Noorden 1695, 1696 en 1772;

f. Extract uit een particulieren brief over eene vereeniging tot bekeering van joden te Londen 17 December 1809.

Van den heer J. D. Gerlings te Utrecht:

15°. Minuut van het generaal rapport, door den heer J. J. Cambier

aan den Minister van Buitenlandsche Zaken over zijne zending als Minister bij het Hof van Madrid ingediend 12 October 1816.

Van Mr. C. J. E. graaf van Bijlandt te 's Gravenhage:

16°. *a.* Register van copie resolutiën van Gouverneur-Generaal en Raden van Nederlandsch-Indië, Januari 1702 tot December 1705;

b. Korte notulen als voren, over het jaar 1697;

c. Korte notulen des Kasteels Batavia over 1705.

Van den heer L. U. R. v. N. te 's Gravenhage.

17°. *a.* Opgaven betrekkelijk de invoering der algemeene belastingen binnen de Republiek gedaan door den Raad van Financiën 's lands van Utrecht van den Secretaris van Staat over de Financiën 1805;

b. Stukken rakende de verplaatsing en opheffing der watertollen, tolvrijheden en andere papieren betreffende tollen 1805—1810, behoorende tot het archief van het bestuur over de Financiën van dien tijd.

Van Jhr. Mr. Victor de Stuers te 's Gravenhage:

18°. *a.* Kaart van 500 akkers aan de rivier Berbice bij de plantage Gelderland behoorende den heer Albert Heuser 1774;

b. Kaart van de plaats Overdam gelegen in de vrije heerlijkheid Veur 1740.

Van den heer E. F. R. van Ouwenaller te Amsterdam:

19°. Twee brieven van den Nederlandschen Ambassadeur in Engeland Willem Nieupoort, de eene van 9 November 1650 aan burgemeesteren van Schiedam, de andere waarschijnlijk aan een der Admiraliteits collegiën van 16 April 1655.

Van den heer A. A. des Tombe te 's Gravenhage:

20°. Gedrukte kaart van een gedeelte van Noord-Brabant van den landmeter Hendrik Verhus, met ms. aanwijzing van eenige marschrouten en kwartieren van het leger in 1831 en vervolgens.

B. *Aangekocht.*

Van den boekhandelaar Martinus Nijhoff te 's Gravenhage:

21°. ter auctie van 27 Februari 1888:

Registers van de namen en wapens van de Gouverneurs en Stad-

houders over Holland, Zeeland en Friesland 1389 tot Prins Willem den Vde 1766;
Thesauriers 1389—1432;
Presidenten van het Hof van Holland, Zeeland en Friesland, 1433—1811;
Raden van het Hof, 1425—1811;
Procureurs-Generaal van het Hof, 1434—1623;
Substituten van de Procureurs-Generaal, 1448—1569;
Advocaten-fiscaal, 1463—1788;
Procureurs-Generaal en Advocaten-fiscaal-crimineel 1614—1788;
Griffiers 1438—1766;
Substituut-griffiers 1520-1777;
Secretarissen 1428—1807;
Rentmeesters der exploiten 1460—1806.

Deze registers zijn gemaakt door Mr. Raymond Slicher, Secretaris van het Hof van Holland. Voor iedere naamlijst vindt men eene verhandeling over den aard en de verplichtingen van het ambt. Biographische en andere aanteekeningen worden bij alle de in de lijsten voorkomende personen zoo uit de memorialen van het Hot als andere authentieke stukken medegedeeld.

Het geheel is eene copie naar de eigenhandige minuut van Raymond Slicher door diens broeder Hieronimus Slicher vervaardigd, die ook enkele naamlijsten heeft aangevuld tot op de ontbinding van het Hof.

22°. Ter auctie van 28 Februari 1888:

a. Register van copiën van brieven van de Raadpensionarissen Fagel en Heinsius aan den Ambassadeur in Engeland van Citters 1680—1695. Dit register behoort tot de in 1862 door Jhr. Mr. J. de Witte van Citters aan het Rijksarchief geschonkene verzameling copiën en stukken uit het archief van dien Ambassadeur. De origineelen werden in 1876 aan het archief gelegateerd;

b. Kaart van de hofstede met landen en boomgaarden toebehoorende aan Dirk Graswinkel onder Vlaardingen 1657;

23°. ter auctie van November 1888:

Drie teekeningen van het kasteel del Mina van den berg St. Jago, en eene van het fort Nassau gelegen op de Goudkust in Guinea. Op een dezer teekeningen is geschreven „te Amsterdam bij Gerard van Keulen."

Van den boekhandelaar E. J. Brill te Leiden:

24°. ter auctie van November 1888:

Brieven van de Staten-Generaal aan den Minister plenipotentiaris Hendrik Hop te Brussel 1787—1794; blijkbaar afkomstig uit het in 1867 uit de nalatenschap van den boekhandelaar Jacobus Radink aangekocht archief van dien Gezant.

Van den boekhandelaar van Looy te Amsterdam.

25°. ter auctie van November 1888:

Betaalsrol van de manschappen aan boord van het schip de Gouden Leeuw onder bevel van den admiraal Cornelis Tromp. 1673.

Van den boekhandelaar Frederik Muller & C°. te Amsterdam:

26°. Verbaal van de reis van de heeren Boelensz., Sijms en Magnus als gezanten van de Staten-Generaal naar den Koning van Denemarken en Noorwegen. Sept.—Nov. 1607.

Van handelaars in oude boeken:

27°. Kwartierstaat van het geslacht van der Heim;

28°. Index op het secreet Schepenen-minuut-register van Amsterdam tot 1788;

29°. Drie gedrukte plattegronden der stad Utrecht; teekening van een kerkorgel; kaart van de residentie Bantam 1820.

C. *In bruikleen ontvangen:*

Van het Ministerie van Marine:

30. de aan dat Ministerie gelegateerde papieren, afkomstig van den Luitenant-Adminiraal Johan Arnold Zoutman:

a. stukken rakende de loopbaan van Johan Arnold Zoutman als zee-officier, bestaande uit:

Aanstellingen en commissiën van Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit te Amsterdam, de eerste als adelborst van 22 Maart 1737, vervolgens als luitenant 1742 en commandeur 1747.

Commissiën van de Prinsen van Oranje, als Admiraal-Generaal der Vereenigde Nederlanden, Extraordinaris Kapitein ter zee 1750, Schout-bij-Nacht 1779, Vice-Admiraal 1781, Luitenant-Admiraal 1791.

Stukken betreffende verschillende eereblijken en belooningen. Gouden keten en medaille 1781; renumeratie van f 2400 's jaars

wegens zijne heldendaden in de actie van Doggersbank 1784, teekening van het schip de Admiraal de Ruiter, hem aangeboden door het College ter Admiraliteit te Amsterdam. 1786.

Verschillende diploma's zoo van de orde der vrijmetselarij als van geleerde genootschappen.

b. Scheepsjournalen:

Journalen van schepen waarop Zoutman onder andere gezagvoerders diende: de Assendelft 1737, Middelburg 1739, Teylingen 1740, Leiderdorp 1742, Dolphijn 1744, 1749, 1750, Maarsen 1746. 11 deelen.

Journalen van schepen onder zijn bevel: de Arend 1753, Dolphijn 1754, 1763, Hector 1758, Weststellingwerf 1762, Phenix 1765, Nassau Weilburg 1770, Bellona 1776. 9 deelen.

Verbaal van den Schout-bij-Nacht Zoutman gedurende zijn aanwezen aan boord van 's lands schip Admiraal de Ruiter 1781, waarbij brieven en orders, brieven van Prins Willem den Vde en andere stukken betreffende den zeeslag van Doggersbank. 2 deelen in een omslag.

c. Registers van resolutiën en orders, sententiën van zeekrijgsraden, uitgaande brieven enz., gehouden op de schepen Leiderdorp 1742, de Arend 1752, de Dolphijn 1754, de Hector 1758, Kroon en Meermin 1761, 1762, Ooststellingwerf 1753—1765, Phenix 1765, Bellona 1777, 1778. 16 deelen.

d. Monsterrollen en rekeningen van kostpenningen van verschillende schepen. 4 deelen in een omslag.

e. „Allerhande annotatiën" betreffende zeezaken, reglementen, instructiën, uitrusten van schepen, seinen, salut enz. 2 deelen.

f. Registers bevattende bijzonderheden omtrent verschillende vaarwaters en plaatsen, opnemingen van diepten en banken. 5 deeltjes.

g. Registers waarin uitleggingen van de beteekenis van seinen en signalen te geven door vlaggen en wimpels, particuliere seinen van 's lands schepen en schippers, met afbeeldingen. 9 deeltjes.

h. Gedrukte extracten uit de resolutiën van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland en Westfriesland betreffende zeezaken. 1783 en 1784. In een omslag.

i. Gedrukte stukken, waaronder eene memorie van den Luitenant-Admiraal Schrijver, over het gepasseerde gedurende zijn verblijf op de rivier voor Lissabon in 1748, en over een zeer hoogloopend

geschil tusschen dien Admiraal en den Kapitein ter zee Hoeuft, ter zake dat laatstgenoemde zich niet vereenigd had met zijn advies, in den zeekrijgsraad van 9 Maart 1761 uitgebracht over het verlies van 's lands schip de Meermin, zoo bij de Staten-Generaal als het Hof van Holland aanhangig geweest. In een omslag.

k. Gedrukte placaten van de Staten-Generaal en van de Staten van Holland, rakende zeezaken en eenige verspreide aanteekeningen van weinig belang. In een omslag.

Van wijlen den heer W. graaf van Limburg Stirum, namens den heer Metelerkamp van Bronkhorst 1ste luitenant der artillerie.

31°. Het aan den heer Metelerkamp toebehoorende archief van de bannerij en graafschap Bronkhorst, bestaande uit negen leenprotocollen, specificatiën van leengoederen en meerdere charters, brieven, acten enz. betreffende de leengoederen, de collatierechten, tienden enz., van de bannerij, hare betrekking tot het Duitsche Rijk ten aanzien van den Reichs-Steuer, de ordonnantie van 1482 op de regeering van het stedeken Bronkhorst, een register met giftbrieven voor de Kapel te Bronkhorst sedert 1134 en de acte van verkoop der bannerij aan Z. D. W. baron van Tengnagel in 1760.

Van mr. J. B. J. N. ridder van der Schueren, administrateur van het hofje van Nieuwkoop te 's Gravenhage.

32°. de in gemeld hofje aanwezige registers, rekeningen, brieven en papieren, afkomstig van jonkheer Arend van Dorp, heer van Maasdam enz. in 1600 overleden, hoofdzakelijk bestaande uit:

a. Brieven van Willem, Prins van Oranje, aan Arend van Dorp.

b. Stukken betreffende het proces, gevoerd door Arend van Dorp, tegen het sterfhuis van Willem van Oranje, aangevangen in 1587 wegens pretensiën ten laste van dat sterfhuis en later voortgezet ten gevolge van eene aanklacht wegens injurie, door de Prinses Douairiere en Prins Maurits tegen hem ingesteld.

c. Rekeningen en andere stukken betreffende de heerlijkheid Maasdam, het grootste gedeelte van de heerlijkheid Middelharnis, goederen van het klooster te Leiderdorp, van de Staten van Holland aangekocht, en andere bezittingen van Arend van Dorp te Sommelsdijk, in Walcheren en elders.

d. Twee rekeningen en andere stukken betreffende het beheer van Arend van Dorp als rentmeester van de goederen van den heer van Veere en Vlissingen in Duiveland. 1552, 1554.

e. Stukken betreffende het sterfhuis van den Markies van Veere en Vlissingen, waarvan Arend van Dorp sedert 1562 medecurator en na 1564 alleen curator was, waarbij vele bescheiden over bedijkingen in Zeeland.

f. Stukken rakende het proces van Arend van Dorp met Maximiliaan van Cruijningen, heer van Heenvliet, zusterszoon van den Markies van Veere en Vlissingen.

g. Stukken betreffende de bediening van Arend van Dorp als Superintendant-generaal van de vivres op eene aanstelling van den hertog van Anjou, van 28 April 1582.

h. Stukken betreffende allerhande door Arend van Dorp gevoerde processen.

i Stukken betreffende het sterfhuis van Arend van Dorp.

k. Rekeningen en stukken betreffende de heerlijkheid Maasdam na den dood van Arend van Dorp, bezeten door zijne dochter Margaretha, gehuwd met jhr. Jan du Bosch.

l. Rekeningen en stukken rakende de goederen van Josina van Dorp, vrouw van Middelharnis, dochter van Arend van Dorp en gehuwd met Charles du Bicq, heer van Villebon.

Het oud provinciaal archief in Noordbrabant.

In den vorm, bij artikel 17 mijner instructie en nader bij Uwer Excellentie's schrijven ven 4 December 1884, n°. 3000, afdeeling Kunsten en Wetenschappen bepaald, heb ik de eer hiermede door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris bij Uwer Excellentie's Departement het jaarverslag over 1888 in te zenden betrekkelijk het onder mijn beheer gesteld archief.

I. *Toestand der bewaarplaatsen van het archief.*

De tweede helft van het jaar 1888 mocht naast en achter het sinds 1883 bestaande archiefgebouw de beide nieuwe brandvrije depôts zien oprijzen, die bestemd zijn om de bewaarplaats te vergrooten van de tot het Noordbrabantsch oud archief behoorende of daaraan nog toe te voegen archiefverzamelingen. Het uitzicht op voldoende ruimte voor organisatie en berging van het geheele archief, welks omvang bij voortgang der opsporingen meer en meer de vroegere verwachtingen blijkt te overtreffen, gaf reden tot voldoening en blijdschap genoeg. Toch werd bij het rijzen der muren mijn rust voortdurend veel meer dan lief was gestoord en werden zelfs de opbouw en bewerking van het archief zelf onophoudelijk onderbroken. Geheele gedeelten der bergplaats moesten telkens worden ontruimd, de zolder geruimen tijd met tijdelijk verplaatste kasten en met groote hoeveelheden archiefcollecties worden bezet. Met het oog op de belangen van den bouw moesten dan op raad en verzoek der bouwmeesters deze nog herhaaldelijk worden verschoven en verplaatst.

De ontneming van bergruimte leidde bovendien met nog grooter spoed dan berekend was tot een nieuwe verhuizing naar het gerechtsgebouw, dat reeds in 1887 als tijdelijk depôt was betrokken.

Ook was nu de beteekenis der verhuizing grooter, moest het verlof tot ingebruikneming van zolders opnieuw worden aangevraagd, waren deze met kasten te voorzien en was de voorbereiding der overbrenging veel bezwaarlijker. En om nog één ding te noemen: reeds bijna een jaar ligt thans het grootste deel der boekerij in het depôt op den vloer ten gevolge van het uitbreken van kasten. Hoe dit zij, de nieuwe lokalen werden met verlangen verbeid, de bij

hun aanbrenging zooveel last veroorzakende maar zooveel gemak belovende doorgangen tusschen oude en nieuwe lokalen met vreugd begroet en de vordering van den hechten en fraaien bouw met groote deelneming gadegeslagen. Over de inrichting moet ik mijn oordeel mij natuurlijk tot na de aanvaarding en ingebruikneming voorbehouden.

Omtrent enkele punten heb ik in mijn vorig verslag gezegd wat naar mijn oordeel noodig was.

Op de beveiliging door stevige bouten van alle raampjes aan den beganen grond meen ik met klem te moeten blijven aandringen.

Vernieuwingswerken aan het oude gebouw werden ook in 1888 niet uitgevoerd. Bij het maken der doorgangen tot de nieuwe depôts werd een bergruimte van honderd meter voor stukken in folio-formaat verloren. Nieuwe kasten op de archivaris-kamer, beveiliging der benedenraampjes aan de zijde van het gouvernement door stevige tralies, veiliger en beter toegankelijk maken van de bovenkasten der sorteerkamer, dat alles en meer laat zich nog steeds wachten en wenschen. Nog is er, gelijk verleden jaar, één onbekleede houten toegangsdeur tot het brandvrij depôt. Nog is de toestand der kasten op de leeskamer dezelfde, is er nog geen tafel voor kaartenberging, is de toonkast nog niet weêr op haar plaats gesteld.

En zelfs gewone onderhoudswerken vonden niet plaats, hoewel vele zeer noodig waren en nog meer werden en worden. Voor het bestek van het onderhoud in 1890 en 1891 vloeien uit die omstandigheden zeker buitengewone eischen voort.

Herstelling van allerlei kleine door en bij de uitbreidingswerken ontstaande gebreken kon natuurlijk niet altijd evenzeer worden uitgesteld.

Was gedurende de eerste maanden des jaars de aanvoerbuis der waterleiding tallooze malen bevroren geweest, daar men door de afgraving van het achter gelegen terrein haar aan den vorst had blootgesteld, natuurlijk heb ik gezorgd dat zij even dikwijls werd ontdooid, soms dagelijks weer, wijl men geen middelen tot goede afdekking wist of aanwendde; zelfs moest eens een gedeelte dat gescheurd was worden vernieuwd.

Ook de bliksemafleiders, die, wegens verlegging der ankerput, tijdelijk moesten worden weggenomen, werden zoo spoedig mogelijk weder gesteld.

Een dreigend lek ontstond door de wegneming van een goot en gedeelte muur bij de aansluiting van het nieuwe zijgebouw en ten gevolge van een scheur door een verzakking tijdens de fundeeringswerken ontstaan in den afgemetselden zolder; bij een stortbui, gelukkig dadelijk ontdekt, kon het slechts weinig schaden en spoedig worden hersteld.

Allerlei scheuren moesten worden uitgehakt en bijgewerkt, hoewel zij door verdere zetting toch weder open gingen. Die in den vloer werden met cement volgegoten.

Met dat al heeft de oude bouw bij de diepe ontgravingen tot verkrijging van een goed fundament voor den nieuwen en de noodzakelijke maar gevaarlijke inwatering van de gestorte zandlaag zich veel beter gehouden dan men vreezen moest en, al heeft hij wel geleden, bewezen toch zeer hecht te zijn.

Zeer dankbaar mag ik thans melding maken van de groote bereidwilligheid waarmêe de nu afgetreden President van het Gerechtshof heeft bevorderd en gezorgd, dat een groot gedeelte van den voorzolder van het gerechtsgebouw voor tijdelijke berging van stukken kon worden ingenomen, afgeschoten en van kasten voorzien. Daardoor is de bewaring van de in het depôt zelf geen plaats meer vindende en nu daarheen vervoerde stukken vrij veilig en goed te noemen.

De welwillendheid van den Griffier der Rechtbank vergunde een nieuwe berging van stukken ook in hetzelfde doelmatige lokaal van het gerechtsgebouw, waar reeds in 1887 verzamelingen waren heen gebracht.

Nog in een derde lokaliteit van hetzelfde gebouw, een voor den ontvanger der registratie alhier afgeschoten gedeelte van den voorzolder, werd mij bereidwillig plaats aangeboden, zelfs in daar aanwezige kasten. Misschien zal ik ook daarvan nog gebruik moeten maken voor de weder bij massa's ingekomen verzamelingen van oude rechterlijke archieven. Het is zeer gemakkelijk, dat zoodoende de met Uwer Excellentie's machtiging tijdelijk buiten het archiefgebouw gevoerde bescheiden alle in één gebouw bijeenkomen.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

De aansluiting aan de gemeente-waterleiding, voor de veiligheid natuurlijk boven alles gewenscht, is in 1888 gelijk de andere boven opgenoemde vernieuwingswerken niet meer geschied. Ook de veranderingen aan het bestaande buizennet bleven met haar tot in 1889 uitgesteld.

Ook op de nieuwe tijdelijke bewaarplaats, den voorzolder van het gerechtsgebouw zijn nu eenige brandbluschgranaten en ook enkele zakken gebracht. Over een overbrenging van den extincteur heb ik gedacht, maar ik achtte hem op den archiefzolder meer noodig, zoolang de gemeentewaterleiding niet aangesloten en op den zolder geen brandkraan verkregen zou zijn.

Toestand der archiefverzamelingen.

Veel zorg moest aan den toestand der verzamelingen worden

gewijd. Bij de herhaalde verplaatsingen, bovenbeschreven, werd steeds voor goede behandeling gewaakt. Bovendien bleken daarbij telkens bandelooze registers en ongebonden losse papieren verzorgd te moeten worden. De te verhuizen bescheiden vooruit tegen beschadiging te verzekeren was mij een bizondere zorg. Evenzeer het voortdurend waken tegen vocht bij de op de zolders berustende stukken, vooral in den winter. De in het depôt gebleven stukken moesten bij het voortdurend inkomen van andere hier en daar nog al sterk worden ingeschoven. Is dit voor de stukken minder goed, het is slechts een tijdelijk middel, aangewend om zooveel mogelijk in het brand- en vochtvrij depôt te kunnen bewaren.

De nieuw ingekomen stukken werden afgestempeld en vele collecties weder verzorgd op dezelfde wijze als de in 1887 verhuisde schepenbanks-archieven. (Zie bundel „Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven, X, 1887").

Verslag van de werkzaamheden en van den voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.

De werkzaamheid der *algemeene organisatie en globale beschrijving* van het geheele archief werd door de boven gememoreerde verzettingen en ontruimingen herhaaldelijk tegengehouden en zelfs tegengewerkt. Tot voorkoming van natuurlijk noodlottige verwarring, moest ik door de op mij gelegde verantwoordelijkheid voor den waarborg van veler rechten en titels mij verplicht rekenen steeds persoonlijk scherp toezicht te houden. Van overlating dezer zorg bij nog ongeordende, ongebonden, nog niet geïnventariseerde en afgewerkte archieven mocht geen sprake zijn. Ook moest één hand de noodwendige omzettingen, de tijdelijke maar steeds verder gaande verbreking van nog kort geleden met zooveel zorg en moeite ingevoerde volgorde besturen. Zoo kostte mij de door de verbouwing veroorzaakte omwenteling dus niet alleen een goed deel van mijn tijd, maar maakte zelfs veel werk weder als ongedaan en zal zij daardoor zelfs in de toekomst nog tijd kosten.

Die toekomst zal eerst aanbreken wanneer de nieuwe depôts geheel met kasten voorzien en aanvaard zullen zijn en met het geheele oud-archief bezet zullen worden. Dat vóór die bezetting zooveel mogelijk al de hier behoorende en op te nemen collecties zijn opgespoord en overgenomen is stellig wenschelijk. Dan toch moeten een doelmatige verdeeling over de verschillende ruimten, een goede organisatie en definitieve plaatsing verkregen kunnen worden. Zoo kan scheiding van systematisch bijeen behoorende collecties of op elkaar volgende afdeelingen, zoo kunnen lastige latere verschuivingen voorkomen blijven. Thans is dit onmogelijk geworden en moeten dan ook alle verdere pogingen tot het aanbrengen van

blijvend verband gedurende den voorloopigen toestand worden nagelaten.

Nog in een ander opzicht bepaalden de omstandigheden der verbouwing mijne bezigheid. Ik werd er door gezet voor de tijdroovende voorbereiding eener *nieuwe verhuizing*. Weder koos ik daarvoor eenige der grootste schepenarchieven uit en begon met dat van Klundert en daarna, daar ook dit was overgenomen, dat van Zevenbergen uit te zoeken volgens de orde van de oude daarvan bestaande inventarissen. Dit kostte veel moeite, vooral bij het laatste. Het bevatte zeer veel losse stukken, gedeeltelijk onbepaald en geheel verward, gedeeltelijk van de liassen en dooreen geraakt. Maar ook bij het eerste viel veel uit te zoeken, te bepalen en weder bijeen te voegen. Daarna aanvaardde ik de geheele ordening en inventarisatie van het groote schepenbanks-archief van Rozendaal en Nispen, dat dan ook werd afgewerkt, en welks inventaris, waarvan ik hierachter een uittreksel geef, 550 nummers bevat. Bij deze drie collecties werden daarop nog de schepenarchieven van Zundert en Rijsbergen gevoegd, waarin de heer van Hasselt, zooals ik in mijn vorig verslag vermeldde, in 1887 getracht had, orde en verband te brengen en waarvan toen voorloopige staten door hem waren opgemaakt. Zamen niet veel minder groot dan al het vroeger reeds overgebrachte werden daarop deze vijf verzamelingen — weder in één dag en in de beste orde — naar hun tijdelijke bewaarplaats overgebracht en behoorlijk daar geplaatst.

Voor een volledig overzicht van het thans buiten het depôt bewaarde geef ik hier ook uit de oude inventarissen der archieven van Klundert en van Zevenbergen een uittreksel voor zoover de rechterlijke stukken betreft, benevens de bovenbedoelde lijsten der stukken van Zundert Rijsbergen:

KLUNDERT.

INVENTARIS VAN HET GEMEENTE-ARCHIEF.

5de Afdeeling A. *Notarieele en andere akten.*

. . . .

N°. 1.	Notaris van Kessel te Zevenbergen . . .	1579—1610.
2.	14 registers, testamenten enz.	1608—1788.
3.	18 „ , allerhande notarisakten . .	1648—1713.
4.	19 „ , „ schepenakten . .	1648—1788.
5—11.	15 „ , „ „ . .	1676—1810.
12.	1 portefeuille testamenten	1789—1810.
13.	1 „ scabinale akten	1795—1805.

6de Afd. A. *Verkoopingen van roerende goederen.*

N°. 1—11. 1 portefeuille, 23 registers en 8 pakken, 1585—1810.

B. *Idem van onroerende goederen en opdrachten.*

N°. 1—25.	2 pakken registers	1595—1597.
	25 registers van opdrachten	1601—1764.
	1 pak registers, opdrachten en hypotheken	1764—1810.
	2 registers, donatiën, transporten enz. .	idem idem.
	1 pak verkoopconditiën	1789—1805.
	5 registers, 3 pakken, idem , . . .	1796—1810.

7de Afd. *Boedelpapieren.*

N°. 1—43. Van 1564—1810.

9de Afd. B. *Allerlei stukken.*

N°. 2.	Testamenten enz.	1504—1800.
3.	Oude liassen met akten van Schepenen . .	1553—1763.
4	Oude documenten, losse akten	1569—1655.

10de Afd. A. *Diverse registers.*

N°. 1—14.	Registers van het gerecht en rechtboeken	1558—1703.
15—19.	Crimineele rollen. . . . . ,	1690—1801.
25.	Rollen van Schepenen en Commissarissen	1752—1802.

11de Afd. *Domein.*

N°. 1—21.	Verpachtingen	1573—1810.
23.	Rekesten.	
30.	Verkoopingen.	

B. *Processtukken*

N°. 1—16. . . . . ? 1795.

ZEVENBERGEN.

Inventaris Hetterscheij van 1775 (later bijgehouden).

Rubr. B. n°. 26—29**.	Geregistreerde en geliasseerde rekesten en beschikkingen daarop, 1729—1806.
B. „ 44 en 45.	Rollen van zaken onder 12 gulden (politierollen), 1686—1800.
Rubr C. „ 1—23*.	Rollen van nieuwe zaken, 1576—1803.
C. „ 24—38.	Idem van oude zaken, 1602—1808.
C. „ 38*.	Lias met presentatiën ter oude rolle 1684—1686.
C. „ 39—45.	Extraordinaire rollen, 1643—1804.
C. „ 45*.	Pachtersrol, voor zaken der gemeene landsmiddelen, 1773—1806.
C. „ 46—50.	Registers van acta judicialia, 1553—1577, 1639—1640.
C. „ 51—55.	Processtukken, 1628—1773.
C. „ 56—74.	Idem, geschikt naar het beloop der rollen in judicio gehouden, 1590—1728.
C. „ 76.	Lias verbalen en compromissen, 1754 vlg.
Rubr. D. „ 1 en 1*.	Crimineele rollen, 1559—1584 en 1683—1687 tevens confessieboek 1661—1656.
D. „ 2—4.	Officiersrollen, 1687—1803.
D. „ 5	Losse stukken tot het crimineele behoorende, 1627—1809.
D. „ 6—7 *e*.	Processtukken in cas crimineele of in andere opzichten het officie concerneerende.
D. „ 8.	Remissiën en abolitiën, 1634—1645.
J. „ 1 *a*—5* *b*.	Gemengde actens zoo tot de policie als civiele justitie behoorende, 1622—1788.
J. „ 6—14.	Actens. betrekkelijk tot de civiele justitie, 1622—1786 (verklaringen en interrogatoriën, afzonderlijk).
J. „ 15 en 16.	Schriftelijke adviezen, 1711—1771.
J. „ 17—19.	Taxatiën voor het collateraal, 1676—1762.
J. „ 20—22.	Huur- en koopcontracten, 1676—1686.
J. „ 23—47 *c*.	Registers van allerlei acten en transporten, 1546—1808.
J. „ 48—60 *a*.	Schepenschultbrieven en obligatiën en transporten, 1564—1808.
J. „ 61—63.	Testamenten en codicillen, 1676—1808.
J. „ 64—67*.	Inventarissen en scheidingen, 1668—1798.
J. „ 68—71.	Mixtae, grootendeels zonder jaartal.

Rubr. K. n°. 1—16 *d*. Verkoopingen van vaste en onroerende goederen, 1562—1808.
K. „ 16 *e* en 16 *f*. Allerhande actens, 1808—1811.
K. „ 17—28*. Registers van koopdagen en convoluten met losse rekeningen en koopcedulen, 1563—1664.
K. „ 28**—49 *o*. Liassen met koopcedulen van meubelen en „haeffelijke goederen", 1643—1810.
K. „ 49 *p*—49 *s* Domein-verkoopcedulen, 1795—1800.
K. „ 50—53. Verdere papieren „tot den vendustok behorende met den aankleve van dien, verkopingen van roerende goederen, mitsgaders vrugten te velde o. a. van Z. Hoogheid voor den stokhouder", 1655—1751.
Rubr. L. „ 1—11 *a*. Executie- en voogdijrekeningen, 1645—1790.
L. „ 12—16**. Curateele-rekeningen, 1652—1789.
L. „ 17—20. Anterieure en posterieure circumstantiën in cas van curateele gebruikelijk, 1656—1807.
L. „ 21 en 22. Particuliere rekeningen en liquidatiën, 1618—1807.
L. „ 23—28. Comptoiren van notarissen, overgebracht wegens dood of vertrek naar elders, 1651—1768.

Niet geïnventariseerd: drie registers en losse akten en andere papieren, thans uitgezocht en in portefeuilles geplaatst.

Weeskamer (afzonderlijke inventaris, ook door Hetterscheij).

I. Memoriaalboeken. B, C, D, E, G, H.
II. Boedelrekeningen, pak A—Z, BB—DD.
III. Notitieboeken van boedellaters en boedelhouders.
IV. Oude stukken en inventarissen in 3 pakken, *a*. 1—3.
V. Boedelstukken en rekeningen, afkomstig uit de defecte pakken N. P. R. S. V. en de ontbrekende A. A. en E. E. van II benevens van III en van IV, *a*. 2 en *a* 3.
VI. Akten van seclusie, 7 pakken gen^d. 1—7.
VII. Stukken van diverse natuur, gemerkt Rubr. G n°. 1, 3, 4; benevens een pakje rekesten.

Ten slotte: Een pak stukken, waarschijnlijk afkomstig van den secretaris Anemaet.

ZUNDERT (— HERTOG EN — NASSAU).

1. Register van toonen in civiele zaken voor schepenen van Zundert, 1581—1584.

2. Civiele rollen van Zundert — Nassau, 1581—1806.
3. „ „ „ „ — Hertog, 1596—1806.
4. Interrogatoriën en toonen van Zundert en Rijsbergen, 1660—1733, 1778—1788 (Z — Hertog) 1792 („Zundert in der eeninge").
5. Toonen, attestatiën en interrogatoriën civiel en crimineel (eenigen tot Rijsbergen?) 1647—1648.
6. Extracten uit de notulen van vergaderingen en rechtsdagen (eenige tot Rijsbergen?) 1660—1677.
7. Bezetboeken (Rijsbergen en Zundert — Hertog en — Nassau), 1636—1797.
8. Sententiën van schepenen in der eeninge van Rijsbergen tot Zundert — Nassau en — Hertog.
9. Rechtsgeleerde adviezen voor schout en schepenen tot Zundert in der eeningen van Rijsbergen en voor mannen van leen tot Zundert — Hertog, 1639—1757.
10. Register van appostillen, akten van voogdij, authorisatiën, decreten, insinuatiën enz. (Z — Hertog en — Nassau), 1663—1808.
11. Registers van allerhande akten: in der eeninge, 1487—1668, Zundert — Hertog 1668—1808, Zundert — Nassau (?) 1556—1571.
12. Registers van vesten, verbintenissen, deelingen etc. gepasseerd tot Zundert — Nassau, 1717—1810.
13. Registers van testamenten en deelingen onder den Hertog, van attestatiën, procuratiën, borgbrieven etc. onder den Hertog en Nassau, 1685—1810.
14. Registers van conditiën en voorwaarden van verhuringen en verkoopingen tot Zundert, 1660—1810.
15. Verpachtingsconditiën tot Zundert, 1808—1810.
16. Staten en inventarissen (Zundert), 1798—1810.
17. Registers der prijsatiën tot Zundert, 1661—1806.
18. Akten van bezettingen tot Zundert, 1808—1810.
19. Momboirsrekeningen, 1553—1798.
20. Evictie-rekeningen, 1678—1742.
21. Boedelrekeningen, 1561—1803.
22. Inventarissen van boedels, 1577—1797.
23. Civiele processtukken.
24. Informatiën in criminalibus (aanvang 17de eeuw).
25. Crimineele processtukken, 1668.
26. Een rekest, 1657.

RIJSBERGEN.

1. Een civiele rol, 1799—1807.

1*bis*. Registers van akten, gepasseerd ter vestkamer, secretarie Breda (Eeninge van Rijsbergen) 1525—1707.
2. Registers van verkoopingen (Eeninge van R.) 1636—1653.
3. Registers van transporten van onroerende goederen, belastingen, obligatiën, informatiën, akten van voogdij etc. tot Rijsbergen (tot 1707 „in der eeninge", daarna kortweg „in Rijsbergen") 1685—1808.
4. Registers van testamenten, codicillen, deelingen, uitkoopen, procuratiën en andere akten (van 1702 kortweg „schepenen te Rijsbergen", vóór dien tijd verschillend) 1685—1800, 1795, 1801—1808.
5. Register van allerhande akten (Rijsbergen) 1801—1810.
6. Registers van publieke verkoopingen en verhuringen (Rijsbergen) 1684—1808, 1795, 1798—1802.
7. Registers van borgbrieven, verbanden en allerhande akten (Rijsbergen) 1795—1811, 1801—1807.
8. Register van inventarissen (Rijsbergen) 1795.
9. Registers van voogdijen en andere akten (Rijsbergen) 1795—1808.
10. Registers van taxatiën van het collateraal (Rijsbergen) 1724—1809.
11. Momboirsrekeningen (Rijsbergen).
12. Inventarissen van boedels (Rijsbergen).
13. Minuten van testamenten (Rijsbergen) 1808—1811.
14. Deelingen, 1795, 1809 en 1810.
15. Allerhande akten, 1809 en 1810.
16. Schepenschuldbekentenissen, 1808—1811.
17. Transporten en andere akten, 1808—1810.
18. Koopconditiën van huizen en erven, 1808—1810.
19. Register van bezettingen, 1800—1809.
20. Register van informatiën, interrogatoriën etc., 1742—1801.

De verdere werkzaamheden waarvan ik verslag te geven heb, werden verricht deels op het bureau, deels in depôt en sorteerkamer, deels ook buiten het gebouw en zelfs buiten de stad. De *bureauwerkzaamheden* golden de bijhouding van lijsten en staten, de correspondentie en al het werk der administratie, benevens de veelvuldige inlichtingen en afschriften mij gevraagd. Het gaat niet aan van deze werkzaamheden een gedetailleerd verslag te geven. Het zij genoeg te zeggen dat de drukte der administratie geducht blijft toenemen en in 1888 meer dan duizend stukken uitgingen en voor afschriften zestig gulden werd ontvangen, terwijl ik overigens naar de op bladzijde 54 te geven lijst der punten van onderzoek en inlichting kan verwijzen. Bizonder wil ik alleen nog herinneren dat in den zomer een zeer bewerkelijk rapport over den toenmaligen

stand van het werk der overneming van oude rechterlijke archieven in deze provincie door mij werd opgesteld en ingediend, waarbij ik een volledig beeld van de vroegere en tegenwoordige jurisdictie- en gemeentelijke indeelingen trachtte te geven en de ruim 225 vroegere rechtscolleges elk afzonderlijk memoreerde.

Van de andere werkzaamheden moeten eerst die buiten het gebouw, tot *opsporen en overnemen van oude rechterlijke archieven*, worden behandeld. Bij tusschenpoozen heb ik, wanneer de zorgen voor het reeds aanwezige mij niet terughielden, druk voor dit doel gereisd en in de verschillende gemeenten dezer provincie tot nasporing en uitzoeking gewerkt. Een beschrijving hoe en waar ik overal de archieven vond, zou misschien later, na afloop van het geheele werk, gewenscht zijn.

Hier moge een eenvoudige opsomming der oude plaatsen volstaan, waaruit archief werd overgenomen. Het zijn:

Hooge en Lage Mierde en Hulsel, Vechel, Stiphout en Croij, Mierlo, Lierop, Asten, Someren, Deurne en Liessel, Vlierden, Heeze, Leende en Zes Gehuchten, Lieshout, Budel, Maarheeze, Soerendonk en Gastel, Eersel, Duisel en Steensel, Aalst, Dommelen, Hoogeloon, Hapert en Casteren, Eindhoven, Woensel en Eckart, Gestel, Strijp en Stratum, Vessem, Wintelre en Urechtsel, Waalre en Valkenswaard, Berlicum en Middelrode, Hoeven en St. Maartenspolder, Wouw en Moerstraten, Rozendaal en Nispen, Baarle-Nassau, Gilze en Rijen, Chaam, Ginneken en Bavel, Kuik, Beugen en Rijkevoort, Vierlingsbeek, Gemert, Engelen, Zevenbergen. Niet altijd ging de overneming zonder moeilijkheid of onder medewerking van de zijde van het betrokken gemeentebestuur. Chaam verzocht van Uwe Excellentie verlof de registers van vesten te mogen houden, die de gemeente voor het opzoeken van renten en cijnzen der armen meermalen te pas kwamen. Het bestuur legde zich echter dadelijk bij de beslissing van Uwe Excellentie neder dat die registers in de daarvoor aangewezen publieke bewaarplaats en onder onpartijdig beheer moesten worden gesteld.

Het gemeentebestuur van Heeze wilde niet afgeven zonder goedkeuring van Gedeputeerde Staten der provincie en hield, toen deze hadden te kennen gegeven dat hun goedkeuring niet vereischt was, bij de opzending der door mij uitgezochte en afgezonderde bescheiden daaruit willekeurig twee registers, beide uit 1765 en 1766, terug, weigerende, toen zij door mij werden gereclameerd, die, althans voorloopig, op te zenden. Het bukte echter dadelijk voor Uwer Excellentie's tusschenkomst.

Dat van Vessem c. a. stelde voorwaarden, die echter door de Regeering niet konden worden erkend, zoodat de overneming onvoorwaardelijk plaats vond.

Dat van Gilze en Rijen besloot de akten van benoeming van

Schepenen enz. niet mede te zenden, maar zond die, na een betoog mijnerzijds van het rechterlijk karakter dier stukken, toch mede.

Ernstig was het verzet te Eindhoven en, op dat voorbeeld, te Eersel. Toen echter in toepassing van art. 127 der Gemeentewet 's Konings Commissaris in dit gewest, dien ik de eer had daarbij te vergezellen, zich naar Eindhoven had begeven en, handelende voor het collegie van Burgemeester en Wethouders, aan mij de sleutels van het archief ter uitzoeking van de oude rechterlijke bescheiden en daarmede deze zelf had overgegeven, legde men ook te Eersel dadelijk het hoofd in den schoot en gaf mij zonder verdere tusschenkomst de stukken af.

Wat nu werd overgenomen is moeilijk voor alle plaatsen in bizonderheid op te geven. Hier en daar gold het enkele stukken, elders echter bijna het geheele schepenbanksarchief.

In sommige plaatsen werden ook stukken van andere gevonden. Zoo te Asten tevens van Someren, van Deurne en Liessel, van Vlierden en van Lierop; zoo te Kuik oude aktenregisters van de dorpen uit het land van Kuik; te Budel van Maarheeze c. a.; te Eindhoven van de omliggende dorpen.

Natuurlijk gaven al die overnemingen zeer veel werk. Ten eerste door de reizen die zij vorderden, ten tweede door het meestal noodzakelijk doorzien van alle stukken, het schiften van oud-rechterlijk en oud-gemeentelijk. In ééne maand o. a. was ik slechts vier dagen; de Zondagen, te huis. Op sommige dagen en waar het meer werk was dan vooruit kon berekend worden, stond ik van 's morgens zeer vroeg tot 's avonds zeer laat bijna zonder ophouden te werken om geen verwarring in de vooruit bepaalde en afgesproken reisroute te brengen of om te spoediger weg te komen van weinig herbergzame dorpen. En daarna moest ik de werkelijk zeer groote hoeveelheden als rechterlijke afgezonderde, tot pakken gebonden en daarna in kisten verzonden stukken in het depôt in ontvangst nemen, uitzoeken, verzorgen en bij het van de collecties reeds aanwezige voegen, enz.

Maar hiermede ben ik gekomen aan de werkzaamheden in depôt en sorteerkamer verricht, aan den *voortgang der ordening en inventarisatie.* Deze bepaalde zich bijna uitsluitend tot de oude rechterlijke archieven. Weder werd het aantal inventarissen van schepenbanksarchieven vergroot. Behalve dat van Rozendaal en Nispen, waarvan ik de regeling reeds vermeldde, heb ik nog die van Stiphout en Croy, van Dommelen en van Eersel, Duisel en Steensel afgewerkt. Eveneens die van Waalre en Valkenswaard, vroeger één schepenbank, welk archief ik voor de helft in de eene en voor de helft in de andere gemeente had gevonden en thans weder tot een geheel met twee aanhangsels heb vereenigd.

Ook van deze vier inventarissen voeg ik uittreksels als bijlagen

aan dit verslag toe, gelijk ik van alle vroegere deed. Tevens heb ik twee van deze vroegere nog weder onder handen genomen, namelijk de voorloopig ongesorteerd gebleven losse stukken van Tongelre en van Oerle en Meerveldhoven uitgezocht en daardoor de inventarissen uitgewerkt. Bij Tongelre vond ik bovendien tusschen die losse stukken nog verscheiden kleine registers zonder band of fragmenten van idem, die wel goeddeels als bisnummers gemakkelijk konden worden ingeschoven, maar toch gedeeltelijk ook een omwerking van den inventaris veroorzaakten. Daar bij beiden thans de nummering niet meer slaat op die der het vorig jaar gegeven uittreksels, zoo voeg ik nieuwe extracten van beide aan dit verslag toe.

Ook werden nog de registers van Heeze, Leende en Zes Gehuchten en, nadat de twee eerst achtergehouden registers daar waren bijgevoegd, ook deze, door mij geïnventariseerd en de talrijke losse stukken eenigszins geschift en hoewel zonder nadere specificatie in een 100tal portefeuilles geplaatst. Ook van deze lijst ten laatste voeg ik een uittreksel hierachter.

Daarna is het verrichte werk ter ordening en inventarisatie echter nog geenszins geheel vermeld.

Ten eerste heeft de Commies Chartermeester na aan het werk van Zundert en Rijsbergen een eind gemaakt te hebben, zich successievelijk met het onderzoek van eenige andere schepenarchieven uit de Baronie van Breda onder vergelijking met dat der stad bezig gehouden en de losse stukken van Baarle-Nassau, van Alphen en Chaam en van Gilze en Rijen zoover die aanwezig waren gesorteerd. Daarna maakte hij van die archieven lijsten als die van Zundert en Rijsbergen.

Vervolgens bestudeerde hij de registers van Heusden die, zooals ik in mijn vorig jaarverslag vermeldde, door mij nagezien, bepaald en gerangschikt waren, en verdeelde daarop de losse stukken van deze belangrijke en eigenaardig ingerichte schepenbanksgriffie over drie rubrieken, de losse akten, de processtukken en de boedelsstukken, welke drie rubrieken daarop achter de registers werden aangesloten. Ik heb aan het geheel, ook aan de hand van de door mr. van Hasselt opgemaakte lijst, nog geen voldoende systematische indeeling kunnen geven. Maar ik heb gezien dat daarbij zal te onderscheiden zijn tusschen hetgeen als hoofdbank van het land van Heusden en als staatscollegie werd gedaan, dat op het verband met het in 1885 door wijlen mr. Krom geregelde gemeente-archief ter dege zal te letten vallen en dat er ook nog al een en ander nader geschift zal moeten worden. Zoo liggen tusschen de boedelstukken nog verscheiden rekeningen van het weeshuis te Heusden, die in den inventaris van het gemeente-archief in de seriën ontbreken; en de boedelrekeningen zullen althans eenigszins nader moeten worden uitgezocht.

Na deze bezigheden bleef er voor den heer van Hasselt geen tijd meer over om het werk, dat hij daarna ondernam, de ordening van het schepenarchief van Hoeven en St. Maartenspolder vóór het einde des jaars en zijn heengaan tot een resultaat te brengen.

Kan ik bij het verslag over 1888 geen rapport over de voltooiing van den inventaris van de archieven der oude rechterlijke lichamen van Bergen-op-Zoom c. a. geven, toch heb in dat jaar er bij tusschenpozen veel aan gewerkt. Het gold echter een vrij omvangrijken arbeid, die ook de schepenarchieven van Borgvliet en van Hildernisse omsloot, terwijl bovendien nog niet alle stukken bleken bijeen te zijn.

Een ander archief werd in 1888 geheel en al afgewerkt. Het was het oud-archief van Hoogeloon, Hapert en Casteren, een tweede oud-gemeentelijk archief dat in het depôt werd opgenomen en in beheer aanvaard. Ik doe in het afzonderlijk verslag in het laatste gedeelte van dezen archiefbundel op te nemen, daarvan en van de andere werkzaamheden voor de oude gemeente-archieven in deze provincie verslag. Daarvan heb ik dus verder hier niet te spreken. En dat na de vele, tot hiertoe herinnerde algemeene en bijzondere rangschikkingen, ordeningen en inventarisatie, bij het aangestipte vele bureauwerk, bij de taak der ordening van gemeente-archieven en vooral bij de krachtige werkzaamheid aan de overnemingen van oude rechterlijke archieven thans hier niets meer te vermelden valt, spreekt verder van zelf.

In druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.

Ditmaal is, voor zoover ik weet, niets op te geven.

Aanwinsten door geschenk, aankoop, enz. verkregen; verliezen.

Is het, zooals ik reeds zeide, moeilijk voor alle plaatsen in bizonderheden op te geven wat van oude rechterlijke archieven overal werd overgenomen, het zou ook weinig doel treffen, immers slechts gedeelten van archieven leeren kennen. Iets anders is dit met de gemeenten, die slechts gedwongen de stukken lieten overbrengen. Van Eerzel, waaromtrent ik reeds naar de vierde bijlage van dit verslag verwijzen kan, zoomin als van Eindhoven en aangrenzende dorpen was vóór 1888 iets in het depôt aanwezig. Wel had in 1811 te Eindhoven een afscheiding van rechterlijk en gemeentelijk archief plaats gehad en was het eerste naar de zolders gevoerd, waarop van het laatste een deel was weggehaald door de besturen der vier dorpen die vroeger met de stad ééne secretarie hadden gehad. Maar overbrenging der rechterlijke stukken naar

de griffie der rechtbank te Eindhoven had nimmer plaats gevonden. Zij waren op de zolders gebleven, vanwaar zelfs later langzamerhand vele stukken weder waren afgehaald en bij de andere archieven ter secretarie gevoegd. Met deze werden zij vóór eenige jaren op een inventaris gebracht, terwijl een aantal andere registers en een groote massa losse papieren verward en verwaarloosd onder het dak bleven liggen, voor zoover niet ook nog daarna tusschenbeide een of andere onderzoeker enkele registers of pakketten bij het geïnventariseerd archief bracht en zooveel mogelijk bij de serieën, waarin zij ontbraken, plaatste.

In deze orde(?) geef ik dan nu hier de thans uit Eindhoven verkregen stukken op.

Alleen is op te merken, dat bij de inventarisatie de bescheiden van acht administraties en vier rechterlijke lichamen, samen dus twaalf (of eigenlijk zelfs nog meer) archieven totaal waren dooreengehaspeld en dat ik nu zooveel mogelijk bij elk rechterlijk archief weder afzonderlijk vermeld wat daaronder gebracht worden moet.

A. *Schepenbank van Eindhoven.*

Nummers van den inventaris.	
15.	Minuten van schepenacten, 1808—1810.
22 — 93.	Processtukken, 1524—1810.
(ongen^d.)	Civiele dingrollen, 1691—1793.
(„)	Extraordinaire rol, 1695—1701.
177 — 181.	Losse verkoopakten enz.
272.	Taxatieregister voor het collateraal, 1696—1734.
272 — 279.	Idem, 1734—1810.
283.	Allerlei ingekomen rekesten, brieven, adviezen enz., 1631—1699.
286.	Verpachtingen van molens en andere domeingoederen, 1545—1809.
295.	Adviezen van rechtsgeleerden, 1642—1795.
296.	Eedenregister van voogden, 1689 - 1745.
310 — 349.	Registers van allerhande akten en van transporten en obligatiën enz., dooreen en zonder chronologische orde.
(ongen^d.)	Idem idem, alle tusschen 1538 en 1810.
354 — 356.	Registers van tiendverpachtingen.
357.	Register van domaniaal en pastoraal-verpachtingen.
463 — 514.	Gedeponeerde notarieele protokollen.
(ongen^d.)	Twee pakken minuten van notarieele akten.
518.	Ordinaire civiele rol (1654 55).
(ongen^d.)	Een verzameling schepenregisters van alle soort, ongeregeld en onbepaald, met een hoeveelheid boedelstukken en rekeningen enz. (van den zolder).

Nummers van den inventaris.

B. *Schepenbank van Woensel en Eckart.*

(Sinds 1803 gesplitst in twee).

271. Register van taxatiën voor de collaterale successie, 1696—1721.

(ongend.) Een groote verzameling rollen, aktenregisters en losse akten, processtukken en boedelrekeningen, geheel verward en vermengd met andere (van den zolder).

C. *Schepenbank van Gestel, Strijp en Stratum.*

(ongend.) Een groote verzameling (zolder) als van Woensel c. a.

D. *Vereenigde colleges van Eindhoven en de vier dorpen.*

121 — 125. Registers van informatiën enz. door den drossaard ingesteld in crimineele zaken, 1742—1806.

158 — 168. Registers van kopieën van en beschikkingen op rekesten, 1727—1808.

169 — 174. Notulen van drost en gecommitteerden der vijf leden, 1687—1809.

273 — 276. Registers van specifieke lijsten voor den 20sten en voor den 40sten en 80sten penning, 1714 - 1749.

284 en 285. Ingekomen stukken (vermengd) 1700 - 1810.

Verscheidene der registers van den zolder.

E. *Gildengericht te Eindhoven.*

(ongend.) Dingrol der ambachtsgilden, 1735—1795.

Behalve deze oude rechterlijke bescheiden werd van Eindhoven ook het archief overgenomen van het Kwartier van Kempenland der voormalige Meierij van den Bosch.

Het bevat:

KWARTIER VAN KEMPENLAND.

Nummers van den inventaris gem. arch.

111 — 124. Oorkonden, procedures, correspondentiestukken enz., 1595 - 1790; 4 portefeuilles.

Nummers van den inventaris gem. arch.	
115 — 120.	Rekeningen, quotisatiën, repartities en specificatiën, 1595 - 1790, 6 portefeuilles.
289.	Brieven aan den Kwartierschout, 1603 - 1806.
(ongend.)	Registers van de Kwartiersresolutiën enz., 1688—1697, 1706—1714, 1756—1773.
(„)	Twee pakken kwitantiën behoorende bij de rekeningen.
(„)	Een pak specificatiën, ingediende rekeningen enz. enz.

Met de verkrijging van dit archief, onvolledig als het is en in zooverre er althans misschien niet nog elders gedeelten van berusten, zijn thans de Kwartiersarchieven volledig verzameld, tot welker opsporing en overbrenging mijn voorganger in 1884 den stoot gaf en met welke een aanmerkelijke leemte in dit depôt is aangevuld.

Behalve het geheele oude gemeente-archief van Hoogeloon, waarover ik in mijn bij dezen archiefbundel behoorend verslag omtrent de gemeente-archieven spreek en waarvan ik daar een staat geef, werden uit Budel nog een groot aantal oude gemeentelijke archiefbescheiden, onder alle gemeentelijke rekeningen overgenomen van Maarheeze, Soerendonk en Gastel. Te Budel behoorden zij zeker niet thuis. Hoe zij er kwamen is onopgelost gebleven. Zij komen evenmin of evengoed aan de tegenwoordige gemeente Maarheeze als aan Soerendonk en Gastel toe, terwijl het in de eerstgenoemde gemeente bewaarde overig gedeelte van het archief der vroegere drieledige heerlijkheid in elk geval minder omvangrijk en beteekenend is dan het thans hier berustende. Ik zou het dus best achten dit voorloopig hier te bewaren, er een lijst van op te maken en deze aan het gemeentebestuur mede te deelen met het voorstel om ook in den toestand van het daar berustende afdoende verbetering te brengen. Daarna zou te zien zijn of hereeniging mogelijk zou zijn.

Overigens werden in 1888 uit gemeente-archieven met de rechterlijke stukken geene andere bescheiden meer verkregen. Althans geene archiefbescheiden, wel gedrukte. In bijna alle gemeenten vond ik op de zolders jaargangen van den Noordbrabantschen almanak, op welker behoud de besturen geen prijs stelden en die zij mij gaarne toezonden. Daarmede werd een thans bijna compleet exemplaar van dien almanak, die van 1812—1878 (sinds 1871 als N. Brabantsch jaarboekje) heeft bestaan, bijeengebracht en bij de boekerij geplaatst, waardoor het behoud voor latere nasporingen omtrent colleges, ambtenaren, vereenigingen en gezelschappen enz. verzekerd is te achten.

Het vorig jaar werd melding gemaakt van de verdwaalde maar terechtgebrachte rentebrieven enz. van het voormalig gasthuis op het Gasthuiseinde (thans opgelost in het oude-mannenhuis) te Breda. Aan het toen berichte kan ik thans toevoegen, dat de waarborgen, die ik oordeelde dat voor goede bewaring in de toekomst waren te stellen, in 1888 werkelijk gesteld zijn. En dat wel door den afstand van al die bescheiden aan dit archief door de regenten van het oude-mannenhuis onder goedkeuring van het gemeentebestuur van Breda. Zij hebben hier nu een vast verblijf gevonden. Tot het opmaken van een definitieven inventaris is het echter nog niet gekomen, daar aan de hand van den voorloopigen, in 1887 opgemaakt, de stukken althans te vinden zijn. Later, bizonder wanneer eens een regeling van het overig archief van het oude-mannenhuis tegelijk kon worden ondernomen, zal dit echter nog eens dienen te gebeuren.

Ook de inventarisatie van de in 1886 uit het Rijksarchief te Roermond ontvangen bescheiden van het Jesuitencollege te 's Hertogenbosch mocht in 1888 niet verder komen. Intusschen werd deze collectie nog aangevuld met een daarbij behoorende nauwkeurige grondteekening van het college, die voor de historie evenzeer als de titels der goederen hare waarde heeft en dan ook een zeer welkome aanwinst was.

Het is de laatste aanwinst door overbrenging uit andere archieven die te vermelden valt.

Ook door overbrenging uit andere afdeelingen van het eigen archief werden eenige hier reeds aanwezige collecties aangevuld. Zoo werd in de eerste plaats weder op aanmerkelijke wijze de verzameling notarieele protokollen en minuten verrijkt, die nu reeds een aanzienlijken omvang heeft bereikt en ook verder nog veel vermeerderd worden zal. Zoo zullen er de groote hoeveelheden registers en bundels moeten worden bijgevoegd, die tijdens de bewaring der oude rechterlijke archieven bij de griffiers der rechtbanken er uit zijn genomen en bij de bewaarplaatsen der notarissen in de arrondissements hoofdplaatsen zijn gevoegd. Daarbij toch zijn zij gebleven toen die griffie-depôts in het provinciaal archief zijn opgenomen, hoewel zij tot de schepenarchieven behooren en op de oude inventarissen daarvan vermeld worden.

In de tweede plaats werd een afzonderlijke collectie „Costumen, ordonnantiën enz." aangelegd door samenbrenging uit de schepenarchieven van de veelal hierbij voorkomende afschriften van costumen en rechten en formulier-boeken, met de tusschenbeide door aankoop enz. verkregen verhandelingen en commentaren op costumen en usantiën, verzamelingen van adviezen enz.

Ten derde werd bij de het vorig jaar geordende rekeningen der landsmiddelen eene rekening der halve verponding gevoegd over

het kwartier van Oisterwijk der meierij van 's Hertogenbosch geheven in 1665, die — hoewel het opschrift haar leert kennen als het exemplaar „voor den Raad van State" — bij de collectie-Cuypers werd gevonden. Ik zou durven gissen dat zij reeds vroeger bij het provinciaal archief op de haar nu weder gegeven plaats heeft berust.

In de vierde plaats kon het schepenbanksarchief an Zevenbergen, toen bij de uitzoeking en ordening daarvan eenige oude registers bleken te ontbreken, met deze worden aangevuld uit dezelfde collectie-Cuypers, waarbij zij, waarschijnlijk als geleende stukken, wier teruggaaf vergeten was, berustten.

En vervolgens werd in de vijfde plaats, met een serie door aankoop verkregen bescheiden van de vroegere grafelijkheid van Megen, en naar aanleiding van dien aankoop, een geheel nieuwe afdeeling gevormd, die in het kader van den wetenschappelijken inventaris van het archief een tot heden blanco gebleven hoofdrubriek vult. Uit de collectie-Cuypers toch alweer, die zoovele verrassingen oplevert, werd een voornaam deel van het archief der voormalige souvereiniteit van Megen afgescheiden, met de bij de Megensche schepenarchieven berustende leenboeken en de bovenbedoelde thans aangekochte stukken vereenigd, eenigszins geordend, globaal geïnventariseerd en afzonderlijk geplaatst.

Van de door aankoop hierbij verkregen stukken, nu die blijkbaar denzelfden oorsprong hebben als de overige, vermeld ik de volgende:

Maastricht, 3 Februari 1357/8.

Karel IV, Roomsch Koning, bevestigt ten verzoeke van graaf Willem van Megen de van ouds onderhouden drie jaarmarkten en de overige privilegiën van Megen. (Copie translaat, op papier).

Brussel, 18 Maart 1611.

Albert en Isabella bevestigen den brief van Karel van Bourgondië van 8 Aug. 1463, waarbij den graaf van Megen de drie jaarmarkten, het heffen van tol enz. zijn toegestaan. (Copie op papier).

Brussel, 6 April 1610.

Uitspraak van Albert en Isabella in een proces van Eustache de Croy, tegen Jehan de Groosbeecq, over het graafschap Megen, dat den eerste wordt toegewezen. (Grosse op perkament, uithangend zegel verdwenen).

Brussel, 4 Mei 1646.

Francois Albert de Croy, graaf van Megen enz. besluit, krachtens hem door de finantiekamer van Zijne Maj. verleend octrooi,

80 bunders van de landerijen tot het graafschap behoorende, te erkoopen. (Papier, opgedrukt zegel afgevallen).

1669 en 1670.

Stukken van een proces tusschen de Staten-Generaal en den graaf van Megen over den markttol, door dezen geheven.

Zonder jaartal.

„Titelen en documenten dienende tot verificatie van de Souvereijniteijt des graefschaps en de Landen van Meghem." (Gedrukt, 39 bladz. in folio.)

Ook door aankoop werd op zeer gelukkige wijze een andere afdeeling van het archief verrijkt, namelijk de kaartenverzameling. Tal van kaarten van gedeelten van Noordbrabant, ook van de geheele provincie en de aangrenzende gebieden, kaarten van de rivier de Maas enz., daaronder zeer goede en dat zoowel geteekende als gedrukte, werden gevonden in een groot pak, voetstoots voor luttelen prijs door mij gekocht, en afkomstig van een cartographisch atelier. Zij werden geclasseerd en voor zoover doenlijk in de éénig bestaande kaartenkast weggeborgen. Deze aanwinst voor dit aan kaarten misdeeld archief was natuurlijk zeer welkom.

Nog één aankoop in 1888 betrof handschriftelijke bescheiden. Te zamen met een Staat van Oorlog van 1718, die in het archief reeds aanwezig was maar aan den koop verbonden, verkreeg ik een duidelijk handschrift uit de 18de eeuw van ongeveer 1000 bladzijden in folio, getiteld: „Remarques sur les ordonnances du Conseil de Brabant du 13 Avril 1604 par Messire comte Goswinne de Wijnants, conseiller au dit Conseil de Brabant et depuis Conseiller de Sa Majesté Charles VI et son Conseil suprême des Pays-Bas à Vienne." Het stuk werd bij de verzameling „costumen enz." geplaatst.

Wederom heb ik verschillende *geschenken* te vermelden:

Door mr. N. de Roever, archivaris van Amsterdam enz., werd een perkamenten brief aangeboden van 6 April 1536, waarbij graaf Maximiliaan van Hoorne als heer van Heeze en Leende, de heide aldaar aan de ingezetenen voor zestien jaren in gebruik afstaat tegen een huur van bijna 6000 Carolus-guldens, voor een deel op te brengen aan de kerkfabrieken van Heeze, Leende en Geldrop, onder vaststelling van enkele keuren en met bepaling dat schout en schepenen met de oude gezworenen der Zeven Gehuchten van Heeze en Leende twee notabele personen zullen aanstellen om verdere ordonnantiën op het gemeen gebruik der heide te maken; terwijl op de keerzijde den 15den Mei 1553 een verlenging onder eenigszins andere voorwaarden wordt toegestaan. Aan dit stuk hangt nog het vrij gaaf bewaarde schepen-

domszegel van Heeze c. a. in groene was, terwijl dat van Maximiliaan is verdwenen.

Werd van dit geschenk in de *Staatscourant* van 28 April 1888 n°. 101 melding gemaakt, die van 22 en 23 Juli 1888 n°. 172 vermeldde de stukken die ik van den heer d. B. v. D. te U. mocht ontvangen.

Het zijn:

I. Een verzameling afschriften van privilegiën, oorkonden, akten, processtukken, kroniekjes en genealogische staten en stukken, betreffende Staats-Brabant in 't algemeen, tal van Noordbrabantsche of tot Noordbrabant in betrekking staande geslachten en verscheiden plaatsen en heerlijkheden in de meierij van 's Hertogenbosch (Mierlo, Waalwijk, Helmond enz.) verzameld door Philips Helleman, baron van Leefdael, in de 17de eeuw. Gebonden in zes folio deelen of bundels, gemerkt B—G.

Enkele stukken in originali, de oudste uit de 15de eeuw, geene jonger dan de 17de.

II. Allerlei judicieele stukken, deducties, vonnissen, ordonnantiën en reglementen, voornamelijk betreffende de meierij van 's Hertogenbosch en den Raad van Brabant; gekopieerd in twee folio deelen, gemerkt II en IV; 18de eeuw.

III. Commentaar op de consuetudines curiae feudalis Brabantiae; Hs. der 18de eeuw, 1 deel folio.

IV. Minuten en kopieën van adviezen door mr. C. Molengraeff Juijn te 's Hertogenbosch alleen of met anderen verstrekt, 18de eeuw, 1 deel folio;

V. Afschriften van resolutiën en plakaten van de Staten-Generaal en den Raad van State, betreffende Noordbrabant (afkomstig van mr. C. M. Juijn) 18de eeuw, 2 deelen in folio.

VI. Rekening van mr. C. M. Juijn, als rentmeester der kerken en kapellen van 's Hertogenbosch over 1767, één deel in folio.

VII. Stukken betreffende de nalatenschap van mr. C. Molengraeff Juijn en diens echtgenoote, uit het laatst der 18de eeuw, in één bundel folio.

VIII. Eenige gedrukte stukken betreffende Noordbrabant.

Het behoeft geen betoog dat wij hier met een reeks belangrijke bescheiden te doen hebben, die voor dit archief een groote aanwinst mogen heeten, vooral wat de stukken sub I aangaat. Ik heb na de ontvangst dadelijk nasporingen naar het ontbrekende deel

gedaan dat in het andere soms wordt aangeduid en met A gemerkt zal zijn.

Ook meen ik het thans op het spoor te zijn, maar blijkt het daar te berusten waar ik het thans vermoed, dan zal waarschijnlijk de inhoud reeds bekend blijken te zijn, uit een handschrift dat in het archief berust en kopieën bevat van dergelijke stukken als B—G er enkele inhouden, maar A geheel bevatten moet.

Een derde geschenk dat ik ontvangen mocht, bracht een collectie meest judicieele papieren in het archief, manualen, brieven en informatieboeken van een kwartierschout van Vierlingsbeek en van ambtmannen van Grave en Kuik, verder processtukken en brieven afkomstig van verschillende rechtsgeleerden, alles dateerende van vóór 1813.

Van Uwer Excellentie's Departement werden exemplaren der Archiefverslagen en van de Verslagen omtrent 's Rijks Verzamelingen van Geschiedenis en Kunst ontvangen, en voorts:

Van Gedeputeerde Staten dezer provincie een afdruk van het provinciaal verslag over 1887.

Van Burgemeester en Wethouders van 's Hertogenbosch een exemplaar van het verslag van den toestand der gemeente in 1887.

Van het Muntcollege te Utrecht een exemplaar van den Catalogus der Koninklijk-Nederlandsche muntspeciën 1813—1887, voorafgegaan door een *geschiedkundig overzicht* betreffende den muntslag en de stempelsnijding.

Van de Koninklijke Bibliotheek een afdruk van het verslag der aanwinsten in 1887.

Van het gemeentebestuur van Deventer een exemplaar der uitgaaf van de Cameraars-rekeningen van Deventer, door mr. J. I van Doorninck, deel I—III, in 9 stukken.

Van dr. W. N. du Rieu te Leiden, een overdruk van het „Rapport sur les travaux de la commission pour l'histoire des Églises Wallones dans l'année 1886—1887", en van zijn artikel in den *Ned. Spectator* over het kortschrift van Paus Silvester II.

Van den Zeer Eerw. Heer Jos. Habets, Rijksarchivaris in Limburg een exemplaar van zijne werken: „Ambtelijke brieven enz. over de bokkenrijders in het Land van Overmaas" en „Beknopte geschiedenis der proostdij van Meerssen."

Van den Eerw. Heer J. Hogeman te Slagharen, een exemplaar van zijn geschrift: „De kerk te Runen, de eerste kerk in 't Z. W. van Drente enz."

Van de commissie van bestuur het verslag over het museum van oudheden in Drenthe in 1887.

Gelukkig kan ik na deze lijst kort zijn bij de vermelding der geleden *verliezen*. Een fraai exemplaar van het werk van P. J. Goetghebuer: „Verzameling der merkwaardigste gebouwen in het

Vereenigd Koningrijk der Nederlanden (Gend 1825 bij A. B. Steven)" werd op mijn voorstel afgestaan voor de Bibliotheek van het Rijksmuseum te Amsterdam.

Van een naar het schijnt onbekend gebleven groot portret van wijlen Bakhuizen van den Brink, alweder gevonden in de collectie-Cuypers (misschien liet Cuypers van Veldhoven het te Brussel vervaardigen) werden exemplaren gezonden aan 's Rijks Prentenkabinetten te Leiden en te Amsterdam en aan het Algemeene Rijksarchief in de Residentie.

Ziedaar alle in 1888 geleden verliezen. Had Uwe Excellentie niet zeer terecht afwijzend beschikt op het verzoek van Oosterhout om van het schepenbanksarchief van Oosterhout twee registers van schepenbenoemingen bij het oud gemeentelijk archief over te brengen, waarbij het gemeentebestuur die achtte te behooren, zoo ware ook dit als verlies te boeken geweest en wel als een dat vele met zich gebracht zou hebben. Want in 1811 en 1812 reeds waren van de meeste plaatsen ook deze soort van registers met de schepenbanksstukken naar de griffiers der rechtbanken als rechterlijk archief overgebracht.

Pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden uit andere archieven.

De uitslag van zulke pogingen is hier niet mede te deelen, omdat zij in 1888 niet zijn aangewend. Omtrent de noodiger zorgen voor de verkrijging van elders berustende maar „voegzamer hier behoorende" stukken, neem ik de vrijheid te herinneren aan het in mijn vorig verslag onder dit hoofdstuk geopperde. Zij zullen op den voorgrond treden zoodra door de aanvaarding der nieuwe depôts de noodige bergruimte tot definitieve organisatie en completeering van het archief zal worden verkregen.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Weder is een vermeerdering van het gebruik van de verzamelingen te constateeren. Natuurlijk was dit ten koste van den voortgang der bewerking en bruikbaarmaking van het archief. Maar het is een niet te miskennen voordeel, dat men zoodoende tijdens die bewerking reeds praktisch de eischen leert kennen waaraan het archief op den duur voldoen moet en het doel waarvoor het werd opgericht en onder geregeld beheer gesteld, vlak voor oogen ziet. Ook is het bemoedigend bij het verrichten van het dikwijls geduldeischende werk de zekerheid te hebben dat velerlei nut daarvan

zal worden getrokken. Die overtuiging spoort tot steeds nauwlettender zorg en zorgvuldiger bijeengaren van tot nog toe verwaarloosde dokumenten aan. Ook is het aangenaam daarbij op te merken dat vooral aan het onderzoek naar en het bewijs van rechten het archief bij voortduring wordt dienstbaar gemaakt en dat ook bij de autoriteiten deze zijde van het nut der inrichting meer en meer erkenning vindt. Niet alleen toch vele gemeente- en ook polderbesturen riepen in 1888 mijn hulp voor inlichtingen bij hunne geschillen en omtrent hunne rechten in, ook het Provinciaal Bestuur, de besturen van den Provincialen en 's Rijks waterstaat, de Procureur-Generaal, de Hooge Raad van Adel, Z. Exc. de Minister van Financiën en de Directeur der registratie en domeinen te Maastricht, de Archivaris der algemeene Rijksarchieven te Brussel wendden zich, sommigen herhaaldelijk, tot het archief over soms zeer interessante kwesties.

Gelijk het vorige jaar geef ik hier thans weder, op dezelfde wijze ingedeeld, een lijst der onderwerpen van de verstrekte inlichtingen of verrichte nasporingen.

A. *Van zuiver wetenschappelijken aard.*

„Paepse stouticheden" te Eindhoven.
Kapel op Havelt.
Topografie van Woudrichem.
Jaartelling volgens de oudste schepenregisters uit Peelland.
Privilegiën van Osch.
Waalsche gildebroeders te Bergen op Zoom.
Vroeger beheer der corporeele en incorporeele domeinen.
Opvolging en wapens der Heeren en Vrouwen van Bergen-op-Zoom.
Oude kaarten van Stiphout.
Kegel- en kaatsbanen in Brabant.
Proclamatie van Daendels in de meierij in 1794.
Leonardus van Vechel.
Geschiedenis van Mortel onder Gemert.
Een onbekend Geldersch charter van 1207.
Inrichting der oude rekeningen van de Beurzen en Beneficiën.
Brabantsch Cijnsrecht.
Bewijskracht van oude stukken zonder zegel en handteekening naar Brabantsche rechten.
Gesteldheid en grenzen der Rogerheide tusschen Schijndel en St. Oedenrode.
School der broeders van 't gemeene leven te 's Bosch.
Baxenoorlog te Bergen-op-Zoom.
Wapen der gemeente Beek en Donk.
Beplanting der meierij.

Wagenposterij Maastricht—den Bosch.
Taak der vroegere Districtscommissarissen.
Geschiedenis der R.-K. parochie van de Woensdrechtsche straat.
Particuliere houtvesterijen in de meierij.
Geschiedenis der Staatsloterij.
Vermissing archieven van Batenburg.
Wapeningen op de grenzen van Noordbrabant in het begin van den 80jarigen oorlog.
Geschiedenis der domein-administratie van Bergen-op-Zoom.
Geschiedenis van het archief van Bommel in den Franschen tijd.
De tol „Loot en Gelijde."
Ressort der oude parochie Bakel c. a.
Familie van Swartenhondt (de Gijselaar).
Nonnenklooster der Grauwe Zusters te Breda.
Biografie W. C. Ackersdijck.
Idem J. H. van Heurn.

B. *Voor Genealogiën.*

Adelijk geslacht van Baerle, baronie van Breda.
Idem Beelaerts, in de meierij van den Bosch en te Heusden.

Geslachten:

de Roever, in de meierij.
de Forest, te Bergen-op-Zoom.
van den Bosch, te Breda.
de Jong, in Peelland,
van Eijck van Zuijlichem, te Bergen-op-Zoom.
Opdijcke, te Grave.
Struijck van Bergen, in de Baronie.
Litzenburg, in Kempenland.
van Loon, te Oosterhout.
Papo, te Lith.
van der Hoeven en van Gils te 's Greveldnin Capelle.

C. *Voor bewijs van rechten.*

Heerlijkheid Valkenswaard.
Lakenhal — tuchthuis — huis van arrest te Breda.
Gemeene gang tusschen twee huizen te Bergen-op-Zoom.
Heerlijkheidsveer over de Maas te Batenburg.
Vliet in de Suikerhoek en haven te Standdaarbuiten.
Vischrecht in de Aa onder Berlicum.
Boezem van het Oudland onder Zevenbergen.

Voormalig posthuis te Eindhoven.
Jaagpad langs de haven te Dinteloord.
Vischrecht van Kuik op de Maas, halve breedte.
Verkoopakten van nieuwe erven uit de gemeentegronden van Oorschot in 1798—1803.
Boezemlanden tusschen de Blauwe en Roode sluis onder Alem in den polder 't Laag Hemaal.
Uitgang van huizen op 't Valkenberg te Breda.
Vestiging van een servituut te Etten.
Processie naar Handel.
Schouwrecht van het Hoog Hemaal.
Bewijskracht van afschriften uit het archief.
Heerlijkheid Vlierden.
Domeincijnzen onder Veldhoven c. a.
Verdwenen boedel van H. Ruys te 's Bosch.
Weg langs het Molenwater te Eindhoven.
Gemeene gang naast het huis v. Aysma te Oosterhout.
Uitgiftbrief van de Juffrouwenpolder onder Fijnaart.
Heerlijkheid Oorschot en Best.
Jacht van het huis de Nemelaer.
Uitgifte van gemeene gronden aan gehuchten onder Maarheeze in 1324.
Domeinjacht onder Dongen.
Brandgang naar de rivier de Mark bij een perceel te Breda.
De Noorddijk van den Willemspolder te Dinteloord.
Kerkhofpad te Waalre.
Vegen der rivier de Aa onder Vechel.
Akte van grondkaveling en erfdeeling te 's Greveldnin Capelle.
Erfcijns onder Heesch van 1501.
Huis Groenendaal onder Hilvarenbeek.
Onderhoud Breukelensche brug onder Bokstel.
Tienden afkomstig van de abdij van Berne.
Voetpad van de Woerd naar Engelen.
Cijnzen geheven door de stad Bergen-op-Zoom.
Voormalige loop der rivier bij het exercitieplein te Grave.
Schattingen der domeingoederen in 1812 verkocht voor de amortisatie-kas.
Erfcijnzen onder Berlicum.
Ontstaan van het zoogenaamd Smalwater onder Bokstel.
Pootkaart van Liemde.
Uitgiftbrief van Teteringen.
Stadsschuur te Bergen-op-Zoom.
Oude reglementen van den polder der Alemsche en Drielsche uiterwaarden.
Voormalige loop der Hedikhuizensche Maas.

Bemoeiingen met de gemeente-archieven.

Omtrent deze taak neem ik de vrijheid weder naar het afzonderlijk. verslag daarvan te verwijzen, door mij aan Gedeputeerde Staten ingediend en hierbij gevoegd. Echter meen ik ditmaal wel bizonder Uwer Excellentie's aandacht te moeten vestigen op één punt daarvan, namelijk op den daarbij behandelden toestand der *oude burgerlijke standsregisters.* Zonder hier in nadere bizonderheden te willen treden, meen ik er toch op te moeten wijzen dat wèl door de aangewende zorgen thans eenige verbetering in dien toestand is gebracht, maar:

dat die registers — die niet gelijk de latere in dubbel zijn opgemaakt – steeds aan ondeskundige, soms geringschattende behandeling, aan verwaarloozing zelfs vernieling en vervalsching blijven blootstaan;

dat goede contrôle bij zooveel verschillende bewaarplaatsen en bij het gemis van dubbelen. meestal zelfs van klappers, onmogelijk mag heeten;

dat nieuwe beschadiging, vermissing enz. voortaan misschien kan worden geconstateerd, maar de daaruit voortvloeiende schade toch onherstelbaar wezen zou;

en dat bij zulk een groot algemeen belang het stellen van waarborgen hiertegen door den Staat, temeer daar de bewaring dezer hoogst gewichtige bescheiden eenmaal bij de wet geregeld is, dan ook allernoodzakelijkst heeten mag.

's Hertogenbosch, Juli 1889.

De Archivaris in Noordbrabant,

A. C. Bondam.

INVENTARISSEN VAN RECHTERLIJKE ARCHIEVEN.

I. ROZENDAAL EN NISPEN.

Nummers van den inventaris.	
1 — 72.	Registers of rollen van civiele zaken en van akten-judicieel, 1557—1811.
73 — 76.	Idem, kladboeken, 1604—1615.
77 — 79.	Daagboeken, 1667—1769.
80 — 84.	Vonnisboeken, 1628—1807.
85 en 86.	Inthimatie-boeken (rol en akten van bezetting), 1634—1672.
87 — 99.	Registers van evictiën, erf- en haafbezettingen, 1632—1790.
100 en 101.	Publicatieboeken van twee tot twee maanden, wegens evicties, 1692—1737.
102 en 103.	Registers van haafbezettingen, 1693—1723.
104 en 105.	Registers van gerechtelijken verkoop van roerend goed, 1727—1801.
106.	's Heeren rol, 1759—1790.
107 — 120.	Crimineele rollen, 1612—1810.
121.	Akten, rakende het crimineel, 1774—1793.
122.	Register van procuratiën, certificatiën, borgtochten, voogdijën en zoogenaamde dispositiën (toonen en dingtalen) 1568—1578.
123.	Depositieboek (dingtalen), 1579—1684.
124 en 125.	Registers van procuratiën, 1657—1684.
126 en 127.	Idem idem, met cautiën, ter rolle gerekwireerd, 1698—1735.
128 — 133.	Registers van certificatiën en attestatiën (attestatieboeken), 1604—1679.
134 — 146.	Registers van beschikkingen op rekesten (appostilboeken), 1639—1811.
147 — 223.	Recognitieboeken of registers van vesten en allerhande akten (onder anderen ook evictiën en purgiën), getiteld: „registers van erfdommen, schepenbrieven, opdrachten, erfmangelingen, kwitantiën, transporten, waarborgen, uitwinbrieven en alle andere recognitiën", 1563—1684.
224 — 291.	Registers van opdrachten of transporten en hypothecatiën, eerst genoemd vestboeken, later protokollen van onroerend goed, 1685—1809.
292*a*.	Losse minuten van transporten, 1808—1810.
292*b*.	Idem van hypothecatiën en schuldbrieven, 1808—1811.
293 — 354.	Registers van allerhande akten, 1685—1811.
355.	Losse minuten van idem, 1808—1811.

Nummers van den inventaris.

365 — 423.	Registers van verkoopingen, verhuringen of verpachtingen van onroerend goed, 1685—1810.
424.	Losse minuten van verkoopakten enz. van vast goed, 1808—1811.
425a— 446.	Registers van verkoopingen van roerend goed, 1750—1808.
447.	Losse minuten van idem, 1808—1811.
448.	Losse copieën van idem, 1727—1735.
449 en 450.	Registers van verkoopingen en verhuringen der goederen van den Prins, 1725—1799.
451 en 452.	Registers van testamenten en huwelijkscontracten, 1603—1682.
453 — 455.	Registers van testamenteu, codicillen en maaggescheiden, 1759—1807.
456.	Losse minuten van idem.
457 — 468.	Registers van voogdijen en alle weeszaken, 1604—1810.
469.	Register van alle akten, gepasseerd tijdens ontstentenis van een secretarie, Nov. 1794—Mei 1795.
470.	Allerlei losse akten.
471 — 490.	Losse staten en inventarissen van boedels, 1655—1810.
491.	Besloten boedelinventarissen.
492 — 515.	Boedelrekeningen, meest van voogdijën, aan de schepenbank overgelegd, 1694—1811.
516.	Boedelstukken.
517.	Ingekomen rekesten aan de schepenbank, 1750—1797 1805—1807.
518.	Idem aan Schout en Schepenen en aan de Municipaliteit als weesmeesters enz., laatst 18de en begin 19de eeuw.
519.	Rechtsgeleerde adviezen, aan de schepenbank ingediend, 1762—1807.
520 en 521.	Civiele processtukken, 1727—1810.
522 — 525.	Crimineele idem, 1715—1800.
526 — 543.	Registers van taxatiën voor den 20sten penning of het recht op de collaterale successie, 1731—1817.
544 — 545.	Registers van aangeving van allen stillen overgang van vast goed, 1808—1810.
546.	Register van alle onroerend goed waarvan 's Lands overgangsrechten zijn betaald, 1662—1670.
547 — 549.	Registers van halfjaarlijksche lijsten van betaalde 20ste, 40ste en 80ste penningen, 1728—1747.
550.	Opgaven van goedsoverdracht ten behoeve van de domeinrentmeesters, 19de eeuw.
551.	Varia.

II. STIPHOUT EN CROY.

Nummers van den inventaris.

1 — 8. Rollen van civiele zaken, 1608—1805.
9 en 10. Idem van kleine zaken, 1730—1802.
11. Dingrol in een zaak van den Schout voor den rentmeester der geestelijke goederen, 1650—1655.
12 — 14. Crimineele rollen, 1705—1801.
15. Resolutie- en vonnisboek (vergelijk den inventaris van het gemeente-archief), 1678—1717.
16 — 28. Protokollen of registers van transporten en obligatiën, in den aanvang vermengd met andere akten, 1533—1808 (achter in n°. 18 huwelijksaankondigingen en voltrekkingen, 1667—1672).
29 — 37. Registers van allerhande akten, 1696—1808.
38. Register van verkoopingen, 1760—1793.
39 — 45. Losse verkoop- en verpachtcedulen.
46. Losse transporten en andere akten.
47 en 48. Registratie van buitenakten, 1716—1810.
49 en 50. Rekeningen van boedels en stukken, idem.
51 — 55. Processtukken gesorteerd volgens een vroegere indeeling, 1674—1810.
56. Register van overgang van vast goed, 1810.
57. Idem van idem wegens successie, 1809 en 1810.
58 en 59. Registratie van onderhandsche of notarieele enz. akten van eigendomsovergang of vestiging en overgang van verband op goederen, 1808—1810.
60 — 64. Registers van overledenen en taxatiën van nagelaten goederen met het oog op de collaterale successie-belasting of 20sten penning, 1696—1805.

III. DOMMELEN.

1 en 2. Registers van rol- en dingtalen, benevens eenige eeden, magistraatsresolutiën en akten, 1640—1783.
3 — 12. Idem van transporten en geloften, eerst ook andere akten (betiteld protokol) 1635—1808 (achter in n°. 5 een begraafregister, 1669—1684, in n°. 7 registratie van buitenakten, 1717—1805, vóór in n°. 8 registratie van transporten van onder Dommelen gelegen perceelen van den heer van Waalre en Weerd, 1743 en 1749).
13 — 16. Idem van allerhande akten, 1729—1807.
17 en 18. Idem van publieke verkoopingen, 1791—1798 en 1806—1808.

ummers van den inventaris.

19. Registratie van „buitenakten", akten over goed onder Dommelen elders of onder de hand gepasseerd, 1807—1808.
20 — 22. Registers van taxatiën enz. voor het recht op de collaterale successie of 20sten penning, 1697—1807.
23. Losse verkoopcedulen.
24. Processtukken en rekesten.
25. Boedelstukken en voogdijrekeningen.

IV. EERSEL, DUISEL EN STEENSEL.

1 — 15. Civiele rollen, 1596—1811.
16. Vonnisboek, 1700—1777, tevens register van opdrachten, 1668—1727.
17 — 28. Registers betiteld protokol, bevattende allerhande akten, ook opdrachten en vonnissen enz., 1524—1574, 1637—1685, vóór in n°. 24 reglement voor de vrijheid E. D. en S. van 25 Oct. 1662, vóór in n°. 27 compromis van Eersel met de abdij van Echternach als tiendhefster, dd. 9 Juli 1674, over het repareeren van „de afhangen en 't kruiskoor" der kerk te Eersel.
29 — 44. Idem idem bevattende opdrachten of transporten van vast goed, benevens reëele geloften of verbanden op vast goed, 1685—1808.
45. Losse minuten van idem, 1808—1810.
46 — 69. Registers van allerhande akten, ook van boedelrekeningen enz. (betiteld „schepenregistor"), 1685—1808.
70. Losse minuten van idem, 1808—1810.
71 — 86. Registers van publieke verkoopingen, 1774—1808.
87 — 89. Registers van verpachtingen van tienden enz. en bestedingen van dorpswerken enz., 1778—1810.
90. Losse minuten van idem, 1808 en 1809.
91. Registratieboek van vreemde of zoogen. buitenakten", over Eerselsch enz. goed te 's Bosch, Eindhoven enz. of onder de hand gepasseerd, 1808—1811.
92. Ingekomen of gedeponeerde stukken (processtukken en boedelrekeningen).
93—101. Registers van specifieke lijsten en taxatiën voor de collaterale successiebelasting of 20sten penning, 1700—1807.
102. Losse minuten van idem, 1808 en 1809.

V. WAALRE EN VALKENSWAARD.

A. *Waalre en Valkenswaard.*

Nummers van den inventaris.	
1 — 9.	Civiele rollen, 1657—1810 (n°. 2 tevens crimineele rol, 1676—1679; n°. 3 tevens register van allerhande akten, 1697—1717; n°. 4 tevens vonnisboek, 1697—1717; n°. 5 idem; n°. 7 tevens rol van kleine zaken, 1760—1775).
10 en 11.	Crimineele rollen, tevens registers van crimineele vonnissen en van interrogatoriën, 1705—1800.
12 en 13.	Registers van rekesten met verleende authorisatiën, 1742—1807.
14 — 22.	Registers van allerhande akten, ook transporten, 1627—1685.
23 — 39.	Registers van transporten en obligatiën, 1683—1796 ('t laatste jaar alleen Waalre betreffende).
40 — 52.	Registers van allerhande akten, 1707—1791 (zie verder B en C).
53 — 60.	Minuten van verkoop- en verpachtcedulen, meest Waalre betreffende, 1684—1793.
61 — 63.	Idem meest Valkenswaard betreffende, 1684—1793.
64.	Register van verkoop- en verpachtcedulen, Febr. 1793—Aug. 1795.
65.	Register van transporten en obligatiën, elders gepasseerd, 1717—1808.
66 en 67.	Losse akten, 1680—1748 (procuratiën afzonderlijk) en 1735 - 1794.
68 — 77.	Gedeponeerde processtukken, civiel en crimineel.
78 - 81.	Overgelegde boedelrekeningen.
82 — 89.	Registers van specifieke lijsten en taxatiën voor de collaterale successie, 1685—1802 (na 1795 alleen voor Waalre).
90.	Register van taxatiën voor den 40sten penning bij liberale giften, 1730 - 1787.
91.	Register van halfjaarlijksche lijsten van den 40sten en 80sten penning, 1777 - 1803 (sinds 1795 enkel voor Waalre).

B. *Waalre.*

1 — 4.	Registers en losse minuten van transporten en obligatiën, 1796—1805.

Nummers van den inventaris.

5 — 7. Registers en losse minuten van allerhande akten, 1800—1810.
8 — 12. Registers van publieke verkoopingen enz., 1795 - 1808.
13. Akten voor schout-, civiel en schepenen opgemaakt en te Eindhoven geregistreerd, 1811.
14. Register van taxatiën en specifieke lijsten voor 20sten, 40sten en 80sten penning, 1805—1810.

C. *Valkenswaard* (zie A).

1 — 3. Registers en losse minuten van transporten en obligatiën, 1795 - 1810.
4. Register van transporten van nieuwe erven van de gemeentegronden verkocht, 1803—1805.
5 — 9. Registers en losse minuten van allerhande akten, 1795 — 1810.
10 — 13. Idem van publieke verkoopingen enz., 1795 - 1808 (na 1804 vast en roerend goed gescheiden).
14. Losse verkoopcedulen, procuratiën en andere akten en processtukken, 1795—1810.
15. Register van taxatiën en specifieke lijsten voor den 20sten penning, 1797 - 1808.

VI. TONGELRE.

1 — 12. Dingrollen van civiele zaken, 1599—1602, 1651—1784.
13 — 15. Kleine dingrollen (in zaken beneden 12 gulden), 1717—1784.
16 en 17. Civiele vonnisboekjes, 1559 - 1562, 1707—1759.
18 - 27. Registers van allerhande akten, ook transporten en obligatiën, 1569—1571, 1602 - 1684 (n°. 18 tevens civiele dingrol van 1569 - 1571, n°. 19 idem van 1603 - 1607.)
28 - 38. Registers van transporten en obligatiën, 1684 - 1808.
39 — 49. „ „ allerhande akten, 1692 - 1805.
50 — 57. „ „ publieke verkoopingen, 1708 - 1807.
58 en 59. „ „ buiten-akten, sinds 12 Febr. 1670 te 's Bosch, Eindhoven, Helmond en St. Oedenrode gepasseerd, 1716 - 1805.
60. Register van hypothecatie, 1808 - 1810.
61. „ „ overgang van vast goed door successie enz., 1809.

Nummers van den inventaris.

62. Register van mutatie van onroerende goederen, 1813.
63. Losse akten, voornl. cedulen van verkoop, huur en pacht.
64 en 65. Rekeningen wegens voogdijen.
66. " " beheer van insolvente en andere boedels.
67. Losse rekesten, sommige met bijbehoorende stukken.
68 — 80. Processtukken.
81 — 87. Registers van taxatiën van goederen ten behoeve der collaterale successie-belasting, 1661—1807.
88. Varia (voornl. gemeente-stukken).

VII. OERLE EN MEERVELDHOVEN.

1 — 5. Dingrollen van civiele zaken, 1653—1693, 1727—1808.
6 — 7. Idem in kleine zaken, 1731—1801.
8 — 12. Registers van transporten, obligatiën en allerhande andere akten, 1508—1673.
13 en 14. Indices op idem, 1634—1646.
15 — 29. Registers van transporten en obligatiën, 1685—1808.
30 — 44. " " allerhande akten, 1685—1808.
45 — 55. " " publieke verkoopingen, 1766—1808.
56. Registratie van akten te 's Bosch, Eindhoven, enz. gepasseerd, 1717—1760
en 58. Losse akten.
59. Losse rekesten.
— 62. Stukken overgelegd in civiele en crimineele procedures.
60 63. Boedelrekeningen en losse boedelstukken.
64. Register inhoudende voogdijrekeningen, 1695—1704, verpondingsrekeningen 1704—1727, rekeningen der koningsbeden, 1723—1727.
65. Registers van taxatiën voor de collaterale successie, 1796—1807.
66. Varia, ook gemeentestukken.

VIII. HEEZE, LEENDE EN ZES GEHUCHTEN.

1 — 20. Dingrollen van civiele zaken (enkele met vonnissen verscheidene ook met rekesten en beschikkingen daarop), 1603—1811.
21 en 22. Idem van kleine zaken, 1718—1805.
23 en 24. Civiele vonnisboeken, 1668—1808.

Nummers van den inventaris.

25 — 28.	Rollen van crimineele zaken, 1659—1799.
29	Register van crimineele dicta, 1721—1799.
30 — 76.	Protokollen of registers van transporten en obligatiën tot 1668, elk afzonderlijk maar met andere akten, daarna echter onderling vermengd (in alle registers alphabetische klappers), 1654—1808.
77 —128.	Registers van allerhande akten en contracten, (alle met alphabetische klappers) 1685—1808.
129.	Registratie van buitenakten (met alphab. index), 1727—1792.
130 — 229.	Allerhande losse akten, processtukken en boedelpapieren.
230 — 244.	Registers van taxatiën enz. voor de collaterale successie, 1658—1806.

Het oud provinciaal archief in Gelderland.

Ter voldoening aan artikel 17 van mijne instructie, heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijks-Archivaris, het jaarverslag van het Oud-Geldersch Archief over het jaar 1888 te doen toekomen.

Toestand der bewaarplaats van het archief, lokalen, ameublement enz.

De bewaarplaats verkeert in uitstekenden staat en onderging geene verandering.

De achterkamer, bij den Commies-Chartermeester in gebruik, en het zoogenaamde boekbinderskamertje werden geverfd, zoomede de ramen op de bovenste verdieping van de bewaarplaats en de deuren van het gangportaal op de verdieping van de kamers bij den Commies-Chartermeester in gebruik. Het ameublement onderging geene vermeerdering. Een zevental stoelen, waarvan de rugleuningen waren afgebroken, werden hersteld. De kachel op de kamer van den Archivaris vereischte herstelling, terwijl wijders een nieuwe wimpel voor de vlag werd aangemaakt.

De tuin wordt behoorlijk onderhouden.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

Het aantal brandzakken onderging geene vermeerdering; evenmin was dit het geval met de flesschen — zoogenaamde brandbluschgranaten — of met den extincteur.

De bliksemafleiders werden beproefd en in behoorlijke orde bevonden. In de in 1887 aangebrachte waterleiding deden zich geene gebreken voor.

Toestand van de archief-verzamelingen.

Met het herstellen en opknappen van de stukken, die zulks het meest behoefden, werd voortgegaan; voor berging van de losse stukken werden wederom 250 stuks schuifportefeuilles met linnen ruggen aangeschaft en daarvoor gebezigd.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.

Met de beschrijving der procedures en losse stukken tot de oude rechterlijke archieven behoorende, werd voortgegaan. Die werkzaamheden ondervonden echter vertraging door de bezoeken naar aanleiding van Uwer Excellentie's opdracht door mij aan de archieven van de verschillende kantongerechten en gemeenten in Gelderland, tot opsporing van archieven van oud-rechterlijken aard, gebracht.

Het oud-rechterlijk archief van de stad en graafschap Zutphen, naar hier overgebracht, werd met de daarvan bestaande inventarissen vergeleken en gerangschikt. De beschrijving van de talrijke daarin voorkomende procedures zal den arbeid van nog eenige jaren vereischen. De door den Commies-Chartermeester Mr. J. J. S. baron Sloet, ondernomen beschrijving van de zeer uitgebreide Elburgsche charterverzameling, waarvan in het vorig jaarverslag is melding gemaakt, kwam gereed; met de vervaardiging van een alphabetisch register wordt een aanvang gemaakt.

In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.

In „de Geschiedenis der aloude Heerlijkheid en der Heeren van ter Horst" werden enkele stukken uit het Geldersch archief door den schrijver, den heer A. Steffens, afgedrukt. Overigens is het aan mij niet bekend, dat er eenige stukken uit het archief in 1888 in druk zijn uitgegeven.

Aanwinsten door geschenk, ruil of in bruikleen verkregen en verliezen, zoo die er zijn, en de oorzaken daarvan.

Van Uwe Excellentie mocht het Archief ontvangen:

1°. Middel-Nederlandsch Woordenboek, door prof. dr. J. Verdam, deel I en deel II, afl. 1 tot 16; voorzeker eene hoogst belangrijke aanwinst voor het archief;

2°. Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland naar Archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door den Groningschen hoogleeraar dr. P. J. Blok;

3°. Geschiedkundige Catalogus der verzameling munten van Nederland, bezittingen en koloniën, bijeengebracht en beschreven door Joh. W. Stephanik enz. 1888;

4°. Verslagen omtrent 's Rijks oude Archieven, IX. 1886.

5°. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst, IX. 1886;

6°. Een handschrift uit de 15de eeuw, bevattende regelen voor de wijze van procedeeren in zake van leenrecht;

7°. Eene copie van de confirmatiën van „verclaringe opt proces van den Lehenrecht etc." door Karel V op XV September 1547 gegeven, (in originali in het Archief aanwezig, afdeeling: Verzameling van charters van de Rekenkamer, n°. 2872).

Van heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland:

1°. Notulen van het verhandelde bij de Staten van Gelderland in de wintervergadering van 1887;

2°. Idem in de zomervergadering van 1888;

3°. Verslag van den toestand der provincie Gelderland in 1888.

Van het Muntcollege te Utrecht:

Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht, catalogus der gouden, zilveren, koperen en bronzen speciën van het Koninkrijk der Nederlanden, 1813—1887.

Van het Gemeentebestuur van Haarlem:

Eene akte van opdracht van grond onder Elst (Over-Betuwe), van 1611.

Van het Gemeentebestuur van Deventer:

De Cameraars-rekeningen van Deventer, door Mr. J. I. van Doorninck, 1ste deel, 1337—1347, met inleiding.

Van het Gemeentebestuur van Nijmegen:

Verslag van den toestand der gemeente Nijmegen, over 1887.

Van den Archivaris in Noord-Brabant:

1°. Ordening en inventarisatie van oude gemeente-archieven in Noord-Brabant, Juni 1888;

2°. Copie van een charter van graaf Otto van Gelre van 1207, in originali in het archief van de abdij van Postel berustende.

Van den Archivaris in Utrecht:

„Het archief der Oud-Bisschoppelijke Klerezij. Overdruk uit de Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde", 3de reeks, 4de deel. Door den schenker.

Van dr. P. J. Blok, hoogleeraar te Groningen:

„Die heimatliche Geschichtsforschung in Holland". Door den schenker. Overdruk uit het „Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst".

Van den heer A. Steffens, te Roermond:

Geschiedenis der aloude heerlijkheid en heeren van ter Horst. Door den schenker.

Van den heer C. F. H. Engelen, te 's Gravenhage;

1°. Rekeningen van den 80sten en verdere penningen over Lienden, Lheede, Oudeweerd en IJzendoorn, tusschen de jaren 1771 en 1793;

2°. Resolutieboek van IJzendoorn, 1718—1788;

3°. Copieën van den Weerdbrief van IJzendoorn van St. Pancrasdag 1438 (1) en van dien van 1488;

4°. Copie der vergunning tot het leggen van een sluis door den bandijk voor de binnenweerd van IJzendoorn, gegeven door graaf Reinald op St. Agnieten dag, 1332.

Van mevrouw Wansink, geboren Jas, te Arnhem:

Overdrachtsakte van een erf aan de Velpersteenstraat te Arnhem uit het begin dezer eeuw.

Van mr. P. A. N. S. van Meurs, te 's Gravenhage:

„Het klooster te Doornspijk" en „De Stichtingsbrief van Elburg". Door den schenker. Overdrukken uit de „Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde".

Van den heer J. H. Hofman, te Everdingen:

1°. „Huldiging van Prins Willem I als heer van IJsselstein", en

---

(1) Eene gelijke copie schonk de heer van Wessem. Zie lager onder diens geschenken n°. 10.

„Eed door graaf Jan van Nassau als stadhouder van Gelderland, op 2 Juli 1578 afgelegd". Door den schenker. Overdrukken uit de Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde.

2°. „Het Heilige Kruis te Beesd". Door den schenker.

Van mr. W. van de Poll, Gemeente-Archivaris te Nijmegen:

„Satan als rechter bij trouwbeloften". Door den schenker.

Van den heer H. van Gortel, te Wageningen:

„De geschiedenis der Neder-Veluwe I, Ede en omstreken". Door D. Verbeek Jr. en den schenker.

Van den heer H. J. van Wessem, te Tiel:

1°. Schetskaart van de schans St. Andries;

2°. Caarte figuratief van een gedeelte der Uijterweerden onder Maurik, Eck en Wiel gelegen, gecopieert door W. Beijerinck naar die van J. Leempoel, 1755;

3°. Caart figuratief van de Uijterweerd, genaamd den Binnenbol, onder Mouwerik, gecopieert door W. Beijerink naar die van G. van Eldik, 1772;

4°. Caart figaratief van de buijte- en binne-cadens van den buijtenpolder onder Eck en Mourik, door J. Leempoel. 1773;

5°. Carte des environs de Nimmegen ou Nieumèque, de Grave et Emmerick. (z. j.);

6°. Carte particulière des environs de Zutphen et Doesburg. (z. j.);

7°. Carte particulière des environs de Gennep, Goch et Stralen. (z. j.);

8°. Een door den gouverneur van Tiel, Johan Vijgh, geteekend paspoort, 14 October 1621;

9°. Institutie-brief van het Hof van Gelderland, betreffende de Vicarie van O. L. Vrouwe in de kerk te Randwijk, van 4 Mei 1666;

10°. Afschrift van den weerdbrief van IJzendoorn van St. Pancrasdag 1438.

11°. Een stuk betreffende de Geldersche plooierij van 1705;

12. Instructie voor de Mombers H. Brantsen, dd. 13 October 1637, en Dr. D. ten Hove, dd. 5 Juni 1675;

13°. Extract van den eisch van den Momber contra de weduwe van den gewezen Ambtman in Maas en Waal, Jacob Mom, en diens dochter, gehuwd met Assueer van Brakel, dd. 19 December 1621;

14°. Resolutie van den Krijgsraad van Tiel van 30 Juni 1768, betreffende den boedel van den overleden Majoor J. P. Schmid. (copie);

15°. Lijst van de getaxeerde Leden des Tielschen comptoirs, 1777;

16°. Extract uit het Geldersch Leenregister, betreffende Zoelen etc., 1772;

17°. Stukken, betrekking hebbende op de aanstelling van J. van Leeuwen tot rentmeester van de commanderij te Tiel;

18°. Verkoopbillet van goederen van het St. Agnieten convent te Rhenen, 1757;

19°. Reglement tot redding van noodlijdenden ingeval van watersnood in Neder-Betuwe, 1 September 1770;

20°. 2 Nijmeegsche tijnsbrieven van 1484 en 1485;

Van Mr. W. J. baron van Brakell tot den Brakell, Heer van Schonenberg, te Arnhem:

Memorie, aan het Opperste Gerechtshof, te Brussel, ingediend in de echtscheidingszaak van G. M. Bouwens van der Boijen, 1828.

Van den heer J. H. Rutgers te Arnhem:

Vier transportakten van landerijen bij Arnhem van 1759, 1760, 1796 en 1808;

Van den heer J. H. Krudop, te Nijkerk:

16 charters, waarvan 7 op het goed Claarbeek, leenroerig aan het huis Putten, betrekking hebbende, 1649 tot 1792;

3 charters, betreffende grondstukken onder Oosterwolde, 1660-1792;

1 stuk betreffende een diefstal van een ploegijzer, 1627;

1 stuk betreffende het goed te Wessingen onder Doornspijk, leenroerig aan Gelderland, 1792;

1 stuk betreffende het goed Arent Nevensoons of Bols, leenroerig aan Gelderland, 1758;

1 stuk betreffende het goed Schonenbroek, onder de Hooge Heerlijkheid het Loo, 1696;

2 aanstellingen tot Scholtis te Elburg, van 1760 en 1766.

Van den heer J. van Putten, te Oldebroek:

7 Transport-akten van goederen onder Doornspijk, 1802—1819.

Van den heer F. Fontein Tuinhout te Leeuwarden:

Inventarisatie van het Rechterlijk Archief van de stad Leeuwarden. Door den schenker.

Van Dr. W. N. du Rieu, te Leiden:

1°. „Het kortschrift van Paus Silvester II". Door den schenker. Overdruk uit de „Nederlandsche Spectator";

2°. Rapport sur les travaux de la Commission de l'Histoire des Eglises Wallonnes, 1887—1888.

Van den heer R. J. Schierbeek R.Jzn., te Arnhem:

Opdracht voor den Magistraat van Wesel van den Hof „toe Mickel", onder Hommelgiest, in het Hertogdom Berg, door de weduwe van Johan van der Cappellen aan den Landdrost Gawijn van Swanenbergh, dd. dinsdag na St. Vitus 1442 (1), (waaraan het goed geconserveerd stads secreet zegel).

Van den heer P. Gouda Quint, te Arnhem:

Rekening van den ontvanger van het Departement Gelderland in het Quartier van Veluwe, 1805.

Van den heer W. de Haas, te IJzendoorn:

1°. Dijk- en Buurboek van IJzendoorn (binnendijks) 1717—1748 en 1749—1789; (Zie ook onder de in bruikleen afgestane stukken).

(1) In de Beschrijving der vroegere Nederlandsche gemeentezegels enz., uitgegeven op last van Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken in 1878, pag. 134, wordt een zegel van Wesel van 1508 als het oudst bekende opgegeven.

2°. Stukken betreffende de Sous-Préfecture te Tiel;

De sub 2° bedoelde stukken maken deel uit van of behooren bij het in 1887 door den Dijkstoel van het Polderbestuur Neder-Betuwe afgestaan archief der Sous-Préfecture.

3°. Verkoopbiljetten van Domeingoederen, 1812 en 1813;

4°. Specifieke lijsten der Domeinen, die bij de 1ste, 2de en 3de verkooping enz., zullen worden verkocht, met de generale conditiën van verkoop.

In bruikleen werden afgestaan:

Door het Gemeentebestuur van Huissen:

1°. 10 stuks kaarten van landerijen bij Huissen, waarvan 2 copieën zijn van kaarten, voorkomende in het in het Archief aanwezig kaartenboek van Huissen, in 1577 vervaardigd; 7 stuks copieën zijn van het in het Archief aanwezige kaartenboek van Huissen, in 1632 vervaardigd, terwijl eene kaart eene copie is van de weiden — „de Brouwketel, Lage weide, de Ossenweide enz." — die uit het kaartenboek van 1632 wordt vermist;

2°. Kaart van de Wijtenhorsterwaard, van 13 September 1607;

3°. Verpondingskaart van Oud-Zevenaar 1809/10.

Door den heer W. de Haas, te IJzendoorn:

Buurboek van IJzendoorn (buitendijks), 1718—1749 en 1750—1783.

Door den heer H. J. van Wessem, te Tiel:

Een 8tal stukken uit het midden der vorige eeuw, betrekking hebbende op eene schaking van Maria Petronella Victor door G. C. H. graaf von Tottleben.

Aangekocht werden:

Bij de firma Fred. Muller en Cie., te Amsterdam:

Glossarium mediae et infimae Latinitatis, conditum a Carolo du Fresne, Domino du Cange enz., 10 deelen, 1883—1887.

Bij den boekhandelaar P. Gouda Quint, te Arnhem:

1. Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, IX band, 1888;

2. Idem idem, IIter Ergänzungsband, IItes Heft;

3. Archivalische Zeitschrift, XIIter Band, 1887;

4. Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln, Heft 13, 14 und 15.

Bij den boekhandelaar E. J. Brill, te Leiden:

Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie etc., par A. M. H. J. Stokvis, tome I.

Op de auctie van den boekhandelaar S. L. van Looy, te Amsterdam gehouden:

1°. Legerboek van de Heilige Geesttafel te Driel (Bommelerwaard);

2°. Wapenboek der Riddermatige Quartieren van de Heeren van de Ridderschap der Graafschap Zutphen, voor sooveel deselvige sedert den jare 1663 ter Secretarie alsnog berustende zijn, bevattende de 8 quartieren van 40 riddermatigen, 1663—1746.

Van den heer J. F. A. van der Goes, te Gent (Over-Betuwe):

1°. Thijnsboek van den Heer der Heerlijkheid Gent;

2°. Keurboek der stad en vrije heerlijkheid Gendt en Erlecom, 1762-1797;

3°. Zettingboek van Gent, 1754—1779.

Van den heer J. H. Regenboog, te 's Gravenhage:

Stukken betreffende de kerk te Lienden.

De stukken, die bij gelegenheid van mijne bezoeken aan de verschillende archieven der kantongerechten en der gemeenten, ter opsporing van archieven van oud-rechterlijken aard gebracht, daarin werden aangetroffen en op mijn verzoek aan het archiefdepôt of in eigendom of in bruikleen zijn overgegaan, zijn in de rapporten, bij mijne missiven van 1 September 1888 n°. 632 en 10 November 1888 n°. 757, aan Uwe Excellentie ingediend, vermeld. (Zie bijlage bldz. 79.)

Pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.

Bij Uwer Excellentie's schrijven van 5 October 1888, L. A., afd. K. W., werd ik verzocht in de N. H. St. Eusebius kerk te dezer stede, alwaar door het tijdelijk opnemen van de banken vóór het aanbrengen van een verwarmingstoestel, een aantal grafzerken was bloot gekomen, de wapens en opschriften dier zerken op te nemen, alsmede een priestergewaad en een hoornen kelk, in een der graven aangetroffen, daaruit te nemen en voor de archaeologische studie te bewaren. Bij schrijven van 13 December 1888 n°. 813, werd aan Uwe Excellentie de uitslag van mijne bemoeiingen te dier zake medegedeeld. Ik berichtte tevens daarbij, dat het gemis van de wapenborden, die in de kerk hadden gehangen, doch ten gevolge van de besluiten van 1795 aan de armen tot brandhout waren gegeven, en van de wapens op de zerken, die ten gevolge der besluiten van 1798 waren afgehakt, eenigszins werd vergoed door een met de pen geteekend wapenboek, in het bezit van het kerkbestuur, inhoudende afteekeningen der verdwenen wapenborden en wapens, genomen uit het „oude met coleuren uitgedoschte wapenboek, vroeger onder de archieven der kerk voorhanden geweest". Later kwam ik tot de ontdekking, dat de collectie handschriften enz. van wijlen baron Spaen La Lecq, aanwezig in het archief van den Hoogen Raad van Adel (n°. 65 van den catalogus), een wapenboek bevat getiteld: „Begravenis Quartieren, inhoudende geschilderde Wapens en Quartieren in de kerk te Arnhem en daaromtrent". Bij goedgunstige beschikking van Zijne Excellentie den Minister van Justitie, mocht ik dat wapenboek ter leen ontvangen, waarbij mij is gebleken, dat het bijkans zeker is, dat men met het — „met coleuren uitgedoschte Wapenboek" — het thans in het archief van den Hoogen Raad van Adel berustende boek op het oog heeft gehad. Door dit wapenboek wordt grootendeels aan het verdwenen zijn van de wapenborden en wapens in de kerk te Arnhem te gemoet gekomen.

Van eene kaart, behoorende bij den bundel van stukken, betreffende de Millingsche Waarden, die tot het archief van den voormaligen Raad van Financiën in Gelderland (1799—1807) behooren, doch thans daaruit verdwenen, en die zich (of in originali of in kopie) in het bezit van een particulier bevindt, werd door den concierge J. Wolthers eene kopie ten behoeve van het archiefdepôt genomen.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Herhaaldelijk werd het archief tot het doen van verschillende, vooral echter van genealogische, nasporingen door verscheidene personen geraadpleegd. Onder de personen, die met het oog op de genealogische nasporingen het archief bezochten, behoorde ook iemand die daartoe expresselijk uit Noord-Amerika was overgekomen.

Schriftelijke inlichtingen werden o. a. verstrekt:

1°. aan het Kerkbestuur der Ned. Herv. gemeente alhier, over het zoogenaamd Pater Hasardsfonds;

2°. aan het Hervormd diaconiebestuur te Tiel, over de herkomst van eenige aan die diaconie toekomende huisjes;

3°. aan den heer Dijckmeester te Tiel, over een uitweg onder Avezaath;

4°. aan den heer Dijkgraaf van het polderdistrict Lijmers, over de vraag of het goed Hengerloo al of niet tot dat district behoort;

5°. aan den heer Architect der gemeente Nijmegen, over het wapen dat oorpronkelijk aan het thans gerestaureerd gebouw „de Belvédère" in 1646 zou zijn aangebracht geweest;

6°. aan den heer Burgemeester van Varik, over het veer aldaar;

7°. aan den heer Burgemeester van Batenburg, over het veer aldaar.

Voorts werden aan verscheidene andere personen mondeling inlichtingen van verschillenden aard verstrekt. Aan den heer Archivaris in Noordbrabant werden, met Uwer Excellentie's machtiging, eenige archiefstukken ter leen verstrekt.

Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

De uitkomst van mijne bezoeken aan de verschillende archieven van de kantongerechten en gemeenten in Gelderland, naar aanleiding van Uwer Excellentie's schrijven van 1 Mei 1888, n°. 900, afdeeling K. W., betreffende oud-rechterlijke archieven in Gelderland, is medegedeeld in mijne rapporten, die ik bij missiven van 1 September 1888, n°. 632 en 10 November 1888, n°. 757, aan Uwe Excellentie mocht aanbieden.

Alleen moet ik hier nog aanstippen, dat in het verslag van het oud Geldersch archief over het jaar 1886 is medegedeeld, dat het bestuur van den dorpspolder Varik bezwaar had gemaakt het „Signaedt tot Varik", 1649—1809, op mijn verzoek, aan het archiefdepôt af te staan; tengevolge van mijn bezoek aan die gemeente, is het polderbestuur hierop teruggekomen en is het bedoeld signaat thans *in bruikleen* afgestaan.

In het archiefdepôt bevinden zich verschillende kaarten, op last der verpondings-commissie in de jaren 1807 tot 1811 opgemaakt. De nummering der verschillende op die kaarten voorkomende perceelen duidt blijkbaar het bestaan van bij die kaarten behoorende registers aan, waarin de grootte en de namen van de eigenaren der perceelen zijn aangeteekend. Bij het raadplegen dier kaarten, doet zich voortdurend het ontbreken dier registers gevoelen. Bij mijn bezoek aan de gemeente-archieven werden in enkele eenige dier registers — met den naam van „Maatboek" aangeduid — aangetroffen, en op mijn verzoek, *in bruikleen* afgestaan en wel die van de jurisdictie van Beltrum, Rekken en Eibergen (aanwezig in het archief van de gemeente Eibergen), van Dinxperlo (in het archief aldaar aanwezig), van Twello en van Wilp (in het archief van Voorst aanwezig), en van Zeddam (in het archief van 's-Heerenberg aanwezig), terwijl later in het archief van Aalten nog zijn gevonden de Maatboeken van Aalten en Breêvoort. Het vinden van enkele dier Maatboeken gaf mij aanleiding aan den heer Ingenieur-Verificateur van het kadaster, te Arnhem, te verzoeken of het aan Z.Ed. ook wellicht bekend was of dergelijke Maatboeken bij de administratie van het kadaster konden berusten. Welwillend werd aan dat verzoek voldaan; doch ik moest het bericht ontvangen, dat het ingesteld onderzoek tot geen resultaat had geleid.

Onder het oud-rechterlijk archief van de stad en graafschap Zutphen, dat van de griffie der Arrondissements-Rechtbank te Zutphen naar het archiefdepôt is overgebracht, — (waarvan in mijne bovenvermelde rapporten, betreffende oud-rechterlijke archieven is melding gemaakt), — bevond zich ook een gedeelte van het archief van de Leenkamer van het nabij Arnhem gelegen Klarenbeek, eenmaal eene bezitting van de Abdij van Prume, daarna van Ernst Casimir, graaf van Nassau, en later van de geslachten Huygens, van der Hell, Bont, Engelen, van Roseveld, Pronk, Keijser en van Pallandt, thans eene bezitting van den heer Lups. De Leenkamer werd echter daarvan in 1741, tengevolge van overdracht door Rutger van der Hell aan Joost en Philip Carel Schomaker, afgescheiden; Joost Schomaker droeg in 1765 zijn aandeel aan Philip Carel Schomaker op; laatstgenoemde droeg zijn recht in 1780 wederom op aan R. J. van der Cappellen van de Marsch; terwijl deze laatste de Leenkamer in 1791 aan Anna

Joanna en Reiniera Maria, baronessen van der Heijden tot Engelenburg, overdroeg.

Het archief dier Leenkamer bestaat uit 3 leenprotocollen (1568-1607, 1667—1732, 1733—1805), en 2 leenregisters, alsmede 3 pakketten losse akten. De aanwezigheid dier stukken op de griffie der Rechtbank te Zutphen was niet bekend. Zij zijn vermoedelijk daarhenen overgebracht bij gelegenheid van een rechtsgeding, vóór ongeveer een halve eeuw geleden, tegen den administrateur van de goederen van leden van het laatstgenoemde geslacht aangelegd.

In de bovenbedoelde rapporten zijn ook vermeld de Markestukken, door mij in de gemeente-archieven aangetroffen en de pogingen tot het verkrijgen daarvan ten behoeve van het archiefdepôt.

Arnhem, 28 Februari 1889.

De Archivaris in Gelderland,

J. F. Bijleveld.

OVERZICHT DER OUDE RECHTERLIJKE ARCHIEVEN IN GELDERLAND.

I. Gerechtshof te Arnhem.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
Het Gerechtshof te Arnhem.	De stukken van het voormalige Hof van Gelderland zijn in 1880 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie Verslag van het Oud-Geldersch Archief over het jaar 1880).	De stukken zijn door mijnen ambtsvoorganger jhr. mr. van Riemsdijk overgebracht.

II. Arrondissements-Rechtbanken in Gelderland.

1. Arrondissements-Rechtbank te Arnhem.	De stukken van oud rechterlijken aard van de voormalige gerichten van de Veluwsche steden, van Veluwe en van Veluwezoom, naar de Griffie der Rechtbank van eersten aanleg te Arnhem bij de invoering der Fransche wetgeving overgebracht, zijn in 1880 in het Archiefdepôt opgenomen. Tevens zijn daarheenen overgebracht de stukken van oud-rechterlijken aard van de Lijmers, op de griffie der Rechtbank te Arnhem in 1813, 1816 en 1818 geplaatst. Naar de Griffie der Arrondissements-Rechtbank te Arnhem waren bij de opheffing in 1877 van de Arrondissements-Rechtbank te Nijmegen, de aldaar berustende stukken van oud-rechterlijken aard van de stad Nijmegen [1]) en van de voormalige Ambten van het Quartier van Nijmegen, als het Rijk van Nijmegen en van	De overbrenging heeft door mijnen ambtsvoorganger jhr. mr. van Riemsdijk plaats gevonden.

1) Zie sub V n°. 81.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	tusschen Maas en Waal, overgebracht. Die stukken zijn in 1880 mede naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie Verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1880.)	
2. Arrondissements-Rechtbank te Tiel.	De stukken van oud-rechterlijken aard op de Griffie der Arrondissements-Rechtbank te Tiel aanwezig, zijn in 1882 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. Hiertoe behooren de stukken der voormalige Ambten van het Quartier van Nijmegen, als: *a.* Over-Betuwe. *b.* Neder-Betuwe. *c.* Stad Tiel en Tielerwaard. *d.* Stad Zalt-Bommel en Bommelerwaard. *e.* Graafschap Buren en daaronder behoorende banken van Beusichem en Buurmalsen-Tricht. Zie verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1882.	Door mijnen ambtsvoorganger jhr. mr. van Riemsdijk op 5 Augustus 1882 en door mij op 16 September 1882. De stukken van oud-rechterlijken aard van de stad Zalt-Bommel en de Bommelerwaard waren bij de invoering der Fransche wetgeving naar de Griffie van de Rechtbank van eersten aanleg te 's Hertogenbosch overgebracht. Zij zijn in 1815 van daar naar Tiel overgebracht.
3. Arrondissements-Rechtbank te Zutphen.	Bij missive van 18 April 1888, n°. 167, is aan Zijne Excellentie den toenmaligen Minister van Staat, Minister van Binnenlandsche Zaken, door den Archivaris in Gelderland machtiging aangevraagd om met den heer Griffier van de Arrondissements-Rechtbank te Zutphen over de overbrenging der stukken van oud-rechterlijken aard naar het Archiefdepôt te Arnhem in overleg te treden. De stukken zijn op 16 Juni	2 Mei 1888 en 28 Mei 1888. De oud-rechterlijke archieven van de stad en graafschap Zutphen zijn, naar aanleiding van het besluit van den heer Gouverneur van Gelderland dd. 13 April 1817, n°. 2865/7, 1ste afd., tusschen 1817 en 1835 door de heeren J. J. de Vuller, mr. E. Abbing en (na het overlijden van eerstgenoemden omstreeks 1834) door mr. L. A. J. W. baron Sloet van de Beele geïnventariseerd.

Namen der aatsen, alwaar ide rechterlijke ırchieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	1888 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. Hiertoe behooren de stukken van oud-rechterlijken aard van de gerichten van de stad en graafschap Zutphen.	De stukken schijnen eerst later naar de Griffie der Arrondissements-Rechtbank te zijn overgebracht; zoo is bijv. het archief der voormalige bannerij van Bahr en Lathum (geïnventariseerd in 1818) blijkens aanteekening eerst overgenomen op 23 Mei 1835. Het is te betreuren, dat de overbrenging niet gelijktijdig met de inventariseering heeft plaats gevonden; alsdan zoude het oud-rechterlijk archief van de Heerlijkheden Gendringen en Etten, (blijkens den inventaris 9, 10, 11, 12 en 13 October 1821, opgemaakt), 627 nummers van judicieelen aard en 39 van administratieven aard tellende, die tot 1520 opklommen, behouden zijn, dat thans bij den brand, die op 19 Mei 1830 Gendringen heeft geteisterd, is verloren gegaan, zooals o. a. blijkt uit het verslag van den toenmaligen heer Gouverneur in Gelderland onder dagteekening van 21 Mei 1830 aan Zijne Excellentie den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken uitgebracht, waarvan mij door het Provinciaal Bestuur welwillend inzage is gegeven. Het archief bevond zich tijdens den brand ten huize van den eenige dagen te voren overleden burgemeester de Haas (zie ook sub V, n°. 47). Onder een aantal stukken van verschillenden aard, die tot het overgezonden oud-rechterlijk archief van Zutphen behooren, is o. a. gevonden een gedeelte van het Leenarchief van de Leenkamer

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		Klarenbeek, nabij Arnhem, eenmaal eene bezitting van de abdij van Prume, daarna van Ernst Casimir van Nassau en later van de geslachten Huijgens, van der Hell, Bont, Engelen, van Roseveld, Pronck, Keijser en van Pallandt, thans van den heer Lups. De Leenkamer van Klarenbeek is in 1741 door Rutger van der Hell aan Joost en Philip Carel Schomaker overgedragen; Joost Schomaker droeg in 1765 zijn aandeel aan Philip Carel Schomaker op; laatstgenoemde droeg die in 1780 weder aan R. I. van den Cappellen van de Marsch op, terwijl deze de Leenkamer in 1791 aan Anna Joanna en Reinera Maria baronnessen van der Heijden tot Engelenburg (onder Brummen) opdroeg.

III. Kantongerechten in Gelderland.

1. Apeldoorn.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	1 Juni 1888.
2. Arnhem.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	18 Mei 1888.
3. Bommel (Zalt-).	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud rechterlijken aard aanwezig.	1 Augustus 1888.
4. Doesburg.	Op de griffie van het Kantongerecht waren aanwezig de processtukken en verdere losse stukken van het voormalig Richter-	22 Mei 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	ambt van Doesburg, die vroeger in eene lokaliteit boven het huis van bewaring te Doesburg waren bewaard geworden. Zij zijn op 4 Juni 1888 naar het Archiefdepôt te Arnhem in 4 kisten overgebracht.	
5. Druten.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	5 Juni 1888.
6. Elst.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	29 Mei 1888.
7. Geldermalsen.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud rechterlijken aard aanwezig	2 Juni 1888.
8 Groenlo.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	31 Mei 1888.
9. Harderwijk.	Op de griffie van het Kantongerecht waren aanwezig: 1°. sententieboek in cas van geldboete, 1694 tot 7 Februari 1800; 2°. crimineel sententieboek 1800 tot 15 Februari 1811. Beide boeken zijn op 15 Juni 1888 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht.	15 Juni 1888.
10. Nijmegen.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	30 Mei 1888.
11. Terborg.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	19 Mei 1888.
12. Tiel.	Op de griffie van het Kanton-	26 Mei 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	gerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	
13. Wageningen.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	8 Maart 1887.
14. Zutphen.	Op de griffie van het Kantongerecht waren geene stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig.	28 Mei 1888.

IV. Hypotheek-Bewaarders in Gelderland.

1. Arnhem.	Bij missive van 23 Juni 1888, n°. 1013, Archieven, heeft de heer Bewaarder van de Hypotheken bericht, dat geene stukken van oud-rechterlijken aard op het hypotheekkantoor aanwezig waren.	Bij missive van 20 Juni 1888, n°. 371, is de vraag door mij aan den heer Bewaarder van de Hypotheken gericht of op het hypotheekkantoor ook stukken van oud-rechterlijken aard, bedoeld bij het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141), berustende waren.
2. Nijmegen.	Bij missive van 21 Juni 1888, n°. 9210, heeft de heer Bewaarder bericht, dat geene stukken van oud-rechterlijken aard op het hypotheekkantoor aanwezig waren.	Bij missive van 20 Juni 1888, n°. 372, is de vraag door mij aan den heer Bewaarder van de Hypotheken gericht of op het hypotheekkantoor ook stukken van oud-rechterlijken aard, bedoeld bij het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141), berustende waren.
3. Tiel.	Bij missive van 21 Juni 1888, n°. 3/5750, oud-rechterlijk archief. heeft de heer Bewaarder bericht, dat geene stukken van oud-rechterlijken aard op het hypotheekkantoor aanwezig waren.	Bij missive van 20 Juni 1888 n°. 373, is de vraag door mij aan den heer Bewaarder van de Hypotheken gericht of op het hypotheekkantoor ook stukken van oud-rechterlijken aard, bedoeld bij het Koni klijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141), berustende waren.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
4. Zutphen.	Bij missive van 6 Juli 1888, n°. 2/8212, oud-rechterlijke archieven, heeft de heer Bewaarder bericht, dat geene stukken van oud-rechterlijken aard op het hypotheekkantoor aanwezig waren.	Bij missive van 20 Juni 1888, n°. 374, is de vraag door mij aan den heer Bewaarder van de Hypotheken gericht of op het hypotheekkantoor ook stukken van oud-rechterlijken aard, bedoeld bij het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141), berustende waren.

V. Gemeenten in Gelderland.

1. Aalten.	In het archief bevonden zich verschillende losse stukken van oud-rechterlijken aard, als processtukken (gedeeltelijk ook op Winterswijk betrekking hebbende), gerechtelijke akten enz. De door mij gevondene stukken van dien aard bevinden zich sinds 29 Juli 1888 in het Archiefdepôt alhier.	19 Juli 1888. Het archief is vóór eenige jaren door een ingezetene van Aalten geïnventariseerd. De inventaris is echter sinds geruimen tijd reeds verloren geraakt. In de pakketten bevinden zich andere stukken als de opschriften vermelden, hetgeen mij aanleiding heeft gegeven aan den heer Burgemeester in overweging te geven eene nieuwe inventarisatie te doen ondernemen, waarbij ik bereid was de behulpzame hand te bieden. Er werden daarin aangetroffen: 1°. Rekeningen der Domeinen van Breevoort 1613/14 en 1741; 2°. Verpachtingen der Domeinen te Breevoort 1779/84 en 1785/91; 3°. Ontvangstboek van Rookhoenders, Uitgangshoenders enz., behoorende onder het Domein te Lichtenvoorde, 1782—1797;

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		4°. Ontvangboek der verponding van Breevoort 1750—1800; 5°. Copie Maandcedulle der verponding van Aalten, van Breevoort, van Dinxperlo en van Winterswijk; 6°. Verpondingsboek der Boerschappen Dorpboer, Meddehoo, Huppel, Henxel en Ratum, 1753 tot 1800; 7°. Hoofdgeldboek van Lichtenvoorde 1789 90 en dito van de buurtschappen onder Winterswijk 1794 96; 8°. Protocol van het Markgericht te Aalten, 1682—1834; 9°. Geërfdenboek van Winterswijk 1679—1729. De sub 1 tot 9 vermelde stukken bevinden zich sinds 29 Juli 1888 in bruikleen in het Archiefdepôt alhier.
2. Ammerzoden.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	26 Juli 1888. Een groot gedeelte van het archief, waarin geene oude stukken worden aangetroffen, bevindt zich op den vloer van eene kamer wachtende op behoorlijke berging in een of meer kasten.
3. Angerlo.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	18 Juli 1888. Oude stukken zijn in het net geordend archief niet aangetroffen.
4. Apeldoorn.	De in het archief van de gemeente Apeldoorn nog aanwezige stukken van oud-rechterlijken	1 Juni 1888. Het archief is behoorlijk geïnventariseerd.

Namen der ...aatsen, alwaar ...de rechterlijke ...rchieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	aard zijn in 1884 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie Verslag van het oud-Geldersch archief over het jaar 1884). De overige stukken van oud-rechterlijken aard van de voormalige hooge Heerlijkheid het Loo (in 1795 onder den naam van het Ambt Apeldoorn teruggebracht) en van het Scholtambt Apeldoorn hebben zich bevonden op de griffie der Arrondissements-Rechtbank te Arnhem (zie sub II n°. 1). Bij het bezoek op 1 Juni 1888 is nog gevonden een ongeopend geheim testament van de wed. J. Hessels, dd. 18 December 1825, dat thans, sinds 1 Juni 1888, in het Archiefdepôt berust.	
... Appeltern.	Het archief bevindt zich te Maas-Bommel. Geene stukken van oud-rechterlijken aard zijn in het goed geordend archief gevonden.	9 Juni 1888.
6. Arnhem.	In het gemeente-archief van Arnhem waren nog verschillende stukken van oud-rechterlijken aard aanwezig: deze zijn in 1884 naar het Rijks-archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie Verslag van het Oud-Geldersch Archief over het jaar 1884). De overige stukken van oud-rechterlijken aard van de stad Arnhem bevonden zich op de griffie der Arrondissements-Rechtbank te Arnhem (zie sub II n°. 1).	Het gemeente-archief van Arnhem is behoorlijk geinventariseerd en bevindt zich sinds Juni 1880 in bruikleen in het Rijksarchiefdepôt te Arnhem. (Zie Verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1880).
7. Balgoij.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	8 Juni 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
8. Barneveld.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	11 Juni 1888.
9. Batenburg.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	9 Juni 1888.
10. Beesd.	De stukken van oud-rechterlijken aard van het voormalig Ambt van het Quartier van Nijmegen, Beesd en Renooi, waren bij de invoering der Fransche wetgeving naar de griffie der Rechtbank van eersten aanleg te Gorinchem overgebracht. Na de opheffing dier Rechtbank in 1877 zijn die stukken naar de griffie der Arrondissements-Rechtbank te Dordrecht vervoerd; van daar zijn zij naar het Rijksarchief te 's Gravenhage gebracht, terwijl zij van daar in 1884 naar het Archiefdepôt te Arnhem zijn overgezonden. (Zie Verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1885). Bij mijn bezoek aan het goed geordend archief der gemeente Beesd zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard daarin gevonden.	31 Juli 1888.
11. Bemmel.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	25 Mei 1888.
12. Bergh.	In het door den Provincialen Archivaris, wijlen Paulus Nijhoff, in 1866 behoorlijk geïnventariseerd oud-archief waren eenige pakketten met processtukken, akten van transport, obligatiën enz.	24 Juli 1888. In het gemeente-archief waren aanwezig: 1°. Markenboeken van Loel en Milsterholt, 1417 tot 1522, 2 dln.

Namen der [p]laatsen, alwaar [o]de rechterlijke [a]rchieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	uit de 17de, 18de en begin der 19de eeuw aanwezig. Zij bevinden zich sinds 11 Augustus 1888 in het Rijks Archiefdepôt alhier.	2°. Markenboeken van Waverlo–Holt, 1470 tot 1560, 4 dln.; 3°. Idem van Waverlo-Bosch, Loeler Bosch en Milsterholt 1609 tot 1652, alsmede het register van opbranding van beesten in zooeven genoemde bosschen, 1611 tot 1634; 4°. Idem van Lengel, 1475 tot 1586; 5°. Losse stukken betreffende het Stokkumer- en Korter-broek; 6°. Idem betreffende het Lengeler Bosch; 7°. Idem betreffende het Zeddammer Bosch; 8°. Voorwaarden van houtverkoopingen in de Kleefsche Mark en den Rijsberg; 9°. Losse stukken betreffende de Didamsche Bosschen, Waverlo-Loeler en Milsterlo Holt; 10°. Processen-verbaal en voorwaarden van verpachtingen in het Sonderbosch, 1716 tot 1734; 11°. Rekeningen van de Bergsche Bosschen, 1685 tot 1734; 12°. Stukken betreffende het beheer der Bergsche Bosschen, 1796 tot 1813; 13°. Stukken betreffende een verschil tusschen de geërfden in Korterbosch en die van de Beeksche Heide over het aangraven van land in de Bijvankswaarden, 1611 tot 1620;

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		14°. Maatboek of Register der landerijen, gelegen in de jurisdictie van Zeddam, opgemeten in 1809 en 1810, door den landmeter L. D. van Heijst, op order van de Hoofd-Commissie tot de zaken der verponding en accoord bevonden door den Verificateur der verponding P. Prillevitz. Deze sub 1 tot 14 vermelde stukken bevinden zich sinds 11 Augustus 1888 in bruikleen in het Rijksarchiefdepôt alhier. Het Gemeentebestuur van Bergh heeft vermeend bezwaar te moeten maken de overige stukken, betreffende Marken, onder Bergh gelegen, af te geven, alvorens het betrokken gemeenschappelijk eigendom is verdeeld.
13. Bergharen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	9 Juni 1888.
14. Beuningen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	21 Juni 1888.
15. Beusichem.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	4 Augustus 1888.
16. Bommel (Zalt).	In het goed geordend archief zijn eenige losse akten van transporten enz. uit de 15de en volgende eeuwen aangetroffen. Voor het behoud dier stukken in het gemeente-archief is op de bepalingen van het besluit van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken van 23 Mei 1879 (opgenomen in het Provinciaal Blad van Gelderland van 1879, n°. 65) gewezen.	1 Augustus 1888. Het archief is door den gemeente-archivaris H. van de Garde geïnventariseerd.

'amen der ıtsen, alwaar e rechterlijke :hieven zich evonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
'. Borculo.	Een gedeelte van het oud-rechterlijk archief der voormalige Heerlijkheid Borculo, was in het gemeente-archief van Borculo blijven berusten. Deze stukken zijn op 28 October 1884 en 4 November 1884 in het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie Verslag van het Oud-Geldersch archief over 1884).	27 September 1884.
ι. Brakel.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	27 Juli 1888. Te Brakel bevindt zich ook het archief der gemeente Poederoijen. (Zie sub V n°. 86).
Brummen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	7 Juni 1888. Op zolder bevond zich eene topographische kaart van de provincie Gelderland, op last der E. G. A. heeren Staten van dat gewest vervaardigd, door W. Kuijk Jzn., Ingenieur-Verificateur van het Kadaster, anno 1843 enz., waarvan de gemeente geen gebruik meer maakte. In het Archiefdepôt ontbrak eene algemeene kaart van Gelderland, hetgeen mij aanleiding heeft gegeven bedoelde kaart in bruikleen te verkrijgen. De kaart bevindt zich sinds 3 Juli 1888 in het Archiefdepôt alhier. In het archief bevinden zich: 1°. een Markeboek van Tonden, aanvangende 1609, en 2°. dito van Voorstonden, aanvangende 1624. Bij besluit van den raad der gemeente Brummen, dd. 28 Januari 1882, n°. 9, was de overgifte dier beide boeken aan heeren Gedeputeerde Staten der provincie bereids geweigerd, hetgeen

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		mij aanleiding heeft gegeven deze beide boeken niet op nieuw aan te vragen.
20. Buren.	In het archief zijn eenige stukken van oud-rechterlijken aard gevonden, als: 1°. Register van attestatiën enz., 1693 tot 1704; 2°. Een pakket met minuten van akten van transport, huwelijksche voorwaarden, verkoop-conditiën enz., 1585 tot 1800; 3°. Requesten en gerichtsakten, 1587 tot 1772; 4°. Rekening van den 40sten penning, 1728. Bij missive van 6 Augustus 1888, n°. 561, is op grond van het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141), de overgave gevraagd. Sinds 27 Augustus 1888 bevinden zij zich in het Archiefdepôt.	31 Juli 1888. In het archief waren aanwezig: 1°. Rekeningen van de Burensche tienden van het Kapittel van St. Pieter te Utrecht, 1686, 1687, 1689, 1690 en 1695, zoomede eenige verpachtingsconditiën dier tienden; 2°. Verpachtings-conditiën van de Commanderielanden te Buren over de jaren 1679 tot 1690; 3°. Een fragment van een domeinrekening van Buren, 1709; 4°. Specificatie van het geschut enz. op het kasteel te Buren, 1619 (triplo); 5°. Gemeenelands-rekeningen van Buren, 1671, 1806, 1816, 1837 (eene serie dier rekeningen 1631 tot 1800 was bereids in het Archiefdepôt aanwezig); 6°. Rekening v n de 6 guldens per morgen, uitgezet van de extraordinaire oorlogslasten van 1672 en 1673, gedaan door R. ter Kinder in 1682; 7°. Kerkrekeningen van Buren, 1617 en 1627; 8°. Ordonnantie op het betalen van 2 pond Vlaamsch van iedere mis tot reparatie van altaren enz. in de parochiekerk te Buren, dd. 17 Augustus 1575;

Namen der [pl]aatsen, alwaar de rechterlijke [a]rchieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		9°. Eenige losse stukken betreffende de stad, het gasthuis, weeshuis enz. Bij missive van 6 Augustus 1888, n°. 562, zijn de sub 1 tot 9 bedoelde stukken in bruikleen aangevraagd. Sinds 27 Augustus 1888 bevinden zij zich in het Archiefdepôt. Tevens nam ik een afschrift van een stuk dd. 28 Maart 1611, waaruit de aard en de bestemming van de stichting van den R. K. priester Dirk van Eeuwijck ten behoeve der armen van Buren blijken, waarover vóór eenigen tijd inlichtingen zijn gevraagd.
Buurmalsen.	In het archief bevonden zich eenige losse stukken van oud-rechterlijken aard, als: processtukken, conditiën van verkoop enz. De overbrenging dier stukken naar het Archiefdepôt is bij missive van 15 Augustus 1888, n°. 600, aangevraagd. Zij bevinden zich sinds 30 Augustus 1888 in het Archiefdepôt.	31 Juli 1888.
[...]. Culenborg Graafschap).	Bij de invoering der Fransche wetgeving zijn de stukken van oud-rechterlijken aard van het Graafschap Culenborg en de daaronder behoorende dorpen Goilberdingen, Everdingen en Zijderveld naar de griffie van de Rechtbank van eersten aanleg te Gorinchem overgebracht. Na de opheffing dier rechtbank in 1877 zijn die stukken naar de griffie der Arrondissements-Rechtbank te Dordrecht overgebracht, van daar zijn zij naar het Rijksarchief te 's Gra-	

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	venhage overgebracht; van waar zij wederom op 19 December 1884 naar het Archiefdepôt te Arnhem zijn vervoerd. (Zie Verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1885). Een gedeelte echter van de stukken van oud-rechterlijken aard van het Graafschap Culenborg berustte in het grafelijk archief van Culenborg; dit laatste archief is in 1870 naar het Provinciaal Archief van Gelderland overgebracht en van daar in 1880 naar het Archiefdepôt te Arnhem. (Zie Verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1880).	
22*b*. Culenborg (Stad).	In het gemeente-archief van Culenborg berustten nog eenige stukken van oud-rechterlijken aard. Deze zijn op 11 Maart 1887 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie Verslagen van het Oud-Geldersch archief over de jaren 1886 en 1887).	5 Maart 1887.
23. Deil.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	31 Juli 1888.
24. Didam.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	23 Mei 1888. Een gedeelte van het archief bevindt zich op een zolder, waarvan de vloer grootendeels vermolmd is en bij het loopen gevaar oplevert. De heer Secretaris — dewijl de heer Burgemeester tijdens mijn bezoek met verlof afwezig was — is door mij op betere plaatsing en regeling van het archief gewezen.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
25. Dinxperlo.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	17 Juli 1888. In het archief bevindt zich een Maatboek of register der landerijen op ordre van de Commissie der verponding in 1810 opgemeten. Dit stuk is door mij bij missive van 11 Augustus 1888, n° 583, in bruikleen aangevraagd. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders dier gemeente, dd. 8 October 1888, n°. 667/457, werd kennis gegeven dat het Maatboek in *bruikleen* werd afgestaan. Het bevindt zich sinds dien datum in het Archiefdepôt.
26. Dodewaard.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	19 Juni 1888.
27. Doesburg.	De in het archief van de stad Doesburg nog aanwezige stukken van oud-rechterlijken aard zijn op 1 November 1886 en 15 November 1886 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie verslag van het Geldersch archief over het jaar 1886).	11 November 1886.
28. Doetinchem (Ambt).	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	3 Juli 1888.
29. Doetinchem (Stad).	De in het archief van de stad Doetinchem nog aanwezige stukken van oud-rechterlijken aard zijn op 30 Januari 1885 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht (Zie Verslag van het Geldersch archief over het jaar 1884). Bij mijn bezoek op 3 Juli 1888 bleek mij echter, dat aldaar nog	3 Juli 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	aanwezig waren de volgende stukken van oud-rechterlijken aard, als : 1°. Schepenaktenboek, loopende van Manendach post conceptionis beate Marie Virginis 1547 tot 18 Augustus 1560; 2°. Memorieboek van Schepenen, loopende van 28 Februari 1576 tot 13 Februari 1580; 3°. Gerichtsboek, loopende van 4 Maart 1607 tot 18 November 1617; 4°. Salarisboek van een practizijn van 1683 en volgende jaren; 5°. Idem van 1710 en volgende jaren; 6°. Eenige losse brokstukken van processen enz. De sub 1 tot 6 genoemde stukken zijn op 12 Juli 1888 naar het Archiefdepôt alhier overgebracht.	
30. Doornspijk.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	11 Augustus 1888. Het gemeente-archief bevindt zich tijdelijk wegens verbouwing van het gemeentehuis, genaamd „Oud-Altena", te Doornspijk, ten huize van den heer A. J. Veldhoen, secretaris dier gemeente, te Elburg.
31. Doorwerth.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard aangetroffen.	13 Juni 1888. Bij mijn bezoek heb ik aan den heer P. F. A. I. baron van Brakell Doorwerth, Burgemeester der gemeente, het mondeling verzoek gedaan de oude Leenregisters van het huis Doorwerth, die in het

[N]amen der [plaa]tsen, alwaar [d]e rechterlijke [arc]hieven zich [b]evonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		particulier bezit van Z.H.Welgeb. zich bevinden, aan het Rijks Archiefdepôt alhier in bruikleen af te staan. Z.H.W.geb. heeft mij medegedeeld het verzoek in nadere overweging te nemen en den uitslag mij later te berichten, dien ik nog niet heb mogen vernemen.
Dreumel.	In het archief werd een merkwaardig advies van H. Schomaker, dd. 15 Juli 1767, over de vraag of hennep tiendplichtig is in het Ambt van tusschen Maas en Waal, gevonden, dat op 14 Juni 1888 naar het Archiefdepôt is overgebracht.	14 Juni 1888. Op den zolder van het gemeentehuis bevindt zich een aantal archiefstukken van nieuweren tijd, zoomede stukken der verponding enz. Door mij is voor de ordening de behulpzame hand geboden, waarover ik met het gemeentebestuur later in nader overleg zal treden.
Driel.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	26 Juli 1888.
Druten.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	5 Juni 1888. Bij mijn bezoek werd ik tevens in de gelegenheid gesteld inzage te nemen van het archief van het Polderdistrict van Maas en Waal; hierin trof ik o. a. aan: 1°. Gerichtssignaat van Maas en Waal, 23 September 1617 tot 3 October 1620; 2°. Register van Over-Asselt, 1708; 3°. Eenige losse stukken van oud-rechterlijken aard. Bij de op handen zijnde inventarisatie van genoemd archief, op last van het Provinciaal Bestuur, door den heer G. L. van der Helm, burgemeester te Batenburg, zal

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		getracht worden die stukken voor het Archiefdepôt alhier te verkrijgen. Ook werden daarin aangetroffen: 1°. Inventaris van het Ambtsarchief, opgemaakt 24 Maart 1801; 2°. Dito, opgemaakt 2 Augustus 1803 (aan dezen laatsten ontbreken, of zijn voorloopig althans niet te vinden, de 4 eerste kapittels). Beide inventarissen zijn door mij ter inzage verkregen ten einde te kunnen nagaan welke stukken van oud-rechterlijken aard daarin opgenomen, bij de invoering der Fransche wetgeving op de Griffie der Rechtbank van eersten aanleg te Nijmegen zijn overgebracht en zich thans in het Archiefdepôt bevinden.
35. Duiven.	In het archief is eene akte van oud-rechterlijken aard gevonden, die op 20 Juni 1888 naar het Archiefdepôt is overgebracht.	20 Juni 1888. Het grootste gedeelte van het archief, alhoewel nieuw, ligt op den zolder opeengestapeld.
36. Echteld.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	9 Juli 1887. Het gemeente-archief bevindt zich te Ochten.
37. Ede.	In het archief is gevonden een register, bevattende aanteekeningen van Momberschapsverburgingen, 1795 tot 1809, dat zich sinds 18 Juni 1888 in het Archiefdepôt bevindt.	18 Juni 1888. In het archief zijn gevonden eenige verpondingsboeken, aanvangende 1680. Bedoelde boeken bevinden zich sinds 25 Juni 1888 in bruikleen in het Archiefdepôt.
38. Eibergen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	20 Juli 1888. In het archief bevinden zich: 1°. Verschillende losse stukken

Namen der [pl]aatsen, alwaar de rechterlijke [a]rchieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		betreffende de Marken van Eibergen, Old-Eibergen en Hupsel; 2°. Een Maatboek of register der landerijen onder Beltrum, opgemaakt op ordre van de Commissie voor de verponding in 1810; 3°. Een dito van Rekken; 4°. Een gedeelte van een proces voor het Landgericht van Borculo in 1618 en 1619 tusschen H. en J. To Grote Veldinck en Burgemeester en Raad der stad Eibergen gevoerd over het beletten van turfgraven in de oude Eibergsche Marke door de ingezetenen van Eibergen aan de bedienden van genoemde Veldinck's. Sinds 20 Juli 1888 bevinden zich die stukken sub 4°. in het Archiefdepôt. De sub 1 tot 3 bedoelde stukken zijn bij missive van 11 Augustus 1888, n°. 582, in bruikleen aangevraagd. Bij missive van 30 October 1888, n°. 144/338, gaven Burgemeester en Wethouders dier gemeente te kennen, dat de sub 1°. tot 3°. bedoelde *Markestukken* slecht konden worden gemist en het bestuur derhalve *niet* tot de afgifte in *bruikleen* ten behoeve van het depôt der archieven onder mijn beheer kan besluiten.
39. Elburg.	De in het archief van de stad Elburg nog aanwezige stukken van oud-rechterlijken aard zijn op 11 Juli 1885 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht.	11 Augustus 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	Aldaar waren ook aanwezig eenige stukken van oud-rechterlijken aard van het Richterambt Oldebroek, die in 1885 mede naar het Archiefdepôt te Arnhem zijn overgebracht. (Zie Verslagen van het Oud-Geldersch archief over de jaren 1884 en 1885). De overige stukken van oud-rechterlijken aard van de stad Elburg en het Richterambt Oldebroek hebben zich bevonden op de Griffie der Arrondissements-Rechtbank te Arnhem. (Zie sub II nº. 1). Bij mijn bezoek zijn in het uitstekend geordend archief geene verdere stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	
40. Elst.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	29 Mei 1888.
41. Epe.	In het archief is een papieren omslag met eenige gerichtsstukken en brieven van den Scholtis gevonden, waarvan de overgave naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* nº. 141) bij missive van 10 Augustus nº. 571, is aangevraagd. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 1 October 1888, nº. 429, werd kennis gegeven, dat tot afgifte van het aangevraagde was besloten. Sinds 2 October 1888 bevindt zich het aangevraagde in het Archiefdepôt.	9 Augustus 1888. In het archief, dat voor een gedeelte op zolder opeengestapeld tegen een buitenmuur ligt en in 2 kisten is geborgen, werden o. a. aangetroffen: 1°. De vergunning van Hertog Arnold aan de Kerspellieden van Epe, dat zij voor de 250 Keurvorster Rhijnsche guldens, door hen aan den Hertog geleend, diens brand niet verder dan op 's Hertogs burcht te Hattem behoefden te voeren, dd. des Sonnendaechs op Sent Pauwelsdach Conversionis 1461 (thans echter van het zegel beroofd). Dit stuk was alleen in afschrift bekend. Zie Nyhoff Gedenkw. IV. Oork. nº. 358.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		2°. Eenige registers en rekeningen van de verponding van Epe uit het laatst der vorige en het begin der tegenwoordige eeuw. De sub 1 en 2 bedoelde stukken zijn bij missive van 10 Augustus 1888, n°. 572, aan het gemeentebestuur in bruikleen aangevraagd. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 1 October 1888, n°. 429, werd kennis gegeven, dat tot het in bruikleen afstaan van het gevraagde was besloten. Sinds 2 October 1888 bevinden zich de stukken in het Archiefdepôt. In een der 2 kisten op zolder, waarin zich verschillende stukken betreffende de kerk te Epe bevinden, trof ik o. a. aan een doopboek van Epe, aanvangende 1605, waarin verschillende andere kerkestukken zijn bijgebonden. Voor zooverre aan mij bekend, is dit het oudste doopboek in Gelderland. De toestand, waarin ik het archief heb gevonden, heeft mij aanleiding gegeven bij den heer Secretaris (bij ontstentenis van den heer Burgemeester, die niet tegenwoordig was) mondeling aan te dringen, dat er kasten of schappen voor behoorlijke berging zouden worden aangemaakt.
42. Ermelo.	In het archief dat zich te Nunspeet bevindt, zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	8 Augustus 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
43. Est en Opijnen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	3 Augustus 1888. Een gedeelte van het archief wordt in het koetshuis van den heer Burgemeester bewaard.
44. Ewijk.	In het archief werden gevonden: 4 opdrachtbrieven van 1444, 1487, 1533 en 1557 van gronden of renten onder Groesbeek; 2 stukken betreffende overdracht en niet bezwaard zijn van gronden onder Winssen (Rijks) van 1716 en 1739 en een opdracht van grond onder Deesd van 1752 en eindelijk eene lastgeving tot het houden van een dievenjacht in 1763. Sinds 21 Juni 1888 bevinden die stukken zich in het Archiefdepôt.	21 Juni 1888. In het archief werden aangetroffen 3 tijnsboekjes van thinsen onder Winssen, Ewijk en Beuningen van 1569, 1578 en 1678, (dit laatste bijgehouden tot 1737), alsmede eene ordonnantie op de scholen ten platten lande. Sinds 1 Juni 1888 bevinden die stukken zich in het archiefdepôt.
45. Gameren.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	27 Juli 1888.
46. Geldermalsen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	2 Juni 1888.
47. Gendringen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	17 Juli 1888. Bij den brand, die in 1830 te Gendringen heeft gewoed, zijn, volgens mededeeling van den heer Secretaris, 7 kisten met archiefstukken verbrand. De doopboeken enz. zijn bij die gelegenheid gered geworden (Zie verder sub II n°. 3).
48. Gent.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	6 Juni 1888. Door den heer I. F. A. van der Goes, burgemeester te Gent, zijn bij mijn bezoek een aantal akten van transport aan het Archiefdepôt ten geschenke aangeboden, die in dank zijn aanvaard.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
49. Gorssel.	In het archief is gevonden een Leenboek van het huis Eschede, 1400 tot 1778, dat sinds 30 Juni 1888 in het Archiefdepôt berust.	30 Juni 1888. In het archief bevonden zich verschillende protocollen, aanvangende 1546, en losse stukken betreffende de verdeelde marken van Eschede, Gorssel, Almen en Harfsen. Deze stukken zijn bij missive van 30 Juni 1888, n°. 413, in bruikleen aangevraagd. Bij missive van 30 Juli 1888, n°. 288, gaven Burgemeester en Wethouders kennis, dat er geen bezwaar tegen den afstand bestond. De stukken bevinden zich sinds 24 Augustus 1888 in het Archiefdepôt.
50. Groenlo.	De in het archief van de stad Groenlo nog aanwezige stukken van oud-rechterlijken aard zijn op 12 Mei 1886 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie Verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1886).	8 Mei 1886. De overige stukken van oud-rechterlijken aard van Groenlo hebben op de Griffie der Arrondissements-Rechtbank te Zutphen berust en bevinden zich sinds 16 Juni 1888 in het Archiefdepôt. (Zie sub II n°. 3).
51. Groesbeek.	In het archief bevonden zich verschillende processtukken, akten van transport enz.; sinds 21 Juli 1888 bevinden zij zich in het Archiefdepôt.	21 Juli 1888.
52. Haaften.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard aangetroffen.	1 Augustus 1888.
53. Harderwijk.	De in het archief van de stad Harderwijk nog aanwezige stukken van oud-rechterlijken aard zijn op 9 October 1884 en 3 April 1885 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie Verslagen van het Oud-Geldersch archief over de jaren 1884 en 1885).	15 Juni 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
54. Hattem.	In het archief zijn verschillende stukken van oud-rechterlijken aard gevonden, als: gerichtssignaten uit het laatst der 16de eeuw en later, losse akten van interrogatoriën, volmachten, transporten enz. Bij missive van 11 Augustus 1888, n°. 584, zijn die stukken naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141) aangevraagd. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 31 October 1888, n°. 334, werd mij bericht, dat de raad der gemeente in de vergadering van 29 October ll. de bedoelde stukken van oud-rechterlijken aard te mijner beschikking had gesteld. Sinds 3 November 1888 bevinden zij zich in het Archiefdepôt. Zij bestaan uit: 1°. Gerichtsboeken van Hattem, 1478 tot 1592, 1596 tot 1604, 1617 tot 1624, 1626 tot 1627, 1742 tot 1805; 2°. Klein sententieboek op last van den Magistraat in 1798 begonnen, 1798 tot 1805; 3°. Signaat van alle gerichtelijke akten, 1664 tot 1689; 4°. Breukenboek, 1442 tot 1499; 5°. Protocol van opdrachten in de stad, 1474 tot 1513;	11 Augustus 1888. In 1854 is eene inventarisatie van het archief door wijlen den Provincialen Archivaris P. Nijhoff ondernomen en in druk verschenen. De inventaris omvat echter een zeer klein gedeelte van het zeer uitgebreid archief. In dien inventaris komt alleen de vermelding van eenige losse papieren voor die in 20 bundels schijnen te zijn bijeengebracht en verder van eenige stukken in een kast berustende, aangeduid door kast C 1, 2, 4, 5, 6, 7 en 10 en van een boek van „oude keuren en regten" en van een privilegieboek. Thans berust het archief, dat belangrijk meer bevat dan in genoemden inventaris is aangegeven, in 3 groote kisten [1]) en een kleine op een bovenkamer en is verder geborgen in 2 groote kasten (afgescheiden gedeelten van eene kamer), waarin op de bovenste planken geen licht valt, en waarin de stukken en protocollen in 2 en 3 reien voor elkaâr zijn geplaatst. Een nieuwe ordening en inventarisatie van dit uitgebreid archief, zijn hoogst gewenscht, waarover ik met het gemeentebestuur in nader overleg zal treden.

[1]) In een dier kisten liggen de bij Nijhoff vermelde bundels met andere stukken dooreen.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	6°. Protocol van het Scholtambt, 1621 tot 1624;	
	7°. Register van ontvangst van den 50sten penning, 1655 tot 1681;	
	8°. 2 boeken behelzende richtsformulieren van de 16de eeuw;	
	9°. Revisie en ampliatie van het Landricht van Veluwe enz. bij de Gecommitteerdens van het Quartier gedaan, 1602;	
	10°. Minuten van Interrogatoria, 1742 tot 1763 en 1766 tot 1803;	
	11°. Brokstukken van processtukken als anderszins;	
	12°. Minuten van volmachten, 1660 tot 1802;	
	13°. Minuten van testamenten, 1743 tot 1748 en 1797 tot 1802;	
	14°. Huwelijksche voorwaarden, 1619 tot 1624;	
	15°. Minuten van transporten, 1744 tot 1748;	
	16°. Minuten van schuldbekentenissen, 1607 tot 1623;	
	17°. Erfhuis-verborgingen, 1745 tot 1748;	
	18°. 15 akten van obligaties, transporten op perkament, tusschen de jaren 1542 en 1782;	
	19°. Stukken betreffende de boedels van de weduwen Op Gelder, 1684, G. Gerrits, 1690 en F. Avercamp, 1693.	

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
55. Hedel.	In het archief zijn gevonden een schrijven van de Raden des Furstendoms Gelre enz. dd. 5 November 1670, betreffende een proces tusschen de Princes van Hohenzollern en Engelbert Stoter, Drost van Bochoven, zoomede een getuigenverhoor van 3 Juni 1807. Sinds 26 Juli 1888 bevinden die stukken zich in het Archiefdepôt.	26 Juli 1888. Het archief waarin verschillende kerkrekeningen van Hedel zich bevinden, ligt opeengehoopt en door elkaar in een muurkast. Verbetering en betere berging zijn gewenscht.
56. Heerde.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	9 Augustus 1888. In het archief was een rekeningboek der verponding van Heerde aanwezig. Sinds 10 Aug. 1888 bevindt het zich in het Archiefdepôt.
57. Heerewaarden.	In het archief zijn eenige losse stukken van oud-rechterlijken aard als processtukken, magescheiden, 1656 tot 1805, gevonden. Onder deze stukken is een brief van den Ambtman van Bommel- en Tiellerwaarden, dd. 24 December 1695, aan het Gericht van Heerewaarden ter begeleiding van een besluit van den Landdag, dd. 13 December 1695, over het perfecteeren van een Landrecht van Bommel-, Tieler- en Bommelerwaarden.	26 Juli 1888.
58. Hemmen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	19 Juni 1888. Bij het bezoek te Hemmen werd ik door de welwillendheid van den H. W. Geb. heer F. G. baron van Lijnden van Hemmen in de gelegenheid gesteld diens particulier archief te mogen bezichtigen. Ik trof daarin o. a. aan:

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		1°. 2 gerichts-signaten 1655 tot 1693 en 1693 tot 1787; 2°. Protocol van voluntaire akten, 1789 tot 1810. In het Archiefdepôt is alleen aanwezig een protocol van Hemmen, bevattende borgtochten, vestenissen, testamenten, boedelverdeelingen enz., van 16 October 1795 tot 5 November 1803. Ik heb Z. H. W. Geb. mondeling verzocht de sub 1 en 2 bedoelde gerichtsboeken te willen afstaan. Bij schrijven van 3 Nov. 1888 gaf de H.W.Geb. heer F. G. baron van Lijnden van Hemmen mij te kennen dat hij ongenegen was de bedoelde gerichtsboeken aan het Archiefdepôt hetzij *onvoorwaardelijk*, hetzij *in bruikleen* af te staan.
59. Hengelo.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	18 Juli 1888. Bij een brand, die in 1864 het archief heeft getroffen, zouden volgens het gemeenteverslag van 1866 alle oude charters zijn verbrand. In het archief bevinden zich de boeken der in 1881 verdeelde Marke van Hengelo, aanvang nemende op 9 Juli 1612. Op een door mij bij schrijven van 19 Juli 1888, n°. 474, aan het gemeentebestuur gericht verzoek, die markestukken in bruikleen te mogen ontvangen, is mij bij schrijven van Burgemeester en Wethouders van 24 Juli 1888, n°. 5961, medegedeeld, dat mijn verzoek niet voor inwilliging vatbaar was, dewijl die stukken ten gemeentehuize moeten bewaard blijven

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		ten gevolge der verplichting, die de gemeente op verzoek der voormalige Marke op zich heeft genomen.
60. Herwen en Aerdt.	In het archief (dat zich te Lobith bevindt), zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	29 Juni 1888.
61. Herwijnen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	1 Augustus 1888.
62. Heteren.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	23 Juni 1888.
63. Heumen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	30 Mei 1888. In het archief bevonden zich eenige stukken, rakende de verponding. Bij schrijven van 1 Juni 1888, n°. 267, heb ik aan het gemeentebestuur verzocht die stukken in bruikleen over te geven. Bij besluit van 28 Juli, n°. 55 heeft de raad der gemeente mijn verzoek ingewilligd en bevinden die stukken zich sinds 25 Augustus 1888 in het Archiefdepôt.
64. Hoevelaken.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	2 Augustus 1888. Zooals de heer Burgemeester mij mededeelde, is het archief in 1821 ten huize van den toenmaligen Burgemeester verbrand. Wellicht zijn daarbij oude stukken verloren geraakt.
65. Horssen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	9 Juni 1888.

Namen der ...atsen, alwaar ...e rechterlijke ...chieven zich ...evonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
... Huissen.	In het archief waren aanwezig een hypothekenboek van Huissen, aanvangende 1779 en 4 protocollen van accijns-overtredingen, 1779 tot 1782. Sinds 25 Mei 1882 bevinden die stukken zich in het Archiefdepôt.	25 Mei 1888. In het archief bevinden zich de navolgende kaarten: 1°. Kaart der weiden: de Brouketel, Lage weide, het bovenste Seijland, de Ossenweide, de Koeweide en de Rhijnsche weide; 2°. Idem van den Conijnenwaard enz.; 3°, Idem van de groote weide het Startgen enz.; 4°. Idem van den Looschen Rijswaard; 5°. Idem van het oude en nieuwe Middelzand tegenover Grüters Pleij; 6°. Idem van de Huissensche Pleij; 7°. Idem van het Groote Geerken enz.; 8°. Idem van den Ochsenkamp enz.; 9°. Idem van de Landerijen bij de Karbrug gelegen enz.; 10°. Idem van 's Grevenveld, het Nije Landt, Upt Loo enz.; 11°. Idem van den Wijtenhorster waard, gedateerd 13 September 1607; 12°. Verpondingskaart van Oud-Sevenaer, 1809/10; 13°. Cämmerei-Rechnungen der Stadt Huissen, 1740—1774, 1779—1796, 1800/01, 180³/₄, 180⁴/₅;

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		14º. Verschillende stadsrekeningen, Steuer und Servisgelder Rechnungen; Accise Rechnungen enz., Armen rekeningen enz., tusschen de jaren 1697 en 1800. De sub 2 tot 8 vermelde kaarten zijn copieën van kaarten, voorkomende in een in het Archiefdepôt aanwezig kaartenboek van alle Landerijen onder Huissen, in 1632 door Jordan von der Waijhe, Brandenburgsch geograaf, opgemaakt en door den Kleefschen landmeter Johan von Senem gemeten, terwijl de kaart sub nº. 1 in genoemd kaartenboek ontbreekt. De kaarten sub 9 en 10 vermeld zijn copieën van 2 kaarten, voorkomende in een in het Archiefdepôt aanwezig Legerboek en register der Rentmeesterei Huissen, in 1577 opgemaakt. Bij schrijven van 29 Mei 1888, nº. 247, zijn de kaarten sub 1 tot 11, — bij dat van 16 Juni 1888 nº. 349, zijn de stukken, sub 13 en 14 bedoeld, en bij dat van 21 Juli 1888 nº. 486, is de kaart sub 12 bedoeld, in bruikleen aangevraagd. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders van 12 Juni 1888, nº. 188, 9 Juli 1888, nº. 221, en 1 Augustus 1888, nº. 240, is mij van de inwilliging van mijn verzoek kennis gegeven en bevinden zich die stukken sinds die data in het Archiefdepôt.
67. Hummelo en Keppel.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	3 Juli 1888. Een overgroot gedeelte van het archief wordt in 5 groote kisten onder den toren bewaard.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
68. Hurwenen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	26 Juli 1888.
69. IJzendoorn.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	9 Juli 1888.
70. Kerkwijk.	In het archief zijn 24 transportbrieven voor Schepenen van Zuilichem, tusschen de jaren 1717 en 1804 gepasseerd geworden. Bij schrijven van 28 Juli 1888, n°. 524, zijn op grond van het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141), die brieven aangevraagd. De stukken bevinden zich sinds 31 Aug. 1888 in het Archiefdepôt.	27 Juli 1888. Een gedeelte van het archief bevindt zich ten huize van den heer Gemeente-secretaris; het andere op eene kamer onder den toren; beide te Bruchem.
71. Kesteren.	In het archief (dat zich te Opheusden bevindt), zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	4 Juni 1888.
72. Laren.	In het archief zijn gevonden: eene akte van transport, 1784; een stuk betreffende een gerechtelijk verwin; eene declaratie van kosten, 1774; eene akte van appèl in zake P. Aeijers contra de weduwe van Heeckeren van Nettelhorst, 1737; en een getuigenverhoor van 4 Januari 1796. De stukken bevinden zich thans in het Archiefdepôt.	22 Juni 1888. Het archief bevat ook het archief van de voormalige gemeente Verwolde, bij de Wet van 13 April 1854 (*Staatsblad* n°. 31) met Laren vereenigd. In het archief worden aangetroffen: 1°. Markeboek van de (verdeelde) Marke van Barchem, 1609 tot 1795; 2°. Copie van n°. 1 en voortgezet tot 1799; 3°. Markeboek van Barchem, 1800 tot 1863; 4°. Verbaal van de Commissie

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		tot verdeeling der Marke van Barchem, 14 Juli 1834; 5°. Zeven pakketten losse stukken, alsmede 8 kaarten tot de Marken Barchem betrekking hebbende; 6°. Markecedulle van de Buurtschap en (verdeelde) Marke Zwiep, 1524 tot 1860; 7°. Vier pakketten en 5 kaarten tot de Marke van Zwiep betrekking hebbende; Bij missive van 25 Juni 1888, n°. 392, zijn de sub 1 tot 7 vermelde stukken in bruikleen aangevraagd. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders van Laren van 15 Juli 1888, n°. 257, werd kennis gegeven dat de stukken zouden worden afgestaan, die zich sinds 6 Augustus 1888 in het Archiefdepôt bevinden.
73. Lichtenvoorde.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	27 Juni 1888. In het archief werden verschillende stukken tot de in 1861 verdeelde Marke van Lichtenvoorde, betrekking hebbende gevonden. Bij schrijven van 30 Juni 1888, n°. 411, werden bedoelde stukken in bruikleen aangevraagd. Bij schrijven van 7 Juli 1888, n°. 156, gaven Burgemeester en Wethouders te kennen, dat zij bedoelde stukken voorloopig nog in hun bezit vermeenden te moeten houden, dewijl het opmaken van een nieuwen ligger der wegen en waterleidingen in 't zicht was, voor welke werkzaamheden de ar-

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		chieven herhaaldelijk zullen moeten gebruikt worden.
74. Lienden.	In het archief zijn geene stukken van oud rechterlijken aard gevonden.	28 Juni 1888.
75. Lochem.	In het archief werden gevonden: 1°. een opteekening-boek van gerichtskosten van een practizijn Johannes Schutz, 1629—1638; 2°. eenige losse stukken betreffende jachtovertredingen, 1754—1758; 3°. vier pakketten met justitieele stukken. Zij bevinden zich sinds den 25sten Juni 1888 in het Archiefdepôt.	22 Juni 1888. Het Gemeentehuis is in 1618 en nog eens: circa 100 jaren later (bij welken brand slechts 6 huizen der stad zijn gespaard) verbrand. Bij die gelegenheden zijn wellicht verschillende stukken van oud-rechterlijken aard verloren gegaan.
76. Maurik.	Het in het archief van de plattelandsgemeente Maurik aanwezig fragment van een gerichtssignaat van Eck en Wiel is op 16 Augustus 1884 naar het Archiefdepôt overgebracht. (Zie verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1884). Bij het bezoek op 28 Juni 1888 zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	28 Juni 1888.
77. Millingen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	14 Juli 1888.
78. Neder-Hemert.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	27 Juli 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
79. Neede.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	20 Juli 1888. In het archief werden aangetroffen de boeken van de (verdeelde) Marken van Lochhuizen, Neede, Hoonte en Noordijk. Bij missive van 18 Augustus 1888, n°. 605, zijn die stukken *in bruikleen* aangevraagd. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 5 September 1888, n°. 326, werd mij kennis gegeven, dat met het oog op het opmaken der leggers van de wegen, de bedoelde Marken-registers voorloopig moeilijk konden worden afgestaan.
80. Nijkerk.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	2 Augustus 1888. De heer J. H. Krudop, Burgemeester te Nijkerk, heeft bij gelegenheid van mijn bezoek aan het archief 16 stuks transportakten als anderszins, betrekking hebbende op Doornspijk, Elburg en het Loo, tusschen de jaren 1627 tot 1792, ten geschenke aangeboden, die in dank zijn aanvaard.
81. Nijmegen.	Bij beschikking van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 December 1882, n°. 3279, afd. K. W., zijn aan de stad Nijmegen tot wederopzeggens toevertrouwd: 1°. de stukken van oud-rechterlijken aard die op de stad betrekking hebben en die van de griffie der Arrondissements-Rechtbank te Arnhem in 1880 (zie sub II n°. 1) naar het Archiefdepôt te Arnhem waren overgebracht;	1 October 1882.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	2°. de stukken van oud-rechterlijken aard die in het gemeente-archief dier stad nog aanwezig waren. (Zie verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1882).	
82. Oldebroek.	In het goed geordend archief zijn eenige stukken die gerekend kunnen worden tot die van oud-rechterlijken aard te behooren, als betrekking hebbende op den overgang van onroerende goederen, namelijk rekeningen van den 40sten en andere penningen, gevonden. Bij missive van 13 Augustus 1888, n°. 585, is op grond van het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141) de overgave gevraagd. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 15 September 1888, n°. 704, werd mij kennis gegeven dat het aangevraagde zou worden afgestaan. Sinds 10 November 1888 bevinden zich de stukken in het Archiefdepôt.	11 Augustus 1888. In het archief wordt een verpondingsboek, 1648 tot 1650 aangetroffen. Bij missive van 13 Augustus 1888, n°. 586, is het in bruikleen aangevraagd. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 15 September 1888, n°. 705, werd mij kennis gegeven dat het aangevraagde *in bruikleen* zou worden afgestaan. Sinds 10 November 1888 bevinden zich de stukken in het Archiefdepôt.
83. Ophemert.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	3 Augustus 1888.
84. Over-Asselt.	—	8 Juni 1888. Bij schrijven van 4 Juni 1888, n°. 285, heb ik aan den heer Burgemeester der gemeente Over-Asselt medegedeeld, dat ik mij voorstelde op den 8sten Juni 1888, des vóórmiddags ten 10 uur, een bezoek aan het oud-archief dier gemeente te brengen; dat het mij

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		aangenaam zoude zijn, indien ik ZEd.Achtb. of den heer Secretaris dier gemeente op bedoeld uur ter gemeente-secretarie mocht aantreffen, ten einde mij de noodige aanwijzing te kunnen doen. Op het bepaalde uur bevond ik mij ten gemeentehuize, alwaar eenige oogenblikken later de heer Burgemeester verscheen. Ik was echter toen nog niet in staat eenig onderzoek in te stellen, dewijl de heer Secretaris afwezig was, die de sleutels van de kasten en kisten, alwaar het archief zich in moet bevinden, onder zich had; terwijl de heer Burgemeester mij mondeling mededeelde, dat de heer Secretaris van mijne komst was verwittigd, dewijl hem van mijn schrijven in de vergadering van heeren Burgemeester en Wethouders van 6 Juni 1888 kennis was gegeven. Op last van den heer Burgemeester werd een veldwachter naar eenige plaatsen, alwaar de heer Secretaris zich vermoedelijk zou kunnen bevinden, gezonden, ten einde dien ambtenaar op te zoeken en hem te verzoeken ten gemeentehuize te komen. De veldwachter mocht echter den heer Secretaris niet aantreffen, met gevolg dat ik, na tot kwartier vóór twaalf te hebben gewacht, onverrichter zake het gemeentehuis heb verlaten.
85. Pannerden.	In het archief zijn geene stukken van oud rechterlijken aard gevonden.	29 Juni 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
86. Poederoijen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	27 Juli 1888. Het archief bevindt zich te Brakel. (Zie sub V, n°. 18).
87. Putten.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	8 Augustus 1888. Het archief wordt behoorlijk geordend. De heer Gemeente-secretaris is daarmede bezig.
88. Renkum.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	13 Juni 1888.
89. Rheden.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	7 Juni 1888.
90. Rosendaal.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	7 Juni 1888.
91. Rossum.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	26 Juli 1888.
92. Ruurlo.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	12 Juni 1888.
93. Scherpenzeel.	In het archief zijn gevonden: drie gerichtssignaten van de voormalige Heerlijkheid Scherpenzeel, 1728 tot 1763, 1763 tot 1791 en 1791 tot 1811. Bij missive van 7 Augustus 1888, n°. 570, zijn bedoelde signaten op grond van het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141) aangevraagd. Bij schrijven van burgemeester en wethouders dier gemeente van 10 October 1888, n°. 256, werd kennis gegeven, dat de bedoelde	7 Augustus 1888.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	stukken zouden worden overgegeven. Sinds 24 October 1888 bevinden zich de stukken in het Archiefdepôt.	
94. Steenderen.	In het archief is gevonden het Leenboek van het huis Oud-Kell, aangelegd omstreeks 1727 en bevattende copieën sinds 1455. Bij missive van 18 Juli 1888, n°. 473, is bedoeld Leenboek aangevraagd en bevindt zich sinds 20 Juli 1888 in het Archiefdepôt.	18 Juli 1888.
95. Tiel.	In het archief zijn gevonden: 1°. Gerichtssignaat van Zandwijk, loopende van in profesto Anthonii 1455 tot feria quarta post Dominicam Exaudi, 1485, (het jaar 1483 ontbreekt); 2°. een fragment van dito, loopende van Sabbato in festo sancti Andree Apostoli 1493 tot feria quinta post festum Bonifacii 1496; 3°. Idem, loopende van 8 Januari 1777 tot 20 Maart 1798; 4°. Protocol van Tiel, waarin de inventarissen van boedels zijn opgeteekend; 5°. Verschillende losse stukken betreffende boedels; 6°. Verschillende schepenakten op perkament. Bij missive van 26 Mei 1888, n°. 232, zijn die stukken op grond van het Koninklijk besluit van	26 Mei 1888. In het archief bevonden zich de volgende kaarten, als: 1°. Kaart van de ridse van den heer van Hernen over de Waal aan de zijde van het Ambt van tusschen Maas en Waal, op 10 Maart 1655 door den landmeter D. Heuff vervaardigd; 2°. Kaart van een krib in de Waal enz. nabij Tiel, op 20 September 1656 door den landmeter B. L. Bayonville vervaardigd; 3°. Kaart van den rijswaard met de kribben enz., behoorende aan het kerspel Wamel, in Juli 1752 door den landmeter J. Leempoell vervaardigd; 4°. Kaart van den weiwaard onder Tiel en Dreumel, beneden Tiel, op 10 Mei 1756 door den landmeter J. Leempoell vervaardigd; 5°. Kaart van een gedeelte van

Namen der [s]taten, alwaar [d]e rechterlijke [ar]chieven zich [b]evonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141) opgevraagd. Zij bevinden zich zich sinds 10 Juli 1888 in het Archiefdepôt.	den Schaardijk enz. beneden Tiel op 4 Juni 1764 door den landmeter J. Leempoell vervaardigd; 6°. Eene door den landmeter J. Leempoell gewaarmerkte copie van eene door hem in Juli 1767 op last van de geërfden van Varik en Heesselt vervaardigde kaart van den Varikschen en Heesseltschen Schaardijk enz.; 7°. Schetskaartje van eenige peilingen in de Waal bij het veerhuis en den havendijk te Tiel. Bij missive van 26 Mei 1888, n°. 233, zijn bedoelde kaarten in bruikleen aangevraagd. Op 23 Juni 1888 heeft de Raad der gemeente Tiel besloten die in bruikleen af te staan en bevinden zij zich sinds 10 Juli 1888 in het Archiefdepôt. Van den inventaris der charters in het gemeente-archief berustende, verkreeg ik tevens een afschrift.
[9]6. Ubbergen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	21 Juni 1888.
97. Valburg.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	17 Mei 1888.
98. Varik.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	3 Augustus 1888. Bij mijn bezoek heb ik uit handen van den heer C. Formijne, burgemeester van Varik, ontvangen: 1°. Gerichtssignaat van Varik, 15 Januari 1560 tot 7 April 1568;

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		2°. dito, 15 Augustus 1578 tot 15 December 1595; 3°. dito, 1 Januari 1608 tot 28 Juni 1652. In het archief van het polderbestuur berust een dito signaat, zich aansluitende bij het laatstgenoemde en loopende van 28 Juni 1652 tot 20 Mei 1809. Bij missive van 19 October 1886, n°. 284, is reeds gevraagd of het polderbestuur genegen zoude zijn dit laatste signaat af te staan, waarop bij missive van 23 October 1886 aan mij werd bericht, dat het signaat niet kon worden afgestaan, dewijl het „behalve over polderzaken nog enkele malen over dorpsaangelegenheden handelt en er voorts ettelijke relazen van makingen of volmachten in vermeld zijn." (Zie Verslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1886). Bij mijn bezoek te Varik ben ik door den heer Burgemeester in de gelegenheid gesteld inzage van dat signaat te nemen, waarbij mij is gebleken, dat er volstrekt geene polderzaken in voorkomen, hetgeen mij aanleiding heeft gegeven bij missive van 18 Augustus 1888, n°. 606, nogmaals dat signaat ten behoeve van het archiefdepôt aan te vragen. Bij missive van 6 October 1888, n°. 216, werd mij door den heer Burgemeester dier gemeente bericht, dat het polderbestuur de beslissing aan het gemeentebestuur overliet: dat laatstgenoemd bestuur had beslist het bedoeld

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		signaat *in bruikleen* aan het Archiefdepôt af te staan. Het bevindt zich sinds 7 October 1888 in het Archiefdepôt.
99. Voorst.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	6 Augustus 1888. In het archief zijn aangetroffen: 1°. Marckrecht van Voorst en de Noord Empe, 1601 tot 1855; 2°. Copie van het Markeboek van Gieteloo, 1603 tot 1829; 3°. Idem van de Silvolder mark, 1696 tot 1806; 4°. Eenige losse stukken op die marken betrekking hebbende; 5°. Maatboek of register der landerijen onder Twello, opgemaakt op last der Commissie van de verponding in 1810; 6°. Dito van Wilp. Bij missive van 6 Augustus 1888, n°. 564 en 565, zijn de stukken sub 1 tot 6 *in bruikleen* aangevraagd. Bij missive van Burgemeester en Wethouders dier gemeente van 7 September 1888, n°. 156 B, werd mij kennis gegeven, dat de aangevraagde stukken *in bruikleen* zouden worden afgestaan. Sinds 11 September 1888 bevinden zij zich in het Archiefdepôt.
100. Vorden.	In het archief zijn gevonden: 1°. Protocol van voluntaire akten, 2 Februari 1797 tot 28 Februari 1811;	27 Juni 1888. In het archief werden aangetroffen: drie Markenboeken en duplicaten van de Marke van Vorden, 1691 tot 1845. Bij missive

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	2°. Protocol van Mageschei-den enz., 1 Maart 1804 tot 23 November 1805. Sinds 27 Juni 1888 bevinden die stukken zich in het Archief-depôt.	van 30 Juni 1888, n°. 412, werden die in bruikleen aangevraagd. Bij schrijven echter van Burgemeester en Wethouders van 13 Juli 1888, n°. 305, werd mij bericht, dat er bezwaar werd gemaakt tot afstand over te gaan, dewijl de raad op 25 Februari 1882, n°. 7, had besloten de Markenboeken niet te mogen afstaan op grond, dat die boeken in 1845 waren overgenomen onder bepaling, dat zij ter secretarie moesten worden bewaard: dat wat de duplicaten (of afschrifen) betreft de raad op genoemden datum had besloten die duplicaten in bewaring aan het Archiefdepôt over te geven; doch dat, wat de vereischte goedkeuring van Heeren Gedeputeerde Staten op het raadsbesluit, betreffende den afstand der duplicaten, betreft, geen antwoord was ontvangen en Burgemeester en Wethouders alzoo „rekenen, „omdat het raadsbesluit eene afwijking bevatte van het Markebesluit van 24 April 1845, de „goedkeuring van Heeren Gedeputeerde Staten te behoeven, „alvorens aan het plan van den „raad (tot in bewaring geven) „uitvoering te mogen geven." Over den afstand of in bewaring geving der duplicaten dier Markeboeken heb ik mij bij schrijven van 22 Augustus 1888, n°. 611, tot Heeren Gedeputeerde Staten gewend. Bij hun schrijven dd. 5 September 1888, n°. 108, hebben zij mij bericht „dat het gemeentebestuur van Vorden de goedkeu-

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		ring van Gedeputeerde Staten op het aangehaalde raadsbesluit niet heeft verzocht en zulks te recht, daar het niet aan hunne goedkeuring onderworpen is enz." Naar aanleiding daarvan zijn de bedoelde Markeboeken door den Burgemeester dier gemeente bij schrijven van 21 Sept. 1888, n°. 882, overgezonden en bevinden zij zich sinds dien datum in het Archiefdepôt.
101. Vuren.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	25 Juli 1888.
102. Waardenburg.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	1 Augustus 1888.
103. Wadenoijen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	3 Augustus 1888. De heer Burgemeester deelde mij mede, dat wellicht bij den watervloed van 1809 oude stukken konden zijn verloren gegaan.
104. Wageningen.	De in het archief van de stad Wageningen aanwezige stukken van oud-rechterlijken aard zijn op 18 Maart 1887 en 18 April 1887 naar het Archiefdepôt te Arnhem overgebracht. (Zie Verslagen van het Oud-Geldersch archief over de jaren 1886 en 1887.)	8 Maart 1887 en 29 Maart 1887.
105. Wamel.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	14 Juni 1888.
106. Warnsveld.	In het archief zijn gevonden: 1°. Rekeningen van het Schoutambt Zutphen van des Heeren	30 Juni 1888. In het archief werden aangetroffen: het Markeboek van de

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
	broeken, 1544, 1564, 1569, 1571, 1573, 1581, 1582, 1583, 1592 tot 1597 en 1695; 2°. Rekening en verschot van den Scholtis van Zutphen, 1689 tot 1703; 3°. Rekening van ontvang en verschot van den Scholtis van Zutphen, 1676 tot 1694, 1699 tot 1701, 1721, 1759 tot 1762, 1772-3 en 1780 tot 1782. Zij bevinden zich sinds 30 Juni 1888 in het Archiefdepôt.	verdeelde Marke van Wichmond, 16 Juni 1657 tot 30 Juni 1828, alsmede eene tusschen de gemeente Warnsveld en de Mark van Leesten op 1 December 1846 gesloten overeenkomst. Bij missive van 30 Juni 1888, n°. 414, zijn genoemde stukken in bruikleen aangevraagd. Zij bevinden zich sinds 30 Juli 1888 in het Archiefdepôt.
107. Wehl.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	26 Juni 1888.
108. Westervoort.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	20 Juni 1888. Van het archief bestaat een nauwkeurige inventaris.
109. Winterswijk.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	31 Mei 1888.
110. Wisch.	In het archief zijn gevonden: 1°. een gerichtssignaat (fragmentarisch) van Terborg van Maandag post Invocavit 1515 tot 1520; 2°. dito, 27 April 1551 tot 1557; 3°. een aantal processtukken en andere losse stukken van oud-rechterlijken aard. De sub 1 tot 3 bedoelde stukken bevinden zich sinds 23 Mei 1888 en 2 Juni 1888 in het Archiefdepôt.	23 Mei 1888. Het archief bevindt zich te Varsseveld en wordt grootendeels op zolder in een groote en 2 kleinere kasten en in 2 kisten bewaard; de oude en nieuwe stukken zijn bij elkaâr in pakketten gebonden. Deze *hoogst onvoldoende toestand* zou, volgens mededeeling van den heer Gemeente-secretaris, tijdens de overbrenging vóór ongeveer 35 jaren van de secretarie van Terborg naar Varsseveld zijn ontstaan. Bij schrijven van 24 Mei 1888,

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		n°. 223, is op den onvoldoenden toestand gewezen en op verbetering aangedrongen, terwijl ik mij tevens bereid heb verklaard de behulpzame hand bij het in orde brengen van het archief te bieden. Bij schrijven van Burgemeester en Wethouders van 1 Juni 1888, n°. 293, is mij medegedeeld, dat men gaarne van mijne hulp bij de regeling zoude gebruik maken en dat, wanneer de regeling had plaats gevonden, aan den Raad der gemeente machtiging tot het aanmaken van kasten voor betere berging zou worden aangevraagd. In het archief werden aangetroffen een privilegieboek van Terborch, bevattende o. a. een afschrift van het Stadrecht van Terborch van 1419 (dat ook in originali aanwezig is), alsmede verschillende charters. Deze stukken zijn op mijn bij missive van 24 Mei 1888, n°. 222, gedaan verzoek ter inzage verstrekt, terwijl een inventaris daarvan ten behoeve van het Archiefdepôt is opgemaakt. In het archief werden mede aangetroffen eenige kaarten en stukken, die op de verdeelde Marken van Wisch betrekking hebben. Zij zijn bij missive van 24 Mei 1888, n°. 224, *in bruikleen*, aangevraagd. Bij missive van Burgemeester en Wethouders van 1 Juni 1888, n°. 293, is medegedeeld, dat die Markestukken zouden worden afgestaan. Bij missive van 10 Sept. 1888 n°. 637, richtte ik aan Burgemeester en Wethouders dier ge-

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		meente de vraag, wanneer of de toezending der stukken bedoeld bij hun schrijven van 1 Juni ll., nº. 293, zou kunnen worden te gemoet gezien. Bij schrijven van 15 September ll., nº. 442, werd mij bericht, dat zoodra van de kaarten die op de verdeelde Marken binnen deze gemeente betrekking hebben bij het vervaardigen der leggers van wegen en voetpaden is gebruik gemaakt, zij aan het archiefdopôt onder uw beheer zullen worden afgestaan. Wanneer de toezending der kaarten door u kan worden te gemoet gezien is moeilijk te bepalen, aangezien de ingenieurs van Hasselt en de Koning te Nijmegen, die door het Provinciaal bestuur met het vervaardigen dier leggers zijn belast, daarmede binnen deze gemeente nog geen begin hebben gemaakt." Het is alzoo niet te bepalen wanneer de meerbedoelde stukken in het Archiefdepôt zullen worden opgenomen.
111. Zelhem.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	25 Juni 1888. Het gemeentehuis is in 1865 afgebrand, bij welken ramp wellicht stukken van oud-rechterlijken aard kunnen zijn verloren gegaan. Alhoewel bij missive van 13 October 1882, nº. 454, Burgemeester en Wethouders van Zelhem aan Heeren Gedeputeerde Staten hadden bericht, dat zij geen andere stukken betreffende de Zelmsche, Hattemer en Halsche Marken bezaten als die welke bij missive

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
		van 6 Mei 1882, n°. 237, aan dat college waren ingezonden en die sinds dien tijd in het archiefdepôt berusten, werden in het archief nog aangetroffen: 1°. Markeboeken van de (verdeelde Mark van Halle, 1 Augustus 1603 tot 1 Juli 1727, (waarin afschriften van het op 8 Augustus 1556 vastgesteld Markrecht van Halle en van de ordonnantie des Veens te Halle, op 25 Juni 1563 vastgesteld), 25 September 1742 tot 11 April 1833, 21 December 1833 tot 7 Juli 1871; 2°. Rekeningboek van de Mark van Halle, 1798 tot 1816; 3°. Bladwijzer der perceelen en eigenaren in de Marke; 4°. Markeboek van de Dunsborger Hattemer Mark, 6 November 1811 tot 26 Juni 1847; 5°. Rekeningboek van de Dunsborger Hattemer Mark, 5 Augustus 1806 tot 1838, waarin tevens eene lijst van de aangegraven en opgemeten gronden dier Mark, 1805—1807; 6°. een aantal losse bescheiden op bedoelde Marken betrekking hebbende. Bij missive van 30 Juni 1888, n°. 410, werden de sub 1 tot 6 vermelde boeken en stukken in bruikleen aangevraagd. Zij bevinden zich sinds 21 Juli 1888 in het Archiefdepôt.

Namen der plaatsen, alwaar oude rechterlijke archieven zich bevonden of bevinden.	Alwaar de oude rechterlijke archieven zich op den 10den November 1888 bevonden.	Dagteekening van het bezoek. Aanmerkingen.
112. Zevenaar.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard aangetroffen, indien de Ambtskaart daaronder niet moet worden begrepen. Deze in 1723 opgemaakte kaart behoort bij de hypothekenboeken der Lijmers, die op de griffie van de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem hebben berust en in 1880 naar het Archiefdepôt zijn overgebracht. Alhoewel de heer Burgemeester bij het bezoek op 19 Mei 1888 te kennen gaf dat het gemeentebestuur niet genegen zou worden bevonden die kaart af te staan, zoo zal op afstand nog nader worden aangedrongen.	19 Mei 1888. Een gedeelte van het archief is in een bovenvertrek in eene kist geborgen. Op betere berging is gewezen; doch de heer Burgemeester gaf mij te kennen, dat de geldsnood der gemeente een bezwaar daartegen was. De op de stukken met eene hand uit den tegenwoordigen tijd geschreven nummers doen het bestaan van een inventaris van het archief vermoeden. Noch aan den heer Burgemeester, noch aan den heer Gemeentesecretaris was het bestaan van een inventaris echter bekend.
113. Zoelen.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	31 Juli 1888. Het archief bevindt zich te Kerk-Avezaath.
114. Zuilichem.	In het archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	27 Juli 1888.
115. Zutphen.	In het goed geordend archief zijn geene stukken van oud-rechterlijken aard gevonden.	28 Mei 1888. Het archief wordt gedeeltelijk op het gemeentehuis, gedeeltelijk op den Wijnhuistoren bewaard.

Arnhem, den 10den November 1888.

De Archivaris in Gelderland,

J. F. Bijleveld.

Het archief van het voormalig Geldersch Overkwartier te Roermond.

Volgens het voorschrift van art. 16 mijner instructie, heb ik hierbij de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den heer Archivaris van het Rijk, te doen toekomen het jaarverslag over 1888, omtrent het oud archief van het voormalig Overkwartier van Gelderland.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

De beide bewaarplaatsen bleven in eenen goeden staat verkeeren en ondergingen geene verandering.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

Ook daarin is gedurende het jaar 1888 geene verandering gekomen; de in vroegere verslagen opgegevene werktuigen bleven voorhanden en werden meermalen aan eene proef onderworpen. Op het einde der maand Januari 1889 bemerkte ik echter dat de extincteur, die in het jaar 1878 naast het archieflokaal werd opgesteld, zich niet meer op die plaats bevond, maar naar eene andere naast de secretarie was overgebracht. Daar art. 15 mijner instructie mij de verplichting oplegt streng toe te zien dat steeds in het lokaal een extincteur aanwezig zij, richtte ik op 2 Februari daarna een schrijven aan het college van Burgemeester en Wethouders, met het beleefd verzoek dat voorwerp op zijne plaats te doen terugbrengen; aangezien dit schrijven tot dusverre onbeantwoord is gebleven, hetgeen ik moet toeschrijven aan de ziekte en het overlijden van den heer Burgemeester, deel ik hierbij een afschrift daarvan aan Uwe Excellentie mede.

Toestand van de archiefverzamelingen.

De toestand der archiefverzamelingen is zeer goed en er wordt steeds zorg gedragen om dien te bestendigen.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.

Met de ordening van het archief afkomstig van den voormaligen Souvereinen Raad van Venlo werd voortgegaan, terwijl ook eene menigte bescheiden uit de jaren 1679 tot en met 1685 in behandeling genomen en geïnventariseerd werden.

Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.

Er werden geene bescheiden uit het archief in druk uitgegeven.

Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruiling of bruikleen verkregen, en verliezen.

Door aankoop, ruiling of bruikleen werden geene aanwinsten verkregen.

Door schenking verkreeg de verzameling de volgende bescheiden, als:

A. Van den heer Rosenkrantz, oudheidkundige te Rheidt (Pruisen):

1°. Lijst van rechten geheven door Arnold, markgraaf van Schenck van Nydeggen op den Oosterschen tol te Kessel.

2°. Idem op den tol te Asselt onder Swalmen.

3°. Deductie tot justificatie dienende van de gepretendeerde tolrechten op de tollen langs de Maas in het Overkwartier van Gelderland.

B. Van den heer A. Steffens, oud-inspecteur der posterijen in de provinciën Noordholland en Utrecht:

1°. Een cartularium bestaande uit zes katernen van papier, die blijkbaar op verschillende tijden geschreven, later bij elkander gevoegd zijn geworden. Het bevat de privilegiebrieven, zoo door de hertogen van Gelderland als door de heeren van Horst aan het kerspel geschonken, alsmede eenige andere stukken uit de XIVe en XVe eeuwen.

2°. 1501, 1 Januari. Hertog Karel van Gelre bevestigt de voorrechten van Horst en schenkt aan de inwoners twee vrije jaarmarkten.

3°. Staat van de oorlogskosten, die het kerspel Horst gedurende de jaren 1579 tot 1597 heeft moeten opbrengen.

4°. 1588, 1 Januari. Akkoord tusschen Arnold van Bocholtz en de Schepenbank van Horst, waarbij deze laatste den eerste wederom in het bezit stelt van eene hoeve die door den oorlog verwoest werd.

5°. 1595, 18 Augustus. Walraven van Wittenhorst beleent jonker Johan van Broekhuizen met het leen van „Coninxberch" onder Horst gelegen.

6°. 1599, 3 Februari. Brief van Johannes Croneberg, priester te Horst, aan Henricus Cuyckins, bisschop van Roermond, over de inkomsten der kerk te Horst.

7°. Eene beschrijving der parochiekerk te Horst, met de inkomsten daaraan verbonden in de XVI[e] en XVII[e] eeuwen.

8°. 1609, 20 Juni. Afschrift van de kanselarij-instructie, gegeven door de aartshertogen Albert en Isabella.

9°. 1611, 24 October. Verklaring afgegeven door jonker Johan van Broekhuizen, aangaande zijn bloedverwantschap met den kapitein jonker Arnold van Bocholtz.

10°. 1613, 16 September. Plakkaat aangaande de revisie van vonnissen.

11°. 1629. Verschillende zeer belangrijke stukken in een crimineel proces, gevoerd voor de Schepenbank van Horst en daarna overgebracht voor het Hof van Gelder te Roermond.

12°. 1633, 27 Januari. Schout en Schepenen van Horst vermanen Mattheus Pauli om de bepalingen van den fundatiebrief van Hendrik van Bergen, in betrekking tot de school, stipt na te leven.

13°. 1655, 23 September. Instelling van het zangkoor of broederschap van St. Cecilia, in de kerk te Horst, met verschillende daarop betrekking hebbende stukken.

14°. 1695. Verschillende stukken betreffende de bannale molens onder de heerlijkheid Horst.

15°. 1707, 27 Maart. Verklaring waaruit blijkt dat de heeren van Horst de bevoegdheid bezaten om de Schepenen aldaar aan te stellen.

16°. 1722, 8 Januari. Verpachting van de collecte der schatpenningen in de heerlijkheid Horst, voor een tijdvak van drie jaren.

17°. Staat inhoudende de namen der hoofden van gezinnen te Horst en het bedrag door elk hunner in de schatting van het jaar 1727 bij te dragen.

18°. 1730. Twee verzoekschriften door de gravin van Arberg en Frezin, vrouwe der heerlijkheid Horst, gericht aan den generaal-majoor baron von Röseler, Gouverneur te Gelder, strekkende om de gewelddadige wervingen op haar gebied te doen ophouden.

19°. 1735. Lijst van het bedrag der jaarwedden van Schout, Schepenen enz. te Horst.

20°. 1735. Lijst van het bedrag der schade, toegebracht aan de inwoners der heerlijkheid Horst door den stormwind in September 1735.

21°. 1738, 17 Augustus. Gerechtelijke verklaring, waaruit blijkt dat de gravin van Arberg en Frezin op 17 September 1736 bij testament over hare goederen beschikt heeft ten voordeele van Maria Alexandrina van Furstenberg.

22°. 1787, 27 Juli. Testament van den Rijksvrijheer Clemens Lotharius van Furstenberg, voorlaatsten heer van Horst.

23°. 1788, 15 Maart. Vonnis gewezen door het Pruisische Hof van Gelder in zake van den kapelaan te Horst, tegen den Rijksgraaf van Schaesberg, de abdij Daelheim en den pastoor van Blerik over de tienden onder de heerlijkheid Horst, met verschillende andere stukken op die tienden betrekking hebbende.

24°. 1791, 21 Maart. Het Pruisische Hof van Gelder doet uitspraak in een geschil tusschen de abdij Daelheim, ter eenre en de abdij Averbode met den pastoor van Blerik, ter andere zijde, over de tienden onder Horst.

25°. Staat inhoudende de schade veroorzaakt in de gemeenten Sevenum en Horst door het Fransche garnizoen te Venlo, in de jaren 1813 en 1814.

Voorts nog eenige minder belangrijke stukken betreffende de heerlijkheid Horst.

Daarenboven verkreeg de verzameling nog door schenking de volgende gedrukte werken, als:

1. Ordening en inventarisatie van oude gemeente-archieven in Noord-Brabant, geschenk van mr. A. C. Bondam, Rijksarchivaris in Noordbrabant.

2. Verslag van den toestand in het hertogdom Limburg in het jaar 1887, geschenk van Gedeputeerde Staten van Limburg.

3. Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland naar archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door dr. P. J. Blok.

4. Geschiedkundige catalogus der verzameling munten van Nederland: bezittingen en koloniën, bijeengebracht en beschreven door Joh. W. Stephanik;

5. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven, IX, 1886;

6. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst, IX, 1886;

geschenken van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

7. Beknopte geschiedenis der proostdij van Meerssen;

8. Ambtelijke brieven en andere bescheiden over de Bokkenrijders in het Staatsche land van Overmaas, 1775—1785;

geschenken van den heer Jos. Habets, Rijksarchivaris in Limburg.

Verliezen werden niet geleden.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.

Hiertoe bestond in het afgeloopen jaar geene gelegenheid.

Gebruik van het archief gemaakt door, en het verstrekken van inlichtingen aan autoriteiten en particulieren.

Door den heer J. C. de Masier, opzichter van den Waterstaat te Roermond, werden namens den ingenieur te Maastricht inlichtingen gevraagd aangaande de geschiedenis van het ontstaan der zoogenaamde *Fossa Eugeniana*, of kanaal uit de Maas te Venlo naar den Rijn te Rijnberk, waarvan de werkzaamheden onder de regeering der aartshertogen Albert en Isabella begonnen, door Napoleon I hervat, maar niet voltooid zijn geworden. Deze inlichtingen werden, voor zooveel mogelijk, door mij verstrekt.

Ook door particulieren werd een veelvuldig gebruik van het archief gemaakt om daarin nasporingen te verrichten. Dit geschiedde voornamelijk door de volgende personen:

1°. De heer van Baerle, luitenant in het Nassauische Feldartillerie regiment te Berlijn, kwam, nadat hij verschillende schriftelijke inlichtingen van mij bekomen had over zijne voorouders, die tot de voormalige Ridderschap van het Overkwartier behoorden, eenige dagen verdere nasporingen in het archief verrichten.

2°. De heer A. Hoogland, dominikaan in het klooster van die orde te Rotterdam, hield zich meerdere dagen onledig met het

nasporen van stukken in betrekking tot het onderwijs, dat door leden van die orde in het voormalig seminarie te Roermond gegeven werd.

3°. De heer Serrure, oud-advokaat en oudheidkundige te Brussel, bezocht het archief om daarin nasporingen van genealogischen aard te doen.

4°. De heer Horn, leeraar te Elmpt, gelegen in het voormalig Overkwartier van Gelderland, bezig zijnde met het samenstellen eener geschiedenis van de vroegere heerlijkheid zijner woonplaats, kwam meermalen in het jaar om daartoe bouwstoffen te verzamelen.

Zooveel mij immer mogelijk was heb ik deze personen ter zijde gestaan en daarenboven aan vele anderen mondelinge en schriftelijke inlichtingen verstrekt.

Uitkomst van bemoeiingen met andere archieven.

Voor deze bemoeiingen deed zich geene gelegenheid voor.

Roermond, 25 Maart 1889.

De Archivaris van het Rijksarchief van het voormalig Overkwartier van Gelderland,

J. B. Sivré.

Het oud provinciaal archief in Noord-Holland.

Ter voldoening aan de bepalingen mijner instructie, heb ik de eer aan Uwe Excellentie verslag uit te brengen betreffende het archief in Noordholland over het jaar 1888.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

De lokaliteit van het archief is in het afgeloopen jaar vermeerderd met twee tuinkamers in de benedenverdieping van het Gouvernementsgebouw, welke hoofdzakelijk voor berging van rechterlijke archieven ingericht en bestemd zijn. Twee enkele en vijf dubbele kasten geven gelegenheid tot plaatsing van 245 meter registers en zijn ook reeds geheel gevuld. Eene charterkast bevindt zich in het kleinste vertrek, waar tevens een extincteur en twaalf brandzakken voorhanden zijn.

De drie kamers op de bovenverdieping blijven bestemd voor het overige gedeelte van het archief, dat van jaar tot jaar in omvang toeneemt.

De lokalen zijn allen goed droog, hebben een behoorlijk licht en kunnen geschikt geacht worden voor het doel waartoe zij worden gebruikt. De staat van onderhoud laat in het algemeen niet te wenschen over.

Het ameublement is vermeerderd met:
twaalf beukenhouten stoelen, bekleed met groen laken;
twee groen geverfde tafels;
een extincteur op tafeltje;
twaalf linnen brandzakken;
een sleutelbord;
acht raamhorren;
een trapje;
een kachel met pijpen, kolenbak en tang;
een groot karpet; en
acht glasgordijnen;
terwijl vijf oude iepenhouten stoelen zijn in orde gebracht en op nieuw bekleed.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

Het archief bezit thans twee extincteurs, één op de bovenverdieping, de andere in de vrij ver afgelegen benedenlokalen. Bij elke bevinden zich twaalf groote brandzakken; zes brandbluschgranaten zijn voorhanden in elke der drie bovenkamers en voor de benedenvertrekken zullen dergelijke fleesschen weldra in gereedheid worden gebracht.

Dat alles verkeert in zeer goeden toestand en kan, bij onverhoopte ongevallen, dadelijk dienst doen.

Toestand der archiefverzamelingen.

Slechts weinig registers bevinden zich in het archief welke geene herstelling behoeven; de portefeuilles welke stukken bevatten, verkeeren meerendeels in den ellendigsten staat en noodzakelijk moet de hand gaan over de documenten welke daarin zijn opgeborgen. In 1888 is bijna onafgebroken door den boekbinder gearbeid aan het opknappen van beschadigde of gehavende banden en het inbinden van registers. Zoo zijn bijv. de 79 registers, welke voorkwamen in het aangekochte archief der gemeente Beverwijk en waarvan de banden afgescheurd waren, allen op nieuw moeten gebonden worden. 75 deelen van de boedelboeken der Weeskamers van kleine gemeenten in Noordholland zijn hersteld en 8 van nieuwe banden voorzien, terwijl van de in 1888 aangekomen rechterlijke archieven, 50 registers nieuw ingebonden, 128 opgeknapt en 150 overgebonden zijn.

Voor het overige is het archief naar behooren gerangschikt en aanvankelijk geordend, tot den tijd, dat eene systematische inventarisatie kan aanvangen.

Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het archief.

Bij het bewerken van het archief der gemeente Beverwijk, zijn vrij wat stukken te voorschijn gekomen, betrekking hebbende op omliggende dorpen, of plaatsen in Noordholland, waar ambtenaren uit Beverwijk gezag hadden. Er is dus eene wenschelijke scheiding gemaakt, en verzamelingen zijn aangelegd van documenten en registers, vormende archieven van de gemeente Wijk aan Zee, van de schepenbanken van: Heemskerk, Wijk aan Duin, Wijk aan Zee, Purmerende en van de baljuwschappen van: Bloys en Beemster.

Van een en ander zijn behoorlijke inventarissen opgemaakt.

Verder zijn onderzocht, gerangschikt en beschreven, archief-

stukken van 116 steden, dorpen, eilanden en meeren in West-Friesland en het Noorderkwartier. (¹)

Bij onderzoek kwam aan het licht, dat deze papieren meestal betrekking hebben op aanvragen om reductie in de verponding en toelagen voor predikanten en kerkelijke doeleinden, ook rakende belangen van den waterstaat, inpolderingen, dijken, enz.

Bovendien zijn in orde gebracht de archieven der gemeenten Opmeer, Zuid-Scharwoude en Akersloot.

De twee eerstgenoemden waren in vroeger jaren hier in bruikleen gegeven, doch er was niets noemenswaardigs aan verricht; ik vond ze in manden en kisten ingepakt staan en heb in 1888, zoodra de gelegenheid het maar even toeliet, zorg gedragen, dat ze werden uitgezocht, gerangschikt en op behoorlijke wijze geïnventariseerd.

Evenzoo is gehandeld met het archief van Akersloot, in het afgeloopen jaar van het bestuur dier gemeente overgenomen, en waarover hierachter, bij de rechterlijke archieven, en ook nog nader zal worden gesproken.

Op verzoek en ten behoeve van mijn ambtgenoot in Utrecht, heb ik onderzocht en geïnventariseerd de afdeeling „Amsterdam en omstreken" van het archief der „Oud-Bisschoppelijke Klerezij", dat in bruikleen is gebracht op het archief in Utrecht; terwijl hem in den loop van 1888 zijn afgeleverd behoorlijke inventarissen van de drie afdeelingen „Kennemerland", „Waterland-Westfriesland-Drechterland", „Haarlem", waarover in het vorige verslag meer breedvoerig is gesproken.

Onder handen is genomen het hierheen gezonden, zeer uitgebreide archief der gemeente Enkhuizen, doch ten gevolge van gebrek aan tijd, is het nog niet verder kunnen komen dan tot eene voorloopige schifting van een tamelijk groot gedeelte dier in hopelooze verwarring liggende documenten.

Uit die verschillende archieven kwam eene menigte publicatiën der Staten 's Lands te voorschijn en uit de duplicaten er van is eene afzonderlijke verzameling aangelegd, welke vier groote portefeuilles vult en loopt van 1649 tot 1813.

Voorts zijn, zooveel mogelijk, alle papieren en stukken welke door de handen gingen, gestempeld met het zegel van het archief dat in 1888 is aangeschaft.

Een niet onbelangrijk gedeelte van het jaar is besteed aan het overbrengen en aan het opsporen van oude rechterlijke archieven. Het is bekend dat de uitvoering van het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879 (*Staatsblad* n°. 40) in Noordholland het minst ver

---

(¹) Aangeduid op den inventaris van het Provinciaal Archief van Noord-Holland, door dr. P. Scheltema, blz. 28, n°. 174.

gevorderd en voorbereid was ([1]) en er viel bij mijn optreden als archivaris nog alles te verrichten aan het samenbrengen van die archieven in de Rijksbewaarplaats te Haarlem. Volgens de bevelen, mij door Uwe Excellentie gegeven, heb ik mij in 1888 in betrekking gesteld met Burgemeester en Wethouders van Haarlem, de Griffiers der Arrondissements-Rechtbanken te Alkmaar en Amsterdam en met den Bewaarder der hypotheken en van het kadaster te Alkmaar, over de uitlevering der onder hen berustende bij het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879 bedoelde archieven, met dit gevolg, dat achtereenvolgens door mij zijn overgenomen en naar 's Rijks archiefdepôt alhier heengevoerd:

1°. de oude rechterlijke archieven van de voormalige rechtsbannen Alkmaar en Hoorn, laatst geborgen in lokalen van de Arrondissements-Rechtbank te Alkmaar en omstandig beschreven in den „Catalogus van het archief der arrondissements-rechtbank te Alkmaar", loopende tot 28 Februari 1811, samengesteld door mr. T. A. Sannes. 8°. (1880);

2°. de oude rechterlijke archieven van den voormaligen rechtsban „Amsterdam", betreffende de gemeenten:

Aalsmeer,
Ankeveen,
Bussum,
Bijlmermeer,
Diemen,
's Graveland,
Hilversum,
Huizen,
Kortenhoef,
Kudelstaart,
Blaricum en Laren,
Muiden,
Muiderberg,
Naarden,
Nederhorst den Berg,
Nieuwer-Amstel,
Ouder-Amstel,
Rietwijk en Rietwijkeroord,
Sloten,
Sloterdijk,
Osdorp en de Vrije Geer,
Watergraafsmeer,
Weesp,
Weespercarspel en Hoog Bijlmer,

vroeger berust hebbende op het kantoor van den Hypotheekbewaarder te Amsterdam en later geborgen in lokalen van de Arrondissements-Rechtbank aldaar, uitvoerig beschreven in den: „Inventaris van de registers en stukken, afkomstig van de vóór Maart 1811 bestaan hebbende rechterlijke lichamen, welke zich bevinden in het archief der arrondissements rechtbank te Amsterdam, opgemaakt door mr. H. W. Elias, 4°. (1876)";

---

(1) Hubrecht. De onderwijswetten: Wetenschap en kunst, 2de dl., blz. 314.

3°. de registers en minuten der akten van alienatiën en hypothecaire verbanden, betreffende de gemeenten:

Alkmaar,	Oterleek,
Akersloot,	Oud-Carspel,
Barsingerhorn,	Oude Niedorp,
Broek op Langedijk,	Petten,
Burghorn,	Rijp,
Egmond aan Zee,	Schagen,
Egmond-Binnen,	Schermer,
Graft,	Schermerhorn,
Haringcarspel,	Schoorl,
Haringhuizen,	St. Pancras,
Heemskerk,	Uitgeest,
Heerhugowaard,	Ursem,
Heilo,	Warmenhuizen,
Limmen,	Winkel en
Noord-Scharwoude,	Zuid-Scharwoude,
Nieuwe Niedorp,	

laatst behoord hebbende tot het archief van het kantoor van bewaring der hypotheken en van het kadaster te Alkmaar.

Over de afgifte der oude rechterlijke archieven van:

1°. de Baljuwschappen van Kennemerland, Brederode en Bloys;

2. Baljuw, Houtvester en Stadhouder der leenen van Brederode en van Kennemerland;

3°. gemeenten in die voormalige Baljuwschappen, afkomstig van het kantoor des hypotheekbewaarders te Haarlem, en van de Arrondissements-Rechtbank aldaar, allen zich bevindende in het archief der gemeente Haarlem, heb ik den 15den Febrnari 1888 een schrijven gericht aan Burgemeester en Wethouders aldaar, doch tot heden geen antwoord er op ontvangen.

Om voorts te voldoen aan het verlangen van Uwe Excellentie, heb ik, in Mei 1888, mij gewend tot alle Kantonrechters in Noordholland en tot den Hypoteekbewaarder te Hoorn, later nog tot den Griffier der Arrondissements-Rechtbank te Haarlem, om te vernemen, of bij hen oude rechterlijke archieven, welke dagteekenen van vóór de invoering der Fransche wetgeving voorhanden zijn. Van allen echter is het bericht ontvangen, dat dit niet het geval is.

Behalve deze navorschingen werd door Uwe Excellentie gewenscht, dat ik een aanvang zou maken met een systematisch onderzoek van archieven der gemeenten, tot het opsporen van aldaar achtergebleven rechterlijke bescheiden. Ten gevolge daarvan veroorloofde

ik mij machtiging te vragen, die nasporingen in loco te verrichten, dewijl het mij toescheen, dat het weinig baten zou hierover briefwisseling te openen, daar toch, gelijk mij reeds meermalen gebleken was, de besturen van gemeenten niet juist kunnen zien en onderscheiden wat rechterlijke archieven zijn.

Deze machtiging werd den 12den Mei 1888 verleend.

Ten gevolge hiervan, heb ik in de tweede helft van het jaar, 28 gemeenten bezocht, en van mijne bevindingen, de aangetroffen en (op één te harer plaatse aan te duiden uitzondering na) mij uitgeleverde rechterlijke archieven, hunne bewaarplaatsen enz., heb ik de eer thans eenige meer uitvoerige mededeelingen te laten volgen:

1. *Heemstede.*

Hier werd niets gevonden van rechterlijke archieven; ook de andere bescheiden, betreffende het beheer der gemeente in den ouden tijd, voor zooverre ten raadhuize voorhanden, zijn gering in aantal en hebben weinig te beteekenen; zij worden vrij goed bewaard. Als het merkwaardigste overblijfsel uit vroegere eeuwen, werd mij vertoond een zeer fraai zilveren zegelstempel van Mattheus Lestevenon van Berckenrode, 18de eeuw.

Vroeger werden nog eenige archieven in twee kisten bewaard in den toren der Hervormde kerk; de toenmalige onderwijzer Vogelsang had daarover het opzicht, doch vóór ongeveer zes jaren, bij eene opknapping van dien toren, zijn de papieren verstrooid geraakt, verdwenen en waarschijnlijk vernietigd. (Mededeeling van den gemeente-secretaris D. Wolbers).

De ambachtsheer van Heemstede mr. C. A. Beels van Heemstede te Amsterdam, heeft de beleefdheid gehad mij op daartoe gedaan verzoek de bij hem voorhanden stukken zijner heerlijkheid te toonen. Ik bevond dat daaronder nog al een en ander voorkomt betreffende onderwerpen van wetgeving enz., waarbij ambachtsheeren tijdens de Republiek plachten betrokken te zijn. Onderhandelingen, om die documenten af te staan of in bruikleen aan het archief te geven, zijn nog niet afgeloopen.

2. *Zandvoort.*

Door de zorgen van den heer P. N. van Doorninck, tot 14 December 1887 burgemeester van Zandvoort, is het archief in eene voortreffelijke orde gebracht. Eenig bericht omtrent den aard en omvang komt reeds voor in mijn verslag over 1887. Het archief is geborgen in de raadkamer van het nieuw gebouwde gemeentehuis, waar ook verder alles is bijeengebracht wat in Zandvoort aan schilderijen, oudheden en merkwaardige zaken te vinden was.

Van rechterlijke archieven trof ik hier aan: „Protocolboek (register van overdrachten en verbanden) van 13 December 1590 tot 27 Mei 1612."

3. *Castricum.*

Het gemeente-archief is uitvoerig beschreven, netjes ingepakt en wordt goed bewaard.

Aan rechterlijke archieven bevatte het:

a. Protocol van overdrachten en verbanden, 1580—1585, 1588—1594, 1601—1706, 1724—1786. (Twaalf registers).

b. Voorwaarden van verkoop van huizen en landerijen, 1736—1777.

c. Kladboeken van verkoopingen, 1730—1776. (Zeven registers).

d. Inventarissen en akten van boedelscheidingen, 1731—1775.

e. Schepenrol, 1646—1657 en 1666—1685. (Twee registers), en voorts van de vrije heerlijkheid Bakkum:

f. Resolutiën van Baljuw, Schout en Schepenen, 1654—1740.

g. Keuren van Baljuw en Schout, 1747.

h. Verkoop- en verhuurboek, 1693—1743.

Het gemeentehuis is een nieuw gebouw, niets merkwaardigs bevattende dan eene in de raadzaal hangende schilderij op paneel, omstreeks uit de helft der 16de eeuw, voorstellende „*Salomons eerste recht*" door Cornelis...?, vrij wel gedaan en ook tamelijk goed bewaard gebleven.

4. *Uitgeest.*

Het raadhuis dagteekent uit den laatsten tijd en heeft zeker alle voordeelen van de nieuwere bouworde, doch is niet vrij van enkele ongeriefelijkheden, welke men vroeger wist te vermijden. Daartoe kan men rekenen dat op den zolder elke gelegenheid tot toelating van licht of lucht ontbreekt.

Ongelukkigerwijze heeft men juist dit stikdonker en eigenlijk tot niets bruikbaar lokaal voor bewaarplaats van het archief uitgekozen.

Deze bescheiden zijn ongeordend en voor zoover zij waardig zijn behouden te worden, behoeven zij noodzakelijk eenige regeling en eene behoorlijke beschrijving. Uit twee kisten kwamen de volgende rechterlijke archieven te voorschijn:

a. Register van verkochte en gehypothiqueerde goederen, 1595—1626, 1684—1690, 1728—1786, (Vier registers);

b. Veilboek van vaste goederen, 1700—1754 en 1756—1785. (Drie registers);

c. Veilboek van roerende goederen, 1695—1705. (Twee registers);

d. Register der aangeving van verkochte goederen, 1761—1762;

e. Register der registratie van vaste goederen bij successie, 1809—1810;

f. Voorwaarden van verhuring en verkooping, 1784—1807;

g. Processtukken 17de—18de eeuw. (Een paket);

Protocollen van de notarissen:

h. Jan Allertsz. en Hessel Jansz. Bouckenburgh, 1633—1686;

i. J. van Coevenhoven, 1670—1699;

k. Cornelis Oostrom, 1695—1698;

l. Jacob Brinco, 1702—1706;

m. Antony Abram, 1719—1730.

Het gemeentebestuur van Uitgeest stond met alle vrijgevigheid de weeskist, beschilderd met de wapens van Holland en de Ambachtsheerlijkheid, dagteekenende uit het jaar 1646, aan 's Rijks archiefdepôt af.

5. *Akersloot.*

Het archief dezer gemeente bleek geene rechterlijke archieven te bevatten,

Evenmin dat van de gemeente:

6. *Zaandam.*

Dit archief wordt zeer goed bewaard en bestaat grootendeels uit resolutieboeken van het bestuur aldaar en heemraden van de talrijke polders in den banne van Zaandam.

7. *Koog aan de Zaan.*

Voor het archief wordt de vereischte zorg gedragen. Het is van kleinen omvang en naar rechterlijke archieven werd te vergeefs gezocht.

8. *Westzaan.*

Het raadhuis, de bewaarplaats van het archief, in 1782 gebouwd,

stemt nog geheel overeen met de afbeelding, welge er van voorkomt in de: „Vaderlandsche gezichten" door J. Bulthuis, Iste deel.

Boven den ingang leest men het volgende chronicon: „SUUM CUIqUE DARE hIC opUs atqUE LABOR."

Inwendig draagt het ook nog vrij wel het karakter, dat de bouwmeester er aan gegeven heeft. De raadzaal is aardig betimmerd, er hangt een fraaie kristallen kamerkroon Louis XVI en het vertrek is verder gemeubeld met een aantal stoelen uit den tijd van Louis XV.

Het zeer omvangrijke archief is geborgen op den zolder in wel ingerichte kasten. Het staat daar droog en goed bewaard, doch bevindt zich in eene schromelijke wanorde. In vele jaren moet niemand er zich aan hebben gelegen laten liggen en het zal wenschelijk zijn, zoodra tijd en gelegenheid er toe zijn, het naar Haarlem te doen komen, om te worden in orde gebracht en beschreven.

Het kostte vrij wat moeite uit dien grooten hoop papieren de volgende rechterlijke archieven te voorschijn te brengen:

a. Rolle van de Vierschaar, 1633—1639;

b. Privilegie-boek van Westzaan, 1346—1663;

c. Fragment van een privilegie-boek, zeer incompleet;

d. Keurboek van Westzaan, 1609;

e. Bandingskeurboek, 1660;

f. Keurboek van Schout en Schepenen, 18de eeuw;

g. Verbeterde en vernieuwde keuren van Schout en Schepenen, 1735;

h. Stukken rakende het gerecht en bestuur van Westzaan, 17de en 18de eeuw;

i. Regeling van desolate en geabandonneerde boedels, 18de eeuw.

k. Kohier der landen gelegen in den banne van Westzaan, 1544, 1588, 1596, 1609, 1614. (Vijf registers).

l. Register der los- en lijfrentenbrieven en andere schepenakten, 1594—1597;

m. Memorie uit de protocollen van schuld- en rentebrieven, 1654—1781, met alphabetisch register daarop;

n. Veilboeken van huizen, molens, landen enz. onder Westzaan, 1654—1811. (132 registers).

o. Register der verbanden voor de gerechtigheid van den wind op de molens, 1631—1651;

p. Register der losse goederen, behoorende bij verkochte molens, 1697—1709;

q. Veil-executieboek van vaste en roerende goederen, 1673—1703 en 1740—1751. (Twee registers);

r. Register van de inkomsten der secretarie wegens de venduën, 1766—1791;

s. Rekeningen van den ontvang van den 40sten penning wegens verkoop van roerende en onroerende goederen, op de schepen en der belasting op het trouwen en begraven, 1727—1795. (81 registers);

t. Catalogen van verkochte boedels, 18de eeuw;

u. Register van huwelijksvoorwaarden, opgemaakt door de notarissen H. C. Göbel en T. Slagter, 1809—1811. (Twee registers);

v. Register der registratie van reeële servituten, verleden voor den notaris H. C. Göbel, 1810.

9. *Zaandijk.*

Bezit geen oud archief van eenig aanbelang of omvang, ook geene rechterlijke bescheiden.

Voor raadhuis is in vroeger jaren aangekocht en ook thans in gebruik, eene deftige woning uit de vorige eenw, fraai betimmerd in den stijl Louis XV en nog ongeschonden.

In de raadkamer vindt men o. a. een goed en gaaf geschilderd behangsel met bekoorlijke gezichten langs de Zaan; in een vertrek daarachter een grooten schoorsteen, van den vloer tot aan de zoldering geheel bezet met blauwe tegels, nog in den besten staat.

10. *Krommenie.*

Behoorde van ouds met Westzaan onder één Schouts-ambt en maakte er weleer genoegzaam één lichaam mede uit.

Het bezit een aardig en karakteristiek raadhuis, gebouwd in 1706, inwendig echter nog al gemoderniseerd. Het archief bevindt zich niet hier, maar in den toren van de Hervormde kerk, om de geldige reden, dat er in het gemeentehuis geene plaats voor is. Het is tamelijk uitgebreid, in zeer goeden staat en heeft eene geschikte drooge bewaarplaats.

Aan rechterlijke archieven werd er echter alleen in aangetroffen:

„Register van overdrachten en verbanden van Westzanen en Crommenie, van 9 December 1605 tot 9 October 1613."

11. *Wormerveer.*

Het archief dezer gemeente heeft, indien er niet meer bestaat dan ik zag, weinig te beteekenen. Rechterlijke archieven komen er niet voor.

12. *Oostzaan.*

Vóór eenige jaren (in 1883) zijn de charters en eenige authentieke stukken van de gemeente Oostzaan in bruikleen gegeven aan het provinciaal archief in Noordholland. Het overgeblevene is goed geïnventariseerd, behoorlijk in orde, ingepakt en wordt op eene drooge plaats bewaard.
Te vergeefs zocht ik er naar rechterlijke archieven.
In de geheele naar nieuwen trant gemeubelde raadkamer vond ik daarentegen een aardig vrij groot en in hout gesneden wapen van Oostzaan, in kleuren en verguld, dragende het jaartal 1760.

13. *Buiksloot.*

Door het bestuur dezer gemeente werden uitgeleverd de hieronder omschreven, daar aangetroffen rechterlijke archieven:

a. Schepenrol in cas crimineel, 1779—1800, 1802—1811 (Twee registers);

b. Schepenrol in civiele vierschaar, 1779—1802;

c. Vonnissen der vierschaar, 1796—1810;

d. Register van verkoop van vaste goederen, 1680—1695;

e. Transporten van schepen en vaste goederen, 1716—1753;

f. Verkoopboek van vaste goederen, 1738—1749;

g. Verkoopboek van vaartuigen en vaste goederen, 1762—1783. (Twee registers);

h. Register van publieke veilingen, 1763—1784;

i. Register van aangifte van verkochte goederen, 1762—1787;

k. Register van verkochte roerende goederen, 1796—1797;

l. Index der hypothecatiën en custingbrieven, 1769—1805;

m. Register der willige decreten, 1775—1776;

n. Volmachten, 1614—1794;

o. Testamenten, 1670—1783;

p. Scheidingen en register der notarieele akten, 1769—1809;

q. Transporten van huizen, 1790—1791;

r. Publicatiën wegens verkoop van onroerend goed, 1735—1810;

s. Publicatiën wegens verkoop van roerend goed, 1776—1809;

t. Publicatiën wegens verkoop van desolate en armenboedels, 1777—1791;

u. Register der akten van preferentie op geabandonneerde boedels, 1763—1795.

Het archief der gemeente Buiksloot is beschreven en goed in orde.

14. *Nieuwendam.*

Voor de oude bescheiden dezer gemeente, wordt de vereischte zorg gedragen en binnenkort zullen zij door den burgemeester geïnventariseerd worden. Aan rechterlijke archieven bleek voorhanden te zijn:

a. Stukken rakende de procedures voor het Hof contra den Baljuw van Waterland, in het laatst van het jaar 1600;

b. Hypothecatieboek of klapper van de gepasseerde hypotheek- en custingbrieven, van 1782—1811;

c. Register van aangeving van verkochte vaste goederen te Zunderdorp en Nieuwendam, van 18 Juli 1783—4 November 1810.

15. *Heemskerk.*

Hieronder volgt eene opgave van de rechterlijke bescheiden welke te Heemskerk werden ontdekt:

a. Rechtdagsboek van schepenen, van 1557—1561;

b. Schepenrollen van 1623—1666. (Vijf registers);

c. Stukken betreffende de schepenbank en de bediening der justitie, 1649—1804;

d. Transport-akten verleden voor het gerecht van Heemskerk, 17de/18de eeuw;

e. Veilboek van roerende goederen, 1683–1685;

f. Protocol van den notaris Jan Allertss Bouckenburgh, 1671—1673 en 1675-1687;

g. Protocol van den notaris Claes Adriaansz. Schoorel, 1638—1666.

Het archief der gemeente is goed geborgen in eene loketkast en omstandig beschreven in een inventaris.

16. *Velsen.*

Het niet zeer omvangrijke archief dezer gemeente staat op den zolder van het nieuwgebouwde raadhuis en is daar goed geborgen en bewaard. Aan rechterlijke archieven bevatte het:

a. Protocol van overdrachten, verbanden en kwijtscheldingen, van 1574—1577 en 1581—1599. (Twee registers);

b. Rekening en verantwoording van den curator in den insolventen boedel van Gerrit Jansz. Pruis, 1764. (Twee registers).

Eenige oude zaken, voor de historie van Velsen niet zonder belang, lagen op den zolder verspreid. Te vergeefs werd beproefd die voor s Rijks archief te bekomen. In de raadkamer vond ik eene fraaie antieke tafel.

De ambachtsheer jhr. H. Hoeufft van Velsen te Amsterdam, verzekerde mij, op daartoe strekkende vragen, geene stukken van eenig gewicht betreffende de gemeente Velsen onder zijne berusting te hebben.

17. *Landsmeer.*

Het archief is daar in den besten toestand, wordt met alle zorg bewaard, en is zeer goed geïnventariseerd. In deze gemeente kwamen mij de volgende rechterlijke bescheiden in handen:

a. Akten gepasseerd voor Schepenen, 1733-1755;

b. Gerechtelijke akten, 1757—1810;

c. Veilboek. Register van verhuringen en verkoopingen, 1744—1771;

d. Protocol van den notaris Cornelis Hendricxs, 1628—1660. (Drie registers);

e. Protocol van den notaris Taems Cornelisz., 1660—1665. (Twee registers);

f. Protocol van den notaris Cornelis Tijmsz., 1666—1672;

g. Protocol van den notaris Dirk ten Bem, 1673—1689. (Vier registers);

h. Protocol van den notaris Barent ten Bem, 1690—1713, (Vier registers.)

18. *Broek in Waterland.*

In het archief dier gemeente, dat ongeordend is en in het nieuwe raadhuis wel bij- maar jerg door elkâar ligt, werden de volgende registers en stukken van de voormalige schepenbank opgespoord:

a. Crimineele schepenbuitenrol, 1725—1784 en 1787—1806. (Vijf registers);

b. Register van de schepenrol te Broek, beginnende 1721, en eenige stukken betreffende de schepenbank, 18de eeuw;

c. Veilboek van vaste goederen, 1662—1789, 1795—1798 en 1802—1810. (Acht registers);

d. Akten gepasseerd ter secretarie en andere verklaringen, 1757—1787. (Een register).

19. *Assendelft.*

Deze overoude gemeente bezit een fraai raadhuis uit het einde der 16de eeuw, dat, jammer genoeg, uitwendig geheel met portland cement bestreken en van binnen volkomen gemoderniseerd is. Men bewaart in dat raadhuis drie bezienswaardige wapenschilden in steen uitgehouwen en mooi opgekleurd: 1. Assendelft, 2. Assendelft-Egmond, 3. Oranje. Zij moeten afkomstig zijn uit de oude Hervormde kerk.

Het archief is vrij goed in orde en er wordt naar behooren zorg voor gedragen. Er komen nog al oude charters in voor. Aan rechterlijke archieven werd er aangetroffen:

a. Vierschaars-rollen, 1579—1591 en 1673—1738. (Twee registers);

b. Gerechtelijke akten over het recht van uiterven tegen den ambachtsheer, 1530—1659;

c. Stukken over het proces rakende Ambrosius de Renoij en zijn baljuwschap van Assendelft, A°. 1662;

d. Gerechtelijke akten van Assendelft, begin 19de eeuw;

e. Registers der alienatiën en hypothecatiën van onroerende goederen, 1650—1720 en 1731—1791. (Acht registers);

f. Keuren, ordonnantiën en privilegiën van en voor Schout en Schepenen van Assendelft, van 22 November 1399—8 November 1663, bevattende tevens einduitspraken in geschillen tusschen de heeren en inwoners van Assendelft;

g. Keuren, ordonnantiën en privilegiën van en voor Schout en Schepenen van Assendelft, van 22 November 1399—8 December 1649;

h. Keuren, ordonnantiën en privilegiën van en voor Schout en Schepenen van Assendelft, van 22 November 1399—21 Februari 1702;

i. Keuren van Schout en Schepenen van Assendelft, van 15 April 1577—18 October 1657;

k. Protocol van den notaris Hermanus Pas, 1656—1675;

l. Testamenten gepasseerd voor den notaris Lubbertus Tholpas, en Schepenen van Assendelft, 3 Maart 1627—10 December 1682;

m. Notarieele huwelijksvoorwaarden, van 9 November 1647—30 Mei 1682.

Een vrij groot aantal charters en vrij wat stukken betreffende het beheer der gemeente Assendelft in vroegere eeuwen, bevinden zich en zijn door mij gezien op het kasteel Marquette onder Heemskerk.

Pogingen bij den Ambachtsheer jhr. W. G. van de Poll van Assendelft, te 's Gravenhage, om die documenten voor 's Rijks archiefdepôt te bekomen, geven wel hoop op goed gevolg, doch verder kan hieromtrent vooralsnog niets medegedeeld worden.

20. *Ransdorp.*

Deze plaats is vooral vermaard door den grooten gothischen toren, het overblijfsel der oude kerk, welke in 1719 is vervangen door eene nieuwe, tegen dien toren aangebouwd. Hij is wat in verval, doch heeft uit- en inwendig zeer goede en ook welbewaarde motieven; de muren hebben eene dikte van 1.332 meter, en men zegt, dat in geen dorp hier te lande een toren van die zwaarte en van dergelijken omvang gevonden wordt. Hoog in dit monument bevindt zich een kluis (niet anders te bereiken dan langs eene lange ladder, welke bij mijn bezoek ontbrak) afgesloten met eene koperen, eene ijzeren en eene houten deur, waarin voorheen de handvesten van Waterland waren geborgen. Ik had gehoopt op deze plaats nog

iets merkwaardigs te vinden, doch zag de deuren openstaan, en vernam van den heer Burgemeester dat de kluis sedert onheugelijke jaren geheel ledig is.

Nasporingen naar oude rechterlijke archieven in het raadhuis, droegen betere vruchten, want tusschen vele andere registers verscholen, werden daar ontdekt:

a. Vierschaarsrol der steden en dorpen van Waterland en notulen van Gecommitteerden uit de gemeentebesturen 1774--1823. (Drie registers);

b. Crimineele rol, 11 April—8 Augustus 1805;

c. Veilboek van huizen, landen enz., 1663—1669, 1737—1767 en 1786—1790. (Drie registers);

d. Veilboek van roerend goed, 1749—1790 en 1796—1809. (Twee registers);

e. Registratieboek van verkochte huizen, landen enz., 1817 - 1821.

Het archief der gemeente is vrij goed in orde en nog al voldoende bewaard; het bestaat enkel uit registers, want charters of losse stukken zijn hier niet voorhanden.

Het raadhuis is in 1652 gebouwd en niet al te veel veranderd: een groote dubbele trap leidt naar den hoofdingang waar boven het wapen is uitgehouwen van Ransdorp, met het onderschrift:

„Eendracht doet cleijne saecken bloeijen,
„In macht en oock in welstant groeijen."

21. *Wormer.*

»Het raadhuis, dat hier vroeger stond en zeer ouderwetsch gebouwd was, is (in het begin dezer eeuw) afgebroken en vervangen door het tegenwoordige, zijnde een zeer goed gebouw, dat te voren een deftig heerenhuis is geweest." (1)

Het draagt daarvan alle kenteekenen en verkeert in goeden staat, is niet misvormd, maar integendeel zijn de versieringen, door den bouwmeester uit de 17de eeuw in portalen, gangen en kamers aangebracht, behouden gebleven en naar behooren verzorgd.

In de kamer der voormalige Weesmeesters bevindt zich een groote schoorsteen (evenals in het raadhuis te Zaandijk) van den vloer tot aan de zoldering geheel bezet met nog ongeschonden tegels van paarsche kleur.

In de secretarie, een fraai vertrek tevens voor raadkamer die-

(1) Van der Aa. Aardrijkskundig Woordenboek.

nende, hangt het op paneel geschilderde wapen van Wormer (manshoofd met een doek omwonden) vrij goed gedaan door Tijmon Arentss. Kraft. Deze is geboren te Wormer, werkte in Rome acht jaren voor den Paus, vestigde zich nadien te 's Gravenhage en stierf daar. (17de eeuw).

Het archief der gemeente, dat in dit raadhuis bewaard wordt, ligt nog al in verschillende vertrekken verspreid en wacht op eene behoorlijke ordening en beschrijving.

Er werden gevonden de volgende bescheiden van de vroegere schepenbank:

a. Register van overdrachten en verbanden van vaste goederen, 1603 - 1621, 1629 - 1634, 1657—1661, 1669—1672, 1681—1685, 1704—1731 en 1795—1809. (Tien registers).

b. Rechtdagsboek van Wormer en Oost-Knollendam, 1788—1795.

In het westeinde der gemeente Wormer staat nog altijd „de Beschuittoren", aardig gebouwd, met een omgang en klok; een gedenkteeken uit de 17de eeuw, toen in deze streek de beschuitbakkerij ongemeen bloeide en Wormer, Jisp, Oostzaan en Westzaan jaarlijks voor het gemeene middel van het gemaal f 170 000 aan den lande opbrachten.

De klok werd 's morgens en 's avonds geluid, om aan te kondigen, wanneer de ovens mochten gestookt of de vuren moesten uitgedoofd worden.

22. *Jisp.*

De archieven dezer gemeente zijn schaarsch en vrij ongeordend, zoodat daaraan te gelegener tijd de hand eens dient geslagen te worden. Van rechterlijke archieven heb ik niets kunnen opsporen, hoewel het geheele raadhuis werd doorzocht.

Dit raadhuis is een zeer fraai geheel vrij staand gebouw, dragende in een steen het jaartal 1650. Men wil echter dat het toen slechts hersteld of vernieuwd, maar van ouder dagteekening is. Uitwendig is dit monument vrij goed bewaard, het heeft drie puntgevels, doch de vierde, de zuidelijke gevel, is vlak afgedekt. Aan den voorkant wordt het gebouw bekroond met de in steen gehouwen beelden der Gerechtigheid en der Voorzichtigheid.

Inwendig is dit raadhuis grootendeels zeer verwaarloosd; eene uitzondering maakt de raadzaal, welke ongeschonden gebleven en nog geheel gemeubeld is in den stijl der 17de eeuw. Een groot vertrek (voormaals de waag) en nagenoeg de geheele benedenverdieping beslaande, dient thans tot berghok.

23. *Edam.*

Het bestuur dezer gemeente legt in de laatste jaren vooral eene prijzenswaardige zorg aan den dag voor het bewaren en in orde brengen van hare archieven, welke thans naar eisch worden beschreven en geïnventariseerd.

Het archief van Edam is van vrij wat omvang en niet onbelangrijk; ook de rechterlijke bescheiden welke er werden aangetroffen, beloonden ruimschoots de moeite voor de opsporing er van in het werk gesteld.

Er kwam te voorschijn:

a. Protocol van quitanciën, custingbrieven, hypothecatiën ende andere besegelde brieven, van 1564—1567 en 1574—1580. (Twee registers);

b. Idem idem, gehouden door de stads-secretarissen J. J. Breed, R. Loen, . . . Moens, J. C. Teengs en hunne opvolgers, 1584—1688. (17 registers);

c. Idem idem, gehouden door de stads-secretarissen mr. Jacob Huygh, Lambert Schorel en hunne opvolgers, van 1610—1677 en 1681—1690. (12 registers);

d. Registers der kwijtscheldingen (overdrachten van vaste goederen) van 1667—1670, 1678 - 1712. (7 registers);

e. Registers der hypothecatiën, custingen en stadsrentebrieven, van 1639—1681, 1646—1667, 1672—1704. (8 registers);

f. Registers der veilingen van huizen, landerijen, molens, schepen enz., gehouden binnen Edam, van 1604—1698. (22 registers);

g. Register der veilingen van schepen gehouden binnen Edam, van 1611—1634;

h. Registers der veilingen van huizen, landerijen enz. gehouden te Akswijk, Kwadijk, Warder, Middelie, Katwoude en Vollendam, in den banne van Edam, van 1622—1640 en 1660—1749. (9 registers);

i. Dijckboeck van de stadt Edam, getrokken uit een register van 1337/1340, door Maerten Reinerssoen den 15den Maart 1572;

k. Protocollen van de volgende notarissen te Edam:

1574—1575. Willem Janss. van Boemel.
1625—1646. J. Huijgh.
1635—1677. Jan Jacobss. Broeder.

1640—1666. Lambert Adriaenss. Schorel.
1678—1681. Adriaen Schorel.
1685-1688. Jan Schorel.
1642-1647. Claes Pietersz. Bosschieter.
1647--1652 en 1656-1675. Jan Theuniss. Houttuijn.
1649—1665. Claes Pietersz. Keetman.
1651—1658. Cornelis Boes.
1689-1697. Jacob Boes.
1665-1669. Mr. Nicolaes Outclaes.
1666—1669 en 1678-1682. Jacob Vijselaer.
1666-1681. Vincent Brouwer.
1670—1678. Paulus Brouwer.
1666—1668. Claes Janss. Brasker.
1674-1700. Teunis Brasker.
1699—1725. Jan Brasker.
1668-1680. Johan Loenius.
1669-1677. Dirck Martin Bouwens.
1675—1679. Pieter Munckedam.
1698, 1701-1730. Jan Claes Bost.
1680-1681. Cornelis Boerman.
1681-1714. Volckert Block
1684-1702. Pieter Wappers.
1701-1719. Matthijs Schouten.
1710—1731. Pieter Dekker.
1724-1727. Brommer Jansz. Brommer.
1731—1733. Jan Slotemaker.

Het stadhuis van Edam, de bewaarplaats van het archief, is in 1739 gesticht, zeer ruim en uit- en inwendig een fraai gebouw, waarin nog al wat merkwaardigs te zien is.

In de burgemeesterskamer hangen de onlangs gerestaureerde beeldtenissen van de Prinsen Maurits en Frederik-Hendrik, levensgroot en te paard, door Hermen Doncker, anno 1636.

Voorts vindt men er: „Salomons eerste recht", waarvan de schilder onbekend is.

In eene commissiekamer, waar het archief geplaatst is, ziet men de afbeeldingen ten voeten uit van:

1. Trijntje Cornelis Keever, eene reuzin van 2.537 meter, aetatis suae 17 anno 1633;

2. Een hospes uit het Heeren-Logement te Edam (uit denzelfden tijd) met de toelichting er onder:

Ick doe hier den leser cond
Doe ic was out 42 jaer en gesond
Doe was ic swaer 355 pond.

3. Pieter Dirck Langebaert, geboren te Edam in 1528 en schepen aldaar, wiens baard tweemaal de lengte had van zijn lichaam (uit denzelfden tijd als de beide vorigen);

4. Gezicht op de haven van Edam, waar eene menigte schepen, getuigd en ongetuigd, voor den wal liggen. Vooraan de afbeeldingen van Jacobus Matijsen Osterling, den bouwmeester van 92 schepen, met vrouw en zoon, 17de eeuw. Schilder onbekend;

5. Een zeegevecht, 17de eeuw. Weinig beteekenend. Schilder onbekend.

In de raadzaal bevindt zich een geschilderd behangsel, in 1887 schoongemaakt, met voorstellingen naar geschiedenissen uit het oude testament, zooals: de zalving van Samuel, Salomons eerste recht, enz. Vrij goed geteekend, maar van gering belang als schilderwerk, door Hendrik Raven, een Haagsch schilder der 17de eeuw.

Op den zolder zag ik een partij hellebaarden, een paar oude vroedschapskussens, vlaggen, enz., enz., thans nog tamelijk verwaarloosd, maar waarmede men, zooals te hopen is, betere bedoelingen op het oog heeft, dan ze nog verder in verval te doen komen.

24. *Ilpendam.*

In deze gemeente is het archief in de beste orde, maar niet van grooten omvang; het wordt bewaard in eene kast op de secretarie, waaruit ook te voorschijn kwamen de volgende rechterlijke archieven:

a. Copijboek van gerechtelijke akten en besluiten, 1566—1693;

b. Rolle van de vierschaar, 1696—1700;

c. Testamentenboek, 1636—1675;

d. Register van overdrachten en verbanden van vaste goederen, 1793—1810;

e. Akten van verkoopingen en bijlbrieven voor Schout en Schepenen verleden, 1791—1806.

25. *Purmerende.*

De charters zijn hier goed bewaard in eene kast in de trouwkamer, er is een inventaris van gemaakt en deze wordt met zorg bijgehouden. Voor het overige bevindt zich het oude archief in tamelijke wanorde, het staat op den zolder, wel droog, maar er wordt blijkbaar niet veel naar omgezien. Nogthans vernam ik het voornemen, om een ledigkomend Stadsgebouw vlak bij het raad—

huis voor het archief in te richten, en mocht dit geschieden, dan zal zonder twijfel een betere tijd aanbreken.

Aan gerechtelijke akten werden te Purmerende ontdekt:

a. Schepenrol, 1589 16'2, 1615–1631, 1638–1664 en 1668–1689. (14 registers);

b. Crimineele schepenrol, 1615–1721. (3 registers);

c. Keuren en ordonnantiën van Schepenen en Gerecht van Purmerende, 17de eeuw. (2 registers);

d. Protocol van overdrachten en verbanden, 1595—1610, 1725–1746. (3 registers);

e. Voorwaarden van verkoopingen van huizen en landerijen, 791 – 1804. (2 registers);

f. Akten gepasseerd voor Schepenen, 1628 - 1629. Protokol van den notaris Melis Pieters, 1629—1635. Idem van den notaris Job Burchard Janssen van Hout, 1636—1654;

g. Akten gepasseerd voor Schepenen, 1636. Protokol van den notaris Jan Jacobss Grebber, 1636–1646.

h. Protokollen van de volgende notarissen te Purmerende:

1607—1613. Rieuwert Claess.
1618—1634. Jan Auwelss. Moens.
1634—1648. Claes Rieuwertss. Allen.
1666—1674. Ruardus Allen.
1653 -1678. Adriaen Schot.
1717—1727. Magnus Schot.
1658—1674. Huibert Beets,
1663—1690. Johannes van Eck.
1711—1726. Cornelis van Eck.
1670—1685. Joan Sol.
1681—1701. Willem Baars.
1707 - 1733. Cornelis Baars.
1685 - 1714. Pieter Bel.
18de eeuw. Notarieele Akten. (Een pak).

i. Notulen van de Gedeputeerden ter dagvaart, 1601—1605.

k. Inventaris van het archief van Purmerende. 17de eeuw.

l. Rolle van gecommitteerden op het stuk der ongebruikte hypotheken van Purmerende, Purmerland. Ilpendam en Neck, 1578.

m. Rechtsboek van Wormer. 1625—1701. (2 registers);

n. Protocol van overdrachten en verbanden van Wormer, 1781 - 1810.

o. Protocol van den notaris Sijbrand Roos, te Zuiderwoude, 1686—1697.

Voor een oudheidkundige is in Purmerende zeer weinig te vinden. Alle publieke gebouwen uit vroegeren tijd zijn verdwenen, alles is er nieuw of vernieuwd. Enkele voorwerpen van oude dagteekening, zag ik in zeer geschonden toestand op den zolder staan, namelijk een houten beeldje van Themis, een paar fraai gesneden lijsten, met ordonnantiën achter glas, eenige stoelen Louis XV. Ik geloof dat de eenige oude schilderij, welke de gemeente bezit, eene afbeelding is van de bekende geschiedenis van M. Curius Dentatus; dit stuk uit de 17de eeuw heeft niet veel te beteekenen en hangt in een der gangen van het stadhuis.

26. *Nieuwer-Amstel.*

Het onderzoek in deze gemeente, leverde niet de verwachte uitkomsten, dewijl hier geene rechterlijke archieven voorhanden bleken te zijn. Voor verdere mededeelingen bestaat ook weinig aanleiding.

27. *Sloten.*

De rechterlijke archieven, welke hier berustten, waren de volgende:

a. Protocol van overdrachten en verbanden van Sloten, Sloterdijk, Osdorp en de Vrije Geer, 1635—1647 en 1669—1673. (Twee registers).

b. Registratieboek gehouden door Schepenen van Sloten c. a., 1733 - 1757, 1800 - 1804, en 1810 (Drie registers)..

c. Protocol van mr. Paulus van Beseler, secretaris en notaris te Sloten c. a., 1721—1725, 1731—1735, 1746 - 1750, 1751—1755. (Vier registers).

d. Akten verleden voor Schout en Schepenen van Sloten c. a., 1767 - 1773, 1793 - 1795. (Twee registers).

Het archief is hier in de beste orde en wordt goed bewaard in eene kast op de burgemeesterskamer.

28. *Naarden.*

De heer A. N. J. Fabius, eerste luitenant-adjudant der artillerie te Naarden, heeft de regeling en beschrijving van het oude archief dier gemeente ondernomen en is daarmede reeds vrij ver gevorderd.

n gevolge van dien loffelijken arbeid, welke belangeloos wordt richt, verkeert het archief in goeden staat; men heeft er eene schikte bewaarplaats voor ingericht in het fraaie en merkwaardige dhuis en er wordt aan en voor gedaan, wat verricht kan en behoort worden.

Rechterlijke archieven werden ook in het archief der gemeente arden aangetroffen, en afgifte er van aan den Staat, werd verzocht. t nu toe is dit niet geschied, dewijl Burgemeester en Wethouders h tot Uwe Excellentie hebben gewend, om toepassing van art. 2 i het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879 (*Staatsblad* n°. 40), op welk zoek bij het uitbrengen van dit Verslag nog geene beschikking is iomen.

n het stadhuis vindt men nog eenige schilderijen, meerendeels i middelmatig gehalte, doch uit een historisch oogpunt of om lere redenen, merkwaardig genoeg om hier genoemd te worden:

n het voorhuis: 1. Het brandende Naarden, na de uitmoording door Spanjaarden op 1 Dec. 1572. In vogelvlucht. Op paneel. Sterk overilderd. (¹)

. „Salomons eerste recht" 17de eeuw. Op paneel. In fraaie renaisce-lijst.

n de raadkamer: 3. Justitie over den Baljuw van Zuidholland, r Willem III, Graaf van Holland, anno 1336. Begin 17de eeuw.

. Cambyses die den onrechtvaardigen rechter doet villen. childerd omstreeks 1621 in den trant van Nicolaes Elias.

Iet Burgerweeshuis bezit de volgende schilderijen:

n het Voorhuis: 1. Groot Regentenstuk, geschilderd in 1695 r J. H. Bering (een onvermeld portretschilder, die in de manier Pieter van Anraadt werkte.)

n de Regentenkamer: 2. Regentenstuk, geschilderd in 1644 door am Camerarius (Amsterdamsch schilder);

. Regentenstuk, geschilderd in 1663, door Govert Camper rkte te Leiden 1648);

L. Regentenstuk, 19de eeuw, door J. S. Schwartze (den vader i Thérèse Schwartze);

5. Portret van Laurentius Gijsbertss., pater van het Convent n Oud-Naarden, anno 1616;

6. Portret van Godelive, abdis van Elten, 17de (?) eeuw.

(¹) Uitvoerig beschreven door J. Ter Gouw, in: „De Navorscher", 18den jaargang, 68, blz. 65.

Opgave der in druk uitgegeven bescheiden van het archief.

Het is mij niet bekend dat in 1888 bescheiden van het archief in druk zijn uitgegeven.

Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en de verliezen zoo die er zijn.

Het afgeloopen jaar is voor het archief niet onvoordeelig geweest en van belangstelling in de verzamelingen is meermalen gebleken.

Zoo werd ten behoeve van het archief toegezonden:

Door Uwe Excellentie:

Verwijs en Verdam. Middel-Nederlandsch Woordenboek, 1ste en 2de deel, 8°., 1885–1888.

Geschiedkundige catalogus der verzameling munten van Nederland, bezittingen en koloniën, bijeengebracht en beschreven door Joh. W. Stephanik, in bruikleen afgestaan aan het Rijks Museum, 8°., 1888.

Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland naar archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door dr. P. J. Blok, hoogleeraar te Groningen, 1886/87, 8°.

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven, IX, 1886, 8°., 1888.

Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst, IX, 1886, 8°., 1888.

Door Zijne Excellentie den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid:

Verslag aan den Koning over de openbare werken in het jaar 1887, 4°., 1888.

Verslag betreffende den aanleg van Staatsspoorwegen in 1887, 4°., 1888.

Verslag over 1887 van den Raad van toezicht op de spoorwegdiensten, 4°., 1888.

Statistiek der scheepvaart, 1887, 2de gedeelte, 4°., 1888.

Overzicht der scheepvaartkanalen in Nederland, met overzichtskaart en schetskaarten, f°., 1888.

Herziene rivierkaart van Gelderland. Geldersche IJssel, blad 3, Doesburg.

Peilingen in den Gelderschen IJssel, met de kaart „Rheden", blad n°. 2, f°., 1888.

Verslag van het voorgevallene tijdens den ijsgang op de Nederlandsche rivieren in de maanden December 1887 en Januari 1888, 4°., 1888.

J. G. W. Fijnje. Beschouwingen over eenige rivieren, in verband met de handels- en scheepvaartbelangen, 3de gedeelte, in twee banden, 4°., 1888.

Voorts werd ten geschenke aangeboden:

Door de Koninklijke Academie van Wetenschappen:

Verslagen en mededeelingen. Afdeeling Letterkunde, derde reeks, 4de deel, 2de en 3de stuk, 5de deel, 1ste en 2de stuk, 8°., 1888.

Idem. Afdeeling Natuurkunde, derde reeks, 4de deel, 1ste en 3de stuk, 5de deel, 1ste stuk, 8°., 1888.

Verhandelingen. Afdeeling Natuurkunde, 26ste deel, 4°., 1888.

Idem. Afdeeling Letterkunde, 17de deel, 4°., 1888.

Carmina probata, 8°., 1888.

Jaarboek voor 1887, 8°., 1888.

Door de Officieren van het Regiment Schutterij te Amsterdam:

Verslagen over de historische verzameling dier schutterij, 1887 en 1888, 8°.

Catalogus van de boekwerken, pamfletten, enz., behoorende tot die verzameling, 8°., 1888.

Door de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing:

Uitkomsten der Rijkswaterpassing, 1875—1885, 4°., 1888.

Door den Ingenieur der Staatsspoorwegen te Amsterdam:

Overkapping van het centraal-personenstation te Amsterdam, 38 bladen. Afbeelding in plano en gewichtstabel, f°.

Door den Ingenieur van den Waterstaat in het arrondissement Alkmaar:

L. Koot. Kaart van de Heldersche zeewering, lith. 1886.

H. G. Th. Mann en P. Bakker. Kaart van de Rijks Pettemer zeewering, lith. 1888.

Door den heer A. C. baron Snouckaert van Schauburg te 's Gravenhage:

Octrooi door de Staten van Holland aan dijkgraaf, heemraden en ingelanden van de Sloterdijkermeer verleend, waarbij deze gedurende acht jaren worden vrijgesteld van de betaling eener recognitie van 5 stuivers per morgen wegens novalen tiend, 6 April 1675.

Door mr. J. A. Grothe te Utrecht:

Cartularium der heerlijkheid Purmerende, 15de eeuw, en

Verzameling origineele brieven aan de Admiraliteit van het Noorderkwartier, 18de eeuw.

Door mr. M. S. Pols te Utrecht:

West-Friesche stadrechten, 1ste deel, 8°., 1888.

Door jhr. mr. V. E. L. de Stuers te 's Gravenhage:

Twee kaarten van land bij den Braeckpolder onder Aartswoud en twee teekeningen met kleuren, door C. Gebhard, 22 Juni 1735 en door J. K. Warmburg, 12 Mei 1736.

Slechts een enkele maal bood zich de gelegenheid aan eenige archiefstukken te koopen. In het begin van het jaar namelijk vernam ik dat eenige akten, afkomstig uit het archief der gemeente Beverwijk, in bezit waren gekomen van de firma Frederik Muller & C°. te Amsterdam; bij onderzoek bleek, dat deze stukken be-

hoorden en zich aansloten bij hetgeen in 1887 was verworven en derhalve zijn zij, met machtiging van Uwe Excellentie, voor f 7.50 in eigendom aan 's Rijks archief-depôt overgegaan.

Voor de bibliotheek zijn voorts aangeschaft:

A. M. H. J. Stokvis. Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie de tous les états du globe. Tome I, 8⁰., 1888.

J. Mabillon. De re diplomatica, libri VI cum suppl. Editio 3a notis illustr. J. Adimari, f⁰. 1789, 2 vol.

N. de Wailly. Eléments de paléographie, 4⁰., 1838, 2 vol.

Het bestuur der gemeente Akersloot vond het geraden zijn archief uit het raadhuis te verwijderen ten einde wat meer ruimte te bekomen, en besloot daarom het in bruikleen te geven aan het Archief in Noordholland. Tengevolge hiervan ben ik in de maand Juli de te Akersloot voorhanden registers en stukken gaan inpakken, en heb alles overgevoerd naar Haarlem, waar dat archief sedert is in orde gebracht en geïnventariseerd.

Een groot bestandeel er van handelt over polderzaken en betreft de verhouding tusschen Akersloot en het Hoogheemraadschap van den Hondsbosschen en Duinen tot Petten of staat in verband met belasting- en verpondingszaken, alles nagenoeg uit de 18de eeuw.

Het eenige charter van Akersloot is gedagteekend 2 April 1483 en behelst eene uitspraak van scheidsmannen in het geschil tusschen West- en Oost-Zaandam aan de eene zijde en Haarlem – Amsterdam – Alkmaar aan de andere zijde, over de stoeling van den Zaandammerdijk.

Merkwaardig ook mag genoemd worden, een keurboek van Akersloot van 10 Januari 1586 tot 21 Juni 1644, en

het privilegieboek, dat met een voorrechtsbrief van Vrijdag na halfvasten 1291 aanvangt en eindigt op den 3den April 1613.

In gelijken geest ongeveer als Akersloot, handelde ook het bestuur der gemeente Winkel, dat de 59 merkwaardigste stukken uit zijn archief in bruikleen overbracht op het Archief in Noordholland.

Daaronder bevindt zich een charter van Meiavond 1470, waarbij Jan van Egmond het hem toekomend recht der begeving van het heemraadschap van Niedorpercogge, overdraagt aan de kerk te Winkel.

Overoud afschrift van een handvest, den 8sten Mei 1452 door Philips van Bourgondië aan die van Niedorp en Winkel verleend.

Eene dergelijke copie van een handvest van Willem III, van St. Jacobsdag 1326, over allerlei bedijkingen in Noordholland, en

Een bezegeld charter van Willem VI van 12 Mei 1415, regelende de verkiezing van Schepenen te Winkel.

Voorts vrij wat charters betreffende de Huyghendijk, Drechterland, Schager- en Niedorpercoggen, Barsingerhorn, Schagen,

Zijdewind, den Hondsbossche enz., meest uit de 16de en 17de eeuwen.

Tegenover deze aanwinsten zijn gelukkig geene verliezen te vermelden; alleen zij aangeteekend, dat aan den Archivaris in Utrecht is uitgeleverd, een daar en niet in Noordholland thuis behoorend Register van overdrachten enz., enz., verleden voor Schout en Schepenen van Abcoude 1681–1706, dat te voorschijn gekomen was uit de overgenomen rechterlijke archieven van de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van de provincie van gewicht, en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.

Er werd afschrift gevraagd en verkregen van het nader octrooi, door de Staten van Holland en West-Friesland aan jonkheer Jacob van Duivenvoorde, tot bedijking van de Wogmer, dd. 15 April 1608, voorhanden in 's Rijksarchief.

Verder werden geene pogingen in het werk gesteld, dewijl niet bekend is geworden, waar stukken berusten, voor het Archief van gewicht, en welke hier ontbreken. Inmiddels zal, zoo eene gelegenheid zich opdoet, om ook op deze wijze het Archief te vermeerderen, die kans niet ongebruikt voorbijgaan.

Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren..

Nasporingen, welke gedurende verscheidene maanden werden voortgezet, hadden plaats door de heeren:

A. C. Kruseman, aangaande censuur over den boekhandel tijdens de inlijving van Nederland bij Frankrijk.

P. J. Buyskes, betreffende regeeringsgeslachten van Enkhuizen.

C. M. de Jongh van Rodenburg, rakende het overoude geslacht van Zijll.

Ook door de heeren:

W. J. C. del Court tot Krimpen, omtrent landhuizen in de heerlijkheid Velsen, en

J. W. Brouwers, betreffende eene begiftiging der kerk te Bovenkerk, door Koning Lodewijk.

Herhaalde malen werden ten behoeve van administratieve doeleinden voor het Provinciaal Bestuur van Noordholland onderzoe-

kingen gedaan en van de uitkomsten verslag gegeven. O. a. werden aan heeren Gedeputeerde Staten op hun verzoek inlichtingen verstrekt en werd advies uitgebracht over eene vicarij, den 10den Januari 1495 gesticht op het toenmalig St. Christoffelsaltaar in de Lieve Vrouwe kerk te Amsterdam.

Kerkvoogden der Hervormde gemeente te Edam hadden den wensch te kennen gegeven, dat ik behulpzaam zou zijn bij de behoorlijke ordening der oude bibliotheek, behoorende bij hunne kerk. Met machtiging van Uwe Excellentie heb ik mij naar Edam begeven, onderzoek gedaan naar den toestand van den boekenschat en dien zeer bevredigend bevonden. Hoofdzakelijk liep de gedachtenwisseling over het weder inrichten in den vroegeren toestand van een bovenlokaal der kerk waar voorheen Latijnsche School gehouden werd. In een der tijdschriften was de wensch ter spraak gekomen, dat de oude schoolbanken daar weder geplaatst en de auctores classici, nu in eene kast opgestapeld, zooals voorheen weder aan de ijzeren kettingen vastgemaakt zouden worden.

Tegen dat verlangen bestond al zeer weinig bezwaar, omdat het hier slechts gold een in gebruik nemen van voorhanden zaken, waartoe zeer weinig moeite vereischt en schier geene uitgaven behoefden gedaan te worden. Een der kerkvoogden die mij geleidde, verklaarde dan ook volmondig dat er geene beletselen konden wezen om aan het geopenbaarde verlangen spoedig te voldoen.

De hier voorhanden boeken, uitmakende 104 nummers, waaronder eenige incunabelen, vereischten geene nieuwe beschrijving, dewijl er een vrij goede gedrukte catalogus van bestaat, in 1867 opgesteld door de heeren Aem. W. Wijbrands en P. Costerus te Edam.

Volgens Uwen wensch, heb ik te Edam een onderzoek ingesteld naar hetgeen er belangrijks onder de oude archieven der kerk verscholen mocht liggen. Deze nasporingen leidden echter tot eene zeer onbevredigende uitkomst. Het is bekend dat op den 24sten Februari 1602, tengevolge van het inslaan van den bliksem, kerk en toren geheel door brand verwoest werden. De heer Pont, kerkvoogd, verzekerde mij dat bij die gelegenheid alle oude stukken en registers vernietigd werden en er thans slechts eenige rekeningboeken voorhanden zijn, gering in aantal en van geen noemenswaardig belang.

Ten behoeve en op verzoek van den Burgemeester van Koog aan de Zaan, zijn eenige oude eigendomsbewijzen van den grond, waarop het raadhuis dier gemeente staat, overgeschreven.

Voor het gemeentebestuur van Enkhuizen is een inventaris ge-

maakt van de oude doop-, trouw- en begrafenisboeken welke daar op het stadhuis berusten.

Bij den Burgemeester van Putten op de Veluwe werd onderzoek gedaan of in die gemeente nog in wezen is het kasteel Oldenaller, en of er zich ook bevindt het familie-archief van baron van Haersolte. Het antwoord op de eerste vraag bevestigend, op de tweede ontkennend, werd medegedeeld aan den heer de Jongh van Rodenburg te Haarlem, ten wiens behoeve de inlichtingen gevraagd waren.

Voor professor J. H. Gallée te Utrecht werd te Ransdorp onderzocht of daar ook voorhanden waren middeleeuwsche teksten uit de 9de—12de eeuwen. De uitkomst van dit onderzoek was geheel teleurstellend.

Eindelijk zijn op hunne aanvragen nog inlichtingen verstrekt aan de heeren: prof. mr. M. S. Pols te Utrecht; L. Wichers en mr. G. de Vries Az. te 's Gravenhage; P. A. de Gelder notaris te Oterleek en J. C. H. Beekman te Alkmaar, betreffende verschillende oude zaken en belangen.

Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Behalve hetgeen dienaangaande hier tevoren reeds is ter sprake gebracht, kan hier nog worden medegedeeld, dat ik in den loop des jaars door den secretaris van het Hoogheemraadschap der uitwaterende sluizen in Kennemerland en Westfriesland ben aangezocht het archief van dat waterschap in orde te brengen, hetgeen aangenomen is te doen zoodra de inventarisatie van nu nog onder handen zijnde archieven zal zijn afgeloopen.

Maatregelen in het belang van het Oud Archief te nemen.

Het is hoogst wenschelijk en dringend noodzakelijk, dat er meer lokaliteit wordt verschaft voor berging van archieven. Door de overbrenging van vele rechterlijke archieven naar Haarlem, zijn de beschikbare lokalen, ook die welke in 1887 werden in orde gebracht, overvol; er kan geen grooter aantal kasten geplaatst worden en in eene kamer staan de registers, behalve in de kasten, nog in dubbele rijen op den vloer en in de vensterbanken.

Het is Uwer Excellentie bekend dat nog zeer veel is te verwachten vóór de besluiten der hooge Regeering betreffende het archiefwezen in deze provincie tot hunne volledige uitvoering zijn gekomen, en derhalve veroorloof ik mij Uwe Excellentie zeer beleefd te verzoeken, in het belang van den dienst op de eene of andere wijze te doen voorzien in het gebrek aan plaats en ruimte voor 's Rijks Archiefdepôt in Noord-Holland.

Haarlem, 19 Maart 1889.

De Archivaris in Noord-Holland,
C. J. Gonnet.

Het oud provinciaal archief in Zeeland.

Tengevolge van de langdurige ziekte en het daarop gevolgd overlijden van den Provincialen Archivaris, den heer J. P. Van Visvliet, overeenkomstig art. 3 mijner instructie met de zorg voor het archief belast, heb ik de eer, in den voorgeschreven vorm, de volgende mededeelingen te doen omtrent den staat van het provinciaal archief gedurende het jaar 1883.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

In het afgeloopen jaar is een der benedenlokalen, waarin bijlagen tot de rekeningen van den Ontvanger-generaal van Zeeland. van de Rentmeesters Beooster- en Bewester-Schelde en van andere comptabele ambtenaren der provincie in loketten worden bewaard, in orde gebracht. Het muurwerk is opnieuw bepleisterd, een nieuwe vloer gelegd, de zoldering gerestaureerd en het houtwerk geverfd. Tevens zijn er in het middengedeelte van het vertrek twee nieuwe kasten bij getimmerd. Ofschoon hierdoor meer plaats tot berging is verkregen, zal het toch, door nieuwen toevoer van archiefstukken van voormalige rechterlijke colleges, noodig zijn, minstens nog één groot lokaal in gereedheid te brengen, waartoe de thans ledig staande vertrekken van den vroegeren concierge uitstekend zullen kunnen worden gebruikt.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

Deze toestand heeft geenerlei verandering ondergaan.

Toestand der archiefverzamelingen.

Ook in het afgeloopen jaar is hierin veel verbetering aangebracht. Werden reeds vroeger de bijlagen tot de notulen der Staten en der Gecommitteerde Raden, de polderrekeningen, de losse adviezen der Rekenkamer enz. geschift, geordend en in nette portefeuilles geplaatst, thans golden deze werkzaamheden de archieven der vroegere

Schepenbanken. Vele van deze hebben eene ware herschepping ondergaan, daar na gedane inventarisatie steeds aan het uitwendig voorkomen der verzamelingen veel zorg werd besteed.

Werkzaamheden aan- en voortgang der inventarisatie van het archief.

De ordening en beschrijving van oude rechterlijke archieven is ook in 1888 weder op dezelfde wijze voortgezet.

Het eerst werd geïnventariseerd het archief van de voormalige Schepenbank van Hulsterambacht, dat vroeger bij de Arrondissements-Rechtbank te Middelburg bewaard werd en tegelijk met de archieven van de voormalige Schepenbanken op de eilanden Noord- en Zuid-Beveland naar het archiefgebouw overgebracht is.

Daarop werd onderhanden genomen het in 1887 bij proces-verbaal van den Bewaarder der hypotheken en van het kadaster alhier overgenomen archief van de voormalige registratuur in de steden Vlissingen, Vere, Arnemuiden, Domburg en Westkapelle en in de heerlijkheden ten plattenlande van Walcheren.

Eindelijk nadat in de tweede helft van September de uitgebreide verzameling van oude rechterlijke stukken van de voormalige Schepenbanken op de eilanden Schouwen, Duiveland, Tholen en Philipsland, door den griffier van de Arrondissements-Rechtbank te Zierikzee, met machtiging van den Minister van Justitie, herwaarts gezonden, in ontvangst genomen waren, ben ik met de ordening daarvan begonnen. Eerst werden de registers en papieren, die, ofschoon tot pakketten saamgebonden, toch geheel door elkander lagen, uitgezocht en naar de verschillende Schepenbanken gerangschikt. Daarna werd tot de eigenlijke inventarisatie overgegaan, zoodat in de laatste maanden van het afgeloopen jaar nog konden worden beschreven: 1°. het archief van de Vierschaar der stad Zierikzee, 2°. dat van de Vierschaar te Brouwershaven en 3°. de archieven van de Schepenbanken der volgende heerlijkheden op het platteland van Schouwen en Duiveland: *a.* Bloois, *b.* Bommenede, *c.* Bruinisse, *d.* Burg, *e.* Dreischor, *f.* Duivendijke, Brijdorpe, Looperskapelle en Klaaskinderkerke, *g.* Elkerzee en *h.* Ellemeet.

Exemplaren van de inventarissen n°s. 11 *bis*, 14, 15, 16 en 17 *a*, van bovengenoemde archiefverzamelingen door mij opgemaakt, zijn den 13den Juni 1888 en den 15den Januari 1889 aan den Minister van Binnenlandsche Zaken opgezonden.

Wat de uitgaven van het derde deel van den Inventaris van het Oud-Archief (beredeneerden inventaris der charters en oorkonden van het tijdvak der Grafelijke regeering) betreft, deze is gevorderd tot het 5de vel van de derde aflevering, doch door het overlijden

van den Archivaris voorloopig gestaakt. Ik heb hierop spoedig aan de familie van den overledene het verzoek gericht tot afgifte van het nog niet afgedrukte gedeelte van het handschrift, bestaande uit losse papiertjes, elk de analyse van een charter bevattende, tot bundeltjes saamgebonden en in doozen bewaard, en verder tot teruggave van de archiefstukken die zich nog onder de papieren van den overledene mochten bevinden, waarop mij een tiental charters zijn ter hand gesteld, die ik in de charterkast heb neergelegd. Aan het eerste verzoek echter is tot nog toe niet voldaan.

In druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.

In dit hoofdstuk kan ik mededeelen, dat door den heer James de Fremery te 's-Gravenzande een tweetal oorkonden afgedrukt is in zijn werkje over de Abten van Mariënweerd, uitgegeven te 's-Gravenhage, 1888, 4°. n.l. éene geregistreerd in het op het archief berustende cartularium van de Middelburgsche abdij, fol. 19, en éene origineele op perkament, genoemd onder n°. 624 van het tweede deel van den inventaris. Overigens zijn, voor zoover mij bekend is, geene tot het archief behoorende bescheiden in het licht gegeven.

Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en verliezen.

In het afgeloopen jaar werden de volgende geschenken ontvangen:

1°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken: de Verslagen van 's Rijks oude archieven over 1886. 's-Gravenhage 1888, 8°.;

2°. van de erfgenamen van den heer C. F. Serrarens, in leven dijkgraaf van den Hoofdplaatpolder, een negental stukken, meest betrekking hebbende op polders in Zeeuwsch Vlaanderen;

3°. van jhr. mr. P. P. van Gelre van Vrijberghe van Westerschouwen te Driebergen en jhr. mr. J. W. C. van Vrijberghe, een pakket met diverse stukken betrekkelijk Zeeland, toegezonden door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij brief van 30 Juli 1888, n°. 1608 K.W.

4°. van den heer A. C. baron Snouckaert van Schauburg, door bemiddeling van den Algemeenen Rijksarchivaris:

a. Commissie van Gecommitteerde Raden van Zeeland voor Daniel Barra als Collecteur van den grafelijken tol van Zeeland te Sluis, dd. 14 Dec. 1634. Op perkament met zegel.

b. Twee uitschrijvingen van bededagen door de Staten-Generaal aan Baljuw, Burgemeesteren, Schepenen en Regeerders der steden

en ambachten van Axel en Neuzen dd. 1 Febr 1762 en 30 Jan. 1764. Authentieke copie op papier.

Bovendien kan ik nog mededeelen, dat door den Rijksarchivaris in Utrecht eene verzameling stukken, behoorende aan het kapittel der Oud-Bisschoppelijke Clerezij, voor eenigen tijd in bruikleen werd afgestaan. Deze archiefstukken, uit 67 verschillende nummers bestaande, bleken bij inzage grootendeels op de provincie Zeeland betrekking te hebben en belangrijk genoeg te zijn om die afzonderlijk te beschrijven. De daarvan door den Archivaris opgemaakte inventaris, waarvan een afschrift aan genoemden Rijksarchivaris werd toegezonden, zal in het Archief worden nedergelegd.

Pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.

Tot het doen van dergelijke pogingen heeft geene aanleiding bestaan.

Gebruik van het Archief gemaakt door, en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Na bekomen machtiging zijn telkens voor een gelimiteerden tijd in bruikleen gegeven:

1°. aan den Algemeenen Rijksarchivaris, ten behoeve van den heer A. des Tombe te 's-Gravenhage: Rekeningen van de domeinen en beden van Zeeland uit de 14de en 15de eeuw, en wel den 10den Februari de rekeningen loopende over het tijdvak van 1345 tot 1361, den 19den April die van 1361 tot 1385, den 22sten September die van 1385 tot 1397 en den 17den December die van 1397 tot 1408;

2°. aan den Rijksarchivaris in Noordbrabant ten behoeve van den heer J. Trosée te 's-Hertogenbosch:

a. den 23sten Februari de notulen van de Gecommitteerde Raden van Zeeland van 1 September 1578 tot 30 December 1579, 2 deelen, fol.;

b. den 8sten Maart het register C van oude akten, bevattende copieën van akten, missives, resolutiën van 22 Mei tot 31 December 1578, 1 deel, fol., benevens het Collegiaelboek van de Staten 's lands van Zeeland en hunne Gecommitteerde Raden van 1 Januari 1580 tot 31 December 1581, 1 deel, fol.;

c. den 17den Maart het register B van oude akten, octrooien, placaten, instructiën enz. van 1578 tot 1590, 1 deel, fol., en het register D van oude akten van 12 November 1578 tot 14 Februari 1591, 1 deel, fol.;

d. den 23sten November de notulen van de Gedeputeerden tot de Unie van Utrecht, beginnende met 30 Januari 1579, 1 deel, fol.

Behalve het gewone jaarverslag over 1887 werden de volgende officieele rapporten uitgebracht:

den 24sten Mei, aan den Rijksarchivaris in Utrecht, over de ter inzage bekomen archiefstukken, toebehoorende aan de Oud-Bisschoppelijke Clerezy;

den 13den Juni, aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, over het aanwezig zijn van oude rechterlijke stukken in het archief der gemeente Sluis;

als voren, aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, 1°. met voordracht ten aanzien van de te nemen beschikking omtrent de archiefverzamelingen van Hulsterambacht en 2°. met voorstel tot het doen overbrengen van de oude rechterlijke archieven van Schouwen en Duiveland, Tholen en Philipsland naar het oud-archiefgebouw alhier, ten einde aldaar geïnventariseerd te worden;

den 14den Juni, aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, over de werkzaamheden. die in deze provincie gedaan of nog te doen zijn in betrekking tot de oude rechterlijke archieven;

den 16den Juli, aan Gedeputeerde Staten, over de vraag of de haven van Nieuw-Strijen, bij den verkoop van deze heerlijkheid in 1581, al dan niet in het bezit van de watering Poortvliet gebleven is en tevens welke rechten in genoemd jaar verkocht zijn geworden;

den 27sten Augustus, aan den Hoogen Raad van Adel te 's-Gravenhage, over het wapen der gemeente Nieuwerkerk, en

den 5den en 17den December, aan den Rijksarchivaris in Groningen, over het wapen van Asinga tot Warphum.

Ook in het afgeloopen jaar kwamen weder verscheidene bezoekers in het archieflokaal nasporingen doen van historischen en genealogischen aard. Hun aantal bedroeg 19, die van de gelegenheid daartoe 62 malen hebben gebruik gemaakt. Onder hen bevonden zich drie personen uit het buitenland.

Aan verschillende particulieren werden verder inlichtingen verstrekt, zooals o. a. aan de heeren J. Trosée te 's-Hertogenbosch, E. Vlietinck te Ostende, mr. L. Stevens te Sas-van-Gent en C. L. M. Lambrechtsen te Goes.

Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Voor ordening en inventarisatie van deze archieven is geene aanvraag gedaan, zoodat omtrent dit punt niets is te vermelden.

Middelburg, den 18den Maart 1889.

De Adjunct-Archivaris der provincie Zeeland,

J. BROEKEMA.

Het oud provinciaal archief in Utrecht.

De ordening en beschrijving der aan mijne zorg toevertrouwde archieven zijn in het afgeloopene jaar nagenoeg niet gevorderd. Daarentegen moet het jaar 1888 in andere opzichten voor de geschiedenis van dit depôt zeer belangrijk heeten. Ten einde Uwe Excellentie van een en ander een gedetailleerd overzicht te geven, ga ik over tot beantwoording der mij door Uwe Excellentie als leiddraad voor het jaarverslag gestelde vragen.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

De maatregelen tegen vocht, in mijn vorig verslag aangekondigd, zijn allen ten uitvoer gelegd. Maar de toestand blijft onbevredigend. In het afgeloopen jaar werden in de atlassen der gemeente op vele plaatsen groote plekken schimmel op de platen ontdekt. Sedert worden de portefeuilles voortdurend bij beurten geopend en gelucht, nadat de schimmel overal afgeveegd was. Ter voorkoming van het euvel zijn verder op mijn verzoek in de houten betimmering onder de toonkasten (die op den steenen vloer rusten) overal groote gaten geboord om de luchtverversching te bevorderen. Op het vervangen der houten hekken, in de achterdeuren geplaatst tot vergemakkelijking der ventilatie, door ijzeren hekjes, die meer lucht doorlaten, is aangedrongen. De beide regenputten in het berglokaal zijn nog niet geledigd en sedert zij bij het onderzoek opengebroken zijn, niet weder dichtgemetseld, zoodat de toestand in dit opzicht minder goed is dan vroeger. De groote vochtige plek op den scheidingsmuur tusschen het berglokaal en een der bureaux breidt zich steeds uit. Naar de oorzaak is gezocht, maatregelen zijn overwogen, doch nog niet uitgevoerd. Een plan tot geheele vernieuwing van den slechten voorgevel werd overwogen, doch wegens de groote kosten niet goedgekeurd. De maatregelen tot verbetering hebben niet absoluut gebaat. De eigenlijke oorzaak van de steeds toenemende vochtigheid van het gebouw werd niet opgespoord. Deze zaak vervult mij voortdurend met bezorgdheid; dit zeer

ernstige gebrek van het gebouw schijnt niet verholpen te kunnen worden.

Over de verandering van de kap van het gebouw ter vermindering van brandgevaar heb ik niets naders vernomen.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

Gedurende mijne afwezigheid te Cheltenham, terwijl de Commies-Chartermeester ongesteld was, werden bijzondere maatregelen tot hulp in geval van brand genomen, gelukkig onnoodig.

De beide extincteurs lekken voortdurend; de wanden schijnen door de inwerking van het bijtende vocht verteerd te zijn. Ik overwoog of het noodig zou zijn nieuwe aan te schaffen; daar de waterleiding thans aan de brandkranen aangesloten is, scheen mij dit onnoodig. Ondertusschen zijn de extincteurs nog eenmaal geheel gerepareerd en verkeeren op dit oogenblik weder in voldoenden toestand.

Personeel.

Eene gewichtige verandering is hierbij te vermelden. De Commies-Chartermeester mr. F. A. L. Ridder van Rappard, reeds sedert de laatste dagen van 1887 ongesteld en meestal aan zijne kamer gebonden, overleed na eene badreis, die hem zoo geene genezing althans veel beterschap gebracht had, zeer plotseling op 30 September 1888. Het verlies van dezen altijd ijverigen en welwillenden ambtenaar smartte mij zeer. De heer van Rappard heeft de zeldzame energie bezeten, om zich nog op gevorderden leeftijd aan het archiefwezen te wijden, en hij bracht het daarin zoover, dat hij niet alleen door zijne werkzaamheid aan het archief maar ook door de uitgave van eenige geschiedbronnen uit de archieven serieuse diensten aan de wetenschap heeft bewezen. Zijne langdurige afwezigheid maakte zijn gemis zeer voelbaar, en eerst bij zijn overlijden begreep ik ten volle hoeveel moeite het zou kosten hem te vervangen, die door langjarige ervaring met het depôt en zijne inrichting ten volle vertrouwd was geworden.

Van de personen die zich ter vervulling der vacature bij mij aanmeldden, scheen mij de geschiktste de heer mr. R. Fruin Th. Az., niet alleen wegens zijne uit zijn proefschrift geblekene bekwaamheden, maar ook omdat hij onder mijn toezicht reeds eenige maanden aan dit archief werkzaam geweest was, zoodat het niet noodig zou zijn hem in de hier gebruikelijke methode in te leiden. Er was echter één bezwaar tegen zijne benoeming: de heer Fruin was eerst onlangs door Gedeputeerde Staten aangewezen voor de

ordening en inventarisatie der gemeente- en waterschaps-archieven in de provincie. Ik wenschte niet gaarne nieuwe stoornis in dit nuttige werk aan te brengen en de heer Fruin zelf achtte het niet passend om reeds aanstonds zijne nieuwe betrekking te verlaten. Ik overwoog echter in hoeverre eene combinatie zou mogelijk zijn; hetgeen mij omtrent de regeling der gemeente- en waterschaps-archieven van ter zijde bekend geworden was, scheen mij recht te geven tot de conclusie, dat dit het geval was. Bij eene correspondentie, daarover met Gedeputeerde Staten gevoerd, ontmoette ik de meest mogelijke welwillendheid, en den wensch om de wederzijdsche belangen met elkander in overeenstemming te brengen. H.E.G.A. toonden zich bereid, indien ik den heer Fruin aan Uwe Excellentie voordroeg, te veroorloven, dat hij in zijn vrijen tijd de voor hun College ondernomene werkzaamheden zou voortzetten. Op het einde van het jaar volgde daarop de benoeming van den heer Fruin tot Commies-Chartermeester. Voor zoover ik thans kan oordeelen, heb ik in hem een krachtige hulp bij mijnen arbeid aangewonnen.

Toestand van de archiefverzamelingen.

De in het vorige verslag besprokene charterzakjes voor het archief van St. Pieter zijn vervaardigd en de charters overgepakt. Ik trad over deze zaak in correspondentie met mijnen ambtgenoot in Gelderland, die dergelijke zakjes gebruikt; de door hem opgedane ervaring bewees, dat het niet mogelijk was eenige bepaalde formaten vast te stellen, hetgeen het fabriekmatig vervaardigen vergemakkelijkt en de kosten belangrijk gereduceerd zou hebben. De zakjes moesten derhalve volgens de maat van elk charter vervaardigd worden. Het vouwen der charters in andere vormen dan de oorspronkelijke (zooals in dit archief vroeger gewoonte was om de oude kanten, die in den loop der eeuwen geleden kunnen hebben, te sparen) schijnt, als het archief niet veel door vocht geleden heeft, zelden noodig, en levert twee groote bezwaren: het harde perkament moet met geweld opnieuw geplooid worden, waardoor het schrift op de nieuwe vouwen weder lijdt, en de oude inscripties op de keerzijden der charters, gemakkelijk voor het gebruik en soms belangrijk voor de geschiedenis en toelichting der oorkonden, verdwijnen uit het gezicht. Het bergen der charters in plano in groote zakken, zooals in Gelderland gebruikelijk is, scheen mij evenmin wenschelijk. Door de behandeling lijden dergelijke groote slappe stukken, van onderen met de zegels bezwaard, veel meer dan wanneer zij in klein formaat geborgen zijn, en ook de gedurig heen en weêr schuivende zegels slijten meer af. Brengt men bordpapier in de groote zakken aan, dan is het eerste bezwaar wel

verminderd, doch men vervalt (de groote kosten niet medegerekend) in een ander: door het gewicht der zakken worden de zegels te veel gedrukt. Om deze redenen heb ik de zakjes doen vervaardigen volgens het formaat waarin de charters van ouds gevouwen waren. Alle charters van St. Pieter zijn daarin geborgen en de zakjes van een voorloopig nommer voorzien. De op de zakjes te plakken korte beschrijvingen ontbreken nog, daar de regesten van het kapittelarchief nog altijd niet gedrukt zijn.

Met eenen cartonwerker hier ter stede trad ik in onderhandeling over de leverantie van portefeuilles op groote schaal. Het scheen mij gewenscht voor het behoud der archieven en tevens voor de goede orde, dat ik niet zuinig met het gebruik van portefeuilles behoefde te zijn, zoodat bij het splitsen van groote pakken losse stukken in verschillende nommers elk daarvan, hoe gering ook van omvang, zijne afzonderlijke portefeuille kon verkrijgen. Ik stelde mij voor dat, wanneer ik bijv. 1000 stuks van het eenvoudige doch doelmatige model dat hier in gebruik is te gelijk bestelde, elke portefeuille mij slechts op eenige centen te staan zou komen. De prijs bleek echter nog 22½ cent per stuk te zijn, te veel dus om den aankoop thans te ondernemen. Ik overwoog of de aankoop van een snijpers volgens het model bij de Noordbrabantsche Rijksarchieven in gebruik, mij tot mijn doel zou kunnen leiden. Maar de machine bleek zeer duur en de besparing beloofde bij veel arbeid niet aanzienlijk te zullen zijn, daar niet het arbeidsloon maar het bordpapier de portefeuilles betrekkelijk duur maakt. Daarop te bezuinigen scheen onraadzaam; liever eenig uitstel dan portefeuilles van middelmatige qualiteit.

Het archief der Oud R. K. Clerezij werd echter, nadat de in het vorige jaarverslag vermelde voorloopige regelingswerkzaamheden door mij verricht waren, op kosten van het kapittel van doelmatige portefeuilles voorzien. Voor de losse stukken scheen dergelijke berging doelmatiger dan de tot nu toe bij dit archief gebruikelijke in kistjes, die nu voor de berging der charters gereserveerd konden worden.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.

Nog minder dan het vorige jaar zijn deze werkzaamheden gevorderd, ja die vorderingen zijn bijna niet noemenswaardig. Wanneer ik de lange lijst van brieven naga, door mij ook ditmaal aan de verzamelingen der Oud R. K. Clerezij en van Sir Thomas Phillipps gewijd, zou ik het bijna betreuren, mij daarmede te hebben ingelaten. De kring mijner werkzaamheden breidt zich allengs zoodanig uit, dat sedert twee jaren mijne eigenlijke bezig-

heid — de regeling der Utrechtsche Rijksarchieven — geheel rust, en ik nu reeds voorzie, dat ook het volgende jaar daaraan de hand niet geslagen zal kunnen worden door den nasleep van beslommeringen, die het gevolg zijn van den aankoop der Cheltenhamsche handschriften. Ook de tijd mijner ambtenaren, die mij moeten bijstaan, wordt door dit alles zeer besnoeid, ditmaal nog meer dan anders door het ontbreken van eenen Commies-Chartermeester.

De regelingswerkzaamheden door den heer Siccama aan de collectie Losse stukken van het provinciaal archief verricht, zijn ten einde. In het afgeloopene jaar zijn weder verscheidene door hem gevormde pakken door mij beschreven en in den inventaris aangeteekend. Thans ligt weder eene lange rij pakken ter beschrijving gereed. Hetgeen van de collectie Losse stukken nu nog overig is (een zéér klein deel van het vroeger uiterst omvangrijke geheel) zal ik, zoodra daartoe gelegenheid is, eens doorloopen, om eene scheiding te maken tusschen de stukken die al of niet uit het archief afkomstig zijn, een arbeid van een paar weken. Overigens moet de collectie voorloopig blijven wat zij is. Later zal ik haar zelf bearbeiden en met het archief vereenigen; maar daarvoor zal het geschikte oogenblik eerst aangebroken zijn, als (na afloop van de rangschikking der kapittel-archieven) het geheele Provinciale Archief door mij zal gereorganiseerd zijn.

Een dergelijke arbeid als de heer Siccama vroeger voor de Losse stukken van het Provinciale Archief verrichtte, is door hem thans ondernomen met betrekking tot de tallooze losse stukken der Collectie van Hilten; eveneens uit het oude Provinciale Archief afkomstig. Deze verzameling, waarvan het oude verband onherstelbaar verstoord is, werd door mij aan de hand van den daarvan vervaardigden inventaris voorloopig beschreven en in het supplement op den inventaris der boekdeelen en bundels van het Provinciale Archief opgenomen. De gelegenheid ontbrak destijds om deze stukken definitief te ordenen, en ik achtte het verkieselijk om alvast den herzienen ouden inventaris te doen afdrukken in afwachting der reorganisatie van het Provinciale Archief, die zich zeker nog jaren zou laten wachten. Als voorbereiding daarvoor kan het werk dienen, thans verricht door den heer Siccama, die door de bearbeiding der losse stukken van het Provinciale Archief daarvoor voldoende voorbereid is. Ik heb hem opgedragen voorloopig dezelfde rubrieken die hij bij de bewerking der eerste serie heeft gevormd, ook voor de Collectie van Hilten samen te stellen. Daar de verzamelingen denzelfden oorsprong hebben, kunnen de gelijke rubrieken van beiden dan samengesmolten worden. Voorzichtigheidshalve heb ik echter alle stukken uit de Collectie van Hilten, die daarvan afgescheiden worden, doen stempelen met den

naam van Hilten. Groote pakken zijn reeds daaruit bijeengebracht, vooral tallooze afschriften van bij de Staten-Generaal ingekomene stukken.

De door den heer van Hasselt vervaardigde en in 1887 door mij herziene inventaris van het kapittel-archief van Ste. Marie werd in het net geschreven. Het geheele archief is daarna volgens dezen leiddraad genommerd en gerangschikt. Daarmede is dit werk voorloopig afgeloopen.

De inventarisatie der kapittel-charters is door de ziekte van den heer van Rappard dit jaar niet gevorderd. Het copieeren der beide inventarissen van den Dom (tot 1580) en van Oudmunster (tot 1546) is voltooid. Ik zal dit werk eerlang doen vervolgen: voor den Dom tot 1582 (einde van de politieke bemoeiingen der kapittelen), voor Oudmunster tot 1550 (een geschikter rustpunt dan 1546), en daarna dezen arbeid voorloopig doen staken.

Zeerveel is gevorderd de inventarisatie eener andere collectie, die althans tijdelijk deel uitmaakt van de schatten, in mijn depôt bewaard: middeleeuwsche bescheiden uit het archief der Oud R. K. Clerezy. De maatregelen in het vorige dienstjaar genomen, hebben ook dit jaar rijke vruchten gedragen. Ik ontving van mijne ambtgenooten in Overijssel en Zeeland inventarissen van de hunne provinciën betreffende stukken, die zij gedurende eenige maanden ter inzage ontvangen hadden. Ook van de Amsterdamsche stukken zond mijn ambtgenoot in Noord-Holland mij in het begin van het thans loopende jaar eenen inventaris. Eenige Leidsche stukken zijn reeds bij den archivaris dier gemeente in bewerking. Van den archivaris te Rotterdam en den oud-archivaris van Delft ontving ik daarentegen bericht, dat hunne bezigheden hun geene gelegenheid lieten om de Schiedamsche en Delftsche stukken, die zij ter inzage aangevraagd hadden, te beschrijven. Doch deze teleurstelling werd mij meer dan vergoed door de onverwachte toezegging, waarmede ik verrast werd, dat de Algemeene Rijks-Archivaris bereid was, nadat de charters van Coninxvelt, die nog aan zijn bureau berusten, zouden zijn afgewerkt, de geheele afdeeling Zuid-Holland onder zijn toezicht te doen ordenen en beschrijven. Dit onverwachte en hoogst welkome aanbod nam het laatste bezwaar weg, dat ik bij de regeling van deze collectie ontmoet had. Wel blijft nog de verreweg meest volumineuse afdeeling, die betreffende het Sticht Utrecht, over; maar de regeling daarvan, die natuurlijk ten mijnen laste komt, zal ik zeer gaarne verrichten, daar de inventarisatie ook aan mijn depôt indirect ten goede komen zal.

De regesten van het kapittel van St. Pieter liggen nog altijd ter uitgave gereed. Van Uwe Excellentie vernam ik niets naders over deze zaak, die in 1888 tot stand zou komen, en ik achtte het niet wenschelijk op verhaasting van het drukken aan te dringen, omdat

het mij bekend was, dat onder de te Cheltenham aangekochte charters zich vele nommers uit dit archief bevinden. Het scheen dus raadzaam deze nog in de regestenlijst op te nemen, te meer daar ik de (helaas verijdelde) hoop koesterde, de Cheltenhamsche charters nog in 1888 te kunnen uitzoeken. Ik vertrouw evenwel, dat dit werk nog in den zomer van 1889 zal kunnen afloopen en dat daarna de regesten onmiddellijk ter drukkerij gezonden zullen worden. Daardoor zal ook de wensch van mijnen ambtgenoot in Drenthe bevredigd worden, die zich (naar hij mij berichtte) met de voorbereiding van een oorkondenboek van dit gewest bezig houdt en voor wien derhalve de regesten van het kapittel van St. Pieter, dat vele goederen in Drenthe bezat, onmisbaar zijn.

Ook het door mij gestelde programma voor de uitgave dezer regesten, met de bijlagen over de tijdrekening in het Sticht en de bronnen der regesten, is nog ongedrukt. Het uitstel kwam echter aan de betrekkelijke volledigheid der bijlagen ten goede. Door de welwillendheid van den Algemeenen Rijks-Archivaris verkreeg ik eenige opgaven omtrent de IJsselsteinsche leenregisters in het Algemeene Rijksarchief, en door tusschenkomst van den archivaris van Amersfoort eenige inlichtingen over de archieven van verschillende nog aldaar bestaande middeleeuwsche stichtingen (kerken, kapellen, gasthuizen enz.). De vraag, welke stijl in het Sticht gevolgd werd vóór 1310, werd onverwachts toegelicht door de uitgave der Annalen van het kapittel van Ste. Marie (in de Monumenta Germaniae historica) door professor L. Weiland, die zich de moeite gegeven heeft, alle data met de van elders bekende jaren te vergelijken en daarbij tot de conclusie kwam, dat reeds vóór de 12de eeuw de Paaschstijl te Utrecht gebruikt werd. Eene bevestiging derhalve van het resultaat, waartoe ik gekomen was. Daarentegen scheen dit resultaat weder meer onzeker, toen mijne aandacht viel op eene bewering van den beroemden Böhmer, als zou in de 13de eeuw te Utrecht het jaar niet met Paschen, doch met Maria Boodschap begonnen zijn. Eene correspondentie met den heer Ficker, die bij zijne nieuwe uitgave van Böhmers werk de bedoelde opmerking onveranderd gelaten had, bewees echter, dat daaraan niet te veel gewicht gehecht moest worden, daar Böhmer, uitgaande van de meening, dat de Paaschstijl van betrekkelijk laten oorsprong was, slechts tusschen het jaarbegin met Kersttijd en met Maria Boodschap onderscheidde. Het is bekend, dat het uiterst moeilijk is den Paaschstijl van dien van Maria Boodschap te onderscheiden, daar de beide data dicht bij elkander liggen. Het gelukte mij dan ook niet, hierin volkomene zekerheid te krijgen, maar ik kon toch aantoonen, dat niets voor het jaarbegin met Maria Boodschap pleitte en dat het volgen van dien stijl te Utrecht ook niet waarschijnlijk was, daar overal rondom het Sticht destijds de Paaschstijl gebruikt werd.

Een der beide in het vorige jaarverslag besprokene pogingen tot het herstellen der volledigheid der aan mij toevertrouwde depôts werd in 1888 met goed gevolg bekroond. Bij schrijven van 4 December 1888 besliste Uwe Excellentie, dat het geheele Bisschoppelijke archief weder als van ouds te Utrecht zou bewaard worden. Als gevolg van dit beginsel werd, in overeenstemming met het in het vorige jaarverslag vermelde advies van den Algemeenen Rijks-Archivaris bepaald, dat het Rijksarchiefdepôt in Overijssel aan dat van Utrecht zou afgeven de Bisschoppelijke registers en rekeningen, die bijna allen eerst in 1867 door het Haagsche Rijksarchief aldaar gedeponeerd en sedert in de gedrukte inventarissen geëxcerpeerd waren. Bij deze beslissing is tegenover het Utrechtsche archiefdepôt eene daad van rechtvaardigheid gepleegd door de restitutie van de door Karel V naar den Haag ontvoerde en later ten onrechte aan Overijssel afgestane archiefstukken. Het Utrechtsche archiefdepôt, waarvan in den loop der eeuwen een veel grooter deel verloren ging dan van de zusterinrichtingen te 's Gravenhage en Arnhem, zal dan althans niet meer te klagen hebben over onrechtmatige spoliatie, door vervoer van sommige zijner bestanddeelen naar elders.

Teneinde de belangen van het Overijsselsche archiefdepôt niet te benadeelen, droeg Uwe Excellentie mij op van de vier rekeningen (die natuurlijk niet zooals de registers geëxcerpeerd waren noch konden worden) volledige afschriften aan mijnen ambtgenoot toe te zenden. Zoodra ik de stukken ontvangen heb, zal ik mij beijveren aan deze opdracht te voldoen. Tot heden heb ik echter tot mijne bevreemding niets ontvangen. Mijn ambtgenoot, door mij geïnterpelleerd, beweerde gemachtigd te zijn het besluit niet uit te voeren, en verwees mij, toen ik ter dekking mijner verantwoordelijkheid afschrift verzocht van deze nadere beslissing, waarvan Uwe Excellentie mij geene kennis gegeven had, om nadere inlichtingen tot Uwe Excellentie zelve. Ik heb mij gehaast Uwe Excellentie van een en ander kennis te geven en nadere instructiën te verzoeken. Tot heden mocht ik die echter niet ontvangen.

Over de tweede in het vorige jaarverslag besprokene aangelegenheid, de aanvulling der verzameling zegelstempels uit andere Rijksdepôts, heb ik niets verder vernomen.

Nog was ik genoodzaakt eene aangelegenheid ter sprake te brengen, die niet alleen mijn depôt maar ook de regeling van ons archiefwezen in het algemeen betrof. Bij de overneming der rechterlijke archieven van de gemeentebesturen volgens het Koninklijk besluit van 9 October 1883, *Staatsblad* n°. 141 (waarover straks nader) trok het mijne aandacht, dat over twee punten bij dat Koninklijk besluit geene duidelijke beslissing scheen gegeven te zijn, namelijk over de plaats waar de notarieele protocollen en de leenregisters moesten geborgen worden. Het scheen mij wenschelijk,

dat Uwe Excellentie over deze vraag uitspraak deed alvorens ik de provincie ging rondreizen. Ik wendde mij derhalve tot Uwe Excellentie met het betoog, dat de oude notarieele protocollen (althans in dit gewest) altijd beschouwd waren als deel uitmakende van de rechterlijke archieven en dan ook feitelijk in die archieven gedeponeerd waren tot aan de zeer recente vorming van eene algemeene protocollenkamer. De oude regeling scheen verre de voorkeur te verdienen, niet alleen uit een praktisch oogpunt, omdat thans de bewaarder slechts bij uitzondering de door hem beheerde stukken kan lezen, maar ook om wetenschappelijk-systematische redenen: immers de notarieele akten vormen slechts de aanvulling der seriën geheel gelijksoortige stukken, die voor de schepenbank gepasseerd werden. De terugbrenging der notarieele protocollen in de rechterlijke archieven scheen ook geheel te liggen in het plan van het Koninklijk besluit, dat de herziening van de verspreide bestanddeelen der schepenenarchieven beoogde en dat dan ook, waar het de door rechtbanken en hoven bewaarde stukken over de contentieuse rechtspraak en de onder de hypotheekbewaarders berustende bescheiden over de vrijwillige rechtspraak weder bijeenbracht, niet kon geacht worden het derde deel, de notarieele protocollen, uit te zonderen, te minder nu die vielen onder de duidelijke bewoordingen van art. 1, dat de overbrenging naar de Rijksarchiefdepôts beval van „de oude rechterlijke archieven, welke dagteekenen van vóór de invoering der Fransche wetgeving en thans nog bij de gerechtshoven, arrondissements-rechtbanken en kantongerechten bewaard worden, of nog bij de gemeentebesturen of de hypotheekbewaarders berusten". Het scheen mij derhalve toe, wanneer bij de ter uitvoering van het Koninklijk besluit van 9 October 1883 te ondernemen inspectiereis notarieele protocollen in de gemeentearchieven ontdekt werden (zooals gemakkelijk kon gebeuren, omdat de gerechtssecretarissen meestal tevens notarissen waren), dat ik deze stukken volgens het Koninklijk besluit naar het Rijksarchiefdepôt behoorde mede te nemen. Het bestaan van de protocollenkamer gaf echter aanleiding tot eenigen twijfel, dien ik gaarne opgeheven zag.

Anders was het gesteld met de leenregisters. Het scheen mij toe betwijfeld te kunnen worden, of deze stukken onder de in het Koninklijk besluit bedoelde „rechterlijke archieven" begrepen waren. Ik voor mij geloofde dit wel (en ik staafde mijn gevoelen, dat de stukken als gerechtelijke transportregisters moesten beschouwd worden, met argumenten); doch de geheele ontaarding van het leenstelsel gedurende de periode waarover in den regel leenregisters bewaard bleven, kon aanleiding geven tot het gevoelen, dat deze registers als partikuliere goederenlijsten moesten beschouwd worden, niet verschillend van gewone erfpachtregisters

waarmede zij inderdaad nu en dan verward worden. In dat geval zou de eigendom daarvan natuurlijk niet berusten bij den souverein, aan wien na de opheffing der leenen ook dit onderdeel van het souverein gezag was teruggevallen, maar bij den leenman en zijne nakomelingen die tot eigenaars der landerijen waren verklaard. Ook hier was dus reden tot twijfel, of bij de ter uitvoering van het Koninklijk besluit te ondernemen reis de registers die in gemeentearchieven werden aangetroffen (hetgeen meer dan eens het geval was) moesten medegenomen worden naar het archiefdepôt.

De Algemeene Rijksarchivaris, wiens advies door Uwe Excellentie over mijne missive werd ingewonnen, deelde mijn gevoelen niet. ZEd. meende dat — afgezien van de wenschelijkheid der overbrenging van de notarieele protocollen naar de Rijksarchiefdepôts — de notariswet duidelijk hunne overbrenging naar de protocollenkamer gebood, zoodat het Koninklijk besluit over de rechterlijke archieven daaraan niet kon derogeeren. Ook de bewaarplaats der leenregisters, volgens zijn gevoelen ontwijfelbaar rechterlijke archieven, achtte de Algemeene Rijksarchivaris niet twijfelachtig. Toen deze memorie door Uwe Excellentie ter beantwoording in mijne handen gesteld werd, meende ik echter bij mijnen wensch, dat Uwe Excellentie eene beslissing over de zaak zou nemen, te moeten volharden. Indien toch de notariswet inderdaad volkomen duidelijk was, dan bestond er flagrante strijd met het niet minder duidelijke Koninklijke besluit, welks uitvoering mij opgedragen was. Wat de leenregisters betrof, deelde ik het gevoelen van den Algemeenen Rijksarchivaris, doch de zaak bleef m. i. twijfelachtig zoolang Uwe Excellentie niet beslist had, en bovendien schenen, indien deze beslissing volgens ons beider gevoelen uitviel, verdere maatregelen ter opsporing van onder partikulieren berustende leenregisters noodig, en ook, met het oog op het groote belang der zaak, gewenscht: immers juist de geschiedenis der leenen moet thans meestal onopgehelderd blijven. Tot heden is echter eene beslissing van Uwe Excellentie niet gevolgd.

Opgave der in druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.

In het begin van het thans loopende jaar verscheen het 1ste deel van de door den ondergeteekende bewerkte uitgave der *Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht over* 1325—1336. Daar deze uitgave zich geheel aansluit bij mijne ambtelijke werkzaamheden en (hoewel in mijn vrijen tijd bewerkt) als het resultaat daarvan kan beschouwd worden, moet ik daarover hier eenigszins uitvoerig

›n. Bij de vele vermeerderingen, die ik in de laatste jaren voor ›rlijk gespolieerde bisschoppelijke archieven verkreeg, had het .ang mijne aandacht getrokken, dat, terwijl de serieën van het oppelijk archief eerst met 1380 à 1390 beginnen, de verspreide › stukken, die ik nu en dan verkreeg, met slechts 2 of 3 .deringen allen betrekking hadden op het bestuur van Bisschop an Diest (1325–1341). Door ruiling met het stads-archief, schenking van regenten van het Burgerweeshuis en van rothe verkreeg ik tal van bescheiden, zich aansluitende aan › uit de collectie van dr. C. Booth afkomstige rekeningen, die dekte in den door mijnen voorganger saamgestelden inventaris rovinciale charters. Zoo kreeg ik over de jaren 1325—1336 ıinder dan 3 registers en 22 rekeningen bijeen, die voor deze een samenhangend overzicht gaven van het beheer van het , — ééne hel verlichte plek in het diepe duister der aan de voorafgaande eeuwen. Deze omstandigheid (van welks oorzaken geen rekenschap kan geven) deed mij besluiten, om de reke-ı niet op te nemen in eene uitgave van alle bewaarde oppelijke rekeningen (hoewel eene volledige uitgave van dit kleine hoopje onder mijne plannen behoort), en evenmin gisters, die voor verreweg het grootste gedeelte uit oorkonden n, voor een eventueel uit te geven oorkondenboek te bewaren, om van het geheel eene afzonderlijke uitgave te vormen. ılleen toch zou het hoofdbestanddeel (het lijvige schuldregister ›n klerk Hubert van Budel) door eene splitsing in losse oor-n het belang verliezen, dat het register op zichzelf in tallooze notities als kenbron der bisschoppelijke administratie bezit, ook zou door de gelijktijdige publicatie der geheele serie in ınd op eenmaal een overzicht van het geheele bestuur van ıicht, zoowel in wereldlijke als in geestelijke zaken verkregen n, zooals wij dat (uit zoo vroegen tijd althans) voor geen ındere gewesten bezitten, — een vaste grondslag voor de kennis ınvang en inrichting van het bisschoppelijk bestuur, waarop onderzoekers konden voortbouwen. Ik heb er aan gedacht, erzicht aan te vullen door de publicatie van alle bekende ıden over de behandelde jaren. Er bestond daartoe eenige ling, omdat het archief der stad Utrecht en de collectie Booth provinciale charterverzameling opgenomen) voor deze jaren ın charters bijzonder rijk zijn. Doch ik heb dit plan opge-, omdat de toestand der kapittelarchieven nog van dien aard t hier met geene mogelijkheid iets volledigs gegeven zou n worden. Liever besloot ik — steeds uitgaande van het plan ›oral het bisschoppelijk beheer te doen kennen — eene andere lling te leveren. Over twee onderwerpen waren de in de ıie aanwezige gegevens zeer schraal: over de Overijsselsche

domeinen (waarvan geene rekeningen uit dien tijd bewaard waren) en over de leenen. De eerste leemte kon aangevuld worden door den herdruk eener korte lijst van 's bisschops hoeven in Salland (door mr. van Doorninck voor eenige jaren uitgegeven uit eene door mr. Grothe aan mijn depôt geschonken lijst fragmenten uit de bisschoppelijke kanselarij van omstreeks 1320), en vooral door een zeer belangrijk manuaal van den rentmeester van Twenthe, dat in zijn tegenwoordigen vorm van 1385 dagteekent, doch blijkbaar eene kopie is van een stuk uit het begin der 14de eeuw, beide stukken derhalve nagenoeg uit den door mij behandelden tijd. De omvang van 's bisschops macht als leenheer kon met volkomene juistheid gekend worden uit een handschrift van mijn depôt, wel is waar iets jonger dan het behandelde tijdvak, maar blijkbaar het oudste stuk dat van dien aard in het bisschoppelijk archief aanwezig geweest is. Ik bedoel eene lijst der bisschoppelijke leenmannen met opgave hunner leenen van omstreeks 1380, voorafgaande aan en zich aansluitende bij de leenregisters. Ik greep met ingenomenheid de gelegenheid aan om dit belangrijke stuk, dat een volledig en authentiek overzicht van alle leenen geeft, in zijn geheel te publiceeren, en om zoodoende ook voor dit onderwerp met betrekking tot het Sticht een zuiverder bron te openen dan voor de naburige gewesten voor alsnog bekend is. Deze drie lijsten zullen als bijlagen bij het eigenlijke hoofdwerk in het 2de deel mijner uitgave verschijnen. Eene eerste schrede zal daarmede gedaan zijn, maar nog lang zal het duren eer de zeer achterlijke historiographie van het Sticht zich op een even rijk materiaal als de andere Nederlandsche gewesten zal kunnen beroemen.

Eene tweede publicatie, die voor een belangrijk deel aan mijn depôt ontleend werd, is de door professor P. L. Muller ondernomene serie *Documents concernant les relations du duc d'Anjou avec les Pays-Bas*, waarvan onlangs het 1ste deel verschenen is. Hoewel deze uitgave niet minder omvangrijk is dan de zooeven besprokene, kan ik echter verder daarover zwijgen, omdat het onderwerp geheel de Generaliteit betreft en het slechts toevallig is, zoo de door de Utrechtsche Staten aangelegde banden met afschriften een groot deel van het materiaal geleverd hebben.

In het Archief voor Nederlandsche Kerkgeschiedenis deel III verschenen eindelijk als toelichting op een artikel over collatierecht de vroeger besprokene twee seriën oorkonden over de geschiedenis der kerken van Amerongen en Buren, door mij ontleend aan het kapittel-archief van St. Pieter.

Ook de ten vorigen jare van Uwe Excellentie in photographische reproductie ontvangene charters van bisschop Aernt van Hoern over de kerkelijke tucht (naar het origineel in het Museum Meerman-Westreenen) zijn onlangs in druk verschenen in het 17de deel van het Archief van het aartsbisdom Utrecht.

Het gebruik, door het publiek gemaakt van het hier tijdelijk berustende gedeelte van het archief der Oud R. C. Clerezij, droeg reeds eene vrucht in de publicatie van de abtskroniek van Marienweerd door den heer James de Fremery (te gelijk met eene oorkonde uit het archief van St. Pieter en twee uit dat der Oud R. C. Clerezij over deze abdij.)

Zelfs van de nauwelijks aangekomene Cheltenhamsche handschriften is reeds een nommer, de memorie van den thesauriergeneraal Joris de Bije over de politiek van Oldenbarnevelt, geheel afgedrukt door professor Fruin in de Bijdragen van het Historisch Genootschap, deel XI. Een uitvoerig verslag van het Maerlanthandschrift werd gegeven door professor Verdam in de Verslagen en mededeelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen afdeeling Letterkunde, deel VI, terwijl eene dergelijke arbeid van dr. J. W. Muller over den Hollandschen Froissart gereed ligt.

Een arbeid, aan de beide laatstgenoemde verzamelingen ontleend en die het Utrechtsche archiefdepôt direct betreft, werd voorbereid. De oudste oorkonden onzer geschiedenis, de Karolingische en Keizerdiplomata van het Bisdom Utrecht, zijn tot nog toe grootendeels slechts bekend uit het 14eeuwsche Liber catenatus van Oudmunster, en wel in afdrukken, niet meer beantwoordende aan de eischen van onzen tijd. De overneming der collectiën van de Oud R. C. Clerezy en van Sir Thomas Phillipps bracht de twee oudste exemplaren van het cartularium, dat deze hoogst belangrijke stukken bevatte, weder binnen de muren van het Utrechtsche archiefgebouw: het Liber donationum en den door Bondam gebruikten, doch sedert verdwenen codex. Het oogenblik scheen dus nu gekomen om eene dringend noodige nieuwe uitgave te ondernemen, en het Historisch Genootschap heeft mij dan ook daarmede belast. Reeds is het Liber donationum (na verkregen verlof tot de uitgave van den Aartsbisschop der Oud R. C. Clerezy) afgeschreven, evenals de oorkonden, die hier ontbreken, doch in den codex van Bondam en in het Liber catenatus bijgevoegd zijn. Twee andere codices van den Dom in de Universiteitsbibliotheek te Leiden en in het Staatsarchiv te Hannover, daartoe in het afgeloopene jaar ter inzage op mijn bureau aangevraagd, zijn doorgezien en zullen later bij de collatie der teksten gebruikt worden. Van het alleroudste in het Britsch Museum berustende handschrift, dat alleen het zoogenaamde cartularium van Radboud bevat, bezit het Utrechtsche gemeente-archief reeds lang een afschrift; ik maakte gebruik van mijn gedwongen oponthoud te Londen (ter gelegenheid van de overneming der Cheltenhamsche handschriften), om dit afschrift op het origineel te collationeeren. De voorbereiding is dus geheel afgeloopen; een volgend jaar hoop ik Uwer Excellentie nader over deze zaak te berichten.

Opgaven der aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en opgave der verliezen, zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.

Zeer talrijk waren de aanwinsten, voor het depôt verkreg Aanleiding daartoe gaf in de eerste plaats de uitvoering het Koninklijk besluit van 9 October 1883 betreffende de over ming der rechterlijke archieven. Ik had vroeger de hoop gekoeste dat bij de van wege Gedeputeerde Staten ondernomen regeling gemeente-archieven de achtergeblevene rechterlijke bescheiden zelf allengs zouden te voorschijn komen, maar dit werk is langzai gevorderd dan ik gehoopt had en de termijn voor de overnem door het Koninklijk besluit gesteld, verliep met het einde van 18 Hoe ongaarne ook, daar ik juist thans met verschillende bezighe overladen was, moest ik dus de hand aan het werk slaan.

Achtereenvolgens bezocht ik daartoe in de maanden September October de archieven der gemeenten Jutfaas, De Bilt, Ze Breukelen-Nijenrode, Bunnik, Houten, Zuilen, Maartensdi Vleuten, Haarzuilens, Ouderijn, Veldhuizen, Harmelen, Amerong Leersum, Doorn, Cothen, Westbroek, Achttienhoven, Loosdrec Woudenberg, Renswoude, Leusden, Stoutenburg, Soest, Baa Eemnes, Hoogland, Bunschoten, Vreeland, Loenersloot, Ruw Vinkeveen, Mijdrecht, Wilnis, Breukelen-St. Pieters en Tienhov De archieven van Abcoude-Proostdij en Abcoude-Baambrugge wa tijdelijk ter regeling naar Utrecht gezonden, en die van Langbro Vreeswijk, Koekengen, Polsbroek, Linschoten en Snelrewaard wa in bruikleen bij het Rijksarchief, zoodat ik deze allen alhier onderzoeken.

Bij deze reizen bleek voldoende, dat de aanvulling van het ninklijk besluit van 8 Maart 1879 door dat van 9 October 1883 v van onnoodig was. De inspectie leverde ruime resultaten: ove behalve te Eemnes, Werkhoven en Odijk, vond ik iets, bij gemeenten (vooral Loosdrecht, Jutfaas, Westbroek, Amerong Breukelen-St. Pieters, Breukelen-Nijenrode, Soest en Mijdre gansche stapels met registers die men verzuimd had af te ge Die afgifte is blijkbaar met de grootste slordigheid verricht. had gemeend, dat althans de belangrijkste stukken, de transp registers, nagenoeg volledig in mijn depôt zouden aanwezig z doch het bleek dat ik mij bedrogen had: ook voor deze seriën v ik vele vermeerderingen. Van sommige gemeenten, die in de lectie geheel niet vertegenwoordigd waren en waar ik derh gemeend had geen oud archief te zullen aantreffen, verkreeg zelfs groote pakken met stukken. In het arrondissement Amersf schijnt (naar ik in éene gemeente vernam) de uitvoering van decreet van 1810 zelfs meer dan 30 jaren uitgesteld te zijn. Ov

heeft men zich bijna uitsluitend beperkt tot het overnemen van de stukken betreffende de vrijwillige jurisdictie: gewis zag men in, dat alleen deze stukken nog eenige waarde hadden voor de praktijk.

Overal waar ik kwam heb ik alle papieren door mijne handen laten gaan. Bij den chaotischen toestand waarin vele soms omvangrijke archieven verkeerden, was het natuurlijk ondoenlijk overal, hetzij dan ten koste van een oponthoud van eenige dagen, alle losse papieren uit te zoeken; deze arbeid zou nagenoeg gelijk gestaan hebben met eene regeling van het archief, waaraan te minder gedacht scheen te moeten worden, nu dit werk juist van andere zijde ondernomen is. Toch meen ik te kunnen verzekeren, dat thans alle registers en alle pakken uit de archieven verwijderd zijn, zoodat alleen hier en daar enkele losse papieren zonder waarde kunnen zijn achtergebleven.

Bij mijn aanzoek om toezending van het uitgezochte ontmoette ik lang niet overal dezelfde bejegening. De meeste gemeentebesturen waren niet alleen niet onwillig, maar zelfs verheugd, langs wettigen weg van een groot deel der oude papieren ontslagen te worden. Anderen maakten wel geen bezwaar tegen de afgifte, maar verklaarden toch het gemis der papieren te zullen betreuren, — eene verklaring, zonderling klinkende in den mond van sommige besturen, wier archieven een verwarde hoop vormden, waarin zij bij voorkomende gelegenheid zeker niet den weg zouden kunnen vinden. Slechts in enkele gemeenten ondervond ik eenige moeielijkheid. Abcoude-Baambrugge en Breukelen-Nijenrode verzetten zich aanvankelijk (in de laatste gemeente werd de afgifte zelfs bepaald geweigerd), maar beiden schikten zich eerlang. Houten, Abcoude-Proostdij en Abcoude-Baambrugge verlangden restitutie van de uitgaven, door hen voor de regeling der stukken gedaan. De beide laatste gemeenten gaven dien eisch op, toen zij vernamen dat die restitutie (gerekend volgens den maatstaf der door hen voor het geheele archief gedane uitgaven) slechts enkele guldens zou bedragen. Houten echter volhardde. Ik meende Uwe Excellentie ook tot inwilliging van dien eisch te kunnen adviseeren, omdat deze gemeente inderdaad voor de ordening en de goede bewaring van haar archief exceptioneel hooge kosten gemaakt heeft. Dientengevolge is aan deze gemeente door Uwe Excellentie bij de afgifte der rechterlijke archieven eene vergoeding van f 64 toegekend. De beide Abcoudes, Jutfaas, Ouderijn en Vleuten eindelijk verlangden de onder de af te gevene stukken schuilende nietrechterlijke bescheiden daaruit te verwijderen of, waar dit ondoenlijk bleek, afschriften te ontvangen. Aan het verlangen van Vleuten kon ik door het uiteennemen van een paar liassen voldoen. Bij de andere gemeenten, waar het deelen gold, waarin dikwijls op dezelfde bladzijde akten van beide soorten geschreven waren, kon

ik echter zoo niet handelen. Ik zette daarom aan de besture uiteen, dat zich bij de overneming (vooral in kleine gerechtei herhaaldelijk dergelijke gevallen hadden voorgedaan, en dat ik i de bestaande onmogelijkheid eener geheel juiste scheiding de stul ken overal had toegewezen aan Rijk of gemeente, naar mate h aantal gerechtelijke of niet gerechtelijke stukken in een band ove woog. Het over en weder leveren van afschriften scheen wegei het groote aantal der questieuse banden en het geringe belang d stukken ondoenlijk. Alleen voor de huwelijksakten wilde ik, wegei het belang dier stukken voor het archief van den burgerlijke stand, eene uitzondering maken. Daarom beloofde ik aan Jutfa en aan de beide Abcoudes tabellen der in de rechterlijke registe hunner gemeenten voorkomende huwelijksakten. In het volgenc jaar zal ik aan deze belofte moeten voldoen.

Vóor het einde van het jaar had ik dus doende van alle gemeei ten de aangevraagde rechterlijke archieven ontvangen. Ik zon daarna aan alle besturen een voorloopig ontvangbewijs, dat lat door een definitief proces-verbaal moet vervangen worden. Vo dat dit geschiedt moeten echter alle stukken gesorteerd en nauv keurig beschreven worden, daar het niet veilig schijnt reçus af geven volgens de beschrijvingen der oude inventarissen of de i der haast gemaakte aanteekeningen, waarop zij aangevraagd e overgenomen werden. Met de ordening der geheele collectie h ik dan ook den heer Fruin dadelijk na zijne benoeming belas verscheidene gemeenten zijn reeds afgewerkt.

Toen ik alles overzien kon, gevoelde ik eenige teleurstelling. aanvulling der seriën stukken betreffende de vrijwillige jurisdict (vooral der transportregisters) was eene verblijdende gebeurteni omdat deze stukken gedurig voor het bewijs van betwiste rechte geraadpleegd worden. Toch is hierin iets bedenkelijks gelege Terwijl vroeger het depôt (althans in den regel) hetzij de serie m nuten van transporten, hetzij de serie transportregisters volledi bezat, komen daar thans veelal de beide seriën naast elkander voo De gemeentebesturen missen juist deze stukken gewoonlijk o gaarne, en het schijnt niet alleen noodeloos ze in dit opzicht kwellen, maar ook met het oog op brandgevaar bedenkelijk bei exemplaren van deze gewichtige akten op ééne plaats te beware Was derhalve de voldoening die mij het resultaat mijner inspecti reis schonk, in dit opzicht niet onvermengd, voor het overi leverde deze arbeid, die mij eenige maanden gekost had, nie dan teleurstelling. De overige stukken hebben voor de prakti eene zeer geringe waarde, en zij bieden slechts bij groote uitzo dering iets wetenschappelijk merkwaardigs. De geschillen en pr cessen tusschen de dorpelingen zijn steeds onbeduidend en stukken zijn bijna allen te jong om uit een geschiedkundig oo

punt (voor de kennis der procedure, van de zeden en gewoonten enz.) belang in te boezemen. Verreweg de meerderheid der bezochte gemeenten bezat toch geene stukken voor 1600; slechts bij groote uitzondering vond ik archiefstukken uit de 16de, te Amerongen en Soest iets uit de 15de eeuw.

De omvang van het verkregene is echter zoo groot, dat aan eene eenvoudige bijvoeging daarvan in den inventaris der rechterlijke archieven niet gedacht kan worden. De geheele inventaris moet omgewerkt en de thans complete collectie in zijn verband op nieuw beschreven worden. Zoodra de processen-verbaal van overneming zullen zijn verzonden, zal ik den heer Fruin met dit werk belasten.

De overneming der rechterlijke archieven was niet de eenige bron van vermeerdering mijner archieven in het afgeloopene jaar. Kort na elkander zonden mij de heeren mr. E. C. U. de Balbian van Doorn en mr. G. [1]) twee verzamelingen handschriften toe, met verzoek die bij mijn depôt in te lijven of ze toe te zenden aan de openbare inrichtingen, waar zij volgens mijn oordeel het best geplaatst schenen te zullen zijn. De hanschriften, door mr. Van Doorn in de nalatenschap zijns vaders aangetroffen, bleken te bestaan in eenige deelen met commentaren op rechtsboeken, processtukken, rechtsgeleerde adviezen, rekeningen en aanteekeningen, allen afkomstig van een 's Hertogenbosschen rechtsgeleerde uit de 2de helft der 18de eeuw (zonder veel belang). Verder uit zes dikke banden met stukken, zoowel origineelen als afschriften uit de 15de—17de eeuwen, verzameld door Philips Helleman, baron van Leefdael, heer van Waalwijk, een Noordbrabantsch genealoog uit het midden der 17de eeuw [2]), en allen betrekking hebbende op familiën uit die streek, eene collectie, die mij scheen van zéér groot historisch belang te zijn. Gemachtigd door den heer van Doorn, heb ik alles namens hem ten geschenke gezonden aan mijnen ambtgenoot in Noordbrabant ten behoeve van zijn depôt.

Leverde mijne bemoeiing met de handschriften van den heer van Doorn geene aanwinsten voor het Utrechtsche depôt, anders was dit met de collectie van den heer G. Het bleek mij reeds spoedig, dat deze zeer omvangrijke verzameling uit zeer verschillende bestanddeelen bestond, en dat zich daaronder bij veel dat minder belangrijk was, ook stukken van groote waarde bevonden. Nadat ik alles zoo goed mogelijk verdeeld had volgens de depôts, waaruit een en ander afkomstig scheen te zijn, verzond ik (met goedvinden van den eigenaar) verschillende kisten en pakken aan de

---

[1]) Op uitdrukkelijk verzoek van mr. G. verzwijg ik zijnen naam.

[2]) Zie over hem een artikel in een Noordbrabantschen Volksalmanak voor 1889, geschreven door J. Th. de Raadt, die echter deze collectie niet gekend heeft.

Rijksarchieven te 's Gravenhage en te Haarlem, aan de Rijksbibliotheken te 's Gravenhage, Utrecht en Groningen, aan de gemeentearchieven van Utrecht, Amsterdam en Rotterdam en aan de bibliotheek van het Friesch Genootschap. Deze laatste bibliotheek, hoewel geene openbare inrichting, verkreeg een deel met handschriften van S. A. Gabbema, omdat de geheele nalatenschap van dezen geleerde onder bewaring van het Genootschap is. Voor mijn eigen depôt behield ik 30 nommers, waarvan bijzondere vermelding verdienen een Utrechtsch formulierboek uit de 15de eeuw, fragmenten van cartularia der heeren van Montfoort en van de abdij van Oostbroek uit de 15de eeuw, een calendarium van het vrouwenklooster van Oostbroek, een pak origineele ingekomene stukken bij de Staten van Utrecht uit de 1ste helft der 17de eeuw, naamlijsten van het stedelijk bestuur van Utrecht en Amersfoort over 1300—1713 en 1332—1636, een sententieboek van Wijk bij Duurstede van 1546/47, en verschillende deelen met aanteekeningen en afschriften van dr. C. Booth.

Juist deze laatste aanwinst had voor mijn archief eene bijzondere beteekenis. De geschiedenis der verschillende spoliatiën van het archief der Staten van Utrecht is voldoende bekend. Vooral vier feiten komen daarbij in aanmerking: 1°. bij de invoering der hervorming en in de daarop volgende troebele tijden zijn vele stukken uit de archieven van kapittelen en kloosters in handen der Utrechtsche geestelijkheid gekomen; 2°. tal van bescheiden uit de archieven van provincie en stad zijn (langs nog niet geheel bekenden weg) geraakt in de reusachtige verzameling handschriften van den Utrechtschen oud-burgemeester dr. C. Booth, die daarbij vele deelen met afschriften en aanteekeningen, door hem en door den beroemden A. Buchelius gemaakt, voegde; 3°. de griffier der Staten van Utrecht Antony van Hilten (1618—1670) hield nagenoeg alle inkomende stukken der Staten onder zich met tal van deelen van verschillenden aard, in het archief der provincie behoorende; eindelijk 4°. werd omstreeks 1816 eene opruiming op groote schaal gehouden door het verkoopen van een paar scheepsladingen archieven op bevel van Gedeputeerde Staten.

Veel is reeds gedaan om deze verliezen, die gedeeltelijk onherstelbaar zijn, minder ernstig te maken. De verzameling van Hilten is in haar geheel aan het archief teruggekomen door schenking van jhr. mr. J. L. A. Martens. De verzameling der Oud R. K. Clerezij berust in bruikleen voor langen tijd in het archiefgebouw; eenige daaruit afkomstige in professor Bondams nalatenschap gevondene stukken zijn met de Cheltenhamsche verzameling teruggekocht en thans ook weder aanwezig. De omstreeks 1816 opgeruimde archiefstukken zijn zeer verspreid geraakt. Vooreerst zijn daaruit tal van stukken als autographen verkocht aan partikulieren,

vooral aan jhr. Beeldsnijder van Voshol, met wiens collectie voor eenige jaren een groote hoop in het depôt terugkeerde; op auctiën zijn bovendien gedurig tal van stukken teruggekocht. Vele deelen en pakken zijn bovendien uit de collectie aangekocht door mr. P. van Musschenbroek en professor J. Heringa Ez.; de eerste zijn (voor zoover zij niet reeds in auctie Musschenbroek teruggekocht waren) bijna allen heroverd met de Cheltenhamsche stukken. De tweede afdeeling, de door professor Heringa gekochte stukken, is in zijne auctie grootendeels gekocht door de akademische bibliotheek alhier en door wijlen professor H. J. Roijaards; van de bibliotheek zijn alle archiefstukken voor eenige jaren overgenomen, de in professor Roijaards bibliotheek opgenomen stukken berusten nog te zamen onder Mevrouw de weduwe Roijaards. Het restant der opruiming van 1816, eene groote hoop losse papieren, werd door Gedeputeerde Staten 20 à 30 jaren geleden in twee partijen teruggekocht. De collectie Booth werd eveneens jaren geleden door Gedeputeerde Staten aangekocht van den heer M L. M. d'Yvoy. Deze behield echter nog eene vrij groote partij handschriften voor zich, die later door hem of zijne erfgenamen ondershands werd overgedaan aan jhr. Huydecoper van Nichtevecht en aan den heer G. De eerste afdeeling werd vermaakt aan jhr. M. P. Smissaert alhier, die mij beloofd heeft, zoodra hij de verzameling zal gesorteerd hebben, de handschriften, die niet van zuiver genealogischen aard zijn, aan het archief te zullen schenken; de door den heer G. verkregen stukken uit de collectie Booth kon ik thans gemakkelijk uit zijne handschriften uitzoeken en bij de hier reeds berustende handschriften van Booth inlijven.

Uit dit overzicht blijkt, dat thans de Utrechtsche archieven, voor zoover dit doenlijk schijnt, nagenoeg weder volledig zijn. Van de groote collectiën althans ontbreken alleen nog de hanschriften van den heer Smissaert, die mij toegezegd zijn en die van wijlen professor Rooijaards.

Eene belangrijke zaak valt nog te vermelden. Voor eenige jaren werd mij door een mij onbekenden persoon bericht, dat zich in handen van eenen pastoor bij Bentheim bevonden eenige Utrechtsche archieven, en wel (zooals mij later toevallig bleek) het archief der aan het kapittel van St. Pieter behoorende goederen in Twente, die in 1770 door het kapittel vervreemd waren. De pièces de resistance van de collectie waren twee origineele oorkonden van de bisschoppen Godebold en Andreas dd. 1119 en 1131, waarbij deze aan het kapittel schonken de kerken van Delden, Enschedé en Ulsen. Ik rapporteerde dadelijk over de zaak aan Uwe Excellentie's ambtsvoorganger en werd op mijn voorstel belast met eene zending tot aankoop, die echter afstuitte op den onwil van den eigenaar. In het afgeloopen najaar berichtte mij nu echter de hoogleeraar Blok, dat hij de beide oor-

konden ontdekt had in het Staats-archief te Osnabrück; de archivaris dr. F. Philippi, dien ik vroeger bij zijne nasporingen naar Utrechtsche Keizer oorkonden behulpzaam had kunnen zijn, had zich bereid verklaard casu quo eene aanvrage om afstand te ondersteunen. Mijne vreugde over deze ontdekking was groot. Aanstonds wendde ik mij tot den Osnabrückschen archivaris, en toen het bleek, dat langs diplomatieken weg onderhandeld behoorde te worden, tot Uwe Excellentie met het voorstel om door Zijner Majesteits Gezant te Berlijn over den afstand te doen onderhandelen. Deze besprekingen hadden een gunstig gevolg: in het begin van het loopende jaar ontving ik van mijnen ambtgenoot te Osnabrück de beide goedbewaarde oorkonden, terwijl mij later door Uwe Excellentie werd opgedragen in ruil daarvoor eenige door de Pruissische Regeering gewenschte boekwerken naar Osnabrück te verzenden. De aldus verkregen aanwinst is van groot belang, want de beide oorkonden behooren tot de oudste, die in originali van Utrechtsche bisschoppen bekend zijn.

De Algemeene Rijksarchivaris had de goedheid mij aan te bieden, eenige in zijn depôt berustende inventarissen van Utrechtsche archieven aan het mijne over te dragen. Twee daarvan, oude inventarissen van het stadsarchief, benevens eene aanteekening van Bondam over een vroeger in het provinciaal archief thans in het stadsarchief berustend register, schenen mij beter in dit laatste depôt geborgen te zullen zijn. Ik nam de vrijheid den Algemeenen Rijksarchivaris in overweging te geven die daar te plaatsen, en dit is (naar ik verneem) geschied. Mijn depôt bekwam alleen eene lijst van stukken, door Bondam aangetroffen in het archief der Oud R. C. Clerezij, die hier eigenaardig thuis behoorde.

Toen ik voor eenige jaren van den griffier der Amsterdamsche Rechtbank overnam de rechterlijke archieven der Vechtstreek, die door het Decreet van 1810 naar Amsterdam verzonden waren, was een register van Abcoude, vermeld op den inventaris van dit depôt door mr. Elias, niet te vinden. Bij het overnemen van het restant van het depôt door den Archivaris in Noord-Holland in het najaar van 1888 werd dit deel ontdekt en mij door mijnen ambtgenoot toegezonden.

Van den burgemeester van Vreeland, die mij raadpleegde over de vraag hoe deze gemeente weder zou hersteld worden in het bezit van haar oud historisch wapen, afwijkende van het haar door den Hoogen Raad van Adel verleende, ontving ik een der drie in het archief voorhandene oude afdrukken van dit oude zegel. De akten waaraan die zegels hangen, zijn waardeloos, en het scheen mij veilig, dat de drie eenig overgeblevene exemplaren van het zegel niet bij elkander bewaard werden: de zegelverzameling van mijn depôt was voor een daarvan de aangewezene plaats.

Op eene auctie te 's Gravenhage werden weder aangekocht eenige bij de Staten van Utrecht ingekomene stukken uit het laatst der 16de eeuw, afkomstig uit de groote opruiming van archieven die omstreeks 1816 plaats had.

Onder de aangekochte boekwerken verdient vermelding een exemplaar van Waitz Verfassungsgeschichte, welk onmisbaar doch kostbaar werk ik reeds jaren lang ter gedurige raadpleging verlangd had bij de hand te hebben, doch waartoe eerst thans de geldmiddelen toereikend waren.

De heer A. Des Tombe te 's Gravenhage had de goedheid mij voor het depôt aan te bieden eene groote portefeuille met door Drakenborch vervaardigde afschriften van stukken betreffende de familie van Renesse. Daar ik echter de origineelen dezer akten (met eenige hoogst zeldzame uitzonderingen) allen in de hier bewaarde leenregisters terugvond, scheen mij deze verzameling hier misplaatst en ik nam de vrijheid den heer Des Tombe (onder dankbetuiging voor zijne welwillende bedoelingen) in overweging te geven, die aan te bieden voor de zeer omvangrijke collectie betreffende dit geslacht, die de heer graaf Th. de Renesse te Bilsen bijeenbrengt met de bedoeling die aan eene openbare wetenschappelijke inrichting na te laten. Voor deze collectie scheen mij de portefeuille van den heer Des Tombe onwaardeerbaar. Naar ik verneem, heeft ZEd. die aan den heer de Renesse aangeboden.

Nog op andere wijze werden mijne archieven vermeerderd: door het afstaan in bruikleen van archieven van eenige kleine gemeenten. De regeling der archieven van gemeenten en waterschappen werd door Gedeputeerde Staten in het afgeloopene jaar opnieuw ter hand genomen. Een eerste gevolg van de herleving dezer zaak was dat eenige kleine gemeenten, die sedert jaren verlangden hunne archieven in het Rijks-archiefdepôt te plaatsen, de machtiging daartoe van Gedeputeerden verkregen. Aanstonds zonden toen de gemeentebesturen van Schalkwijk, Tull en t'Waal, Vreeswijk, Kockengen, Linschoten en Snelrewaard mij de archieven toe ter deponeering in het archiefgebouw. Vleuten, Haarzuilens en Ouderijn, die vroeger mede opneming hunner archieven gewenscht hadden, waren in den loop der jaren daarvan teruggekomen en verlangden thans ordening van wege Gedeputeerde Staten. Daarentegen wendde zich later toen ik de rechterlijke archieven overnam, nog met verzoek om opname tot mij de burgemeester van Polsbroek, wiens archief ik weldra ontving. Deze archieven, waarvan sommige zeer omvangrijk zijn, werden door den heer Fruin gerangschikt en beschreven; daarna zijn processen-verbaal van overneming (met aangehechte inventarissen) in duplo geteekend en uitgewisseld. Alleen voor Linschoten en Snelrewaard is de regeling nog niet afgeloopen, daar de ordening der overgenomene rechterlijke archieven scheen te moeten voorafgaan.

Ook verschillende „verliezen" vallen te vermelden. Aan den Algemeenen Rijksarchivaris zond ik toe een protocol met eenige losse akten van de heerlijkheid Hekendorp en IJsselveer onder Woerden, door mij aangetroffen in het gemeentearchief van Linschoten en met de rechterlijke archieven overgenomen. Uwe Excellentie machtigde mij op mijn voorstel om aan de gemeente Montfoort af te staan een afschrift van het doopregister van den Montfoortschen pastoor J. Duc over 1661—1678, voor eenige jaren met andere stukken op eene auctie gekocht en waarvan het origineel, naar mij bericht werd, te Montfoort niet meer berustte. Aan Uwe Excellentie zond ik toe een bij de regeling der Losse stukken van het provinciaal archief ontdekt Geldersch leenrecht, dat mij toescheen beter in de Geldersche Rijksarchieven geplaatst te zijn, en eenige geteekende plannen van veldslagen uit het begin der 18de eeuw, in dezelfde collectie ontdekt, die ik meende dat wellicht voor het Algemeene Rijksarchief eenig belang zouden hebben. De voor eenige jaren aangekochte hoogst zeldzame catalogus der handschriften van Sir Thomas Phillipps werd, nu die door den aankoop der Hollandsche handschriften voor mij geen belang meer had, op mijn voorstel overgeplaatst naar de Koninklijke Bibliotheek, waar dit stuk (het eenige in Nederland) beter geplaatst scheen. Ik voegde er aan toe eene aanwijzing hoe de ontbrekende supplementen verkregen konden worden; naar ik verneem is dientengevolge het exemplaar thans gecompleteerd.

Over den afstand van een deel van het in 1887 overgenomene archief der Montfoortsche memoriegoederen aan Gedeputeerde Staten, en van eenige stukken over het beheer van het riddergoed Selsö op Seeland aan de Deensche Regeering, berichtte ik Uwe Excellentie reeds in mijn laatste jaarverslag, omdat de behandeling dezer zaken grootendeels tot 1887 behoorde. Op eene vraag van Uwe Excellentie naar in mijn depôt berustende Fransche handschriften of archiefstukken (ter aanbieding aan de Fransche Regeering in ruil voor Nederlandsche archiefstukken) moest ik ontkennend antwoorden.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsehe archieven.

In den loop van het jaar werd mij bericht, dat in het Landes-Archiv te Karlruhe berustten de papieren van den Utrechtschen bisschop Frederik van Baden (1496—1517). Daar het Diversorium van dezen bisschop juist ontbreekt aan de overigens sedert het laatst der 14de eeuw volledige serie, scheen deze mededeeling niet on-

waarschijnlijk. Ik wendde mij aanstonds tot den archivaris met verzoek om inlichtingen. Tot mijn leedwezen werd mij echter bericht, dat over den Vorst te Karlsruhe niets voorhanden was behalve eenige stukken over zijne prebenden te Keulen, Mainz en Straatsburg en eenige familiepapieren.

Gelukkiger slaagde ik in eene andere, nog belangrijker aangelegenheid. Het is bekend, dat sedert de archieven van het Vaticaan eenige jaren geleden door den tegenwoordigen Paus voor het onderzoek opengesteld werden, geleerden van alle nationaliteiten (vooral Duitschers) zich beijverd hebben van deze eenige gelegenheid tot studie gebruik te maken. De oorkonden betreffende verschillende streken in Duitschland zijn verzameld; met de publicatie in extenso en in regest is zelfs op meer dan eene plaats reeds een begin gemaakt. Dat een dergelijk werk, voor Nederland ondernomen, voor onze middeleeuwsche geschiedenis in het algemeen, maar vooral voor die van het bisdom Utrecht een geheel eenig belang zou hebben, kan niemand ontgaan. De zaak had reeds mijne aandacht getrokken, doch scheen onuitvoerbaar. In den afgeloopen zomer meldde zich echter bij mij aan een jong priester, dr. G. Brom, die, naar ik vroeger vernomen had, zich met studiën in het Vaticaansche archief bezig hield. Hij wenschte eene opgave te hebben van de hier berustende pauselijke bullen, ten einde zich de moeite van het afschrijven daarvan te Rome te besparen; immers, zooals mij bleek, hij hield zich bezig juist met het werk, dat ik zoolang gewenscht had, het afschrijven of excerpeeren van alle in de pauselijke registers (beginnende met het eind der 12de eeuw) voorhanden stukken betreffende het oude bisdom Utrecht, dat is ongeveer betreffende het tegenwoordige Nederland. Het werk was tot 1300 reeds voltooid, en de heer Brom wenschte het tot 1400 te vervolgen. Hoogst verblijd door deze ontdekking, trachtte ik hem te helpen zooveel ik vermocht, en daar de heer Brom eene gelegenheid zocht om zijne collectie uit te geven, beloofde ik aan het Historisch Genootschap voor te stellen de uitgave te ondernemen. Ten gevolge daarvan is overeenstemming verkregen en de gegronde hoop bestaat dus, dat, wanneer de heer Brom in dit jaar zal zijn teruggekeerd, het depôt eerlang in het bezit zal komen eener volledige collectie afdrukken van de oudste en dus voor ons (bij de schaarschte van Nederlandsche bronnen over dien tijd) belangrijkste stukken uit dit wereldberoemde depôt, die ons vaderland betreffen.

Bij het aanbod tot afstand van eenige Utrechtsche archief-inventarissen aan mijn depôt voegde de Algemeene Rijksarchivaris opgaven omtrent eenige andere dergelijke in zijn depôt berustende stukken, die hij bezwaarlijk kon afstaan, omdat zij met andere stukken een geheel uitmaken. Hij had echter de welwillendheid aan te bieden, mij die voor langen tijd ter inzage te zenden, om

daarvan kennis te nemen en ze zoo noodig te doen afschrijven. Van dit verlof werd dankbaar gebruik gemaakt door het nemen van afschrift van eenen inventaris door mr. P. van Musschenbroek gemaakt van eene op het Landschapshuis berustende collectie charters, meestal afkomstig van de abdij Oudwijk.

Nog moet ik in deze rubriek melding maken van een paar andere zaken, die wel niet direct leidden tot vermeerdering van het depôt, maar toch mededeeling verdienen, omdat zij indirect nuttige resultaten leverden en bovendien door bemiddeling van dit bureau werden tot stand gebracht. Toen ik de bovenvermelde twee cartularia van den Dom uit de Leidsche bibliotheek en het Hannoversche Staatsarchiv ter inzage ontving, ontdekte ik in elk daarvan een bijna onbekend Utrechtsch kroniekje uit de 1ste helft der 14de eeuw. Het Hannoversche, een bisschopskroniekje van omstreeks 1340, was alleen bekend door het afdrukken der aan het hoofd voorkomende bisschopslijst in de Monumenta Germaniae historica, het Leidsche, een verhaal van de oorlogen tusschen het Sticht en Holland uit de eerste jaren der 14de eeuw, door een gebrekkigen afdruk van Matthaeus achter de kroniek van den Anonymus *De rebus Ultrajectinis*. Beide stukjes, op zich zelf niet bijzonder belangrijk, ontleenden eene bijzondere waarde aan de omstandigheid, dat zij althans iets ouder waren dan de beroemde kroniek van Beka, die omstreeks 1350 aan de Utrechtsche overleveringen voor goed een vasten vorm gaf. Het Hannoversche stuk is hem onbekend gebleven en wijkt dikwijls van zijn verhaal af; het Leidsche heeft hij gebruikt en levert dus een meer authentiek verhaal dan zijne kroniek. Reeds sinds jaren heb ik mij voorgenomen aan eene dringend noodige nieuwe uitgave der Beka-kroniek de hand te slaan; door den aankoop der vroeger bijna ontoegankelijke Cheltenhamsche collectie met hare drie onbekende Beka-vervolgen is het laatste beletsel voor dit werk vervallen. Voor de kritiek van Beka's arbeid en de kennis zijner bronnen is echter het opsporen van Utrechtsche kronieken en verhalen vóór zijnen tijd (waarvan weinig bewaard bleef) bepaald noodig. Ik besloot dan ook dadelijk beide kroniekjes in het licht te geven te gelijk met de ook weinig bekende Annalen van het kapittel van St. Marie, die ik ten vorigen jare in eenen codex van het Museum Meerman-Westreenen teruggevonden had. Deze uitgave (getiteld: „*Drie Utrechtsche kroniekjes* vóór Beka's tijd") is reeds verschenen in het 11de deel der Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap. Ik had er aanvankelijk aan gedacht, daarin eveneens op te nemen eene mij door professor Blok gesignaleerde Utrechtsche bisschopslijst in de Koninklijke bibliotheek te Berlijn. Doch toen ik dit stuk hier ter inzage ontvangen had, bleek het een onbeduidend lijstje uit de 15de eeuw, slechts een paar bladen groot, dat de uitgave niet verdiende. Een afschrift

daarvan berust echter ten overvloede thans in de bibliotheek der stad Utrecht.

Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en partikulieren.

Het bezoek aan mijn archief was drukker dan andere jaren, waartoe ook medewerkte de meer en meer toenemende gewoonte om archieven ter raadpleging naar andere openbare depôts te verzenden. Deze gewoonte, waartegen weinig bezwaar schijnt te kunnen bestaan, vergemakkelijkt de raadpleging der stukken zeer en brengt die binnen het bereik van personen, die anders aan het bestudeeren daarvan niet zouden kunnen denken. Terwijl bijna het geheele jaar stukken van het Algemeene Rijksarchief alhier door de heeren G. W. Kernkamp en Du Quesne van Bruchem geraadpleegd werden, en ik zelf stukken uit de Staatsarchieven van Hannover en Munster en uit de Koninklijke bibliotheek te Berlijn ontving, verzond ik stukken naar de archiefdepôts van Noordbrabant, Noord-Holland en Amersfoort, herhaaldelijk naar de Leidsche bibliotheek en ook meer dan eens naar het Staatsarchiv te Munster. De meeste behandelde zaken verdienen (als van uitsluitend partikulier belang) geene vermelding; van de andere zal ik althans enkele nader bespreken, omdat zij in verband staan met publicatiën, voor de geschiedenis van dit gewest van belang, of om andere reden op zich zelven belangrijk genoeg zijn om vermelding te verdienen.

Ten behoeve van dr. Joseph Hansen, die in de *Publicationen aus den Preussischen Staatsarchiven* een werk over *Westfalen und Rheinland im* 15*den Jahrhundert* zal uitgeven, wendde zich mijn ambtgenoot te Munster dr. Keller herhaaldelijk tot mij met verzoek om inlichtingen over de betrekkingen van de Utrechtsche bisschoppen met Gulik-Cleve, Keulen en Munster in de jaren 1444—1460. In de naar Munster verzondene diversoria van bisschop Rudolf van Diepholt vond dr. Hansen eene geheele serie stukken, die voor hem van belang waren (o. a. over het interimistische bestuur van Cleve door bisschop Rudolf van Diepholt); verschillende charters werden verder door hem uit de door mij geëxcerpeerde charterinventarissen ter overzending aangevraagd, en de onlangs uit het Vaticaansche archief door dr. G. Brom gedrukte stukken over den oorlog tegen bisschop Walraven van Meurs waarop ik de aandacht vestigde, leverden verder nog rijke stof. Ook voor de geschiedenis van het bisdom Utrecht belooft deze publicatie zoodoende veel nieuws te zullen leveren.

Een ander veel omvattend werk, dat mij herhaaldelijk bezig hield, is door eenen landgenoot ondernomen: ik bedoel de publicatie der Notulen van het College tot de Nadere Unie met de daarbij behoorende bijlagen, waarmede de heer J. Trosée zich

onledig houdt. Mijn archief leverde hem een paar elders ontbrekende fragmenten dier zeer verspreide notulen, die ik vroeger tusschen de resolutieboeken van Gedeputeerde Staten van Utrecht ontdekt had; ik kon ook zijne aandacht vestigen op een ander, veel omvattender fragment dier notulen in de resolutieboeken van den Gentschen magistraat, dat professor P. Fredericq mij onlangs gesignaleerd had. Eindelijk bezit mijn archief uit dien tijd honderden brieven aan de Staten-Generaal en de Staten van Utrecht, zoowel in originali als in afschrift. Ook daarvan waren vele voor hem van belang: doch het gemis eener vaste systematische orde in het provinciale archief en de wanorde der kapittel-archieven, bemoeielijkten het zoeken zéér.

Eene uitgave der correspondentie van den beroemden Utrechtschen geleerde Arn. Buchelius (+ 1643) wordt door dr. L. A. van Langeraad beoogd. Een arbeid voor onze beschavingsgeschiedenis van de 1ste helft der 17de eeuw van het hoogste gewicht! Buchell was in betrekking met tal van geleerden en zijne briefwisseling, waarvan nog vele banden en pakken onder de handschriften der Academische bibliotheek en ook in de onder mij berustende collectiën van dr. C. Booth bewaard zijn, zal (mits behoorlijk toegelicht) een rijken schat van bizonderheden kunnen leveren. Ik zeg „behoorlijk toegelicht": *wellicht* zou eene biographie, waarin de meeste brieven (en dagboeken) verwerkt waren, en waaraan de merkwaardigste brieven als bijlagen waren toegevoegd, nog meer nut doen. Een klein tipje van den sluier, die dezen geheelen kring van vooral Utrechtsche oudheidkundigen nog bedekt, kon ik oplichten, toen de heer dr. K. T. Gaedertz te Berlijn (die eindelijk de merkwaardige teekening van een Londensch theater door den Utrechtschen kanunnik Jan Stevenss. de Wit tot gemeen goed gemaakt heeft) mij om inlichtingen vroeg over dezen tot nog toe geheel onbekenden geleerde, die met Buchell nauw bevriend was en in zijne correspondentie telkens voorkomt.

De Directeur van het Grossherzorgliche Badische Generale Landes-Archiv meldde zich bij mij aan, om opgave van stukken, die de biographie van Bisschop Frederik van Baden zouden kunnen toelichten, ter opname van den korten inhoud daarvan in de door hem voorbereide *Regesten der Markgrafen von Baden bis zum Tode Christofs I.* Ik kon hem enkele archivalia en gedrukte stukken opgeven, doch tot mijn leedwezen niet zooveel als van andere bisschoppen, daar, zooals ik boven mededeelde, de hoofdbron, het diversorium, juist van dezen bisschop ontbreekt.

De geschiedenis der bisdomstienden, waarover reeds herhaaldelijk ten behoeve van het Kroondomein onderzoekingen plaats hadden, gaf op nieuw aanleiding tot eenige correspondentie. Als resultaat van mijn onderzoek had ik aangenomen, dat de onder de bisschop-

pelijke domeinen voorkomende tienden niet afkomstig waren van een algemeen kerkelijk (veel min een problematisch algemeen heerlijk) tiendrecht, maar van een domaniaal tiendrecht; ik had het bovendien waarschijnlijk genoemd, dat bepaaldelijk het gezochte Aalwinkeltiend tusschen 1430 en 1529 krachtens een specialen titel door den bisschop was verkregen. De Administrateur van het Kroondomein kon zich echter met deze conclusie nog niet vereenigen en wenschte (met beroep op een vonnis van de Amerfoortsche rechtbank van 1863) aan te nemen, dat de bewuste tienden afkomstig waren van nog ongewijde parochiekerken, over welke tienden de bisschop volgens bovengenoemd vonnis de beschikking had. Het kostte mij weinig moeite aan te toonen, dat dit niet het geval kon zijn. Immers al is de meening der Amersfoortsche rechtbank, dat de bisschop bij de wijding van nieuwe parochiekerken beschikken kon over de bij die kerken behoorende tienden, volkomen juist, het is geheel ondenkbaar, dat die beschikking kon strekken tot bevoordeeling van den bisschop zelven; de prelaat kon daarover alleen beschikken ten voordeele der nieuwe kerk. Immers die tienden behoorden niet, zoo als de Administrateur scheen aan te nemen, vóór de wijding der betrokken parochiekerk aan den bisschop, maar aan de parochiekerk, waaronder de nieuwe kerk vroeger behoorde; deze kerk moest bij de splitsing der parochie ook een evenredig deel harer tienden missen. De tegenovergestelde meening ware alleen aannemelijk, indien men kon aannemen, dat de streek, behoorende onder de nieuwe parochiekerk, vroeger buiten het kerkverband gestaan had, m. a. w. nog heidensch was geweest. Ik staafde mijne meening met verwijzing naar een paar oorkonden over de oprichting van nieuwe parochiekerken, die naast de splitsing der parochie ook die van het parochiale tiend inhielden. Mijne meening, rustende op de kennis der voor het kerkelijk tiendrecht geldende algemeene regelen, outving echter onverwachts nog een afdoenden steun door de ontdekking, die ik later deed, van eene akte in de bovenvermelde lijst van Stichtsche leenmannen van omstreeks 1380, met welks uitgave ik mij bezig hield. Het bleek uit die akte, dat in of omstreeks 1384 Heer Willem van Abcoude en Gaesbeek „ het goet to Drijbergen ende ten Adelwynkel mit alle horen toebehoren " had opgedragen aan den bisschop, die er Heer Willems echtgenoote Maria van Walcourt mede beleend had. Daar in 1459, zooals bekend is, alle goederen der Gaesbeeken, bij het uitsterven der familie, aan het bisdom vervielen, moet ook dit goed aan de bisschoppelijke domeinen gekomen zijn. De bijvoeging achter in elke rubriek der latere domeinrekeningen van goederen te Driebergen (bepaaldelijk van het Aalwinkeltiend) wordt zoo doende op geheel natuurlijke wijze verklaard. Niet alleen werd mijne gissing, dat de Bisschop het tiend tusschen 1430 en 1529 krachtens specialen titel

verkregen heeft, zoodoende afdoend bevestigd, maar ook de titel van aankomst zelf is thans bekend.

De heer Th. graaf van Renesse uit Bilsen wendde zich herhaaldelijk tot mij met verzoek om opgave van alle akten betreffende zijne familie, die mijn archief bevat. Reeds zijn eenige honderden akten opgespoord; het meerendeel daarvan zal afgeschreven moeten worden, terwijl de daarbij voorkomende zegels afgeteekend zijn. Het laat zich aanzien, dat daardoor de verzameling stukken van den heer van Renesse over zijne familie (zooals ik boven zeide voor eene openbare Belgische inrichting bestemd) zeer belangrijk zal vermeerderd worden. Lang zal het echter duren, eer het zeer beperkte personeel van mijn bureau al deze copieën zal hebben gereed gemaakt.

De heer E. Janssen heeft zich weken lang onledig gehouden met het onderzoek van oude oorkonden der kapittelen ter verzameling van gegevens voor het zamenstellen van een arbeid over den oorsprong en de geschiedenis der plaatsnamen in het Sticht, die opgenomen zal worden in de door het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap uitgegevene *Nomina geographica Neerlandica.* Voor de geschiedenis van dit gewest belooft dit onderzoek van veel belang te zullen zijn.

Gedeputeerde Staten wenschten ingelicht te worden over den oorsprong den onderhoudsplicht van drie bij de provincie in onderhoud zijnde bruggen: de Kerkbrug te Zuilen, de brug bij Koningslust buiten Utrecht en de Statenbrug te Langbroek. Den oorsprong van den onderhoudsplicht der Kerkbrug vond ik in eene resolutie van 1634; van de brug bij Koningslust kon ik aantoonen, dat de in 1670 over het onderhoud getroffene regeling nog in 1817 gevolgd werd, zoodat de verandering van het beheer niet uit mijn archief blijken kon. De quaestie van het onderhoud der Statenbrug bleef min of meer onzeker; ik kon alleen aanwijzen, dat die brug gelegd was ten gevolge van het graven der Cothergrift krachtens de resolutie der Staten van 26 Augustus 1635, en dat dus de brug den rechtstoestand had moeten volgen der grift, waarvan de onderhoudsplicht door de geërfden in 1884 is afgekocht; toch blijkt reeds voor dien tijd de provincie de brug onderhouden te hebben.

Ook de beide hier tijdelijk berustende collectiën die der Oud R. K. Clerezij en de uit Cheltenham verkregene handschriften, werden druk geraadpleegd. Uit het archief der Clerezij werd een register met stukken betreffende het bestuur van bisschop George van Egmond te Leiden ingezien door den heer J. de Fremery te 's Gravensande, de brieven van professor P. Merula door dr. W. N. du Rieu te Leiden en door jhr. J. B. van Merlen uit Heemstede, die van verscheidene daarvan afschriften deed nemen; eene Utrechtsche kroniek van de troebelen door den heer J. Ter Gouw te Hilversum; een cartularium der Groenlosche vicarissen door den heer J. F.

Bijleveld te Arnhem; eene lijst der abten van Mariënweerd met eenige stukken over deze abdij door den heer J. de Fremery; eenige brieven van Warner door den heer dr. W. N. du Rieu, het statutenboek van St. Joris te Amersfoort door den heer W. F. N. van Rootselaar aldaar, en het register over het proces van den martelaar Ang. Merula door professor Acquoy (die het met aandrang ter uitgave aanbeval) en door jhr. J. B. van Merlen, die het geheel laat afschrijven. Het Liber donationum van den Dom werd geheel afgeschreven met het oog op de voorgenomene uitgave daarvan door het Historisch Genootschap.

Tot het bezichtigen der verzameling Cheltenhamsche handschriften, hoewel deze nog niet op hare definitieve bergplaats aangekomen en dus eigenlijk nog niet voor het publiek toegankelijk waren, meldden zich tal van personen bij mij aan, nadat het bekend geworden was dat de collectie hier voorloopig geborgen was. Ik meende geen bezwaar te moeten maken hen toe te laten, en deze herhaalde bezoeken hebben ook reeds betrekkelijk rijke vruchten afgeworpen. Uit den aard der zaak waren het voornamelijk de private handschriften die de aandacht trokken; de veel talrijker (en over het geheel belangrijker) archiefstukken zullen eerst behoorlijk gewaardeerd kunnen worden als zij teruggebracht zullen zijn in de depôts waaruit zij afkomstig zijn, en waar zij bestaande leemten zullen aanvullen.

Vooral het kostbare handschrift van Maerlants Spiegel historiaal trok algemeen de aandacht: het werd geraadpleegd door de heeren professor Verdam uit Amsterdam en Moltzer, terwijl professor De Vries te Leiden en de heer N. de Pauw te Gent daarover schriftelijk inlichtingen inwonnen. De memorie van Joris de Bije werd bestudeerd (en uitgegeven) door professor Fruin te Leiden; de Hollandsche vertaling van Froissart door dr. J. W. Muller te Leiden; de groote Latijnsche Beka werd ingezien door den heer J. de Fremery uit 's Gravensande, die daaruit eenige aanteekeningen over de abdij Mariënweerd deed afdrukken. Uit den fraaien perkamenten codex van het Liber donationum van den Dom werden de oorkonden, die niet in den codex der Clerezij voorkomen, afgeschreven voor de uitgave van het cartularium door het Historisch Genootschap. De heeren A. van Lommel, G. W. Kernkamp en J. de Fremery verkregen verder nog inlichtingen over nommers in de verzameling.

Ook over velerlei handschriften, die men onder de uit de bibliotheek van Sir Thomas Phillipps aangekochte stukken hoopte te vinden, werden mij inlichtingen gevraagd. Slechts gedeeltelijk kon ik aan die aanvragen voldoen. De heer J. P. van Visvliet te Middelburg verkreeg opgave van den inhoud van een perkamenten codex over Middelburgsch recht (later met Meermans handschriften

uit Cheltenham naar Berlijn verkocht); de heer professor Acquoy eene dergelijke opgave (sedert door hem gepubliceerd in de Handelingen en mededeelingen der Maatschappij van Letterkunde 1888) over een Dordsch liedeboek uit het begin der 16de eeuw (eveneens afkomstig van Meerman, doch te Cheltenham achtergebleven) en professor de Vries te Leiden een overzicht van den inhoud van een tweeden codex van Maerlants Spiegel historiael, lang door hem gezocht en thans door de Belgische regeering van de erven Phillipps aangekocht. Nasporingen naar de verlorene correspondentie van professor Sibrandus Lubberti te Franeker met Marnix e. a. en van Huygens met Descartes (beiden vroeger in Engelsche auctie-catalogi vermeld) bleven niettegenstaande alle aangewende moeite vruchteloos: deze handschriften berusten vrij zeker niet in de bibliotheek van Sir Thomas Phillipps.

Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Alweder ligt in deze rubriek het zwaartepunt van mijn verslag. Ditmaal echter inderdaad door mijne bemoeiing met de archieven der kleine gemeenten in dit gewest. Ik wensch echter deze aangelegenheid, waarover ik eenigszins uitvoerig verslag geven zal, achtereen af te handelen, en deel dus eerst mede wat er te berichten is over de verdere geschiedenis der *Cheltenhamsche handschriften.*

Ik deelde in mijn vorige verslag mede, dat de aankoop der collectie in het begin van 1888 door de Staten-Generaal bekrachtigd was. In het laatst van Januari ontving ik daarna van Uwe Excellentie de opdracht om de stukken te gaan afhalen. Op 20 Februari zou ik mij te Cheltenham bevinden, de handschriften collationeeren, onder mijn toezicht doen inpakken en verzenden naar het Utrechtsche archiefdepôt, waar zij voorloopig bewaard zouden worden, tot dat zij naar aanleiding van een door mij in te dienen verdeelingsplan tusschen de verschillende Rijksdepôts verdeeld zouden zijn.

Het is onnoodig Uwe Excellentie in bijzonderheden te herinneren, hoe ten gevolge der formaliteiten, waaraan onzerzijds door de eischen der comptabiliteit, anderzijds door de bepalingen van het fideicommissaire testament van sir Thomas Phillipps voldaan worden moest, de afloop mijner zending vertraagd werd; genoeg zij het mede te deelen, dat de handschriften op 29 Februari in volmaakte orde door mij overgenomen werden en 7 Maart daaraanvolgende in het archiefgebouw aankwamen. De ophooping van werkzaamheden gedurende mijne drieweeksche afwezigheid en de drukte in de voorafgaande weken, veroorzaakt door de voorbereidingen mijner reis, waren oorzaak, dat ik eerst in Juli (na het stellen van mijn lijvig jaarverslag over 1887) kon voldoen aan Uwer Excellentie's opdracht om den

voorloopigen, te Cheltenham opgemaakten inventaris te herzien en daarna een plan van verdeeling der handschriften in te zenden. Ook toen echter kon ik nog slechts over een gedeelte een definitief voorstel doen.

De verdeeling der handschriften viel niet moeielijk. De talrijke archiefstukken behoorden natuurlijk teruggebracht te worden naar de depôts, waaruit zij afkomstig waren, (grootendeels naar Utrecht, dat het grootste contingent geleverd had); de particuliere handschriften schenen (voor zooverre zij niet op bepaalde plaatsen betrekking hadden en dus in de archiefdepôts in de provinciën of in de bibliotheken der provinciale genootschappen geborgen kunnen worden) ongeveer gelijkelijk tusschen de vier groote Rijks-bibliotheken verdeeld te moeten worden. Eenige uit stads-archieven afkomstige stukken stelde ik voor, aan deze depôts te restitueeren, hetzij als geschenk of door afstand in bruikleen of verkoop; de waarde der aan elk depôt af te stane stukken scheen te moeten beslissen over de wijze, waarop de restitutie zou plaats hebben.

Moeielijkheid leverden echter de duizenden oorkonden en afschriften daarvan. Deze omvangrijke collectiën moesten stuk voor stuk doorgezien worden, voordat de verdeeling kon plaats hebben; ik achtte het raadzaam, voordat ik dit tijdroovende werk ondernam, vooraf Uwer Excellentie's beslissing omtrent de daarvoor aan te nemen regelen te vernemen.

Dientengevolge stelde ik bij het verdeelingsplan voor: 1°. De charters zooveel mogelijk te verdeelen volgens hunne herkomst, m. a. w. alle oorkonden, waarvan het kon bepaald worden, dat zij uit openbare archiefdepôts afkomstig waren, daarheen terug te brengen. (De enkele stukken, die niet te recht gebracht bleken te kunnen worden, konden niet anders dan geographisch verdeeld worden). 2°. De afschriften geographisch te verdeelen, m. a. w. elk afschrift te verzenden naar het Rijks-archiefdepôt in de hoofdplaats der provincie, waarop het stuk betrekking had. Indien dus eene oorkonde, bevattende eene overdracht van land bij Harderwijk aan het kapittel van St. Marie te Utrecht, in origineel en in afschrift aanwezig was, zou het origineel naar Utrecht (voor het kapittel-archief van Ste Marie), het afschrift naar Arnhem gezonden worden. Dit plan scheen mij het doelmatigst, omdat zoodoende: 1°. de archiefdepôts afschriften bekwamen van stukken, op hunne provinciën betrekking hebbende, waarvan de origineelen elders berusten; 2°. niet altijd de origineelen en afschriften bij elkaar gevoegd zouden worden, hetgeen eenigszins gevaarlijk schijnt. Eene verdeeling van beide collectiën volgens hetzelfde plan scheen daarom niet verkieselijk; wenschte men mijn systeem niet aan te nemen, dan kon m. i. alleen in aanmerking komen opzending van alle afschriften naar het Algemeene Rijksarchief, ten einde daar een centraal depôt

van afschriften aan te leggen. Daardoor zouden echter de provinciale depôts geheel ontbloot worden van afschriften, die toch bij de voorbereiding van gewestelijke oorkondenboeken daar nuttig zijn en vele kosten onnoodig maken konden.

Ik maakte van de gelegenheid gebruik om Uwe Excellentie van advies te dienen over een ten dien einde in mijne handen gesteld schrijven van Burgemeester en Wethouders van Utrecht, die op het vernemen dat onder de Cheltenhamsche collectie verschillende handschriften en tal van charters aanwezig waren, afkomstig uit thans in het stadsarchief opgenomene archieven, Uwe Excellentie in overweging gaven, deze stukken tot herstel van het verbrokene verband in het stadsarchief te plaatsen. Ik kon dit voorstel niet anders dan toejuichen, niet slechts omdat alleen daar de stukken geheel tot hun recht zouden komen, maar ook omdat door dezen maatregel de beschrijving van de talrijke charters, afkomstig van de Utrechtsche begijnen conventen (waarvan de rest thans in het stadsarchief berust) zou bespoedigd worden; op mijn bureau toch, waar nog duizenden charters op de hand van den beschrijver wachten, zou in lange jaren geene gelegenheid zijn deze stukken, die niet in het depôt behooren en dus voor het laatst bewaard moeten worden, te inventariseeren. Daar de collectie omvangrijk was, scheen aan eene schenking in dit geval niet gedacht te kunnen worden; ik stelde dus voor die in bruikleen af te staan of voor den inkoopsprijs in koop aan te bieden.

Op het laatst van het jaar werden mij door Uwe Excellentie eenige opmerkingen over mijn verdeelingsplan toegezonden, met last om de punten, waartegen bedenkingen bestonden, nader toe te lichten. In hoofdzaak werden mijne voorstellen goedgekeurd: bij de verdeeling der handschriften werden slechts eenige opmerkingen over bijzonderheden gemaakt. De afstand van handschriften aan provinciale genootschappen werd onwenschelijk gekeurd. Slechts over de verdeeling der afschriften bestond ernstig verschil. Uwe Excellentie achtte het wenschelijk na te gaan met welk doel deze omvangrijke collectie was bijeengebracht, en indien dit doel opgespoord worden kon, haar bijeen te houden. Was dit onmogelijk, dan scheen eene verdeeling volgens de archieven, waar de origineelen berustten, aanbevelenswaardig, omdat die origineelen, sedert de afschriften vervaardigd werden, gedeeltelijk konden verdwenen zijn.

Ik haastte mij dit schrijven te beantwoorden. Terwijl ik de juistheid der gemaakte opmerkingen over sommige bijzonderheden moest erkennen, handhaafde ik bij andere, onder aanvoering van redenen, mijn gevoelen. Met betrekking tot de plaatsing van handschriften (in bruikleen) in de bibliotheken van provinciale genootschappen merkte ik op, dat zulk eene regeling zeker hare bedenkelijke zijde had; doch dat zij mij toescheen de eenige weg te zijn om te ont-

snappen aan het dilemma om: òf de stukken door vervoer naar een der vier groote Rijksbibliotheken voor de lokale geschiedschrijving minder toegankelijk te maken, òf door plaatsing in de Rijksarchief-depôts in de provinciën de verwarring tusschen openbare en private akten te vermeerderen en de authenticiteit van het geheele depôt op bedenkelijke wijze te benadeelen. [1]) Tegen het aanbevolen systeem van verdeeling der afschriften meende ik eenige bezwaren te mogen opperen. Het terugvinden van het plan, door Bondam, die verreweg de meeste kopieën maakte of liet maken, ontworpen, scheen mij ondoenlijk, sedert Musschenbroek deze stukken naar het schijnt in eene nieuwe geographische orde verdeelde; mocht het blijken, dat deze orde van Bondam zelven afkomstig was en Musschenbroek zijne bijvoegingen in het oude kader opnam, dan scheen mijn voorstel juist het door Uwe Excellentie gewenschte behoud der oude orde het meest te bevorderen. Het verdeelen der afschriften volgens de herkomst der origineelen scheen mij weinig doelmatig, omdat de groote meerderheid der kopieën genomen is uit de kapittel-archieven, die nooit gespolieerd zijn (behalve door Bondam, wiens buit thans heroverd is), zoodat de maatregel in verreweg de meeste gevallen de kopieën naast de origineelen zou plaatsen, hetgeen vermeden behoort te worden. Overigens scheen mij dit geheele vraagstuk van te weinig belang, om het enorme tijdverlies te wettigen, dat het gevolg zou zijn van eene poging om vast te stellen, of van elk der afschriften de origineelen of andere kopieën nog in het depôt aanwezig waren.

Eene beslissing over deze zaak mocht ik nog niet ontvangen, zoodat de collectie nog steeds in mijn archiefgebouw bewaard wordt.

Eene poging, door mij ondershands aangewend, om enkele merkwaardige Hollandsche handschriften, die met de Meermanniana uit Cheltenham naar de Koninklijke Bibliotheek te Berlijn waren verhuisd, te verkrijgen, mislukte. Men toonde zich wel geneigd de Hollandsche handschriften en bloc over te doen, doch geen losse nommers, en geen enkel der Latijnsche handschriften op Nederland betrekking hebbende. Slechts 3 nommers der Meermanniana hebben voor ons overwegend belang: het Chronicon Egmondanum, het register van handvesten en ordonnantiën van Middelburg en het liedeboekje der 15de eeuw. Het laatste was te Cheltenham achter-

---

1) Ter adstructie mijner meening deelde ik mede, dat (naar ik te Cheltenham vernam) in Engeland een archiefstuk, dat buiten het depôt afgedwaald is, indien het later teruggekocht wordt, niet in dit depôt teruggebracht, maar in eene bibliotheek geplaatst wordt, omdat het gedurende zijne afwezigheid door private bijvoegingen zijn karakter als authentiek stuk kan verloren hebben, en een archief — zal het bewijskracht hebben — uitsluitend uit zoodanige akten behoort te bestaan. Wellicht eene overdrijving, doch zeker van een juist beginsel

gebleven; het eerste bleek niet te verkrijgen. Er bleef dus all over de perkamenten codex over Middelburgsch recht, die, belangrijk ook, vervangbaar scheen, daar het Middelburgsch chief zelf nog twee fraaie perkamenten codices bezit, die vern delijk in hoofdzaak hetzelfde zullen bevatten. Ter wille van handschrift alleen scheen mij dus de aankoop der talrijke voor waardelooze nommers niet wenschelijk.

Hiermede is alles medegedeeld, wat betrekking heeft op Cheltenhamsche collectie, die weder meer dan honderd nomn mijner agenda vulde. Ik ga thans over tot het verslag van verrichte met betrekking tot de archieven der kleine gemeen in de provincie.

De ordening en inventarisatie der *archieven van gemeenten waterschappen* van wege Gedeputeerde Staten, die sedert de noeming van mr. van Hasselt te 's Hertogenbosch geheel staakt was, is dit jaar met kracht hervat. Zooals ik ten vori jare reeds voorloopig mededeelde, wendden Gedeputeerde Sta zich in het begin van 1888 tot mij met verzoek om aan zing van een geschikt persoon om dit werk voort te zetten. voldeed daaraan door voordracht van een tweetal, waaruit mr. Fruin Th. Az. benoemd werd. Daar de heer Fruin wel door z dissertatie zijnen aanleg voor geschiedkundige studiën bewezen l maar met archiefwerk nog weinig bekend was, stelde ik voor (d er bezwaar bestond, dat hij de werkzaamheden voor Gedeputee Staten onder mijn toezicht zou verrichten) dat hij ter oefen eenige kleine gemeentearchieven, die ik wist dat gereed lagen in bruikleen afgestaan te worden, op mijn bureau zou rege Nadat dientengevolge de archieven van de gemeenten *Schalku Tull en 't Waal*, *Kockengen* en *Vreeswijk* door hem onder n toezicht geregeld waren, is hij in den zomer met zijnen arl begonnen. Het pas begonnen werk dreigde door de spoedig daa gevolgde benoeming van mr. Fruin tot Commies-Chartermeester mijn bureau weder gestaakt te zullen worden. Teneinde dit te vc komen, was ik vooraf met Gedeputeerde Staten in overleg getre over de voorwaarden waarop eene combinatie van beide betı kingen mogelijk zou zijn. Zooals ik reeds boven vermeldde, v ik Gedeputeerde Staten bereid in dit opzicht met mij samer werken; alleen werd het voorbehoud gemaakt, dat ik den l Fruin verlof zou verleenen om den sinds jaren opgehoopten a terstand thans dadelijk geheel af te werken door de regeling va vijf opgenoemde archieven. Met Uwer Excellentie's voorkennis ik dit goedgekeurd, en de hoop bestaat dat eerlang deze werkza heden zullen afloopen.

Ik verheug mij dat zoodoende deze zeer gewenschte zaak w in gang gebracht is. Van mijne zijde kon ik eenigszins medev

ken om den goeden gang daarvan te bevorderen, eensdeels door het opwekken der gemeentebesturen die ik ter overneming van rechterlijke archieven bezocht, om zich bij Gedeputeerde Staten aan te melden, anderdeels door aan Gedeputeerden de gemeenen, die geneigd schenen om hunne archieven te doen regelen, te signaleeren. Toen mijne inspectiereis volbracht was, zond ik bij Gedeputeerde Staten een uitvoerig rapport in, houdende een overzicht van den toestand der kleine gemeentearchieven, die ik thans allen door eigen aanschouwing kende, met opgave van alle bijzonderheden die mij voor Gedeputeerden wetenswaardig schenen met het oog op de ondernomene regeling. Eene nieuwe aanschrijving aan de gemeentebesturen scheen mij thans, nu ik de hoofden der gemeenten allen gesproken en de zaak uitgelegd had, wellicht eenige kans op slagen te zullen bieden. Ik hoop dat in mijn volgend jaarverslag belangrijke resultaten in dit opzicht zullen kunnen vermeld worden.

Ik had gehoopt dat, indien de bovenbedoelde regeling der kleine archieven in de provincie van wege Gedeputeerde Staten sneller gevorderd was, eene inspectiereis der archieven niet alleen overbodig, maar zelfs ongewenscht zou geworden zijn, om eventueele conflicten door het dubbele toezicht van wege Rijk en provincie te voorkomen. Daar de termijn, bij het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879 voor de overneming der rechterlijke archieven gesteld, echter drong, viel thans aan geen uitstel meer te denken en ik heb de reis ondernomen, zoodat ik thans alle oude archieven door eigene aanschouwing ken en voldoende op de hoogte ben om voortaan (mocht het verlangd worden) van hier uit het toezicht te houden over eventueele maatregelen.

Het eerst bezocht ik de archieven in de omstreken van Utrecht. Te *Jutphaas* vond ik een omvangrijk archief, netjes in portefeuilles en pakken bewaard en in eene afzonderlijke kast geborgen. Er was indertijd een inventaris opgemaakt die zeer uitvoerig was en met zorg vervaardigd scheen, doch in het gebruik niet altijd juist en nauwkeurig bleek. Het archief van *Veldhuizen* vond ik op het gemeentehuis te *Harmelen*, waar ook het archief dezer gemeente berustte. Beide archieven verkeerden in een zeer voldoenden toestand. De stukken waren met zorg uitgezocht en in nette portefeuilles vereenigd of in eenvoudige banden gebonden. Onder opzicht van den burgemeester had een der ambtenaren ter secretarie tegen eene gratificatie dit werk verricht en een doelmatigen inventaris van elk archief opgesteld. Jaarlijks werd op de begrooting een klein postje gebracht voor het binden der nieuw bijkomende stukken en ter belooning van den met het bijschrijven der inventarissen belasten persoon. Op het gemeentehuis van Breukelen vond ik het archief van *Breukelen-Nijenrode* en ook in een afzonderlijk vertrek

(naar men mij zeide) de archieven van Breukelen-St. Pieters en Tienhoven. Het volumineuse archief van Breukelen-Nijenrode verkeerde in een wat het uiterlijk betreft, niet onvoldoenden toestand en was in eene kast in de raadkamer behoorlijk geborgen. Ook was er een gedrukte inventaris, doch absoluut onvoldoende, daar de inhoud van elk stuk slechts met één woord was aangeduid, welke woorden daarna alphabetisch in den inventaris waren gerangschikt. Orde bestond er derhalve geheel niet; zelfs waren de serieën dikwijls gescheiden. Er waren hier stukken van 1540 af; de oudste nommers waren echter meest rechterlijk archief. Het archief van Tienhoven, dat ik hier aantrof, was geheel onbeduidend en begon eerst met het eind der 18de eeuw. Het was bewaard en geïnventariseerd volgens dezelfde zonderlinge methode als dat van Breukelen-Nijenrode. Evenmin boden de stukken van *Breukelen-St. Pieters* iets belangrijks. Ik vond er slechts één oud stuk, een gerechtsregister van Breukelerveen, dat ik overnam. Een inventaris was niet te vinden. Men verhaalde echter dat in het oude gerechtshuis van Breukelerveen nog een hoop oude stukken, voornamelijk betreffende waterschapsaangelegenheden, aanwezig was, doch geheel zonder orde. Toen ik mij later, vergezeld van den burgemeester, daarheen begaf, bleek het geheele zeer omvangrijke archief van *Breukelerveen*, vermengd met de archieven van den polder en der veenderij aldaar te berusten. Het was in verschillende kisten op zolder gevonden en de burgemeester hield zich thans bezig met het herstel der orde volgens een ouden inventaris; waarna de pakken in papier gewikkeld en in kasten geborgen werden. Ik trachtte zoo goed het in der haast ging, de archieven van het gerecht, den polder en de veenderij te scheiden, en ried den burgemeester de hulp van Gedeputeerde Staten in te roepen; doch de belangstelling van den gemeenteraad bleek te gering om eenige uitgaven daarvoor te doen verwachten. Bij deze gelegenheid deelde de burgemeester mij mede, dat hij ook te *Tienhoven* een zeer omvangrijk archief ontdekt had, dat op den bovenvermelden gedrukten inventaris niet vermeld, doch thans op dezelfde wijze als de collectie te Breukelerveen door hem behandeld was. Ook aan dit archief bracht ik een bezoek en bevond het nu althans eenigermate geordend en behoorlijk bewaard. De tocht naar Breukelerveen leverde mij tevens eene nieuwe bijdrage tot de geschiedenis van ons archiefwezen; de oude vrouw, die het vroegere gerechtshuis bewoonde, verhaalde dat zij in vroeger jaren groote pakken archieven, waarmede men geen raad wist, had zien *begraven*. Daar de gemeente voor $^9/_{10}$ uit water bestaat, mag het wel overbodig heeten naar deze collectie alsnog een onderzoek in te stellen. — De archieven van *Vleuten* en *Haarzuilens* (dat is: De Haar Zuilens gerecht of het gerecht de Haar, toebehoorende aan den heer van Zuilen) vond ik op het gemeentehuis van

Vleuten, met uitzondering van eenige oude zettingen, die ongelukkigerwijze geïsoleerd aan De Haar berusten en dus gevaar loopen verloren te gaan. De archieven van beide gemeenten waren geheel verward en door elkander gemengd; ook vele waterschapsstukken bevonden zich daaronder. De gemeenteraad had vroeger aan Gedeputeerde Staten machtiging verzocht, om het archief aan het Rijk in bruikleen te geven, doch daar de zaak was blijven slepen, wenschte men thans liever regeling met hulp van Gedeputeerden. De verwarring was grenzeloos, doch daar het omvangrijke archief voor een groot deel bestond uit zettingen, stemregisters en pakken huwelijksakten, zal de regeling aan deskundigen niet veel moeite kosten. Onbevredigend was de toestad te *Zeist*. Het oude archief was niet omvangrijk. Er bestond een inventaris, waarin echter bij onderzoek verschillende stukken, die ik ontdekte, bleken te ontbreken. De orde, die vroeger bestaan had, was verstoord en de stukken, die niet genommerd waren volgens den inventaris, lagen weder dooreen. Het zal echter weinig moeite kosten, de orde van den inventaris te herstellen. Aan *de Bilt* vond ik een archief, dat keurig bewaard was in 7 nette portefeuilles, waarvan 5 gevuld waren met rechterlijke bescheiden. Er bestond geen inventaris, doch daar al wat thans nog aanwezig is, bestaat uit zettingen, eenige registers over de ontvangst van den 50sten penning en een paar losse stukken, kan dit ook nauwlijks noodig heeten. Het archief van *Maartensdijk* is eveneens onbeduidend. Het bestaat slechts uit eenige registers; een inventaris schijnt daarom onnoodig. De berging is voldoende. Het waterschaps-archief, dat ook weinig omvangrijk is en afzonderlijk bewaard wordt, is geïnventariseerd. Troosteloos was de toestand te *Westbroek*. Eene rij deelen (meestal raadsnotulen en ander nieuw archief), in eene geslotene kast in de raadzaal op den beganen grond geplaatst, bleek geheel beschimmeld en grootendeels verteerd van de vocht. Gelukkig was het oude archief bijna geheel op den zolder geplaatst, waar het in drie geslotene kasten op voldoende wijze bewaard werd. Ik vond daar behalve het zeer omvangrijke oude gemeente-archief ook dat van het waterschap en zeer veel van de veenderij, alles bestaande uit losse papieren, die in de meest volledige wanorde verkeerden. Hoewel ik veel rechterlijk archief ontdekte en door overneming redde, is het overblijvende zoo omvangrijk, dat regeling zonder deskundige voorlichting onmogelijk is. Ik raadde dus sterk tot het aannemen van hulp van Gedeputeerde Staten; doch de burgemeester was van meening, dat, hoewel de gemeente niet arm was, van de belangstelling der gemeenteraadsleden het maken van eenige kosten niet te verwachten was. In de kerk, die een fraaien toren bezit, vond ik een bisschopsbeeld, afkomstig van eene graftombe uit de 14de eeuw. Het lag zeer ongeschikt in eene nis op het koor; de tombe,

die ouden van dagen nog gezien hebben, was verdwenen. Geene inscriptie is aanwezig; het is mij echter gebleken, dat de afgebeelde persoon is Boudewijn van Sterkenburch, wijbisschop van Jan van Arkel (+ 1366). Vele wapenborden der familie Rennenberg vercieren (in vrij wel verwaarloosden toestand) het koor. Niet veel beter was het gesteld met het archief van *Achttienhoven*. Oud en nieuw archief waren daar geborgen in twee kasten en eene groote kist. Wel waren hier de stukken eenigermate gesorteerd, maar toch waren zij niet in volgorde gebracht, veel min geïnventariseerd, zoodat het bijna onmogelijk was den weg te vinden. Daarbij was het archief zeer ongunstig geplaatst in eene kamer in eene boederij. Ook hier geldt hetzelfde als van Westbroek: regeling zonder deskundige hulp was bijna ondoenlijk, doch werd niet verlangd; al ontbreken de middelen niet. Te *Ouderijn* vond ik eenen toestand, gelijk aan dien te Vleuten. Een omvangrijk archief, bijna geheel uit losse papieren bestaande, in volkomene wanorde opgestapeld in eene groote kast, die overigens voor de bewaring geschikt was. Doch men verlangde ook hier naar eene regeling (vroeger had men plaatsing in het Rijksarchief gewenscht) en op de begrooting van het aanstaande jaar waren reeds f 100 uitgetrokken ter tegemoetkoming in de kosten. Het archief van *Houten* is eenig in de provincie. De burgemeester heeft voor eenige jaren de regeling ter hand genomen. Er bestaat thans een goede inventaris van de hand van mr. van Hasselt. Het geheele archief is op kostbare wijze gebonden en geborgen; jaarlijks worden de nieuwe toevoegselen op dezelfde wijze in orde gemaakt en op den inventaris bijgeschreven. De kosten van een en ander hadden volgens den burgemeester wel f 1800 bedragen. Te *Bunnik* was daarentegen de wanorde grenzeloos. Op den zolder van het gemeentehuis vond ik, gedeeltelijk op rekken, doch grootendeels op den grond een enorme hoop oud papier, die bij onderzoek bleek te bestaan uit de archieven (oude en nieuwe) der gemeenten *Bunnik*, *Odijk* en *Werkhoven*, benevens van de kerk van Bunnik en zeven waterschappen. Alles was geheel verward, het beheer van den vorigen secretaris schijnt te wenschen te hebben overgelaten. Ik vond o. a. in den verwarden hoop niet alleen stukken van de laatste jaren, maar zelfs eene portefeuille met waterschapsstukken, voor een paar jaren goed geordend en geïnventariseerd toegezonden door de gemeente Houten; waar zij in het archief ontdekt waren; ook boeken, waaronder Fransche romans enz. waren daarbij. Daar alles goed bewaard was, scheen de toestand niet onherstelbaar, maar deskundige hulp was onmisbaar. Ik wees het gemeentebestuur op de wenschelijkheid om de hulp van Gedeputeerden in te roepen, waartegen hier te minder bezwaren konden bestaan, daar de massa wel groot was, maar de kosten over vele besturen verdeeld konden worden. De burgemeester en de secretaris (beiden eerst kort in

:) toonden zich tot zulk een maatregel zeer geneigd en beloofden t Gedeputeerde Staten te zullen wenden. De gemeente *Zuilen* en archief, dat, in het huis des burgemeesters (gedeeltelijk op etarie, gedeeltelijk op den zolder) geborgen, in minder gunsti- stand verkeert. Het is geheel in wanorde, doch daar het groo- ls uit gebonden deelen bestaat en het oude archief weinig g heeft, zou het gemakkelijk te regelen en te inventariseeren Te betreuren is het, dat de stukken allen zeer vochtig zijn. ıd hier stukken uit het archief van *Westbroek*, die ik voor- daarheen te verzenden.

het oude Overkwartier vond ik niet vele archieven die mij ıbekend waren. Te *Cothen* werd het kleine archief in eene) den grond der raadzaal bewaard; het was vochtig en slechts kig gerangschikt. *Doorn* bezit zeer weinig archief, geheel ıde uit losse stukken, die voor eenige jaren in nette banden igd zijn. Uiterlijk laat de toestand dus niets te wenschen maar te betreuren is het, dat de rangschikking der stukken banden verre van gelukkig is, zoodat het uiterst moeielijk ; zekerheid de aan- of afwezigheid van een gezocht stuk te teeren. De kerk dezer gemeente bezit een fraaie gothieke ›nt, die echter min gelukkig in een hok geplaatst is. Het : gemeentehuis van *Leersum* bergt een omvangrijk archief, geheel uit losse papieren bestaande, netjes in portefeuilles rd, doch geheel ongeordend, zooals het op de zolders van de gemeentehuis gevonden is. Hulp van deskundigen is hier d noodig. Te *Amerongen* bevond ik den toestand iets beter. ·chief is groot en behoorlijk in kasten geplaatst. Eenige orde chter niet te ontdekken. Aan eene inventarisatie is men r begonnen, doch het werk werd als hopeloos gestaakt. De ıg zal hier gemakkelijker zijn dan te Leersum, omdat men ıds veel in banden gebonden heeft, zoodat de groote massa kelijk gemakkelijk te overzien is. Amerongen en Leersum nden de eigenaardigheid, dat hier vele stukken betreffende ›ge heerlijkheid aanwezig waren die de ordening bemoeielijk- och die ik natuurlijk, voorzoover ik die onder de duizenden tukken ontdekken kon, overnam. De kerk van Amerongen gs opgeknapt) prijkt met een bijzonder rijken en grooten in het koor bevinden zich de wapenborden der van Reede's -19de eeuw), waaronder fraaie stukken, bijna allen hersteld ouden glans prijkende, behalve enkele (de oudste maar niet chtste), waarvoor geene plaats meer was. De beelden van van Reede en zijne gemalin uit het laatst der 16de eeuw, enige jaren op het kerkhof opgegraven (het zijn de overblijf- van de graftombe, gebeeldhouwd door den beroemden Utrech- Colijn de Nole), bevonden zich op het kasteel Amerongen ren niet te zien.

In Eemland was ik nog geheel niet geweest, zoodat alle archieven (behalve Amersfoort) nog bezocht moesten worden. Ik deed dit achtereenvolgens. Op het gemeentehuis van Leusden berusten de archieven van Leusden en Stoutenburg. Dat van *Leusden*, zeer omvangrijk en uitsluitend uit losse stukken bestaande, is geheel ongeordend in eene kast geborgen. De regeling schijnt moeielijk; maar daar het archief voor een groot deel bestaat uit zettingen, die in pakken bijeengebonden zijn, is de zaak niet zoo bezwaarlijk als men aanvankelijk geneigd is te meenen. Een postje is op de begrooting gebracht in de hoop, dat Gedeputeerde Staten zich de zaak zullen aantrekken. Ongeveer hetzelfde geldt van het archief van *Stoutenburg*, dat in hetzelfde vertrek, doch afzonderlijk bewaard wordt. Het archief bestaat uit eene geheel ongeordende hoop losse papieren, die in hunne vroegere bergplaats veel van vocht geleden hebben. Ook hier was eene som gelds beschikbaar, indien Gedeputeerden wilden helpen. In beide archieven bleek duidelijker nog dan elders de heilzame invloed van de invoering der Fransche administratie met haar stelsel van uniform beheer en strenge contrôle. Terwijl het archief tot het begin der 19de eeuw tot eene verwarde massa vormde, bleken hier (zooals trouwens bijna overal) de weinige stukken uit den Franschen tijd nog uitnemend in orde. Ongelukkig is deze gunstige toestand na het verslappen der contrôle niet blijvend geweest: de latere stukken zijn gewoonlijk weder minder goed geordend. De Fransche inrichting van het beheer is nergens behouden. Te *Soest* werd ik verbaasd door de massa deelen en pakken, die de secretaris uit verschillende kasten en hokken van het zeer enge gemeentehuis te voorschijn bracht. Er was geene gelegenheid tot behoorlijke berging en dus natuurlijk ook niet de minste orde in de stukken. De burgemeester was aan eene inventarisatie begonnen, doch had de zaak als hopeloos weder gestaakt; te eerder omdat hij zich (even als het gemeentebestuur van Amerongen) ten taak gesteld elke akte te beschrijven, een arbeid die natuurlijk tal van jaren zou vorderen. Hoewel ik het gemeentebestuur gelukkig door overneming van eenige stapels rechterlijk archief meer ruimte kon verschaffen, blijft toch de overige massa nog te groot dan dat men van het gemeentebestuur zelf regeling zou kunnen verwachten. Ik wekte op tot het vragen van hulp van Gedeputeerden; doch naar men zeide was er weinig belangstelling bij den raad der gemeente, die niet rijk is. Toch mag dit motief niet gelden: de ordening zal medevallen, door verwijdering van het nieuwe archief en dat der kerk van Soest, die met het oude gemeentearchief vermengd zijn. Het nieuwe archief kan door de ambtenaren der secretarie geordend worden; de kerk behoort eene bijdrage te geven en de rangschikking van het oude archief zal betrekkelijk niet veel tijd kosten, daar bijna alle stukken nog in de oude banden

pakken vereenigd zijn, zoodat niet alle papieren behoeven te
rden uitgezocht. Het archief is bijzonder volledig en oud: ik
ıd er zelfs een register van 1486 (trouwens zonder veel belang),
ik echter moest overnemen. *Baarn*, oudtijds eene stad, later
e hooge heerlijkheid, bezit desniettegenstaande bijna geene oude
kken; van het oude gerecht *De Vuursche* vindt men hier wel
ı meer, maar toch weinig. De bewaarplaats, aan het archief in
ruime nieuwe gemeentehuis aangewezen, was uiterst ongeschikt
zéér vochtig. Het gemeentebestuur had echter den loffelijken
atregel genomen om een archivaris (baron d'Aulnis) aan te stel-
. Wel is waar slechts op eene geringe jaarlijksche toelage,
ır voldoende, omdat de bezigheden zich in hoofdzaak bepalen
het bijhouden van den inventaris van het nieuwe archief, ter-
l die van het oude slechts eenige nommers groot kan zijn. De
r d'Aulnis geeft zich echter veel moeite; niet alleen is de inven-
s keurig bewerkt, maar hij heeft bovendien eenen ligger aan-
egd, waarin hij alles aanteekent wat hem over de geschiedenis
. het dorp meldenswaardigs voorkomt. De oude kerk van het dorp
men bezig was op schandelijke wijze te verknoeien tot eene
:kante met cement bestrekene moderne hal met ijzeren pilaartjes,
gt eenige fraaie grafzerken (o. a. een van eenen heer van Zuijlen
. Brakel omstreeks 1650) en de helft van den gothieken doop-
t, onlangs bij de „restauratie" der kerk in den grond ontdekt.
; oude archief van *Eemnes* (het nieuwe is te Baarn) vond ik in
e vochtige kast in de dorpsherberg te Eemnes-Buiten. Het is
omvangrijk, doch bestaat hoofdzakelijk uit rekeningen (van
gemeesters, armmeesters enz.); een dorpeling, de heer van der
nder, regelde het en vervaardigde een bruikbaren inventaris.
zelfde persoon toonde mij het archief van het waterschap, dat
uit het gemeente-archief uitgezocht had en bij zich aan huis
raarde. Het is niet oud, doch omvangrijk; de inventaris, hoe-
niet altijd juist, is met veel zorg gemaakt. In de kerk berust-
, naar men mij zeide, twee geslotene kisten met oude stukken
ıkelijk het archief der kerk); doch het mocht mij niet gelukken
inhoud te zien. Overigens levert de kerk van Eemnes-Buiten
l merkwaardigs. De groote fraaie toren van rooden en witten
n herinnert aan dien van Amerongen. Van binnen was de kerk
eger geheel voorzien van een eikenhouten paneelwerk met orna-
ıten, die aan den gothischen stijl herinneren, waarop inscriptiën
:sten?) geschilderd waren; op vele plaatsen was dit paneelwerk,
eel geverfd, nog aanwezig. Het gewelfde plafond van 1790 is,
wel overgeschilderd, niet slecht. De kerk bezit nog 3 fraaie
kkroontjes, waarvan 2 van bijzonderen vorm (niet gothiek); een
ıien predikstoel van 1604, geheel gelijk aan die van de Utrecht-

sche Buurkerk (1); een zeer fraai koorhek van 1618; een eenvoudig doophek van 1649; een gestoelte van den ambachtsheer uit de 18de eeuw, alles van gesneden eikenhout, doch helaas geverfd. In het koor vindt men verschillende zeer oude borden met teksten en eene leelijke oude schilderij. Te *Hoogland* toonde men mij een klein hoopje oude registers, waarvan ik de helft als rechterlijk archief herkende en overnam. Naar het schijnt, bezitten echter de waterschappen aldaar veel archief; wellicht kan daaronder iets uit het gemeente-archief schuilen. Te *Bunschoten* vond ik in het gemeentehuis geen archief, maar den zwaar beschadigden kleinen doopvont, een monolieth met profielen zonder ornamenten, die (niet zeer doelmatig!) als zitbank is ingericht. De burgemeester toonde mij echter twee diepe en donkere kasten in zijn salon, die geheel gevuld waren met hoopen losse papieren, grootendeels nieuw archief. Het was onmogelijk dezen berg papieren te sorteeren; ik ontdekte echter een paar banden reehterlijk archief die ik overnam. De burgemeester verklaarde, dat er niets anders was. Leverde de jacht op oude papieren niet veel resultaat, ik vond er antiquiteiten van anderen aard. Het geheele dorp (vroeger stad) Bunschoten is ééne antiquiteit, die geheel afgelegen van den grooten weg, haar oud karakter ongeschonden bewaard heeft. De lange dorpsstraat, door rijen gesnoeide boomen beschaduwd en bevolkt door de boerinnen in haar levendig gekleurd eigenaardig kostuum, schijnt te wachten op de komst van Cornelis Pronk, om eene kleine aquarel te leveren voor de kunstboeken van een 18de-eeuwschen verzamelaar. Doch ook de herinneringen uit vroegeren tijd ontbreken niet. Het gelukte mij niet in de kerk door te dringen, daar de koster, bevreesd voor eene verrassing der kerk gedurende den strijd tusschen hervomden en doleerenden, voor den vreemden „man" de voordeur gesloten hield en alleen door het even opgeschoven venster zijne weigering om mij in de kerk toe te laten, kenbaar maakte. Doch op het kerkhof vond ik (eenig voorbeeld, dat ik ken!) nog den rooster, die vroeger over de ringsloot aan menschen den toegang gaf tot de poort, dien hij aan het vee weigerde; de kerkhofmuur was nog gedeeltelijk in wezen en de plaats der sloot, kenbaar aan eene laagte van het terrein. Merkwaardig is ook de oude stadsgracht, die als eene sloot (soms eene dubbele) in het weiland het terrein der oude stad nog geheel omgeeft. Blijkbaar is de gracht bij de verheffing van Bunschoten tot stad in het laatst der 14de eeuw gegraven in de hoop op een snellen aanwas, die echter uitgebleven is; vandaar dat het dorp

(1) Met opschrift: „*Pi ergen Geerbrans weeduwe saliger heeft dit ghefondeert tot mimori anno* 1604."

slechts een klein gedeelte beslaat van het eens tot stad bestemde stuk grond.

Het eenige minuten verder gelegene visschersdorpje *Spakenburg* (eenmaal bestemd tot haven van het kanaal door de Geldersche vallei, dat Utrecht met de zee zou verbinden) draagt een niet minder ouderwetsch karakter. Het gehucht *Renswoude* bezit slechts zeer weinig oud archief; denkelijk zal het archief der heerlijkheid op het kasteel rijker zijn. Het geheele gemeente-archief is geborgen in eene kleine kast en bleek zeer vochtig te zijn. Eenige orde was er niet; de bergplaats was ook te klein voor eene ordelijke plaatsing. Veel grooter is het archief van *Woudenberg*, dat eene groote kast in de raadzaal geheel vult. Het bevat vele losse stukken en de regeling is dus niet zeer gemakkelijk. Men had er zich daarom toe bepaald, de kast in eenige vakken te verdeeleu, ieder van welke geacht werd de stukken omtrent een onderwerp te bevatten. Iets meer te bereiken was ondoenlijk gebleken. Ik heb ook hier zeer aangedrongen op het inroepen der hulp van Gedeputeerde Staten; de kosten kunnen bij een groot en welvarend dorp als Woudenberg nauwelijks eenig bezwaar maken.

In het oude land van *Montfoort* en in de baronie van *IJselstein* vond ik niets meer te doen, daar alle gemeenten, die nog oude archieven bezitten (behalve de steden Montfoort en IJselstein) mij die nu of vroeger in bruikleen hebben afgestaan.

Mijn laatste reis gold het Nederkwartier der provincie. De archieven van *Loenersloot* en *Ruwiel* vond ik te Ter Aa in het nieuwe gemeentehuis van Loenersloot en Ruwiel, dat voor de helft op den bodem van elk der twee gemeenten staat. Het oude en nieuwe archief der beide gemeenten lag geheel dooreen in eene vochtige kast, die voor de behoorlijke berging veel te klein was, in een bekrompen vertrekje. Ik vond hier een charter (een bijna eenig feit in de provincie): het octrooi van 1643 over de verandering van buurrecht in schepenrecht. Men wenschte zeer de hulp van Gedeputeerden, hoewel de gemeenten arm waren. Ik vermoed echter, dat dit geen bezwaar zal leveren; immers daar het archief meest bestaat uit pakken met zettingen, zou de regeling gemakkelijk zijn. Te *Vreeland* vond ik door de goede zorgen van den burgemeester, die groot belang stelde in het oude archief, ook de oude stukken van *Nichtevecht* (slechts drie deelen). Vreeland bezit slechts enkele registers, waarvan ik de helft als rechterlijk archief moest overnemen. De burgemeester vermoedde, dat de ambachtsheer (mr. Hooft van Vreeland te Amsterdam) en de gemeente Nederhorst nog stukken uit het Vreelandsche archief bezaten; over dit laatste heb ik geschreven aan mijnen ambtgenoot in Noord-Holland. Ik ontdekte te Vreeland ook drie gerechtsbrieven met het oude zegel van Vreeland, waarvan de burgemeester er (zooals

ik boven vermeldde) een voor de zegelcollectie van mijn archief afstond. Het archief te Loenen had ik reeds vroeger bezocht; in het voorbijgaan bezichtigde ik nu echter de kerk, versierd met een toren van rooden en witten steen, volgens het model van Amerongen en Eemnes. In het vroeg-gothische koor van tufsteen merkte ik op een blijkbaar reeds bij den bouw dichtgemetseld venster met merkwaardige tufsteenen traceering, bestaande in eene lelie op langen steel. Van binnen bevat het koor de zeer fraaie grafzerk van Ant. van Aemstel (omstreeks 1525) en de rijk versierde en bijzondere fraaie wapenborden der familie Moens uit de 17de en 18de eeuwen, goed bewaard, doch behoefte hebbende aan eenige spijkers om de losgeraakte voegen weder te verbinden en aan eene laag vernis om weder in de oude pracht te schitteren. Verbazend groot was de omvang van het archief der gemeente *Loosdrecht*, dat gedeeltelijk in eene kast ter secretarie, doch grootendeels in eene enorme kist op den zolder geborgen was. Ook het archief van polder en veenderij en de meest verschillende prullen bevonden zich daarbij, en het geheel was in een waren chaos door elkander geworpen. Bij het doorzien ontdekte ik er veel rechterlijk archief (ook betreffende het hooge gerecht), dat ik overnam; het archief begint met het eind der 16de eeuw. De burgemeester, zeer overtuigd van het troostelooze van den toestand, had zich reeds voor lang om hulp tot Gedeputeerde Staten gewend, en hoopte zeer, dat die spoedig komen zou. Mijn laatste bezoek gold de drie om de Rondeveenen gelegene gemeenten Vinkeveen, Wilnis en Mijdrecht. Ik merkte daar eene gewoonte op, die gewis uit overoude tijden stamt. Elk huis is slechts te bereiken door een beweegbaar bruggetje, aan het eind waarvan zich bevindt een kruis op eene staak (die tevens als handvatsel voor het draaien dient), blijkbaar tot het afweren van booze geesten; in den loop der eeuwen is echter het kruis aan de meeste bruggetjes tot een klaverblad vervormd. Te *Vinkeveen* toonde mij de burgemeester een hoopje vochtige oude papieren, slecht bewaard en gebrekkig gerangschikt, waarvan door ZEd.Achtbare een lijstje was opgemaakt. Te Mijdrecht vernam ik dat er veel archief op den zolder te Vinkeveen lag of gelegen had, doch de burgemeester ontkende dit. Het kleine *Wilnis* bezit slechts weinig oud archief, dat echter (te zamen met het nieuwe archief) behoorlijk geborgen en door den secretaris zeer net geordend is; een alphabetische index der in omslagen vereenigde stukken maakt het mogelijk om den weg in het archief te vinden. Veel omvangrijker is het archief der welvarende gemeente *Mijdrecht*. Het ruime gemeentehuis bevat eene afzonderlijke archiefkamer met geslotene kasten betimmerd, die echter te weinig ruimte voor eene behoorlijke plaatsing der deelen bevatten. Misschien is dit ongerief vervallen, nu ik veel rechterlijk archief (ook betreffende het hooge

at) overgenomen heb. Het archief was uitnemend bewaard, ade stukken geborgen in nette portefeuilles, de nieuwe in ge banden gebonden. Het was door den gemeente-secretaris end en van een alphabetischen klapper voorzien zooals het ef van Wilnis.

was dan mijne inspectiereis volbracht. Ik veroorloof mij naar lding daarvan nog eenige opmerkingen te maken.

algemeene indruk der reis was in alle opzichten treurig. De ring der archieven laat bijna overal te wenschen over, zoolat zelfs gevaar voor verlies bestaat. Geen oud archief werd tden te Hoenkoop, Kamerik, Lopik, Maarn, Veenendaal, ge Langerak en Zegveld. Toch werden van al deze gerechten 11 rechterlijke archieven overgenomen; het is niet te denken d het toen aanwezige juist uit rechterlijk archief bestond, t het overige na 1811 moet verloren geraakt zijn. De oude even van Baarn, De Bilt, Breukelen-St. Pieters (behalve Breureen), Bunschoten, Hoogland, Laagnieuwkoop, Maartensdijk, evecht, Vinkeveen, Vreeland, Wilnis en Zeist zijn geheel luidend, zoodat daar zeer veel moet verloren geraakt zijn. Op an plaatsen die ik boven opnoemde, bedreigt de vocht het ef met vernietiging. Elders bestaat het archief dikwijls voor eer groot deel uit pakken of hoopen losse papieren, die, als estand niet veranderd wordt, onfeilbaar langzamerhand te le gaan. Met de ordening der stukken is het nog treuriger d. Over het algemeen kan men zeggen dat slechts daar, waar an Hasselt of mr. Fruin aan het werk geweest zijn, de regeepaald voldoende is. Er zijn uitzonderingen, maar het zijn chts zeer enkele; eene herziening van de gemaakte inventa: is overal gewenscht, soms bepaald noodig: zij alleen kan *kerheid* geven dat de regeling goed is. En hoe zou dit anders en zijn? Het oude archief eener gemeente is geschreven met oningewijden moeielijk leesbare letters, ingedeeld volgens een vreemd systeem van administratie, en wat het ergste is, het at geregeld uit verschillende archieven. Bijna elke gemeente vormd uit vele oude gerechten, wier archieven dus in het ente-archief vereenigd en vermengd zijn; doch bovendien is overal het archief van het waterschap, soms ook nog dat van erk en de veenderij met het archief vermengd. De splitsing archieven vereischt kennis der oude toestanden en ervaring. n dus in buitengewoon gunstige gevallen kan eene door niet ndigen tot stand gebrachte regeling geheel gelukken.

de toestand goed worden, dan behoort m. i. het volgende schieden. De oude archieven moeten allen door den van wege uteerde Staten gezonden ambtenaar geordend en beschreven en. Bij gemeenten, die zelf eene regeling hebben tot stand

gebracht, behoort die regeling nagezien, en zoo noodig verbeterd of op nieuw gemaakt te worden. Te gelijk moeten de stukken dan, voorzoover zij daarvoor in aanmerking komen kunnen, in eenvoudige doch stevige banden gebonden, de rest van portefeuilles voorzien worden. De kosten zijn bijna altijd onbeduidend: vele gemeenten bezitten slechts zeer weinig archief, anderen hebben reeds zelven eenige orde geschapen, die het werk vereenvoudigt, bovendien zijn Gedeputeerde Staten bereid de helft der kosten te betalen. Zoo goed als nergens kan derhalve zulk eene uitgave *voor ééns* een bezwaar zijn. Doch van gemeenten, die deze kleine opoffering niet kunnen of willen doen of die geene geschikte drooge bewaarplaats bezitten, mag dan ook gevergd worden, dat zij hunne stukken in bruikleen geven aan het Rijk, dat ze gratis voor haar wil beheeren.

Zoodoende zou voor het moeielijkste deel, de oude archieven, een voldoende toestand geschapen worden, waaraan de gemeenten slechts de hand te houden hadden. De regeling van het nieuwe archief, waarmede de gemeentebesturen bekend zijn, kan aan hen toevertrouwd worden. Men regele slechts eens de massa over 1813—1889, waarbij wellicht soms iets opgeruimd kan worden: het bewaren van *te veel* stukken brengt op den duur het behoud van het geheel in gevaar, en de gemeentebesturen kunnen zelven best beoordeelen, wat *in het nieuwe archief* blijvend belang heeft. Voor het behoud der orde schijnt mij het te Harmelen en op enkele andere plaatsen gevolgde systeem het meest aanbevelenswaardig 1) Men trekke jaarlijks een klein sommetje uit voor het archief, (er is niet veel noodig !) en wijze eenen ambtenaar der secretarie tegen eene kleine toelage aan om voor het archief te zorgen. Indien dan jaarlijks de nieuwe bijkomende stukken gebonden en op den inventaris gebracht worden, kan in kleine gemeenten *voor weinige guldens 's jaars* de toestand gemakkelijk op den duur bevredigend blijven.

Hetgeen een dergelijken maatregel verhindert is niet geldgebrek, maar gebrek aan belangstelling, aan kennis van het belang van het archief. Ware belangstelling vond ik slechts te Abcoude, Baarn, Cothen, Driebergen, Eemnes, Harmelen, Houten, Jutfaas, Montfoort en Vreeland. Deze belangstelling moet opgewekt worden; de gemeentebesturen moeten tot het inzicht gebracht worden, dat het behoud en de regeling van hun oud archief nu en dan hen voor zeer belangrijke financieele schade kan vrijwaren. Het is te hopen, dat het aan Gedeputeerde Staten gelukken zal, dat besef bij de colleges te doen ontwaken.

---

1) De toestand te Houten is nóg gunstiger, maar deze schijnt mij niet als voorbeeld te moeten dienen. Er is daar onnoodige weelde en door te hooge eischen te stellen schrikt men af en brengt men het voortzetten van het werk op den duur in gevaar.

Dit is te hopen in hun eigen belang, uitsluitend in hun eigen belang, want van hoeveel gewicht deze papieren ook zijn voor de kennis der oude locale toestanden, daarbij bepaalt zich dan ook hunne waarde. [1]) De waarde uit een meer algemeen oogpunt is mij zéér tegengevallen. Ik zeide boven, dat ik slechts in twee gemeenten stukken van de 15de eeuw overnam; ik kan er hier bijvoegen, dat ook stukken uit de 16de eeuw uiterst zeldzaam zijn, en daar het een vaste regel is, dat de rechterlijke akten met meer zorg geregistreerd en bewaard zijn dan de administratieve, kan men over het algemeen stellen, dat thans (na de overneming der rechterlijke archieven) de archieven der kleine gemeenten in dit gewest eerst met de 17de eeuw beginnen. In die stukken zijn de gegevens voorhanden voor de kennis der zeer ingewikkelde inrichting der veenderijen; er kan hier en daar eene akte over waterschapsaangelegenheden schuilen, die belang heeft; maar overigens zijn bij het behoud uitsluitend locale belangen betrokken. Indien morgen alle archieven van kleine gemeenten door een ongelukkig toeval te gronde gingen, zouden de geschiedvorschers (ook de beoefenaars van rechtsgeschiedenis en beschavingsgeschiedenis) daarom zelfs geene lichte rouwkleederen behoeven aan te trekken, Zoover ik zie, zou, nu de bescheiden van het oude kadaster in het Rijksdepôt in veiligheid gebracht zijn, *geenerlei* algemeen belang daarmede gemoeid zijn, en indien ik blijf aandringen op overbrenging der verwaarloosde archieven naar het Rijksdepôt, geschiedt dit *uitsluitend* in het welwegrepen belang dier gemeenten zelven. Mij als archivaris zou die overbrenging zéér veel moeite en geenerlei genoegen brengen.

Nog enkele kleine maatregelen, die naar aanleiding van mijne inspectiereis betreffende verschillende archiefdepôts in dit gewest door mij genomen werden, verdienen ten slotte kortelijk vermelding.

Toen ik de archieven der gemeenten Linschoten en Snelrewaard in bruikleen overgenomen en voorloopig gerangschikt had, bleken daaronder te berusten verscheidene stukken uit de archieven der waterschappen in de buurt van Linschoten, die voor een paar jaren door mr. van Hasselt gerangschikt en geïnventariseerd zijn. Ik deed daarvan mededeeling aan Gedeputeerde Staten, die aan mr. Fruin het bijwerken der inventarissen hebben opgedragen, zoodat deze archieven thans volledig geworden zijn.

Ter gelegenheid van eenige nasporingen omtrent het archief der gemeente IJselstein, trok het mijne aandacht, dat de inventaris van dit archief verscheidene nommers bevatte, die hoogstwaarschijnlijk behoorden in het archief der baronie van IJselstein, dat

---

[1]) Ik heb bij het volgende alleen het oog op de dorpsarchieven, die der kleine steden hebben natuurlijk eene hoogere waarde.

in het Algemeen Rijksarchief berust; van sommige nommers viel dit met zekerheid aan te nemen. Ik vestigde daarop de aandacht van den burgemeester, die verklaarde geen bezwaar te zullen maken tegen de afgifte, indien mijne gissing bij onderzoek juist bevonden werd. Van een en ander heb ik kennis gegeven aan den Algemeenen Rijksarchivaris.

Bij mijn bezoek te Mijdrecht werd mij medegedeeld, dat in de pastorie van dit dorp sinds jaren berusten twee kisten met oude beschrevene papieren, die behoorden tot het archief der proosdij van St. Jan, wellicht ook gedeeltelijk tot het archief der gemeente Mijdrecht. Hoewel deze mededeeling mij (althans wat het archief der Proosdij betrof) weinig waarschijnlijk voorkwam, daar het in den aard der zaak scheen te liggen, dat deze papieren (zooals de overlevering inderdaad beweert) berustten in Duitschland onder de erfgenamen van den laatsten proost den Prins van Nassau-Weilburg, werd mij zóó stellig verzekerd dat het bericht juist was, dat ik meende toch nader te moeten informeeren. Ik schreef dus aan den pastoor, den heer Kanne, die mij echter aanstonds berichtte dat de bedoelde kisten slechts oude gedrukte theologische boeken bevatten.

De burgemeester van Vreeland deelde mij mede, dat op het buitengoed zijns vaders te Loenen in eene kist berustte het archief der heerlijkheid Cronenburch, die aan een zijner familieleden behoorde. Hoewel de burgemeester mij mededeelde dat de inhoud weinig belangrijk scheen, vroeg ik verlof om dit archief te mogen inzien. Immers, zelfs al mocht het geene papieren van eenig belang bevatten, het had voor mij eenige aantrekkelijkheid, omdat ik zeer zelden het archief eener heerlijkheid gezien heb en het mij belang inboezemt te weten, uit welke stukken zulk een archief gewoonlijk is samengesteld. De gelegenheid daartoe is zeldzaam, daar de eigenaars gewoonlijk een onbegrijpelijk vooroordeel koesteren om de inzage daarvan te vergunnen. Spoedig berichtte mij de burgemeester dat het verlof verleend was; tot heden heb ik echter nog geene gelegenheid gehad om mij naar Loenen te begeven. Een volgend jaar hoop ik Uwe Excellentie daarover te berichten.

Hiermede is dit lijvige verslag ten einde. Een druk en vol jaar ligt achter mij. Moge een volgend jaar mij meer rust geven en mij zoodoende in staat stellen Uwer Excellentie als vroeger ook over de vorderingen van ordening en inventarisatie mijner archieven een en ander mede te deelen.

Utrecht, Mei 1889.

De Archivaris der Rijksarchieven in Utrecht,

S. Muller Fz.

Het oud provinciaal archief in Friesland.

Ter voldoening aan de bepalingen van artikel 17 mijner instructie heb ik de eer aan Uwe Excellentie door tusschenkomst van den heer Algemeenen Archivaris van het Rijk het verslag van het oud-archief in Friesland voor het jaar 1888 te doen toekomen.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

De in mijne vorige jaarverslagen medegedeelde ongunstige toestand bleef nog dezelfde. Vóoral op de stukken, die in de zeer vochtige benedenvertrekken geplaatst zijn, zou een langdurig verblijf in dit gebouw een allernadeeligsten invloed hebben. Het is daarom zeer te hopen, dat in dezen toestand spoedig verandering kome.

De eigenaar van het gebouw laat telkens het dak nazien, maar niettemin verschijnen gedurig nieuwe lekkages. Daarom is de zolder, waar, na de overbrenging uit het gouvernementsgebouw, voorloopig nog eenige archiefstukken geborgen waren, nu geheel daarvan ontruimd.

Om de hypotheekboeken van Leeuwarden, die van den hypotheekbewaarder overgenomen werden, te kunnen plaatsen, werden in een der vertrekken eenige nieuwe planken aangebracht.

Toestand der reddings- en brandblusschmiddelen.

Op den toestand der beide extincteurs werd voortdurend toezicht gehouden.

Het aantal brandzakken bedraagt thans 45.

Wat de veiligheid der in het Gerechtshof geborgen archieven betreft, moge hier vermeld worden, dat in dit gebouw de noodige extincteurs aanwezig zijn.

Het personeel.

De amanuensis wijdde zich met den meesten ijver aan het ordenen en inventariseeren der bescheiden, welke dagteekenen na 1795,

met welk werk hij ten vorigen jare begonnen is. Wegens de vele spoedeischende werkzaamheden, vóoral door de rechterlijke archieven veroorzaakt, kon echter de ordening nog niet geheel voltooid worden.

Toestand der archiefverzamelingen.

In den toestand kwam wederom eenige verbetering.

De hieronder te noemen losse stukken werden, nadat zij geordend waren, in portefeuilles, voorzien van opschriften, geborgen. Gedeeltelijk werden die stukken ook gestempeld.

Van de hypotheek-boeken, die zooals ik in mijn vorig jaarverslag mededeelde, deels in ontredderden toestand verkeerden, onderging een gedeelte reeds de noodige reparatie en werd, zoo dit noodig was, van eenen nieuwen band voorzien.

De verzameling boekwerken, 250 titels bevattende, werd gecatalogiseerd, van nummers voorzien en gestempeld.

Van de rechterlijke archieven, die naar den zolder van het Gerechtshof zijn overgebracht, hebben slechts enkele door vervuring bizonder geleden, doch over het algemeen mag de inwendige toestand bevredigend genoemd worden.

Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.

Verreweg het grootste gedeelte van het jaar werd aan de rechterlijke archieven besteed. Terwijl ik in het vorige jaar 17 gemeente-archieven bezocht, stelde ik, met het oog op den termijn in het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141) bepaald, in dit jaar in nog 24 gemeente-archieven een onderzoek naar rechterlijk archief in. Namelijk in de gemeenten:

Achtkarspelen, Ængwirden, Ameland, Baarderadeel, Barradeel, 't Bildt, Dantumadeel, Doniawerstal, Ferwerderadeel, Hemelumer Oldephaert en Noordwolde, Hennaarderadeel, Hindeloopen, Idaarderadeel, Kollumerland en Nieuwkruisland, Menaldumadeel, Oostdongeradeel, Ooststellingwerf, Opsterland, Rauwerderhem, Schiermonnikoog, Smallingerland, Tietjerksteradeel, Utingeradeel en Wijmbritseradeel, en voorts moest mijn bezoek aan gemeenten, waar ik in het vorige jaar mijn onderzoek begonnen maar niet had kunnen voltooien, herhaald worden.

Hoe wenschelijk een plaatselijk onderzoek in die archieven is bleek mij uit de omstandigheid, dat ik in 18 archieven rechterlijke stukken aantrof, waar ik die niet verwacht had volgens het rapport over de rechterlijke archieven door mijnen voorganger uit schriftelijke opgaven te zamen gesteld. Slechts in 6 gemeenten

vond ik geene rechterlijke stukken meer; namelijk in: Ængwirden, 't Bildt, Ferwerderadeel, Hennaarderadeel, Ooststellingwerf en Schiermonnikoog.

Uit 33 gemeenten en voorts van het kantongerecht te Bergum en de arrondissements-rechtbank te Heerenveen werden in dit jaar de rechterlijke archieven overgebracht.

De rechterlijke archieven, welke zich te Bolsward bevinden, werden niet overgebracht, wijl Burgemeester en Wethouders aldaar, na de benoeming van eenen archivaris, aan Uwe Excellentie het verzoek hadden gericht de rechterlijke archieven bij het gemeentebestuur te laten berusten en tevens de daarbij behoorende stukken, die zich al hier mochten bevinden, in bewaring te mogen ontvangen. Op mijn deswege door Uwe Excellentie gevraagd advies ontving ik alsnog geen nader bericht.

De volgende rechterlijke archieven werden in den loop van dit jaar door mij overgenomen en op den zolder van het Gerechtshof geplaatst.

A. Van de gemeentebesturen:

Achtkarspelen.

Recesboek van 1571—1574 (voorin proclamatiën, achterin sententiën, beide van dezelfde jaren).

Pleidooiboeken van 1599—1602, 1611—1632, 2 deelen.

Taxatieboek van 1624—1659, 1 deel.

Proclamatieboeken van 1780—1804, 1806—1810, 7 deelen.

Inventarisatieboeken van 1602—1608, 1614—1657, 1666—1673, 11 deelen.

Weesrekeningboek van 1718—1737, 1 deel.

Likwidatieboeken van 1570—1732, 7 deelen.

Decreetboek van 1621—1683, 1 deel.

Ameland.

Reces- en Proclamatieboeken van 1627-1683, 1685-1706, 10 deelen.

Recesboeken van 1621—1627, 1712—1728, 1737—1742, 1744—1771, 6 deelen.

Proclamatieboeken van 1744—1752, 1763—1783, 2 deelen.

Hypotheekboeken van 1634—1651, 1667—1743, 4 deelen.

Weesboeken van 1559—1615 (meest losse katerns, eenige ontbreken), 1674—1696, 3 deelen.

Boelgoedsboek van 1787—1796, 1 deel.

Notulenboek van het Gerecht van 1800—1811, 1 deel.

Register van gepasseerde instrumenten voor Baljuw en Gerech van 1808—1811, 1 deel.

Baarderadeel.

Recesboeken van 1554—1561, 1588—1591, 1604—1608, 1634—1806, 16 deelen.
Crimineele Informatieboeken van 1753—1786, 1796—1806, 2 deelen.
Sententieboeken van 1605—1616, 1635—1804, 7 deelen.
Weesboeken van 1586—1590, 1609—1612, 1623—1631, 1634—1643, 1648—1654, 1650—1657, 1661—1754, 1759—1811, 21 deelen.
Weesrekeningboeken van 1608—1613, 1661—1683, 1686—1711, 1713—1725, 6 deelen.
Autorisatieboeken van 1723—1810, 2 deelen.
Decreetboek van 1723—1777, 1 deel.
Proclamatieboeken van 1578—1605, 1637—1811, 15 deelen.
Protocolboeken van 1800—1810, 3 deelen.
Hypotheekboek van 1613—1616, 1 deel.
Consignatieboek van 1725—1804, 1 deel.
Collateraalboeken van 1716—1806, 3 deelen.
Processtukken, 1 pakket.

Barradeel.

Processtukken, 1 pakket.

Dantumadeel.

Collateraalboek van 1716—1805, 1 deel.
Borgtochtenboek van 1751—1805, 1 deel.
Registratieboek van jacht en visscherij van 1803—1806, 1 deel.
Missives enz. van 1799—1811, 1 pakket.

Dokkum.

Recesboek van 1799—1806, 1 deel.
Informatieboek van 1800—1801, 1 deel.
Protocolboeken van 1803—1811, 2 deelen
Registers van Decreten van 1604—1618, 1632—1652, 2 deelen.
1 pakje losse stukken.

Doniawerstal.

Reces- en Proclamatieboeken van 1632—1731, 14 deelen.
Recesboeken van 1731—1771, 2 deelen.
Informatieboeken van 1734—1806, 2 deelen.
Interlocutoir Sententie- en Taxatieboek van 1614—1627, 1 deel.
Sententieboeken van 1581—1590, 1614—1760, 5 deelen.
Proclamatieboeken van 1604—1809, 11 deelen.
Weesboeken van 1618—1689, 1696—1795, 19 deelen.

Inventarisatieboek van 1733—1785, 1 deel.
Autorisatieboeken van 1656—1729, 1731—1804, 3 deelen.
Boelgoedsboeken van 1704—1768, 1773—1798, 18 deelen.
Hypotheekboeken van 1614—1784, 11 deelen.
Collateraalboek van 1796—1803, 1 deel.
Registratieboek voor 't klein zegel (schuldbrieven) van 1806—1811, 1 deel.
Idem (koopbrieven) van 1806—1811, 1 deel.
Ingekomen missives bij het Gerecht van 1805—1809, 1 pakket.
Processtukken, rekeningen van curatoren, inventarissen enz., 23 pakketten.

Franeker.

Processtukken, inventarissen enz.

Franekeradeel.

Recesboek van het 8ste district (Barradeel en Franekeradeel) 1806—1811, 1 deel.
Crimineel informatieboek van 1718—1732, 1 deel. (hierin aangifte van 't collateraal van 1719—1732).
Autorisatieboek van 1743—1794, 1 deel.
Protocolboeken (registratie van koopbrieven) van 1688—1717, 1722—1811, 9 deelen.
Collateraalboeken van 1732—1806, 2 deelen.
Registratieboek van visscherijen van 1750 (hierin autorisatiën van 1695—1734.)
Processtukken, enz.

Harlingen.

Gerechtelijke resolutieboeken van 1788—1795, 2 deelen.
Resolutieboek van de Schepenbank van 1806—1811, 1 deel.
Borgtochtenboek van 1776—1805, 1 deel.
Judicieele stukken van 1791—1811, 5 deelen.
Missives van den Procureur-Generaal van 1806—1810, 5 deelen.
Extracten uit het boelgoedsboek van 1806—1811, 6 deelen.
Registratieboek van certificaten enz. van 1790—1799, 1 deel.
Idem van dispositiën enz. (voor 't zegel) van 1806—1807, 1 deel.
Missives, 1 pakket.

Haskerland.

Collateraalboeken van 1717—1806, 2 deelen.

Hemelumer Oldephaert en Noordwolde.

Recesboeken van 1660—1688, 1698—1790, 6 deelen.

Informatieboek van 1803—1810, 1 deel.
Resolutiën van het Gerecht van 1786—1802, 1 deel.
Inventarisatieboeken van 1689—1783, 1786—1811, 4 deelen.
Weesrekeningboeken van 1703—1756, 2 deelen.
Decreetboek van 1637—1656, 1 deel.
Proclamatieboeken van 1674—1688, 1700—1810, 6 deelen.
Collateraalboek van 1717—1806, 1 deel.
Registratieboek van jacht en visscherij van 1803—1806, 1 deel.
Ingekomen missives van het Hof enz., 3 pakketten.
Protocolboek van 1806—1809, 1 deel.

Hindeloopen.

Rolles van 1592—1790, 17 deelen.
Informatieboeken van 1726—1811, 2 deelen.
Sententiën, enz. van 1556—1578, 1 deel.
Sententieboeken van 1624—1720, 3 deelen.
Weesboeken van 1625—1810, 23 deelen.
Inventarisatieboeken van 1711—1751, 3 deelen.
Autorisatieboeken van 1710—1811, 2 deelen.
Boelgoedsboek van 1705—1707, 1 deel.
Protocolboek van 1710—1724, 1 deel.
Proclamatieboeken van 1601—1783, 13 deelen.
Collateraalboek van 1716—1751, 1 deel.
Verkoopboek van 1650—1675, 1 deel.
Processtukken, inventarissen enz.

Idaarderadeel.

Recesboeken van 1607—1614, 1638—1716, 1749—1794, 10 deelen.
Reces- en proclamatieboek van 1614—1619, 1 deel.
Informatieboek van 1802—1811, 1 deel.
Secreet informatieboek van 1738—1802, 1 deel.
Sententieboeken van 1619—1664, 1650—1746, 6 deelen.
Proclamatieboeken van 1642—1811, 10 deelen.
Weesboeken van 1603—1759, 17 deelen.
Weesrekeningboeken van 1685—1695, 1713—1809, 2 deelen.
Inventarisatieboek van 1759—1805, 1 deel.
Boelgoedsboeken van 1626—1633, 1638—1644, 1649—1650, 1689—1732, 4 deelen.
Hypotheekboek van 1612—1622, 1 deel.
Borgtochtenboek van 1791—1802, 1 deel.
Collateraalboeken van 1738—1803, 2 deelen.
Annotatieboek van gezegelde instrumenten van 1806—1811, 1 deel.
Registratieboek van jacht en visscherij van 1800—1806, 1 deel.
Oude proclamatiën, 5 pakketten.

Processtukken in 1 portefeuille.
Ingekomen missives van het Hof enz, 1 pakket.

Kollumerland en Nieuwkruisland.

Proclamatieboeken van 1570—1580, 1596—1603, 1616—1811, 13 deelen.
Autorisatieboek van 1672—1710, 1 deel.
Registratieboek van jacht en visscherij van 1803—1806, 1 deel.
Informatiën en gerechtelijke adviezen van 1716, 1718, 1720, 1733—1736, 1741, 1742, 1745—1751, 1753, 1755—1760, 1764—1766, 1768—1777, 1781—1795, 1797—1807, 1 pakket.
Annotatiën van vervallen consenten van 1806—1810, 1 pakket.
Processtukken van 1681, 1685, 1699, 1700, 1702, 1705, 1713, 1720, 1722, 1728, 1732, 1736—1738, 1740, 1746, 1747, 1752, 1755, 1759, 1762, 1770—1780, 1782, 1783, 1785—1787, 1789—1807, 1810, 3 pakketten.
Inventarissen van nalatenschappen voor het collateraal van 1763, 1764, 1770, 1772, 1773, 1775—1783, 1785—1790, 1792—1799, 1801—1804, 1 pak.

Leeuwarderadeel.

Registratieboek van borgtochten van 1769—1790, 1 deel.
Registratieboek van visscherij en jacht van 1803—1807, 1 deel.
Registratieboek van verkochte renten van 1562—1607, 1 deel.
Protocol voor het klein zegel van 1806—1811, 1 deel.
Proclamatiën, 5 pakketten.
Ingekomen missives, 1 pakket.

Lemsterland.

Recesboeken van 1674—1792, 4 deelen.
Informatieboeken van 1747—1810, 5 deelen.
Informatieboek (van Doniawerstal) van 1806—1810, 1 deel.
Interlocutoir Sententieboek van 1639—1691, 1 deel.
Definitief Sententieboek van 1639—1740, 1 deel.
Verbaal van het verhandelde van Drost en Gerecht van 1806—1810, 1 deel.
Gerechtsstukken van 1760—1789, 1809, 2 deelen.
Weesboeken van 1675—1714, 1764—1809, 7 deelen.
Weesboek (van Doniawerstal) van 1806—1810, 1 deel.
Autorisatie- en Inventarisatieboeken van 1786—1810, 3 deelen.
Autorisatieboek van 1806—1810, 1 deel.
Decreetboek van 1784—1787, 1 deel.
Proclamatieboeken van 1674—1698, 1736—1811, 6 deelen.

Protocolboek van 1806—1811, 1 deel.
Register van overgang of vererving van 1806—1811, 1 deel.
Registratieboek van Bijlbrieven van 1801, 1 deel.
Consignatieboek van 1612—1784, 1 deel.
Collateraalboek van 1789—1805, 1 deel.
Weesboek (van Sloten) van 1760—1809, 1 deel.

Menaldumadeel.

Collateraalboeken van 1768—1795, 1800—1805, 2 deelen.
Proclamatieboek van 1785—1794, 1 deel.

Oostdongeradeel.

Een fragment van een recesboek van 1587 (Mei—December).
Recesboeken van 1614—1620, 1636—1641, 1650—1659, 1699—1722, 1753—1759, 1767—1776, 1794—1806, 9 deelen.
Informatieboeken van 1794—1811, 2 deelen.
Sententieboek van 1614—1622, 1 deel.
Taxatieboeken van 1626—1639, 1655—1669, 2 deelen.
Inventarisatieboeken van 1582—1584, 1596—1601, 1604—1609, 1615—1622, 1628—1629, 1635—1636, 1643—1720, 1784—1793, 1809—1810, 29 deelen.
Weesrekeningboeken van 1634—1640, 1649—1670, 1675—1705, 1712—1719, 1788—1810, 16 deelen.
Autorisatieboek van 1788—1810, 1 deel.
Boelgoedboek van 1622—1624, 1 deel.
Proclamatieboeken van 1759—1769, 1802—1811, 3 deelen.
Protocolboeken van 1753—1771, 1785—1790, 1802—1811, 8 deelen.
Borgtochtenboek van 1693—1810, 1 deel.
Collateraalboek van 1797—1804, 1 deel.

Opsterland.

Weesboek van 1781—1793, 1 deel.
Protocolboeken van 1808—1810, 2 deelen.
Registratieboek voor het klein zegel, van 1806—1811, 1 deel.
Ingekomen missives van het Hof enz. van 1731—1810.

Rauwerderhem.

Recesboeken van 1550—1578, 1653—1795, 9 deelen.
Reces-, Sententie- en Proclamatieboek van 1578—1594, 1646—1653, 2 deelen.
Reces- en Sententieboek van 1595—1602, 1 deel.
Reces- en Proclamatieboeken van 1602—1630, 4 deelen.
Wees-, Reces-, Sententie- en Proclamatieboeken van 1630—1645, 2 deelen.

Reces- en Procuratieboek van 1663—1726, 1 deel.
Pleidooiboek van 1653—1727, 1 deel.
Interlocutoire en definitieve Sententieboeken van 1663—1774, 2 deelen.
Weesrekeningboeken van 1664—1679, 4 deelen.
Inventarisatie- en Scheidingboeken van 1652—1802, 10 deelen.
Autorisatieboeken van 1663—1804, 2 deelen.
Proclamatieboeken van 1642—1810, 8 deelen.
Protocolboeken van 1797—1805, 2 deelen.
Collateraalboeken van 1728—1805, 2 deelen.
Boek van borgtochten van 1756—1798, 1 deel.

Scholerland.

Recepisboek van gelichte processen van 1727—1811, 1 deel.
Rolle van de rechtsdagen gehouden te Wolvega van 1803—1805, 1 deel.
Reversaalboek van 1806—1808, met pakket reversalen, koopbrieven en borgtochten.
Notulenboek van Drost en Gerecht van 1806, 1 deel.

Sloten.

Recesboeken van 1612—1659, 1744—1804, 4 deelen.
Reces- en Proclamatieboeken van 1658—1729, 2 deelen.
Informatieboek van 1686—1764, 1 deel.
Rolleboeken van 1574—1577, 1581—1587, 1599-1611, 1698—1712, 1711—1743, 6 deelen.
Sententieboeken van 1607—1734, 1725—1806, 4 deelen.
Weesboeken van 1616—1622, 1632—1639, 1656—1769, 7 deelen.
Boelgoedsboek van 1643—1649, 1 deel.
Proclamatieboeken van 1619—1652, 1729—1806, 2 deelen.
Ingekomen missives van het Hof enz. van 1779—1807, 1 pakket.

Smallingerland.

Notulen van Drost en Gerecht van 1802—1805, 1 deel.
Collateraalboeken van 1716—1806, 2 deelen.

Sneek.

Proclamatie-, Reces- en Sententieboek van 1556—1560, 1 deel.
Proclamatieboek van 1591—1609, 1 deel.
Recepisboek van 1706—1811, 1 deel.
Collateraalboeken van 1780—1806, 2 deelen.
Ingekomen missives van het Hof van 1743—1796.

Stavoren.

Rolles van 1729—1750, 1752—1785, 3 deelen.
Sententieboeken van 1635—1722, 2 deelen.
Actenboeken van 1722—1804, 2 deelen.
Proclamatieboeken van 1629—1648, 1773—1804, 2 deelen.
Eedboek van 1669—1809, 1 deel.
Weesboeken van 1600—1610, 1619—1630, 1634—1661, 1666—1741, 13 deelen.
Collateraalboek van 1717—1784, 1 deel.
Registratieboek van zeebrieven van 1748—1803, 1 deel.
Brieven van het Hof van 1723—1749, 1 band.
Civiele processtukken, 4 pakketten.
Informatiën, declaratiën van salarissen, inventarissen, requesten tot het doen van rekening en verantwoording van voogdijen.

Tietjerksteradeel.

Register van boelgoedsrekeningen van 1711—1714, 1 deel.
Collateraalboek van 1716—1801, 1 deel.
Registratieboek van jacht en visscherij van 1803—1806, 1 deel.
Registratieboek van eerste zegelrecht van 1806—1811, 1 deel.
Registratieboek van transporten van onroerende goederen van 1807—1810, 1 deel.

Utingeradeel.

Sententieboek van 1641—1653, 1 deel.
Collateraalboeken van 1716—1797, 1799—1805, 3 deelen.

Westdongeradeel.

Reces- en Proclamatieboeken van 1624—1629, 1633—1638, 1659—1676, 1685—1694, 1718—1730, 5 deelen.
Autorisatie- en Recesboeken van 1653—1671, 1715—1767, 2 deelen.
Sententieboeken van 1628—1640, 1683—1752, 3 deelen.
Sententie- en Taxatieboeken van 1649—1683, 2 deelen.
Taxatieboek van 1685—1764, 1 deel.
Inventarisatieboeken van 1612—1626, 1628—1631, 1633—1642, 1649—1663, 1665—1695, 1703—1713, 1715—1753, 27 deelen.
Hypotheekboeken van 1626—1717, 8 deelen.
Processtukken, inventarissen, enz.

Weststellingwerf.

Notulenboek van Drost en Gerecht van 1802, 1 deel.
Register van borgtochten van 1802, 1 deel.

Collateraalboek van 1753, 1 deel.
Ingekomen missives enz., 1 pakje.

Wonseradeel.

Preferentie- en Liquidatieboek van 1658—1665 (hierin taxatiën van 1660—1663), 1665—1690, 2 deelen.
Taxatieboek van 1682—1738, 1 deel.
Bezegelingsboek van 1792—1810, 1 deel.
Registratieboek van speciale hypotheken van 1805—1810, 1 deel.
Registratieboek van het recht van jacht en visscherij van 1751—1805, 1 deel.
Boelgoedsboek van 1804—1806, 1 deel.

Workum.

a. Deelen.

Recesboeken van 1617—1632, 1658—1734, 1761—1791, 5 deelen.
Rollen van de rechtsdagen van 1634—1637, 1640—1806, 29 deelen.
Pleidooiboek van 1664—1679, 1 deel.
Informatieboek van 1803—1811, 1 deel.
Crimineele informatieboeken van 1729—1732, 1753—1803, 3 deelen.
Interlocutoire sententieboeken van 1630—1752, 7 deelen.
Definitieve sententieboeken van 1634—1715, 3 deelen.
Recepisboeken van gelichte processtukken van 1661—1688, 1766—1811, 5 deelen.
Notulenboek van Schepenen van 1802—1811, 1 deel.
Missiveboek van Drost en Gerecht van 1803—1811, 1 deel.
Instructieboek van 1665—1668, 1 deel.
Weesboeken van 1630—1722, 1725—1740, 1769—1810, 30 deelen.
Inventarisatieboeken van 1623—1625, 1630—1680, 1682—1809, 18 deelen.
Autorisatieboeken van 1630—1809, 4 deelen.
Decreetboek van 1741—1810, 1 deel.
Boelgoedsboeken van 1756—1766, 10 deelen.
Proclamatieboeken van 1583—1585, 1617—1713, 1727—1781, 15 deelen.
Registratieboek van testamenten van 1749—1755, 1 deel.
Protocolboeken van 1742—1811, 10 deelen.
Verkoopingsboek van 1755—1766, 1 deel.
Rekeningboekjes van kosten der registratie van koopbrieven van 1768—1797, 5 deelen.
Consignatieboeken van 1630—1808, 3 deelen.
Collateraalboeken van 1716—1805, 3 deelen.
Registratieboek van visscherijen van 1738—1763, 1 deel.

Registratieboek van Bijlbrieven van 1803—1814; 1 deel.

b. Losse stukken in pakketten.

Processtukken tusschen de jaren 1628—1811.

Specificatiën van salarissen en expensen, en declaratiën van kosten getaxeerd door het gerecht, van 1640—1749, 1761—1810.

Inventarissen van gefraudeerde en gearresteerde goederen van 1794—1804.

Memoriën van den Advocaat-Fiscaal in zake overtredingen van 1806—1807.

Missives van de Raden 's Hofs van Friesland van 1609—1795.

Obligatiën van particulieren, geregistreerd in het hypotheekboek, van 1629—1709.

Boedelscheidingen en likwidatiën enz. van 1629—1756.

Inventarissen van 1667—1690, 1692—1771, 1773—1790.

Acten van beëediging, bezegeling en ontzegeling van 1811.

Rekeningen van curatoren, wegens hunne administratie, van 1634—1803.

Stukken betreffende decretale verkoopingen van 1662—1810.

Artikelen en besoignes van verkoopingen van 1650—1692, 1746, 1769.

Koopbrieven en reversalen tusschen de jaren 1610—1791.

Proclamatiën van verkoopingen van 1793—1794.

Inventarissen van nalatenschappen, om te strekken tot aangeving van het recht der collaterale successie, van 1775—1781.

Deductiën en stukken betreffende geabandonneerde boedels van 1663—1708.

Wijmbritseradeel.

Notulenboek van Drost en Gerecht van 1802—1805, 1 deel.

Collateraalboek van 1716—1805, 1 deel.

Processtukken, 1 pakket.

IJlst.

Weesboeken van 1664—1667, 1692—1703, 1745—1811, 3 deelen.

Proclamatieboeken van 1671—1766, 1803—1811, 6 deelen.

Annotatieboek van koopbrieven van 1806—1811, 1 deel.

Collateraalboek van 1753—1805, 1 deel.

Informatieboeken van 1804—1810, 2 deelen.

Ingekomen missives enz., 3 pakketten.

B. Van het Kantongerecht te Bergum.
De volgende deelen behoorende tot het rechterlijk archief van:

Achtkarspelen.

Autorisatieboek van 1762—1810, 1 deel.
Proclamatieboek van 1804—1806, 1 deel.

C. Van de Arrondissements-Rechtbank te Heerenveen.
De volgende deelen behoorende tot de rechterlijke archieven van:

Aengwirden.

Recesboeken van 1653—1802, 7 deelen.
Informatieboek van 1802—1810, 1 deel.
Sententieboeken van 1638—1647, 1654—1805, 2 deelen.
Weesboeken van 1662—1807, 6 deelen,
Proclamatieboeken van 1618—1811, 16 deelen.

Haskerland.

Recesboeken van 1671—1811, 19 deelen.
Crimineel informatieboek van 1806—1811, 1 deel.
Missiveboek in zake informatiën van 1796—1806, 1 deel.
Interlocutoir sententieboek van 1654—1696, 1 deel.
Definitieve sententieboeken van 1644—1658, 1694—1806, 4 deelen.
Weesboeken van 1632—1635, 1653—1655, 1659—1662, 1671—1678, 1687—1693, 1710—1718, 1746—1810, 11 deelen.
Inventarisatieboeken van 1620—1625, 1643—1649, 1655—1659, 1665—1666, 1673—1681, 6 deelen.
Autorisatieboeken van 1671—1811, 2 deelen.
Proclamatieboeken van 1649—1652, 1654—1663, 1667—1752, 1762—1811, 22 deelen.
Protocolboeken van 1806—1807, 1807—1809 (hierin recessen van Jan.—Maart 1806), 2 deelen.

Ooststellingwerf.

Recesboeken van 1618—1626, 1635—1718, 1741—1806, 11 deelen.
Reces-, Sententie- en Proclamatieboek van 1604—1613, 1 deel.
Sententie- en Proclamatieboek van 1614—1622, 1 deel.
Sententieboeken van 1634—1674, 1716—1809, 4 deelen.
Weesboeken van 1627—1809, 16 deelen.
Proclamatieboeken van 1609—1614, 1627—1810, 15 deelen.

Opsterland.

Recesboeken van 1599—1612, 1616—1811, 34 deelen.
Informatieboeken van 1777—1811, 4 deelen.
Interlocutoire sententieboeken van 1657—1809, 3 deelen.
Definitieve sententieboeken van 1621—1810, 6 deelen.
Recepisboek van 1691—1763, 1 deel.
Comparitieboeken van 1746—1771, 1777—1809, 3 deelen.
Weesboeken van 1582—1607, 1614—1781, 1793—1809, 38 dln.
Inventarisatieboeken van 1681—1792, 5 deelen.
Autorisatieboek van 1723—1769, 1 deel.
Decretale proclamatieboeken van 1710—1798, 5 deelen.
Proclamatieboeken van 1609—1811, 48 deelen.
Protocolboek van 1808—1811, 1 deel.
Collateraalboek van 1794—1807, 1 deel.

Schoterland.

Recesboeken van 1595—1599, 1601—1614, 1618—1643, 1647—1811, 48 deelen.
Informatieboeken van 1776—1811, 6 deelen.
Sententieboeken van 1627—1811, 9 deelen.
Weesboeken van 1607—1612, 1627—1762, 24 deelen.
Inventarisatieboeken van 1627—1762, 10 deelen.
Ontscheiding-, Inventarisatie- en Weesboek van 1689—1770, 1 dl.
Autorisatieboeken van 1662—1810, 2 deelen.
Proclamatieboeken van 1601—1613, 1616—1811, 45 deelen.
Protocol van 1808—1810, 1 deel.
Registratieboek (voor het zegelrecht) van 1808—1811, 1 deel.
Consignatieboek van 1804—1809, 1 deel.

Smallingerland.

Recesboeken van 1658—1811, 15 deelen.
Informatieboeken van 1806—1811, 2 deelen.
Crimineel sententieboek van 1776, 1 deel.
Interlocutoire sententieboeken van 1676—1805, 2 deelen.
Definitieve sententieboeken van 1665—1802, 1806—1811, 2 dln.
Recepisboek van 1735—1809, 1 deel.
Taxatieboek van 1676—1808, 1 deel.
Weesboeken van 1647—1811, 16 deelen.
Inventarisatieboeken van 1676—1800, 11 deelen.
Autorisatieboeken van 1676—1811, 2 deelen.
Proclamatieboeken van 1645—1811, 25 deelen.
Protocol van 1809—1810, 1 deel.

Utingeradeel.

Recesboeken van 1626—1635, 1678—1806, 9 deelen.
Informatieboeken van 1757—1810, 3 deelen.
Sententieboeken van 1653—1810, 3 deelen.
Weesboeken 1678—1810, 10 deelen.
Inventarisatieboeken van 1666—1687, 2 deelen.
Proclamatieboeken van 1669—1811, 7 deelen.
Protocol van 1809, 1 deel.
Registratieboek van 1657—1674, 1 deel.
Missiveboek van 1804—1811, 1 deel.
Notulenboek van 1806—1811, 1 deel.

Weststellingwerf.

Recesboeken van 1611—1785, 1806—1811, 17 deelen.
Rollen van 1785—1810, 8 deelen.
Accusatieboeken van 1728—1743, 1758—1785, 2 deelen.
Informatieboeken van 1743—1810, 6 deelen.
Interlocutoire sententieboeken van 1611—1807, 6 deelen.
Definitief sententieboek van 1637—1808, 4 deelen.
Proclamatieboeken van 1594—1719, 1730—1811, 28 deelen.
Adsignatieboeken van 1726—1742, 1762—1785, 2 deelen.
Weesboeken van 1643—1654, 1661—1808, 24 deelen.
Inventarisatieboeken van 1647—1808, 16 deelen.
Autorisatieboeken van 1675—1808, 4 deelen.

Opmerkelijk is het dat er zoo weinig processtukken zijn behouden gebleven. Zoo is er bij hetgeen ik van de Rechtbank te Heerenveen ontving geen enkel los stuk, en in de 6 gemeenten, waaruit die archieven afkomstig zijn, ontbraken zij eveneens. Ook onder de archieven, die ik uit de overige gemeenten ontving, was het aantal van die stukken veelal zeer gering; alleen maken hierop eene gunstige uitzondering: Doniawerstal, Franeker, Hindeloopen, Workum, Gaasterland, Franekeradeel en Westdongeradeel. Vooral is het verlies van die stukken te betreuren, daar van de meeste gerechten ook de pleidooiboeken niet aanwezig zijn, zoodat van een groot deel der procedures niets of slechts de uitspraak in sententieboeken is overgebleven, die echter gewoonlijk geen licht geven omtrent de zaak waarover de procedure handelde.

Tot inventarisatie der ontvangen proces- en andere losse stukken bestond alsnog geene gelegenheid. Dit zal ook bezwaarlijk kunnen

geschieden vóór dat alle rechterlijke archieven in het Archief-depôt kunnen opgenomen worden.

Het in ontvangst nemen, confronteeren van het ontvangene en het inventariseeren was vooral zeer tijdroovend, daar het niet in het Archief-depôt maar in het Gerechtsgebouw moest plaats hebben, waar ik er mij slechts 3 dagen per week, wanneer de amanuensis zich in het Archief-depôt bevindt, mede kon bezighouden.

De floreen- en andere belastingkohieren, die zich nog in de gemeentearchieven bevinden, en die door grietman en bijzitters of door deze alleen werden opgemaakt op last van de Staten, werden niet door mij overgenomen. Zij zijn in 1811 niet opgenomen in de verzegeling der rechterlijke archieven blijkens de bestaande oude Inventarissen. Het zijn copieën van de origineelen welke aan de Staten gezonden werden en meerendeels nog in het archief-depôt aanwezig zijn. Van de floreen-kohieren ontbreekt zelfs hier geen enkel. De copieën daarvan werden door de Staten geauthentiseerd aan de grietenijen teruggezonden om in de secretarie gedeponeerd te blijven ten gerieve van belanghebbenden.

Zooals ik in mijn vorig jaarverslag vermeldde, werden toen door mij overgenomen en in het Archief-depôt geplaatst de oude rechterlijke archieven, welke zich bij de hypotheekbewaarders in deze provincie bevonden, met uitzondering van degene die de stad Leeuwarden betreffen, welke bij den hypotheekbewaarder alhier bleven berusten.

Daar echter het gemeentebestuur van Leeuwarden wegens gebrek aan ruimte bezwaar maakte die bij de overige oude rechterlijke archieven dezer stad in bewaring te nemen, werden thans ook die hypotheekregisters naar het Archief-depôt overgebracht ingevolge de aanschrijving van Uwe Excellentie van 29 Mei ll., n°. 1026, afdeeling K. W.

Het zijn *a*: 160 hypotheekregisters van de stad Leeuwarden, dateerende van 6 September 1588—31 December 1704; 9 Januari 1709—31 December 1712; 2 Januari 1721—14 Maart 1804; 25 November 1805—2 Juni 1808; 1 December 1809—28 Februari 1811.

b. 1 alfabetisch register van registratiën van Leeuwarderadeel.

Voorts werden ingevolge de beschikking van Uwe Excellentie van 29 Mei 1888, n°. 1026, afd. K. W., van Burgemeester en Wethouders van Leeuwarden 8 hypotheekregisters door mij overgenomen, welke zich onder het oud rechterlijk archief bevonden, dat aan Leeuwarden ter bewaring is gegeven. Deze registers loopen over de jaren 1705, 1706, 1707, 1708, 1713, 1714, 1717 en 1719.

Met de ordening en inventarisatie in het Archief-depôt werd tevens,

zooveel dit bij de bovengenoemde werkzaamheden mogelijk was, voortgegaan.

De in het vorige jaar begonnen ordening van eene collectie stukken van de jaren 1795—1799, welke ter vergadering der Staten gediend hebben, kwam gereed. Van niet daarbij behoorende stukken gezuiverd, werden zij gerangschikt naar het nummer, waaronder zij in de daarbij behoorende registers geregistreerd zijn, zoodat alleen nog een alfabetisch register daarop noodig is om het verlangde stuk gemakkelijk te vinden.

Zoo ook werd eene verzameling inventarissen voor de collaterale successie van de jaren 1770—1806 geordend, in chronologische orde en naar iedere grietenij en stad afzonderlijk, zooals zij hier in de rekenkamer geregistreerd zijn.

Tevens werd de ordening en sorteering voortgezet van allerlei losse stukken uit het begin dezer eeuw dagteekenende, zooals ingekomen brieven, requesten, minuut-notulen enz. om die als collectiën te kunnen inventariseeren.

De in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.

Het handschrift ten vorigen jare door prof. dr. J. Reitsma voor den druk bewerkt, werd door het Friesch Genootschap alhier uitgegeven onder den titel: „Oostergo. Register van de geestelijke opkomsten van Oostergo, volgens de opgave daarvan in de dorpen van dit kwartier gedaan aan de commissarissen der Staten van Friesland in 1580—1581."

De aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen en de verliezen.

Van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken werd ontvangen:

a. Middelnederlandsch Woordenboek van wijlen dr. E. Verwijs en dr. J. Verdam. 's Grav. 1885—88. Dl. I, II. Afl. 1—16.

b. Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland naar Archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door dr. P. J. Blok, 1886—87. 's Grav. 1888.

c. Geschiedkundige catalogus der verzameling munten van Nederland, bezittingen en koloniën, bijeengebracht en beschreven door J. W. Stephanik en in bruikleen afgestaan aan het Rijksmuseum, m. pl. 1888.

d. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven over 1886.

e. Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst over 1886.

Van Gedeputeerde Staten van Friesland:
Verslag van den toestand der provincie Friesland in 1887.

Van het Muntcollegie te Utrecht:
Catalogus der gouden, zilveren, koperen en bronzen speciën van het Koningrijk der Nederlanden, 1813—1887, door L. W. A. Besier.

Van den heer mr. J. A. Feith te Groningen:
De kroniek van Sicke Benninge, 1ste en 2de deel (Kroniek van Lemego) uitgegeven en met kritische aanteekeningen voorzien door mr. J. A. Feith, met eene inleiding van dr. P. J. Blok.

Van den Archivaris der Rijksarchieven in Noord-Brabant:
Ordening en inventarisatie van oude gemeentearchieven in Noord-Brabant, door mr. A. C. Bondam.

Van den heer J. van Loon Jzn. te Leeuwarden:
Opmerkingen bij het doorbladeren van de Beneficiaalboeken van Friesland, door J. Winkler.
Inventaris van den boedel van den Luitenant-Admiraal Tjerk Hiddes de Vries.
Overdrukken uit den Frieschen Volksalmanak, 1889.

Aangekocht werd:
A. M. H. J. Stokvis, Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie de tous les états du globe, depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours. Leide 1888. Tome 1.
Archivalische Zeitschrift. Herausgegeben von F. v. Löher, 1887. Bnd. 12.

Verliezen werden niet geleden.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.

Van enkele stukken uit de gemeentearchieven van Sloten en Workum werden afschriften genomen, namelijk van eene ordonnantie van het Hof van 31 Januari 1584 betreffende het stadsbestuur van Sloten en van drie charters van 1554 en 1555 betreffende het recht om de opbrengst van drie beneficiën te mogen gebruiken tot wederopbouw der kerk te Workum.

Voorts werd van het belangrijkste gedeelte van den inventaris van Workum afschrift genomen.

Het gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Na daartoe verkregen machtiging werden uitgeleend aan:

a. mr. S. Hannema te 's Gravenhage een handschrift genaamd „Het Dijkagieboek van Friesland".

b. mr. Menalda, adjunct-commies ter Provinciale Griffie van Friesland, eenige resolutieboeken van het Departementaal Bestuur van de jaren 1803—1806, ter bewerking van een register op de voornaamste van de daarin voorkomende onderwerpen hem door heeren Gedeputeerde Staten opgedragen.

Aan heeren Gedeputeerde Staten werd gerapporteerd omtrent een door aangrenzende eigenaren beweerd recht van reed over de Nesserzijl.

Op eenige schriftelijke aanvragen werden zooveel mogelijk inlichtingen verstrekt.

Het bezoek dat het archief ontving was nog gering.

Afschriften werden gegeven aan:

a. Den heer Commissaris des Konings alhier van eene resolutie van Gedeputeerde Staten van 5 Augustus 1789, betreffende den trekweg van Dokkum naar Stroobos.

b. Den heer P. de Haan Hzn. te Alblasserdam 2 afschriften betreffende de aangifte eener nalatenschap voor de collaterale successie in 1784.

c. mr. P. A. Bergsma alhier voor het Provinciaal kerkbestuur, een afschrift eener resolutie van den Drost betreffende de opgaven van de bezittingen der kerken.

Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.

Nu alle gemeentearchieven in deze provincie door mij bezocht zijn, kan ik Uwe Excellentie daaromtrent het volgende mededeelen.

De inventarisatie der oude archieven van de kleine steden laat over het algemeen niet zeer veel te wenschen over.

Ten minste is dit het geval te Bolsward, Franeker, Sneek,

Sloten, Stavoren en Workum, in welke gemeenten de stukken meest gespecificeerd in den inventaris zijn beschreven en gemakkelijk te vinden zijn. De inventarissen te Bolsward, Franeker en Workum behoeven alleen nog eenige aanvulling, wijl daarin de deelen en enkele losse stukken niet zijn opgenomen. Te Franeker zal hierin voorzien worden zoodra alle losse stukken, waarvan zich nog een gedeelte vermengd met rechterlijk archief, alhier bevindt, uitgezocht en geïnventariseerd zullen zijn teruggezonden. Te Workum vond ik nog enkele oude stukken die niet in den inventaris vermeld zijn. Deze zijn mij thans ter beschrijving toegezonden.

In Sloten, Sneek en Stavoren is, voor zoover ik kon nagaan, al het oud archief in den inventaris opgenomen.

Te Harlingen wordt het archief zooals ik in mijn vorig verslag meldde, opnieuw geordend en geïnventariseerd. De thans naar hier overgebrachte rechterlijke stukken werden door mij uitgezocht en zooals mij bij die gelegenheid bleek, zal de ordening van het geheele archief binnen korten tijd voltooid zijn.

Te Hindeloopen eischt de toestand nog eenige verbetering; er bestaat daar alleen een zeer summiere inventaris van de deelen. De losse stukken werden meerendeels vermengd met rechterlijk archief mij toegezonden. Ook daar kon een betere toestand verwacht worden. Wanneer die stukken uitgezocht en geïnventariseerd zijn, zullen zij aan het gemeentebestuur teruggezonden worden met de deelen ter opneming in een nieuwen inventaris.

Te Dokkum en IJlst ontbreken voldoende inventarissen, maar de oudere archieven zijn daar zeer onbeduidend; het zijn slechts weinige deelen en enkele ingekomen missives.

Het in de overige gemeenten nog aanwezige oude archief is over het algemeen ook weinig beteekenend. Met enkele uitzonderingen bestaat het uitsluitend uit eenige belastingcohieren; zeer enkele procuratieboeken, bevattende processen-verbaal van stemming der volmachten ten landsdage; en eenige ingekomen stukken, meest circulaires enz. van het centrale bestuur; en voorts de oude doop- en trouwregisters. In sommige gemeenten zijn bovendien nog de oude kerkeboeken van de verschillende kerkelijke gemeenten aanwezig.

Te dezer plaatse moge opgemerkt worden, dat het wenschelijk ware, dat alle gemeentebesturen konden besluiten, de oude doop- en trouwregisters, die nog vóóral als bewijsmiddel vaak dienst doen, op eene afdoende wijze tegen ondergang te behoeden, namelijk door die in een brandkast te bewaren. Daar die registers in de meeste gemeenten slechts eene kleine ruimte innemen, zou door eene geringe geldelijke opoffering een onherstelbaar verlies, dat ingeval van brand zou worden geleden, kunnen voorkomen worden. In de gemeente Ooststellingwerf zag ik dezen nuttigen maatregel in praktijk gebracht. In een ruime brandkast worden daar met die oude ook

de nieuwe registers van den burgerlijken stand en andere loopende registers bewaard. In het nieuwe gemeentehuis van Wonseradeel is zelfs een geheel brandvrij vertrek voor dat doel ingericht.

Door de gemeente Doniawerstal werd aan heeren Gedeputeerde Staten het voornemen te kennen gegeven om eene verzameling oude couranten en ander oud papier, dat zich ten gemeentehuize aldaar bevond, van de hand te doen en werd gevraagd of daartegen bezwaar bestond. Overeenkomstig mijn deswege gevraagd advies, werd aan het Gemeentebestuur bericht, dat tegen den verkoop daarvan overigens geen bezwaar bestond, doch dat het wenschelijk ware daarvan uit te sluiten eene verzameling geschreven stukken, die, zooals mij bij mijn bezoek aldaar gebleken is, bestaat uit brieven bij den vroegeren seccretaris ingekomen.

Van de uit Franeker ontvangen stukken, werd een gedeelte uitgezocht. De niet rechterlijke stukken werden geïnventariseerd en aan de gemeente teruggezonden. Het nog niet uitgezochte gedeelte bevindt zich nog in het Archief-depôt en zal in dit jaar geschift worden.

Door den heer Burgemeester van Hemelumer Oldephaert en Noordwolde werd aan het archief ter kennisneming toegezonden, een kist inhoudende het oud-archief van Molkwerum. Het bevat stukken dagteekenende sedert de 16de eeuw. Grootendeels werd het reeds geïnventariseerd.

De ordening en inventariseering van het gemeente-archief van Tietjerksteradeel, dat sinds eenige jaren aan den amanuensis is opgedragen, kwam in dit jaar gereed.

Maatregelen in het belang van het oud-archief te nemen.

De ontruiming van de tegenwoordige archief-bewaarplaats, die onbewoond en daardoor buiten de bureau-uren onbeheerd is, blijft zeer gewenscht, zoowel wegens den slechten toestand van het gebouw, als ook wegens brandgevaar, dat vóóral wanneer des avonds in een aangrenzenden timmerwinkel bij kunstlicht gewerkt wordt, niet gering is.

Leeuwarden, Februari 1889.

De Archivaris in Friesland,
J. L. Berns.

Het oud provinciaal archief in Overijssel.

Voldoende aan art. 17 mijner instructie, heb ik de eer aan Uwe Excellentie het volgend verslag in te dienen aangaande de lotgevallen van het archief in het afgeloopen jaar.

Bewaarplaats van het archief.

In den toestand der bewaarplaats van het archief kwam geen verandering. Vermeerdering van archiefstukken deed echter meer en meer gebrek aan de noodige ruimte gevoelen; wel bestaat er nog gelegenheid om op kamer 21 een paar kasten aan te brengen, maar al hetgeen in dat vertrek geplaatst wordt is ver van de hand en het meest aan gevaar blootgesteld bij brand.

In de meubelen kwam geen verandering; de werkkamer werd van een nieuw vloerkleed voorzien.

De reddings- en brandbluschmiddelen.

Ook in de reddings- en brandbluschmiddelen had geen wijziging plaats. Het brandgevaar waarop ik reeds meermalen wees, zal intusschen in zooverre vermeerderd worden als op nieuw een deel van het archief van kamer 20 naar de een verdieping hooger gelegene zal moeten verhuizen, om plaats te maken voor de uit Hasselt reeds ontvangen en uit Deventer wellicht nog te verwachten rechterlijke archiefstukken.

Toestand der archiefverzamelingen.

De toestand der archiefstukken werd door het aanbrengen van portefeuilles en het binden van sommige protocollen verbeterd, naarmate de arbeid der inventarisatie vorderde.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie van het archief.

De beschrijving van eenige gedeelten van het archief werd

voortgezet; de heer Berends bracht die van de vele rechterlijke archiefstukken van Hasselt nagenoeg ten einde, zoodat begonnen zal kunnen worden aan de uit het Hasseltsch archief onlangs ontvangen protocollen en stukken.

Zelf begon ik met het Ridderschaps-archief te beschrijven, naar de mij door Uwer Excellentie's voorganger gegeven voorschriften, en mijne keus viel in de eerste plaats op dat van het zuster-archief te Almelo. Zoowel de geringe omvang van dit archief als de omstandigheid dat het reeds grootendeels beschreven was naar de vroeger in mijn archief gevolgde methode-tijdrekenkundig en zóó, dat elk stuk tot zijn recht komt — systeem Lacomblet — maakte het gemakkelijk hierop de rubrieksgewijze beschrijving toe te passen. Van dezen arbeid, in het afgeloopen jaar bijna voltooid, zijn thans de vruchten reeds in handen van Uwe Excellentie.

Heb ik vroeger reeds mijne meening uitgesproken, dat de mij tot model gestelde wijze, waarop mijn Utrechtsche ambtgenoot het Kapittel-archief van St. Pieter catalogiseerde, voor kleinere archieven niet de gewenschte is, in die overtuiging werd ik niet slechts versterkt bij het opstellen van mijn Overzicht van het archief des Zusterkloosters te Almelo, maar bovendien is het mij duidelijk geworden dat het opmaken van zulk een Overzicht, zal het goed zijn, eerst mogelijk wordt, als meer uitvoerige inhoudsbeschrijving van elk stuk voorafgegaan is.

Het archief van ter Hunnep dat ik eveneens onderhanden nam, en ook ten deele reeds bewerkt heb, is thans aan de orde. Daar van dit archief de charters tot 1528 reeds in het Tijdrekenkundig Register opgenomen werden, hetgeen met het Almelosche kloosterarchief niet het geval is, zal het bezwaar der meer globale beschrijving hier niet zoo sterk zich doen gevoelen. Toch laat het zich met grond voorspellen dat ook door het daarvan te geven Overzicht het belangstellend publiek zich weinig bevredigd zal toonen.

In druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.

Uitgave van stukken in druk had dit jaar niet plaats.

Alleen had ik de eer aan Uwe Excellentie de uitgave voor te slaan der reeds vervaardigde regesten uit de Judiciaal Registers van 1528—1578 na deze voltooid te hebben. Naar ik hoop zal hiertoe in 1889 besloten worden.

Aanwinsten door geschenk, aankoop enz. verkregen; verliezen.

De aanwinsten van het archief waren de volgende:

a. Van Uwe Excellentie:

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven, 1886, IX.
Idem van de verzamelingen van geschiedenis en kunst, 1886, IX.
Geschiedkundige catalogus der verzameling van munten van Nederland, enz. bijeengebracht en beschreven door Joh. W. Stephanik, (met platen). 's Gravenhage, 1888.
Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland naar Archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door dr. P. J. Blok. 1886—1887. 's Gravenhage 1888.

b. Op last van Uwe Excellentie droeg mijn Groningsche ambtgenoot aan mij over:
Dijkgraafboek van Sekdoorn.

c. Het gemeentebestuur van Hasselt deed hetzelfde met de volgende rechterlijke archiefstukken:
33 protocollen van voluntaire en contentieuse rechtshandelingen, testamenten, cessiën, transporten, momberstellingen enz.
3 pakken publicatiën, notificatiën en placaten (gedrukt), over lands-, provinciaal-, stedelijk bestuur en waterschappen 1650 1807.
Model eener gerichtshandeling 1411.
Eenige bladen van een boek met gerichtshandelingen en procudures 1522.
Processtukken 1541, 1559, 1574, 1577, 1578, 1584, 1586, 1587, 1588, 1598, 1610, 1626, 1628, 1630, 1634, 1635, 1638, 1646, 1650, 1651, 1657, 1659, 1660, 1667, 1669, 1671, 1675, 1680, 1684, 1687, 1695, 1703, 1725, 1749, 1752, 1762, 1766, 1783, 1797.
Bevel van den Stadhouder aan den Schout Zwaefken om zijne residentie binnen Hasselt te houden, 1576.
Request van Hasselt over het Schoutambt, 11 Aug. 1578.
Request over de benoeming van een schout (3 stuks) 25 Aug. 1578.
Brief van den Stadhouder over het Schoutambt, 13 Sept. 1578.
Aanstelling van den Schout Brandenburg, 29 Nov. 1578.
Idem van Johan Martens tot Schout van Staphorst (provisioneel) 15 April 1581.
Idem van R. van Haersolthe tot Schout, 1639.
Stukken in het geschil van Hasselt tegen Deventer over het recht van appèl 1634.
Breukencedulen, 1634, 1646, 1653.
Lijsten van peccatores en aanteekeningen van de straffen aan hen opgelegd, 1647, 1709, 1724.
Rekeningen van gerichtskosten, 1683, 1769.
Procureursrekening, 1695.
Instructie van een manslag, 1707.
Geschil over de visscherij bij de Streukelerzijl, 1709.

Inventaris van archivalia gebruikt in een geschil over het Hoogschoutambt.
Zwolle, bericht dat de scherprechter te Hasselt zal komen voor de criminele justitie, 29 Aug. 1736.
Punten en artikelen, welke Hare Kon. Hoogheid goedgevonden heeft tot provisioneel redres der stadsfinanciën te Hasselt te beramen, 22 Nov. 1750.
Scheiding van tafel en bed tusschen Hendrik Sluiter en Claasje Coenderinck, 18 Juli 1649.
Stukken over de kracht van testamenten van buiten de provincie wonenden, 1788,
en 90 stuks losse testamenten.

d. Van het gemeentebestuur van Deventer:
Cameraarsrekeningen der stad Deventer, uitgegeven door Mr. J. I. van Doorninck, Bladwijzer op deel I en Inleiding op de rekeningen van 1337—1366.

e. Van den ondergeteekende:
Rekening van ontvang en uitgaaf door den Markenrichter van Holten, 1633—1637.
Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel door hem en mr. J. Nanninga Uiterdijk uitgegeven, deel IX, stuk 4, en deel X, stuk 1.

f. van mr. R. E. Hattink te Almelo:
Een charter, inhoudende den verkoop van een mud goede winterrogge door Johan Rottynck en Aernt zijn vrouw aan heer Henrick Schutten, gaande uit een huis gelegen in de Enterstraat te Rijssen, 1541.

g. Van den heer A. C. baron Snouckaert van Schauburg te 's Gravenhage:
Verklaring van den Drost van Twenthe dat hij blijft bij zijn advies gegeven in de zaak der klachten van de stad Steenwijk om die door eene commissie te doen onderzoeken, dewijl dit niet kan strekken tot vermindering van de proeminentiën van den Stadhouder, copie, 1752.

h. Van het Muntcollege te Utrecht:
Catalogus der gouden, zilveren, koperen en bronzen speciën van het Koninkrijk der Nederlanden 1813—1887, voorafgegaan door eenige geschiedkundige aanteekeningen betreffende den muntslag.

i. Door aankoop werden verkregen:
Glossarium mediae et infimae Latinitatis conditum a Carolo du Fresne Domino Du Cange. Editio Nova. Tomus 1—10.

Mr. J. W. Racer. Overijsselsche Gedenkstukken. Stuk 1—8.
Overijsselsche Almanak voor oudheid en letteren. Jaargang 1836—1855, deel 1—20.
W. Moll. Kerkgeschiedenis van Nederland vóór de hervorming, 2 deelen in 5 stukken.
De vervolgafleveringen van Verwijs en Verdam: Middelnederlandsch Woordenboek.

k. De verliezen van het archief bepaalden zich tot de volgende: De kerkeraad van Haaksbergen eischte terug zijn notulenboek 17de eeuw, vroeger in bruikleen afgestaan.

l. Over de vraag of de Overijsselsche Rekeningen en de Judiciaal-, Leen- en andere registers uit den bisschoppelijken tijd te Zwolle of te Utrecht te huis behooren, voerde ik een uitgebreide briefwisseling eerst met den heer Algemeenen Rijksarchivaris en vervolgens met Uwe Excellentie. Eene beslissing werd daarin echter nog niet genomen.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegevene bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht, en berustende in andere binnenlandsche of buitenlandsche archieven.

Afschriften uit andere archieven werden, als de Cameraarsrekeningen van Deventer niet medegerekend worden, alleen in zooverre genomen, dat de Overijsselsche stukken uit het archief van de Oud-Bisschoppelijke Clerezy te Utrecht ten vorigen jare gedeeltelijk afgeschreven, nu alle gereed kwamen.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Van het archief werd in persoon of door briefwisseling gebruik gemaakt door de heeren:
de Jong van Rodenburgh, te Haarlem;
mr. C. F. Kaempff, te Zwolle;
mr. S. Gratama, te Assen;
J. G. Frederiks, te Amsterdam;
mr. S. Muller Fzn., te Utrecht;
mr. R. E. Hattink, te Almelo;
dr. W. P. van Lindonck, te Kampen;
mr. J. P. Verloren, te Warnsveld;
J. L. Beijers, te Utrecht;
C. H. Th. Bussemaker, te Bommel;

dr. F. Buitenrust Hettema, te Zwolle;
mr. G. Wicherlink, te Zwolle;
R. R. H. toe Laer, te Amsterdam;
A. A. Vorsterman van Oijen, te 's Gravenhage;
J. R. Meesters, te Steenwijk;
prof. dr. J. Reitsma, te Groningen;
W. Zaalberg, te Deventer;
A. Deking Dura, te Zwolle;
mr. J. W. Mulder, te Zwolle;
G. J. van Heek, te Enschede;
R. de Vidal de St. Germain, te Zwolle;
mr. J. C. Bijsterbos, te Zwolle;
G. W. graaf van Rechteren van Appeltern, te Ede;
dr. Smit, te Dresden.

Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Mijne bemoeiingen met andere archieven bepaalden zich tot hetgeen ik in of voor het archief der gemeente Deventer verrichtte. Het bewerken der rekeningen werd voortgezet; de bladwijzer op het Iste deel en een algemeene inleiding op de rekeningen van 1337—1366 werden aan belangstellenden verzonden, en de eerste vellen van deel III 2de helft werden afgedrukt.
Dat gedeelte tot 1375 loopende zal in ieder geval door mij voltooid worden. De verdere taak zal vermoedelijk overgenomen worden door den heer T. J. Cosquino de Bussy, door het gemeentebestuur tot Archivaris aangesteld.

Zwolle, 8 April 1889.

De Archivaris in Overijssel,
J. I. van Doorninck.

Het oud provinciaal archief in Groningen.

Ik heb de eer Uwer Excellentie mede te deelen het Verslag van het Oud Archief te Groningen, over het jaar 1888.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

In dezen toestand is geene verandering gekomen. Het gebouw voldoet bij voortduring aan het doel. De verwarmingstoestellen zijn bij afwisseling gebruikt. Er was steeds een drooge lucht.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

Deze middelen zijn in het afgeloopen jaar nagezien, en daar waar herstelling noodig was, had deze plaats. Door Burgemeester en Wethouders der gemeente Groningen werd, overeenkomstig het in het vorig Verslag vermelde, een onderscheidingsteeken, verleenende toegang tot het archiefgebouw, bij brand in de nabijheid van dit gebouw, aan den Archivaris, aan den Commies-Chartermeester en den bode uitgereikt.

Toestand der archiefverzameling.

De herstelling der banden van de rechtsprotocollen werd in 1888 voortgezet; één honderd en tien ondergingen eene geheele of gedeeltelijke vernieuwing. Overigens bleef de archiefverzameling in denzelfden goeden toestand.

Ordening en inventarisatie.

De bestaande chronologische en alphabetische registers werden steeds aangevuld met de vermelding van den inhoud der in den loop van dit jaar groote vermeerdering van ingekomen charters en belangrijke stukken hier nader medegedeeld.

Het registreeren van den inhoud der belangrijkste zaken, voor-

komende in de protocollen van rechtszaken, behandeld bij Luit. en Hoofdmannen, is voortgezet tot aan het jaar 1684.

De Commies-Chartermeester heeft de inventarisatie en regeling der rechterlijke archieven, voor zoover zij in het Archiefdepôt voorhanden zijn, voltooid. De later te verwachten, nu nog ontbrekende archieven, kunnen in deze inventarissen en regeling gevoegelijk opgenomen worden.

Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.

Eene uitgave van de hierbedoelde bescheiden vond geen plaats.

Aanwinsten door geschenk, aankoop, enz. verkregen; verliezen.

A. *Geschenken en overbrenging uit andere depôts:*

I. Van jhr. mr. R. M. A. de Marees van Swinderen, notaris te Ezinge:

1°. *a.* Annales Frisiae ab Ernesto Frederico à Wicht.

b. Das recht der Theellanden.

c. E. Lovinga. Genealogiae aliquot nobilium Frisiae.

2°. Kempo van Martena. Friessche Landboek beginnende van den jaare 1498 alias Chronica Frisiorum. Achter eenige belangrijke stukken.

Dit fraaie H. S. is geschreven door Mathias Wilhelmi, praebendarius in Bolsward, in het jaar 1557.

3°. Extracten uit de resolutiën van den Hove, 1749 -1788.

4°. Deductie in cas van groot revis voor J. B. van Haersma c. s. tegen H. Fontein c. s.

5°. Rekening van den Drost van Wedde over 1805.

6°. Rekening van den Archidiaken C. H. Tjaden Jullens, 1795 1796.

7°. Register der pleidoyerende partijen soo in de protocollen van Winsum en Schaphalsterzylen zyn geïnsereerd, beginnende met 1616.

8. Administratieboek van den 1sten ban der rustende schutterij. Groningen, 1830 1831.

9°. Winsumer en Schaphalster Zylregt.

10°. Kerkeboek van Westernieland van 1756.

11°. Keurwetten van Groningen.

12°. Een H. S. met oude Friesche en Groninger rechten.

13°. Een dito bevattende oude Friesche en Groninger rechten, zijl- en redgerrechten, en eene verhandeling over de geneeswijze van zieke paarden.

II. Van den heer H. J. Wichers, Burgemeester te Delfzijl:

Negentien origineele brieven en verzegelingen, elf afschriften en één H. S., allen uit de 14de, 15de, 16de en 17de eeuw, betrekking hebbende op de kerken, de vicarieën, de kerkgoederen, collatiën enz. van Middelstum, Toorwert en Westerwijtwerd.

III. Van den heer H. Klein te Groningen:

Request van de Commissarissen van het voormalig Kuipersgilde aan Burgemeester en Wethouders van Groningen, om te ondersteunen een verzoek aan Zijne Majesteit den Koning tot herstelling der gilden, 8 December 1806.

IV. Van mr. S. M. S. de Ranitz, notaris te Winsum:

Verzameling van geschreven en gedrukte stukken, betreffende de differenten tusschen Groningen en de Ommelanden, 1595–1735. Zes deelen in folio.

V. Van jhr. G. Alberda van Menkema en Dijksterhuis:

1°. Protocol van verzegelingen beleden voor Berend Eilerts, gecommitteerden redger te Eenrum, Pieterburen c. a. van 26 Mei 1750 - 29 Maart 1751.

2°. Crimineel protocol van Uithuizen en Usquert, van 27 Juli 1684 2 Februari 1748.

(In dit protocol zijn achter ingeschreven eenige crimineele vonnissen van verschillende gerichten. 7 Januari 1669—23 Januari 1734.)

3°. Crimineel protocol van Usquert. 1 Augustus 1757—3 Maart 1759.

4°. Protocol van inventarissen van Uithuizen. 30 Mei 1755—11 Februari 1760.

5°. Protocol van pupillaire en voorstanderszaken van Uithuizen van 3 Mei 1743—2 September 1755.

6°. Protocol van civiele zaken van Uithuizen en Uithuizermeeden van 26 Augustus 1672—30 Juni 1674.

7°. Protocol van civiele zaken van Uithuizen van:

24 October 1716—9 April 1720.
24 Mei 1743—20 September 1746.

8°. Protocol van civiele zaken van Usquert van:

6 Juli 1663—18 Juni 1666.
22 Mei 1668—29 Januari 1672.
9 Mei 1673—7 Juni 1675.
10 Juni 1727 - 17 Mei 1735.

9°. Protocol van civiele zaken van Zandeweer van:

12 October 1672—14 Juni 1675.

10°. Ordinaris en extraordinaris Staat van Oorlog van de jaren 1772 en 1774.

VI. Van mevrouw J. Cremers, weduwe van mr. J. J. Cremers, te Arnhem:

1°. Klauwboekje van redgerrechten in Leermens c. a.

2°. Kaart van de uiterdijken van Pieterburen, Nyland, Weerhuizen, gemaakt door de landmeters J. Sems en Wyttie Nittes. 26 Juli 1614.

3°. Een H. S. over zeevaart en sterrekunde met afbeeldingen, 1656.

4°. Rekeningen en brieven betreffende de geabandonneerde goederen van den gewezen Stadhouder Vorst van Nassau 1794—1798.

5°. Acten van den Keizerl. notaris J. Draper van 1656, 1664 en 1665.

9°. Resolutiën van de Staten-Generaal betreffende de geschillen van Groningen en Ommelanden 1598.
Verder eenige huwelijks- en koopakten, testamenten uit de 17de eeuw, belangrijk voor genealogie en locale kennis.

VII. Van jhr. R. A. Quintus, notaris te Groningen.

Een gedeelte van eene verhandeling van mr. H. L. Wichers, over Westerwolde, Selwert en het Gorecht.
NB. De verhandeling zelve, door den schrijver eigenhandig geschreven was reeds in het Archiefdepôt voorhanden.

VIII. Van den heer J. H. Krudop, Burgemeester te Nykerk:

Eenige huwelijkscontracten en genealogische aanteekeningen betreffende de familie Lindenbergh.

IX. Van de familie van der Haer:

Eenige verzegelingen betrekkelijk woningen in Groningen, bevordelijk voor de kennis van den vroegeren toestand dier stad.

X. Door tusschenkomst van den heer J. P. L. Soutendijk, Inspecteur-verificateur van het kadaster:
Drie niet onbelangrijke verzegelingen van een huwelijkscontract en van verkoop van bouwland in Westerwolde.

Boekwerken werden ten geschenke ontvangen:

a. Van Burgemeesters en Wethouders van Deventer: „De inleiding tot de cameraars-rekeningen van Deventer 1337—1366, benevens bladwijzer en titelblad van het eerste deel, uitgegeven door den heer mr. J. I. van Doorninck";

b. Van Burgemeester en Wethouders van Groningen: „Verslag van den toestand der gemeente over 1887", en „De politieverordeningen dier gemeente van 1887";

c. Van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken: Een exemplaar van het Middel-Nederlandsch woordenboek van wijlen dr. E. Verwijs en dr. J. Verdam;

d. Van mr. J. A. Feith: „Kroniek van Pieter Benninge, Utrecht 1887";

e. Van den heer Architect P. A. M. Huurman te Groningen: Eene afbeelding van de voormalige Latijnsche poort in de Zwanenstraat aldaar';

f. Van het gemeentebestuur van de Meeden: Het oude Karspelzegel;

g. Van het gemeentebestuur van Adorp: Eene afbeelding der gesloopte oude kerk te Wetsinge;

h. Van het Verein für Thüringische Geschichte und Alterthumskunde: Vervolg van de door haar uitgegeven werken.

Aangekocht werden:

I. Het belangrijke archief van wijlen mr. J. S. G. Koning,

in leven notaris te Wedde, waarvan de inhoud is medegedeeld bij mijnen brief van 11 Mei 1888, n°. 421. (Zie Bijlage B).

II. Van den heer H. Ilpsema Vinckers te Groningen: „Een zestigtal meest origineele brieven gericht aan den heer baron Rosin, kolonel der Russische troepen en waarnemend Kommandant der stad Groningen in het laatst van 1813 en het begin van 1814".

III. Eenige pamfletten, betreffende de jaren 1748, 1788 en het laatst der achttiende eeuw.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegevene bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht, en berustende in andere binnenlandsche of buitenlandsche archieven.

Naar aanleiding van de mededeeling van den heer Secretaris der gemeente Winschoten aan den Commies-Chartermeester bij gelegenheid van zijn onderzoek ter secretarie aldaar naar rechterlijke archieven, dat de oude archieven van Winschoten in vroegere troebele tijden waren gebracht naar Duitschland en wel naar Emsbühren, deed de hoogleeraar dr. P. J. Blok op ons verzoek op zijne reis tot onderzoek der Duitsche archieven nauwkeurige nasporing naar de genoemde Winschoter archieven. Dit onderzoek heeft geen bevredigende uitkomst geleverd.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

De door autoriteiten verzochte inlichtingen werden gegeven. Uit de rechtsprotocollen zijn de afschriften gegeven van de contracten daarin voorkomende, die verzocht werden. De daarvoor ontvangen som groot f 10,40, is bij den heer Betaalmeester te Groningen gestort.

Van het Archiefdepôt wordt steeds meer gebruik gemaakt; het bezoek aldaar was in 1888 menigvuldiger. Genealogische nasporingen werden herhaaldelijk verzocht. Zoo liet o. a. de heer baron E. de Caters te Berchem bij Antwerpen een aantal stukken waarin de familie Caters voorkomt, afschrijven.

Tot onderzoek voor den hoogleeraar dr. P. J. Blok werd een groot getal Staatsarchieven te Marburg voorhanden, door den Königl. Staatsarchivar aldaar voor den tijd van eene maand naar het Archiefdepôt onder mijn beheer gezonden.

Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Ingevolge het besluit van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 2 Juni 1888, n°. 1051, Afd. K. W., werden door mij en den Commies-Chartermeester de gemeenten en de kantongerechten in de provincie bezocht, ten einde de secretariën en griffiën te onderzoeken, met het doel of wellicht daar nog voorhanden waren rechterlijke archieven, en tevens tot onderzoek naar den toestand der aanwezige oude gemeente-archieven in het algemeen.

Het daarvan opgemaakt uitgebreid verslag wordt hierbij als bijlage overgelegd (Zie Bijlage A.).

Overigens hadden er geene bemoeiingen plaats met de gemeente-, waterschaps- en particuliere archieven.

Groningen, Maart 1889.

De Archivaris in Groningen,

H. O. Feith.

Bijlage A.

VERSLAG

OMTRENT HET ONDERZOEK DER GEMEENTE-ARCHIEVEN

IN DE

PROVINCIE GRONINGEN.

Bij missive van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Juni 1888, n°. 1051, afd. K. W., werd aan den Archivaris opgedragen persoonlijk na te gaan den toestand der oude gemeente-archieven en eene summiere opgave te doen van de stukken in die archieven berustende, alsmede nasporingen te doen omtrent rechterlijke archieven berustende bij de kantongerechten. Dienovereenkomstig werden door den Archivaris bezocht de gemeenten de Leek, Marum, Grootegast en Oldekerk, terwijl de Commies-Chartermeester een bezoek bracht aan de 53 overige gemeenten en de zes kantongerechten.

Gelijk uit het hier volgend verslag blijkt, werden, behalve in het gemeente-archief van Groningen slechts zeer weinige rechterlijke archieven gevonden. Van alle aanwezige stukken van vóór 1811 werd een uitvoerig register opgemaakt en ten gebruike in de boekerij van het oud-archief ter nedergelegd; eene summiere opgave volgt hier.

In één opzicht heeft de reis door alle gemeenten voorzeker goede uitkomsten opgeleverd. Van onderscheidene oude stukken of verzamelingen van oude stukken, hier en daar bij particulieren in de provincie berustende, kwam het bestaan ter kennis van den Archivaris.

Gemeente Bellingwolde. Bezocht 16 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in vrij goeden toestand in brandkast. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1692—1811. „ „ huwelijken 1759—1811. „ „ overledenen 1806—1811. Boeken van ontvangst en uitgaven der diakonie 1776—1813.	Bellingwolde.

Registers van gedoopten 1710–1811. „ „ overledenen 1806—1811. Boeken van ontvang en uitgave der diakenen 1755—1796.	Oude Schans.

Register van gedoopten 1732—1811 van Vriescheloo.

Gemeente Vlagtwedde. Bezocht 16 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in vrij goeden toestand in brandkast. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1678—1811. „ „ overledenen 1790—1812.	Vlagtwedde.

Protocol van ter Apel, bevattende:
1 namen der ledematen 1679—1787.
2 gecopuleerden 1697—1788.
3 gedoopten 1696—1811.
4 gestorvenen 1694—1811.
5 consistorieele akten 1783—1788.

Protocol van Sellingen, bevattende:
1 gedoopten 1731—1811.
2 gecopuleerden 1800—1811.
3 gestorvenen 1806—1811.

Register van huwelijken 1729—1782. „ „ gedoopten 1695—1811. „ „ overledenen 1806—1811.	Bourtange.

Gemeente Wedde. Bezocht 16 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in zeer goeden toestand in brandkast. Zij zijn:

Protocol van Wedde, bevattende:
1 gedoopten 1701—1811.
2 gecopuleerden 1749—1805.

Protocol bevattende:

1 gedoopten 1709—1811. 2 akten van den kerkeraad 1740—1741. 3 gecopuleerden 1741—1810. 4 ledematen 1740—1809. Protocol van kerkeraadshandelingen, brieven, enz., 1777—1810. Boek van ontvangst en uitgave der diakonie, 1801—1823.	Blijham.

Protocol der Evangel. Luthersche gemeente te Winschoterzijl, bevattende:
1 gedoopten 1747—1807.
2 gecopuleerden 1747—1807.

Gemeente Winschoten. Bezocht 16 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in goeden toestand in een kast op de bovenverdieping van het gemeentehuis. Zij zijn:
Registers van gedoopten, Herv. gemeente 1646—1811.
„ „ huwelijken, „ „ 1646—1811.
Diakonie-rekeningen, rekeningen van begrafenissen 1723—1823.
Register van doop en huwelijk van de Luth. gemeente 1802—1811.
Een aantal kluftboeken 1722—1861.
Missiveboeken, ingekomen boeken, ingekomen stukken en notulen der vergaderingen van het gemeentebestuur 1808-1811.

Gemeente Nieuwe Schans. Bezocht 16 Juli 1888. Oude gemeente-archieven; zeer beschadigd. door ouderdom en vocht, worden bewaard in een brandkast. Zij zijn:

Register van gedoopten 1645—1811. „ „ overledenen 1805 en 1806. Protocol, bevattende: 1. huwelijksvoorwaarden en testamenten, beleden voor de predikanten 1698—1725 en 1737-1740. 2. kerkeraadshandelingen 1673—1741. 3. huwelijksproclamatiën 1693—1741. 4. register der ledematen 1693—1727. Protocol van huwelijkscontracten 1802—1806.	Nieuwe Schans.
Registers van overledenen 1656—1673. „ „ gedoopten 1665-1735. „ „ huwelijksafkondigingen 1654—1744.	Lieroort.

De protocollen, bevattende huwelijksvoorwaarden en testamenten, van Nieuwe Schans, behooren tot de rechterlijke archieven, als bevattende zaken de jurisdictio voluntaria betreffende.

Gemeente Beerta. Bezocht 17 Juli 1888. Oude gemeente-archieven in een brandkast. Nieuw archief slordig. De oude gemeente-archieven zijn:

Registers van gedoopten 1671-1811. „ „ gecopuleerden 1671-1811. „ „ gestorvenen 1806-1811. Diakonieboeken 1740—1764.	Oude Beerta.

Registers van gedoopten 1675–1811.
„ „ gecopuleerden 1665—1740
1747—1811.
„ „ aangegeven lijken 1806—1811. } Nieuw Beerta.

Protocol der landeigenaren in Oude en Nieuwe Beerta met de aanduiding der hoeveelheden lands, welke zij gebruiken en de hoeveelheid stadsrente, welke zij moeten opbrengen. Opgemaakt door de karspellieden 8 April 1757.

Gildeboek van Beerta 1784—1863.

Protocol bevattende:

1. de jaarlijksche „bezettingen" van karspelschulden van Beerta en Ulsda 1745—1805.

2. rekeningen van de misen van justitie door den schatbeurder afgelegd voor de karspellieden van Beerta en Ulsda.

Dit laatste protocol behoort, met het oog op de daarin voorkomende rekeningen van de misen van justitie, tot de rechterlijke archieven.

Gemeente Finsterwolde. Bezocht 17 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in goeden toestand in brandvrij lokaal. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1662–1705, 1713—1811.
„ „ gecopuleerden 1685—1811.
„ „ ledematen 1685—1779.
„ „ gestorvenen 1791—1792 en 1806–1811.

H. S. (18de eeuw) getiteld: „Gedenckboek van Finsterwolde", bevattende copieën van dijkbrieven en vermeldende de geschiedenis van den waterstaat van Finsterwolde van 1577—1875. Achterin eene „Copie der landen van Finsterwolde na de meting van Lauwerman en Regemorter, 1656."

Gemeente Midwolda. Bezocht 17 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven, door ouderdom beschadigd, in een brandkast. Zij zijn:

Register van gedoopten 1596–1811.
„ „ gehuwden 1596–1811.
„ „ gestorvenen 1596—1691 en 1806—1811.
Boek van ontvangsten en uitgaven der diakonie 1698—1721, 1753–1825. } Midwolda.

Register van gedoopten 1728–1811.
„ „ gehuwden 1728–1811.
„ „ overledenen 1806–1811.
„ „ begravenen 1806—1813.
Boek van ontvangsten en uitgaven der diakonie 1765—1810. } Oostwold.

Gemeente Scheemda. Bezocht 17 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in zeer goeden toestand in brandvrij lokaal. Zij zijn:

Register van gedoopten 1641–1811. „ „ gecopuleerden 1641–1811. „ „ gestorvenen 1772—1824. Boek van ontvangst en uitgave der diakonie 1768 - 1807. Gildeboek van het Oostersche gilde 1793–1817 en van het Diepwalster gilde 1779.	Scheemda.
Register van gedoopten 1673—1811. „ „ gecopuleerden 1706 -1811. Boek van ontvangst en uitgave der diakonie 1762 -1825. Register van geborenen, huwelijken en overledenen van de Doopsgezinde gemeente te Noordbroek en Nieuw-Scheemda 1790 - 1811.	Nieuw-Scheemda.
Register van gedoopten } 1676—1811. „ „ gecopuleerden } „ „ gestorvenen 1806 1811.	Eexta.
Register van gedoopten 1669 -1811. „ „ gecopuleerden 1701—1811. „ „ begravenen 1806—1824. Boek van ontvangst en uitgave der diakonie 1758—1833.	Westerlee en Heiligerlee.
Notulenboek der vergaderingen 1808—1811. Protocol van uitgaande missives 1809—1811. Inkomende missives 1808—1811.	Gemeentebestuur van Scheemda.

Gemeente Nieuwe Pekela. Bezocht 17 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven meerendeels verbrand in 1845. De overgeblevenen zijn in een brandkast. Zij zijn:

Protocol bevattende:
1. gedoopten 1704—1811.
2. acta consistorii 1733 1741.
3. gecopuleerden 1784—1811.

Protocol der Luthersche gemeente, bevattende:
1. gedoopten 1762—1811.
2. gecopuleerden 1784—1811.

Register van overledenen 1806 –1811.
Boeken van ontvangen giften bij begrafenissen en huwelijken 1739 – 1826.

Griffie van het Kantongerecht te Winschoten. Bezocht 18 Juli 1888. De rechterlijke archieven vóór 1811 hier aanwezig bestonden uit een aantal missives, informatiën, aanklachten enz. ingediend bij den Fiscaal van de jurisdictie Wedde en Westerwoldingeland 1804–1811.

Op verzoek van den Archivaris zijn deze stukken door den Griffier naar het Archiefdepôt te Groningen ter plaatsing overgezonden.

Gemeente Oude Pekela. Bezocht 18 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in vrij goeden toestand. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1655–1811. „ „ huwelijken 1639–1811. „ „ lidmaten 1798–1811. „ „ kerkel. aant. 1719–1721.	Hervormde gemeente.
„ „ gedoopten 1783—1811. „ „ huwelijken 1784—1811.	Roomsch Kath. gemeente.
„ „ besnijdenis 1788 en 1790. „ „ overledenen 1806—1811.	Israël. gemeente.
Protocol van aanteekeningen. Rekeningboeken.	Van het karspel 1733—1811.

Eene portefeuille met origineele en copiëele stukken, betrekkelijk de opkomst van Pekela, het Pekelderdiep, de door de gemeente Groningen verhuurde plaatsen, de scheiding tusschen Nieuwe-Pekela en Onstwedde; brieven van den Drost van Wedde enz. uit de 17de en 18de eeuw.

Gildeboek van de buurt Zuidkant n°. 7; 1780—1793.

Protocol van handelingen 1808–1811. „ „ gemengde aanteekeningen 1810—1811. „ „ requesten 1808—1811. „ „ uitgaande brieven 1808—1811. „ „ ingekomen „ 1808—1811. „ „ dispositiën van den Landdrost (1808—1811) gericht aan:	Gemeentebestuur van Oude en Nieuwe Pekela.

Rekeningboek van den weg naar Wedde over Hoorn 1801–1862.

Gemeente Onstwedde. Bezocht 18 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in brandvrij lokaal in goeden toestand. Zij zijn:

Register van gedoopten 1688—1811. „ „ gecopuleerden 1688—1811. „ „ overledenen 1805—1811.	Onstwedde.

Gemeente Wildervank. Bezocht 19 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven grootendeels verbrand. Het overgeblevene in een brandkast bestaat uit:

Register van gedoopten	1700—1811.	Hervormde gemeente.
„ „ gehuwden	1702—1811.	
„ „ overledenen	1806 - 1811.	
„ „ gedoopten	1800 - 1811.	Luthersche gemeente te Veendam en Wildervank.
„ „ gehuwden	1756 - 1811.	

Gemeente Veendam. Bezocht 19 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in goeden toestand in brandvrij lokaal. Zij zijn:

Registers van gedoopten „ „ gecopuleerden „ „ lidmaten	1656 - 1811.	Hervormde gemeente te Veendam.
Contraregister van gedoopten	1804—1828.	
Register van begravenen	1781—1819.	

Register van aanteekening van geboorte. doop. huwelijk en overlijden van de Mennonieten-gemeente 1771—1804.

Doopregister der Roomsch-Kath. gemeente te Veendam en Wildervank 1795 - 1811.

Besnijdenisregister van de Israëlitische gemeente 5501—5539 of 1741—1779.

Gildeboeken van de twintig gilden onder Veendam. Borgercompagnie, Zuidwending, Ommelanderwijk enz. 1721—1820.

Protocol van handelingen 1808 —1811.	Gemeentebestuur van Veendam en Wildervank.
„ „ uitgaande missives 1809 - 1812.	
„ „ ontvangsten en uitgaven 1808—1812.	
Registers van patenten, 1809.	
Pakketten ingekomen missives, 1798 —1811.	

Register van boeten en absenten bij de gewapende burgermacht op de nachtwachten van Delft 1798—1799.

Listes des conscrits de la commune de Veendam et Wildervank 1809, 1810 en 1811.

Lijst voor de conscriptie van inwoners van Veendam, geboren in 1789 en 1790.

Eene menigte losse stukken, waaronder: stukken en aankondigingen van de dijkrichters der Zuidwending, dito der Ommelanderwijk; dijkrol van Wildervank 1805; stukken betreffende veldpolitie 1791; oprichting van den vrijheidsboom 1795; oude rekeningen betreffende het verblijf der Franschen in 1797; diaconiereglement 1806; begrootingen, publicatiën, aanwervingen, obligatiën, aandeel in de misen van justitie, gemeentelijke heffing in 1810 en andere

stukken betreffende het gemeentebestuur van Veendam en Wildervank in het begin der 19de eeuw vóór 1811.

Griffie van het Kantongerecht te Zuidbroek. Bezocht 19 Juli 1888. Een onderzoek met den Griffier door het geheele gebouw van het Kantongerecht ingesteld, gaf de overtuiging, dat aldaar geene stukken of boeken van vóór 1811 aanwezig zijn.

Gemeente Zuidbroek. Bezocht 19 Juli 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in zeer goeden toestand in een brandkast. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1701 - 1811.	Zuidbroek en Muntendam.
„ „ gecopuleerden 1701—1811.	
„ „ lidmaten 1701—1740.	
„ „ acta consistorii 1711—1740.	

Protocol van hetgeen door de diaconie is ontvangen bij de begrafenissen te Zuidbroek 1733—1814.

Notulen en pakken met ingekomen missives van het gemeentebestuur van Zuidbroek 1808—1811.

Pakken met missives van 1802 en volgende jaren.

Publicatiën van Koning Lodewijk Napoleon, Januari—October 1810.

Quitantiën behoorende bij de gemeenterekening van Zuidbroek van 1809.

Pakket met stukken betrekking hebbende op de kwartierswerving, 1809.

Pakket met stukken betrekking hebbende op de volkstellingen van 1801 en 1809.

Gemeente Hoogezand. Bezocht 12 October 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in goeden toestand in brandvrij lokaal. Zij zijn:

Registers van lidmaten 1662—1719.	Hoogezand.
„ „ gedoopten 1668 - 1811.	
„ „ huwelijken 1668—1719, 1726—1729.	
„ „ overledenen 1806—1811.	
„ „ acta consistorii 1668—1720.	

Protocol bevattende:

a, Register der inwoners der Kerspelen, Kropswolde, Wolfsbergen, Foxhol en Sappemeer in 1650.

b. **Register** der dooden van Kropswolde, Foxhol en Barge 1667—1674.	
c. Register der huwelijken 1626—1673. *d.* „ „ gedoopten 1625—1673. *e.* „ „ gestorvenen 1628—1666. *f.* „ „ lidmaten 1626—1674. *g.* „ „ acta consistorii 1632—1673. *h.* „ „ armen 1632—1672. *i.* „ „ ordonnantiën over armenbediening.	Kropswolde, Wolfsbergen, Foxhol en Sappemeer.
Naamlijst der pastors en predikanten 1525—1797. **Register** der predikantsgoederen. „ „ acta consistorii 1752—1811. „ „ gedoopten 1754—1811. „ „ huwelijken 1754—1811.	Kropswolde.
Register der gedoopten 1705—1811. „ „ gecopuleerden 1704—1810. „ „ overledenen 1806—1811.	Westerbroek.

„ van getrouwden, gedoopten en lidmaten van Windeweer en Lula 1756—1811.
Een aantal oude koopcontracten van gemeente-eigendommen.

Gemeente Sappemeer. Bezocht 12 October 1888. Geene rechterlijke **archieven.** Oude gemeente-archieven in zeer goeden toestand. Geen **brandkast** of brandvrij lokaal. Hier zijn:

Registers der gehuwden	1637—1811.	Hervormde gemeente te Sappemeer.
„ „ gedoopten	1637—1811.	
„ „ onechte kinderen	1689—1811.	
„ „ lidmaten	1637—1704.	
„ „ predikanten	1632—1811.	
„ „ gestorvenen	1714—1720, 1791—1811.	
„ van kerkelijke aant.	1634—1811.	
Diakonieboek 1770—1787.		

Doopprotocol der Luthersche gemeente te Sappemeer 1680—1811.

Registers van gedoopten „ „ gehuwden	1760—1811.	R.-K. gemeente te Kleinemeer.

Boek, bevattende willekeuren en resolutiën betreffende Sappe**meerster** zaken, waterschap Spitsbergen enz. 1654—1873.

Gemeente Slochteren. Bezocht 12 October 1888. Geene rechterlijke

archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeent archieven hebben geleden door vocht, overigens in vrij goeden to stand. Zij zijn:

Protocol van gedoopten / " " huwelijken	1722—1811.	Slochteren.
Diakonieboeken 1769—1808.		
Protocol van gedoopten	1726—1811.	Hellum.
" " huwelijken	1690—1810.	
Protocol van overledenen	1806 - 1808.	
Diakonieboeken	1747—1808.	
Protocol van gedoopten	1662--1811.	Schildwolde.
" " huwelijken	1663—1730, 1769—1811.	
Diakonieboeken	1783—1811.	
Protocol van gedoopten	1694-1811.	Siddeburen.
" " huwelijken	1648—1811.	
Diakonieboeken 1736 en	1796-1899.	
Protocol van gedoopten / " " huwelijken	1721—1811.	Scharmer.
Diakonieboeken	1769—1809.	
Protocol van gedoopten / " " huwelijken	1731—1811.	Harkstede.
Diakonieboek	1756—1824.	
Protocol van gedoopten / " " huwelijken	1672—1810.	Kolham.
Diakonieboeken	1770 - 1824.	

Gemeente Muntendam. Bezocht 13 October. Geene rechterlijk archieven. Geene oude gemeente-archieven. Muntendam is een dorp hetwelk zich in deze eeuw heeft ontwikkeld.

Gemeente Meeden. Bezocht 13 October 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in goeden toestand in een brandkas

Registers van gehuwden 1667—1811.
" " gedoopten 1667-1811.
" " gedoopte volwassenen 1671—1806.
" " aangegeven lijken 1760—1811.

Gemeente Noordbroek. Bezocht 17 October 1888. Geene rechterlijk

ıieven. Oude gemeente-archieven in goeden toestand in brandvrij ıal. Zij zijn:

ℓegisters van gedoopten 1640–1811. „ „ huwelijken 1705–1811. „ „ lidmaten 1705—1811. „ „ acta consistorii 1705—1799. „ „ ouderlingen, diakenen enz. 1705 - 1799. „ „ ontvangsten en uitgaven 1768—1822.	Hervormde gemeente te Noordbroek.

ℓegisters van lidmaten, kinderen en jonggeborenen van de ıpsgezinde gemeente te Noordbroek en Nieuw-Scheemda 1790—1.

'rotocol van notulen. „ „ uitgaande missives.	Gemeentebestuur van Noordbroek 1808—1811.

ℓegister van „ alle de zielen" in de gemeente Noordbroek in 1809.
.arspelreglement van Noordbroek 1672.
'rotocollen van Karspelrekeningen en registers van Karspellas- van Noordbroek, Korengarst en Noordbroeksterhamrik, 1665—7, 1808—1829.
'erzoek van de Karspellieden van de benedenkarspels van het ambt aan den overste Schepper van het Termunterzijlvest over sluiting van het Waar, 1802, met bijlagen.
tukken betreffende den Karspelwindmolen te Noordbroek 1805; graven van het Zijldiep van Termunterzijl tot Scheemda 1805; onbevoegd schatbeuren te Noordbroeksterhamrik 1806; een ɔt aantal brieven, resolutiën, extractvonnissen enz. van en aan stad Groningen en den drost der Oldambten 1627–1795; be-ɔuwingen uit de 18de eeuw over den Zijlbrief van 1601; ge-llen tusschen de Oldambster Karspelen en Noordbroek; het ɜn van kerkhuren te Noordbroek 1647; pastor en kerkvoogden, ınerfden en schatgeveren, dijkrichteren van Noordbroek; het munterzijlvest ten opzichte van Noordbroek; Karspelkwestiën, gatiën en rekeningen ten laste van het Karspel, landmetersreke-ȝ 1699 enz.; het verblijf van den Bisschop van Munster in het ambt in 1665; de invasie van den vijand en het openzetten van Termunterzijl in 1672; proces burgemeester Siccama ca. Swijko men; proces Ebo Hanssens ca. dijkrichteren van Noordbroek.
.egister van deimattallen des karspels Noordbroek, waarnaar ırt 1855 de schatting geschiedt (17de eeuw).

'emeente Nieuwolda. Bezocht 17 October 1888. Geene rechterlijke ıieven. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1713—1811.
„ „ huwelijken 1731—1811.
„ „ acta consistorii 1721—1811.
„ „ begrafenissen 1724—1786.
„ „ overlijden 1807—1811.
Diakonieboek 1799—1826.

Gemeente Grijpskerk. Bezocht 22 October 1888. Geene rechter archieven. Oude gemeentearchieven in goeden toestand in brandkast. Zij zijn:

Register van gedoopten / „ „ huwelijken	1683—1811.	Grijpskerk.
Diakonieboek 1752—1802.		Grijpskerk.
Register van gedoopten / „ „ huwelijken	1691—1811.	Visvliet.
„ „ lidmaten 1691—1768.		Visvliet.
Register van gedoopten / „ „ huwelijken	1651—1811.	Niezijl.

Gemeente Zuidhorn, Bezocht 22 October. Geene rechterlijk chieven. Oude gemeentearchieven in zeer goeden toestand in br kast. Zij zijn:

Register van gedoopten / „ „ huwelijken	1645—1811.	Zuidhorn.
„ „ lidmaten 1659—1661.		Zuidhorn.
„ „ gedoopten / „ „ huwelijken	1667—1811.	Noordhorn.

Griffie van het Kantongerecht te Zuidhorn. Bezocht 22 October Een onderzoek met den Griffier door het geheele gebouw van Kantongerecht ingesteld, gaf de overtuiging, dat aldaar g stukken of boeken van vóór 1811 aanwezig zijn.

Gemeente Hoogkerk. Bezocht 22 October 1888. Geene rechte archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude geme archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Register van gedoopten / „ „ huwelijken 1666—1811.
„ „ aangegeven lijken 1806—1811.

Gemeente Aduard. Bezocht 1 November 1888. Oude gemeentear

ven zijn slecht onderhouden. Er is hier geen brandkast of brandvrij lokaal. De oude gemeentearchieven bestaan uit de volgende boeken:

Register van gedoopten 1752—1811. „ „ huwelijken 1733—1811. „ „ overledenen 1806—1812. „ „ dito 1808—1812. „ „ aangegeven lijken 1810-1812.	Aduard.
„ „ gedoopte kinderen 1804—1822. „ „ aangegeven lijken 1805—1810. Diakonieboek 1762—1796.	Hooge- en Lagemeeden.
Register van gedoopten, huwelijken en acta consistorii 1684—1811. „ „ overledenen 1789—1807.	den Ham en Fransum.

Kerkprotocol, bevattende:

Overledenen 1701—1727. Huwelijken 1701—1736, 1739—1811. Huwelijksafkondigingen 1727-1765. Gedoopten 1727-1811. Lidmaten 1735-1782. Acta consistorii 1701—1727, 1739—1755. Register van aangegeven lijken 1806-1811.	Wierum en Dorkwerd.

Protocol van de Roomsch-Katholieken in het Westerkwartier, bevattende de namen der gedoopten en der gehuwden, 1765—1811.

Ontvang- en uitgaveboeken van de kerken en kerkgoederen te Oldebert 1629—1769, te Zuidwolde 1660—1684 en te Leegkerk 1695—1773.

Ontvang- en uitgaveboek van het Karspel Aduard (diepen, roderoedegelden enz.) 1796—1811.

* Protocol van gerechtelijke beschrijvingen van Aduard 1716—1756.

* Protocol van boelcedullen, verkoopingen van roerende goederen enz. in het gericht van Aduard, 1704—1707.

Protocol van vlonderschouwing onder het gericht van Aduard 1722.

Protocol van de schouwinge van tochten, meeren en pendammen in de scheppereij van Fransum 1722.

Protocol van rechtdagen, eedstavingen, reglementen enz. van het Nijesloterzijlvest 1679—1734.

Copieprotocol uit het Zijlvesterprotocol van Homster, Bomster en Nijesloterzijlvest 1657—1742.

Klauwboek van het Winsummer- en Schaphalsterzijlvest, met oude zijlbrieven, contracten enz.

Protocol van rekeningen, resolutiën enz. van het Kommerzijlvest 1742—1751.

Protocol van placcaten en ordonnantiën, „soo tijdelijks bij de Ed.Mog. Heeren Staeten van de Provincie van Stad en Lande en derselver gedeputeerden syn geëmaneerd", 1638—1706.

Staat van oorlog van 1715.

Staatboeken van verschillende heeren Lewe van Aduard 1607, 1623, 1640, 1740—1753.

De protocollen met een * aangeduid behooren tot de rechterlijke archieven en dienen dus in het oud-archief te Groningen te worden overgeplaatst.

Wenschelijk is het dat ook de andere protocollen, met uitzondering van de doop-, huwelijk- en sterfregisters, hunne vochtige en niet voor brandgevaar gevrijwaarde bewaarplaats in het gemeentehuis te Aduard verwisselen met het brandvrije archief-depôt te Groningen. Pogingen zulks te bewerkstelligen, worden door den Archivaris aangewend.

Gemeente Ezinge. Bezocht 1 November 1888. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in goeden staat. Zij zijn:

Registers van	gedoopten	1722—1811.	Ezinge.
„ „	gehuwden	1796—1811.	
„ „	lidmaten	1796—1810.	
„ „	attestatiën	1798—1811.	
„ „	ouderlingen en diakenen.	1797—1811.	
„ „	lijken	1806—1811.	
„ „	lidmaten	1666—1734, 1761—1811.	Feerwerd.
„ „	gedoopten	1666—1811.	
„ „	gehuwden	1666—1734, 1758—1811.	
„ „	acta consistorii	1666—1749, 1761—1811.	
„ „	overledenen	1806—1813.	
„ „	gedoopten	1624—1652, 1680—1811.	Garnwerd en Oostum.
„ „	gehuwden	1624—1652, 1680—1783.	
„ „	acta consistorii, lidmaten, diakenen en ouderlingen.	1627—1652, 1663—1701. 1709—1784.	
„ „	gestorvenen	1624—1651, 1806—1812.	

Gemeente Oldehove. Bezocht 9 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in vrij goeden toestand in een brandkast. Zij zijn:

Registers van gedoopten	1661—1811.	Oldehove.
„ „ huwelijken	1660—1808.	
„ „ lijken	1806—1811.	
Diakonie-rekeningen	1773—1815.	
Register van gedoopten / „ „ huwelijken	1721—1811.	Niehove.
„ „ lijken	1806—1811.	
Diakonie-rekeningen	1773—1874.	
Kerkprotocol, bevattende:		Saaksum.
Acta consistorii	1745—1811.	
Huwelijken	1746—1811.	
Gedoopten	1745—1811.	
Lidmaten	1745—1772.	
Ouderlingen	1745—1774.	
Handelingen van de gecommitt. van de classis Westerkwartier	1783 - 1784.	
Register van lijken	1806—1811.	

Gemeente Marum. Bezocht 20 September 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten / „ „ overledenen / „ „ huwelijken	1655—1811.	Marum en Noordwijk.
„ „ lidmaten	1671—1811.	
„ „ gedoopten	1799—1810.	Niebert.
„ „ gedoopten	1738 - 1811.	Nuis.
„ „ huwelijken	1707—1811.	
„ „ acta consistorii	1650—1720.	
Diakonie-rekeningen	1716—1811.	

Gemeente Grootegast. Bezocht 20 September 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten	1629—1811.	Grootegast en Doezum.
„ „ gehuwden	1629—1811.	
„ „ overledenen	1806—1811.	
„ „ acta consistorii	1628—1806.	

Registers van gedoopten 1669—1773, 1776—1811. „ „ gehuwden 1669—1811 (met leemten) „ „ overlijden 1806—1811. „ „ acta consistorii 1781—1811.	Sebaldeburen.
„ „ gedoopten 1684—1811. „ „ gehuwden 1684—1811 (met leemten) „ „ overlijden 1684—1803 („ „) „ „ acta consistorii 1684—1787.	Lutjegast.
Registers van gedoopten 1724—1729, 1737—1811. „ „ gehuwden 1724—1728, 1752—1811. „ „ overlijden 1784—1793. „ „ acta consistorii 1749—1811.	Opende.

Gemeente de Leek. Bezocht 20 September 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeentearchieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1702—1811. „ „ huwelijken 1702—1811. „ „ lidmaten 1702—1709. „ „ kerkeraadshandelingen 1706—1711. Diakonie-rekeningen 1691—1756.	de Leek.
Registers van gedoopten 1691—1733, 1752—1811. „ „ gehuwden 1691—1733, 1752—1811. „ „ lidmaten 1682—1811. „ „ overledenen 1806—1811. „ „ predikanten en acta consistorii 1651-1751.	Lettelbert en Enumatil.
Registers van gedoopten 1710—1811. „ „ gehuwden 1710—1802. „ „ lidmaten en kerkeraadshandelingen 1710—1807.	Oostwold en Hooge en Lage Meeden.
Registers van gedoopten 1663-1811. „ „ gehuwden 1663—1811. „ „ lidmaten 1714—1776. „ „ overledenen 1806—1811. „ „ kerkvisitatiën 1784. „ „ acta consistorii 1800. Staat van pastorijgoederen 1804.	Tolbert.

Gemeente Oldekerk. Bezocht 20 September 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1664—1811. " " huwelijken 1777-1811.	Oldekerk.
Registers van gedoopten 1653—1720. " " huwelijken 1653-1787. " " lidmaten 1653—1786. " " kerkrekeningen 1747—1787.	Niekerk.

Overlijdensregisters van 1806 van Niekerk, Oldekerk en Faan.

Gemeente Ten Boer. Bezocht 12 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeentearchieven in vrij goeden toestand. Zij zijn:

Registers van huwelijken, " " gedoopten, " " lidmaten, " " acta consistorii 1719—1811. " " predikanten 1606-1808.	Ten Boer.
" " gedoopten 1668—1817. " " huwelijken 1715—1811. " " lidmaten 1663-1747.	Garmerwolde.
" " predikanten 1642-1810. " " gedoopten 1642—1811. " " huwelijken 1691-1811. " " lidmaten en acta consistorii 1691—1811.	Thesinge.
" " lidmaten, acta consistorii, gehuwden, gedoopten, ouderlingen en diakenen 1667—1811.	Lellens.
" " gehuwden 1765-1811. " " gedoopten 1740—1811.	Woltersum.
" " predikanten 1722—1791. " " huwelijken, " " gedoopten, " " lidmaten 1722—1811. " " emolumenten der pastorie.	ten Post en Wittewierum.

Gemeente Stedum. Bezocht 12 November 1888. Geene rechterlijke

archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1666—1811.
" " huwelijken 1666—1811.
" " begravenen 1755—1782, 1806 - 1811.
" " lidmaten en acta consistorii 1666—1715.
Diakonieboek 1736 - 1821.
— Stedum.

Registers van gedoopten 1714 - 1811.
" " huwelijken 1726—1811.
" " lijken 1806—1811.
Diakonieboeken 1729—1764, 1779 - 1819.
— Garsthuizen.

Registers van gedoopten, huwelijken, lidmaten 1683 - 1731.
" " lijken 1806 - 1811.
Diakonieboeken 1771—1823.
— Westeremden.

Gemeente Noorddijk. Bezocht 12 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1722—1811.
" " begravenen 1806 - 1811.
Diakonieboeken 1758 - 1799.
— Noorddijk.

Registers van gedoopten 1630 - 1811.
" " gehuwden 1631—1811.
" " lidmaten 1630—1792.
" " gestorvenen 1765—1792.
" " begravenen 1806—1816.
" " predikanten, kerkgoederen, acta consistorii enz. 1640 - 1811.
— Middelbert.

Registers van lidmaten, gedoopten, gehuwden 1651 - 1811.
" " overledenen 1727 - 1729, 1767 - 1800, 1807 - 1809.
— Engelbert.

Gemeente Delfzijl. Bezocht 15 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven bestaan uit 24 oude kerkproto-

collen, meerendeels vergaan. Van alle deze protocollen zijn in deze eeuw afschriften vervaardigd. Zij zijn:

Doopprotocol	van	Delfzijl	1640—1811.
"	"	Weiwerd	1641—1811.
"	"	Uitwierda	1731—1811.
"	"	Meedhuizen	1715—1811.
"	"	Oterdum	1700—1811.
"	"	Heveskes	1687—1811.
Huwelijksprotocol	"	Delfzijl	1666—1811.
"	"	Farmsum	1736—1811.
"	"	Weiwerd	1743—1811.
"	"	Heveskes	1765—1811.
"	"	Oterdum	1700—1811.
"	"	Meedhuizen	1716—1811.
"	"	Uitwierda	1731—1811.
Overlijdingsregisters	"	Delfzijl	1718—1812, 1806—1811.
"	"	Farmsum	1767—1811, 1806—1811 en 1734—1808.
"	"	Weiwerd	1665—1811.
"	"	Heveskes	1765—1811.
"	"	Oterdum	1700—1811.
"	"	Meedhuizen	1716—1811.
"	"	Uitwierda	1731—1811.

Gemeente Termunten. Bezocht 15 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in vrij voldoenden toestand. Zij zijn:

Registers van lidmaten 1664—1738, 1781—1811.	Termunten.
" " gehuwden 1664—1738, 1781—1811.	
" " gedoopten 1664—1811.	
" " acta consistorii 1664—1734.	
" " overledenen 1781—1804.	
" " resolutiën van B. en R. van Groningen voor den predikant.	
Diakonieboeken 1784—1824.	

Registers van lidmaten	1667—1811	Woldendorp.
" " gehuwden	1667—1811	
" " gedoopten	1667—1811	
" " overledenen	1685—1738.	
" " acta consistorii	1685—1811.	
Diaconieboeken	1762—1830.	

Registers van lidmaten, gedoopten, gehuwden en acta consistorii 1685—1811.		Borgsweer.
„ „ overledenen 1686—1804 en 1806—1812.		
„ „ lidmaten, gehuwden en gedoopten 1703—1811.		Wagenborgen.
„ „ overledenen 1735—1761, 1802—1811.		
„ „ begravenen 1806—1811.		
„ „ acta consistorii 1735—1761.		
Protocol van uitgaande brieven.		Gemeentebestuur van Termunten. 1808—1811.
„ „ aanschrijvingen van den drost der beide Oldambten en van ontvangen brieven.		

Copie van den ouden dijkbrief van 8 November 1664.
Stukken over den weg naar Borgsweer 1784 en over den Fimelder- en Dallingeweerster-weg 1786.

Griffie van het Kantongerecht te Appingedam. Bezocht 15 November 1888. Bij een onderzoek met den heer Griffier in het gebouw te Appingedam ingesteld, werden de volgende stukken van vóór 1811 gevonden:

Alphabetische adversaria juridica, lett. J tot V, m. s. 17de eeuw.
Register van de protocollen en stukken, welke uit de voormalige jurisdictiën in Hunsingo zijn overgebracht naar het Kantongerecht te Appingedam en van daar naar de Rechtbank te Groningen (thans berustende in het Oud-archief te Groningen), opgemaakt begin dezer eeuw.
Eene groote verzameling brieven, rekeningen enz. van den Hoogen Zee-krijgsraad, meerendeels van 1800 en 1801.
Gedrukt boek, bevattende de rekeningen van den ontvanger-generaal der provincie Stad en Lande en van den rentmeester der provinciale goederen, 1731—1793.
Aan het verzoek den heer Griffier gedaan, deze stukken te willen overzenden naar Groningen ter plaatsing in het Oud-archief aldaar, is bereids voldaan.

Gemeente Appingedam. Bezocht 15 November 1888. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. De boeken worden in een kast, de charters in een blikken trommel bewaard. De boeken zijn:

Resolutieboeken van burgemeesteren 1734—1795.
„ „ eedgenooten 1734—1795.

Protocol inhoudende de resolutiën en notulen van de vergaderingen der Provisioneele Repraesentanten 1795—1800.

Protocol van handelingen van het gemeentebestuur 1808—1811.

*Protocol van verkoopingen en preferentiën van heeren burgemeesteren van Appingedam 1691—1768.

*Protocol van inventarissen 1749—1809, 3 deelen.

Boek van burgemeesteren houdende regeling van den broodprijs 1701—1782.

Boek van de communiteits-stedepachten, het weg- en stadsvroedvrouwengeld 1754 - 1809.

Boeken van de ontvangst en uitgave van de communiteit, 1734—1802.

Registers van den ontvang van stedepachten, landhuren en renten voor het schuttengerecht 1707 - 1783.

Boeken der conditiën van de verpachtingen van de waag 1625—1794.

Turfregister, inkomsten en uitgaven tot het verstrekken van turf 1748—1800.

Rekenboek der brandspuiten 1766—1808.

Rekeningboek van het Woldzijlvest, zijlvest Oling en Damsterhamrik 1794—1823.

Boek van de aangenomen burgers van Appingedam 1619—1808.

Album Gymnasii Dammonensis 1480—1854.

Gildeboeken van de bakkers 1413—1711.

„ „ „ kooplieden 1662.

„ „ „ garentweenders 1680—1783.

Protocol van resolutiën, autorisatiën enz. van de societeitskas onder de zinspreuk: „Steun des ouderdoms" 1788—1799.

Registers van ontvang en uitgave van het Antonigasthuis en het Ufkenconvent 1724—1790.

Staatboek van de goederen der Nicolaikerk (herv. gem.) 1802—1821.

Nicolaikerkrekenboek 1789—1812.

Registers van gedoopten 1625—1811.
„ „ huwelijken 1669—1811.
„ „ overledenen 1806—1811.
Diakonieboeken 1768—1809.
} Nicolaikerk.

Staatboek van de Roomsch-Katholieke kerk te Appingedam 1801—1810.

Protocol van gedoopten, huwelijken en overledenen van de Roomsch-Katholieken 1751—1811.

Register van besnijdenissen 1802—1811.

Registers van gedoopten 1638—1811.
„ „ gehuwden } 1762—1811.
„ „ overledenen }
} Opwierde.

Registers	van	gedoopten	1761—1811.	Marsum en Solwerd.
„	„	gehuwden	1762—1811.	
„	„	overledenen	1806—1811.	
„	„	gedoopten	1734—1811.	Jukwerd.
„	„	gehuwden	1743—1811.	
„	„	overledenen	1759—1811.	
„	„	gedoopten	1720-1811.	Tjamsweer.
„	„	gehuwden	1726-1811.	
„	„	overledenen	1806—1811.	
Diakonieboek			1753—1801.	

De protocollen met een * aangeduid behooren tot de rechterlijke archieven en dienen dus naar het Oud-archief in Groningen te worden overgebracht.

In de blikken trommel bevinden zich ongeveer 75 charters, meerendeels origineele stukken, loopende van 1327-1792.

Van deze charters, bijna allen betrekking hebbende op de geschiedenis van Appingedam, is een uitvoerig register neergelegd in het Oud-archief te Groningen.

De belangrijkste stukken zijn vermeld in het verslag betreffende het Oud-Provinciaal archief in Groningen over het jaar 1878, blz. 49 en 50.

Gemeente Bierum. Bezocht 16 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. De oude gemeente-archieven worden goed bewaard, doch dienen opnieuw te worden gebonden. Zij zijn:

Registers	van	gedoopten, gecopuleerden	1728—1811.	Holwierde.
„	„	begravenen	1806—1813.	
„	„	gedoopten	1752—1811.	Godlinze.
„	„	gecopuleerden	1763—1816.	
„	„	begravenen	1806—1813.	
„	„	gedoopten	1705—1811 van	Bierum.
„	„	gedoopten	1735—1838.	Spijk.
„	„	begravenen	1806—1812.	
„	„	gedoopten	1683-1811.	Losdorp.
„	„	begravenen	1806—1811.	
„	„	lidmaten	1627-1688.	Krewerd.
„	„	gedoopten	1627-1811.	
„	„	huwelijken	1627-1780.	
„	„	begravenen	1806—1811.	
„	„	acta consistorii	1700—1773.	
Pakje		begrafenisceduls	1806—1811.	

Gemeente 't Zandt. Bezocht 16 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in vrij goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten	1746-1811.	't Zandt.
„ „ gecopuleerden	1746 1760, 1777-1811.	
„ „ begravenen	1770-1805, 1806-1811.	
Diakonieboek	1760—1802.	

Zeendtboek van 't Zandt, waarin o. a. copieën van oude brieven. Dit handschrift is een copie van 1775.

Registers van geboorten 1746—1812.	Doopsgezinde gemeente te Zijldijk.
„ „ personen die onder de conscriptie vallen 1811.	

„ „ predikanten	1595—1795.	Leermens.
„ „ gedoopten	1726—1811.	
„ „ huwelijken	1727—1811.	
„ „ acta consistorii	1784—1808.	
„ „ ouderlingen, diakenen enz.	1726—1811.	
„ „ begrafenissen	1735—1805.	
„ „ aangegeven lijken	1806—1811.	

Geboorteregister van de Doopsgezinde gemeente te Leermens. 1756—1814.

Registers van gedoopten	1738—1812.	Oosterwijtwerd.
„ „ gecopuleerden	1738—1810.	
„ „ begrafenissen	1766—1810.	

„ „ gedoopten	1686—1811.	Eenum.
„ „ lidmaten, acta consistorii enz.	1686—1810.	
„ „ gecopuleerden	1687—1810.	
„ „ gestorvenen	1686—1746, 1763—1811.	
Diakonieboeken 1751—1767,	1779—1800.	

Registers van gedoopten	1696-1811.	Zeerijp.
„ „ huwelijken	1706—1739, 1770—1810.	
„ „ overledenen	1728—1797, 1806—1811.	

Gemeente Leens. Bezocht 22 November 1888. Geene rechterlijke

archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in goeden toestand, een enkel boek door ouderdom bijna vergaan. Hier zijn:

Registers van	gedoopten	1680—1741, 1750 - 1811.	Leens.
„ „	gecopuleerden	1680—1745, 1750—1811.	
„ „	lidmaten	1680—1725.	
„ „	acta consistorii	1683—1746.	
„ „	begravenen	1797—1802, 1806—1811.	
„ „	gedoopten	1667—1811.	Wehe.
„ „	aangegeven lijken	1800—1805, 1806—1811.	

Register van gedoopten te Zuurdijk 1682—1811.
Protocollen van Mensingeweer en Maarslag, bevattende:

namen van	gedoopten	1679 - 1811
„ „	gecopuleerden	1679 –1808.
„ „	lidmaten	1679 –1808.
„ „	geborenen	1804 –1811.
„ „	begravenen	1806 - 1811.

„ der landerijen toebehoorende aan 't calende van 't Halve ampt met de plaatsen en de namen der meijers in 1778.
Kerkelijke reglementen en formulieren uit de 18de eeuw.
Geboorteregister van de Mennonieten-gemeente te Mensingeweer 1760 - 1810.

Registers van	gedoopten, huwelijken	1743—1811.	Warfhuizen.
„ „	overledenen	1779 - 1811	
„ „	gedoopten	1727 - 1811.	R.-K. gemeente te den Hoorn.
„ „	huwelijken	1728 –1811.	

Gemeente Ulrum. Bezocht 22 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in brandvrije kast, in vrij goeden toestand. Zij zijn:

Registers van	gedoopten	1687—1744, 1748 - 1811.	Ulrum.
„ „	gecopuleerden	1710—1746, 1748 - 1811.	
„ „	acta consistorii, lidmaten enz.	1737—1747.	
„ „	collecten	1669 - 1748.	
„ „	overledenen	1749—1811.	
„ „	begravenen	1806 - 1811.	

Registers van lidmaten	1673—1690.		
„ „ acta consistorii	1733—1760.		
„ „ gedoopten	1763—1811.		Vierhuizen.
„ „ huwelijken	1784—1811.		
„ „ begravenen	1806 - 1811.		

„ „ lidmaten	1650—1785.	
„ „ gedoopten	1651—1811.	Niekerk en
„ „ gehuwden	1651—1811.	Vliedorp.
„ „ acta consistorii	1655—1689.	
„ „ begravenen	1806 - 1811.	

Protocol van handelingen van het plaatselijk bestuur van Ulrum 1798—1801.

Gemeente Kloosterburen. Bezocht 22 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Slechts een boek van vóór 1811 is hier aanwezig. Dit goed onderhouden boek is:

Het kerkelijk protocol van Hornhuizen en Kloosterburen, bevattende:

Naamlijst van predikanten en diakenen 1721—1810.
Registers van gedoopten 1721—1811.
„ „ lidmaten en avondmalen 1721—1802.
„ „ huwelijken 1722—1811.
„ „ acta consistorii 1749 - 1803.

Gemeente Eenrum. Bezocht 22 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeentearchieven in vrij goeden toestand. Zij zijn:

Registers van lidmaten	1686—1730.	
„ „ gedoopten	1686—1809.	
„ „ huwelijken	1686—1811.	Eenrum.
„ „ acta consistorii	1686—1730.	
„ „ begravenen	1755—1811.	

„ „ gedoopten 1677—1811 te Pieterburen.
„ „ begravenen 1751 - 1804 te Pieterburen en Wierhuizen.
„ „ begravenen 1806—1811 te Wierhuizen.

Registers van gedoopten, „ „ gehuwden	1687—1811.	Westernieland en
„ „ acta consistorii	1687—1702.	Saaxumhuizen.
„ „ begravenen	1806 - 1811.	

Gemeente Usquert. Bezocht 23 November 1888. Geene rechterlijke

archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1662 - 1811.		Usquert.
„ „ huwelijken 1662 - 1811.		
„ „ diakenen 1667 - 1697.		
„ „ begravenen 1780—1811.		

Gemeente Uithuizen. Bezocht 23 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in goeden toestand, doch gevaarlijk geplaatst, evenals het nieuw archief in een kamer boven een kelder met spiritualiën. De oude boeken, hier aanwezig, zijn:

Registers van gedoopten, 1667 - 1711, 1714, 1729, 1736 - 1811.	Hervormde gemeente te Uithuizen.
„ „ huwelijken 1667 - 1711, 1745 - 1811.	
„ „ overledenen 1806 - 1811.	
Diakonieboeken 1715—1823.	

Register van geboorten 1764 - 1812 van de Doopsgezinde gemeente te Uithuizen.

Registers van gedoopten 1730—1812.	Roomsch-Kath. gemeente te Uithuizen.
„ „ gehuwden 1730 - 1811.	
„ „ gestorvenen 1732 - 1811.	

Gemeente Uithuizermeeden. Bezocht 23 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. De oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten, „ „ gehuwden 1670—1811.	Uithuizermeeden.
„ „ acta consistorii 1670—1700.	
„ „ aangegeven lijken 1806 - 1811.	
Diakonierekeningen 1743 - 1819.	

Registers van huwelijken 1653 - 1811.	Oosternieland.
„ „ gedoopten 1651 - 1811.	
„ „ aangegeven lijken 1806 - 1811.	

Protocol van Oldenzijl bevattende:

Namen van gehuwden 1701—1810.
„ „ gedoopten 1699 - 1811.
„ „ overledenen 1801 - 1811.

Gemeente Kantens. Bezocht 23 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. De oude gemeente-archieven in goeden toestand, zijn:

Registers van gehuwden 1735 - 1811. „ „ gedoopten 1704 - 1811. „ „ aangegeven lijken 1806—1811.	Kantens.
„ „ gedoopten 1680 - 1811. „ „ gehuwden 1680—1762, 1768—1811. „ „ lidmaten en acta consistorii 1680 1766. „ „ predikanten 1607—1811. „ „ overledenen 1680 - 1693, 1806—1811.	Zandeweer.
„ „ gedoopten, gehuwden 1655—1811. „ „ overledenen 1806 - 1811.	Rottum.
„ „ gedoopten 1734—1749, 1754—1811. „ „ gehuwden 1755—1811. „ „ acta consistorii 1758—1809. „ „ overledenen 1806 - 1811.	Eppenhuizen.
„ „ gedoopten, gehuwden 1666 - 1811. „ „ overledenen 1806 - 1811.	Stitswerd.

Gemeente Warffum. Bezocht 24 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. De oude gemeente-archieven in zeer goeden toestand, zijn:

Registers van gedoopten 1621—1811. „ „ gehuwden 1621—1811. „ „ lidmaten 1621—1810. „ „ aanteekeningen over den predikdienst 1764—1809. „ „ overledenen 1806—1811.	Warffum.
Diaconieboeken van Warffum 1778—1817.	
Registers van gedoopten 1705—1764 en 1728—1811. „ „ gecopuleerden 1729—1806. „ „ acta consistorii 1799—1802. „ „ overledenen 1806—1811.	de Breede.

Gemeente Baflo. Bezocht 24 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Kerkprotocol van Baflo, bevattende:

Namen van gedoopten 1650—1811.
„ „ gehuwden 1648—1811.

Kerkprotocol van den Andel, bevattende:

Namen van gedoopten } 1728—1811.
„ „ gehuwden }

Kerkprotocol van Tinallinge, bevattende:

Namen van gedoopten 1621—1811.
„ „ gehuwden 1607—1811.

Doopprotocol van Saaksumhuizen 1804—1811.
Geboorteregister der Doopsgezinde gemeente te Rasquert 1751—1811.
Registers van overledenen te den Andel, Baflo, Rasquert, Saaksumhuizen en Tinallinge 1806—1811.

Griffie van het Kantongerecht te Onderdendam. Bezocht 24 November 1888. Een onderzoek met den Griffier ingesteld ter griffie en door het geheele gebouw van het Kantongerecht, gaf de overtuiging, dat aldaar geene rechterlijke archieven of andere stukken van vóór 1811 aanwezig zijn.

Gemeente Bedum. Bezocht 29 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. De oude gemeente-archieven in zeer goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gecopuleerden 1629—1683, 1698—1811.	Hervormde gemeente te Bedum.
„ „ gedoopten 1626—1685, 1698—1811.	
„ „ overledenen 1806—1811.	
„ „ gedoopten 1680—1811.	R.-K. gemeente te Bedum.
„ „ gehuwden 1766—1811.	
„ „ gedoopten 1658—1811.	Onderwierum.
„ „ gecopuleerden 1658—1810.	
„ „ lidmaten en acta consistorii 1667—1811.	
„ „ aangegeven lijken 1806—1811.	

Registers van gedoopten 1682—1811.		Menkeweer.
„ „ gecopuleerden 1686—1695, 1700 —1811.		
„ „ lidmaten 1686—1788.		
„ „ acta consistorii 1705—1800.		
„ „ begravenen 1686—1730.		
„ „ gedoopten 1663—1811.		Westerdijkshorn.
„ „ gehuwden 1674—1809.		
„ „ lidmaten 1674—1806.		
„ „ aantt. omtrent predikanten.		
„ „ gedoopten 1668—1811.		Zuidwolde.
„ „ gecopuleerden 1719—1811.		
„ „ aangegeven lijken 1806—1811.		
„ „ gedoopten 1675—1811.		Noordwolde.
„ „ gecopuleerden 1682—1811.		

Gemeente Middelstum. Bezocht 29 November 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in een vrij goeden toestand in een brandkast. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1654—1812.	Middelstum.
„ „ gehuwden 1722—1811.	
„ „ lidmaten 1667—1811.	
„ „ begravenen 1798—1812.	
„ „ aangegeven lijken 1806—1811.	

„ „ begravenen 1806—1812 te Toornwerd.

„ „ predikanten 1595—1766.	Westerwijtwerd.
„ „ acta consistorii 1642—1730.	
„ „ lidmaten 1719, 1723, 1738—1809.	
„ „ gedoopten 1646—1811.	
„ „ gehuwden 1654—1811.	
„ „ aangegeven lijken 1806—1811.	
„ „ begravenen 1807—1812.	

„ „ gedoopten / huwelijken } 1682—1811 te Huizinge.
„ „ geborenen 1744—1811 bij de Doopsgezinde gemeente te Huizinge.

Gemeente Loppersum. Bezocht 12 December 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1634—1812 | Loppersum.
„ „ gehuwden 1634—1811.
Diakonieboek 1758—1806.

Registers van gedoopten 1728—1817. | Garrelsweer.
„ „ gehuwden | 1728—1811.
„ „ lidmaten
„ „ kerkelijke zaken

„ „ gedoopten 1657—1811. | Wirdum.
„ „ gehuwden 1657—1793.
Diakonieboek 1785—1814.

Zeendtregister van Loppersum, bevattende aanteekeningen van de vergaderingen van het Zeendt, van het indultum door de zeven daaronder behoorende Karspelen opgebracht enz. 1602—1824.
Een aantal losse registers van vonders en ommetreden, schouw- en wroegceduls enz., behoorende tot het zeendtrecht, resolutiën van het zeendt enz. ± 1750—1824.
Handschrift bevattende:

1. Zeendtarticulen des Indulti der VII Karspelen 30 Juli 1599.

2. Extract uit het protocol der hoofdmannenkamer dd. 14 April 1607 over het wroegen van gewichten enz.

Inschrijvingsregisters van de nationale militie van de lichting 1808 en volgende jaren.
Pak met missives ingekomen bij het gemeentebestuur van Loppersum 1809—1811.

Gemeente Winsum. Bezocht 13 December 1888. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast of brandvrij lokaal. Oude gemeentearchieven in vrij goeden toestand. Zij zijn:

Registers van gedoopten 1653—1811. | Winsum.
„ „ gehuwden 1654—1811.
„ „ lidmaten 1654—1707.
„ „ overledenen. 1806—1811.

Kerkprotocol van Obergum en Maarhuizen, bevattende:
namen der gehuwden 1686—1811.
„ „ gedoopten 1683—1811.
„ „ overledenen 1806—1811.
Kerkprotocol van Bellingweer en Ranum, bevattende:
namen der gedoopten 1729—1811.
„ „ gehuwden 1730—1811.
Lijsten van conscrits van Winsum van 1808, 1809 en 1810.

Gemeente Adorp. Bezocht 13 December 1888. Geene rechterlijke archieven. Oude gemeente-archieven in goeden toestand in een brandvrije kast. Zij zijn:

Registers van gehuwden	1653 - 1655. 1692—1811.		Adorp en Harssens.
„ „ gedoopten	1673—1811.		
„ „ overledenen	1770 - 1811.		
„ „ gedoopten	1721 - 1811.		Sauwerd.
„ „ huwelijken	1721 - 1739.		
„ „ lidmaten	1721 - 1791.		
„ „ overledenen	1793—1811.		
„ „ gedoopten	1661—1811.		Wetsinge.
„ „ huwelijken	1661—1811.		
„ „ lidmaten	1661—1793.		
„ „ acta consistorii	1791—1797.		
„ „ overledenen	1806—1811.		

Registers van aangegeven lijken te Wierum en Dorkwerd 1806—1811.

Griffie van het Kantongerecht te Groningen. Bezocht 21 December 1888. Een onderzoek met den Griffier ingesteld in het archief van het Kantongerecht, gaf de overtuiging, dat aldaar geene rechterlijke archieven of andere stukken van vóór 1811 aanwezig zijn.

Gemeente Groningen. Gedurende zes dagen van de maand Januari 1889 werd een onderzoek ingesteld in het archief van de gemeente Groningen.

Door de gemeente Groningen werd in 1882 het grootste deel harer oude archieven, met name de charters en oude brieven, in bruikleen geplaatst in het Rijks Archief.

Een gedeelte echter, bestaande o. a. uit de rekeningen van de stad, de stadsbezittingen, de gasthuizen, en uit tal van boeken en stukken op de stadsbezittingen en op stedelijke instellingen betrekking hebbende, is op het raadhuis gebleven.

Op twee groote zalen van de bovenverdieping van het raadhuis is het oud en het nieuwarchief geborgen. Er bestaat op die archieven een nauwkeurig en zeer uitvoerig register. Uit dit register is voor zoover het de oude archieven betreft, door den Commies-Chartermeester een uittreksel vervaardigd, waarvan de omvang te groot is om in dit verslag te worden opgenomen. Genoemd uittreksel is echter in het in den aanvang van dit verslag vermelde *uitvoerig register* van de gemeente-archieven opgenomen en aldus ten gebruike in het oudarchief ter neder gelegd.

Vermeld worden in dit Verslag alleen de boeken, welke ook in het raadhuis, doch op het bureau van den *Burgerlijken Stand* berusten en de onder de oude archieven aangetroffen *rechterlijke archieven*.

De boeken, berustende op het bureau van den Burgerlijken Stand, zijn in goeden toestand. Zij behelzen het volgende:

Gereformeerde gemeente:

Registers van gedoopten 1640—1811.
" " proclamatiën en copulatiën 1595—1813.
" " collecten bij de begrafenissen ontvangen 1796 1806.

Alphabetische naamlijsten van de dooden, welke na half twaalf zijn begraven 1729—1794.

Roomsch-Katholieke kerk in de Ebbingestraat:

" " gedoopten } 1676—1811.
" " gehuwden }
" " overledenen 1676—1802.

Roomsch-Katholieke kerk in den Caroliweg:

Registers van gedoopten 1681—1811.
" " gehuwden 1680—1770.
" " overledenen 1751—1770.

Roomsch-Katholieke kerk in de Guldenstraat:

Registers van gedoopten 1700—1811.
" " gehuwden 1736—1811.
" " overledenen 1752—1811.

Roomsch-Katholieke kerk in den Pausgang in de Oosterstraat:

Registers van gedoopten 1711—1811.
" " gehuwden 1716—1809.
" " overledenen 1730—1809.

Roomsch-Katholieke kerk in de Heerestraat:

Registers van gedoopten } 1678—1790.
" " gehuwden }
" " overledenen 1677—1707 en 1729—1790.

Societas Jesu:

Registers van gedoopten } 1719—1811.
" " gehuwden }

Doopsgezinde gemeente:

Registers van geboorten
„ „ huwelijken
„ „ overledenen } 1697—1811.

Luthersche gemeente:

Registers van geboorten 1694—1811.

Waalsche gemeente:

Registers van gedoopten
„ „ huwelijken
„ „ overledenen } 1686—1782 en 1700—1811.

Israëlitische gemeente:

Registers van besnijdenis.

De rechterlijke archieven zijn:

1. Akten. Civiel protocol van Burgemeesteren en Raad van Groningen, bevattende obligatiezaken, voogdijzaken, vonnissen enz.

19 Augustus 1577—14 Mei 1594 (vonnissen).
16 November 1582—24 Juli 1589.
14 November 1601— 4 Februari 1604, vier deelen.

2. Akteboeken van Burgemeesteren en Raad van Groningen, bevattende:

1. Resolutiën, waarbij aan den Advocaat-fiscaal last wordt gegeven om bij de regeering ingekomen klachten te onderzoeken.

2. Voorloopige vonnissen, welke aan onderscheidene personen zijn opgelegd, 24 Mei 1668—29 Januari 1808, zeventien deelen.

3. Register van praeferentieoordeelen van het Gericht van Bellingwolde, 1729—2 Maart 1748.

4. Ordonnantieboek op de koopschatspenningen van Groningen.

5. Protocol van borgtochten 1636—1810, drie deelen.

6. Protocol van afgegeven certificaten ter bekoming van buitenlandsche paspoorten, 11 December 1798—1802.

7. Registers van contumaciebreuken, 11 November 1681—6 November 1807.

8. Executieboek der beide Oldambten, 3 Mei 1667—18 Februari 1687.

9. Gerechtelijke beschrijvingen van boedels, 1784, 1792—1796, 1797—1800, 1801—1806 en 1809.

10. Decisiën en sententiën van het Provinciaal Hof of Hooge Justitiekamer van Groningen, 1750—1780, drie deelen.

11. Kluftprotocollen, bevattende de vonnissen der kluftmeesters van Groningen, 1550—1636 en 1783—1807, dertien deelen.

12. Protocollen van het Gildrecht, 1630 - 1649 en 1659—1666.

13. Rekeningen van de Oldermans van het Gild-, water- en stapelrecht, 1668—1794.

14. Registers van het Gildrecht en bijbehoorende stukken.

15. Sententiën van de bouwmeesters der achttien gilden, 18 Juli 1648—19 Maart 1658.

16. Protocol van alle fideicommissaire huwelijkscontracten en testamenten van 13 November 1668—10 Maart 1804.

17. Notulen van huwelijkscontracten en testamenten, 13 Januari 1803—31 Januari 1809, twee deelen.

18. Een groot aantal oude koopbrieven, huwelijkscontracten enz. meerendeels uit de 18de eeuw.

19. Registers van inventarisatiën, 20 December 1638—11 Februari 1761, zestien deelen.

20. Een pak inventarissen 1790—1804, behalve 1799.

21. Rekeningen van den Stads-Advocaat-fiscaal 1624—1811.

22 Protocol van secrete besognes en daarop gevallen resolutiën, zoo in criminalibus als in civilibus aangelegd, 1761.

23. Dispositiën van den Burgemeester omtrent politieke overtredingen, 1808.

24. Crimineel requestboek, 18 Januari 1798—23 December 1805.

25. Crimineel praeferentie oordeelboek van 1792.

26. Losse stukken in procedures over de jaren 1698—1805.

27. Minuten van uitgaande missives over crimineele procedures, 1761—1769.

28. Minuten van koopbrieven, 1808, 1809 en 1810.

29. Rekeningen van den ontvanger der koopschatten, 1728—1796.

30. Rekeningen van praeferentie-oordeelen 1796—1800, 1802—1810, overgelegd door den ontvanger der koopschatten.

31. Rekeningen van den breukmeester van het Oldambt, 1680—1807 (met leemten).

32. Register van zeebrieven of passen, 1802—Mei 1809.

33. Stukken rakende praeferentie-oordeelen van 1789.

34. Register van borgtochten en procuratiën, 1685—1809, twee deelen.

35. Register van procuratiën en volmachten 1794—1798 en Maart 1808—Maart 1809.

36. Schuldprotocol van Sappemeer 1692—1806, zes deelen.

37. Stukken, betreffende het stellen van voogden over minderjarigen, alsmede testamenten en rapporten van de Stads-weeskamer.

38. Zes legaatboeken 1604—1807, voorts legaatboek 7 April 1653—3 Mei 1762, alsmede legaatboek voor de burgerweezen dezer stad, 17 Maart 1653—1697.

39. Register of protocol van testamenten, Mei 1802 - 2 Maart 1810.

40. Boek van willekeuren, 1790—1797.

Genoemde rechterlijke archieven zijn op verzoek van den Archivaris en ingevolge besluit van den Raad der gemeente Groningen van 30 Maart 1889 aan het Oud Archief van Groningen afgestaan en zullen daarheen zoo spoedig mogelijk worden overgebracht.

Gemeente Haren. Bezocht 9 Maart 1889. Geene rechterlijke archieven. Geen brandkast. Oude gemeente-archieven in goeden toestand. Zij zijn:

Registers van predikanten 1591—1811. „ „ lidmaten 1659—1811. „ „ gedoopten } 1704—1811. „ „ gehuwden Diakonierekeningen 1737—1810.	Haren.
Registers van gedoopten 1716—1811. „ „ gehuwden 1717—1811. „ „ overledenen 1759—1779. Diakonierekening 1759—1766.	Noordlaren.

Wat de rechterlijke archieven betreft welke nog bij de gemeentebesturen van Appingedam, Aduard en Nieuwe Schans berusten, bij missive van 4 Februari 1889, n°. 564, is door den Archivaris aan den Commissaris des Konings in de provincie Groningen het verzoek gericht genoemde gemeentebesturen te machtigen of aan te manen hunne rechterlijke archieven, ter nakoming van het Koninklijk besluit van 9 October 1883, naar het Oud Archief te Groningen over te brengen.

De Archivaris in Groningen,

H. O. Feith.

BIJLAGE B.

HET ARCHIEF VAN WIJLEN Mr. J. S. G. KONING

TE AMSTERDAM.

Ingevolge de door Uwe Excellentie verleende machtiging, dd. 18 April 1888, n°. 846, afd. K. W., heb ik mij op 1 Mei jl. naar Amsterdam begeven.

Alvorens echter een verslag van het aldaar ingestelde onderzoek ter Uwer kennis te brengen, acht ik het niet ondienstig een en ander omtrent den heer Koning en zijn archief in het algemeen mede te deelen. De heer Koning werd in het nog thans om zijne patriarchale eigenaardige toestanden bekende Westerwolde ± 1810 geboren. Zijn vader kocht van de regeering der stad Groningen het slot te Wedde, het aloude huis der drosten en was aldaar dus de eerste particuliere bewoner. Na den dood zijns vaders en zijn verblijf aan de hoogeschool betrok mr. Koning het oude slot en werd notaris te Wedde.

Mr. Koning, de geboren Westerwolder, de bewoner van het slot, de vriendelijke, humane geleerde, de eenige notaris in Westerwolde, bezat eene eigenaardige positie ten opzichte van de bewoners der landstreek zijner geboorte. Hij was hun aller raadsman en vertrouwde gedurende de 50 jaren welke hij als notaris in hun midden doorbracht. Geen wonder, dat mr. Koning, die als notaris in vele boedels werkzaam was, zich allengs in het bezit konde stellen van vele stukken, onder de oude boerenfamiliën van Westerwolde berustende en betrekking hebbende op de geschiedenis van dat landschap. Doch ook van elders wist mr. Koning zich handschriften en charters te bezorgen, waarvan hij vele gebruikte bij zijne geschiedkundige en oudheidkundige studiën, waarvan enkele in druk zijn verschenen. De niet in druk verschenen redevoeringen en andere studiën van mr. Koning, onder diens nagelaten papieren berustende, zijn daarom van hooge geschiedkundige waarde, omdat de geschiedenis van Westerwolde, de landstreek zijner geboorte, zijne lievelingsstudie was en er geen huis of stuk land in dat schil-

derachtige landschap is waarvan de heer Koning niet de geschiedenis kende. In den nazomer van 1887 verzocht en verkreeg mr. Koning eervol ontslag als notaris te Wedde, en vertrok hij met zijnen schat van boeken en papieren naar Amsterdam, de woonplaats van onderscheidene zijner kinderen. Slechts kort mocht hij van zijne rust genieten; hij overleed Maart 1888.

Groot, zeer groot voor een particulier is de verzameling handschriften, charters, brieven, pamfletten en andere geschreven en gedrukte stukken, welke ik te Amsterdam ten huize van Mevr. de weduwe Koning heb gevonden.

Mijn arbeid, welke ruim vier dagen heeft geduurd, bestond in het schiften en nazien dier boeken en papieren, waarvan ik diegene, welke voor een aankoop voor de archieven hier te lande van belang zijn, met eene korte beschrijving op eene afzonderlijke lijst plaatste, welke ik de eer heb hierbij aan Uwe Excellentie over te leggen.

Wat betreft de vraag, in den brief dd. 18 April 1888, n°. 846, afd. K. W. gedaan, of er in de verzameling-Koning stukken zijn welke voor andere Rijksarchieven dan het Groningsche belangrijk zijn, zoo kan ik Uwe Excellentie daarop antwoorden, dat alle stukken op Groningen, meerendeels op Westerwolde en het Oldambt betrekking hebben, met uitzondering van een handschrift, door mij op blz. 306 beschreven, hetwelk naar mijn oordeel in het Oud Provinciaal Archief van Overijssel dient te worden gedeponeerd.

LIJST van handschriften, charters, brieven, pamfletten en andere geschreven en gedrukte stukken, behoorende tot het archief van wijlen mr. J. S. G. Koning, te Amsterdam, welke voor een aankoop voor de archieven hier te lande in aanmerking komen.

Prophecije of Voorsegginge van eene geheeten Jarfke van veel wonderlinge dingen, die na zijn tijd zullen geschieden in 't Old-Ambt en Westerwoldinge-Land, alsmede in 't Kleine Old-Ambt, zoo van den krijgshandel en verdistruering in Groningerland.

3 gedrukte exemplaren van de jaren 1794, 1810 en een latere.

Gedrukt naar eene copie van St. Bartholomeus 1544 uit een misboek van Ooster-Reyde; het origineel verging bij den doorbraak van den Dollard; eene copie van het misboek berustte te Paum in Reiderland.

Een geschreven kroniek van Groningen en Ommelanden, zijnde eene copie door Harmen Ottens (vermoedelijk einde 16de eeuw naar het schrift te oordeelen) vervaardigd naar een „Cronika toebe-

hoerich Itsunder Egbart Clandt, de voermaels ghelijck gesacht wordt Caerell van Ghelre stadtholder solde ghehadt hebben". Folio formaat, in perkamentenband, vrij net exemplaar.

In velerlei opzicht, vooral in 't begin, veel overeenkomst met Sicke Benninge, echter uitvoeriger en loopt tot St. Maarten 1536.

In dit zelfde boek zijn achterin gebonden eenige folio formaat (ander papier als de kroniek) vellen papier, bevattende zeer verbleekt en op sommige plaatsen onleesbaar eene berijmde geschiedenis van ons vaderland, van de jaren 18 Januari 1578—23 Februari 1581. De slordige hand uit die dagen, hier en daar met doorgestreken en verbeterde woorden, doet aan een origineel denken. Tusschen den tekst vindt men plotseling, zonder eenig verband er in opgenomen, eene copie van een stokleggingsbrief dd. Nativitatis Marie 1576, waarbij Tale Smit en echtgenoote eenig land te Rolde overgedragen aan Henriek Hiddinck. Ook vindt men op een der bladzijden een kort recept hoe een gouden of zilveren ring te vervaardigen.

Kroniek geschreven met eene hand uit het laatst der 17de of uit het begin der 18de eeuw, beginnende:

Cap.... Groningen Spaens, vervolgh op Rennenbergh's afval. „Door het feijt van Georg van Lalaing hetwelke hiervoor is verhaelt enz."

De kroniek bevat de geschiedenis van Groningen en Ommelanden en eene beschrijving van regeering, rechtstoestanden enz., geschillen tusschen Stad en Lande enz., beleg 1594, vele aanhalingen uit Ubbo Emmius, cap. 49, „van de Warven". De kroniek eindigt ± 1645 met een loffelijk verhaal over Wessel Gansfort en Rudolph Agricola en ten slotte: „Aldus geeft oeck Godt uyt de laeghste landen de hoochste geesten, de door haer vierichęyt soo veel te naerder vliegen aen den hemel, als zij in haer nederige sonde vaderlandt daer van te verder waren geboren."

Folio formaat, vrij duidelijk geschreven, net exemplaar, perkamenten band. Doorschoten met copiën van vonnissen en onderscheidene gedrukte placcaten, ordonnantiën, reglementen, enz. op den tekst betrekkelijk.

Het hieraan voorafgaande deel loopende tot „den afval van Rennenberg" blijkt te zijn „Beschrijvinge van Groningen, inhoudende dier stads opkomste, voortgang ende staat, mitsgaders een gedeelte van de historie der zaaken, die in eenige eeuwen in en omtrent deeze stad zijn voorgevallen", door Bernhard Alting, rechtsgeleerde. De doorschrappingen en verbeteringen doen hier aan een origineel denken. In het boek ligt los een „Extract uit het resolutieboek der stad Groningen, dd. 9 Januari 1649, afgegeven en onderteekend door den secretaris P. Tettema, waarin B. en R.

den heer B. Alting gelasten zijn boek, alvorens het te drukken, ter examinatie aan hen te zenden.

In het boek ligt ook een begin van eene copie van deze kroniek, begonnen 20 Februari 1765, door J. D. Quintus, kleinzoon van Alting, volgens diens (Quintus) verklaring naar het origineel genomen. Deze kroniek is niet gedrukt.

Een folioboek bevattende een aantal stukken, deels origineelen, deels copieën, allen op Westerwolde betrekking hebbende. De inbinding is in deze eeuw geschied. De stukken staan in geenerlei verband tot elkander; zij zijn vermoedelijk ter zorgvuldige bewaring door den heer Koning saamgebonden in één deel. Vele der stukken zijn blijkens aanteekening daarop afkomstig uit den bekenden boedel van mr. J. W. Keiser.

Vele stukken zijn copieën van 1608 en 1612, vervaardigd door den secretaris van Groningen, Kempo Adriani en den secretaris Leo Alberti.

In genoemd boek bevinden zich de volgende origineele stukken:

1474. Sundach neyst Jacobi. Attestatie van den abt van Corvey, dat de Addinga's het Westerwoldsche en Winschoten over honderd jaar als een leen van de Abdij van Corvey hebben bezeten.

1531. 12 Maart. Citatie op Joost Lewe, om wegens eenig Leengoed in Drenth te compareeren voor 's Konings Leengericht in Overijssel.

1547. 12 Augustus. Citatie op Egbert Joost Lewe om als vasal en leenman mede het Leengericht te spannen te Deventer. (Een dito van 3 Juli 1559, 27 Juni 1560).

1547. 8 November. Mandaat van Stadhouder en hooftmannen op Hans Hesse, drost te Wedde, om te antwoorden op de aanspraak van Jr. Hayo van Westerwolde.

1559. 18 Februari. Missive van J. de Mepsche aan Haijo van Westerwolde om aan te hooren de commissie in de zaken met den heer Schenck van Tautenburg.

1618. 31 Augustus en 1 September. Attestatiën van den notaris Jacobus Lamberti over de onderhandelingen enz. met Willem van den Hove. Overdracht van Westerwolde.

1618. 1 September. Verbod van Stadhouder en hooftmannen aan Willem van den Hove zich niet te stellen in het bezit van Westerwolde.

1618. 22 September. Missive van de volmachten van Bellingewolde en Blijham aan hunne advocaten over de toedracht der zaken aldaar met Willem van den Hove.

1618. Nog eenige origineele stukken over deze zaak met Willem van den Hove.

De copieën zijn voor het meerendeel uit het begin der 17de eeuw,

naar de origineelen gecollationeerd, onderscheidene copieën zijn in het Oud Archief van Groningen onbekend.

Kroniek van S. Beninga, folio, hand einde 17de en begin 18de eeuw, perkamenten band, net exemplaar.

Ommelander L. R., gedrukt 1618, quarto formaat, met latijnsche aanteekeningen bij de artt. Revysordre; gedrukt 1615. Achterin copie van een verdrag dd. 1 November 1551, tusschen Gotfridus Aernsen, abt te Aduard, Johan Sijckijnge, Abel Onsta, te Sauwert enz., allen eigenerfden „gelanddet an de westersyt des Reijtdeeps" over het onderhoud van de „Schaerdijcken" en het recht van aardhaling. Verder copie van „Verreeckeninge der grootheit der maten van grasen, Jucken, Deimaten, enz., enz. in ijderen dorpe der Ommelanden", genomen uit een „quartoboek met wijlen heren Doctoris Remberti Ackema secretarii wel cande hant geschreven." Verder eenige extracten uit Popconis Everhardi secretarii gerichtsprotocol en eenige korte aanteekeningen omtrent het onderhoud van enkele sluizen en bruggen in de Ommelanden.

H.S. quarto. Klauwboek der redgerechten en buurrechten der grietenijen van het Westerkwartier, vermoedelijk van 1694. Slordige hand. Lederen band.

H.S. quarto. Register van Sententiën, Exceptiën en Conventiën tusschen plaij-doijerende partijen, gepronnucieert bij den Hove Provinciaal van Stad en Lande, beginnende 1750, eindigende 1772. Ingericht volgens het A B C.
Geschreven met eene hand, welke mij bekend voorkomt uit de rechterlijke archieven van het Hof van Groningen uit die dagen.

H.S. quarto. Register van verouderde woorden in het Stadboek van Groningen, voorkomende met derzelver verklaringen door Borgermeester Menso Alting. Hand 2de helft 18de eeuw.

Ordonnantie op Saecken van Huwelijck enz. gegeven door Borgerm. en Raad van Groningen 15 Mei 1689. Quarto-formaat, met wit doorschoten, waarop de correspondeerende artikelen en bepalingen van het Stadboek, het Oml. L. R., het Oldamster L. R., het Selwerder L. R. en onderscheiden ordonnantiën benevens het Rom. recht zijn vermeld. Hand 18de eeuw. Gebonden.

H.S. quarto. Forum Groninganum et Processus juris vel modus procedendi in camera hovetmannorum etc. In 't Latijn, 18-eeuwsche hand, keurig exemplaar.

H.S. quarto. L. R. v. Selwerd van 1529 met eenige latere redres-

sementen en observantiën, eedsformulieren voor ambtenaren, voogden enz. „Ordinaris competentien voor den amptman in practique, Broecken, soe die Stadt ende den amptman half en half genieten". H.S. begin 17de eeuw in perkamenten band, vrij net.

Deductie, waerbij een ijeder klaerlijken sal konnen erkennen d'oprechte en wettige erfgenaemen van 't seer Doorluchtige Huijs van Schenck van Tautenburgh, Directelik tegens d'Heeren van den Boitzelaer, die geduerende de troebelen der Religie, de goederen van voorsz. seer Doorluchtige Huijs hebben ingenomen. Folio, gedrukt vermoedelijk in de 17de eeuw.

H.S. langwerpig quarto. Dit H.S. door den heer Koning op verschillende tijden geschreven, bevat een aantal copieën door hem vervaardigd van stukken, berustende bij de ingezetenen van Westerwolde. Alle stukken hebben betrekking op Westerwolde; zij zijn voor het meerendeel uit de 16de en 17de eeuw. Zeer net exempl.

H.S. quarto, bevattende een aantal vragen, quaestiën en opmerkingen naar aanleiding van het Oldambster L. R. Hand 2de helft 17de eeuw.

Eene portefeuille bevattende een aantal copieën door den heer Koning vervaardigd van stukken uit de 16de, 18de en 19de eeuw, meerendeels op Westerwolde betrekking hebbend.

H. S. langwerpig quarto. Redevoering van den heer Koning over de tooverij en het bijgeloof, de heksenprocessen enz. (Niet bizonder over Westerwolde).

H. S. langwerpig quarto. Redevoering van den heer Koning in P. E. J. P. over de geschiedenis van Westerwolde.

H. S. quarto, bevattende een aantal sententiën der Hooge Justitiekamer van Stad en Lande. Achterin aanteekeningen betreffende de overdrachten en koopprijzen van onderscheidene goederen, vooral burchten in Groningen, als Sauwert, Farmsum, Siddeburen, Jensema, Dijkenborch, Fraijlemaborch, den Ham, Hanckema, Schultinga, Reitsema, Rottummeroog, Adema, Snelgersma enz. (H S. laatste helft 17de eeuw).

H. S. quarto langwerpig, geschreven door den heer Koning, bevattende copieën van alle processtukken, gebruikt in het proces tusschen de stad Groningen en de Dijkrichteren van Bellingewolde 1841—1844, in zake de uitwatering in den Dollard.

H. S. quarto (deze eeuw), bevattende het L. R. van het Oldambt en „des vijfden deels van Reijderland" van 1471.

H. S. klein langwerpig quarto, bevattende „ Johannis Huninga Summaria Deductio, dat de Stenden van Ostfriesland behoorden te soeken mede in de Unie van de vereenigde Nederlanden angenomen te werden." Achterin „ Beschreibung aller Landen in Ostfriesland", hierin is de grootte van alle dorpen enz. van dat landschap opgegeven. Met duitsch schrift, doch in het hollandsch. Vermoedelijk einde 17de eeuw.

Vita divi Ludgeri Mimigardenordensis ecclesie: que est Monasteriensium Westphalie Protho episcopi Saxonumque et Phrisoumquen Apostoli etc.
Een quarto formaat boekje, gedrukt met zeer oude letters, de hoofdletters met roode strepen, vermoedelijk gedrukt begin 16de eeuw. Een aanteekening voorin (niet van de hand van den heer Koning) zegt: „ Liber rarissimus in Bruxellis ad pret. f 20. Ex bibliotheca comitis Du Moulins."

H. S. langwerpig quarto door den heer Koning geschreven, bevattende de copieën (naar de origineelen) van alle Willekeuren van Westerwolde. Hierin alle dorpsrechten, de gerechtigdheden in de marken etc.

H. S. quarto, bevattende de kroniek van S. Benninge 2de deel (van Lemego) zie uitgave Feith 1888, pag. XL. H. S. 16de eeuw, goed leesbaar, doch niet gebonden.

Stuk papier, bevattende de lijkrede op prof. F. A. van der Marck ongeveer 1800. Het is een latijnsch vers, vervaardigd door N. N. Philologus. Het begint:
„ Marckius, o vulnus lethale! Professor amare."

H. S. quarto bevattende:

1°. Korte en expedite Deductie van 't Casteel ende Heerlijkheidt Wedde, Westerwoldinger- en Bellingwolsterlandt met allen sijnen pertinentiën, hoe het van oudts geweesen, nu is, ende in futurum wel koomen kan; uit ouden Naewijsingen, Documenten ende Leendeelten op het pampier gebracht door Johannes Bertingh, advocatus ± 1642.

2°. Deductie sommaire raakende Wedde, Westerwolde met annexen in 't generael ende Apel in 't particulier.

3°. Copie van brief van Karel V, waarbij Wedde, Westerwoldingelandt enz. worden gegeven aan George Schenck. (Hand begin 18de eeuw, slordig gebonden).

H.S. quarto, bevattende Stadboek van Groningen met de additio nova Legum en de secunda additio reformata. Het Gildrecht 1ste,

2de en 3de boek. Het Selwerder L. R. van 1529, voorts eenige Stadsordonnantiën. (hand begin 17de eeuw, mooi geschreven).

H.S. quarto, bevattende „dat nieuwe Westerwoldsche L. R. van 1566 met confirmatie van Boldewijn van Roon en Johan de Mepsche enz. (hand begin 17de eeuw, of einde 16de eeuw).

H.S. quarto, als het vorige, bevattende mede Sententiegelden, kosten van getuigen te examineeren. Voorts over de landschapsdrosten, over de appellen bij de Hooge Justitiekamer, huldiging van den Koning van Spanje in 1556, van den graaf van Arenberg in 1562 enz. (hand midden 17de eeuw).

H.S. quarto, bevattende:

1°. Privilegie van Karel den Groote;

2°. Supplication im jar LXX zu Speir vor Keij Ma chur und Fürsten, sampt allen Reichs Stenden, wegen der hochbenottrangten gewiechnen und vertriebenen aus der Statt und Lanttschafft Groningen zu irer und des Vatterlandts errettung enz. (Gedrukt te Frankfort am Main, 4 September 1573);

3°. Eenige verdragen en verbondsbrieven, meerendeels voorkomende bij Rengers van ten Post;

4°. De Kroniek van van Lemego, eenigszins afwijkende tekst;

5°. Een kroniek 1325–1575, korte aanteekeningen;

6°. Een kroniek geput uit andere kronieken, o. a. uit een in 1553 te Kampen gedrukte kroniek en ook vele stukken uit Rengers van ten Post. (Zeer merkwaardig H.S. met een laat 16de-eeuwsche hand, zeer fijn doch net geschreven, in perkamenten band).

H.S. quarto, bevattende een aantal verdragen en huldigingsbrieven gesloten door de stad Groningen, benevens den gildebrief en een verdrag der gilden over het „payement" m. a. w. de waarde der munten (laat 16de eeuwsche hand zonder band).

Een pakje met copieën van koopcontracten en beklembrieven, Westerwoldsche en Bellingewolder goederen betreffende, meerendeels uit deze eeuw. De copieën zijn vervaardigd door den heer Koning.

Eene verzameling reglementen, publicatieën, pamfletten enz. 1795—1800 (in zake Harm van Bolhuis en anderen). Gedrukt, in eene portefeuille bijeengebracht.

Twee deelen (samen 1976 pagina's) bevattende eene bijna volledig te noemen verzameling van gedrukte stukken, sententiën, manifesten,

publicatiën enz., alles betrekking hebbende op de geschillen tusschen de stad Groningen en de Ommelanden (1594—1682). Zeer net exempl.

Twee folioboeken, bevattende eene groote verzameling plakkaten van B. en R. van Groningen (met register) van 1669—1787. Net exempl.

Eene portefeuille, bevattende:

1°. een pakket afschriften van stukken, berustende in de Boerekist te Vlagtwedde uit verschillende eeuwen;

2°. copie van een koopbrief, waarbij de eigenerfden van Onstwedde gronden verkoopen aan de stad Groningen, dd. 16 Juli 1784;

3°. copie van een koopbrief dd. 30 Juli 1796, waarbij eenige goederen te Boertange worden verkocht aan den Directeur van 's lands fortificatiën, tot versterking dier vesting;

4°. een pakket, waarin de verdeeling der mark Onstwedde in 1827, een boerwillekeur van Onstwedde van 1688 en een staat en inventaris der pastoriegoederen te Onstwedde van 1828.

5°. Een pakket, waarin een zeer merkwaardig kaartje van de belegering van het slot Wedde in 1593, zeer primitief met een duitsch vers er onder; verder copieën betreffende de pastoriegoederen te Wedde en de verdeeling der kerkplaatsen aldaar dd. 14 Aug. 1683.

Verder een groot aantal stukken (meest copieën, enkele origineelen) betrekking hebbende op Westerwolde, de kerkgoederen der dorpen, de watermolens, de dijken enz., uit de 17de, 18de en 19de eeuw.

Eene portefeuille, bevattende drie redevoeringen van den heer Koning, 1°. over het slot te Wedde, 2°. over het ontstaan enz. van den Dollard, 3°. over geschiedenis (vooral rechtspraak) in Westerwolde, (geschreven).

Eene portefeuille bevattende:

1. Het begin van een uitvoerig register op de resolutiën der stad Groningen (alphabetisch) A — Boekdrukkers.

2. Een boekje h. s. uit de 17de eeuw bevattende copieën van verzegelingen, betreffende dijkrechten in de Ommelanden, dd. Palmdach 1509 en Pinksteravond 1506.

3. Extracten uit het warfsprotocol van Ackema, vervaardigd door den secretaris Tjassens ± 1640, loopende van 1595—1640, geschreven in een dun folioboek.

4. Uitspraak dd. 29 Mei 1630 van de heeren Viersen en Aijsma als commissarissen van Gedeputeerde Staten van Friesland in zake het geschil tusschen de ingezetenen van Burum en die van Visvliet, betreffende de uitdieping van de Lauwers. Copie uit dien tijd.

5. Uitvoerige memorie van? aan den Erfstadhouder betreffende de uitlegging van art. 2 Regl. Reform. van 1749. Copie uit dien tijd.

6. Het kluftrecht van Winschoten, dd. 15 Mei 1629. Copie uit de 17de eeuw.

7. Copie vervaardigd door den heer Koning van een uitspraak van den drost te Wedde dd. 8 December 1525, genomen naar het origineel, berustende bij een boer te Smeerling.

8. Notarieele copie dd. 12 Mei 1576 van eene verzegeling dd. 20 Juni 1574, gesloten tusschen B. en R. van Groningen als heeren van het Klei-Oldambt en onderscheidene geestelijken aldaar, betreffende het herstel aan de dijken, wegens de doorbraak van den Dollard. (beschadigd op perkament).

9. Stukken betreffende de indijking van den Dollard in 1681. Instructie voor de landmeters Tideman en van der Schilt bij die indijking.

10. Origineele scheidbrief dd. 18 October 1631, betreffende de nalatenschap van Haye Sijbes en echtg., te Bellingwolde (op perkament).

11. Articulbrieff ofte wachtordeninge in het Cley Oldampt. Quarto boekje, midden 17de eeuw.

12. Instructie dd. 15 November 1639 voor den dienaar en de oldermannen der Stadshamrikken, copie 17de eeuw.

13. Vertoog van de Eerw. Classis van Groningen en het Gorecht aan B. en R. van Groningen wegens de censure van Hugo ter Spil, 30 October 1632.

14. Request met advies der theol. faculteit te Groningen over het huwelijk van den heer P. van Ham en Magteld Meeuwsen, met meerdere stukken over die zaak.

15. Bestek en conditiën, teekening en andere stukken, betreffende de levering van een nieuwe klok met uurwerk in den Martinitoren, 1666.

16. Origineel register van de boeken, stukken en andere instrumenten door de Raadsgecommitteerden aan den syndicus Menso Alting overgegeven, 30 October 1652.

17. Een zeer groot aantal extracten uit het Resolutieboek der stad Groningen, origineele requesten aan B. en R., instructiën voor stedelijke ambtenaren, verlaatmeesters enz., extracten uit het resolutieboek van Gedeputeerde Staten van Stad en Lande, uit de protocollen der zijlvestenijen, enz. enz.

18. Origineel groot-cedul van de wijnen, welke aan de stads-ambtenaren, predikanten, kluftheeren, muziekanten enz. door den kastelein van het wijnhuis te Groningen moeten worden uitbetaald, 1720.

Eene portefeuille bevattende een groot aantal gedrukte en geschreven stukken (alles in folio), betreffende processen in Stad en Lande gevoerd, requesten, advertissementen, gravamina, deducties, missives, manifesten, 1674—1708. Proces Christoffer Indiseraven. Processen tusschen stad Groningen en Ommelanden enz.

Eene portefeuille met een groot aantal gedrukte stukken (in folio), betreffende Groningen en Ommelanden 1787—1823, hieronder patriottenliederen, memorie over het erfgrietmanschap van Vredewold, over de Pekelder veenen, proces tusschen schipper Vroom van de Nietap en den heer van Nienoord, vele manifesten enz. van 1795 en 1796. Ook enkele geschreven stukken van geringe waarde.

Register der Resolutiën, Sententiën enz. van de Hooge Justitiekamer van Stad en Lande onder den naam van Collectanea, bijeenverzameld 17 Juli 1773—12 Februari 1780.

H. S. in folio. Dit h. s. met eene hand geschreven, mij bekend van de secretarie der Hooge Justitiekamer, is hoogst vermoedelijk uit den boedel van den secretaris dier kamer mr. J. W. Keiser verkocht aan den heer Koning. Het schijnt een officieel copieboek van de Hooge Justitiekamer te zijn geweest.

H. S. folio, zijnde het protocol van aanklachten ingediend bij den richter te Bellingewolde, 6 Febr. 1787—3 Juni 1803 en vervolgd door den drost van Wedde en Westerwoldingeland van 1803—22 Juli 1806, in perkamenten band.

H. S. folio, zijnde het protocol van crimineele en breukvallige aanklachten, ingediend bij het gericht van Westerwolde, 31 December 1784—4 Mei 1803. Achterin zijn Bekendmakingen over jacht en visscherij in Westerwolde 1804 en 1805. In perkamenten band.

H. S. folio, zijnde het protocol van de Extraordinaris Staatscommissie tot handhaving van de Gevestigde constitutie der Provincie Stad en Lande. Hierin de notulen der geheime vergaderingen, alle

in- en uitgaande missives enz. enz. Zeer belangrijk. In perkamenten band.

Een pakket stukken uit deze en de vorige eeuw (origineelen) betreffende de gemeene weide, het zetten van watermolens enz. en andere gemeenschappelijke belangen der markgenooten van Jellingen.

Eenige copieën en translaten, vervaardigd door den heer Koning, van contracten in de vorige eeuw gesloten tusschen de ingezetenen der Westerwoldsche grensdorpen en de Munsterschen over de grenzen van Westerwolde en het Duitsche grondgebied.

Een pakket bevattende een aantal stukken betreffende de onderhandelingen tusschen B. en R. van Groningen en de ingezetenen van Ter Apel en Pekel A over de daar gelegen veenen.

Conditiën van verhuring van plaatsen te Ter Apel in de vorige eeuw, enz. Boerwillekeuren uit de 17de eeuw van Veenhuizen en Eldersinghuizen. Verdeeling van Vlagtwedderhamrik in 1718, enz. enz. Meerendeels copieën vervaardigd door den heer Koning.

H. S. folio bevattende:

1°. Het landrecht van Selwerd van 1673, zijnde dit het origineele officieele exemplaar, eigenhandig onderteekend door de ter herziening gecommitteerde raadsleden van Groningen, en door de volmachten der Karspelen.

2°. Achter het vorige ingebonden, een aantal authentieke en officieele stukken betrekking hebbende op de herziening van het landrecht van Selwerd in Augustus 1673 en de afkondiging dier herziening.

Eene portefeuille bevattende allerlei geschreven en gedrukte stukken, prenten, enz. o. a.:
Relaas gebragt aan den baron van Cingerling, minister van sijn Catholijcke Majesteyt, door een courier afgesonden van Milaan den 12 deses, van de groote en glorieuse victorie, behaalt door sijn Cathol. Majesteyt bij Saragossa den 20sten Aug. 1710. (Gedrukt te Groningen).
Bekentmaking (zonder jaartal en plaats van uitgave of druk) van Ds. Eppo Botterman, inhoudende eene apologie tegen de omtrent hem verspreide geruchten.
Verzameling van eedsformulieren (hoogere ambtenaren, voogden, joden, slagers, kerkvoogden enz.) vermoedelijk van Westerwolde, (geschreven).
Janus Verrezen. Pamflet. Tijdschrift 1787—1795, n°. 39.

Enkele nummers van de „Courier van Europa, le Moniteur Batave", staatkundig dagblad v. d. Westereems.

Verhandeling (in het hoogduitsch) van Miquel, landsphysicus enz. te Nienhuis over de ontdekte brug in de veenen tusschen Drenthe en Groningerland (uit de 19de eeuw).

Verhandeling over de grondsoorten om en nabij Wedde (van mr. Koning).

Groote verzameling plakkaten der stad Groningen 1609—1804, gebonden in plano, 9 deelen, afkomstig uit de bibliotheek van prof. Arntzenius. Fraai exemplaar.

H. S. folio bevattende:

Recueil van questiën dewelke gecontreverteert worden tusschen B. en R., Taelmannen en Gesworen Gemeente van Groningen, gerequireerden en excipienten in cas van conventie en requiranten en geëxcipieerden in reconventie ter eener ende de jonkeren, hovelingen enz. der Ommelanden ter ander zijde.

Saamgevat in 489 artikelen. Geschreven met 17de eeuwsche hand, in perkamenten band.

Eene portefeuille bevattende:

Een groot aantal meerendeels afschriften van stukken betrekking hebbende op de geschillen tusschen de stad Groningen en Ommelanden.

Hieronder: *a.* een origineele brief van Willem Frederik, Stadhouder van Friesland, dd. 3 Juli 1652, om een einde aan de geschillen te trachten te maken.

b. origineele brief van Willem Lodewijk van Nassau, dd. 17 Febr. 1595, ter beslechting der geschillen tusschen Stad en Lande.

Vele stukken in afschrift betreffende de zijlvestenijnen.

Notarieel afschrift dd. 10 Juli 1567 van het tractaat van 18 Febr. 1518, tusschen Karel van Gelre en de stad Groningen.

3 notarieele afschriften van het tractaat dd. 20 Juni 1521, tusschen Karel van Gelre en de Ommelanden.

Samenspraak tusschen twee personen P. B. V. A. en S. P. V. D. O. over de tegenwoordige toestant van saeken in de Provintie van Hollandt en Stadt en Lande. (Zonder jaartal. Patriotsch pamflet. Gedrukt folio formaat).

Een aantal copieën van stukken uit de 16de eeuw op het gild- en stapelrecht betrekking hebbende.

Copie uit de 16de eeuw van de eedsaflegging van Philips door den heer van Aremberg, 10 Januari 1550.

Lijst van grootburgers van Groningen van 1666—1676, geschreven met eene hand uit dien tijd.

Origineel request van de ingelanden en dijkgenoten der Stadshamrikken van 1674 aan de gecommitteerde raden der Ommelanden over het doorsteken der dijken, met een aantal bijlagen.
Copie van eene memorie van 15 Januari 1685, bevattende de Abuisen bij de heeren van de Hooge Justitiekamer, alsmede bij den Alderman begaan.
Authentieke copie van de sententie dd. 29 April 1545 van Karel Schenck van Tautenburg in het geschil tusschen de ingezetenen van Ellersinghuisen en die van Onstwedde.
Register der Provincielanden onder de jurisdictiën der stad gelegen, met vermelding der grastallen en huren (uit het begin der 18de eeuw).

Een portefeuille met in folioformaat gedrukte stukken (enkele geschreven) allen betrekkelijk twisten tusschen Stad en Ommelanden. Hierbij vertoogen enz. te 's Gravenhage en elders gedrukt 1652—1687.

Twee portefeuilles met eene zeer groote verzameling plakkaten van Gedeputeerde Staten van Groningen, de Hooge Justitiekamer van Stad en Lande en andere autoriteiten aldaar, 1616—1812.

H.S. klein quarto, bevattende:
Hiddo Jensema, Dijkrecht van Humsterland en andere dijkrechten, (dit is ongeveer gelijk aan het handschrift in octavo n°. 42 in het Oud Archief van Groningen).
Verder: Tal van spreuken, liedjes, snakerijen uit de 16de eeuw. Copieën van brieven. Twee en veertig heksenprocessen, meer of minder uitvoerig besproken. Historische aanteekeningen over Groningen, Jensemaborch enz. (Hoogst belangrijk handschrift geschreven met eene zeer fraaie hand van ± 1540, met allerlei penteekeningen en initialen in rooden inkt. Ook de inhoud is zeer merkwaardig).

Eene zeer fraaie en volledige verzameling van in quartoformaat gedrukte publicatiën en ordonnantiën van Burg. en Raad van Groningen met een register, te zamen 882 stuks, keurig net in 15 portefeuilles saamgehouden, 1436—1805. De eersten tot ± 1590 zijn geschreven.

Een zeer fraaie verzameling in quartoformaat gedrukte publicatiën en ordonnantiën van Gedeputeerde Staten van Stad en Lande van Groningen, met een register, te samen 194 stuks, keurig net in 4 portefeuilles saamgehouden, 1622—1801. Allen gedrukt.

Eene portefeuille, bevattende een aantal rapporten, publicatiën en instructiën gegeven door de Repraesentanten van het volk van Stad en Lande en andere autoriteiten in het gewest van Stad en Lande van 1775—1811. Allen gedrukt in langwerpig quartoformaat.

Portefeuille, bevattende:

1°. Eene verzameling gerechtelijke stukken in zake het proces tusschen de veengenooten van Drouwen en Abel Boels te Onstwedde, 1802—1803.

2°. Het begin van eene verzameling regesta van Westerwoldsche charters 1326—1498, van de hand van den heer Koning;

3°. Eene menigte copieën uit de 19de en vroegere eeuwen van Westerwoldsche stukken hier en daar (o. a. bij de boeren eigenerfden in Westerwolde) berustende;

4°. Reekeningen voor 't E.E. Crimineele gerigte van Wedde en Westerwolde wegens sommige veroordeelingen 1774—1777.

5°. Copieën van eenige stukken, resolutiën enz. van Gedeputeerde Staten van Groningen uit deze eeuw over Westerwoldensche aangelegenheden.

Eene portefeuile met in folio gedrukte rapporten, advertissementen enz. allen betrekkelijk de twisten tusschen de stad Groningen en de Ommelanden. Sommige stukken buiten Groningen gedrukt 1640—1649. Vergelijk hierbij pag. 302.

Eene portefeuille met vele stukken, extracten van resolutiën, instructiën enz. betreffende de Rekenkamer en de Convoijen en Licenten. Uit de 18de eeuw. Hierin o. a. Prijsvraag voor het beste plan van een nieuw raadhuis te Groningen 1775, met situatieteekening (gedrukt), stukken (gedrukt) betreffende de visscherij in Groningen 1803—1806.

Resolutiën van 1764, 1797 enz. over de Moersloot bij Nieuwe Schans.

Brief van den drost van Wedde, den 5den Sept. 1708 van B. en R. van Groningen over den ringsloot van Bellingwolde naar Nieuwe Schans.

Copie van den dijkbrief tusschen Beerta en Finsterwolde, 28 Juli 1573.

Meting door den ingenieur Tideman over het vergraven van het Bellingewolderdiep. Nog eene meting van landen te Bellingewolde en Vriescheloo, einde 16de eeuw.

Copie (17de eeuw) van een uitspraak van eenige geestelijken dd. Woensdag voor Simon en Judas 1463 in zake het geschil tusschen Unico Ripperda en den Woltman van het Oldambt.

Een groot aantal stukken uit deze eeuw betreffende den waterstaat en de dijken van Westerwolde.

Origineele scheiding van de markt te ter Haar, 4 Juni 1849.

Uitvoerige deductie overgegeven 29 April 1767 aan den richter van Westerwolde in het proces tusschen ingezetenen van Onstwedde en van Veenhuizen.

Eene portefeuile met gedrukte en geschreven stukken betrekking hebbende op de geschiedenis en voornamelijk betreffende de rechtspraak in Stad en Lande van Groningen.
Vele processtukken, memoriën, lofzang op burgemeester Geertsema (geschreven) enz. 1734—1753.

Eene portefeuille met stukken, meerendeels gedrukt, betrekkelijk de twisten tusschen de stad Groningen en de Ommelanden, 1651 en 1652. Vergelijk pag. 302 en 303.

Eene portefeuille met pamfletten uit den patriottentijd en betrekking hebbende op Stad en Lande van Groningen, o. a. Sonnet op Johan Jacobs Kluynpraatje. In deze portefeuille een groot aantal stukken (gedrukt) van weinig of geen belang, duplicaat plakkaten enz.

Nog vier portefeuilles met stukken, meerendeels gedrukt, betrekking hebbende op de civiele en crimineele rechtspraak, de geschiedenis en de geschillen tusschen Stad en Lande 1708—1720, 1722—1732, 1732 en 1733, 1755—1786. Vergelijk pag. 302 en 303.

Vier groote pakketten met pamfletten, geleerde betoogen, verhalen van processen enz enz., alles betrekkelijk de geschiedenis van Groningen en Ommelanden. Alle gedrukte stukken in zake het proces Oesebrand Rengers, van Royen Schulenburg Warendorp, en anderen.
Een aantal beschrijvingen en gedichten over het beleg van Groningen en van Koevorden in 1672; watervloedsbeschrijving en gedichten, en lof- en hekeldichten. Vooral de patriottentijd is hierbij zeer goed vertegenwoordigd, zeer zeldzame exemplaren van schotschriften.

1579—1850. Onder deze groote verzameling zijn natuurlijk vele stukjes van gering belang, alsmede vele stukken en werkjes, welke zich reeds in het Archief bevonden. Deze verzameling biedt echter eene eenige gelegenheid aan tot het completeeren der Groninger pamflettenverzameling van het archief aldaar.

Correctissima nec non Novissima Dominii et Provinciae Groningae et Omlandiae Tabula, accurate delineata etc. per Fredericum de Witt, Amstelodanum. Duidelijk oude kaart van Groningen, op dik papier, eenigszins geel, doch goed geconserveerd.

Afbeeldinge der Stadt Groningen met de Omliggende Forteressen, 1652. Fraai exemplaar.

H.S. quarto, bevattende de formulieren voor alle mogelijke gerechtelijke acten in de onderscheidene jurisdictiën van Stad en Lande van Groningen. H.S. uit het begin der 18de eeuw.

H.S. quarto, bevattende:

Het oude Oostfriesche Landrecht van Graaf Edzard, gegeven anno 1515, met vervolgen en bijvoegingen. Geschreven met eene 16de-eeuwsche en de vervolgen met latere hand. De opschriften der artikels met rooden inkt. De handteekening van Eggerie Beningha op het eerste blad doet vermoeden, dat het aan dien geleerde heeft behoord en waarschijnlijk door hem is geschreven. Het h.s. maakte voorheen een deel uit der bekende verzameling van mr. J. W. Keiser.

H.S. langwerpig quarto, bevattende:

1°. Register van crimineele vonnissen bij B. en R. in Groningen, alsmede bij de drosten, ambtmannen en andere lagere rigteren dezer provincie gevelt en door dezelve ingevolge Reglement Reformatoir van Zijne Doorluchtigste Hoogheid aan de Hooge Justitiekamer van Stadt Groningen en Ommelanden ter examinatie en approbatie toegezonden, beginnende 1753, volgens het A B C;

2°. Taux der Sportulen voor den Drossaard van den Hove Provinciaal van Stad en Lande en deszelfs dienaren ingevolge instructie 12 Juli 1755. (Dit h.s. met eene mij uit de rechterlijke archieven zeer bekende hand, behoorende tot de secretarie van den Hove, geschreven, is vermoedelijk in den particulieren boedel van den secretaris Keiser gekomen, en aldus uit het archief van het Hof in handen van particulieren geraakt.)

H.S. langwerpig quarto, bevattende eene verzameling geschreven en gedrukte algemeene en provinciale schoolverordeningen, 1815 1847.
Onderscheidene exemplaren van gedrukte landrechten van Selwerd, Oldambt, Ommelanden, Bellingewolde, het Stadboek enz., met wit papier doorschoten, waarop allerlei aanteekeningen van rechtsgeleerden, vergelijkingen enz.

H. S. klein quarto formaat, bevattende:
Het Landrecht van Selwerd van 1529 en verscheidene stukken op Selwerd betrekkelijk, hierin stukken over de brouwerijen in 't gericht van Selwerd dd. 22 Sept. 1554, 9 en 12 Oct. 1554 en 8 Febr. 1555. Register der tafelgoederen, renten in 't gericht. Register der rekenmeesteren van de Oldermans, 1262—1644, met historische aanteekeningen, enz.
Het boekje is anno 1596 door Melle Coenders geschreven of aangelegd en door lateren vervolgd.

H. S. duodecimo formaat, zijnde een Album Amicorum van het begin der 17de eeuw, hebbende toebehoord aan Theodorus Eijsonius; hierin vele spreuken en handteekeningen o. a. van Franciscus Gomarus, Antonius Matthaeus, Nic. Mulerius, Hugo Grotius enz., vooral vele Groningers.

H. S. klein quarto formaat, zijnde:
Eene bewerking der verschillende landrechten der deelen der Ommelanden tot één, in 1530 te Appingedam; alzoo eene (tot dusverre onbekende) poging om één landrecht voor de Ommelanden te verkrijgen, hetwelk eerst in 1601 is gelukt, na de mislukte pogingen van ± 1555.
Het h. s. in houten band met koperen knippen is met een 16de eeuwsche hand geschreven en heeft roode initialen en titels der artikelen. Het is zeer merkwaardig en heeft blijkens eene aanteekening op het schutblad behoord aan den Appingedammer predikant en geschiedkundige Harckenroth.

H. S. octavo formaat, bevattende:

1°. „De ordinantie des dijckgreven van 't Zeckdorn, de welcke in den namen Godts des almechtigen gemaeckt vnde verdragen is Anno MCCCCCLXII, den negentienden Junij, dorch den erffghenamen der landen die liggen in 't vorg: Zeckdorn."

2°. Register der landen hieronder behoorende.

3°. Allerlei aanteekeningen van verschillende handen over de latere dijkgraven en de latere ordonnantiën.
Merkwaardig h. s. geheel op perkament met hoornen omslag, geschreven in 1562, roode initialen. Het behoorde naar het Archief van Overijssel overgebracht te worden.

H. S. Salvatiën, Sententie, Reviessententie enz. enz. uit het proces in zake beklemrecht tusschen Raadsheer van Hoorn en Abel Derkskinderen. Deze stukken zijn vervaardigd op de secretarie van den Hove en vermoedelijk afkomstig van den secretaris Keiser.

H. S. folio, zijnde:
Alting, Oudt en Nieuw Groningen. Eene beschrijving van de stad Groningen bij wijze van juridisch betoog. Dit niet gebonden h. s. is eene copie, geschreven ± het midden der vorige eeuw.

H. S. folio, zijnde:

Protocol van extracten uit het crimineel protocol van sententiën bij B. en R. in Groningen, alsmede bij alle drosten, ambtenaren en rigteren deser geheele provincie enz. enz. Zie pag. 305.

H. S. folio, zijnde:
Protocol van verzegelingen, beleden voor den redger van Stedum; 10 Juni 1750—10 Mei 1758.

H. S. folio, zijnde:
Protocol van de Hooge Justitiekamer van Stad en Lande, waarin staan aangeteekend alle rechtshandelingen, welke zijn verricht, en alle stukken, welke zijn uitgegeven of gewisseld, in de crimineele procedures bij de Hooge Justitiekamer behandeld, 1771—1779. Zie pag. 305.

H. S. folio, bevattende:
Eene groote verzameling instructiën voor allerlei ambtenaren in Stad en Lande, 1594—1722.

Instructie voor Tugtmeester, Voogden van het Werkhuis, Zijlvestnij-ambtenaren, commissarissen van allerlei gelegenheidscommissiën, syndicus der Ommelanden enz.
De band met lederen rug, volkomen gelijk aan onderscheidene banden uit de rechterlijke archieven van het Hof, alsmede de omstandigheid, dat mr. J. W. Keiser, vroeger eigenaar van dit h. s. is geweest, doen het mij houden voor een officieel h. s., behoorende tot het archief van de Hooge Justitiekamer.

H. S. folio, zijnde:
Protocol van extracten van Sententiën met derselver genomene conclusiën mitsgaders geopponeerde exceptiën, alsook conventiën gemaakt en uitgesproken bij den Hove Provinciaal van Stad en Lande, beginnende met het Regl. Reformatoir. Januari 1750—December 1759. Omtrent dit h. s. geldt het aangeteekende op pag. 305.

H. S. folio, zijnde:
Een protocol van korte extracten der resolutiën van Gedeputeerde Staten van Stad en Lande, loopende van 29 Febr. 1700—26 Januri 1703.
H. S. folio, zijnde:
Een protocol van Militaire Ordonnantiën, waarin zijn opgeteekend alle resolutiën van Gedeputeerde Staten, alle brieven, kortom alle handelingen met betrekking tot de militaire zaken in de provincie van Stad en Lande geschied van 25 Augustus 1595—1699. Drie zware deelen.

Aldus opgemaakt door mij, commies-chartermeester bij het Oud Archief in Groningen. 11 *Mei* 1888.

J. A. Feith.

Het oud provinciaal archief in Drenthe.

Ik heb de eer overeenkomstig het 17de artikel mijner instru aan Uwe Excellentie als verslag omtrent den toestand van Rijksarchief in Drenthe het volgende mede te deelen:

Toestand der bewaarplaats van het archief.

Dezelfde bezwaren als in mijn vorig verslag ontwikkeld opzichte der bewaarplaats bleven bestaan. Ik neem de vrijl daarop weder de aandacht te vestigen.

Door de verplaatsing der bureelen van den provincialen waters kwamen in de woning waar nu het oud-archief geborgen is, vertrekken vrij, waarvan twee door den ondergeteekende en tijdelijken adsistent betrokken zijn. Was dit voor het personeel e groote verbetering, jammer blijft het dat zij het materieel gede niet onmiddelijk ten goede kon komen.

Het *ameublement* bleef onveranderd, terwijl door mij een voor werd gedaan om eenige oude stoelen op te ruimen.

De reddings- en brandbluschmiddelen.

De toestand der reddings- en brandbluschmiddelen is voldoer Zij zijn overeenkomstig de op dit stuk gegeven voorschriften in localen aanwezig.

Toestand der archiefverzamelingen.

De toestand bleef dezelfde. Voor het goed droog houden w zooveel mogelijk zorg gedragen. Ook dit jaar werden weder eenige oude charters opgeplakt en zoo nauwkeurig mogelijk gerest reerd; o. a. bracht ik de fragmenten van het origineel van Landrecht van 1412, door Frederik van Blankenheim gegeve bijeen, en plakte ze op, zoodat die oorkonde nu, voor zoover doenlijk was, weder één geheel vormt en vorm en afmetingen het stuk weder zijn te zien.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.

Na herhaald overleg met den Algemeenen Archivaris des Rijks, werden eenige wijzigingen in het vroeger aangenomen *plan van inventarisatie* gemaakt en door Uwe Excellentie goedgekeurd. Dienovereenkomstig is de ordening van het archief tot ongeveer 1600 reeds sinds eenigen tijd ten einde gebracht en de beschrijving tot 1410 gevorderd, terwijl tot dat jaar een volledig register van plaats- en persoonsnamen is bijgehouden, benevens eene lijst der voorhanden zegels. Ook is de globale ordening van het gedeelte der provinciale archieven na 1600, in overeenstemming met het bovenbedoelde plan tot stand gebracht. Dit geschiedde met het oog daarop, dat het archief der gemeente Coevorden moest worden opgenomen en daarvoor — zij het dan tijdelijke — bergruimte moest worden verschaft. Voorts zijn de gedrukte stukken in het depôt aanwezig, geordend en, voor zoover de hun toekomende plaats in de hier aanwezige verzamelingen niet was aangewezen, in de bibliotheek geplaatst. Verordeningen, proclamaties, publicaties, enz. werden, naar mate der verschillende autoriteiten van welke zij uitgegaan zijn, bijeengebracht en daarop zijn chronologische lijsten vervaardigd. De indices, in vorige verslagen bedoeld, worden geleidelijk voortgezet; er werd daaraan gewerkt, voor zoover er niet iets anders van meer dringenden aard te doen viel.

In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.

Te dezen aanzien valt niets te vermelden.

Aanwinsten door geschenk, aankoop enz. verkregen; verliezen.

De *aanwinsten dit jaar verkregen*, bestonden in het volgende:

1°. een schenking van de erven van mr. L. Oldenhuis Gratama, overleden te Assen, bestaande in eenige pakketten, die bij nader onderzoek bleken te bevatten:

1807/13. Verzameling ongebruikt zegelpapier en modellen van certificats de vie.

1807/14. Formulieren betrekkelijk de finantieele praktijk en procedure, en

1800/14. Eenige andere stukken betreffende belastingen.

1788/89. Drie procedures van Naarkoop.

1788/93. Procedures van eenige grasvellige boedels.

1791. Een procedure tusschen Egbert Carsten c. s. en Jan Egberts c. s. over den verkoop van den watermolen te Nijensleek.

1792. Een procedure tusschen de Boer van Saarloo en W. Baring, over twee slecht onderhouden panden in den Ossedijk aldaar.

1810. Vervolgingen wegens overtredingen van het Reglement op de jacht van 8 April 1807.

1570. Copie-overdracht voor den Schulte van Walen van een stuk moerland door de buren van Meppen aan den Drost Reijnold van Bourmannia.

1718. Copie-accoord tusschen de buurschap van Lutten ter eener en de markegenooten der kerkekluft ter andere zijde over de grensscheiding (tevens Overijssel en Drenthe).

1812. Origineele aanstelling van Harm Geerts Spandauw als Maître de Poste te Assen.

1788/1811. Akten van verkoop en overdracht van vast goed te Beilen, Borger en Zuidlaren.

1794. Contract van levensonderhoud tusschen ingezetenen van Nijeveen.

1801. Volmacht door de karspellieden van Roderwolde afgegeven op J. C. van Idsinga om met die van het huis Nienoord te onderhandelen over het Lettelberderdiep.

18de eeuw. Huwelijkscontract tusschen ingezetenen van Ruinerwold.

1661. Scheiding van gemeenschappelijk grondbezit te Zuidlaren (copie).

1810. Hebreeuwsch huwelijkscontract, met vertaling, te Zuidlaren.

1802. Eed van den Scholte van Zuidwolde en Hoogeveen.

2°. Van den heer W. J. Boelken, lid van Gedeputeerde Staten: De origineele aanstelling van H. Hummel tot Scholte van de Heerlijkheid Hooger Smilde in 1770.

Verdere aanwinsten van bescheiden tot de eigenlijke oude archieven behoorende kwamen niet voor.

Overigens werden ten geschenke ontvangen:

Van Uwe Excellentie:

Bundels IX der verslagen over 1886 omtrent 's Rijks oude archieven en omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst.

Voorts eene kaart van Zwitserland van Mr. Bonne, Parijs, 1771.

Eene kaart van Nederlands Oost-Indische bezittingen, uitgegeven door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, 1843.

Eene kaart van het Koninkrijk der Nederlanden en het Groothertogdom Luxemburg, met aanwijzing der nieuwe postwegen, den Haag 1828.

Van de Gedeputeerde Staten der provincie Drenthe:

Een exemblaar der notulen van het verhandelde in de vergade-

ringen der Provinciale Staten in het najaar van 1887 en in die van 24 Maart, 19 Juni en in den zomer van 1888.

Van den Commissaris des Konings in Drenthe:

Het Verslag door Gedeputeerde Staten uitgebracht omtrent den toestand der provincie Drenthe over het jaar 1887.

Van Burgemeester en Wethouders der gemeente Deventer:

De Cameraars-rekeningen van Deventer I, uitgave van mr. J. I. van Doorninck, benevens inleiding en bladwijzer daarop, en

De inventaris van het stedelijk archief aldaar.

Van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Assen:

Een exemplaar van haar verslag aan den gemeenteraad over 1887.

Van Prof. P. J. Blok te Groningen:

Die Heimathliche Geschichtsforschung in Holland. Separat-Abdruck aus der Westdeutschen Zeitschrift für Geschichte und Kunst. VII. 1.

Van Mr. C. Pijnacker Hordijk:

Zijne uitgave der „Quaedam Narracio de Groninghe, de Thrente, de Covordia, etc." in de werken van het Historisch Genootschap te Utrecht.

Van den Rijksarchivaris te Groningen, Mr. H. O. Feith:

Twee deelen van het register van het archief van Groningen.

Van den heer J. F. Drost, leeraar der Rijks hoogere burgerschool te Meppel:

De brochure: „De tegenwoordige staat van Drenthe ontmaskerd, 1787."

Onder andere werken werden aangekocht:

Mr. L. A. J. W. baron Sloet: „Oorkondenboek der Graafschappen Gelre en Zutphen tot op den slag van Woeringen, 1288";

Mr. L. Ph. C. van den Bergh: „Oorkondenboek van Holland en Zeeland";

Het tijdrekenkundig register op het archief van Overijssel;

Het register van Overijsselsche oorkonden.

Verliezen kwamen niet voor.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.

Onder deze afdeeling zij alleen medegedeeld, dat mijne pogingen om in Munster nadere inlichtingen te verkrijgen over mogelijk daar aanwezige stukken, Drenthe betreffende, met nog slechter uitslag dan die van mijn voorganger werden bekroond, daar mijn te dien aanzien aan den heer Tybus Dom-Kapitular aldaar gericht schrijven zelfs niet werd beantwoord.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en partikulieren.

Ten aanzien van het *gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en partikulieren* is het volgende mede te deelen.

Persoonlijk deden nasporingen:

Jhr. M. H. O. van Holthen tot Echten betrekkelijk de familie de Vos van Steenwijk; en

de heer M. H. Gratama, naar de gebeurtenissen in het jaar 1813 en het begin van 1814, bepaaldelijk betreffende het beleg van Coevorden.

Inlichtingen werden verstrekt voor zoover dit mogelijk was:

aan Gedeputeerde Staten dezer provincie, over de verplichting tot onderhoud van „de Kraaksloot" in de gemeenten Ruinen en Ruinerwold; en

over den rechtstoestand der Oostermoersche Vaart van af het voormalig Verlaat te Spijkerboor tot aan het Zuidlaardermeer;

aan A. C. Bitter te Haarlem, betreffende de familie Le Vasseur de Cognée de la Trémouille de Thouars;

aan dr. J. H. Gallée, professor te Utrecht, nog eenige nadere bizonderheden over het door hem uitgegeven stuk (zie verslag over 1887, bldz. 178); en

aan E. baron de Caters te Antwerpen, over de familie Cater.

Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Omtrent de *bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven* kan ik het volgende mededeelen. Den 6den Juni werd ik namens Uwe Excellentie, door den Commissaris des Konings dezer provincie gemachtigd „om naar Coevorden te gaan tot het instellen van een onderzoek naar het oud-archief dier gemeente... en die verzameling ten behoeve van het oud-archief dezer provincie over te nemen." Er bleken echter bij het gemeentebestuur bezwaren tegen het laatste te bestaan. De Raad wilde bedoelde verzameling niet zonder meer aan het Rijk afstaan, zoodat mij den 31sten Juli werd opgedragen het oud-archief van Coevorden te ordenen en te inventariseeren, terwijl de kosten voor portefeuilles enz. door de gemeente zouden moeten worden gedragen. In Augustus en October daaraanvolgende werden mij dan ook de tot het bewuste archief behoorende protocollen, losse stukken etc. in zeven kisten ingepakt, toegezonden. Tevens wendde ik mij tot het bestuur der Nederlandsche Hervormde Kerk te Coevorden, met name tot den heer W. G. Smidt Rinsma, predikant aldaar, met de aanbieding om op

gelijken voet als dat voor het gemeente-archief zoude geschieden, onder nadere goedkeuring van Uwe Excellentie, ook het kerkelijke te ordenen en te beschrijven. Vooral ook het verband tusschen beide verzamelingen maakte dit zeer wenschelijk. Echter vernam ik op mijn schrijven taal noch teeken, zoodat ik van bedoeld voornemen heb moeten afzien.

De ordening van het eigenlijk gemeente-archief is afgeloopen, zoodat nu de beschrijving overblijft waarmede eerstdaags zal worden begonnen. Nadere bizonderheden omtrent de wijze waarop beide zijn geschied, stel ik mij voor als inleiding aan den inventaris te doen voorafgaan.

Een gedeelte van het hierheen gezondene behoort echter tot het archief van het Schulte-Gericht te Coevorden; ten aanzien hiervan hoop ik mij spoedig met nadere voorstellen tot Uwe Excellentie te wenden.

Maatregelen in het belang van het archief te nemen.

Onder deze rubriek zoude ik, voor zoover algeheele *verplaatsing van de archieven naar betere en meer geschikte localen* voorloopig tot de onmogelijkheden blijft behooren, en *overbrenging der rechterlijke archieven* tot overvulling van de tegenwoordige zoude leiden, niets naders weten aan te geven.

Assen, 20 Februari 1889.

De Archivaris in Drenthe,
S. Gratama.

Het oud provinciaal archief in Limburg.

Ik heb de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris, te doen toekomen het verslag over 1888 der onder mijn beheer gestelde archieven.

Toestand der bewaarplaats, der lokalen en van het ameublement.

a. Het dak van het gansche middenschip der bewaarplaats, hetwelk versleten was, werd in den loop van dit jaar vernieuwd.

b. De lokalen zijn droog en voldoen aan hunne bestemming.

c. Tengevolge der talrijke aanwinsten, door aankoop, depôt, schenking en bizonder door het toevloeien van talrijke gerechtelijke archieven uit de gemeenten dezer provincie moesten vijf nieuwe kasten gedurende dit jaar bijgemaakt worden.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

In den toestand daarvan is geene verandering gekomen. Het komt mij echter wenschelijk voor, dat brandkranen worden aangebracht en in betrekking met de stedelijke waterleiding gesteld, wat voor de veiligheid der verzamelingen van groot belang is.

Toestand der archiefverzamelingen.

Ter berging der nieuw bijgekomen oude archieven der Kerken van St. Servaas en O. L. Vrouw te Maastricht, zijn ongeveer 62 nieuwe portefeuilles en 6 nieuwe doozen ter plaatsing van charters gemaakt; verder werd een aantal registers gerepareerd.

Eene groote menigte andere archieven die nog in onbeholpen toestand verkeerden, werden hersteld. Om ons in dit werk bij te staan, werd de hulp van een boekbinder ingeroepen, die eenige weken in het archief is werkzaam geweest.

De zoo evengenoemde aanwinsten zijn goed geïnventariseerd, genummerd en met het stempel der beide respectieve parochiekerken voorzien en in afzonderlijke kasten geplaatst.

De archiefstukken van ons depôt, zoowel de geclasseerde als ongeclasseerde, worden tegen het indringen van vocht gevrijwaard,

hetzij door het verwarmen van het lokaal bij winterdag en vochtig weder, of door ventilatie en verluchting der lokalen in zomertijd en bij zonneschijn.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie van het archief.

1. Bij Ministerieel schrijven van 18 Mei 1888, n°. 1034, afd. K. en W., werd mij door Zijne Excellentie den heer Minister van Binnenlandsche Zaken de taak opgedragen om al de gemeenten dezer provincie te bezoeken, met het doel om er die oude archieven, welke aan het Rijk behooren, over te nemen en de overige te inspecteeren. Aan deze zending is in dit jaar ten deele voldaan. De gemeenten der kantons Maastricht, Heerlen en Sittard werden door den Commies-Chartermeester den heer Flament en die van Gulpen, Roermond en Weert door mij ten deele bezocht. Het bezoek der overige gemeenten zal in den loop van het jaar 1889 plaats hebben.

De archieven, die wij in de voornoemde gemeenten aantroffen, kunnen in drie soorten verdeeld worden: 1°. de doop-, trouw- en sterfte-registers van voor het jaar 1796, 2°. de oude gemeente-archieven, en eindelijk 3°. de archieven der voormalige schepenbanken en gerechtshoven, welke laatste, ingevolge Ministerieele verordening naar het provinciaal archiefdepôt moeten gevoerd worden.

Daar het onderzoek naar den toestand dezer drie soorten van archieven eerst in 1889 kan geëindigd worden, kan ik vooralsnog daarover geen verslag indienen, maar zal ik mij bepalen Uwe Excellentie met eenige bijzonderheden, over den toestand der oude doop-, trouw- en sterfte registers, bekend te maken. De aanhangige oude doop-, trouw- en sterfboeken van vóór 1796, hebben wij op onze reis, zooveel mogelijk nauwkeurig omschreven, omdat dit soort van archieven, voor de geschiedenis onzer bevolking van onschatbaren prijs is. Waar deze registers niet op de raadhuizen aanwezig waren, hebben wij die gezocht in de pastorieën; op enkele plaatsen zijn zij ongelukkig verloren gegaan. In het algemeen worden deze registers niet naar waarde geschat en behandeld; wij hebben er velen gevonden zonder band, anderen door de vocht aangetast en vermolmd, of zóó uit elkander geraakt, dat wij de bladen uit alle hoeken bijeen moesten brengen; zelfs vonden wij er, waaruit bladen verloren waren, wederom anderen geheel verkeerd gebonden, zoodat bij oppervlakkige beschouwing, bladen schenen te ontbreken.

Zooals aan Uwe Excellentie bekend is, werden van oudsher de registers van den burgerlijken stand, in deze provincie, gehouden door de bedienaren der verschillende godsdienstige gezindten. De

Fransche republikeinen maakten aan dezen toestand een einde, door in elke gemeente één, van de eerediensten onafhankelijken, ambtenaar van den burgerlijken stand, te benoemen. De Fransche wet van 20 September 1792 op den nieuwen burgerlijken stand, werd den 29 Prairial An IV (17 Juni 1796) in België, waartoe het grootste gedeelte van Limburg behoorde, afgekondigd en den 24sten Messidor van dat jaar te Maastricht geregistreerd. Het Directoire Exécutif bepaalde toen in art. II en III van het besluit ter uitlegging van titel VI, art. 1—4 der voornoemde wet: „(II) Pour l'exécution des dispositions du titre VI de la loi du 20 Septembre 1792, l'agent municipal, ou son adjoint dans les communes au-dessous de cinq mille habitans et dans les autres communes l'officier principal nommé pour remplir les fonctions d'officier de l'état civil, seront tenus, dans la huitaine à compter de la dite promulgation, de faire porter et déposer dans le lieu des séances de chaque administration municipale tous les régistres, tant anciens que nouveaux et même ceux courrant des actes de naissance, mariages ou décès existant dans les églises paroissiales, presbytères ou autre dépôts de tous les cultes. (III) Lesrégistres courrant sont clos et arrêtés par les présidents de chaque administration municipale" etc.

Dit is de korte geschiedenis der invoering van den nieuwen burgerlijken stand, die noch heden hier in Limburg, gelijk elders, in voege is.

De maatregel, door de Franschen genomen om de oude doop-, trouw- en sterfteregisters blijvend toe te vertrouwen aan de ambtenaren van den burgerlijken stand, acht ik op den duur niet doelmatig. De kerkelijke registers zijn niet gelijk de latere in dubbel aanwezig, zij zijn bijna altijd enkel en kunnen, bijgevolg, gemakkelijk vervalscht worden. Om in deze zaak orde te stellen, ware het noodig, dat zij door afschriften verdubbeld of toevertrouwd werden aan een ambtenaar, die er streng toezicht over zou moeten uitoefenen.

Dit toezicht laat bij de ambtenaren van den burgerlijken stand, bijzonder in de plattelandsgemeenten, te wenschen over; deze toch meestal het Latijn niet machtig, achten zulke registers niet naar waarde, en laten die inzien aan menschen die er bepaald misbruik van maken.

Ik heb op mijne reis registers aangetroffen, waaruit bladen waren gescheurd, ongetwijfeld met het doel om de eene of andere akte te doen verdwijnen; anderen waarin vóór geslachtsnamen het predikaat *de*, door eene latere hand was geplaatst, zeker om een familienaam te veredelen. In vroegere dagen heeft mij zelfs een burgemeester voorgesteld, om den geheelen burgerlijken stand van vóór 1796 maar mede te nemen, omdat die toch niet leesbaar was, voor welk geschenk ik natuurlijk bedankte.

Om in deze uiterst gewichtige zaak verbetering aan te brengen, hebben wij in elke gemeente eene nauwkeurige opgave gemaakt

der registers, die zich ten tijde van ons bezoek, hetzij op de raadhuizen, hetzij in de pastorieën bevonden.

Intusschen nemen wij de vrijheid de aandacht van Uwe Excellentie en die van Zijne Excellentie den heer Minister van Justitie op dit punt te vestigen. Ons dunkt, dat de kwaal kan verholpen worden, indien dáár waar zulks noodig geacht wordt, gewaarmerkte afschriften dezer registers genomen worden en dáár waar het nemen van afschriften niet noodig schijnt, alphabetische registers of klappers op die oude registers worden aangelegd. En eindelijk, dat de verwaarloosde, ontredderde of versleten registers zooveel mogelijk in goeden staat worden hersteld.

Zijn wij goed ingelicht, dan is in België, waar dezelfde toestand heerscht als hier in Limburg, de volgende maatregel genomen. Om in het gebrek van dubbelen te voorzien, heeft de Regeering klappers of alphabetische tafels laten vervaardigen op de akten in deze registers voorkomende. Voor elken naam ontving de schrijver der klappers een en een halve cent, en daar waar geene personen aanwezig waren, genoegzaam vertrouwd met het oude schrift of met de taal der registers, lieten de provinciale archivarissen dit werk onder hun toezicht verrichten.

2. Ik heb mij, ingevolge machtiging van Uwe Excellentie in dato 12 Juli 1888, n°. 1439, afd. K. en W., naar Parijs begeven tot het opsporen en onderzoeken van vier cartulariën en een aantal Keizersdiplomen, Pauselijke bullen en brieven van vorsten, die den 30sten Augustus 1799 op bevel van den Franschen Minister van Binnenlandsche Zaken ingevolge de wet van 7 Messidor An II — 25 Juni 1794 — naar Parijs gevoerd waren en sedert niet zijn teruggegeven.

Over deze archiefstukken bezitten wij de oorspronkelijke correspondentie tusschen de Prefectuur van Maastricht en de Fransche Regeering te Parijs gevoerd.

Bij schrijven van 25 Frimaire An VII (15 December 1798) werden door den Minister van Binnenlandsche Zaken al de cartulariën die men vereenigen kon, naar Parijs ontboden; kort daarop vroeg de Minister van Financiën ook de opzending van alle andere archieven, die voor de geschiedenis van belang waren, als: „des bulles de Papes et rescrits de princes, des traités de paix et généralement toutes les chartes, cartulaires et manuscrits, qu'on trouverait dans les archives de Bruxelles, Louvain et autres, dans celles des églises et des corporations séculières et régulières, ainsi que dans les papiers des émigrés"

Het Ministerieel schrijven over het inleveren der cartulariën luidt als volgt:

„Paris, le 25 Frimaire An VII de la République Française une et indivisible.

„ Le Ministre de l'Intérieur à l'Administration Centrale du Département de la Meuse Inférieure.

„ Citoyens, tous les cartulaires des ci-devant Instituts religieux, qui se trouvent disséminés dans les divers dépôts littéraires, bibliothèques et archives de la République doivent être réunis à Paris. Ces titres, fruits des siècles barbares se lient trop essentiellement à leur histoire pour pouvoir en être distraits. Il faut qu'ils attestent à la postérité ce que l'ambition et l'artifice des corporations privilégiées ont obtenu de la crédule ignorance de nos pères, et qu'ils lui fassent apprécier l'heureuse révolution qui s'est faite dans l'esprit humain.

„ Vous voudrez donc bien faire de rechercher tout ce que les dépôts de votre département possèdent en ce genre et l'adresser à Paris, aux conservateurs de la Bibliothèque nationale, rue de la Loi; je m'en repose sur votre zèle pour l'exécution de cette mesure et je suis persuadé que la confiance qu'il m'inspire ne sera pas déçue.

„ Salut et fraternité.

(*Signé*) François de Neufchâteau.

Hieruit blijkt welke de natuur was der stukken, die kort daarop met de messageries der firma Bonhomme uit Maastricht zijn verzonden, te Parijs zijn aangekomen en gedeponeerd werden in de Bibliothèque Nationale, zooals blijkt uit een attest van 23 Fructidor An VII — 9 September 1799 —, alhier aanwezig, geteekend door Joly, directeur der bibliotheek.

Deze stukken werden in Juli ll. door ons opgespoord en onderzocht. De tegenwoordige toestand is als volgt: de pakketten, waarvan eene analyse of *Etat Sommaire* in 1796 werd opgesteld, zijn opengemaakt, de diplomen er uitgelicht en gedeponeerd in dozen of in lijvige banden gebonden.

Van deze stukken heb ik na mijne tehuiskomst aan Uwe Excellentie een inventaris, die hierachter als bijlage volgt, overgelegd.

Te Parijs zijn niet alleen charters aanwezig, afkomstig uit het stift van St. Servaas, maar ook stukken afkomstig van andere instellingen te Maastricht, zooals de Commanderie van St. Antonius, Klooster der Wittevrouwen, Capucijnen, Dominicanen, Augustijnen, het Kapittel van O. L. Vrouwe Kerk, Sepulchrijnen, Abdij Hocht enz.. te zamen 169 stukken. Bijna alle zijn origineel en op perkament.

Tevens vonden wij de cartulariën, waarvan de *Etat Sommaire* eveneens gewaagt, terug, maar ook dezen verkeerden niet meer in den toestand waarin zij in 1799 waren; zij zijn voor het uiterlijke geheel veranderd. Band IV bestaande uit een pavillard, is sedert dien met band III samengebonden, zoodat er nu maar drie cartulariën aanwezig zijn.

In die drie deelen treft men ook nog eenige andere stukken aan, die op den *Etat Sommaire* van 1796 als afzonderlijke stukken zijn aangeteekend. De geheele toezending uit Maastricht bevindt zich op den Inventaris der Bibliothèque Nationale: fond latin, onder n°. 9306—9316.

Wat nu aangaat de waarde der losse charters, merken wij op, dat het meestal origineele charters met zegels zijn, gegeven door Keizers en Pausen, sedert de elfde eeuw tot op het einde der middeleeuwen; velen zijn hier in het archief in afschrift aanwezig; naar ik gis, zijn er echter ook velen die geheel onbekend waren.

Van den inhoud der cartulariën kon door ons geen nauwkeurige opneming geschieden. De drie voornoemde deelen toch bevatten ongeveer 700 charters en bescheiden. Welke stukken daarin onuitgegeven of onbekend zijn of aan ons depôt ontbreken, hebben wij in den vreemde bij gebrek aan punten van vergelijking. niet kunnen nagaan. Dit onderzoek kan overigens hier in ons archief plaats hebben, daar ik vernomen heb dat de Fransche Regeering niet ongenegen is deze cartulariën in bruikleen te geven.

Over hetgeen verder omtrent het Limburgsch archief te Parijs kan gedaan worden, heb ik mijn zienswijze aan Uwe Excellentie, bij schrijven van 26 Nov. ll. n°. 337, bekend gemaakt.

3. In de akte van overdracht en in bruikleengeving der archieven van de kerkfabriek van O. L. Vrouw van 22 April 1888 en van die der kerkfabriek van St. Servaas van 10 October van dat jaar werd bepaald, dat een inventaris dezer archieven *in triplo* zou opgemaakt worden, waarvan één exemplaar zou overhandigd worden aan de respectieve kerkfabrieken, een ander aan Uwe Excellentie en een derde aan ons archiefdépôt om daarin te blijven berusten. Aan deze lastgeving is voldaan.

De inventaris van het archief der kerkfabriek van O. L. Vrouw bevat 220 bladz. en bestaat uit 275 charters en stukken op perkament, 101 registers en 30 portefeuilles, allen betrekking hebbende op het voormalige Kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht; voorts uit 26 charters, 11 registers en 3 portefeuilles, afkomstig van de voormalige commanderie van St. Antonius te Maastricht, die in 1783 opgeheven en bij het Kapittel van O. L. Vrouw gevoegd werd; 13 charters, 33 registers en 5 portefeuilles der gesupprimeerde kerk van St. Nicolaas, eene annexe van het voormalig Kapittel van O. L. Vrouw; nog 9 charters, 3 registers en 25 portefeuilles, afkomstig van de armentafel der kerk van St. Nicolaas en eindelijk 5 registers, 4 charters en 2 portefeuilles, afkomstig uit het archief der kerk van O. L. Vrouw, maar betrekking hebbende op andere instellingen. Deze inventaris bevat in zijn geheel 545 nummers.

De inventaris der archieven, door de kerkfabriek van St. Servaas

alhier gedeponeerd, is 77 bladz. groot, en bevat de analyse van 455 charters en van 15 registers.

Deze inventarisatie werd tot stand gebracht door de gezamenlijke beambten van het archief, onder medewerking van den volontair Dr. P. Doppler, die het geheele archiefdépôt der St. Servaaskerk regelden en inventariseerden.

4. Door den heer A. J. Flament, Commies-Chartermeester en den ondergeteekende werd een inventaris aangelegd der oude archieven van de door hen bezochte gemeenten. Bij missive van 5 December 1888, n°. 346, werd een gedeelte van dezen inventaris, bevattende archieven gevonden in de gemeenten der kantons Maastricht en Gulpen, aan Uwe Excellentie gezonden. De inventaris der overige gemeenten zal in 1889, nadat de geheele provincie bezocht is, aan Uwe Excellentie worden opgezonden.

Ziehier de lijst der gemeenten, die op den aan Uwe Excellentie gezonden inventaris voorkomen: Oud-Vroenhoven, Borgharen, Itteren, Bunde, Ulestraten, Meerssen, Amby, Heer, Gronsveld, Mesch, Rijckholt, St. Pieter, Gulpen, Valkenburg, Oud-Valkenburg, Schin-op-Geul, Wijlre, Wittem, Simpelveld, Bochholtz, Vaals, Slenaken, Noorbeek, Mheer, St. Geertruid, Margraten, Cadier en Keer, Bemelen, Berg en Terblijt.

5. Door den ondergeteekende werd voortgegaan met het inventariseeren der archieven van het voormalig bisdom Roermond (1561—1861), waarmede hij vroeger bij Ministerieel besluit belast werd. De heer Flament voltooide een inventaris van de akten van verkoop der kerk- en kloosterdomeinen van de jaren 1796—1797 en een inventaris der kaarten en plattegronden, welke zich in het archief bevinden.

Opgaaf der in druk verschenen bescheiden behoorende tot het archief.

Gedurende het afgeloopen jaar werd voor de volgende geschriften gebruik van ons archief gemaakt:

1. Dr. C. J. Luzac, leeraar aan de hoogere burgerschool te Warffum, vroeger te Maastricht, publiceerde: „De Landen van Overmaze, inzonderheid sedert 1662", academisch proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor in de Nederlandsche taal- en letterkunde. Leiden 1888.

2. De heer Hoeffer: Vrouwen in Nederlandschen krijgsdienst. Rotterdam 1888.

3. De heer Meulleneers: Legertochten tusschen Maastricht en Mook, sedert 1568 tot 1575 en gelijktijdige belastingen en inkwartieringen te Elsloo. Public. etc. du Limb. Deel XXV. p. 162—280.

4. Dr. P. Doppler: Testament van Jan Martinus Baron de Wassenaar, kanunnik der Kerk van St. Servaas te Maastricht. Maasgouw 1888. p. 1.

5. Dr. P. Doppler: Collatiebrief van Koning Filips II, der proostdij van St. Servaas te Maastricht. Maasgouw 1888. p. 25.

6. Dr. P. Doppler: Nicolaas de Micault, benoemd tot coadjutor van Engelbert Boonen, Proost van St. Servaas te Maastricht. Maasgouw 1888. p. 49.

7. Dr. P. Doppler: Stukken, betrekkelijk de St. Servatiusfontein op het Vrijthof, te Maastricht. Maasgouw 1888. p. 69, 73 en 77.

8. De heer O. J. J. Hoogland: Het bisschoppelijk seminarie te Roermond (1569—1801). Maasgouw 1888. p. 97 en 101.

9. De heer J. L. Frische: Het klooster Maria ter Hagen, te Weert. Maasgouw 1888. p. 98.

10. De heer A. J. Flament: Inventaris der atlassen, en der kaarten, zoo gedrukte als geteekende, die op het Hertogdom Limburg betrekking hebben en berusten in het Rijksarchief in Limburg. Maasgouw 1888. p. 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 36, 40, 44, 48, 52, 56, 60, 64, 68, 72, 76, 80, 84, 88, 92, 96, 100 en 104.

11. A. J. Flament: Wetten en besluiten, betreffende het archiefwezen van 1790 tot 1800. (An IX.) Maasgouw 1888. p. 14 en volgende.

12. A. J. Flament: Verkoop der domeinen in den Franschen tijd, afkomstig van de Duitsche orde, de abdij St. Gerlach en de Dominicanen te Maastricht. Maasgouw 1888. p. 44, 47, 50, 51, 53, 54 en 82.

13. De heer Jos. Eversen: Vervolg op de „Kroniek der stad Maastricht van haren oorsprong af tot in Juni van het jaar 1862." verzameld, opgesteld en geschreven door Philippus van Gulpen. Maasgouw 1888. p. 3, 6, 10, 19, 22, 32, 34, 38, 43, 47, 51, 55, 59, 63, 66, 79, 82, 91 en 95.

14. Jos. Eversen: Statuten van de schutterij van den H. Sebastiaan, te Slenaken. Maasgouw 1888, p. 85, 86 en 87.

15. Jos. Eversen: Testament van Hieronimus van Eynatten, deken van het Kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht. Maasgouw 1888. p. 9 en 10.

16. Jos. Eversen: Uitvaart van Jan Lod. van Elderen, bisschop

van Luik in de kerk van O. L. Vrouw te Maastricht. Maasgouw 1888. p. 57 en 58.

17. Jos. Eversen: Poort van de heeren van Leuth te Maastricht. Maasgouw 1888. p. 81 en 82.

18. De heer Jos. Habets: Beknopte geschiedenis der voormalige Proostdij van Meerssen. Public. etc. du Limb., deel XXV. p. 1 tot 160.

19. Jos. Habets: Paulus Chimarrheus, pastoor te Sittard. Public. etc. du Limb., deel XXV, p. 350—366.

20. Jos. Habets: De archieven van het Kapittel der Hoogadelijke Rijksabdij Thorn. Eerste deel. Charters en andere bescheiden van 966 tot 1550. In 8°. van 523 bladz. en LXXVI bladz.

21. Jos. Habets: Reglement op de stichting van het Roermondsch huis te Keulen. Maasgouw 1888, p. 1.

22. Jos. Habets: Het gemeentewapen van Echt. Maasgouw 1888, p. 17.

23. Jos. Habets: Deportatie van kardinaal Frankenberg en zijne komst te Roermond. Maasgouw 1888, p. 17 en 18.

24. Jos. Habets: Het gemeentewapen van Heerlen. Maasgouw 1888, p. 26.

25. Jos. Habets: Historische bijzonderheden over de Kerk en Gemeente Herckenbosch. Maasgouw 1888, p. 33.

26. Jos. Habets: Registerboek van Laurens Noetstock. Maasgouw 1888, p. 53.

Opgaaf der aanwinsten door geschenk, aankoop, enz.; verliezen.

a. Ten geschenke werd aangeboden door:

1°. jhr. mr. Victor de Stuers te 's Gravenhage: Fac-simile in photolithographie van twee penteekeningen, voorstellende de bestorming van Maastricht in 1579. (De origineele teekeningen, zoo het schijnt, door een ooggetuige ontworpen, bevinden zich in het archief te Marburg).

2°. denzelfden: Plan et profils d'une épreuve d'un globe de compression exécuté à Maestricht le 30 Août 1765 par la compagnie de mineurs du colonel Breda, en présence de messieurs de Kempenaer et Alberda van Bloemersma, députés du conseil d'état. Geteekend en gekleurd, hoog 0.355, breed 0.52 M. Op deze kaart zijn ook de aardlagen in kleuren voorgesteld.

3°. den heer notaris Smeets te Heerlen, het oorspronkelijk en eigenhandig geschreven opstel van wijlen den heer Cudell over den Romeinschen mijlsteen, in 1818 te Tongeren ontdekt.

4°. den burgemeester van Oirsbeek, den heer J. Nuchelmans: Leggerboek der bank van Oirsbeek uit het jaar 1778.

b. Door aankoop hebben wij verkregen:

1°. Penteekening van den loop van het geheele Noorderkanaal, tusschen Venloo en Antwerpen.

2°. Geteekend portret van Pater Vincentius Huntjes, predikheer te Maastricht

3°. Laatboek der Laatbank de Groote Hegge te Thorn. M. S. van 300 bladz. in fol.

4°. Veertiende rekening van den Rendant (J. A. Michiels) van het ambt Montfort voor het jaar 1787. Reg. in fol.

5°. Twintigste rekening uit name der weduwe en erfgename van Jan Alexander Michiels in leven rentmeester van het ambt van Montfort over 't jaar 1793. Reg. in fol.

6°. Gerechtsboeken der Vossemer Laatbank te Straelen, behoorende aan den abt van Siegburg. Drie deelen in fol.

7°. Register voer my Willem Parthons, schepen der justitie van Millen, om daerin te copieeren alle gichten, approbatiën, testamenten, huwelijkxe voorwaarden, ende alle het gheene hem noodigh sijn sall, anno 1661. Reg. in fol.

8°. Register der Infirmeriën des Begijnhofs tot Tongeren, wesende meestersse derzelver infirmeriën Catharina Noelmans, van den jaer 1630 tot 1637. Reg. in fol.

c. In bruikleen werden gegeven door mr. Maurissen te Maastricht, twee portefeuilles met familiepapieren.

De stukken van wege de Kerkeraden van St. Servaas en O. L. Vrouw te Maastricht, in bruikleen afgestaan, zijn, zooals reeds vermeld is, bij ons archief ingelijfd. De tusschen beide Kerkfabrieken, ter eenre en den ondergeteekende ter andere zijde, op 22 April en 10 October ll. ingevolge Ministerieele machtiging gesloten overeenkomst, bevat de volgende punten, die, mutatis mutandis, overeenstemmen. Wij geven hier die van O. L. Vrouwekerk:

1°. „Het archief, behoorende aan de Kerk van O. L. Vrouw te

Maastricht, in 1887 in bruikleen overgegeven voor het Rijksdepôt der archieven in Limburg, zal in dit depôt bewaard blijven tot wederopzeggens toe, en moet in elk geval teruggegeven worden wanneer het bedoelde Rijksdepôt niet meer te Maastricht gevestigd zal zijn, maar naar elders mocht verplaatst worden. De teruggave aan de Kerkfabriek zal in dit laatste geval ongevraagd en onmiddelijk moeten geschieden."

2°. „Dit archief zal eene afzonderlijke plaats in genoemd Rijksdepôt innemen; aan de voorzijde der kast, waarin het geborgen is, zal het volgende opschrift geplaatst worden: *Eigendom der Kerkfabriek van O. L. Vrouw te Maastricht*, en elk stuk van het archief zal den stempel dragen der kerk en mag niet voorzien worden van het zegel van het Rijksarchief in Limburg."

3°. „De Rijksarchivaris legt aan de onderzoekers de stukken voor en is belast met het uitleenen en terugvorderen daarvan. Hij leent geen stuk uit dan na daartoe van de Kerkfabriek schriftelijk machtiging verkregen te hebben, en voor den tijd en onder de voorwaarden door deze te stellen."

4°. „Van dat archief zal door den Rijksarchivaris een inventaris in triplo worden vervaardigd. Een der door hem en de Kerkfabriek gewaarmerkte exemplaren wordt aan de Kerkfabriek overhandigd, een ander aan den Minister van Binnenlandsche Zaken gezonden en het derde blijft berusten in het archiefdepôt."

5°. „Het onderhoud en de instandhouding dezer archieven geschieden op kosten van het Rijk."

6°. „In geval charters, bescheiden of andere documenten in hun geheel worden uitgegeven, zal een exemplaar dier uitgegeven stukken aan voormeld Kerkbestuur moeten ten geschenke worden aangeboden."

d. Verliezen zijn niet geleden.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in binnen- of buitenlandsche archieven.

1°. Uit het archief van het Ministerie van Oorlog te 's Gravenhage werd copie gevraagd van den staat van dienst van den Generaal-Majoor Joan Ludovicus Jacobus Hubertus Pel, geboren te Maastricht den 10den Januari 1823, overleden te Atjeh, in het bivak tusschen Ponga en Lamara.

2°. Idem van den staat van dienst van den Generaal-Majoor Andreas Victor Michiels, geboren te Maastricht den 30sten April 1797, gesneuveld te Kasoemba (Bali) den 25sten Mei 1849.

3°. De heer van Even, archivaris der stad Leuven, leende ons ter afschrijving een uitvoerig stuk op perkament, behelzende den inventaris der meubelen, nagelaten door Jacoba van Heinsberg-Loon, abdis van Thorn, overleden te Mechelen in het jaar 1464.

4°. Van Mevrouw de Quay—de Pollart, te Heer, ontvingen wij verlof om afschrift te nemen van eene omvangrijken stamboom der adellijke familie de Pollart, een Hs. van 24 bladz. in fol. Van dit verlof is door ons gebruik gemaakt.

5°. Nog werd afschrift genomen van eene lijst der abdissen, dekanessen en kanonikessen van Thorn, waarvan het origineel aan de kerk van Thorn behoort, zijnde een Hs. van 57 bladz. in fol.

6°. Van Mevrouw de baronesse douairière de Crassier, te Luik, ontvingen wij ter overschrijving een register getiteld: „Recueil généalogique des familles patriciennes de la ville de Maestricht et des environs par Guillaume Dominique Alois Kerens de Wolfrath, membre de l'ordre équestre et des Etats de la Province de Limbourg, chevalier de l'ordre du Lion Néerlandais."

Uit dit register werden de genealogiën der volgende familiën afgeschreven: van Achelen, van Aken, Berden, Beughem of van Bodeghem, Blocqueriën, Bouwens, van Buel, Clut, van Coelmont, van den Cruys, Del Hogne, Dolmans, Dries, van Elderen, van Eynatten, Geleyns, van Gerdinghen, Ghijselers, de Grati, La Hault, van Hecx, de Hee, de Hellincx, van der Hercken, de Heusch, de Hinnisdael, Hildernisse, van Honthem, Kerens, Lamboy, Lenarts, Librechts, Loyens, Meyss, de la Montaygne, Munninx of Monix, Neys, Neven, Nootstock, Olislagers, Polen, Proenen, van Riempst, Ruysschen, de Ryckel, Schroots, de Selys, Sprewart, Strauven, Struykens, Sutendael, Terbarghorst, Thisius, Toreels, van Til, Vaes, van Vechel, Verheyen, van Velpen, van der Vecken, Waltiers, van Wamel, van der Weyden, van Werm.

Onder de aanwinsten kunnen wij ook rekenen de afdrukken in gips die genomen werden van 187 zegels, hangende aan schepenbrieven der stad Venlo. Zij hadden betrekking op de volgende familiën: van Afferden, van Aerssen, van Baendonck, van Barneveld, van Beek, van Beringen, In gen Betou, Beugels, Boegel, Bloemårts, Bonne, van Braetz, van Bree, van Brede, Boener, Borchgreve, Boven, Buren, Byell, van den Camp, Claessen, Coenraetz, Cruchten, Daelen, Daemen, van Darth, Degen, Dauwe, Diester, Dors, Drabbe, van Elver, Floer, van Gevenich, van

Gissen, Goeris, Göris, Goldt, Grave, van Greveraid (Greffraid), die Groit, van der Haettert, Hagen, die Heren, van Hergraeff, van Heringen, Heutz, Hilden, Hoefsleger, Hoeveler, Holthusen, Hoofft, Houfftman, Ingenhuys, van Hushoven, Janssen, Junckers, van den Kamp, van Kanne, Kels, Koemer, van Krickenbeeck, die Laet, van Leeuwen, van Lomme, van der Masen, van Mens, Mensenneir, Mercator, Mertens, Merxhe, Montz, (Moentz), Neer, van Oeijen, Offerhuis van Zuchtelen, Oost, Osen, Paderborn, Poll, Pollart, Puth, Ratinck, Ingen Rae, Requilé, Richardt, Rengers, Romer, van Ruremunde, van Ruweel, van Stallberghen, Siegers, Schilberg, Storm, Sybert, Thyssen, van Uden, van den Vaers, de Verwer, Vincken, (Vincke, Vinck), van Vogelsanck, Vorsterman, Vullnich, Wegge, Wegh, Weldich, Well, Welters, van der Weyden, Wilde, Winters, Woest. Voorts van het zegel der stad Venlo, van Arnold Graef van Gelder, van de Schepenbank van Escharen, en van Sybert, pastoor van Hinsbeeck.

Verder werden nog verkregen afdrukken van schepenzegels van het hof van Lenculen, der stad Maastricht en der banken van St. Servaas, ten getale van 237. Zij hebben betrekking op de volgende familiën: Christophori, Borneken, Gryniart, Nuest, de IJzeren, de Berghe, de Libra, de Hoghem, de Montenaken, de Rosis, Weylde, Haen, de Viseto, de Mauro, de Here, de Mulken, Heppenart, de Rufo Clipeo, de Vleytingen, Dunnen, de Vinea, de Herck, de Monjouwen, van Oederbrucke, de Heze, Sack, de Louwen, Neve, de St. Agatha, Scaefdries, de Clermont, van der Biessen, van Bloemendael, van Alken, Bollen, van den Kerckhof, Taubens, van Elcht, Weerts, de Cigno, van Liebeke, Weijrt, Cleymans, Moes, van Hoeklum, van Eynenborch, Otten, van Reymerstock, in die Hage, Penre, Calabers, van Borne, Tant, van Brandenberch, de Falle, Hagels, Beckge, Pouwels, Palmans, Houbrechts, Triechs, Beetge, van Wange, van Caudenberge, Quaedexter, van Opheim, van Sprolant, van Elderen, Forsters, Claes, Swynen, van Elst, Boes, (Bos), Elbrecht, Loijwijck, van Herderen, Printen, van der Molen, Havet, van Eynatten, Grijn, Jans, Vrijens, Scobben, Passart, van der Volmolen, Lybrechts, Paresis, Theis, van Puthem, Meys, Vaechs, van Gemert, Wamys.

Eindelijk werden gipsafdrukken gemaakt der zegels van de Schepenen van Meer, Bolre, St. Pieter, van den Laathof van Veldwezet, van Pietersheim, van Mopertingen, van Voerendael en van zegels betrekking hebbende op de volgende familiën: van Mere, Samme, Clepen, Happart, van Sipde, Willems, van den Ketele, Goelen, Zurees, van Royde, van Lijnde, van Boyngen, van Kempeneer, Chnoetsen, Broeders, Pauwels, van Bodingen, Schuylen, van Ghoir, van Ghemert, Noetstock, Doelmans, van Mur.

Verder van de zegels der Schepenbanken van Hamont en van Eersel; der zegels van Frans Lamberti, Plebaan van St. Nicolaas; Bartholomeus van Eyck, kanonik van St. Servaas en kapitteldeken van Eindhoven; Willem de Sancta Margareta, kanonik van St. Servaas; Otto van Everstein, proost van St. Servaas; Jan van Kuyc, proost van St. Servaas; Godfried van Kampen, deken van Woensel; Bonaventura van Cea, wij-bisschop van Luik; Jan Magni, deken van den H. Bartholomeus te Luik; Nicolaas van den Dijck, deken van St. Servaas; Otto van Gulick, proost van St. Servaas en aartsdiaken van Luik; van een zegel van het broederschap der kapellanen van St. Servaas; van Arnold van Glimes, proost van Meerssen; der Balie Biessen te Maastricht; van Jan Beyart de Gandavo, kanonik van St. Servaas; Willem van der Moer, kapellaan en beneficiant van St. Servaas, en van den burgemeester en der ambachten van St. Truijden.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Het Archief en de aangrenzende bibliotheek werden door vele personen bezocht; 167 teekenden in het register.

De volgende personen maakten gebruik van het archief:

1. Jhr. Mr. van Geusau, lid van den gemeenteraad te Maastricht, nam afschrift van talrijke stukken betrekkelijk het armwezen alhier.

2. Mr. H. T. Westenberg, ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantongerecht alhier, verkreeg inlichtingen over oude bepalingen betrekkelijk den waterloop der rivieren.

3. Mr. E. C. M. G. Geradts, substituut-officier van justitie alhier, vroeg inlichtingen over het oude recht van visschen in beken en rivieren.

4. De volgende gemeenten werden ingelicht over hare voormalige schepenzegels en gemeentewapens: Amstenrade, Bingelrade, Brunssum, Elsloo, Eysden, Geleen, Gulpen, Heer, Houthem, Jabeek, Maasbracht, Merkelbeek, Obbicht en Papenhoven, Oirsbeek, Schinveld, St. Pieter, Spaubeek en Ulestraten.

5. Aan heeren Gedeputeerde Staten werden inlichtingen verstrekt over het aanleggen van het „Canal du Nord" tijdens de Regeering van Keizer Napoleon I.

6. Dr. P. Doppler, volontair bij het archief, nam afschrift van een aantal charters en stukken, betrekking hebbende op het voormalig Kapittel van St. Servaas.

7. De heer Grégoire van den Bergh, volontair bij het archief, verzamelde documenten voor een opstel over het voormalige Annunciatenklooster te Wijck.

8. Mr. van IJsselstein, vroeger volontair alhier, nam afschrift van verscheidene charters uit een Cartularium der graven van Bronckhorst te Gronsfeldt.

9. Voor den heer Vicomte de Richemont te Parijs, werden (buiten de diensturen) afschriften gemaakt van verschillende stukken betrekking hebbende op geëmigreerde Fransche geestelijken, die hier in het land vertoefd hebben van 1790—1792.

10. De heer Hoogland te Rotterdam nam afschriften van stukken uit de archieven der voormalige Predikheeren te Maastricht, en voorts van de suppressie-akten der kloosters van de Dominikanen te Maastricht en te Roermond.

11. De hoofdonderwijzers van Canne en Vroenhoven (België) deden nasporingen over de geschiedenis hunner respectieve gemeenten.

12. De heer Henrard, ijker te Maastricht, nam copie van oude reglementen over maten en gewichten.

13. De heer van Baerle, officier te Berlijn, verkreeg inlichtingen over de genealogie zijner familie.

14. Eindelijk verstrekten wij inlichtingen aan: jhr. Sasse van Ysselt en baron de Bieberstein, beiden te Roermond; A. de Ryckel te Luik; P. Dreves te Weenen; Al. Schaepkens, L. Meulleneers en H. J. Allard, allen te Maastricht; P. Thomassen te Utrecht; J. Hillen te Susteren en aan een aantal anderen.

Uitkomst van bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

1. De archieven nog in de gemeenten der provincie aanwezig, werden gedurende dit jaar grootendeels onderzocht en hun inhoud zooveel doenlijk opgeteekend; zoodra dit werk is afgeloopen, zal Uwer Excellentie daarover een rapport worden gezonden.

2. Archieven van waterschappen zijn in deze provincie niet aanwezig.

3. Dr. Doppler heeft in den loop van dit jaar de archieven van het armbestuur van Venlo onder handen gehad; 400 perkamenten werden in omslagen gelegd en van etiketten voorzien. Van de meeste zegels werden afdrukken in gips genomen en deze in ons depôt geplaatst.

Maastricht, 25 Februari 1889

De Archivaris in Limburg,

Jos. Habets.

BIJLAGE.

CHARTERS VAN INSTELLINGEN

DER

STAD MAASTRICHT

ZICH BEVINDENDE IN DE NATIONALE BIBLIOTHEEK

TE

PARIJS.

I. *Charters van het voormalig Kapittel van St. Servaas.*

(Manuscrits, fond latin n°. 9306—9316.)

*1. 1051. (1) Henricus, Romanorum imperator, ecclesiae Sancti Servatii de Masetricth dat praedium quod habebat in villa Vvatenheim et Vuilere, in Comitatu Sicgonis comitis et in pago Aregowe. Data 18 kal. julii, indictione 4, anno dominicae incarnationis 1051, anno autem domini Henrici tercii regis, secundi imperatoris, ordinationis ejus 24, regni 13, imperii 5. Actum Minde feliciter amen. Cum sigillo.

*2. 1087. Henricus, Romanorum imperator, ecclesiam de Etha, quae pertinet ad praebendam fratrum ecclesiae Sancti Servatii quae est in Trajecto, quam comes Gerardus de Wassenbergen invaserat, judicio optimatum aulae suae Aquisgrani, ecclesiae Sancti Servatii restituit etc. Acta sunt hec Aquisgrani palatio, anno dominicae incarnationis 1087, indictione 10, regnante Heinrico imperatore, Conrado filio ejus duce, anno regni ejus 32, imperii 4, Heinrico episcopo Leodiensi, Godescalco Trajectensi praeposito. Dudecino decano. Vetus apographum.

*3. 1109. Henricus quintus, Romanorum rex, interventu fidelis sui Adelberti Cancellarii et prepositi ecclesiae Sancti Servatii in Trajecto, ascriptas leges antiquissimo tempore eidem ecclesiae traditas, corroborandas regia auctoritate decernit. Vetus apographum. Deletas notas chronologicas sic restituimus ex chartulario Sancti Servatii (Bibl. imp. cart. 26 t. I p. 94). Anno domini incarnationis 1109, indictione 2, anno autem Henrici quinti Romanorum regis, regni 4.

---

(1) De met sterretjes geteekende charters zijn in druk verschenen of in afschrift in het Rijksarchief van Limburg aanwezig.

*4. 1122. Henrici, Romanorum imperatoris diploma, de duobus molendinis ad praebendam fratrum ecclesiarum Sancti Servatii et Sanctae Mariae Trajecti pertinentibus, quae sola ex antiquo usu et imperiali banno brasium molere debent. Acta sunt autem haec anno dominicae incarnationis 1122, indictione 15, regnante quarto Heinrico imperatore Romanorum Augusto. Cum sigillo.

*5. 1128. Diploma Lotharii Romanorum regis de ecclesia Etha in pago Maselant, in episcopatu Leodiensi sita, quam in comitatum Comitis de Los transtulerat. Data idus Junii anno dominicae incarnationis 1128, indictione 6, anno vero regni Lotharii regis gloriosissimi 3. Actum Aquisgrani in palatio feliciter amen. Cum sigillo.

*6. 1132. Lotharius imperator de decimis et terminibus urbis Trajectensis. Actum Aquisgrani in paschali curia anno 1132, indictione 10, regnante Lothario hujus nominis rege tertio, Alexandro episcopo Leodiensi. (Vide n°. 108).

*7. 1139. Innocentii papae II privilegium pro ecclesia Sancti Servatii in Trajecto. Datum Latherani per manum Americi, Sanctae romanae ecclesiae diaconi cardinalis et cancellarii. 2 kal. Aprilis, indictione 2, incarnationis dominicae anno 1139, pontificatus vero domini Innocentii II papae anno 10. Cum bulla (Confer n°. 63).

8. 1139. Ejusdem privilegii vetus apographum.

*9. 1146. Conradus, Romanorum rex secundus beato Servatio Trajectensi confirmat silvam Litholz a Ricwino de Campenich, predium Mewa a Reinardo de Kenzwilre et aliis datum, necnon praedium Butenachen nuncupatum, ab Hecelone de Butenacho collatum. Anno dominicae incarnationis 1146, indictione 9, regnante Cuonrardo Romanorum rege II, anno vero ejus 9. Data in regio palatio Aquisgrani feliciter. Amen. Sigillum mutilum est.

*10. 1146. Conradus Romanorum rex secundus declarat quae jura beatus Servatius habeat in Fletingis, Nile, Kunincheim et Magglis. De Fletingis haec dicit Conradus: „Quia haec eadem villa cum omnibus suis appenditiis legitimo ambitu cingitur qui in vulgari teutonico *bivanc* dicitur." Anno dominicae incarnationis 1146, indictione 9, regnante Cuonrardo Romanorum rege II, anno vero ejus 9. Data in regio palatio Aquisgrani feliciter Amen. Supersunt sigilli vestigia.

11. 1162. Litterae F. Romanorum imperatoris, ad G. decanum et totum capitulum et ministeriales ecclesiae beati Servatii in Trajecto de jure quod Ludowicus, comes de Los super curiam Fleitingis

injuste sibi fecerat adjudicari. Notandae sunt haec voces: „Karissimus princeps noster Moguntiae sedis electus quondam prepositus vester."

*12. 1174. Fredericus Romanorum imperator, decernit: „quod homines in Rosmere ecclesiae beati Servatii pertinentes ejusque bona possidentes a pernoctationibus comitis de Los, ab hospitationibus, ab angariis, a peticionibus, ab omnibus quoque exactionibus et serviciis libere in perpetuum permanere et in eodem jure quod hominibus de Slusin et de Hese judicatum est, debeant persistere." Acta sunt haec anno dominicae incarnationis 1174, indictione 7, regnante domino Frederico Romanorum imperatore gloriosissimo, anno regni ejus 23, imperii ejus 20. Datum Trajecti 3 idus Aprilis feliciter. Amen. Superest sigillum.

13. 1190—1223. (v. 1200). Henricus dux Lotharingiae declarat libertates mansionariorum Sancti Servatii apud villam de Kelvere (Kessele?) nuncupatam manentium.

*14. 1203. Charta Henrici, ducis Lotharingiae de legibus ecclesiae beati Servatii in Trajecto quas Henricus imperator confirmaverat (vide supra n°. 3). Datum in pleno capitulo Trajecti, anno dominicae incarnationis 1203, indictione 5, 4 idus Marcii, feliciter. Amen. Cum sigillo.

*15. 1203. Superioris charte vetus apographum.

*16. 1220. Fredericus Romanorum rex et semper Augustus et rex Siciliae ad rescipiendam coronam fines Alemaniae egressurus, ecclesiam beati Servatii in Trajecto Engelberto archiepiscopo Coloniensi committat. Datum apud Frankenvort, 15 kal. Maii, indictione 8. Superest sigillum.

17. 1220. Decembris. Honorius papa II preposito et Capitulo Sancti Servatii Trajectensis indulget ut dedicationem ecclesiae Sancti Servatii de cetero celebrent in festo beati Gorgonii. „Nostro fuit apostolatui." Datum Latherani 12 kal. Januarii, pontificatus nostri anno 5. Cum bulla.

* 18. 1221. Martii. Honorius papa III confirmat diploma quo Fredericus Romanorum imperator semper Augustus et rex Siciliae, prohibuerat ne ab hominibus beati Servatii victualia frumenti et vini deferentibus ad opus ecclesiae supradictae, ullum theloneum vel passagium requireretur. „Justis petentium". Datum Latherani 6 nonas Marcii, pontificatus nostri anno 5. Cum bulla. — Frederici diploma datum est in castris apud Florentinum, anno incarnationis Domini 1220, 5 idus Decembris, indictione 9. (Vide infra N°. 22 et 54.)

* 19. 1223. Febr. Fredericus secundus Romanorum Rex semper Augustus et rex Siciliae, confirmat privilegium quo Henricus quin-

tus Romanorum rex fratribus Sancti Servatii concesserat ecclesiam existentem in villa que dicitur Lodenaken, sitam in pago Hasbaniae in episcopatu Leodiensi, in comitatu Comitis Arnulphi de Los. Actum est hoc anno 1223, mense Februario, indictione 11, imperante domino nostro Frederico Secundo, Dei gracia Romanorum imperatore Augusto et rege Siciliae, anni imperii ejus 3, regni vero 28 feliciter, amen. Datum Capue anno, mense et indictione supradictis. Cum sigillo.

* 20. 1223. Febr. Idem diploma in litteris capituli ecclesiae Sancti Servatii et capituli Sanctae Mariae Trajectensis.

* 21. 1223. Febr. Fredericus Secundus Romanorum imperator semper Augustus et rex Siciliae beato Servatio dat quamdam aream in oppido Trajectensi sitam. Datum Capue anno dominice incarnacionis 1223, mense Februario, indictione 11. Cum sigillo.

* 22. 1223. Martii. Frederici Romanorum imperatoris semper Augusti et regis Siciliae litterae clausae, ad archiepiscopum Coloniensem directae, de supradicta area. Datum apud Soram, 14 kal. Aprilis. Cum fragmento sigilli.

* 23. 1223. Septembris. Henricus Septimus Romanorum rex et semper augustus confirmat litteras Frederici Secundi (de quibus actum est supra N°. 18). Datum apud Northusiam anno Domini 1223, 14 kal. Octobris, ind. 12. Cum sigillo (confer N°. 56).

* 24. 1232. Litterae Ottonis praepositi Aquensis et Trajectensis (Vide infra N°. 61).

* 25. 1234. Gregorius papa IX confirmat libertates et immunitates quas Henricus Romanorum imperator ecclesiae Sancti Servatii in Trajecto concessit. „Cum a nobis petitur". Datum Laterani 10 kal. Decembris, pontificatus nostri anno 7. Cum bulla.

* 26. 1234. Martii. Henricus Romanorum rex semper Augustus decernit episcopum Leodiensem nullam jurisdictionem habere in ecclesia Sancti Servatii Trajectensis. Actum apud Lutram anno gratie 1234. Datum 15 kal. Aprilis, indictione 7. Cum sigillo.

* 27. 1234. Martii. Idem diploma subjunctis his notis chronologicis: Actum apud Lutteram, anno gratie 1233. Datum 15 kal. Aprilis, indictione 7. Cum sigillo.

28. 1234. 1 Aug. Henricus Romanorum rex semper Augustus inhibet ne quis ad mandatum episcopi Leodiensis de bonis ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis se intromittat, nec ullum dampnum vel incommodum canonicis dictae ecclesiae faciat. Datum apud Nureinberc,

kalendis Augusti, indictione 7. Litterae directae sunt ad scultetum et burgenses Tungrenses.

29. 1236. Litterae, ut videtur, clausae, quibus Henricus Romanorum imperator, Jherusalem et Sicilie rex, mandat ne quis contra libertates capellae suae beati Servatii in Trajecto praesumat aliquid attemptare. Datum Hagenowe, 9 Sept. 9a indictione. Superest fragmentum sigilli.

* 30. 1237. Maii. Gregorius papa IX confirmat compositionem quae intervenit inter capitulum Sancti Servatii de Trajecto et Ottonem ejusdem ecclesiae praepositum super curtibus in Megelen et Duobus Montibus. „Ea que judicio". Datum Viterbii, 6 nonas Maii, pontificatus nostri anno 11. Cum bulla.

* 31. 1238. 1 Junii. Gregorius papa IX confirmat compositionem quae intervenit inter praepositum et capitulum ecclesiae Sancti Servatii in Trajecto. „Ea quae judicio". Datum Laterani, kal. Junii, pontificatus nostri anno 12. Cum bulla.

* 32. 1245. Martii. Innocentius papa IV confirmat decano et capitulo Sancti Servatii in Trajecto jus patronatus quod in ecclesia Sancti Joannis in Trajecto spectabat ad Ottonem Sancti Servatii praepositum. „Justa petentium." Datum Lugduni 6 kal. Aprilis, pontificatus nostri anno 2. Cum bulla.

* 33. 1247. Januarii. Innocentius papa IV confirmat compositionem quae intervenerat inter capitulum ecclesiae Sancti Servatii in Trajecto, ex una parte et Ottonem praepositum ejusdem ecclesiae. „Cum a nobis petitur." Datum Lugduni nonis Januarii, pontificatus nostri anno 4. Cum bulla.

34. 1249. Januarii. Innocentius papa IV indulgentias concedit his qui ecclesiam Sancti Servatii Trajectensis accesserint in festo sanctorum Septem Fratrum. „Ad veneranda sanctorum." Datum Lugduni 2 idus Januarii, pontificatus nostri anno 6. Cum bulla.

35. 1249. Januarii. Innocentius papa IV concedit indulgentias his qui ad ecclesiam Sancti Servatii Trajectensis accesserint in festivitatibus Beate Marie. Datum Lugduni, 2 idus Januarii, pontificatus nostri anno 6. „Etsi dignum." Cum bulla.

36. 1249. Januarii. Innocentius papa IV indulgentias concedit his qui ad ecclesiam Sancti Servatii Trajectensis accesserint in festivitatibus Sanctorum Servatii, Monulfi et Gondulfi. „Loca sanctorum." Datum Lugduni 4 kal. Februarii, pontificatus nostri anno 6. Cum bulla.

37. 1249. Decembris. Innocentius papa IV, indulgentias concedit

his qui ecclesiam Sancti Servatii in festo resurrectionis dominice usque ad octavas ipsius venerabili er invisitaverint. „Licet is de." Datum Lugduni, 12 kal. Januarii, pontificatus nostri anno 7. Cum bulla.

38. 1262. Maji. Urbanus papa IV confirmat compositionem factam inter capitulum ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis et prepositum ejusdem ecclesiae super administratione curiarum seu maneriorum ad dictum praepositum spectantium. „Cum a nobis petitur." Datum Viterbii, 10 kal. Junii, pontificatus nostri anno 1. Cum bulla.

*39. 1265. 1 Junii. Clemens papa IV confirmat compositionem factam inter capitulum ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis et Ottonem praepositum dictae ecclesiae. „Exhibita nobis." Datum Perusii kal. Junii, pontificatus nostri anno 1. Cum bulla.

*40. 1265. 1 Junii. Superiorum litterarum alterum exemplar. Cum bulla.

41. 1268. Junii. Litterae Clementis papae IV ad decanum et canonicos seculares ecclesiae Sancti Servatii in Trajecto superiori, pro priore et conventu fratrum ordinis praedicatorum in Trajecto superiori. „Ad hoc de facili." Datum Viterbii 5 idus Junii, pontificatus nostri anno 4. Cum bulla.

*42. 1268. Ricardus Romanorum rex semper Augustus scabinos, consilium et universos cives Trajectenses rogat quatenus prepositum, decanum et capitulum ecclesiae Sancti Servatii Traject. nullatenus molestent. Datum Aquis, 22 die Sept. Indictionis 11, regni nostri anno 12. Supersunt vestigia sigilli, membranae adversae appositi.

*43. 1270. Privilegium Ricardi regis Romanorum quod sorores cum fratribus de bonis censualibus et allodialibus hereditariis ad curias capituli pertinentibus divisionem habere non debeant. Datum Risemberg, 10 die Sept. indictione 13, anno domini 1270. Regni vero nostri anno 14.

*44. 1273. 28 Oct. Rodolphus Romanorum rex semper Augustus scabinos et universos cives Trajectenses deprecatur quatenus, ecclesiam beati Servatii Trajectensis specialius et devotius honorantes, personas eidem annexas, benevolentia singulari de cetero prosequi studeant. Datum Aquisgrani, 28 die Octobris, indictione 2, regni nostri anno 1. Cum sigillo.

*45. 1274. 25 Oct. Rudolfus Romanorum rex semper Augustus divisionem bonorum prepositurae et capituli ecclesiae Sancti Servatii

ratam habet. Datum Hagenowe, 25 die Oct. indictione 3, anno Domini 1274, regni vero nostri anno 1. Cum sigillo.

*46. 1283. Joannes Lotharingiae et Brabantiae dux sculteto, scabinis et universis oppidanis Trajectensibus supra Mosam, mandat quatenus perpetue molant ad molendinum brasii quod erat ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis. Datum anno Domini 1283, die Martis postLetare Jherusalem. Cum sigillo.

*47. 1291. Febr Litterae Nicolai papae IV ad cantorem ecclesiae Tungrensis de lite orta inter Capitulum ecclesiae Sancti Servatii et episcopum Leodiensem. „In causa appellationum." Datum apud Urbem Veterem, 5 idus Februarii, pontificatus nostro anno 3. Cum bulla.

48. 1291. Julii. Nicolaus papa IV indulgentias concedit his qui ecclesiam Sancti Servatii Trajectensis visitaverint in festivitatibus Sanctorum Servatii, Monulfi et Gondulfi confessorum ac beatorum Petri et Pauli apostolorum. „Sanctorum meritis." Datum apud Urbem Veterem, 3 kal. Augusti, pontificatus nostri anno 4. Cum bulla.

*49. 1304. Joannes Lotharingiae, Brabantiae et Limburgensis dux libertates et privilegia ecclesiae Sancti Servatii confirmat. Datum anno domini 1304 in die beati Dyonisii. Cum sigillo.

50. 1310. Henricus Romanorum rex semper Augustus universis officialibus et thelonariis suis per sacrum romanum Imperium constitutis mandat ne decanum et capitulum ecclesiae sancti Servatii Trajectensis per exactionem et requisitionem alicujus thelonii in aquis vel in terris et specialiter in Reni alveo ullatenus praegravent. Datum apud Lutzelenburg, 5 idus Junii, regni nostri anno 2. Cum sigillo.

*51. 1332. Johannes papa XXII libertates ecclesiae Sancti Servatii confirmat. „Cum a nobis." Datum Avinione, 12 kal. Martii, pontificatus nostri anno 16. Cum bulla.

*52. 1354. Diploma Karoli Romanorum regis semper Augusti et Boëmiae regis pro Joanne de Scoenhouwen, Canonico ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis. Datum Metis, anno Domini 1354, indictione 7, 15 kal. Aprilis, regnorum nostrorum anno 8. Cum sigillo. Insertae sunt:

1°. Litterae Engelberti Leodiensis episcopi datae anno Domini 1352, crastino decollationis beati Johannis Baptistae.

2°. Litterae Johannis Lotharingii, Brabantiae et Limburgiae ducis. Datum Fure, in die assumptionis beate Marie Virginis, anno Domini 1352.

* 53. 1354. Karolus Romanorum rex semper Augustus et Boemie rex, ad petitionem prepositi, decani et capituli ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis, in domum claustralem erigit quandam domum dictam domum Jacobi Schabedris inter aream sancti Servacii et portam dictam Zweienbergen, in oppido Trajectensi sitam. Datum Tullis, anno Domini 1354, 4 nonas Aprilis regnorum nostrorum anno 8. Cum sigillo.

* 54. 1354. Karolus Romanorum rex semper Augustus et Boëmiae rex, confirmat litteras Frederici II, de quibus actum est supra. (N°. 18.) Datum Tullis, anno Domini 1354, 4 nonas Aprilis, regnorum nostrorum anno 8. Cum sigillo.

* 55. 1355. Junii. Charter van Jan hertog van Lotharingen. Ghegeven tot Brussel onder onsen zeghel twe daghe in junio int jair ons heren dusent drie hondert vyftig ende vive. Met zegel.

56. 1355. Octobris. Innocentius papa VI ecclesiae sancti Servatii Trajectensi confirmat libertatem ab Henrico VII rege Romanorum olim concessam (vide N°. 23). „Apostolice sedis benignitas." Datum Avinione, idibus Octobris, pontificatus nostri anno 3. Cum bulla

57. 1355. Decembris. Innocentii papae VI litterae de exemptione thelonii quam ecclesiae sancti Servatii Trajectensi concessit Waleramus, Coloniensis archiepiscopus. „His que pro ecclesiarum et personarum." Datum Avinione, 15 kal. Januarii, pontificatus nostri anno 3. Cum bulla.

58. 1355. Decembris. Innocentius papa VI confirmat constitutionem qua Fredericus secundus Romanorum rex, caverat, ut omnes ministri de villis ecclesiae Sancti Servatii ac officiales et ministri in oppido Trajectensi, scilicet pastores, coqui, celerarii, bracedarii, campanarii et caeteri claustrales ministri ipsius ecclesiae ab omni exactione liberi essent." „Hiis que pro ecclesiarum". Datum Avinione, 15 kal. Januarii, pontificatus nostri anno 3. Cum bulla.

59. 1355. Decembris. Innocentius papa VI confirmat constitutionem qua Carolus imperator prohibuerat ne quis dealiquibus bonis ecclesiae Sancti Servatii in villa Gulse prope Confluentiam, Trevirensis diocesis, aliquam exactionem extorquere praesumeret. „His que pro ecclesiarum." Datum Avinione, 15 kal. Januarii, pontificatus nostri anno 3. Cum bulla.

* 60. 1356. 1 Martii. Innocentius papa VI libertates ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis confirmat. Datum Avinione, kal. Martis pontificatus nostri anno 4. Cum bulla.

61. 1359. Karolus IV, Romanorum imperator semper Augustus

et Boëmiae rex, duas chartas ecclesiae Sancti Servatii concessas confirmat. Datum Aquisgrani anno Domini 1359, indictione 12, 4 nonas Aprilis, regnorum nostrorum anno 13, imperii vero 4. Insertae sunt:

1°. Litterae Wencislai de Boëmia ducis et Joannae ducissae Luxemburgensis, Lotharingiae, Brabanciae et Lymburgensis super jurisdictionem villae de Berna prope Daelhem. Datum Bruxellis mensis Januarii die 20, anno Domini 1358 secundum stilum diocesis Cameracensis.

2°. Litterae Ottonis praepositi Aquensis et Trajectensis de administratione curiarum ecclesiae Sancti Servatii ad praeposituram pertinentium. Datum anno Domini 1232.

* 62. 1362. Diploma Karoli IV Romanorum imperatoris semper augusti et Boëmiae regis, de jurisdictione temporali quam Praepositus, Decanus et Capitulum ecclesiae Sancti Servatii habent in villis de Fletingis, Hese, Slusis, Konincheim, Niele alio vacabulo dicto Groitloen, Sepperen, Here et Berne. Datum Aquisgrani anno domini 1362, indictione 15, 12 kal. Januarii regnorum nostrorum anno 17, imperii vero 8. Cum sigillo.

* 63. 1375. 6 Oct. Gregorius papa XI confirmat privilegium Innocentii papae II (de quo supra n°. 7). „Vestre devotionis sinceritas." Datum Avinione 2 nonas Octobris, pontificatus nostri anno 5. Cum bulla.

* 64. 1377. Karoli IV Romanorum imperatoris semper augusti et Boëmiae regis, de jurisdictione ad ecclesiam Sancti Servatii spectante. Datum Tangermunde anno domini 1377, indictione 15, 4 idus Septembris, regnorum nostrorum anno 32, imperii vero 23. Cum sigillo.

65. 1378. Charter van Wenceslaus, hertog van Luxemburg, Lot aringen en Brabant etc. Ghegeven te Bruessele vyrtien dage in Septem. int jair ons heren dusent driehondert acht ende tzeventich. Met 2 zegels.

* 66. 1394. Januarii. Litterae Bonifacii papae IX de officiis quae laicis in ecclesia S. Servatii assignari consueverant. „Ad ea que honorem." Datum Rome apud S. Petrum, VI idus Januarii, pontificatus nostri anno 5. Cum bulla.

67. 1394. Julii. Litterae Bonifacii papae IX ad Sancti Georgii Coloniensis et Sancti Joannis Trajectensis praepositos ac decanum Sanctae Crucis Leodiensis ecclesiarum, de violatione ecclesiasticarum libertatum. „Justis et honestis." Datum Rome apud Sanctum Petrum, 6 nonas Julii, pontificatus nostri anno 5. Cum bulla.

*68. 1395. Litterae Philippi, regis quondam Francorum filii, ducis Burgundiae, comitis Flandriae, Arthesii, Burgundiae etc. pro ecclesia Sancti Servatii. Datum Parisiis, die 12 mensis Januarii, anno domini 1395. Cum sigillo.

*69. 1401. 1 Aug. Litterae Bonifacii papae IX ad Sanctae Mariae ad Gradus Coloniensis et Sancti Dyonisii Leodiensis et Sancti Petri Trajectensis ecclesiarum decanos de conservatione jurium et libertatum ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis. Datum Romae apud Sanctum Petrum, kal. Augusti, pontificatus nostri anno 12. „Militanti ecclesiae."

*70. 1408. 16 Dec. Charter van Antonius, hertog van Lotharingen, Brabant en Limburg, XVI dage in Decembri int jair ons Heren dusent vier hondert ende acht. Met zegel.

*71. 1427. Brief van Philippus, hertog van Lotharingen en Brabant etc. Gegeven in onsen borch van Turnhout, VIII dage in Junio, int jair ons Heren MCCCC zeven ende twintig. Met zegel.

72. 1431. Brief van Philippus van Bourgondië en Lotharingen etc. Gegeven des VI daegh in Merte int jair ons Heren MCCCC een en dertich, na costumen shoefs van Cameryck. Met zegel.

73. 1434. Martii. Litterae sacrosanctae synodi generalis Basiliensis ad praepositum Sancti Pauli et Wilhelmum de Momalia canonicum Cathedralis Leodiensis ecclesiarum, de decimis et aliis bonis ecclesiae Sancti Servatii quae ablata fuerant. „Significarunt nobis." Datum Basiliae, 7 idus Marcii, anno a nativitate Domini 1434. Cum bulla.

74. 1434. Martii. Earumdem litterarum aliud exemplar. Cum bulla.

75. 1434. Maart. Diploma van Philippus hertog van Bourgondië. Gegeven in onzer Stat van Loeven, 11 daghe in Meerte. Met zegel.

76. 1435. 11 Juni. Diploma van denzelfden Philippus. Gegeven in onze stad van Bruessel, XI dage in Junio int jair ons Heren MCCCC vive en dertich. Met zegel.

77. 1435. 17 Dec. Diploma van denzelfden Philippus. Gegeven in onse Stadt van Bruessel XVII dage in December. Met zegel.

*78. 1436. 20 Juni. Diploma van denzelfden Philippus. Gegeven des XX daigs Junio.

79. 1436. Octobris. Litterae synodi Basiliensis ad Beatae Mariae ad gradus Coloniensis et sancti Joannis in Busco-Ducis Leodiensis diocesis decanos ac cantorem Leodiensis ecclesiarum, de violato-

ribus ecclesiarum libertatum. „Ad compescendos conatus." Datum Basiliae 8 kal. Novembris, anno a nativitate Domini 1436. Cum bulla.

80. 1436. Oct. Litterae Synodi Basiliensis ad beate Mariae ad gradus Coloniensis et sancti Dyonisii Leodiensis ac sancti Petri Trajectensis ecclesiarum decanos, de conservatione libertatum ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis. „Honestis supplicum." Datum Basiliae 18 kal. Aprilis, anno a nativ. Domini 1437. Cum bulla.

*81. 1438. 10 Maart. Diploma van Philippus, hertog van Bourgondië. Gegeven in onser Stadt Bruessel X dage in Merte. Met zegel.

*82. 1438. Maart. Diploma van denzelfden Philippus. Gegeven in onser Stadt Bruessel. Met zegel.

*83. 1438. 30 Sept. Litterae Eugenii papae IV ad Beatae Mariae ad gradus Coloniensis et Sancti Dionysii Leodiensis ac sancti Petri Trajectensis ecclesiarum decanos de servandis juribus ecclesiae sancti Servatii. „Honestis supplicum." Datum Ferrariae anno 1438 pridie kalendas Octobris, pontificatus nostri anno 8. Cum bulla.

84. 1438. 30 Sept. Earumdem litterarum aliud exemplar. Cum bulla.

*85. 1440. Diploma van Philippus, hertog van Bourgondië. Gegeven op den sesden dach van April. Met zegel.

86. 1441. Maii. Litterae Eugenii papae IV ad Sanctae Mariae ad gradus Colon. Sancti Dyonisii Leod. et Sancti Petri Trajectensis ecclesiarum decanos, de servandis juribus ecclesiae Sancti Servatii. „Ex debito pastorali." Datum Florentiae anno 1441, 15 kal. Junii pontificatus nostri 11. Cum bulla.

87. Aliud exemplar hujus litterae. Cum bulla.

*88. 1441. Nov. Litterae Eugenii papae IV ad abbatem monasterii Sancti Michaëlis Antwerpiensis et Sancti Gummari Lirensis ac Sancti Joannis in Busco-Ducis Cameracensis et Leodiensis ecclesiarum decanos, de injuriis quas oppidani Trajectensis ecclesiae Sancti Servatii intulerant. „Solicitudo pastoralis." Datum Florentie anno incarnationis dominice 1441, 3 nonas Novembris, pontificatus nostri anno 11. Cum bulla.

*89. 1441. Novembris. Earumdem litterarum alterum exemplar. 3 nonas Novembris, pontificatus nostri anno 11. Cum bulla.

*90. 1442. Fredericus Romanorum rex, semper Augustus etc. Privilegia ecclesiae Sancti Servatii confirmat. Datum Franckfortiae anno domini 1442, die 24 mensis Julii, regni vero nostri anno 3. Cum sigillo.

*91. 1450. Litterae Nicolai, papae V de confessionibus audiendis in ecclesia Sancti Servatii. „Super gregem." Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae 1450, 4 idus Aprilis, pontificatus nostri anno 3. Cum bulla.

92. 145?. Nicolaus papa V confirmat compositionem factam inter canonicos ecclesiae Sancti Servatii et preceptorem Domus Sancti Antonii Trajectensis. „Romanorum pontificum." Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominice 1452, 3 idus Januarii pontificatus nostri anno 6.

93. 1460. Charter van Philippus, hertog van Bourgondië etc. Gegeven in onse stad Bruessel, acht daege in de Oeghst. Met zegel.

*94. 1476. Diploma Karoli, ducis Burgundiae etc. de amortizatione bonorum ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis. Datum die 10 mensis Augusti anno domini 1476, in oppido nostro Bruxellensi. Cum sigillo.

*95. 1478. Litterae Sixti papae IV de thesauraria ecclesiae Sancti Servatii. „Ad ea que". Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno 1478, 4 nonas Aprilis. Pontificatus nostri anno 7. Cum bulla.

*96. 1478. Lettre de Philippe de Croy, comte de Chimay, viscomte de Limoges, premier chambellan du duc d'Autriche et de Bourgogne etc., sur l'exemption d'impôts de certains villages de l'église de Saint Servais, 24me jour du mois d'Avril 1478. Avec sceau. Y est inserée une lettre de Maximilien duc d'Autriche datée de Gand, le 6 Mars 1477.

*97. 1478. Lettre de Maximilien et Marie ducs d'Autriche, de Bourgogne etc. touchant les privilèges du village de Bernau. Donné le dernier jour de Juing l'an de grace 1478. Avec sceau.

98. 1478. Litterae Ludovici XI, Francorum regis, de capellania, quam in ecclesia Sancti Servatii Trajectensis fundaverat. Datum apud oppidum Selomorum, die 5 mensis Septembris, anno domini 1478, regni vero nostri 18. Cum sigillo.

99. 1480. Litterae Ludovici de Bourbon, episcopi Leodiensis, de pecuniis, litteris et aliis rebus quas dominus quondam Guido de Brimeux, dominus de Humbercourt sub custodia decani et Capituli ecclesiae Sancti Servatii Trajectensis deposuerat. Datum in oppido nostro Sancti Trudonis, anno a nativitate domini 1480, mensis Octobris die 20. Cum sigillo.

100. 1480. Litterae Maximiliani ducis Austriae de eodem deposito. Datum in castro nostro Luxemburgensi, die 5 mensis Novembris, anno domini 1480. Cum sigillo.

101. 1483. Lettres clôses de Louis XI recommandant au chapitre de St. Servais, Jean Langlois, auquel il avait donné une mission à remplir. Donné à Plessis du Parc, le 21 jour de Décembre. Signé par le roi. On lit cette note au dos: „Presentatum per Joannem Angelicum, anno 83, die 7 Januarii."

102. 1489. Brieven van Maximilianus hertog van Oostenrijk etc. Gegeven opten XXVI dach van Meye 1489.

*103. 1505. Charter van Philippus van Castilië etc. Gegeven XVIII daige in Junio. Met een gebroken zegel.

*104. 1505. Charter van denzelfden Philippus. Den eersten dach van November int jair 1505.

105. 1509. Julii papae II litterae de indulgentiis ecclesiae Sancti Servatii concessis. „Piis fidelium." Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno 1509, 12 kal. Januarii, pontificatus nostri, anno 7. Cum bulla.

106. 1511. Julii papae II litterae de indulgentiis pro ecclesia Sancti Servatii concessis. „Regis eterni qui." Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno 1511, 4 idus Februarii, pontificatus nostri, anno 9. Cum bulla.

107. 1511. Julii papae II litterae de indulgentiis ecclesiae Sancti Servatii concessis. „Licet is de cujus." Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicae 1511, 9 kal. Octobris pontificatus nostri anno 8.

*108. 1516. Maximilianus Romanorum imperator confirmat diploma Lotharii imperatoris de ecclesiis Trajectensibus. Datum in oppido nostro imperiali Hagenau, die 18 mensis Decembris, anno Domini 1516, regnorum nostrorum Romani 31, Hungariae vero 27. Cum sigillo.

Hoc diploma Lotharii est de anno 1132 indictione 10. (Vide supra N°. 6.)

*109. 1517. Charter van Keizer Karel V. Gegeven in onze Stadt van Ghendt den XII dach van Junio anno 1517. Met zegel.

*110. 1517. Charter van Keizer Karel V. Gegeven in onse Stadt Bruessel den vierden dach van Julio. Met zegel.

*111. 1519. Charter van Keizer Karel V. Gegeven in onze Stede van Bruessel, den XX dach in Julio, int jair ons Heren 1519. Met zegel.

112. 1520. Diplôme de Charles V. Donné en nostre cité impé-

riale de Couloigne, sous le scel de nos royaumes d'Espagne, dont usons présentement par manière de provision, au lieu de celuy de l'empire qui n'est encore parfait ni achevé. Le IX jour de Novembre l'an de grace. 1520.

113. 1542. Registertje op perkament met het zegel van Keizer Karel V, getiteld: Processus, una cum sententia, habitus Spirae inter decanum et Capitulum et Wernerum de Gulpen.

114. 1580. Gregorii papae XIII breve ad Gerardum Sanctae romanae ecclesiae Cardinalem, episcopum Leodiensem, de absolvendis iis qui fuerunt in oppido Trajectensi tempore obsidionis. „Sedis apostolicae pia mater." Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die ultima Maii 1580, pontificatus nostri anno 9.

115. 1581. Gregorii papae XIII bulla de suppressis duabus prebendis in ecclesia beati Servatii Trajectensis „Apostolici muneris." Datum Tusculi, anno 1581, idibus Junii. Cum bulla.

116. 1582. Charter van Philippus II Koning van Spanje. Gegeven in onser stadt Maestricht, 8 dagen in October. Met zegel.

117. 1590. Sixti papae V litterae pro Antonio Tielens Canonico Sancti Servatii Trajectensis „Vitae ac morum honestas" Datum Romae apud Sanctum Petrum anno 1590, 14 kal. Maii. Bulla deëst.

118. 1595. Diplome de Philippe II, Roi d'Espagne, donné à Brussel le 28 jour de Juing. Avec sceau.

119. 1601. Breve Clementis papae VIII ad Albertum Archiducem. „Relatum nobis fuit." Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 28 Martii.

120. 1601. Breve Clementis papae VIII ad episcopum Tricariensem nuntium apostolicum in Belgiae ditionibus. „Intelleximus nuper." Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 13 Aprilis 1601.

121. 1608. Breve Pauli papae V, de altare quodam privilegiato. Datum Romae ad Sanctum Petrum, 11 Decembris 1608. „Omnium saluti paterna."

122. 1611. Confirmatio concordiae inter praepositum ex una et decanum et Capitulum Sancti Servatii, ex altera parte per archiduces. Datum in oppido Bruxellensi, 11 Maii 1611. Cum sigillo.

123. 1615. Pauli papae V litterae ad officialem Leodiensem de capella Sancti Georgii Trajectensis „Justis et honestis." Datum Tusculi anno 1615, nonis Octobris, pontificatus nostri anno 11. Cum bulla.

124. 1619. Albertus et Clara Eugenia confirmant donationem capellae Sancti Georgii in ecclesia Sancti Servatii.

125. 1624. Open brieven van Philippus III, Koning van Castilië. Gegeven 1 Maart 1624. Met geschonden zegel.

126. 1666. 16 Mars. Lettres patentes de Charles, Roi d'Espagne. Avec sceau.

127. 1697. Open brieven der Staten-Generaal van de Ver. Nederlanden. Met zegel.

128. 1709. 12 Juli. Open brieven van de Staten-Generaal. Met zegel.

129. 1717. Litterae Clementis papae XI ad officialem archiepiscopi Treverensis. „Dignum arbitramur." Datum Romae apud Sanctam Mariam majorem, anno 1717, idibus Maii, pontif. nostri anno 17. Cum bulla.

130. 1724. Litterae Clementis papae XI ad magistrum Carolum decanum ecclesiae B. M. V. Trajectensis et Andream Wigen sedis apostol. notarium. „Hodie dilecto filio." Datum Romae apud Mariam majorem anno 1724, idibus Octobris. Cum bulla.

131. 1725. Sept. Open brieven der Staten-Generaal der Ver. Nederlanden. Met zegel.

132. 1733. Litterae Clementis papae XII. „Nobilitas generis." Datum Romae apud sanctam Mariam majorem 1733. 4 idus Novembris.

133. 1742. Litterae Benedicti papae XIV. „Nobilitas generis." Datum Romae, 17 kalendas Decembris.

134. 1747. Litterae Benedicti papae XIV ad officialem Leodiensem. „Dignum arbitramur." Datum Romae 1747, 3 idus Januarii.

135. 1749. 22 April. Brevet geteekend door den Prins van Oranje-Nassau. Papier.

136. 1749. Mei. Open brieven der Staten-Generaal der Ver. Nederlanden. Met zegel.

137. 1772. Open brieven der Staten-Generaal der Ver. Nederlanden. Met zegel.

II. *Charters van de Commanderie van St. Antonius te Maastricht.*

Collectio 8 bullarum pro domo S. Antonii Trajectensis Ord. S. Aug. Leodiensis diocesis. Inter has:

1. 1248. Bulla Innocentii papae IV. Datum Lugduni non. Aug., pontificatus anno 6.

2. 1267. Bulla Clementis papae IV. Datum Viterbii 2 non. Sept., pontificatus anno 3.

III. *Charters van het klooster van de H. Maria Magdalena* (Wittevrouwen) *te Maastricht.*

Collectio 11 bullarum pro monasterio beatae Mariae Magdalenae Trajectensis, seu pro ecclesia sororum tercii ordinis S. Augustini de poenitentia domus seu conventus sanctorum Victoris et Magdalenae oppidi Trajectensis.

1. 1262. Privilegium Urbani papae IV. Datum Viterbii 6 idib. Febr. ind. 5, 1261, anno 1.

2. 1272. Litterae Gregorii papae X. Datum apud Urbem Veterem, 2 kal. Nov. anno pontificatus 1.

3. 1274. Litterae Gregorii papae X. Datum Lugduni 5 kal. Jun. pontificatus anno 3.

4 et 5. 1276. Litterae Joannis papae XXI. Datum Viterbii, 10 kal. Nov. pontificatus anno 1 (2 bullen.)

6. 1281. Litterae Martini papae IV. Datum apud Urbem Veterem, 5 id. Sept. pontificatus anno 1.

7. 1482. Concessio indulgentiarum.

IV. *Charterboeken der kerk van St. Servaas te Maastricht.*

(Catalogue de la Bibliothèque nationale, N°. 10178—10180.)

Deze Cartulariën vormen drie deelen in folio in lederen band, met rooden rug, voorzien van leliën en met het opschrift: Cartularium Sancti Servatii. In fol. op papier uit de XVII eeuw.
Deel I (N°. 10178) is getiteld: Litterae pontificum, en begint met de volgende series abbatum:

883 Batulfus (uitgestreken).

883. Ratbodus abbas de Mabulariis (?), successor Batulfi. (Uitgestreken.)

889. Arnulphus rex testamento donavit Radbodo archiepiscopo Trever. abbatiam Sti. Servatii.

Ratbodus Trev. archiepiscopus accepit a Zuentiboldo rege.

Rogerus archiepiscopus Trever. accepit eandem abbatiam a Carolo Simplici Franc. rege, 919.

923. Carolus Francorum rex donavit Rogero archiepiscopo.

946. Otto Rom. rex et imperator Roberto archiflamini Treverensi dono dedit abbatiam.

1016. Imperator Otto Egberto archiepiscopo restituit monasterium Sti. Servatii.

Everardus postea ab Henrico imperatore abbatiam St. Servatii dono accepit.
990. Theodoricus archiep. Trev. (De isto consule Tritemium abbatem).

Series praepositorum.

1087. Godeschalcus imperatoris cancellarius etc.

Deze series eindigt met Willem Veusels in 1596. (1)
Dit eerste deel van het Cartularium telt 218 bladen papier, hebbende tot watermerk een dubbel gekroond kruis met de letters JC.

Deel II van het Cartularium.
Het tweede deel begint met eene inhoudstafel, getiteld: „Inventarium omnium et singulorum hoc Registro contentorum per me Servatium Landen factum anno 1618, 19 Nov." Deze inhoudstafel bevat de 6 eerste bladen, die door eene latere hand zijn bijgevoegd. Dan volgt eene nieuwe Series praepositorum die niet eindigt met Willem Veusels (1596), maar er is bijgeschreven tot 1719, tijdstip der benoeming van Arnold Hyacinth Wynants. Dit deel draagt als watermerk in het papier eene „cul de lampe" met een kruis er op. Het handschrift is door verscheiden handen geschreven en bevat 369 bladen. In dit deel bevinden zich de eedsformulen der ambtenaren van het kapittel; eene lijst der beneficiën der kerk die vergeven worden door den proost; eene tweede lijst der beneficiën vergeven wordende door het kapittel en eene derde lijst der beneficiën staande ter vergeving van beiden.
Op het einde van dit tweede deel (p. 270 en volgende) bevindt zich eene lijst der inkomsten der kerk, opgemaakt in 1602, onder het bestuur van den proost Veusels.

Deel III van het Cartularium.
Het derde deel is het lijvigste. Het begint gelijk de vorigen met

(1) Wij geven de lijst der abten zooals zij vóór ons ligt. Die der proosten werd uitgegeven door C. de Borman in de Publications etc. du Limbourg, VIII, blz. 448–450.

eene inhoudstafel der stukken en beslaat 462 bladen in folio. Het bevat meestal bullen van Pausen en Keizers over de vrijheden der kerk van St. Servaas. Het eerste stuk is een afschrift van het diploom van Keizer Arnulf uit 889. Men vindt er als watermerk eene gothische lelie. Schrift der 16de en 17de eeuw.

Achter dit Cartularium zijn gebonden:

1°. Extracta ex privilegiis ecclesiae Sancti Servatii concessis. (p. 377—406).

2°. Een handschrift in kleiner formaat (p. 407—448) en op zwaar papier, bevattende de luiksche wetgeving, genaamd „la paix des douze".

ORDENING EN INVENTARISATIE

VAN

OUDE GEMEENTE-ARCHIEVEN

IN

NOORDBRABANT,

UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Edel Groot Achtbare Heeren!

Weder heb ik de eer U een relaas van mijne pogingen tot bevordering van een behoorlijke bewaring van oude gemeente-archieven in dit gewest ten behoeve van het provinciaal verslag aan te bieden.

Die pogingen waren drieërlei. Zij bestonden *vooreerst* in enkele maatregelen en het geven van wenken en aanwijzingen, wanneer ik opzettelijk daartoe of soms ook wegens een ander doel gemeente-archieven bezocht, *ten tweede* in het voortzetten of ondernemen van nieuwe, het verbeteren en aanvullen van vroegere ordening en inventarisatie, *ten derde* in het onderzoeken, nummeren en beschrijven en zoo noodig door binders-hand doen herstellen van de oude burgerlijke standregisters vóór 1811 van alle gemeenten.

Voor het eerstbedoelde had ik bij vele gemeente-archieven gelegenheid.

Zoo werden te *Oirschot* de kasten, na overneming van de talrijke schepenbankspapieren vrijgekomen, weder geheel met de uit diepe schuilhoeken te voorschijn gehaalde oude gemeentelijke papieren van Oirschot en Best gevuld en werd van deze eene globale staat door mij opgemaakt.

Te *Eersel*, waar een deel van het oud archief van Eersel, Duisel en Steensel veilig in een verwulfd gedeelte van de tot raadhuis gebruikte oude kapel was bewaard, een ander deel eerst kortelings uit kisten gehaald en in een kast op de vliering geplaatst, werd dit gedeelte eenigszins gesorteerd en werd er in het brandvrij gewelf eveneens ruimte voor gemaakt. Een aantal niet onbelangrijke perkamenten brieven werd mij bovendien ter latere inventarisatie toegezonden.

Te *Dommelen*, waar het oud archief in het slecht geluchte vrijstaande raadhuis veel van vocht te lijden had en heeft, werd op zolder een kist met allerhande papieren uitgepakt en nagezien en daaruit nog een en ander van waarde te voorschijn gebracht.

Te *Asten* werd een goed archieflokaal en een behoorlijk geregeld archief aangetroffen, maar de inhoud van een groote kist moest worden nagezien en uitgezocht en ter nadere ordening voorloopig bij het overig oud-archief gevoegd.

Te *Vlierden* is het geheele trouwens weinig omvangrijke oud archief van den zolder naar de secretarie overgebracht en daar in de kasten geschikt.

Te *Bakel* moest het uit alle hoeken worden verzameld en werd het daarna gerangschikt en bijeengeplaatst.

Te *Heeze*, waar het oud archief van Heeze, Leende en Zes-Gehuchten eveneens geheel door de handen moest gaan, werden ook oud en nieuw gescheiden.

Te *Someren*, waar alles op den zolder werd gevonden en wel grootendeels op den vloer, kon ten slotte alles in een daar staand rek. daartoe vrij gemaakt, worden geborgen en in althans eenigszins behoorlijken staat gebracht.

Te *Maarheeze* werd een kist met oude bescheiden, die in het vroegere woonhuis van een vorigen burgemeester was gebleven, van daar op het raadhuis teruggebracht en uitgepakt, waarna de inhoud bij het overige van het oud archief van Maarheeze, Soerendonk en Gastel werd gevoegd.

Te *Mierde* moest het oud-archief, grootendeels vermengd met nieuw archief, van den zolder van het vroegere raadhuis worden gehaald en geheel uitgezocht en werden de registers opgeschreven.

Te *Gilze*, waar met den secretaris alles werd nagezien, is een globale beschrijving begonnen, maar wegens het vele werk een algemeene ordening voor later bepaald.

Te *Baarle-Nassau* werd het geheele oud archief met hulp van den secretaris uit de diepe archiefkasten gehaald en schoongemaakt en aanvaardde de secretaris, die er reeds vroeger een inventaris van had opgemaakt, een geheel nieuwe regeling er van.

Te *Vierlingsbeek*, waar het oud archief van Vierlingsbeek en Overloon nog in de oude komme of eikenhouten archiefkist werd bewaard, is het geheel daaruit genomen en toen eenigszins gesorteerd.

Te *Zevenbergen* vond na de overneming der oude rechterlijke archieven een zeer noodige schoonmaak plaats van het achterblijvende, waarin daarna gemakkelijk de orde van den inventaris, door den secretaris Hetterscheij in het laatst der vorige eeuw opgemaakt, te herstellen viel.

Te *Engelen* eindelijk, om er nog een te noemen, werd ter vervanging van een vochtige bergplaats een nieuwe kast voor het klein

maar met het oog op de nabijheid van het meermalen belegerde 's Hertogenbosch nog al interessante oud archief, gemaakt en dit aan een duchtige schoonmaak onderworpen.

Voltooien van vroegere organisatie moest in de eerste plaats te *Vechel* geschieden, waar tijdens het drukken van den inventaris nog heel wat bij te werken viel. Deze dijdde daardoor aanmerkelijk uit, maar is nu afgedrukt en verschenen; een exemplaar er van kan ik U hierbij overleggen. Het vrij aanzienlijke boekje zij U ter kennisneming aanbevolen. Ik moge slechts Uwe aandacht op enkele zaken in het bizonder vestigen. Zoo van afdeeling I op n°. 1, 3*a* en 7, titels van Vechel's gemeene gronden, en n°. 29, over het vegen en schouwen der Aa; van afdeeling II op de nos. B 36 en 37, schouwverbalen, B. 39—41, over de grenzen van Vechel's gebied, B. 49, aanbestedingen van gemeentewerken, G. 1—3, liggers der kerkegoederen en inkomsten. Ik stip slechts enkele aan en wijs er verder op dat sommige nummers geheel of ten deele andere gemeenten betreffen. Zoo van afdeeling I, de nos. 2, 19, 27 (St. Oedenrode), 5 en 11 (Erp), 16 (Someren), van afdeeling II de nos. B. 39—41, E. 3 (St. Oedenrode), D. 182 en 183 (Erp en Vlierden), G. 8 (St. Oedenrode, Son, Dinter en Uden).
Mij dunkt, dat juist het voorkomen van zulke stukken een helder licht werpt op het nut der publicatie van de inventarissen; om dat nut nog te bevorderen vestig ik er dan ook hier nog bizonder de aandacht op. Of datzelfde geldt omtrent hetgeen in afdeeling I onder letter E. (n°. 54—66) en vooral in afdeeling II onder G. 12—17 voorkomt, zou ik niet durven zeggen. Het komt mij in ieder geval voor dat zulk een verzameling, geheel van partikulieren aard en na doode van een secretaris slechts toevallig bij de gemeentestukken bewaard gebleven, aan de rechthebbende familie moest worden afgestaan of gerestitueerd, indien zij door deze namelijk wordt begeerd of gevraagd.
Ook de inventaris van *Erp* kan U thans spoedig bereiken. Daarin viel nog meer dan verwacht was bij te voegen en uit te werken; daarin bleken bovendien vele stukken niet te zijn opgenomen. Dit had natuurlijk veel vertraging tengevolge. Thans echter wacht ik de proef van het laatste der onder het drukken in aantal meer dan verdubbelde vellen.
Omtrent andere vroeger opgemaakte inventarissen kreeg ik weder voorloopige toezegging van voornemens tot drukken onder mijn hulp en correctie. Gaarne zal ik de zorg weder op mij nemen, maar kan natuurlijk niets beloven omtrent het tijdstip der verschijning, nu die zorg steeds nog zooveel na-arbeid blijkt mede te brengen.
Ook de inventaris van het Schijndelsche oud-archief kon nog niet

worden gedrukt. Er viel ook hier nog te veel nader na te zien en aan te vullen.

Nieuwe ordening en beschrijving werd ondernomen en volbracht voor *Hoogeloon c. a.* Het oud archief dezer gemeente had veel geleden, was grootendeels op den zolder van het vroegere raadhuis in uiterst verwarden, desolaten toestand achtergebleven en vond geen voldoende bergruimte in het nieuwe. Op verzoek van het gemeentebestuur werd het dan ook door mij, met goedvinden van den Minister van Binnenlandsche Zaken, overgenomen ter bewaring in 's Rijks depôt, gelijk dat van Oerle en Meerveldhoven, waaromtrent ik het vorig jaar verslag deed. Thans is het geordend en in voldoenden toestand, voorzoover behouden, bewaard.

Ziehier een overzicht van den door mij opgemaakten inventaris.

OUD ARCHIEF DER GEMEENTE HOOGELOON, HAPERT EN CASTEREN.

Nummers van den inventaris.	
1—4.	Registers van plakkaten en resolutiën bij den magistraat van Hoogeloon c. a. en bij dien van Dommelen ingekomen van hoogere autoriteiten; deels ingeschreven, deels ook in originali bijeengebonden, 1743—1792.
5—9.	Resolutieboeken van den magistraat van Hoogeloon c. a., 1754—1825.
10.	Keuren en reglementen, 1778—1815.
11.	Schouwregister, 1783—1796.
12 en 13.	Registers van uitgegeven patenten, 1806—1810.
14.	Register van opgenomen kapitalen ten laste van de dorpen Hoogeloon, Hapert en Casteren en van Dommelen, 1738—1807.
15.	Recepisboek van Hoogeloon, 1775—1810.
16.	Idem van Hapert, 1775—1810.
17.	Idem van Casteren, 1749—1810.
18—25.	Kohieren voor verpondingen en beden, voor elk dorp afzonderlijk, van 1753, 1777 en 1785 (ontbreekt Casteren 1753).
26—89.	Rekeningen wegens het dorpshuishouden van Hoogeloon, loopende elk over een jaar, van en tot half Maart, 1737/1738—1809/1810 (eenige jaren ontbreken).
90—154	Idem idem van Hapert, 1737/1738—1808/1809 (eenige jaren ontbreken).
155—217.	Idem idem van Casteren, 1739/1740—1809/1810 (eenige jaren ontbreken).

Nummers van den inventaris.

218 — 222. Rekeningboeken van Heilige Geest- of Armmeesters van Hoogeloon, met lijsten der verschuldigde geldrenten, loopende van en tot Lichtmis (2 Februari), 1656—1694, 1704—1812.

223 — 225. Idem idem van Hapert, 1690—1811.

226. Idem van Casteren, 1762 - 1811.

Ongenummerd. Register der overledenen te Dommelen, 1806 — 1810, opgemaakt met het oog op de successie-belasting.

Privilegiën of dergelijke bizondere stukken werden niet meer aangetroffen als zij er al geweest zijn. De betrekking ook op Dommelen gaf den doorslag bij het besluit der aanvaarding van de deponeering alhier, die bovendien de gewenschte waarborgen voor verdere goede bewaring alleen scheen te kunnen verschaffen.

Ook van *Mierlo* werd het oud archief grootendeels geregeld en in de volgorde van een door mij opgemaakten inventaris in een kast ter secretarie geplaatst. De octrooien en privilegiën enz. en de kopieën daarvan waren echter veel te talrijk om reeds nu afgewerkt en medebeschreven te worden, Dit moest tot later worden uitgesteld. Het is werk, dat ten mijnen bureele zal kunnen geschieden.

Te *Zeelst* werd thans ook het werk voltooid. Ook is het geheele archief geordend en de inventaris nu volledig opgemaakt. Deze is trouwens niet zeer omvangrijk, want natuurlijk blijft het oud archief van Zeelst steeds een onderdeel van dat van Veldhoven, Zeelst en Blaarthem. Het is niets anders dan een hieruit genomen verzameling van alleen op Zeelst betrekking hebbende stukken. Eigenlijk zijn deze van de vele stukken, die de drie onderdeelen of dorpen te zamen raken, onafscheidelijk, zonder deze toch moeilijk met goed resultaat te raadplegen. Terugbrenging bij het hoofdarchief mag echter mijns inziens niet geschieden, zoolang dat gemeenschappelijk archief onder één der dorpen zelven berust. Dit geeft toch geen voldoende waarborgen voor ieders rechten bij mogelijke conflicten. De afscheiding bij den tegenwoordigen stand van zaken te handhaven, schijnt daarom wel het meest geraden. De te Zeelst aanwezige oude stukken worden daar thans overigens in de eindelijk toch gekomen kast bewaard.

Wat den toestand van het gemeenschappelijk archief in kwestie aangaat, deze is bij vroeger thans aanmerkelijk verbeterd. Niet enkel is thans te Veldhoven ook het nieuw archief door den secretaris geregeld, maar tevens voor behoorlijk bergruimte gezorgd.

Te *Waalre* vond ik een soortgelijken toestand als te Zeelst. Ook hier een oud archief dat slechts een gedeelte van een breeder uitmaakt, van dat der vroegere eenheid Waalre en Valkenswaard,

welke plaatsen, in het begin dezer eeuw gescheiden, daarna een verdeeling hielden van hun archief, bijna geheel en al willekeurig en waarbij Waalre met stukken werd begiftigd, die minstens even goed te Valkenswaard behoorden en omgekeerd.

Het kwam mij na het ontwaren van dezen toestand voor, dat hereeniging, liefst onder neutraal dak, hier meer dan ergens wenschelijk was. En daar bovendien de gemeente Waalre voor het haar toebescheiden deel geen beter bewaarplaats had dan een alleenstaand houten schuurtje en een daarin staande kist, meende men, in kennis gesteld met de gelegenheid tot deponeering in 's Rijks depôt, waar dan volledige sorteering en beschrijving zou kunnen plaats hebben en gesteld voor het alternatief, om bij behoud voor goede bewaring te zorgen òf die gelegenheid aan te grijpen, dit laatste in ernstige overweging te moeten nemen. En dit te meer, daar men zich reeds van een goed deel van het oud archief ontdaan had door het mij met de oude rechterlijke archieven toe te zenden en daar men begreep toch steeds slechts een half archief, een brokstuk, te kunnen behouden. Aan het eind des jaars had ik echter nog geen mededeeling der beslissing ontvangen. Wel intusschen van Valkenswaard het bericht, dat men daar ordening en beschrijving van het oud archief geheel niet noodig vond!

Hierin is dus door mij, in het tijdvak waarover dit verslag loopt, niets gedaan kunnen worden tot herstel van den allervreemdsten toestand. Een volgend verslag zal er echter meer van kunnen vermelden.

Ik kom thans tot mijne werkzaamheden eener inventarisatie van de oude burgerlijke standspapieren in de geheele provincie. Een zeer lijvig dossier is daarover door mij verzameld, de reeds vervaardigde lijsten zouden, gedrukt, een boekdeel vormen. Van bijna alle de 184 gemeenten is een opgaaf daarbij, meest door mij zelf vervaardigd, hetzij bij bezoek aan de gemeente, hetzij na tijdelijke toezending aan mijn adres van de oude registers en papieren. Anderdeels zijn zij aan de gemeente-secretarissen, sommige ook aan oude inventarissen te danken. Zoolang niet door persoonlijke opname en beschrijving alle lijsten volkomen betrouwbaar zijn geworden, schijnt het voor een uitgaaf echter nog geen tijd en zou latere aanvulling en verbetering dwingen tot overdoen van het werk.

Intusschen bleek het nut van het werk en van mijne zorgen mij meer en meer. Maar al te zeer toch zijn dikwijls de voor bewijs van afstamming der personen en van rechten, tevens voor de kerkelijke historie enz. hoogst gewichtige bescheiden met al te weinig zorg bewaard en behandeld, ja verwaarloosd.

Hier zijn doop-, trouw- of doodlijsten bewaard zonder band, zijn daardoor bladen geheel of gedeeltelijk te loor en daarmede

geheele reeksen van akten te niet gegaan. Elders zijn sommige registers uit het oog verloren en onder weggedane papieren op den zolder vervuild en verscheurd of zijn sommige registers, slechts uit geliasseerde of los bijeengevoegde minuten, relazen of borderellen bestaande, los en verward en ook gedeeltelijk te loor geraakt; terwijl uit vele registers de daarin gelegde, soms door speld of ouwel er in gehechte, losse aanteekeningen van ophelderenden, aanvullenden of rectificatoiren aard zijn verloren of van hun plaats geraakt. Dààr weer zijn in de registers door latere onderzoekers zoogenaamde verduidelijkingen en aanteekeningen, zelfs opzettelijk — misschien arglistiglijk — veranderingen gemaakt. Soms hebben de registers veel van vocht te lijden gehad en zijn gansche gedeelten vergaan of ook enkel de hoeken en kanten, maar steeds daarmede vele namen der akten.

Hier en daar is wel zorg aan de stukken besteed. Dan zijn zij in een nieuw gewaad, een modernen band gestoken. Maar dan nam in menig geval de ondeskundige binder met het snijmes de kanten en daarmede letters weg of plakte hij de binnenranden der bladen op elkander en bedekte zoodoende gedeelten van woorden op onherstelbare wijze, en zoo werden ook hier de akten geschonden.

De betoonde belangstelling nu kan alleen reeds sommige dezer misbruiken tijdelijk hebben gestuit. Vooral de opknapping door een kundigen binder onder mijn toezicht, waarvoor ik overal waar mij dit mogelijk was, zorgde, zal veel bederf vooreerst voorkomen. De aangebrachte duidelijke nummering kan een waarborg tegen nieuwe verdwijning van stukken verschaffen, de verstrekte waarschuwingen tegen vochtige bewaarplaatsen en tegen inbinding zonder leiding hierin verbetering doen brengen. En de wetenschap, dat er voortaan toezicht wordt gehouden en dat er nauwkeurige opname en beschrijving der registers is geschied, kan voornamelijk een goeden invloed uitoefenen.

Maar behalve dit alles is er nog in een ander opzicht iets gewonnen. Bij bijna alle gemeenten waren de oude kerkelijke registers, ingevolge de aanschrijving van den Prefect van het Departement der Monden van den Rijn in 1811 naar de gemeente-archieven overgebracht, meer of minder incompleet en bleken dan ook bij heeren pastoors en predikanten nog dergelijke registers te berusten. Bereidwillig werd mij door hen bijna overal gereedelijk opgaaf van het onder hen berustende verstrekt. En daar dit steeds door bemiddeling der gemeentebesturen geschiedde, kwamen deze daardoor, zoover nog noodig, tevens op de hoogte waar een door hen in hun archief mogelijk te vergeefs gezochte akte nog te vinden kon zijn en werden zij daardoor te beter in staat gesteld de tot hen komende vragen om afschriften enz. afdoende te beantwoorden.

Bovendien werd nog een voordeel verkregen: tengevolge van

mijn onderzoek kwamen sommige reeds voor lang uitgeleende registers weder terug ter plaatse waar zij behoorden.

En zoo vlei ik mij met de gedachte hierin naar de mate mijner krachten nuttig werkzaam te zijn geweest. Het is dan ook mijn bedoeling met dit werk en deze zorgen ijverig voort te gaan tot de oude burgerlijke stand der geheele provincie behoorlijk is opgenomen, beschreven, verzorgd en bewaard. Misschien dat ik U dan het volgend jaar op dit resultaat zal kunnen wijzen.

Intusschen wil ik, door mededeeling van eenige der door mij opgemaakte lijsten, U gelegenheid geven kennis te nemen zoo van den aard der stukken die het geldt, als van de gevolgde methode van beschrijving. Tevens kunt U daardoor eenigszins een denkbeeld verkrijgen van de waarde en bewijskracht van sommige registers of gedeelten daarvan.

Tilburg.

A. In het gemeente-archief:

1—5. folio-registers van huwelijkszaken der schepenbank van Tilburg en Goirle:

1. van 7 Januari 1679—16 Februari 1712;

2. „ 7 April 1712—10 Augustus 1744;

3. „ 21 Augustus 1744—16 Mei 1796;

4. „ 30 April 1796—11 Mei 1801; daarachter register der ingezegenden door den predikant van Tilburg en Goirle sinds de komst der Fransche troepen, van 16 November 1794—6 November 1796;

5. van 9 Mei 1801—29 December 1810 (voor Goirle slechts tot April 1803);

6—8 folio-doodboeken bestaande uit jaarlijksche begrafenislijsten, opgemaakt „voor 't land", door de schoolmeesters-kosters:

6. J. van Swaneberg, 2 Januari 1723—31 December 1740;

7. idem 2 » 1741—eind 1745;

Jacobus Zijnen, Januari 1746—31 December 1761;

8. idem 2 Januari 1762--31 Maart 1783;

G. W. Boon, 1 April 1783—31 December 1783;

9. folio-begrafenisregister gehouden door den schoolmeester-kos-

ter G. W. Boon, later Hendr. Smulders, 17 Juli 1783—31 December 1803 (van 1796—1800 wijksgewijze). Zie verder in n°. 22 idem door H. Smulders, 1804—1810.

10—22 registers, gehouden door de pastoors [1] van Tilburg, bevattende aanteekening van:

10. aan de eene zijde:

a. doop, 2 Januari 1600—31 Januari 1615;

c, huwelijken, 7 Januari 1600—23 Mei 1612;

aan de andere zijde:

d. dood, 14 Juli 1604—2 November 1612;

b. dood, 29 Mei 1612—15 Januari 1615.

11. aan de eene zijde:

a. doop, 7 Februari 1615—31 Januari 1621;

aan de keerzijde:

f. (fol. 1) dood, Maart 1615—9 Juni 1627 (al deze akten doorgehaald als „op 't Zondagsgebed geschreven op een besunder boecxken daertoe bij den coster gemaekt");

e. (fol. 14) idem, 24 Juni 1627—28 Augustus 1628;

d. (fol. 15 verso), idem, 5 Maart 1629—18 Maart 1633;

c. (fol. 20), idem, 22 April 1615—3 Maart 1629;

b. huwelijken, 14 Mei 1615—3 Maart 1621.

12. *a*. doop, 3 Januari 1621—29 Mei 1635;

b. (keerzijde) huwelijken, 23 Januari 1621—29 Januari 1633.

13. doop, 2 Januari 1634—31 December 1649;

14. idem, 1 Januari 1650—30 April 1687 (laatste gedeelte netregister);

15. doop, 1 Januari 1672—30 April 1687;

16. idem, 3 Mei 1687—25 Maart 1696;

(1) De namen der pastoors zijn niet overgenomen, wijl zij bekend zijn uit het bekende werk van pastoor Coppens, Nieuwe Beschrijving van het Bisdom 's Hertogenbosch, dat van zijn nawerker pastoor Schutjes, Kerkelijke Geschiedenis van idem en dat van pastoor Krüger, Kerkelijke Geschiedenis van het Bisdom Breda.

17. doop, 27 Maart 1696—10 December 1726;

18. idem, 12 December 1726—31 December 1740;

19. idem, 2 Januari 1741—30 December 1756;

20. idem, 1 Januari 1757—28 April 1775;

21. idem, 6 Mei 1775—23 December 1810 (sinds Juli 1797 enkel van de parochie van *'t Goirke*);

22. idem, 10 Juli 1797—27 December 1810 (parochie van *'t Heike*). Hierbij gebonden begrafenisregisters van 1804—1810 (zie n°. 9 hiervoor).

(10—14 en 15 smal fol. en 16—22 idem groot formaat).

23—29. Folio-bruideboeken of registers van huwelijks-proclamatiën en voltrekkingen door den predikant van *Tilburg* en *Goirle*, van Katholieken en Protestanten, in de kerk van Tilburg (zie oudste register in n°. 30 en ook n°. 4):

23. Ds. Wilh. de Beveren, 25 Augustus 1671—September 1684,

Joh. Ulaeus, 1 October 1684—2 Januari 1701;

24. Idem, 6 Januari 1701—16 Januari 1734;

25. David Heuvel, (eerst als adj.-predikant) 1 September 1733—2 Januari 1746, 8 Januari 1746—7 April 1759;

26. Kerkeraadsleden, 21 April—18 November 1759;

27. Willem Dirk Heuvel Dz., 10 November 1759—10 Mei 1772;

28. Idem, 9 Mei 1772—28 Juli 1787;

29. Idem, 1 September 1787—28 April 1793;

David Dirk Heuvel, April 1793—25 Mei 1801, (Sinds 29 October 1796 enkel Protestanten).

30—31. Folio-predikantsregisters van *Tilburg* en *Goirle*, bevattende:

30. *a.* Lidmaten-lijst, met aanteeking van vertrek, dood enz. *b.* dooplijst, onder de predikanten Paulus Arleboutius, 1633, Paridanus Lemannus, 2 Mei 1649—16 Juni 1669, de waarnemers bij de vacature, 8 December 1669—24 Januari 1671, Willem van Beveren, 4 April 1671—8 Maart 1682, misschien tot 4 Juni 1684, Johannes Ulaeus, 22 November 1684—19 Juli 1733, D. Heuvel, 21 Februari—12 September 1734.

c. huwelijksakten, van Protestanten en Roomsch-Katholieken, onder de predikanten P. Lemannus, 23 September 1649—18 September 1669, vacature 11 October 1669—15 Februari 1671, W. van Beveren, 8 Maart—6 September 1671.

d. (keerzijde) akten of resolutiën van den kerkeraad van 22 Maart 1651—10 Maart 1675.

31. Dooplijst door Ds. W. D. en D. D. Heuvel, 14 November 1734—7 Augustus 1803, door Willem Ger. de Kruyff, 6 November 1803—24 November 1810.
Bovendien bestaan nog alphabetische tafels op de:
overlijdensregisters van 1752—1782, 1783—1810;
doopboeken der R.-K., 1741—1744, 1745—1750;
registers van trouw in de kerk 1746—1751.

B. In het kerkarchief van den pastoor van *'t Goirke*, volgens opgaaf van dezen:
Trouwregisters 1633—1810 incl.
Klad-doopboeken 1705—1810.
In dat van den pastoor van *'t Heike*, volgens opgaaf van dezen:
huwelijksregisters: 1760—1796, 6 Juli 1797 tot heden.

Lierop.

A. In het gemeente-archief:

1—2. Trouwregisters voor Schepenen van *Lierop*:

1. 22 April 1747—31 Januari 1755 (4°.).

2. 5 „ 1755—18 November 1810 (fol.)

3. Bundel relazen van huwelijksproclamaties door den vorster aan Schepenen overgelegd.

4. Quarto-begrafenisboek gehouden door den schoolmeester-koster-voorzanger:
door ? 10 Januari 1768—eind 1795; [1]
door D. van Hooff 10 Januari 1796—23 December 1810.

5. Bundel jaarlijksche doodlijsten, opgemaakt door den schoolmeester-koster ten behoeve der heffing van het recht van den 20sten penning op de collaterale successie en een globale aanwijzing bevattende van nagelaten goederen:
door Willem Box van Januari 1723—Juli 1735 (ontbreekt Juli 1724—December 1726);

(1) Na 16 October 1795 is een beschreven blad uitgeknipt, waarop waarschijnlijk de begrafenis-akte van den schoolmeester, die sinds 1768 het register hield, voorkwam.

door Pieter Franken van Mei 1739—1756 incl. (ontbreken 1751, 1752, 1754 en 1755).

6. Folio-register gehouden door den pastoor van *Lierop*, bevattende:

a. nomina baptisatorum, 23 Mei 1738—11 November 1810;

b. nomina conjugatorum et quorum sacramentaliter juncti sunt, 27 April 1738—18 November 1810;

c. nomina mortuorum, 24 Maart 1738—21 Januari 1812.

B. Ter pastorie, (tijdelijk, blijkens Schutjes IV, 707):

Pastoors-registers, bevattende aanteekening van:

a. doop, 15 Juli 1664–27 December 1738;

b. dood, 4 Augustus 1664—12 Juni 1738;

c. huwelijk, 22 Juli 1664—26 Januari 1725.

Duisel en Steensel. (*Zie Eersel.*)

A. In het gemeente-archief:

1. Quarto-registers van begraven, gehouden door de schoolmeesters-kosters van *Duisel*, van 3 April 1758—December 1805, benevens van aangegeven lijken te *Duisel*, 27 Maart 1806—25 April 1807.

2. Idem van aangegeven lijken van 27 Maart 1806–25 April 1807 (kopie) en van Mei 1787—December 1810 (*Duisel*).

3. Smal folioregister bevattende:

a. begrafenisboek van den schoolmeester-koster van *Steensel* van 16 October 1755–1805 incl., benevens vooraan nog een fragment van het begin van 1755 op een afgescheurd blad;

b. lijst van overledenen te *Steensel* van 1806—1810 incl.

4—6. Smalle folio-registers van de pastoors van *Duisel*, bevattende:

4. *a.* een lijst van de kinderen, sedert 1626 te *Duisel* geboren en gedoopt, gezinsgewijze bijeen, meest zonder opgaaf van jaar of dag tot 1671);

b. naamlijst van gezinnen te *Duisel*, opgemaakt ± 1686;

c. dooplijst van 1 October 1669—12 Juli 1686 (kopie, onregelmatig), van 11 September 1686—Mei 1736;

d. registers van echtparen te *Duisel* opgemaakt in 1686.

5. *a.* dooplijst van 14 Augustus 1736—December 1804;

b. huwelijks-register, van December 1736—Februari 1805;

c. doodboek van December 1736—December 1804.

6. *a.* kopie dooplijst van 1805—1810;

b. „ trouwboek van 1805—1810;

c. los auth. extract, houdende dooplijst van 1817—1822 incl.

7—9. Registers, gehouden door de pastoors van *Steensel* en *Knechtsel* en wel:

7. Smal folio-register, bevattende:

a. een catern met lijst van te *Steensel* gedoopten van 15 Maart 1703—Augustus 1710 en notitie van twee te *Steensel* voltrokken huwelijken van 1703 en 1704;

b. doopregister (van *Steensel?*) van 24 Februari 1711—Januari 1743.

8. Quarto-register, inhoudende:

a. lijst der kinderen uit *Steensel*, te *Eersel* gedoopt gedurende de vacature te Steensel, van 1 Augustus 1743—Januari 1745 (kopie);

b. lijst van parochianen van *Knechtsel*, gedurende een vacature gedoopt te *Oerle*, *Velthoven* en *Duisel*, van 29 Maart 1743—Februari 1745 (kopie);

c. dooplijst van *Steensel* en *Knechtsel*, van Maart 1745—Augustus 1787.

9. Folio-register, houdende aanteekening van doop van Augustus 1787—November 1810, van *Steensel* en *Knechtsel.*

B. Ter pastorie te *Steensel*:

Pastoors-register van *Steensel* en *Knechtsel* in 4°., bevattende:

a. lijst der huwelijken te *Oerle* voltrokken gedurende de vacature te *Steensel*, van 2 Juni 1743 tot in 1745;

b. huwelijks-register, van 18 Juli 1745—eind 1810.

Valkenswaard. (Zie Waalre.)

A. In het gemeente-archief:

1—2. Quarto-trouwregisters der schepenbank van *Waalre* en *Weerd* (*Valkenswaard*):

1. 4 Juni 1712—24 November 1743.

2. 7 December 1743—11 November 1792.

3. Idem (in folio) der schepenbank van *Valkenswaard*, van 10 Mei 1800—12 Juni 1808 (benevens één akte van huwelijksaangifte van 3 Juni 1803 en een lijst van eigendomsovergangen van 1816 en volgende jaren).

4—6. Doodboeken of begrafenis-registers gehouden door de schoolmeesters-kosters van *Valkenswaard*:

4. 26 October 1717—10 Mei 1760.

5. 23 Januari 1756—25 November 1779.

6. 4 Januari 1797—13 December 1810 (gehouden door Jan Snoeks) (n°. 4 in folio, 5 in 4°., 6 id.)

7—13. Registers gehouden door de pastoors van *Valkenswaard*, bevattende:

7. *a.* Dooplijst, 11 December 1619—30 November 1638 en eenige akten van 1640, 1641, 1646, 1652;

b. idem, 5 Februari 1686—15 Februari 1717;

c. doodlijst 18 Augustus 1696—19 Mei 1728;

d. huwelijks-register 12 Augustus 1696—11 Februari 1725;

e. een doopakte van 29 November 1698, van 15 December 1690 en een van 12 Mei 1701, benevens een los papiertje met eenige doopakten van 1695—1728.

8. *a.* Doopakten 23 December 1675—19 December 1685;

b. huwelijkszaken, 3 Februari 1676—30 November 1681;

c. doodlijst, 15 Februari 1677—25 Augustus 1685.

9. *a.* Inschrijvingslijst in het alderchristelijkste artsbroederschap der christelijke leeringhe binnen *Verkensweerde*, van 1709 vlg.;

b. idem in de nieuw opgerichte broederschap van de gedurige

aanbidding van Christus Jezus in het allerheiligste des autaers, 1788 (met opgaaf der bid-uren);

c. vervolg der naamlijst van de broederschap van den H. Rozenkrans 1753, 1783;

d. nomina confraternitatis sanctissimi Rosarii b. Mariae virginis, 1714 vlg.;

e. dooplijst, 3 April 1717—4 Februari 1735.

10. Dooplijst, 3 Januari 1735—20 September 1758.

11. Idem, 21 September 1758—25 November 1810.

12. *a.* Huwelijksregister, 16 Januari 1729—20 September 1789;

b. Doodlijst, 21 Februari 1729—10 December 1789.

13. Overlijdensregister, 3 Januari 1779—18 December 1796 (kopie). (N°. 7 in 4°., 8—10 in smal fol., 11 en 13 folio).

14. Folio-register van gedoopten bij de Hervormde gemeente van *Valkenswaard* en *Dommelen* van Januari 1690—22 Februari 1810 (kopie).

B. Ter Roomsch-Katholieke pastorie:

Trouwregister van 1790 tot na 1810.
Doodlijst van 1790 tot na 1810.

C. Ter Hervormde pastorie.

Trouwregister van *Valkenswaard* en *Dommelen* in 4°., 1709—1792.

Beschouwingen zal ik aan deze mededeeling van eenige voor de hand uit het dossier genomen lijsten hier maar niet verbinden. Dit blijve tot later bespaard.

Ik heb alleen aan het slot van dit verslag nog mede te deelen, dat ik — wat met het oog op den aard van het verrichte werk ook natuurlijk is — gedurende het afgeloopen jaar geen gebruik heb behoeven te maken van de machtiging om mij bij mijn taak door een der ambtenaren van het Gouvernement te doen bijstaan. In den loop van dit jaar zal ik daarentegen stellig nog ettelijke malen beroep op de door mij naar waarde geschatte bereidvaardigheid van den aangewezene moeten doen.

's Hertogenbosch, Juni 1889.

De Rijksarchivaris in Noordbrabant

A. C. Bondam.

VERSLAG

AANGAANDE DE

OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPSARCHIEVEN

IN

ZUIDHOLLAND,

over 1888

UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Hoog EdelGestrenge Heeren!

Ik heb de eer UHoogEdGestr. hierbij wederom aan te bieden het jaarlijksch overzicht mijner werkzaamheden ten aanzien van het ordenen en beschrijven der gemeente- en waterschapsarchieven.

In de eerste plaats hield ik mij bezig met de regeling der archieven van de gemeenten

Oostvoorne en *Rockanje.*

Het tegenwoordige grondgebied der gemeente Oostvoorne bevat dat der voormalige gerechten van Oostvoorne, Rugge en Klein Oosterland, het grondgebied van Rockanje en van die van Rockanje en annexe polders, Naters en Sint Pancrasgors, benevens Sint Annapolder en het Schapengors.

Dat het ordenen dezer archieven aan anderen moest voorgaan, had een bijzondere oorzaak. Toen namelijk in het jaar 1887 het waterschap de Noordsluis was opgericht, waaraan voortaan de directie der waterschaps-aangelegenheden der onder die gemeenten liggende polders, welke vroeger door de verschillende polderbesturen werd uitgeoefend, was overgegaan, werd de noodzakelijkheid gevoeld, de stukken, tot het waterschap betrekkelijk, van die der gemeente af te scheiden, en hiervan een afzonderlijk archief voor het nieuwe waterschap te vormen.

Het is een langdurig en niet gemakkelijk werk geweest, om aan deze opdracht te voldoen. Toen ik voor de eerste maal te Brielle aankwam, vond ik het archief van Oostvoorne in eenige kisten overgebracht in een destijds niet gebruikt wordend lokaal der gemeenteschool. Deze kisten bleken echter slechts een klein gedeelte van dat archief te bevatten, welk gedeelte was gemengd met eene groote verzameling processtukken afkomstig van den grootvader van den tegenwoordigen burgemeester, die in der tijd procureur te Brielle was; bovendien bevond zich daaronder nog eene menigte familiepapieren. Het grootste gedeelte van het archief bevond zich nog in eene kast op den zolder van het huis, waarin thans de secretarie van Oostvoorne wordt gehouden, en werd daarna mede naar de

gemeenteschool overgebracht. Het bevatte de door elkander geraakte archieven van Oostvoorne, Rugge en Klein Oosterland.

Nadat de archiefstukken van de particuliere papieren waren afgezonderd en geinventariseerd, heb ik eene conferentie gehouden met den heer voorzitter van het waterschap de Noordsluis en den burgemeester van Oostvoorne, waarin de door mij ontworpen scheiding der archieven van het waterschap van die der gemeente werd goedgekeurd, en die ook de approbatie van UHoogEdGestr. heeft mogen verwerven.

Een kort overzicht van den inhoud van het gemeente-archief laat ik hier volgen:

Registers van resolutiën van Schout en Schepenen, de Municipaliteit en het gemeentebestuur van Oostvoorne beginnende 1669 en loopende tot 1809.

Ingekomen stukken bij genoemde regeerings collegiën 1787—1811.

Ingekomen publicatiën van de Staten van Holland en Westfriesland, van de Provisioneele Representanten van dat gewest en der latere besturen der Bataafsche Republiek, van het Koninkrijk Holland en gedurende het Keizerrijk, 1749—1813.

Registers van resolutiën van Schout en Schepenen, der Municipaliteit en van het gemeentebestuur van Rugge en Klein Oosterland 1668—1808.

Ingekomen stukken 1804—1810.

Dossiers met ingekomen stukken en minuten van uitgaande brieven van den Maire betreffende verschillende onderwerpen, 1811—November 1814.

Bodboeken en bodbrieven, zijnde aanteekening van geboden sommen bij verkooping van vaste goederen, voor Oostvoorne 1692—1811, Rugge 1747—1811, Klein Oosterland 1625—1810.

Octrooien, Keuren, Reglementen, waaronder te vermelden een octrooi van 15 Mei 1771 waarbij werden geapprobeerd de conventiën gesloten tusschen Baljuw en Leenmannen van Voorne ter eenre en de ambachtsheeren van Oostvoorne, Rugge, Klein Oosterland, Rockanje, Sint Annapolder en het Schapengors, Nieuwen Hoorn, Nieuw Hellevoet en de Quacq, Nieuwe Gote en de Vierpolders, waarbij eerstgenoemden o. a. aan Schouten en gerechten overlaten de beheering, bezorging en onderhouding van binnendijken, sluizen, heulen, dammen, wegen, slooten en wateringen en het recht daarvoor keuren en ordonnantiën te maken en die te doen executeeren. Met deze contracten werden beëindigd de geschillen litis pendent voor den Hoogen Raad tusschen Baljuw en Leenmannen en de ambachtsheeren, over het recht van ambachts gevolg, der op 17 October 1724 door de Staten van Holland verkochte ambachtsheerlijkheden in het land van Voorne.

De origineele contracten voor Oostvoorne en Rugge van 19 April 1768 zijn voorhanden.

Ordonnantie van Baljuw en Leenmannen van Voorne over het salaris en de vacatiegelden van de respectieve Schouten, secretarissen en Schepenen van de dorpen en parochiën in het land van Voorne 5 Januari 1634.

Origineele generale keur en ordonnantie gegeven door Helenus Willem baron van Leiden voor zijne ambachtsheerlijkheden Oostvoorne, Rugge en Klein Oosterland, Rockanje, Sint Annapolder en het Schapengors, Nieuwen Hoorn, Nieuwe Gote, 23 Februari 1775.

Reglement voor het gemeentebestuur van Rugge en Klein Oosterland, goedgekeurd door het Departementaal Bestuur van Holland 3 April 1804.

Electiën van Schepenen door Baljuw en Leenmannen van Voorne voor Oostvoorne 1675—1714, Rugge en Klein Oosterland 1690—1714, en later door de ambachtsheeren van 1725—1794.

Stukken rakende de grondvergaderingen 1796—1798.

Stemregisters wegens de verklaring naar aanleiding van titel 2 art. 11 der Staatsregeling van 1798, en wegens die verordend bij Publicatie van het Staatsbewind van 18 Februari 1803, benevens registers van stemming over de aanneming der constitutie, ingevolge Publicatie van 25 Maart 1805. Allen zoo voor Oostvoorne als voor Rugge en Klein Oosterland.

Militaire zaken. — Monsterrollen van burgers en schutters in Oostvoorne 1672, 1674, 1688, 1696, 1702.

Order en reglement op het waken van de gezamenlijke burgers in het land van Voorne aan de Oostzijde van Flakkee, geformeerd bij schouten van de polders daarin gelegen, met communicatie van Baljuw en Leenmannen 25 Februari 1781 en nog eene dergelijke ordonnantie van 5 April 1781.

Order en reglement op het waken van de landzaten in het land van Voorne in de twee militaire wachthuizen bij Zeeburg en het Windvuur achter Oostvoorne 21 November 1781.

Lijsten van de manschappen boven de 16 en beneden de 60 jaar oud, benevens benoeming der officieren. Alle deze maatregelen waren het gevolg van den toenmaligen oorlog met Engeland.

Kerk-, school- en armenzaken.

Stukken rakende den herbouw van de op 10 Juni 1627, met bijna al de huizen van het dorp, verbrande kerk van Oostvoorne. Tot het weder opbouwen van de kerk verkregen Schout en Schepenen van de Staten van Holland eene subsidie van f 2000, op grond dat volgens eene, door hen overgelegde verklaring van de regeering der stad Brielle van 19 Juli 1627 gebleken was, dat de toren van Oostvoorne was een bekwaam en noodzakelijk baken voor visch- en koopvaardijschepen en op alle zeekaarten gevonden werd. Bovendien verkregen zij vergunning tot het houden eener collecte in het land van Voorne.

Schoolzaken. Sententie van het hof van Holland van 20 Juni 1544, waaruit blijkt dat de „costerrie en scholasterie" van Oostvoorne werd begeven door den Stadhouder van Holland.

Aanstellingen van personen als koster, schoolmeester en voorzanger door de Stadhouders, laatstelijk door Willem den Derde 20 November 1684, en later na den verkoop der heerlijkheden door de ambachtsheeren. Dergelijke stukken zijn ook voor Rugge en Klein Oosterland aanwezig.

Armenzaken. Contract tusschen de verschillende gerechten van den lande van Voorne over het afgeven van acten van indemniteit 1 Februari 1766.

Contract tusschen schout en schepenen van Oostvoorne als representeerende de groote armen aldaar en den kerkeraad omtrent het onderhoud hunner respectieve armen en ouderlooze kinderen 12 November 1776.

Staten der armengoederen en conditiën van verpachting daarvan 1596—1676.

Rekeningen van kerkmeesteren van Oostvoorne 1661—1813.

Rekeningen van armmeesteren van Oostvoorne 1663—1813.

Rekeningen van de boekhouders der broodarmen van Oostvoorne 1661—1793.

Rekeningen van de heilige geest of armmeesteren van Rugge en Klein Oosterland 1571—1813.

Onder vele stukken, die niet allen hier kunnen worden vermeld, verdienen in het bijzonder te worden aangewezen, het relaas van eene dagvaart gehouden op het stadhuis van Brielle op 1 October 1573 door commissarissen daartoe door den Prins van Oranje gezonden, den Baljuw en Rentmeester van Voorne, de regenten van Brielle en Schouten en Schepenen van den lande van Voorne aan beide zijden van Flakkee en van den lande van Putten betreffende een omslag van tien stuivers per gemet tot fortificatie van de stad Brielle, munitie van oorlog en het onderhoud van soldaten; en nog een gelijk relaas eener dagvaart van 25 en 26 April 1581 over het doen van rekening van dezen omslag, waarin alleen die van den lande van Voorne hadden geconsenteerd, en het invoeren en onderhouden van de ordonnantie op het stuk van justitie in dat land.

Veldboeken van Oostvoorne 1682, 1760, van Rugge 1740; quohieren en gaderboeken van de verponding zoo van landen als op de huizen Oostvoorne 1632, 1733, Rugge 1621, 1733.

Rekeningen van de penningmeesters van Oostvoorne als collecteurs van de ordinaire verponding 1679—1805 en van de extraordinaire verponding 1687—1805.

Gelijke rekeningen van de collecteurs der ordinaire 1681—1805, extraordinaire 1687—1805 voor Rugge en ordinaire 1680—1804, en extraordinaire verponding voor Klein Oosterland 1688—1805.

Akten van taxatie van goederen de collaterale successie subject door Schout en Schepenen van Oostvoorne 1742—1810.

Gelijke akten voor Rugge en Klein Oosterland 1692—1805.

Staten van ontvang door de secretarissen van Oostvoorne wegens den 40sten en 80sten penning van verkochte huizen en landen, verkoop van meubilaire goederen, 20sten penning van de collaterale successie, boeten van ongefundeerde processen en recht op het trouwen en begraven 1701—1805.

Gelijke staten van de secretarissen van Rugge en Klein Oosterland 1643—1805.

Stukken betreffende bijzondere door de Staten van Holland verordende heffingen, als: wegens de in 1748 afgeschafte pachten, kohieren van het familiegeld onder Oostvoorne 1674, 1680, 1715, haardstedegeld onder Rugge 1638, 1665, 1666, kohieren wegens de personeele quotisatie ingevolge resolutie van de Staten van Holland van 28 Maart 1742 en anderen.

Doop-, trouw- en begrafenisregisters:

Doopboeken van Protestanten, 1709—1811.

Kerkelijk trouwboek, 1710—1795.

Trouwboek, aangelegd naar aanleiding eener resolutie van het Gemeentebestuur van 2 Mei 1804, 1804—1811.

Register van begraven lijken in Oostvoorne 1738—1811.

Registers van overledenen, gehouden ingevolge de ordonnantie op het recht van successie van 4 October 1805, 1806—1811 zoo voor Oostvoorne als voor Rugge en Klein Oosterland.

Proclamatiën van huwelijksgeboden, Oostvoorne 1643, 1678—1690, 1728, 1729, 1797—1810, Rugge 1742—1809.

Het heeft mijne aandacht getrokken dat de doop- en trouwboeken van de kerk van Oostvoorne eerst van 1709 af aanwezig zijn. Ik heb daarom den burgemeester verzocht bij het Kerkbestuur een onderzoek te doen instellen of nog vroegere in hun archief aanwezig waren. Bij ontstentenis van een predikant kon daaraan voor het oogenblik niet worden voldaan. Ik heb nu onlangs deze zaak weder in herinnering gebracht.

De te Rockanje aanwezige archieven waren van weinig omvang. Ook daar heb ik de stukken die tot het waterschapsbestuur betrekking hadden van de overige afgescheiden en naar Brielle doen overbrengen, om in het archief van het waterschap de Noordsluis te worden gedeponeerd.

Wat aanwezig is deel ik hier kortelijk mede:

Resolutie- en commissieboeken van den dorpe en ambachte van Rockanje 1677—1781.

Resolutieboeken van Baljuw en Schepenen van de heerlijkheid Naters en Sint Pancrasgors 1679—1794.

Ingekomen stukken bij Schout en Schepenen en het gemeentebestuur van Rockanje 1762—1811, 1813.

Reglement voor het gemeentebestuur van Rockanje, met Strijpen, Lodderland en Stuifakker vastgesteld door het Departementaal Bestuur van Holland 3 April 1804 en gelijk reglement voor Sint Annapolder en het Schapengors mede van 3 April 1804.

Reglement voor de civiele rechtbank van Rockanje, vastgesteld als voren 6 September 1805.

Bodboek van Rockanje 1745—1776, bodbrieven 1776—1810.

Veldboeken van de landen ressorteerende onder Oud en Nieuw Rockanje, Strijpe, Lodderland en Stuifakker 1650, 1673, en gelijke registers voor Naters en Sint Pancrasgors 1671, 1769.

Electiën van Schepenen door den ambachtsheer van Rockanje 1764—1794, van Naters en Sint Pancrasgors 1659—1768, van Sint Annapolder 1761—1794.

Rekeningen en bestekken wegens de voetpaden onder Rockanje 1706—1804.

Eenige rekeningen wegens nalatenschappen 1661—1692.

Rekeningen van de collecteurs der ordinaire verponding in Rockanje 1721—1724, 1778—1805.

Rekeningen van het surplus, na het overgaan van de collecte der verponding aan commissarissen van Rijkswege te Brielle aangesteld, dat de omslag van ambachtswege meer bedroeg dan de aanslag voor het Rijk, dienende tot vinding van eenige binnenlandsche lasten 1806—1809.

Rekeningen van de collecteurs der extraordinaire verponding in Rockanje 1721—1805, surplus 1806—1809.

Rekeningen als voren over Naters en St. Pancrasgors, Ordinaire 1634—1805, surplus 1806—1809, Extraordinaire verponding 1653—1805, surplus 1806—1809.

Rekeningen als voren over Sint Annapolder en het Schapengors, Ordinaire 1680—1805, surplus 1806—1809, Extraordinaire verponding 1689—1805, surplus 1806—1809.

Akte van taxatie van goederen de collaterale successie subject door schepenen van Rockanje 1647—1811.

Staten van ontvang door de Secretarissen van Rockanje van den 20sten penning van de collaterale successie, 40sten en 80sten penning van verkochte roerende en onroerende goederen, recht van trouwen en begraven 1638—1646, 1698—1701, 1765—1769, 1779—1783, 1790—1795, 1806.

Staten als voren over Naters en Sint Pancrasgors 1773—1806.

Doop- en trouwboeken van Protestanten 1619—1745.

Doopboek 1745—1813.

Trouwboek 1745—31 Mei 1795. Hierop volgen nog acht trouwakten tusschen de jaren 1802—1835.

Origineele huwelijksakten gepasseerd voor Schout en Schepenen 1800, 1801, 1806, 1807, 1808.

Processen-verbaal van huwelijken gesloten voor den Maire 1811.
Register van ledematen der hervormde kerk 1741—1781.
Register van overledenen te Rockanje 1725—1775.
Register van overledenen gehouden naar aanleiding van de ordonnantie op het recht van successie van 4 October 1805, 1806—1811 voor Rockanje en over dezelfde jaren voor Naters en Sint Pancrasgors en voor Sint Annapolder en het Schapengors.

Ik kom nu tot het archief van het *Waterschap de Noordsluis.*

Alvorens opgave te doen der stukken, die voor dit archief werden bestemd, meen ik het een en ander te moeten mededeelen omtrent den oorsprong van de gemeenschappelijke uitwatering der onder Oostvoorne, Rugge en Rockanje gelegene polders door de Noordsluis.

Het schijnt met zekerheid te kunnen worden aangenomen, dat die niet van de eerste bedijking dezer polders dagteekent. Uit de rekening van den rentmeester van Voorne over 1372, die in het Rijksarchief aanwezig is, blijkt, dat de verschillende polders destijds hunne eigene uitwateringssluizen hadden, waarin de visscherij door de heeren van Voorne werd verhuurd. In die rekening worden de navolgende sluizen vermeld: „die sluys int Cleyn Oesterlandt, die sluijs voert Posthuys (waarschijnlijk van Rugge), die sluijs vant Woudekijn, die sluijs in die Stripe, die sluijs in die middeldijc in die Stripe, die sluijs in Rockanghen."

Deze omstandigheid valt niet moeilijk te verklaren. Het middelste gedeelte van het eiland Voorne was in 1372 nog onbedijkt. De tegenwoordige polders de Oude en Nieuwe Gote, Naters, Sint Pancrasgors en Sint Annapolder werden toen als gorzen verhuurd, en waren door verschillende wateren van elkander gescheiden, die aan de polders voldoende gelegenheid om hun binnenwater te lozen aanboden.

De gemeenschappelijke uitwatering door de noordsluis moet dus haren oorsprong gevonden hebben in de latere bedijking dezer gorzen, waaromtrent het navolgende kan worden medegedeeld.

Van de Oude Gote wordt geene uitgifte der bedijking gevonden. In de rekening van den rentmeester van Voorne van 1402 worden nog geen tienden in dezen polder verantwoord; zij komen echter in die van 1419 (de tusschenliggende rekeningen ontbreken) voor. Hieruit kan worden afgeleid dat deze polder tusschen de jaren 1403 en 1418 moet zijn bedijkt.

De gorzen van Naters en Sint Pancras werden bij brief van 13 Mei 1412 door hertog Jan van Beijeren verkocht en ter bedijking uitgegeven aan Gillis van Arnemuden, Louris van Overvest, Boudewijn van Switen en Gerrit Hoogstraet. De tienden in dien polder komen ook voor het eerst voor in de rekening van 1419, waaruit blijkt dat de bedijking reeds voor dat jaar had plaats gehad.

Bij een brief van 29 December 1415 vergunde hertog Jan van

Beijeren aan zijne poorters der stad van den Briele de Nieuwe Gote te bedijken, door eenen zeedijk te leggen strekkende van Naters tot aan den zeedijk van Nieuw Hellevoet.

Deze bedijking heeft werkelijk omtrent dien tijd plaats gehad, zooals blijkt uit een brief van genoemden hertog van 10 Mei 1417, waarbij deze een ruiling doet met prior en convent van de Chartroizen van Zeelhem bij Diest van de tienden die zij bezitten in de Gote, tegen een achtste deel van zijne tienden in Dirxland. In de rekening van 1419 worden de tienden gevonden in de Gote die de Chartroizen van Diest pleegden te hebben.

Veel voorspoed schijnt men met deze bedijking niet gehad te hebben, want reeds in 1423 vloeide het nieuwe land weder in. In de rekening van den rentmeester van Voorne van 1424 komen geene tienden in de Nieuwe Gote meer voor. Bij een brief van 1436 gegeven door Frank van Borselen uit naam van zijne beminde gezellinne hertoginne Jacoba worden de gorzen aan de vroegere bedijkers afgestaan in de volgende bewoordingen „om recht oetmoedich vervolchs wille dat die goede stede van Delff aen ons gedaen hebben voer haere poerteren die gegoet ende gelant zijn binnen onsen lande van Voirne in die Gote, denselven poerteren voersz. mit haeren mededijckers die daerin gegoet ende gelant sijn gegonnd ende gegoed hebben, alle alsulke gorsen ende slijck als sij dat voeren tijts bedijct hebben gehad."

Uit de rekening van Jan van Assendelft loopende van 5 Januari 1577—5 Januari 1578 blijkt dat het land van de Nieuwe Gote, „nieuw bedijkt is den zomer anno 76."

Spoedig en naar aanleiding van deze bedijking was eene andere uitwatering, als zij vroeger bezaten, noodig voor de polders onder Rockanje en anderen. Deze verandering heeft waarschijnlijk in het jaar 1478 plaats gehad, en zoude kunnen worden afgeleid uit hetgeen in de rekeningen van den rentmeester van Voorne omtrent de sluis in Rockanje gevonden wordt.

In de rekening loopende van 5 Januari 1478 tot 5 Januari 1579 leest men, „die sluijs in Rockaengen heeft Hadde Ariaensz 's jaers voor 9 £ 15 s.", terwijl in de rekening van 5 Januari 1579—5 Januari 1580 deze post aldus gesteld is: „die sluise van Rockaengen ende leijdt nu aent zuijteindtsche poorthuis, metter sluijs die aen 't zuijteijndtsche poorthuis plach te leggen en nog ligt, metten toedrachten daertoe behoorende heeft Barthelmees Jansz. om 20 £."

Het is mij ondanks vele nasporingen niet mogen gelukken eenige overeenkomst, zooals men vermoedde dat moest bestaan hebben, omtrent de gemeenschappelijke uitwatering door de Noordsluis te vinden.

Het komt mij echter voor dat reeds van oude tijden in het land van Voorne het gebruik heeft bestaan, dat de kosten van werken,

die ten bate van meer dan eenen polder werden aangelegd, door deze polders naar evenredigheid hunner gemettalen werden betaald en onderhouden, zonder dat daaromtent contracten werden gesloten. Zoo vindt men dat in eene som van 12152 £ 10 s., die in 1588 voor het behoud van den Heindijk moest worden uitgegeven werd gecontribueerd door de polders van Oostvoorne, Oud- en Nieuw Rockanje, Strijpe en Lodderland, Rugge, 't Woud, Zuyrland, Colijnsplaat en Klein Oosterland, te zamen groot 3962 gemeten.

Van dit gebruik wordt bovendien het bewijs gevonden in eene sententie van het Hof van Holland van 31 October 1641, gewezen in een geschil tusschen die van Oostvoorne impetranten en die van Rockanje, Rugge en Klein Oosterland gedaagden, over de weigering van deze laatsten om bij te dragen in de kosten van het delven van de Oostvoornsche vaart. In die sententie leest men o. a.: „allegeerende de impetranten dat het land van Voorne van oude tijd bestaen had uit vier polders, Oostvoorne, Rugge, Rockanje en Klein Oosterland, welke het eerst bedijkt waren geweest en welke te samen hadden gecontribueerd in den omslag en rekening, genaamd de Sweep, welke omslag steeds gedaan werd door die van Oostvoorne en nog jaarlijks de besteding gedaan van het schoonmaken van wateringen en nog andere werken, zooals gezien mag worden uit den omslag van de Sweep, waarin die van Rugge steeds naar advenant van hunne gemettalen hadden betaald" en verder: „dat die van Rugge gewoon waren alle jaren aan de impetranten te doen aanschrijving voor verscheiden bestedingen van drooge dijken, mitsgaders Bollaerdsdijk, alsmede van verscheidene wateringen, welke bestedingen door die van Rugge gedaan werden, en de kosten overgeschreven in den omslag van de Sweep werden gebracht en over de vier polders omgeslagen."

Onder de stukken van dit proces wordt eene rekening van de Sweep gevonden opgemaakt 24 Januari 1581, waarin de navolgende verdeeling voorkomt:

„Eerst in de Sweepe moeten gelden: Oostvoorne 2200, Strijpe met Lodderlant 1124, Rockanje 382, Rugge 470, Klein Oosterland 286 gemeten.

„An de Noertsluijs moet ghelden alle deze polders hierboven in margine verclaert, Oostvoorne 2200, Strijpe en Lodderland 1124, Stuijfacker 526, Natrisgors 450, Pancrasgors 190, Rugge 470, Cleijn Oesterlant 290 gemeten."

Na deze ophelderingen laat ik een kort overzicht van het archief volgen. De inventaris sluit met de oprichting van het waterschap in:

Registers der notulen van het polderbestuur van Oostvoorne 1817—1851 en van dat van Rugge over dezelfde jaren.

Registers van resolutiën van Schouten, Schepenen en ingelanden van de polders uitwaterende door de Noordsluis, 1758—1803.

Akten van de polderbesturen van Oostvoorne, van Rugge en van Klein Oosterland, 1818—1886.

Stukken betreffende het stichten van een watermolen in den polder Klein Oosterland en het maken van een uitwateringsluis.

Octrooi van de Staten van Holland voor Schouten en Schepenen van de polders door de Noordsluis uitwaterende, waarbij hun vrijdom van verponding wordt verleend over het jaar 1761 voor de te maken werken, 5 November 1761.

Akten van consent van Baljuw en Leenmannen en van opperdijkgraaf en heemraden, benevens burgemeesteren en vroedschappen van Brielle, Februari 1761.

Rekeningen wegens het negocieeren van penningen tot uitvoering der werken van den ontvang der door de Staten geremitteerde verponding en de daartegen gedane uitgaven voor de uitvoering der werken, 1762, 1765, 1766 en 1767.

Staten en rekeningen van verschillende waterschapswerken 1679—1771.

Stukken rakende den Heijndijk en de kosten daaraan besteed ten gevolge van menigvuldige stormen in den winter van 1587—1588.

Stukken betreffende werken aan de Noordsluis, om de polders zoowel door de Oude als Nieuwe Haven van den Briel te doen uitwateren, 1615, 1616.

Stukken rakende een proces tusschen die van Oostvoorne en die van Rockanje, Rugge en Klein Oosterland over het bijdragen in de kosten van het delven van de Oostvoornsche vaart, beëindigd bij sententie van het Hof van Holland van 31 October 1641.

Registers van resolutiën genomen bij de gedeputeerden van de respectieve gerechten van den lande van Voorne, concerneerende de zandpaden, 1729—1820.

Octrooien van de Staten van Holland tot het doen van zekeren omslag per gemet voor het onderhoud, 1 Augustus 1729 en 9 Julij 1789.

Rekeningen van geauthoriseerde personen door de respectieve polders, 1729—1818.

Bestedingboeken van het maken en effenen van gemeenelandsdijken en delven van Wateringen, Oostvoorne 1708—1873, Rugge en Klein Oosterland 1678—1844, Rockanje 1684—1793, Naters en Sint Pancrasgors, 1639—1761.

Quohieren van het Mei- en Bamisschot en den binnenlandschen omslag in Oostvoorne, 1817—1862.

Rekeningen van de penningmeesters van Oostvoorne wegens het Mei- en Bamisschot, 1679—1886.

Rekeningen als voren van de overmate van het schot, 1679—1873.

Ramingen of omslagen gemaakt ten overstaan van Schout en Schepenen en gecommitteerde ingelanden, 1680—1808.

Rekeningen van de penningmeesters van Rugge, waaronder ook 't Woud en Colijnsland, wegens Mei- en Bamisschot, 1681—1886.

Rekeningen als voren van Klein Oosterland, 1730—1886.

Rekeningen als voren over den dorpe en ambachtsheerlijkheid van Rockanje, de annexe polders en Stuijfakker, 1741—1886.

Rekeningen als voren van Naters en Sint Pancrasgors, 1639—1886.

Ramingen van den omslag als voren, 1638—1811.

Sliedrecht.

Ik ga nu over tot het geven van verslag van mijn arbeid ten behoeve van het oud archief van Sliedrecht. Het grondgebied dezer gemeente is hoofdzakelijk gelegen in den Alblasserwaard, een aanzienlijk gedeelte echter wordt daar tegenover aan de zuidzijde van de Merwede gevonden.

Blijkens een request in 1798 aan de 1ste Kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam der Bataafsche Republiek ingediend door Hendrik Collot d'Escury om in zijne heerlijke goederen te worden gehandhaafd, was hij destijds ambachtsheer van de ambachten van Naaldwijk en van Sliedrecht, makende met het ambacht van Niemandsvriend het geheele dorp van Sliedrecht uit.

Deze drie ambachten werden in sommige opzichten, zooals o. a. de rechtspleging en financiën, afzonderlijk, in andere, zooals kerkelijke en armenzaken en de verponding, gecombineerd geadministreerd.

De vroegere geschiedenis dezer ambachten is zeer duister en verward.

Omtrent Sliedrecht vind ik de eerste vermelding in twee verleibrieven van Reynald heer van Brederode in de eerste waarvan hij verklaart: „dat wij verlijt ende verleent hebben Aelbert van Naeldwijck onzen neve dat huys tot Craeyestein met eene hoeve lants daeraen gelegen aende oestside, ende hiertoe dat ambacht van Slydrecht daerover gelegen in Alleblasserwaert te houden van ons en onze naecomelingen tot een onversterflicken leen", 1447 des woensdags na der heyligen paeschdag; bij de tweede van 10 December 1449 wordt met hetzelfde leen verleid Adriaan van Naaldwijk, bij goeddunken van zijne broeders Jacob en Hendrik, zonen van Aelbert van Naaldwijk.

Deze brieven worden gevonden in een oud register van de leenen van Brederode; in het latere repertorium der leenen van Holland komt Sliedrecht niet voor.

Onder de bewijsstukken, door Hendrik Collot d'Escury bij zijn request overgelegd, bevindt zich een afschrift eener akte van verkoop waarbij Cornelis van Beveren Jacobsz., dijkgraaf en de hooge dijkheemraden van Alblasserwaard „bekennen ende verklaren bij

deeze, volgende de resolutie van de heeren en ambachtsheeren, dorpen ende ingelanden van den voorn. waert na voorgaende affictie van biljetten int openbaar verkocht te hebben mr. Adriaan van Bleyenborch, waerdyn mr. van de munte van Holland en penningmeester van den voorz. waert de ambachtsheerlijkheid van de beijde Naeltwijcken in den voorz. waert gelegen met alle hare gerechtigheden ende toebehooren, dewelke men niet bevind van ijmanden te leen gehouden te worden etc." 5 November 1625.

Verder wordt nog overgelegd eene overdracht „van de heerlijkheid of wel de beijde heerlijkheden van Naeldwijck" door mr. Johan van der Burch aan Simon Cornelis Collot d'Escury van 10 September 1742, gepasseerd voor Schepenen van Naaldwijk.

Wat er tusschen 1449 en 1625 met het ambacht van Sliedrecht gebeurd is blijkt niet. Uit het vorenstaande zoude men kunnen afleiden dat het in dat tijdsverloop in twee deelen is gesplitst, die den naam van de heeren van Naaldwijk hebben aangenomen.

Het ambacht van Niemandsvriend schijnt het westelijk gedeelte van het tegenwoordige Sliedrecht te hebben uitgemaakt. Tot staving van zijn recht legt de adressant kopieën van twee stukken over.

Vooreerst een overdracht van 23 Augustus 1771 gepasseerd voor Schout en Schepenen van Niemandsvriend, waarbij mr. Hendrik Onderwater en Adriana Hoeuft verkoopen aan Hendrik baron Collot d'Escury, de helft van de ambachtsheerlijkheid Niemandsvriend, met het halve schoutambt enz., zijnde vrij en allodiaal goed.

In de tweede plaats een verleibrief van Johan Ortt, Heere van Nijenrode, waarbij Hendrik baron Collot d'Escury wordt verleid met de helft van de heerlijkheid Niemandsvriend met het halve schoutambt en de helft van den nakoop van Tollesteeg af tot Banenhoek toe. 22 Juli 1771.

De tienden van Sliedrecht aan beide zijden van de Merwede en van Niemandsvriend waren een leen van de heerlijkheid van de Lek en in 1798 ook in het bezit van Hendrik Collot d'Escury, die er ook het smalle tiend bezat als een leen van den huize en heerlijkheid IJzendoorn.

Het aan de zuidzijde van de Merwede gelegene gedeelte van Sliedrecht was oudtijds het ambacht van Over-Sliedrecht, gelegen in den in 1421 verdronken Zuid Hollandschen waard. Dit ambacht wordt reeds vermeld in een uitspraak van den bisschop van Utrecht Burchard van 1105 tusschen de kerken van Sliedrecht en Houweningen. Op 23 Februari 1290 bevestigde graaf Floris de 5de een verlei gegeven door Gerard van Voorne ten behoeve van Hendrik heer van de Lek „van het ambacht dat ligt over Slijdrecht bij onzer tol van Niemandsvriend."

In 1398 werd Dirk van der Merweder door hertog Aelbrecht verleid met het ambacht van Sliedrecht, dat Lange en dat Korte ambacht.

Sedert werd dit leen als een leen van de Merwede beschouwd. Men vindt het in het repertorium van de leenen van Holland als het ambacht van „Overslijdrecht met de visscherijen etc." doorgeslagen met vermelding „leen van de Merwede."

De heerlijkheid van de Merwede werd in 1604 door J°. Wessel van den Boetselaer verkocht aan Burgemeesteren, Schepenen en Raden van Dordrecht. Onder de door Hendrik Collot d'Escury overgelegde bewijsstukken wordt een verleibrief gevonden, gegeven door de regeering van Dordrecht ten behoeve van Simon Petrus Collot-d'Escury, heer van Naaldwijk van de ambachtsheerlijkheid Over-Sliedrecht.

Het archief van Sliedrecht bevat:

Octrooien, ordonnantiën, reglementen.

Octrooi van de Staten van Holland voor Schouten en Schepenen van Naaldwijk, Sliedrecht en Niemandsvriend, uitmakende het geheele dorp van Sliedrecht waarbij hun wordt vergund eene zekere heffing te doen tot een jaarlijksche toelage aan den predikant, 22 December 1780.

Octrooien van het Departementaal Bestuur van Holland voor de Municipaliteit wegens een hoofdelijke quotisatie ten behoeve van de armen 5 October 1803, en tot het doen van een personeelen omslag tot delging der schuld in de jaren 1793, 1794 en het begin van 1795 gemaakt voor de verdediging van de provincie Holland voor het Gemeentebestuur, 21 November 1805.

Ordonnantie voor de ambachtsheerlijkheid Naaldwijk van 1677 met alteratiën van 20 Mei 1686 gegeven door Levina de Vriese van Bleyborch.

Reglement voor de heerlijkheid Sliedrecht gegeven door Jan Teding van Berkhout, 15 Maart 1676.

Akte van approbatie door het Hof van Holland van 30 Juli 1789 op eene den 7den Mei door Schouten en Schepenen van Naaldwijk, Sliedrecht en Niemandsvriend gemaakte ordonnantie.

Reglement voor het gemeentebestuur van Sliedrecht vastgesteld door het Departementaal Bestuur van Holland, 7 Maart 1805.

Resolutieboek van Schout en heemraden van Sliedrecht, 1731—1738.

Resolutieboeken van geheel Sliedrecht 1742—1808. In het laatste deel volgen nog notulen van den gemeenteraad van 1814—1830.

Procesverbaal van de handelingen van den Municipalen Raad (Hollandsch en Fransch), 1811—1813.

Register van uitgaande missiven en memoriën, 1809—1811.

Ingekomen stukken en aanschrijven aan Schout en Schepenen, de Municipaliteit, het gemeentebestuur en den Maire, 1788 tot 1813.

Publicatiën van de Staten van Holland, keuren van dijkgraaf en hoogheemraden van Alblasserwaard en van Schout en heemraden van Sliedrecht, 1708—1794.

Publicatiën en bekendmakingen, 1795—1813.

Stemregisters tot onderteekening der verklaring overeenkomstig den 2den titel der Staatsregeling van 23 April 1798 en ter voldoening aan het 3de artikel der publicatie van het Staatsbewind van 18 Februari 1803.

Registers van admissie tot het uitoefenen van neringen en bedrijven voor de drie heerlijkheden, 1750—1805.

Portefeuille met armenzaken. — Octrooi van de Staten van Holland van 14 November 1792 tot het heffen van zekere accijnzen.

Rekeningen van de opbrengst van de haardasch ten behoeve van de armen, 1779—1809.

Militaire zaken. — Lijsten van al de weerbare mannen boven de 16 en beneden de 60 jaren oud, 1747. Stukken rakende de oefening in den wapenhandel, 1784, 1785, de werving voor het leger in 1799 en het onderhoud van Fransche troepen in dienst der Bataafsche republiek, 1798 - 1802.

Stukken rakende een langdurig proces gevoerd tusschen eenige voorname ingelanden van Naaldwijk en Sliedrecht en Schout en Schepenen van het geheele dorp van Sliedrecht over het brengen van posten in de rekeningen voor salarissen, vacatiën en verteeringen sedert 1733, waarbij vonnissen van het Hof van Holland van 23 Juni 1744 en van den Hoogen Raad van 6 April 1748 en eene naar aanleiding van deze laatste sententie voor commissarissen van den Hoogen Raad geslotene overeenkomst van 16 Maart 1756 waarbij de zaak werd beëindigd.

Een contract tusschen Johan van der Burch, heer van Sliedrecht, als in huwelijk hebbende Charlotte Elizabeth van Bleijenburch vrouwe van Naaldwijk, over de tienden en schaftgelden van de landen gelegen tusschen de Zwijnskade en de Wiel onder Naaldwijk, iedere post door de belanghebbenden onderteekend 24 December 1722.

Registers van den binnenlandschen omslag over Sliedrecht, 1686—1812, over Naaldwijk 1723—1810, over Niemandsvriend 1683—1812.

Rekeningen van de collecteurs van het watergravegeld van den Nederwaard en dijkgeld van den Alblasserwaard, 1721—1797.

Rekeningen van het klap- of nachtwakersgeld, 1760—1809.

Rekening wegens het bouwen van een nieuwe school en consistorie, 1808.

Quohieren van de verponding over geheel Sliedrecht, 1627, 1654, 1676 en op het redres der verponding op de huizen, 1733.

Een quohier bevattende taxatie der huurwaarden, 1730. Quohier van de verponding der landen voormaals behoord hebbende tot de domeinen van Holland die op verscheidene tijden aan particulieren zijn verkocht, 1803.

Rekeningen van de gaardermeesters der ordinaire en extraordinaire verpondingen, 1720—1805.

Registers van aangebrachte goederen en taxatiën door Schout en Schepenen voor de collaterale successie over Sliedrecht 1673—1810, Naaldwijk 1722 -1809, Niemandsvriend 1673—1805.

Staten van ontvang door de secretarissen van den 40sten penning van verkoop van onroerende goederen, de collaterale successie, boeten van ongefundeerde processen en recht van trouwen en begraven. Sliedrecht 1747—1776, 1792—1804, Naaldwijk 1747—1783, 1797—1804 en Niemandsvriend over dezelfde jaren.

Rekening van de personeele quotisatie over geheel Sliedrecht gearresteerd bij resolutie van de Staten van Holland van 2 Maart 1747.

Doopboeken van Protestanten, 1704—1812.

Achter het doopboek loopende van 1770—1808 vindt men eene lijst over het tijdvak van 1 April 1796—1 Juli 1810 opgemaakt naar aanleiding van een besluit van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 Juli 1808, n. 8, waarbij de predikant Alexander de Koning wordt belast met de nasporing van de kinderen. die door den overleden predikant Steenhuizen waren verzuimd in het doopboek in te schrijven. Deze lijst is door den Schout geauthentiseerd. Het aantal bedraagt 127.

Register van huwelijken gesloten voor het gemeentebestuur, 1795—1811.

Registers van aangifte wegens het recht van trouwen en begraven voor Sliedrecht 1743—1805, voor Naaldwijk 1757—1805 en voor Niemandsvriend 1743—1805.

Register van overledenen opgemaakt naar aanleiding van de ordonnantie op de successie van 4 October 1805, over Wijngaarden, Rubroek, Sliedrecht, Naaldwijk en Niemandsvriend, 1806—1811.

Een in lateren tijd vervaardigd alphabetisch register van overledenen voor Sliedrecht en Niemandsvriend 1743—1805 en voor Naaldwijk 1757—1805.

De doopboeken beginnen eerst met 1704, kerkelijke trouwboeken zijn in het geheel niet aanwezig. Men heeft mij medegedeeld dat deze laatste en misschien ook oudere doopboeken, na de invoering van den burgerlijken stand, ten huize van een predikant alwaar zij zich bevonden, zijn verbrand.

Achter de inventarissen der gemeenten is opgenomen de inventaris van de archieven der voormalige schepenbanken, die in 1811 naar de Arrondissements-Rechtbanken zijn overgebracht en thans berusten in het Rijksarchief.

Reeds in den aanvang des vorigen jaars werd mij door UHoog EdGestr. de regeling van het archief van het Hoogheemraadschap van *Delfland* opgedragen, naar aanleiding van eene aanvrage daartoe door Dijkgraaf en Hoogheemraden gedaan, waarbij tevens werd ver-

zocht dat zoo spoedig mogelijk met dit werk een aanvang mocht worden gemaakt.

Toen ik voor de eerste maal het archief bezocht, kreeg ik de overtuiging dat het verzoek om spoed, door den destijds voor korten tijd opgetreden Dijkgraaf gedaan, gegronde redenen had.

Het laat zich begrijpen dat in archieven van kleinere gemeenten ten gevolge van weinig belangstelling of van andere oorzaken verwarring was ontstaan, weinig zou men vermoeden, dat dit ook het geval kon zijn met het archief van een voornaam hoogheemraadschap als dat van Delfland, en toch was het zoo. Reeds jaren lang schijnt men de gewoonte te hebben gehad, wanneer stukken gebruikt waren, die eenvoudig in het archieflokaal neder te leggen, zonder zich er om te bekommeren die weder op hunne plaats te brengen, waarvan het gevolg was dat soms de stukken, dagelijks noodig, moeielijk waren te vinden.

Ik heb mijne werkzaamheden dan ook zoodanig ingericht dat althans dat gedeelte van het archief waarvan de raadpleging gedurig noodig was, bruikbaar werd en daarvan voorloopige lijsten van nummers voorzien aan den secretaris-rentmeester van het Hoogheemraadschap ten gebruike gelaten.

Het archief van Delfland is van grooten omvang en werd voor een groot deel bewaard in een lokaal der benedenverdieping van het Gemeenelandshuis, terwijl een ander gedeelte op eenige bovenlokalen geborgen was.

In den zomer van het vorige jaar was het ten gevolge van verbouwing noodig het benedenlokaal te ontruimen. Nadat korten tijd geleden het nieuwe opzettelijk daarvoor ingerichte archieflokaal was gereed gekomen, zijn de archieven daarin thans weder overgebracht en voorloopig zoodanig opgesteld en van aanwijzingen voorzien, dat het gebruik voor het vervolg geene bezwaren meer kan opleveren.

Met de geheele ordening van dit uitgebreide archief zal ongetwijfeld nog geruimen tijd verloopen. Daar het ondoenlijk is de groote massa losse ongeordende stukken ter plaatse te inventariseeren, ben ik met het bestuur overeengekomen dat die mij successievelijk tot dat doel naar 's Gravenhage zullen worden toegezonden. Met dit werk heb ik reeds een aanvang gemaakt.

Met de meeste gevoelens van hoogachting heb ik de eer te zijn

's Gravenhage, 19 Juni 1889.

U Hoog EdelGestr. Dw. Dienaar,

J. H. Hingman.

VERSLAG

OMTRENT

OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPSARCHIEVEN

IN

UTRECHT

over 1888,

UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Edelgrootachtbare Heeren,

Bij missive van 17 Augustus 1888, n°. 37, mocht ik van U.E.G.A. vernemen dat Uw Collegie gebruik wenschte te maken van mijne hulp om de door mr. L. van Hasselt aangevangen archiefregeling en inventarisatie te doen voortzetten, en bij dit schrijven heb ik dan ook de eer U.E.G.A. verslag te geven van hetgeen door mij in het eerste jaar mijner werkzaamheid op dat gebied is verricht. Reeds de bovenaangehaalde missive bracht die werkzaamheid ten nauwste in verband met hetgeen mr. van Hasselt vroeger reeds had gedaan tot regeling van verschillende gemeente- en waterschapsarchieven, en zoo lag het dan ook voor de hand, dat Uw Collegie in de eerste plaats de aandacht vestigde op de archieven der gemeenten Abcoude-Baambrugge, Abcoude-Proostdij, Hoogland, Loenen, Loenersloot, Loosdrecht en Ruwiel, wier besturen den wensch naar regeling hadden uitgesproken blijkens het door den heer van Hasselt uitgebracht verslag. Onder die gemeenten waren de beide Abcoudes de eenigen, die reeds voor dat doel eene som op de begrooting hadden uitgetrokken, en die gemeenten lagen dus het eerst aan de beurt. Al spoedig werd mij dan ook namens U.E.G.A. door den heer Griffier der provincie opgedragen een onderzoek in te stellen naar den staat, waarin zich de archieven dier beide gemeenten bevonden.

Den 22sten Augustus begaf ik mij dienovereenkomstig naar *Abcoude*, en gelijk uit het boven medegedeelde te verwachten was, vond ik den heer burgemeester der twee gemeenten volkomen

bereid om de regeling ten spoedigste te doen aanvangen. Bij het voorloopig ingestelde onderzoek bleek mij, dat de archiefstukken van *Abcoude-Baambrugge* en *Abcoude-Proostdij* tot voor weinige jaren gezamenlijk en dooreengemengd waren bewaard, doch dat bij den bouw van het nieuwe gemeentehuis van Abcoude-Proostdij door het gemeentebestuur eene schifting was tot stand gebracht, die intusschen uit den aard der zaak slechts oppervlakkig kon zijn, gelijk dan ook bij de latere regeling bleek. Onder anderen waren alle stukken, die betrekking hadden op de waarschappij Abcoude van het hoogheemraadschap van Zeeburg en den Diemerdijk, in het gemeentehuis van Abcoude-Proostdij bewaard, hoewel verreweg het grootste gedeelte er van tot het archief van Abcoude-Baambrugge behoorde. Ik had de eer het resultaat van dat voorloopig onderzoek bij schrijven van 29 Augustus aan U.E.G.A. mede te deelen, waarop ik twee dagen later Uwe machtiging ontvangen mocht om tot de regeling over te gaan. Toen ik daarmede een aanvang maakte, bleek mij al spoedig, dat de noodige werkzaamheden vrij wat meer tijd zouden kosten, da ı ik mij eerst had voorgesteld. Niet weinig droeg daartoe eene omstandigheid bij, waarop ik meen de aandacht van U.E.G.A.te moeten vestigen.

Bij het voorloopig onderzoek had ik opgemerkt, dat vele jaarlijks terugkomende stukken, zooals zettingen van verschillende belastingen, rekeningen en diergelijken, over een aantal jaren saamgebonden waren, hetgeen veel zoeken scheen te zullen besparen, doch bij nader onderzoek bleek dit veeleer een bezwaar dan een voordeel te zijn. Vóór men namelijk tot het samenbinden was overgegaan, had men niet behoorlijk onderzocht, wat men vereenigde, en telkens bleek mij, dat stukken in den band gevoegd waren, die er niet bij behoorden, terwijl ik onder de losse papieren in het archief verschillende documenten vond, die medegebonden hadden moeten worden, en zoodra dat eens gebleken was, diende natuurlijk elk deel dubbel nauwkeurig te worden nagegaan. Deze omstandigheid heeft uit den aard der zaak den inventaris minder systematisch gemaakt, dan voor de goede orde wel wenschelijk zou zijn geweest. Ik kan bijv. wijzen op nummer 20 van den inventaris van Abcoude-Baambrugge, waar tusschen de zettingen van de dorpslasten van dat gerecht eene zetting van Abcoude-Proostdij is verdwaald geraakt, evenals verschillende rekeningen van den Schout van Abcoude-Baambrugge op nummer 8 van den inventaris van Abcoude-Proostdij (rekeningen over verschillende provinciale en dorpslasten, door den secretaris afgelegd), waartusschen niet alleen allerlei zettingen en rekeningen van buitengewone lasten zijn gevoegd, maar zelfs eene rekening, door voogden afgelegd over het beheer der goederen van hun pupil; op nummer 9 van denzelfden inventaris, waar te

midden der zettingen van de consumtiemiddelen eenige zettingen der dorpslasten zijn gebonden, of op nummer 12, waar de zettingen der dorpslasten op hare beurt worden afgewisseld met verantwoordingen van den Schout, terwijl men verzuimd heeft andere zettingen er bij te binden, die er nu in een afzonderlijk pak zijn bij gevoegd. Uit het bovenstaande blijkt weer eens opnieuw, hoe verderfelijk het voor een archief is, zoo onbevoegden pogingen aanwenden om het te regelen, want de zoodoende (waarschijnlijk kort na 1840) in deze archieven aangebrachte verwarring zou niet dan met vele kosten en moeite te herstellen zijn.

Een ander bezwaar, dat zich bij de regeling van het archief voordeed, leverde de definitieve schifting tusschen de stukken, die tot Abcoude-Baambrugge en die welke tot Abcoude-Proostdij behoorden, op. Gelijk reeds is opgemerkt, waren alle stukken geruimen tijd gezamenlijk bewaard, en daardoor was in een aantal gevallen de beslissing omtrent de aangegeven quaestie hoogst moeilijk zoo niet onmogelijk geworden. Daarbij kwam, dat het niet aanging den knoop, zoo hij niet te ontwarren bleek, eigenmachtig door te hakken, Eene diergelijke beslissing toch zou tevens eene beschikking over gemeenteëigendommen zijn geweest, en daartoe meende ik de bevoegdheid niet te hebben. Zoo kwam ik er toe om naast de inventarissen van de stukken, die tot het archief van Abcoude-Baambrugge en van die, welke tot dat van Abcoude-Proostdij behoorden, eene derde lijst samen te stellen, waarin ik die stukken vermeld heb, die tot het gemeenschappelijk archief der beide gemeenten behooren. De hier bedoelde documenten zijn van tweeërlei aard. Eensdeels hadden sinds jaren her de beide dorpen tal van belangen gemeen. Voor sommige belastingen maakten zij gezamenlijk één district uit, de brandweer en het armwezen hadden eene gemeenschappelijke administratie en diergelijken meer. De stukken, welke op die verschillende diensttakken betrekking hebben, behoorden van rechtswege in het gemeenschappelijk archief geborgen te worden; doch daarnaast waren andere, die uit den aard der zaak slechts op één gerecht betrekking konden hebben, doch uit wier inhoud niet met voldoende zekerheid bleek, welk dat gerecht was. Dat geldt bijv. van de door het provinciaal bestuur aan elk der gerechten toegezonden stukken, waaraan het adres ontbreekt, van huwelijksstukken, waarin alleen van „Abcoude" zonder bijvoeging sprake is, enz. Om de boven opgegeven redenen zijn ook die stukken in den inventaris van het gemeenschappelijk archief vermeld. In de omschrijving der verschillende nummers deed ik intusschen zooveel mogelijk uitkomen, tot welke der beide rubrieken ieder stuk behoort.

Het getal inventarissen beperkte zich echter niet tot drie. Terwijl ik n.l. het Abcoudsche archief onder handen had, werden door de

Regeering en den Rijksarchivaris de noodige maatregelen genomen, om de overdracht der rechterlijke archieven van de verschillende gemeenten aan het Rijk tot stand te brengen. Dat gaf mij aanleiding om die stukken uit het archief, die van juridischen aard waren, in een afzonderlijken inventaris op te nemen, daar anders, als binnen korten tijd die stukken aan het Rijksarchief moesten worden afgestaan, de inventarissen reeds dadelijk verouderd zouden zijn geweest. Eindelijk vormde ik nog een vijfden inventaris voor die weinige stukken, welke betrekking hebben op het waterschap *de Winkel*. De archieven der overige waterschappen onder Abcoude worden wel in de gemeentehuizen maar toch afzonderlijk bewaard, en waren dus in de mij opgedragen regeling niet betrokken.

Bij de verdeeling der verschillende inventarissen in rubrieken heb ik gemeend mij aan een bepaald beginsel te moeten houden. Ik heb n. l. nooit eene andere indeeling aangenomen dan die, welke berust op verschil in de oude administratie. Bestaat dus eene gemeente uit verscheidene oude gerechten, dan is aan elk er van eene rubriek gewijd. Was de zorg voor sommige belangen aan eenige gerechten gemeenschappelijk of aan een deel er van opgedragen, dan heb ik voor de daartoe behoorende stukken afzonderlijke afdeelingen beschikbaar gesteld. Maar verdere indeelingen heb ik gemeend niet te moeten maken, omdat zij altijd willekeurig zijn. Ik heb dus niet onderscheiden tusschen stukken betreffende den burgerlijken stand, betreffende gemeenteëigendommen, omtrent belastingen, omtrent het armwezen en diergelijken meer. De vroegere dorpsadministratie was te eenvoudig om dusdanige onderscheidingen noodig te maken, en waar die grenzen in werkelijkheid nooit getrokken zijn, behooren zij ook niet in het archief thuis. Neemt men ze aan, men is altijd verplicht enkele stukken in eene rubriek: „Varia" bijeen te plaatsen, en dat bewijst reeds het willekeurige van zulke onderscheidingen. Bij de archieven van grootere steden is het een ander geval, daar hadden de verschillende takken van dienst reeds lang hunne eigene administratie, maar zulke gemeente-archieven zijn mij tot heden niet voorgekomen.

Bij de archieven der beide Abcoudes was eene indeeling naar de gerechten niet wel mogelijk. Beide heerlijkheden toch zijn wel van naam, doch niet van omvang veranderd. De tegenwoordige gemeente Abcoude-Baambrugge heette onder de republiek Abcoude en Baambrugge, tijdens het keizerrijk Baambrugge, en Abcoude-Proostdij voerde vroeger den langeren naam van Abcoude-Proostdij en Aasdom en Aasdom in het Veen. Het archief van de laatste gemeente is dan ook niet in rubrieken ingedeeld (evenmin als het uit slechts vier nummers bestaande archief van het waterschap de Winkel), doch anders is het met dat van Abcoude-Baambrugge.

Naast het eigenlijke dorpsarchief n. l. heb ik nog drie andere afdeelingen gevormd, waarvan de eerste de stukken bevat, die op het kerspel Baambrugge (waarin slechts een deel der gemeente begrepen is) betrekking hebben, de tweede die, welke de waarschappij Abcoude van het hoogheemraadschap van Zeeburg en den Diemerdijk (welke zich over de beide gerechten van Abcoude over Demmerik, Vinkeveen en Ankeveen uitstrekte met Abcoude-Baambrugge tot hoofdplaats) betreffen, en de derde die, welke over de Hulksbrug handelen, wier administratie gemeenschappelijk was opgedragen aan het dorpsbestuur van Abcoude-Baambrugge en aan de gecommitteerden tot het zandpad tusschen Breukelen en Ouderkerk. De afdeeling van de waarschappij is vooral belangrijk, omdat de waarsman het beheer van verschillende bruggen had, en den schouw over verscheidene wateren voerde.

Den 24sten October was ik met deze werkzaamheden gereed, en kon ik U. E. G. A. de vijf inventarissen doen toekomen, maar het werd ten gevolge van de onderhandelingen over de overdracht van het rechterlijk archief December eer de archivalia zelven Abcoude weder hadden bereikt. Intusschen behoefde ik daarom niet stil te zitten. Reeds 19 September hadden U. E. G. A. mij eene missive van den heer Rijksarchivaris doen ter hand stellen, waaruit bleek, dat in het archief der gemeente *Linschoten*, hetwelk aan het Rijk in bruikleen was afgestaan, eenige stukken gevonden waren, die betrekking hadden op de onder die gemeente gelegen waterschappen, wier archieven indertijd door den heer van Hasselt geregeld waren. De heer Rijksarchivaris achtte het wenschelijk, dat die stukken gevoegd werden bij de archieven, waarin zij eigenlijk behoorden, met welk gevoelen ook Uw Collegie zich blijkens schrijven van 5 November vereenigde. Bij hetzelfde schrijven werden mij de daarvoor noodige werkzaamheden opgedragen. De heer Knook, burgemeester der gemeente Linschoten, onder wiens berusting de verschillende waterschapsarchieven zijn, stelde mij daartoe spoedig in de gelegenheid, en bij mijne komst in zijne gemeente mocht ik bovendien nog een pak vinden, dat op den inventaris van Kattenbroek werd gebracht. Het resultaat dier werkzaamheden was, dat de inventarissen der waterschappen *Mastwijk-en-Achthoven*, *Heeswijk* en *Kattenbroek* met enkele nummers werden aangevuld, terwijl de aanwinsten voor de archieven van *Rapijnen-en-IJselveld*, *Noord-Linschoten* en *Wulverhorst* c. a. aanzienlijk genoeg waren, om eene omwerking van de inventarissen noodzakelijk te maken. Zij werden respectievelijk met 12, 8 en 8 nummers vermeerderd. Onder de in het Linschoter archief gevonden stukken waren er verscheidene, die betrekking hadden op het waterschap van *Snelrewaard*, *Zuid-Linschoten*, *Schagen* en *den Eng*. In overleg met U.E.G.A. werden zij, vergezeld van eene lijst, die

hun inhoud in het kort vermeldde, aan den secretaris van dat waterschap toegezonden. Reeds vroeger, namelijk 12 December, hadden U.E.G.A. de zes bijgewerkte inventarissen ontvangen.

Intusschen was ik bij Zijner Majesteits besluit van den 26sten November, n°. 19, tot Commies-Chartermeester bij het Rijksarchief alhier aangesteld, terwijl mij tegelijkertijd vergunning werd verleend mij in opdracht van Uw Collegie te blijven belasten met de regeling der oude gemeente- en waterschapsarchieven. Ook U.E.G.A. hadden tegen die cumulatie geene bezwaren, en gaven daarvan een vernieuwd blijk, toen mij bij missive van 17 December werd opgedragen mij in betrekking te stellen tot die gemeentebesturen, welke volgens de boven aangehaalde opgave van den heer van Hasselt de hulp der provincie bij de regeling harer archieven hadden ingeroepen, en de heer Rijksarchivaris alhier had de bijzondere welwillendheid mij een verlof van vijf maanden toe te staan, ten einde mij in de gelegenheid te stellen mij ongestoord en onafgebroken aan dien achterstalligen arbeid te wijden. Hoewel deze werkzaamheden grootendeels in het jaar 1889 vallen, heb ik toch gemeend er in dit verslag melding van te moeten maken, omdat zij het uitvloeisel zijn geweest van eene in 1888 gegeven opdracht, en ook in dit jaar zijn aangevangen.

De vijf gemeenten, die regeling harer archieven hadden verzocht, waren *Hoogland*, *Loenersloot*, *Ruwiel*, *Loenen* en *Loosdrecht*, doch de regeling van het archief van Hoogland is niet tot stand gekomen. Den 26sten December verzocht ik den heer burgemeester dier gemeente mij eenigszins nader te willen inlichten omtrent de voorwaarden, waarop de gemeente de regeling van haar archief wenschte te zien plaats hebben, en toen dit schrijven geruimen tijd onbeantwoord bleef, veroorloofde ik mij den 23sten Januari 1889 op het onderwerp terug te komen, en mocht toen althans een antwoord ontvangen, al was het juist niet bevredigend te noemen. De burgemeester deelde mij namelijk mede, dat de raad zijner gemeente reeds den 16den Januari besloten had geene gelden voor de regeling van het archief beschikbaar te stellen. Den 31sten derzelfde maand had ik de eer UwEdelgrootachtbaren van dit betreurenswaardig besluit kennis te geven, waarop Uw collegie mij bij schrijven van 9 Februari van de den 17den December gegeven opdracht, voor zooverre die de gemeente Hoogland betrof, ontsloeg. Ik waag het intusschen de hoop te koesteren, dat de veranderlijkheid zelve, waarvan dat gemeentebestuur de blijken gaf, ook deze laatste beslissing niet onherroepelijk zal doen zijn.

Gelukkiger slaagden de onderhandelingen, te zelfder tijd met de gemeentebesturen van *Loenersloot* en *Ruwiel* aangeknoopt. Zij hadden tot resultaat eene voorloopige overeenkomst, die door de daaraan bij schrijven van 19 Januari door UwEdelgrootachtbaren

gehechte goedkeuring eene definitieve werd. De archieven van beide gemeenten werden gezamenlijk en met verschillende nieuwere stukken vermengd in het gemeentehuis te *Ter-A* bewaard. Mijne eerste taak was dus het archief van *Loenersloot* van dat van *Ruwiel* te scheiden; daarna kon met de regeling van elk archief een aanvang worden gemaakt. Die arbeid was voorspoedig: reeds 29 Januari kon ik UwEdelgrootachtbaren de beide inventarissen toezenden. Bij hunne indeeling in rubrieken heb ik mij aan het vroeger uitgedrukte beginsel gehouden. De tegenwoordige gemeente *Ruwiel* bestaat uit de drie voormalige gerechten van *Ruwiel*, *Ter-A* en *Breukelerwaard*. Het laatstgenoemde bleek in het oud archief niet vertegenwoordigd te zijn. Daarentegen vond ik er vele stukken in, die betrekking hadden op het vroeger nauw met *Ruwiel* verbonden gerecht van *Portengen*. De stukken, tot elke dier drie heerlijkheden behoorende, bracht ik tot afzonderlijke afdeelingen van den inventaris. Eene vierde rubriek wordt gevormd door die, welke het kerspel van Ter-A betreffen. De vier onder dat kerspel behoorende dorpen *Ter-A*, *Ruwiel*, *Portengen* en *Demmerik* hadden niet alleen als zoodanig te zorgen voor het onderhoud der kerk en hare eigendommen, zij moesten ook gemeenschappelijk een gedeelte van het zandpad langs de Vecht onderhouden. Een vijfde afdeeling eindelijk omvat die stukken, welke betrekking hebben op den gecombineerden polder van *Groot- en Klein-Oud- i*, die, gedeeltelijk onder Ruwiel, gedeeltelijk onder Breukelen-Nijenrode gelegen, bestuurd werd door de Schouten van die beide gerechten met eenige andere heemraden.

Verscheidene stukken van het archief heeft de gemeente te danken aan eene schenking van den heer baron van Reede van terAa. Ik heb die in den inventaris met een bijzonder teeken aangeduid. Zij zijn niet de minst belangrijke, en het ware wel te wenschen, dat andere ambachtsheeren dat voorbeeld volgden. In het bijzonder meen ik Uwe aandacht te moeten vestigen op een, zoo ik meen, nog onuitgegeven charter van het jaar 1643, waarbij Niclaes de Renesse aan de inwoners zijner heerlijkheid Ter-A het schepenrecht in plaats van het buurrecht toestaat. Het stuk is vooral merkwaardig om zijn datum. Tot heden toch meende men, dat in *Renswoude* het laatst het buurrecht was afgeschaft (zie Utrechtsch Placaatboek II, p. 1205) en wel in 1633. Uit het boven vermelde charter blijkt nu, dat het nog tien jaar langer in *Ter-A* heeft bestaan. Den inventaris van *Loenersloot* verdeelde ik niet in afdeelingen. De gemeente omvat alleen het oude gerecht van *Loenersloot*, *Oukoop* en *Ter-A*, en ook overigens bestond voor het maken van bijzondere rubrieken geene aanleiding.

Na deze beide gemeenten kwam *Loenen* aan de beurt. Aan de met het gemeentebestuur gemaakte overeenkomst hechtte Uw

collegie blijkens schrijven van 15 Februari zijne goedkeuring. Bij het onderzoek der archivalia, uit allerlei hoeken van het gemeentehuis te zamen gebracht, bleek, dat de verschillende stukken tot zeven rubrieken konden worden gebracht, al naarmate zij betrekking hadden op de voormalige Hollandsche heerlijkheid van *Loenen Kronenburgs gerecht*, op het vroegere gerecht van *Loenen-en-Nieuwersluis* (onder het Sticht gelegen), op de gemeente *Loenen*, die door het Napoleontisch decreet van 21 October 1811 uit de vereeniging der beide Loenens ontstond, op het *kerspel van Loenen*, dat de twee genoemde gerechten benevens *Mijnden* en het gehucht *Oudover* omvatte, en waarover o. a. de lasten en kosten van inkwartiering gelijkelijk werden omgeslagen, op het adellijk huis *Kronenburg*, op den *Hollandschen polder van Loenen* of op den *Stichtschen polder van Loenen*. De vijf eerste rubrieken heb ik tot het oud-archief van Loenen gebracht, waarvan ik de eer had U.E.G.A. den inventaris den 7den Maart te doen toekomen. Vóór ik tot de definitieve regeling der beide laatste rubrieken overging, wendde ik mij tot den heer Doude van Troostwijk (van wien als burgemeester van Loenersloot, Ruwiel en Loenen ik den meest gewenschten bijstand had mogen ondervinden) met verzoek om mij te willen mededeelen, of zich in het archief van het waterschap Holland, Sticht en Voorburg, waartoe thans de beide polders van Loenen behooren, wellicht nog oude stukken bevonden, welke die polders betroffen. Was dat het geval geweest, dan zou het gewenscht geweest zijn ook die stukken tegelijk te inventariseeren, en ik deed daartoe dan ook het aanbod, maar de heer Doude van Troostwijk moest mij mededeelen, dat het archief geene dergelijke stukken rijk was. Hierop kon ik tot de definitieve regeling van dat gedeelte der archivalia overgaan. Ik maakte er een inventaris van, die nu alle stukken omvat, welke het oud-archief van het Loenensch gedeelte van het waterschap Holland, Sticht en Voorburg uitmaken, en met die van Voorburg kan worden aangevuld, wanneer het archief van *Vreeland*, waarin zij waarschijnlijk berusten, te eenigertijd wordt geregeld.

Dien inventaris ontving Uw collegie den 20sten April tegelijk met dien van het oud-archief van *Loosdrecht*, welks regeling mij bij missive van 11 April door U.E.G.A. was opgedragen. Dat archief had dringend behoefte aan regeling, en de heer Hacke van Mijnden, burgemeester der gemeente, had er dan ook meermalen op aangedrongen, en bood mij bij het uitzoeken der oude stukken, die met allerlei nieuwere dooreen gemengd waren, de behulpzame hand. Het zeer omvangrijk archief is nu in vijf afdeelingen verdeeld. Het grootste er van omvat de stukken, die betrekking hebben op het oude gerecht van de Loosdrecht; de overige rubrieken zijn gewijd aan het gerecht van Mijnden, de gemeente

Loosdrecht (in 1811 ontstaan, en het oude gerecht van de Loosdrecht met uitzondering van het gehucht Oudover omvattende), het baljuwschap der beide Loosdrechten, Mijnden, Tekkop en Loenen Kronenburgs gerecht, en het Loosdrechtsch gedeelte van den gecombineerden polder van Breukelerveen, Tienhoven en de Weerkampen van de Loosdrecht. Een gedeelte van *Loosdrecht* werd n.l. in 1684 in den toen reeds gecombineerden polder van Breukelerveen en Tienhoven opgenomen. Deze afdeeling is intusschen niet groot, evenmin als die, welke het baljuwschap behandelt. Alles toch wat op rechterlijke functies van den baljuw betrekking heeft, behoort in het Rijksarchief thuis. Alleen de hem opgedragen policiezorg maakt, dat de baljuw ook in het gemeentearchief vertegenwoordigd is. Noch in het archief van *Loosdrecht*, noch in die van *Loenen* en *Ruwiel* heb ik eene afzonderlijke afdeeling gewijd aan de waarschappijen of het district van het hoogheemraadschap van Zeeburg en den Diemerdijk, waarvan die dorpen de hoofdplaatsen waren. Nergens toch vond ik andere stukken, de waarschappij betreffende, dan zettingen der Zeedijkslasten, en daarvoor scheen mij het vormen van eene bijzondere afdeeling overbodig. Alleen in *Abcoude-Baambrugge* was dat niet het geval. In overleg met den burgemeester van Loosdrecht werden de verschillende pakken en omslagen, waarin de archiefstukken geborgen zijn, in portefeuilles geplaatst, waardoor het gevaar zooveel mogelijk wordt gekeerd, dat te eeniger tijd stukken zouden verloren gaan. De enkele charters, die de gemeente bezit, werden in eene daartoe aangeschafte doos geborgen.

Hiermede was de taak afgedaan, mij bij Uwe missive van 17 December 1888 opgedragen, en ben ik tevens gekomen aan het eind van dit verslag. Ik heb het niet noodig geacht er een overzicht aan toe te voegen van den inhoud der verschillende archieven, en meen te kunnen volstaan met te verwijzen naar de ingeleverde inventarissen in de hoop, dat U.E.G.A. die te eeniger tijd in druk zullen uitgeven, en zoo binnen het bereik van alle belangstellenden brengen. Mij rest nog slechts U.E.G.A. te verzekeren van de eerbiedige hoogachting, waarmede ik de eer heb te zijn,

Utrecht, 4 Mei 1889.

Edelgrootachtbare Heeren,
Uw gehoorzame dienaar
R. Fruin Th. Azn.

INHOUD.

Bladz.

ERRATUM.

Op blz. 370, reg. 3 v. o. achter het woord „in" te lezen „1888".

VERSLAGEN

OMTRENT

'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XII.

1889.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1891.

VERSLAGEN

OMTRENT

'S RIJKS OUDE ARCHIEVEN.

XII.

1889.

'S GRAVENHAGE.
1891.

INHOUD.

Het algemeen Rijksarchief te 's Gravenhage.

I. Archiefwezen.

Bij het uitbrengen van mijn jaarverslag meen ik evenals in het vorige jaar de aandacht Uwer Excellentie het eerst op mijne bemoeiingen met andere archieven te moeten vestigen.

Naar aanleiding van de vroeger gevoerde onderhandelingen werd door Uwer Excellentie's ambtsvoorganger de voorgenomen ruil van archieven met België op nieuw aan de orde gesteld. Daar evenwel in den stand der zaak slechts weinig verandering gekomen was, bleef de gedachtenwisseling over dat onderwerp zonder resultaat.

Van veel gewicht voor het archiefwezen is ook de regeling van de rechterlijke archieven te beschouwen. Volgens het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141) moesten de rechterlijke bescheiden, in de gemeente-archieven aanwezig, vóór 1 Januari 1889 naar de verschillende Rijksdepôts zijn overgebracht. De archivarissen waren in den loop van 1888 aangeschreven om die regeling binnen bedoelden termijn tot stand te brengen. Daar evenwel geene nadere omschrijving gegeven was van hetgeen men onder die rechterlijke archieven te verstaan had, bestond de mogelijkheid, dat dit niet overal op dezelfde wijze zou worden opgevat. Dit is dan ook het geval geweest, want, toen mij de jaarverslagen over 1888 in handen kwamen, bleek mij, dat de uitvoering van het besluit verschillend heeft plaats gehad. Natuurlijk was eene volkomen eenheid op dat gebied niet te verwachten. Daar in de vroegere staatsinrichting het rechterlijke en administratieve nauw verbonden waren, zijn de rechterlijke van de administratieve stukken altijd moeilijk te scheiden. Op de eene plaats moest men noodzakelijk tot het rechterlijke rekenen, wat men op de andere als administratief in het gemeente-archief achterliet. Zulke onregelmatigheden, omdat zij niet te vermijden zijn, leveren dan ook geen bezwaar op, maar ik hield het voor ernstiger, dat het woord „rechterlijk" zoo onbepaald is, dat het aanleiding kon geven om daaronder *alle* rechterlijke bescheiden te brengen, dus ook de zoodanige, waarop het besluit niet toepasselijk is. Werkelijk heeft die misvatting plaats gehad, want in meer dan eene provincie heeft men uit de gemeente-archieven notarieele protokollen en de

bescheiden der weeskamers overgenomen, ofschoon die ten gevolge van wettelijke voorschriften niet in de Rijksdepôts voor de provinciën te huis behooren. Bij de inzending der jaarverslagen had ik gelegenheid daarop telkens de aandacht te vestigen. Het is mij echter niet gebleken, dat er in dien toestand is voorzien.

Zoowel bij het Departement van Oorlog als bij het Rijksarchief komen gedurig aanvragen in omtrent officieren, die vroeger in Nederlandschen dienst zijn geweest. De bescheiden, voor dat onderzoek in aanmerking komende, bevinden zich in het Rijksarchief, doch de verzameling was niet volledig, daar de stam-, rang- en signalementslijsten der officieren tijdens Koning Lodewijk in het archief van het Departement van Oorlog berustten. Bij de bedoelde nasporingen moesten dus telkens de twee archiefdepôts geraadpleegd worden, hetgeen uit den aard der zaak omslachtig was. Om het onderzoek te vereenvoudigen en het Rijksarchief tevens te completeeren, stelde ik aan Zijne Excellentie den Minister van Oorlog voor om genoemde lijsten af te staan, waartoe Zijne Exc. bereid bevonden werd. Bij die gelegenheid verzocht ik te willen doen nagaan, of er onder de militaire administratiën der landmacht nog archieven van vóor December 1813 bewaard gebleven zijn. Zijne Excellentie voldeed aan dien wensch door eene aanschrijving van 10 Mei 1889, opgenomen in het *Recueil Militair*. Over het resultaat van die bemoeiingen hoop ik Uwe Excellentie in het volgende jaarverslag te kunnen inlichten.

Eene bijzondere omstandigheid gaf mij aanleiding om met den Archivaris in Gelderland in overleg te treden omtrent de ordening van het archief van het Hof van Gelderland, dat een belangrijk gedeelte van het hem toevertrouwde depôt uitmaakt. De ontvangen inlichtingen leerden mij, dat hij reeds veel tot verbetering van den bestaanden toestand had gedaan. Over eenige punten van ondergeschikt belang, waarover wij het aanvankelijk oneens waren, kon later de gewenschte overeenstemming worden verkregen.

De Archivaris in Drenthe gaf mij inzage van den inventaris, dien hij van het oud archief der gemeente Coevorden had opgemaakt. Ik nam daarvan met belangstelling kennis en kon mij na den toestand onderzocht te hebben met de inrichting in hoofdzaak vereenigen.

Daar de overneming van de rechterlijke stukken uit alle gemeente-archieven niet binnen den gestelden termijn heeft kunnen plaats hebben, werd bij Koninklijk besluit van 20 April 1889 (*Staatsblad* n°. 39) bepaald, dat die voor 1 Januari 1892 volvoerd moet zijn. Door deze beschikking werd ik in staat gesteld om de verplaatsing van de in de gemeente-archieven van Zuidholland aanwezige rechterlijke bescheiden naar het Rijksarchief voor te bereiden. Ik begreep, dat de archieven der groote gemeenten het

eerst moesten worden onderzocht, daar die verzamelingen het omvangrijkst zijn en het meeste werk vorderden. Toen ik mij tot de burgemeesters der betrokken gemeenten wendde met het verzoek om een der ambtenaren van het Rijksarchief toe te laten, betoonden zich allen hiertoe bereid. De heer van Meurs heeft toen achtereenvolgens de gemeente-archieven van Schiedam, Gouda, Delft, Gorinchem, Brielle, Dordrecht en Woerden bezocht en van de aanwezige rechterlijke stukken nauwkeurige lijsten vervaardigd. Nadat die bescheiden waren opgevraagd, is er eenige tijd verloopen, voordat zij naar het Rijksarchief werden opgezonden. Ik zal ze dus eerst in het volgende jaarverslag als aanwinsten kunnen vermelden en hoop dan over deze en de archieven, waaruit zij afkomstig zijn, het een en ander mede te deelen.

II. Rijksarchief.

1. *Personeel.*

Het Rijksarchief zal eerst dan aan zijne bestemming geheel voldoen, wanneer de orde der aanwezige verzamelingen belangrijk verbeterd is. In verband met den grooten omvang der laatste was het getal der wetenschappelijke ambtenaren niet toereikend, zoodat het noodig was nog iemand aan de instelling te verbinden, die zich op het ordenen en inventariseeren zou kunnen toeleggen. In die behoefte werd door de benoeming van mr. A. Telting, archivaris der gemeente Zwolle, voorzien, die bij Koninklijk besluit van 6 April 1889 n°. 11, tot commies werd aangesteld. Van de overige ambtenaren bekwam de adjunct-commies J. J. Feylbrief eene verhooging van bezoldiging. Tevens is eene nieuwe regeling der copieloonen in overweging genomen en vastgesteld. Daar deze echter eerst met het begin van 1890 in werking treedt, hoop ik daarvan meer opzettelijk in het volgende jaarverslag melding te maken.

2. *Ordening der archiefverzamelingen.*

Evenals in het vorige jaar werden er in verband met eene herstelling der kamerplafonds zekere archiefvertrekken ontruimd. De archieven, welke dientengevolge eene tijdelijke verplaatsing ondervonden, werden door den heer Hingman nagezien, zoodat voor de boekdeelen en portefeuilles eene betere volgorde kon worden aangenomen. Op die wijze is de toestand verbeterd van het geheele archief van de Staten-Generaal en verder van de archieven van:

1°. de wetgevende colleges van Maart 1796—Juli 1810:

a. de Nationale Vergadering, 1 Maart 1796—20 Januari 1798

b. de Constitueerende Vergadering en het Intermediair Wetgevend Lichaam, 22 Januari—31 Juli 1798;

c. de Eerste en Tweede Kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam, Augustus 1798—18 September 1801;

d. het Wetgevend Lichaam, October—30 April 1801;

e. de Vergadering van Hun Hoog Mogenden, Mei 1805—Juli 1810;

2°. het Uitvoerend Bewind, van Januari 1798—17 October 1801;

3°. den Agent, Secretaris van Staat en Minister van Oorlog van 1798—1810.

Deze laatste verzamelingen, als betrekking hebbende op het algemeene landsbestuur tusschen de jaren 1795 en 1813, sluiten zich aan bij de archieven, die in het vorige jaar geregeld waren geworden. De heer Hingman onderwierp ze ook aan een opzettelijk onderzoek, bij welke gelegenheid ieder boekdeel en iedere portefeuille nauwkeurig werd opgeschreven, zoodat de voorloopige bewerking van deze afdeeling van het Rijksarchief thans als geëindigd beschouwd kan worden. Op dezelfde wijze behandelde hij ook de archieven betreffende den Openbaren Eeredienst, die in den loop van dit jaar van het Departement van Financiën werden overgenomen. Bij het sorteeren bleek deze verzameling als bestanddeelen de navolgende archieven te bevatten, namelijk dat van:

1°. den Minister van Binnenlandsche Zaken en Eeredienst, voor zooveel den Eeredienst betreft, Juli 1806—Mei 1808;

2°. den Minister van Eeredienst, Mei 1808—Mei 1809;

3°. de eerste divisie van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken: Eeredienst, Mei 1809—December 1810.

Door mr. Heeres werd de inventariseering van de archieven der besturen der Oost-Indische koloniën voortgezet, waarbij de tegenwoordige volgorde voorloopig in stand gehouden werd. Na de portefeuilles met stukken van verschillenden aard afgedaan te hebben, nam hij de uit Oost-Indië overgekomen brieven en papieren onder handen. Deze bescheiden behooren tot de belangrijkste van het koloniaal archief. Ter kamer Amsterdam werden door de schepen, die uit Oost-Indië terugkeerden, de aan die kamer en aan de Vergadering van Zeventienen gerichte stukken overgebracht benevens afschriften van de meeste bescheiden, die door de besturen en comptoiren in de koloniën waren opgemaakt en ontvangen. Voor zoover die documenten uit losse stukken bestonden, werden zij bij elkander in kohieren ingebonden. Sedert 1660 geschiedde

dit in twee verschillende soorten van kohieren: 1°. voor de stukken uit Batavia en uit de oostelijk daarvan gelegen comptoiren en 2°. voor de stukken uit de comptoiren ten westen van Batavia. In 1690 werd het regel op de kohieren van de eerste soort indices te vervaardigen en die bij elkander in te binden. Daar zulke geregeld gehouden indices over de vroegere jaren niet voorhanden waren, heeft men, om de stukken gemakkelijker te kunnen raadplegen, bij eene vroegere ordening de kohieren tot 1659 en die van de eerste soort van 1660 tot 1689 gesloopt, en de daaruit gelichte stukken voor ieder jaar afzonderlijk naar de kolonies verdeeld en in portefeuilles geplaatst. Die regeling had bedenkelijke gevolgen. De vroegere ordening en het onderling verband der stukken zijn verloren gegaan. Bij de nieuwe rangschikking heeft men niet altijd op de herkomst gelet, op de plaats van waar en de administratie door wie de stukken werden opgezonden. Ook is het onzeker geworden, wanneer men hier te lande daarvan kennis heeft verkregen. Zelfs zijn somtijds de bijlagen van de brieven gescheiden en onder andere afdeelingen opgenomen. Die toestand is onhoudbaar, doch moeilijk te veranderen. Toch is het bij het door mr. Heeres ingestelde onderzoek gebleken, dat dit niet onuitvoerbaar is, daar de paginatuur en de nommers, die men op de stukken aantreft, gevoegd bij enkele nog bewaarde lijsten, aanwijzingen geven, met wier behulp de gesloopte kohieren op nieuw zouden kunnen worden samengesteld. Daar dat werk echter van zeer langen duur zou zijn, is het raadzaam daarmede eerst na de inventariseering van het geheele Oost-Indische archief een begin te maken. Mr. Heeres bepaalde er zich toe de bedoelde portefeuilles op te schrijven en inventariseerde vervolgens definitief de bewaard gebleven kohieren, welke op die portefeuilles volgen. Die arbeid is tot omstreeks het jaar 1700 gevorderd. Bovendien voltooide hij de inventarissen van de in 1862 en 1863 uit Oost-Indië overgezonden archiefverzamelingen, waarvan in het vorige jaarverslag is melding gemaakt.

De heer van Meurs ging voort met het inventariseeren van het financieele gedeelte van de archieven der Oost- en West-Indische Compagniën. Ten einde hierbij niet de herkomst van de verschillende administratiën uit het oog te verliezen, vervaardigde hij afzonderlijke lijsten van de registers:

1°. waarvan het Rijksarchief bij de inlijving van het oud koloniaal archief in 1856 in het bezit gekomen is;

2°. deel uitmakende van het in 1862 overgekomen Japansche archief en van de archieven van andere Oost-Indische comptoiren, vroeger bewaard in 's Lands graan- en ijzerpakhuizen te Batavia

en in 1863 overgezonden, en van het archief der schepenbank van Batavia, in 1867 overgekomen;

3°. in 1884 uit het koloniaal etablissement te Amsterdam naar het Rijksarchief overgebracht.

Tot die laatste verzameling behooren ook de 3000 scheepsboeken, die in het vorige jaar door hem definitief geïnventariseerd waren geworden. De uitvoerige beschrijving van de inrichting dier laatste registers werd thans voor het grootste gedeelte voltooid.

De bovengenoemde financieele registers en scheepsboeken maken slechts een gedeelte uit van hetgeen er vroeger van dien aard heeft bestaan. Dat het oorspronkelijke getal ongemeen groot moet geweest zijn, valt in het oog, wanneer men op de groote beteekenis der beide machtige handelslichamen let en in aanmerking neemt, dat niet alleen iedere kamer hier te lande, maar ook ieder comptoir in de koloniën eene eigene boekhouding had. Sedert de opheffing der Compagniën heeft men gedurig in die financieele bescheiden eene opruiming gehouden. Toch was het aantal nog zeer aanzienlijk, toen het oud koloniaal archief met het Rijksarchief vereenigd werd. Het gebrek aan plaatsruimte, dat zich langzamerhand al meer en meer in genoemd depôt deed gevoelen, was oorzaak, dat men er in 1862 toe overging zich van een groot aantal registers te ontdoen en die als waardeloos voor historisch onderzoek aan den papiermolen prijs te geven. Eene opgave van hetgeen toen vernietigd is, ontbreekt. Van vele registers zijn echter nog de perkamenten omslagen bewaard gebleven. De opschriften, waarvan deze voorzien zijn, kunnen van den aard dier registers eenig denkbeeld geven. Om eenigszins een overzicht te bekomen van hetgeen er vroeger heeft bestaan, heeft de heer van Meurs die omslagen alle gesorteerd en daarvan eene omstandige lijst vervaardigd. Deze vermeldt omstreeks 900 banden afkomstig van boekdeelen, die voor het meerendeel onder de kamer Zeeland van de Oost-Indische Compagnie moeten hebben berust.

Door den heer Telting werden de archieven, op het bestuur van de West-Indische kolonie betrekking hebbende, onder handen genomen. Deze verzameling is niet zoo rijk als die der Oost-Indische archieven, omdat men daarin voor hare opneming in het Rijksarchief nog grootere opruimingen dan in de laatste gehouden heeft. Toch maakt zij nu nog een omvangrijk en merkwaardig geheel uit. De toestand laat echter veel te wenschen over. Vele losse stukken zijn bij eene vroegere ordening uit de banden en omslagen gelicht en weinig systematisch bij elkander gevoegd en gerangschikt. De aanwezige inventaris mist eene goede indeeling en is gebrekkig ingericht. Onder die omstandigheden was het raadzaam met behoud van de aanwezige volgorde de registers en portefeuilles stuk voor

stuk op te schrijven en, waar van eene verwijdering van losse stukken uit de oorspronkelijke recueils bleek, daarvan nauwkeurig aanteekening te houden. Die arbeid is voor het grootste gedeelte ten einde gebracht, zoodat men spoedig tot het herstellen van de vroegere orde en eene definitieve inventariseering zal kunnen overgaan.

Uit dit alles zal gebleken zijn, dat al het mogelijke wordt gedaan om eene goede regeling van de koloniale archieven voor te bereiden. Komt deze eindelijk tot stand, dan zal eene der gewichtigste afdeelingen van het Rijksarchief in orde zijn gebracht en voor historisch onderzoek eerst goed bruikbaar zijn gemaakt.

3. *Toestand der archiefverzamelingen.*

De uiterlijke toestand der aanwezige collecties is over het algemeen nog zeer onvoldoende. Slechts langzamerhand zal daarin verbetering kunnen worden gebracht In den loop van dit jaar werden er meerdere boekwerken en handschriften door den concierge, tevens boekbinder, ingebonden. In het geheel werden er 628 portefeuilles vervaardigd, terwijl de charterdoozen met 12 vermeerderd werden.

4. *Aanwinsten en verliezen.*

In den loop van dit jaar werden de verzamelingen van het Rijksarchief weder belangrijk vermeerderd, zooals blijken kan uit den hierbij gevoegden staat van aanwinsten. Op het merkwaardigste zal ik hier de aandacht vestigen.

Ten gevolge van eene beschikking van Zijne Excellentie den Minister van Financiën konden de archieven betreffende de Eeredienslen met het Rijksarchief worden vereenigd. De archieven van het algemeen landsbestuur tusschen 1795 en 1813 werden hierdoor gecompleteerd met de eenige verzameling, welke daaraan nog ontbrak. In meer dan een opzicht zijn de daarin aanwezige bescheiden van groot gewicht. Niet alleen bevatten zij de geschiedenis van het ontstaan der tegenwoordige organisatie van de kerkgenootschappen, maar geven zij ook inzicht in den vroegeren toestand. Dit laatste geldt vooral van de rapporten in 1810 uitgebracht naar aanleiding van de toenmalige geschillen over den eigendom van kerken, pastoriën en kerkhoven.

Zooals ik reeds in het licht stelde, wordt het Rijksarchief gedurig geraadpleegd om den staat van dienst van officieren, vroeger tot het Nederlandsche leger behoorende, op te maken. De beste gids bij die onderzoekingen zijn de gedrukte officiersboekjes, die bij iederen officier het jaar zijner aanstelling of bevordering ver-

melden. Hoewel die met het jaar 1725 een aanvang nemende boekjes alle in het Rijksarchief aanwezig zijn, zijn zij niet voor ieder jaar gedrukt geworden. In dat gemis wordt voor een goed deel voorzien door geschreven naamregisters, die voor den Stadhouder werden opgesteld. Het Rijksarchief bezat daarvan de jaren 1752—1754, 1758 (incompleet) en 1760—1776, terwijl in de Koninklijke Bibliotheek die van 1750, 1751, 1757, 1758 en 1759 voorhanden waren. Daar er nu juist van laatstbedoelde jaren geen gedrukte officiersboekjes bestaan, hadden die geschreven exemplaren voor het Rijksarchief eene groote waarde. Op dien grond was de Directeur der Koninklijke Bibliotheek dan ook gaarne genegen, die voor gemeld depôt af te staan. In het laatste werden bovendien geplaatst de oorspronkelijke stam-, rang- en signalementslijsten van de officieren der landmacht van 1808—1810, die, gelijk medegedeeld is, van het Departement van Oorlog werden overgenomen.

Met behulp van eenige autographen, op eene auctie van den heer Nijhoff aangekocht, en van eenige andere, van den heer Vorsterman van Oyen overgenomen, werden de Admiraliteits-archieven weder eenigszins aangevuld, die bij den brand van het gebouw van het Departement van Marine zulke onherstelbare verliezen geleden hebben.

Dank zij een geschenk van den heer J. van Stralen konden in de archieven van de Drosten van het eerste en vierde kwartier van het Departement Maasland tijdens Koning Lodewijk, weder eenige daaraan ontbrekende registers geplaatst worden.

Eene belangrijke aanwinst leverde ook het aangekochte uit de handschriften-collectie te Cheltenham. In de eerste plaats moet ik de aandacht vestigen op de talrijke charters van Hollandsche kloosters, die tot in de 13de eeuw opklimmen. Tot de eigenlijke archiefstukken dier collectie is ook het officieele register der bij de Staten-Generaal in 1664 ingekomen brieven te rekenen, hetwelk aan het archief van dat regeeringslichaam ontbrak en nu weder voor den dag is gekomen. Ook de door Bondam vervaardigde afschriften zijn van belang. Wel is waar bleven, ten gevolge van eene door Uwer Excellentie's ambtsvoorganger, in strijd met mijn advies, vastgestelde regeling, de door Bondam gevormde collecties van zoodanige copieën niet in haar geheel, maar in de mij toegezonden verzamelingen komen merkwaardige stukken voor. Het bleek namelijk, dat die geleerde een register van graaflijke brieven voor Holland en Zeeland over de jaren 1354 en 1355 gebruikt heeft, dat zich niet ter Hollandsche charterkamer bevond en waarvan de tegenwoordige bewaarplaats onbekend is. De inhoud van dat register is wel in de thans aanwezige registers van Willem V overgenomen, maar het bevatte ook eenige oorkonden, die niet op nieuw geregistreerd zijn geworden. Dit blijkt uit den nauwkeurigen index, dien Bondam zelf

op dat handschrift bewerkt heeft, en uit de afschriften, door hem van de meeste oorkonden genomen.

Toen op eene te Arnhem te houden auctie de briefwisseling van Joan Derck van der Capellen tot den Poll onder den hamer zou komen, deed ik in overleg met het bestuur van de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch recht en geschiedenis al het mogelijke om die merkwaardige bescheiden voor ons land te behouden. Dit gelukte echter niet, daar de verzameling ver boven den geraamden prijs door de firma Frederik Muller en C°. werd gekocht. Daar onder de brieven zich autographen van beroemde Amerikanen bevinden, was het te voorzien, dat zij aan buitenlanders zouden worden vervreemd en overal verspreid zouden geraken. Toen ik dit wenschte te voorkomen, werd mijne poging met den besten uitslag bekroond. De heer van Scheltema gaf een bewijs van groote belangstelling in het Rijksarchief door zich terstond bereid te verklaren om van de collectie afstand te doen voor een prijs, die in vergelijking van de door hem besteede som voor matig mag gehouden worden. Zoo kwam het Rijksarchief in het bezit van die brieven en papieren, welke in meer dan een opzicht belangrijk zijn. Hoewel de verzameling van van der Capellen zelven afkomstig is, vindt men daarin ook de origineele door hem geschreven brieven, omdat hij de gewoonte had die van zijne correspondenten terug te vragen. Bovendien bevat zij menig stuk, dat door den druk nog niet is bekend gemaakt en eene uitgave of opzettelijke bewerking verdient.

Op eene auctie van den heer van Stockum werden onder meer andere bescheiden eenige Latijnsche brieven aangekocht, door Willem van Merode tijdens het sluiten van de Unie van Utrecht aan Leoninus geschreven. Bij die gelegenheid werd ook eene groote hoewel onvolledige collectie stukken verkregen, op den beruchten Gouverneur-Generaal Adriaan Valckenier en diens proces betrekking hebbende, waarschijnlijk dezelfde, waarvan in het werk van jhr. mr. J. K. J. de Jonge, De opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost-Indië, dl. IX, bl. CI, noot 1 wordt melding gemaakt.

Onder de nagelaten papieren van den vice-admiraal Meurer, thans aan het Rijksarchief geschonken, bevinden zich meerdere, die bijzonderheden omtrent den zeeslag van Kamperduin bevatten.

Eindelijk dient hier nog melding te worden gemaakt van een handschrift, afkomstig van Hugo de Groot, dat de aandacht verdient, omdat daarin eigenhandige aanteekeningen van dezen voorkomen.

Verliezen heeft het Rijksarchief slechts in zoo ver geleden, dat de rentebrief van 1536 en het testament van 1661, in den staat der aanwinsten onder n°. 4, *ll* en *mm* vermeld, aan de archieven in Noordbrabant en Utrecht zijn afgegeven, en dat eenige stukken

betreffende de familie de Roover, deel uitmakende van de in bruikleen overgenomene collectie van jhr. Arend van Dorp, aan den heer A. de Roever te Amsterdam, op last van den administrateur van het Hofje van Nieuwkoop zijn afgestaan.

De archief-bibliotheek werd door aankoop en schenking weder vermeerderd. Buiten de vervolgen van reeds aanwezige serieën verkreeg zij 45 boekwerken op Nederland, 32 op het buitenland en 42 op de Oost- en West-Indiën betrekking hebbende. Bovendien werd in eene lang gevoelde behoefte door eene welwillende beschikking van het bestuur van het Historisch Genootschap te Utrecht voorzien, dat van alle door die vereeniging bezorgde uitgaven, voor zoover die nog voorhanden waren, een exemplaar aan het Rijksarchief aanbood. Eindelijk verkreeg ik van de Departementen van Oorlog en Koloniën een stel der tot heden gedrukte instructie-inventarissen van de artillerie der landmacht, zoowel hier te lande als in de koloniën, met de toezegging, dat mij de latere vervolgen zouden worden toegezonden. Op die wijze hoop ik eene volledige serie dier voor de geschiedenis van onze artillerie-bewapening belangrijke opgaven te vormen, hetgeen eene noodzakelijkheid is, daar die overzichten, wanneer zij verouderd zijn, gewoonlijk niet bewaard blijven.

5. *Afschriften voor het Rijksarchief gemaakt.*

Vooral in het oudste gedeelte der archiefverzamelingen ontbreken vele ingekomen en uitgaande stukken. De minuten of copieën der eerste en de origineelen der laatste worden echter dikwijls in andere archieven en verzamelingen aangetroffen. Het is dus mogelijk eerstgenoemde collecties eenigszins te completeeren door de elders aanwezige bescheiden af te schrijven. Ook kan het wenschelijk zijn van andere historische documenten voor het Rijksarchief afschriften te vervaardigen. Dit bleek het geval te zijn met de door Artus Gijsels nagelaten handschriften, die in de Hof- und Landesbibliothek te Karlsruhe berusten en door bemiddeling van wijlen dr. P. A. Tiele herwaarts ter inzage waren gezonden. Van de merkwaardigste op de Molukken betrekking hebbende stukken uit de 17de eeuw werden copieën vervaardigd. Reeds is hiervan in het vorige jaarverslag kennis gegeven, doch eerst in den loop van dit jaar zijn zij gereed gekomen.

De inventaris van de charters der abdij Koningsveld, thans aan de Oud R. Cath. Clerezy behoorende en door tusschenkomst van den archivaris in de provincie Utrecht ter inzage ontvangen, werd door den heer van Meurs tot het jaar 1400 voortgezet, zoodat thans twee derde gedeelten van dien arbeid zijn afgewerkt. Door den heer Telting werd tevens een begin gemaakt met het inventarisee-

ren van de charters van de Oude en Nieuwe Kerk, van het St. Barbara-convent en van eenige andere kloosters te Delft gelegen, welke bescheiden eveneens aan gemelde Clerezy behooren.

6. *Gebruik van het Rijksarchief gemaakt en daaruit verstrekte inlichtingen.*

Het Rijksarchief werd zooals gewoonlijk door belangstellenden druk bezocht. Ook werden herhaaldelijk schriftelijke inlichtingen gegeven. Ten gevolge van eene opdracht van Zijne Excellentie den Minister van Koloniën werd een onderzoek ingesteld tot beantwoording van de vraag, of er schriftelijke contracten tusschen de Oost-Indische Compagnie en de hoofden op de Kei-eilanden waren aangegaan. Uit de officieele bescheiden werd de aard der betrekkingen aangetoond, welke met de bevolking van die ver afgelegen eilandengroep werden onderhouden, terwijl aan die gegevens de juistheid getoetst werd van hetgeen door latere schrijvers over dat onderwerp te boek was gesteld.

Van nog grooteren omvang waren de nasporingen, ten behoeve van de Engelsche Regeering gedaan. Deze betroffen de rechten, welke in 1872 bij den afstand van onze bezittingen aan de Kust van Guinea aan Engeland zijn overgegaan, en wel bepaaldelijk de zoodanige, die aan Nederland toekwamen op de landen rondom het fort en in de stad van Axim en aan de monding van de Ancobarivier. Over het algemeen was het resultaat bevredigend, daar van meerdere met de inlandsche bevolking gesloten en later gedurig vernieuwde contracten afschriften konden worden overgelegd. Om die goed te beoordeelen was het echter noodig ze in verband te beschouwen met de wijze, waarop ons gezag aan de Kust gehandhaafd werd, daar hierin in den loop der tijden veel verandering is gekomen

Ook in het belang van eene officieele uitgave van de vroeger door Zweden met andere mogendheden gesloten tractaten werd mijn hulp ingeroepen. Aan die uitnoodiging werd voldaan door het leveren van afschriften van verdragen, door den Graaf van Holland en Zeeland met de Noordsche Rijken in de 15de eeuw aangegaan.

In eene geregelde briefwisseling stond ik met den heer A. Legrelle te Versailles over de in 1698 gevoerde onderhandelingen over de opvolging in de Spaansche Nederlanden en met den Hertog de Broglie over de diplomatieke betrekkingen tijdens den Oostenrijkschen successie-oorlog.

Uitvoerige onderzoekingen hadden bovendien plaats om inlichting te kunnen geven over de visscherij in het Spui en de Beeningen, die in de Hedikhuizensche Maas, het kerkhof van Tubbergen en de officieren uit het geslacht en den clan Mackay in dienst van de Nederlandsche Republiek.

Geregeld werd er voortgegaan met het afschrijven van de Kaapsche archiefstukken ten behoeve van de Engelsche Regeering. In het geheel werden er voor dat doel 4000 bladzijden copie afgeleverd.

Ook de Japansche Regeering maakte haren wensch bekend om van de bescheiden der Oost-Indische Compagnie betreffende het Japansche Rijk copie te bekomen. Na verkregen machtiging kwam ik met het Japansche Gezantschap overeen, dat uit de generale missiven, door Gouverneur-Generaal en Raden te Batavia aan de vergadering van Zeventienen geschreven, uittreksels zouden gemaakt worden, voor zoover de inhoud op Japan betrekking had. Daar die jaarlijksche rapporten het merkwaardigste vermelden, dat er omtrent onze Oost-Indische comptoiren en factorijen was mede te deelen, zullen bedoelde extracten een historisch overzicht kunnen geven van onze betrekkingen tot Japan. Met den arbeid is reeds een begin gemaakt, zoodat 650 bladzijden copie zijn gereed gekomen.

7. *In druk uitgegeven bescheiden.*

Van wege het Rijksarchief werden er geene stukken, tot dat depôt behoorende, door den druk bekend gemaakt.

8. *Lokalen, meubilair en gereedschappen.*

Aan de buiten- en binnenzijden van de gebouwen werden verschillende werkzaamheden verricht, die tot hun behoorlijk onderhoud vereischt waren. Verder werden de plafonds in de kamers n°. 19, 20, 22, 23, 25 en 27 hersteld. Eerstgemeld vertrek werd op nieuw behangen.

Bij een ziektegeval, dat zich in het gezin van den concierge had voorgedaan, was op nieuw aan het licht gekomen, dat diens woning in het onderhuis uit een hygienisch oogpunt af te keuren is. Nadat dit door de bevoegde geneeskundige autoriteit onderzocht en erkend was, heb ik in dat gebrek zooveel mogelijk willen voorzien door aan Uwer Excellentie's ambtsvoorganger voor te stellen om twee kamers in een uitbouw aan de tuinzijde tot slaapvertrekken voor den concierge en diens gezin te doen inrichten. De wenschelijkheid hiervan werd door Uwer Excellentie's ambtsvoorganger ontkend, zoodat aan dat denkbeeld geene uitvoering kon worden gegeven.

Tengevolge van de zware regens, die in den loop van dezen zomer zijn gevallen, is het onderhuis meer dan eens ondergeloopen, zoodat daarin overal water stond. Al spoedig bleek het, dat dit aan de gebrekkige rioleering was toe te schrijven. Na gehouden overleg met den Rijksbouwmeester is een plan tot beteren afvoer van het rioolwater opgemaakt, dat in den loop van het volgende jaar zal worden uitgevoerd.

Midden in het groote archieflokaal n°. 7 was in het vorige jaar

een groote kast gemaakt, waaraan nu ter weêrszijden eene galerij bevestigd werd, die tevens met de galerijen langs de wandkasten verbonden werd. Verder werden de kasten in de kamers n°. 20, 22, 23 en 27 verhoogd en vergroot. Op die wijze is in de lokalen veel plaatsruimte gewonnen.

Tot weering van stof zijn de planken van de kasten in de kamers n°. 20, 22, 23, 25 en 27 van eene bekleeding voorzien.

In het belang van de veiligheid en om andere redenen werden er voor de vensters van het gebouw aan het Bleijenburg aan de straatzijde raamwerken van ijzeren traliën aangebracht. Met eene behoorlijke sluiting aan de vensters bevestigd, kunnen zij, zoo noodig, worden geopend. Mocht men dus in geval van brand de archiefstukken door de vensters willen verwijderen, dan leveren die traliën geene belemmering op.

Nadat een daar aanwezig houten hek was afgebroken, is met het aanleggen van den tuin een begin gemaakt. Tot nog toe zijn er slechts grasperken en paden gevormd. De beplanting zal eerst kunnen geschieden, nadat de nieuwe rioleering is tot stand gekomen.

9. *Reddings- en brandbluschmiddelen.*

In den loop van dit jaar is met het oog op brandgevaar een zeer nuttige maatregel genomen. Het gebouw aan het Plein werd aangesloten aan de van gemeentewege aangelegde brandtelegraaf. Met behulp van de in het onderhuis geplaatste brandschel kan nu van het ontstaan van brand terstond aan het centrale station der gemeente-brandweer kennis worden gegeven.

Op de gewone wijze werden de reddings- en bluschmiddelen beproefd, hetgeen tot vernieuwing van een der brandladders leidde. De commandant en de opzichter der brandweer hebben meermalen de gebouwen en gereedschappen onderzocht.

III. Voorstellen.

Een eigenlijk voorstel wensch ik niet te doen. Alleen veroorloof ik mij Uwe Excellentie te herinneren aan hetgeen in de beide laatste jaarverslagen omtrent de uitgave van een jaarboek voor het archiefwezen in het midden is gebracht.

'sGravenhage, 26 Maart 1890.

De Algemeene Rijksarchivaris,

Th. H. F. van Riemsdijk.

BIJLAGE.

STAAT DER AANWINSTEN

VAN HET

RIJKSARCHIEF

TE 'SGRAVENHAGE,

IN 1889.

A. OVERGENOMEN OF TEN GESCHENKE ONTVANGEN:

Van het Departement van Financiën:

N°. 1. Archieven betreffende den Openbaren Eeredienst:

a. Kopieën van het verbaal en de origineele relativen van den Minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende den Eeredienst, 1805—20 Mei 1808. 7 portefeuilles.

b. Verbaal en relativen van den Minister van Eeredienst, 21 Mei 1808—28 Mei 1809. 15 portefeuilles.

c. Verbaal en relativen van den Minister van Eeredienst en Binnenlandsche Zaken. Eerste divisie: „Eerediensten", 29 Mei 1809—31 December 1810. 27 portefeuilles.

d. Ingekomen stukken bij den baron d'Alphonse, Intendant van Binnenlandsche Zaken in de Hollandsche Departementen, betreffende de Eerediensten, 1811—November 1813. 3 portefeuilles.

e. In het net geschreven verbaal van den Minister van Eeredienst, 21 Mei 1808—27 Januari 1809. 4 portefeuilles.

f. Handelingen van verschillende synodale vergaderingen, 1803—1807, 2 portefeuilles.

g. Stukken commissoriaal gemaakt door den chef der 1ste divisie (Eerediensten) bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken, betreffende geschillen omtrent het eigendomsrecht van kerken, pastorieën etc., in de departementen: Gelderland, Maasland, Utrecht, Overijssel en Friesland, 1810. 7 portefeuilles.

h. Particuliere briefwisseling van den Hoofdcommies bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken J. D. Janssen, later chef der 1ste divisie (Eerediensten), 1808—1811. 5 portefeuilles.

i. Opgaven van den staat der Gereformeerde gemeenten in de Bataafsche Republiek, opgemaakt naar aanleiding van eene missive van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken aan de Departementale besturen, van 1 October 1805, ten einde over de geheele republiek eene op billijke gronden gevestigde proportioneele betaling der predikanten van de Hervormde gemeenten te verkrijgen. 8 portefeuilles.

k. Staten van betalingen, 1799—1806, 1809 en 1810. Staten wegens den achterstand en subsidiën wegens onderhoud van kerken. 1 portefeuille.

l. Tabellen van den staat der Openbare Eeredienaten in het Koninkrijk Holland, 1808. 2 portefeuilles.

m. Staten ingezonden door de kerkeraden van de Luthersche gemeenten in het Rijk, ter voldoening aan de aanschrijving van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 16 October 1809, n°. 13. 1 portefeuille.

n. Opgaven van de kerkelijke gemeenten, ingekomen naar aanleiding van de aanschrijving van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 27 Juli 1810, n°. 1, omtrent het aandeel, hetwelk kerkelijke genootschappen, vergaderingen en gemeenten hebben in de publieke schuld van het voormalig Koningrijk Holland. 4 portefeuilles.

o. Tabellen hebbende tot opschrift: Projet de circonscription du culte Reformé, Catholique, Luthérien, Baptiste ou Mennoniste, zijnde bijlagen van het groot rapport rakende de kerkelijke organisatie in de zeven Hollandsche departementen (niet aanwezig), 1812. 1 portefeuille.

p. Staten van betalingen aan predikanten over de jaren 1811, 1812 en 1813. 2 portefeuilles.

q. Indices op det verbaal betreffende de eerediensten. Agenda's 1806—1810. 8 registers en 9 portefeuilles.

Van het Departement van Oorlog.

N°. 2. Rang-, stam- en signalementslijsten der heeren officieren van de verschillende korpsen van het Nederlandsche leger, loopende over de jaren 1808—1810:

Generale staf.
Plaatselijke commandanten en adjudanten in het eerste militaire arrondissement.
Corps adelborsten.

Corps lijfwachten des Konings.
Regiment garde grenadiers.
3de tot 9de regimenten infanterie.
3de regiment jagers
Regiment vrijwilligers.
Algemeene werving 1808.
Regiment gardes des Konings te paard.
Regiment gardes des Konings en 2de regiment curassiers.
Regiment gardes des Konings en 2de en 3de regiment husaren.
Corps Koninklijke gendarmerie.
Divisie garde des Konings en regimenten artillerie.
Corps geographische ingenieurs,
Koninklijke artillerieschool, militaire school te Honsholredijk, militaire rijschool,
Corps Koninklijke kweekelingen. 38 registers.

Van de Koninklijke Bibliotheek.

N°. 3. *a.* Naamregisters der militaire officieren in dienst van den Staat. April 1750, 1751, Maart 1757, 1758, Januari 1759.
Lijst der hoofdofficieren en kapiteinen, ressorteerende onder het collegie ter Admiraliteit te Amsterdam, welke schepen gecommandeerd hebben, alsmede commandeurs, luitenants en adelborsten. 1765.
Register van commandeurs en luitenants ter zee van de Admiraliteit te Amsterdam. 1765.
7 registers in hs. in bruin lederen band.

b. Lijst van de hoofdofficieren, regimenten, ingenieurs en zeeofficieren in dienst van den Staat op 1°. Juli 1755.
M. S. Gebonden in witte zijde in etui. In 1868 door jhr. mr. J. H. F. H. van Swinderen aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken.

Van den Archivaris in de provincie Utrecht.

4°. Aangekocht uit de verzameling van sir Thomas Phillipps te Cheltenham:

a. „Register van Stukken ex Registro Diplomatum Ducis Wilhelmi Bavari." 1354 en 1355. door P. Bondam.
Vgl. Catal. Bondam, blz. 217, n°. 98; Cat. van Musschenbroek, blz. 126, n°. 27; Cat. Phillipps, n°. 3211. 1 deel.

b. „Diplomatum Hollandicorum et Zeelandicorum centuriae, d. II." Door P. Bondam vervaardigde afschriften van Hollandsche en Zeeuwsche charters n°. 1—179. waarvan echter ontbreken: n°. 32, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 103, 164, 166, 167 en 172.
Vgl. Cat. Bondam, blz. 243, n°, 59. 159 stukken.

c. Afschriften door P. Bondam van drie brieven in het Registrum Ducis Wilhelmi Bavari, 1354 en 1355. 3 stukken.

d. „Chartularium Hollandicum et Zeelandicum." Chronologische opgave door P. Bondam van de in genoemde centuriae en in enkele drukwerken aanwezige Hollandsche en Zeeuwsche charters.
Vgl. Cat. van Musschenbroek, blz. 139, n°. 162, en Cat. Phillipps, n°. 3258. 1 deel.

e. „Miscellanea Hollandica." Afschriften van stukken van 1535, 1537, 1546, 155., 1574, 1632, 1654, 1697, 1706, 1741 en 1744, n°. 1—14, waaraan echter n°. 5, 6 en 8 ontbreken, met lijst van P. Bondam. Vgl. Cat. Bondam, blz. 243, n°. 60. 11 stukken.

f. Afschriften van Hollandsche charters van 1289 en 1291 in het „M. S. charterboek van den heer Corn. Bakker, oud-schepen te Amsterdam." Schrift uit de 18de eeuw. 7 stukken.

g. Afschriften van Hollandsche charters en stukken van 1251, 1290, 13.., 1352, 1395, 1408, 1418, 1425, 1466 en 1536; afkomstig uit minstens drie verschillende verzamelingen van zoodanige copieën. 11 stukken.

h. Middeleeuwsche kroniek van Holland sedert de regeering van Willem IV tot aan den dood van Karel den Stoute. Copie uit de 18de eeuw. 31 blz.

i. Vertoog omtrent de „mesnage" in de administratie der comptoiren van de Oost-Indische Compagnie te brengen. Zonder datum. Fragment. Copie uit de 18de eeuw. 6 blz.

k. Paspoort van Aartshertog Albrecht voor Willem van Renesse. 1596. 1 stuk op papier, met opgedrukt zegel.

l. Vrijstelling van de bede, door het Hof van Holland verleend aan de graaflijke hofhouding, den Stadhouder en de leden en suppoosten van het Hof, 11 Maart 1482. 1 stuk.

m. „Lotgevallen van Bodegraven." Schrift der 18de eeuw. 1 stuk.

n. Inventaris van de registers en stukken, behoorende tot de egisterkamer en den leenhove van Holland, en in 1580 door den riffier van die kamer Cornelis Oem te Utrecht, aan gecommitteeren uit de Staten van Holland afgegeven. Gelijktijdig afschrift.
Vgl. Cat. van Musschenbroek, blz. 139, n°. 168, en Cat. Phillipps, °. 3240, 1 deel.

o. Register op de memorialen van het Hof van Holland, 1428—

1468. Copie uit de 18de eeuw. Vgl. Cat. van Musschenbroek, blz. 139, n°. 163, en Cat. Phillipps, n°. 3239. 2 deelen.

p. Beschrijving van den inhoud der lade IV van de Charterkamer van Holland, na 1792 opgemaakt. Vgl. Cat. v. Musschenbroek, blz. 139, n°. 171, en Cat. Phillipps, n°. 3241. 1 deel.

q. Index op zekere, denkelijk door den Grooten Raad van Mechelen gehouden registers van ordonnantiën, commissies, placcaten en andere acten. Hs. uit het midden der 16de eeuw. Vgl. Cat. Phillipps, n°. 1140. 1 deel.

r. „Inventaris van de privilegiën, placcaten, ordonnantiën, edicten, statuten ende andere instrumenten etc. vervath in de X boecken van Houfflin." Hs. uit het laatst der 16de eeuw. Vgl. Cat. v. Musschenbroek, blz. 167, n°. 33, en Cat. Phillipps, n°. 3316. 1 deel in 4°.

s. Register van de brieven ingekomen bij de Staten-Generaal, 1664. Vgl. Cat. Phillipps, n°. 1067. 1 deel.

t. Chartularium van het Oude Mannenhuis te Gouda. Hs. op perkament uit de 16de eeuw. Vgl. Cat. van Musschenbroek, n°. 53, en Cat. Phillipps, n°. 3317. 1 deel in 4°.

u. Keurboek van Delft. Hs. uit het midden der 16de eeuw. Volgens aanteekening afkomstig van Meerman. Vgl. Cat. Phillipps, n°. 4253. 1 deel.

v. Handvesten van Delft, waarbij ook eenige keuren. Hs. uit de 16de eeuw. Volgens aanteekening afkomstig van de familie van der Meer. Vgl. Cat. Phillipps, n°. 7320. 1 deel.

w. Charters van de abdij Koningsveld, tusschen de jaren 1255 en 1569. 90 charters.

x. Charters van het klooster den Hem, tusschen de jaren 1387 en 1568. 169 charters en 2 bladen papier.

ij. Charters van Goudsche kloosters, tusschen de jaren 1324 en 1635. 121 charters en 36 bladen papier.

z. Charters van het klooster Steyn, tusschen de jaren 1391 en 1572. 39 charters en 7 bladen papier.

aa. Charters van het klooster te Schiedam, tusschen de jaren 1262 en 1571. 50 charters en 4 bladen papier.

bb. Charters van Leidsche kloosters, tusschen de jaren 1402 en 1576. 20 charters.

cc. Charters van Delftsche kloosters, tusschen de jaren 1385 en 1567. 29 charters en 10 bladen papier.

dd. Diverse Hollandsche charters, tusschen de jaren 1363 en 1775. 44 charters en 20 bladen papier.

ee. Belgische charters, tusschen de jaren 1423 en 1730. 43 charters.

ff. Fransche charters, tusschen de jaren 1585 en 1640. 3 charters.

gg. Engelsche charters, tusschen de jaren 1382 en 1583. 8 charters.

hh. Duitsche charters, tusschen de jaren 1290 en 1627. 3 charters.

ii. Italiaansche charters, 12.. en 1595. 2 charters.

kk. Mandement van surcheantie der tegen Joachim Ortel ingestelde processen, 2 Maart 1581. 1 charter.

ll. Erfelijke rentebrief van 20 Carolusgulden, ten laste van de beden van Brabant, kwartier van 's Hertogenbosch voor mr. Aart Coelbornier, 27 Juli 1536. 1 charter.

mm. Testament van Albert d'Auberger, heer van Vuilkoop, 20 November 1661. 1 stuk.

N°. 5. Uit het rechterlijk archief van Benschop:

Procuratiën om te verschijnen ter leenkamer van Vianen tot verhef van leengoederen, 1641, 1656, 1660, 1661, 1666. 5 stukken.

N°. 6. Aangeboden door mr M. Melvil baron van Lynden, te Utrecht:

Plan de l'Etat de la guerre des troupes de LL. HH. PP. messeigneurs les Etats Généraux des provinces Unies pour l'an 1758. 1 stuk.

N°. 7. Aangeboden door mr. J. A. G. te Utrecht:

Testament van Philips de Montmorency, Douay, 21 December 1566.
Brief van denzelfde aan mons. Domirin te Brugge, 27 April 1548.
Copie pardon voor de stad Haarlem, 27 Juli 1573.
Copie brief van den Hertog van Alva, 14 Februari 1573.
Copie pardon van den Koning, gepubliceerd te Antwerpen, 11 Juni 1574. Aan de ommezijde: Extract uit de punten die de Staten geproponeerd hebben aan Zijne Excellentie, 9 Juni 1574.
Copie missive van Valdes tijdens het tweede beleg van Leiden, 4 September 1574.

Copie remonstrantie aangeplakt voor het huis van den Hertog van Aarschot, 24 Maart 1576.
Copie missive op advertissement van den Prins van Oranje, gezonden uit Middelburg aan de Staten van Braband, 1 September 1576.
Copie relaas van de onderhandelingen te Huy, 18 Januari 1577.
Copie verbaal rapport omtrent de onderhandelingen te Huy met Don Jan van Oostenrijk, 20 Januari 1577. 11 stukken.

Van den Archivaris in de provincie Groningen.

N°. 8. *a.* Veertiende en vijftiende rekening van J. J. Cremers, rentmeester van Zijne Hoogheid den Prins van Oranje, wegens de tractementen en verdere inkomsten van Zijne Hoogheid als Stadhouder en Kapitein-Generaal van Stad en Lande en Drenthe, 1793 en 1794, met de bewijsstukken. 18 stukken.

b. Rekeningen van uitgaven, gedaan door den Secretaris van den Hoogen Zeekrijgsraad, als administreerende de gelden door den lande tot het doen van uitschotten en defroiementen toegestaan, met de bewijsstukken:

1°. beginnende 5 November 1799,
2°. opgenomen Augustus 1802. 198 stukken.

Van Gedeputeerde Staten van Zuidholland.

N°. 9. Aangeboden door den heer J. van Stralen te 's Gravenhage:

a. Verbaal van het verhandelde bij den Drost van het eerste kwartier in het departement Maasland, 16 April 1808—30 Juli 1809. 3 deelen.

b. Copieboek van geëxpedieerde brieven van gemelden Drost, 7 Juni—30 December 1808, met register. 1 deel.

c. Provisioneel verbaal van den Drost van het vierde kwartier in het departement Maasland, 8 Mei—28 Juli 1809. 1 stuk.

d. Copieboek der uitgaande brieven relatief gemeld vierde kwartier, 11 Mei—3 Juli 1807. 1 stuk.

e. Agenda van diverse particuliere stukken en missives relatief gemeld vierde kwartier, 7stukken.

Van den Archivaris der gemeente Utrecht.

N°. 10. Uit den boedel van mr. Kien, burgemeester aldaar, aangeboden:

a. Aanteekeningen omtrent het voorgevallene in Januari en Februari 1800. 11 stukken.

b. Copie Manifest van oorlogsverklaring van den Koning van Pruissen. Erfurt 9 October 1806. 1 stuk.

c. Geschiedkundig verhaal wegens het voorgevallene in de audientie door den Keizer gegeven te Breda, 6 Mei 1810. 1 stuk.

d. Extract resolutie van de Staten-Generaal, 5 Maart 1743.
Extract resolutie van de Staten van Utrecht? 25 April 1744.
Extract resolutie van den raad der Stad Dordrecht, 21 December 1742.
Lijst der tractementen en emolumenten van de ambtenaren en bedienden van het Hof van Holland, 1749.
Copie missiven van J. D. van der Capellen van de Poll. 5 stukken.

Van het Gemeentebestuur van Hardinxveld.

N°. 11. Afgestaan bij raadsbesluit van 6 December 1889, uit het gemeente-archief van Hardinxveld:

a. Kaart van zeker stuk land, gelegen in 't Zomerland van de Blaek op den grond van Moerkerken, toebehoorende den heer Cornelis de Rovere, geteekend door Mattheus van Nispen, 10 Juli 1682.

b. Kaart van zekere partijen landen gelegen buiten Simonshaven in den polder van Oud-Stompert, ten verzoeke van Cornelis Graswinkel, geteekend door Floris Jacobse, gezw. landmeter, 1627.

c. Kaart van zeker stuk land, liggende in het noorden in den polder van Oud-Bonaventura, toebehoorende aan juffrouw Alida de Rovere, geteekend door Abel de Vries, gezw. landmeter, 19 Juni 1698.

d. Kaart van zekere twee blokken lands mitsgaders van een wiel tusschen beiden, gelegen vast aan het dorp van Strijen, toekomende aan vrouwe Sophia van Beveren, geteekend door Johan van der Straten, 10 September 1669.

e. Kaart van de griend, genaamd de Quakels of Baljuwsgoed, gelegen bewesten het dorp van Werkendam, toebehoorende aan vrouwe Sophia van Beveren, geteekend door N. A. de Gelder, 1 September 1657.

f. Kaart van zekere partijen landen, gelegen buiten Simonshaven in den polder van Oud-Stompert, ten verzoeke van Cornelis Graswinkel, geteekend door Frans Jacobs, gezw. landmeter, 1627.

g. Schetskaart van landen gelegen onder Prinsland, den Ruigenhil en Standdaarbuiten.

Van den Archivaris der gemeente Nijmegen.

N°. 12. Aangeboden door mr. J. J. Smits te Arnhem, en afkomstig van J. M. Smits, in 1801 secretaris van den Ambassadeur Schimmelpenninck te Parijs, later secretaris van legatie aldaar:

a. N°. 1. Opgeplakte uittreksels uit verschillende Fransche couranten betreffende de onderhandelingen te Rastadt tusschen de Fransche Republiek en den Keizer, 1797—1799; met bijvoegsels en aanteekeningen van een lid der Nederlandsche legatie te Parijs.
N°. 2. Als voren, betreffende het vermoorden van de Fransche Ministers te Rastadt, met aanteekeningen, waarop volgt eene chronologische lijst der stukken betreffende het congres te Rastadt.

b. Brief van J. Vatz, commissaris der marine voor de Bataafsche Republiek te Lorient aan den Ambassadeur J. R. Schimmelpenninck te Parijs, 2 November 1801.
Brieven van den commissaris van de marine en koophandel te Rouen aan den secretaris J. M. Smits, 3, 11, 21, 28 December 1801.
Brieven van den commissaris te Nantes P. F. Heijnen aan denzelfde, 24 Januari 1802.
Brief van den Secretaris van Staat voor de Buitenlandsche Zaken aan denzelfde, 18 December 1802. 8 stukken.

c. Stukken rakende Indische zaken:
Copie memorie van het Comité tot den Oost-Indischen handel en bezittingen te Amsterdam, 28 December 1798. Secreet.
Brief van B. F. Liebeherr aan den Bataafschen Minister Schimmelpenninck.
Brief van Q. N., 23 Januari 1800.
Brief van S. J. Wiselius, 5 November, waarin eene copie memorie van consideratiën omtrent de onderhandelingen rakende aangelegenheden der O. I. Maatschappij, overgeleverd aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken, door het comité van O. I. handel, 26 Juni 1797.
Memorie betreffende het eiland St. Eustatius, Juli 1786.
Indication des principaux moyens à employer pour abolir l'excessive puissance maritime de l'Angleterre dans les Indes Orientales, 5 Novembre 1800.
Projet sur les colonies, s. d. 7 stukken.

d. Stukken rakende de onderhandelingen tusschen Frankrijk en Engeland in 1796.
Uitknipsels uit Fransche couranten. 1 stuk.

e. Copie memorie over de noodzakelijkheid van een nieuw systema

omtrent de consulaire agenten in de havens der Fransche Republiek overgeleverd door den Minister Blauw in Mei 1798. 1 stuk.

f. Copieën van diplomatieke nota's, van tractaten tusschen de Republiek der Vereenigde Nederlanden en de Bataafsche Republiek met verschillende vreemde Mogendheden, en van tractaten en wapenschorsingen door de Fransche Republiek gesloten. 77 stukken.

Van dr. E. van Rijckevorsel te Rotterdam.

N°. 13. Afkomstig uit de auctie van A. Eeltjes, boekhandelaar te Rotterdam, 17 Januari 1889, n°. 30:

Aanteekeningen omtrent de O. I. Compagnie en haren handel, waarschijnlijk opgesteld door een bewindhebber van eene kamer der O. I. Compagnie, omstreeks 1780. 1 deel in 8°.

Van mr. A. de Wit te 's Gravenhage.

N°. 14. Uit de papieren van den Vice-Admiraal Alexander Frederik Meurer:

a. Copie looporder voor het corps de bataille, gegeven door den Vice-Admiraal commandant en chef van 's lands vloot de Winter, 6 Juli, veranderd 17 Juli 1797. 1 stuk.

b. Aanteekeningen gehouden aan boord van 's lands schip van oorlog Jupiter, onder commando van den Vice-Admiraal H. Reyntjes, 6—11 October 1797. 1 stuk.

c. Rapport van den Schout-bij-nacht Meurer aan den Vice-Admiraal de Winter, 7—29 October 1797. 1 stuk.

d. Rapport van den Vice-Admiraal Reyntjes aan den Vice-Admiraal de Winter, na 11 October 1797. 1 stuk.

e. Extract uit een boek gehouden aan boord van 's lands schip de Jupiter door den constabel-majoor Frederik Oppel, 11 October 1797. 1 stuk.

f. Copie rapport aan het Comité tot de zaken der Marine, resideerende in den Haag, van de actie voorgevallen tusschen Camperduin en Scheveningen op 11 October 1797, (get.) H. Jacobson. 16 October 1797. 1 stuk.

g. Copie rapport aan den Schout-bij-nacht Meurer, zoo van den dag van den 11den October als daarna, zoo lange aan boord van de Jupiter geweest zijn, en tot mijn komst op de gedestineerde plaats van ons verblijf te Petersborough, (get.) J. van Nes, capt. luit., 13 November 1797. 1 stuk.

h. „Op wat gronden kan de overgave van de Jupiter condemnabel zijn", geschreven door Meurer. 1 stuk.

i. Minuut van een bericht van den Vice-Admiraal Meurer aan den Hoogen Zeekrijgsraad, zitting houdende in den Haag, tot onderzoek van het gehouden gedrag der commandanten en verdere officieren van 's lands schepen in de actie van 11 October 1797, ter voldoening aan de resolutiën van 16 en 18 Maart 1798. 1 stuk.

k. Copie sententie van den Hoogen Zeekrijgsraad in zake den overleden Vice-Admiraal Reyntjes, den Schout-bij-nacht F. A. Meurer en verdere officieren van 's lands schip Jupiter, 22 Augustus 1798. 1 stuk.

l. Aanteekeningen van den Vice-Admiraal Meurer nopens zijn loopbaan, Delft... 1808. 1 stuk.

m. Commissie van Willem de V^de, als Admiraal-Generaal van de Unie, voor Frederik Alexander Meurer, als extraordinaris kapitein ter zee, 21 Maart 1781, met zegel in roode was. 1 stuk.

n. Kennisgeving van den Agent van Marine aan F. A. Meurer van zijne promotie tot Vice-Admiraal, 11 Maart 1808. 1 stuk.

o. Brieven geschreven aan Meurer, door J. C. van der Hoop, 14 Juli 1793; Admiraal de Winter, 14 October 1808; C. Ruysch, 20 October 1808; J. L. van Panhuijs, 7 Juli 1808; J. H. van Kinsbergen, 27 October 1808. 5 stukken.

p. Copie Koninklijke decreeten van 30 Maart 1808, n°. 40 en 1 April 1808, n°. 6. 2 stukken.

q. Schema genealogicum (Duitsch, zonder data) 7 Juli 1749, met Hessisch regeeringszegel. 1 stuk.

r. Delfsche courant, 28 Mei 1808, n°. 64, handelende over de organisatie der Marine. 1 stuk.

Van den heer C. Goekoop Dz. te 's Gravenhage.

N°. 15. *a.* Copie memorie van J. Blanken Jzn. en A. F. Detmers, wegens oculaire inspectie en peilingen omtrent de tegenwoordige gesteldheid van het Brouwershavensche zeegat, 28 Februari 1794. 1 stuk.

b. Contract tusschen mr. Cornelis van Beveren en anderen om in eeuwige hure te verzoeken de gorzen gelegen zuidwaarts van de haven van Goedereede, om dezelve te benificieeren en bekwaam te maken om te bedijken, 1 Mei 1631. 1 stuk.

c. Appointementen van de Rekenkamer der domeinen van Holland wegens pacht van dijken en onbedijkte landen van het Zuidergors onder Goedereede, 29 Maart 1656 en 9 April 1658.

Resolutie van de hoofdingelanden van Nieuw-Westerlo tot het maken van eene sluis, 16 Juli 1665. 6 stukken.

d. Extracten uit het keurboek van Voorne, 1655.

Copie octrooi van de Staten van Holland, rakende het terechtzetten van leenmannen in Voorne, 5 October 1656. 6 stukken.

e. Copie requesten van de Staten van Holland met daarop verleende appointementen omtrent verschillende zaken, 1660—1665. 3 stukken.

f. Voorwaarden van verpachting der duinen in Westvoorne, door den rentmeester der domeinen, 15 April 1593, en nog eenige copieën omtrent domeinzaken. 7 stukken.

g. Copie privilegie voor de stad Goedereede over het verkiezen van de Magistraten, 23 Maart 1476.

Copie octrooi van de Staten van Holland, als voren, 4 October 1636.

Keur van den Magistraat van Goedereede op het vieren der Zondagen, 4 Maart 1616. 3 stukken.

Van mr. H. E. Kleijn te 's Gravenhage.

N. 16. *a* Leenbrieven van tuinen en erven onder Rijnsburg en Oegstgeest, gegeven door den stadhouder der leenen van de abdij van Rijnsburg, aan mr. Johan van Nispen, 1 Mei 1690 en aan Nicolaas Cruqius, 16 November 1726. 2 stukken.

b. Mandement van het Hof van Holland in een proces tusschen Corn. van Aelst en C. A. Lodewijks en de kinderen en erfgenamen van Daniël van der Snoek, 18 Februari 1679. 1 stuk.

c. Authorisatie en mandement van den Raad van Braband, ten behoeve van de minderjarige kinderen van J. van Varick, weduwe van A. Stappers te Breda, 1733. 1 stuk.

d. Copie accoord over de huizinge de Trompet onder Ginneken, 1690. 1 stuk.

e. Minuutbrief aan het Comité der domeinen in Bataafsch Braband, 29 Juni 1798. 1 stuk.

f. Liquidatiën van de inkomsten van het gouvernement van Breda voor Zijne Hoogheid, 1791, 1792. 2 stukken.

g. Transporten voor de gerechten van Zwijndrecht, 1697, 1722; Ridderkerk, 1692. 3 stukken.

Van den heer H. Gerlings te Amsterdam.

N°. 17. *a.* Copie sententie van den Raad van Justitie te Batavia tegen mr. Petrus Vuist, Gouverneur van Ceilon, 19 Mei 1732. 1 stuk.

b. Relaas van het gebeurde gedurende den slag van Doggersbank op 5 Augustus 1781, op het fregat Bellona, gecommandeerd door den kapitein ter zee G. van Harencarspel Dekker, die zooals blijkt dit relaas zelf heeft opgesteld.

Met eene aanteekening van gesneuvelden en gewonden en van de door het schip geledene schade. 1 stuk.

Blijkens n°. 214 der rollen van de Admiraliteit Amsterdam, fol. 225 was Hermanus Willem Gerlings van Haarlem, adelborst op dit schip.

Van den heer S. Belinfante te 's Gravenhage,

nagelaten door zijn broeder mr. J. J. Belinfante.

N°. 18. *a.* Resolutiën van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden betreffende Admiraliteitszaken, voornamelijk convooien en licenten, 1577—1586, copie, 1 deel.

b. Resolutiën als voren, rakende Buitenlandsche en Militaire zaken, 1660—1679, copie. 1 deel.

Van A. C. baron Snouckaert van Schauburg te 's Gravenhage.

N°. 19. *a.* Extract resolutie van den Raad van State, 22 Augustus 1710 (voor den heer Thesaurier-Generaal Hop).

Brief van den Prins van Oranje, Willem V, aan de Admiraliteit van Westfriesland in het Noorderkwartier, 11 Februari 1791.

Brief van den Minister van Marine, Vice-Admiraal comte Decrès aan den prefect maritime te Amsterdam, 4 Mei 1812.

Brief van den Minister van Financiën, duc de Gaëta, aan den Prins, Gouverneur-Generaal der Hollandsche Departementen te Amsterdam, 24 Februari 1813.

Brief van Ferdinand van Collen, Gedeputeerde te Velde, Soignies aan ?, 23 Augustus 1707.

Brief van Hendrik Fagel uit 's Gravenhage aan ?, 7 Juni 1755.

Brief van prof. H. C. Cras aan mr. R. J. Schimmelpenninck, advocaat te Amsterdam, 18 Februari 1798.

Brief van denzelfde aan de Brune, advocaat, id ?, 13 November 1802.

Circulaire du Général-en-chef de l'Etat-Major au quartier-général à Gorcum, 21 Novembre 1795.

Brief van de Kock aan Mons. Humbert, capitaine de génie au service de la République Batave à Tunis, 20 Janvier 1808. 10 stukken.

b. Kaart van de vestingen Kortrijk en Menen en van den loop der rivieren daaromtrent, Maart 1702.

Plan van de vesting Trier, belegerd door de Spaansche-Keizerlijke troepen en die van de geallieerden, September 1675.

Kaart van de bewegingen der geallieerde legers, gedurende het beleg van Namen, 1695, (gedrukt)

Plan van St. Verrant met de circumvallatie-linie en den aanval door den Prins van Oranje, 6 September 1710, (gedrukt). 4 stukken.

Namens de erfgenamen van den heer W. graaf van Limburg Stirum te 's Gravenhage.

N°. 20. Correspondentiën en aanteekeningen van Leopold, O. J. H. en W. graven van Limburg Stirum over militaire zaken, 1815, 1832, 1838, 1840. 36 stukken.

Van den heer R. A. van Zuijlen, Oud-Archivaris van 's Hertogenbosch.

N°. 21. Commissie van Willem de V^de^, Prins van Oranje, voor mr. Gerard Willem Motman tot Drossaard en schout van zijne vrijheid Rosendaal en heerlijkheid van Nispen, 26 April 1766. 1 stuk.

Van den heer James de Fremery te Leiden.

N°. 22. Photographische afdruk van een zegel van de abdij van Mariënweerd. 1 stuk.

B. Aangekocht:

Van den boekhandelaar Martinus Nijhoff te 's Gravenhage.

N°. 23. Ter auctie van 22 Maart 1889:

a. Register van dijkbrieven, privilegiën, sententiën en andere stukken, rakende het Hoogheemraadschap van de Vijfheerenlanden, 1284—1739, met index. 1 deel.

b. Beschrijving van de kusten des Persiaanschen golffs en derselver bewoonders, geadresseerd aan Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, met kaart. 2 stukken.

N°. 24. Ter auctie van 4 April 1889:

a. Brieven van de Regentes Princes Anna aan de Admiraliteit van het Noorderkwartier, 13 Augustus 1755 en 6 Januari 1756.

Appointement van dezelfde op een request van Adriaan van Griend om abolitie van een crimineel vonnis van het Hof van Holland, 20 Maart 1758.

Brief van dezelfde aan een raadsheer, 7 Mei. 4 stukken.

b. Brieven van Nederlandsche zeeoversten; Philips van Almonde, 1683, 1705; F. S. graaf van Bylandt, 1798; Gelleyn Evertsen z. d.; Marinus Hollaer, 1627; Jan Hendrik van Kinsbergen, 1781, 1790; Joost de Moor, 1627; P. H. Reynst, 1763, 1784; C. Schrijver, z. d.; Gerrit Verdooren, 1809; C. H. Verheull, 1794; Roemer Vlacq, 1769; W. van Wassenaar, 1764; J. W. de Winter, 1799; G. Zoete, gen. Haultain, 1628; aan de Admiraliteiten en het latere Departement van Marine. 18 stukken.

c. Brieven van zeeofficieren: J. C. Baak, 1859; de Casembroot, 1858; W. A. Bake, 1833; O. W. Gobius, 1835; J. C. Koopman, 1833; E. Lucas, 1833; A. W. de Man, 1847; J. C. Rijk, 1815. 8 stukken.

N°. 25. Ter auctie van 26 November 1889:

Stukken betreffende het proces gevoerd tusschen de stad Appingedam en de stad Groningen, over het stapelrecht, waarin bij acte van de Staten-Generaal van 12 November 1610 tot rechters waren benoemd:

Dr. Frederik van den Sande, Rombout Hoogerbeets, Cornelis van der Mijle, mr. Hugo Grotius en Johan Wulffs, met eigenhandige aanteekeningen van Hugo de Groot. Fol. 1—191.

Allerlei minuten van Hugo de Groot betreffende verschillende onderwerpen. Fol. 292—313

Stukken betreffende een kerkelijk geschil in de stad Goes, over de electie van kerkmeesters en de bevoegdheid der kerkedienaren, 1612, 1613. Fol. 314—328.

Stukken in zake Waarsluiden en gezworens van Almkerk, eischers, ca. de hoofdingelanden, geërfden, hooge waarsman en gezworens van Andel en Giessen, over het maken van een nieuwe brug over de Alm, 1611. Fol. 329.

Alles met eigenhandige ontwerpen en aanteekeningen van de Groot. 1 deel.

Van de boekhandelaars W. P. van Stockum & Zoon te 's Gravenhage.

N°. 26. Ter auctie van 22 Februari 1889:

a. Brief van Maximiliaan van der Aa aan de Staten-Generaal?, 3 Juni 1595. 1 stuk.

b. Rapport van Willem Boreel, Albert Sonck, Epeus van Aylva tot Yellum, Extraordinaris Envoyés naar Zweden, 1640. 1 deel.

c. Brief van Jacob Cats, Raadpensionaris van Holland aan den Prins van Oranje, 15 Juni 1646. 1 stuk.

d. Brief van Barthold Ernst, grifffier van het Hof van Holland aan den Magistraat van Ysselstein, 21 April 1566. 1 stuk.

e. Scheepsbrief van Frederik Willem Keurvorst van Brandenburg, voor Lourens Zoetelink en zijn schip de Fortuin. 1 stuk.

f. Abolitie door de Regentes Princes Anna van Engeland, van eene sententie van den krijgsraad ten laste van Jacob Meilly in garnizoen te Woerden, 5 Augustus 1755. 1 stuk.

g. Quitantie van Philips graaf van Hohenlo, voor zekere som in mindering van zijn tractement, 17 Juni 1595. 1 stuk.

h. Brieven van Willem van Merode burgemeester van Mechelen, aan Elbertus Leoninus, Cancelier van Gelderland, 14 Mei, 23 November 1578, 26 Januari, Maart 1579. 5 stuks.

i. Brief van den glasschilder Gerard Meulen, aan de Graaff van Zuid-Polsbroek, 30 Juli 1692. 1 stuk.

k. Brief van Karel Prins van Nassau-Weilburg, aan den Ambassadeur Hendrik Hop te Londen, 30 December 1760. 2 stukken.

l. Brief van Johan van Oldenbarnevelt aan Frederik van Dorp, colonel. 2 April 1599. 1 stuk.

m. Bul van Paus Sixtus V, waarbij de aan de kloosters van St. Agatha te Delft en van St. Ursula te Schiedam verleende exemtie wordt ingetrokken, 1483. 1 stuk.

n. Brief van Joachim van Wicquefort aan François van Aerssen van Sommelsdijk, 9/19 Mei 1631. 1 stuk.

o. Brief van Jan de Withem aan den Prins van Oranje, 8 Juli 1580. 1 stuk.

p. Stukken betreffende het voor den Raad van Justitie te Batavia gevoerde crimineel proces tegen den afgetreden Gouverneur-Generaal Adriaan Valckenier, wegens ambtsverkoop en het ombrengen der Chinezen, sedert zijne gevangenneming aan de Kaap de Goede Hoop, op 25 Januari 1742 tot zijnen dood op 20 Juni 1751.
Zie de Jonge: „De opkomst van het Nederlandsch gezag over Java". IX, p. 91 en verv. 392 stukken.

q. Register van brieven aan den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië Adriaan Valckenier, 1738—1739. 1 deel.

Van den boekhandelaar A. Eeltjes te Rotterdam:

N°. 27. Ter auctie van 17 Januari 1889:

a. Verbaal van het in beslag nemen der brieven van Adrianus Junius te Delft, 12—14 Juli 1587. 6 stukken.

b. Verhaal van de handelingen van het twaalfjarig bestand, 1611. 1 deel quarto, gecartonneerd.

c. Brief van de Staten-Generaal aan de Admiraliteit van Zeeland, 26 September 1631. 1 stuk.

d. Aanteekeningen uit de notulen van de Admiraliteit te Amsterdam, 1779—1782. 1 stuk.

e. Zeilorders en rangschikking van de vloot bij Kamperduin, 6 Juli 1797. 1 stuk.

f. Sententie van den Grooten Raad van Mechelen in het proces tusschen den curator van den sterfhuize van den Marquis van Veere en Vlissingen en Maximiliaan van Cruiningen, 15 April 1579, en eenige stukken rakende dit proces. 5 stukken.

g. Brief van Hieronimus van Beverningk, 12 Mei 1674. 1 stuk.

h. Brieven van A. van Borssele van Geldermalsen, 1703. 2 stukken.

Van den boekhandelaar S. L. van Looij te Amsterdam:

N°. 28. *a.* Dagboek van Jan Jansz.
Aanteekeningen wegens de Doopsgezinde gemeente te Westzanen, loopende van Januari 1651—1 Januari 1658. 1 deel in quarto,

b. Dagboek van Hugo Huijgensz. van Rijck, wonende te Delft en Cornelis Huijgensz. van Rijck, gehouden wegens hunne reis uit Delft naar het Heilige Graf te Jerusalem, 10 Mei 1561—25 Maart 1562. 1 deel in 12°.

Van de boekhandelaars Frederik Muller & C°. te Amsterdam:

N°. 29. Brieven van en aan jhr. Joan Derck van der Capellen van de Poll.
Deze correspondentie was door bovengemelde firma aangekocht in de auctie van den boekhaudelaar P. Gouda Quint te Arnhem in Maart 1889.

a. Briefwisseling met verschillende personen, waaronder met C. W. Bentinck (zwager van v. d. C.), G. Erkelens, Th. Cushing, W. Livingston (Gouverneur van New-Jersey), Trumbull (Gouverneur

van Connecticut), de Fizeaux (bankier), Ph. Hawkins, Stephen Sayre, den kolonel Diriks, commodore A. Gillon, John Adams, Hendr Hooft Dsz., burgemeester van Amsterdam, A. van Beverhoudt, J. Dupuy, prof. van der Marck, G. N. Heerkens, P. Vreede enz. 1770—1784.

Deze brieven zijn in 1879 door mr. W. H. de Beaufort uitgegeven in de werken van het Historisch Genootschap te Utrecht. 69 stukken.

b. Briefwisseling met onderscheidene personen in Amerika betreffende de betrekkingen met Amerika, den Amerikaanschen vrijheidsoorlog en andere onderwerpen, waaronder met B. Franklin, (Amerikaansch Minister te Parijs), G. Erkelens, Jon. Trumbull (Gouverneur van Connecticut), H. Gates, John Adams, W. Livingston (Gouverneur van New-Jersey), G. Washington en anderen, 1770—1783. 23 stukken.

c. Brieven van en aan den Amerikaanschen kaper-kapitein Paul Jones en dr. Rich. Price, 1778—1779. 15 stukken.

d. Brieven van den kolonel J. G. Dirks en J. G. Tegelaar, koopman te Amsterdam, over den Engelsch-Amerikaanschen oorlog, 1779—1783. 17 stukken.

e. Brieven van Stephen Sayre, Adr. Valck, Jan Nieuwland en anderen, 1781—1783. 9 stukken.

f. Copie advies van J. D. baron van der Capellen, heer van de Poll, over het leenen der Schotsche brigade aan den Koning van Engeland, gedurende den Amerikaanschen opstand; extract resolutie van de Staten van Overijssel daarover, 14 Maart 1776 etc. 6 stukken.

g. Briefwisseling met den hertog de la Vauguyon, gezant, en den heer de Berenger, secretaris der Fransche legatie te 's Hage, 1780—1784. 22 stukken.

h. Briefwisseling met den baron de Breteuil, Minister van het Huis des Konings van Frankrijk, 1781—1784. 15 stukken.

i. Brief van v. d. C. aan de „Post van den Neder-Rhijn", betreffende de alliantie met Frankrijk, 8 Februari 1784. 1 stuk.

k. Pleitrede van v. d. C. voor eene alliantie met Frankrijk aan de Ridderschap en Steden, de Staten van Overijssel, z. pl. of j. 1 stuk.

l. Bedenkingen van v. d. C. omtrent den voorslag namens Over-

ijssel bij de bondgenooten te doen over versterking van de landmacht, z. d., 8 stukken.

m. Concepten van adressen opgesteld door v. d. C. aan de Staten van Overijssel over het in goeden staat brengen en completeeren van de zeemacht, z. d., 4 stukken.

n. Briefwisseling met de inwoners van Deventer, waaronder prof. Ruckersfelder, dr. Besier, prof. Driessen, mr. G. D. Jordens en anderen, 1782—1783. 38 stukken.

o. Informatiën rakende de vexatiën ten platten lande van Overijssel, inzonderheid over de afschaffing der drostendiensten, 1774—1783. 49 stukken.

p. Stukken betreffende het proces over de drostendiensten in Overijssel, 1778—1783. 25 stukken.

q. Stukken, rakende het regeeringsreglement voor Overijssel, 1783. 8 stukken.

r. Brieven van en aan v. d. C. over de splitsing der Provinciale Commissiën en het recht van de jacht, 1783—1784. 16 stukken.

s. Copie missive van de steden Deventer, Kampen en Zwolle aan de Staten van Holland, betreffende het geschil over het recht van overstemming, z. d., 3 stukken.

t. Concepten van brieven aan den Prins van Oranje, en andere stukken door v. d. C. eigenhandig geschreven, betreffende het recht tot admissie in de Ridderschap, z. d., 9 stukken.

u. Consideratiën omtrent een middel om buiten kosten van de provincie Overijssel, den tegenwoordigen toestand van een groot gedeelte der eigenaren en ingelanden van den polder Mastenbroek te verbeteren; z. d., 1 stuk.

v. Lofgedicht, geschreven door C. P. Chastelein bij het vertrek van v. d. C. uit Leiden, 2 Augustus 1783.
Briefje van L. J. Pavant, betreffende het vervaardigen van een borstbeeld, z. d., 2 stukken.

w. Concepten van adressen door v. d. C. geschreven, waarin de gilden der stad Zwolle aan den magistraat verlof verzoeken om een Genootschap van wapenhandel op te mogen richten, met andere daarop betrekking hebbende stukken, z. d., 4 stukken.

x. Zwolsch-Vrijkorps-schutterslied, 30 September 1783, en Mijn voor Vrijheid en Vaderland gewapende medeburgers, 11 October 1783. Liederen met muziek, door J. F. Kuhl opgedragen aan v. d. C. 2 stukken.

ij. Toespraak van D. v. d. Bos, sergeant bij het exercitiegenootschap: Pro Patria et Libertate te Utrecht, den 19 Juli 1783 tot v. d. C. gericht, bij zijn bezoek aan Utrecht en aan het genootschap. 1 stuk.

z. Concept van een adres aan de Staten van Overijssel, geschreven door v. d. C. over de vrijheid van drukpers, z. d. 1 stuk.

aa. Copie request van Janna G. ter Ellen te Oldenzaal aan de Staten van Overijssel, betreffende een in 1765 tegen dr. Bern. Hommels aangelegd proces van trouwbelofte. 1 stuk.

bb. Beoordeeling van S. Stijls Bloei der Vereenigde Nederlanden, door v. d. C. geschreven, z. d. 1 stuk.

cc. Remarques op Tirions kaartje van Overijssel, door v. d. C. geschreven, met een geteekend kaartje van het „Rigterampt van Delden", z. d. 1 stuk.

dd. Brieven en stukken, de meeste geschreven door v. d. C., meerendeels zonder adres of jaartal, betreffende zoo politieke als andere onderwerpen. 40 stukken.

N°. 30. Ordre de bataille de l'armée des alliés en Flandre, l'année 1744. 1 stuk.

Van den koopman Leest te 's Gravenhage.

N°. 31. *a.* Brieven van den Raadpensionaris mr. Pieter Steyn, 1754—1761. 7 stukken.

b. Extracten uit de resolutiën van bewindhebberen der West-Indische Compagnie, een brief van de kamer Amsterdam derzelve Compagnie, enz., 1652—1654. 9 stukken.

c. Admissie van het Hof van Holland voor Adrianus Tollus als landmeter, 18 Mei 1801. 1 stuk, op perkament.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oyen te 's Gravenhage.

N°. 32. Brieven van scheepsbevelhebbers en andere officieren van de vloot: Pieter Meess 1629, de Munter 1641, Cornelis Jesen 1641, J. van Reijgersberg 1678, J. A. Hodenpijl 1706, J. van Deurs 1707, W. Brienen 1722, Jacob Ockerse 1739, Willem de Clerck 1786, Jacob Evertsen de Jonge z. d. en anderen, gericht aan de Admiraliteit, waarschijnlijk allen aan die van Zeeland.
Inventaris van 's lands goederen te Zierikzee berustende, 10 Januari 1791. 28 stukken.

N°. 33. *a.* Brief van den Stadhouder Willem IV over de behandeling van deserteurs, 17 Augustus 1750. 1 stuk.

b. Brief van den Stadhouder Willem V aan den Raad van State, 22 November 1774, en een aan den Col. Schouster te Breda wegens de opening van de Schelde, 13 April 1791. 2 stukken.

c. Patenten (orders wegens hun garnizoen) voor verschillende ingenieurs gegeven door den Stadhouder Willem IV, de regentes Prinses Anna en den Stadhouder Willem V, 1748—1794. 8 stukken.

d. Lijst der dooden en gekwetsten in den slag van Malplaquet op 11 September 1709. 1 stuk.

e. Stukken betreffende het garnizoen te Namen, waaronder brieven van den gouverneur Coleyar 1736, graaf Kaunitz-Pitsberg 1745, gouverneur J. E. Burmania 1751, minister Cobenzel 1759, graaf Starhemberg 1770.

Extract resolutiën van de Staten-Generaal en van den Raad van State, 1740—1745, 1782. 22 stukken.

f. Brieven van den generaal-majoor J. H. Bedaulx, commandeur van de forten op de Schelde, 1774 en 1775, en den colonel-ingenieur Dumoulin, 1776. 3 stukken.

g. Eenige gedrukte tractaten, placcaten, enz. 11 stukken.

h. Brieven aan hoofdofficieren van de genie: den directeur der fortificatiën, luitenant-kolonel, later directeur-generaal Kraijenhoff 1799—1808, luitenant-kolonel-ingenieur te Bergen op Zoom J. G. Siderius 1807—1810, kolonel-directeur J. J. de Freytag 1796—1803, generaal-majoor commandant van de genie in de hoofdstad Croiset 1809, 1810, luitenant-kolonel te Bergen op Zoom Spelevelt 1809.

Brieven van verschillende officieren van de genie, 1797—1810. 39 stukken.

i. Brief van den schout-bij-nacht Gerrit Verdooren, 18 Juni 1809. 1 stuk.

k. Brief van den Minister van Financiën aan den Minister van Oorlog te Parijs, 19 Prairial An 10. 1 stuk.

l. Brief van den Minister van Oorlog, duc de Feltre, aan den Prins-Stedehouder van de Hollandsche departementen, duc de Plaisance, 9 Juni 1812. 1 stuk.

m. Brieven aan verschillende militaire autoriteiten: de Man, chef van het depôt van Oorlog te Amsterdam 1811, colonel Prudhomme, directeur der fortificatiën te Amsterdam 1811, colonel Paris, directeur als voren 1811—1813, directeur der fortificatiën te Maastricht 1806—1811, commandant der genie te 's Hertogenbosch 1810, Pre-

sident voor de verdediging van het eiland Walcheren 1806. 44 stukken.

n. Brieven van verschillende Fransche officieren, zonder adres, 1807—1812. 10 stukken.

o. Copie decreten van Keizer Napoleon, 19, 28 December 1811 en 5 Maart 1812. 3 stukken.

p. Brieven aan den generaal Kraijenhoff, gouverneur van Amsterdam, later inspecteur-generaal van de genie, 1814—1817. 4 stukken.

q. Brieven aan den luitenant-generaal Croiset, directeur der fortificatiën, waarbij twee van den hertog van Wellington, 1817—1819. 4 stukken.

r. Brieven aan de directeurs van de verschillende directiën der fortificatiën: generaal-majoor Siderius, 2de directie Zutphen 1821—1823, majoor van der Wijck en kolonel Hennequin, 3de directie Gent 1815—1827, generaal-majoor van der Plaat, 4de directie Antwerpen 1819—1823, luitenant-generaal Croiset, 5de directie Maastricht 1830, luitenant-generaal Evers, 6de directie Namen 1817—1825, generaal-majoor de Man, directeur van het Archief van Oorlog en het Topographisch Bureau, 1822, 1823. 37 stukken.

s. Brieven aan den kolonel Ninaber, directeur van de derde fortificatie-directie te Vlissingen en aan den kolonel van der Wijck van de vierde te Willemstad, 1831—1840. 18 stukken.

t. Verschillende brieven van militaire autoriteiten, 1814—1841. 31 stukken.

N°. 34. *a.* Liquidatiën van den drossaart van Ysselstein Johan Vultejus met den schout en den rentmeester aldaar, 1730—1748. 44 stukken.

b. Liquidatiën van denzelfde met den burgemeester 't Hoen aldaar, 1730—1738. 7 stukken.

c. Liquidatie van denzelfde met den schout van Benschop, 1748. 5 stukken.

C. IN BRUIKLEEN ONTVANGEN:

Van den Minister van Koloniën.

N°. 35. Uit de gouvernements-bibliotheek der kolonie Suriname:

a. Journaal van Carel Emilius Hendrik van Cheussee, Gouverneur der kolonie Suriname, 15 November 1728—2 Februari 1734.

b. Journaal gehouden door . mijn Joan Raye gaande voor Gouverneur naar de Collonie van Suriname, in den jaere onses Heere 1735", 20 December 1735—29 Maart 1738.

c. Journaal gehouden gedurende het gouvernement van Zijne Excellentie den Gouverneur Sir Charles Green, 6 Mei 1804—12 Maart 1808.

d. Journaal gehouden gedurende het gouvernement van graaf Charles Ferdinand Bentinck, 5 Mei 1809—8 November 1811.

Van jhr. H. Teding van Berkhout te Haarlem.

N°. 36. Uit zijne familiepapieren:

I. *Familie van Heemskerck:*

a. Losse genealogische aanteekeningen enz. 22 stukken.

b. Aanteekeningen omtrent het geslacht van Heemskerck uit de „Chronijcke van Willem van Gouthoven" en uit „Een oudt boek van den Adel van Hollant". 1 stuk.

c. Genealogische lijst van Heemskerck, ± 1290—1682. 1 stuk.

d. Genealogische lijst van Heemskerck, Pauw enz. 1 stuk.

e. Prosopopeia Heroïca Herois Heemskerckii ofte Helden-selfspraecke van den Admirael Heemskerck. Copie. 1 stuk.

f-h. Genealogische aanteekeningen, 3 verzamelingen. 46 stukken.

i. Genealogie van Heemskerck door Johan van Heemskerck, 1651, met de bijzonderheden uit de Kronijk van Gouthoven, enz. enz. 1 deel.

k. Handschrift, bevattende den inhoud van p. 1—80, genealogie van Jan van Heemskerck. 1 deel.

l. Handschrift, bevattende den inhoud van p. 1—80, genealogie van Jan van Heemskerck, met vervolg, door Cornelia Pauw, 1705. 27 vellen en 1 katern.

m. Groote genealogie van de geslachten van Heemskerck (met index) en Pauw. 7 katerns.

n. Groote genealogie (in fol.) van het geslacht van Heemskerck, met afbeelding van wapen en vertaling van het adelsdiploma van Keizer Leopold. 37 katerns.

II. *Coenraad van Heemskerck*, gehuwd met Cornelia Pauw:

a. Copie van resolutiën, instructiën en van missives van de Staten-Generaal betreffende de politieke commissiën, 1673, 1674. 1 deel.

b. Declaratiën wegens de commissiën door Coenraad van Heemskerck, ten dienste van de Staten-Generaal bekleed, 1673—1701. 1 deel.

c. Commissie van de Staten-Generaal aan Coenraad van Heemskerck en Gerard Hamel Bruynincx om, in vereeniging met den Duitschen Keizer en den Koning van Spanje, met den Koning van Denemarken, den Keurvorst van Brandenburg en den Vorst van Luneburg, een tractaat van alliantie en defensie aan te gaan, 7 April 1674.

Instructie van Coenraad van Heemskerck als Extra-ordinaris Gedeputeerde van de Staten-Generaal bij den hertog van Villa Hermosa, Gouverneur der Spaansche Nederlanden, 21 Mei 1675.

Extract uit het Register der Resolutiën van de Staten-Generaal, inhoudende „het nemen van afscheyt" van Coenraad van Heemskerck bij zijn vertrek als Extra-ordinaris Envoyé aan den Koning van Spanje, 23 Mei 1680.

Extract uit het Register der Resolutiën van de Staten-Generaal, waarbij aan Coenraad van Heemskerck, na rapport van zijn wedervaren aan het Spaansche Hof, dank wordt betuigd voor de vervulling van zijne commissie, 29 November 1686.

Paspoort van de Staten-Generaal aan Coenraad van Heemskerck, voor zijne reis naar Hamburg of Altena, tot bijwoning van de conferentiën over het bijleggen der geschillen tusschen den Koning van Denemarken en den Hertog van Holstein, 28 April 1689.

Paspoort van de Staten-Generaal aan Coenraad van Heemskerck, voor zijne reis naar den Keizer, 4 April 1690.

Extract uit het Register der Resolutiën van de Staten-Generaal, waarbij de financieele zaken voor Coenraad van Heemskerck als gezant bij den Keizer worden geregeld, 15 April 1690.

Commissie van de Staten-Generaal en den Koning van Groot-Brittannie aan Coenraad van Heemskerck als Ambassadeur extraordinaris en plenipotentiaris aan het Turksche Hof, om als bemiddelaar op te treden tusschen het Duitsche Rijk en zijne bondgenooten en de Porte, 21 Juni 1694. 8 stukken.

d. Copie van den Latijnschen Brief en van het Diploma van Keizer Leopold, waarbij Coenraad van Heemskerck en zijne nakomelingen tot graven van het H. Roomsche Rijk worden benoemd, 12 December 1697, met vertaling. (Gebonden in een band met paarsch fluweel). 1 deel.

e. Beschrijving in het Fransch van den intocht der heeren van Heemskerck en van Odijk als gezanten van de Staten-Generaal te Parijs, 24 Augustus 1698, door de Veneroni. 1 stuk.

f. Mandement van Reinier en Coenraad van Heemskerck onder benefice van inventaris in den boedel van Gerard van Heemskerck, 9 Maart 1689.
Mutueel testament van Coenraad van Heemskerck en Cornelia Pauw, 9 Mei 1690.
Testament van Cornelia Pauw, 5 Augustus 1720, met acte van opening 2 Juli 1725. 3 stukken.

III. *Reinier van Heemskerck*, broeder van Coenraad van Heemskerck.

a. Academische bul van de Universiteit te Orange, voor het doctoraat in de beide rechten, 3 November 1663. 1 stuk.

b. Testament, 22 December 1689, geopend 22 Februari 1690. 1 stuk.

IV. *Gerrit van Heemskerck*, broeder van Coenraad van Heemskerck.

a. Benoeming door den Prins van Oranje tot ritmeester in plaats van den ritmeester Dirck van Heemskerck, 15 September 1673.
Commissie als ritmeester door de Staten-Generaal, 22 Januari 1674, met bevestiging door den Prins van Oranje 2 stukken.

b. Commissie als ritmeester door de Staten-Generaal in plaats van den heer van Rijnenburgh, 8 Februari 1680, met bevestiging door den Prins van Oranje. 1 stuk.

c. Demissie als ritmeester door den Prins van Oranje, 26 Juni 1684. 1 stuk.

V. *Hillegonda Cornelia van Heemskerck*, dochter van Coenraad van Heemskerck.

Testamentaire beschikkingen, 10 April 1741. 3 stukken.

VI. *Willem van Schuylenburg.*

a. Academische bul van de Universiteit te Orleans, voor het doctoraat in de beide rechten, 21 November 1665. 1 stuk.

b. Commissie als secretaris-griffier van den Prins-Stadhouder, 8 Januari 1685, in plaats van Philippus Theodorus Tollius.
Commissie als raad-ordinaris en rekenmeester door den Prins-Stadhouder, 26 October 1688, in plaats van Constantijn Huygens. 2 stukken.

c. Commissie als hoofdingeland van Delfland, gecommitteerde van den Prins, 10 Mei 1687. 1 stuk.

d. Benoeming tot burger van Nijmegen, 22 Mei 1689. 1 stuk.

e. Decharge van de bewaring van effecten van den Hertog van Portland, 25 September 1699. 1 stuk.

f. Verschillende financieele stukken. 8 stukken.

VII. *Cornelis van Heemskerck*, zoon van Jean Henry van Heemskerck (zoon van Coenraad van Heemskerck).

a. Extracten-doopregister, 18 Juni 1724. 3 stukken.

b. Admissie als advocaat bij het Hof van Holland, 24 Augustus 1751. 1 stuk.

c. Acte van donatie en schikking der begrafenisordre, 19 Februari 1769. 1 stuk.

d. Koopcontracten van een huis te 's Gravenhage, 1629, 1727, 1771, met kwitantiën. 8 stukken.

VIII. *Coenraad van Heemskerck*, zoon van Jean Henry van Heemskerck en Anna Petronella van Schuylenburg, gehuwd met Agnes Margaretha Albinus.

a. Particuliere brieven en documenten, kwitantiën. 36 stukken.

b. Stukken betreffende de onder curateele stelling van Anna Petronella van Schuylenburg, 2 Augustus 1764. 28 stukken.

c. Stukken betreffende de voogdij over de kinderen van A. A. des Villattes (gehuwd met Anna Petronella van Heemskerck, zuster van Coenraad). 7 stukken.

d. Stukken betreffende den boedel van Anna Petronella van Schuylenburg (gestorven 21 Januari 1766). 26 stukken.

e. Stukken in verband staande met de curateele over Coenraad van Heemskerck (onder curateele gesteld 1 Februari 1769). 62 stukken.

f. Stukken betreffende den boedel van Agnes Margaretha Albinus (gestorven 5 December 1773). 30 stukken.

g. Stukken betreffende den boedel van Coenraad van Heemskerck (gestorven 21 April 1787). 29 stukken.

h. Documenten betreffende de kinderen van Coenraad van Heemskerck. 23 stukken.

IX. *Familie Albinus.*

Testamentaire beschikkingen, inventarissen, acten van scheiding en deeling, rekeningen en verantwoordingen betreffende de boedels van leden der familie Albinus. 38 stukken.

X. *Jean Henry van Heemskerck*, zoon van Coenraad van Heemskerck, gehuwd met Geertruyd Cornelia Testart.

a. Kwitantiën, 1757—1759. 14 stukken.

b. Papieren betreffende het majoraat enz. 4 stukken.

XI. *Familie Testart en aanverwante geslachten.*

a. Genealogische aanteekeningen van de familie Testart en aanverwante geslachten, waaronder commissies en huwelijkscontracten, 17de en 18de eeuw. 30 stukken.

b. Familie-papieren *Testart*
meerendeels huwelijkscontracten, 1641—1692. 15 stukken.

c. Familie Testart, testamentaire beschikkingen en procuratiën, 18de eeuw. 5 stukken.

d. Huwelijkscontract en testamentaire beschikkingen, 1737, 1745, 1775, 1776 en rekeningen van inkomsten en uitgaven 1770—1777 van- en betreffende Elbert Testart, gehuwd met Anna Margaretha Fannius. 18 stukken.

e. Familie Fannius:
Huwelijksvoorwaarden, testamentaire beschikkingen, acten van scheiding en deeling enz., 17de en 18de eeuw. 10 stukken.

f. Genealogie *familie Guldewagen.* 1 stuk.

g. Genealogie *familie Slicher.* 1 stuk.

h. Familiën *Guldewagen* en *Slicher:*
Testamentaire beschikkingen, acte van scheiding en deeling, 18de eeuw. 10 stukken.

i. Diversen, gevonden bij de papieren der familiën Testart, enz. 10 stukken.

XII. *Willem van Heemskerck.*

a. Aanstelling van den adelborst W. van Heemskerck onder kapitein van Son. 26 Mei 1786.
Aanstelling tot 1ste luitenant, 28 Mei 1790. 2 stukken.

b. Verhaal omtrent een zeegevecht met Spaansche schepen en krijgsgevangenschap te Cadix, 1793 (in het Fransch). 2 stukken.

c. Papieren betrekking hebbende op het verblijf van W. van Heemskerck als kapitein van eene compagnie kanonniers te Nantes en vertrek van daar.

Fransche paspoorten enz., 1793, 1794, 1795. 15 stukken.

d. Deensche en Hollandsche paspoorten voor eene reis van Koppenhagen naar Amsterdam, 25, 26 Augustus 1797. 2 stukken.

e. Stukken betreffende het commando van den schooner Pegasus en de overgave van dat schip aan de Engelschen, 1799, 1800, 1802.

Rekening-Courant, 1798—1800. 9 stukken.

XIII. Diversen. 22 stukken.

D. GECOPIEERD:

Naar de handschriften van Arnout Gijsels, in de Hof- und Landesbibliothek te Karlsruhe:

N. 37. *a.* Uit n°. 463: „Copieboek ende vervolch der Generale brieven sedert 24 September Anno 1633 tot 27 April 1635."

Folio 117 v°. Brief van Arnout Gijsels aan Brouwer, kasteel Victoria, 27 April 1635.

b. Uit n°. 476: „Journalen van gedane tochten die bij den Gouverneur Artus Gijsels sijn gemaact in Amboyna."

Folio 172: Vertooch over de gebeurtenissen op Ambon onder hem en de latere gouverneurs.

Folio 176: Brief aan ? van 22 October 1670 onderteekend Aernout Gijsels van Lier, gewezen ordinaris raet Gouverneur en Directeur te Amboina.

c. Uit n°. 495: „Copyen van contracten, wegens de Ed. Heeren Bewindhebberen der Vereenigde Comp. met diverse princen en potentaten gemacct in de Indien."

Folio 12*b*: Contract met Calicut, (door Cornelis Jacobz. Breekvelt en Hans Bullaert gesloten) z. j. 1610?

Folio 34: Informatie van den Staet van de Molucques door Jan Bruyn, Opperkoopman en schipper opt schip Banda, 12 Mei 1609.

Folio 112: Resolutiën van Pr. Booth en zijn Raad op Ternate, 30 September—9 October 1611.

Folio 137: Beschrijving van de eilanden van Banda.

Folio 140*b*: Negotie van de navigatie, gedaen naer 't landt Mayoque ofte stadt Sernigavo, door Sr. Nicolaas Puyk van Rotterdam als Ambassadeur van de Gen. Comp. in 1609.

d. Uit n°. 499*a*. Kaartje van Ceramlaut, 1637.

Het oud provinciaal archief in Noordbrabant.

Ik heb de eer Uwer Excellentie weder, volgens de aangenomen indeeling, een uitgewerkt verslag aan te bieden van hetgeen met en omtrent de onder mijn beheer gestelde verzamelingen in 1889 is voorgevallen.

Het belangrijkste, dat ditmaal te memoreeren valt, zal bij het hoofdstuk:

De bewaarplaatsen van het archief

het eerst ter sprake komen.

Ik bedoel hiermede de aanvaarding en ingebruikneming der beide nieuwe brandvrije archiefdepôts. Dit geschiedde in Augustus 1886.

Door dit heuchelijk feit werd de bergruimte meer dan verdubbeld.

Dat was eene ware uitkomst. Want, waren ook twee galerijen van het zijgebouw en eene van het achter- of hoofddepôt nog niet met kasten voorzien, toch kon reeds dadelijk het tot nog toe verzamelde oud-archief geheel onder eigen dak worden geborgen. Al de tijdelijk op den griffiezolder der rechtbank en op een voorzolder in het paleis van justitie alhier geherbergde collecties konden nu in de nieuwe brandvrije en doelmatige ruimte worden opgenomen en weder onder nader en dagelijksch toezicht worden gesteld. De niet uit het depôt verbannen, maar dicht opeengedrongen archieven konden ruimer gezet, die, welke naar den zolder waren verdreven, in de brandvrije ruimte teruggebracht worden. De gelegenheid was geopend om thans alle oude rechterlijke archieven, zooals bekend is het groote hoofdbestanddeel van het archief, naar de historische indeeling te plaatsen; voor de nog op te nemen verzamelingen kon nu overal ruimte worden gelaten ter plaatse, waar zij bij de anderen behoorden. Verdere overneming, en ook de voortgang der sorteering en inventarisatie, waren mogelijk geworden, zonder telkens tot verschikkingen te dwingen. En de onderzoekingen in de verzamelingen zoowel als de bewerking van deze, zouden voortaan met meer gemak en minder stoornis kunnen geschieden.

Bij de blijdschap over deze groote vermeerdering van ruimte

voegde zich die over den aard daarvan. De inrichting der nieuwe depôts is geheel in den geest van het oudere gebouw, waarmede het zijdepôt door drie, het achtergebouw zelfs door vijf ijzeren deuren verbinding heeft. De ruimten of gangen tusschen de rekken zijn iets smaller, maar nog juist breed genoeg. De hoogte der galerijen is dezelfde en dus zijn ook hier alle planken zonder bijklimmen te bereiken. Beter is gezorgd voor gelijkmatige verdeeling der rekken en voor gelijken afstand in de kasten tusschen de planken. In ieder depôt is weder een lift aangebracht, waarvan de inrichting ook eenigszins beter is dan die der oude. Het licht is overal voldoende en in de meeste gangen tusschen de kasten zelfs zeer goed. Al zijn de galerijlatten iets dunner dan de vroegere, zoodat er wel eens een enkele doorbuigt, zij schijnen toch sterk genoeg en zijn veel beter geklonken, waardoor zij geheel vast liggen. De geheele bouw is weder diep en hecht gefundeerd en over het geheel, even als de oude, solied en voor eeuwen bestemd. Ook op de bovenste galerijen zijn nu tot steun voor den zolder drie ijzeren vertikalen in ieder dubbel rek gesteld. Alles is stevig verankerd. Zoo ook de achtermuur. Deze is bovendien tot den zolder toe geheel dicht gemetseld; terwijl de vroegere 15 ramen had, die onnoodig bergruimte ontnamen en waarvoor dan ook later kasten gesteld hadden moeten worden, hoewel zij natuurlijk stof en vocht doorlieten.

Is dus in enkel opzicht de nieuwe bouw doelmatiger, niet ten aanzien van het buizennet, dat — ik weet niet waarom — van kleiner kaliber is en dus minder aanvoer- en doorlaatvermogen heeft; maar het heeft veel meer, zelfs te veel, buizen en kranen.

Natuurlijk moeten de nieuwe muren en gemetselde vloeren inwendig drogen en slaan de laatste nog voortdurend uit. Maar door goed luchten, bij duchtig stoken in najaar, winter en voorjaar, is er geen gevaar dat de loskomende vocht de stukken zal aantasten, vooral daar de bevloering der galerijen met gesmeed ijzeren latwerk goede doorstrooming van de depôts in hun geheel toelaat. Bovendien voldoet de warmwaterinrichting, waarmede de nieuwe gebouwen worden verwarmd, althans aanvankelijk, heel goed. En dat bij de stookplaats nog een, trouwens bijna onmisbare, ruime berglaats voor steenkolen werd gebouwd, bevordert het goed onderhouden der vuren.

Bij zooveel voldoening door en over de aanvaarding van den dubbelen uitbouw stel ik gaarne den last en de onaangenaamheden, gedurende de voltooiing en verdere inrichting in de eerste helft des jaars ondervonden, in het vergeetboek. Eveneens al de andere deelen der inrichting, die ik wel anders gewenscht had, en die ook zeker gewijzigd waren geworden, indien men zich maar had overtuigd van hetgeen de ondervinding bij het gebruik en beheer van

het oûdere gebouw had geleerd. Zonder deze dus hier te noemen — wat ook van geen nut ware, te meer daar op verscheiden punten na het betrekken van de depôts thans reeds veranderingen hebben plaats gehad ter opheffing of voorkoming van bezwaren, — ga ik over tot het verslag over den toestand van de oude bewaarplaats.

Daaraan werden weder geene vernieuwings- en zelfs geen onderhoudswerken verricht. Toch werd het meer en meer noodig, dat al het aan de buitenlucht blootgestelde hout- en ijzerwerk, dat begon in te vreten en te roesten, werd geverfd, dat de zuidwestelijke gevel werd gewit aan de binnen- en gedeeltelijk nieuw gevoegd aan de buitenzijde; dat maatregelen werden genomen tegen het voortdurend inwateren der raampjes in dien gevel en het meer of minder uit elkaar zakken dier raampjes; dat al de kamers en vestibules werden gewit. Maar bij de hooge kosten van den nieuwen bouw ontbrak het geld voor een en ander.

Niet voor het herstellen van allerlei gebreken door den nieuwen bouw zelf veroorzaakt. Zoo kon worden gezorgd voor het weder opstellen van het kastvak met schuifdeuren, dat uitviel bij het maken van den doorgang naar het zijgebouw. Dat hout werd in Juli 1889 verwerkt tot een groote dubbele kast; deze werd tegen het vrije muurvak op mijn kamer geplaatst en voorziet nu in de behoefte, reeds lang aan meer bergruimte daar gevoeld. Aan het eind des jaars werden ook de talrijke meer of minder erge scheuren in bijna alle muren en gemetselde vloeren of zolderingen van den ouden bouw uitgehakt en met lei en harde specie weder gedicht. Zij waren reeds vroeger, zooals ik het vorig jaar meêdeelde, hersteld, maar daarna weder opengegaan. Ook nu gingen zij overal weder open en eerst over eenige jaren zal zeker de zetting van het gebouw zijn afgeloopen, die met het oog op de diepe fundeering zeer begrijpelijk en ook, naar men mij verzekert, geenszins verontrustend is. Op den zolder was groot lichtgebrek ontstaan. Tegen twee gevels, die vroeger groote lichtopeningen hadden, werden de nieuwe gebouwen opgetrokken en benamen het licht. Het moest nu des te meer van de andere zijden gezocht worden. Om het aanzien van den gevel aan de straatzijde niet te schaden werden slechts van vier dakraampjes aan de zijde van het gouvernement de lichtopeningen verwijd, of liever werden die raampjes door andere meer lichtgevende vervangen. Dit hielp echter niet voldoende, er zal meer moeten worden gedaan.

Voor later bleven dus de onderhouds- en vernieuwingswerken bespaard, die ik reeds vroeger en hierboven opgaf. Gedeeltelijk zijn zij thans ook reeds uitgevoerd. Nog niet o. a. het nu zeer noodig geworden verven, dat echter in het onderhoudsbestek voor 1890 en 1891 is opgenomen. Evenmin het verschaffen van bergruimte voor kaarten; doch ook daartoe zal misschien spoedig gelegenheid bestaan.

In de nieuwe depôts waren in 1890 de ontbrekende kasten nog te stellen. Thans zijn zij in het zijdepôt reeds eenigen tijd aanwezig. De oude fout doet zich hierbij weder voor: het hout werkt of trekt, pas in den droogen bouw gebracht, in zoo sterke mate, dat nu reeds alle planken moeten worden veranderd en grootendeels, misschien alle, vervangen. Zóó konden zij onmogelijk gebruikt en dus goedgekeurd worden. Ter voorkoming van die onaangename ervaringen of lateren hinder bij het gebruik kan alleen werkelijk helpen de voorafgaande bewaring gedurende minstens een zomer en een winter in het gebouw zelf van al het benoodigde hout, ongeschaafd en onbewerkt, maar in de vereischte afmetingen. Het ware zeer te wenschen dat daartoe voor de nog te betimmeren galerij kon worden besloten. Ik zou in de bewaring op die galerij en de latere bewerking op den zolder geen bezwaar zien. Van dat uitstel kan dan gebruik worden gemaakt om het verven, thans op 1891 bepaald, zonder verder uitstel te doen plaats vinden. Dit ware zeer goed, ja is bijna noodzakelijk, want al het ijzerwerk, zelfs de bliksemafleiders, roesten in erge mate; het dagziende hout is hier en daar geheel verveloos en watert meer en meer in.

Het was onmiddellijk na de aanvaarding der uitbreidingswerken van het gebouw dat ik de tijdelijke, vroeger besproken bewaarplaatsen in overleg met den president van het gerechtshof en den griffier der rechtbank ontruimde. Ik was vooral blijde den voorzolder van het gerechtsgebouw te kunnen verlaten. Het toezicht op dien bouw had vroeger veel te wenschen overgelaten. De nieuwe opzichter begon allereerst het dak te herstellen; nu bleek, dat dit vooral bij het door mij ingenomen gedeelte veel had geleden. Het werd daar tijdelijk opengelegd en een bedekking der papieren door linnen zakken beschermde hen nauwlijks voldoende tegen den telkens inslaanden regen. Ook later waren er nog lekken, zoodat een algemeene reparatie in het vooruitzicht was gesteld.

Intusschen kan ik niet genoeg de welwillendheid loven, die mij van de zijde der genoemde heeren wedervoer. Ook Zijne Excellentie de Minister van Justitie wekte de dankbaarheid en heeft het Noordbrabantsche archief met het verleenen der machtigingen een grooten dienst bewezen.

Niet alleen goede manieren, ook dankbaarheid verbieden af te geven op het verblijf, waar men gastvrijheid genoot. Maar het is niet om te schimpen, het is om mogelijke schade aan het algemeen belang te helpen voorkomen, dat ik er bij deze gelegenheid op attent wil maken, dat ook de archieflokalen van de griffie der arrondissements-rechtbank, hoewel zeker niet slecht, niet in alle opzichten goede bewaarplaatsen zijn voor de daar bewaarde bescheiden van den burgerlijken stand. Tegen lekken is men er toch niet altijd en overal gewaarborgd, gelijk mij eenmaal proefondervindelijk bleek,

hoewel het mijne stukken niet deerde. Ook laten de ventilatie en de verlichting te wenschen over. Spoedige ontruiming in geval van dreigend brandgevaar wordt belemmerd door den toestand der deur (die echter wel zou worden verwijderd), maar vooral door de groote hoogte der kasten. Of, ten slotte, volle belasting der dubbele rekken op den duur niet gevaarlijk zou zijn voor de balken in den vloer, kan ik niet beoordeelen, maar schijnt mij zeer twijfelachtig. Zeer zeker zou het dan ook toejuiching verdienen, indien het nieuwe gebouw, dat, naar ik vernam, aan eene zijde van het binnenplein de daar staande hokken en schuren zal vervangen en behalve voor andere doeleinden ook voor bewaarplaats der minuten en protocollen van de na 1811 overleden notarissen zal dienen, tevens ruimte bieden zou om de m. i. vroeg of laat bedreigde bescheiden van den burgerlijken stand op te nemen; vooral wanneer dit gebouwtje vrij kwam te staan, op doelmatige wijze ingericht en door de wijze van bouwen tegen brand gevrijwaard werd.

De reddings- en brandbluschmiddelen.

Met Juni 1889 heeft de aansluiting aan de gemeente-waterleiding eindelijk plaats gehad. Ik wilde op de aanvaarding van de nieuwe depôts niet langer wachten, omdat de veiligheid van het archief er natuurlijk mede gemoeid was, — hoewel de eigen leiding met perspomp en reservoirs nog steeds in orde behouden was. Gelukkig heb ik kunnen zorgen, dat de aansluiting in het oude depôt met zijn zwaardere buizen is geschied. Ook, dat op den zolder, waar de reservoirs staan en deze dus geen druk gaven, een kraan geslagen werd in de oude aanvoerpijp. Daardoor kan thans het tegen het gebouw gelegen gedeelte van het gouvernement in geval van brand geheel worden beheerscht.

Men moet zich in een archiefdepôt voornamelijk tegen burenbrand wapenen. Van dien kant dreigt het gevaar, waartegen men zich inwendig met veel kosten en oplettendheid zoo zorgvuldig behoedt. Gelukkig staat het gebouw vooralsnog bijna geheel vrij. Alleen liggen de archiefzolder en de archiefkamer der provinciale griffie tegen den zijmuur van het oude gebouw, namelijk tegen de bodekamer, kamer voor het publiek en voorzolder, aan; en tegen den achtergevel heeft men een broeikas, die daar vóor de uitbreiding stond, nu weder opgebouwd. Daartusschen ligt een bij het gouvernement behoorend bebouwbaar terrein, Het is te hopen, dat er nimmer tot bebouwing van wege de provincie zal worden overgegaan. Thans zijn de aan dat terrein grenzende gebouwen der provincie alle minstens 13 M. verwijderd en dreigt van die zijde slechts gering gevaar. Ook een daar bijna vlak onder de depôtramen gelegen aschbak, die dagelijks veel wordt gebruikt en herhaaldelijk

geleêgd, waaruit de asch zich verspreidt en stof door de reten dringt en steeds hare sporen op de stukken vertoont, levert veel meer last dan gevaar op, omdat hij is gemetseld en onder den beganen grond ligt, hoewel het ijzeren deksel verdwenen is en wel eens opstapeling plaats heeft. — De afstand echter van de particuliere woning, die naast het zijdepôt nogal hoog oprijst en aan den anderen hoek van de Mortel staat, bedraagt zoo weinig, dat in de onderste galerijen het licht nog al wordt onderschept; de straat is daar niet breeder den 3 M. Mocht in die woning ongelukkigerwijze brand ontstaan, dan zou alleen bij zeer tijdig optreden de hitte niet beletten tot ontruiming van het depôt over te gaan en van de brandslangen daarin gebruik te maken tot bedwang van het vuur. Geheel geruststellend is de toestand dus niet, al is hij niet onbevredigend en voor verbetering nog zeer vatbaar.

Bij de aansluiting aan de gemeentewaterleiding zijn de oude reservoirs met het buizennet verbonden gebleven; zij zijn slechts door een kraan afgesloten, welker afsluiting echter zelve weder met een ketting en slot is verzekerd, waarvan ik zekerheidshalve zelf den sleutel in mijn lessenaar bewaar. Het nut hiervan is niet alleen, dat in een der bakken voortdurend eenig water kan worden gehouden voor de daaruit hun toevoer ontvangende handenwaschfonteintjes; bij tijdelijke buiten-werking-stelling of afsluiting der gemeenteleiding kan ik nu de reservoirs laten volloopen en de eigen vroegere leiding weder in dienst stellen. Dit is een groot voordeel, vooral met het oog op de mededeelingen onlangs in den gemeenteraad gedaan omtrent gedeeltelijke mislukking en noodzakelijke verandering in den aanleg der leiding.

Den extincteur heb ik, nu hij op den zolder niet meer noodig was, weder beneden doen brengen en in de sorteerkamer plaatsen. Daar, in de nabijheid der stookplaatsen en brandstofbewaarplaatsen, scheen hij mij eerder en meer van dienst te kunnen zijn. De brandbluschflesschen, waarvan er nog een aantal is aangeschaft, zijn thans over alle gebouwen en vertrekken gelijkelijk verdeeld. Van de aanwezige brandzakken zijn eveneens overal enkele neergelegd, terwijl een grooter aantal op en bij mijn kamer en in de nabijheid van de charterkasten zijn gehouden, omdat zij nog het meest en best dienst zouden kunnen doen om er de kleine perkamenten stukken, de zegels en zegelafdrukken enz. en een deel der brieven en papieren uit het bureau in te pakken en te redden.

In het gerechtsgebouw werd met het personeel van het archief oefening gehouden met de daar aanwezige brandslangen der waterleiding. Ook in het archiefgebouw hadden na de verkrijging der nieuwe depôts die oefeningen plaats.

De toestand der archiefverzamelingen.

Ook voor den toestand der archieven was de oplevering van de

nieuwe gebouwen zeer heilzaam. De tijdelijk in het gerechtsgebouw bewaarde stukken stonden niet alle evenzeer vochtvrij. Bij het overbrengen hadden zij, hoe goed ook verzekerd, wel iets geleden, ten minste uiterlijk; dit kon nu worden hersteld. Een deel van het laatst overgebrachte was in groote pakken gebonden en werd nu uit die natuurlijk hier of daar knellende banden verlost.

Maar ook van de in het gebouw gebleven bescheiden werd de toestand dadelijk beter door de uiteenschuiving en de ruime plaatsing van alle stukken in de droogе luchtige depôts. Het eenige wat hen hier kan schaden is het lastige doorstuiven der raampjes, vooral aan de zijde van het gouvernement, waar onbestraat terrein langs het gebouw ligt en de boven besproken aschbak veel hinder geeft. Ook bij het luchten, dat natuurlijk bij regen en vochtige lucht geheel wordt nagelaten, wordt van dat stuiven vaak last ondervonden, waarom er steeds zooveel mogelijk rekening mede gehouden wordt en behalve om vochtigheid ook om den wind het openzetten der raampjes soms gedeeltelijk wordt nagelaten.

Die zorgen voor het luchten zijn de taak van den concierge. Het is een zeer groot aantal raampjes, die hij iederen morgen reeds vroegtijdig te openen en vast te zetten, iederen avond te sluiten heeft op 13 galerijen en 3 zolders en in 7 lokalen. Meer dan een half uur duurt zijn tocht door de gebouwen 's morgens vroeg en 's avonds.

Ook de verdere zorg voor den toestand der verzamelingen komt grootendeels den concierge ten deel. Geregeld wordt voortgegaan met het kartonneeren der losse stukken van de rechterlijke archieven. Dit houdt met het werk der ordening gelijken tred en eischt duizenden portefeuilles. Deze worden op zeer eenvoudige, maar doelmatige wijze door hem zelven vervaardigd. Wel kost dit veel tijd, maar het is een werk dat gemakkelijk telkens wordt verlaten en niet zulk een reinheid bij de verrichting eischt als schrijfwerk of inbinden. Wanneer dus gedurende het koude jaargetijde de conciergebinder-klerk telkens en telkens weêr de drie ovens in den kelder en in het nieuwe stookhuisje moet gaan nazien en opstoken, waardoor hij voor ander werk eigenlijk niet ter beschikking is, geeft deze bezigheid hem in de vrije kwartieren of halve uren nog nuttigen arbeid.

De stukken worden doorgaans tot zulk een volume te zamen in eene portefeuille geplaatst, dat de bundel een handbreed dik is. Dan kan op den lossen, van dunner karton vervaardigden rug een etiket worden geplakt, waarop in druk de rubriek, met een stempel de plaatsnaam en met den numeroteur de in de portefeuille vervatte nummers van den inventaris duidelijk zichtbaar worden vermeld. Natuurlijk wordt ieder nummer daarbinnen in papieren omslagen en desnoods ook met koord duidelijk onderscheiden. Meer portefeuilles te gebruiken, bijv. voor elk nummer,

hoe klein ook, eene, schijnt mij onzinnig en bijna onuitvoerbaar. Heb ik nu, bij een dikte dus der bundels van gemiddeld 10 à 12 c.M., voor sommige schepenarchieven er reeds honderden en in 't geheel meer dan tien duizend noodig, dàn zouden het er meer dan honderd duizend moeten worden. Duizend portefeuilles zonder inhoud nemen reeds een bergruimte in van 10 meter. Zoo zou de bewaarplaats spoedig weder te kort schieten en nieuwe uitbreiding moeten geschieden — ter bewaring van karton.

Ook verscheiden schepenregisters, die bandeloos zijn of het dreigen te worden, werden vastgelegd in portefeuilles. Aan herstellen der banden of geheel nieuw binden kan niet worden gedacht. De tijd ontbreekt er ten eenenmale voor en het zou, bij de uitgebreidheid der verzamelingen, een schat moeten kosten. Ook weet ik niet of het op zich zelf wel aanbeveling verdient. Voor registers, die veelvuldig moeten worden gebruikt, nageslagen en ingezien, is het zeker wel goed. Ook voor een doopboek zou ik het wenschelijk achten, hoewel er de uiterste voorzichtigheid bij zou moeten betracht worden en de persoon, die het werk zou moeten doen, wel eens eerst eenige uren cursorisch zou mogen vernemen welk groot belang aan een lettertje, een kantje en een hoekje kan gelegen zijn en hoe hij met zijn lijm en zijn instrumenten de belangen zijner evenmenschen kon benadeelen, waarbij dan de noodige repetities en examinaties niet zouden te verzuimen zijn. Bij de zoo talrijke schepenenregisters echter, die niet dikwijls en dan nog door het personeel van 't archief of althans door deskundigen worden geraadpleegd, schijnt het mij *beter* de afbreuk aan hun eigenaardig karakter te voorkomen en ze niet aan het nadeel voor hunne bewijskracht bloot te stellen, dat bij nieuw binden bijna niet uitblijven kan. Ik acht het dan ook geenszins te betreuren, dat de omstandigheden nopen om de duizenden niet, half of slecht gebonden registers in pórtefeuilles te bewaren, zelfs als zij tot losse bladen zijn geworden. Zoo doet men ook, naar mij bericht werd, in het algemeene Belgische rijksarchief, waar o. a. de rechterlijke archieven van 't oude hertogdom Brabant en van de Zuid-Brabantsche plaatsen worden bewaard.

Tegen vermenging der stukken van de eene plaats met die der andere heb ik, zooals ik reeds verleden jaar schreef, voortdurend scherp moeten waken bij de talrijke plaatsveranderingen, waaraan zij bloot stonden. Het is een feit, dat verwarring vroeger niet alleen in de gemeenten, waar twee of meer oude gemeenten of heerlijkheden tot eene zijn gecombineerd, heeft plaats gehad, maar ook wel eens op de griffie der rechtbanken. Voor sommige stukken is dan ook zulk een vermenging oorzaak geweest, dat zij niet t'huis gebracht kunnen worden, ook bij het nauwkeurigst uitzoeken. Is dit feit te betreuren, dubbel moet er worden gewaakt

voor iets dergelijks daar, waar al de rechterlijke archiefstukken te zamengebracht en voortaan naast elkander bewaard worden, die vroeger op verschillende plaatsen, de griffie's van elke der dingbanken en dorpen in de provincie berustten. Ik heb dan ook besloten alle stukken te doen afstempelen met den naam der oude plaats of „eeninge" van plaatsen, waarvan zij afkomstig zijn. Daartoe zijn een 200tal eenvoudige stempeltjes vervaardigd, die een uitgaaf vergden van iets meer dan zestig gulden. De concierge-binder-klerk begon daarmede de stukken af te stempelen, die uit de gemeenten inkwamen en ook van den stempel met het Rijkswapen werden voorzien. Hij zal er geleidelijk mede voortgaan voor zoover zijn tijd het toelaat. Bij den overlast van zorg en werkzaamheden, die door het aangroeien der verzamelingen, de uitbreiding van het gebouw en het toenemen van het gebruik van het archief thans op hem rusten, zal ik wel niet meer beleven, dat dit werk ten einde komt.

Natuurlijk werden de nieuw verkregen bescheiden voorloopig zoo goed mogelijk verzorgd en de losse stukken en vele der registers in portefeuilles gezet. Een algemeene schoonmaak van alle stukken en kasten, een arbeid, dien ik bij ervaring zeer noodig en nuttig wist, werd weder ondernomen. Hoewel dit, — voor zoover ook daarvoor nog eenige tijd restte en geene andere drukten het beletten, — gedurende geheel het voorjaar en den zomer werd voortgezet en dikwijls langer dan drie uren daags volgehouden, kwam het niet ten einde. Voorzichtigheid werd bij het uitkloppen natuurlijk in acht genomen, het zetten in portefeuilles van de losse stukken en registers, waar dat het meest noodig scheen, er aan verbonden.

De voortzetting der ordening en inventarisatie en verdere werkzaamheden.

Nog steeds is het archief niet volledig verzameld. Van de oude rechterlijke bescheiden ontbreekt nog veel. Tal van de bijna 200 gemeenten konden nog niet worden bezocht. In 1889 werden weder verschillende afgedaan en van deze de gevonden oude rechterlijke bescheiden overgenomen.

Door de omstandigheid, dat ik ook met de zorg voor de oude gemeente-archieven der provincie belast ben, kan ik voor voortdurende completeering van de beide afdeelingen der lokale archieven zorgen. Zoodoende behoef ik bij mijn eerste bezoek aan de gemeente-archieven, wanneer nog alles bijeengezocht en nagezien moet worden, niet al te angstvallig te zijn. En dit is gelukkig. Er zijn gemeenten, waar ik nu toch reeds voor de eerste splitsing meer dan een dag werk heb, ja, in *Tilburg* was ik het vorig jaar voor de uitzoeking van de rechterlijke bescheiden zes volle dagen werkzaam. Duizenden bij duizenden stukken moest ik daar vluchtig door de hand laten

gaan, waarbij de rechterlijke werden afgescheiden en de andere zonder sorteering weder in de kasten gelegd. Meer dan twee groote wagenvrachten losse stukken werden zoodoende als rechterlijke afgezonderd. En toen ik later terugkwam om ze over te nemen, en daarna weder om het overblijvende ten minste eenigszins ordelijk af te leveren, kwamen er nog vele voor den dag. Maar ook waren bij de overgenomene verscheiden gemeentelijke stukken geraakt, die later moesten worden teruggebracht. Zoo kon over en weer bij gelegenheid de bijvoeging op de juiste plaatsen geschieden.

Natuurlijk nam met dat al weder die opsporing, uitzoeking en overneming van rechterlijke archieven een groot deel van mijn tijd in beslag. In het vroege voorjaar geruimen tijd opgehouden door een op een der eerste reizen bekomen kneuzing, was ik daarna tot het midden van den zomer er dagelijks mede bezig en veelal op reis. Ik deed zooveel mogelijk alle gemeenten af, waar ik weten kon dat nog vele rechterlijke bescheiden berustten en vooral waar ik wist of vermoedde, dat zij in den slechtsten toestand verkeerden. Zoo werden weder van een aantal vroegere dingbanken de archieven verkregen of aangevuld; met name van: Tilburg en Goirle, Hilvarenbeek, Diessen en Westelbeers, Vucht en Cromvoirt, Haaren en Belveren, Udenhout, Berkel, Enschot en Heukelom, Helvoirt, Moergestel, Nieuwkuik; Oostel- en Middelbeers, Waalre en Valkenswaard, Bergeik, Westerhoven, Riethoven, Borkel en Schaft; Helmond, St. Oedenrode, Erp; Heeswijk; Zundert-Hertog, Zundert-Nassau, Rijsbergen, Wernhout, Rosendaal en Nispen; Dussen-Muilkerk en Dussen-Munsterkerk.

Worden dus weder vele plaatsen geteld, de hoeveelheid opgenomen archief is niet zoo groot geweest als vroeger. Zijn toch 2450 registers en bundels overgebracht in 1887, en in 1888 zelfs 5100, in 1889 bedraagt dit getal niet meer dan 2050 à 2100. Dit is een gevolg daarvan, dat stelselmatig zooveel mogelijk eerst de grootste verzamelingen zijn overgenomen.

Geen de minste tegenstand werd van al deze plaatsen tegen de uitvoering van het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879 ondervonden. En even vóor het einde des jaars besloot ook de raad van *'s Hertogenbosch*, die eerst aan de medewerking tot die uitvoering door afstand der schepenstukken uit het gemeente-archief twee voorwaarden had verbonden, deze niet langer aan den afstand te verbinden. Die voorwaarden waren, dat de afgestane archiefstukken steeds hier zouden blijven en toegankelijk zijn. Men liet ze later vallen, omdat het 1°. van zelf sprak dat de stukken, die bij het in 1811 naar de rechtbank en van daar in 1883 naar het archiefgebouw overgebrachte hoofdarchief der Bossche schepenbank behoorden en nu daar weder zouden worden bijgevoegd, daarvan

toch later niet meer konden worden gesplitst en dus natuurlijk bij dat archief moesten blijven; en 2°. omdat de publiciteit van dit archief volgens het Koninklijk besluit van Juni 1853 vaststaat en dan ook reeds lang is bepaald.

Toen met ingang van Juli mij weder een commies-chartermeester werd ter zijde gesteld in den persoon van dr. W. Zuidema, werd in zijn komst, nadat ik getracht had hem zooveel mogelijk van den inhoud van het archief en den toestand, de plaatsing en den aard der verzamelingen op de hoogte te stellen, aanleiding genomen om de bewerking van volledige schepenarchieven weder op te vatten. Tot zijn inleiding in de werkzaamheden werden onder zijn medewerking de oude rechterlijke archieven, uit St. Oedenrode eerst onlangs verkregen, onderhanden genomen.

Nog voor de bewerking geheel was afgeloopen, noopten de omstandigheden om het tijdelijk in den steek te laten. Allerlei bureelwerkzaamheden, talrijke, soms wijdstrekkende nasporingen en geregeld bezoek aan het archief eischten dat wij ons eenigen tijd gezamenlijk aan die andere bezigheden gingen wijden. De heer Zuidema kon hierbij ongezocht met den inhoud der archieven en van de boekverzameling op de hoogte te komen.

Terwijl hij vooreerst aldus werkzaam bleef en op de studeerkamer werd teruggehouden, kon ik in de sorteerkamer verder gaan met de bewerking van het schepenbanksarchief van *St. Oedenrode* en de daarbij verscholen bescheiden van de aldaar vroeger zetelende leenbank van het kwartier van Peelland. Ik maakte daarvan de inventarissen op, waarvan uittreksels als bijlagen I en II aan dit verslag zijn toegevoegd.

Daarna kon ik mij op nieuw wijden aan de zorgen der overnemingen van archieven en wel vooral aan de sorteering van de inkomende of onlangs ingekomen stukken. Dit hield mij geruimen tijd ernstig bezig. Vooral *Tilburg* gaf veel werk. Twee maanden lang heb ik aan die uitgebreide collectie losse stukken, die 18 groote pakkisten vulde, dagelijks voortgewerkt. De verwarring was grenzeloos. De stukken, in 1884 door mijn voorganger op een vloer van het gemeentehuis gevonden, ordeloos op een hoop getast en bestemd ten verkoop als oud papier (welke vernietiging toen werd voorkomen) waren er bij. Van alles lag er tusschen, kopieën van privilegieën, lijsten, akten en bescheiden van den burgerlijken stand (ook nog uit den eersten tijd na 1811), stukken van procedures der gemeente met hare buren, o. a. zeer oude schutwaarheden, massa's brieven over inkwartieringen en andere militaire zaken enz. enz. Dat alles moest afgescheiden en ook het andere bepaald en voorloopig in vier groote rubrieken (akten, boedelrekeningen, processtukken en de rest) gesplitst worden. Ik schat het getal der

losse stukken, die aldus door de hand moesten gaan en bepaald moesten worden, op een half millioen. Natuurlijk dus dat er nog wel stukken zullen zijn, die bij nadere ordening zullen blijken ook nog tot het gemeente-archief te behooren. Met de terugbrenging daarvan is geen haast. De ordening van het oud-gemeentelijk archief van Tilburg is reeds voorlang aan iemand opgedragen, die deskundig werd geoordeeld en wel als archivaris dier gemeente wordt beschouwd. Daarmede nu wordt (gelukkig) zoo weinig haast gemaakt, dat ik geene sporen van eenige werkzaamheid mocht ontdekken dan van die, welke door mr. Krom reeds was te niet gedaan en die, welke bestonden in het verwijderen van alle bijlagen uit een aantal rekeningen.

Ik werd in dezen arbeid gestoord door *de oplevering der nieuwe gebouwen.* Toen kwam er werk van heel anderen aard. Zoo spoedig mogelijk moesten de bannelingen van het archief, de in mijne jaarverslagen over 1887 en 1888 opgenoemde schepenarchieven, uit het gerechtsgebouw worden teruggehaald en in de nieuwe depôts overgebracht. Daartoe was het echter wenschelijk eerst te zorgen, dat ook in het oude gebouw de benedenverdieping zooveel mogelijk ledig stond om de stukken te ontvangen. Dan kon de aflading van de wagens zoo spoedig mogelijk geschieden, 't geen om de mogelijkheid van schade door regen enz. gewenscht was. Van hier uit kon dan de plaatsing bij de verschillende rubrieken later geschieden. Zoo werd dus begonnen met verplaatsingen uit het oude gebouw en een eerste verdeeling van het archief naar afdeelingen over de verschillende lokalen. In het laatst van Augustus vond daarna de overbrenging plaats. Drie dagen duurde het laden, rijden en lossen der karren, nog eenige dagen langer de rangschikking der nummers; en nog menigen dag daarna moest met tijdelijke hulp worden voortgewerkt aan het dragen der collecties naar de verschillende afdeelingen en verdiepingen.

Eindelijk stonden alle afdeelingen voorloopig compleet bijeen en was alles zooveel mogelijk over de geheele ruimte verdeeld. Het was een genot die galerijen en tusschengangen toen te doorloopen in het bewustzijn, dat nu voortaan ook alles bijeen zou kunnen blijven, dat het verband niet weder verbroken behoefde te worden. Over dat genot wierp zelfs het vooruitzicht niet meer dan een schaduw, dat straks, wanneer de nog niet betimmerde galerijen voorzien zouden zijn met kasten en gelegenheid geopend tot definitieve organisatie van het archief in doorloopende orde, bijna alle stukken nog eenmaal verschikt moesten worden om iedere afdeeling, en daaronder iedere collectie haar juiste plaats te verschaffen.

In het najaar kon ik weder tot meer gewone werkzaamheden terugkeeren. Ik begon toen met de notarieele akten en minuten te inventariseeren, die met de overige rechterlijke stukken uit

St. Oedenrode waren gekomen. Daarbij waren de protokollen van een reisnotaris nit de 17de eeuw, die te Gemonde onder St. Oedenrode resideerde en ter requisitie was voor een uitgestrekte streek met verscheiden dorpen. Aan die collectie werd natuurlijk bij de afzonderlijke rubriek der oude rechterlijke archieven, het notarieel archief, haar eigenaardige plaats gegeven. Een overzicht der opgemaakte lijst geeft bijlage III hierbij. Daarop ging ik over tot de bewerking van het schepenbanks-archief van *Someren*. Op gelijke wijze als vroeger bij andere collecties stelde ik mij hierbij vooreerst met de inventariseering der registers tevreden. Ook van dezen voorloopigen inventaris geef ik als bijlage IV een uittreksel hierbij.

Daarna werden de van elders nog bijgekomen stukken van *Rosendaal* en *Nispen* bij het overig archief dier schepenbank ingevoegd en in den inventaris daarvan opgenomen. Daar slechts het laatste gedeelte van dezen hiervoor behoefde veranderd te worden geef ik in bijlage V slechts voor de nummers 520 tot het eind een nieuw overzicht. De rest kon blijven zooals het in de eerste bijlage tot het vorig verslag is opgegeven.

Het overige van mijn tijd is o. a besteed, behalve aan de gewone administratie, de vele onderzoekingen, het werk der gemeente-archiefverzorging enz., aan het eenigszins in orde brengen der vroeger lang onderhanden geweest zijnde maar niet afgewerkte schepenarchieven van *Mierde* en *Hoeven*; verder, naar gelang zij inkwamen, aan de behandeling en beschrijving der aanwinsten; bovendien aan ordening van sommige onderdeelen van collecties, nadere sorteering van kaarten, bundels losse stukken, deelen der collectie Cuijpers enz. Het resultaat dezer werkzaamheden zal echter meerendeels eerst in de later op te maken inventarissen der verschillende verzamelingen kunnen worden opgenomen.

De commies-chartermeester heeft op het bureel steeds werk blijven vinden, in de eerste plaats door allerlei onderzoekingen ter inlichting van autoriteiten en particulieren, en overigens door de nadere kennisneming van den inhoud der *bibliotheek- en pamfletten-verzameling* en het opmaken van een wetenschappelijk ingedeelde lijst van alle boekwerken.

Zeer dikwijls hebben hij en ik ons moeten getroosten eenvoudig klerkenwerk te verrichten, waartoe de concierge enz. wel de geschiktheid zou hebben bezeten, indien hij er slechts tijd voor had gehad. Dit gemis aan beschikbare werkkrachten in 't bijzonder vast personel, is zeer belemmerend en ontmoedigend en voor de toekomst van het archief verontrustend. Nog voor er sprake is van een ook maar voorloopige sorteering en inventarisatie van de 225 oude rechterlijke archieven geeft het gebruik, dat er van gemaakt wordt reeds bijna het geheele jaar door een ambtenaar werk. Zeker is die werkzaamheid zeer nuttig en gewenscht en beantwoordt zij aan het doel der inrich-

ting. Maar deze zelve komt er niet verder door. Zij zal werkelijk aan de wetenschap slechts dienstbaar worden door de oordeelkundige bewerking der verzamelingen. Vele onderzoekingen stuiten nu af op den toestand der nog ongeregelde collecties, op het totaal gemis van klappers; andere vereischen veel meer werk dan noodig ware bij een bewerkte en geïnventariseerde verzameling. Tijd om aan een onderzoek eenige ordening te verbinden, ontbreekt meestal geheel, want de nasporingen lijden geen uitstel of wel zij stapelen zich op. De *concierge-binder-klerk*, tevens bode, portier en stoker, ook belast met de zorg voor den toestand, het stempelen en schoonmaken der archieven, voor den toestand der bluschmiddelen en het meubilair, met het toezicht op het werkvolk, met het schoonhouden van het gebouw en het opzicht daarover, kan bij al zijn ijver zijn taak bij lange niet meer af. Deze is met de uitbreiding der verzamelingen en der bewaarplaats te uitgebreid geworden. Het gebeurt soms geheele tijden dat hij 's morgens vóor 6 uur reeds aan het werk is en tot na 6 uur 's avonds doorwerkt. En niettemin moet of het een of het ander van het op zijn schouders gelegde ongedaan blijven, moet er veel minder doeltreffend, of door anderen, worden verricht. Ik moge hier verwijzen naar hetgeen ik hieromtrent reeds in mijn jaarverslag over 1887 (Verslagen X, p. 50) heb aangevoerd. De toestand, toen vooruitgezien, is werkelijk ingetreden en voorziening zal niet uit kunnen blijven. Zonder nog aan mij zelf te willen denken, die al mijn tijd, morgen en avond, tot dusver bijna onverdeeld aan het archief heb moeten wijden, zoover ik mij niet met de gemeente-archieven bezig te houden had, moet ik voor de andere ambtenaren *dringend* vragen om meer hulp. Slechts vaste hulp, slechts een kracht, die naar de behoeften zich door oefening steeds bruikbaarder maakt, zal volstaan om den een van overmaat van werk, den ander van arbeid, die beneden zijn vermogens ligt, te ontlasten. Maar bovenal moet ik daarom vragen voor de verzameling zelve. Want slechts daardoor zal gelegenheid tot rustige, geregelde bearbeiding geschonken worden van het goeddeels nog geheel onbewerkte archief, dat vooral voor de rechten van den Staat in deze met domeinen zoo ruim voorziene streken en voor die van gemeenten, waterschappen en particulieren, maar zeer zeker ook voor de wetenschap zulk een rijke bron mag heeten. Slechts daardoor zal het mogelijk zijn op den duur goeden voortgang met de ordening en inventarisatie te maken en tevens de andere werkzaamheden tot verbetering van het archiefwezen in deze provincie krachtig voort te zetten. Deze laatste voortaan na te laten schijnt mij een remedie erger dan de kwaal. Want wie zal in de gelegenheid zijn en lust gevoelen om die belangloos waargenomen en weinig dankbare taak op te vatten als ik mij genoodzaakt zal zien er mij toch aan te onttrekken?

Uitgaaf van bescheiden, behoorende tot het archief.

Tot het bewerken eener uitgaaf van gewichtige stukken uit de verzameling, waardoor den ambtenaren bij het archief arbeid zou worden bespaard en waardoor het gebruik der origineelen slechts zeldzaam zou behoeven te geschieden en deze des te beter en langer konden worden bewaard, bestond wel aanleiding maar geen tijd. Ook een uitgaaf van eenige beteekenis, met ander doel geschied, is niet te vermelden.

Aanwinsten en verliezen.

Uit de Cheltenhamsche handschriften, door den Staat aangekocht, werd ook het Noordbrabantsche oud-archief verrijkt en wel met de volgende mij namens Uw Excellentie door den Rijks-archivaris in Utrecht gezonden stukken:

1. *H. B. Martini c. s.* Inventarissen van de privilegiën, charters en magistraatsresolutieboeken van 's Hertogenbosch, opgemaakt in 1733; met enkele latere notities. Kopie; 1 deel in folio.

2. *D. Eversweijn*, *J. van Balen en B. Loeff*, Verbaal (in het latijn) van oorsprong, ligging en voortgang van de bevestiging, de rechten, privilegiën en instellingen, het gebied, de oorlogen en rampen enz. van 's Hertogenbosch tot 1566, den *negenden augustus* 1608 ingediend aan en samengesteld op last van de twee eerste leden der regeering, dd. 9 februari 1608, ten behoeve van het werk van *J. B. Gramaije* over de vier Brabantsche hoofdsteden; bijgevoegd een ordonnantie van betaling voor J. van Balen, dd. 29 *october* 1609, waaruit blijkt van een verlenging van den last op 19 *augustus* 1608. Exemplaar, door de schrijvers en onderteekend; 1 vol. in folio. Los in den band ligt een opdracht van schepenen van den Bosch, dd. 4 *october* 1616 aan *J. van Balen* en den griffier *J. van den Velde*, tot het verzamelen van alle costumen van den Bosch, ten verzoeke van den Raad van Brabant,

3. Litterae annuae collegii Sylvaeducensis, in quibus obsidio et expugnatio urbis narratur. [1] Gelijktijdig Hs.; 1 vol. in quarto.

(1) Een Hs. hiervan is besproken door Borgnet, Bulletin de l'Académie Royale de Belgique, T. XV, 1848, en uitgegeven door Hermans, „Zeldzame oorkonden betrekkelijk het beleg van 's Hertogenbosch in 1629", I, p. 99 vlg. Het schijnt van iets lateren tijd te zijn dan het nu voor 't archief verkregen Hs., ten minste er zijn eenige kleine bijvoegingen in te vinden tot hier overigens geheel gelijk behandelde zaken. De aanhef of titel „Litterae annuae etc.", ontbreekt er in, terwijl er eenige bizonderheden en een lijst der uit den Bosch gevluchte Jezuiten in te vinden zijn, die in het Cheltenhamsche Hs. ontbreken. Bij die lijst staat op den naam van Sidronius de Hassche aangeteekend: „Autor presentis historiae." Bij Hermans volgt op het „ad maiorem Dei gloriam", waarmede ons Hs. eindigt nog een predicatio. Deze echter is er door hem van elders bijgevoegd.

4. Statutenboek van het kapittel der collegiale kerk van St. Marie te Breda, Hs. der 15de eeuw op perkament en gedeeltelijk op papier, met een index; 1 deel in groot quarto.

5. (N°. 45 van den catalogus MSS. Musschenbroek) Verzameling van bijeengebonden en meest gerestaureerde akten, brieven, memorien, rapporten, enz in originali en kopie, en wel:

a. (fol. 1 en 2) 11 juni 1579. Traktaat tusschen Rennenberg en de Staten der Friesche Ommelanden tusschen Eems en Lauwers. (Gelijktijdige kopie.)

b. (fol. 3—7.) Le dixhuitiesme d'aougst 1563, Verklaring van Ghuilbert Doingnies, aartsdiaken van St. Maarten te Doornik, dat de (hoofd voor hoofd opgenoemde) geestelijken dier stad trouw aan den koning en het Kath. geloof hebben gezworen. (Gelijktijdige kopie.)

c. (fol. 9.) Verhaal van 't ontdekken van goudmijnen bij Sevilla au moijs de jullet 1555. (Gelijktijdige kopie.)

d. (fol. 11—13.) Tournay, le 24e d'avril 1584. Verklaring van Parma, dat Gent, Brugge en de Prins van Chimay op de in het stuk opgesomde voorwaarden met den koning zijn verzoend. (Gelijktijdige kopie.)

e. (fol. 14—35.) 1578. Verhaal van bisschop Metsius „de vera origine et causa tumultuum Belgicorum". (Gelijktijdige kopie met inhoudsaanwijzingen op den kant; Fransche tekst afgedrukt bij Gachard, Corr. de Phil. II, dl. IV, pag. 739.)

f. (fol. 37 - 39.) Le 28e d'aoust 1559. Brief van Philips II aan zijn neef den bisschop van Doornik (en andere prelaten?) over de te nemen maatregelen tegen de ketterij. (Gelijktijdige kopie.)

g. (fol. 41 en 42.) Modus vivendi tusschen protestanten en katholieken te Doornik, overeenkomstig het plakaat van 25 Augustus 1566; sans date. (Kopie. Zie Motley, Opkomst-vertaling B. v. d. B., I, 422 en 430.)

h. (fol. 43—46.) Pamflet, „de recessu colloqui Wormaciensis"; sans date. (Kopie der 16de eeuw.)

i. (folio 47—53.) Septimo idus augusti 1561. Bul van Pius IV, houdende inrichting der kerk te Kamerijk als hoofdkerk. (Authentieke kopie).

k. (fol. 58.) Le 12e novembre 1562. Margaretha van Parma machtigt op verzoek der „estats" van Doornik den gouverneur de

Montigny om de bezetting met 60 man voetvolk te vermeerderen (Authentieke kopie van 17 november 1562.)

l. (fol. 60.) XIma junii 1563. Brief der Theol. faculteit van Leuven aan de Landvoogdes over de „imperitia ac prava vita pastorum" als eene van de oorzaken der ketterij. (Gelijktijdige kopie.)

m. (fol. 61—62.) Le 17e d'avril 1584. Akten van capitulatie tusschen den gouverneur et grand bailli van Kortrijk en *a.* de schepenen van IJperen, *b.* den kommandant Marquette. (Gelijktijdige kopie.)

n. (fol. 63—68.) Memorie in 31 artikelen van de staten en gedeputeerden der steden van herwaarts over, betreffende de beste heffing van den 100sten penning; sans date. (Kopie der 16de eeuw.)

o. (fol. 69.) Le 19e de mai 1574. Brief van de gedeputeerden der Staten-Generaal aan den Prins te Antwerpen, over de troebelen aldaar. (Gelijktijdige kopie.)

p. (fol. 70 -76.) Die 20a martii 1554. Rapport van Franciscus Poterus, deken te Kortrijk, aan de vicarissen van den bisschop over de kerkenvisitatie in zijn dekanaat krachtens keizerlijk decreet. (Authentiek.)

q. (fol. 77.) Rapport van Th. Hasard en fr. J. Walterus aan den vicaris van . . . . . . over de middelen tegen de gevaren voor kerk en staat; sine dato. (Onvoll. kopie uit de 16de eeuw.)

r. (fol. 78—81.) Redevoering in 't Fransch (van Philibert van Brussel?) bij den afstand der Nederlanden door Karel V aan Philips, op 25 october 1555. (Kopie 16de eeuw. Zie Motley, Opkomst (vert. B. v. d. B.), I, 9.)

s. (fol. 82—84.) Antwoord der staten, „advisé par les estats de Brabant, le XXIIe jour d'octobre 1555." (Kopie uit de 16de eeuw.)

t. (fol. 85—87.) Brieven (in het Fransch) van de gedeputeerden van Tournay, Tournesis, Mortagne, St. Amand c. a., houdende beklach over den afstand. (Gelijktijdige kopie.)

u. (fol 89 en 90.) Eed voor den magistraat van Utrecht, houdende belofte van trouw aan de stad, met goedkeuring der afzwering van den heer. (Hollandsch. Authentieke kopie van 1 october 1589.)

Daarbij kwam later nog een bezending van vele stukken op perkament en enkele op papier, welke bleken te bevatten wat kortelijk hier worde opgegeven aldus:

1°. Voorschrift betreffende de eedstaving voor den gerichte te Grave; zonder datum. Geschreven op papier (een blad, waarschijnlijk uit een (quarto) register genomen) in de 16de eeuw.

2°. 26 september 1579. Philips hertog van Brabant enz. machtigt den prelaat van Floreffe, meester van den godshuize van Postel, ten laste der vaste goederen van het godshuis renten te verkoopen. (Perkament, zwaar beschadigd, zegel verdwenen.)

3°. 17 juni 1538. Wijnandt Lambrecht Adriaenss van Wijfliet erkent voor schepenen van Oosterhout, dat zeker bosch aan het nonnenklooster Vredenberch bij Breda behoorende, een uitweg heeft over zijn erf. (Perkament met twee uithangende schepenzegels in groene was.)

4°. Bois-le-ducq, le 8me jour du mois d'octobre 1647. Huwelijkscontract tusschen Albert Auberge, kapitein van een kompagnie kurassiers ten dienste der St.-Gen., en Marguerite de Gonne. (Perkament met opgedrukt notarieel zegel.)

5°. Een verzameling van 23 perkamenten schepenbrieven van den Bosch en St. Michielsgestel van 1400—1492 over goederen in deze laatste plaats en over het goed *de Koningsbrake* te Vucht, waaruit o. a. renten gingen ten behoeve van het krankzinnigengesticht in de Hinthamerstraat te 's Hertogenbosch, „hospitale hominum insensatorum in Buscoducis", zooals een stuk van 1485 heeft Bij deze verzameling lag een korte staat of inventaris van vele dezer en van nog andere stukken, van de hand van prof. P. Bondam. Thans is een volledige en uitvoeriger beschrijving opgemaakt.

Nog volgde, steeds ex Cheltenham, maar nu door bemiddeling van den heer Algemeenen Rijks-Archivaris, een rentebrief van 20 car. gulden voor mr. A. Coelbornier ten laste van de beden van Brabant, kwartier van 's Hertogenbosch, van den 27sten juli 1536, een eenigszins geschonden perkament, voorzien met een vrij gaaf bewaard gebleven uithangend zegel van Karel V in roode was.

Van mijn ambtgenoot in Drente mocht ik een Hs. in quarto van de 17de eeuw ontvangen, afkomstig van prof. Bondam (p. 234 n°. 46 van den catalogus zijner bibliotheek) en in 1800 overgegaan aan den Groningschen prof. Arntzenius. Het bevat kopieën van „Cuijcksche, Gennipsche en Graefsche landtrechten en privilegiën", die betrouwbaar zijn gebleken en voor dit archief een ware aanwinst waren.

Bij eenige schepenarchieven vond ik weder stukken, die daarbij niet behoorden, althans niet moesten blijven. Zoo in dat van Oostel- en Middelbeers een fragment van een oud cartularium op perkament, bevattende:

1°. het Walsche charter van 13 juli 1313 (gedrukt o. a. in Plakaten van Brabant I, 126);

2°. een gedeelte van het privilegie van hertog Jan III omtrent de schepenstoel van den Bosch enz. dd. 16 september 1336. (Gedrukt in Verzameling van sententiën enz., gedeelte van de Costumen en Usantiën van den Bosch, 's Hertogenbosch 1791, blz. 119).

In een ander werd een rekenkundig handboekje gevonden in den vorm van gerangschikte elementaire vraagstukken met de oplossingen, dateerende uit de 18de eeuw.

Het gemeentebestuur van Helmond stond aan het archief een oude kopie af van het privilegieboek van Helmond. Hoewel in de verzameling van oorkonden van die stad, door mijn voorganger mr. Krom en Helmond's archivaris Aug. Sassen uitgegeven, de meeste stukken zijn opgenomen, hebben natuurlijk deze registers steeds hun waarde; de bewaring op verschillende plaats is dus gewenscht.

De heer A. W. J. Keukenschrijver alhier gaf een Bosschen schepenbrief op perkament van 2 november 1693 *ten geschenke*, waarbij Reijnier van Boxtel, burger van 's Hertogenbosch, ten behoeve van Alexander Heij aldaar een kelder opdraagt, aan de markt gelegen onder het huis genaamd „Onder den grooten Moriaen." De beide uithangende zegels van dit stuk waren weggenomen.

Van een onbekende werd ontvangen een „Liste des ayant droit de voter dans le canton de Heusden, arrond. de Bois-le-Duc, départ. des Bouches du Rhin, adressée par M. le sous-préfêt de cet arrondissement à M. le président de ce canton, en vertu des art. 11 et 12 du règlement du 17 janvier 1806", een deel in zeer groot folio, dat de namen der stemburgers volgens de plaatsen vermeldt. Het is blijkbaar het origineel zelf.

Door *aankoop* werden weder verschillende handschriftelijke bescheiden verkregen. Een eerste plaats neemt daaronder het origineele resolutieboek in van dijkgraaf en heemraden van den polder 't Oudland van Altena, van 1590—1793, een zwaar deel in folio, dat ook eenige kopieën van oudere stukken bevat.

Op een auctie bij van Stockum te 's Gravenhage op 22 februari 1889 werden eenige stukjes onder den hamer gebracht, waarop wel mijn aandacht viel, maar naar welke ik niet dong. Zij schenen mij voor het archief weinig of geen waarde te hebben. Het eene, waarschijnlijk afkomstig uit het archief der familie Vultejus, geparenteerd aan de Valckeniers, gaf financieele indices; het andere mocht hoogstens een aardig stukje heeten.

Maar op die auctie kocht ik eenige andere handschriften, tusschen de gedrukte werken in den catalogus geplaatst, die mij van meer waarde voor het archief schenen te zijn. Het waren:

1°. een boekje in 12°, bevattende op 320 bladz., met een alph. register en latere aanvullingen „de stijle ende maniere van procederen

in den Raede van Brabant, midtsgaeders diversche sorten van requesten, geschreven door M. v. D. tot Brussel den 5 november 1682";

2°. vijf perkamenten banden in folio bevattende kopieën der secreete resolutiën van de Staten van Holland en West-Friesland sedert 1669 tot 1712 in duidelijk handschrift (behoudens eenige gedrukte stukken);

3°. een perkamenten band in folio, bevattende in duidelijk Hs. de letters G—N van een alphabetisch register op de resolutiën van de Staten van Holland en op de eerste 4 deelen van het Groot Plakaatboek, over de jaren 1549—1719; op elk artikel of woord (bijv. Hoven van Holland, Justitie, enz.) worden er de resolutiën in chronologische volgorde in vermeld.

Bij andere gelegenheden werd mede door aankoop nog verkregen een verzameling van opgeplakte zegelafbeeldingen van Hervormde gemeenten in Noordbrabant, benevens van eenige in de provinciën Antwerpen en Limburg enz., waarschijnlijk verzameld door prof. N. C. Kist.

Ook eenige *gedrukte stukken* werden weder ten geschenke ontvangen. Zoo verrijkten het archief:

mr. N. de Roever, archivaris van Amsterdam, met een afdruk der genealogie van het uit de meierij van den Bosch herkomstig geslacht de Roever, naar oorspronkelijke stukken bewerkt;

Jos. Habets, Rijks-archivaris in Limburg, met zijn uitgaaf van de chroniek der kerk van St. Servaes te Maastricht van 1565/87 en zijn geschrift: Een Valkenburgsch dorp (Oirsbeek) in 1789; bovendien met den inventaris der atlassen en kaarten, zoo gedrukte als geteekende, in het Rijksarchief in Limburg, bewerkt door A. J. Flament;

mr. S. Gratama, Rijks-archivaris in Drente, met het verslag omtrent het museum van Oudheden in Drente, over 1888;

mr. R. Fruin Thz., commies-chartermeester bij het Utrechtsch Rijksarchief, met zijn verslag omtrent oude gemeente- en waterschaps-archieven in de provincie Utrecht, over 1888;

Henri Stein, ambtenaar aan het nationaal archief te Parijs, met eenige kleine geschriften van zijn hand;

P. Génard, archivaris van Antwerpen, namens het schepenencollegie dier stad, met het belangrijke door hem bezorgde werk „Archievenblad van Antwerpen", zoover het was verschenen;

de beheerders der historische schutterij-verzameling te Amsterdam met eenige verslagen en catalogi;

van Uwer Excellentie's departement werden weder eenige afdrukken van verslagen ontvangen, o. a. op mijn aanvraag, ook de eerste bundel der jaarverslagen van de verzamelingen van geschiedenis en kunst, die in het archief ontbrak;

van Gedeputeerde Staten en het gemeentebestuur van 's Hertogenbosch ontving ik weder een exemplaar hunner gedrukte jaarverslagen. De bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek zond namens Uw Excellentie een exemplaar van den gedrukten pamflet-catologus dier boekerij, bewerkt door dr. W. P. C Knuttel, een zeer gewenschte aanwinst.

Onder de *verliezen*, die werden geleden noem ik in de eerste plaats de fragmenten van een Hs. op perkament van Boendale's Lekenspiegel, door mij vroeger in het archief gevonden. Ik ontdekte bij een bezoek aan de Koninklijke Bibliotheek, dat zij behoorden tot een daar bewaarden door prof. dr. M. de Vries bij de uitgaaf van het gedicht geraadpleegden codex; zij vulden een groot deel van de daarin bestaande gaping aan. Op mijn voorstel werden zij met eenige kleinere brokstukken van een anderen codex van hetzelfde gedicht aan onze „Bibliotheca Regia" afgestaan.

Vier fraaie gesmede hellebaarden, in 1882 met het archief van de voormalige hoven van justitie van Brabant uit Breda verkregen, moest ik afstaan. Zij waren op den inventaris van het archief dier hoven van 1812 vermeld als hellebaarden van de dienaars van het Departementaal gerechtshof en waren versierd met de kleuren van het Brabantsche wapen, zwart, geel en rood. Hier, waar de memorabiliën van het hof berusten, strekten zij om een levendig beeld te geven van de deftigheid door dit lichaam tentoongespreid bij zijn openbare zittingen. Toch hadden zij — het is niet bewezen, maar waarschijnlijk — eertijds een ander lichaam gediend tot schenking van staatsie aan zijn plenaire zittingen. Het waren de hellebaardiers der Leen- en Tolkamer van de Bossche meierij, die ze het eerst tegen den schouder hebben geposteerd als de kamer indruk op de gemeente trachtte te maken. Hoe zij daar gekomen zijn tot hun nieuwe bestemming, laat zich aldus verklaren. Bij de opheffing in 1796 moesten de justitieele papieren van de Tolkamer met dat van den Raad en Leenhof van Brabant aan het toen opgerichte Hof van Justitie te 's Hertogenbosch worden toevertrouwd. Feitelijk is hieraan geen gevolg gegeven, althans geen blijvend gevolg. Het hof vergaderde jarenlang in het gouvernement, waarheen het andere deel van het archief der Leen- en Tolkamer moest worden gebracht om er te blijven. Daarheen kwam na eenige jaren ook het, toen eindelijk uit den Haag verkregen, om zoo te zeggen veroverde archief van den Raad van Brabant. Nauwelijks had daarna het hof een eigen gebouw gekregen, of het werd opgeheven en door het Departementaal gerechtshof te Breda vervangen. Het archief van den Raad van Brabant ging toen met dat van het hof naar Breda, niet echter het justitieele deel van dat der Tolkamer. Dat niettemin de hellebaarden den tocht hebben meêgemaakt is te begrijpen, daar stellig reeds het Hof van Justitie ze in gebruik heeft genomen.

Thans zijn — het was Uwer Excellentie's wensch — deze officieele gedenkstukken opgenomen in de groote verzamelingen van het Nederlandsch Museum van Geschiedenis en Kunst, waar zij zeker een waardige plaats zullen hebben verkregen.

Ik trachtte nog een verlies te lijden, maar ik kon niet afkomen van een hier dubbel exemplaar van den Extraordinairen Staat van Oorlog over 1667, hoewel ik het — onder Uwer Excellentie's nadere goedkeuring — aan verschillende collegas aanbood.

Een kaart van Noordbrabant in 12 bladen, door mijn voorganger van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen alhier ten gebruike ontvangen op het archief, was onder de andere kaarten geraakt. Daar aan te wijzen viel, dat zij het genootschap behoorde, gaf ik het terug. Eigenlijk was dit dus geen verlies, want zij had nimmer tot de verzamelingen behoord. En bij den aankoop van een groote verzameling kaarten in een vorig jaar had het archief een ander exemplaar der kaart verkregen.

Van ééne aanwinst van stukken, te danken aan den heer A. C. baron Snouckaert van Schauburg, is hierboven geen mededeeling gedaan, omdat nog geen beslissing genomen is of die stukjes, twee brieven, hier zullen kunnen blijven. Dit zal gewis het geval zijn wanneer het geheele archief van de voormalige sous-prefecture van het Departement der Monden van den Rijn, waarmede die brieven hereenigd kunnen worden, hier in depôt zal verkregen worden. Thans echter is het nog te zoek.

Ik deed er breede en zorgvuldige nasporingen naar, die de zaak scheen te verdienen, want de onder-prefecten hadden toezicht over alle burgerlijke ambtenaren, op de gemeentekassen en rekeningen, stonden over de comptabele ambtenaren en die van het kadaster, hadden een opperbeheer of toezicht over de rivieren en wegen, de polders, de ontginningen enz., de militaire gebouwen, de gevangenissen en hospitalen, de instellingen van weldadigheid, ook de banken van leening of zoogenaamde bergen van barmhartigheid enz., enz. Zij werden gehoord over alle nieuwe organisatiën; alles ongerekend nog hun statistische werkzaamheid. De door hen in drie jaren tijds gevormde dossiers moeten zeker voor de administratie vooral, voor de kennis van het recht op verschillende gebouwen enz., van zeer veel gewicht zijn.

Bij de vlucht der Franschen in 't laatst van december 1813 nam ook de sous-préfet te Breda een goed deel zijner papieren mede, die in 1814 bij het archief der prefecture te Antwerpen bleken te berusten. Op aanvraag werden van daar aan den arrondissements-commissaris te Breda in dat jaar gedeelten van deze stukken uitgeleverd.

De inventarissen of reçus dezer bezendingen deden het belang

der verzameling kennen en konden bij de verdere nasporing van dienst zijn. Doch in Antwerpen bleven in 1814 nog stukken, het Bredasche arrondissement rakende, achter; daarom is later nog telkens aanvraag tot teruggaaf gedaan, echter zonder afdoend resultaat, voor zoover mij bekend werd, — hoewel enkele stukken betrekkelijk het comptabel beheer nog in 1816 rechtstreeks aan het Gouvernement moeten zijn gezonden. Drie plaatsen zijn er dus, waar deelen van het Bredasche sous-préfecture-archief kunnen verondersteld worden te verblijven, namelijk het provinciaal griffie-archief *alhier*, *Breda* en het prefectuur-archief te *Antwerpen*.

De papieren van de vroegere arrondissements-commissarissen zullen na de opheffing hunner betrekking of die van de ambtenaren, die met kleiner of grooter ambtskring hunne taak overnamen, de districts-schouten en districts-commissarissen, wellicht naar het gouvernement der provincie zijn vervoerd. Te Breda in het toen in zeer verwarden staat aangetroffen nieuw-archief der gemeente evenmin als bij het oude had ik bij vroegere bezoeken iets gevonden van een archief als dat van den sous-préfet. Omdat dus stellig iets en misschien het voornaamste deel te vinden was in het archief der provincie, dat tevens op den weg zou kunnen leiden voor verdere nasporingen, meende Uw Excellentie het onderzoek daarin op den voorgrond te moeten stellen.

Ik kan mij besparen thans mededeelingen omtrent den toestand daarvan en de mogelijkheid van nasporingen daarin te doen, omdat die zaak verder behoort tot het verslag van een volgend jaar.

Zoodra mij prof. Blok's ontdekking van een groot aantal gewichtige oorkonden, afkomstig van de kanselarij der Brabantsche hertogen, te Weenen, bekend werd, heb ik mij tot den Keizerlijk-Koninklijken huis-, hof- en staats-archivaris aldaar gericht over de kansen van afstand ten behoeve van het archief in het Nederlandsche gedeelte van dat hertogdom Brabant, waarop de meeste oorkonden betrekking hebben.

Het antwoord gaf hoop op de aanwinst voor dit archief, dat aan charters zoo arm is, van deze oorkonden-schat.

Ik stelde Uw Excellentie er mede in kennis. Mij was het daarna niet vergund in deze zaak verder iets te doen.

De verkrijging van afschriften van bescheiden, voor het archief van gewicht.

Een particulier vertoonde mij in den loop des jaars een ouden inventaris van een groot deel van het archief der grafelijkheid van Megen. Honderden charters, waaronder zeer oude, waren er in beschreven. Daar deze, althans grootendeels, verdwenen schijnen te zijn bij de verspreiding van de Megensche papieren, waarover ik in het vorig

jaarverslag (Verslagen XI, p. 49) repte, was het bezit van dezen catalogus van gewicht, al waren er dan ook de stukken niet alle afzonderlijk in beschreven. Er is daarom met verlof van den eigenaar een afschrift voor het archief van genomen.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Bij de bespreking hiervóor van de werkzaamheden wees ik reeds op het toenemen — met het aangroeien van het archief — van het aantal vragen om inlichtingen en de daaruit voortvloeiende, soms zeer wijdloopige onderzoekingen. Door eenige personen zijn ook persoonlijke nasporingen in de stukken van het archief verricht, waarbij zij steeds door de ambtenaren zooveel mogelijk werden geholpen.

Zijne Excellentie de Minister van Financiën vroeg over twee domeinzaken inlichtingen, die niet te geven waren dan nadat de oude rechterlijke archieven der betrokken plaatsen waren overgenomen. Met een dezer kon dat dadelijk geschieden; toen de overgenomen stukken waren uitgezocht moest het onderzoek echter nog in beide gedeelten van het plaatselijk archief en ook nog elders worden verricht, waartoe ik door de voor gemeente-archieven verrichte reizen in staat was. Zoolang de toestanden van het archief nog zoo voorloopig blijven, nog niet alles is verzameld en ook maar eenigszins uitgezocht, zullen dergelijke onderzoekingen natuurlijk buitengewoon veel tijd blijven eischen en oponthoud ondervinden. Aan die bezwaren waren meer onderzoekingen onderhevig. Gelukkig niet die voor den Directeur der registratie en domeinen te Maastricht, voor 's Konings Commissaris in Noordbrabant, voor den Hoogen Raad van Adel en eenige andere autoriteiten. Uit België wendden vier, uit Frankrijk drie onderzoekers en uit Duitschland dr. Harless, Staats-archivaris te Dusseldorp zich tot het archief om inlichtingen.

Met genoegen ontving ik de vragen om nasporingen en inlichtingen van een bizonder groot aantal gemeentebesturen. Want gewoonlijk vloeide uit hunne aanraking met het archief op deze wijze de verzoening voort met het vroeger meestal afgekeurde overbrengen van een deel der lokale archieven naar 's Rijks depôt in de provinciale hoofdplaats..

Ook dit jaar werden weder vele afschriften geleverd; gelukkig hebben sommige onderzoekers de vele door hen begeerde afschriften zelf genomen. Want de levering van afschriften vergt veel tijd, en anders had ook dit werk het andere al weder meer in den weg gestaan.

Ik laat hier de, weder evenals in vorige jaren gesplitste, lijst

volgen van de onderwerpen, waarover onderzoek in 1889 plaa vond:

A. Met zuiver wetenschappelijk doel.

1. Geschiedenis van Handel bij Gemert.
2. De grenzen van de Peel en Gemert.
3. Cijnsrecht in Noordbrabant.
4. Rentestand in de verschillende deelen van Noordbrabant.
5. De broederschap van het H. Sacrament te Oirschot.
6. De oude schans bij Engelen.
7. Ligging van den Middelwaard bij Hedikhuizen.
8. Justitieele macht der Leen- en Tolkamer.
9. Geschiedenis van Rixtel.
10. Gemeentegronden van Rixtel, Aarle en Beek.
11. Oorkondengeschiedenis van Megen.
12. Oude verhalen van het beleg van den Bosch.
13. Charters over Gemert.
14. Predikanten te 's Hertogenbosch.
15. Louis de la Kethulle de Rijhove, in 1622 gouverneur van (stad Bergen op Zoom.
16. Oude kerkelijke kleeding.
17. Jurisdictie van Waalwijk.
18. Bebouwing van het St. Janskerkhof te 's Hertogenbosch.
19. Testament van Adr. Vossius van 1676.
20. De graving van het Oude Maasje.
21. Oorkonden van Karel den Stoute.
22. De oprichting van het kapittel te Eindhoven.
23. De intocht van Karel V te 's Hertogenbosch in 1545.
24. Nomina geographica Brabantina.
25. De toepassing van nieuwe beginselen van rechtspraak n 1795 in Bataafsch Brabant.
26. Evaluatie der schellingen Tournois en nieuw.
27. Kanon genaamd de Booze Griet en „Stuerghewalt" t 's Hertogenbosch.
28. Operatiën aan de Maas in 1581.
29. De stichting der abdij van Bern.
30. De oudste heeren van Eindhoven.
31. Tollijsten in verband met scheepvaartbewegingen.
32. Blokhuis bij Megen.
33. Heeren van Heusden.
34. Geschiedenis der St. Geertruiskerk te Bergen op Zoom.
35. Verboden lectuur sinds 1581.
36. Reglementen van den Raad van State op het onderhoud va wegen en den houtschat in de Meierij van den Bosch e diverse pootkaarten van de dorpen daarbinnen.

37. Oude leenhoven te Geffen, Empel en Meerwijk en Loon op Zand.
38. Kapittelvergadering van het Gulden Vlies te 's Hertogenbosch in 1481.
39. Het wapen van Noordbrabant.
40. Het werk van Hendr. Tielmans „Arcke Gods."
41. Het huis te Meeuwen.
42. Biographische bizonderheden omtrent Adrianus Barlandus, kanunnik te Bergen op Zoom.
43. Idem omtrent J. Hermans.
44. Het „vluchten" der secretariën in 1747.
45. Betwisting en handhaving der souvereiniteit van Megen, diplomatieke handelingen daarover.
46. Oude dijk- en polderreglementen van Noordbrabant.
47. De banken met hoog rechtsgebied in de Meierij en het Markiezaat.
48. De „Leges Scholae Sylvaducensis" van 1603.
49. Trouwbeloften en huwelijksvoltrekkingen.
50. Notarissen te Helmond.
51. Moord van den procureur de Louw in 1692 te Eindhoven.
52. De kerkschuur te Eindhoven van 1697 en van 1810/13.

B. Voor aanvulling van genealogiën:

a. Wapen van de Leefdaels.
b. Wapen der familie Taye.
c. Wapen van Sebastiaen Beelaerts, te Heusden.

Geslachten:

1. van Lynden.
2. van de Merwede.
3. Nahuys.
4. Fock.
5. von Geusau.
6. de Horne.
7. Schoonvorst.
8. van Cranendonk.
9. de Rode.
10. van Megen.
11. Borret, in het land van Grave en Kuik.
12. van Griensven, te Schijndel, Gemonde enz.
13. Martini Dirks, te Reusel.
14. Gualtherie en van Ghent, in de Meierij.
15. van Dongen, te Waspik.
16. van de Poel, te Waalwijk.

17. Cloeck, te 's Hertogenbosch (en Sprang).
18. Heemskerck, aldaar.
19. Vugts, te Schijndel.
20. van Zuijlen, te Rosmalen en Geffen.
21. van Amstel, te Gemert.
22. van Wageningen, te Sprang.
23. Dolck, te Waspik.
24. Pijzel, te Hoeven.
25. Groen (van Prinsterer), te Waspik.
26. Halewijn, te 's Hertogenbosch.
27. de Cannart, te Loon op Zand en Oisterwijk.
28. Fairfax, te Breda.
29. Beelaerts van Blokland, te Oirschot.
30. van Harencarspel, te Oirschot.
31. van Nuijssenburg, te Capelle.
32. van den Brandeler, te Breda.
33. van der Hoeven, te Sprang.
34. ter Croije en Schouw, te 's Hertogenbosch.
35. de Raadt en Naeijen, in de Meierij.
36. van de Poll, te Bladel.
37. de Rover, te Oirschot.
38. Reepmaker, te Einhoven.
39. van Lawick, te Eindhoven.
40. de Jong, de Josselin de J., de J. van Beek en Donk.
41. Martini, te Gorcum, in 1747.
42. Kuyck en van Kuyck te Waspik, Werkendam, enz.

C. Voor bewijs van rechten.

1. Geffensche tienden.
2. Renten der algemeene armen te Someren.
3. Geweren in de Aa onder Berlicum.
4. De domeintienden onder Drunen.
5. De verplichting tot onderhoud van den kerktoren te Drunen
6. De heerlijkheid Hedel.
7. Uitoefening van jachtrecht te Oirschot en Best.
8. Jachtrecht van den Staat onder Burgst in de baronie van Breda
9. Een armenrente te Strijp.
10. Vischrecht van den graaf van Bokhoven op de Maas.
11. Gemeenschappelijkheid van een sloot te Standdaarbuiten.
12. Goederen onder Heusden, Heesbeen en Oudheusden in de vorige eeuw achtergelaten door P. van den Pangaard, nimmer uitgekeerd aan de erven en thans gereclameerd.
13. De weiderechten der ingezetenen van het land van Megen op den zoogenaamden Megenschen Ham.

14. De „Santkuijll op 't Sandt tot Boxmeer."
15. Vischrecht in de zoogenaamde Dulsche Maas.
16. Idem onder Ooltgensplaat.
17. Idem van den Kurenpolder in het Oude Maasje.
18. Gemeene muur, put en gang tusschen huizen in de Choorstraat te 's Hertogenbosch.
19. De zoogenaamde Loo- en Heg-tienden te Berlicum.
20. Heerlijkheid Liemde.
21. Kerkpad bij de St. Lambertskerk te Vucht.
22. Begeving van plaatsen in het oude-mannenhuis te Oisterwijk door de gemeente Haaren.
23. Beneficiën in Bacxkoorke in de St. Janskerk te 's Hertogenbosch.
24. De heerlijkheid Aarle-Rixtel.
25. Het testament van dr. Romb. Rombouts, stichter van een beurs.
26. Bepalingen bij den verkoop van een huis te Steenbergen.
27. De molen en molenwegen van Liempde.
28. Een akkoord tusschen Waalwijk en een particulier over een vonder, in 1812 gesloten.
29. Armengoederen te Erp.
30. De giftbrief van de gemeentegronden van Haaren.
31. Een geldrente van de beurzenfondsen te 's Hertogenbosch uit goederen te Hilvarenbeek.
32. Het testament van A. Notelaars voor notaris Sprangers te Boxtel in 1720/22 gepasseerd (dit testament kon niet gevonden worden).
33. Euseldrop van het huis „'s Hertogenbosch", later „de Blauwe Geit" te Eindhoven.
35. De heerlijkheid Boxmeer.
36. Een rogrente van het R. K. Weeshuis te 's Hertogenbosch uit goed te St. Oedenrode.
37. Jachtrecht in Hilvarenbeek c. a.
38. Een transportakte met bedingen te Rozendaal.
39. Eenige contracten over turfgravingen.
40. Verdeelde boedel Schakenraad (Sleutjes) onder Dungen.
41. De verkoop van een huis door den Heiligen Geest te 's Hertogenbosch, tegen hypotheek voor de volle koopsom.
42. Geldrente van het van-der-Avenne-gasthuis onder Roy.
43. Verplichting tot vegen der Aa onder Erp, Boekel en Gemert.
44. Buurtweg, gemeene karweg, onder Oefelt.
45. Tienden onder Boxmeer.
46. De stichtingen van Jan Gijsen te Oisterwijk en 's Grooten te Haaren.
47. Een geldrente onder Berchem.

De grootte dezer lijst kan tot illustratie dienen van hetgeen ik hiervóór over de toeneming dezer werkzaamheden zeide.

Bemoeiingen met gemeente- en andere archieven.

Het in dezen bundel van archiefverslagen overgedrukte relaas mijner werkzaamheden voor de oude gemeente- en burgerlijke standsarchieven in deze provincie ontslaat mij van den plicht om hier daarvan verslag te doen.

De bemoeiingen met het provinciaal archief komen eerst in het volgend jaarverslag ter sprake.

's Hertogenbosch, Juni 1890.

De Rijks-Archivaris in Noordbrabant,

A. C. Bondam.

UITTREKSELS UIT INVENTARISSEN.

I. SCHEPENARCHIEF VAN ST. OEDENRODE.

Nummers van den inventaris.

1 en 2. Registers van eeden van schepenen enz., 1680—1810.
3 — 11. Dingrollen van civiele zaken, 1505—1611, 1670, 1695—1811.
12 en 13. Dingrollen in zaken van f 12 en daarbeneden, 1738—1760.
14 — 26. Registers van alle akten (ook transporten), 1613—1685.
27 — 47*bis*. „ „ transporten en obligatiën, 1686—1808.
48. Losse minuten van idem, 1808—1810.
48 *bis*. Register van transporten bij onderhandsche akte, 1806—1809.
49. Idem van overdracht van schuldbrieven, 1806—1809.
50 — 86. „ „ allerhande akten, 1685—1808.
87. Losse minuten van allerhande akten (van inventarissen en vertichtingen, deelingen, procuratiën, autorisatiën, testamenten en huwelijksvoorwaarden, alle afzonderlijk), 1808—1810.
88. Register van verpachtingen, borgstellingen enz., 1666—1687.
89. Register van idem, verder gebruikt tot registratie van notarieele en andere akten, 1669—1697.
90 en 91. Registers van testamenten en dergelijke akten, 1737—1808.
92 — 96. Registers van publieke verkoopingen, verpachtingen, bestedingen, enz. (ook voor de gemeente), 1791—1808.
97. Losse minuten van idem, 1808—1810.
98 — 104. Losse verkoopconditiën, 1739—1810.
105 en 106. Allerhande losse akten.
107. Registers van alle akten, ook transporten enz., gepasseerd bij afwezigheid van den secretaris, 1736.
108. Minuten van akten door of voor het vredegerecht van het kanton St. Oedenrode gepasseerd, 1811.
109 — 114. Registratie van buitenakten, 1716—1807.
115. Registers van akten, buiten St. Oedenrode, doch binnen Peelland gepasseerd, 1737—1804.
116 — 118. Rekesten en andere ingekomen stukken.
119 — 124. Processtukken.
125 — 131. Boedelrekeningen.
132. Rekening van den boedel van Willem baron van Haren, in leven kwartierschout en dijkgraaf van Peelland en Minister van den Staat in de Oostenrijksche Nederlanden, 31 Augustus 1769.

Nummers van den inventaris.

133. Register van allen overgang van eigendom of reëel recht, uit successie proflueerende, 1808 - 1810.
134. Minuut-staten voor den 40sten en 80sten penning enz.
135 — 141. Registers van taxatiën en van den 40sten penning, 1664—1676; 1737—1806.
142. Staat- en rekenboek voor jhr. Everart van Boschuijsen, heer van Croy enz., met alphabetischen index, aangelegd ± 1650 en bijgehouden tot in 1730.

II. Archief der leenbank van het kwartier van Peelland te St. OEDENRODE.

1 — 3. Rollen van de procedures voor leenmannen, 1707—1797.
4. Aktenboek, Augustus 1792—November 1793.
5 — 30. Stukken van procedures in appel voor de leenbank.

III. Verzameling notarieele minuten afkomstig uit St. OEDENRODE.

I. Notaris J. van den Heuvel, te Gemonde, die akten passeerde te *St. Oedenrode*, *Schijndel*, *St. Michielsgestel*, *Boxtel*, *Berlicum*, *Dungen*, *Liemde* enz. en over goederen daar gelegen.

1 — 7. Registers van testamenten, inventarissen, huwelijksvoorwaarden en andere contracten, 1635—1677 (een volgend deel, dat geteekend was met de letter I, ontbreekt).
8 — 14. Protocollen van attestatiën, procuratiën en contracten, 1634—1682 (in n°. 14 nog een akte van 1684).
15. Losse, niet gelichte grossen van akten, met staten daarvan, 1655—1682

II. Gerard Molemakers, te St. Oedenrode.

16 en 17. Protokol, 1681—1695.

III. Willem Jan Gualtheri, te St. Oedenrode.

18. Minuten, 1751—1772.

IV. Schepenarchief van SOMEREN.

1 — 28. Civiele dingrollen, 1566—1811.
29. Register van certificatiën en depositiën, 1593—1595.
30. „ „ gerechtelijke verkoopingen, 1582—1593.
31. Kleine dingrol, 1732—1810.
(Register van vonnissen, zie n°. 132).

Nummers van den inventaris.

32 — 75. Registers van allerhande akten, ook transporten en obligatiën, 1518—1693 (1685).
76 — 98. Registers van transporten en obligatiën, 1685 (1693)—1808.
99 — 126. Registers van allerhande akten (zonder transporten en obligatiën), 1685—1808.
127 — 131. Registers van publieke verkoopingen, 1775—1808.
132. Register van aanstellingen, eeden en rekeningen van voogden, 1692—1808 (aan 't eind vonnissen, 1687—1754).
133 — 136. Registers van akten, elders of voor notarissen gepasseerd, 1716—1826.
137 — 191. Losse stukken in portefeuilles (onuitgezocht).
192. Specifieke lijsten en halfjaarlijksche staten van overdrachten van vast goed.
193 — 199. Registers van taxatiën voor de collaterale successie, 1684—1814.

V. GEDEELTE VAN HET SCHEPENBANKSARCHIEF VAN ROZENDAAL EN NISPEN.

520 — 540. Civiele processtukken, 1691—1811.
541 — 544. Crimineele processtukken, 1715 - 1800.
545 — 562. Registers van taxatiën voor den 20sten penning, of het recht op de collaterale successie, 1731—1817.
563 en 564. Registers van aangeving van allen stillen overgang van vast goed, 1808—1810.
565. Register van alle onroerend goed, waarvan 's Lands overgangsrechten zijn betaald, 1662—1670.
566 — 568. Register van halfjaarlijksche lijsten van betaalde 20ste, 40ste en 80ste penningen, 1728—1747.
569. Opgaven van goedsoverdracht ten behoeve van de domeinrentmeesters, begin 19de eeuw.
570. Varia.

Het oud provinciaal archief in Gelderland.

Ter voldoening aan art. 17 van mijne instructie, heb ik de eer aan Uwe Excellentie, door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijks-Archivaris, het jaarverslag van het Oud-Geldersch archief over het jaar 1889 te doen toekomen.

Toestand der bewaarplaats van het archief, lokalen, ameublement enz.

De bewaarplaats verkeert voortdurend in goeden staat en onderging geene verandering, hetgeen ook het geval is met de lokalen. Het ameublement onderging geene vermeerdering en vereischte geene herstelling, met uitzondering van de kachel in de kamer, bestemd voor het publiek.

De tuin wordt behoorlijk onderhouden.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

Het aantal brandzakken onderging geene vermeerdering. De bliksemafleiders werden door een deskundige beproefd en in orde bevonden. In de waterleiding deden zich geene gebreken voor, hetgeen ook ten aanzien der brandslangen, bij beproeving, het geval was.

Toestand van de archiefverzamelingen.

De registers op de leenaktenboeken, die steeds veelvuldig worden geraadpleegd, werden van nieuwe banden voorzien: vooral was dit wenschelijk met het oog op het groot aantal daarin liggende losse bladen, die daarbij werden ingebonden.

Voor het bergen der losse stukken werd weder een 250tal portefeuilles met linnen ruggen aangeschaft.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.

Meermalen was het mij gebleken, dat onder de stukken van het archief, afkomstig van het voormalig Hof van Gelderland, zooals die door wijlen den Provincialen Archivaris, P. Nijhoff, waren te

samen gebracht en in den daarvan in 1856 in druk verschenen inventaris waren opgenomen, nog verschillende werden aangetroffen, wier vermelding te vergeefs in dien inventaris wordt gezocht. Dit deed mij besluiten de verschillende pakketten en stukken van het Hof-archief na te gaan om daaruit te verwijderen en afzonderlijk bijeen te brengen, wat in dien inventaris niet is opgenomen. Daartoe behoorden in de eerste plaats een aantal losse stukken, die, na het terugbrengen van Roermond in 1632 onder het gezag van de Staten, van daar naar Arnhem zijn overgebracht, gelijk bereids in „de Memorie over de ordening der archieven van het Landvorstelijk en Domeinbestuur en van de Rekenkamer van Gelderland" van mijnen ambtsvoorganger, opgenomen bij het jaarverslag over 1881, is medegedeeld.

Uit het verbaal der Gecommitteerden uit Hof en Rekenkamer met den Cancelier, Leengriffier en Auditeur te Arnhem, van hunne commissie naar Roermond van 14 Juni tot 20 Juli 1632 opgemaakt, blijkt, dat alle stukken van het Hof aldaar, die bij de komst der Gecommitteerden uit de Cancelarij waren weggevoerd, daarin weder zijn teruggebracht en met die van de Rekenkamer, na alvorens te zijn geïnventariseerd (¹), alsmede die van de Leenkamer naar Arnhem zijn overgebracht, met uitzondering van het laatste sententieboek dat is achtergelaten „om daarinne te doen registreren nog eenige uitgewesen sententien, daarvan de minuten qualick leesbaar waaren." Deze stukken zijn tot 3 Juli 1682 te Arnhem verbleven. Na voorafgaande onderhandelingen heeft toen het Hof den Griffier gemachtigd aan den Roermondschen Sijndicus Joh. van den Bosch op diens verzoek de „Ruremuntsche processen en de vonnisse boecken etc. met den aankleven van dien te extraderen." Hetgeen toen is geëxtradeerd moet niet gering zijn geweest; bij Knippenbergh, Hist. Eccles. Ducatus Geldriae, pag. 264, vindt men opgeteekend, dat 5 wagens voor het vervoer naar Roermond zijn gebezigd, zooals hij van den Sijndicus zelven had vernomen. Of echter toen stukken van de Rekenkamer zijn teruggegeven, hiervan blijkt niets. Buiten een aantal in de Roermondsche Rekenkamer afgehoorde rekeningen en eenige in Nijhoffs inventaris van de Rekenkamer vermelde stukken, bevonden zich, blijkens Nijhoffs correspondentie, in 1824 nog verschillende Roermondsche stukken — als tins- en memorieboeken der Rekenkamer, registers van domeinen onder Gelder enz. — in het voormalig provinciaal Archief, die thans niet meer aanwezig zijn.

Buiten de zoo evenbedoelde stukken treft men, gelijk ik boven

(1) De specificatie der stukken wordt niet in het verbaal aangetroffen, evenmin onder de bijlagen daarbij behoorende. Het verbaal is in de Landschapszitting van 29 November 1632 in behandeling geweest, doch omtrent de vervoerde stukken wordt niets gezegd.

mededeelde, een aantal losse stukken uit Roermond afkomstig in het Hofarchief aan. Deze zijn in 5 lijvige portefeuilles bijeengebracht en geïnventariseerd. Een groot gedeelte daarvan heeft betrekking op de geschillen met den Hertog van Kleef over de tollen en licenten op de rivier de Maas en over de tienden te Bracht. Verder treft men daaronder aan een dossier stukken betreffende het geschil tusschen den voormaligen Roermondschen Momber Melchior ten Benschup en de heeren van de rekeningen te Roermond tusschen 1611 en 1613, die door ten Benschup werden beticht verschillende compositiën met schippers en andere kooplieden over geconfisqueerde schepen en koopwaren te hebben aangegaan; met „interventie van ghiften, gaven en schencagien"; eenige brieven van den Canselier W. van Criep over de krijgsbewegingen van Graaf Herman van den Bergh in 1602; stukken betreffende een geschil tusschen Stralen en Walbeck over het gebruik der heide van 1623 en 1624 enz.

Daarenboven is nog een aantal stukken uit de Roermondsche leenkamer afkomstig in het archief aanwezig, die afzonderlijk zijn te samen gebracht. Verder werden de overige losse, in het Hofarchief gevonden stukken, zooveel mogelijk tot de bundels of liassen teruggebracht waartoe zij vroeger moeten hebben behoord, waarbij 2 gevonden lijsten den weg konden wijzen, die in alphabetische volgorde de opschriften der liassen of bundels vermelden, waarin die stukken overeenkomstig den aard van het onderwerp, waarop zij betrekking hebben, in het Hofarchief zijn bewaard geworden. De opschriften van de verschillende in hun geheel gebleven bundels stemmen met die in de bedoelde lijsten voorkomende geheel overeen. De stukken, waarvan althans voor het oogenblik niet met zekerheid kan worden nagegaan, waartoe zij moeten worden gebracht, zijn in chronologische volgorde vereenigd en daarvan werd een inventaris opgemaakt.

Meermalen was het bij het zoeken naar eenig processtuk van het voormalig Hof gebleken, dat de opschriften op de pakketten, waarin die stukken waren bijeengebonden. — die nog in denzelfden toestand verkeerden waarin zij in de vroegere bewaarplaats op het Paleis van Justitie werden bewaard en van daar naar het archiefdepôt waren overgebracht, — niet met den inhoud overeenstemden, zoodat het opsporen van eenig processtuk dikwerf een hopeloos werk kon worden genoemd.

De pakketten werden dien ten gevolge losgenomen en de processtukken volgens de data der sententiën geordend. Het ordenen dier procedures deed mij — buiten eenige andere stukken, waaronder het gedeelte, dat aan het oud-rechterlijk archief der voormalige Heerlijkheid Westervoort ontbrak en dat in eene daarvan in 1766 opgemaakte lijst wordt vermeld, doch verloren werd geacht —

een gedeelte van de ontbrekende minuten enz., behoorende tot de Memorie- en Resolutieboeken van het Hof terugvinden, terwijl het ordenen van de losse Landschapsstukken (vroeger in het Provinciaal Archief berust hebbende, Kort Overzicht enz., bladz. 9) tot de ontdekking van het aan die minuten nog ontbrekende leidde. De zoo evengenoemde Landschapsstukken waren in groote pakken bijeengebonden, hetgeen het onderzoek zeer bezwaarlijk maakte; de pakken werden los genomen en de stukken in de orde, zooals zij in de Landdagen zijn ingekomen of behandeld, gerangschikt. Vermoedelijk zijn deze stukken uit het Zutphensch archief afkomstig. In een Overzicht van den toestand der archieven van Gelderland van wijlen mr. Is. An. Nijhoff van het jaar 1851 wordt gezegd, dat de losse Landschapsstukken te Nijmegen en Zutphen voorhanden met het Provinciaal Archief zijn vereenigd: echter zal dit niet als geheel juist kunnen worden aangemerkt, want, terwijl een ingesteld onderzoek te Zutphen niet het aanwezig zijn van diergelijke stukken aldaar heeft aangetoond, zoodat die stukken naar Arnhem kunnen zijn overgebracht, zoo geldt dit echter niet ten aanzien van Nijmegen; aldaar berust nog eene aanzienlijke verzameling van dergelijke stukken, in bundels te samen gebonden, waaronder zelfs een enkel stuk wordt aangetroffen, dat aan de in het archief aanwezige verzameling ontbreekt.

Buiten de bovengenoemde processtukken bevindt zich in het archiefdepôt nog eene verzameling, grootendeels uit processtukken van het Hof vóór 1600 bestaande, die blijkens een daarvan door W. A. van Spaen in het laatst der vorige eeuw opgemaakten inventaris op de 2de kamer van het Hof heeft berust; later is zij in het Provinciaal Archief opgenomen. Aan de stukken voorkomende in dien inventaris, die 1950 nummers telt, ontbreken er steeds nog een 298tal. Dit gaf mij aanleiding in het Hofgebouw een onderzoek in te stellen of wellicht aldaar nog eenige dier stukken konden schuilen, doch zonder gunstig gevolg. Echter was het niet geheel en al vruchteloos, dewijl bij die gelegenheid een concept van het Stadrecht van Zalt-Bommel en een dito van de Landrechten van Tiel- en Bommelerwaarden, zoomede de 4 oudste protocollen, behoorende tot het oud-rechterlijk archief van de voormalige Heerlijkheid Westervoort, werden gevonden, die wellicht anders te eeniger tijd op den papiermolen zouden zijn terecht gekomen.

Met Uwer Excellentie's machtiging werd door den heer Rijksarchivaris in Utrecht een gedeelte van de door den Staat te Cheltenham aangekochte stukken, en wel de op Gelderland betrekking hebbende, aan het archiefdepôt alhier afgestaan. Deze collectie is geïnventariseerd en bestaat uit:

a. Stukken, die geacht kunnen worden in het algemeen op

Gelderland betrekking te hebben, waarvan het oudste stuk de dagteekening van Donderdag na St. Marcus 1384 draagt, zijnde eene kwijtschelding door Willem van Gulik, Hertog van Gelre, van hetgeen Aernt Heeren Henricks broeder van Dorcke, bastaard, tegen hem mag hebben misdaan.

b. Stukken betreffende de Moederkerk te Arnhem: hieronder zijn vooral de stukken van 29 Mei, 2 Juni en 22 Juli 1438 van belang. Zij leveren eene belangrijke bijdrage tot de geschiedenis der geschillen, die ten gevolge van de verkiezing van Walraven van Meurs tot tegenbisschop te Utrecht zijn ontstaan; tevens — en wel speciaal het stuk van 22 Juli — bevestigen zij de juistheid der zienswijze van den heer J. H. Hofman in diens verhandeling over Walraven van Meurs, dat de stukken in het oud-archief der gemeente Arnhem betreffende die geschillen, ten onrechte door wijlen P. Nijhoff tusschen 1448 en 1455, in stede van op het jaar 1438 zijn geplaatst.

c. Stukken betreffende overdrachten, uitgiften in erfpacht, vestigingen van erfrenten enz. te Arnhem, Bennekom, Ede, Ermelo, Elst, Slijk-Ewijk, Maurik, Kesteren, Rijswijk, Lienden, Heerewaarden, Gameren, Beesd en te Nettelhorst onder Lochem.

d. Afschriften uit het Elburgsch archief, betreffende het onderzoek van een melaatsch persoon en over het voldoen der stadsquota.

e. Stukken betreffende de St. Walburgs kerk te Zutphen, de kerk te Doesburg en een afschrift van de Tenores fundationum Vicariarum Ecclesie de Groenlo.

f. Stukken betreffende Sweder van Kervenhem, pastoor te Lochem en proost te Zutphen: hiermede staan in nauw verband de stukken, die in 1887 uit het Utrechtsch archief-depôt betreffende dienzelfden persoon zijn ontvangen.

g. Stukken betreffende Wel en Bargen, zoomede Helden in het Over-Kwartier.

h. Akten van opdrachten onder Qualburg in het Hertogdom Kleef.

i. Stukken afkomstig uit het huisarchief der heeren van Batenburg. Het oudste stuk onder deze rubriek, dd. Saterdages na St. Gillisdach 1413, is in Nijhoff's Gedenkw. III, oork. n°. 348, naar een afschrift van Bondam, uitgegeven: het stuk, oork. n°. 339, mede naar een door Bondam uit het Batenburgsch huis-archief genomen afschrift uitgegeven, toont aan, dat aan Bondam nog meerdere stukken uit dat archief zijn bekend geweest. Laatstbedoeld stuk bevindt zich thans niet onder de Cheltenhamsche collectie.

k. een brevier in de Hollandsche taal, vermoedelijk volgens het opschrift: „Liber Domus Monachorum" uit het Karthuizerklooster Monnikhuizen bij Arnhem afkomstig.

l. een handschrift van den oorsprong der graven van Teisterbant enz.

m. twee banden met afschriften en enkele origineele stukken betreffende Gelderland.

n. stukken betreffende het geslacht van Cattenburch, dat volgens eene op een der stukken voorkomende aanteekening te 's Hertogenbosch te huis behoorde en verschillende goederen in het ambt van tusschen Maas en Waal heeft bezeten.

Een niet minder belangrijke aanwinst deed het archief door het in bruikleen afstaan van het huisarchief der Heeren van de voormalige Heerlijkheid Ammerzoden door den heer H. Hoeflake te Ammerzoden; het werd geordend en geïnventariseerd. Vele belangrijke stukken worden er in aangetroffen, die alhoewel ze niet de moeielijkheden, die er ten aanzien van de opvolging der bezitters der Heerlijkheid in den loop van de 15de eeuw bestaan, waarvan onder anderen Nijhoff in de Gedenkw. III, in de noot 1, op pag. 268 gewaagt, oplossen, toch eenig nieuw licht over dat punt verspreiden. Verder vindt men daarin de Landrechten op St. Odulphusavond 1471 door Walraven van Broekhuizen, Heer van Ammerzoden, aan de ingezetenen aldaar gegeven, (die grootendeels met de in 1327 en 1335 door Graaf Reinald aan de Tieler- en Bommelerwaarden verleende landrechten overeenstemmen) en de uitbreiding op 3 Juli 1548 daaraan door Walraven van Arckel, Heer van Ammerzoden enz., gegeven.

Een copie der op 10 October 1496 door Otto van Arckel enz. aan Heukelom verleende handvesten;

de consideratiën van de Heerlijkheid Ammerzoden op het project van het landrecht van Tieler- en Bommelerwaarden;

stukken betreffende het geschil tusschen Gerrit van Arckel enz. en Hendrik Graaf van Nassau, Heer tot Breda, later diens zoon Réné de Chalons, voortgevloeid uit het verkoopen van den lijftocht van huis, slot en heerlijkheid Ammerzoden door Herman van Wachtendonck op 21 Juni 1513 aan den Graaf van Nassau, beëindigd bij uitspraak van den Grooten Raad te Mechelen, dd. 24 Januari 1539;

een leenaktenboek van Ammerzoden, loopende van 1612 tot 1711, en bijbehoorend register, terwijl de latere leenakten in pakketten, gerangschikt naar de plaatsen, waar de leengoederen zijn gelegen, zich los daarbij bevinden;

een legerboek van de bezittingen enz. van de heeren van Heukelum

Verder treft men daarin aan verschillende stukken aangaande de kerk en de armen te Ammerzoden, de stichting der vicarie op de Slotkapel aldaar, dd. 9 Augustus 1441; rekeningen van de administratie der goederen van de heeren van Ammerzoden enz. enz.

Onder de Charterverzameling, afkomstig van het klooster Bethlehem bij Doetinchem, werden verscheiden stukken aangetroffen, die niet in den van die verzameling door mr. Is. An. Nijhoff opgemaakten inventaris zijn opgenomen. Door den Commies-Chartermeester mr. baron Sloet, werden bedoelde stukken geïnventariseerd en in den tevens omgewerkten inventaris van Nijhoff opgenomen en van een index voorzien.

In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.

Door mr. L. A. J. W. baron Sloet werd in diens verhandeling over » de bezittingen van het Benedictijner Klooster van St. Petrus en Paulus te Paderborn, geheeten Abdinkhof, in Gelderland, hoofdzakelijk in Putten" de overeenkomst tusschen den abt van Abdinkhof en de hoorigen in den hof te Putten, dd. 13 November 1396, berustende in de verzameling Kloostercharters van Veluwe, in druk uitgegeven.

De heer J. H. Hofman liet een 5tal charters, betreffende de Abdij van Prume, berustende in het oud-archief der gemeente Arnhem (in bruikleen in het Rijks-archiefdepôt) in zijne verhandeling over die Abdij afdrukken.

Mr. J. C. Bijsterbos voegde een uittreksel uit de Memorie- en Resolutieboeken van het Hof, dd. 5 November 1668, in druk aan zijne Verhandeling „Ter Hunnepe" toe.

Het is mij niet bekend dat er meerdere stukken uit het archiefdepôt in druk in den loop des jaars zijn verschenen.

Aanwinsten door geschenk, ruil of in bruikleen verkregen en verliezen, zoo die er zijn, en de oorzaken daarvan.

Van Uwe Excellentie mocht het Archief ontvangen:

1°. Middel-Nederlandsch Woordenboek, door prof. dr. J. Verdam, deel II, afl. 17, met titel, omslag en voorrede van deel II en van deel III, afl. 1, 2, 3 en 4;

2°. Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland en Oostenrijk naar Archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door dr. P. J. Blok, Hoogleeraar te Groningen, 1888;

3°. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven, X, 1887, en Register op de deelen I tot X;

4°. Verslag omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst, X, 1883, alsmede Verslag van den Beheerder van het Prinsenhof te Delft.

Van heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland:

1°. Notulen van het verhandelde bij de Staten van Gelderland in de wintervergadering van 1888;

2°. Notulen van het verhandelde bij de Staten van Gelderland in de buitengewone vergadering van 26 Februari en 12 en 13 Maart 1889;

3°. Notulen van het verhandelde bij de Staten van Gelderland in de zomervergadering van 1889 en in de buitengewone vergadering van 24 September 1889;

4°. Verslag van den toestand der provincie Gelderland, gedaan aan de Provinciale Staten in de zomervergadering van 1889.

Van heeren Burgemeester en Wethouders van Nijmegen:
Verslag van den toestand der gemeente Nijmegen over 1888.

Van de Commissie ter verzekering eener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst te Nijmegen:

1°. Catalogus van het Museum van Oudheden te Nijmegen, 1e gedeelte enz., 1889;

2°. Verslag der Commissie ter verzekering eener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst te Nijmegen over het jaar 1888.

Van den heer Rijksarchivaris in Noordbrabant:
Ordening en inventarisatie van oude gemeente-archieven in Noordbrabant, 1889.

Van den heer Rijksarchivaris in Limburg, te Maastricht:
Inventaris der atlassen en van de kaarten, die op het Hertogdom Limburg betrekking hebben en zich bevinden op het Rijksarchief in Limburg, door A. J. Flament, Commies-Chartermeester bij het Rijksarchief te Maastricht.

Van den heer Rijksarchivaris in Utrecht:
Verschillende stukken uit de verzameling van Hollandsche stukken uit de bibliotheek van Sir Thomas Phillipps te Cheltenham, door het Rijk aangekocht, en hiervoren besproken.

Van den heer Rijksarchivaris in Overijssel:

1°. Brief van den Keurvorst van Saxen aan Hertog Willem van Gelre, dd. 15 October 1538, betreffende een door Hertog Karel nagelaten leeuw en eene leeuwin;

2. Opdrachtsbrief van een deelinge holt in Speulderbroek, 1717. (Deze beide stukken zijn uit de collectie Cheltenham afkomstig en behooren bij de onmiddellijk voorafgaande).

Van den heer mr. R. Fruin Th. Azn., Commies-Chartermeester te Utrecht:
Verslag omtrent oude Gemeente- en Waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1888, door den schenker.

Van den heer mr. H. O. Feith, Rijksarchivaris te Groningen:
Opdracht door Diderik, Heer van Zuilen en echtgenoot, met hunne kinderen, van alle goederen hun aangeërfd van der herescape van Bare en van Ochten etc., dd. Sint Thomas avond 1361 (met eene copie).

Van den heer Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage:
Catalogus van de pamflettenverzameling, berustende in de Koninklijke Bibliotheek, door dr. W. P. C. Knuttel, eerste deel in 2 stukken, 1486—1648.

Van den heer Griffier der Arrondissements-Rechtbank te Tiel:
Sententieboek van het Schepengericht te Tiel in cas Crimineel der Middelen te Lande, bevattende slechts eene decisie van 17 December 1807.

Van het regiment Schutterij te Amsterdam:
Catalogus van de boekwerken, pamfletten enz., behoorende aan de Historische Verzameling der Schutterij te Amsterdam etc.

Van de Commissie voor de Geschiedenis der Walsche Kerken:
Rapport over 1888/89.

Van de Commissie van het Stedelijk Museum te Leiden:
Verslag van het Museum over 1888.

Van den heer A. baron Schimmelpenninck van der Oije van Nijenbeek, Commissaris des Konings in de provincie Utrecht, ter voldoening aan den geuiten wensch van zijnen overleden heer broeder, mr. W. A. A. J. baron Schimmelpenninck van der Oije van de beide Pollen:
Correspondentie van Andries Schimmelpenninck van der Oije met

het Hof, 1748—1776, in 5 portefeuilles. Deze stukken sluiten zich aan bij de collectie, die in 1880 bereids door den overledene aan het archief-depôt was geschonken.

Van den heer mr. L. A. J. W. baron Sloet van de Beele te Arnhem:
De bezittingen van het Benediktijner-klooster van St. Petrus en Paulus te Paderborn, geheeten Abdinkhof in Gelderland, hoofdzakelijk in Putten, door den schenker.
(Overdruk uit de Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen, afd. Letterkunde, 3de reeks, deel VI).

Van den heer J. H. Hofman te Schalkwijk:

1°. Doodstrijd des Kapittels van St. Walburg te Arnhem, door den schenker.

2°. De Abdij van Prume in hare betrekking tot de stad Arnhem, door den schenker.
(Overdrukken uit het Archief voor de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht.)

3. Keuze van een Prior in het klooster te Wateringen en Medemblik. Kerkelijke Rechtszaken, 1466.
(Overdrukken uit de Bijdragen voor de Geschiedenis van het Bisdom van Haarlem). Door den schenker.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te 's-Gravenhage:

1°. Het Vorstenhuis van Waldeck en Pyrmont, door den schenker.

2°. Catalogus van boeken en platen enz., verkrijgbaar in het Heraldisch Archief te 's-Gravenhage enz., door den schenker.

3°. Algemeen Nederlandsch Familieblad, Tijdschrift voor Geschiedenis, Geslacht-, Wapen- Zegelkunde enz., onder leiding van A. A. Vorsterman van Oijen en J. D. G. van Epen. VIde jaarg., 1889.

Van jonkvrouwe Catharina F. van Rees te Arnhem:
In vuur en vlam; door de schenkster.

Van den heer A. G. van Tricht te Arnhem:
Drie akten van transport van de jaren 1663, 1737 en 1780, betreffende een huis in de Turfstraat te Arnhem naast het Waaggebouw.

Van den heer H. van Gortel te Wageningen:
De geschiedenis der Neder-Veluwe, II, Ede en omstreken, tweede gedeelte; door T. Pluim en H. van Gortel.

Van den heer mr. W. van de Poll, Gemeente-Archivaris te Nijmegen:
Nijmeegsche schilders, door den schenker.

Van den heer mr. A. Ver Huell te Arnhem:
Toegevoegde bladen aan teekeningen en prenten, verzameld door den schenker;
Lijst van 100 geteekende afbeeldingen van kasteelen in Nederland, in het bezit van den schenker.

Van den heer mr. J. C. Bijsterbos te Zwolle:
Ter Hunnepe, door den schenker. (Overdruk uit de Verslagen en Mededeelingen van de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Recht en Geschiedenis, 17e stuk).

Van den heer dr. J. J. de Gelder, oud-Rector te Alkmaar:
Ordre op de Latijnsche scholen door de Staten van Holland en West-Friesland den 2den October 1625 vastgesteld en de Latijnsche school te Alkmaar van 1636 tot 1698, door den schenker. (Overdruk uit de Bijdr. voor Vaderl. Geschied- en Oudheidkunde, 3de reeks, deel V).

Van den heer Henri Stein, Archivaris te Parijs:
Un faux Diplomate, door den schenker. (Overdruk uit de Revue Diplomatique).

Van den heer mr. N. S. T. A. van Meurs, Procureur te Arnhem:

1°. Akte van beleening van H. Hagedoorn, met de helft der Rijsseler tienden onder Ter Wolde, leenroerig aan de St. Lebuins kerk te Deventer, dd. 27 December 1791;

2°. Akte van beleening van de echtelieden Jean Eilard Borgerink, met de helft van het goed Bungerden, nu hof te Rijssen, onder Terwolde, leenroerig aan het huis te Wijp, dd. 10 Mei 1794.

Van een onbekende:
Revisi processtukken O. W. H. Graaf van Bijlandt en diens vader F. C. W. L. Graaf van Bijlandt tot Mariënweerd, beëindigd bij uitspraak van 20 Juli 1781.

Aangekocht werden:

Bij den boekhandelaar P. Gouda Quint te Arnhem:

1°. Mittheilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, Band X, 1889;

2. Archivalische Zeitschrift 1888, Band XIII;

3°. Mittheilungen aus dem Stadtarchiv von Köln, Heft 16, 17 en 18:

en op eene door dien boekhandelaar gehouden auctie:
Kaart van het Hertogdom Gelder en Graafschap Zutphen, door Nicolaas Visscher.

Bij den boekhandelaar E. J. Brill te Leiden:
Manuel d'histoire de généalogie et de chronologie etc., par A. M. H. J. Stokvis, Tom II.

Op de auctie ten Kate te Amsterdam:
Dijk-Regt van Ammerzoden, Well en Wordragen van 19 September 1700. M. S., in quarto, perk. band, origineel.

In bruikleen ontving het archief van de Jonkvrouwen Baronessen van Balveren, Vrouwen van Echtelt, te Arnhem:

1°. Kwijtschelding door Hertog Karel aan Otto van Wijhe, die het huis Echtelt voor de vijanden had geopend enz., dd. Donresdach na St. Marie Magdalenen dach 1495 (origineel). (Nijhoff Gedenkw. VI, I, Oork. n°. 137);

2°. Akte van beleening van Otto van Wijhe met het huis Echtelt, door Hertog Karel, van denzelfden datum (origineel).

Van den heer A. Hoeflake, Notaris te Ammerzoden en lid der Provinciale Staten van Gelderland:
Het archief der Heeren van Ammerzoden, onder hoofdstuk IV besproken.

Naar aanleiding van de bepalingen van art. 35, alinea 4 der wet van 10 Mei 1886 (*Staatsblad* n°. 104) houdende bepalingen ter bevordering van de verdeeling van markgronden, werden in het archief gedeponeerd:

1°. Door den heer Burgemeester van Bergh:

a. Twee Markenboeken van de verdeelde Stokkumermark, 1833—1871 en 1872—1889;

b. 3 koopakten van 1862, 1873 en 1875;

c. Reglement van 19 Januari 1846.

2°. door tusschenkomst van Heeren Gedeputeerde Staten van Gelderland, van den heer Burgemeester van Barneveld:

a. Notulenboek van de verdeelde Maalschap Voorthuizen met aanteekeningen van betalingen der erfpachten: notulen 1643—1794,

1795—1874, 1874—1887; erfpachten 1711—1773 en 1763—1783, 1795—1859 en 1859—1887;

b. Rekeningen 1813—1889 (met kwitantien slotrekening);

c. Notulenboek van de vergaderingen der commissie tot verdeeling van de maalschap;

d. Een legger van deelgerechtigden, opgemaakt volgens art. 7 van het verdeelingsplan van 22 Januari 1887 (in duplo);

e. Dito der huizen in de verdeeling vallende (in duplo);

f. Schattingsstaat der te verdeelen gronden enz. met bijbehoorende kaarten;

g. Lijst van ieders aandeel in geldswaarde enz.;

h. Overeenkomst met de maalschap Garderen over de grenzen;

i. Beschrijving van de verdeeling van de maalschap, gemeten door den Landmeter;

k. Kaart van de heidevelden in de maalschap, 1860.

Uitslag der pogingen om afschrift te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.

Hiertoe bestond in het afgeloopen jaar geene gelegenheid.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

In den loop van het jaar werd het archief weder dikwerf tot het doen van nasporingen van historischen, juridischen en niet het minst van genealogischen aard geraadpleegd, die meestendeels tot gunstige resultaten leidden. Schriftelijke inlichtingen werden o. a. verstrekt aan den heer Commissaris des Konings in dit gewest, betreffende eene Vicarie te Wilp; aan heeren Gedeputeerde Staten betreffende het veer te Batenburg; aan den heer Administrateur van het Kroondomein over goederen afkomstig van het voormalig klooster Sledenhorst bij Rees; aan den heer Burgemeester van Elburg over de St. Jans Vicarie aldaar; aan den heer Burgemeester van Driel over een tijns aan het gasthuis aldaar verschuldigd. Aan 4 verschillende personen werden onder Uwer Excellentie's goedkeuring stukken ter leen verstrekt. Aan schrijfloonen werd een bedrag van f 64,40 ontvangen en bij den heer Betaalmeester gestort.

Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieren.

Zooals in het verslag over het jaar 1880 alreeds is medegedeeld, was in dat jaar een 600tal Veluwsche kloostercharters ten behoeve van het archiefdepôt aangekocht. In het oud-archief der gemeente Arnhem bevond zich een 78tal diergelijke charters, die met de zoo evengenoemde een geheel uitmaken. Vermoedelijk zullen die stukken in dat archief zijn terecht gekomen door de omstandigheid, dat de Gedeputeerden van het Kwartier van Veluwe, met de administratie dier kloostergoederen belast, hunne vergaderkamer op het oude raadhuis der stad hadden, terwijl na de opheffing van dat collegie en de overbrenging van het archief, bedoelde charters op het raadhuis zijn achtergebleven. Ik achtte het van belang, dat die collectie met de in 1880 aangekochte werd vereenigd, en vermeende daartoe te kunnen geraken, door onder Uwer Excellentie's goedkeuring met het gemeentebestuur van Arnhem eene ruiling aan te gaan, waarbij de gemeente, tegen overgave van die kloostercharters, terug zoude bekomen een 20tal charters, die directelijk op de geschiedenis der stad betrekking hebben en in het Stadsarchief, blijkens den nauwkeurigen, in 1636 door den Burgemeester D. Dibbets van dat archief opgemaakten inventaris, hadden berust, doch zich in de collectie charters van de Rekenkamer bevonden en in den daarvan door wijlen mr. Is. An. Nijhoff opgemaakten inventaris waren opgenomen. Na bekomen machtiging van Uwe Exc., werd het daartoe betrekkelijk voorstel aan den Raad der gemeente gedaan, die op 9 Maart 1889 besloot daarin toe te stemmen. Nadat de goedkeuring van heeren Gedeputeerde Staten op dat besluit was verkregen, werd een exemplaar van de in triplo opgemaakte processen-verbaal dier ruiling aan Uwe Excellentie bij missive van 30 Maart 1889, n°. 112, ingezonden.

Door het bestuur — bestaande uit den heer Burgemeester en den oudsten heer Wethouder der gemeente Arnhem — van het Weduwenhuis over den Broeren aldaar (eene stichting van Naell Tijnnegieter Pelgrumsdochter van 1562, waarvan in 1611 het beheer aan de stad Arnhem is gekomen) werd het archief dier instelling in het oud-archief der gemeente, in het archiefdepôt in bruikleen berustende, gedeponeerd; van het archief dier stichting werd een inventaris opgemaakt.

Door heeren Burgemeester en Wethouders van Amsterdam werd, door tusschenkomst van heeren Gedeputeerde Saten van dat gewest, uit het Amsterdamsche Gemeente-archief een akte van transport van het goed Oppen Hurinch onder Wijchen, dd. 1369, afgestaan; daarentegen had het Amsterdamsche bestuur verzocht uit het Geldersch archiefdepôt in ruil te mogen ontvangen een handschrift,

getiteld: „Handvesten en Willekeuren van Amsterdam, loopende van 1275 tot 1574", dat in 1875 op eene auctie van den boekhandelaar P. Gouda Quint te dezer stede door den voormaligen Provincialen Archivaris, wijlen mr. Gerdes Oosterbeek, was aangekocht.

Bij schrijven van 18 April 1889, n°. 126, veroorloofde ik mij, dat verzoek van heeren Burgemeester en Wethouders van Amsterdam ter kennisse van Uwe Excellentie te brengen. Voor zooverre aan mij is bekend, is die zaak nog niet tot eene beslissing gekomen.

Arnhem, Februari 1890.

De Archivaris in Gelderland,
J. F. Bijleveld.

Het oud provinciaal archief in Noordholland.

Om te voldoen aan de bepalingen mijner instructie, heb ik de eer Uwe Excellentie verslag uit te brengen, betreffende het archief in Noordholland over het jaar 1889.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

Voor het archief worden in het gebouw van het Provinciaal Gouvernement van Noordholland vijf kamers gebruikt, allen voor het doel geschikt, droog, goed verlicht en in gewenschten staat van onderhoud.

Het vereischte ameublement is voorhanden, het voldoet aan de behoefte, verkeert in behoorlijken toestand en is in het afgeloopen jaar 1889 niet vermeerderd.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

De brandblusch- en reddingsmiddelen bestaan in:

Een geladen extincteur op een tafeltje in de bovenlokalen, en daarbij twaalf groote linnen brandzakken.

Een geladen extincteur op een tafeltje in de benedenlokalen, en ook daarbij twaalf dergelijke zakken.

Zes brandbluschgranaten in elke kamer. Voor zoover kan nagegaan worden, bevindt dit alles zich in zoodanigen toestand, dat er bij onverhoopt geval van brand, onmiddellijk met goed gevolg gebruik van zou zijn te maken. Zeker zouden deze hulpmiddelen bijdragen om een begin van brand te blusschen, doch raadzaam zou het naar mijn oordeel altijd blijven, in- of bij de vertrekken van het archief brandkranen te plaatsen, met behulp waarvan men een onverhoopt uitbrekenden brand beter kan bedwingen en blusschen.

Toestand der archiefverzamelingen.

Het is niet te veel gezegd, dat nagenoeg alles wat ontvangen werd, in treurigen staat van onderhoud verkeerde. Bijna alle banden waren gescheurd, gehavend, verminkt, door vocht bedorven, door ongedierte afgeknaagd. De registers welke zij heetten te beveiligen, dragen gewoonlijk de teekenen eener jarenlange verwaarloozing. Dikwijls lagen zij geheel uit elkaar en meermalen moesten uit stapels losse papieren, de verspreid geraakte vellen en katerns van een of ander akteboek bijeengezocht worden.

Zooveel mogelijk wordt de regel nagekomen, dat de oude rechterlijke bescheiden, in gemeente-archieven opgespoord, dadelijk na ontvangst in 's Rijksarchiefdepôt worden onderhanden genomen en hersteld. Die gewoonte is in 1889 ook trouw gevolgd.

Twee boekbinders zijn schier het geheele jaar bezig geweest, met dit gevolg, dat thans het geheele archief, in 1888 van den Hypotheekbewaarder te Alkmaar overgenomen, in orde is gebracht; dat een noemenswaardig gedeelte der registers, terzelfder tijd van de Arrondissements-Rechtbank te Alkmaar ontvangen, is hersteld; dat de meeste boeken, hier ingekomen van de gemeenten en nader te bespreken, zijn in- of overgebonden, en dat bovendien het verschaffen van een beter en degelijker uiterlijk aan een gedeelte der registers, van Gecommitteerde Raden en opvolgende besturen afkomstig, niet uit het oog is verloren.

Een en ander bijeenvoegende, zijn 587 registers in 1889 in- of overgebonden.

Eene afdeeling van het archief welke dringend om een beter uiterlijk vraagt, zijn de overgroote menigte registers, portefeuilles en pakken, welke de bescheiden bevatten van besturen, in en ná 1795 in Noordholland aan het bewind gekomen. Zoodra deze gerangschikt en beter beschreven kunnen worden, zal ook zorg worden gedragen voor het in orde brengen van banden en portefeuilles.

In het algemeen genomen, is het archief zoodanig geïnventariseerd, dat men er den weg in vinden kan, doch eene definitieve ordening en beschrijving zullen eerst onderhanden kunnen worden genomen, wanneer de ruimte is gevonden om alles behoorlijk te plaatsen en uit te zetten.

Werkzaamheden en voortgang der ordening en inventarisatie van het archief.

De ingekomen stukken bij Gecommitteerde Raden, vormen een niet onbelangrijk en niet onaanzienlijk gedeelte van het archief, doch zij zijn jarenlang samengebonden gebleven in pakken, zooals

zij indertijd hierheen werden gezonden. In 1886 ben ik begonnen die documenten uit te zoeken en te rangschikken, maar die arbeid is toen, voor andere, meer dringende bezigheden gestaakt moeten worden. Er bleven toen nog over om nagezien te worden, de stukken ontvangen tusschen 1749 en 1773, en in het afgeloopen jaar is het werk weder opgevat, met dit gevolg, dat men thans tot en met het jaar 1765 is klaar gekomen. Overeenkomstig de bepalingen mijner instructiën, zoowel van Rijks-, als Provinciaal Archivaris in Noord-holland zijn verder door mij geheel in orde gebracht en beschreven, de archieven der gemeenten *Oude Niedorp*, *Vlieland*, *Warmenhuizen* en *Winkel*, welke hier, overeenkomstig den inhoud eener circulaire van Gedeputeerde Staten van Noordholland van 1 Augustus 1883, n°. 35, (Prov. blad n°. 45) in bewaring waren gegeven, terwijl ook het archief der gemeente *Callantsoog*, in vroegere jaren eenigszins hoewel gebrekkig geregeld, geheel is omgewerkt, en zoo ik hoop, ook in een beteren en meer bruikbaren staat is gekomen. Nog ben ik voortgegaan met het voorloopig uitzoeken van het zeer uitgebreide, thans hier ter ordening aanwezige archief der gemeente Enkhuizen. Het blijkt eene menigte stukken te bevatten over de Oost-Indische Compagnie, meestal uit de vorige eeuw, briefwisselingen van burgemeesters met officianten der Compagnie in Indië gevestigd enz. enz. Het laat zich aanzien, dat wanneer eenmaal dat archief is geordend, het wel eenige bouwstoffen zal kunnen leveren ook voor de geschiedenis van onzen handel op den archipel, zij het dan ook niet uit den eersten tijd.

Een zeker gedeelte van het jaar werd ik bezig gehouden, met het onderzoeken van gemeente-archieven ter opsporing van oude rechterlijke bescheiden, overeenkomstig den ook mij in 1888 gegeven last. Dientengevolge heb ik de eer van mijne bevindingen, de aangetroffen en (op ééne te harer plaatse aan te duiden uitzondering na) mij uitgeleverde rechterlijke archieven, den algemeenen toestand der gemeente-archieven, hunne bewaarplaatsen enz. in 40 door mij bezochte gemeenten, hieronder eenige meer uitvoerige mededeelingen te laten volgen.

1. *Naarden.*

Toen door Uwe Excellentie blijkens schrijven van 25 Maart 1889, n°. 644, afd. K.W., was beslist, dat de oude rechterlijke archieven daar niet konden blijven, zijn door het gemeentebestuur van Naarden spoedig daarop, de volgende documenten aan mij uitgeleverd:

a. Schepenrol, van 1663—1665 en 1679—1683. Twee registers.

b. Idem (fiscaal) van 1681—1691.

c. Idem (rakende de gemeene landsmiddelen) van 1664—1668.

d. Ingekomen stukken bij het gerecht van Naarden. 17e—19e eeuw.

e. Idem bij schepenen, 17e en 18e eeuw.

f. Processtukken van de schepenbank te Naarden, 17e—18e eeuw.

g. Idem, meerendeels over de gemeene landsmiddelen, 17e en 18e eeuw.

h. Crimineele rol van den baljuw van Gooiland van 1596—1607.

i. Protocol van schepenen van Bussum, anno 1800.

k. Register van transporten en hypotheken van 1584—1608. 1626—1629, 1695—1699. Vijf registers.

l. Registers van gerechtelijken verkoop van vaste goederen van 1655—1660.

m. Registers van verkoopingen van vaste goederen van 1707—1808.

n. Transportbrieven van vaste goederen, 17e—19e eeuw, papier en perkament.

o. Voorwaarden van verkoop, van 1605—1607, van 1612—1613, 1621—1622. Drie registers.

p. Voorwaarden van verkoop van roerende en onroerende goederen. Aanbesteding van openbare werken 1687 en 1707—1720. (N°. 1—54). 1 pak.

r. Voorwaarden van verkoop van onroerende goederen, van 1720—1741, (n°. 1—141).

s. Idem idem, van 1746—1768, (n°. 1—139).

t. Idem idem, van 1769—1785, (n°. 1—109).

u. Idem idem, van 1786—1802, (n°. 1—104).

v. Idem idem, van 1802—1808, (n°. 2—66).

w. Idem idem, van 1808—1811.

z. Voorwaarden van verkoop van roerende goederen, van 1805—1811.

aa. Idem idem, van 1806—1808.

bb. Idem idem, van 1809—1811.

cc. Voorwaarden van verhuring van landerijen, van 1807—1811.

dd. Transport-stukken en brieven, einde 18e—begin 19e eeuw.

ee. Idem idem, einde 18e—begin 19e eeuw.

ff. Idem idem, van 1815—1825.

gg. Stukken betreffende de weeskamer, 18e eeuw.

hh. Protocollen van de volgende notarissen:

Jacob Amelisz. Cock, van 13 Maart 1624—4 Februari 1633.

Jacob Simonsz. Verhoeff, van 2 September 1637—18 Maart 1644. 2 registers.

Huijbert van Schadijck, van 10 Juli 1649—9 December 1657.

Denzelfde, van 30 November 1652—14 November 1668.

Denzelfde, van 14 Januari 1669—5 Juli 1695.

Jacob Atten, van 20 Januari 1656—28 December 1658, (n°. 4—212).

Denzelfde, van 2 Januari 1659—25 December 1662, (n°. 1—189).

Denzelfde, van 28 April 1665—26 October 1677, (n°. 1—257 en n°. 1—50).

Hendrik Thierens, van 20 September 1658—27 Januari 1686.

Denzelfde, van 19 October 1716—15 Augustus 1720.

Denzelfde, van 1 Mei 1727—25 Augustus 1727, (n°. 65—78).

Denzelfde, van 11 Januari 1728—26 December 1731, (n°. 1—102).

Denzelfde, van 25 Januari 1730, 10—13 Februari 1731, (n°. 84—85), 10 Maart 1733. (n°. 5), 3 Februari—3 Maart 1734, (n°. 1—4), 6 September 1734, 27 December 1735—9 November 1736, (n°. 53—87), 23 November 1736—12 April 1737, (n°. 3—21), 10—15 April 1739, (n°. 1—3), 2 Mei—15 Augustus 1739, (n°. 6—17), 22 Juni—7 Juli 1741, (n°. 22—26), 14 Juli 1741, (n°. 29), 16 Mei 1742, 10 October 1748 en 8 Mei 1751.

Denzelfde, van 11 Mei 1744—7 Juli 1746, (n°. 1—113).

Cornelis Brouwer, van Februari—3 Juli 1666, 10 Februari—4 December 1668, (n°. 20—22, 25, 30, 32—40, 43—64, 69—71, 76, 109—123), 5 Januari—12 December 1669, (n°. 1—148), 16 Juni, 27 Augustus en 6 December 1670, 16 Januari en 5 Maart 1671.

Denzelfde, van 11 Mei 1672, 19 Mei—27 December 1672, (n°. 51, 53, 55—62, 64—87), 4 Januari—27 December 1673, (n. 1—158).

Denzelfde, van 1 Januari—13 September 1674, (n°. 1—170).

Denzelfde, van 2 Januari—11 September 1675, (n°. 1—105), 19 en 21 Februari, 14 Maart, 7 April 1676, 28 Januari, 18 Mei, 20 en 21 November 1697.

Denzelfde, van 6 Januari—30 December 1679, (n°. 1—87), 8 Januari—9 December 1680, (n°. 1—81).

Cornelis Brouwer, van 7 Februari, 2 Mei, 3 Augustus 1681, 1 Januari—12 December 1682, (n°. 1—61), 6 Januari—23 Augustus 1683 (n°. 1—25), 1 Januari—8 December 1684, (n°. 1—30), 4 Januari—31 December 1685. (n°. 1—49), 8 Januari, 6 en 7 Maart 1686.

Denzelfde, van 8 Januari—26 November 1687, (n°. 1—32), 27 Januari—24 December 1688, (n°. 1—15), 21 Januari—16 November 1689. (n°. 1—27), 28 Januari—9 December 1690, (n°. 1—18).

Denzelfde, van 14 Januari—20 November 1691, (n°. 1—13), 7 Januari—12 October 1692, (n°. 1—17), 7 Januari - 17 December 1693, n°. 1—17), 1 Februari—17 November 1694, (n°. 1—27), 1 Februari—18 December 1695, (n°. 1—29), 6 Januari—31 December 1696, (n°. 1—25), 21 Januari—20 November 1697, (n°. 1—14), 8—11 Maart 1698, Juli 1701—24 Februari 1705, 25 April 1710.

Jan Bosch, van 25 Mei 1676—30 December 1679.

Denzelfde, van 6 Januari 1680—30 November 1690.

Denzelfde, van 31 Januari 1691--27 November 1699.

Denzelfde, van 30 Januari 1700—1 Maart 1709.

Andries Heshuysen, van 12 Februari 1682—21 Februari 1716.

Gerardus Gansneb genaamd Tengnagel, van 19 Juni 1709—9 Januari 1715, (n°. 1—3, 7—89, 70, 9, 13—15, 23—24, 64—66).

Gerard Gansius genaamd Tengnagel, van Januari 1715—2 December 1734, (n°. 1—75).

Denzelfde, van 18 October 1718—8 April 1722, (n°. 401—445, 447—489, 546, 57, 622).

Jan Nagtglas, van 27 Januari 1720—3 Augustus 1724.

Denzelfde, van 26 Juni 1728—23 December 1730.

Denzelfde, van 20 Januari 1731—10 Juni 1733, (n°. 1183, 1186—1237, 1239—1275).

Denzelfde, van . . Maart 1734—3 Februari 1739, (n°. 2—164).

Denzelfde, van 12 Februari 1739—13 December 1742, (n°. 165 - 308).

Adrianus Nagtglas, van 12 October 1728—10 November 1734.

Nicolaes de Bruyn van Erckell, van 1780—1805.

Authentieke afschriften van akten, verleden voor de notarissen;

Hendrik Thierens, 1786, 1791, 1797, (4 stuks)
Th. Nederberg, 1752, 54, 55, 1763, 81, (6 stuks)
Albert Gloeysteen, 13 Maart 1761
Jac. Sijm. Verhoeff, 1639—1642, (5 stuks)
} te Naarden.

Joh. Lamb. Budde, 3 Mei 1796
Abr. van Beem, 8 Januari 1777
Joh. Beukelaar, 18 Mei 1757
Pieter Fred. Baum, 8 Juni 1821
} te Amsterdam.

Joh. van Zon Junr., 8 December 1815, te Muiden.

Akten verleden voor verschillende notarissen, meest buiten Naarden, 18e eeuw.

Klappers op de notarieele protocollen 17e—19e eeuw.

ii. Schepenakten:

St. Laurens-avond 1442. Schuldbekentenis van Harmen Molenaer Jacobz.

St. Jacobs-avond 1448. Schuldbekentenis en hypotheekakte ten behoeve van Abel Martensz.

Zaterdag na Dertiendag 1449. Idem idem ten behoeve van Jan Comper.

Zondag na Dertiendag 1458. Hennen Hermen Wautersz., priester, geeft aan Swaentgen Beest, kwijtschelding van eene geldschuld.

St. Laurens-avond 1469. Schuldbekentenis en hypotheekakte van Lambert Gerrit Heylen en zijne moeder.

Anno 1470, Schuldbekentenis van Martensz. ten behoeve van bloedverwanten.

St. Pietersbanden 1473. Verkoop van een stuk land door Lijntjen Claesdr. tegen eene lijfrente.

Mei-avond 1501. Schuldbekentenis en hypotheekakte van Dirk de Brouwer, in de Schipstraat.

Idem 1516. Idem idem van Joes Bloc Willemsz.

17 December 1533. Vonnis van schepenen van Muiden, ten gunste van Claes Jacobss en Geertruyt Andries, weduwe.

Februari 1540. Schuldbekentenis van Brecht . . . . . . ten behoeve van weeskinderen.

Van verdere mededeelingen omtrent den algemeenen toestand van het archief te Naarden, meen ik mij te kunnen onthouden, omdat die voorkomen in het verslag over 1888; alleen geloof ik hier te mogen bijvoegen, dat mij bij het laatste bezoek te Naarden, gebleken is, dat de schilderij, daar in de raadkamer hangende en door mij vroeger aangeduid als eene zinspeling op de gerechtigheid, de geschiedenis afbeeldt van Otanes, wiens vader Sesamnes, door geld omgekocht een onrechtvaardig vonnis geveld hebbende, op last van Koning Cambyses was gevild, die Otanes als rechter benoemde, en plaats deed nemen op den met het vel zijns vaders bekleeden stoel, opdat hij indachtig mocht wezen, van welken zetel hij recht moest spreken. (Herodotus V. 25.)

2. *Aalsmeer.*

Het archief der gemeente lag (6 Augustus 1889) op den grooten, slechts met één raam verlichten zolder van het raadhuis, een oud doch geheel gemoderniseerd gebouw. Ik vond het voor de helft op den vloer opgestapeld, voor de helft geborgen in eenige kisten.

Het was (en is waarschijnlijk nog) slecht bewaard en in de grootste wanorde. Aan rechterlijke archieven werd opgespoord hetgeen hierna vermeld is, doch het kan wezen, dat er nog meer te voorschijn komt, want niet alle stukken heb ik door de handen kunnen laten gaan, dewijl de tijd ontbrak, en bij sommige kisten niet bij te komen was, er op den zolder geen voldoend licht kwam, en eenige gewenschte hulp ontbrak.

Het voornemen bestaat het archief te zijner tijd naar Haarlem te doen zenden om te worden in orde gebracht, wanneer men misschien nog meer zal ontdekken, dan thans wordt opgenoemd.

a. Rolle van de vierschaar van 1647—1669. 3 registers.

b. Consignatieboek van Schout en Schepenen, van 1682—1734.

c. Resolutieboek van Schout, Ambachtsbewaarders en Schepenen, van 1665—1763. Twee registers.

d. Akten van overdrachten en verbanden van vaste goederen, van 1581—1634. In losse katerns. Zeer inkompleet.

e. Als voren, van 29 Januari—17 September 1637. Een katern, inkompleet. Fragment van een register.

f. Als voren, van 1638—1645. Drie registers.

g. Als voren, van 10 September 1645—30 April 1646. Twee katerns, inkompleet. Fragment van een register.

h. Als voren, van 1646—1648, 1650, 1664, 1668—1701. Zeven registers.

i. Registers der renunciatien van landen, akkers en water in het ambacht van Aalsmeer, van 1701—1791.

k. Voorwaarden van verkoopingen van vaste goederen, van 1783—1811.

l. Processen-verbaal der verkoopingen van roerende goederen, van 1807—1810.

m. Voorwaarden van verhuringen van 1762—1779, 1783—1791.

n. Ingekomen stukken bij schepenen, van 1743—1750.

o. Executieboek, van 1744—1761.

p. Processtukken, van de 16e—17e eeuwen.

r. Protocol van den notaris Pieter Cloppenburch, van 1657—1666.

s. Privilegieboek van „Cudelstaert en den besworen Kerff", van 11 Mei 1396—1 September 1678.

t. Rechtdagboek van Kudelstaart, van 1646—1716.

u. Register van overdrachten en verbanden van Kudelstaart, van 1607—1739. Acht registers.

3. *Uithoorn.*

Voor het archief dezer gemeente is eene zorg gedragen, die weinig op het platteland wordt aan den dag gelegd. In 1885 is daarvan in druk verschenen een 20 bladzijden tellende „Inventaris", welke goed is ingedeeld en eene korte, zakelijke omschrijving bevat van de registers en verzamelingen van stukken.
Het archief bevindt zich in goeden staat en wordt bewaard in eenige kasten der raadzaal welke het bovenvertrek is van het groote dorpslogement en een afzonderlijken opgang heeft. — Ik trof er aan:

a. Akten van overdrachten van vaste goederen, verleden voor Schout en Schepenen van Uithoorn, van 1760—1788 en 1796—1811. Twee pakketten.

b. Plechtbrieven, verleden voor den gerechte van Uithoorn, van 1788—1796. Een pakket.

c. Stukken betreffende de regeling van insolvente en onbeheerde boedels, onder den gerechte van Uithoorn, van 1763—1794. Een pakket.

d. Gerechtsrol van Thamen, van 1761—1799. Twee registers.

e. Akten van overdrachten van vaste goederen, verleden voor Schout en Schepenen van Thamen, van 1731—1811. Een pakket.

f. Plechtbrieven, verleden als voren, van 1733—1810. Een pakket.

g. Voorwaarden van verkooping van vaste goederen onder den gerechte van Thamen, van 1767—1797. Een pakket.

h. Gerechtelijke tauxatiën voor de collaterale successie te Thamen, van 1740—1797.

4. *Bloemendaal.*

Het archief is van weinig omvang en bestaat hoofdzakelijk uit eenige verponding- en polderregisters, meerendeels uit de 18de eeuw. Het is niet geïnventariseerd of genommerd en wordt voor het grootste gedeelte bewaard in eene kast op burgemeesters-

kamer; het overige ligt in eene kast op den zolder. Te voorschijn kwamen hier:

a. Rekeningen van het Schoutambt van Tetterode, Aelbrechtsberg en de Vogelenzang, van 1727—1788 en van 1791—1794, 1808—1809. Acht registers, en een portefeuille.

b. Rekeningen vau het Secretarisambt derzelfde heerlijkheid, van 1770—1786. Drie registers.

c. Stukken betreffende den Schout van den gerechte van Tetterode van 1752—1771, rekesten over voogdij van 1708—1765, en stukken rakende de schepenbank, van 1747—1799. Een portefeuille.

d. Boelhuisboeken van Tetterode, Aelbrechtsberg en de Vogelenzang, van 1690—1766. Twee portefeuilles

e. Inventarissen, rekeningen en verdere stukken, betreffende insolvente boedels in dezelfde heerlijkheid, 18e eeuw. Twee portefeuilles.

f. Voorwaarden van verkoopingen van onroerende goederen, in dezelfde heerlijkheid, van 1728—1750. Een portefeuille.

g. Rolle van het Vredegerecht, Kanton Bloemendaal, van 19 Maart 1811—27 December 1811. Een register.

h. Weesboek van Tetterode, Aelbrechtsberg en de Vogelenzang, van 1 September 1701 tot 1 September 1735. Een register.

De burgemeester deelde mij mede, dat de ambachtsheer van Tetterode, Aelbrechtsberg en Vogelenzang (de tegenwoordige gemeente Bloemendaal) jhr. R. A. E. Barnaart, te Vogelenzang, in het bezit is van stukken betreffende die heerlijkheid.

5. *Spaarndam.*

Hier werden opgespoord en uitgeleverd:

a. Memoriaal van Schout en Schepenen, van 1735—1779.

b. Stukken behoorende bij het Memoriaal van Schout en Schepenen, van 1720—1735.

c. Weesboek, van 1662—1749. Twee registers.

In het archief bevinden zich geene oude stukken, het klimt niet hooger op dan tot de 18de eeuw en bevat weinig bijzonders Het is goed bewaard, staat op een portaal bij de Raadkamer boven in het Raadhuis, maar bevindt zich in tamelijk verwarden toestand.

6. *Urk.*

Op dit eiland is niets gevonden dat de moeite van de reis loonde. Het geheele archief dagteekent uit de 19e eeuw (nà 1812). Het is nogal goed ingepakt en opgeborgen in eenige kasten op eene bovenkamer van het kleine raadhuis, doch heeft door vocht zeer veel geleden.

7. *Bovenkarspel*

Het archief dezer gemeente is van kleinen omvang en bevindt zich op de secretarie verspreid in een paar kasten. Er werden te voorschijn gebracht:

a. Akten afkomstig van de wees- en boedelkamer, van 1631—1803. Een pakket.

b. Huurovereenkomsten van land, in beheer bij de wees- en boedelkamer, van 1678—1701. Een pakket.

8. *Grootebroek.*

Het raadhuis der gemeente, de bewaarplaats van het archief, is een fraai gebouw, het jaartal 1758 dragende en bekroond met een klein torentje.
Op de secretarie hangt eene schilderij van Taco Jelgersma, 1760, voorstellende Minerva.
Op den zolder staan twee zeer verwaarloosde schilderijen uit de 18de eeuw, slechte allegoriën op de gerechtigheid; oogenschijnlijk niet meer te herstellen.
Het archief bevindt zich op de secretarie en in de bovenkamer; er wordt wel zorg gedragen voor het behoud, maar het is zeer verward. Ik ontdekte hier:

a. Statuijten, ordonnantiën ende wetten der Stede Grootebroek ende wat daeronder dependerende is, van 1560—1647;

b. Als voren, van 1560—1693.

c. Als voren, van 1560—1811.

d. Register bevattende afschrift van eenige resolutiën, placaten en publicatiën der Staten van Holland en West-Friesland van 1678—1758.

e. „Scheepenen-Memoriaelbouck", van 1594—1608. Drie registers.

f. Schepenrol, van 1540—1554, 1594—1596, 1603—1604, 1613—1615. Vier registers.

g. Praeferentieboeck, van 1661—1691. Vijf registers.

h. Billettenboek van de executie en praeferentie, van 1679—1683 en 1687—1691.

i. Voorwaarden en processen-verbaal van publieke verkoopingen, van 1807—1811. Een pakket.

k. Gerechtelijke verklaringen afgelegd voor Schepenen, van 1674—1723. Een pakket.

l. Processtukken behoorende bij de schepenrol, 16e—18e eeuwen. Acht pakketten.

m. Registers van ontvangst van den 40^{n} penning en $^{1}/_{10}$ verhooging wegens verkochte vaste goederen, van 1762—1771 en 1801—1813. Drie registers.

n. Registers van ontvangst van den 80^{n} penning wegens verkochte vaste goederen, van 1762—1792.

o. Bewijsboek van de weeskamer, van 1641—1697.

p. Weesboek, van 1711—1728.

r. Register der attestatiën en certificatiën van den Officier, Burgemeesteren. en Schepenen, van 1658—1782.

s. Register der huwelijksovereenkomsten, van 1582—1609.

9. *Hoogkarspel*.

In deze gemeente is schier geen archief uit vroeger tijd voorhanden en naar oude rechterlijke bescheiden werd er te vergeefs gezocht.
Polder-registers en rekeningen waren er nogal in ruim aantal aanwezig.

10. *Blokker*.

Het archief bevindt zich hier in tamelijk goeden toestand, het wordt naar behooren bewaard in kasten op de secretarie, is ongeordend, maar er bestaat eene lijst van.
Het raadhuis is een oud gebouw uit de 18de eeuw, het heeft een deftig aanzien, doch is in 1852 bijna geheel vernieuwd.
Te Blokker werden opgespoord:

a. Privilegiën en reglementen van Westwoud, van Vrouwedag purificatio 1413—5 Februari 1686, Keurboek van 13 Januari 1665—25 April 1809.

b. Privilegiën en reglementen van Westwoud van Vrouwedag

purificatio 1413—5 Februari 1686, Keurboek van 12 Januari 1745—20 November 1804.

c. Keurboek van Westwoud, van 1581—1602.

d. Als voren, van 1602—1655.

e. Als voren, van 1660—1698.

f. Gast- en buurrechtrol van Westwoud, van 1553—1556, 1562—1565, 1570 - 1587, 1590—1593. Zes registers.

g. Schepenrol van Westwoud, van 1664—1671. Twee registers.

h. Gerechtelijke verklaringen, afgelegd voor Schepenen van Westwoud, van 1590 - 1649.

i. Dit is 't boek van 't recht van Conterbuijtsije (van Westwoud), van 1561—1630.

k. Veilboek van de verkochte vaste goederen binnen de jurisdictie der Stede Westwoud, van 1709 tot 1811. Vier registers.

l. Rekening van den ontvang van den 40n penning der verkochte goederen onder Westwoud c. a. van 1599—1626 en van 1639—1640. 12 registers.

m. Registratie van alle contracten wegens overgang van eigendom onder Westwoud c. a., van 1807—1810.

n. Notarieele minuten van mr. Jan Jonghs, te Westwoud van 1661—1679. Een pakket.

o. Protocol van Volckert Corneliss Avis, notaris te Venhuizen, van 1668—1677.

p. Protocol als voren, van 1669—1683. Een pakket.

r. Protocol van mr. Jan Lambertss Bijkerck, notaris te Oude Niedorp en Veenhuizen, van 1639—1650.

s. Protocol van mr. Jan Bijkerck, notaris te Veenhuizen, van 1651—1654, en te Hoorn, van 1654—1656. Een pakket.

t. Protocol van mr. Jan Bijkerck, notaris te Hoorn, van 1656—1660 en van 1679—1683. Een register en een pakket.

u. Weesboek der stede Westwoud, van 1578—1748.

v. Bewijsboek van voogden aan de weeskamer te Westwoud, van 1565—1631 en van 1637—1717. Twee registers.

w. Weesboek van Westerblokker, van 1694—1811. Drie registers.

z. Twaalf transportbrieven van huizen en landen onder Westwoud c. a., van 1629 - 1805.

Uit den kelder van het Raadhuis kwam te voorschijn eene fraaie gothische kist, welke met de meeste vrijgevigheid door den raad der gemeente Blokker aan 's Rijks archiefdepôt in Noordholland is afgestaan.

11. *Venhuizen.*

Het fraaie Raadhuis dezer gemeente, dagteekenende van 1662 en met een torentje versierd, is uitwendig wat — inwending nog al veel vernieuwd. Op een bovenvertrek met mooie gave tegels bekleed, staat nog eene oude schouw. Op den zolder vond ik nog eenig ijzerwerk van foltertuigen, dat op mijn verzoek voor het Rijk beschikbaar werd gesteld en van welk verlof ik spoedig kennis heb gegeven aan den heer Directeur van het Nederlandsch Museum van geschiedenis en kunst.

Aan archieven is *Venhuizen* niet rijk. Wat er aangetroffen werd, dagteekende voornamelijk uit den nieuwen tijd, doch uit vroeger eeuwen is er niets door mij gevonden.

12. *Wijdenes.*

Van eenige oude stukken, welke hoofdzakelijk het archief dezer gemeente uitmaken, was in 1873 door dr. P. Scheltema een inventaris opgemaakt. Alles vond ik in eene kast op de secretarie goed bewaard, en onder zaken van betrekkelijk minder belang, trof ik de volgende oude rechterlijke bescheiden aan:

a. Protocol van alle bezegelde brieven door Bertholomeus Rutsaertz, secretaris der stede Wijdenes en Oosterleeck geschreven en onderteekend, van 1561—1572.

b. Register van overdrachten en verbanden, van 1677—1733. Twee registers.

c. Keur- en ordonnantieboek van de stede Wijdenes en Oosterleeck, van 1606—1793.

13. *Schellinkhout.*

In den hoofdgevel van het huis der gemeente is de volgende gedenksteen gemetseld:

De vier eerste steenen van dit
Raadhuys sijn gelegt door
de Heer Gerard Jan Schagen,
Marijtje Wouters Doos,
Jan Pietersz Crimpen,
Jacob Pietersz. Smit.
Den 23 Julij
A°. 1765.

Het gebouw is uitwendig geheel vernieuwd, doch inwendig onveranderd gebleven, aan den achtergevel is een hooge trap aangebracht, welke het Raadhuis een flink aanzien geeft.

Een portaal vóór de raadkamer, is geheel bezet met kleine paarsche tegels, bloemvakken en randen. De raadkamer zelve is in gelijker voege bekleed, en in de wanden vindt men de volgende voorstellingen:

1. Gerechtigheit. Anno 1782.

2. De hoop.

3. De liefde.

4. Gezicht op Schellinkhout.

Het archief wordt hier bewaard en ligt in kasten, het is niet geïnventariseerd en ongeordend, maar bevindt zich overigens in goeden staat, het bevat weinig bizonders en geen losse stukken.

De volgende registers kwamen er uit te voorschijn:

a. Register der privilegiën, handvesten, keuren en ordonnantiën, van Schellinkhout, van 13 Maart 1451 – 14 Mei 1808.

b. Gastrechtrol, van 1591 - 1606.

c. Rechtdagboek, van 1650 – 1668.

d. Arrestboek van 1673 – 1804. Twee registers.

e. Registers der placaten, publicatiën en ordonnantiën, gepubliceerd tot Schellinkhout, van 1777 – 1810.

f. Register van overdrachten en verbanden, van 1560 – 1586.

g. Register der kwijtscheldingen, van 1717 – 1772.

h. Register van de openbare verhuringen en verkoopingen, van 1675 – 1728. Twee registers.

i. Register van publieke verkoopingen van vaste goederen, van 1720 - 1768.

14. *Westwoud.*

De charters en eenige andere nog al belangrijke stukken, zijn weinige jaren geleden door het gemeentebestuur van Westwoud, op den voet der Circulaire van Gedeputeerde Staten van 1 Augustus 1883, hier in bewaring gebracht en dientengevolge is hetgeen overbleef op het raadhuis (een nieuw gebouw in 1860 gesticht) van weinig omvang en heeft weinig te beduiden.

Tusschen eenige rekeningboeken, resolutieboeken en enkele losse stukken, vond ik in kasten van het vertrek naast de raadkamer:

a. Registers van privilegiën, handvesten en keuren der stede Westwoude van Vrouwedag purificatio 1413–5 Juni 1792.

b. Ordonnantiën, keuren ende statuten der stede Westwoude met den toebehooren van dien, van 9 Januari 1659—13 Januari 1665.

c. Stukken van het rechtsgeding tusschen Burgemeester en Regeerders van Westwoud c. a. tegen die van Enkhuizen over het gebruiken van den rijweg door de Streek, Anno 1711–1713.

15. *Wervershoof.*

Het archief wordt goed bewaard en ligt in kasten op de secretarie; het is van zeer geringen omvang en bestaat hoofdzakelijk uit weinige losse stukken over verhuringen van landerijen in de 18de eeuw.

Van rechterlijke bescheiden was niets voorhanden.

16. *Andijk.*

Behoorde vroeger onder Grootebroek en Bovenkarspel, en is eerst in 1817 eene zefstandige gemeente geworden. Derhalve is hier niets gevonden.

Het Raadhuis werd er vóór 20 jaren gebouwd.

17. *Opperdoes.*

Verkeert in hetzelfde geval, dus ook hier is vergeefs gezocht naar oude rechterlijke archieven.

18. *Twisk.*

De raadkamer dezer gemeente is getimmerd in het schip der Hervormde kerk, en bevindt zich boven; daaronder is een vertrek voor het consistorie.

Het archief is ongeordend, doch heeft zeer weinig te beteekenen; het bestaat voornamelijk uit enkele dorps- en armen-rekeningen en resolutieboeken der vroedschap. Men zal het waarschijnlijk naar Haarlem zenden, om te worden in orde gebracht en bewaard.

19. *Abbekerk.*

Deze gemeente bezit een veertigtal charters, het oudste dagteekenende van 20 Augustus 1399, waarvan eene omstandige lijst van dr. P. Scheltema voorhanden is in het archief van Noordholland. De stukken worden goed bewaard in een kistje op de raadkamer.

Het Raadhuis heeft nog al een oud en deftig aanzien; er staat een antieke steen met het wapen der gemeente in den gevel, maar

door sedert aangebrachte veranderingen in 1830, is het oorspronkelijk type van het gebouw nog al gewijzigd.

Te Abbekerk werd gevonden:

Register bevattende de keuren der steede Abbekerk. Anno 1531—23 Maart 1665.

20. *Sijbekarspel.*

Het archief aldaar leverde de volgende registers op:

a. Het nieuwe Keurboek, mitsgaders privilegiën, consultatiën, costumen van rechten, enz. voor de stede Sijbekarspell en de Benningbroeck, van Vrouwedag purificatio 1413 tot 24 Mei 1747.

b. Keurboek van Sijbekarspel en Benningbroek, van 24 September 1749 tot 27 April 1833.

c. Resolutieboek van Schepenen, van 26 Augustus 1603—7 Juni 1610.

d. Register van overdrachten en verbanden van vaste goederen, van 1702—1730.

e. Veijlboek van vaste goederen binnen Sijbecarspell en Benningbroek, van 1691—1811. Drie registers.

f. Register van ontvangst van den 40sten penning van verkochte vaste goederen, van 1765—1811.

g. Bewijs- en rekeningboek van voogden, van 1642—1735. Twee registers.

h. Register der voogdijschappen binnen Sijbecarspell ende Benningbroeck, van 1660—1717.

De zorg welke hier voor het archief gedragen wordt, kon grooter zijn; want de losse stukken, waaruit het voornamelijk bestaat, liggen ongeordend op den zolder van het nieuwe Raadhuis onder het dak.

Met meer voorliefde wordt er bewaard een zilveren vogeltje, gothiek, aan een blauw zijden lint, misschien afkomstig van een boogschuttersgilde,

21. *Midwoud.*

Deze gemeente heeft een zeer nieuw Raadhuis, waar het, van geringen omvang zijnde archief, in goede orde en deels in kasten op de raadkamer, ten deele in een ijzeren kist op den zolder weggesloten is.

Er werd gevonden:

Veilboek van onroerende goederen te Oostwoud, van 1789—1801.

22. *Nibbixwoud.*

Ook hier is het archief van weinig beteekenis; het bevat eenige losse stukken, en verponding- en armenrekeningen. Het ligt in eene kast op de secretarie, nog al vochtig, het is ten deele geregeld door dr. P. Scheltema, ten deele ongeordend en onbeschreven

Het leverde op:

a. Schepenrol van Hauwert, van 1800—1803.

b. Rolle van Schepenen van Hauwert als weesmeesters en in zake voogdij, van 1796—1800.

c. Veilboek der verkoopingen van vaste goederen te Hauwert, van 1786—1800.

d. Voogdijboek van Nibbixwoud, van 1795—1801.

e. Processtukken en akten van gerechtelijken aard, van 1604—1716.

23. *Wognum.*

Het archief dezer gemeente ligt ingepakt en geordend in de kasten op de raadkamer. Er is een inventaris van voorhanden. Maar evenmin oude rechterlijke bescheiden, als iets anders dat bijzondere vermelding waardig is, werd er aangetroffen.

Het Raadhuis is een nieuw gebouw, dat door niets opmerkelijks de aandacht trekt.

24. *Zwaag.*

De gemeente-secretarie te Zwaag wordt gehouden in eene kamer der onderwijzerswoning; het archief ligt daar wèl ingepakt in kasten en er werden uit te voorschijn gebracht:

a. Stukken betreffende een rechtsgeding van de stad Hoorn tegen die van Zwaag, over het onderhoud van de Medemblikker vaart, afgedaan in 1632.

b. Veilboek van vaste goederen, van 1710 - 1766 en van 1778—1807. Twee registers.

25. *Terschelling.*

De tocht naar dit eiland beloonde de moeite en had eene vrij bevredigende uitkomst.

In het archief der gemeente werden aangetroffen de volgende oude rechterlijke bescheiden:

a. Rolle van Schepenen van West-Terschelling, van 1707 - 1736, 1779 1811. Drie registers.

b. Rolle van Schepenen van Oost-Terschelling, van 1713—1738, 1781—1805. Twee registers.

c. Crimineele rol van het eiland Terschelling, van 1690—1773.

d. Register van overdrachten en verbanden van West-Terschelling, van 1693—1809. Vijf registers.

e. Register van overdrachten en verbanden van Oost-Terschelling van 1669—1694, 1707—1808. Zestien registers.

f. Weesboek van West-Terschelling, over 1723—1810.

Een en ander was al het voornaamste bestanddeel, naar mij dunkt, van het oude archief van Terschelling, dat in vrij goeden, maar ongeordenden toestand is. Het heeft weinig te beteekenen en bestaat hoofdzakelijk uit eenige pakken met ingekomen stukken van de laatste helft der vorige en het begin dezer eeuw.

Het archief wordt bewaard in eenige kasten op de secretarie van het nieuwe Raadhuis op West-Terschelling en ligt er zeer goed.

26. *Avenhorn.*

Eene zelfstandige gemeente geworden in 1817, werd daar dientengevolge niets gevonden uit den ouden tijd.

Het nieuwe archief, dat met het jaar 1817 aanvangt, wordt bewaard in eene kast naast de raadzaal, op het in 1878 gebouwde gemeentehuis, dat onder Grosthuizen staat.

27. *Oudendijk.*

Dit heeft een gelijk verleden als *Avenhorn* en was vóór 1817 vereenigd met *Beets.*

Er is niets voorhanden. Het uit deze eeuw dagteekenende archief is van zeer geringen omvang, doch goed in orde. Het raadhuis wordt er gehouden op de bovenverdieping van de openbare school.

28. *Berkhout.*

Nadat op den 3den December 1883 de Hervormde Kerk aldaar was afgebrand, heef het gemeentebestuur het geheele oude archief te Haarlem in bewaring gebracht (op den voet der Circulaire van Gedeputeerde Staten van 1 Augustus 1883), daaronder begrepen de stukken welke destijds nog uit den toren zijn gered.

Het oudste charter is het vidimus van een pachtbrief door Aelbrecht van Beieren aan die van Berkhout gegeven op St. Nicolaasdag 1387.

Uit het archief van *Berkhout* is te voorschijn gekomen:

Rolle der rechtbank van politie, van 19 Juni 1813—19 April 1816.
Het Raadhuis is een nieuw gebouw, waarin niets ouds meer voorhanden is.

29. *Oosthuizen.*

Het Raadhuis dezer gemeente is in 1837 herbouwd; het heeft een deftig aanzien, een hoogen trap er voor en het is met een torentje bekroond. Het komt dus in bouwvorm nog al overeen (voor zoover men op beschrijvingen kan afgaan) met het Raadhuis waarvoor het in de plaats trad.
Het oud archief dat er bewaard wordt, bestaat in eenige verpondingboeken, kohieren van haardstedengeld, rekeningen van den impost op trouwen en begraven. Zij liggen in eene kast op de secretarie en zien er uitwendig niet voordeelig uit.
Het belangrijkste gedeelte van het archief, de charters namelijk, waarvan het eerste dagteekent Zondag na St. Lambrecht 1292, bevindt zich sedert 1886 te Haarlem.
Te Oosthuizen kwamen te voorschijn:

a. Schepenrol, van 1655—1669.

b. Register van overdrachten van vaste goederen, van 1599—1614. Twee registers.

c. Instructiën en ordonnantiën op het stuk van Justitie en Politie, van 1619—1700.

d. Weesboek, van 1586—1620.

e. Bewijsboek van voogden aan de weeskamer, van 1588—1724.

30. *Beets.*

De raadkamer te Beets is getimmerd boven in het koor der Hervormde kerk, het archief dat er bewaard wordt is niet van grooten omvang en ongeordend, doch er wordt nog al goede zorg voor gedragen.
Er werden in opgespoord de stukken betreffende:

a. Procedure voor den Hove van Holland, van de regeerders van Grosthuizen, Oudendijk, Beets en Avenhorn, tegen Schout en Schepenen van Schermer, over het aan eertsgemelden betwiste recht tot Schouwing van den Schardamschen dijk. Met een intendit van het Hof van 3 Juli 1556?

b. Procedure voor den Hove van Holland van Vredemakers van Beets en Lutkedrecht of Mijsen, tegen Schepenen van Akersloot over de verplichting van eerstgemelden om te betalen in het onderhoud van den damdijk over de Crommenije, welke de gemeene

heeren van Akersloot in November 1469 bij contract hadden aangenomen te maken. Bij sententie van het Hof van 4 Februari 1558 werd de eisch van Beets, om vrijgesteld te blijven van de betaling, toegewezen.

c. Procedure voor den Hove van Holland van Vredemakers van Beets, tegen de Vredemakers van Oudendijk, over het recht om den Beetser Cogerdijk te doen keuren en schouwen door den Schout van Hoorn als dijkgraaf, en door twee Vredemakers van Beets, twee van Schardam en een van Oudendijk als Heemraden. A°. 1587—1601.

d. Geschil tusschen den Schout van het noordeinde van Schermer als dijkgraaf van den Koekendijk, en de dorpen Akersloot, Uitgeest, Krommenie enz. over het onderhoud van genoemden Koekendijk. A°. 1590—1591.

e. Uittreksels uit de oude keuren der stad Hoorn, van 21 April 1528—17 Mei 1605.

Ik zag bij de raadkamer van Beets ingemetseld staan, eene oude gothieke wijwaterbak, afkomstig uit de Katholieke, thans Hervormde Kerk, nu tot een zonderling einde dienst doende.

31. *Warder.*

32. *Middelie.*

33. *Kwadijk.*

Stonden tijdens mijn bezoek, 12 September 1889, onder denzelfden burgemeester, sedert eervol ontslagen, die al de stukken betreffende de administratie der drie gemeenten, te Edam bij zich aan huis had. Ik heb onder die documenten geene oude rechterlijke bescheiden aangetroffen, hetgeen verklaarbaar is, omdat ook Warder, Middelie en Kwadijk eerst in 1817 eigen zelfstandigheid hebben bekomen.

34. *Monnickendam.*

Sedert het oude stadhuis alhier is afgebroken, wordt het raadhuis gehouden in een aanzienlijk pand, voor een deftig burger gebouwd in den stijl Louis XV. De tegenwoordige trouwkamer is bekleed met goudleeren behangsel uit de vorige eeuw. Flinke 17eeuwsche stoelen zijn daar in groot aantal voorhanden. De raadkamer is ook nog in denzelfden stijl en bezienswaardig.
Het archief is goed bewaard, maar heeft wel eens eene ordening noodig. Het bevindt zich op den zolder in nieuw getimmerde kasten, alles ligt zoo wat soort bij soort, doch het is niet geïnventariseerd.

Op elke deur hangt een lijstje van hetgeen de kast bevat. Het volgende werd er gevonden:

a. Voorwaarden van verkoop van vaste goederen, van 1768—1783.

b. Kopijen van akten van eigendomsovergang te:
Monnickendam, 1807—1811.
Eiland Marken, 1808—1811.
Buikslooter-, Broeker- en Bellemermeeren, 1810.
Volendam, 1807—1810.
Broek in Waterland, 1807-1811.
Zunderdorp en Nieuwendam, 1807—1811.
Holijsloot, 1811.
Schellingwoude, 1809—1810.
Durgerdam, 1810—1811.
Landsmeer en Watergang, 1807—1811.
Zuiderwoude, 1807—1811.
Buiksloot, 1809—1811.
Ransdorp, 1807—1811.
Edam, 1809—1811.

c. Protocollen van de volgende notarissen:
Pieter van Zeebeek, 1583—1588.
Cornelis Pietersen, 1603—1622.
Hermanus van der Vijver, 1625—1652.
Vincent Willemss Corthals, notaris en secretaris, van 1629—1657. Testamenten en huwelijksvoorwaarden. Twee registers; en van 1622—1639 allerlei akten. Twee registers.
Jan Janss Pranger, 1630—1658. Zeven registers.
Joan Franss Thamis, 1648—1663.
Cornelis Jacobss Boekweijt, accoorden, procuratiën, attestatiën enz., 1652—1658; allerlei notarieele akten, 1652—1657, 1661—1665, 1667, 1673—1674. Zeven portefeuilles; huwelijksvoorwaarden en testamenten, 1652—1691. Negen registers.
Willem Corthals, notaris en secretaris, van 1669—1702. Drie registers.

d. Weesboek van 1603—1694. Twee registers.

e. Rekeningboek van voogden, van 1626—1755 en van 1759—1788. Drie registers.

f. Bewijsboek, van 1626—1724. Twee registers.

g. Aanstellingen van voogden, van 1756—1793.

h. Akten van voogdijschap, verleden voor den vrederechter in het kanton Monnickendam.

Tusschen de stukken van het archief van Monnickendam lagen in eene kast een paar kloosterhandschriften, eenige zilveren plaatjes, banieren, stempels enz. verspreid. Ik heb aan het gemeentebestuur van Monnickendam in overweging gegeven, die voorwerpen bijeente brengen in een lokaal dat op het Raadhuis beschikbaar is, en zonder noemenswaardige kosten tot een rariteitenkamer zou kunnen worden ingericht.

35. *Marken.*

Het archief van Marken begint met het jaar 1837, toen de tegenwoordige burgemeester, de heer C. de Groot, secretaris werd dier gemeente.

Het oud archief is in den Franschen tijd door den maire verbrand, onder het voorwendsel, uit zijn mond opgeteekend: „Het oude is voorbijgegaan, ziet het is alles nieuw geworden." (Mededeeling van den burgemeester *de Groot*).

Dit maakt het verklaarbaar, dat ik op Marken niets dan oude rechterlijke bescheiden aantrof.

36. *Katwoude.*

De raadkamer bevindt zich boven de woning van het hoofd der openbare school. Het archief is hier zeer netjes, goed ingepakt en wordt bewaard in een kast in die raadkamer. Het is nog al van eenigen omvang en verdient bij gelegenheid wel eens beschreven te worden. Het bestaat enkel uit losse stukken, welke meest waterschapsbelangen betreffen en bevat ook eenige oude octrooien. Er zijn geene registers en ook geene oude rechterlijke archieven.

37. *Medemblik.*

Het Stadhuis, hoewel uitwendig nogal vernieuwd, heeft zijne fraaie, oude grondvormen behouden. Het is, daargelaten wijzigingen, die men liever achterwege gebleven zou zien, inwendig vrij goed in zijn oorspronkelijken toestand bewaard gebleven.

Men heeft er eene bezienswaardige kamer met goudleer bekleed, nu nog bij het Kantongerecht in gebruik; eenige aardige schilderijen; een oud tweehandszwaard, dat als het zwaard van Koning Radboud!! vertoond wordt, enz.

Het archief bevindt zich in keurige orde en wordt grootendeels bewaard in kasten op Burgemeesterskamer.

Van oude rechterlijke archieven was het volgende voorhanden:

a. Civiele rol, van 1561—1564, 1575—1582, 1589—1594, 1598—1607, 1610—1638, 1641—1649, 1651—1656, 1659—1666,

1667—1672, 1674—1676, 1680—1682, 1686—1696, 1700—1712, 1717—1722, 1728—1735. Acht-en-dertig registers.

b. Crimineele rol, van 1659—1695.

c. Schoutsrol, van 1701—1710.

d. Schouts secrete rol, van 1771—1786.

e. Schoutsrol in zake fraude van gemeenelandsmiddelen, van 1689—1700.

f. Pachtrol, van 1613—1650, 1674—1722. Drie registers.

g. Register van de procuratiën en substitutiën ad lites.

h. Register van de verklaringen voor Schepenen afgelegd, van 1619—1646. Drie registers.

i. Protocol van transporten en hypotheken, van 1770—1774.

38. *Hoorn.*

Het zeer uitgebreide archief van Hoorn wordt bewaard in kasten op een grooten zolder en staat daar droog en vrij wel. Achter het Verslag der gemeente over 1885 komt voor een „Algemeene Inventaris van de registers van stukken" aldaar aanwezig.

De registers zijn bij groepen vermeld, de stukken globaal aangeduid. Eene meer volledige ordening en beschrijving van het archief zijn dus wenschelijk.

Te Hoorn werden vrij wat oude rechterlijke bescheiden aangetroffen en de opzending er van naar Haarlem, is den 31sten Augustus 1889 bij brief van heeren Burgemeester en Wethouders verzocht. Op dat schrijven is tot nu toe geen antwoord ontvangen, doch ik ben officieus onderricht, dat er kans bestaat, dat binnen kort aan mijn verzoek zal worden gevolg gegeven.

De raadkamer te Hoorn, in den style Louis XVI, is voor eenige jaren hersteld en zeer fraai en smaakvol. Er hangen drie kristallen kronen uit dien tijd, vele luchters aan de wanden en boven den grooten fraaien zwart marmeren schoorsteenmantel, een kloek zeestuk van een onbekenden meester, in gebeeldhouwd en uitvoerig bewerkte lijst.

In Burgemeesterskamer hangen de volgende schilderstukken:

eene vergadering van officieren der schutterij, J. A. Rothius, fecit, 1652;

een dergelijk stuk, A. Liedts, fecit, 1653;

en verder een gedeelte der portretten, afkomstig uit de vergaderzaal van Gecommitteerde Raden, van wenig belang.

39. *Schooten.*

In deze gemeente is geen oud archief voorhanden, alles dagteekent daar uit later tijd. Er is niets van eenige beteekenis ontdekt.

40. *Haarlemmerliede en Spaarnwoude.*

De secretarie dier gemeente, waar ook al de archieven voorhanden zijn, wordt gehouden in eene gehuurde woning te Haarlem.

Bij gebrek aan betere lokaliteit, staat het archief op den zolder, en is daar, de omstandigheden in aanmerking genomen, nog al redelijk wel beveiligd.

Ik ontdekte hier:

a. Schepenrol van Spaarnwoude van 1605—1652.

b. Register van overdrachten in Spaarnwoude, van 1575—1612, 1634—1684. Vier registers.

c. Weesboek van Spaarnwoude van 1697—1763.

d. Weesboek van Houtrijk en Polanen, 1727—1805.

Opgave der in druk uitgegeven bescheiden van het archief.

Voor zooverre mij bekend is geworden, zijn in 1889 geene bescheiden van het archief in druk uitgegeven.

Aanwinsten door geschenk, aankoop, enz. verkregen; verliezen.

Het afgeloopen jaar 1889 overtrof het voorgaande in geschenken en vermeerderingen welke het archief ontving.

Aan *archiefstukken* werd 's Rijksdepôt verrijkt met de volgende handschriften en charters, afkomstig van de in 1888 door het Rijk aangekochte stukken uit de bibliotheek van sir Thomas Phillipps, te Cheltenham en overgedragen door den Archivaris der Rijksarchieven te Utrecht.

1. Cartularium van het Karmelietenklooster te Haarlem, handschrift op perkament, 15de eeuw.

2. *Cornelius Schonaeus.* Fabula comica in commendationem edificij, egenis senioribus Harlemi extruendi. Autograaf begin 17de eeuw, op papier.

3. Statuten der Armer Celle-Susteren binnen Amsterdamme. Handschrift op perkament, 15de eeuw.

4. 8 Augustus 1504. Drie novitiae in het St. Annaklooster te Haarlem, dragen aan het Convent op, hare personen en alle roerende en onroerende goederen welke zij reeds bezitten of nog zullen verkrijgen.

5. 31 Maart 1555. Opdracht door het St. Annaklooster te Haarlem aan Aerendt Simonszoon Brouwer, van een boomgaard grenzende aan het Convent.

6. 27 October 1538. Opdracht door Diever van der Voort aan het Zijlklooster te Haarlem van een krocht land onder Velzen

7. 7 September 1451. Machtelt Gherijt Martijnszoons weduwe, schenkt aan deken en kapelmeesters der kapel van O. L. Vr. op Bakenes te Haarlem, een bepoot erf buiten de St. Janspoort en eene rente van 17 schellingen 's jaars.

8. 12 Februari 1456. Opdracht door Pieter van Zaenden aan Machtelt Gherijt Martijnszoons weduwe van een Wilhelmusschild, als erfrente gevestigd op een halven akker land onder Akersloot.

9. 18 November 1452. Kwijting aan mr. Jan Roeper c. s, gegeven door Huge van Tetrode, voor het aandeel in de nalatenschap zijner moei Machtelt Roeper en van zijne grootmoeder Margriet Jacop Hugezoons weduwe, te Haarlem.

10. 19 November 1452. Scheiding van den boedel van Machtelt Roeper, vrouwe van Pieter van Zaenden, te Haarlem.

11. 5 Februari 1468. Testament van Gertrudis Jan Nicolaes dr. weduwe van Andries Roeper, te Haarlem.

12. 25 October 1483. Overeenkomst tusschen de schuldeischers en erfgenamen van Katharina Hugo's dr. Roeper, te Haarlem.

13. Maandag na Allerheiligen 1397. Opdracht door Jan Bet, den kuiper, aan Willaem Jan Dirckzoons zoon, eener rente van 27 Schellingen 's jaars, gevestigd op een huis en erf in de Ghijzen Hosensteeg te Haarlem.

14. 1 Augustus 1450. Overeenkomst tusschen Berwout Berwoutsz. en Harmen Dircs, te Haarlem, rakende het maken en gedoogen van vensters in hunne aan elkander grenzende woningen.

15. 4 September 1484. Mutueel testament van de echtelieden Johannes Niclaess en Elza Arnolds dr., poorters van Haarlem.

16. 10 December 1483. Thijmen Jansz. van Alkmaar verkoopt aan Clais Jan Claiss eene weide en nog vijf akkers land onder Heilo, in erfpacht uitgegeven aan Adriaen van Bakenesse.

17. 12 April 1611. Volmacht verleden voor burgemeester en den stedelijken raad van Praag, van Johannes Vermein, goudsmid, op zijn zwager Thomas Herweier, burger van Amsterdam, om eenige in Zijpe gelegen landen te verkoopen.

Verder werden door den Archivaris in Utrecht, in 's Rijksarchief-depôt in Noordholland overgebracht de hierna te noemen stukken:

18. Eenige oude rechterlijke bescheiden van Tharnen, Amstelveen en Ouderamstel, 18de—19de eeuw.

19. 15 Augustus 1739. Rechterlijke akte van Nederhorst.

20. 7 Januari 1772—19 December 1805. Register der benoemingen van voogden te Hilversum.

21. Eenige oude rechterlijke bescheiden van Hilversum, als akte der assumtie van voogden over de kinderen van Jan Eekhout, 8 Mei 1782.
Twee en dertig akten van huwelijksvoorwaarden ter secretarie van Hilversum berust hebbende. 23 Januari 1771—23 Juli 1793.
Rekening van den insolventen boedel van Hendrik Klaasz. de Jongh. 27 November 1802.

22. Inventarissen van rechterlijke archieven van Hilversum en 's Graveland. October 1811.

23. Bladwijzer op het register van plechten en transporten van de gemeente . . . . . . 19de eeuw.

Ten *geschenke* werden ontvangen:

Van *Heeren Burgemeester en Wethouders van Medemblik:*

24. De stukken betreffende de West-Friesche Munt aldaar, loopende van 1535—1699. In vier portefeuilles.

Van den heer *A. C. Baron Snouckaert van Schauburg te 's Gravenhage:*

25. Drie stukken van administratieven aard, betrekking hebbende op de Préfecture der Zuiderzee, anno 1813.

In 's Rijks archiefdepôt zijn voorts overgebracht, de volgende stukken, te voorschijn gekomen uit hier bewaard wordende gemeente-archieven, van

Akersloot.

26. 26 September 1609—1 Juli 1795. Stukken rakende de jurisdictie van den Schout en de schepenbank.

27. 24 November 1648—2 November 1825. Stukken, betreffende

de bediening der Justitie, der Schepenbank, der Rechtbank en der nachtwacht.

28. 2 April 1677—17 October 1721. Register der aanstellingen van voogden.

29. 17 October 1724—7 November 1759. Bewijsboek van voogden aan de Weeskamer.

30. 6 Februari 1754—1 Juli 1801. Rekening en verantwoording van voogden aan de weeskamer, aanstellngen van voogden.

Oude Niedorp.

31. 19 Mei 1643—10 Juli 1671. Register van opdrachten en kwijtscheldingen.

32. 27 November 1735—5 Juli 1763. Register van huwelijksvoorwaarden, testamenten en gerechtelijke akten, verleden voor Schepenen.

33. 26 April 1670—1 Juni 1736. Register van ontvangst van den 20sten penning van nalatenschappen en den 40sten penning van verkochte vaste goederen. Twee deelen.

34. 29 November 1723—16 Januari 1810. Stukken betreffende de rechtspraak van Schepenen, conditiën van openbare verkoopingen, voogdij enz.

35. 19 September 1785— Juli 1824. Weesboek.

Vlieland.

36. 26 Januari 1571. Mutueel testament van Volckert Corneliss. en Neel Pauwels, echtelieden, inwonende poorteren van het eiland Vlieland.

37. 8 April 1623. Testament van Jan Pouwelssoon, regeerend weesmeester op Vlieland, verleden voor Burgemeester en Schepenen op Vlieland.

38. 6 Juli tot 5 September 1599 en 7 Februari 1788—17 Juli 1809. Civiele rol van Oost-Vlieland. Twee deelen.

39. 13 Februari 1786. Deductie van Burgemeesteren en Schepenen van Oost-Vlieland, over het gedrag van den Schout.

40. 20 Maart 1681—13 Maart 1684. Akten van overdrachten en verbanden op Oost-Vlieland.

41. 9 Mei 1646, Schuldbekentenis groot f 475 ter zake van den koop van een huis in de Middelstraat op West-Vlieland.

42. 3 September 1650. Schuldbekentenis groot f 205 tot onderpand wordt o. a. gesteld een huis in de achterstraat op Oost-Vlieland.

43. 27 Juli 1695. Verkoopakte van een huis in de straat aan de hooge zijde op Oost-Vlieland voor f 300.

44. 29 December 1695. Schuldbekentenis groot f 200 waarvoor evengenoemd huis verbonden wordt.

45. 26 Juni 1653—13 September 1835. Bewijsboek van de weeskamer op Oost-Vleland.

46. Omstreeks 1680—18 Juli 1835. Stukken betreffende de Weeskamer op Oost-Vlieland.

Eindelijk werden in publieke veiling aangekocht de hierna volgende stukken:

47. *Heerlijkheid Heemstede*. Rekeningen van Schout en Schepenen 1632, verponding 1688, reëelen 100sten penning 1698, van het Ambacht 1723 en 1733, binnenlandsche kosten 1685, Geref. kerk 1724—1726.
Verbalen wegens lijkschouwing van verongelukte personen 1647—1678.
Huwelijksproclamatiën 1748—1753.
Aanstelling van curateurs in insolvente boedels 1736—1737, Akten uit verschillende proceduren 1670—1680.
Testament van twee ingezeteneu van Heemstede, 30 Januari 1736.
Eenige brieven van- en aan den Ambachtsheer en den Schout van Heemstede, 1645—1658.

48. St. Agnietendag 1406. Opdrachtbrief eener rente van 20 schellingen 's jaars aan St. Nicolaes of Comansgild te Haarlem. Met den vorigen opdrachtbrief dier rente van St. Victorsavond 1401.

49. Privilegiën ende statuten der stede Edam, midtsgheders eenighe privilegiën van Hollandt, Zeelandt ende West-Vrieslandt, door Jacob Matthijsz. Hoeckboot van Edam, secretaris tot Broeck in Waterlant. 16 Augustus 1630. Een handschrift in f°. 17de eeuw.

50. Kerken-Raedts-Boek tot Zuijderwoude, loopende van 13 December 1651 tot 17 Mei 1747. Een handschrift in 4°. 18de eeuw, door Hubertus ter Schuur, predikant aldaar.

51. Vidimus eener verklaring van Heemraden van de Zijpe, 25 Mei 1599, aangaande de cavels welke ten name staan van Dominicus Boot, Baljuw en Dijkgraaf.

52. 3 December 1611. Erfpachtsbrief van 30 roeden lands gelegen in de Zijpe, verleden o. a. voor Dominicus Boot, Baljuw en Dijkgraaf.

Bovendien werd ten behoeve van de bibliotheek het volgende *ten geschenke* ontvangen:

Van Uwe Excellentie.

Verwijs en Verdam. Middel-Nederlandsch Woordenboek, 8°. Tweede deel, afl. 15—17. Derde deel, afl. 1—4.

Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland en Oostenrijk naar Archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door dr. P. J. Blok, hoogleeraar te Groningen 1888, 8°. 1889.

Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst, X, 1887. 8°., 1889.

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven, X, 1887. 8°., 1889.

Het klooster van Sinte Agatha met het Prinsenhof te Delft door jhr. B. W. F. van Riemsdijk, 8°., 1889.

Van Zijne Excellentie den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid:

Verslag over 1888 uitgebracht door den Raad van Toezicht op de spoorwegdiensten, 4°., 1889.

Verslag over de openbare werken in 1888, 4°., 1889.

J. G. W. Fijnje. Nota over de boschbeplantingen op de duinen langs de golf van Gasconje, 4°., 1889.

Van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek:

Catalogus van de pamfletten-verzameling, berustende in de Koninklijk Bibliotheek, bewerkt door dr. W. P. C. Knuttel. Eerste deel in twee stukken, (1486—1648), 4°., 1889.

Van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen:

Jaarboek voor 1888, 8°. 1889.

Verslagen en Mededeelingen, afdeeling Natuurkunde. Derde reeks, 5de deel, 2 en 3, 6de deel, 8°., 1889.

Afdeeling Letterkunde. Derde reeks, 6de deel, 8°., 1889.

Verhandelingen, afdeeling Letterkunde, 18de deel, 4°., 1889 Carmina probata, 8°., 1889.

Van den Archivaris in Noordbrabant:

Verslag omtrent de ordening en inventarisatie van oude gemeente-archieven in Noordbrabant, over 1888, 8°., 1889.

Van den Archivaris in Utrecht:

Verslag omtrent oude gemeente- en waterschaps-archieven in de provincie Utrecht over 1888, door R. Fruin Th. Azn., 8°., 1889.

Van den Archivaris in Limburg:

Inventaris der atlassen en kaarten, zich bevindende op het Rijks-Archief in Limburg, 8°., 1888.

Verder werden ten behoeve van de ***Bibliotheek aangekocht:***

Werken der Vereeniging tot beoefening van het oude vaderlandsche recht, 18 deelen, 8°., 1880—1889.
A. M. J. H. Stokvis. Manuel d'histoire. Tome II, fasc. II, 8°., 1889.
A. J. van der Aa, Biographisch Woordenboek, 21 deelen in 27 banden, 8°., 1852—1878.
E. Brinckmeier, Glossarium diplomaticum, 2 vol. 4°., 1855.
A. J. Weidenbach, Calendarium historico-Christianum, 4°., 1855.
Sententie van den Hove van Holland in zake een eisch tegen dijkgraaf, heemraden, schepenen, weesmeesters en ingelanden, betreffende het administratief bestuur van de Zijpe, 19 Nov. 1675.
Kaarte van. . . . het Koegras C. J. Visscher, excudit gekl. kopergr.

Ten gevolge der raadgevingen van den heer Commissaris des Konings, heeft het gemeentebestuur van Oude Niedorp in den herfst van 1889 zijn oud archief in bewaring gebracht op het archief in Noordholland.

Sedert is het door mij geordend en beschreven, doch ik heb bevonden dat het zeer weinig merkwaardigs bevat. Geen enkel charter werd er in aangetroffen; met eene onbeteekenende uitzondering klimmen de stukken niet hooger op dan tot de 18de eeuw en zij handelen bijna uitsluitend over de dorpsbelangen eener kleine gemeente aan den uithoek van het land.

Tegenover de aanwinsten, die ik het voorrecht had te mogen vermelden, behoeven geene verliezen opgeteekend te worden.

Slechts dient vermeld, dat aan den Archivaris in Overijssel werd afgegeven, een, hier onder oude papieren aangetroffen akte der deponeering bij Schepenen van Zwolle, op 24 Februari 1726, van het olographisch testament der echtelieden Joachim Voogt en Anna de Vries.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief van de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.

Deze pogingen hebben zich bepaald tot het nemen van afschrift der volgende, door mij in 1888 ten behoeve van mijn ambtgenoot in Utrecht opgemaakte inventarissen van akten, behoorende tot het archief der Bisschoppelijke Clerezij te Utrecht en wel van de afdeelingen:

I. Kennemerland.
II. Waterland, West-Friesland en Drechterland.
III. Haarlem.
IV. Amsterdam en omstreken.

Zeker zou het gewenscht zijn ook afschrift te bezitten van vele belangrijke akten in dat archief berustende en vrij omstandig in de inventarissen aangeduid, doch de tijd heeft voor alsnog ontbroken dat verlangen te bevredigen.

Er zal nagegaan worden of het wenschelijk en mogelijk is, afschrift te bekomen van enkele stukken betreffende Noordholland, welke blijkens de bekende verslagen van prof. Blok, in buitenlandsche archieven en bibliotheken worden aangetroffen.

Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

In 1889 werden in het archief nasporingen gedaan door de volgende heeren:

J. C. H. Beekman, te Alkmaar, naar titels van eigendom voor de familie Besteman.
Mr. Ch. M. Dozij, archivaris van Leiden, in oude transportregisters van Weesp.
Dr. Joh. Dijserinck, te Rotterdam, naar vrijstellingen van het dragen van wapenen, voor Doopsgezinden in Noordholland.
P. J. Buijskes, te 's Gravenhage, in de resolutiën der Gecommitteerde Raden van het Noorderkwartier.
C. F. Rechlien Morra, te 's Gravenhage, naar titels van eigendommen langs de oevers van het Noord-Hollandsch Kanaal, onder het Zandt.
C. Spoelder, te Haarlem, naar bijzonderheden betreffende de buurtschap Hauwert.
Henri Stein, Staats-Archivaris te Parijs, onderzoek in de Grafelijkheidsregisters naar akten uit den tijd van Karel den Stoute.

Dr. Julius Belock, Professor aan de Rijks Universiteit te Rome, naar de sterkte der bevolking van Holland in de 16de—18de eeuwen.

G. P. van Trojen, ontvanger der gemeente 's Graveland, naar historische bijzonderheden van 's Graveland.

Professor W. Stoeder, te Amsterdam, naar het Geneeskundig Staatstoezicht in Holland in de 17de—18de eeuwen.

Dr. A. H. Ganer, praeceptor aan het gymnasium te Haarlem, naar eene comoedia van Cornelius Schonaeus.

Voorts zijn, op aanvrage, door mij onderzoekingen gedaan en inlichtingen verstrekt, aan:

Uwe Excellentie, betreffende het grafmonument van Reinout van Brederode bij de Hervormde kerk te Veenhuizen.

Den Directeur van het Nederlandsch Museum te Amsterdam, omtrent de herkomst van een keten van een St. Hubertusgild.

Het gemeentebestuur van Uithoorn, over de bestrating van den weg tusschen den Overtoom en het dorp Amstelveen.

Den heer A. A. Vorsterman van Oijen te 's Gravenhage, rakende gedane nasporingen in de doopboeken van de Hervormde kerk te Bergen.

Ds. V. Loosjes, in de Beemster, over proclamatiën der Volksrepresentanten van 1795.

Den heer E. W. J. baron Six van Oterleek, te 's Gravenhage, naar recht van visscherij in de wateren van Oterleek.

Den heer J. C. H. Beekman, te Alkmaar, naar titels van bezittingen voor de familie Besteman.

Den heer M. Kooger, namens kerkvoogden der Nederduitsche Hervormde gemeente te Ursem, over de herkomst der kerkgoederen van het gesloopte kerkje te Mijsen.

Mr. W. R. Veder, te Amsterdam, naar de oude gildekassen.

Ook werden meermalen, ten behoeve van administratieve doeleinden, voor het Provinciaal Bestuur van Noordholland onderzoekingen gedaan en van de uitkomsten bericht gegeven.

Eindelijk is van eene partij Latijnsche oorkonden, voornamelijk betreffende de stichting van vicarijen te Alkmaar, ten verzoeke van den heer C. W. Bruinvis aldaar, de verklaring gegeven.

Uitkomsten van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Hetgeen daaromtrent te melden valt, is reeds verhaald op bladz. 91 en v. v. hiervoren.

Verder zijn dienaangaande geene bijzonderheden mede te deelen.

Maatregelen in het belang van het oud archief te nemen.

Aan het einde van dit Verslag meen ik Uwe Excellentie met alle bescheidenheid er op te mogen wijzen, hoe dringend noodig het is, dat spoedig afdoende maatregelen genomen worden voor eene behoorlijke berging en plaatsing van de onder mijn beheer gestelde archieven.

Alle kamers zijn overvol; in een vertrek, het grootste, staan de registers, behalve in de kasten, nog in dubbele rijen op den vloer en in de vensterbanken. In het begin van 1889 was er reeds groot gebrek aan ruimte; uit dit verslag blijkt, in welke mate het Rijks-Archiefdepôt gedurende de laatste maanden is vermeerderd, en nu moeten nog onderzoekingen plaats vinden in nagenoeg de helft der gemeenten in Noordholland.

De werkzaamheden tot regeling der rechterlijke archieven kunnen niet plaats hebben, zoolang er geene gelegenheid bestaat de boeken naar behooren te plaatsen en de inventarisatie wordt door dezelfde oorzaak belemmerd en onmogelijk gemaakt.

Het komt mij niet ongewenscht voor, dat een ruim archiefgebouw worde gesticht in het zuidelijkste gedeelte van den tuin van het Gouvernementsgebouw, tenzij Uwe Excellentie andere en betere plannen tot verwezenlijking mocht willen brengen, zoo mij slechts eene dringend noodige en onontbeerlijke gelegenheid worde verschaft om de plichten te volbrengen, die mij door de hooge Regeering zijn opgelegd.

Haarlem, 28 Februari 1890.

De Archivaris in Noordholland,

C. J. Gonnet.

Het oud provinciaal archief in Zeeland.

Ingevolge de bepalingen in mijne instructie vervat, heb ik de eer de volgende mededeelingen te doen omtrent den staat van het provinciaal archief en de daaraan verrichte werkzaamheden, gedurende het jaar 1889.

Toestand der bewaarplaats van het Archief.

De in het jaar 1888 in orde gebrachte archiefkamer is in gebruik genomen en reeds voor het grootste gedeelte met rechterlijke archieven gevuld.

Door het uitbreken van een viertal kleine vertrekken, waarvan vroeger drie bij den vorigen concierge in gebruik waren, terwijl één tot berging diende van het archief uit den Franschen tijd (1810—1814), is men in het afgeloopen jaar begonnen naast het eerstgenoemde een tweede groot archieflokaal in orde te brengen. Het bleek echter, dat een der binnenmuren tot steun van het gebouw moest blijven staan, zoodat in plaats van één groot, twee hooge, smalle vertrekken zullen ontstaan, wat evenwel aan de berging geene schade zal doen, daar er plaats genoeg is om aan beide zijden van den tusschenmuur kasten te plaatsen. Tevens bleek in een dier vertrekken de zoldering, dat is de vloer der charterkamer (5de verdieping) te zwak, welke vloer daarop is uitgebroken en op nieuw gelegd, wat tot ver- en herplaatsing van de in die kamers aanwezige charters, registers en kaarten aanleiding gaf.

Verder zijn de buitengebouwen van het archief weggeruimd en de in één daarvan voorloopig geborgen liassen weder verplaatst en in een der verder afgelegene benedenlokalen in een hoek neergelegd.

De bovengenoemde Fransche archieven zijn voorloopig op den zolder geborgen en tot beveiliging voor stof enz., met oude vloerkleeden bedekt.

Ofschoon mij bij onderzoek is gebleken, dat geen der beide verzamelingen tot dusverre door hitte of vocht schade heeft ge-

leden, is het toch zeer wenschelijk, dat het niet te lang moge duren, dat genoemde twee vertrekken gereed komen, om alles weder behoorlijk in kasten te kunnen bergen.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

Omtrent den toestand der brandbluschmiddelen zijn evenmin als het vorige jaar nieuwe bijzonderheden mede te deelen. In een der benedenlokalen staat een brandspuit gereed, terwijl in verschillende kamers brandbluschgranaten geplaatst zijn, die zich in voldoenden staat bevinden.

Door de opruiming of verbouwing van de vertrekken van twee concierges, van wie vroeger een onder en een naast de archiefkamers woonde, is door vermindering van het aantal stookplaatsen het gevaar voor eventueele branden veel verminderd.

Toestand der verzamelingen.

In den toestand der verzamelingen is zooveel mogelijk verbetering aangebracht, De hiertoe betrekking hebbende werkzaamheden betroffen hoofdzakelijk de ingekomen archiefstukken van rechterlijke collegies. Na geïnventariseerd te zijn, werden de losse stukken tot bundels vereenigd, van nummers voorzien en in stevige portefeuilles gedaan.

Werkzaamheden aan en voortgang der inventarisatie van het Archief.

In aansluiting bij hetgeen ik in mijn vorig verslag hieromtrent meldde, kan ik mededeelen, dat in den loop van 1889 met de inventarisatie van de archieven der overige schepenbanken op de eilanden Schouwen en Duiveland geregeld werd voortgegaan. Achtervolgens werden afgewerkt de inventarissen van de rechterlijke collegies in de volgende dorpen of heerlijkheden: *a.* Haamstede, Koudekerke en den Westeren Ban van den Duine, *b.* Kerkwerve, *c.* Nieuwerkerk, Kapelle en Botland, *d.* Noordgouwe, *e.* Oosterland en Oosterstein, *f.* Ouwerkerk, Vianen en Beijerland, *g.* Renesse, *h.* Rengerskerke en Zuidland, *i.* Sir Jansland, *k.* Welland (Noord- en Zuidwelle en Serooskerke), *l.* Westerschouwen en *m.* Zonnemaire.

Daarop werden geordend en beschreven:

1°. het archief van de voormalige vierschaar van de stad Tholen en der heerlijkheid Schakerloo,

2°. het archief van de schepenbank der voormalige stad en baronie St. Maartensdijk;

3°. de archieven van de schepenbanken van de volgende dorpen of heerlijkheden ten platten lande van Tholen en St. Philipsland: *a*. St. Annaland, *b*. St. Philipsland, *c*. Poortvliet, *d*. Scherpenisse en Westkerke, *e*. Stavenisse, *f*. Nieuw-Strijen en *g*. Oud- en Nieuw-Vosmeer en Vrijberge.

Ik mag hierbij niet onvermeld laten, dat in de eerste plaats het bestaan van een ouden inventaris, die mij bij de ordening tot leiddraad kon dienen, oorzaak was, dat de inventarisatie van de thans behandelde judicieele stukken vlugger van de hand kon gaan dan die van de vroeger beschreven rechterlijke bescheiden van de eilanden Walcheren en Noord- en Zuid-Beveland, waarbij een zoodanig hulpmiddel niet aanwezig was. En bovendien waren door de goede zorg van den heer Officier van Justitie aan de Arrondissements-Rechtbank te Zierikzee de verschillende pakketten vóor de verzending met den Zierikzeeschen beurtschipper met rooden inkt geteekend, zoodat zij met den ouden inventaris in de hand gemakkelijk te herkennen waren, wat bij het uitzoeken veel gemak aanbracht. Natuurlijk moesten toch alle registers éen voor éen worden nagezien en alle pakketten doorzocht om in de nieuwe inventarissen hetzelfde systeem te kunnen volhouden, dat gevolgd werd bij de beschrijving van de archieven der rechterlijke collegies op de laatstgenoemde eilanden. Om slechts iets te noemen, ten einde de registers bij het gebruik des te gemakkelijker te kunnen herkennen, zijn niet alleen de jaartallen, maar ook de dagteekeningen van de eerste en de laatste akte van elk register opgeteekend. En waar de stukken van de schepensbanken van twee of meer heerlijkheden dooreengemengd voorkwamen, zooals bijv. het geval was met die van Scherpenisse en Westkerke en met die van Tholen en Schakerloo, zijn zij weder van elkander gescheiden en daarop de archieven van elke heerlijkheid afzonderlijk beschreven. Het doorzoeken der pakketten en het schiften der losse papieren gaf natuurlijk den meesten arbeid. Soms kwamen hieruit geheele registers of fragmenten daarvan voor den dag, die weder op de hun toekomende plaats werden teruggebracht.

Toen bovengenoemde werkzaamheden waren afgeloopen, heb ik mij verder bezig gehouden met het inventariseeren van de archiefstukken, die door het gemeentebestuur van Scherpenisse, op last van den heer Commissaris des Konings in deze provincie, in eene groote kist aan het provinciaal archief alhier zijn toegezonden en waarvan de ordening mij bij brief van 1 Augustus 1887, A, n°. 1334², 3de afd., was opgedragen. Na onderzoek bleek mij, dat daaronder de volgende justicieele stukken scholen, die nog ontbraken aan de door de Arrondissements-Rechtbank te Zierikzee in den herfst van 1888 toegezonden verzameling:

a. van de Vierschaar van Scherpenisse:
11 schepensregisters of fragmenten daarvan;
1 register van goedwillige kennissen;
1 register van geabandonneerde en desolate boedels;
1 bundel met processtukken;
5 registers van de weeskamers;

b. van de Vierschaar van Westkerke:
4 schepensregisters; en
1 register van de weeskamer.

Ik heb daarom deze stukken er van gescheiden, hiervan en van de overgebleven administratieve stukken inventarissen opgemaakt en, na hiertoe bekomen machtiging, de eerste bij proces-verbaal van het gemeentebestuur van Scherpenisse overgenomen en met het oud-rechterlijk archief van de heerlijkheden Scherpenisse en Westkerke vereenigd en de laatste — de losse registers ingepakt, de papieren in bundels en portefeuilles en alles behoorlijk geordend en genummerd — met een afschrift van den inventaris aan Burgemeester en Wethouders der gemeente Scherpenisse teruggezonden.

Verder ontving ik door tusschenkomst van den heer Commissaris des Konings van het gemeentebestuur van Serooskerke op Walcheren eene bezending oude archiefstukken, welke tot dusverre in eene kist op den zolder van het gemeentehuis aldaar werden bewaard. Ook van deze stukken werd door mij een inventaris opgemaakt. Zij bleken te bestaan uit:

8 registers van procedures, 1651—1798.

3 registers, loopende van 1694—1756, met conditiën van verkooping, contracten, boedelscheidingen, kavelingen, depositiën, tauxatiën, enz.

1 register van transporten, 1765—1777.

1 register van verbanden, 1759—1781.

1 register van verpachting van armen-goederen, 1756—1784. (Fragmenten.)

3 pakketten met losse stukken, zooals testamenten, procuratiën, certificatiën enz., koopconditiën, 1738—1810.

Samen 14 registers en 3 bundels.

Klaarblijkelijk behooren deze stukken, als van rechterlijken aard, tot die, welke in der tijd naar de Arrondissements-Rechtbank te Middelburg hadden moeten worden opgezonden, waarom ik de vrijheid nam, aan den heer Commissaris des Konings voor te stellen, het daarheen te willen leiden, dat die stukken van het gemeentebestuur van Serooskerke, ter berging in het provinciaal archiefgebouw werden overgenomen. Na tot dit laatste machtiging te hebben bekomen, werden genoemde stukken door mij weder ver-

eenigd met het alhier berustende archief van de voormalige Vierschaar der heerlijkheid Serooskerke, waarvan zij vroeger deel hebben uitgemaakt.

Bovendien kan ik nog mededeelen, dat bij mij bericht is ingekomen, dat ook de gemeente Biervliet haar oud archief ter schifting en ordening naar hier zal opzenden.

Ten slotte heb ik den nog beschikbaren tijd besteed aan het bewerken van een inventaris van de registers, kaarten en papieren, die door aankoop zijn verkregen. Werd reeds eenige jaren geleden door mij een lijst opgemaakt van de in bruikleen ontvangen archiefstukken, thans zal eene dergelijke lijst worden vervaardigd van de ontvangen geschenken.

In druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het Archief.

Voor zoover mij bekend is, zijn geene tot het archief behoorende bescheiden in druk uitgegeven. Door den heer J. Trosée te 's Hertogenbosch zijn eenige registers gebruikt voor het samenstellen van een werk over de Unie van Utrecht, doch of en hoeverre daarin stukken geheel of gedeeltelijk zijn of worden opgenomen, is niet te mijner kennis gekomen.

Aanwinsten door geschenk, ruil of in bruikleen verkregen, en verliezen.

In het afgeloopen jaar werden de volgende boekwerken ten geschenke ontvangen:

1°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken:

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. Deel X, 1887. — 's Gravenhage, 1889, 8°.

Register op de deelen I—X. (878—1887) der Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. — 's Gravenhage, 1889, 8°.

2°. van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek:

W. P. C. Knuttel. Catalogus van de pamflettenverzameling, berustende in de Koninklijke Bibliotheek. Eerste deel. Eerste en tweede stuk. 's Gravenhage, 1889, 2 deelen, 4°.

3°. van den Archivaris der Rijks-archieven in Noordbrabant:

Verslag van de ordening en inventarisatie van oude gemeente-archieven in Noordbrabant.

4°. van het Gemeentebestuur van Tholen:

Inventaris van het oud archief der stad Tholen, door A. Hollestelle en P. Laban. — Tholen, 1888, 8°.

5°. van het Gemeentebestuur van Aardenburg:

G. A. Vorsterman van Oijen. Het archief van Aardenburg. I.

Beredeneerde catalogus van de handvesten, rekeningen enz. uit het tijdvak van de graven van Vlaanderen, 1201—1604. — Middelburg, 1889, 8°.

6°. van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te 's Gravenhage: A. A. Vorsterman van Oijen. Supplément au dictionnaire nobiliaire. ('s Gravenhage 1889), 8°.

De volgende handschriften werden ontvangen:

1°. door tusschenkomst van den Archivaris der Rijks-archieven in Utrecht:

a. Chronijk van al hetgeene merkwaardig soo in Middelburg, dese provintie, als buijten deselve is voorgevallen 't sedert anno 1740 tot 1747. Hs. 160 bladen, 4°.

b. Alsvoren van de jaren 1748 en 1749. Hs. 386 bladz., 4°.

c. Boekdeel bevattende afschriften van charters, brieven en andere stukken, meest betrekkelijk de geschiedenis van Zeeland, naar origineelen bij verschillende particulieren, door Jona Willem Te Water, historieschrijver van Zeeland, 1778. Hs. 120 bladz., fol.

Alle drie afkomstig van de door het Rijk aangekochte verzameling handschriften uit de bibliotheek van sir Thomas Phillipps te Cheltenham.

2°. van den heer dr. J. C. de Man, te Middelburg:

een charter in het latijn op perkament, dd. 19 April 1542, waarbij Floris van Schoonhoven, abt van Middelburg, een zekeren Matthias van 's Hertogenbosch, aan den aartsdiaken van Utrecht voordraagt tot de bediening van de kerk of kapel van Eikenduinen, vacant geworden door den vrijwilligen afstand van Godefridus Joannes. Van onder hangt het nog gave zegel van den abt in rood was.

Aangekocht werden op eene auctie te Rotterdam de volgende handschriften:

a. Schriftelijk rapport van eene deputatie van acht leden uit de Staten van Zeeland, vertrokken op 19 Mei 1618 naar 's Gravenhage, over de besoignes, gehouden met de Staten-Generaal en de Staten van Holland ter beslechting van de toenmalige geschillen op kerkelijk en staatkundig gebied. Hs. 105 bladen fol.

b. Keurboek van Vere. Hs. naar het schrift te oordeelen uit het laatst der vijftiende of begin der zestiende eeuw, 88 bladz., 4°.

Dit boek bevat: 1°. de Nieuwe Cuere van der Vere, ghemaect int jaer ons heeren 1483, in 57 artikelen, 26 bladz.; 2°. Ordinanche ende kuere van den weeskinderen binnen der vriheit van den Vere.

dd. 28 Januari 1483/4, 25 artikelen, 13 bladz.; 3°. de Oude Cuere van der Vere, 9 bladz. en 4°. Privilegie van Gravin Maria (het Groot-Privilegie) dd. 14 Maart 1476 7, 40 bladz.

Vooral het laatste handschrift, belangrijk voor de kennis van het Zeeuwsche recht in de Middeleeuwen, is als een groote aanwinst voor ons archief te beschouwen.

Eindelijk wensch ik hier nog mede te deelen, dat bij mij ingekomen zijn de in mijn vorig verslag bedoelde, nog niet afgedrukte aanteekeningen uit de oude Zeeuwsche charters en oorkonden, door de familie van wijlen den heer J. P. van Visvliet in den loop van dit jaar aan Uwe vergadering toegezonden. Deze aanteekeningen welke loopen over de jaren 1451 tot 1574 en aansluiten bij de reeds afgedrukte van 1119 tot 1451. kunnen thans dienen tot de verdere uitgave van den „Beredeneerden Inventaris."

Pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in ande e binnen- of buitenlandscbe archieven.

Er bestaat hier eene oude overlevering, dat zich in de abdij van Averbode bij Diest, evenals die van Middelburg van de Remonstratenser Orde, stukken zouden bevinden, welke van belang zouden zijn voor de geschiedenis onzer abdij. Op een mijnerzijds op den 24sten Augustus schriftelijk daarnaar gedaan onderzoek, ontving ik reeds den 2den September daaraanvolgende een zeer welwillend schrijven van den heer abt Van Averbode, waarbij mij toegezonden werd:

een afschrift van een kopie yau een charter van Paus Victor (IV), waarbij de abdij van Middelburg in het bezit van hare goederen bevestigd wordt; — omtrent welke kopie de heer abt de beleefdheid had nog de volgende belangrijke mededeeling te doen:

„Nous possédons une copie du diplôme de confirmation de l'Abbaye de Middelbourg par le Pape Victor. Les R. P. Bollandistes ont trouvé un morceau de ce même diplôme (original); ce fragment a été reproduit dan leur 6e volume, daté 11 Juin, vie de St. Norbert, appendice: Abbaye de Middelburg...... Pour la copie (faite au XVII siècle) que nous possédons, le copiste doit avoir eu en mains le diplôme original moins cependant le fragment reproduit par les R. P. Bollandistes."

benevens deze aanteekening betreffende oude abten van Middelburg:

Nomina trium abbatum S. Mariae Middelburgensis, quae citata tantum inveniuntur in veteri necrologio Averbodiensi:

XVI Kal. Maij. Balduini abbatis in Walacria.
IV Kal. Junij. Vulfardi abbatis in Walacria,
VII Kal. Octob. Bartholomei abbatis in Walacria.

Haec nota in eoden necrologio (fuit scriptum in initio XIII saec.) invenitur ad nomen Joannis de Goes, abb. Midd., cui apponitur annus 1344 in historia; ejus commemoratio sic habetur:

„Joannis de Goes, abbatis Middelburgensis, qui erat interfectus extra oppidum a tyranno propter defensionem jurium ecclesiae."

De in het provinciaal verslag over 1868 afgedrukte lijst van Middelburgsche abten, voor zoover ze in Zeeuwsche charters voorkomen, bevat slechts één abt uit de 12de eeuw, n.l. *Goszelmus*, op het jaar 1188, genoemd in de oudste in het provinciaal archief aanwezige origineele oorkonde. In eene door den vroegeren Rijksarchivaris te 's Gravenhage, wijlen mr. L. Ph. C. van den Bergh, in het jaar 1882, uit gelijktijdige oorkonden, opgemaakte abtenlijst komt behalve *Goszelmus* nog voor *Waltherus* van 1147 tot 1153, d. i. dezelfde, die ook in bovengenoemd charter van Paus Victor wordt genoemd. Met de drie uit het necrologium van Averbode *Balduinus*, *Vulfardus* en *Bartholomeus* zou dus het aantal bekende namen van Middelburgsche abten uit de twaalfde eeuw — de tijd van de stichting der abdij wordt gewoonlijk op het jaar 1127 of 1128 gsteld — tot *vijf* zijn aangegroeid.

Verder zijn door mij afschriften vervaardigd: 1°. van de *Notulen gehouden durende die dachvaert van den Staten van Zeelant geleijt tot Middelburg tegens den 24sten Februarij* 1585, loopende van 26 Febr. tot 19 Maart 1585 en 2°. van die *gehouden durende die dachvaert enz. geleit jegens den 22sten Junij* 1586, loopende van 26 Juni tot 4 Juli 1586, welke aan onze verzameling ontbraken, — naar in het oud-archief van Tholen daarvan aanwezige copieën.

Gebruik van het archief gemaakt door- en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Evenals het vorige jaar werden weder met machtiging van uw collegie voor een bepaalden tijd in bruikleen gegeven:

a. aan den Algemeenen Rijksarchivaris, ten behoeve van den heer A. des Tombe te 's Gravenhage, 19 stuks rekeningen van de grafelijke domeinen en beden en wel den 29sten Augustus die loopende van 1408—1418, den 9den October die van 1418—1430 en van 30 November die van 1430—1437.

b. aan den Archivaris der Rijksarchieven te Utrecht, een elftal charters uit de 13de en 14de eeuw, ten behoeve van dr. G. Brom te Utrecht, voor eene door dezen bewerkte en door het Historisch

Genootschap aldaar uit te geven verzameling van pauselijke oorkonden, welke vóór 1400 voor het bisdom Utrecht zijn uitgevaardigd.

c. aan den Archivaris der Rijksarchieven in Noordbrabant, ten behoeve van den heer J. Trosée te 's Hertogenbosch, opnieuw de in mijn vorig verslag genoemde registers.

Aan den heer Henri Stein, Archiviste de l'Etat, te Parijs, werd op zijn verzoek een afschrift toegezonden van eene in het Fransch gestelde rekening van Willem Bolle, rentmeester van Zeeland bewester Schelde, betreffende eene tienjaarlijksche bede voor de oprichting van een staand leger onder Karel den Stoute.

Bovendien werden aan genoemden heer tijdens zijn bezoek aan het provinciaal archief alhier verscheiden charters, registers en rekeningen, op den tijd van Karel den Stoute betrekking hebbende, ter inzage verstrekt.

Behalve de brieven aan den Minister van Binnenlandsche Zaken ter begeleiding van de bovengenoemde inventarissen en behalve het gewone jaarverslag omtrent den toestand van het archief gedurende het jaar 1888, werden nog door mij verschillende brieven en rapporten, meestal betreffende het inventariseeren en het overnemen van rechterlijke archieven aan de daarbij betrokken autoriteiten verzonden.

Ook aan sommige particulieren werden schriftelijke inlichtingen verstrekt, waartoe soms tijdroovende onderzoekingen noodig waren.

Voor nasporingen van zeer uiteenloopenden aard werd het archief in het afgeloopen jaar door 22 personen bezocht, die van de gelegenheid daartoe herhaaldelijk gebruik maakten. Daaronder bevonden zich vijf personen uit het buitenland, n. l. uit Frankrijk twee en uit Duitschland, België en Schotland elk één.

Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Behalve het medegedeelde omtrent oude archieven van de gemeente Scherpenisse en Serooskerke op Walcheren is omtrent ordening en inventarisatie van gemeente-, waterschaps- en andere archieven niets te vermelden, wijl daartoe geenerlei aanvrage is gedaan.

Middelburg, den 17den Maart 1890.

De Archivaris der provincie Zeeland,

J. Broekema.

Het oud provinciaal archief in Utrecht.

Volgens gewoonte heb ik de eer Uwe Excellentie hierbij door tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris te doen toekomen het verslag over hetgene mij van het voorgevallene met betrekking tot de Utrechtsche rijks-archieven in 1889 der vermelding waardig schijnt; ik doe dit als vroeger in den door Uwe Excellentie voorgeschreven vorm.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

Ten vorigen jare vestigde ik Uwer Excellentie's aandacht met nadruk op de steeds toenemende sporen van vocht, die zich in het gebouw en de daar geborgene verzamelingen voordeden, en besprak de wenschelijkheid van een grondig onderzoek dier zaak. Sedert is echter niets veranderd: de destijds gesignaleerde gebreken bestaan nog. De waterput is niet geledigd en de mond niet dichtgemetseld, de houten hekjes in de deuren zijn niet door ijzeren vervangen, de vochtige plekken der buitenmuren niet verbeterd, en van meer ingrijpende maatregelen heb ik niets vernomen. Het was dus niet te verwachten, dat de toestand verbeteren zou; betreurenswaardig is het echter, dat er *ergere* symptomen zijn ontdekt. Eene portefeuille met platen van het stads-archief bleek in den rug geheel met groenachtigen schimmel bedekt. Eene duffe vochtige reuk begon zich in de werkkamer van den gemeente-archivaris te vertoonen: bij het verplaatsen eener boekenkast bleek het behangsel daarachter geheel door vocht verteerd. Die kast is daarop van den muur verwijderd, de muur met cement besmeerd en het behangsel vernieuwd. Te gelijk is toen beproefd de zich daar bevindende muizen te verdrijven, doch naar later bleek vruchteloos. Ik heb bij die gelegenheid de aandacht Uwer Excellentie gevestigd op de wenschelijkheid om een klein gebouwtje, dat het archief met de Academische bibliotheek en met een particulier huis verbindt, te doen sloopen in het belang van de droogte van het gebouw en van zijne veiligheid bij brand. Ook daarover mocht ik niets naders vernemen. Ik weet inderdaad niet, wat thans verder voor te stellen. De toestand begint meer en meer ernstig bezwaar te leveren, vooral voor de op den beganen

steenen vloer geplaatste charters en portefeuilles met teekeningen en photographiën. Het meest voor de hand liggende middel schijnt te zijn verbetering der calorifère. Het is inderdaad betreurenswaardig, dat deze inrichting, die indertijd zooveel geld en moeite gekost heeft, steeds minder aan haar doel beantwoordt. Ik doe in den laatsten tijd *beurtelings* een der berglokalen een dag lang verwarmen, om althans eenig resultaat te verkrijgen; maar ook zoodoende is meestal nauwelijks eenige warmte vlak boven de roosters bemerkbaar. Op deze wijze wordt het jaarlijks voor brandstof uitgegevene geheel nutteloos, en ware het gevaar van de vocht niet zoo dreigend, dat ik niets mag nalaten, wat den toestand ook maar eenigszins kan verbeteren, ik stookte de calorifère zeker niet.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

De in den loop van het jaar ontvangene instructie ter voorkoming en blussching van brand in de rijksgebouwen dd. 22 Juni 1889 gaf aanleiding tot verschillende bemoeiingen. Door Curatoren werden twaalf werklieden ter assistentie benoemd en in de maand October eenmaal in het gebouw rondgeleid en geoefend. Van den Controleur der directe belastingen werd vergunning gevraagd en verkregen, om in geval van brand archieven te bergen in zijn tegenover het archief gelegen ruim bureaugebouw; van deze vergunning werd mededeeling gedaan aan den Kommandant der brandweer en den Hoofdopzichter der rijksgebouwen. Plattegronden van het gebouw met aanwijzing van de plaatsing der blusch- en reddingsmiddelen zijn besteld en in het begin van het thans loopende jaar aan beide genoemde ambtenaren toegezonden.

De beide extincteurs bleken thans definitief versleten en ik stelde derhalve aan Uwe Excellentie voor ze op te ruimen. Uwe Excellentie achtte echter de aanschaffing van twee nieuwe noodig. Voordat ik daartoe overging, achtte ik het gewenscht naar het beste model een onderzoek in te stellen. Het door de firma Bikkers te Rotterdam, naar wie Uwe Excellentie mij verwees, aanbevolene model bleek in één opzicht boven het oude de voorkeur te verdienen: deze extincteurs zijn geheel van koper vervaardigd en schijnen dus niet door de inwerking van het bijtende vocht te slijten. Doch zij hebben met het oude model een ander gebrek gemeen: bij eene proefneming in de cellulaire gevangenis alhier bleek de ronde vorm der extincteurs, naar mij de Hoofdopzichter der rijksgebouwen mededeelde, aanleiding te geven, dat zij door de beweging van het vocht, waarmede zij gevuld waren, bij het vervoer op den rug van den dragenden werkman begonnen te rollen in die mate, dat eenmaal de drager door het zware voorwerp werd omgeworpen en zich, verward als hij was in de draagseelen, niet weder kon op-

richten. Ook schijnt volgens later verkregene inlichtingen de lading dezer extincteurs het papier, dat daarmede besproeid wordt, meer aan te tasten dan bij andere soorten van ladingen het geval is, — een bezwaar, dat bij een archief natuurlijk bijzzonder op den voorgrond treedt. Ik heb over deze quaestiën het advies van den Rijksbouwkundige ingewonnen en zie zijn antwoord te gemoet.

Personeel.

Ik kan niet anders dan in dit verslag met bijzondere ingenomenheid melding maken van de werkzaamheden van mijnen nieuwen commies-chartermeester mr. R. Fruin Th. Az. Zijn ijver en nauwgezetheid, doch vooral de intelligente wijze, waarop hij mijne aanwijzingen volgt en uitvoert, verdienen allen lof. Het is nu mogelijk geworden, dat ik mijnen chartermeester het definitief ordenen e n inventariseeren van sommige deelen van het archief opdraag, en het behoeft geen betoog, hoezeer dit aan de vorderingen der werkzaamheden ten goede komt: het herzien toch van het werk van anderen is altijd zeer tijdroovend en nooit geheel afdoende.

Toestand van de archiefverzamelingen.

De banden van verscheidene nommers der Cheltenhamsche collectie, die door het verwijderen van daarin misplaatste stukken beschadigd waren, werden hersteld. — Voor de charters van het kapittel van St. Pieter in deze collectie, die beschreven zijn, werden zakjes gemaakt, zooals die voor die overige oorkonden van dit kapittel ten vorigen jare waren vervaardigd. — Overigens bleef de toestand onveranderd.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.

Belangrijke vorderingen zijn ditmaal te vermelden. Doch de mededeeling zal weinig nieuws bevatten, daar de werkzaamheden zich geheel aansloten aan die van het vorige jaar en een gevolg waren der toen verkregene belangrijke aanwinsten.

Vooreerst verdient vermelding hetgene verricht werd met betrekking tot de te Cheltenham aangekochte collectie. Eerst in April ontving ik de definitieve beslissing van Uwe Excellentie op het vroeger ingezondene verdeelingsplan. Ik werd daarbij gemachtigd de handschriften aan de verschillende rijks-depôts te verzenden, — enkele handschriften te waardeeren, ten einde die aan te bieden aan de gemeenten Utrecht, Gouda en Amsterdam, van wie zij afkomstig waren, — en de charters te verdeelen volgens de archieven, waaruit ze afkomstig waren, de afschriften van charters in geogra-

phische orde volgens de provinciën, waarop zij betrekking hadden. Aanstonds nadat het bijzonder lijvige jaarverslag over 1888 was afgewerkt, werd de hand geslagen aan de uitvoering dezer opdracht. De handschriften werden aan de verschillende rijks-depôts verzonden met in triplo opgemaakte processen-verbaal van overneming. Van de voor de drie gemeenten bestemde handschriften kon ik gemakkelijk eene waardeering overzenden, daar ik de stuksgewijze taxatie, die ik voor den aankoop gemaakt had, nog bezat. Dientengevolge werd door de stad Utrecht een dertiental handschriften aangekocht tot den gevraagden (kostenden) prijs van f 325. De stad Gouda verkreeg het doopregister van de R.-C. kerk aldaar over 1635—1672, — en wel op mijn voorstel als geschenk, omdat het niet redelijk scheen de gemeente te doen betalen voor de haar door de rijkswet opgelegde verplichting tot het aanleggen en aanvullen van een depôt van registers van den ouden burgerlijken stand, waar het, zooals in dit geval, een register gold, dat niet door hare zorgeloosheid, maar door die van den pastoor naar elders verdwaald was. De voor de stad Amsterdam bestemde stukken berusten nog op mijn bureau; de overige zijn verzonden.

Eerlang werd thans, nu Uwe Excellentie over de beginselen, die bij de verdeeling der charters en afschriften van charters moesten gevolgd worden, beslist had, een begin met dit werk gemaakt. De arbeid duurde verscheidene weken; als haar resultaat kan het volgende medegedeeld worden. De uiterst volumineuse collectie afschriften bestond in hoofdzaak uit eene verzameling van ruim 1800 afschriften van Utrechtsche oorkonden, zonder eenige orde bijeengevoegd, doch allen voorzien van een volgnommer, blijkbaar verwijzende naar een (thans helaas! verlorenen) chronologischen index; het geheel was zonder twijfel bestemd, om te dienen voor een oorkondenboek van het Sticht, en werd door Van Musschenbroek, die het plan tot zulk eene uitgave koesterde, zeker met het oog daarop uit Bondams nalatenschap aangekocht. Daarnaast vond ik eenige collectiën met afschriften van oorkonden uit andere provinciën, geographisch verdeeld, doch in vergelijking met de Utrechtsche verzameling van gering belang. Deze verzamelingen werden in portefeuilles verdeeld, doch vorderden overigens geene moeite, daar het niet noodig scheen het bestaande verband te verbreken.

Anders was het gesteld met de meer dan 3000 charters, die allen stuk voor stuk doorgezien moesten worden, om zooveel mogelijk te bepalen, uit welke archieven ze afkomstig waren. Als resultaat bevond ik het volgende.

Uit het oude archief der provincie Utrecht bleken hier aanwezig verscheidene oorkonden van de zoogenaamde Staten-conventen (het Karthuizerklooster, het St. Agnieten-klooster te Rhenen en vooral van de beroemde St. Paulus-abdij). Ook vond ik verschillende

stukken uit de nalatenschap van den proost van Zutphen Zweder Van Kervenhem (begin der 16de eeuw), waarvan ik voor een paar jaren eenige fragmenten onder de losse stukken van het provinciaal archief ontdekt en met Uwer Excellentie's machtiging aan mijnen ambtgenoot in Gelderland overgedragen had; het bleek thans, dat die papieren gedeponeerd waren in het archief der St. Paulus-abdij en daarmede in het provinciaal archief waren gekomen. De herkomst van eenige charters der heeren van Montfoort kon niet met zekerheid bepaald worden; zij zijn waarschijnlijk afkomstig uit het Utrechtsche provinciale archief, maar de omstandigheid, dat Sir Thomas Phillipps ze blijkens eenige aanteekeningen in dorso per stuk aankocht, wekt eenigen twijfel.

Uit de archieven der Utrechtsche kapittelen waren afkomstig eene verzameling charters betreffende de collatie van het supplementum prebendae aan verschillende kanunniken ten Dom in het begin der 16de eeuw, — verscheidene kistjes met charters (voornamelijk testamenten van kanunniken) van St. Pieter, — en eene groote collectie meestal zeer precieuse giftbrieven van St. Marie van de 13de eeuw af. Bovendien behooren denkelijk in het archief van St. Marie eenige charters en papieren, afkomstig van den rentmeester Jan Van Cootwijck, van wien andere stukken reeds in het kapittel-archief berusten.

Zeer aanzienlijk was het aantal stukken, dat afkomstig bleek uit het Utrechtsche stadsarchief. Er zijn vele, doch niet zeer belangrijke charters van de stad zelve, — eenige van de door de stad in 1589 en 1591 geannexeerde St. Hieronymus- en Cellebroedershuizen,— en nagenoeg de geheele oorkonden voorraad van de Utrechtsche begijnhuizen: het Begijnhof, St. Ursula, St. Cecilia, St. Nicolaas, Jeruzalem, Bethlehem, St. Brigitta, St. Agnes, met enkele van St. Anna (ook Nazareth of Arkel genoemd), dat slechts zeer kort bestond, en van St. Maria Magdalena. Ik meende vroeger, dat al deze stukken door professor Bondam geleend waren uit het archief der Oud R. C. Clerezy, waar ze na de hervorming konden verborgen zijn. De omstandigheid, dat ik in dat archief enkele stukken van het St. Hieronymushuis en het Begijnhof en tal van oorkonden van het hier juist ontbrekende St. Maria Magdalena-klooster ontdekt had, scheen dit te bewijzen. Doch nu ik in de Cheltenhamsche collectie bij de charters der begijnhuizen vele oorkonden uit het stads-archief zelf ontdekte, die onmogelijk door Bondam uit het archief der Clerezy konden ontleend zijn, komt het mij aannemelijker voor, dat de archieven der begijnhuizen (in 1674 door de stad genaast) door Bondam geleend zijn van het stads-archief, waar in de 17de eeuw bewijsbaar vele sedert verdwenen archiefstukken dezer stichtingen aanwezig waren. Vermoedelijk zijn deze oorkonden met die der Clerezy vermengd geraakt [1]) en hebben Bondams erfgenamen aan

den Aartsbisschop eenige dier verwarde kistjes gerestitueerd, zoodat zij eenige stukken van de Clerezy behielden, terwijl deze omgekeerd er eenige van de stad verkreeg. — Verder vond ik in de Cheltenhamsche collectie nog charters van de met het stads-archief vereenigde archieven van de Utrechtsche broederschappen en de Fundatie van Ruysch, — en eindelijk enkele stukken van het St. Margaretenhof en het St. Jobsgasthuis, mede thans in het stads-archief bewaard.

Zeer aanzienlijk was ook het getal charters, afkomstig uit het archief der Oud R.-C. Clerezy. De omstandigheid, dat ik juist ten vorigen jare deze verzameling had doorgewerkt en voorloopig gerangschikt, kwam mij nu uitnemend te stade. Ik herkende thans zonder moeite de stukken uit de archieven, waarvan de wederhelft nog onder de Clerezy berustte: die van de abdij Coninxvelt bij Delft, het St. Michielsklooster in Den Hem bij Schoonhoven, het klooster Steyn bij Gouda, het St. Ursulaklooster te Schiedam (waarbij eenige stukken over de stad Schiedam en hare kerk), van verscheidene Goudsche, Delftsche en Leidsche kloosters en van de vicarissen der Oude kerk van Arnhem.

Eindelijk bevatte de collectie nog verscheidene charters, die Bondam en Musschenbroek blijkbaar op verschillende wijzen hadden verkregen: eene groote collectie charters, overgelegd in een proces, gevoerd door een lid der familie Van Bronchorst-Batenburg (zeer verspreid gevonden, doch allen doorloopend genommerd), — een pak met charters en andere familiepapieren van de Utrechtsche familie Soudenbalch, — een bundel stukken betreffende een proces over goederen in Gelderland, voor het Hof van Holland in de 17de eeuw gevoerd door Arent Vijgh tegen Johan De Hornes, — en een pak oorkonden, meest betreffende goederen tusschen Maas en Waal, afkomstig van de familie Van Cattenborch te 's Hertogenbosch. Verder een kistje met verschillende akten, gepasseerd voor het gerecht van Vucht, — vele charters betreffende Kampen (waaronder enkele over de familie Bondam), — eenige losse Utrechtsche charters (waaronder eigendomsbewijzen van Mr. P. Van Musschenbroek) enz. Ook Sir Thomas Phillipps zelf kocht blijkbaar nu en dan enkele losse Hollandsche charters aan, waaronder eenige Haarlemsche schepenbrieven en wellicht de bovengenoemde oorkonden der heeren van Montfoort.

In de collectie geheel misplaatst en blijkbaar bij abuis in de aangekochte kistjes gekomen waren een groot pak Belgische charters (voornamelijk gerechtsbrieven, gepasseerd in verschillende dorpen in de buurt van Mons in Henegouwen, en Antwerpsche akten),

(1) Bij de in de Cheltenhamsche collectie achtergeblevene oorkonden was dit nog het geval.

en enkele Engelsche, Fransche en Duitsche akten, waaronder vermelding verdienen een charter van koning Eduard IV, eene oorkonde voor Wolsey-college te Oxford, en een perkamenten rol met goederenlijst der abdij Altenkamp bij Deutz dd. 1290.

Ook vond ik nog tusschen de charters verscheidene losse papieren, blijbaar behoorende bij de handschriften der collectie, o. a. verscheidene pakjes verspreide stukken (later in vier portefeuilles vereenigd), afkomstig van Thom. Persoels, secretaris van den Domdeken Joh. Van der Vorst, van wien reeds vier banden met stukken onder de handschriften berustten. Dit alles moest natuurlijk bij de reeds verdeelde verzameling handschriften gevoegd worden. Met goedkeuring van Uwe Excellentie werden sommige nommers bij het mij ten deel gevallene ingedeeld, — enkele stukken konden nog juist bij tijds gevoegd worden bij de aan de gemeente Utrecht aangebodene handschriften; de rest werd aan de verschillende rijks-depôts nagezonden.

De verdeeling der charters leverde weinig moeielijkheid. Mijne archieven verkregen de charters der Staten-conventen, die der vijf kapittelen, de charters der heeren van Montfoort en de collectie Utrechtsche afschriften. — Het Algemeene rijks-archief ontving in hoofdzaak al wat van de Oud R.-C. Clerezy afkomstig was, immers alle stukken uit de archieven van Zuid-Hollandsche kloosters. Deze oorkonden behoorden daar eigenaardig te huis bij de vele archieven van kloosters te 's Gravenhage, Delft en elders, die daar nevens de archieven van enkele groote Hollandsche abdijen berusten. Toch is de thans geschapene toestand onhoudbaar: immers van elk der nu overgedragene archieven bezit nu het Algemeene Rijksarchief de helft, de Oud R.-C. Clerezy de wederhelft. Maatregelen zullen moeten genomen worden, om dezen ondragelijken toestand, voor beide partijen onaangenaam en voor de studie belemmerend, te verbeteren. — De archieven in Gelderland ontvingen de archiefstukken der Arnhemsche vicarissen, de processtukken Bronchorst-Batenburg en Vijgh-De Hornes, de papieren van Zweder Van Kervenhem en van de familie Van Cattenburch. — Het aandeel der overige rijks-archieven was onbeduidend.

Na bekomene machtiging van Uwe Excellentie werd dit alles verzonden (behalve het voor Zeeland bestemde deel, daar over de overneming van dit archief door het rijk juist gehandeld werd). De uit het Utrechtsche stads-archief afkomstige diplomata werden aan Uwer Excellentie's departement verzonden, om gewaardeerd en daarna aan de gemeente Utrecht aangeboden te worden. De buitenlandsche charters eindelijk werden aan den Algemeenen Rijksarchivaris toegezonden, om te dienen voor latere eventueele ruilingen van archiefstukken. De goederenlijst der abdij Altenkamp, behoorende in het Staats-archiv te Düsseldorf, kan wellicht dienen om de daar berustende en door professor Blok ontdekte Geldersche

rekeningen uit de 14de eeuw te verkrijgen. Over de Engelsche charters schreef ik aan den heer Fenwick, in de meening, dat deze stukken wellicht dienen konden om uitgewisseld te worden tegen eventueele door ons niet geziene en dus te Cheltenham achtergeblevene Hollandsche stukken. De heer Fenwick vroeg en verkreeg eene gespecificeerde opgave der stukken, doch liet verder tot heden niets van zich hooren.

Zoodra de verdeeling der stukken was afgeloopen, heb ik de hand geslagen aan de inventarisatie van de mij toebedeelde collectie. Voor de handschriften is dit werk voltooid. Het kostte meer moeite dan ik gemeend had. Wel waren de boekdeelen bijna allen voldoende beschreven, zoodat alleen hier en daar iets moest bijgevoegd worden; maar de vele banden met varia eischten meer tijd dan ik had verwacht. Deze banden, in Engeland gemaakt voor de talrijke pakken met losse papieren, die Musschenbroek kocht bij de bekende opruiming van stukken uit het provinciaal archief van Utrecht, bevatten natuurlijk slechts zelden een goed aaneensluitend geheel; de meeste, samengesteld uit geheel ongelijksoortig materiaal, moesten uit elkander genomen en verdeeld worden. Het werk was ongemeen tijdroovend, omdat alles geheel verward was en bijeenbehoorende stukken dikwijls op verschillende plaatsen gevonden werden; zelfs enkele reeds vroeger in het provinciaal archief berustende deelen en bundels konden uit deze stukken gecompleteerd worden. Overigens leverde deze arbeid weinig belangrijks: het bleek, dat Mr. Van Hasselt de banden zoo nauwkeurig had doorgezien, dat nauwelijks een enkel gewichtig stuk mij thans kwam verrassen. Alleen is het verblijdend, dat uit het bijna geheel verdwenen archief der oude St. Paulus-abdij hier weder eenige, zij het ook niet zeer belangrijke papieren gevonden werden. De inventaris van de geheele collectie handschriften, die ik uit Cheltenham verkreeg, telt thans 232 nommers; hij wordt overgeschreven. De stukken zullen eerstdaags in het archief geplaatst worden.

Ook enkele stukken uit vreemde archieven kwamen bij deze bewerking der handschriften nog te voorschijn; allen werden na bekomene machtiging van Uwe Excellentie aan de rechthebbenden toegezonden. Meestal waren het afschriften en andere losse papieren zonder bijzondere waarde. Alleen het Rijks-archief in Gelderland bekwam bij deze gelegenheid een geheel deel met afschriften, waaruit de enkele Utrechtsche kopieën verwijderd en door Geldersche stukken, blijkbaar bij de andere behoorende, vervangen waren. Ook de gemeente Utrecht kreeg als toegift bij den gedanen aankoop een klein pakje met stukken, waaronder vermelding verdient een uitvoerige inventaris der stedelijke charters uit de vorige eeuw.

Ook de aan mijne archieven ten deel gevallene charters uit de Cheltenhamsche collectie zijn ter hand genomen. De charters van

het kapittel van St. Pieter, waarvan de definitieve inventaris door mij reeds was gesteld en gedrukt, wilde ik zelf beschrijven. Dit werk is afgeloopen: de inventaris telt 146 nommers. Er blijven dus nog over de charters van het kapittel van St. Marie (talrijker dan die van St. Pieter), die der Staten-conventen en een paar kistjes met varia. Zoodra mijn chartermeester eens eenige weken beschikbaar heeft, zal ik hem de beschrijving dezer stukken opdragen. De nasleep van den aankoop der Cheltenhamsche collectie zal dan geheel geliquideerd zijn.

De zeer belangrijke aanwinst, door de overneming der collectie verkregen voor de afdeeling boekdeelen en bundels van het provinciaal archief, maakt het wenschelijk eerlang een 2de supplement op den inventaris dezer verzameling het licht te doen zien. Reeds ligt veel materiaal daarvoor gereed door de beschrijving van talrijke uit de losse stukken bijeenverzamelde stukken en door verschillende belangrijke aanwinsten, die sedert den druk van het 1ste supplement verkregen zijn. Eenige honderden nommers zijn dus reeds bijeen en beschreven. Wellicht is het echter wenschelijk met de uitgave te wachten, totdat alle collectiën van uit het provinciaal archief afgedwaalde stukken daarvoor heroverd zijn. Zooals ik reeds in mijn vorig verslag mededeelde, ontbreken nog slechts twee dergelijke verzamelingen.

Niet minder tijd dan de Cheltenhamsche collectie vorderde de andere groote aanwinst, in 1888 voor het archief verkregen: de zeer omvangrijke opbrengst der nalezing, die ik in de archieven der kleine gemeenten gehouden had ter opsporing van oude rechterlijke archieven. Deze collectie, die meer dan een derde deel van den geheelen uit die archieven verkregen voorraad uitmaakt, vormde eene geheel verwarde massa, die ten eerste moest geregeld worden. De taak was groot, doch de heer Fruin, wien ik die reeds in het laatst van 1888 had opgedragen, was gaandeweg met de inrichting der dorps-archieven goed bekend geworden, en zoo vorderde het werk spoediger dan ik verwacht had. Nog in den loop van het voorjaar kon ik aan alle 39 gemeenten ter teekening zenden opgaven in duplo van de van haar overgenomene stukken met aangehechte processen-verbaal, waarvan een exemplaar als reçu diende. Te gelijk zond ik enkele niet-rechterlijke papieren, die uit de verwarde massa waren te voorschijn gekomen, terug. Aan mijnen ambtgenoot in Noord-Holland kon ik tegelijk doen toekomen eenige op zijne provincie betrekking hebbende rechterlijke archieven, die ontdekt waren onder de te Loosdrecht en Mijdrecht overgenomene stukkene.

Onderwijl hield de klerk zich bezig met het vervaardigen der lijsten van te Abcoude-Baambrugge, Abcoude-Proosdij, Nedereind van Jutfaas, Overeind van Jutfaas en het Gein geslotene huwelijken, die ik bij het overnemen der stukken van de gemeente-

besturen van Abcoude en Jutfaas had beloofd daaruit te zullen doen excerpeeren. Vooral voor Abcoude bleek dit een zeer omvangrijk werk; doch in den nazomer kwam het toch gereed en werden de lijsten verzonden. Van de gelegenheid maakte ik gebruik, om van Jutfaas een nader onderzoek van het archief te bedingen. Ik had dit archief niet zooals de andere zelf geheel doorzocht, omdat men mij een inventaris voorlegde, die zeer nauwkeurig scheen. Later waren bij mij twijfelingen omtrent de betrouwbaarheid van dit stuk gerezen, en het opvallende gebrek aan samenhang der te Jutfaas overgenomene archieven scheen het vermoeden te rechtvaardigen, dat in het archief nog meer schuilde. Met machtiging van Burgemeester en Wethouders heeft mr. Fruin daarop het geheele archief doorzocht; hij ontdekte niets noemenswaardigs, doch Burgemeester en Wethouders overhandigden hem twee transportregisters van het Overeind van Jutfaas, die juist in een vergeten hoek ontdekt waren en die althans de meest hinderlijke lacune op bevredigende wijze aanvulden. — Minder gelukkig slaagde ik bij een ander dergelijk onderzoek. Uit eene akte in het rechterlijk archief van Baarn bleek, dat in 1845 door het gemeentebestunr aan de Amersfoortsche rechtbank zijn afgegeven de protocollen van Baarn en Ter Eem en de daarbij behoorende minuten, te zamen 7 deelen en bijna 800 losse akten. Alleen de losse akten van Baarn zijn thans aanwezig. Daar het overige (zooals zich trouwens verwachten liet) bij het onderzoek te Baarn niet gevonden was, wendde ik mij tot de Utrechtsche rechtbank, van wie ik de rechterlijke archieven had overgenomen, met verzoek om inlichtingen. Het bleek, dat aldaar niets van de stukken bekend was; ook dit was niet vreemd, want reeds de door den Amersfoortschen griffier vóór de overbrenging der stukken naar de Utrechtsche rechtbank vervaardigde inventaris vermeldde deze nommers niet meer. Ik beproefde daarop mijn geluk bij den Burgemeester van Amersfoort door een schrijven, waarin ik Z.Ed. Achtb. verzocht nasporingen te willen doen instellen naar de verlorene stukken in het archief zijner gemeente en in het gebouw, waar vroeger de Amersfoortsche rechtbank zetelde. Na eenigen tijd ontving ik echter het teleurstellende antwoord, dat er niets te vinden was. Ik moest dus de zaak opgeven. Vooral voor Ter Eem is dit bedroevend, daar van dit gerecht thans geen enkel stuk aanwezig is.

Zoo had ik dus voldaan aan alle verplichtingen, die ik door de overneming der rechterlijke archieven op mij genomen had. Er viel thans niets meer te doen dan de nieuwe aanwinsten bij de oude collectie rechterlijke archieven in te lijven. Maar dit werk leverde onverwachte moeielijkheden. Ik heb deze archieven successivelijk overgenomen van de Utrechtsche (vroeger Amersfoortsche) rechtbank, de gemeente Utrecht en de Amsterdamsche rechtbank (voor

de archieven der Vechtstreek). De vroegere beheerders hadden hunne depôts allen geregeld en kortelijk beschreven. Maar die inventarissen waren (het was mij reeds vroeger gebleken) niet geheel voldoende: zij waren te kort, niet altijd juist en niet op dezelfde wijze ingericht. Daarbij waren langzamerhand in den loop der jaren tal van door mij verkregene nieuwe aanwinsten daarin bijgeschreven. De nieuwe zeer talrijke bijvoegselen, die nu weder moesten ingelascht worden, pasten dikwijls niet in het kader en schenen niet goed aan te sluiten. Het bleek dus wenschelijk, de inventarissen bij deze gelegenheid geheel te herzien en om te werken. Te gelijk kon dan de nog in stand gehoudene verdeeling volgens de drie colleges, waarvan ik de stukken overnam, vervallen en vervangen worden door eene verdeeling in vier kwartieren volgens de oude lijst van de gerechten dezer vier deelen, gedrukt in het plakkaatboek van Van de Water.

Ik droeg dezen arbeid, die zich geheel aansloot aan het vroeger verrichtte, op aan mr. Fruin. Zij vorderde natuurlijk betrekkelijk vlug, maar er bleken toch verscheidene moeielijkheden te bestaan. Vooreerst bleken alle pakken met losse papieren slechts van een algemeen opschrift voorzien te zijn; zij moesten dus nog geheel gerangschikt en verdeeld worden. Doch bovendien leverde de verandering van de grenzen der maarschalksambten en de tijdelijke combinatiën van gerechten in het laatst der vorige en het begin dezer eeuw tal van bezwaren, vooral daar de oude vertrouwbare lijsten der gerechten soms niet met elkander overeenstemden. Met behulp der officiëele Circonscription des communes dans les départements de la Hollande van 21 October 1811 (die ik daartoe uit het archief van Houten leende) gelukte het echter deze moeielijkheden te boven te komen, en in het najaar kwam de geheele inventaris (waarin nu natuurlijk ook de in 1888 aangewonnene stukken waren opgenomen) gereed. Enkele niet-rechterlijke stukken, die in 1811 abusivelijk overgenomen waren en thans bij de nieuwe ordening ontdekt werden, haastte ik mij met Uwer Excellentie's machtiging aan de betrokkene gemeenten te restitueeren. Het waren meestal stukken zonder groot belang; alleen verdient vermelding een huwelijksregister van Loenen, dat op den onlangs door mr. Fruin vervaardigden inventaris van dit gemeente-archief werd bijgeschreven. De Algemeene Rijks-archivaris verkreeg tevens bij deze gelegenheid nog eenige hier verdwaalde stukken van de leenkamer van Vianen, — en mijn ambtgenoot in Noordholland een paar stukken uit de rechterlijke archieven van Sloten en Hilversum.

Nu de regeling dezer afdeeling van de rechterlijke archieven op zoo bevredigende wijze was tot stand gekomen, scheen het voor de hand te liggen, ook de andere afdeelingen dadelijk te bewerken. Het is niet te verwachten, dat thans nog vele stukken voor deze

collectie zullen verkregen worden, en de heer Fruin was door hetgene hij reeds verricht had de aangewezen man, om het werk te verrichten. Ook schijnt eerst door de publicatie van zulk eenen inventaris geheel voldaan te zullen worden aan de bedoeling van het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879, dat juist met 1889 de voorbereidende werkzaamheden wenscht geëindigd te zien. Ik heb dus een schema van dezen inventaris ontworpen. Hij zal bestaan uit vijf afdeelingen: I. Het archief van het Hof van Utrecht. II. De rechterlijke archieven der Utrechtsche steden. III. De rechterlijke archieven der Utrechtsche dorpen, verdeeld volgens de vier maarschalksambten. IV. De Utrechtsche leenregisters. V. De archieven der Utrechtsche notarissen. Hoewel ik nog steeds in het onzekere verkeer omtrent Uwer Excellentie's wenschen met betrekking tot deze laatste twee afdeelingen, waarover ik voor twee jaren eene vraag om inlichting tot Uwe Excellentie richtte, meende ik toch, dat (in overeenstemming met het destijds aan Uwe Excellentie door den Algemeenen Rijks-archivaris gegevene advies) het weglaten daarvan eene leemte in de algemeene regeling zou laten.

Ik droeg dus eerst aan mr. Fruin op een inventaris te vervaardigen van de in mijn archief berustende leenregisters. De voorraad bleek, hoewel verre van volledig, toch zeer belangrijk. Vooreerst berusten hier de leenregisters van den landheer: den Bisschop en de Staten van Utrecht; bij deze leenkamer zijn in den loop der eeuwen ingesmolten die van de machtige heeren van Gaesbeek (Abcoude-Duurstede) en Montfoort en van de rijke St. Paulus-abdij. Dan volgen de hier mede bewaarde archieven van de leenkamers der vijf Utrechtsche kapittelen, allen zeer belangrijk. Eindelijk heb ik mij sinds jaren bij voorkomende gelegenheden toegelegd op het verkrijgen van de registers der particuliere leenkamers, die soms zeer belangrijk zijn, doch uit den aard der zaak moeielijker te verkrijgen dan de andere rechterlijke archieven. Gaandeweg is dit gelukt: nog dit jaarverslag zal twee belangrijke veroveringen te vermelden hebben. Deze stukken, voorloopig bij het provinciale archief opgeschreven en thans daaruit weder verzameld, vormden reeds eene belangwekkende verzameling, die nog zeer vermeerderd werd uit de ten vorigen jare overgenomene rechterlijke archieven. In de archieven der kleine gemeenten bleken toen toch vele van deze stukken te berusten, die allen door mij medegenomen werden. De rangschikking en beschrijving van deze registers en van die der landsheeren kostte weinig moeite. Doch bij de kapittelen was de taak veel moeielijker. Wel waren de eigenlijke leenregisters naar het scheen allen beschreven; maar de groote hoopen bijna geheel ongeordende stukken, die nog bij de kapittel-archieven van den Dom, Oudmunster en St. Jan aanwezig waren, moesten doorzocht worden om te beproeven, nog een en ander betreffende de leenkamers dezer

drie kapittelen te vinden. Dit zeer omvangrijke werk is verricht: overal, waar de voorloopige inventarissen eenige aanduiding bevatten, die op stukken over leenzaken schenen betrekking te hebben, werd gezocht, en het resultaat was, dat niet alleen eene massa losse papieren gevonden werd, maar zelfs nog een enkel leenregister, dat de vroeger gevormde seriën kwam aanvullen, en een paar gerechtsrollen der leenbanken, die overal elders verloren zijn. Dit alles, gevoegd bij de reeds aanwezige massa, leverde tot resultaat, dat een inventaris verkregen werd van 219 nommers, waarin niet minder dan 33 leenkamers (zij het ook soms door enkele stukken) vertegenwoordigd waren.

Ook eene lijst der notariëele protocollen mocht m. i. in den inventaris van de rechterlijke archieven niet ontbreken. Al berusten deze stukken nog niet in mijn depôt, dit mag geen reden zijn om ze weg te laten, waar de *geheel gelijksoortige* registers van de vrijwillige jurisdictie der gerechten worden opgenomen en dus eene geheel willekeurige leemte zou ontstaan in de rechterlijke archieven, waaruit de notariëele protocollen eerst in deze eeuw verwijderd zijn. Reeds als protest tegen deze geheel redelooze spitsing zou de opneming aanbeveling verdienen; maar de noodzakelijkheid daarvan klemt te meer, indien men overweegt, dat de regeering toch op den duur niet doof zal blijven voor de stemmen van alle deskundigen, die de overbrenging dezer archieven vragen. Reeds zijn feitelijk bijna alle protocollen-depôts voor enkele bevoorrechten toegankelijk, de algemeene openstelling kan niet uitblijven, en de pas gepubliceerde inventarissen der rechterlijke archieven zouden dan reeds dadelijk onvolledig worden.

Ik heb mij bij de samenstelling van den inventaris der notariëele protocollen uit den aard der zaak moeten behelpen. Ik bezit eene korte lijst der in het depôt opgenomene protocollen met opgave van de jaren, waarover zij loopen. Uit die lijst heb ik de protocollen voor 1813 doen excerpeeren en deze korte beschrijvingen gerangschikt volgens de plaatsen, waar de notarissen resideerden: voor elke plaats zijn de protocollen chronologisch gerangschikt. De inventaris bevat 470 nommers. Ook al mocht de tegenwoordige toestand onverhoopt nog eenigen tijd bestendigd worden, dan kan toch de publicatie van zulk eenen inventaris voor belanghebbenden haar nut hebben.

Terwijl dus de drie laatste afdeelingen van den inventaris der rechterlijke archieven op het eind van 1889 gereed waren, bleven de twee eerste (bevattende het archief van het Hof en de schepenarchieven der vijf kleine steden [1]) ter bewerking over. Deze af-

(1) Het volumineuse schepen-archief van Utrecht is in bruikleen afgestaan aan de gemeente Utrecht. De inventaris daarvan (opgenomen bij dien van het gemeente-archief) is ter perse.

deelingen zijn intusschen omvangrijker dan de andere en ook veel moeielijker te regelen.

De inventarissen van de schepen-archieven der steden zijn, evenals die der dorpsgerechten, bewerkt op de Amersfoortsche rechtbank en het Utrechtsche gemeente-archief, doch die bewerking is hier, waar het omvangrijke massa's, afkomstig van vrij ingewikkelde administratiën betreft, veel minder voldoende. Daarbij heb ik voor eenige jaren overgenomen een kamertje vol losse papieren, afkomstig van de schepenbanken van Amersfoort en Rhenen, dat na de afgifte der schepen-archieven aan de Utrechtsche rechtbank te Amersfoort ontdekt was. Ook te Wijk bij Duurstede, Montfoort en Ysselstein nam ik later groote hoopen rechterlijke archieven over. Deze massa's zijn destijds slechts voorloopig gerangschikt en bij den aanwezigen voorraad ingedeeld. Tal van pakken met ongeordende losse stukken blijven daarbij te regelen over.

Het archief van het Hof is overgenomen op een ouden inventaris, die door den laatsten griffier van het Hof hier en daar was bijgewerkt. Vóór de plaatsing van het archief heb ik dezen inventaris globaal herzien en de indeeling veranderd; doch het stuk is nu wel bruikbaar, maar toch geheel onvoldoende; ook daar blijven verscheidene pakken met ongeordende losse stukken ter behandeling over.

Met de ordening van het eerste schepen-archief, dat van Amersfoort, is mr. Fruin reeds begonnen en hij zal geleidelijk daarmede voortgaan. Door zijne voorafgaande werkzaamheden is hij voor dezen arbeid uitnemend voorbereid, en ik vertrouw dus, dat hij de moeielijkheden, die deze oplevert, zal te boven komen. In het volgende jaarverslag hoop ik Uwe Excellentie verder over deze zaak te berichten.

Met de regeling der losse stukken van het provinciaal archief heeft de heer jhr. Hora Siccama zich weder bijna het geheele jaar beziggehouden. De collectie Van Hilten werd, overeenkomstig met het in het vorige jaarverslag besprokene, evenals de losse stukken behandeld: tal van pakken losse papieren, behoorende tot bepaalde rubrieken, werden daaruit afgezonderd, gerangschikt en bij de vroeger uit de losse stukken van het provinciaal archief afgescheidene gelijksoortige pakken ingedeeld. Ik zelf heb daarna op het einde van het jaar alles, wat van de vroeger zoo volumineuse collectie losse stukken van het provinciaal archief overig was, doorgeloopen. Ik heb die thans verdeeld in in twee afdeelingen, naar mate ze al of niet uit het archief afkomstig waren. De laatste, bestaande uit tal van afschriften (meestal afkomstig van mr. P. Van Musschenbroek en van dr. P. J. Vermeulen) zijn ingedeeld bij de systematisch geordende groep losse stukken, door dr. Vermeulen bijeengebracht, waarin reeds tal van dergelijke stukken berustten. De andere afdeeling zal tot ééne chronologisch geordende massa herleid worden.

Doch vooraf moet die nog eenmaal door den heer Siccama doorgezien worden. Ik ontdekte daarbij toch nog verschillende groepen gelijksoortige papieren (o. a. tal van afschriften van bij de Staten-Generaal ingekomene stukken), die gevoegelijk uit de massa bijeenverzameld en bij het archief ingedeeld kunnen worden. Ik zelf lichtte uit de collectie nog verscheidene stukken, die afzonderlijk opgeschreven moesten worden, en hereenigde eenige bijeenbehoorende stukken in pakken. Ook dezen zijn op den inventaris van het provinciale archief gebracht.

De inventarissen der charters van de kapittelen ten Dom en Oudmunster, door den heer ridder Van Rappard onvoltooid achtergelaten, zijn bijgewerkt respectivelijk tot 1582 (einde van de politieke bemoeiingen der kapittelen door de instelling der Geëligeerde Raden als eerste lid der Staten) en 1550. Alleen de weinig belangrijke charters van den Dom over 1583—1811 en die van Oudmunster over 1551—1811 blijven dus ter beschrijving over. Voorloopig zal er voor dit nog zeer omvangrijke werk echter geene gelegenheid zijn.

De regesten van het kapittel van St. Pieter zijn eindelijk ter perse gezonden. Zoodra de Cheltenhamsche charters gesorteerd waren, nam ik (zooals ik reeds boven mededeelde) die van het kapittel van St. Pieter ter hand. Een 90tal daarvan bleek ouder te zijn dan 1528, en de beschrijving daarvan moest dus bij de regesten gevoegd worden. Zoodra dit werk verricht was, stelde ik aan Uwe Excellentie voor, het reeds zoolang gereedliggende boek ter perse te doen zenden. Nadat die machtiging verkregen was, is de kopij in Juli naar de Landsdrukkerij verzonden en is het drukken begonnen. Het werk, dat natuurlijk zoolang de Kamers bijeen zijn moet blijven liggen, is in de tusschenpoozen goed gevorderd: 1000 van de 1800 nommers waren op 1 Januari afgedrukt. Als de druk is afgeloopen, moeten nog registers van plaats- en persoonsnamen door mij bewerkt worden; onderwijl kan het volumineuse programma van het geheele werk, waarover ik in mijne twee laatste verslagen uitvoerig handelde, gedrukt worden. Ik hoop, dat het geheel in den zomer zal kunnen verschijnen.

Ook de regeling van het archief der Oud R. C. Clerezy is weder gevorderd. Mijn ambtgenoot in Noordholland zond mij den inventaris van de door hem bewerkte Amsterdamsche stukken, waarmede de inventariseering van alle Noordhollandsche stukken is afgeloopen. Een kistje met Leidsche stukken is nog steeds op het gemeentearchief van Leiden; doch ik mocht nog niets van daar ontvangen. Daarentegen zijn de charters der abdij Coninxvelt tot het jaar 1400 op last van den Algemeenen Rijks-archivaris beschreven, en terwijl deze arbeid tijdelijk gestaakt wordt wegens groote drukten van den bewerker, is op verzoek van den Algemeenen Rijks-archivaris de verzameling charters en losse stukken van Delftsche kloosters naar

Den Haag gezonden om aldaar te worden bewerkt. Zoo gaat ook deze arbeid geleidelijk voort. Zoodra zich de gelegenheid voordoet, zal ik de losse stukken der Utrechtsche kapittelen ter hand nemen.

In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.

Weinig valt hier ditmaal te vermelden. Het uitgegevene bepaalde zich tot eene lijst der leenen van de heerlijkheid Diepenheim-Dalem uit het begin der 14de eeuw, door mr. J. I. Van Doorninck afgedrukt in de Bijdragen voor de geschiedenis van Overijssel deel X, — een paar stukken uit het brievenboek van den Dom betreffende den tegenbisschop Walraven Van Moers, die de heer J. H. Hofman plaatste in het Archief van het aartsbisdom Utrecht, deel XVIII, — en een chartertje van 1399 over het dorpsbestuur van Amerongen, door mij gepubliceerd in de Verslagen en mededeelingen der vereeniging tot uitgave van oud-vaderlandsche rechtsbronnen. Overigens zag dit jaar, zoover mij bekend werd, geen enkel stuk uit mijn depôt het licht. Verscheidene statuten der vijf kapittelen over de kloosterhuizen dier stichtingen werden echter (te gelijk met eenige dergelijke documenten over het Amersfoortsche kapittel, ontleend aan het te Amersfoort berustende statutenboek van St. Joris) ter perse gezonden als bijlagen mijner verhandeling „Over claustraliteit", die opgenomen zal worden in de werken der Koninklijke Academie van Wetenschappen en die het langzame indringen der leeken in de immuniteiten der kapittelen en den strijd van den stadsraad tegen het afzonderlijk bestaan dier territoiren beschrijft, geheel uit bescheiden, aan de Utrechtsche rijks- en gemeente-archieven ontleend.

De bewerking dezer studie, aanvankelijk bestemd voor eene voordracht in eene zitting der Academie, doch allengs aangegroeid tot een boek, heeft mijne andere werkzaamheden zeer vertraagd. Hoewel de drie in mijn vorige verslag aangekondigde bijlagen bij de uitgave der Registers en rekeningen van bisschop Jan van Diest reeds lang afgedrukt zijn, konden ze dan ook nog niet in het licht verschijnen, omdat de indices en de inleiding nog niet waren afgewerkt. Vermelding verdient hier, dat het Literarische Centralblatt, het 1ste deel dezer uitgave besprekende, verklaarde: „Wir erhalten hier einen so grossen Reichthum von Verwaltungsacten, wie er aus so früher Zeit wohl nur für dieses oder jenes andere Niederländische Territorium, nicht aber für das übrige Deutschland vorhanden ist; die Territoriën, deren Archive Ref. kennt, bleiben sehr weit dahinter zurück." Een zeer verblijdend getuigenis! Het bisschoppelijk archief, dat men vroeger bijna geheel verloren achtte, is derhalve nu althans op sommige punten reeds bijzonder rijk.

Ook de uitgave van het oudste cartularium van het Sticht, waarvoor

het materiaal reeds in mijn vorige verslag als gereed voor de bewerking werd genoemd, is om dezelfde reden natuurlijk nog niet gevorderd.

Eene andere publicatie verdient echter hier bespreking, omdat zij voor een groot deel aan mijn archief ontleend zal worden, terwijl het overige materiaal op mijne inspectiereizen ontdekt werd. Ik bedoel de uitgave van de rechtsbronnen der kleine steden van het Nedersticht, voor de Vereeniging tot uitgave van oudvaderlandsche rechtsbronnen ondernomen door mr. R. Fruin Th. Az. De rechten van Amersfoort en Rhenen zullen eerstdaags ter perse gezonden worden. Het Amersfoortsche keurboek wordt uitgegeven volgens twee handschriften: het eene in het Amersfoortsche gemeente-archief (dat daartoe in het afgeloopene jaar naar mijn bureau werd overgezonden), het andere in het Utrechtsche rijksdepôt. De Amersfoortsche ordonnantie van 1544 en de costumen van 1570 zullen herdrukt worden volgens de beste handschriften, die het Amersfoortsche gemeentebestuur daartoe eveneens in het afgeloopene jaar welwillend naar mijn bureau overzond. Van Rhenen was niets bekend behalve de ordonnantie van Karel V. Ik heb het daarom noodig geacht een onderzoek naar meer bronnen in te stellen in het gemeente-archief. Na bekomen verlof van het gemeentebestuur zijn mr. Fruin en ik daartoe in Juli naar Rhenen vertrokken en hebben het geheele verwarde archief, dat eene kamer vult, doorgezien. Helaas zonder eenig noemenswaardig resultaat! De origineele tekst der ordonnantie van Karel V werd teruggevonden en voor de uitgave gebruikt; doch overigens ontdekten wij alleen een handvest van bisschop Frederik van Blankenheim, waarvan wij echter later een beteren tekst in mijn depôt vonden. Het materiaal voor Wijk bij Duurstede, zeer omvangrijk en onuitgegeven, berust geheel in mijn depôt. Belangrijke handschriften over Montfoort en Ysselstein heb ik bij vroegere gelegenheden in de archieven dier gemeenten gevonden.

Van de *Documents concernant les relations du Duc d'Anjou avec les Pays-Bas* van de heeren P. L. Muller en Diegerick fils, is het 2de deel, dat weder vele stukken uit mijn archiefdepôt bevat, op het punt van te verschijnen.

Opgave der aanwinsten, door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen, en opgave der verliezen, zoo die er zijn, en alsdan van de oorzaken daarvan.

Onder de aanwinsten verdient de eerste plaats die, verkregen door de definitieve toewijzing der Utrechtsche handschriften en oorkonden uit de Cheltenhamsche collectie aan mijn depôt. Hoe exceptioneel gewichtig deze vermeerdering ook is, het schijnt onnoodig daarover in bijzonderheden te treden, nadat ik reeds

vroeger de belangrijkste nommers dezer collectie opgesomd en in dit verslag de verdeeling der stukken uitvoerig besproken heb.

Ook over de in het afgeloopene jaar door ruiling met de Pruissische regeering verkregene aanwinst van twee te Osnabrück ontdekte origineele oorkonden der bisschoppen Godebald en Andreas dd. 1119 en 1131, afkomstig uit het kapittel-archief van St. Pieter, berichtte ik Uwe Excellentie reeds een vorige maal.

Bijzondere vermelding verdient echter de vermeerdering mijner archieven door de schenking van de registers der belangrijke leenkamers van Cronenburch en Nyenrode. Toen ik in den zomer van 1889 inzage nam van het archief der heerlijkheid Cronenburch, ontdekte ik daarin behalve een deel van het protocol van Loenen-Cronenburchs-gerecht uit de 18de eeuw, dat juist aan de serie in mijn depôt ontbrak, de leenregisters der heerlijkheid en eenige registers over de betaling van tinsen, heergewaden enz. Daar mr. Fruin juist bezig was met de bovenvermelde beschrijving der hier voorhandene leenregisters, trok deze ontdekking in bijzondere mate mijne aandacht, en ik meende niet te mogen nalaten den eigenaar van het archief, jhr. mr. G. C. J. Van Reenen te 's Gravenhage, opmerkzaam te maken op de omstandigheid, dat deze stukken behoorden tot de rechterlijke archieven in Utrecht. Mijne poging werd met gunstigen uitslag bekroond: eerlang ontving ik van Uwe Excellentie het bericht, dat de heer Van Reenen zoowel de leen- en tinsregisters als het protocol aan het rijk ten geschenke had aangeboden

Niet minder gewichtig was eene andere, later gedane ontdekking. Ter gelegenheid van een onderzoek omtrent de geschiedenis der leenkamer van Nyenrode (waarvan geene stukken in mijn depôt voorhanden waren), wendde ik mij met verzoek om eenige inlichtingen tot den tegenwoordigen eigenaar van Nyenrode, den heer H. De Heus Van Nyenrode te Rotterdam. Met groote welwillendheid voldeed deze aan mijn verzoek door de overzending van een kistje met stukken, waarin ik tot mijne verrassing o. a. de leenregisters dezer ridderhofstad aantrof, wel is waar slechts loopende tot aan de 16de eeuw, doch daarentegen veel omvangrijker dan die van Cronenburch. Toen ik ook ditmaal den eigenaar mededeeling had gedaan van de aanspraken van het rijk, volgde spoedig het welkome bericht, dat ik de registers mocht behouden voor mijn archiefdepôt De collectie leenregisters werd door deze beide geschenken zeer belangrijk vermeerderd, daar de leenkamers van Cronenburch en Nyenrode, vooral de laatste, zeer belangrijk waren.

Eene merkwaardige aanwinst verkreeg ik ook door schenking van den heer mr. W. J. Royaards van den Ham, die mij toezond een omslag met origineele brieven van de Staten van Utrecht, allen uit de jaren 1672 en 1673. Zij zijn bijna allen van de hand van

J. L. Godin, die door de Staten naar Parijs was gezonden om met het Fransche hof te onderhandelen na de bezetting der stad door het Fransche leger, en van den aartsbisschop van Utrecht, die als bemiddelaar bij de Franschen optrad; eene minuut van een brief der Staten aan den hertog van Condé ligt daarbij. Het springt in het oog, hoe belangrijk deze stukken, allen betrekking hebbende op eene der gewichtigste episoden in Utrechts geschiedenis, zijn: eene leemte in het archief wordt daardoor bovendien op hoogst verblijdende wijze aangevuld.

Door schenking van den hoogleeraar Th. W. Engelmann verkreeg ik een gerechtsregister van den Nyenoord buiten Utrecht over 1613—1711, aansluitende aan een reeds onder de rechterlijke archieven aanwezig deel. Op mijn voorstel machtigde Uwe Excellentie mij, dit deel aan de gemeente Utrecht in bruikleen af te staan, ten einde gevoegd te worden bij de vroeger in bruikleen gegevene schepen-archieven der Utrechtsche buitengerechten.

Ook de gemeente Amsterdam, de heer A. C. baron Snouckaert van Schauburg te 's Gravenhage (door vriendelijke tusschenkomst van den Algemeenen Rijks-archivaris) en de heer mr. A. J. Enschedé te Haarlem schonken mij een paar archiefstukken, doch van minder belang, — terwijl de heer mr. R. Melvil baron van Lijnden mij ten geschenke gaf een geteekenden platten grond eener buitenplaats aan den Utrechtschen weg onder Driebergen dd. 1718.

Nog werd mij in het afgeloopene jaar het uitzicht geopend op het eerlang verkrijgen van zeer belangrijke aanwinsten. Op den laatsten dag des jaars werd ik verrast door een schrijven van Uwe Excellentie, waarbij werd aangekondigd, dat het ten vorigen jare genomene besluit tot verplaatsing der te Zwolle berustende bisschoppelijke archiefstukken naar mijn archiefdepôt thans eindelijk zou worden uitgevoerd. Mij werd opgedragen naar Zwolle te reizen, ten einde de stukken over te nemen. Zoodoende zullen dus de deerlijk geschondene overblijfselen der bisschoppelijke kanselarij althans weder bijeengebracht worden en men zal kunnen nagaan, in hoeverre het mogelijk zal zijn, het landsheerlijke bestuur van den bisschop daaruit te leeren kennen en te schetsen. Alles is daarvoor nog te doen, en de bronnen zijn schaars. Wie lust heeft in het onderzoek, gorde zich thans daartoe aan; het materiaal is bijeen, zoover het te verkrijgen is. Een volgend jaar hoop ik Uwe Exc. nader over dit archief te berichten.

Ook de tweede aanwinst zal denkelijk belangrijk zijn. Zooals ik ten vorigen jare mededeelde, ontbreken aan het provinciale archief (voor zoover mij bekend is) nog twee collectiën stukken, die daaruit afkomstig zijn, en die thans het eigendom zijn van den heer jhr. M. P. Smissaert en van mevrouw de douairière Royaards. De heer Smissaert had mij vroeger beloofd, mij die stukken te zullen

schenken. Toen ik, na het inlijven der Cheltenhamsche handschriften, de publicatie van een 2de supplement op den inventaris der boekdeelen en bundels van het provinciaal archief overwoog, achtte ik het wenschelijk den heer Smissaert aan deze belofte te herinneren. Deze bezocht mij dadelijk en beloofde mij op de meest voorkomende wijze, in het begin van het jaar de stukken te zullen uitzoeken en aan mij over te dragen. Ook hierover hoop ik dus Uwe Excellentie een volgend jaar nader te kunnen berichten.

De derde aanwinst, die ik eerlang te gemoet zie, betreft de kaartverzameling van het depôt. Voor eenige jaren werden voor deze collectie door mijnen ambtsvoorganger aangekocht de plattegronden der steden Rhenen, Montfoort en Ysselstein, omstreeks 1560 geteekend door den bekenden cartograaph Jac. Van Deventer. Deze stukken waren afkomstig uit den bundel met losse minuten, vervaardigd voor den atlas der Nederlandsche steden, dien Van Deventer op last van koning Philips II aan dezen had opgezonden; deze minuten werden voor eenige jaren in eene verzameling in Friesland ontdekt. De helft der plattegronden, die van Utrecht, Amersfoort en Wijk bij Duurstede, ontbrak dus nog. Voor eenige jaren hebben nasporingen, van wege de Belgische regeering te Madrid gedaan, geleid tot de ontdekking van den atlas zelven, die nog in de Madridsche bibliotheek bewaard wordt. Pogingen, door verschillende geleerde genootschappen aangewend om de uitgave van den geheelen atlas, voor zoover die Noord-Nederland betreft (aan de reproductie der Zuid-Nederlandsche helft is men reeds sinds jaren in België bezig), mogelijk te maken, leden schipbreuk op de daarvoor noodige groote uitgaven. Het was dus noodig, dat elke provincie zich zelve hielp, wilde zij in het bezit der haar betreffende plattegronden komen. Terwijl de stad Utrecht eene kopie van den plattegrond dier stad bestelde, verzocht ik aan Uwe Excellentie machtiging, om de kaarten van Amersfoort en Wijk bij Duurstede te doen reproduceeren. Na verkregene machtiging heb ik deze stukken besteld: er moeten nauwkeurige teekeningen vervaardigd worden, daar de photographie de gekleurde teekeningen niet duidelijk teruggeeft.

Tegenover de belangrijke aanwinsten, die ik verkreeg, staan verschillende „verliezen". Boven sprak ik reeds van de verzending van eenige kisten met handschriften en oorkonden, afkomstig uit de Cheltenhamsche collectie, aan verschillende rijksdepôts. Ook de afgifte van eenige nommers uit het reeds sedert jaren hier berustende depôt van rechterlijke archieven aan het Algemeene Rijks-archief, het Rijks-archief in Noordholland en eenige gemeenten in deze provincie werd reeds vermeld. Ik kan bij deze opgave thans nog voegen de overdracht van het protocol van den notaris

B. Coster te Soest, dat ik ten vorigen jare met de rechterlijke archieven der gemeente Soest overnam en nu met Uwer Excellentie's machtiging afgaf aan den bewaarder der notariëele protocollen alhier.

Vier oorkonden zonder groot belang, die ik ten vorigen jare aankocht, bleken bij de nauwkeurige inventarisatie afkomstig te zijn uit het archief van het St. Margaretenhof alhier, dat bij het Utrechtsche gemeente-archief bewaard wordt. Met Uwer Excellentie's goedkeuring heb ik die stukken daarop voor den kostenden prijs aan de gemeente Utrecht overgedragen.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegevene bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.

De Algemeene Rijks-archivaris had de goedheid mijne aandacht te vestigen op de omstandigheid, dat onder de in zijn depôt berustende archiefstukken der abdij Tongerloo er zich eenige bevonden, die van belang schenen voor de geschiedenis van het Domkapittel. Ik heb gaarne van de gelegenheid gebruik gemaakt, om uit den overgezonden inventaris de beschrijving der stukken te excerpeeren en die in de lijst der Utrechtsche charters, door dr. Vermeulen aangelegd, aan te teekenen. Zoodoende blijft de aandacht op de stukken gevestigd; tot het nemen van kopieën scheen mij thans, nu de voorbereidingen voor de uitgave van een Stichtsch oorkondenboek nog zoo weinig gevorderd zijn, geene aanleiding te bestaan.

In verschillende verhandelingen over de Utrechtsche geschiedenis van omstreeks 1840—1850 wordt herhaaldelijk geciteerd een handschrift van zekeren Liebert Opstraet van der Moelen. Reeds lang had ik gewenscht nadere bijzonderheden te vernemen over dit handschrift, dat sedert verdwenen was en dat belangrijke berichten over de Utrechtsche geschiedenis scheen te bevatten. Toevallig ontdekte ik (op het laatst van het jaar) in eene verhandeling van jhr. J. J. De Geer van Oudegein, dat het gezochte stuk in 1851 berustte onder den heer jhr. mr. L. H. Van Asch van Wijck te Wijk bij Duurstede. Aanstonds wendde ik mij tot dezen heer, thans te Driebergen wonende, met verzoek om eenige inlichtingen over den inhoud van het handschrift. Op de meest welwillende wijze werd dit verzoek beantwoord door het aanbod om mij het handschrift ter inzage toe te zenden. Ik zie het dus eerstdaags te gemoet.

Gebruik van het archief gemaakt en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

De publicatie der oorkondenboeken van Groningen en Drenthe, die sedert eenigen tijd in onderling verband ernstig ter hand schijnt te zijn genomen, gaf mij gedurende het geheele jaar aanleiding tot verschillende bemoeiingen, daar beide oorkondenboeken voor de oudste tijden geheel op Utrechtschen bodem staan. De onvolledige toestand van het bisschoppelijk archief en de weinige orde, die nog in de kapittel-archieven heerscht, maakt het geven van dergelijke inlichtingen zeer moeielijk, en volledigheid is daarbij nooit te waarborgen: men moet zich helpen zoo goed het kan. Zoolang niet een talrijker personeel bij mijn depôt werkzaam gesteld wordt. zal de geschiedenis van Utrecht (en daardoor ook die van alle noordelijke provinciën van ons land) in de middeleeuwen een gesloten boek moeten blijven, dat gedurende nog zeer vele jaren slechts op enkele plaatsen leesbaar gemaakt worden kan.

Over een ander onderwerp werden mij in het afgeloopene jaar gedurig inlichtingen gevraagd, namelijk over de wapens van verschillende dorpen in de provincie Utrecht. Reeds vroeger was dit een en andermaal het geval: ditmaal gold het Vreeland, Leersum, Cothen en Tull en t'Waal. Ik weet geen ander middel om dergelijke vragen afdoende te beantwoorden dan een onderzoek naar zegels, bevestigd aan gerechtsbrieven der betrokkene dorpen. Doch dit ondezoek leverde tot nog toe steeds een negatief resultaat: ik bevond altijd, dat de brieven bezegeld waren met het particuliere zegel van den schout en enkele schepenen; een zeer enkele maal was ook het wapen van den heer gebruikt. Alleen dan deed zich eene uitzondering op dezen regel voor, wanneer (zooals in het geval van Vreeland) het dorp vroeger stadsrecht had bekomen: het gebruikte dan een eigen zegel. Deze ondervinding bevestigde mij in mijne reeds vooraf opgevatte meening, dat een gerecht als zoodanig in de middeleeuwen geen wapen bezat; en het schijnt mij dan ook thans onnoodig, zoolang geene bewijzen van het tegendeel geleverd worden, telkens wanneer daarnaar gevraagd wordt, het zeer tijdroovend onderzoek naar dergelijke problematische zegels te laten doen.

Van wege Gedeputeerde Staten der provincie werden mij inlichtingen gevraagd over den eigendom der Nieuwe wetering bij Nieuwersluis, — den oorsprong van den onderhoudsplicht van den Vechtdijk Oz. door den eigenaar van het huis Te Nes, — en den eigendom van eenige palen, staande in de Abcoudermeer.

De heeren dr. Jos. Hansen te Münster en J. Trosée te 's Hertogenbosch zetten hunne nasporingen voort ten behoeve van hunne voorgenomene uitgaven, die in het vorige jaarverslag besproken

werden: stukken werden daartoe weder naar de archieven te Münster en 's Hertogenbosch verzonden; de heer Trosée was ook zelf hier gedurende eenigen tijd werkzaam. Bij hem voegde zich eerlang de heer dr. G. Brom, wiens voornemen om de pauselijke bullen betreffende de Utrechtsche diocese uit de oudste registers van het Vaticaan uit te geven ik verleden jaar aankondigde. In den zomer van 1889 uit Rome teruggekeerd met een oogst van 2000 stukken in afschrift of regest, loopende tot 1378, nam de heer Brom aanstonds maatregelen, om die verzameling nog aan te vullen met hier te lande bewaarde archivalia. Uit de kapittel-archieven verzamelde hij nog eene rijke nalezing, en terwijl hij verschillende andere archieven zelf bezocht, gelukte het hem de bewaarders der archieven, waaruit hij slechts enkele akten behoefde, te bewegen, die over te zenden aan mijn bureel, waar hij ze afschreef. Het werk is thans geheel afgeloopen en behoeft slechts de laatste redactie. Onderwijl werd met het Historisch Genootschap eene definitieve afspraak omtrent de uitgave gemaakt. In het najaar zal dien ten gevolge deze hoogst belangrijke publicatie ter perse gaan.

Onder de talrijke bezoekers (ook uit het buitenland), die ik in het afgeloopene jaar mocht ontvangen, verdient vermelding de heer Armand d'Herbomez, archiviste-paléographe, die zich bezig houdt met een onderzoek in de voornaamste archieven van Europa voor de samenstelling van een oorkondenboek der Maltezer orde. Tot mijn leedwezen kon ik hem niet veel belangrijks mededeelen, daar het archief der balije van St. Catharyne (het hoofd van de Nederlandsche kommanderijen dier orde) nagenoeg geheel verloren is. Onder de te Cheltenham aangekochte stukken, waarin verschillende banden met (helaas! meestal niet oude) stukken betreffende dit convent aanwezig zijn, trof hij er echter enkele aan, die de moeite der nasporingen beloonden.

Van het Algemeene Rijksarchief ontving ik weder het geheele jaar door gedurig stukken, die hier tijdelijk gedeponeerd werden ter bestudeering door verschillende personen, die ze bij den Algemeenen Rijksarchivaris hadden aangevraagd. De heer Kernkamp was dien ten gevolge bijna het geheele jaar hier werkzaam, en ook de heeren Du Quesne van Bruchem en A. A. H. Besier maakten van de hun dus gebodene gelegenheid gebruik.

Ook het archief de Oud-R. C. Clerezy bleef niet ongebruikt. De heer dr. J. B. Kan te Rotterdam raadpleegde op het gemeente-archief aldaar de correspondentie van professor P. Merula, ten behoeve van zijne studie over dezen geleerde. Voor den heer jhr. J. B. Van Merlen werd het afschrijven van het lijvige register van stukken betreffende het proces van den martelaar Angelus Merula ondernomen. Aanvankelijk belastte de heer Th. Morren te 's Gravenhage zich met die taak, die later werd overgenomen door den heer

J. Alblas alhier. Het moeielijke en zeer omvangrijke werk is thans bijna ten einde gebracht. Ook voor de wetenschap zal dit zijn nut hebben; immers professor Acquoy te Leiden heeft een jong geleerde aangespoord de uitgave van dezen belangrijken bundel, die aan Moll bij zijne studie over den martelaar helaas! onbekend bleef, te ondernemen. Deze arbeid zal veel vergemakkelijkt worden door de welwillendheid van den heer Van Merlen, die de goedheid had het door hem bekostigde afschrift casu quo ter beschikking van den uitgever te stellen.

De Cheltenhamsche collectie gaf eveneens aanleiding tot verschillende bemoeiingen. De heeren F. Van Duyse te Gent, dr. J. Van der Vliet te Haarlem, J. De Fremery te 's Gravesande, dr. J. W. Muller te Leiden en mr. G. De Vries Az. te 's Gravenhage vroegen mij herhaaldelijk inlichtingen betreffende haren inhoud: de laatste verzocht en verkreeg zelfs overzending aan het Algemeene Rijksarchief van een register met stukken betreffende een proces, in 1599 gevoerd voor het college van den Lekdijk Bovendams, betreffende de toedeeling van een stuk verlaten dijk onder Honswijck aan de omliggende grondeigenaars, — een band, die (naar mij door den heer De Vries bericht werd) voor de kennis van het dijkrecht zeer belangrijke bescheiden bevat.

Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Nadat ten vorigen jare bijna alle gemeente-archieven bezocht waren, had ik, zooals te verwachten was, ditmaal weinig aanleiding om mij met deze archieven bezig te houden.

De omvangrijke archieven der gemeenten *Linschoten* en *Snelrewaard*, in 1888 in bruikleen overgenomen, doch voor wier regeling toen de tijd ontbroken had, werden geordend en beschreven, en de inventarissen met processen-verbaal van overneming aan de gemeentebesturen toegezonden. De inventaris van het volumineuse archief van *Benschop*, die bij de overneming in bruikleen niet in bijzonderheden was uitgewerkt, werd herzien en een nieuw proces-verbaal van overneming tegen het oude uitgewisseld. Dezelfde behandeling bleek noodig voor het archief van *Langbroek*, jaren geleden door mijnen ambtsvoorganger in bruikleen overgenomen: toen ik ten vorigen jare daaruit de rechterlijke archieven afzonderde, bleek de inventaris niet voldoende nauwkeurig. Een nieuwe inventaris, waarin de rechterlijke archieven niet meer vermeld waren, werd dus opgemaakt en tegen den ouden uitgewisseld. De vermeerderingen, bij de nauwkeurige beschrijving van het depôt der rechterlijke archieven door de ontdekking van daar misplaatste stukken verkregen voor de hier gedeponeerde archieven der gemeenten *Vreeswijk*, *Benschop*, *Tull en 't Waal*, *Kockengen* en *Willescop*, werden op de inventarissen dezer collectiën bijgeschreven.

Bij mijn bezoek aan het archief der gemeente Vreeland in 1888 had mij de burgemeester medegedeeld, dat op de buitenplaats van zijnen vader bij Loenen berustte het archief der heerlijkheid *Cronenburch*. Op het vernemen van mijnen wensch, om dit archief te zien, toonde ZEd. Achtbare zich dadelijk bereid, de daartoe noodige stappen bij den eigenaar der heerlijkheid, jhr. mr. G. C. J. Van Reenen te 's Gravenhage, te doen. Dientengevolge heb ik in Juli ll. het archief mogen inzien, dat mij interesseerde, omdat ik nog nooit een goed bewaard archief eener heerlijkheid had aanschouwd, zoodat ik mij geen juist denkbeeld van den inhoud daarvan kon vormen. Ook thans nog valt het mij echter moeielijk, van zulk een archief eene juiste omschrijving te geven. Ik vond in de groote kist, waarin het archief bewaard wordt, vooreerst een pakje charters, bevattende de eigendomsbewijzen der heerlijkheid sedert het begin der 17de eeuw, en drie banden met aanteekeningen en afschriften betreffende de rechten der heerlijkheid, — verder vele stukken over het collatierecht der kerk van *Loenen* met tal van origineele rekeningen en acquitten der kerk, — de leen- en tinsregisters met een gerechtsregister van Loenen, — stukken over gevoerde schouwen, over het waterschap van de *Zeeburg* en *Diemerdijk* en over andere waterschaps-aangelegenheden, — vele pakken met processtukken, — en eindelijk tal van eigendomsbewijzen van landerijen. Wanneer men van deze massa in de eerste plaats afzondert de stukken, die ten onrechte door de heeren van Cronenburch geannexeerd zijn (het gerechtsregister, de kerkerekeningen en denkelijk wel vele stukken over waterschapszaken, die respectivelijk behooren in de archieven der gemeente, der kerk en der waterschappen te Loenen), — wanneer men verder wegdenkt de stukken, die wel aan den heer van Cronenburch behooren, doch eigenlijk geen deel uitmaken van het archief der heerlijkheid (de banden met historische aanteekeningen, de eigendomsbewijzen van landerijen, vele stukken over waterschapszaken, die niet den heer, maar den landeigenaar zullen hebben aangegaan, en wellicht ook vele processtukken), — dan blijft er niet veel over dan de eigendomsbewijzen der heerlijkheid de stukken betreffende het collatierecht der kerk, de leenregisters (die trouwens eigenlijk niet behoorden aan de heerlijkheid, maar aan de ridderhofstad, die zetel was van den heer) en wellicht eenige stukken over schouwen. Het is zooals ik vermoed had: de rechten der heerlijkheden waren overoud en vormden een vrij wel vaststaand geheel, dat men door aankoop der heerlijkheid verkreeg; speciale rechtstitels vindt men dus in de archieven der heerlijkheden zeker bijna nergens. Als zoodanig gelden de koopbrieven der heerlijkheid in haar geheel en de stukken van enkele daarover gevoerde processen. Ook over de uitoefening der heerlijke rechten zal men zelden in archieven van heerlijkheden veel belangrijks vinden: die rechten

toch werden niet door den heer zelven uitgeoefend, maar door anderen waargenomen, die het recht daartoe gekocht hadden. Slechts een paar posten in het kasboek van den heer zullen dus het bewijs geleverd hebben, dat die rechten nog steeds bestonden. De leenregisters alleen maken eene uitzondering op dezen regel: het recht op het heergewaad werd nooit verpacht. Maar toch lieten de heeren zich bij de uitgifte in leen van stukken land geregeld vertegenwoordigen door hunne leengriffiers, meestal tevens secretarissen van het gerecht, die de registers dan ook veelal naar de secretariën van het gerecht hebben overgebracht. — Met dat al kunnen de archieven van vele heerlijkheden, die, indien alles behandeld was zooals het behoorde, niets noemenswaardigs hadden moeten bevatten, rijke bronnen leveren voor de locale geschiedenis en de rechtstoestanden van de plaats, waar de heerlijkheid gevestigd was. Bijna overal hebben zich toch de heeren met allerlei zaken bemoeid, die hen rechtens niet aangingen, en is uit hunne positie als heeren der streek voortgevloeid zeker recht van oppertoezicht, krachtens hetwelk zij de rekeningen afhoorden, in allerlei zaken gekend werden en in vele gevallen golden als vertegenwoordigers van het dorp, welks heerlijkheid zij bezaten (1). Deze omstandigheid verklaart de aanwezigheid in de archieven der heerlijkheden van tal van stukken, die men daar niet verwachten zou en die niet alleen de veelal zeer geschondene dorpsarchieven op bevredigende wijze aanvullen, maar zelfs grootendeels het dorpsarchief zelf uitmaken, dat onder de werking der bovenbeschrevene invloeden gedeeltelijk van het rechthuis naar het kasteel is verdwaald.

Deze laatste overweging deed mij besluiten, den eigenaar van het archief van Cronenburch voor te stellen, dat hij het in deerlijke verwarring verkeerende, vrij omvangrijke archief in bruikleen aan het rijk zou overgeven onder voorbehoud van al zijne rechten en tot wederopzeggens toe, doch onder verplichting mijnerzijds om de stukken behoorlijk te doen regelen en inventariseeren en om afschrift van den inventaris over te zenden. De heer Van Reenen werd niet bereid gevonden op dit voorstel in te gaan; doch aan de tegelijkertijd aan ZHWG. gesignaleerde onregelmatigheid, dat de leenregisters en het protocol van Loenen, waarop het rijk aanspraak maakte, in dit archief berustten, werd eerlang een einde gemaakt door den afstand dezer stukken aan mijn depôt, waarvan ik reeds boven melding maakte.

---

(1) Zoo is uit het collatierecht, dat alleen de pastoorsprebende of predikantsplaats betrof, gegroeid een recht van oppertoezicht op het beheer der kerkmeesters, analoog aan het opperkerkmeesterschap der stedelijke besturen, die daarop als vertegenwoordigers der burgerijen trouwens nog iets meer recht konden beweren dan de heeren.

Werd zoodoende de moeite, die ik mij gegeven had, ruimschoots beloond, het bezoek aan de buitenplaats Vredenhoff (bij Loenen), waar het archief berust, was reeds op zich zelf een genot. De plaats (eigendom van den heer Backer te Amsterdam) is beroemd door zijn prachtig gesmeed ijzeren hek style Louis XV (waarvan ik bij deze gelegenheid eene photographie verkreeg, die thans reeds in Oud-Holland prijkt); maar het huis zelf is bovendien in- en uitwendig een uitnemend exemplaar van dien stijl, rijk versierd en volkomen ongeschonden bewaard, zooals de stichters het anderhalve eeuw geleden hebben doen bouwen met eene ruimte van middelen, waarvan men zich tegenwoordig bij buitenverblijven moeielijk eene voorstelling kan vormen.

De heer mr. L. Van Hasselt bood mij op het laatst van het jaar aan, om de minuut van den omvangrijken inventaris, door hem vervaardigd van het rijke archief van het hoogheemraadschap van den *Lekdijk Benedendams*, met de daarvoor gemaakte uitvoerige excerpten en aanteekeningen aan mijn archief af te staan, indien de machtiging daartoe van het college van dijkgraaf en hoogheemraden kon verkregen worden. Met vreugde aanvaardde ik dit welwillende aanbod: het bezit van dergelijken inventaris kan bij voorkomende gelegenheden van groot nut zijn. Ik hoop, dat de vereischte toestemming van het dijkcollege zal verkregen worden.

De Algemeene rijksarchivaris raadpleegde mij in het afgeloopene jaar over de overneming van eenige stukken uit het archief der *baronnie van Ysselstein*, die ik bij een vluchtig bezoek ter gelegenheid van de overneming van rechterlijke archieven in het archief der gemeente Ysselstein ontdekt en aan hem gesignaleerd had. Ik kon antwoorden, dat ik vroeger reeds het noodige met den Burgemeester besproken had, die zich bereid verklaard had, indien bevonden werd, dat de stukken inderdaad tot het archief der baronnie behoorden, den afstand aan het Algemeene Rijksarchief te helpen tot stand brengen

Het gemeentebestuur van Ysselstein vroeg mijn advies omtrent de wenschelijkheid van den aankoop van eenige archiefstukken, die door eenen particulier te koop aangeboden werden. Bij onderzoek bevond ik, dat het stukken waren uit het archief der baronnie van Ysselstein, en ik adviseerde dus het gemeentebestuur den aankoop te weigeren en den aanbieder naar den Algemeenen Rijksarchivaris te verwijzen.

De bemoeiingen van Gedeputeerde Staten van Utrecht tot regeling der archieven van de kleine gemeenten en waterschappen in dit gewest droegen dit jaar rijke vruchten. De heer mr. R. Fruin Th. Az., wiens aanwijzing voor dit werk ik in mijn vorige verslag vermeldde, vatte het door den heer Van Hasselt achtergelatene werk met kracht aan, en voltooide achtereenvolgens de rangschikking en beschrijving

der gemeente-archieven van *Abcoude-Baambrugge*, *Abcoude-Proosdij*, *Loenen*, *Loenersloot*, *Ruwiel* en *Loosdrecht*. Over zijne werkzaamheden met betrekking tot deze archieven legde hij op 4 Mei 1889 een zeer lezenswaardig verslag aan Gedeputeerde Staten over, dat gedrukt en aan de leden der Staten rondgedeeld is. Zoover ik kan oordeelen, schijnt mij dit werk zeer nauwkeurig en volgens eene zeer goede methode verricht te worden. Mijne in mijn vorig verslag uitgesproken verwachting, dat Gedeputeerde Staten — nu de gemeenten, die in antwoord op HEd. Gr. Achtbare's circulaire van 11 Juni 1884 zich bereid hadden verklaard om tot de regeling hunner archieven mede te werken, geholpen waren — ook de andere gemeenten zouden aansporen iets daarvoor te doen, werd (zoover mij bekend is geworden) niet verwezenlijkt. Doch intusschen had de stad *Montfoort* ongevraagd den wensch uitgesproken, om regeling van haar archief op de bekende voorwaarden te verkrijgen. Dientengevolge werd aan mr. Fruin de regeling van het zeer volumineuse archief dezer gemeente opgedragen, en hij vatte ook dit werk met ijver aan. Het was echter te verwachten, dat een stedelijk archief veel meer tijd zou vereischen dan het archief eener kleine gemeente, en al is, naar ik verneem, het werk bijna afgeloopen, het is niet te denken, dat het *getal* der in het thans loopende dienstjaar geregelde archieven belangrijk zal zijn. Verdere gemeenten schijnen zich niet ter ordening harer archieven aangemeld te hebben; het is derhalve te hopen, dat Gedeputeerde Staten bij de weifelende en onwillige besturen de zaak op nieuw met aandrang aanhangig zullen maken, opdat dit nuttige werk eerlang voortgezet worde.

De Rijksarchivaris in Utrecht,

S. Muller Fz.

Het oud provinciaal archief in Friesland.

Ter voldoening aan de bepalingen van art. 17 mijner instructie heb ik de eer Uwe Excellentie door tusschenkomst van den heer Algemeenen Rijksarchivaris het verslag van het oud provinciaal archief in Friesland over het jaar 1889, te doen toekomen.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

In den allerongunstigsten toestand van het gebouw, waarvan ik in mijne vorige jaarverslagen gewag maakte, kwam geene verandering ten goede, maar het euvel deed zich in dit jaar zelfs nog in hoogere mate gevoelen, dan tot nog toe het geval geweest is.

In het vertrek, dat voor bureel is ingericht, maakten rook en roetlucht het dikwijls onmogelijks aldaar langeren tijd te vertoeven, zoodat de arbeid telkens gestoord werd. Herhaalde pogingen om daarin afdoende verbetering te brengen door den schoorsteen te verhoogen om meer trekking daarin te verkrijgen waren vruchteloos. Wellicht zou het door geheele vernieuwing van den schoorsteen kunnen verholpen worden, maar om niet meer tijd met proefnemingen te verspillen, stelde ik den eigenaar van het gebouw voor in een andere kamer den schoorsteen in bruikbaren toestand te brengen. Nadat aldaar de schoorsteen in orde gemaakt was, liet ik die kamer zooveel noodig ontruimen en de meubelen uit het bureel daarheen overbrengen. Hoewel deze kamer er thans vooral wegens het zeer gehavend behang weinig oogelijk uitziet, heeft zij echter het groote voordeel, dat ik hier geen last van beide bovengenoemde ongerieven heb en daardoor het verblijf aldaar meer dragelijk is.

In de benedenlokalen toonde de ontzettend vochtige lucht, die aldaar heerscht, haren nadeeligen invloed op de archivalia. Niettegenstaande zooveel mogelijk vooral in de zomermaanden geventileerd werd door gedurende den bureeltijd de vensters open te zetten, begon er op banden en portefeuilles, die op de onderste planken geplaatst waren, schimmel te komen, op sommigen zelfs in sterke mate. Daar er op hoogere planken in de kasten geen ruimte meer was, liet ik boven de kasten planken aanbrengen en de banden en portefeuilles daarheen overbrengen. Om den nadeeligen invloed van

het vocht nog zooveel mogelijk te voorkomen, werd in ieder der beneden-lokalen een bord met ongebluschte kalk geplaatst.

Van de hypotheek-registers, moesten die, welke gerepareerd en nieuw geplakt waren, geplaatst worden in een vertrek, waar de nieuwe lijm geen gevaar liep door vocht aangetast te worden, en daar in dat vertrek alle kasten gevuld waren, moesten zich de daar bevindende stukken voor de hypotheek-registers plaats maken en naar een ander vertrek overgebracht werden, zoodat telkens verplaatsingen noodig waren.

In alle opzichten ware daarom niets meer gewenscht dan eene spoedige verandering in dezen toestand, want niettegenstaande alle mogelijke zorg aangewend wordt, is het toch in zulk een gebouw bijna onmogelijk alle gevaren en vooral ook het brandgevaar, waaraan de archieven bloot staan, te voorkomen.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

De beide extincteurs verkeeren in goeden toestand; er werd steeds toezicht op gehouden en ingeval van vorst tegen bevriezen gewaakt.

In de benedenlokalen werden rakken aangebracht, waaraan de brandzakken gehangen werden, daar zij op elkander op planken liggende, meer blootgesteld zijn aan de nadeelige gevolgen van de heerschende vochtige atmosfeer.

Personeel.

De amanuensis besteedde den tijd, die hem van de loopende werkzaamheden, als het maken van afschriften en ander schrijfwerk overbleef, hoofdzakelijk met het schiften van de laatste bezending archieven van de gemeente Franeker, ten vorigen jare ontvangen.

Het waren 4 groote kisten vol losse stukken, meerendeels behoorende tot het rechterlijke archief. De rechterlijke stukken waren echter op eene schromelijke wijze met andere stukken vermengd, zoodanig zelfs dat van pakketten, die uiterlijk slechts rechterlijke stukken schenen te bevatten, ieder stuk nauwkeurig moest onderzocht worden, daar het vaak gebleken was, dat zich ook in die pakken andere stukken bevonden. Het duurde derhalve eenen geruimen tijd alvorens alles behoorlijk geschift was. Daarop werden de rechterlijke stukken soort bij soort in pakketten gebonden en van de overige stukken, alle het stadsbestuur van Franeker betreffende, werd een algemeene rubrieksgewijze ingedeelde inventaris gemaakt, welke thans bijna gereed is en weldra met de stukken naar Franeker zal teruggezonden worden.

Toestand der archiefverzamelingen.

Over het algemeen is de toestand bevredigend. Weder werd een gedeelte der hypotheekboeken gerestaureerd. Deels was voor hun behoud een geheel nieuwe band noodig; van anderen moesten de banden slechts opgeknapt worden. Evenals ten vorigen jare werd ook in dit jaar door eenen betrouwbaren boekbinder in een der vertrekken van het gebouw daaraan gewerkt. Zoo werden in dit jaar 180 deelen in orde gebracht. Voorts werden zij gestempeld en op den rug van den naam der grietenij waaruit zij afkomstig zijn, voorzien.

Het laatste gedeelte van deze registers dat nog herstelling noodig heeft en grootendeels zich in een allertreurigsten toestand bevindt, zal waarschijnlijk in den loop van dit jaar geheel kunnen gerestaureerd worden.

Van eene verzameling landdagstukken van de jaren 1688—1795, beslaande te zamen 254 portefeuilles, werd het grootste gedeelte gestempeld en tevens werd aangeteekend welke stukken daarin ontbraken, die zooveel mogelijk uit andere losse stukken opgezocht en weder op hunne plaats in die verzameling gelegd werden.

Een groot aantal losse stukken, meerendeels uit het begin dezer eeuw dagteekenende, werd na voorafgaande rangschikking in portefeuilles geborgen.

Werkzaamheden en voortgang der ordening en der inventarisatie van het archief.

Aan de rechterlijke archieven, die in het vorige jaar naar den zolder van het Gerechtshof alhier zijn overgebracht, moest ook in dit jaar nog eenige tijd besteed worden.

Vooreerst moest de rangschikking, vooral wegens de beperkte ruimte aldaar, met zorg geschieden, om vermenging van archieven, afkomstig uit verschillende gemeenten, te vermijden, en tevens, zoo noodig, de stukken gemakkelijk te kunnen vinden, De losse stukken werden voor zoover dit niet reeds in de gemeente geschied was, zooveel mogelijk in pakken saamgebonden, voorzien van de namen der gemeenten, van welke ik ze ontvangen had, om daardoor, vooral bij latere overbrenging, verwarring en noodelooze vertraging te voorkomen.

Intusschen moesten de archieven nog grootendeels vergeleken worden met bestaande inventarissen en de door mij in de gemeente gemaakte aanteekeningen, in verband met de in mijn vorig jaarverslag daarvan gedane opgave.

Ten laatste werden aan de gemeenten ontvangbewijzen gezonden en daarbij gevoegd de stukken, die, niet behoorende tot het rech-

terlijk archief, daartusschen geraakt waren, waarna ik mij weder aan het archief-depôt kon wijden.

Met de rangschikking en inventariseering van losse stukken meest uit het begin dezer eeuw dagteekenende werd voortgegaan.

Eene collectie bij de Staten ingekomen brieven van 1799—1805 werd gerangschikt naar het nummer, waaronder zij in registers zijn geregistreerd. Evenzoo geschiedde dit grootendeels met de archieven van de drosten en daarop volgende onder-prefekten der 3 kwartieren. Van ieder kwartier werden de losse stukken naar de bijzondere wijze zijner administratie, in verband met de daarbij behoorende registers of resolutieboeken gerangschikt, zoodat thans reeds het zoeken naar stukken in die archieven veel vergemakkelijkt is, en alleen nog de losse stukken, die niet geregistreerd, of waarvan de registers verloren gegaan zijn, zullen moeten geregistreerd worden.

Ook van de overige losse stukken uit dienzelfden tijd dagteekenende werd weder een groot aantal geschift en voor zoover zij tot rubrieken behoorden, bij elkaar in portefeuilles geborgen, zoodat thans bijna al die losse stukken gerangschikt en als verzamelingen geïnventariseerd zijn.

Voorts werd eene collectie inventarissen en andere stukken, betreffende de corporagoederen geordend. Deze stukken zijn ingezonden aan de Staten ingevolge de resolutiën van 6 October 1796 en 10 Januari 1797, bij welke besluiten bevolen werd een zesde en een vijfde van de waarde der eigendommen van die corpora aan de provincie op te brengen.

De stukken zijn naar de namen der grietenijen en der dorpen in iedere grietenij alfabetisch gerangschikt, en de stukken tot één dorp behoorende afzonderlijk in een omslag gelegd, waarop de naam van het dorp vermeld is.

De bescheiden, die ten vorigen jare geschift zijn uit de stukken, welke ten landsdage gediend hebben, werden eveneens gerangschikt. Daar het uit deze stukken, dateerende van 1795—1799, niet bleek in welke orde zij vroeger bewaard werden, kwam het mij het best voor die op eene wijze te rangschikken, het meest met hunnen aard overeenkomende. Zij werden daarom verdeeld in verschillende rubrieken, zooals: ingekomen missives, rapporten, memoriën, adviezen, enz. Tevens werden zij meerendeels gestempeld.

Overigens wijdde ik mij zooveel mogelijk aan de collectie losse stukken, dagteekenende van vóór 1600, welke in chronologische orde gerangschikt en beschreven zijn. De regesten werden met de stukken geconfronteerd, de ontbrekende stukken aangeteekend of opgezocht uit vroeger ter gelegenheid van rapporten aangelegde verzamelingen, en de regesten van nog niet beschreven stukken werden ingevoegd. Met dezen arbeid kwam ik grootendeels gereed. De regesten zullen thans alle op een afzonderlijk bladje moeten

afgeschreven worden om die systematisch te kunnen rangschikken. De oorspronkelijke lijst der regesten kan dan als een chronologische inventaris bewaard blijven.

De in druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.

Bij eene verhandeling over de deelskosten der vroegere grietenijen door ds. P. J. D. van Slooten geplaatst in den Frieschen Volksalmanak voor 1890, werd afgedrukt eene rekening over de deelskosten van Opsterland van 26 Juni 1794.
Overigens zijn voor zoover mij bekend geene bescheiden in druk uitgegeven.

De aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen en de verliezen.

Van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken werd ontvangen:

a. Middelnederlandsch Woordenboek van wijlen dr. E. Verwijs en dr. J. Verdam, 3de deel, afl. 1—4. 's Gravenhage 1889. 8°.

b. Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland en Oostenrijk naar archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland door dr. P. J. Blok. 1888. 's Gravenhage 1889. 8°.

c. Verslagen omtrent 's Rijks Verzamelingen van geschiedenis en kunst. X. 1887. 's Gravenhage 8°.

d. Verslag van den beheerder van het Prinsenhof te Delft. 1887. 's Gravenhage. 1889. 8°.

e. Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. X. 1887. 's Gravenhage. 1889. 8°.
Register op de deelen I—X (1878—1887) der Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. 's Gravenhage. 1889. 8°.

Van Gedeputeerde Staten van Friesland:

Verslag van den toestand der provincie Friesland in 1888. Leeuwarden. 1889. 8°.

Van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam (door bemiddeling van Gedeputeerde Staten van Friesland):

Koopbrief van landen verkocht door het convent Hemelum, dd. St. Ambrosiusdag 1483.
Request van Thomas Weijb aan den Stadhouder van Friesland betreffende de door hem, tijdens zijn dienst als ruiter onder Norritz, geleden schade. Z. d. (einde 16de eeuw)
3 bestekken betreffende de Zuiderhaven te Harlingen van 1781. (Gedrukt).

Van den Rijksarchivaris in Limburg:
Inventaris der atlassen en kaarten zoo gedrukte als geteekende, die op het Hertogdom Limburg betrekking hebben, berustende op het Rijksarchief in Limburg, door A. J. Flament. Maastricht 1888. 8°.

Van den Rijksarchivaris in Noordbrabant:
Verslag over de ordening en inventarisatie van de oude gemeente-archieven in Noordbrabant. 's Hertogenbosch 1889. 8°.

Van Gedeputeerde Staten van Utrecht:
Verslag omtrent oude gemeente- en waterschaps-archieven inde provincie Utrecht over 1888. Utrecht 1889. 8°.

Van het bestuur der Historische Verzameling der schutterij te Amsterdam:
Catalogus van de boekwerken, pamfletten enz., behoorende aan de Historische Verzameling der schutterij te Amsterdam. 1888. 8°.
Verslagen over de Historische Verzameling der schutterij te Amsterdam. 1887, 1888. 8°.

Van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage:
Catalogus van de pamfletten-verzameling berustende in de Koninklijke Bibliotheek bewerkt door dr. W. P. C. Knuttel. 's Gravenhage. 1889. 1ste deel, 2 stukken. 1486—1648. 4°.

Van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te 's Gravenhage:
Catalogus van boeken, platen enz., verkrijgbaar bij het Genealogisch en Heraldisch Archief te 's Gravenhage, alsmede supplement op den in 1884 verschenen dictionnaire nobiliaire. 's Gravenhage. 1889. 8°.

Van den Rijksarchivaris in Utrecht werden overgenomen de volgende handschriften en oorkonden afkomstig uit de bibliotheek van sir Thomas Phillipps te Cheltenham:

1. Inventaris van het archief der Staten van Friesland. 1754. 1 dl.
2. Worp van Thabor, kronijk van Vriesland. Boek 1—3 en 5. (Hs. 16de eeuw, afkomstig uit het klooster Thabor bij Sneek). Vooraan eenige gegraveerde portretten der Hollandsche Graven uit de 17de eeuw. 1 dl.
3. Worp van Thabor, kronijk van Vriesland (4de boek).
4. Martena, Annael of handboeck van Vriesland 1498 1545. (Hs. 16de eeuw). 1 dl.
5. Het Oost Friesche landrecht. 1545 en 1556. (Afschrift door P. van Musschenbroek). 1 dl.
6. Brief van de Raden in Friesland aan George Schenck van Tautenburg, Stadhouder van Friesland, betreffende den toestand in Friesland, oorlogsberichten enz. 6 April 1522.

7. Bericht en instructie van de Landvoogdes aan den Stadhouder van Friesland, betreffende eenige aanslagen met hulp en raad van Jancke Douwema en Jancke Oenema in Friesland te ondernemen. (Instructie voor Gerryt Mulaert, hoofd en eerste raad in Friesland). 25 Mei 1522.

8. De Landvoogdes zendt aan den Stadhouder van Friesland eene aanmaning meer handelend op te treden om de Friezen tot geheele onderwerping aan den Keizer te brengen. (Instructie voor Gerryt Mulaert, president van Friesland en Joist van Bueren, schildknaap). 23 Augustus 1522. 's Gravenhage.

9. Antwoord van George Schenck gegeven op bovenstaande instructie hem door Gerryt Mulaert en Joist van Bueren den 3den September 1522 overgegeven. 1522.

10. Brief van de Landvoogdes (aan Stadhouder en Raden in Friesland?) betreffende betaling aan Jancke Douwema en Jauw Jauwesma; voorts betreffende voorstellen van dezen om Friesland tot onderwerping aan den Keizer te brengen; en remonstrantiën, door de Staten van Friesland ingeleverd, tegen eenige articulen van het Keizerlijk tractaat, 7 September 1522.

11. Leenbrief, waarbij Keizer Ferdinand Ameland aan Ernst Zuhm opdraagt, 7 Juli 1636. Copia copiae.

12. Lemmata van de acta van de Synodus gehouden te Bolsward den 30sten Mei 1741.

Door aankoop werd verkregen:

A. M. H. J. Stokvis, Manuel d'histoire, de généalogie et de chronologie de tous les états du globe, depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours. Tome II, fasc. 1, 2. Leiden 1889. 8°.

Archivalische Zeitschrift, herausgegeben von F. v. Löher. 1888. Bd. 13 8°.

Boek van ontvang en uitgaaf van het klein zegel gehouden door D de Kempenaer, secretaris van de admiraliteit in Friesland, in qualiteit als commissaris van dat zegel, van Dec. 1695 - Oct. 1699. (De ontvang loopt tot Dec. 1700). Folio handschrift, 72 bln.

Verliezen werden niet geleden.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het archief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- en buitenlandsche archieven.

Afschriften werden genomen:

a. van een accoord tusschen Grietmannen en rechters van

Wildinghe en Wenbrendi en Schout en Schepenen van Harderwijk van 1323. Dominica qua cantitur cantate.
Naar het origineel in het archief der gemeente Harderwijk.

b. Van eenige stukken uit het gemeente-archief van Workum, dagteekenende uit het laatst der 15de en het begin der 16de eeuw, betreffende de bezittingen van het Vrouwenklooster aldaar, als: testamenten, enz.

c. De lijvige inventaris van het oud archief van Workum, waarvan in het vorige jaar reeds een gedeelte was afgeschreven, werd mij ook in dit jaar voor korten tijd toegezonden, zoodat weder een gedeelte kon gecopieerd worden.
Thans zal nogmaals de overzending van dien inventaris aangevraagd worden, om bovengenoemde stukken, die ik onder het rechterlijk archief van die gemeente vond, daarin te voegen en te gelijker tijd het afschrift te voltooien. Deze copie is de eerste van de collectie afschriften van inventarissen van alle oude gemeente-archieven in deze provincie, die ik mij voorstel te verzamelen voor zoover de betrouwbaarheid van de thans bestaande inventarissen wat betreft hunne volledigheid en beschrijving der stukken mij bij mijne onderzoekingen in die archieven gebleken is.

d. Door Uwer Excellentie's ambtsvoorganger werd mij naar aanleiding van de verslagen van prof. P. J. Blok te Groningen, betreffende zijne onderzoekingen in Duitsche en Oostenrijksche archieven, een onderzoek opgedragen in archieven te Dresden en te Weenen naar bescheiden, welke voor de geschiedenis van Friesland uit het tijdperk der Saksische Hertogen belangrijk zijn.
Van eenige stukken uit die archieven werden door mij volledige afschriften, doch van het meerendeel de regesten medegebracht. Het zoude nu voor het archief-depôt alhier van veel belang zijn dat van een gedeelte der laatstgenoemden en tevens van eenige der door prof. Blok in zijne verslagen beschrevene stukken ook afschriften werden genomen.
Binnen korten tijd hoop ik Uwe Excellentie daaromtrent een voorstel te kunnen doen.

Het gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Na daartoe verkregen machtiging werden uitgeleend:

a. aan den Rijksarchivaris te Zwolle, ten gebruike van dr. F. Buitenrust Hettema:

10 charters dagteekenende uit de 15de eeuw, in de Friesche taal geschreven en van verschillende kloosters afkomstig.

b. aan mr. Menalda, adjunct-commies ter Provinciale Griffie van Friesland, ten vervolge van de resolutieboeken in het vorige jaar door hem gebruikt:
eenige resolutieboeken van het Departementaal Bestuur, den Landdrost en den Prefekt, van de jaren 1806 - 1813.

Gerapporteerd werd:

1. aan den heer Commissaris des Konings, over het recht van tolheffing op de vaart van Dantumawoude naar Dokkum.

2. aan heeren Gedeputeerde Staten over de vaart van Surhuizum naar het Kolonelsdiep en het door eenige der aanliggende eigenaren beweerde recht van vrij te zijn van onderhoud van die vaart. Voor dat onderzoek, dat echter niet de gewenschte bescheiden aan het licht bracht, kwamen vooral te pas de in het vorige jaar van Achtkarspelen overgenomen rechterlijke archieven.

Afschriften werden gegeven:

1. aan den heer Commissaris des Konings bij het bovengemeld rapport:

a. van een octrooi door de Staten van Friesland den 8sten April 1664 verleend tot het graven van genoemde vaart.

b. van eene verklaring en extract-koopbrief van 1811, betreffende de tolheffing op die vaart.

2. aan heeren Gedeputeeerde Staten van de volgende stukken betreffende den Leeuwarder-Dokkumer trekweg:

a. Octrooi tot den aanleg, van 6 Maart 1646.

b. 2 toltarieven, een zonder datum en een van 1652.

c. Resolutie der Staten van Friesland, betreffende verhooging van tol van 6 Juli 1647.

d. Missive van den heer Intendant van Binnenlandsche Zaken van 27 Maart 1811.

e. Minute-verbaal van den heer Prefekt van 28 Mei 1811.

f. Missive van Gecommitteerden uit de eigenaren van bovengemelden trekweg, z. d.

3. aan mr. P. A Bergsma alhier, ten behoeve van het Provinciaal Kerkbestuur:

a. van eene opgave der corpora-goederen van Menaldumadeel, van 1797.

b. van eene missive van de Deputaten van de Synode der Hervormden aan den Landdrost in Friesland, van 13 December 1810 en van eene missive van P. Brouwer aan den Secretaris-Generaal mr. M. IJpey, van 14 December 1810, beide betreffende den staat van het Hervormd Kerkgenootschap in deze provincie.

4. aan mr. A. J. Andreae te Kollum:

a. van het testament van Hessel Boythiema, dd. 6 Decemher 1550.

b. van een request van den abt en van het convent van Gerkesklooster aan den Keizer van 1523.

Het persoonlijk onderzoek dat in het archief werd ingesteld, was niet zeer talrijk, o. a geschiedde dit door:

mr. A. Prakken, voor eene studie betreffende de zeedijken. Van enkele stukken daartoe betrekkelijk werd door hem afschrift genomen.
ds. P. J. D. van Slooten te Heerenveen, voor een onderzoek naar de geschiedenis der deelskosten in de vroegere grietenijen. Afschriften werden door hem genomen van eenige, dat onderzoek betreffende, missives, rekeningen enz. Het resultaat van dat onderzoek deelde hij mede in den Frieschen Volksalmanak voor 1890.
Van wege den Luitenant-Kolonel alhier werd een onderzoek ingesteld naar het recht van tolheffing op eenen weg in de gemeente Tietjerksteradeel.
Overigens waren het persoonlijk onderzoek en de schriftelijk door mij verstrekte inlichtingen meer van particulieren aard, hoofdzakelijk betreffende genealogiën.

Uitkomst der bemoeiingen met gemeente-, veen-, waterschaps- en andere archieven.

De Burgemeester van Stavoren zond mij een kist vol boeken en papieren toe welke niet vermeld zijn in den inventaris van het gemeente-archief, en die ZEAchtb. ter gelegenheid van de verbouwing van het gemeentehuis aldaar wenschte op te ruimen, doch alvorens dit aan den raad voor te stellen, wenschte hij mijn oordeel over de waarde daarvan te vernemen.
Het bleek mij bij ontvangst dezelfde collectie te zijn, die ik bij mijn bezoek aan het gemeente-archief reeds onderzocht had. Het zijn grootendeels half vergane en daardoor waardelooze drukwerken en voorts een aantal geschreven stukken betreffende den staat der bevolking, de gemeente-begrooting enz., meest uit het begin dezer eeuw dagteekenende. Aan den burgemeester deelde ik mede, dat het wenschelijk is deze laatste stukken niet te vernietigen.

De stukken uit het gemeente-archief van Franeker, welke niet van rechterlijken aard zijn, en die ik met de rechterlijke vandaar ontving, werden, zooals boven gemeld is, grootendeels geïnventariseerd.

De inventaris van het archief, afkomstig van Molkwerum, hetwelk mij ten vorigen jare door den burgemeester van Hemelumer-Oldephaert en Noordwolde ter kennisneming werd toegezonden is voltooid. Op mijn verzoek is het door het gemeentebestuur in het archief alhier gedeponeerd. Het zijn ruim 150 deelen en stukken, dagteekenende van het begin der 16de tot in het begin van deze eeuw, betreffende in hoofdzaak: den zeedijk, de sluis en de landerijen bij Molkwerum, en voorts het dorpsbestuur, de kerk en armverzorging, de floreen- en andere belastingen aldaar.

Maatregelen in het belang van het oud archief te nemen.

Daar het steeds meer merkbaar wordt, hoe weinig het gebouw aan de eischen voor een archief-bewaarplaats voldoet, zooals moge blijken uit hetgeen ik Uwer Excellentie omtrent den toestand van het gebouw in dit verslag mededeelde, blijft eene betere bewaarplaats eene zeer dringende behoefte.

Leeuwarden, den 27sten Februari 1890.

De Archivaris in Friesland,
J. L. Berns.

Het oud provinciaal archief in Overijssel.

Ter voldoening aan art. 17 mijner instructie heb ik de eer Uwe Excellentie door tusschenkomst van den Algemeenen Rijksarchivaris het jaarverslag van het oud Overijsselsch archief over 1889 te doen toekomen.

Het zal bijna overbodig zijn op te merken, dat ik, eerst sedert 1 Februari ll. in functie, mij ditmaal tot eenige korte aanteekeningen moet bepalen.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

De vijf vertrekken (kamers 16, 17, 18, 20 en 21) van het gouvernementsgebouw waarin het archief is geplaatst, verkeeren in goeden toestand; slechts is een der wanden van n°. 18 niet vrij van vocht. Wat de ruimte der kamers betreft, die ware voldoende indien ook van n°. 21 ten volle gebruik kon worden gemaakt, wat niet het geval is. Deze toch, zich bevindende op de tweede verdieping, is met het oog op brand de slechtste bergplaats voor archieven welke zich denken laat. Slechts uitzicht gevende op eene door hooge muren ingesloten binnenplaats, en van den beganen grond gescheiden door twee trappen elk van 24 treden, laat dit vertrek hoogst waarschijnlijk niet toe bij brand iets van zijn inhoud te redden, waarom ik daar slechts die stukken heb gemeend te mogen laten welke òf ook in andere archieven en verzamelingen worden gevonden, òf duplicaten uitmaken van het hier reeds aanwezige. Daarvan is dan echter het gevolg dat in de vier overige vertrekken veel meer moet worden geborgen, of beter gezegd opeengepakt, dan in het belang der verzamelingen en met het oog op de ordening wenschelijk is. Maar ook al ware de ruimte daar genoegzaam, toch zal een groot deel der verzamelingen niet naar wensch kunnen worden opgesteld zoolang men zich moet bedienen van archiefkasten voorzien van vaste planken, welke meerendeels op zóó korten afstand van elkander zijn aangebracht, dat slechts zeer kleine folianten daarin overeind kunnen staan, maar geenszins registers of portefeuilles van overigens middelmatige grootte. Sommige kasten, dit zij in het voorbijgaan opgemerkt, zijn bovendien, wegens de kleefstof waarmede men ze

heeft ingesmeerd, ten eenenmale onbruikbaar, tenzij men de planken vooraf met papier of iets anders belegge, wat naar ik vrees niet altijd genoegzaam is geschied.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

Deze is voldoende. In elk lokaal zijn zoowel brandzakken als brandbluschmiddelen aanwezig, terwijl de extincteur in het laatst van dit jaar is beproefd en in orde bevonden. De brandkranen worden op gezette tijden onderzocht.

Toestand van de archiefverzamelingen.

Deze schijnt mij over het algemeen, vergeleken met wat ik elders zag, bevredigend. De boekdeelen behoeven slechts weinig herstel; met het bergen der losse stukken in portefeuilles wordt geleidelijk voortgegaan en de charters zijn op een klein getal na van papieren omhulsels voorzien. Een en ander neemt echter niet weg dat het bovenbedoeld gebrek aan ruimte en de daaruit noodwendig voortvloeiende opeenstapeling van stukken op het behoud der archieven van zeer nadeeligen invloed moeten zijn. Slechts eenige losse stukken zijn gestempeld.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en der ordening van het archief.

De werkzaamheden bepaalden zich hoofdzakelijk tot de regeling der rechterlijke archieven, waarmede evenals ten vorigen jare de heer P. Berends werd belast. Hij bracht de regeling en inventarisatie der vele rechterlijke archiefstukken van Hasselt ten einde, zoodat inventarissen daarvan gereed liggen, waarover mijn ambtsvoorganger nog slechts even het oog wilde laten gaan alvorens die aan Uwe Excellentie toe te zenden. Hij regelde daarna de processtukken der rechterlijke archieven van Vollenhoven (stad) en maakte een begin met de beschrijving van Steenwijk (stad).

Daar gedurende het afgeloopen jaar, ten gevolge van den slechten gezondheidstoestand van mijn ambtsvoorganger, het beheer dezer archieven feitelijk meest in handen van den heer Berends was, kwamen de werkzaamheden van allerlei aard daaruit voortvloeiende tevens hoofdzakelijk ten zijnen laste. Zooveel ik kan nagaan heeft hij èn in dat tijdsverloop èn na het overlijden van den heer van Doorninck met zooveel ijver en nauwgezetheid zich van zijne taak gekweten dat de aandacht van Uwe Excellentie daarop wel in het bizonder mag worden gevestigd. Wellicht vindt Uwe Excellentie daarin aanleiding om dien ambtenaar, ook met het oog op zijne geringe bezoldiging, hetzij door eene blijvende of althans door eene tijdelijke traktementsverhooging te gemoet te komen. De diensten welke hij

praesteert, staan nagenoeg gelijk met die welke elders van een commies-chartermeester worden gevorderd.

Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.

Van de uitgave der Overijsselsche judicialen door mijn ambtsvoorganger ondernomen, is slechts een klein gedeelte, loopende van 1538—1539, verschenen. Ik was niet in de gelegenheid met den inhoud daarvan kennis te maken, en moet dus de vraag onbeantwoord laten of werkelijk de in dit archief aanwezige judicialen voor deze uitgave zijn gebezigd. Of het werk zal worden vervolgd is mij ook onbekend.

Aanwinsten door geschenk, aankoop, ruil of in bruikleen verkregen; verliezen.

De aanwinsten waren:

a. Geschenken.

1°. van Uwe Excellentie:

Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. X, 1887, met Register op de deelen I—X. 's Hage, 1889.

Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst. X, 1887. 's Hage, 1889.

Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland en Oostenrijk naar archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door dr. P. J. Blok. 's Hage, 1888.

2°. op last van Uwe Excellentie toegezonden:

Door den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek:

een exemplaar van den catalogus van de pamfletten-verzameling, berustende in de Koninklijke Bibliotheek, bewerkt door dr. W. P. C. Knuttel. 1ste deel in twee stukken (1486—1648). 's Hage 1889.

Door den Archivaris der Rijksarchieven in Groningen:

een Hs. in klein octaaf-formaat getiteld: „Diekgreuenboeck van 't Zeckdorn."

Door den Archivaris der Rijksarchieven in Utrecht de volgende handschriften afkomstig uit de collectie van Sir Thomas Phillipps te Cheltenham:

P. Bondam. Extract uit de Kronijk van Arent toe Boecop. 1 deel.

Stadrecht van Deventer. Hs. 16de eeuw.

Dijkboek van Mastenbroek en dijkrecht van Salland. Hs. 15de eeuw.
Statuten van de Windesheimsche congregatie, geschreven in 1545. 1 deel.

Voorts uit dezelfde collectie:
84 charters en 20 bladen aangeduid als „Varia Overijssel."
1 portefeuille Miscellanea Transisalanica.
Eenige afschriften van Overijsselsche stukken.

3°. van Gedeputeerde Staten van Overijssel namens Burgemeester en Wethouders van Amsterdam:
Stukken betreffende de geschillen tusschen Bernard Bulsinck, priester der Parochie-kerk van Ootmarsum, en Johan Slachheck, deken der kerk van Deventer, over de rechten en bezittingen der kerk van Ootmarsum 1522—1538. 1 deel (te voren blijkbaar een lias).
Een paar charters dd. 1548, en eenige bestekken uit den aanvang der 19de eeuw.

4°. van Gedeputeerde Staten van Utrecht:
Verslag omtrent oude gemeente- en waterschaps-archieven in de provincie Utrecht over 1888. Uitgegeven en gedrukt op last van Gedeputeerde Staten.

5°. van den Archivaris der Rijksarchieven in Noordbrabant:
Ordening en inventarisatie van oude gemeente-archieven in Noordbrabant.

6°. van den Archivaris der Rijksarchieven in Limburg:
Inventaris der atlassen en van de kaarten, zoo gedrukte als geteekende, die op het hertogdom Limburg betrekking hebben en zich bevinden op het Rijksarchief in Limburg, door A. J. Flament, commies-chartermeester bij het Rijksarchief voornoemd. Maastricht 1888.

7°. van den Archivaris der Rijksarchieven in Noordholland:
Acte van deponeering van het testament van de echtelieden Joachim Voogt en Anna de Vries, voor Schepenen van Zwolle, 24 Februari 1726.

8°. van mr. J. I. van Doorninck:
Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel. 10de deel, 2de en 3de afl.

9°. van dr. W. N. du Rieu te Leiden:
Rapport sur les travaux de la commission de l'histoire deséglises Wallonnes pour l'année 1888—1889.

10°. van den heer A. A. Vorsterman van Oijen te 'sHage: Supplément au dictionaire nobilaire. La Haye, 1889.

b. In bruikleen ontvangen:
Van den heer Burgemeester der gemeente Goor:
2 stadrechten van Goor. 4°. op perkament.

c. Door aankoop:
De vervolg-afleveringen van het Middelnederlandsch Woordenboek van Verwijs en Verdam.
Verzameling van zegels der Hervormde gemeenten in de provincie Overijssel, weleer bijeengebracht door dr. N. C. Kist.

d. Het archief onderging de volgende verliezen:
Op last van Uwe Excellentie werden aan den Archivaris der Rijksarchieven in Gelderland een tweetal stukken toegezonden afkomstig uit de collectie van Sir Thomas Phillipps te Cheltenham, te weten:

1°. Opdrachtsbrief van een Deilinge Holt in Speulderbosch. 1717.

2°. Eigenhandige brief van Johan Frederik Keurvorst van Saxen aan Hertog Willem van Gelre, 15 October 1538.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.

Dergelijke pogingen zijn niet aangewend.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Van het archief werd, hetzij door onderzoekingen in persoon, hetzij door schriftelijke aanvragen, gebruik gemaakt door de heeren:
dr. F. Buitenrust Hettema, te Zwolle.
mr. A. Telting, te 's Hage.
J. T Bacx, van Wieringerwaard.
mr. R. E. Hattink, te Almelo.
P. N. van Doorninck. te Haarlem.
dr. C. H. Th. Bussemaker, te Bommel.
dr. C. Sepp, te Amsterdam.
Henri Stein, Staats-archivaris aan de Nationale archieven te Parijs.
A. A. Vorsterman van Oijen, te 's Hage.
dr. C. Brom, te Utrecht.

Uitkomst van de bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Slechts valt mede te deelen dat in zake de oude rechterlijke archieven te Deventer, welke naar dit archief behooren te worden overgebracht, op last van den Commissaris des Konings in dit gewest, daartoe bij aanschrijving van Uwe Excellentie gemachtigd, door den heer Berends een onderzoek is ingesteld naar het karakter der stukken in geschil.

Zwolle, 27 Februari 1890.

De Archivaris in Overijssel,

L. VAN HASSELT.

Het oud provinciaal archief in Groningen.

Ik heb de eer Uwe Excellentie mede te deelen het verslag van het oud archief in Groningen over het jaar 1889.

Toestand der bewaarplaatsen van het archief.

In dezen toestand is geene verandering gekomen Bij voortduring blijft het gebouw voldoen aan zijn doel. In de depôt-localen werd van tijd tot tijd door de verwarmingstoestellen droogе lucht gebracht. In het traplokaal daarentegen is de vochtigheid bij verandering van weêr soms zeer groot. De warme buitenlucht (waterdamp) slaat tegen de geverfde muren, die geen vochtige lucht kunnen opnemen, daardoor ontstaat een stroom van water, dat langs de muren vloeit en vervolgens de trappen en den vloer zoo bevochtigt, dat deze van tijd tot tijd moeten worden opgedweild. Zeer wenschelijk is het, dat hierin op de eene of andere wijze kon worden voorzien.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

In het afgeloopen jaar werden die middelen nagezien; de gebreken werden hersteld; de oefening met de overeenkomstig de brand-instructie aangewezen personen is gehouden; terwijl eindelijk een proef werd genomen met den extincteur, die bleek in goede orde te zijn. Een tweetal lantaarnen werd aangeschaft en in het trap lokaal gehangen.

Toestand der archiefverzameling.

Met het inbinden en herstellen der rechtsprotocollen werd in 1889 voortgegaan; tweehonderd en vijftig registers werden geheel of gedeeltelijk hernieuwd. De archiefverzameling bleef verder in eenen goeden toestand.

Ordening en inventarisatie.

Met de vermelding van den inhoud der in dit jaar aan het

archiefdepôt toegevoegde stukken werden de chronologische en alphabetische registers telkens aangevuld.

De registreering van den inhoud der in de rechtsprotocollen van Luit- en Hoofdmannen voorkomende belangrijke zaken is gevorderd tot aan het jaar 1699. De door den commies-chartermeester vervaardigde inventaris der rechterlijke archieven werd door dezen ambtenaar in 1889 belangrijk vermeerderd, door de opneming van de later te vermelden rechterlijke archieven der gemeenten *Groningen*, *Appingedam*, *Aduard* en *Nieuwe Schans*. De ordening van het uitgebreide huisarchief van de *Nienoord* is ijverig voortgezet en thans zoover gevorderd, dat in dit jaar de akte van deposito zal kunnen worden opgemaakt en de inventaris zal kunnen worden overgelegd.

Opgave der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief.

Geene uitgave van de hier bedoelde stukken had plaats.

Aanwinst door geschenk, aankoop of bruikleen verkregen en opgave der verliezen, zoo die er zijn, en alsdan de oorzaak daarvan.

A. Geschenken en overbrenging uit andere depôts:

1. Van jhr. mr. R. M. A. de Marees van Swinderen, notaris te Ezinge, twee brieven van Prinses Albertina aan den raadsheer Reneke Busch, van de jaren 1676 en 1679.

2. Van den heer W. J. Koppius, arts te Roden, een ms. landkaart (17de eeuw) van het Westerkwartier, Achtkarspelen en Kollumerland.

3. Van mevrouw de weduwe van jhr. mr. J. D. Lewe Quintus eene belangrijke verzameling huwelijkscontracten, testamenten en verzegelingen, onder welke laatste de origineele Zeendbrief van Hunsingo en Fivelgo van 1407, waarvan een afschrift in het archiefdepôt aanwezig was. Door den schrijver van den Tegenwoordigen Staat van Stad en Lande, werd indertijd getwijfeld aan het bestaan van dezen Zeendbrief.

Aan een dezer verzegelingen hangt het zegel van het landschap Middach, waarvan de kennis was verloren gegaan.

4. Van mevrouw Cramer-Edelinck:

a. Register van mandaten der Hoofdmannenkamer van 13 Januari 1750—18 December 1770. In dit register komt een enkel vonnis voor. M. S. in folio.

b. Crimineel protocol van Holwierde van 1767. M. S. in folio.

c. Claauwboek der jurisdictie van Leermens, 't Zandt, Enum, Zeerijp enz. M. S. in quarto.

d. Lierzang ter geboorteverjaring van Z. D. H. Willem den Vijfde, door J. H. de Raadt, Groningen 1788.

e. Viertal brieven betrekkelijk het leed, onlangs den ingezetenen van de Ommelanden in het gemeen en die van Appingedam in het bijzonder aangedaan. 1787.

f. Beschrijving der plechtige lijkstatie en ter aarde bestelling van de subiet overledene „patriotse escharpen degen dragon en coquardes", voorgevallen op Vrijdagavond den 28sten September 1787 binnen Groningen.

5. Van mr. M. van der Tuuk, advocaat te Veendam:

Overeenkomst d.d. 24 Maart 1669, tusschen de participanten van de Ommelander compagnie over de voortzetting van het graven der Ommelanderwijk en de regeling der geldmiddelen daarop betrekking hebbende.

6. Van jhr. mr. J. Æ. A. van Panhuys, Commissaris des Konings in Groningen:

a. Een aantal brieven en stukken betreffende het Aduarder zijlvest, 1599—1764.

b. Dito betreffende het zijlvest van Houwerzijl en de schepperij van Vierhuizen, 1755—1768.

c. Dito betreffende het zijlvest van Kommerzijl, 1734—1784.

d. Dito betreffende het Homster-, Bomster- en Nijesloter-zijlvest, 1644—1806.

e. Dito betreffende het zijlschot te betalen in de grietenij der drie Waarden, 1756—1759.

B. Overgebracht uit andere depôts.

1. Van het gemeentebestuur van Appingedam:

a. Protocol van gerechtelijke verkoopingen en praeferentie-oordeelen, 1690—1768.

b. Protocol van inventarisatie, 1749—1809. 3 deelen.

Deze beide protocollen zijn van „Borgemeesteren en eedgenoten" van Appingedam.

2. Van het gemeentebestuur van Nieuwe Schans:

a. Protocol bevattende huwelijksvoorwaarden en testamenten, be eden voor predikant en kerkvoogden, 1698—1725.

b. Protocol van huwelijkscontracten, 10 Februari 1802—14 Januari 1806.

3. Van het gemeentebestuur van Aduard:

a. Protocol der gerechtelijke beschrijvingen van het gericht van Aduard, 21 Maart 1716—15 September 1756.

b. Protocol van boeldagen en van boelpenningen in het gericht van Aduard. 7 Mei 1704—1707.

4. Van het gemeentebestuur van Groningen:

Eene groote verzameling van rechtsprotocollen en rechterlijke archieven, welke in den tijd, toen de rechterlijke archieven dezer gemeente zijn overgebracht naar de Arrondissements-rechtbank van Groningen, zijn achtergebleven. Met deze uit eenige honderden boekdeelen en tal van pakketten bestaande verzameling, is nu het rechterlijk archief van Groningen inderdaad meer volledig aangevuld. Het komt mij onnoodig voor deze boeken en stukken gespecificeerd te vermelden, te meer dewijl zij in het in bewerking zijnde register der rechterlijke archieven worden opgenomen.

5. Uit het archiefdepôt te Utrecht:

a. Afschrift van de Westerwarfconstitutie van dingsdag van St. Victor, 1527, afkomstig uit de bibliotheek van Sir Thomas Phillipps te Cheltenham.

b. Afschrift van den eed der Groningsche Hoofdmannen, afkomstig uit de bibliotheek van Sir Thomas Phillipps te Cheltenham.

6. Van Gedeputeerde Staten van Groningen: vijftien handschriften, berustende in de bibliotheek van het Statistiek Bureau. Heeren Gedeputeerde Staten hadden geen bezwaar deze handschriften van zuiver historisch en oudheidkundig belang aan het oud-archiefdepôt af te staan, vermits zij waren aangekocht uit Rijksfondsen. Er is nog een dertiental dergelijke handschriften in genoemde boekerij, maar tot de overbrenging van deze, ofschoon zij evenzeer eer in het oud-archief dan in eene bibliotheek voor statistiek behooren, wat hun inhoud betreft, vinden Gedeputeerde Staten bezwaar, ten deele omdat zij waren aangekocht uit provinciale fondsen, ten deele omdat zij in genoemde boekerij ook ten dienste zijn van van hen, die ze wenschen te raadplegen. Het is zoo, zij kunnen

daar geraadpleegd worden, maar niemand zal zulke handschriften verwachten in eene statistieke bibliotheek. Zij zijn daar een heterogeen element. Doch hoe dit ook zij, de overweging, dat dit dertiental inderdaad eene aanvulling zal zijn der handschriften van gelijken aard en strekking in het oud-archief aanwezig, moge Gedeputeerde Staten er toe leiden zoo al niet tot afstand, dan zeer zeker tot eene overbrenging in bruikleen.

7. Door den Senaat der Rijks-Universiteit te Groningen werd in het archiefdepôt geplaatst zijn archief van vóór 1813. Het daarvan opgemaakt proces-verbaal met de lijst der stukken is door ons aan Uwe Excellentie gezonden onder geleide van onzen brief van den 14den November 1889, n°. 660. (Zie Bijlage.)

C. Aangekocht werden:

a. te 's Gravenhage: een pakket stukken betreffende de Groninger geschiedenis.

b. te Winschoten: Notulen der vergaderingen van Taalmannen en Gezworene Meente te Groningen, 1785—1788.

c. Van den heer H H. Huitsing, genaamd Siccama, te Groningen:

a. Kroniek van Oost-friesland van Eggerik Beninga, 1723.

b. La vie du duc de Ripperda, par mr. P. M. B., 1739. 2 deelen.

c. De Groninger Rarekijk. Hs.

d. Een aantal bruiloftszangen van Lucas Trip en anderen uit de achttiende eeuw. Hs.

e. Eenige minnezangen uit de zeventiende eeuw. Hs.

f. Eenige oude Groninger couranten uit de achttiende eeuw.

D. Boekwerken werden geschonken:

a. Door het gemeentebestuur van Groningen: „Verslag van den toestand van Groningen over 1888: de politie-verordeningen van 1888."

b. Door mr. R. Fruin Azn. te Utrecht: „Verslag omtrent oude gemeente- en waterschaps-archieven in de provincie Utrecht over 1888."

c. Door mr. A. C. Bondam: „Ordening en inventarisatie van oude gemeente-archieven in Noordbrabant."

d. Door den Minister van Binnenlandsche Zaken:

1°. „Verslag aangaande een onderzoek in Duitschland en Oostenrijk van archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland, door dr. P. J. Blok in 1888";

2°. Afleveringen van het Middel.-Nederl. Woordenboek van wijlen dr. E. Verwijs en dr. J. Verdam;

3. Door tusschenkomst van den heer Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek: „Catalogus van de pamfletten, bewerkt door dr. W. J. C. Knuttel, 1ste deel, 2 stukken, 1486—1648.

e. Door het „Verein für Thüringische Geschichte und Alterthumskunde", vervolg van de door deze vereeniging uitgegeven werken.

Uitslag der pogingen om afschrift te verkrijgen van belangrijke onuitgegevene bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht

De heer Archivaris der Rijksarchieven te Utrecht zond, op ons verzoek, een afschrift van eene akte van 1325, betreffende den afstand van het Bisschopshof te Groningen aan de St. Maartens- en St. Walburgskerken te Groningen, genomen uit het 2de Diversorium van Bisschop Rudolph van Diepholt.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Schriftelijke inlichtingen werden gevraagd door en meerendeels gegeven aan:

den heer J. Trosée te 's Hertogenbosch, brieven en andere stukken betreffende de Unie van Utrecht;

den Hoogen Raad van Adel, betreffende een wapen voor de gemeente Winsum, het oude wapen van Hunsingo;

den heer Henri Stein, archiviste de l'Etat aux Archives Nationales à Paris, over de betrekkingen tusschen Karel den Stoute en de stad Groningen; over het proces van Dirk van Hoekelom en de stad Groningen in de vijftiende eeuw;

den hoogleeraar dr. A. G. van Hamel voor den heer Ferdinand Buisson, directeur de l'Enseignement primaire te Parijs, mededeelingen over den in de tijden der hervorming bekenden Hillebrand Rolteman;

den heer J. Schilthuis UGzn., lid der Gedeputeerde Staten van Groningen, over het onderhoud van de Zandemer til, liggende over het Wolddiep;

den heer J. F. C. Nienhuis Dz. te Groningen, over de bouwmeesters en den bouw van eenige oude gebouwen te Groningen;
den heer H. van Eelde te Utrecht, over het Groningsche geslacht Eels of Eelts;
den heer mr. H. D. Guyot te Groningen, over den Franschen refugié en predikant Raulin;
den burgemeester E. A. Kingma te Wildervank, adviezen betreffende een geschikt wapen voor de gemeente Wildervank;
den heer J. A. van der Sluip Veer te Amsterdam, over den bouw van eenige oude huizen te Groningen;
den heer C. H. Peters, 's Rijks bouwmeester te 's Gravenhage, over oude zegels en initialen in oude handschriften;
den heer M. Onnen, kapitein te Breda, over het geslacht en het wapen der familie Onnen;
den heer G. Zijlma te Ulrum, over de geslachten Asinga en Asagema, hunne wapens en een geprojecteerd wapen voor de gemeente Ulrum;
den heer dr. G. Brom te Utrecht, over pauselijke bullen uitgevaardigd voor het oude bisdom Utrecht;
den heer P. Leima te Hornhuizen, over het wapen van een in een gracht van Tammingaborg gevonden 17de eeuwschen zegelring.
Verder werden nog schriftelijke mededeelingen verstrekt, meerendeels van administratieven aard, aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, den heer Commissaris des Konings in de provincie Groningen, heeren Gedeputeerde Staten van Groningen en aan de gemeentebesturen van Groningen, Veendam, Appingedam, Aduard, Beerta en Nieuwe Schans, den heer Algemeenen Rijksarchivaris en aan de Archivarissen in de onderscheidene provinciën, den Senaat van de Rijks Universiteit te Groningen, enz.

Het archief werd bezocht en stukken daarin voorhanden geraadpleegd door:

den hoogleeraar dr. P. J. Blok, over de oudste toestanden van het Oldambt, over de knechtengilden te Groningen en andere onderwerpen;
den hoogleeraar dr. J. Reitsma, over de leden der familie Mackay te Groningen, en tot consultatie van het oudste notulenboek der Synode van Gelderland, tijdelijk in het archief gedeponeerd;
den hoogleeraar dr. C. H. van Rhijn, tot onderzoek van eenige der oudste oorkonden.
dr. S. D. van Veen, over het optreden der Regeering van Groningen tegenover de Colligieanten;
mr. K. Meijer Wiersma, over den toestand der vroegere gevangenissen van Groningen;

den predikant J. van Gilse, tot onderzoek van boeken door de regeering van Stad en Lande, na de hervorming, verboden;

mr. A. O. H. Tellegen, betreffende stukken ten dienste van het bewijs van het recht der gemeente Groningen op het Achtvoetspad onder de gemeente Hoogezand;

mr. M. van der Tuuk, advocaat te Veendam, over het Muntendammerdiep;

jhr. A. Lijcklama a Nijeholt te Leeuwarden, over het proces gevoerd in de 17de eeuw door de familie Lijcklama over de burcht Boekstede bij Lutkegast;

dr. W. Zuidema, tot raadpleging en vergelijking eener oude Groninger kroniek, hs., uit de nalatenschap van mr. Koning: over stukken in het huisarchief Nienoord voorkomende, betreffende den Duitschen tak van het geslacht von In und Kniphausen;

mr. S. Gratama te Assen, over het postverkeer van en naar Groningen en tot onderzoek der bepalingen voorkomende in de oudste huurcontracten;

mr. E. R. Borgesius, kantonrechter te Appingedam, betreffende de oude grondpachten te Appingedam;

den heer M. G. de Boer te Groningen, over het gilden-oproer en het proces tegen Johan Schulenborg, te Groningen, in de tweede helft der 17de eeuw;

mr. H. Frima, advocaat te Groningen, tot onderzoek van vonnissen gegeven door de Hoofdmannenkamer in de 17de eeuw, betreffende de karspellasten van Grijpskerk.

Ook in het afgeloopen jaar kwamen, evenals in 1888, eenige studenten in de letteren in het archief zich oefenen in het lezen en verstaan van oud schrift en van charters.

Aan eenige notarissen werden afschriften van onder de rechterlijke archieven berustende verzegelingen verstrekt. De daarvoor ontvangen schrijfloonen bedragen de som van f 14.65; deze gelden zijn gestort bij den heer betaalmeester te Groningen.

Eindelijk werden aan onderscheidene personen korte mondelinge inlichtingen, meestal van genealogischen aard, gegeven.

Uitkomst van de bemoeiingen met de gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Deze bemoeiingen werden niet vereischt en hadden mitsdien niet plaats.

De Rijksarchivaris in Groningen,

H. O. Feith.

BIJLAGE.

ARCHIEF

van den Senaat der Rijks-Universiteit te Groningen

(1614—1815).

1. Acta Senatus (1614—1771) in 4 deelen.
2. Acta Senatus (1619—1806) in 12 deelen.
3. Stukken over voor het Forum Academicum behandelde zaken, (1617—1638).
4. Verzameling ingekomen stukken over de hoogleeraren (1617—1815).
5. Leges Academicae in 5 exemplaren.
6. Leges Curiae Academicae, 1 deel.
7. Codex Legum Academiae, 1 deel.
8. Notulen van het Forum Academicum (1622 - 1627).
9. Notulenboek der Theologische Faculteit (1643—1770), 1 deel.
10. Album Academicum (1647—1698), 1 deel.
11. Exemplaar van de besluiten der Dortsche Synode, met de handteekeningen der professoren, 1 deel.
12. Restanten van den Rentmeester Rudolph Emmen (1694 – 1705).
13. Grafregister der Academiekerk, 1 deel.
14. Register der Academiewetten, 1 deel.
15. Instructiën van Secretaris, Bibliothecaris, Pedel enz., 1 deel.
16. Rechten van de Lands-Universiteit te Leiden (1770), 1 deel.
17. Catalogus Bursarum, 1 deel.
18. Hippocrates, (in twee deelen, 1665), tot 1865 gebruikt bij de medische examens.
19. Acten van den Senaat, verzameld door Arntzenius (1784), 1 deel.

20. Lijst van den inhoud van de archievenkas der Academie, een 4°. boekje.

21. Bul van 1786.

22. Stukken van de Bursalen.

23. Rekening van het peculium Academicum, van Schroeder, (1800—1801).

24. Memoriën en Rapporten over de hoogescholen te Groningen en Franeker en over de Latijnsche scholen in het Departement van de Wester-Eems.

25. Formularium (18de eeuw), 1 deel.

26. Concepten, recensielijsten, formulieren enz. van vóór 1815.

27. Acta Senatus (1807-1808), 1 deel.

28. Acta Senatus (1808—1809), 1 deel.

29. Acta Senatus (1810—1812), 1 deel.

30. Rekeningen van de opbrengst der boekenauctiën (1740—1812).

31. Stukken over het financiewezen der Universiteit (1808—1813).

32. Stukken van de conscriptie van studenten (1810—1813).

33. Geboorte-akten van studenten (1811—1812).

34. Bul van 1811.

35. Gedrukte plakkaten enz. van vóór 1815.

36. Collegelijsten (1810—1812).

37. Minuten van de uitgaande missiven (1812 - 1815).

38. Inschrijvingslijsten van de Faculteiten der Philosophie en der Medicijnen (1812 - 1814), 8 stuks.

39. Formulieren van de Université Impériale.

40. Brievencopieboek (1812—1815).

41. Senaats-notulen (1813—1815), over doctorale examens.

42. Handelingen en rapporten van de 2de sectie des Academischen Raads (1813 en 1814), 1 deel.

43. Voorstellen aan die sectie gedaan (1813), 1 deel.

44. Copieboek van verklaringen omtrent studenten in de theologie (1811), 1 deel.

45. Bullen van 1814 (5 stuks).

46. Bullen van 1815 (2 stuks).

47. Diploma van licencié en droit (1813).

48. Ingekomen missiven van de Literarische Faculteit (1812—1815), 1 deel.

49. Uitgaande stukken van idem (1812—1813), 1 deel.

50. Faculteits-notulen van idem (1812—1813), 1 deel.

51. Faculteits-notulen van idem (1812—1815), 1 deel.

52. Brievenkopieboek van idem (1812—1815), 1 deel.

53. Brievenkopieboek van de Juridische Faculteit (1812—1815), drie stuks.

54. Acta van idem (1812—1815), 1 deel.

55. Examenboek van idem (1812—1815), 1 deel.

56 Actes publics van idem (1812—1815), 1 deel.

57. Lettres reçues der Academie, een doos (1812—1815).

58. Comptabilité „ „ „ „ (1812—1815).

59. Lettres sorties „ „ „ „ (1812—1815).

60. Arrêtés du Grand Maître et du conseil de l'Université, 1 doos, (1812—1815)

61. Actes du Recteur, 1 doos, (1812—1815).

62. Procès-verbaux du conseil Académique, 1 doos (1812—1815).

63. Contentieux et affaires du sceau, 1 doos (1812—1815).

64. Almanack de l'Université Impériale, 3 deelen (1812—1815).

65. Catechesis Religionis Christianae (Amst. 1612), gebruikt bij de theologische examens, 1 deel.

66. Quitantiën van het jubilé (1814).

Het oud provinciaal archief in Drenthe.

Ik heb de eer overeenkomstig het 17de artikel mijner instructie aan Uwe Excellentie als verslag omtrent den toestand van het Rijksarchief in Drenthe het volgende mede te deelen:

Toestand der bewaarplaats van het archief.

De bewaarplaats der tot het archief behoorende stukken bleef dezelfde. Dezelfde bezwaren, als waarop in mijn vorig verslag werd gewezen, bleven mitsdien bestaan. Het gevaar voor brand werd eenigermate verminderd, door het veranderen van twee schoorsteenen. Verminderd, volstrekt niet weggenomen. Ik neem daarom de vrijheid daarop weder met klem de aandacht te vestigen.

De lokalen werden gewit en schoongemaakt.

Het ameublement bleef onveranderd, wijl men de oude stoelen, die ik wenschte op te ruimen, schijnt te willen bewaren.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

De toestand der brandbluschmiddelen is voldoende; zij zijn overeenkomstig de op dit stuk bestaande voorschriften in de lokalen aanwezig.

Toestand der archiefverzamelingen.

De toestand der archiefverzamelingen bleef dezelfde. Voor het goed drooghouden werd zooveel mogelijk zorg gedragen. Ook dit jaar werden wederom eenige oude charters opgeplakt en zoo nauwkeurig mogelijk gerestaureerd.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.

De beschrijving overeenkomstig het gewijzigd plan van inventarisatie werd voortgezet. Ik ben daarmede nu gevorderd tot 1536, het jaar waarin Drenthe onder de Bourgondisch-Oostenrijksche heerschappij kwam. Tot dat jaar is tevens het register van persoons- en plaatsnamen bijgehouden, zoo ook de lijst der zegels.

De stukken betreffende de stad en heerlijkheid Coevorden werden in verband met het archief dier gemeente geordend en voorloopig beschreven. (Zie Bijl. I).

Eenige portefeuilles met stukken betrekkelijk den waterstaat, bepaaldelijk over de Oude Smildiger vaart, de Drenthsche hoofdvaart, de Hoogeveensche vaart en de daarmede in verband staande compagnieën tot exploitatie der veenen, werden onder mijne leiding door mr. J. Wessels Boer van Hoogeveen, geordend en beschreven.

De indices in vorige verslagen bedoeld werden geleidelijk voortgezet; er werd daaraan gewerkt, voor zoover er niet iets anders van meer dringenden aard viel te doen.

In druk uitgegeven bescheiden, behoorende tot het archief.

Onder de opgaven der in druk uitgegeven bescheiden behoorende tot het archief kan niet anders worden vermeld dan een door mij zelven in den Drenthschen Volksalmanak voor 1890 medegedeelde rekening eener reis naar Holland van ongeveer 1596.

Voorts zij hier tevens vermeld, dat het Historisch Genootschap te Groningen vergunning ontving tot de uitgave van de in het archief alhier aanwezige charters, vereischt in een oorkondenboek betreffende Groningen en Drenthe, loopende tot 1405.

Aanwinsten door geschenk, aankoop enz. verkregen; verliezen.

Naar het archief-depôt werden behalve de protocollen tot het archief van het Schultengerecht van Coevorden behoorende, overgebracht eenige bladen in klad, vonnissen van den Etstoel bevattende, uit de jaren 1596—1604. Vroeger bevonden zij zich op den zolder van het gerechtsgebouw te Assen.

De aanwinsten, dit jaar verkregen, bestonden overigens uit het volgende:

Twee charters van mr. J. A. G. baron de Vos van Steenwijk te Voorstonden, zijnde:

a. een schenking door Johan, heer van Ruinen aan zijne echtgenoote Zweder, van 1375;

b. een brief van het getuigenverhoor, door Arent van Steenwijck, schulte te Dalen, gehouden aangaande onroerend goed, aldaar gelegen, en opbrengsten daaruit, van 1481.

Stukken betrekkelijk de kerk te Roden, zijnde stukken betreffende:

a. het beheer der diaconie-goederen, 1734/1830.

b. het onderhoud der in de gemeente wonende armen en het verdere armbestuur, 1743/1815.

c. het onderhoud, en de verplichting daartoe, van van elders gekomen personen, die zich in het kerspel hebben gevestigd, 1760/1816.

d. de vraag, of de Nederlandsche Hervormde gemeente met eigen fondsen hare armen zal onderhouden, 1800.

e. den vrijdom van belastingen van bedeelden, 1786/1809.

f. de handelingen van den kerkeraad, 1752/1829.

g. de administratie der kerkvoogden, bepaaldelijk over het predikants traktement, 1757/1809.

h. het maken van een uurwerk in de kerk, 1796/97.

i. verschillende afkondigingen in de kerk te Roden, betrekkelijk verkoopingen van onroerend goed enz., 1811/15.

j. twee stukken betrekkelijk graven in en bij de A-kerk te Groningen, 1690/99.

Eenige stukken van den heer Denning te Nijeveen:

a. een eisch in hooger beroep bij den Officiaal van de aartsbisschoppelijke curie te Utrecht van een vonnis van den Deken van Drenthe, in het geschil tusschen de buren van Havelte en die van Nijeveen over de verplichting om bij te dragen tot het onderhoud der kerk te Havelte, door de laatsten, omtrent 1570.

b. eenige stukken betreffende het proces tusschen die van Havelte en die van Nijeveen over de verplichting der laatste om voor $^1/_3$ bij te dragen in het onderhoud der kerk te Havelte, 1616.

c. rekeningen van kerkvoogden te Nijeveen, 1673.

d. een rekening betreffende het kerspel Nijeveen, 1673.

e. een boerwillekeur, aangaande de gemeenen dijk en het ambt der „gezworens" voor het toezicht daarop, 1753.

f. een overeenkomst van huur betrekkelijk land te Nijeveen, 1707.

g. een particulier aanteekenboek van inkomsten en uitgaven, van 1656 en volgende jaren.

Voorts eenige stukken tot de rechterlijke archieven in de gemeenten behoorende.

Overigens werden ten geschenke ontvangen:

van Uwe Excellentie.

Bundels X der verslagen over 1887 omtrent 's Rijks oude archieven, en omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst;

van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek:
Catalogus van de Pamfletten-verzameling, Dl. I;

van de Gedeputeerde Staten der provincie Drenthe:
Een exemplaar der notulen van het verhandelde in de vergaderingen der Provinciale Staten van het najaar van 1888, van die in Februari en Maart 1889 gehouden, en van de zomer-vergadering van 1889;

van den Commissaris des Konings in Drenthe;
Het verslag door Gedeputeerde Staten uitgebracht, omtrent den toestand der provincie Drenthe over het jaar 1888;

van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Assen:
Een exemplaar van het verslag aan het gemeentebestuur over 1888;

van mr. M. Oldenhuis Gratama:
Het levensbericht van mr. L. Oldenhuis Gratama uit de werken der Maatschappij van Letterkunde;

van den heer J. Homan Kijmmell te Smilde:
Een exemplaar der gedrukte ordonnantie van 24 Semtember 1795;

van den heer J. A. Vorsterman van Oijen:
Supplément du Dictionnaire Nobiliaire.

Aangekocht werd een handschrift van het landrecht van 1614; met eenige aanvullingen, en onder andere werken:
H. Bresslau, die Urkundenlehre.

Eigenlijk gezegde verliezen kwamen niet voor. Alleen werd aan den Rijksarchivaris in Noordbrabant, ten behoeve van het depôt aldaar overgedragen een handschrift getiteld: „Cuiksche, Gennepsche, Graeffsche leen- en land-rechten."

Uitslag der pogingen om afschrift te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en berustende in andere binnen- of buitenlandsche archieven.

Afschriften van bescheiden gewichtig voor het archief alhier werden niet verkregen. Met het oog op het tot stand komen van het oorkondenboek voor Groningen en Drenthe, voorloopig tot

1405, kon dit ook met betrekking tot stukken van vóór dat tijdstip overbodig heeten. In aansluiting aan de beschrijving tot in 1536 gevorderd, heb ik tot dien tijd een verzameling van regesten van stukken op Drenthe betrekkelijk bijeengebracht. Een verzameling, die, hoewel zoo nauwkeurig mogelijk aangelegd en voortgezet, toch wel nu en dan zal kunnen worden aangevuld.

Voorts heb ik uit twee door den Hoogleeraar Blok in de rijke verzameling van den heer Enno, graaf von Inn-und Kniphausen te Lützburg bij Norden gevonden handschriften, door dezen welwillend daartoe afgestaan, het voor Drenthe belangrijke afgeschreven, voor zoover het niet reeds van elders bekend was. Een gedeelte daarvan, namelijk een aanvulling van het Ordelboek van den Etstoel van Drenthe, zal eerstdaags in de werken van het Genootschap „Pro excolendo jure patrio" in het licht verschijnen.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Ten aanzien van het gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren het volgende.

Behalve ambtenaren van het provinciaal bestuur, die nu en dan inlichtingen kwamen vragen, deden persoonlijk nasporingen:

dr. P. H. Suringar, naar den Agent der Landschap te 's Gravenhage en den commies ter griffie der Staten-Generaal;

de heer J. M. van Kuyk naar genealogische bijzonderheden omtrent personen, wier grafsteenen in enkele kerken binnen Drenthe nog aanwezig zijn.

Inlichtingen werden verstrekt, voor zoover dit noodig was:

aan Gedeputeerde Staten omtrent den rechtstoestand der Oude Smildiger vaart;

aan den Ingenieur van den Provincialen Waterstaat, over de graving van het Mallegat bij Meppel;

aan den Griffier der Provinciale Staten, over het toezicht der overheid op de veenderijen; en

aan den Commissaris des Konings in deze provincie, over den eigendom der kerktorens;

voorts aan W. F. Engelbert van Bevervoorde, secretaris van Soerakarta, omtrent de familie van Bevervoorde en aanverwante geslachten;

aan dr. C. Sepp, te Amsterdam, over het Staatstoezicht op werken van godsdienstige letterkunde, sinds 1581; en

aan P. B. van Leggelo, med. stud. te Groningen, omtrent zijne familie.

Uitkomsten der bemoeiingen met gemeente-, waterschaps- en andere archieven.

Mijne bemoeiingen met de gemeente-archieven maakten dit jaar een belangrijk deel mijner werkzaamheden uit.

De beschrijving van het archief van Coevorden liep ten einde; de inventaris werd in overleg met den Archivaris des Rijks vastgesteld en gaat hiernevens (Bijl. I).

Krachtens machtiging van Uwe Excellentie van 29 Mei 1889, n°. 484, afd. K. en W., werden de verschillende protocollen en stukken, die hier en daar verspreid, nog aanwezig waren en behoord hadden tot het archief van het Schultengerecht van Coevorden, bijeengebracht, geordend en beschreven. De inventaris is als Bijl. II hierbij gevoegd. De plaats van herkomst der verschillende gedeelten is daarin tevens opgegeven.

Door Uwe Excellentie werd mij bij schrijven van 28 Mei 1889, n°. 1189, afd. K en W., opgedragen persoonlijk de oude rechterlijke archieven na te sporen en de overige gemeente-archieven na te gaan, tevens ook een onderzoek naar de kerkelijke in te stellen. De resultaten van het eerste zijn in het nevensgaand verslag (Bijl. III) neergelegd. Behalve in Coevorden, zooals boven is vermeld vond ik nog eenige stukken tot de rechterlijke archieven behoord hebbende, te Gasselte en te Nijeveen.

Het onderzoek naar de kerkelijke archieven is nog niet afgeloopen. Het was mij niet mogelijk het overal te gelijkertijd met mijn bezoek aan de gemeenten te doen plaats vinden, zoodat het op enkele plaatsen alsnog dient te geschieden. Het volgend jaar hoop ik een uitvoerig rapport te kunnen overleggen; wel kan ik reeds nu mededeelen, dat wat tot nu toe door mij werd aangetroffen, leert de verwachting omtrent wat nog zal worden gevonden, niet hoog te spannen.

Maatregelen in het belang van het archief te nemen.

Onder deze rubriek zoude ik, nu, naar ik toevalligerwijze vernam, het huis, waarin de archieven zich bevinden, voor eenige jaren weder is ingehuurd, en het dus vast staat, dat e verplaatsing naar elders in den eersten tijd niet zal plaats vinden, willen wijzen op de wenschelijkheid der aanstelling van een vasten concierge of bode, of hoe men dien beambte ook zal willen noemen. Ik zal de vrijheid nemen bij mijne begrooting van kosten voor het volgend jaar een voorstel dienaangaande te doen.

Assen, 18 Februari 1890.

De Rijksarchivaris in Drenthe,
SJEERP GRATAMA.

BIJLAGE I.

INVENTARIS

VAN HET

OUD ARCHIEF VAN COEVORDEN.

INLEIDING.

Den 6en Juni 1888 werd ik door den Commissaris des Konings in de provincie Drenthe, namens den Minister van Binnenlandsche Zaken, gemachtigd tot het instellen van een onderzoek naar het Oud Archief van Coevorden in het algemeen en naar stukken, den Munsterschen oorlog betreffende in het bijzonder. Ik voldeed aan die opdracht en vertoefde daartoe op 5 Juli en volgende dagen te Coevorden.

Het gevolg daarvan was, dat het geheele Oud Archief ter ordening werd gezonden naar het archiefdepôt in deze provincie. Ik ontving die verzameling den 16en Augustus 1888 (behalve een klein gedeelte, dat mij later, in October, werd toegezonden) en kon mij van toen af aan de ordening en beschrijving wijden.

Bij het onderzoek naar de vraag of er reeds eenige en zoo ja, welke schikking en beschrijving van het archief had plaats gehad, bleek het volgende.

Van af 1765 waren er geschillen ontstaan tusschen den Magistraat (de Burgemeesters en gezworen gemeente) en de Gecommitteerden der breede gemeente over hunne bevoegdheid ten aanzien van het stadsbestuur. De laatsten wilden erkenning van hun, naar hun zeggen, van ouds bestaanden invloed, met name van toezicht op de regeling der stadsfinantiën. Het van ouds bestaan daarvan werd door het stadsbestuur ontkend. Van daar dat van beide zijden bewijs uit vroegere toestanden moest worden geput. Dit was voor Burgemeesters en Raad of Gezworen Gemeente het gemakkelijkst, daar zij het archief der gemeente tot hunne dispositie hadden. Toen bleek het al spoedig, dat het gebruik maken van het oud-archief bij den bestaanden toestand bezwaarlijk ging en veel tijd kostte Ook kwamen er onregelmatigheden bij het houden der protocollen aan het licht.

Aan een burgemeester en den secretaris J. de Blécourt, die eigenlijk het werk verrichtte, werd dan ook, en wel op diens voorstel, opge-

dragen het gemeentelijk archief in orde te brengen, (26 Febr.1769. Zie protocol n°. 9, Inv. n°. 82, fo. 569).

Den 16en Juni 1769 zijn zij met hun werk gereed en brengen dienaangaande rapport uit (ibid. fo. 644).

Daaruit zien wij, dat de secretaris de protocollen heeft gefoliëerd, daarop registers gemaakt, en die registers tevens te zamen geschreven in één protocol. (Inv. n°. 7 Prot. D). Hij heeft dit bijgehouden tot 1770.

De losse stukken hebben de twee gecommitteerden in pakketten gelegd, terwijl de zoodanige, welke bevonden werden „van geene nuttigheid off dienst te weesen bij den anderen" zijn geplaatst, en „deselve met een zodaenig opschrift" voorzien. De pakketten, waarin de door hen belangrijk geachte stukken vereenigd werden, werden gemerkt A—Q en daarop lijsten gemaakt (bij elkaâr in portefeuille A. Inv. n°. 1). Welke orde bij het maken en vereenigen der stukken werd gevolgd, is niet te zien. Waarschijnlijk die, waarin zij uit hun vroegere bergplaats werden gehaald. Wel worden stukken, die éénzelfde onderwerp betreffen, soms bijeengehouden, en is hier en daar eenige chronologische volgorde te herkennen.

Den secretaris werd tevens opgedragen de registers bij te houden, (zooals ook geschiedde, echter alleen achter in de protocollen door de Blécourt tot 1783) en nieuwe pakketten van gewichtige stukken aan te leggen.

Dientengevolge vinden wij een nieuwen inventaris van 1789, op de pakketten n°. 1—19, opgemaakt door den secretaris Witsenborg (Protocol A. Inv. n°. 4.)

In 1800 werd door den secretaris B. Slingenberg een nieuwe inventaris gemaakt op de toen aanwezige stukken, die in pakketten, n°s. 19—59 werden vereenigd. Hier is geen de minste orde of regelmaat meer waar te nemen, zelfs wat bij elkaâr behoort, ligt in verschillende pakketten. (Zie protocollen B en C. Inv. n°s. 5 en 6). Tevens maakte hij een lijst op de ter stadssecretarie aanwezige protocollen. (Zie protocol B Inv. 1889 n°. 5).

Van de daar vermelde serie litt. A—M is alleen nog het laatste protocol teruggevonden; de andere zijn verdwenen. Zij behooren trouwens ook in het rechterlijk archief van Coevorden thuis. De andere serie n°s. 1—69 is aanwezig en behoort grootendeels tot het gemeentelijk archief.

Ook hield de genoemde secretaris de registers achter in de protocollen bij tot in 1810, in sommigen eindigen zij zelfs vroeger, en schreef enkele dier registers over in één protocol (Prot. E. Inv. n°. 8). Hij schijnt te hebben ingevoerd om de losse stukken, na het opmaken van zijn' inventaris ingekomen, bij elkâar te laten binden in lederen banden (portefeuilles n°s. 12—35, Inv.

n°s. 353—376). Op de daarin aanwezige stukken heeft hij registers gemaakt, echter niet verder dan tot het jaar 1811.

Dit was de toestand van het geordend gedeelte van het archief, zooals ik dien aantrof. Verder was er nog een ongeordend gedeelte, waarvan het voornaamste bestond uit bijeengebonden ordonnanties van betaling en quitanties. Toch kwamen hier nu en dan nog eenigermate belangrijke stukken te voorschijn.

Zooveel dit mogelijk was met een ordening, die aan de tegenwoordige vereischten voldeed, en waarbij derhalve de scheiding tusschen de vroeger gewichtig en de onbelangrijk geachte stukken moest vervallen, heb ik mij aan den bestaanden toestand aangesloten bij de nieuwe ordening en beschrijving.

En wel op de volgende wijze.

De eerste opteekening in de nog aanwezige protocollen dagteekent van 1618; eerst in 1703 beginnen die aanteekeningen meer volledig te worden en kan men zeggen, dat van hetgeen voor de stad eenigermate van gewicht is, in de protocollen iets is te vinden.

Daarom heb ik de stukken uit den tijd vóór 1618 alle eenigszins nader omschreven, en van de oorkonden een regest opgenomen. Tusschen 1618 en 1703 heb ik van wat mij belangrijk scheen, en niet in de protocollen was vermeld, een korte omschrijving en aanduiding gegeven; na 1703 bij de losse ingekomen en uitgegane stukken niet meer.

Dat voor den tijd van 1618--1703 eenigzins willekeurig is te werk gegaan, kan niet worden ontkend, maar 1°. is men gewaarschuwd, 2°. scheen het mij beter, dan een volkomen nutteloos en onnoodig werk te doen door alle mogelijke stukken te omschrijven en 3°. ook in lateren tijd, waar de verslagen van de handelingen van het stadsbestuur zeer nauwkeurig worden, zijn er stukken, die van zoo weinig aanbelang worden geacht, dat zij niet als ingekomen of behandeld worden vermeld. Wel is echter, ook voor dien tijd, de omschrijving van alle geschillen, waarin het stadsbestuur was gewikkeld, opgenomen, omdat men wijl daarbij tal van stukken over een zelfde kwestie zijn bijeengelegd, door de aanduiding, zooals door mij is geschied, veel gemakkelijker vindt, hetgeen wordt gezocht. Dit was niet zoozeer het geval bij de eerste categorie, waar ieder stuk afzonderlijk, of enkele samen meer een zaak op zich zelf vormen.

In het algemeen zijn verder de stukken gelegd in chronologische volgorde; soms is, om het verband, waarin zij tot elkaâr stonden, daarvan afgeweken. Ook bij de ingebonden stukken is de chronologische orde niet zuiver bewaard. Dat bij de rubriek „Geschillen enz." de bij elkaâr behoorende stukken bijeen zijn gehouden, spreekt van zelf. Op de losse stukken is, voor zooverre de zaak in de protocollen ter sprake wordt gebracht, daarvan een aanteekening op

het stuk zelf gemaakt, en omgekeerd in de registers op de protocollen. Echter niet in de portefeuilles n°s 12—35, daar deze voorzien zijn van registers. Met de registers op de protocollen is men dus in staat een voldoend overzicht te krijgen over al het voorgevallene en al hetgeen nog voorhanden is.

Daarom zijn ook alle registers, welke begonnen waren, aangevuld tot 1814. In den inventaris is bovendien het bestaan van een register afzonderlijk bij elk protocol vermeld.

Alphabetische lijsten enz. heb ik niet gemaakt, als naar mijne meening in dezen niet op mijn' weg liggende.

De oude inventarissen hebben bij de door mij gevolgde wijze van behandeling ook niet geheel hunne waarde verloren. wijl men, daarin iets aantreffende op een bepaald jaartal, het gezochte stuk altijd gemakkelijk bij de nieuwe ordening terug kan vinden.

Mijne verdeeling:

Afdeeling I. Algemeen bestuur der Stad en Heerlijkheid;
Afd. II. Rechtspraak;
Afd. III. Finantiëel beheer;
Afd. IV. Kerkelijke en armeninrichtingen;
Afd. V. Stukken van onderscheiden aard;

vindt m. i. hare rechtvaardiging in zich zelve.

In Afd. I heb ik een afzonderlijke serie aangenomen voor de geschillen, waarin het stadsbestuur q. q. of zelfstandig gewikkeld was. Die serie vormt dus met de losse ingekomen en uitgegane stukken een geheel. Scheiding scheen mij wenschelijk om die enkele stukken niet telkens af te breken door grootere pakketten stukken, die bij elkaâr behooren; de chronologische volgorde bij zulk een rubriek als die der losse ingekomen en uitgegane stukken, in het algemeen wenschelijk, ware dan nog meer verbroken. Bij die geschillen komen natuurlijk ook dezulke voor, die onderwerpen behandelen, waarvan de andere desbetreffende stukken in Afd. ID of elders zijn te vinden. (1) Ook zijn er enkele, die schijnen te zijn geschillen in hooger beroep behandeld, waarin door den lageren rechter, in casu het stadsbestuur, reeds uitspraak was gedaan. Deze zouden dus eigenlijk bij de gewone rechtspraak in Afd. II moeten zijn opgenomen. Hierbij echter is mijn richtsnoer geweest, of de lagere rechter zelf in de zaak wordt gehoord of niet, m. a. w. of deze als partij bij het appèl optreedt of niet. In het eerste geval is de zaak een geschil, dat het stadsbestuur raakt, en de stukken derhalve geplaatst in Afd. IE; in het tweede gaat het hooger beroep buiten den lageren

(1) Zoo had ook misschien het geschil met G. Luien, daar de zaak over pastorieland liep, beter onder Afd. IV A kunnen worden geplaatst, maar de burgerlijke kwestie en het grensgeschil met Bentheim waren zóó overwegend, dat de opname in Afd. I (portef. n°. 48) mij gewettigd scheen.

rechter om, en zijn die stukken, voor zoover zij aanwezig waren, gelegd bij de stukken van voor het stadsbestuur gevoerde processen (in portefeuille n°. 57).

Over de beschrijving zelve nog een enkel woord.

Verreweg de meeste protocollen zijn in folio papier. Daarom is hierover slechts dan een nadere aanduiding bijgevoegd, als dit niet het geval is. Hetzelfde geldt ten aanzien der losse stukken, die niet op papier zijn geschreven. De losse charters op perkament, waarvan de uithangende zegels zijn bewaard, zijn wel opgegeven bij de rubriek, waarbij zij behooren, maar nader aangewezen en in afzonderlijke doozen gelegd. Bij enkele copieën van bekende oude stukken heb ik mij tot een algemeene omschrijving bepaald, wijl die copieën toch allen van lateren datum zijn.

Ook heb ik gemeend niet verkeerd te doen bij de oudere, nader omschreven stukken, op te geven, voor zoover mij bekend was, of en waar zij zijn gedrukt. 1)

Eindelijk is eene korte inhoudsopgave ter bevordering van het overzicht bijgevoegd, terwijl daarvoor en voor het gemak bij het gebruik, aan ieder beschreven onderdeel een doorloopend volgnommer is gegeven. Waar de losse ingekomen en uitgegane stukken niet meer afzonderlijk zijn beschreven (van af 1703) geldt ieder nommer voor die van één zelfde jaar (zie n°. 266 vlg.)

Assen, 15 October 1889.

De Rijksarchivaris in Drenthe,
SEERP GRATAMA.

---

1) Na het opmaken van den inventaris, zijn nog door mij in druk uitgegeven de n°s. 15, 25, 27, 28, 44, 45, 47 en 73, in de Verslagen en Mededeelingen der Vereeniging tot uitgave van Vaderlandsche rechtsbronnen, Dl. II, p. 369 vlg.

INHOUD.

INVENTARIS VAN HET OUD ARCHIEF VAN COEVORDEN

Nos

1, 2, 3. Drie verschillende exemplaren van den inventaris van 1769 bevattende opgave van de pakketten A tot Q (één in band); in portefeuille A.

4. Inventaris van 1789, bevattende opgave van de pakketten 1—18, (118 nummers); protocol A.

5. Inventaris van 1800, bevattende opgave van de „protocollen ter secretarie der stad Coevorden gevonden wordende, hunne betrekking hebbende op de Justitie" (Lett. A—M.);

van dito „betrekking hebbende op de Politie en Finantien" (nos 1 - 69);

van de pakketten 19—59 (nos 119—605); protocol B.

6. Inventaris, bevattende opgave van de pakketten 1—59 (nos 1—605); protocol C.

7. Register op verschillende protocollen, en wel nos 3, 6, 5, 45, 4, 9, 10, 7, 8, 53, 54, 55 (gedeeltelijk), 57, 58, 59, 60, 62, 63, 61, 70 en 35; protocol D.

8. Register op verschillende protocollen, en wel nos 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 en 20; protocol E.

9. Register der „publicatiën, notificatiën op het stadhuis" aanwezig, beginnende 21 Febr. 1798, tot 20 Dec. 1803 (nos 1—453), uitgegaan van het gewestelijke en het rijksbestuur; protocol F.

10. Dubbel van het voorgaande (volgens dit register zijn de bedoelde stukken in protocollen gemerkt A, B en C te vinden, welke echter niet meer aanwezig zijn); protocol G.

AFDEELING I.

Algemeen bestuur der Stad en Heerlijkheid.

A. *Oudste losse stukken*, 1386—1618; *in portefeuille n°.* 1. (*n^os* 11—75).

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
11	1386. 11 Nov.	Belye van Buren, „Joncfrou van Covorde ende vrouwe van Drenthe", verklaart door Herman Stael voldaan te zijn wegens „de broeke", door hem beloopen ten gevolge van het gevangen nemen van Johan Hundebergh en de zijnen. Haar vader Alerd, heer van Buren en Boesinchem, haar oom Ghijselbert van Bronchorst, heer van Borculo en Herman van (Coevorden) hebben het stuk medegezegeld.	Copie (ligt bij de stukken 142 4/4).
12	1387. 27 Febr.	Reynolt van Covorde, ridder, Roloff van Covorde, zijn zoon, Engelbert van Salne en Diderick van Heyden, verklaren tegenwoordig te zijn geweest bij den eed, door Johan van Covorden en Berndt Hartinck afgelegd, dat zij de zes knechten, die met Herman Stael, Johan Hundeberg en de zijnen gevangen namen, niet hebben „vervemet".	Verschillende copieën.
13	1395. 14 Aug.	Privilegiebrief door Frederik van Blankenheim aan de Drenthen gegeven.	Twee copieën. Herhaaldelijk gedrukt o. a. bij van Idsinga, Staatsrecht II p. 9 en vlg.
14	1402. 4 April.	Reynold van Coevorden doet afstand van alle recht op de heerlijkheid van Coevorden en het landschap Drenthe, ten behoeve van Frederik van Blankenheim, Bisschop van Utrecht.	Copieën der beide brieven van dit feit opgemaakt; gedrukt o. a. bij van Idsinga, Staatsrecht II, p. 43—48.
15	1407. 31 Dec. Gegeven te Vol-	Frederik van Blankenheim, bisschop van Utrecht, bevestigt de	Origineel, perkament eenigszins be-

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
	lenhove. Losse Charters nº. 1.	privilegies en vrijheden van de burgers „onser stat van Coevorden", omdat hunne oude brieven waren verloren gegaan. Tegenwoordig o. a. Johan van Buchorst, „onse Drossate onser Lande van Coevorden ende van Drenthe".	schadigd. Zegel, aan perkamenten staart in rood was beschadigd. Verschillende copieën. Gedrukt bij Magnin: Overzicht der besturen in Dr. II. 2, p. 177 vlg., en bij Racer, VII p. 252 vlg.
16	1412. 16 Sept.	Extract uit het Landrecht van Drenthe.	Gedrukt o. a. bij Magnin II, 2, p. 229.
17	1424. 26 April.	Frederik van Heker, geheeten van Rechter, „amptman" te Coevorden verklaart goedgekeurd te hebben den verkoop van eenige stukken land van wege de stad van Coevorden, om het geld te gebruiken ten behoeve van „dat raethuus" en „die oerklocke".	Twee copieën.
18	1425. 6 April.	Dezelfde verklaart te hebben goedgekeurd den verkoop van eenige stukken land van wege de stad van Coevorden, om het geld door de „Scepen" der stad tot hetzelfde doel te laten gebruiken.	Twee copieën.
19	1485. 29 Nov.	Copiëen eener „olde cedele" opgesteld „omme te weten, woe dat ore voirvaderen die vrijheit geholden hebben, daer mijn genedige heer van Utrecht unde sijne genaden amptlude die borgers van Covorden altijt inne geholden unde beschermet hebben", hoofdzakelijk betreffende het ten uitvoer leggen van banbrieven en het jus de non evocando in de heerlijkheid.	Twee copieën, één op perkament.
20	1510. 20 Jan.	Roloff van Munster, „amptman to Covorden ende 's lands van Drenthe", Burgemeesters, Schepen en Raad der stad Covorden verklaren, dat zij tot opbouw hunner	Origineel, perkament. Zegels afgevallen, de perkamenten strooken nog aanwezig.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		verbrande kerk, bij welken brand ook „ die vlecke Covorden " veel heeft geleden, en de burgerij is verarmd, hebben uitgezonden om daarvoor giften te verzamelen, Hinrick Conraetss en Meester Johan Baertscheerre, en richten zich met dezen brief tot alle „ prelaten, jonckeren, pastoren, priesteren, ridderschap, schulten, schepenen en alle gueden devoten herten " om ondersteuning. Bezegeld door Roloff van Munster en met het stadszegel.	
21	Onder Hertog Karel van Gelre, doch zonder bepaalden datum.	Twee concept-missives aan een der drie hoofdsteden van Overijsel en aan den Hertog over het afleggen van den eed van trouw, en het versterken der stad Coevorden.	
22	1524. 22 Jan. Losse Charters n°. 2.	Hermen ter Poerten met en namens negentien andere „ schutten toe Covorden" verklaren te hebben toegestaan, dat tot verlichting der lasten op de „ borgeren ende kerspilluyden " van Coevorden drukkende, de hun toekomende „Schuttenmaet" met een zekere rente worde belast, onder verplichting dat op het altaar van „ sanct Yuryens " in de kerk te Coevorden voortaan door de gezamenlijke burgerij een brandende kaars worde gehouden, waarvan de kosten uit de opkomsten van bedoelde maat werden bestreden, terwijl zij niet hooger zal mogen worden bezwaard. Bezegeld met het stadszegel.	Origineel perkament. Zegel aan perkamenten staart, in groen was, geschonden bewaard. Gedr. bij Magnin III, 1, p. 70.
23	1529. 1 Mei. Losse Charters n°. 3.	Johan Muylert, „rentmeester van Zallant " verklaart in tegenwoordigheid van twee vrijen van den hof te Ommen, Mechtelt de huisvrouw van Henrick ter Poerten met hare kinderen in „ die rechte vrije echte shaves van Ommen " te hebben „ ontvangen ", alsof zij	Origineel, perkament. Een fragment van het zegel in groen was aan perkamenten staart bewaard.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		„in die vrije echte" waren geboren, onder bepaling, dat zij alle jaren in den voornoemden hof hunnen „vrijpenninck" moeten betalen, en zegelt het stuk.	
24	1541. 4 Aug. Gegeven te Brussel. Losse Charters n°. 4.	Karel V bevestigt de vrijheden en privilegies van Coevorden en verleent het recht tot het houden van drie vrije jaarmarkten op dezelfde wijze als in andere steden van Overijsel. Onderteekend voor den Keizer „Verreyken", en bezegeld met het groot zegel.	Origineel, perkament. Zegel aan perkamenten staart in rood was, eenigszins geschonden. Twee copieën. Gedr. bij Magnin III, 1, p. 280.
25	1545.	„Ordonnancie gemaeckt op de marckte van Covorden" door den Drost, Burgemeesters, Schepenen en Raad, en onder goedkeuring der „swoeren meente unde gemeene meente", hoofdzakelijk betreffende het gebruik der gemeene weide. Onderteekend door Reynolt van Bourmania en anderen, en bezegeld met het stadszegel.	Origineel, het onder een vierkante papieren ruit opgedrukt zegel is bewaard. Copie.
26	1546. 25 Jan.	Brief van de Burgemeesters en Raad van Groningen aan het bestuur van Coevorden over een aldaar opengevallen erfenis waarvan een gedeelte aan een burger van Groningen toekomt.	Origineel.
27	1549. 30 Nov. Achterop staat als datum vermeld: 1550. 31 Jan.	„Artikelen en punten", waarover de burgers van Coevorden het eens zijn geworden met den drost Reynolt van Bourmania, betreffende het geschil met die van Laarwold, het opruimen van waterlossingen, het maken van wegen en dijken, het beschikken over de marke, het gebruik der gemeene weiden door den Drost, het maken van gaten in een door den Drost aangelegden dijk, het gebruik der „Koebrugge", en ten slotte betreffende het verkiezen der „burge-	Origineel. (?).

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		meesters, gesworen meente, kerkvogeden und ander bevelhebberen" in de stad Coevorden.	
28	1552. 28 Febr.	Drost, Burgemeesters, Schepenen, Raad en gezworen gemeente bevestigen gezamenlijk het in 1545 vastgestelde betrekkelijk het gebruik van de gemeene weiden, en stellen het bedrag voor het „borgerscap wynnen" verschuldigd, vast.	Origineel. (?)
29	1556. 3 Nov.	Brief van Johan van Ligne, graaf van Aremberg etc. aan Reynolt van Bourmania, drost te Coevorden en Mr. Gerhardt Oostendorp, waarbij hij hen machtigt om de ingezetenen van Coevorden van hunnen eed aan den keizer Karel V gedaan, te ontslaan, en dien van huldiging aan koning Philips II aan te nemen, en namens dezen de door zijn' vader verleende voorrechten te bezweeren, tevens om uitspraak te doen in het geschil over de gemeene weide aldaar. Onderteekend: J. van Ligne.	Origineel met twee copieën.
30	1556. 27 Nov.	Eed van huldiging aan koning Philips II, afgelegd door de „gemeene borgeren der stadt van Covorden." Het stadszegel opgedrukt.	Origineel, zegel verdwenen. Ook in copie.
31	Dezelfde datum.	Eed door Reynolt van Bourmannia en Mr. Gerhard van Oostendorp, namens den Koning afgelegd.	Copie.
32	1558. 21 Maart.	Bevestiging door Johan van Ligne, graaf van Aremberg, van bovenbedoelden eed, met	Copie.
33	1558. 1 April.	begeleidend schrijven van Gerhard van Oostendorp.	Origineel en copie.
34	1557. Aug. Oct.	Twee brieven van Georgen van Twenberger om te hebben een quitancie voor door zijnen vader	Origineelen.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		Bartholomeus Twenbergen van Coelen, griffier van Overijsel, als curator van den boedel van George Schenck van Toutenburg betaalde penningen, wegens der kerk te Coevorden behoorende baksteen, gebruikt voor den bouw van het kasteel in 1536, met concept-quitancie.	
34	1558. 14 Mei.	Brief van Elisabeth van Brakel, weduwe van Bourmania, over het recht van gebruik der gemeene weide, haren meijer toekomende.	Origineel.
35	1559. 16 Sept. 18 Sept.	Missive van Burgemeesters en Raad van Groningen aan Burgemeesters en Schepenen van Coevorden over eenige handelingen van den „tolner" Henryck van Worms ten aanzien van eenig koper aan de koperslagers te Groningen toekomende, met concept-antwoord van dezen.	Origineel.
36	± 1560.	Een „botscep" van den drost Engelbert van Ensse aan „dye Scepen, geswaeren gemeente en gedeputeerden der stadt van Covorden" over het gebruik der gemeene weide, bepaaldelijk, dat zij zelve daarvan niet meer voordeel mogen trekken, dan recht is.	
37	1562. 29 Dec.	Verklaring van iemand, die met zijn huisgezin als burger is aangenomen, dat zoo zijn' vrouw „met enyghen egendoem verplichtet muchte sijn", de „borgerscap" als niet „gewonnen" zoude moeten worden beschouwd.	Origineel.
38	1566. April.	Concept-missive aan den Drost, houdende, dat de burgers van Coevorden op de goorsprake te Dalen niet behoeven te verschijnen, en dat de heerlijkheid Coevorden niet aan „den lande van Drenthe" is onderworpen.	

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
39	1566. 23 Nov.	Missive aan Burgemeesters, Schepenen en Raad van Munster, over de kosten van onderhoud van een' armen jongen, waartoe een burger dier stad zoude gehouden zijn.	Copie.
40	1573. 13 Dec.	Brief van den drost Jarych van Botnia aan Burgemeesters, Schepenen en Raad der stad Coevorden, waarbij hij hen aanraadt de placaten na te komen en hunne stad te bewaken, opdat hun geen ongeluk overkome.	Origineel. Met opgedrukt zegel.
41	1574. 28 Mei.	Brief van het bestuur van Coevorden aan den Drost, houdende bericht over eenige klachten tegen zekeren Hans van Worms.	Copie.
42	1576. 23 Nov.	Burgemeesters en Schepenen der stad Coevorden geven, nadat Evert van Ense zijne benoeming als „Castelein" van Coevorden en Drost van Drenthe had getoond, op diens verzoek een verklaring af omtrent den vervallen toestand van het kasteel en het meubilair, aldaar aanwezig.	Copie (?)
43	1578. 15 Aug.	Geschreven en onderteekende verklaring van Johan Mus van Coevorden, landschrijver van Drenthe, dat het bestuur van Coevorden hem heeft toegestaan een huis te bouwen, en aan dat huis alle gerechtigheden van een solstede heeft verbonden, wegens door hem bewezen diensten, en dat hij dergelijke diensten alsnog hoopt te bewijzen.	Origineel.
44	1579. 26 April.	Drost en Schepenen vaardigen een besluit uit omtrent het weder bebouwen van de oude huisplaatsen, het houwen van telgen uit „het Broek" en het gebruik der gemeene weide.	Copie.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nad aanduiding, enz.
45	1582.	„Articulen der stadt Covorden bij den heer drost Evert van Ensse en denn Burgemeysteren und gesworen gemeente ingetreden unde confirmiert", zijnde een verordening betreffende verschillende stads- en markezaken.	Copie.
46	1583.	Verklaring van een burger, dat hij een huis met toestemming der Burgemeesters op zijne „stede" heeft gezet, dat deze echter geen solstede met daartoe behoorende gerechtigheid is.	
47	1586. 1 Mei.	Drost en Schepenen met de gezworen gemeente stellen in aansluiting aan de oude, een nieuwe verordening voor het gebruik der marke vast, benevens bepalingen omtrent de rechtspraak, het burgerrecht, de bevoegdheid van den drost en de schepenen met de gezworen gemeente, het burgerlijk en het strafrecht, enz.	Copieën en extra benevens copie d verordening v 1552.
48	Zonder datum.	Brief van de „Burgemeyster unt Rath der stadt Munster" over de afbetaling eener schuld aan een burger binnen hunne stad.	Origineel.
49	1599. 25 Aug.	Caspar van Ewsum gelast Burgemeesters en Kerkvoogden te Coevorden een klok en uurwerk te doen maken.	Origineel.
50	1603. 10 Febr.	Instructie voor de afgevaardigden aan den Stadhouder tot het vaststellen van bepalingen over de verpachting der generale middelen, met eenige brieven van en aan de Gedeputeerden van Drenthe en den Drost over de verpachting in October van dat jaar, waarbij die van Coevorden zich tegen de invoering blijven verzetten.	Origineelen en c pieën.
51	1604 (?)	Instructie voor het opmaken van het register der beesten te	Copie.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		Coevorden ten behoeve der heffing van het „grasgelt”.	
52	1605. 14 Aug.	Sauvegarde door Ambrosius Spinola aan de ingezetenen van Coevorden verleend.	Origineel.
53	1606. April.	Rekwest aan den stadhouder Willem Lodewijk en de Gecommitteerden van Friesland en Stad en Ommelanden, met apostille over het genieten van servicesgelden en over het gebruik van particulieren en gemeenen grond, door het krijgsvolk gemaakt.	Copie.
54	1607. 7 Mei.	Sauvegarde door Philippe van Croy, Graaf van Solré aan de ingezetenen van Coevorden verleend.	Origineel.
55	1608. Aug.	Rekwest aan den Raad van State van wege den Ontvanger-Generaal, met apostille, over de rechtspraak in zake van en over de betaling der generale middelen door de pachters.	Origineel.
56	1610. Juni.	Rekwest aan den stadhouder Willem Lodewijk, met apostille, over den aanleg van straten, het afgraven van landerijen en het gebruik door het krijgsvolk gemaakt van particulieren en gemeenen grond.	Copie.
57	1611. 2 Nov.	Overeenkomst met den commandant Quiryn de Blauw over den aanleg en de exploitatie van een tichelwerk in de nabijheid van Coevorden.	Origineel en copie.
58	1611. 3 Dec.	Overeenkomst met Jan van den Camp over het opruimen der wetering, komende uit de Marsch.	Origineel.
59	1612. 22 Jan.	Beslissing van den stadhouder Willem Lodewijk over het mededragen in de stadslasten, door hen, die „ enige neringe plegen van soetelye ”.	Origineel.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nad aanduiding, enz.
60	1612. 23 Jan.	Instelling van een wekelijkschen marktdag op Dinsdag door den stadhouder Willem Lodewijk, met bepalingen tegen het vooraf opkoopen der waren.	Origineel.
61	1612. 17 Febr.	Twee stukken (rekwest aan en een extract-besluit van Ridderschap en Eigenerfden) over de verpachting der generale middelen en de heffing van een stedelijken accijns op binnen en buiten de stad gebrouwen bieren en andere waren.	Origineel.
62	1612. 7 Sept.	Besluit van de Synode in Drenthe over het verschijnen van den predikant van Coevorden aldaar.	Extract.
63	1613. Febr.	Rekwest aan de Staten van Drenthe, met apostille over de afschaffing der „peerdepacht".	Origineel.
64	1613. Juni.	Verklaring door den commandant Quiryn de Blauw en andere officieren afgegeven, omtrent het „proviandmeestershuis".	Origineel, geschonden.
65	1613. Aug.	Brief van den drost Caspar van Ewsum over de betaling van een deel van de kosten der Synode.	Origineel.
66	1613. Nov./Dec.	Twee brieven gewisseld tusschen Drost en Gedeputeerden van Drenthe en den Raad van State, betreffende het onderhoud van wegen en dijken bij Coevorden en het genot van het tol- en weggeld aldaar.	Origineel en co
67	1614. Oct.	Brief van den drost Caspar van Ewsum om de overdracht van de aan Ds. Hermannus Rhenanus toegekende huisstede te doen plaats hebben.	Origineel.
68	1615. 2 April.	Rekwest aan den drost Caspar van Ewsum met apostille, over de bestraffing en de berechting van beleediging en mishandeling.	Origineel.
69	1615. Sept.	Stukken betreffende de bewering van die van Coevorden in het pro-	Origineelen copieën.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		ces tusschen Drenthe en Overijsel voor de Staten-Generaal aanhangig, dat Coevorden met de omstreken, een afzonderlijke heerlijkheid zoude zijn, tot geen van beide behoorende, waaronder eene missive aan de Staten-Generaal, houdende uiteenzetting van hun standpunt.	
70	1615. Dec.	Brief van de Gedeputeerde Staten van Drenthe, over zekere onbetamelijke uitdrukkingen te hunnen aanzien, met het oog op de verpachting der generale middelen te Coevorden, door Burgemeesters en Raad aldaar gebruikt.	Origineel.
71	1616. (?).	„Articulen die een ieder, die de burgerschap tot Coevorden gedenckt tewinnen, sall voorgehouden worden ende daerop de eedt van getrouwicheit afgenomen worden".	Origineel (?) en copieën.
72	1616. 18 Juni.	Besluit der Staten van Drenthe, om de verpachting der generale middelen over Coevorden te heffen, te Assen te doen plaats hebben tegen een vaste uitkeering aan „die van Coevorden", wegens de groote onkosten daaraan verbonden.	Origineel en copie.
73	1617. Jan./Febr.	Verordening (willekeur) omtrent het gebruik der gemeene weide in de marke van Coevorden door „Burgemeesteren ende Gesworene", onder goedkeuring van den Drost vastgesteld, met een daarbij behoorende instructie voor afgevaardigden aan den Drost.	Origineelen en copie.
74	1617. Maart.	Brief aan de Gedeputeerde Staten van Drenthe, waarbij Burgemeesters, Schepenen en Raad verklaren af te zien van het accoord van 1616, omtrent de verpachting der generale middelen.	Origineel.
75	1617. Juni/Dec.	Twee brieven, van en aan den stadhouder Willem Lodewijk, over de rooiing der straten door Jan van den Bosch, alias Suermondt.	Copie en origineel.

B. *Protocollen, betreffende handelingen van het stedelijk bestuur*, (*nos*. 76—111.)

N°.

76. „Protocol (n°. 3) der Stadt Coevorden " van burgermeesters, schepenen en raad, of van „burgemeesters en geswoorne gemeente", bevattende beschikkingen, besluiten (algemeene en bijzondere), beslissingen (jurisdictio contentiosa) bepaaldelijk betreffende burenrecht, en acten van vrijwillige rechtspraak (overdrachten van vast goed, testamenten, schenkingen, huwelijksvoorwaarden, borgstellingen, obligaties met pandstelling enz), 1618—1716; met register.

77. Protocol (n°. 4) bevattende hoofdzakelijk aanstellingen van ambtenaren, enkele beschikkingen, besluiten en beslissingen, 1638—1717; met register.

78. Protocol (n°. 5) bevattende beschikkingen, besluiten (algemeene en bijzondere), beslissingen, acten van vrijwillige rechtspraak (van af 1719 uitsluitend) benevens enkele copieën van brieven; 1676—1740; met register.

79. „Protocol (n°. 6) der stadt Coevorden" bevattende beschikkingen, besluiten, beslissingen en acten van vrijwillige rechtspraak, 1678—1719, en de copie eener missive van 1750; met register.

80. Protocol (n°. 7) bevattende resoluties, beslissingen, en copieën van brieven (benevens rekeningen van 1620—1641, zie later Afd. III), 1681—1735; met register.

81. Protocol (n°. 8) bevattende beschikkingen, besluiten, en beslissingen, ook in belastingzaken (van af 1735 bijna uitsluitend), benevens enkele opgaven b.v. van de pastorie-opkomsten, 1703—1763; met register.

82. „Stadtprotocol" (n°. 9) bevattende aanstellingen van ambtenaren, beschikkingen, besluiten, enkele opgaven als inventarissen der goederen van het gasthuis, copieën van brieven, benevens beslissingen (vonnissen) van af 1762, 1718—1770; met register.

83. Protocol (n°. 10) bevattende resoluties, aanstellingen van ambtenaren, beschikkingen en besluiten, Jan. 1770—Jan. 1779; met register.

84. Protocol (n°. 11). Dito dito als het vorige, Jan. 1779—4 Aug. 1787; met register.

85. „ Dagelijks protocol (n°. 12) van acten, resolutiën, enz.", bevattende hetzelfde als het vorige; 4 Aug. 1787—21 Febr. 1791; met register.

86. Protocol (n°. 13). Dito dito als het vorige (van af Juni 1795 de Municipaliteit van Coevorden); 21 Febr. 1791—21 Juni 1796; met register.

87. Protocol (n°. 14). Dito dito als het vorige; 24 Juni 1796—24 Oct. 1797; met register.

88. Protocol (n°. 15). Dito dito als het vorige, 24 Oct. 1797—27 Juli 1799; met register.

89. Protocol (n°. 16). Dito dito als het vorige; 30 Juli 1799—13 Dec. 1799; met register.

90. Protocol (n°. 17). Dito dito als het vorige; 17 Dec. 1799—12 Juli 1800; met register.

91. Protocol (n°. 18). Dito dito als het vorige; 15 Juli 1800—16 Dec. 1800; met register.

92. Protocol (n°. 19). Dito dito als het vorige; 23 Dec. 1800—15 Dec. 1801; met register.

93. Protocol (n°. 20). Dito dito als het vorige; 16 Dec. 1801—3 Mei 1803; met register.

94. Protocol (n°. 21). Dito dito als het vorige; benevens copieën van uitgaande brieven; 18 Mei 1803—10 Juli 1804; met register.

95. Protocol (n°. 22). Dito dito als het vorige; 17 Juli 1804—8 Oct. 1805; met register.

96. Protocol (n°. 23). Dito dito als het vorige; 10 Oct. 1805—17 Juni 1806; met register.

97. Protocol (n°. 24) Dito dito als het vorige; 24 Juni 1806—2 Febr. 1807; met register.

98. Protocol (n°. 25). Dito dito als het vorige 6 Febr. 1807—27 Oct. 1807; met register.

99. Protocol (n°. 26). Dito dito als het vorige; 29 Oct. 1807—15 Nov. 1808; met register.

100. Protocol (n°. 27). Dito dito als het vorige; 22 Nov. 1808—31 Aug. 1809; met register.

101. Protocol (n°. 28.) Dito dito als het vorige; 1 Sept. 1809—16 Juni 1810; met register.

102. Protocol (n°. 29.) Dito dito als het vorige; 19 Juni 1810—26 Maart 1811; met register.

103. Protocol (n°. 30) Dito dito als het vorige; 28 Maart 1811—1 Aug. 1811; met register.

104. Protocol (n°. 31.) Dito dito als het vorige (van den Maire): 1 Aug. 1811—30 April 1812; met register

105. Protocol (n°. 32.) Dito dito als het vorige; 1 Mei 1812—31 Dec. 1812; met register.

106. Protocol (n°. 33.) Dito dito als het vorige; 1 Jan. 1813—1 Nov. 1813; met register.

107. Protocol (n°. 34) bevattende het verhandelde bij de Commissie voor binnenlandsche correspondentie te Coevorden, 1799; benevens eenige geheime resoluties van 1804.

108. Protocol (n°. 35) bevattende copieën van uitgaande brieven; 1750-1753 en 1768—April 1797; met register

109. Protocol (n°. 36) bevattende hetzelfde als het vorige; 12 April 1797—Febr. 1801; met register.

110. Protocol (n°. 37) bevattende hetzelfde als het vorige; 10 Febr. 1801—22 Sept. 1803; met register.

111. Protocol (n°. 38) bevattende „Orders en appointementen" op rekwesten, uitgaande van en gericht aan het bestuur van Coevorden, en die rekwesten zelve; 1788—1794; met register.

C. *Losse uitgegane en ingekomen stukken*, 1618—1814, *n^os* 112—391.

1618—1649, *in portefeuille n°.* 2, (*n^os* 112—151.)

N°.	Tijdsbepaling.	
112.	1618. 28 Juni.	Bericht van den drost C. van Ewsum, dat op een gedaan verzoek eerstdaags zal worden beschikt.
113.	1620. 14 Sept.	Rekwest aan den Drost over inmenging door de Gedeputeerde Staten van Drenthe in de uitoefening der crimineele justitie te Coevorden, met beschikking en vonnis in die zaak.

N°.	Tijdsbepaling.	
114.	1621.	Verzoek aan den Drost om sauvegarde voor het vee der burgers van Coevorden aan den vijand te mogen vragen, met gunstige beschikking en copieën van aan andere plaatsen verleende sauvegardes, als bijlagen.
115.	1622.	Enkele stukken over de verpachting der generale middelen voor dat jaar, te Groningen te houden.
116.	1622.	Brief van den drost Caspar van Ewsum over de uitoefening der crimineele justitie te Coevorden.
117.	1620/24.	Stukken betreffende de ontzetting van Jan van den Bosch, (alias Suermondt) uit het burgerrecht, waaronder een' brief te zijnen gunste van Prins Maurits.
118.	1627. 28 Nov.	Rekwest der voerlieden te Coevorden aan den Drost om betaling van de door hen ten behoeve van het garnizoen aldaar gedane „wagenvrachten", met beschikking.
119.	1627/8.	Stukken betreffende de betaling van de kosten der inkwartiering van de compagnie ruiters van den ritmeester Bourmania te Coevorden in 1626.
120.	1628.	Stukken betreffende den bouw eener nieuwe kerk en de verkrijging der gelden daarvoor.
121.	1628.	Rekwest aan den stadhouder Ernst Casimir, over het weiden van de landen der burgers door de paarden van het garnizoen, met beschikking.
122.	1629.	Overeenkomst met Johannes Clopmeijer over de betaling eener som van f 50, als bijslag bij zijn tractement als predikant en „rector van de Latinische schoel".
123.	1629.	Stukken betreffende de invoering van het „hoofdgelt" te Coevorden.
124.	1630.	Stukken betreffende de betaling van de

N°.	Tijdsbepaling.	
		kosten der inkwartiering van twee compagnieën krijgsvolk te Coevorden in 1629.
125.	1630 (?)	Copie-rekwest aan de gecommitteerden van den Raad van State over den toestand der bestrating in Coevorden, vooral in de achterstraten.
126.	1630.	Stukken betreffende de toekenning aan het stadsbestuur van Coevorden van de opbrengst der generale middelen aldaar, tot bestrijding der kosten eener nieuwe kerk.
127.	1632.	Regeling voor het verrichten der „stadsdiensten'.
128.	1635.	Stukken betreffende het maken van twee verlaten te Coevorden en de betaling der kosten daarvan
129.	1637.	Overeenkomst met mr. Hendrik Hendriks van Schuttrop, tichelaar, over de exploitatie van een tichelwerk, welke echter niet is doorgegaan
130.	1637.	Besluit van de Staten-Generaal, waarbij aan het stadsbestuur van Coevorden wordt toegestaan een zekere belasting te heffen op het bier, tot bestrijding der kosten van de nieuwe kerk.
131.	1638.	Stukken betreffende de onzedelijke handelingen van Tobias Gerhardi, onderwijzer te Coevorden en diens afzetting.
132.	1638.	Rekwest aan Drost en Gedeputeerden om vrijdom van belasting voor de zoogenaamde boekweitveenen, met gunstige beschikking.
133.	1638.	Twee stukken betreffende onordelijkheden van het garnizoen.
134.	1639.	Rekwest aan den Drost van eenige burgers te Coevorden, over het maken der Rijnsche straat, met beschikking.
135.	1636/40	Stukken betreffende de verhouding van

N°.	Tijdsbepaling.	
		de stad en heerlijkheid Coevorden tot en hare vereeniging met de landschap Drenthe; voorts het bestuur in de stad zelf en de verhouding tot den schulte aldaar rakende, bepaaldelijk wat de rechtspraak aangaat.
136.	1640.	Rekwest aan de Staten van Drenthe, met verzoek om subsidie voor de verbetering van het onderwijs, o a. in het Latijn, met beschikking tot uitstel.
137.	1641.	Een brief van Gedeputeerde Staten van Drenthe, over het heffen van een „hoofdgelt". te Coevorden
138.	1641.	Missive van den Drost over de ongeoorloofde inmenging van den Schulte bij het ijken der maten en gewichten en het visschen van een burger in de stadsgracht.
139.	1641.	Stukken betreffende den bouw der nieuwe kerk, bepaaldelijk de uitschrijving van een' omslag over de burgerij tot vinding der kosten er van.
140.	1642.	Rekwest aan den Drost, om de venen tot de marke behoorende te scheiden, met apostille, waarbij deze zich de beslissing bij geschillen voorbehoudt.
141.	1643.	Verzoek van den Drost, om van het bestaande tichelwerk gebruik te mogen maken, met concept-antwoord van het stadsbestuur.
142.	1643.	Missive van den Raad van State over den slechten toestand der straten.
143.	1647.	Rekwest van Johan Ratering om continuatie in zijne betrekking als secretaris in plaats van Andreas Holstein, met beschikking, houdende verwijzing naar den Drost.
144.	1647.	Instructie voor de stadsschutters.
145.	1647.	Eenige „propositien", voorgedragen tot het aflossen der schulden, wegens den bouw der nieuwe kerk aangegaan.

N°.	Tijdsbepaling.	
146.	1642/8.	Stukken betreffende de heffing der grondschatting te Coevorden.
147.	1648.	Twee stukken betreffende de benoeming van een secretaris.
148.	1648.	Eenige stukken betreffende de beroeping van Ds. Fredericus à Staveren in plaats van Johannes Molanus.
149.	1648.	Een willekeur door de gezamenlijke eigenaars der „saatveenen" over de afwatering hunner landerijen vastgesteld en goedgekeurd door Burgemeesters, Schepenen en Raad der stad Coevorden.
150.	1648. 20 Oct.	Een opdracht aan Valerius Walrick dr. utr. juris, om bij de Staten-Generaal de betaling van f 300 ten behoeve der pastorie te bewerken.
151.	1649.	Eenige stukken betreffende de betaling van wagenvrachten, door die van Coevorden voorgeeshoten.

Losse ingekomen en uitgegane stukken, 1649—1681, *in portefeuille n°*. 3 (*n^os^* 152—206).

N°.	Tijdsbepaling.	
152.	1649/50.	Stukken betreffende de eindelijke, geheele scheiding der marke (van de Marsch enz.), en de maatregelen daardoor noodig geworden.
153.	1650.	Overeenkomst met den Schulte betreffende zijne verhouding tot het stadsbestuur.
154.	1650.	Een gesluit der Staten van Drenthe over de heffing der grondschatting te Coevorden.
155.	1650.	Stukken betreffende het peil van het water rondom Coevorden, in verband met de verdedigbaarheid der vesting.
156.	1651.	Stukken betreffende het drijven van burgerlijke nering door soldaten.

N°.	Tijdsbepaling.	
157.	1652.	Stukken betreffende de betaling van serviespenningen van de compagnieën der ritmeesters Burmania en Hagewolt, die in 1628 en 1630 te Coevorden hebben gelegen.
158.	1652.	Eenige stukken over het meten van eenige landerijen rond Coevorden door den landmeter Lyphart en zijne betaling.
159.	1651/4.	Stukken betreffende de vereeniging van de stad en heerlijkheid met de landschap Drenthe, voorts het bestuur in de stad zelf en de verhouding tot den schulte aldaar, bepaaldelijk wat de rechtspraak aangaat.
160.	1654.	Schrijven van Drost en Gedeputeerden van Drenthe over betaling van achterstallige grondschatting.
161.	1656.	Missive van den stadhouder Willem Frederik over de inkwartiering van krijgsvolk en het ophoogen en droogmaken van de landerijen rond Coevorden tot schade van de verdedigbaarheid dier vesting.
162.	1656.	Verklaring van J. Ratering, als plaatsvervangend schulte, over de grens tusschen Coevorden en de bezittingen van Jhr. Johan Godfried van Ense tot de Groote Scheer.
163.	1656.	Enkele stukken betreffende de vereffening der markeschulden.
164.	1658.	Inkwartieringslijsten, opgemaakt voor de betaling der serviesgelden.
165.	1659.	Missive van den Drost over de rechtspraak in zake van injurie, welke volgens dat schrijven aan den schulte, niet aan het stadsbestuur toekomt.
166.	1659.	Enkele stukken betreffende een bijzondere wijze van invordering en executie van nog onbetaalde markeschulden.
167.	1660.	Schrijven van Ridderschap en Eigenerfden aan den stadhouder Willem Frederik met

N°.	Tijdsbepaling.	
		antwoord, betreffende de benoeming van een nieuwen schulte te Coevorden.
168.	1660.	Twee brieven over de betaling van het drukloon voor het werk van dr. J. Picardt: „ Antiquiteiten, enz.”.
169.	1662.	Schrijven van Drost en Gedeputeerden van Drenthe over betaling van achterstallige grondschatting.
170.	1663.	Brief van de volmachten van Zuidenveld over de afstrooming van het water door de marke van Coevorden.
171.	1664.	Een besluit van den Drost tot verhooging van het geld, voor het winnen van het burgerrecht te betalen.
172.	1665.	Twee missives van den Raad van State over de aanwerving van troepen.
173.	1666.	Stukken betreffende de verpachting der generale middelen.
174.	1667/8.	Enkele stukken betreffende de betaling van serviesgelden voor de troepen, welke in 1666 en 1667 te Coevorden hebben gelegen.
175.	1668.	Twee verklaringen van burgerrecht, afgegeven door de „ Burgemeesters en Regeerders der Stadt Amsterdam ”, op perkament.
176.	1669.	Rekwest aan den Raad van State over betaling der serviesgelden voor de troepen, die in 1666 en 1667 te Coevorden hebben gelegen.
177.	1669.	Besluit van den drost Hendrik Munster Wilhelm van Bernsaw, volgens hetwelk de inwoners van het graafschap Bentheim op de marktdagen te Coevorden niet zullen mogen worden gearresteerd, noch in persoon, noch in goed.
178.	1669.	Verklaring van het stadsbestuur omtrent de waarde en de leenplichtigheid der bezittingen van Jhr. Johan Rutger van den Camp.

N°.	Tijdsbepaling.	
179.	1670.	Stukken betreffende de betaling aan eenige voerlieden van een zekere som voor wagenvrachten ten tijde van den inval van den Bisschop van Munster in 1666.
180.	1670.	Missive van den Drost tot aanbeveling van Johannes Mighorius als predikant.
181.	1671.	Monsterrol van de compagnie van kapitein Synck van Eminga.
182.	1672.	Lijst van inkwartiering van krijgsvolk en enkele stukken over de bevoegdheid van het landschapsbestuur om orders tot inkwartiering te Coevorden af te geven.
183.	1672.	Eenige stukken uit den tijd van de Bisschoppelijk-Munstersche overheersching (besluiten van het stadsbestuur tot het geven van vereeringen aan ambtenaren, orders door of namens den Bisschop aan het stadsbestuur) betreffende het gebruik van de Munstersche maten en de prijzen van eenige waren, benevens het leveren van verschillende materialen en goederen.
184.	1673.	Schrijven aan den Drost over de prijzen der levensmiddelen te Coevorden en den verkoop aan het garnizoen.
185.	1673.	Rekwest aan den drost Carel van Rabenhaupt, met beschikking, over de heffing van een accijns op het bier.
186.	1673.	Een dergelijk over het weiden der groenlanden om Coevorden door paarden van het krijgsvolk.
187.	1673.	Nog een rekwest over de inkwartiering der troepen.
188.	1674.	Stukken betreffende de betaling van grondschatting enz. gezamenlijk met de landschap Drenthe.
189.	1674.	Schrijven van den drost C. van Rabenhaupt over de verzending van voor hem bestemde brieven.

N°.	Tijdsbepaling.	
190.	1675.	Instructie voor de „geswooren bierdragers".
191.	1675.	Stukken betreffende de betaling der serviesgelden voor de troepen, die in 1666 en 1667 te Coevorden hebben gelegen.
192.	1675.	Oproeping van de schuldeischers der stad om hunne schulden op te geven.
193.	1675.	Instructie voor den burgemeester M. van der Thynen als ontvanger der serviesgelden.
194.	1675.	Besluit van Burgemeesters en „gesworen gemeente" over de invordering der grondschatting.
195.	1676.	Rekwest van Burgemeesters en Raad aan den drost Wilh. van Bernsaw, heer van Ruinen, om in hunne bevoegdheid tot het opleggen van boete wegens injurie tegen het stadsbestuur en het executeeren daarvan te worden gehandhaafd.
196.	1676.	„Kort verhael van 't gepasseerde" in 1668 bij het halen van de Bentheimer steen, voor de kaak te Coevorden gebruikt.
197.	1677.	Lijst van inkwartiering van krijgsvolk, met rekwest aan Zijne Hoogheid den Prins van Oranje om eenige vergoeding daarvoor.
198.	1677.	Verklaring van den drost Hendrik Munster Wilhelm van Bernsaw over de aanmatiging van den luitenant-generaal H. van Delwich, in zijne aanspraken op het „casteleinschap" van Coevorden, houdende alleen de erkenning van diens gezag in zaken, „de militie" rakende.
199.	1678 9.	Eenige stukken betrekkelijk dezelfde zaak, o. a. een besluit der Staten-Generaal over de uitzetting der weduwe van den commandant van Eijbergen uit het landschapshuis.
200.	1678.	Oproeping van de schuldeischers der stad, om hunne schulden op te geven.
201.	1680.	Stukken betreffende de afrekening met

N°.	Tijdsbepaling.	
		Ds. Fredericus à Staveren over de betaling van zijn achterstallig tractement.
202.	1680.	Stukken betreffende de invoering van nieuwe accijnsen, o. a. op de tabak.
203.	1679 en 1680.	Stukken betreffende de betaling der serviesgelden voor troepen, die te Coevorden hebben gelegen.
204.	1680.	Rekwest met beschikking aan de gecommitteerden van den Raad van State van de schoenmakers te Coevorden over de plaatsing hunner kuipen.
205.	1680.	Missive van den Drost over het gepretendeerde recht van jacht in Drenthe van de burgers, die soltsteden hebben, en over de uitoefening daarvan door den burgemeester van Brakel.
206.	1680.	Stukken betreffende een geschil tusschen Burgemeesters en Raad en de gecommitteerden der breede gemeente over hunne medewerking bij de regeling der stadsfinantiën.

Losse stukken 1681—1703, *in portefeuille n°.* 4. (n°s 207—265).

N°.	Tijdsbepaling.	
207.	1681.	Missive van den commandant O. van Lindenroth aan den luitenant-generaal Delwich, over den prijs der levensbehoeften en de maten te Coevorden, met beschikking van den laatste tot verzending aan het stadsbestuur.
208.	1681.	Besluit tot reparatie van de brug over het Schoonebeeker diep.
209.	1681.	Verlof door den luitenant-generaal van Delwich verleend aan een militair om te Coevorden een nering uit te oefenen.
210.	1681.	Besluit over de heffing van den nieuw ingevoerden accijns van wijnen, brandewijnen, gedistilleerde wateren, enz.

N°.	Tijdsbepaling.	
211.	1681.	Brief van den luitenant-generaal H. van Delwich, begeleidende de vier vaandels voor de vier compagnieën der gewapende burgerij en betreffende de organisatie daarvan.
212.	1681.	Instructie voor den „stads roy- en ikemeester"
213.	1681.	Machtiging van den luitenant-generaal van Delwich tot heffing eener belasting op het bedrijf en van een „halve paay" grondschatting, tot betaling der stadsschulden.
214.	1081.	Stukken betreffende de betaling van achterstallige serviespenningen voor de troepen, die te Coevorden hebben gelegen.
215.	1681/2.	Stukken betreffende de vraag, of Coevorden een afzonderlijke heerlijkheid is, en betreffende de vereeniging met de landschap Drenthe, in verband met het geschil tusschen den luitenant-generaal Delwich en de Staten van Drenthe over het „casteleinschap" van Coevorden.
216.	1683.	Enkele stukken betreffende de medewerking van de gecommitteerden der breede gemeente bij de regeling der stadsfinanties.
217.	1683.	Enkele stukken betreffende de verhouding der stad en heerlijkheid Coevorden tot de landschap Drenthe, bepaaldelijk wat aangaat de belastingen.
218.	1683.	Enkele stukken betreffende het jachtrecht van de ingezetenen van Coevorden.
219.	1683.	Enkele stukken betreffende het betalen van tol op den Gasterschen dijk door de ingezetenen van Coevorden.
220.	1683.	Letteren requisitoriaal van Schout en Schepenen te Amsterdam betreffende de executie van een vonnis.
221.	1683.	Afrekening met den schulte van Dalen J. Bottichius, ten aanzien van zijn salaris,

N°.	Tijdsbepaling.	
		als vervanger van den schulte Camerling, bij diens processen met het stadsbestuur.
222.	1683.	Aanstelling van den advocaat Kiers om de belangen der stad Coevorden bij de regeeringscolleges te Assen waar te nemen.
223.	1683.	Instructie voor de „gesworen wijn- en bierdragers".
224.	1682/4.	Stukken betreffende de verrekening van achterstallige serviesgelden voor troepen, die te Coevorden hebben gelegen.
225.	1684	Een rekwest aan de Gedeputeerden van Drenthe van de meijers van landschapsplaatsen om Coevorden gelegen, over de betaling der ten behoeve der stad geheven grondschatting.
226.	1684.	Rekwest aan de Staten van Drenthe tot het aanwijzen van een middel om tot betaling der stadsschulden te geraken, met beschikking van de gecommitteerden tot de Coevorder zaken.
227.	1684.	Lijst met inschrijvingen, om aan het garnizoen, dat bij den brand bijzondere hulp had verleend, bier te schenken en brandbluschmiddelen aan te schaffen.
228.	1684.	Rekwest aan Gecommitteerden van den Raad van State betreffende het waterpeil rondom Coevorden, bijzonder met het oog op de verdedigbaarheid der stad.
229.	1685.	Enkele stukken betreffende te verhouding der stad en heerlijkheid Coevorden tot de landschap Drenthe.
230.	1685.	Publicatie over de betaling van de rechten op ingevoerde goederen.
231.	1685.	Enkele stukken betreffende verschillende middelen en wijzen om de stadsschulden te betalen, o. a. door het invoeren van nieuwe accijnsen.

N°.	Tijdsbepaling.	
232.	1685.	Rekwest aan den Drost, met beschikking, over de wijze van procedeeren tegen de stad.
233.	1685.	Rekwest aan den Drost, met beschikking, over de in de stad in omloop zijnde vreemde duiten.
234.	1685.	Een verzoekschrift aan den Drost van de burgerij van Coevorden, om het schultambt met het stadsbestuur te vereenigen.
235.	1686.	Enkele stukken over eene betere regeling der belastingen, bepaaldelijk met het oog op de afbetaling der stadsschulden.
236.	1686.	Machtiging van den Drost, om passagegelden te heffen als retorsie-maatregel tegen elders geheven dergelijke belasting.
237.	1687.	Besluit van den Drost tot juistere heffing van den accijns op tabak.
238.	1687.	Rekwest aan den Drost, met beschikking, van een' voerman te Esscherbrugge, om te Coevorden vrij zijn handwerk te mogen uitoefenen.
239.	1687.	Brief van den Drost, rakende den waterafloop in de straten.
240.	1688.	Laatste bevestiging door den Drost van de regeling der emolumenten van den secretaris der stad, in 1671 vastgesteld.
241.	1688.	Besluiten, naar aanleiding van voorstellen van den commandant Linderoth, over het betrekken der wacht en het helpen bij het ijzen der grachten enz. door de burgerij.
242.	1689.	Stukken betreffende baldadigheden door het garnizoen tegen de burgerij bedreven.
243.	1690. 16 Aug.	Aanstelling van .... Brouwer tot agent der stad Coevorden te 's Gravenhage.
244.	1691.	Stukken betreffende het afgraven der landerijen om Coevorden ten behoeve der vestingwerken en de vergoeding van de schade daardoor geleden.

Nº.	Tijdsbepaling.	
245.	1691/2.	Enkele stukken betreffende de heffing van het heerdstedegeld en het opmaken der daarvoor noodige registers.
246.	1692.	Enkele stukken betreffende de aanstelling van een stadsontvanger.
247.	1692.	Besluit om wederom de stadsmiddelen te verpachten.
248.	1693.	Losse verbalen van de handelingen van het stadsbestuur in dit jaar.
249.	1694.	Oproeping en andere stukken in zake eener elders opengevallen erfenis.
250.	1694.	Enkele stukken betreffende de heffing eener „goedschatting" en het opmaken der daarvoor benoodigde registers.
251.	1694.	Enkele stukken betreffende het afgraven en „slichten" der landerijen om Coevorden, ten behoeve der vestingwerken.
252.	1694.	Missive van „Burgemeesters en Regeerders" der stad Haarlem, om inlichtingen over een aldaar gevangen genomen vrouwpersoon.
253.	1694/5.	Stukken betreffende de heffing van het heerdstedegeld en een rekwest aan Drost en Gedeputeerden om remis, met beschikking.
254.	1695.	Een besluit tot wegneming der gebreken in de vaststelling der goedschatting.
255.	1696.	Een besluit betreffende de heffing der onderscheidene accijnsen.
256.	1696/7.	Enkele stukken betreffende de aflossing der stadsschulden en de daartoe aan te wenden middelen.
257.	1697.	Voorwaarden, waarop de jood Levi Franco in de stad mag wonen.
258.	1697.	Besluit, waarbij het afbreken, verkoopen of verpanden van huizen, zonder toestemming van het stadsbestuur, met straf wordt bedreigd.

N°.	Tijdsbepaling.	
259.	1699.	Enkele stukken betreffende de benoeming van een stadsontvanger.
260.	1699.	Missive van den Drost, houdende dat aan het opdragen van het schultambt aan den magistraat geen denken is.
261.	1699.	Een rekwest aan de Gedeputeerden van Drenthe van de meiers van landschapsplaatplaatsen, om Coevorden gelegen, over de betaling van ten behoeve der stad geheven belastingen.
261*a*.	1699.	Een besluit over het verschijnen ter verschijnen ter vergadering door burgemeesters en „geswooren gemeente".
262.	1699.	Publicatie over het laten weiden van vee op de nieuw gemaakte vestingwerken.
263.	1699.	Verklaring over de wenschelijkheid der beroeping van Petrus à Staveren tot predikant.
264.	1700.	Enkele stukken over de heffing van de „goedschattinge" en het heerdstedengeld.
265.	1702.	Extract-besluiten der Staten-Generaal tot kennisgeving aan de besturen der grensplaatsen, dat de vijandelijkheden in het land van Keulen zijn begonnen en mitsdien de oorlog ophanden is.

266—299. Losse ingekomen en uitgegane stukken uit de jaren 1703—1745, in portefeuille n°. 5, (geene uit de jaren 1708, 1719, 1720, 1722, 1724, 1725, 1728, 1729.)

300—331. Dito dito als de vorige; 1745—1781; in portefeuille n°. 6; (geene uit de jaren 1751, 1760, 1762, 1777.)

332—346. Dito dito als de vorige; 1781—Febr. 1795, in portefeuille n°. 7.

347. Dito dito als de vorige; Febr. 1795 - 1796; in portefeuille n°. 8.

348 en 349. Dito dito als de vorige; 1796 en 1797; in portefeuille n°. 9.

350. Dito dito als de vorige; 1798; in portefeuille n°. 10.

N°.

351 en 352. Dito dito als de vorige ; 1 Jan. 1779—16 Dec. 1800 in portefeuille n°. 11.

353. Ingekomen stukken, (gebonden in lederen band); 16 Dec. 1800—15 Juli 1803; met register; in portefeuille n°. 12.

354. Dito dito als de vorige; 20 Juli 1803—20 Maart 1805; met register; in portefeuille n°. 13.

355. Dito dito als de vorige; 28 Maart 1805—30 Oct. 1806; met register; in portefeuille n°. 14.

356. Dito dito als de vorige; 29 April 1806—24 Juni 1807; met register; in portefeuille n°. 15.

357. Dito dito als de vorige; 29 Juni 1807—31 Dec. 1807; met register; in portefeuille n°. 16.

358. Dito dito als de vorige; 21 Jan. 1808—29 Juli 1808; met register; in portefeuille n°. 17.

359. Dito dito als de vorige; 30 Juli 1808—29 Dec. 1808; met register; in portefeuille n°. 18.

360. Dito dito als de vorige; 3 Jan. 1809—6 Mei 1809; met register; in portefeuille n°. 19.

361. Dito dito als de vorige; 11 Mei 1809—9 Sept. 1809; met register; in portefeuille n°. 20.

362. Dito dito als de vorige; 14 Sept. 1809—23 Dec. 1809; met register; in portefeuille n°. 21.

363. Dito dito als de vorige; 27 Dec. 1809—20 Juni 1810; met register; in portefeuille n°. 22.

364. Dito dito als de vorige; 29 Maart 1810—31 Dec. 1810; met register; in portefeuille n°. 23.

365. Dito dito als de vorige; 1 Dec. 1810—7 Febr. 1811; met register; in portefeuille n . 24.

366. Dito dito als de vorige; 18 Febr. 1811—31 Mei 1811; met register; in portefeuille n°. 25.

367. Dito dito als de vorige; 5 Juni 1811—26 Aug. 1811; met register; in portefeulle n°. 26.

368. Dito dito als de vorige; 26 Aug. 1811—28 Nov. 1811; met register; in portefeuille n° 27.

N°.

369. Dito dito als de vorige; 19 Nov. 1811—28 Jan. 1812; met register; in portefeuille n°. 28.

370. Dito dito als de vorige; 28 Jan 1812—27 April 1812; met register; in portefeuille n°. 29.

371. Dito dito als de vorige; 1 Mei 1812—18 Juli 1812; met register; in portefeuille n°. 30.

372. Dito dito als de vorige; 21 Juli 1812—30 Oct. 1812; met register; in portefeuille n°. 31.

373. Dito dito als de vorige; 1 Nov. 1812—27 Jan. 1813; met register; in portefeuille n°. 32.

374. Dito dito als de vorige; 1 Febr. 1813—31 Mei 1813; met register; in portefeuille n°. 33.

375. Dito dito als de vorige; 1 Juni 1813—31 Aug. 1813; met register; in portefeuille n°. 34.

376. Dito dito als de vorige; 1 Sept. 1813—31 Dec. 1813; met register; in portefeuille n°. 35.

377—386 Losse ingekomen stukken, (voor zoover niet gebonden in de portefeuilles nos 12—35), voorts uitgegane, als publicaties enz., concept missives; 1802—Aug. 1811; in portefeuille n°. 36.

387, 388 en 389. Dito dito als de vorige; benevens kladnotulen van het verhandelde bij den Maire; Aug. 1811—31 Oct. 1813; in portefeuille n°. 37.

390 en 391. Losse ingekomen en uitgegane stukken, naar aanleiding van en gedurende het beleg van Coevorden, benevens aanteekeningen van gedane leveranties gedurende dien tijd 10 Oct. 1813—Mei 1814; in portefeuille n°. 38.

D. *Bepaalde onderwerpen van algemeen bestuur nos.* 392—439.

392. Burgerboek, beginnende met een lijst „dusse nabescreven sijnnen ghewest ende een deel sijnnen noch borgheren bynnen Covoerde" van kort na 1592, en voorts bevattende inschrijvingen van burgers 1608—1685 (grootendeels perkament), protocol n°. 1, lang octavo.

393. Burgerboek van 1685—1809 (perkament); protocol n°. 2, lang octavo.

N°.

394. „Register van stembevoegde burgers in de stad en gemeente van Coevorden", 1798–1803; protocol n°. 39.

Portefeuille n°. 39 bevattende:

395. Twee losse lijsten van van stemgerechtigde burgers, 1799 en 1805.

396. Twee declaratoiren betreffende de rechten van den mensch en burger, 1795; beide met onderteekeningen.

397. Een gebonden register met de onderteekeningen der verklaring, volgens de staatsregeling van 1798.

398. Stukken en aanteekeningen betreffende de grondvergaderingen; 1798—1800.

„Protocol van kinderdoopen" (n°. 89), lang folio, bevattende:

399. Register van gedoopte kinderen, 1656—1675, met eenige aanteekeningen dateerende uit de jaren 1630–1656; en

400. Register van huwelijken, 1656—1673.

Protocol (n°. 90), bevattende:

401. „Nieuw Kerckenboeck der stadt Covorden, waerin opgeteekent zijn verscheydene acten, resolutieën en memorieën van den kerkeraad" aldaar, 1660—1672.

402. Register van gedoopten van 1675—1731.

403. Register van huwelijken van 1680—1731.

„Doop- en trouwboek" (protocol n°. 91), bevattende:

404. Register van gedoopten van 1731—1811.

405. Register van huwelijken, 1731—1811.

Protocol (n°. 92), bevattende:

406. „Aanteekeningen der gestorvenen van de stadt en heerlijkheid Covorden" van 1792—1811.

407. „Liber baptismalis Ecclesiae Parochialis Cowardiensis," bevattende de registers der Roomsch Catholieke gemeente van gedoopten, van huwelijken en van overledenen, benevens eenige aanteekeningen over het getal leden daarvan, de kerkvoogden enz., 1787—1811 (Protocol n°. 93).

N°.

408. Register van den burgerlijken stand, waarin de acten van huwelijk en van overlijden over 1811; en

409. Register der huwelijksafkondigingen over 1811 met bijlagen: *in portefeuille n°*. 40.

410. Stukken betreffende de gewapende burgermacht, 1807—1812;

411. Stukken betreffende de werving van vrijwilligers voor de koninklijke armee, 1809;

412. Stukken en enkele rekeningen, betreffende de conscriptie, 1810—1814; en

413. Stukken betreffende de nationale garde, 1813; *in portefeuille n°*. 50.

414. Een verzameling van staten van aan de Engelsche en Fransche troepen geleverde zaken en voor hen verrichte werkzaamheden van Februari tot Juli 1795;

415. Stukken behoorende bij en in verband staande met de staten, hiervoren (n°. 414) genoemd;

416. Lijsten van inkwartiering met bijbehoorende stukken over enkele maanden in de jaren 1795, 1796 en 1797; en

417. Stukken betrekkelijk de verrekening der kosten van inkwartiering, kazerneering en transporten van troepen en ammunitie, 1804—1814; *in portefeuille n°*. 51.

418. Protocol n°. 41, bevattende aanteekeningen, copieën van brieven en rekeningen betreffende de verrekening der kosten van inkwartiering, kazerneering en transport van troepen; 1809—1828.

419. Stukken betreffende den schouw over de vredingen, diepen en weteringen in de heerlijkheid en over de stegen, wegen en waterleidingen, mitsgaders over de brandbluschgereedschappen en schoorsteenen in de stad Coevorden, 1699—1811; *in portefeuille n°*. 52.

420. Stukken betreffende de bank van leening, 1685—1814; en

421. Conditiën en verbalen van verkoopingen der verstane panden in de bank van leening, 1773—1811; *in portefeuille n°*. 53.

422. Stukken betreffende het voerliedengilde, 1721—1794;

N°.

423. Stukken betreffende den postwagendienst op Zwolle, 1788—1790 en 1796;

424. Stukken betreffende den postwagendienst op Groningen, 1789—1794;

425. Stukken betreffende den postwagendienst op Nordhorn, 1793; en

426. Stukken betreffende het postkantoor te Coevorden, 1791/94; *in portefeuille n°. 54*;

427. Lijsten, rekeningen en quitancies betreffende de schoolgelden, 1806—1813;

428. Lijsten der volkstelling over de jaren 1809, 1811 en 1812;

429. Lijsten van paarden en andere beesten te Coevorden 1811 en 1814;

430. Verklaringen en andere stukken betreffende de uitbetaling van pensioenen over de jaren 1809, 1811 en 1813;

431. Stukken en rekeningen betreffende het logies der gendarmerie, 1811—1814;

432. Lijsten van gevangenen te Coevorden, 1812 en 1813;

433. Verklaringen van verhuizing voor den Maire afgelegd; 1812 en 1813;

434. Aanteekening der vertoonde roofvogels, 1812;

435. Lijst van broodzettingen, 1639—1657;

436. Stukken en berekeningen betreffende de broodzetting, o. a. van 1776; en

436a. Aanteekeningen betreffende de graanprijzen op de markt te Coevorden in Juni, Juli en Augustus 1812, ingevolge Keizerlijk Decreet van 8 Mei 1812;
in portefeuille n°. 55.

437. Protocol (n°. 42), bevattende de broodzettingen van 1658—1740 (lang octavo).

438. Protocol (n°. 43), bevattende de broodzettingen van 1740—1798 (lang octavo).

439. Protocol (n°. 44), bevattende de broodzettingen van 1798—1845 (lang octavo).

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		van Coevorden, en een „informacie und underrichtinge" door de „Schepen unde gemene borgeren van Covorden" omtrent deze zaak overgegeven.	
	c. 1560. 29 Oct.	Gerechtsbrief, afgegeven door Claes Bernyers „ghesworen schult" te Coevorden, bevattende een verhoor van getuigen over de grenzen der genoemde marken.	Origineel, met opgedrukt zegel in ruit.
	f. 1586. 22 Aug.	Overeenkomst tusschen eenige gevolmachtigden van de buren van Dalen en de Burgemeesters namens die van Coevorden, omtrent de scheiding van eenige „toslagen" uit hunne gezamenlijke marke, met belofte tot vrijwaring van die verkochte stukken land, door de genoemden onderteekend.	Origineel, perkament.
141	1548.	Stukken betreffende het grensscheidingsgeschil tusschen de heerlijkheid Coevorden en het graafschap Bentheim naar aanleiding van het graven eener sloot door de Coevorders op het gebied der buren van Laarwolt, waarbij o.a. een getuigenverhoor voor den Schulte met de uitspraak der gecommitteerden van den keizer Karel V en den Graaf van Bentheim in dezen.	Origineelen en copieën. Cf. Magnin III, 1, p. 188.
142	1548 4 Juli.	Brief van het recht, gehouden te Schoonebeek, door Johan van Langen, „ gesworen pander tot Covorden ende slandes van Drente" en tevens „ sculte in desser sake", over het geschil met Roeloff ten Vleechuis over den eigendom van „ Staals broek, mate en holt ".	Origineel, met klad.
143	1556.	Stukken betreffende het geschil met hen, die geene soltsteden bewonen, over hunne gerechtigheid in de marke, zijnde vertoogen aan den drost Reinolt van Bourmania door beide partijen.	Copieën, concepten. (?)

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en n aanduiding, en
444	± 1560.	Stukken betreffende een grensgeschil met Salland naar aanleiding van een twist over het plaggen maaien door de burgers van Coevorden in de marke van Holthone, met de weduwe van Johan van Steenwijk, zijnde brieven aan den drost Engelbert van Ensse	Origineelen concepten.
445	1568.	Stukken betreffende een geschil met Albert Peters Oskamp over diens recht van gebruik en bezit van land in de marke van Coevorden, zijnde een brief van dezen aan het bestuur van Coevorden en verzoekschriften van partijen aan den stadhouder, den Graaf van Megen.	Origineel en pieën.
446	1573/4.	Stukken betreffende een geschil met Ambrosius van Utrecht over het arresteeren van een wagen met vier paarden, hem toebehoorende, bij den doortocht door Coevorden van het volk van graaf Joest van Schouwenborgh in 1572, zijnde eenige brieven van en aan het bestuur van Coevorden.	Origineelen.
447	1575/7.	Stukken betreffende een grensgeschil met Statius van Assewijn, Johan van Steenwijk, Johan van Laer, Harmen van den Camp en Egbert Alberda over het verkoopen van een stuk land uit de marke door het bestuur van Coevorden tot betaling der zware lasten wegens den doormarsch van krijgsvolk enz., rustende op stad en burgerij, zonder hunne medewerking, (zijnde de acte van verkoop, de quitancie voor den koopprijs, een brief betreffende de toestemming van den Drost, van den rentmeester F. Fritema en voorts brieven van en aan den drost Jarych van Botnia en den stadhouder den Graaf van Megen), be-	Origineelen en pieën.

N⁰.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		nevens, als gevolg van dien, betreffende een geding voor den rechter van Hardenberg over het schutten van vee uit het verkochte land tusschen den kooper Herman van der Lippe en Jonker Statius van Assewijn, zijnde verschillende processtukken, waaronder het vonnis.	
448	1576/7.	Stukken betreffende geschillen met een burger over de betaling eener door Burgemeesters, Schepenen, en gezworen gemeente gemaakte uitzetting en de invordering daarvan (zijnde een brief aan den drost Jarich van Botnia); met Hermen van den Camp over dezelfde zaak (zijnde twee brieven aan den stadhouder Georg van Lalaing, graaf van Rennenberg); en met den Drost over de vraag, of de herder daaraan is onderworpen en over diens gebruik der gemeene weide (zijnde een brief aan den Drost).	Copieën, concepten.
449	Zonder datum.	Stukken betreffende het geschil met eenige burgers (?) over het trekken van een stuk gemeentegrond bij een door hen gebouwd huis, zijnde twee processtukken; een conclussie en een dupliek.	Copieën, concepten (?).
450	Zonder datum.	Een stuk betreffende het geschil met twee burgers over den eigendom van een stuk land „het Coppel velt" genaamd, zijnde het antwoord op den eisch van „dye ghemene Borgemeesteren ende geswoeren meente".	Concept (?).
451	1604. 20 Mei.	Een concept-brief aan de Gedeputeerden van Drenthe, naar aanleiding van een geschil met de „pachtenaars" (der belastingen).	
452	1612—1616.	Stukken betreffende de scheiding van het Coevorder Broek en	Met n⁰. 452 begint de beschrijving der geschillen, zoals in de inleiding nader is aangegeven.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en n aanduiding, er
		de Heege (1612), en de geschillen dientengevolge met „de ongewaarden", hen, die niet in de marke gerechtigd zijn en met de „arfgenamen der Waterhuisen", die beweren tot meer gerechtigd te zijn dan de burgers, welke „soltsteden" bezitten.	
453	1616/7.	Stukken betreffende het geschil met Johan van den Camp over diens „gravinge in 't Vlier", naast de venen van Coevorden, waardoor „de Heerenwech" onbegaanbaar wordt gemaakt en over de afleiding van „de olde Vechte" uit hare vroegere bedding	
454	1617.	Stukken betreffende het geschil met den rentmeester der domeinen, Reinolt de Vos van Steenwijk, over het recht van de landschapserven te Coevorden in de marke, naar aanleiding van de willekeur van Febr. 1617.	
455	1617.	Stukken betreffende het geschil met jonker Johan van den Camp c. s. over de toepassing en de uitvoering van de willekeur van Febr. 1617.	
456	1617/24.	Stukken betreffende het geschil met Anna van Wachtendonk, vrouwe tot Gramsbergen en consorten, zijnde de gezamelijke eigenaren der Waterhuizen, — waaronder voornamelijk Johan van den Camp — over hunne gerechtigheid in de marke van Coevorden, naar aanleiding van de scheiding van „het Broek" en de „Heege" en den verkoop van perceelen daaruit; bij schikking in 1624 geeindigd.	
457	1617/9.	Stukken betreffende het geschil met Jurjen Wesseling en Jan van den Bosch (alias Suermondt), als	

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		gemachtigden van de ongewaarden over hun recht in de marke van Coevorden, naar aanleiding van de toepassing en de uitvoering der willekeur van Febr. 1617; met sententie van den drost Caspar van Ewsum van 1618; en beroep op de Staten-Generaal in 1619.	
458	1618/23.	Stukken betreffende het geschil met Engelbert Engelberts en consorten, over het laten staan hunner kramen te Dalen, ten tijde der Coevordsche vrije jaarmarkt met sententie van den drost Caspar van Ewsum in 1623.	
459	1619.	Stukken betreffende het arresteeren van eenige burgers van Coevorden door den Drost van Salland, naar aanleiding van een grensgeschil met Engelbert van Ensse van de Groote Scheer.	
460	1634.	Een stuk betreffende een arrestprocedure op huurpenningen, wegens een aan de stad Coevorden verschuldigde geldsom, met weigering van den magistraat van Kampen om de procedure te laten doorgaan.	
461	1635.	Stukken betreffende de voorgenomen scheiding der marke van Coevorden met name van „de Marsch", en het verzet van de eigenaren der Waterhuizen, en van hen, die niet in den marke gerechtigd zijn, „de ongewaarden", daartegen.	
462	1637/40.	Stukken betreffende de geschillen naar aanleiding van den verkoop van een stuk land „de Coppel" genaamd, en van de betaling der kooppenningen, o. a. met de eigenaren der Waterhuizen.	

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en na aanduiding, en
463	1642.	Een rekwest aan den drost, Roelof van Echten, met beschikking, betreffende het geschil met de weduwe van Jan Janssen, in leven proviandmeester te Coevorden, over een door haar ingediende rekening wegens gemaakte verteering.	
464	1642/5.	Stukken betreffende het geschil met Wicher Annes, proviandmeester te Coevorden, over hem toegebrachte schade, door het vernielen zijner turf.	
465	1645.	Een stuk betreffende het geschil met jonker Jan Sixtus van den Camp, over het bouwen van een schuur door zijn' meier op markegrond.	
466	1645.	Stukken betreffende het geschil met denzelfde over zijne verplichting tot het helpen maken en onderhouden van een dijk, en over de teruggave van een paard van zijn' meier, gepand wegens het niet voldoen aan die verplichting.	
467	1644 en 1647/9.	Stukken betreffende het geschil met de eigenaren der Waterhuizen, naar aanleiding van de voorgenomen scheiding der marke (met name van de Marsch, enz.) over hunne gerechtigheid daarin; geëindigd bij overeenkomst van 20 Oct. 1649; hierbij nog een schikking over de kosten der procedure van 9 Mei 1657.	

Dito dito als de vorige, 1615—1653, *in portefeuille n°.* 42, *n^os^.* 468—473.

N°.	Tijdsbepaling.	
		Stukken betreffende geschillen over de grenzen der marken van Dalen en Coevorden;
468.	1615.	naar aanleiding van het wegnemen eener „vredinge", door die van Dalen;
469.	1616.	naar aanleiding van het graven van turf „op de Ossehaar" door de soldaten van het garnizoen te Coevorden.
470.	1631.	Rekwest aan den drost Caspar van Ewsum met beschikking, over den eisch van die van Dalen, om mede te genieten de voordeelen van het weiden der paarden van het garnizoen te Coevorden in de gemeene weide.
471.	1635/49.	Stukken betreffende de procedure tot het vaststellen der markescheiding tusschen Dalen en Coevorden, eindelijk geregeld bij vonnis van 21 Mei 1649 (Losse Charters n°. 26), door den drost Rutger van den Boetselaer.
472.	1649/53.	Nog eenige stukken betreffende de betaling der kosten van bedoeld proces.

Dito dito als de vorige, 1649—1704, *in portefeuille n°.* 43, *n^os^.* 473—510.

N°.	Tijdsbepaling.	
473.	1644/50.	Stukken betreffende onderscheidene geschillen met hen, die geene „solstede" bezitten, over hunne gerechtigheid in de marke naar aanleiding der voorgenomen scheiding.
474.	1652.	Stukken betreffende het geschil met de jonkers van den Camp toe den Clooster en van Ensse toe der Grooter Scheer over hunne verplichtig tot hulp bij het onderhoud van wegen en dijken in de heerlijkheid Coevorden.
475.	1652/4.	Stukken betreffende het geschil met de voer-

N°.	Tijdsbepaling.	
		lieden over hunne verplichting tot het praesteeren van diensten met paard en wagen bij het onderhoud der „wegen en stegen" te Coevorden.
476.	1661/2.	Stukken betreffende het geschil met de bakkers over de broodzetting.
477.	1662/7.	Stukken betreffende het geschil met de weduwe Hagewolt, naar aanleiding van hare aanspraken op het hebben van een kerkestoel en de daarmede in verband staande onrechtmatige handelingen van haren zoon.
478.	1667.	Een rekwest aan den Drost door de gezworen gemeente ingediend, met beschikking, in zake hun geschil met de Burgemeesters over hunne bevoegdheid om in het stadsbestuur te worden gekend, als bijv. bij het aanstellen van ambtenaren, het financiëel beheer, enz.
479.	1669.	Stukken behoorende tot een arrest-proces te Nordhorn tegen Henricus Bentheim over de betaling van 500 gl. en rente.
480.	1669/72.	Stukken behoorende tot eenige procedures om tot eindelijke vereffening der markeschulden de bij omslag over de „solsteden" vastgestelde bedragen te verkrijgen.
481.	1673/5.	Stukken betreffende een geschil met Johan Cock, meester timmerman, over de betaling van door hem geleverde doodkisten voor de bij de herovering van Coevorden gevallen soldaten.
482.	1675.	Stukken betreffende een geschil met dr. Engeling over diens afzetting als secretaris.
483.	1675/6.	Stukken betreffende een geschil met den schulte R. Camerlingh, over de vraag, of hij niet, als partijdig zijnde, in een proces door het bestuur der stad Coevorden gevoerd, moet worden vervangen door een' anderen schulte.

N°.	Tijdsbepaling.	
484.	1675/7.	Stukken betreffende een geschil met denzelfde over de bevoegdheid van burgemeesters en raad tot het afkondigen der vrije jaarmarkt en het oprichten van het „cruys" als teeken daarvan.
485.	1680.	Stukken betreffende een geschil met denzelfde over de bevoegdheid van burgemeesters en „gesworen gemeente" tot het verlijden van acten van vrijwillige rechtspraak.
486.	1682.	Stukken betreffende een geschil met eenige voerlieden, over door hen verbeurde breuke wegens het weigeren van dienstpraestatie bij het onderhoud van een dijk.
487.	1683.	Stukken betreffende het geschil met Jan van Brakel, oud-burgemeester, over nietverantwoorde grondschatting.
488.	1683.	Een stuk betreffende een geschil met jonker Willem Jacob van der Camp over diens weiden in de Marsch tegen de daarop gemaakte willekeuren.
489.	1683.	Stukken betreffende een geschil met den controleur van Eck over de betaling eener schuldvordering.
490.	1683.	Stukken betreffende een geschil met den convooimeester Sassema over de betaling eener hem toekomende schuldvordering ten laste van de stad.
491.	1683/4.	Stukken betreffende geschillen met den commandant van Coevorden Linderooth en en schulte R. Camerlingh over de verplichting der ingezetenen tot het opruimen van het ijs in de vestinggrachten en de regeling der uitvoering daarvan.
492.	1684.	Stukken betreffende een geschil met den schulte R. Camerlingh over het onbruikbaar maken van diens gestoelte in de kerk.
493.	1675/84.	Stukken betreffende een geschil met den-

N°.	Tijdsbepaling.	
		zelfde over de vraag, of burgemeesters en raad hem in de breuke wegens vechten kunnen veroordeelen en die invorderen.
494.	1684.	Stukken betreffende een geschil met denzelfde over door hem bedreven ontheiliging van den Zondag.
495.	1684.	Stukken betreffende een geschil met denzelfde over het laten slaan en in Coevorden invoeren van Geldersche koperen duiten.
496.	1684/5.	Stukken betreffende een geschil met denzelfde over door hem tegen den magistraat geuite beleedigingen.
497.	1684/5.	Stukken betreffende een geschil met denzelfde over het houden van rechtdagen in herbergen en het eischen van te hooge gerechtskosten.
498.	1675/6. 1682/5.	Stukken betreffende een geschil met denzelfde over zijne vorderingen ten laste der stad.
499.	1685.	Stukken betreffende een geschil met Hindrick Hostinge van Erme bij Sleen afkomstig, over de vraag, of de burgemeesters hem in de breuke wegens mishandeling kunnen veroordeelen en die van hem vorderen.
500.	1685.	Brieven van Bernard van Rijssen, practizijn te Zwolle, over aldaar tegen de stad Coevorden aanhangige procedures, benevens enkele processtukken.
501.	1685.	Stukken betreffende een geschil over het weiden van het Klenkenvlier enz. tusschen eenige der eigenaren, waarbij later de vraag komt, of de burgemeesters in dezen de bevoegde (marke)rechters zijn.
502.	1685.	Copie vonnis in het geschil tusschen Frerick van Graal en den oud-burgemeester Kock, over diens aansprakelijkheid voor aan den eerste door de stad Coevorden verschuldigde penningen.

N°.	Tijdsbepaling.	
503.	1686.	Enkele stukken betreffende het geschil tusschen de meerderheid en eenige leden van het stadsbestuur over de benoeming van een doodgraver.
504.	1693.	Stukken betreffende een geschil met Hendrik Berends over ds afgifte van een voor het bestuur van Coevorden beleedigenden brief.
505.	1688/97	Enkele stukken betreffende een geschil met den Jonker van Ensse van de Groote Scheer over de grootte van hem toebehoorend land, hetwelk later is geworden een grensscheidingsgeschil tusschen Drenthe en Overijsel.
506.	1697.	Stukken betreffende de vraag, of de burgemeesters van Coevorden bevoegd zijn als markerechters op te treden, naar aanleiding van het schutten van eenige varkens.
507.	1697.	Stukken betreffende een geschil met den ontvanger W. Wildriks over de betaling der kosten, gevallen op het tot een beslissing van burgemeesters en raad, in zake van de rooiing der openbare straat, noodig onderzoek in loco.
508.	1699/1700	Stukken betreffende het geschil met den gewezen ontvanger W. Wildriks, over het afleggen zijner rekening en verantwoording.
509.	1701.	Stukken betreffende het geschil met Hermannus Mauritius, oud-burgemeester, over de betaling van diens achterstallig burgemeesterstractement.
510.	1702.	Een rekwest betreffende het geschil met den burgemeester H. ter Poorten, over betaling van het hem toekomende tekort uit de administratie der penningen van de „uitzettinge".

Dito dito als de vorige, 1703—1773, *in portefeuille n*°. 44, *n*os. 511—535.

511.	1705.	Stukken betreffende het geschil met Rei-

Nº.	Tijdsbepaling.	
		ner Berents, doodgraver, omtrent de uitoefening van zijn ambt.
512.	1705.	Stukken betreffende het geschil met den kerkeraad over diens bevoegdheid naar aanleiding van een reglement op de kerkestoelen.
513.	1710.	Stukken betreffende het geschil met Claas Gerenbeek, over de executie van door hem verbeurde breuke, wegens niet betaling van verschuldigden accijns.
514.	1711.	Stukken betreffende het geschil met het bestuur der classis Emmen, over de benoeming van Herman Hovemeester tot koster en schoolmeester.
515.	1712/3.	Stukken betreffende het geschil met eenige oud-burgemeesters en meensmannen over de betaling der kosten van door hen ten name der stad Coevorden gevoerde processen, o. a. tegen Petrus van Staveren.
516.	1721.	Stukken betreffende het geschil met den luitenant B. Haarsma over de vraag of militairen vrijdom hebben van stadspachten.
517.	1728.	Stukken betreffende het geschil met den schulte A. Stuurman, over zijne bevoegdheid naar aanleiding van diens inbreuk op de vrijwillige rechtspraak, uitgeoefend door burgemeesters en gesworne gemeente.
518.	1729.	Stukken betreffende het geschil met den ontvanger J. Bierling, wegens niet door hem verrekende en verantwoorde ontvangsten; en in 1737 over de betaling van de kosten dezer procedure.
519.	1738.	Stukken betreffende het geschil met den schulte P. Schild over jurisdictie-bevoegdheid, naar aanleiding van den verkoop van goederen van een' minderjarige.
520.	1738.	Stukken betreffende een geschil met W. van Alsem, over betaling van niet verrekende en verantwoorde heerdstedegelden.

N°.	Tijdsbepaling.	
521.	1739/40.	Stukken betreffende een geschil met de voerlieden over het opnemen van twee personen in het gilde en over het door dezen daarvoor te betalen bedrag.
522.	1742.	Stukken betreffende een grensgeschil met het graafschap Bentheim naar aanleiding van het verdrinken en het vinden van het lijk van zekeren Jan Root.
523.	1743.	Stukken betreffende hetzelfde naar aanleiding van het oprichten eener galg.
524.	1745/6.	Stukken betreffende eenige geschillen met den schulte R. Haasken over jurisdictie-bevoegdheid, o.a. naar aanleiding van den openbaren verkoop van een aan de diaconie en het gasthuis toebehoorend huis en het stellen van een voogd over minderjarige kinderen.
525.	1746/7.	Stukken betreffende een geschil met de weduwe van van Eerde, in leven burgemeester, en consorten over de betaling der kosten van de in 1729 en volgende jaren tegen J. Bierling gevoerde procedure.
526.	1750/3.	Stukken betreffende eenige geschillen met den schulte R. Haasken over jurisdictie-bevoegdheid naar aanleiding van het houden van een' openbaren verkoop van goederen, tevens aan minderjarigen toekomende; en van het verzegelen van de goederen tot een opengevallen nalatenschap behoorende.
527.	1754.	Stukken betreffende een geschil met den burgemeester H. Wessels, over de betaling van voorgeschoten vacatiegeld voor de gecommitteerden uit de Staten van Drenthe.
528.	1755.	Stukken betreffende een geschil met de buren van Schoonebeek over het onderhoud van den weg tusschen Coevorden en Schoonebeek.
529.	1756.	Stukken betreffende en geschil met de buren van Dalen over het schoonhouden en het uitdiepen van het Loo-diep.

N°.	Tijdsbepaling.	
530.	1758.	Stukken betreffende een geschil met H. J. Werndly over het dempen en in bezit nemen van een deel der „oude Casteelsche Gragt."
531.	1758.	Stukken betreffende een geschil met de bakkers over de broodzetting.
532.	1760.	Stukken betreffende een geschil met den convooimeester H. E. Winshemius over zijn' beweerden vrijdom van stadsdiensten.
533.	1763.	Uitspraak in het geschil over betaling der kosten van een proces met den gemeensman Palthe.
534.	1763/4.	Stukken betreffende een geschil met H. van Eerde over een voetpad.
535.	1764.	Stukken betreffende een geschil met J. Woltersum over een gang.

Dito dito als de vorige, 1765—1771, *in portefeuille n°.* 45, *n^{os}*. 536—538.

N°.	Tijdsbepaling.	
		Stukken betreffende de geschillen met de Gecommitteerden der breede gemeente.
536.	1765/68.	1°. het geschil tusschen den Drost en de Gecommitteerden der breede gemeente over de begeving van den post van ontvanger der heerdstedegelden;
537.	1767/69.	2°. het verzet door de Gecommitteerden der breede gemeente tegen den door den magistraat opgerichten tol bij de nieuwe brug in den weg naar Overijsel;
538.	1768/71.	3°. het geschil met de Gecommitteerden der breede gemeente over de betaling der kosten van de beide vorige procedures.

Vervolg van n°. 45, 1771—1783, *in portefeuille n°.* **46**, *n^os.* 539—**542.**

N°.	Tijdsbepaling.	
539.	1771/79.	4°. het geschil met de Gecommitteerden der breede gemeente over hunne bevoegdheid naar aanleiding van eenige maatregelen, o. a. betreffende het maken van nieuwe kerkestoelen, door het bestuur der stad genomen.
540.	1779/82.	5°. het geschil met de Gecommitteerden der breede gemeente over hunne bevoegdheid o. a. naar aanleiding der benoeming van ambtenaren en toezicht op de stadsfinantiën.
541.	1783.	6. het geschil met de Gecommitteerden der breede gemeente over de vraag, wie ten slotte de gemaakte kerkestoelen zoude moeten betalen.
542.		„Prothocol of anteykeninge van zaken en stukken rakende de Brede Gemeente van Koevorden", 1765—1790; protocol n°. 40.

Dito dito als de vorige, 1770—1795, *in portefeuille n°.* 47, *n^os.* **543—564.**

N°.	Tijdsbepaling.	
543.	1770.	Stukken betreffende het geschil met den schulte R. Haasken, over de benoeming van Harm Lambers tot nachtwaker.
544.	1770.	Stukken betreffende het geschil met denzelfde over zijne bevoegdheid, o. a. naar aanleiding van het doen van insinuaties door den stadsdienaar en het geven van orders door den Schulte omtrent den verkoop op den marktdag.
545.	1774.	Stukken betreffende het geschil met den jood Bendix Salomon, over zijne vernieuwde vestiging als burger te Coevorden.
546.	1774/5.	Stukken betreffende het geschil met L. Leffe-

N°.	Tijdsbepaling.	
		ring over het betalen van achterstallige belasting wegens het houden van een paard en de invordering daarvan.
547.	1775.	Stukken betreffende het geschil met J. Weggeman, over diens beweerd octrooi, tot het uitsluitend malen van gerst en andere granen.
548.	1775/6.	Stukken betreffende het geschil met F. C. van Staveren, wed. Werndly, over door haar tegen het bestuur geuite beleedigingen, bij transactie geëindigd.
549.	1777.	Enkele stukken betreffende het geschil met J. Weggeman, of hij, als wonende in „'t Majoorslogement", een huis aan de Generaliteit behoorende, ook heerdstedegeld moet betalen.
550.	1770.	Stukken betreffende het geschil met den schulte R. Haasken over den verkoop van verstane panden in de bank van leening en van eenige tot het gasthuis behoorende landerijen.
551.	1779.	Stukken betreffende het geschil met J. van den Schuilenberg over onrechtmatige executie op zijn vermogen door het bestuur.
552.	1779.	Stukken betreffende het geschil met Mevrouw de weduwe Eyssonius en consorten over het opruimen van een riool.
553.	1781.	Stukken betreffende een geschil met J. Leeuw over de betaling wegens een rit naar Groningen, waarin het bestuur optreedt voor het voerliedengilde.
554.	1783/4.	Stukken betreffende het geschil met denzelfde over het hebben eener leerlooierij binnen Coevorden, tegen het verbod der overheid.
555.	1787/94.	Stukken betreffende het geschil met de voerlieden uit het Bentheimsche, over de vrije passage en het vrije vervoer van weverspakken enz. door Coevorden, waarin het bestuur optreedt voor het voerliedengilde.

N°.	Tijdsbepaling.	
556.	1788.	Stukken betreffende het geschil met den schulte R. Haasken over het houden van den openbaren verkoop van pastoriegoederen.
557.	1788.	Stukken betreffende het geschil met A. Eselsbrugge over de uitoefening van zijn ambt als brandspuitmeester en opwinder van het uurwerk.
558.	1788.	Stukken betreffende het geschil tusschen den Commissaris van het voerliedengilde, namens het stadsbestuur, en J. Almelo over de nakoming van diens verplichtingen als lid van het gilde.
559.	1788/9.	Stukken betreffende een geschil met J. H. Eppink en J. G. Dermois over een stukje land, gelegen onder de Loo.
560.	1788/9.	Stukken betreffende een geschil met den schulte R. Haasken, over het wegnemen van een koperen ketel uit de bank van leening, die als gestolen goed door den Drost werd opgeëischt.
561.	1789.	Stukken betreffende een geschil met R. Weggeman over het rijden buiten zijne beurt in het toewagensgilde.
562.	1790.	Stukken betreffende een geschil met H. van Tarel over het in goeden staat houden van een gedeelte straat en de goot daarin.
563.	1792/4.	Stukken betreffende een geschil met den adjuct-schulte van Coevorden, den schulte van Dalen, G. R. W. Kijmmell, over het bedrag der aan hem te betalen schadevergoeding wegens de invoering van het Drenthsche landrecht te Coevorden in 1791.
564.	1794.	Stukken betreffende geschillen met denzelfde over diens inmenging in zaken tot de bevoegdheid van het bestuur der stad Coevorden behoorende.

Dito dito als de vorige, in portefeuille n°. 48.

N°.	Tijdsbepaling.	
565.	1779/98.	Stukken behoorende tot het proces met G. Luien te Esscherbrug over eenige stukken hooiland; welke procedure langzamerhand is geworden een grensgeschil tusschen de landschap Drenthe en de heerlijkheid Coevorden ter eener en het graafschap Bentheim ter andere zijde; en over de betaling der kosten daarvan.

Dito dito als de vorige, 1795—1800, *in portefeuille n°.* 49, *n°s.* 566—570.

N°.	Tijdsbepaling.	
566.	1795/6.	Stukken betreffende het geschil met Isac Mozes over de betaling der aan de Fransche troepen geleverde fournitures, van Febr—Juli 1795; met bijbehoorende rekeningen en opgaven.
567.	1795/1800.	Stukken betreffende het geschil met K. Zweers en M. Bruins over het te Hardenberg arresteeren van penningen aan de individueele leden van den magistraat van Coevorden toekomende, tot betaling van door het stadsbestuur als zoodanig aan de Fransche troepen in 1795 geleverde rogge.
568.	1797.	Stukken betreffende het geschil met den Etstoel over de bevoegdheid van het stadsgerecht.
569.	1798.	Stukken betreffende het geschil met de bakkers H. van Engen en D. Heppeling over de grootte van een hun toekomend stuk land.
570.	1798.	Stukken betreffende het geschil met Jan Boom over de betaling eener rekening wegens wagenvrachten in 1795.

AFDEELING II. RECHTSPRAAK.

A. *Vrijwillige rechtspraak.* (Verg. tot 1740 Inv. n°s. 76, 78 en 79, zijnde protocollen n°s. 3. 5, 6), *n^os^.* 571—615.

N°.

571. Protocol n°. 45, bevattende overdrachten van vast goed, obligaties met pandstelling, borgstellingen, testamenten en acten van opening daarvan, huwelijksvoorwaarden, schenkingen, voogdstellingen, inventarissen van boedels, acten van ver- en ontzegeling enz. 1740—Mei 1773; met register.

572. Protocol n°. 46, dito dito als het vorige; echter zonder voogdstellingen; Mei 1773—15 April 1784; met register.

573. Protocol n°. 47, dito dito als het vorige; echter zonder testamenten; Juli 1784—Mei 1793; met register.

574. „Prothocol van obligatien en transporten" (n°. 48), bevattende hetzelfde als het vorige; Mei 1793—Dec. 1797; met register.

575. Protocol n°. 49, dito dito als het vorige; van af 1809 uitsluitend obligaties, en een copie van een obligatie ten laste der stad Coevorden van 30 Juli 1811; Dec. 1797—1811; met register.

576. Protocol n°. 50, bevattende testamenten en andere beschikkingen na doode, benevens een acte van borgtocht; 27 April 1784—Febr. 1807; met register.

Portefeuille n°. 56, bevattende: *Minuten en copieën van acten voor het stadsbestuur verleden.*

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
577	1470. 19 Juli	Acte van verkoop en overdracht (bij stoklegging?) van een stuk hooiland in de marke van Coevorden, verleden voor Schepen en Raad te Coevorden.	Copie.
578	1485. 1 Mei	Acte van verkoop en overdracht (bij stoklegging?) van een huis en stede benevens een schuur, verleden voor de Schepenen van Coevorden.	Copie.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
579	1509. 5 Nov.	Acte van verkoop en overdracht eener vaste jaarlijksche opbrengst uit een huis te Coevorden en het geheel vermogen des verkoopers, verleden voor Burgemeesters en Raad.	Copie.
580	1517. 28 Mei (Losse charters nº. 5).	Acte van verkoop en overdracht van twee stukken land „ under der rechticheit", verleden voor Burgemeesters, Schepenen en Raad.	Origineel, perkament. Stadszegel in groen was aan perkamenten staart bewaard.
581	1517. 22 Juni (dito nº. 6).	Acte van verkoop en overdracht van een stuk „ goerdenlants" binnen Coevorden, verleden voor Schepenen en Raad „ int scependoem".	Idem.
582	1529. 18 Juli	Acte van afstand van recht met reserve van een jaarlijksche rente verleden voor Burgemeesters en Schepenen.	Copie.
583	1532. 15 April	Acte van verkoop en overdracht van een vierendeel van een erf en eenige stukken land, verleden voor Burgemeesters en Schepenen.	Copie.
584	1533. 24 Febr.	Acte van verkoop en overdracht van een stuk land in de marke van Coevorden, verleden voor Burgemeesters en Schepenen.	Copie.
585	1534. 15 Juli (Losse charters nº. 7).	Acte van verkoop en overdracht van een huisstede te Coevorden voor Burgemeesters en Raad.	Origineel, perkament. Stadszegel in groen was aan perkamenten staart bewaard.
586	1541. 15 April	Een oorvede-brief, verleden voor Burgemeesters en bezegeld met het stadszegel.	Copie.
587	1544. 22 Febr.	Acte van verkoop en overdracht van een vaste jaarlijksche opbrengst uit een stuk land onder Coevorden, verleden voor Burgemeesters en Schepenen.	Origineel, perkament. Zegel afgevallen.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
588	1544. 29 Febr.	Fragment van een' dergelijken brief,	
589	1555.	Twee concept-acten van verkoop van stukken land, verleden voor Burgemeesters en Schepenen.	
590	1555. 4 Mei (Losse charters n°. 8).	Acte van verkoop en overdracht van een stuk „goerdenlant" te Coevorden, verleden voor Burgemeesters en Schepenen.	Origineel, perkament. Stadszegel in groen was aan perkamenten staart bewaard.
591	1557. (dito n°. 9).	Acte van verkoop en overdracht van een huisstede binnen Coevorden, verleden voor Burgemeesters en Schepenen.	Idem.
592	1557. 28 April. (dito n°. 10).	Acte van pandstelling eener „huisstede" met vestiging eener erfrente wegens een schuld, verleden voor Burgemeesters en Raad (achterop kwijting van 19 Dec. 1612.)	Idem.
593	1563. 27 Mei	Concept-acte (?) van verkoop en overdracht van land onder Coevorden voor Burgemeesters en Schepenen, met vermelding, dat het in Drenthe gelegen en mede verkochte land bij stoklegging is overgedragen voor buren van Bonnevelde.	
594	1577. (Losse charters n°. 11).	Acte van verkoop en overdracht van een deel in een nalatenschap verleden voor Burgemeesters en Schepenen.	Idem.
595	1577. 2 Juni	Kwijtbrief ten behoeve van voogden afgegeven in tegenwoordigheid der Burgemeesters.	Origineel.
596	1588. 6 Juni	Acte van verkoop en overdracht van een huisstede met toebehooren te Coevorden, verleden voor Burgemeesters, Schepenen en Raad.	Copie.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
597	1613. 28 April	Acte van verkoop en overdracht van een „solstede" te Coevorden voor Burgemeesters en Raad, „in den stoel des raets".	Copie.
598	1613. 6 Juni	Acte van verkoop en overdracht van een „solstede" te Coevorden voor Burgemeesters, Schepenen en Raad.	Idem.
599	Zonder datum (pl. m. 1550).	Concept-acte (?) van volmacht tot het ontvangen eener erfenis, verleden voor Burgemeesters en Schepenen „in schependoem".	

Stukken, welke bij de vrijwillige rechtspraak voor het stadsbestuur kunnen gebruikt zijn.

600	1500 (?)	Bewijs van ontvang eener zekere som, waarvoor een stuk land wordt te pand en gedurende zes jaren in gebruik gegeven.	Origineel.
601	1530. 11 Juli (Losse charters nº. 12).	Acte van volmacht om een stuk land te Coevorden te verkoopen en over te dragen, verleden voor Burgemeesters en Raad te Groningen.	Origineel, perkament. Stadssecreetzegel in groen was aan perkam. staart bewaard.
602	1531. 1 Juli	Haring Douwazoon Harinxma verklaart van Reinolt van Bourmania een gouden keten te hebben ontvangen, terwijl deze voor de koopsom boven alle schuldeischers gepreferecrd zal zijn.	Copie.
603	1540. 30 Sept.	Acte van onbepaalde volmacht door een man ten behoeve zijner vrouw afgegeven.	Origineel.
604	1552. 18 Febr.	Acte van schenking van een deel van twee huissteden te Coevorden, met opgedrukt „marck".	Idem.
605	1554. 4 Sept.	Acte van volmacht om aangeërfd goed te verkoopen en over te dragen, afgegeven door de vrouw op haren man, verleden voor Burgemeesters en Raad van Groningen.	Idem.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
606	1555. 26 April	Acte van volmacht, door een vrouw op haren man afgegeven om een som geld te ontvangen en een stuk land bij Coevorden te vervreemden of te bezwaren, verleden voor „Richteren edder Borghemesteren binnen den Damme."	Origineel.
607	1560. 10/22 Juli	Acte van volmacht door Peter van Lewerden, rentmeester van Vollenhove, als erfgenaam van Jan van Renoy op Johan van Selbach, schulte van Emmen, afgegeven om een „solstede" met toebehooren te Coevorden over te dragen voor de burgemeesters of den schulte aldaar, met belofte om hem schadeloos te houden; hierbij de verklaring van den laatste, dat hij zulks voor de burgemeesters heeft gedaan.	Copie. Origineel (?)
608	1561. 13 Febr.	Acte van boedelscheiding door partijen, man en vrouw ter eener en de voogden der voorkinderen van de vrouw ter andere zijde, en de „dedinxlieden" onderteekend.	Origineel.
609	1563. 19 Oct.	Concept-acte (?), waarbij den kinderen uit het bestaande huwelijk een voorrecht boven de voorkinderen wordt toegekend.	
610	1565. 31 Aug.	Brief van een der Burgemeesters over het opmaken van den inventaris eener nalatenschap.	Idem.
611	1616. 22 Nov.	Acte van volmacht tot het ontvangen van alsnog verschuldigde kooppenningen en tot het doen van overdracht van het verkochte land te Coevorden gelegen, verleden voor Burgemeesters en Schepenen der stad Nienhaus.	Idem; met opgedrukt zegel der stad in ruit.

N°.

612. Minuten en copieën van acten voor het stadsbestuur verleden, 1625—1795 (een op perkament, losse charters n°. 13);

613. en van 1808—1811.

614. Een copiëele en een origineele staat en inventaris; 1770.

615. Conditiën en voorwaarden van, benevens andere stukken betreffende de verkoopingen van roerende en onroerende goederen ten overstaan der burgemeesters gehouden; 1681—1795.

B. *Gewone rechtspraak*. (Verg. tot 1770, Invent. n°s. 76, 77, 78, 79, 81, 82 en 726 zijnde protocollen n°s. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 en 73), *n^os^*. 616—621.

616. Protocol n°. 51, bevattende „Sententiën" en „decisien" (voornamelijk vonnissen rakende belastingzaken, geschillen van burenrecht, schutting van vee enz.); 16 Jan. 1770—Dec. 1797; met register.

617. Protocol n°. 52, bevattende: hetzelfde als het vorige, Dec. 1797—Juli 1806; met register.

Portefeuille n°. 57, bevattende:

Losse stukken betreffende de geschillen voor het stadsbestuur behandeld:

N°.	Tijdsbepaling.	
618.	1514 22 Juli.	Boedelscheiding, uitgesproken in tegenwoordigheid van den Schulte en onderteekend door Burgemeesters en Schepenen, krachtens machtiging van den Drost en ingevolge uitspraak, gewezen op de „clarynge" door den drost Reynolt van Bourmania, met Schepenen en „gesworen meynthe tot Coverden."
619.	1559 4 Sept.	Eenige uitspraken, gewezen op de „claringe" door den drost Engelbert van Ensse, met „Schepenen en gesworen gemeente" (alle(?) in hooger beroep).
620.	na 1576.	Een getuigenverhoor voor Burgemeesters, Schepenen en Raad op instantie van Johan Bilderbeke, namens den drost Evert van Ensse, over den verkoop van een stuk grond.

621. Voorts uit de jaren 1630—1811.

AFDEELING III.

Finantiëel beheer.

A. *Stads- en markerekeningen.* **N°s. 622—651.**

N^r^.

622. Losse stadsrekeningen met bijbehoorende stukken uit de jaren 1543/5, 1548, 1551, 1554—1564, 1566—1569, 1570—1572, 1573—1575.

623. Voorts rekeningen over de jaren 1577, 1578, 1582—1592.

624. na 1592;

625. en over 1598—1605;
in portefeuille n. 58.

In protocol n°. 7, Inventaris n°. 80, vindt men de rekeningen 1620—1641.

Losse stadsrekeningen van de jaren:

626. 1651/52;

627. 1655/56;

628. Juli 1672—Febr. 1675;

629. de ontvangsten 1672—1681, de uitgaven 1672—Febr. 1675 en over 1677;

630. van Febr. 1675—Mei 1677, benevens een rekening van de serviesgelden over denzelfden tijd;

631. van Aug. 1677—1 April 1683;

632. copie van de rekening van 1692/93 en

633. van 1696/97:
in portefeuille n°. 59.

634. „Stadtboeck" bevattende stadsrekeningen, 1 April 1683—1714. Protocol n°. 53.

635. „Protocol (n°. 54) van de stadtontfanger zijn ontfang en uitgave", bevattende stadsrekeningen, 1714—1773.

636. Protocol n°. 55, bevattende stadsrekeningen, 1773—1804.

637. Protocol n°. 56, dito dito als het vorige, 1804—1821.

638. Copieën van stadsrekeningen over 1808, 1809 en 1810.

N°.

612. Minuten en [illegible] 1625—1795 (een op perkament, [illegible] over [illegible]

613. en van 1808 -1811

614. Een copiëele en [illegible]

615. Conditiën en voorwaarden [illegible] 1658. betreffende de [illegible] deren ten overstaan [illegible]

B. *Gewone re[illegible]spraak.* [illegible]
77, 78, [illegible]
n°s. 3, 4, [illegible], 6, [illegible]

616. Protocol n[illegible] 51 [illegible] (voornamelijk vonnissen [illegible] van [illegible] Dec. 1797 [illegible]

617. Protocol [illegible] Dec. 1797 [illegible]

Partefeui[illegible] [illegible]

N° [illegible]

618. [illegible]

619. [illegible]

620. [illegible]

621. [illegible]

AFDEELING III.

Finantiëel beheer.

A. *Stads- en markerekeningen.* N°s. 622—651.

Nr.

622. Losse stadsrekeningen met bijbehoorende stukken uit de jaren 1543/5, 1548, 1551, 1554—1564, 1566—1569, 1570—1572, 1573—1575.

623. Voorts rekeningen over de jaren 1577, 1578, 1582—1592.

624. na 1592;

625. en over 1598—1605;
in portefeuille n. 58.

In protocol n°. 7, Inventaris n°. 80, vindt men de rekeningen 1620—1641.

Losse stadsrekeningen van de jaren:

626. 1651/52;

627. 1655 56;

628. Juli 1672—Febr. 1675;

629. de ontvangsten 1672—1681, de uitgaven 1672—Febr. 1675 en over 1677;

630. van Febr. 1675—Mei 1677, benevens een rekening van de serviesgelden over denzelfden tijd;

631. van Aug. 1677—1 April 1683;

632. copie van de rekening van 1692/93 en

633. van 1696 97:
in portefeuille n°. 59.

634. „Stadtboeck" bevattende stadsrekeningen, 1 April 1683—1714. Protocol n°. 53.

635. „Protocol (n°. 54) van de stadtontfanger zijn ontfang en uitgave", bevattende stadsrekeningen, 1714—1773.

636. Protocol n°. 55, bevattende stadsrekeningen, 1773—1804.

637. Protocol n°. 56, dito dito als het vorige, 1804—1821.

638. Copieën van stadsrekeningen over 1808, 1809 en 1810.

N.

639. Budgets over de vijf laatste maanden van 1811 (2 exemplaren); over 1812 (3 exemplaren) en over 1813 in een los pakket, gemerkt A.

640. Aanteekeningen met bijbehoorende stukken over de jaren 1633/35, 1646/47, 1648/49; 1650/55, 1660/65, benevens opgaven der ontvangsten over de jaren 1650—1658.

641. Rekeningen, quitanties en ordonnanties van betaling wegens markeschulden van 1643—1660, waarbij de rekeningen niet aanwezig zijn, afzonderlijk die van den advocaat dr. Valerius Waldrix.

Staten van schulden en inkomsten enz.:

642. „Annotatie van de schulden, dewelcke staan tot laste van de stat, marckgenoten ende de kerke tot Coevorden", 1650.

643. „Notule van de angevinge der stadsschulden en inkomsten", 1680.

644. Vier staten van de jaarlijksche inkomsten en uitgaven, 1711.

645. „Notitie van uitgaven van wegens de stad Coevorden jaarlijksch moetende gedaan worden", 1806.

646. Staat der gemeenterekening van het karspel Schoonebeek, 1809—1810.

647. Aanteekeningen betreffende den staat der marke-financiën (schulden, inkomsten en omslagen) 1649—1660.

648. Staet van tgeene de scholtes Ten Broeke ten respect van stat en meentencosten" in Dec. 1650 reeds heeft verrekend en nog moet verrekenen tot 1675 (twee exemplaren) met een „contrarekeninge" van denzelfde.

649. Stukken betreffende de verrekening en de afdoening der markeschulden, 1668 1677.

650. Stukken betreffende de afrekening met Jan Warmolt Scheerhorn, wegens de stadsrekening en „wegen de marckesaeken", 1672.

651. Eenige stukken (quitanties enz.) behoorende bij de rekeningen, doch niet nader te bepalen;

in portefeuille n°. 60.

B. *Inkomsten* n°s. 652 725.

N°. Protocol n°. 57, bevattende:

652. de verpachtingen der stadsmiddelen, 1696—1711;

653. de ver uringen der stadslanderijen, 1704—1712;

654. de registers der burgermoedegelden, 1703—1712;

655. de registers der heerdstedegelden, 1710 en 1711;

656. de registers van „goedschattinge" en „uitsettinge" (omslag), 1711.

657. In dit protocol vindt men tevens eenige aanteekeningen, omtrent een in 1657 gehouden loterij tot verkrijging van een nieuw orgel in de kerk (verg. Inv. n°. 844).

Protocol n°. 58, bevattende:

658. de verpachtingen der stadsmiddelen, 1711—1723;

659. de verhuringen der stadslanderijen, 1712—1724;

660. de registers der burgermoedegelden; 1712—1724;

661. de registers der heerdstedegelden, 1712—1723;

662. de registers van „goedschattingen", 1711, 1712 en 1713, en „uitsettinge", 1713.

Protocol n°. 59, bevattende:

663. de verpachtingen der stadsmiddelen, 1723—1741;

664. de verhuringen der stadslanderijen, 1724—1742;

665. de registers der burgermoedegelden, 1724—1741;

666. de registers der heerdstedegelden, 1723—1741.

Protocol n°. 60, bevattende:

667. de verpachtingen der stadsmiddelen, 1741—1752;

668. de verhuringen der stadslanderijen, 1742 1752; met enkele aanteekeningen van 1760 en 1762;

669. de registers der burgermoedegelden, 1741—1751;

670. de registers der heerdstedegelden, 1741—1751.

N°. Protocol n°. 61, bevattende:

671. de verpachtingen der stadsmiddelen, 1752—1813;

672. de verhuringen der stadslanderijen, 1752—1811.

Protocol n°. 62, bevattende:

673. de registers der burgermoedegelden, 1751—1766;

674. de registers der heerdstedegelden, 1751—1766.

Protocol n°. 63, bevattende:

675. de registers der burgermoedegelden, 1766—1790;

676. de registers der heerdstedegelden, 1766—1790.

Protocol n°. 64, bevattende:

677. de registers der burgermoedegelden, 1790—1809;

678. de registers der heerdstedegelden, 1709—1806.

679. Protocol n°. 65, zijnde het oudste grondschattingsregister (de laatste daarin voorkomende aanteekening dateert van 1727).

680. Protocol n°. 66, zijnde het tweede grondschattingsregister (de laatste daarin voorkomende aanteekening dateert van 1763).

681. Protocol n°. 67, zijnde het derde grondschattingsregister, loopende ongeveer van 1789 - 1806.

682. „Kohier der vaste goederen voor Koevorden." Protocol n°. 68.

683. Dito dito als het vorige. Protocol n°. 69.

684. Protocol n°. 70, bevattende de verantwoordingen van de opbrengst der grondschatting, 1745—1777.

685. Protocol n°. 71, bevattende de verantwoordingen van de opbrengst der grondschatting en van het heerdstedegeld, 1777—1806.

686. Protocol n°, 72, zijnde een register der afgegeven acten van patent, 1806—1810.

Portefeuille n°. 61, bevattende:

Obligaties met bijbehoorende stukken ten laste der marke en der stad van Coevorden, 1506—1797.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
687	*a* 1506. 31 Oct.	Burgemeesters, Schepenen en Raad en „gemene gesworen meente" verklaren met toestemming van den drost Roeloff van Munster van Steffen Schraghe te Muuster te hebben gekocht „vier dubbelde serpentijnres" en andere verdedigingsmiddelen ten behoeve der stad, met bepalingen omtrent de betaling van den koopprijs.	Copie.
	b 1525. 27 Aug.	Burgemeesters, Schepenen „gesworen ende deputaten der ghemeynre meenten toe Coevorden", geven voor bovenbedoelde som een verzegelden brief af, met vestiging eener vaste jaarlijksche rente. Bezegeld door Ghoerd van Arnhem, „gesworen Rychter toe Covorden want wy der stadt segell op des tyd nyet bekomen konnen."	Idem.
	c 1553. 7 Juli (Losse charters n°. 14).	Acte van verkoop en overdracht dezer renten en schuldvordering, verleden voor den „Officiaell geestlicke rychter des haves tho Munster" en twee „deyneren dessolven haves". Bezegeld met het „ingesegell des haves."	Origineel, perkament. Fragment van het zegel in groen was aan perkamenten staart bewaard.
	d 1558. 11 Juli	Twee onderteekende, gelijkluidende overeenkomsten tot afdoening dezer zaak met gedeeltelijke kwijting, (een met geheele kwijting).	Origineelen,

688. Voorts uit de jaren 1641—1787, waaronder losse charters, n°s. 15—23,

Stukken betreffende de bezittingen der stad (**aankomsttitels acten van verkoop**, van erfpacht, enz.) 1372—1789.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
689	1372. 11 Jan.	Johan, heer van Coevorden, verklaart, met toestemming van zijn zoon Reijnold, den „borgere unde buer" van Coevorden te hebben geschonken „die Haer", gelegen in die „kerspell van Covorde", onder last van tiendplichtigheid te zijnen behoeve, en met eenige bepalingen ten aanzien van het recht der burgers o a. omtrent den verkoop van „hoer andeell" bij vertrek. Met Johan zegelt zijn broeder Herman van Covorde, „juncker van Selwerdt".	Copie.
690	1509. 11 Mei.	Roloff van Munster, drost te Coevorden en van het land van Drenthe, Burgemeesters, Schepenen, „Gesworen meente ende ghemeene meente" van Coevorden verklaren uit de marke van Coevorden te hebben verkocht een stuk land met recht van overweg over naburige landen, en om daarop „te tymmeren", tevens met persoonlijk recht van weiden in de mark, onder toekenning van bevoegdheid tot panding van des koopers goed in geval van wanbetaling; alles tot voldoening der kosten van den bouw der kerk en van de van Steven Schraghe gekochte „bussen." Bezegeld door Roloff van Munster en met het stadszegel door Burgemeesters en „Raet."	Origineel, perkament. Zegels verdwenen.
691	1527. 21 Sept.	Schepenen, Kerkvoogden, „gemeyne mente van Coverden" verklaren met toestemming van Johan van Selbach „maarschalk, drost tot Coverden ende dessandes van Drenthe" te hebben verkocht een stuk land uit de marke, met voorbehoud van recht van overweg ten be-	Copie.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		hoeve der kerk van Coevorden en den last tot onderhoud daarvan op den kooper; alles tot betaling van schulden, vroeger aangegaan tot de voldoening van de brandschatting door Roloff van Munster en tot het opbouwen der kerk; met transfix, waarbij de koopers van bedoelde verplichting door Burgemeesters en Schepenen worden ontslagen 9 Ju i 1534, (Vergl. losse charters nº. 30).	Copie.
692	1547. 1 Mei.	Burgemeesters en Schepenen der stad Coevorden verklaren met toestemming van de „Swaerne mente" en de „ganse mente" tot verlichting der schulden ten gevolge van het bouwen der kerk aangegaan, aan den drost Reinolt van Bourmannia en zijne vrouw Elysabeth te hebben „verset" tegen een som in eens, voor den tijd van 25 jaren een stuk land of moeras „die Vreede" genaamd; na afloop van dien tijd zal de stad Coevorden tegen betaling van dezelfde som het bedoelde stuk land weder terug kunnen bekomen.	Idem.
693	1550. 28 Sept.	Burgemeesters, Schepenen en Raad van Coevorden oorkonden dat Johan Pijper en Harmen ter Poorte met hunne huisvrouwen verkocht hebben aan Reynolt van Boermannia, drost, en Elysabeth, zijne vrouw, „den Pothoff" bij Coevorden gelegen, en dat goed overdroegen. Voorts verklaren zij, met toestemming van de „Sworen meente ende gemeene meente" aan dezelfden te verkoopen een stuk land daarbij gelegen en het over te dragen. Bezegeld met het stadszegel.	Origineel perkament. Zegel verdwenen.
694	1559. 29 Sept.	Burgemeesters, Schepenen en Raad verklaren, onder goedkeuring van den drost Reynolt van Bour-	Copie.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving nadere aanduiding,
		mannia en met toestemming der "geswoerne meente ende gemeine meinthe" verkocht te hebben een stuk land, ten behoeve van den bouw der kerk en voorts de overdracht te hebben gedaan, benevens een acte van verkoop en overdracht van hetzelfde land verleden voor Burgemeesters en Schepenen in 1560.	
695	1583. 27 April	Burgemeesters en „Geswaren gemeinte" met toestemming van den Drost maken bekend de voorwaarden, waarop zij een „huisstede" met toebehooren in het openbaar willen verkoopen, met het verbaal der verkooping.	Origineel (? copie.
696	1585.	Burgemeesters en „Geswaren gemeinte" met toestemming van den Drost maken de voorwaarden bekend, waarop zij een stuk land in het openbaar willen verkoopen, met het verbaal der verkooping.	Origineel (?)
697	1590. 25 Dec.	Burgemeesters, Schepenen en Raad verklaren, met toestemming van den drost Everhard van Ensse verkocht en overgedragen te hebben een stuk land uit de „gemeynte van der Coverder Mers", met voorbehoud van het recht op den „stroem" (de Vecht) ten behoeve der burgers.	Copie.
698	1592. Mei	Burgemeesters, Schepenen en Raad verklaren met toestemming van de „Gesworen gemeente en die gemene meente" en van den drost Everdt van Ensse verkocht te hebben een huis en „soltstede" met toebehooren.	Idem.
699	1609. 26 Jan.	Burgemeesters, Schepenen en „samptlijke borgery", met toestemming van den Drost, maken bekend de voorwaarden, waarop	Origineel.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		zij in het openbaar een „soltstede" met toebehooren zullen verkoopen, met het verbaal der verkooping.	
700	1612, 24 Juni.	Burgemeesters, Schepenen en „samptlijcke Geswooren meente en Raad" verklaren, met toestemming van den drost Caspar van Ewsum en van de „gemeene gemeente" in het openbaar te hebben verkocht een stuk hooiland en het te hebben overgedragen.	Copie.

701 en voorts uit de jaren 1618—1789, waaronder losse charters nos 23, 23*a*. 24 en 25.

Stukken betreffende (meest voorwaarden van) verhuring der stadslanderijen,

702. 1572;

703. 1601;

704. 1614; en

705. 1620—1813;

706. Opgave getiteld: „Dyt nabesereven sinnen dye byeste, dye van Johan van Langen uuth bevel des Drosten unde Scepenen ende Geswoeren meente getelt ende bescreven sinnen"; eenige opgaven over de „dryfte in de marke" en het bullegeld, met betalingslijsten; uit het laatst der 16de eeuw.

707. Stukken betreffende de opbrengst van het „hoorndebeesten en peerdengelt" ook wel „grasgelt" genoemd uit de jaren 1618, 1636—1644, 1646, 1647 en 1649.

708. Aanteekeningen betreffende den tol te Coevorden, 1655/56 en 1688.

In portefeuille n°. 62:

709. Stukken betreffende de verpachting van den „axcies" door Burgemeesters en „fulmacht van den Heeren Rentemeyster", 1597.

N°.

710, 711. Stukken betreffende de verpachting van den accijs van „wage, wijn ende bieren" door den rentmeester van de domeinen, de gedeputeerden der Staten van Drenthe, ten overstaan van de burgemeesters van Coevorden, 1613 en 1619;

712. en aankondiging van zulk een verpachting door denzelfde na die der generale middelen in 1628.

713. Conditiën en voorwaarden van verpachting van den stadaccijns, later genoemd „de Guldenpacht", 1626/27, 1629, 1630/31, 1638, 1642, 1643/44, 1652/53, 1655 en 1672; (benevens een lijst van de opbrengst der stadsguldenpacht over 1645/46) door het stadsbestuur.

714. Conditiën en voorwaarden der verpachting van „de nieuwe ingewilligde accijsen over de brandewijnen, gedisteleerde wateren, wijnen, bieren en toback", 1681

715. Conditiën en voorwaarden van de verpachting der stadsmiddelen, 1689—1693 en uit de jaren 1696—1810.

In portefeuille n°. 63:

716. Opgave getiteld: „Desse nabescreven sijnnen huissteden van oldes binnen Coevorden gewest", uit het laatst der 16de eeuw.

717. Een „lange staad der landerijen gelegen in Coevorder marke off derzelver meetzedell".

718. Losse registers van het heerdstedegeld, 1691—1698, 1699, 1700, 1703, 1709 en uit de jaren 1743—1794.

719. Losse registers van het burgermoedegeld, 1652, 1655, 1673, 1678, 1685, 1692—1696, 1697—1700 en uit de jaren 1787—1794.

In portefeuille n°. 64:

720. Losse registers van „uitsettinge", 1649, 1666, 1694 en 1697 (de twee laatste naar mate van het roerend goed, daarom ook hierbij registers van aangifte van „mobiele" goederen), 1711, 1718 en 1789.

721. Stukken betreffende de afrekening van de heerdstede- en burgermoedegelden, benevens van de opbrengsten der „uitsettingen", in verband met de daarop verleende afslagen en remissen, 1691—1789.

722. Stukken betreffende de verrekening der grondschatting, 1671 - 1789.

In portefeuille n°. 65:

N°.

723. Quotisatie- en repartitielijsten, 1802—1813,

724. Correspondentie betreffende de verponding, 1807—1810

724*b*. Enkele stukken betreffende andere belastingen, 1812.

725. Stukken betrekkelijk de grondbelasting, 1813.

C. *Uitgaven*, nos 726—821.

726. Protocol n°. 73, bevattende:
Ordonnantiën van betaling, April 1683—Jan. 1770.
In dit protocol komen ook voor handelingen van gewone rechtspraak, beslissingen, vonnissen enz. door het stadsbestuur, 1681/82.

727. Protocol n. 74, bevattende:
Ordonnantiën van betaling, Jan. 1770—Sept. 1784.

728. Protocol n°. 75, als het vorige, Sept. 1784—Jan. 1797.

729. Protocol n°. 76, als het vorige, Jan. 1797—Sept. 1807.

730. Protocol n°. 77, als het vorige, Sept. 1807—1819.

Losse ordonnantiën van betaling bij de stadsrekeningen,

731. van den ontvanger A. van IJsselstein, over 1626—1628;

732. dito dito over 1628—1631;

733. dito dito, 1631—1633;

734. dito dito en van Johan Mauritz, 1633—1634;

735. dito van den ontvanger Johan Onyas, 1634—1641;

736. dito van den ontvanger A. van Loo, 1655—1656 (6 Mei 1657);

in portefeuille n°. 66.

Gelijke ordonnantiën:

737. bij de rekeningen van den ontvanger J. Sassema, 1672—1675;

738. dito van M. van der Thijnen, 1675—1677;

739. dito dito als ontvanger der serviesen, 1675—1677;

N°.

740. dito van J. Sassema, 1677—1678;

741. dito van J. Wildrix, 1678—1679;

742. dito van J. Sassema, 1679—1680;

743. dito dito, 1680—1681;

744. dito van J. van Brakel, 1681—1683;

745. dito van B. Cock. 1683—1684;

746. dito dito, 1684—1685;

747. dito van Wildrik Wildrix, 1685—1686;
in portefeuille n°. 67.

Gelijke ordonnantiën

748. bij de rekeningen van den ontvanger Wildrik Wildrix. 1694—1696;

749. dito dito, 1696—1698;

750. dito van Rudolf Wildrix, 1699–1700;

751. dito dito, 1700—1702;
in portefeuille n°. 68.

Gelijke ordonnantiën

752. bij de rekeningen van den ontvanger R. Wildrix, 1702—1704.

753. dito dito, 1704—1706;

754. dito dito, 1706—1708;
in portefeuille n°. 69.

Gelijke ordonnantiën

755. bij die van den ontvanger R. Wildrix, 1708—1710;

756. dito dito, 1710—1712;

757. dito dito, 1712—1714;
in portefeuille n°. 70.

Gelijke ordonnantiën

758. bij die van den ontvanger R. Wildrix, 1714—1717;

759. dito dito, 1717—1721;
in portefeuille n°. 71.

N°. Gelijke ordonnantiën
760. bij die van den ontvanger R. Wildrix, 1721—1727; *in portefeuille n°.* 72.

Gelijke ordonnantiën
761. bij die van den ontvanger W. Alsum, 1727—1736; *in portefeuille n°.* 73.

Gelijke ordonnantiën
762. bij die van den ontvanger H. J. Werndly, 1736—1749; *in portefeuille n°.* 74.

Gelijke ordonnantiën
763. bij die van den ontvanger H. J. Werndly, 1749—1752;
764. dito dito, 1752—1753;
765. dito dito, 1753—1754;
766. dito dito, 1754—1755;
767. dito dito, 1755—1756;
768. dito dito, 1756—1757;
769. dito dito, 1757—1758; *in portefeuille n°.* 75.

Gelijke ordonnantiën
770. bij die van den ontvanger H. J. Werndly, 1758—1761;
771. dito dito, 1761;
772. dito dito, 1761—1764;
773. dito dito, 1765;
774. dito dito, 1765—1767; *in portefeuille n°.* 76.

Gelijke ordonnantiën
775. bij die van den ontvanger H. J. Werndly, 1767—1769;
776. dito dito, 1769;
777. dito dito, 1769—1772;
778. dito dito, 1772—1773; *in portefeuille n°.* 77.

N°. Gelijke ordonnantiën
779. bij die van den ontvanger A. Weyman, 1773 - 1774;
780. dito dito, 1774 - 1775;
781. dito dito, 1775 - 1776;
782. dito dito, 1776 - 1777;
783. dito dito, 1777 - 1778;
784. dito dito, 1778 - 1779;
in portefeuille n°. 78.

Gelijke ordonnantiën
785. bij die van den ontvanger A. Weyman, 1779—1780;
786. dito dito, 1780 en 1781;
787. dito dito, 1782—1783;
788. dito dito, 1783—1784;
789. dito dito, 1784—1785;
790. dito dito, 1785 - 1786;
791. dito dito, 1786 - 1787;
in portefeuille n°. 79.

Gelijke ordonnantiën
792. bij die van den ontvanger A. Weyman, 1787—1788;
793. dito dito, 1788—1789;
794. dito dito, 1789—1790;
795. dito dito, 1790—1791;
796. dito dito, 1791—1792;
797. dito dito, 1792—1793;
798. dito dito, 1793—1794;
in portefeuille n°. 80.

Gelijke ordonnantiën
799. bij die van den ontvanger A. Weyman, 1794—1795;
in portefeuille n°. 81.

Gelijke ordonnantiën
800. bij die van den ontvanger J. van der Scheer, 1795—179
in portefeuille n°. 82.

N°.
Gelijke ordonnantiën
801. bij die van den ontvanger J. van der Scheer, 1796—1797;
in portefeuille n°. 83.

Gelijke ordonnantiën
802. bij die van den ontvanger J. van der Scheer, 1797—1798;
803. dito dito, 1798—1799;
804. dito dito, 1799—1800;
805. dito dito, 1800—1801;
806. dito dito, 1801—1802;
807. dito dito, 1802;
in portefeuille n°. 84.

Gelijke ordonnantiën
808. bij die van den ontvanger J. van der Scheer, 1803;
809. dito dito, 1804;
810. dito dito, 1805;
811. dito dito, 1806;
in portefeuille n°. 85.

Gelijke ordonnantiën
812. bij die van den ontvanger J. van der Scheer, 1807;
813. dito dito, 1808;
814. dito dito, 1809;
in portefeuille n°. 86.

Gelijke ordonnantiën
815. bij die van den ontvanger J. van der Scheer, 1809—1810;
816. dito dito, 1810;
817. dito dito, 1811;
818. dito dito, 1811;
819. dito dito: 1812;
in portefeuille n°. 87.

820. Ordonnantiën van betaling enz., behoorende bij de rekeningen, welke ontbreken, uit de jaren 1642—1683;
821. en bij die van de serviespenningen van 1681 en 1682;
in portefeuille n°. 88

AFDEELING IV.

A. *Kerkelijke en armeninrichtingen*, *n*os 822—862.

N°.

822. Rekening der „Armpenningen", 1772—1789; protocol n°. 78.

823. „Protocol der Roomsche kerk" (n°. 79), bevattende besluiten en verordeningen van het stadsbestuur, betreffende de Roomsch-Catholieke gezindte en hare kerk, 1786—1793.

in portefeuille n°. 89.

Stukken bevattende aanteekeningen en opgaven, aankomsttitels, acten van verkoop enz. van de bezittingen en inkomsten der kerk te Coevorden; voorts betreffende de kerk in 't algemeen en de pastoriegoederen.

824. Rekeningen van kerkvoogden over de jaren 1565, 1566 en 1567.

825. Een opgave van ontvangsten „van wegen de pastorie", zonder datum.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
826	1530(?) 9 Aug.	Burgemeesters, Kerkvoogden, „Gesworen meente ende gemeene meente" der stad Coevorden verklaren met toestemming van Johan van S· lbach. Drost te Coevorden en „collator in stath onses genedigen lieven heren Hertougen van Gelre" verkocht te hebben een stuk land aan de kerk toebehoorende, tot bestrijding der kosten van den opbouw der kerk, met toekenning der bevoegdheid aan den kooper tot het maken van een overweg, en het te hebben overgedragen.	Copie
827	1590.	Quitantie door Jacob en Berent Kystemaker, afgegeven voor betaling wegens verdiend loon.	Origineel.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.

Betreffende de vicarie van St. Odulphus:

828	1461. 21 Febr. (Losse charters n°. 27).	Wolter Stelling, „Amptman toe Coevorden en de slants van Drenthe" geeft af een vidimus van een oorkonde, bezegeld o. a. door „Johannes van Endenicht, richter toe Coevorden" van 1424 (21 Maart), waarbij Johan Coenraadsz. van Schuttorp verklaart aan Henrick van Scuttorp „Cureyt toe Coevorde" en den Vicaris van de H. Odulphus vicarie verkocht en overgedragen te hebben een jaarlijksche opbrengst rogge uit goederen in en buiten Coevorden gelegen, ten behoeve van het „overste altaer" en van „sancte Odulphus vicarien".	Origineel, perkament. Zegel in groen was, aan perkamenten staart, eenigszins geschonden. Gedrukt bij Magnin II 2 p. 182.
829	1557. 26 Oct.	Uitspraak in het gerecht, voor Claas Bernier „gezwaren Schulte" en keurnooten over de al of niet aflosbaarheid der jaarlijksche opbrengst onder n°. 828 vermeld;	Origineel.
830	1557. 12 Nov.	met een losse aanteekening over de gedeeltelijke aflossing.	

Betreffende de vicarie van het Heilige Sacrament:

831	1510. 28 Juli.	Schepenen, „Gesworen meente ende gemeyne meente" van Coevorden verklaren, met toestemming van den Drost Roelof van Munster en van Cornelius Decker, pastoor aldaar, te hebben gesticht een altaar ter eere van het Heilige Sacrament in de kerk te Coevorden en tot het onderhoud van den priester daarbij, die tevens op het orgel moest kunnen spelen, een stuk land uit de gemeene marke te hebben aangewezen; met eenige bepalingen omtrent dien priester zelf en de uitoefening van zijn ambt.	Copie.
		Opgave der inkomsten behoorende „tot des Heiligen Sacramentsmyssen."	Idem.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
833	1588. 15 Jan.	De Burgemeesters te Coevorden, collatoren der vicarie van het H. Sacrament en de vicarius, heer Gerrit van Campen, verhuren een hofstede voor den tijd van zes jaren.	Origineel.

Betreffende de vicarie van St. Sylvester:

834	1548. 21 Jan.	Reynolt van Bourmania, Drost, verklaart tot vicaris der vicarie van het St. Sylvester altaar in de kerk te Coevorden in plaats van heer Eylaerdt Elskamp, heer Aelbert van Almelo te hebben benoemd.	Origineel, perkament Zegel afgevallen.

Betreffende de vicarie van St. Anthonius (verg. n°. 842);

835	Omstr. 1590.	Opgaven der inkomsten van de St. Anthonie-vicarie in de kerk te Coevorden.	

Niet juist te bepalen welke vicarie betreffende:

836	1599.	Verklaring omtrent het „erve en guedt toe Holthoen" en den eigendom daarvan.	
837	1606/14.	Twee stukken over de onrechtmatige handelingen van Hendrik van Schirenbecke betreffende kerke- en vicariegoed te Coevorden.	
838	Omstr. 1620.	Vonnis in een geschil tusschen Pieter Jorrissen en de Burgemeesters van Coevorden, in dezen voor kerkelijke goederen optredende, over de vereffening van het slot van rekening met zijnen vader, in leven „ontfanger der geestelijcke goederen."	

N°.

839. Lijsten en opgaven van de pastorie-inkomsten en bezittingen, 1597—1773.

840. Aanteekeningen betreffende de inkomsten der kerk, benevens enkele aankomsttitels en stukken, rakende den verkoop van kerkegoed enz., 1603—1660.

841. Stukken van het proces tusschen Burgemeesters en Provisoren of Armvoogden te Coevorden ter eener en de erfgenamen van Michel Pirkels en Marretien Michels ter andere zijde over de betaling van eene zekere som, waarvoor het „Binnenvrede" is te pand gesteld, 1599—1618.

842. Stukken van het proces tusschen het stadsbestuur te Coevorden en de markegenooten van Gees over het erf Nysinge aan de pastorie te Coevorden behoorende, met de copie van den stichtingsbrief der vicarie van St. Anthonie in de kerk te Coevorden (1471), 1646—1648.

843. Stukken betreffende een geschil tusschen de diaconie en Pier Domma c. u. over de uitkeering van een door C. Winckels aan de armen besproken legaat, 1654.

844. Stukken betreffende de loterij ten behoeve van het orgel in de kerk te Coevorden (zie Invent n°. 657, protocol n°. 59), 1657—1660.

845. Stukken behoorende tot de administratie der kerkvoogden van 1638, 1688 en 1733.

846. Stukken betreffende de vraag tusschen het bestuur van Coevorden en den predikant A. Bekkering aldaar, wie ter handhaving van het recht op de aan de pastorie verschuldigde pachten moet optreden, 1755/6.

847. Stukken van het proces tusschen het stadsbestuur en E. Ovinge over de betaling der roggepacht van de „Solstede Oving" te Exloo, verschuldigd aan de pastorie te Coevorden, 1761.

848. Stukken van het proces tusschen het stadsbestuur en Lambert ter Hool c. s., over de betaling van de roggepacht uit het erf Wiltinge te Exloo, aan de pastorie te Coevorden verschuldigd, 1772/3.

849. Stukken betreffende het geschil tusschen het stadsbestuur van Coevorden en de pachtplichtigen te Exloo over de wijze van betaling der aan de pastorie aldaar verschuldigde pacht, 1775/8.

N°.

850. Enkele stukken betreffende de Roomsche gezindte en haar kerk, 1786-1793.

851. Ordonnantiën en quitantiën der kerkelijke administratie te Coevorden uit de jaren 1631—1641;

852. 1654;

853. 1717—1727;

854. 1727—1736, en

855. 1736—1740,

in portefeuille n°. 90.

856. Dito dito als de vorige, uit de jaren 1742—1747;

857. 1747—1752;

858. 1752—1755;

859. 1756—1759;

860. 1769/70;

861. 1772/73,

in portefeuille n°. 91.

B. *Het Gasthuis*, *n*os 862—895.

862. Protocol n°. 80, bevattende gasthuisrekeningen, uit de jaren 1729—1770. Nu in portefeuille, wegens den zeer beschadigden toestand, waardoor de rekeningen over enkele jaren ontbreken; misschien waren het vroeger twee banden.

863. „Gasthuisboek", bevattende hetzelfde als het vorige, 1770—1801. Protocol n°. 81.

864. Dito dito als het vorige, 1801—1854. Protocol n°. 82.

865. „Register der onroerende goederen", van de inkomsten uit dergelijke bezittingen, der inschulden, met opgaven der jaarlijksche renten enz., 1685—1721. Protocol n°. 83.

866. „Register van de gasthuisgoederen", bevattende hetzelfde als het vorige, 1721—1745 Achterin eenige copieën van acten op het gasthuis betrekkelijk. Protocol n°. 84. Nu in portefeuille wegens den zeer beschadigden toestand.

867. „Register en inventaris van de gasthuisgoederen, zoo vaste als capitalen", bevattende hetzelfde als n°. 866; 1745—1780. Protocol n°. 85.

N°.

868. „Nieuw Register, staat en inventaris van de capitaalen, erven, landen, thienden, erff- en grontpaghten, enz.", bevattende hetzelfde als het vorige, 1780—1789. Protocol n°. 86.

869. „Nieuw Gasthuis Protocol, waarin . . . . . . staan overgebragt en aangetekent de inkomsten van deses stads gasthuys", 1789—1801. Protocol n°. 87.

870. Dito dito als het vorige, 1801—1847. Protocol n°. 88.

871. Losse rekeningen en verantwoordingen, 1636—1638, 1681 en 1694; en

872. Quitanties voor zoover mogelijk bij de rekeningen gebracht, 1721—1811.
in portefeuille n°. 92.

873. Stukken betreffende de uitgaven uit de fondsen, uitkeeringen aan de armen, beschikkingen over de aan het gasthuis behoorende woningen enz., meest copieën van door het stadsbestuur te dien aanzien genomen besluiten, 1662—1814.
in portefeuille n°. 93.

Portefeuille n°. 94, *bevattende:*

Stukken betreffende de inkomsten en bezittingen van het gasthuis, benevens de administratie daarvan, aankomsttitels enz., zijnde:

Oudere stukken.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
874	1410. 1 Juli (Losse charters n°. 23).	Reynolt van Coevorden schenkt vroeger leengoed, gelegen te Aenwoude in eigendom „in den Hilligen Gheist" te Coevorden en bezegelt het stuk.	Origineel, perkament. Zegel in groen was, aan perperkamenten staart, geschonden. Gedr. bij Magnin II, 2, p. 7.
875	1411. 2 Jan. (of 31 Dec. 1410) dito n°. 29.	Gerlach van Hassele, Herman Staal, Ludelof en Hardert zijne zonen, Heyne Hammans, Vredecric Emeken, Johan de Schulte, burgers te Coevorden, schenken onder zekere voorwaarden zekere goederen „den Rectoer ende Vicarius der capellen ende des altaars in den hospitale van Covorden gelegen ende de in voertijden in de eere des Hilgen Geystes ge-	Origineel, perkament. Zegels zijn afgevallen; één zegel is aan het stuk gespeld, maar het is niet duidelijk dat het een der bijbehoorende is. Ook in copie. Gedr. bij Magnin II, 2, p. 8 vlg.

Nº.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		consecreert is", o. a. ook een „mausmaat landes" aan de „Burgerbrink" te Coevorden. Bezegeld door de vier eersten en Egbert van Enghusen, anders genoemd Bucking, „richter van Coyorde", Wolter van den Lare en Engelbert van Hees. (Verg. protocollen nos. 83—88);	
	1408. 25 Mei	met transfix, waarbij Henric van Schutterpe, priester en curet te Coevorden deze schenking onder bepaalde voorwaarden goedkeurt.	Origineel, perkament. Zegel in groen was aan perkamenten staart, zeer geschonden.
876	1411. 20 Jan.	Frederik van Blankenheim, bisschop van Utrecht, verklaart geschonken te hebben aan „de capelle des hospitals ende gasthuyses", met zijne toestemming gesticht op het oude kerkhof te Coevorden, welke stichting hij bij dezen brief bevestigt, een erf geheeten: „St. Andries erve", te Schoonebeek. (Verg. protocollen nos. 83—87).	Copie. Gedr. bij Magnin II, 2, p. 14.
877	1439. 8 Mei (Losse Charters nº. 30).	Roleff Hardenbergh verklaart zijne hofstede te Coevorden, waarop het gasthuis staat, te hebben gegeven „aan de armen" en zegelt het stuk.	Origineel, perkament. Zegel in bruin was aan perkamenten staart, eenigszins geschonden.
878	Tusschen 1522 en 1536.	Opgave, door Johan van Selbach geteekend, van wat Gheert Campes „in'tgasthuys" heeft gegeven, benevens welke beschikkingen alsnog dienaangaande door hem waren genomen.	Origineel.
879	1614. 13 April (Losse Charters nº. 31).	Unico van den Ruitenborch, drost van IJselmonde en „juffrou" Johanna Mulert, zijne vrouw, verklaren, wijl de laatste „het recht van collatie ende jus patronatus" van de vicarie „der capellen ende des altaars in den hospitael ende Hilligen-Geest-gasthuis tot Coe-	Origineel, perkament. Zegel in rood was aan perkamenten staart, geschonden. Ook in copie

N°.	Tijdsb·paling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
		verden" is aangekomen aan burgemeester van Coevorden, ten behoeve van de armen dier stad, het beheer en de administratie der goederen aan gemeld gesticht behoorende, te hebben opgedragen, met bepaling van rekenplichtigheid aan hen of hun' gemachtigde, en dat de tienden te Aenwede, bij de burgemeesters in „leenscher were" zullen blijven, waarvoor zij een „hulder" zullen moeten aanwijzen; Unico van Ruitenborch bezegelt het stuk.	

Nieuwere stukken.

Verschillende opgaven betreffende de goederen aan het Gasthuis behoorende;

880. aangaande het land te Gees, 1648 en 1736; ook een getuigenverhoor omtrent het St. Andries-erf te Schoonebeek, 1746.

881. „Specificatie van versegelinge unde handtschrifften, alsmede ander schrifften den gasthuiss-armen te Covorden behoorende", 1658.

882. Inventaris van gasthuisgoederen, met een „memorie van de landerijen aan 't gasthuys behoorende", 1770.

883. Voorts opgaven van de bezittingen, pl. m. 1790, 1797, 1798, 1800 en 1811, met bijbehoorende stukken.

884. Verschillende aankomsttitels van goederen, niet in protocollen nos. 83 88 vermeld. (Losse charters nos. 32—38, ook gemerkt a nos. 1—6), 1653—1745.

885. Dito van goederen, wel in de genoemde protocollen vermeld. (Losse charters nos. 38—47, ook gemerkt nos. 1—8 en 10), 1595—1797;

zoowel voor burgemeesters, schepenen en raad als voor den schulte verleden.

886. Obligaties ten behoeve van het gasthuis, 1642—1793. (Hierbij losse charters nos. 47 en 48) met enkele latere hypoteekstellingen en inschrijvingen van 1811. Alle, behalve de vier eerste tot 1683 in de protocollen vermeld.

N°.

887. Stukken betreffende de regeling der goederen en nalatenschappen van personen, die uit de gasthuisfondsen ondersteuning hebben genoten of zullen trekken, 1775—1809.

Stukken betreffende de administratie der gasthuisfondsen en bezittingen door de voogden:

888. aangaande den verkoop van onderscheidene stukken land en andere vaste goederen, 1776—1810;

889. aangaande andere rechtshandelingen daarmede (erfpacht en huur), 1795 en 1801;

890. aangaande de invordering van schulden, grondpachten, renten enz. en het voeren van processen daarover, met enkele processtukken, 1618—1808;

891. aangaande de vereffening van de schulden ten laste der stad en de teruggave van het daarvoor, met recht van weder-inkoop, verkochte en overgedragen stadhuis, 1754. (Verg. losse charters n°. 43, onder Inv. n°. 885).

Enkele losse ingekomen en uitgegane stukken:

892. Aanstelling van J. Louwe als gasthuisvoogd, door den drost E. A. de Pallandt, 1698.

893. Verzoek om inlichtingen betreffende den aard en inrichting van het gasthuis, met antwoord, 1751.

894. Concept-rekwest aan de Eerste Kamer van het Vertegenwoordigend lichaam van het Bataafsche volk, houdende de vraag of zekere pachten, aan het gasthuis toekomende, ook vallen onder artt. 24 en 25 der algemeene beginselen van de staatsregeling; met de beschikking der Eerste Kamer te dien aanzien, en verdere stukken.

AFDEELING V.

Stukken van onderscheiden aard, n°s. 895—910.

895 Inventarissen en lijsten van verschillende stukken tot onderscheidene, maar niet meer aan te geven doeleinden opgemaakt.

896. Stukken betreffende de verhuring van landen, aan den Drost behoorende, namens dezen door den secretaris J. D. Blécourt, 1782 3;

897. Verschillende attestaties door en ten behoeve van bijzondere personen afgegeven, 1741 1812;

N°.

898. Enkele verklaringen en attestaties betreffende bijzondere personen voor den dienst als schutter aangewezen, 1799 en 1803;

Enkele stukken bijzondere personen betreffende;

899. Copie van een vonnis tusschen de buren van Heemse en Callendoren ter eenre en de ingezetenen van Hardenberg ter andere zijde, over het gebruik van „de Mersch" als gemeene weide, in de „clarynge" te Deventer, gewezen in 1563;

900. Een fragment van een rochtbrief 16de eeuw);

901. Enkele stukken uit lateren tijd tot 1811;

902. Eenige stukken, niet nader te plaatsen of te bepalen, van geen belang;

in portefeuille n. 95.

Verschillende gedrukte stukken in pakketten:

903. Placcaten, publcatiën enz. van de Staten Generaal, 1747—1787;

904. Generale ordonnantie op de invordering der middelen te lande 1806; en

905. Drie nommers van het Bulletin des Loix, 1813;

in pakket B.

906. Verschillende nommers van de „Courant van het Departement der Monden van den IJssel", 1811 en 1812;

in pakket C.

907. Verschillende nommers van het „Staatkundig Dagblad van 't Departement van de Wester-Eems, 1811, 1812 en 1813;

in pakket D.

908. Enkele nommers van verschillende couranten, 1811, 1812 en 1813;

in pakket E.

---

909. „Landrechten van Over-IJssel met de nadere reglementen, resolutiën en ampliatiën, mitsgaders de hofrechten", Deventer 1724. (Buiten op den band staat geschreven: „Borgermeesteren en Raat").

---

910. Ongebruikt materieel;

in pakket F.

Bijlage II.

INVENTARIS

VAN HET

Schultengerecht's archief te Coevorden.

N°.	Tijdsbepaling.	KORTE INHOUD.	Omschrijving en nadere aanduiding, enz.
1.	1531. 5 Febr.	Gerechtsbrief, afgegeven door Johan van Brantlycht, gezworen rechter te Coevorden, in zake Clawes ten Pathuis en het klooster te Assen, over opzegging van het gebruik van bedoeld erf (Pathuis) namens het klooster gedaan.	Copie.
2.	1562. 28 Juni	Acte van overeenkomst tot afdoening van geschillen over achterstallige huur en andere schulden, geteekend door den Schulte, als „dedingsman" en andere dedingslieden.	Origineel.
3.	1562. 7 Juli	Brief aan den Schulte met verzoek om een verzegelden brief te maken van de acte van verkoop van 19 Mei 1546, daarbij gaande.	Origineelen.
4.	1577 12 Juli	Acte van verkoop en overdracht van een stuk „gorden lants" onder het „gerychte" van Coevorden, verleden voor Claes Bernyer, Schulte te Coevorden en „up Sconebeke", en keurnooten.	Origineel, perkamentzegel van den Schulte, in groen was, aan perkamenten staart.
5.	1578. 5 Mei	Acte van verkoop en overdracht van een gedeelte in een huisstede met toebehooren te Coevorden, verleden voor denzelfde en keurnooten.	Id.
6.	1579. 22 Oct.	Acte van verkoop en overdracht van een gedeelte in twee huissteden en een stuk land, verleden voor denzelfde en keurnooten.	Copia copiae.
7.	1600. 26 Juni	Kwijtbrief voor een verloren obligatie, met pandstelling, verleden voor den schulte Claes Bernyer en voor Johan Bernyer, burgemeester aldaar; met van onwaarde verklaring der obligatie, zoo deze terug mocht worden gevonden en borgstelling voor alle vorderingen deswege.	Origineel, papier.
8.	1625. 8 Febr.	Acte van verkoop en overdracht van een „olde en gewoontlijcke soltstede" met toebehooren te Coevorden, verleden voor den Schulte Johan Berniers en keurnooten.	Copie, papier.

Afkomstig van Coevorden.

N°.	KORTE INHOUD.	Afkomstig van:
9.	Protocol (n°. 1) bevattende de handelingen voor en van den Schulte te Coevorden en Schoonebeek,	
	behoorende tot de vrijwillige rechtspraak, zijnde overdrachten enz. van vast goed, obligatiën met pandstelling, kwijtingen, momberstellingen, testamenten en erfverdragen tusschen echtgenooten, acten betreffende afstand van erfrecht en de regeling van nalatenschappen, omtrent vereffening van nagelaten en insolvente boedels, en van lastgeving enz.	Coevorden.
	behoorende tot de gewone rechtspraak, zijnde gerechtshandelingen, beslissingen, dagvaardingen, verbalen van executie enz., 1626—1628 en 1633—1640.	
10.	Protocol (n°. 2), bevattende hetzelfde, 1629—1637.	Id.
	Onder de handelingen, behoorende tot de vrijwillige rechtspraak komen hierin ook voor huwelijksvoorwaarden, inventarissen van nagelaten boedels, acten betreffende het afleggen van voogdijrekening, enz.	
11.	Protocol (n°. 3) bevattende hetzelfde, 1642—1644.	Archief.
12.	Protocol (n°. 4) bevattende hetzelfde, 1644—1649.	Coevorden.
13.	Protocol (n°. 5) bevattende hetzelfde, 1649—1653.	Archief.
14.	Protocol (n°. 6) bevattende hetzelfde, 1653—1656.	Id.
15.	Protocol (n°. 7) bevattende eenige handelingen van vrijwillige rechtspraak met betrekking tot bepaalde personen te Schoonebeek, van 1651—1662;	Coevorden.
	voorts algemeene, van 1671, 1674—1676;	
	en van gewone rechtspraak, 1678.	
16.	Protocol (n°. 8) bevattende handelingen van vrijwillige rechtspraak, 1684-1709; zie echter Inv. n°. 23.	Id.
17.	Protocol (n°. 9) bevattende hetzelfde, 1709—1725, (uitgenomen die onder Inv. n°. 23 vermeld).	Id.
18.	Protocol (n°. 10) bevattende hetzelfde, 1725—1737.	Id.
19.	Protocol (n°. 11) bevattende hetzelfde 1765—1790, met register, (uitgenomen die onder Inv. n°. 26 vermeld).	Hypotheekkantoor.

N°.	KORTE INHOUD.	Afkomstig va
20.	Protocol (n°. 12), bevattende hetzelfde als het vorige, met register; waarschijnlijk beginnende 1790-1795, hoewel er acten uit 1786 en volgende jaren in zijn geregistreerd. (Er komt nog een huwelijkscontract in voor).	Hypotheekkant
21.	Protocol (n°. 13) hetzelfde als het vorige, 1796—1800; met register.	Id.
22.	Protocol (n°. 14) hetzelfde als het vorige, 1800—1803, met register.	Id.
23.	Protocol (n°. 15) bevattende acten van momberstelling, afrekening van voogden, huwelijksvoorwaarden, contracten van eenkindschap, van alimentatie of onderhoud, inventarissen van nagelaten boedels, regeling van nalatenschappen enz., 1700—1733.	Coevorden.
24.	Protocol (n°. 16) bevattende hetzelfde, 1733—1793	Gerechtshof.
25.	Protocol (n°. 17) bevattende hetzelfde, 1795, 1796 1803. (De acten van 1795 zijn verleden voor de provisioneele representanten).	Id,
26.	Protocol (n°. 18) bevatttende testamenten, ook tusschen echtgenooten, en acten van herroeping, opening, aanstelling van executeuren-testamentair enz., 1790—1801, met register.	Hypotheekkant
27.	Protocol (n°. 19) hetzelfde als het vorige, 1801—1803, met register.	Gerechtshof.
28,	Protocol (n°. 20) bevattende acten betreffende vrijwillige rechtspraak te Schoonebeek (alles bij elkâar), 1795—1803.	Id.
29.	Een portefeuille met losse stukken, de vrijwillige rechtspraak betreffende, van 1628—1803, waarbij afzonderlijk vier op perkament.	Coevorden.
30.	Protocol (n°. 21) „Van daagelijksche rechtshandelingen" betrekkelijk de gewone rechtspraak „beginnende met den 13 Sept. 1726" (het eerste gedeelte mist), aanwezig van af Sept. 1727 tot 1732, 1738—1749 (één van 1749) 1760 -1790. Achterin staan vermeld de handelingen behoorende tot éénе procedure, uit de jaren 1738—1740.	Id.

Nº.	KORTE INHOUD.	Afkomstig van:
31.	Een portefeuille met losse processtukken, 1638—1739.	Coevorden.
32.	Een idem met idem, 1739—1746.	Id.
33.	Een idem met idem, 1746—1761.	Id.
34.	Een idem met idem, 1761—1769.	Id.
35.	Een idem met idem, 1769—1780.	Id.
36.	Een idem met idem, 1780—1803.	Id.
37.	„Algemeen prothocol (nº. 22) van vrijwillige zaken zaken voor het scholtambt Coevorden en Schoonebeek", 1803—1806, met register.	Gerechtshof.
38.	Een idem (nº. 23) 1807—1809, met register.	Id.
39.	„Prothocol (nº. 24) van verzegelingen, obligatiën, schuldbekentenissen en fidei-commissen voor het scholtambt Coevorden en Schoonebeek", 1803—1806, met register. (Hierin komen ook voor testamenten, een huwelijkscontract, enz.).	Hypotheekkantoor.
40.	Een idem (nº. 25), bevattende hetzelfde, 1806—1810, met register.	Id.
41.	„Protocol (nº. 26) van momboorstellingen voor het scholtambt Coevorden en Schonebeek", (ook bevattende huwelijksvoorwaarden en contracten van éénkindschap), 1803—1807, met register.	Gerechtshof.
42.	Een idem (nº. 27) bevattende hetzelfde, 1807—1811, met register.	Id.
43/	Een idem (nº. 28) bevattende hetzelfde, 1811.	Id.
44.	„Prothocol (nº. 29) des scholtambts Coevorden en Schoonebeek, van ter leen gegevene goederen enz." 1803—1810, met register, doch onvolledig.	Id.
45.	„Protocol (nº. 29) van executien en distractiën voor het scholtambt Coevorden en Schoonebeek", 1804—1810, met register.	Id.
46.	Protocol (nº. 30) van „contentieuse zaken", 1803—1810 (bepaaldelijk verbalen van executiën).	Id.
47.	Protocol (nº. 31) zijnde een „Register van publicatiën, notivicatiën enz. voor 't Scholtambt Coevorden en Schoonebeek" (524 nummers) van 20 Dec. 1802—1810.	Coevorden.

Nº.	KORTE INHOUD.	Afkomstig van
	Een portefeuille waarin :	
48.	een serie losse testamenten, 1809, 1810 en 1811, met lijst;	Gerechtshof.
49.	een serie losse obligaties, 1808, 1809 en 1810, met lijst;	Gerechtshof.
50.	een serie losse acten van volmacht, 1809, 1810 en 1811, met lijst;	Gerechtshof.
51.	een serie losse acten van momboorstelling enz., 1809, 1810 en 1811, met lijst;	Gerechtshof.
52.	een serie losse acten van overdracht van vast goed enz., 1808, 1809, 1810 en 1811, met lijst;	Gerechtshof.
53.	eenige publicaties en andere losse stukken betreffende de vrijwillige rechtspraak, 1803—1811, benevens de opgegeven „signature en paraphure" van den keizerlijken notaris B. Slingenberg, 1811;	Gerechtshof.
54.	eenige losse stukken betreffende de gewone rechtspraak, 1807—1810; en	Gerechtshof.
55.	eenige losse stukken het politiegerecht te Coevorden betreffende, 1812.	Gerechtshof.

Bijlage III.

VERSLAG
omtrent de
GEMEENTE-ARCHIEVEN IN DRENTHE.

Alvorens over te gaan tot de opgave van de gemeente-archieven, hun' toestand en hun' inhoud, voor zoover het gedeelte van vóór 1813 betreft, zij het mij vergund eenige algemeene opmerkingen te maken.

Zooals uit het volgende is te zien, zijn in de meeste Drenthsche gemeenten geen afzonderlijke gebouwen tot gemeentehuis ingericht. Op de meeste plaatsen zullen de finantiën ook wel niet van dien aard zijn, dat daarop in den eersten tijd kans bestaat. Hoe dit zij, een gevolg er van is, dat voor de berging der archieven gewoonlijk slechts zeer weinig ruimte beschikbaar is. Reden, waarom het in de oogen der gebruikers minder belangrijk gedeelte, dat wil zeggen, dat, hetwelk hun dagelijks minder te pas komt, meestal naar den zolder verhuist, in vroegere tijden eenvoudig werd weggedaan. Dit geldt vooral voor de losse stukken; voor de protocollen schijnt over het algemeen meer eerbied te hebben bestaan.

Zooals mijn voorganger reeds opmerkte in 1877, bij zijn verslag aangaande den toestand der archieven van de gemeenten in de provincie Drenthe, is juist het ontbreken van gebouwen tot gemeentehuis ingericht, de oorzaak van het gemis van eigenlijk gezegde oude archieven. Waar deze bestonden, in Coevorden, Meppel, Hoogeveen en Assen, na de scheiding van Rolde in 1807, is vrij wat meer bewaard gebleven.

Vroeger gingen de stukken, de marken, buurtschappen of dorpen betreffende, over van den eenen regeeringspersoon op den andere, of bleven liggen, voor zoover zij niet bij de behandeling der dagelijksche zaken noodig waren. Zoo werden zij vergeten en vervolgens meestal opgeruimd, of bij enkele families bewaard en als privaat eigendom aangemerkt.

Van de archieven der schultengerechten, voor zoover hun lot niet was als boven omschreven, is in 1811 nog een gedeelte overgebracht naar de griffie van het Tribunal de première instance, en alsnog hier ter plaatse aanwezig.

Van rechterlijke archieven vond ik dan ook niet veel meer, behalve te Gasselte en te Nijeveen. (Zie nader onder de gemeenten).

Vooral met het oog op de beperkte ruimte voor berging van archieven, ware het wenschelijk voor de archivarissen, zoo dikwijls geraadpleegd over de vraag of eenige stukken mogen worden opgeruimd of niet, vaste algemeene regels te hebben, waarnaar zij

in dezen zoude kunnen beslissen. Er zijn toch immers tal van papieren, die, zoo zij voor de belanghebbende gebruikers hunne waarde hebben verloren, gerust kunnen worden vernietigd. Het is natuurlijk mogelijk, dat daardoor voor den toekomstigen historicus een of andere bijzonderheid verloren gaat. Maar de vraag mag gewettigd heeten nu de kans daarop, ook ten gevolge der tallooze verslagen, welke over allerlei onderwerpen jaarlijks worden uitgebracht zeer veel vermeerderd is, of daarom alleen het tegenwoordig geslacht, nu de massa papier zoo snel toeneemt, ook verder zich met het bewaren van allerlei van slechts problematieke waarde moet blijven belasten.

Ik vestig de aandacht o. a. op de kohieren van den hoofdelijken omslag, dwangbevelen tot inning daarvan; de overblijvende strooken van de afgegeven permissie-biljetten voor het geslacht en dergelijke; de gemeente-rekeningen; bevolkingsstaten; staten voor de militie en de schutterij, enz.

Deze, vooral de laatstgenoemde soorten, vullen een groot deel der gemeente-archieven.

De ambtenaren, voor zoover daarover door mij gevraagd, zien in de bewaring geen heil. Op hunne adviezen mag, hoewel zij in dezen niet geheel onbevooroordeeld kunnen worden geacht, ook eenigermate worden gelet, daar het van den archivaris niet is te vergen in de bijzonderheden der tegenwoordige gemeente-administratie te zijn doorgedrongen.

Dat er nu en dan niet van dergelijke stukken worden weggedaan, zal niet door mij worden beweerd, maar juist waar de eisch wordt gesteld, dat daarover de rijksarchivaris der provincie worde geraadpleegd, is het wenschelijk, dat zooveel mogelijk gelijke beslissingen worden gegeven. Dit is niet mogelijk, waar niet althans eenige algemeene regels worden gegeven, bij het stellen waarvan men op de boven aangegeven punten zal hebben te letten. Men zal om het meer belangrijke te behouden en goed te doen bewaren, het minder of niet belangrijke dienen te laten varen.

Anloo.

Het gemeentehuis bevindt zich te Eext, het bestaat uit één kamer in een herberg.

Het archief bevindt zich in die kamer in kasten en kwam mij voor goed, misschien een weinig vochtig, geborgen en vrij goed geordend te zijn.

Het oud-archief dier gemeente bestaat, voor zoover mij bekend, uit:

1. Een doopprotocol, 1673—1811, met eenige aanteekeningen door de predikanten er bijgevoegd.

2. Een register van huwelijksafkondigingen, 1715 – 1806.

3. Een dito met aanteekeningen omtrent het begraven van lijken, uit de jaren 1775—1806.

4. Een dito van overledenen, opgemaakt naar aanleiding van de wet, vaststellende een belasting op het recht van successie, 1805—1812.

5. Copieën van ve schillende resolutiën en besluiten van Ridderschap en Eigenerfden en Drost en Gedeputeerden, uit de jaren 1755—1794. Hierin een lijst van schulten van Anloo, (1519—1795).

6. Rekeningen met daarbij behoorende aanteekeningen van den boer van Eext, betreffende de marke, (1778—1791).

Assen.

Het gemeente-archief is in een der kamers van het stadhuis droog en goed geborgen.

In 1840 ongeveer werd een algemeene inventaris gemaakt, welke inrichting echter niet meer in het oog is gehouden bij de berging, tengevolge daarvan, dat sinds dien tijd het gemeentehuis twee malen werd verplaatst. Waarschijnlijk door dezelfde omstandigheid waren enkele nommers niet meer terug te vinden. Hieronder zijn zij opgenomen, maar zonder een doorloopend volgnummer.

Het ware wenschelijk, hetzij een nieuwen inventaris te maken, hetzij den ouden aan te vullen en de ordening in het archief daarmede in overeenstemming te brengen.

Het oud-archief bestaat volgens den bedoelden inventaris uit:

1. Reglementen van het gemeentebestuur van Assen, 1801 en 1807 en volgende jaren; vóórin een boerwillekeur voor de marke van Assen, 1748.

2. Verspreide ingekomen stukken, van 15 Augustus 1805—1816.

3. Notulen en ingekomen stukken bij het gemeentebestuur, 1807.

4. Notulen van het verhandelde bij het gemeentebestuur (eigenlijk Juli 1807), 1808/9.

5. Ingekomen stukken bij het gemeentebestuur, 1808/9.

6. Notulen van het verhandelde bij den Burgemeester, over 1810, mitsgaders van dat bij Burgemeester en Wethouders over 1809 en 1810.

7. Ingekomen stukken over 1810.

8. Notulen van het verhandelde bij den Maire, 1811.

9. Ingekomen stukken bij denzelfde.

10. Notulen van den Municipalen raad, 1812/15.

11. Notulen van het verhandelde bij den Maire en ingekomen stukken, 5 Januari—5 April 1812, met register.

12. Ingekomen stukken over 1812 en tot December 1813, met register.

13. Algemeen register wegens de executie der ontvangen dispositiën, 1809 1811.

14. Register van uitgaande brieven, beginnende 2 April 1812—1815.

15. Bekendmakingen, van 10 April 1812—1817.

16. Dispositiën van den Landdrost betrekkelijk den nieuwen aanbouw der stad, 1810.

17. Stukken betrekkelijk den nieuwen aanbouw, 1810.

18. Een doopprotocol, 1710—1811.

19. Een protocol, houdende een register van gehuwden, 1711—1811.

? Een protocol, houdende een register van overledenen, volgens aanteekeningen der diaconie, wegens gebruik van het zwarte laken.

? Een protocol, houdende een register van overledenen, volgens aanteekeningen over het recht van successie, gehouden door den schoolmeester H. Schenkel.

? Een protocol, houdende een register van overledenen, volgens aanteekeningen voor het recht van successie, gehouden door J. Homan, regulateur der successie over Rolde en Assen, 1806.

? Een protocol, houdende een register van geborenen der Israëlieten te Assen.

20. Registers van den burgerlijken stand, 1812/13.

21. Journaux du Maire pour servir à l'inscription des conscrits, 1808/13.

22. Liste alphabétique des conscrits. 1808/9.

23. Liste d'émargement, 1808.

24. Twee registers der gendarmerie, 1811/13.

25. Verzameling van binnenlandsche paspoorten, 1811/13.

26. Staat van de belasting op de beesten, de huurwaarde en dienstboden, 1807.

27. Mandementen der directe belastingen, 1812/13.

28. Rôles van het veefonds, 1812/13.

29. Kohier van vaste goederen in de marke van Assen staande of gelegen.

30. Registers betreffende de contribution foncière, 1812/13.

31. Een protocol, bevattende schoolclassificatiën, van 1808 tot 1811.

32. Rekeningen der stad, 1807—1811.

? Afgedane rekeningen onder de administratie der heeren W. H. Hofstede en Kijmmell.

33. Kwitantiën, behoorende bij deze rekeningen, 1807—1811.

34. Staat van behoeften over 1809.

35. Staten van begrooting over de vijf laatste maanden van 1811, over 1812 en 1813.

36. Repartitiën op personeele omslagen over 1808/12.

37. Lijsten van de opbrengsten van de weidegelden van het Broek, 1809/13.

? Stukken betreffende den canon.

38. Stukken betreffende den achterstand van 1812 tot 1814.

? Stukken betrekkelijk uitgaven voor de Russische troepen en voor den landstorm, 1813.

? Diverse stukken, betrekkelijk het stadsfinantiewezen, 1812—1814.

39. Rekeningen der veenadministratie van 1806 tot 1813.
(Hierbij wordt opgemerkt dat ten gevolge van het onderzoek omtrent het gedrag van den administrateur v. d. Weide een aantal stukken zijn overgebracht naar en „moeten aanwezig zijn ter provinciale griffie”).

40. Eenige kaarten en plannen o. a. van het stadsbosch en van het stadsbroek, 1811; in omslag.

Beilen.

Het gemeentehuis bestaat uit eenige vertrekken in een huis, waar tevens een herberg wordt gehouden.

Het archief bevindt zich daar in kasten en kwam mij voor goed geborgen te zijn.

De serie ingekomen stukken begint met het jaar 1811.

Anders is er niets aanwezig van wat als tot het oud-archief behoorende kan worden beschouwd, wijl dit bij een brand in 1820 moet zijn te gronde gegaan.

Borger.

Hier werd voor eenige jaren een geheel nieuw gemeentehuis gebouwd.

Voor het gemeente-archief is er dientengevolge overvloed van bergruimte, althans gelegenheid genoeg om die te maken. Toch is een gedeelte van het nieuwere archief op den zolder in een hoek weggestopt.

Het oud-archief dier gemeente bestond, voor zoover mij gebleken is, uit:

1. Een doop-protocol, 1732—1811.
2. Een register van huwelijken, 1733—1811.
3. Een register der overledenen, 1782—1811.
4. Registers van den burgerlijken stand, van 1811.
5. Gemeenterekening over het eerste halfjaar van 1811.
6. Begrooting over 1812.
7. Opgaven omtrent de landerijen en vaste goederen uit de jaren 1811, 1812 en 1813.
8. Enkele losse attestaties.
9. Enkele losse stukken met opgaven betreffende de conscriptie.
10. Een rekening-boek der diaconie over 1778—1806.

Coevorden.

Hier is een afzonderlijk gebouw voor gemeentehuis ingericht, waarin voldoende bergruimte voorhanden is.

Het oud-archief dezer gemeente is door mij geordend en beschreven (zie afzonderlijken inventaris).

Voor behoorlijke bergruimte en goede plaatsing zal worden zorg gedragen.

Met betere ordening en beschrijving van het nieuw-archief is men bezig. Ik was in de gelegenheid enkele wenken dienaangaande te geven en zal zoo noodig daarmede voortgaan.

Dalen.

Tot gemeentehuis is hier een vroegere school ingericht. Het archief is in de verschillende vertrekken in kasten geborgen en kwam mij voor goed geordend te zijn.
Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol, van 1735 tot 1811.

2. Een register van huwelijken, 1735—1811.

3. Losse acten van huwelijksafkondigingen, 1811.

4. Registers van den burgerlijken stand, van af 1811.

5. Protocol ter invordering van den 30sten penning van de collaterale successiën enz., 1804 en volgende jaren.

6. Een portefeuille met losse ingekomen stukken van 1813.

7. Cohier van vaste goederen te Oosterhesselen.

Diever.

Tot gemeentehuis is hier een afzonderlijk gebouw ingericht, waarvan eenige vertrekken door den veldwachter worden bewoond. Het gemeente-archief is in de andere in kasten geborgen en kwam mij voor goed geordend te zijn. Er bestaat een algemeene inventaris.
Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol van 1676—1811.

2. Een register van lidmaten en gesloten huwelijken van 1726 tot 1811.

3. Een begrafenis-register, 1806 tot 1811.

4. Voorts enkele oude stukken uit de jaren van 1726, betreffende het kerspel Diever. Met andere werden zij in 1871 door de erven van mr. H. Vos aan mijn' voorganger ter plaatsing in het provinciaal archief ter hand gesteld en door dezen bij missive van 20 Januari 1872, n°. 36, aan het gemeentebestuur verzonden.

Volgens de daarbij gaande lijst behooren er toe:

a. De karspelsrekeningen in de kerk te Diever, afgelegd op 27 April 1726 en 29 April 1727.

b. Het proces-verbaal van aanbesteding in d° 28 October 1744,

waarbij W. J. Punt het onderhoud van kerk, toren en pastorie voor den tijd van drie en een half jaar heeft aangenomen voor 101 C^{r}. gulden en 10 stuiver.

c. Publicatie van Ridderschap en Eigenerfden in d° 21 Maart 1750 tegen de plaatsing der bijen op minder dan vijf roeden afstand van de heerwegen.

d. Kennisgeving van Drost en Gedeputeerde Staten van Drenthe in d° 23 Januari 1759 van het overlijden van de Prinses-gouvernante en voogdesse van den Prins van Oranje-Nassau, Erf-stadhouder enz. der Vereenigde Nederlanden, met verzoek om tot bewijs van rouw en leedwezen de klok drie malen daags gedurende drie weken te doen luiden.

e. Bevel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 2 Juli 1761, tot gevangeneming van Izak Steven van Delen, heer tot Schonenburg, verdacht van zijn' schoonvader D. L. van Brakel tot den Brakel te Tiel te hebben vermoord.

f. Accoord van 17 Juni 1768 tusschen den schulte L. Nysingh, en de karspellieden te Wapserveen gesloten, om hem zoolang hij schulte zou zijn, in plaats van turf, geld op te brengen terwijl hij wordt ontheven van de verplichting om bier te schenken aan genoemde lieden.

g. Bewijs van schuld den 25sten October 1785 afgegeven door het exercitiegenootschap te Diever voor een som van f 100.00 door den schulte L. Nysingh verstrekt tot aankoop van snaphanen.

h. Opgaaf van de samenstelling van het schuttersgenootschap te Diever op den 12den Februari 1787 met eene notitie van den schulte L. Nysingh in d° 16 Januari 1788 van de na de ontbinding van 't genootschap ingeleverde voorwerpen.

i. Copie-besluit van Drost en Gedeputeerde Staten van Drenthe in d° 19 Mei 1789, houdende aanbeveling om te zorgen voor de naleving der publicatiën omtrent het bewaren van vuur en licht van 24 Maart 1789 en tegen de ontheiliging van zon-, feest- en bededagen van 15 Juni 1720.

j. Aanschrijving van Drost en Gedeputeerde Staten voornoemd in d° 4 Juni 1789 tot toelichting der publicatie van 20 Mei te voren omtrent premiën voor schadelijk gedierte.

k. Besluit van Drost en Gedeputeerde Staten voornoemd in d° 10 Nov. 1789, houdende dat in Overijssel een generale jacht op landloopers en vagebonden zou worden gehouden; met aanschrijving

aan de schultambten in Drenthe langs de grenzen om tegen het indringen in de landschap te doen waken.

l. De order den 10den Nov. 1789 door den schulte N. Nysingh van Diever ter zake uitgevaardigd en zijn bericht omtrent deze aangelegenheid van 19 Nov. 1789.

m. Besluit van Drost en Gedeputeerde Staten voornoemd in d° 29 Nov. 1790, houdende kennisgeving van een in Overijsel voorgenomene generale jacht op alle landloopers en vagebondeerende personen, met aanbeveling om de grenzen te bewaken, verdachte personen aan te houden, enz.

n. Bewijs van opgenomen gelden afgegeven door de volmachten van 't karspel Diever, den 5den Sept. 1775, tot een gezamenlijk bedrag van f 1445.

Dwingeloo.

Tot gemeentehuis is hier een afzonderlijk gebouw ingericht, waarvan enkele vertrekken door den veldwachter worden bewoond. In de andere is het gemeente-archief in kasten geborgen; het kwam mij voor goed geordend te zijn, hoewel de plaatsing van de losse stukken, nu tot pakken bijeengebonden, in portefeuilles, is aan te bevelen.

Het oud-archief dier gemeente bestaat, voor zoover mij gebleken is, uit:

1. Een doopprotocol van 1697—1811.

2. Een register van huwelijken, 1697—1811.

3. Ingekomen stukken van af 1809.

4. Een register met rekeningen der diaconie van 1712—1807.

Eelde.

Tot gemeentehuis is ingericht een kamer in een herberg aldaar. Het gemeente-archief bevindt zich ten huize van den Burgemeester; het is daar in kasten goed, misschien iets vochtig geborgen en kwam mij voor goed geordend te zijn.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopregister, 1723—1774.

2. Een dito, 1774—1812.

3. Copie van een register van huwelijken, 1737—1811.

4. Een register van overledenen, opgemaakt naar aanleiding van de wet, vaststellende een belasting op het recht van successie, 1805—1809.

5. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812, 1813.

6. Een protocol met rekeningen der diaconie, 1767—1809.

Emmen.

Tot gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw ingericht. Het gemeente-archief, althans het oudere gedeelte, is aldaar goed droog geborgen in kasten op den zolder. De ordening laat te wenschen over. Het oud-archief bestaat uit:

1. Copie, in 1852/53 gemaakt, van een doop- en begrafenis-register voor Emmen over 1673—1811.

2. Dito voor Roswinkel, 1733—1811.

3. Kohier van vaste goederen voor 1813.

4. Eenige ingekomen stukken uit het begin van het jaar 1813.

Gasselte.

Tot gemeentehuis is ingericht een vertrek in een herberg; het gemeente-archief is echter bij den Burgemeester aan huis geborgen. Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol voor Gasselte, 1715—1811.

2. Een dito van Gasselter-Nijeveen, 1739—1809. [1]

3. Een huwelijksregister voor dito, 1739—1809.

4. Een register van overledenen, 1805.

5. Een portefeuille met ingekomen stukken uit de jaren 1804, 1805 en 1806.

6. Een register bevattende karspelsrekeningen over 1739 tot 1793.

7. Rolle of register der dijken tot Gasselte van 1693, gecopiëerd in 1714.

In het gemeentelijk archief vond ik eene tamelijk groote hoeveelheid stukken van het schultengerecht afkomstig. Wijl ik pas vóór eenige dagen een gedeelte daarvan ontving, had ik nog geen gelegenheid

---

[1] In 1890 werd nog in het archief der burgerlijke gemeente overgebracht uit die der kerkelijke:

1a. Een protocol bevattende:

een register van lidmaten, 1715—1816 en
" " , gehuwden, 1715—1809, voor Gasselte.

2a. Een doop-protocol voor Gasselter-Nijeveen, 1690—1739.

tot beschrijving en ordening over te gaan, maar hoop het dit jaar te kunnen doen en een inventaris bij het volgende verslag te voegen.

Gieten.

Tot gemeentehuis is ingericht een vertrek in een herberg. Het archief is daar in kasten geborgen, misschien iets vochtig, en kwam mij voor goed geordend te zijn.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol, 1718—1798; met opgave der lidmaten van de kerk.

2. Een dito van 1798—1811.

3. Een register van huwelijken, 1733—1798.

4. Een protocol voor de successiebelasting over het district Oostermoer, 1806.

Registers van den burgerlijken stand, over 1811, 1812 en 1813.

Havelte.

Het gemeente-archief bevindt zich ten huize van den Burgemeester. Het is daar deels geborgen in een benedenvertrek in kasten, deels op den zolder los neergelegd, beide gedeelten waren goed droog gehouden; dat in het benedenvertrek kwam mij voor goed geordend te zijn.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een protocol, bevattende een doopregister van 1694 tot 1756: een lidmatenregister van 1694 tot 1755; eene opgave der gesloten huwelijken van 1697 tot 1755; een dito der overledenen van 1717 tot 1733; benevens eenige aanteekeningen omtrent den kerkeraad over de jaren 1696 tot 1755.

2. Een doopregister van 1756 tot 1811.

3. Een huwelijksregister van 1756 tot 1811 12.

4. Een protocol houdende kennisgevingen van overlijden, in verband met de wet op het successierecht van 1808 tot 1811.

5. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812.

6. Een protocol bevattende een doopregister voor Wapserveen, 1679—1811; een lidmatenregister voor dito, 1680—1747.

7. Een huwelijksregister voor dito, 1680—1811.

8. Een register van overledenen voor dito, 1806—1811.

9. Ingekomen stukken van 1810, 1812 en 1813.

10. Relevé de propriétés (gebouwde en ongebouwde) met het oog op de contribution foncière, 1811.

11. Buurboek voor de marke van Uffelte, 1773—1778.

12. Een protocol bevattende armenrekeningen uit de jaren 1762 tot 1810, alleen de ontvangsten, vermoedelijk voor Wapserveen.

13. Een protocol bevattende armenrekeningen van 1759 tot 1809.

14. Een protocol bevattende hetzelfde voor Uffelte, 1758—1824.

Hoogeveen

Het oud-archief dezer gemeente zal mij tot betere ordening en beschrijving worden toegezonden. Mettertijd hoop ik aan Uwe Excellentie hiervan een afzonderlijken inventaris over te leggen.

Meppel.

Het oud-archief dezer gemeente is mij ter ordening en nauwkeurige beschrijving toegezonden.

Mijn voorganger had van een gedeelte der losse stukken reeds een lijst met beschrijving opgemaakt. Van het overige, evenals van het nieuwere archief, bestaat een algemeene inventaris, die zich echter ten aanzien van het oud-archief slechts bepaalt tot een opgave der protocollen. Het nieuwere archief schijnt voor de behoefte voldoende geordend.

Te zijner tijd hoop ik aan Uwe Excellentie een inventaris over te leggen.

Nijeveen.

Tot gemeentehuis is ingericht een vertrek van een huis, waar ook de veldwachter woont.

Het gemeente-archief bevindt zich daar in kasten en voor een gedeelte in een kast op den zolder; het is dàar droog en goed geborgen. Het eerste gedeelte kwam mij voor goed te zijn geordend.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol voor Nijeveen van 1705 tot 1794, met een opgave aangaande huwelijken van 1706.

2. Een doopprotocol voor idem van 1794 tot 1812.

3. Een huwelijksregister voor idem, 1756—1800.

4 Een dito voor idem, 1800—1812.

5. Een lijst van overledenen voor idem van 1806 tot 1812.

6. „Kerckenboeck" voor Kolderveen en Dinxterveen in Overijssel, bevattende:

een lijst van kerkvoogden, ouderlingen en diakenen van 1674;
een idem der lidmaten van 1674;
een opgave der nieuw aangenomen of met attestatiën overgekomen lidmaten van 1674 tot 1700;
een doopregister van 1674 en 1682 tot 1705;
een huwelijksregister, 1674—1699.

7. Een doopprotocol voor idem van 1699 tot 1812, waarin een lijst van gedoopte onechte kinderen van 1767 tot 1809.

8. „Kerckenboeck" voor idem, bevattende:

een opgave der nieuw aangenomen en met attestatie overgekomen lidmaten van 1697 tot 1764, waarbij een lijst van lidmaten van 1744;
een opgave van gedoopten uit het jaar 1764;
een register van huwelijken van 1700 tot 1764.

9. „Kerckeboeck" voor idem, bevattende:
een lijst van lidmaten over 1764;
opgaven der nieuw aangenomen lidmaten en der met attestatie overgekomenen en vertrokkenen, 1764—1826;
een huwelijksregister, 1763—1811.

10. Lijst van overledenen, 1806—1812.

11. Registers van den burgerlijken stand over 1811, 1812 en 1813.

12, Een verzameling diverse ingekomen stukken van 1597 tot 1804.

33. Ingekomen stukken van af het jaar 1809.

14. Eenige stukken aan het gemeentebestuur van Nijeveen verzonden door mijn voorganger bij missive van 20 Januari 1872, n°. 36c:

a. Verzoekschrift van de ingezetenen van 't karspel Nijeveen en Colderveen aan Ridderschap en Eigenerfden, Staten van het landschap Drenthe, om ter zake van schade door het zeewater in 1775 van de betaling van belasting vrijgesteld te worden, met een apostille van wege gemelde heeren in d° 19 Maart 1770, waarbij aan adressanten de grondschatting voor een jaar wordt geremitteerd;

b. Verzoekschrift van dezelfde ingezetenen in d° 19 Maart 1777 om remissie van een jaar hoofdgeld ter zake van schade door het zeewater in November 1776 geleden, met een apostille van Ridderschap en Eigenerfden van den 18den Maart 1777, waarbij het hoofdgeld over 1777 wordt geremitteerd;

c. Verzoekschrift van de karspellieden van Nijeveen in d° 14 Mei 1789, dat maatregelen genomen worden tegen schade van het Havelter water, naar de nieuwe vaart moetende afloopen, met een memorie omtrent dat water, eene gunstige beschikking van Drost en Gedeputeerde Staten van Drenthe en een verklaring van Kier Hans en Roelof Jans omtrent een zijl of pomp in den zomerdijk, benevens een uitlegging namens de regeering door den heer C. W. Ellens den 19den Juni 1783 opgemaakt van de overeenkomst, dat het water uit de Pijl en vervolgens uit de Havelter marke gelost zal worden door de Nijeveensche waterlossing ten Noorden langs den Nijeveenschen dijk loopende;

d. Afschrift van de willekeur voor het karspel van Nijeveen, vastgesteld den 3den October 1804, goedgekeurd door het Departementaal bestuur van Overijssel den 6den December 1804.

Verder vond ik in het gemeente-archief eenige stukken afkomstig van het schultengerecht aldaar, die naar het depôt te Assen zijn overgebracht en wel een register waar bladen zijn uitgescheurd, zijnde:

1. „Protocol der 30ste en 40ste penningen der schultambts van Colderveen en Nijeveen, beginnende 1803";

2. en voorts eenige stukken, de gewone rechtspraak betreffende, van 1808, benevens het relaas van een getuigenverhoor van 1755;

3. eindelijk stukken tot de vrijwillige rechtspraak behoorende van 1715 tot 1811.

Norg.

Het gemeente-archief bevindt zich in een vertrek van het huis, door den Burgemeester bewoond, en daar in kasten geborgen. Betere ordening zoude mogelijk en gewenscht zijn.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Register der gedoopten en overledenen, 1730–1811.

2. Een register van huwelijken van 1735 tot 1743 en 1752 tot 1811.

3. Register van aangiften van overlijden, aangelegd wegens de belasting op het recht der successie, 1805—1813.

5. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812 en 1813.

5. Een protocol houdende aanteekeningen betreffende begrafenissen (gebruik van het zwarte laken daarbij); en betreffende de besteding van armen door de diaconie, 1782—1823.

6. Een lijst van verzegelingen ten behoeve der pastorie te Norg.

Odoorn.

Het gemeentehuis bevindt zich te Exloo. Daarvoor zijn eenige vertrekken behoorende bij een herberg ingericht. Het vroeger gemeentehuis is met al wat er in was den 29sten April 1884 door brand vernield. Daarbij is toen ook het gemeente-archief verloren gegaan. Het nu aanwezige is in de bedoelde vertrekken in kasten goed geborgen en kwam mij voor goed geordend te zijn.

Oosterhesselen.

Tot gemeentehuis is een vertrek in een herberg ingericht. Het gemeente-archief is daar in kasten geborgen, wel iets vochtig. Het kwam mij voor vrij goed geordend te zijn.
Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol, 1754—1811.

2. Een register van huwelijken, 1754—1811.

3. Een register van de lidmaten der kerk, 1754—1811, met een lijst der predikanten.

4. Een protocol, genoemd: „Boek van overlijden", 1768—1811.

(De registers van den burgerlijken stand van 1811 tot 1817 zijn te Dalen).

Peize.

Tot gemeentehuis is ingericht een vertrek van een huis, waarvan het andere gedeelte door den veldwachter wordt bewoond.
Het nieuwste gedeelte van het archief voor de dagelijksche administratie benoodigd, is ten huize van den Burgemeester, het andere bevindt zich in kasten in bedoeld vertrek geborgen, deels geordend, deels in een staat van volslagen verwarring.
Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol, 1771 - 1811.

2. Een kohier van vaste goederen, 1808.

3. Een register van afgegeven patenten, 1806—1814.

4. Een register met diaconierekeningen en aanteekeningen over het besteden der armen en het gebruik van het zwarte laken bij begrafenissen, 1738—1761; bevat tevens een lijst van predikanten van af de reformatie.

5. Een register met diaconierekeningen, 1742—1753.

6. Een idem, 1758—1786.

7. Een idem, 1786—1805.

8. Een idem, 1805—1816.

Roden.

Tot gemeentehuis is ingericht een vertrek in een herberg.
Het gemeente-archief is daar in kasten geborgen. Het kwam mij voor goed geordend te zijn.
Het oud-archief bestaat uit:

a. Kerspel Roden.

Een protocol houdende een register van lidmaten der kerk, 1730—1793;
een register van gedoopten, 1717—1793 (een doopeling in 1714).

2. Een doopprotocol, 1793—1811.
Hierin een opgave van de namen der predikanten van af de reformatie.

3. Een protocol, houdende een register van gehuwden en van hen, die naar elders vertrokken zijn, 1763—1793.
Hierin bevinden zich ook aanteekeningen den kerkeraad betreffende van 1800.

4. Een register van gehuwden en van lidmaten der kerk, 1793—1806.

5. Een protocol, bevattende een register van gehuwden van 1806 tot 1811;
een lijst van overledenen, 1793—1811.

6. Een register der overledenen, aangelegd wegens de belasting op het recht van successie, 1806—1815.
Hierin afschriften van desbetreffende besluiten en enkele losse stukken dienaangaande.

7. Registers van den burgerlijken stand van 1811, 1812, 1813.

8. Losse ingekomen stukken van af 1803, in portefeuilles.

9. Een protocol bevattende: een register met aanteekeningen en besluiten het kerspel Roden betreffende, 1746 –1797;
kerspelrekeningen, 1753—1809.
Hierin enkele losse stukken betrekkelijk hetzelfde van 1810 en 1811.

10. Verschillende losse aanteekeningen betreffende de kerk o. a. omtrent het maken van een nieuw uurwerk (1796);
en stukken aangaande de handelingen van den kerkeraad, 1789—1796.

11. Opgaven omtrent predikanten en hunne tractementen in Drenthe, met afschriften en stukken daarover, bepaaldelijk betreffende Roden, 1810/11.

b. Kerspel Roderwolde.

12. Een protocol, het „Kerckeboek" van Roderwolde, bevattende:

Aanteekeningen betreffende de predikanten, de bezittingen der kerk en de pastorielanden, 1720;
een register van lidmaten, 1720—1757:
een dito van gedoopten, als voren;
een dito van gehuwden, als voren.
(In dit register liggen bladen los, ook zijn enkele verloren).

13. Een dito, bevattende:
aanteekeningen omtrent de predikanten;
een register van lidmaten, 1757—1811;
een dito van gedoopten, als voren;
een dito van gehuwden, als voren.

14. Een karspelprotocol van Roderwolde, met verbalen van de ringvergadering.

14. Een verbaal der grondvergadering, 1801.

16. Een protocol bevattende karspelrekeningen, 1798—1810.

Rolde.

Tot gemeentehuis is ingericht een vertrek in een herberg. Het gemeente-archief is daar voor een gedeelte geborgen in kasten; een ander gedeelte bevindt zich in een kast op den zolder. Het kwam mij voor vrij goed geordend te zijn; een betere rangschikking, vooral voor het laatste gedeelte, schijnt echter wenschelijk. Het oud-archief bestaat uit:

1. Een protocol houdende een register van gedoopten en een register van gehuwden, 1712—1811.

2. Een dito bevattende hetzelfde, 1801—1811, waarin tevens:

a. een lijst van de huisgelden, welke worden betaald tot het tractement van den predikant, 1801;

b. notulen der handelingen van den kerkeraad, 1808—1811.

3. Een register van overledenen, opgemaakt door degenen, die permissiebilletten voor het begraven uitreikten, 1806—1812.

4. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812, 1813.

5. Vier protocollen betreffende de aanneming van namen in 1811.

6. Kohier van vaste goederen, 1808.

7. Boerwillekeur van Rolde van 1809, met eenige andere stukken van na 1813, door den archivaris van het gemeentebestuur van Rolde verzonden bij missive van 20 Januari 1872, n°. 36*a*.

Ruinen.

Tot gemeentehuis zijn ingericht twee vertrekken van een gebouw, ook door den veldwachter bewoond. Het gemeente-archief is daar geborgen in kasten, misschien iets vochtig. Een gedeelte er van was vrij goed geordend; het andere verkeerde in volslagen wanorde. De berging kon netter zijn, terwijl plaatsing der losse stukken in portefeuilles zeer gewenscht schijnt.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een protocol bevattende:
een register van huwelijken, 1709, 1719—1764;
een idem van lidmaten, 1709, 1722—1761, 1764;
een idem van gedoopten, 1682—1764;
benevens een armenrekening, 1632;
(deze registers betreffen ook Pesse, Echten en Ansen).
een aanteekening betreffende den kerkeraad van 1709 en een dito van 1764, met enkele opgaven omtrent de opbrengst der collecte, en eenige aanteekeningen omtrent doopelingen van de familie van Echten.

2. Een protocol bevattende:
een register van lidmaten, 1764—1811;
een idem van gedoopten, als voren;
een idem van huwelijken, als voren.
(deze registers betreffen ook Pesse en Ansen).
benevens eenige aanteekeningen omtrent het verhandelde bij den Kerkeraad, 1765—1811.

3. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812, 1813.

4. Een register betreffende de aanneming van nieuwe namen, 1811.

5. Ingekomen stukken van 1811.

6. Burgerlijk register der commune van Ruinen.

7. Een protocol zijnde het „Rekenboek" der diaconie van Ruinen, 1743—1772.

8. Een dito van 1772 tot 1802.

9. Een dito van 1810 tot 1836.

10. Een dito bevattende armenrekeningen, 1720—1832.

Ruinerwold.

Tot gemeentehuis zijn ingericht eenige vertrekken van een gebouw, waarin ook de veldwachter woont. Het gemeente-archief is daar tamelijk droog geborgen in kasten. Het kwam mij voor goed geordend te zijn.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een protocol bevattende:
een register van huwelijksafkondigingen, 1707—1811;
een idem van gedoopten, 1660—1782;
een idem van huwelijken, 1661—1707;
een idem van overledenen, 1707, 1730—1811.

2. Een doopprotocol, 1782—1811.

3. Een protocol bevattende afschriften:
van een lijst van begravenen, 1724—1811;
en van het register der gedoopten, 1724—1811.

4. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812 en 1813.

5. Een „protocol of schrijfboek voor de municipaliteit des caspels Ruinerwold; begint met het omslag der oude schuttterij, gedaan" 8 Mei 1797, loopt tot 1802.

6. Register der ontvangen disposities van 1809—1814.

Schoonebeek.

Tot gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw ingericht. Het gemeente-archief is daar in kasten geborgen.

Daar deze gemeente in 1884 is opgericht, valt er hier verder niets van te zeggen.

Sleen.

Tot gemeentehuis zijn twee vertrekken in een herberg ingericht. Het gemeente-archief is daar in kasten geborgen. Het kwam mij voor goed geordend te zijn. Er is een algemeene inventaris.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een protocol, bevattende registers van geboorten, huwelijken en overledenen, 1697—1811, benevens eenige aanteekeningen omtrent veranderingen in den kerkeraad enz.

2. Een doopprotocol, 1506—1814.

3. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812 en 1813.

Smilde.

Tot gemeentehuis is ingericht een afzonderlijk gebouw. Het gemeente-archief is daar in kasten geborgen. Het kwam mij voor goed geordend te zijn.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol voor Kloosterveen, 1788—1811.

2. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812, 1813.

3. Ingekomen stukken van af 1811.

4. Een kohier van vaste goederen, 1808 en volgende jaren.

5. Een protocol bevattende armenrekeningen, 1739—1813. (Het begint met de uitspraak aangaande het armgeld tusschen Diever en Smilde van 1714).

Vledder.

Tot gemeentehuis is ingericht een vertrek in een herberg. Het gemeente-archief is gedeeltelijk daar geborgen in kasten, terwijl een ander gedeelte op den zolder is neêrgeworpen.

Het eerstbedoelde kwam mij voor goed geordend te zijn. Van den inhoud der kasten is voor ieder afzonderlijk een lijst gemaakt.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol van 1680 tot 1794, waarin extracten voor Vledder, Wapserveen en Diever, 1786—1811.

2. Een doopprotocol van 1794 tot 1811.

3. Een protocol bevattende:

een register van lidmaten, 1680—1730;
een huwelijksregister, 1680—1736;
benevens aanteekeningen omtrent den kerkeraad (1679); over de pastorie-inkomsten (1706) en over den verkoop van kerkegoederen (1690—1701).

4. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812, 1813.

5. Ingekomen stukken, 1806—1811, met register.

6. Idem bij de mairie (Diever, Vledder), over 1811 en 1812.

7. Aanteekeningen over kerspels schattingen, heerdstedegeld enz. uit de jaren 1797 tot 1818.

Vries.

Tot gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw ingericht, waarvan de veldwachter een gedeelte bewoont.
Het gemeente-archief is daar in een der vertrekken in kasten geborgen, maar voor een gedeelte ongeordend

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol, 1721—1811.
2. Een huwelijksregister, 1750—1826.
3. Ingekomen stukken van af 1803.

Westerbork.

Tot gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw ingericht, waarvan de veldwachter een gedeelte bewoont.
Het gemeente-archief is daar in kasten geborgen en kwam mij voor vrij goed geordend te zijn.
Het oud-archief bestaat uit:

1. Een protocol, bevattende:
een register van lidmaten van 1658 tot 1777;
een idem van gedoopten, 1658—1777;
een idem van gehuwden, 1658—1778.

2. Een protocol, bevattende:
een register van gedoopten, 1777—1811, met eenige losse aanteekeningen;
een idem van lidmaten, 1777—1811;
een idem van gehuwden, 1778—1811.

3. Een register van overledenen, 1805—1811.

4. Ingekomen stukken van af 1811.

de Wijk.

Tot gemeentehuis is een afzonderlijk gebouw ingericht.
Het gemeente-archief is daar voor een gedeelte geborgen in kasten in eenige vertrekken. Een ander gedeelte bevindt zich in een open kast op den zolder. Het kwam mij voor goed geordend te zijn.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een doopprotocol (over de Wijk en IJhorst), 1718—1812

2. Een protocol, bevattende:
aanteekeningen van gedoopten, 1773—1812;
een register van lidmaten, 1735—1737, 1740—1812;
een idem van gehuwden, 1744—1811;
een idem van begravenen, 1744—1812, benevens copieën van de acta Synodi Drenthinae uit de jaren 1721, 1725, 1734 en 1736.

3. „Protocol der municipaliteit des caspels de Wijk wegens de burgermacht, aldaar opgericht 9 Mei 1799", met eenige ingekomen losse stukken van vóór 1811, en een notitie van inkwartiering over 1806—1837.

4. Ingekomen stukken, 1811, 1812 en 1813.

5. „Kohier van vaste goederen des karspels Koekange en Oshaar, alsmede van het boerschap Echten".

6. Legger voor de contribution foncière, 1811.

7. „Reekenboeck der armvoochdije van het carspel de Wijck", 1685—1839.

Zuidlaren.

Tot gemeentehuis zijn twee vertrekken van een herberg ingericht; het jongste gedeelte van het archief is daar geborgen, misschien iets vochtig. Het andere vond ik in twee kisten gepakt op den zolder der school, in pakken en portefeuilles naar de jaren bij elkaar gevoegd. Mij werd gezegd dat in dezen toestand spoedig verandering zoude komen en een betere bergplaats worden ingericht. Overtollige weelde kan dit niet worden geacht.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een register bevattende de namen der in 't karspel wonende huisgezinnen, der gedoopten, der lidmaten, der gehuwden en der gestorvenen, benevens copieën van brieven van aankomst van pastorie- en diaconie-goederen, waaronder uit de 16de eeuw, beginnende 1622, en — doch niet nauwkeurig — bijgehouden tot 1721.

2. Een protocol van gedoopten, 1729—1801.

3. Een dito, 1801—1811.

4. Een protocol van huwelijken, 1729—1811.

5. Registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812 en 1813.

6. Een protocol bevattende een opteekening van de ontvangen placaten (1803) en opgave van den korten inhoud der ontvangen aanschrijvingen, 1835 en volgende jaren.

7. Een register van manspersonen van 20—60 jaren, 1812.

8. Een geschonden register der orders ten geleide van de 4de brigade Koninklijke Gendarmerie van 1807 en volgende jaren; hierin komen tevens allerlei losse aanteekeningen voor.

9. Protocol bevattende diaconie- en armenrekeningen, 1794—1814.

Zuidwolde.

Tot gemeentehuis zijn eenige vertrekken ingericht van een gebouw, tevens door den Burgemeester bewoond.

Het gemeente-archief is daar in kasten geborgen, op één daarvan na, kwam het mij voor goed geordend te zijn. Er bestaat een algemeene inventaris.

In 1824 werd het gemeentehuis door brand vernield en daarmede het archief; van het oudere gedeelte is dus zoo goed als niets meer bewaard.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een copie-register van geboorten, 1797—1819.

2. Copie-registers van den burgerlijken stand, 1811, 1812 en 1813.

3. Een register van overledenen, aangelegd met het oog op de belasting op het recht van successie, 1806—1826.

Zweelo.

Tot gemeentehuis zijn hier twee vertrekken, bij een herberg behoorende, ingericht.

Het gemeente-archief is daar in kasten geborgen, maar zal, als in den bestaanden toestand niet spoedig verandering komt, binnen kort te niet zijn gegaan, althans grootendeels onbruikbaar zijn geworden ten gevolge van de vochtigheid.

De stukken kwamen mij voor, voor zoover het mogelijk was dit te ontdekken, naar tijdsorde op elkaar te zijn gestapeld.

Het oud-archief bestaat uit:

1. Een register van gedoopten en gehuwden, 1764—1811.

2. Ingekomen stukken van 1811 en volgende jaren.

3. Een kohier van vaste goederen.

Het oud provinciaal archief in Limburg.

Ik heb de eer, door tusschenkomst van den Algemeenen Archivaris des Rijks, aan Uwe Excellentie te doen geworden een verslag van het meldenswaardige, hetwelk bij het beheer van mijn archief-dépôt, gedurende het afgeloopen jaar 1889 voorkwam.

Ik volg daarin de door een der voorgangers van Uwe Excellentie voorgeschreven orde.

Toestand der bewaarplaats van het archief.

De archiefgebouwen verkeeren in goeden toestand. Langs de houten loopplanken, welke zich boven een gedeelte der steenen gewelven uitstrekken, werd aan de eene zijde eene leuning aangebracht. Het lokaal van den Archivaris werd geverfd en door eene electrische bel met het hoofdgebouw verbonden. De nieuwe kasten ter plaatsing van archieven werden in 1889 afgewerkt en drie daarvan in het voormalig koor en twee in de kerk zelve geplaatst.

Toestand der reddings- en brandbluschmiddelen.

In den toestand daarvan is geene verandering gekomen. Er bestaat vooruitzicht, dat de archiefgebouwen in verbinding met de stedelijke waterleiding gebracht en van brandkranen voorzien zullen worden.

Onze extincteur werd, in Maart van dit jaar, voor den eersten keer gebruikt, bij gelegenheid van een begin van brand, uitgebroken in een naburig huis. Deze brand, die groote gevolgen had kunnen hebben, werd door het personeel van het archief, met behulp van voornoemden extincteur, bij tijds gebluscht

Toestand der archiefverzamelingen.

Gedurende dit jaar werden ongeveer 100 portefeuilles ter berging van de archieven vervaardigd; om die bij tijds gereed te hebben, werden wij gedurende eenigen tijd bijgestaan door een boekbinder.

De verzamelingen worden overigens goed verzorgd, een aantal registers werden hersteld of gebonden. Deze registers en een groot aantal losse stukken werden met den stempel van ons archief gemerkt.

Om ons te vergewissen of de archiefverzamelingen soms door vochtige lucht worden aangetast, hebben wij in onze lokalen twee thermometers en twee hygrometers geplaatst die goede diensten bewijzen. Wanneer de lokalen eene merkbare hoeveelheid vocht vertoonen, worden onmiddellijk de kachels gestookt. In den zomertijd worden verder de lokalen, bij helder weder, door het openen van deuren en vensters gelucht.

Werkzaamheden en voortgang der inventarisatie en ordening van het archief.

Ingevolge Ministerieel schrijven van 18 Mei 1888, n. 1034, afd. K. en W., werd mij en mijn medehelper, den heer Flament, door Uwe Excellentie de taak opgedragen, om al de gemeenten dezer provincie te bezoeken, met het doel, om er de oude archieven, welke aan het Rijk behooren, over te nemen en de overige te inspecteeren. Aan deze opdracht werd ten deele voldaan. Wij hebben de eer Uwe Excellentie bij dezen een summieren inventaris over te leggen onzer bevindingen.

In 1889 hebben wij de kantons Venlo, Weert en Nijmegen doorloopen, voor zoover die tot onze provincie behooren en in 1888 nog niet bezocht waren. Het zijn de volgende gemeenten en parochiën: Venlo, Tegelen, Belfeld, Maasbree, Baerlo, Blerick, Helden, Sevenum, Horst, Venray, Oirlo, Wanssum, Blitterswyk, Swolgen, Geysteren, Meerlo, Broeckhuysen, Lottum, Broeckhuysenvorst, Grubbenvorst, Arcen en Velden, Mook en Middelaar, Gennep, Afferden, Bergen, Heyen, Ottersum, Well, Nederweert en Leveroy.

In elke dezer plaatsen hebben wij opgeteekend de doop. trouw- en sterfte-registers van vóór de invoering des „Burgerlijken Stands", respectievelijk in 1796 en 1798 (voor de deelen dezer provincie, die tot het Nedermaas- en tot het Roer-departement hebben behoord), zich bevindende op de raadhuizen en op de pastoriën. Wij hebben Uwe Excellentie den inventaris dezer gewichtige boeken bij missive van 13 Mei ll., n°. 426, toegezonden. Verder voegden wij er aan toe eene lijst van gerechtelijke en andere oude archieven, dagteekenend van vóór de Fransche omwenteling, die zich insgelijks op de raadhuizen, in de kerken, op de pastoriën, op de kasteelen of elders bevonden.

De gerechtelijke archieven, welke aan het Rijk behooren, zullen wij, zoodra mogelijk, en zoover die nog niet ingeleverd zijn, opvorderen. Betrekkelijk enkele gemeenten, zijn wij bij het vervaardigen eener opgaaf van het aanwezige zeer summier te werk gegaan, aangezien de aldaar berustende archieven te talrijk waren om in het voorbijgaan te worden onderzocht. Zoo bevonden zich bij voorbeeld

te Weert, te Venlo en op enkele plaatsen elders, stapels niet-geïnventariseerde, noch in orde gerangschikte oude papieren, van zulk een omvang, dat men die op eene rondreis onmogelijk kon overzien. Wij behouden ons voor, deze, onder de hooge goedkeuring van Uwe Excellentie te schiften en daarna in portefeuilles te plaatsen wat afkomstig is van de voormalige rechtbanken onzer provincie, welke door de invoering der nieuwe rechterlijke organisatie, na de komst der Franschen hier te lande, zijn opgeheven. Te Sittard en Heerlen zijn archiefverzamelingen, welker inventaris in druk is uitgegeven.

Behalve de twee hierbijgaande inventarissen, gemerkt A en B, werd nog door ons gedurende dit afgeloopen jaar een inventaris vervaardigd op de archieven, afkomstig van de voormalige Balie-Biesen der Duitsche Orde en der onderhoorige landcommanderiën, alsmede inventarissen der registers van de voormalige schepenbanken Heerlen en Bunde.

Ingevolge het overlijden van den heer J. B. Sivré, archivaris des Rijks voor de archieven van het Overkwartier van Gelderland en archivaris der stad Roermond, werd ons in dato 19 Nov. jl., n°. 2707, afd. KW., door Uwe Excellentie het beheer over de voornoemde rijksarchieven te Roermond berustende, tijdelijk opgedragen, met den last om een scheiding te bewerken tusschen deze laatste en de archieven die aan de stad Roermond toebehooren, tot welk einde wij de archieven, welke ons voorkomen eigendom te zijn van het Rijk, voorloopig in afzonderlijk gemerkte portefeuilles zullen bergen. Met dezen arbeid is reeds een begin gemaakt door het opmaken van een uitgebreiden inventaris van die archieven, welke ons toeschijnen aan het Rijk toe te behooren.

Behalve de inlichtingen, door ons verstrekt, waarover in een volgend hoofdstuk wordt gehandeld en die soms aangelegenheden van vrij uitgebreiden aard betroffen, welke veel tijd vorderden, werd door den ondergeteekende, zoover de tijd het hem toeliet, voortgegaan met het afwerken en voor de uitgaaf gereedmaken van den inventaris der archieven van het voormalig kapittel van Thorn, terwijl de Commies-Chartermeester, voor zoover de hierboven opgenoemde werkzaamheden hem zulks toelieten, voortging met het inventariseeren der akten van verkoop van kerk- en kloosterdomeinen, gedurende het Fransche bestuur.

Opgaaf der in druk verschenen bescheiden behoorende tot het archief.

Gedurende het afgeloopen jaar werd voor de volgende geschriften, geheel of gedeeltelijk, gebruik van ons archief gemaakt:

1. H. J. Allard, te Maastricht: „Steven Adriaan, graaf van Welderen" (In de Studiën op godsdienstig enz. gebied).

2. V. de Stuers: „Beknopt dagverhaal der lotgevallen van Arnold Borret, pastoor te Herten bij Roermond 1792—1850."

3. Jos. Habets: „Kroniek der kerk van St. Servaas te Maastricht 1565–1587.

4. J. B. Sivré: „De vrij-heerlijkheid en de vrijheeren van Dahlenbroeck."

5. J. Willemsen: „Oorkonden en bescheiden aangaande de kerk en het kapittel van St. Odiliënberg." Tweede gedeelte.

6. Jos. Habets: „Liste des engagères des Domaines du Limbourg et des trois pays d'Outre-Meuse.

7. Idem: „Notice biographique sur Antoine Lipkens."

8. Idem: „Een Valkenburgsch dorp in 1789."

9. P. F. Dohmen: „De slag van Kempenkuil (bij Sittard) op den 21sten Maart 1543."

Van 2 tot en met 9 afgedrukt in de » Publications du Limbourg." Tome XXVI.

10. Eenige bescheiden over het „Annonciaten klooster te Wijk-Maastricht." Maasgouw, 11de jaarg., blz. 113, 117.

11. Het adellijk stift te Munsterbilsen. Ibid. 153, 157.

12. O. J. J. Hoogland: „Bijdragen tot de geschiedenis van het Seminarie te Roermond." Ibid. 121.

13. Dr. P. Doppler: „Tienden van St. Servaas Kapittel." Ibid. 133, 138.

14. Idem: „De kerk te Heugem." Ibid. 138.

15. Idem: „Het castrum van St. Servaas Kapittel te Heer." Ibid. 141.

16. Idem: „Beurzenstichting van Joannes Wamesius." Ibid. 142.

17. Dr. P. Doppler: „Uitvaart van Petrus, Renier baron van Wassenaar-Warmond, proost van St. Servaas." Ibid. 151.

18. Idem: „Restauratie der O. L. Vrouwekerk te Maastricht." Ibid. 169.

19. Jos. Habets: „Benoeming van Renier Borman tot rentmeester van Maeseijck en Stokkum." Ibid. 173.

20. Idem: „Beschrijving der nieuw erkende gemeentezegels der volgende gemeenten: Elslo, ibid. 107; Obbicht en Papenhoven, ibid. 115; Geleen, ibid. 121: St. Pieter, ibid. 122; Heer, ibid. 149; Gulpen, ibid. 150; Schinveld, ibid. 163; Brunsum, ibid. 166; Jabeek, ibid. 171; Maasbracht, ibid. 175; Bingelrade, ibid. 179; Oirsbeek, ibid. 183; Wessem, ibid. 203.

21. Jos. Eversen: „Chroniek der stad Maastricht door Ph. van Gulpen, ibid 126, 130, 135. 140, 143, 151, 156, 164, 167, 172, 175, 180, 184, 187. 192, 195, 199, 203, 206.

22. Idem: „Eenige bijzonderheden over den vice-hoogschout Collette te Maastricht." Ibid. 129.

23. A. J. Flament: „Het oude schepenzegel van Mook en den H. Aylbertus." Ibid. 185.

24. Idem: „Beschrijving van abtdijen, kloosters en kasteelen als domein verkocht tijdens de Fransche Republiek met de verkoopakten." Ibid. 197, 201.

25. Idem: „Supplement van den inventaris der atlassen en kaarten, die op het Hertogdom Limburg betrekking hebben, aanwezig in het Rijksarchief in Limburg. Ibid. 108, 112, 116, 120, 123, 128.

26. Idem: „Geschiedkundige inleiding van den catalogus der bibliotheek van de stad Maastricht." (De Bibliotheek onder het Fransch bestuur van 1794 tot 1814 en levensbeschrijving der bibliothecarissen tot 1814.)

Aanwinsten door geschenken, aankoop enz. verkregen. — Verliezen.

Ons archief verkreeg in den loop van dit jaar verscheidene aanwinsten zoo door aankoop als door schenking.

I. Ten geschenke werden ons aangeboden:

1. Door den heer J. G. van den Bergh, oud-Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid: Eene afbeelding der voorwerpen, gevonden in de krocht van St. Servaas. vóór het graf van gemelden Heilige, bij de herstelling van 1881.

2. Door mr. E. Sassen. Revenues et rentes du bureau central de bienfaisance du canton d'Oirsbeek 1802—1807 en 1807—1820. 2 dln. in folio.

3. Door mr. G. Triepels. Register der erfrenten van het klooster de Beyaart te Maastricht 1777—1797. In folio.

De twee volgende charters uit de collectie van Cheltenham werden ons op last van den ambtsvoorganger van Uwe Excellentie door mr. Muller, archivaris te Utrecht, gezonden:
Een schepenbrief van Wilryck bij Antwerpen van 1607, 6 Nov. en een bevestigingsbrief door den nuntius te Keulen voor den bezitter van een beneficie te Limbricht van 1591, 10 April.

II. Door aankoop werden verkregen:

1. Uittreksels en afschriften der raadsverdragen van de stad Maastricht van 1380 tot 1586. Reg. Ms. 3 deelen, fol.

2. Lijst der schouten en andere waardigheidsbekleeders ad vitam te Maastricht van 1133 tot 1580. Reg. Ms. fol.

3. Genealogische en historische aanteekeningen over de magistraatspersonen en de hun aanverwante familiën binnen de stad Maastricht Reg. Ms. fol.

4. Opgave van de oude benamingen van huizen, gebouwen, wijken enz. der stad Maastricht. Reg. Ms. folio.

5. Chronique de la ville et du pays de Liège, depuis la fondation de la ville de Tongres jusqu'en l'année de grâce 1671. Avec une liste des bourguemestres. Reg. Ms Van 347 bladz. fol.

6. Dichten, liedjes en rijmen, samengesteld en geschreven door Laurentia Otgery, (geb. te Blerick in 1641), religieuse te Venlo, in het klooster St. Mariaweide, omstreeks 1697. Reg. Ms. van ongeveer 200 bladz. in 12°.

7. Een bundel archieven, inhoudende verpachtingen van den grooten landtol te Valkenburg en cijnsgoederen van Dobbelsteyn.

8. Festa servari solita in choro Thorensi. Reg. Ms. in 8°.

9. Bij Ministerieel besluit van 1 April 1889, n°. 721, afd. K. en W., werd ons last gegeven tot aankoop van eene verzameling handschriften, zich bevindende in bezit van den heer Leon de Matthys, burgemeester te Munsterbilsen (België). Deze zijn:

1. „Ordo canonicorum et successorum in prebendis ecclesiae St. Servatii ab anno 1468 ad annum 1781." Reg. Ms. fol. — Dit werk, bevattende de lijst en de korte levensbeschrijving der kanoniken, werd aangelegd door den kanonik Brandts, over wien later meer. Op het eerste blad schreef de deken Pluegmaekers de vol-

gende aanteekening: „Ex liberalitate domicellae A. M. Brandts sororis R. adm D. canonici et camerarii Brandts eiusdemque haeredis, die 20 junii 1752. Et ego G. Pluegmaekers lego Ampl. D. in decanatu successori meo, ac aliis deinceps in eodem successuris hunc librum. Actum Trajecti hac 21 junii 1752. (Was geteekend:) G. Pluegmaekers decanus.

2. „Liber discordiarum inter episcopum principem Leodiensem et ordines foederatarum Belgii provinciarum quoad jurisdictionem et praeeminentiam in oppido Trajectino." Reg. Ms. in 4°. (Gedeeltelijk gedrukt en ged. geschreven) omstreeks 1760.

3. „Statuta venerabilis ecclesiae St. Servatii Trajectensis de anno 1589." Met uitvoerig reg. en de latere bepalingen door het kapittel gemaakt tot 1629, alsmede toevoegsels, veranderingen en correctiën in de statuten, gedurende dien tijd gemaakt. In fine: „Copia concordiae inter D. Veusels praepositum et decanum et capitulum de communione jurisdictionis et administrationis." Latijn Reg. Ms. fol.

4. „In structio seu, informatio pro reverendo Capitulo St. Servatii Trajectensis contra Rev^{dum}. A. Guillielmum Vensels ejusdem ecclesiae praepositum exhibenda Rev^{dis} et Magnificis D. D. Commissariis, a Sua Serenissima Celsitud ne deputatis, ad concordiam inter dictas partes, si fieri possit, procurandam." Reg. Ms. in folio.

5. „Eenige omstandigheden en bijzonderheden betreffende het beleg van Maastricht in 1748, voorafgegaan van eene beschrijving der voorzorgsmaatregelen tegen het beleg der stad sedert 29 April 1747", waarbij een „Gecontinueerd verhaal der gedenkwaerdige saeken 't sedert voorgevallen principalyk betreffende de kerke van St. Servaes tot ongeveer 1761.' In het Hollandsch en Latijn. Reg. Ms. in fol.

6. „Memoriale rerum et considerationum notabilium oppidi Trajectensis", bevat onder meer het volgende: 1°. Korte inhoud van diplomata en charters van keizers, Koningen, Pausen enz., oude kaart, statuten van 1204 tot 1586; 2°. de capitulatie van 1632; 3°. de capitulatie van 1673; 4°. articulen van den vrede van Nijmegen van 1678, betrekking hebbende op de stad Maastricht, met memorie van den graaf d'Avaux, gezant van Louis XIV en resolutie daarop van de Staten Generaal van 22 October 1678; 5°. Consideratie wegens de tweeheerigheid en preëminentie van den Hertog van Brabant binnen Maastricht (In het Nederlandsch); 6°. Bewijsvoering hiervoor, in de Fransche taal, door de commissarissen der Aartshertogen; 7°. Beschrijving der kerk van St. Servaas in de Latijnsche taal; 8°. Beschrijving der inrichting van het kapittel van St. Servaas; 9. Beschrijving van de inrichting van het kapittel van

O. L. Vrouw; 10. Matthias Herbenus, rector scholarum Sancti Servatii, Libellus de Trajecto instaurato. (Dit werkje is door wijlen den heer de Ram uitgegeven in „Compte rendu des Séances de la commission Royale d'histoire ou recueil de ses bulletins." 1e série, T. XII, Bruxelles 1847, p. 4—44, maar niet volledig en met varianten in den stijl; 11°. Guil. Fexhius, decanus ad S. Servatium, de origine progressu et dignitate insignis ecclesiae collegiatae Sancti Servatii Trajecti ad Mosam, gevolgd door charters, welke betrekking hebben op het kapittel van St. Servaas, o. a. Consensus construendi capellam dominorum de Juncis in oppido Trajectensi, Donatio Capellae Sancti Antonii pauperibus Sancti Antonii de Vinois et Innocentii papae confirmatio; 12°. Gouden bul van Brabant met confirmaties; 13°. Arbitrium inter investitos ecclesiarum Sancti Joannis et Sancti Nicolai ex una parte, et fratrum Praedicatorum ac Minorum conventus parte ex altera; 14°. Vonnis in sake Hilarius Thelen, canonik en pastoor van St. Jans parochie, tegens d'heeren Oud-Schepenen deser Stadt Petrus Symonis en Hubert Salden, als kerk- en armenmeesters der voorsyde parochie geïnsinueerde rescribenten; 15°. Fundatie van drie beurzen te Leuven in het College van Gregorius Divaeus, door Engelbertus Boonen, proost van St. Servaas: 16. Limiten der parochiën te Maastricht door commissarissen Deciseurs vastgesteld den 5den Sept. 1587; 17°. Lijst der proosten van St. Servaas tot 1799; 18°. Ordo et ritus in ecclesia parochialis Sancti Mathiae servari solitus anno 1626. In fine. Beschrijving van den laatsten Katholieken dienst 1632, 14 Sept. aldaar gehouden. 19°. Lijst der pastoors van St. Mathias van den tijd dat de prebende van St. Servaas met dit pastoraat werd vereenigd tot 1723. Daarna lijst der pastoors van St. Jan, zonder datum.

7. „Variorum decem volumina." (Het eerste en het vierde deel ontbreken). In het Nederlandsch en Latijn geschreven. De samensteller Andreas Leonard Joseph Brandts J. U. L. werd geboren te Maastricht den 10den April 1693. Hij was de zoon van Jan Brandts en van Maria Cornelia Thelen. Hij studeerde te Leuven, werd kanonik van St. Servaas den 27sten April 1712, wegens permutatie met zijn oom Gerard Thelen, en promoveerde te Leuven tot licentiaat in de beide rechten den 24sten April 1713. De kleine orders ontving hij in Maart 1715, het sub-diakonaat in April van dat jaar, het diakonaat den 11den April van het volgende jaar en de H. Priesterwijding den 16den Maart 1720. Den 10den April daaraanvolgende deed hij zijne eerste plechtige H. Mis in de St. Servaaskerk op het koor. Hij werd in 1738 camerarius van het kapittel en stierf 20 Juni 1752. Bij testament stichtte hij een jaargetijde, waarvoor hij de som van 1000 gulden gaf en benoemde tot testamentaire uitvoerders den deken van het kapittel en den kanonik

Veugen, die kort daarop stierf. Zijn werk bevat eene verzameling van historische bescheiden over Maastricht in 't algemeen en St. Servaas in het bijzonder, zooals reglementen voor geestelijke en wereldlijke corporatiën, armenstichtingen, pachtbrieven, lijst der proosten van St. Servaas en aanteekeningen betreffende de bezittingen, dorpen en heerlijkheden van dit kapittel in Nederland, aan den Rijn en aan den Moezel, oorsprong der abdij van St. Servaas, tienden van het kapittel, kapellaniën en confraterniteiten, archieven, brouwerij, bakkerij, oneenigheden met de Staten-Generaal enz., verder over de eerste bisschoppen van Tongeren en Maastricht, over de rechten van Brabant op de kerk van St. Servaas, over de proosten, de appellen der banken van St. Servaas, de dorpen van redemptie, de kerk en hare kapellen en derzelver bediening, de testamenten van kanonniken en hunne stichtingen. — Wij laten hier het voornaamste van den inhoud van elk register volgen:

Deel II. Accoord over tienden te Gulse, scabini synodales te Gulse, incorporatie der kerk aldaar en verdere aangelegenheden, betreffende de goederen en bezittingen van het kapittel van St. Servaas te Gulse en Aerwijler, bldz. 1—130; Lijst van aartsbisschoppen van Trier met wapens, 120 verso; Vrijheid van accijns voor de beide kapittelen te Maastricht 131; De dorpen Sichen en Sussen, 141; Hospitaal van St. Servaas met het officie der kleeding van de zusters, 151; Ordonnantie voor het graafschap Loon van 1548, 171; Pastoraat te Berg, 180 verso; Over den fiscus en andere ambtenaren van het kapittel van St. Servaas, eedsconditie enz., 181; Over het electoraat van Trier, 184; Synode te Gulse van 1678, 185; Verbond tusschen den clerus secundarius, 186 verso; Deeling van de goederen van den Grooten H. Geest, 1640, 187 verso; Vonnis in zake deken en kapittel van St. Servaas tegen de Predikheeren en Augustijnen te Maastricht enz., 1713, 191; Vaesraedt, 195; Goederen van het St. Servaasgasthuis te Mopertingen; Idem te Sepperen, 198 verso; Protest van het kapittel van St. Servaas tegen dat van O. L. Vrouw 1617, 199 verso; Over de besluiten van den Luitenant-Gouverneur-Generaal der Nederlanden in zake de elf banken van St. Servaas, 201; Maaltijd gehouden bij gelegenheid van het doctoraat van Hilarius van Werm 1660, 202; Inkomsten en rechten der sacristie van St. Servaaskerk, 205; Lijst der dekens van St. Servaas van 1050 —1742, 209 verso; Voorschriften door Frans Buisseret, bisschop van Namen, aan het kapittel, ingevolge eene kerkvisitatie door dezen in St. Servaas gedaan, 211; over de cantoria van het kapittel, 217; Regels van den deken van het kapittel, 218 verso; Over het ambt van den camerarius, 220; Over de vereeniging van het ambt van pastoor van St. Jan en St. Mathias te Maastricht met een prebende van St. Servaas kapittel, 221; Over de proostdij, 221 verso;

Geschiedenis der kerk en der relieken van St. Servaas, 220—230; De collegiale kerk van O. L Vrouw, 230; Lijst der proosten van St. Servaas, 231; Over de kapel van den H. Georgius, 233 verso; Bijdrage van het kapittel van St. Servaas voor de versterking der stad in 1376, 234 verso; Tienden te Lens, ibid.; Over St. Jauskerk, 235; Groote processie met de Noodkist in 1488, 236 en 238: Idem in 1587, 1628, 240; Onderzoek van een steenen grafzerk in de krocht der kerk van St. Servaas in 1623, 240 verso; verdrag tusschen het kapittel van St. Servaas en dat van O. L. Vrouw in 1354, over het houden van uitvaarten, 249; Verlof gegeven aan de balie Biesen te Maastricht voor het bouwen eener kapel, 253; Uitspraak in 1272 door den graaf van Loon in een geschil tusschen het kapittel van St. Servaas en de stad Maastricht, 255; Verdeeling der parochiën te Maastricht, 256 verso; Het patronaatrecht over het beneficie gelegen in St. Antoniuskerk, 259; Inkomsten en uitgaven van St. Servaaskapittel in 1727, 261; Lijst der scholasters van 1487 tot 1742 en inkomsten der scholasterie, 264; Over de groot-rekenmeesters van 't St. Servaaskapittel, 271; Over het dorp Vaesraedt, 275; Stichtingen in de Koningskapel, 276; Het ambt van Schout te Vaesraedt in 1722 geschonken aan Mattheus Tossis, 285; Statuten van den scholaster in 1660, 287; Over den camerarius, 288; Over de relieken der H. H. Monulphus, Gondulphus, Servatius etc, 289, Herbenus, „de Trajecto instaurato", 291—308; Geschiedenis van de kerk en het kapittel van St. Servaas van af zijnen oorsprong, door Gul. Fexhius (zie ook hiervoor bladz. 198 in het Memoriale) bldz. 308—336; Grafschrift van proost Engelbert van Hemstede; 336 verso; De „Gouden legende" over St. Servaas, 336 verso; Extracten uit oude handschriften, over St. Servaas, over de bisschoppen van Maastricht en den bisschopszetel enz., 338 verso; Verdeeling van de taxe onder de kerken en kloosters van Maastricht voor den terugkoop der klokken in 1673, 347 verso; Over de relieken van het kapittel, 349 verso; Renier Jozef van Meer, J. U. L. kamerheer van St. Servaas kapittel, deszelfs afgevaardigde op het vredestractaat van Nijmegen in 1678, 351; Extract uit een cijnsregister over de waarde van verschillende geldstukken, 370; „Sacrarium patriae Leodiensis" 1617, 371—381; Lijst der universiteiten en hunne stichters, 381; Verklaring der kerkelijke macht door de Fransche geestelijkheid, 386; Lijst van alle bisdommen 387 verso; Over den banaalmolen van den Hertog te Maastricht, 409 verso; over eene novice in het hospitaal van St. Servaaskapittel, 411; Remarques d'un certain autheur sur la déclaration du clergé de France de l'an 1682, 416 verso.

Deel III. Decreet van den Hoogen Raad van Limburg over de in Thorn en in het Luikerland gearresteerde goederen uit Lim-

burg, bldz. 9; Weerlegging door den proost Wynants van elf moeielijkheden, gemaakt door Louvrex, 17; Redenen waarom een door de universiteit van Leuven benoemde kanonik moet aangenomen worden, 50 verso; Kan het kapittel eigenmachtig het aantal der gestichtte missen verminderen? 55; Antwoorden op verschillende vragen, betrekkelijk de verplichting der kapellanen die de H. Mis lezen in altari proprio, 58 verso; Uitspraak tegen Jan Lamberti, pastoor te Canne ten voordeele der broederschap van kapellanen, 64 verso; Conflict van jurisdictie tusschen het kapittel van St. Servaas en het Brabantsch gerecht, 108 verso, 145; Motie over de elf banken van het kapittel, 145—217; Memorie van proost, deken en kapittel van St. Servaas aan de H. M. Staten over eene procedure tegen Nicolaas Potty, priester van St. Servaas in 1728, 217; Over de kerken van St. Mathias en St. Jan, 247; Deductie in zake het geschil tusschen het kapittel van St. Servaas en Petrus Bogaarts, professor aan de universiteit van Leuven, 251—301; Aanklacht door den Brabantschen schepen tegen het kapittel van St. Servaas, wegens appel op de commissarissen-deciseurs, 301—339; Brief van den bisschop van Luik, tegen de keuze van een nieuwen pastoor van St. Mathias te Maastricht in 1732, 333; Extract uit de resolutiën der Staten van 1732, 381; Protest van den bisschop van Luik tegen de Brabantsche schepenen, die de vier pastoors van Maastricht hadden willen verbieden het publiceeren van een mandement van hem, 393; benoeming van Bartholomeus Nivaer tot pastoor te Wyck, 398; Extract uit de resolutiën der Staten van 1732, nopens N. Slypen, priester te Maastricht; Lijst der Gouverneurs der stad Maastricht van Antonius de Grenet tot Jan Adolf, Hertog van Holstein, gestorven in Juli 1704, bldz. 404; De proostdij van St. Servaas in 1733, 410; Memorie over het recht van den Brabantschen hoogschout te Maastricht op de banken van St. Servaas en de dorpen van Redemptie, 413; De Kruisheeren te Maastricht, 426; Over de Beyard, 428; Het klooster van den H. Andreas, dat der Alexianen, der Wittevrouwen, der Predikheeren, 433—442; Opsomming der verliezen en uitgaven die het kapittel van St. Servaas gedaan heeft van 1568—1599, 442; de jurisdictie van St. Servaaskapittel, 448; De jurisdictie van den deken, 453; De wijze van procedure bij den deken en het kapittel in persoonlijke en zakelijke aangelegenheden; 461; over het Kamergerecht van het kapittel, 4 3; Regel van den „promus vinorum" van St. Servaaskapittel 474; Scheidsrechterlijke uitspraak van 1508, 26 Maart tusschen het kapittel van St. Servaas en de stad Maastricht. 481; Over Meeswijck, 482; Rosmeer, 485; De scholasterie, 487; De kapellanen van St. Servaas, 489. Rubrieken van St. Servaaskerk, 491; Extract uit de Resolutiën der Staten van 1740, 493; De heerlijkheid van Pas, 502; De Paus, 508; Over St. Janskerk te Maastricht, 508; De preceptor

van den H. Antonius, 513; Het kapittel van St. Servaas neemt inlichtingen bij de H. M. over eenige kanoniken, die van dezen getracht hadden ontslag te verkrijgen van het resideeren binnen het claustrum bij het kapittel in 1727, 521; De Antonieten te Maastricht, 527; Reglementen voor het slachten en verkoopen van vee binnen Maastricht van 1728, 530; Vrijdom van tol van het kapittel van St. Servaas te Scharn, 534; Over de jurisdictie op de claustrale huizen van St. Servaas, 538; Over de claustrale huizen, 551; Statuten van den schatheffer, 554; Memorie van het kapittel van St. Servaas aan den bisschop van Luik over de elf banken in 1667, 557; De capitulatie van Maastricht in 1673, 561; Komst van den bisschop van Luik te Maastricht in 1666, 569; Akten van nonprejuditie in 1654 gegeven aan St. Servaaskapittel door de commissarissen-deciseurs van Maastricht, 574; Brief van den bisschop van Luik Ernest van Beijeren van 18 Februari 1603, 577; Schenking van 150 zilveren marken gedaan aan St. Servaaskapittel in 1196, 583; Extracten uit de Resolutiën van de H. M. van 1689, 584; Reglement der stad Maastricht over het aangeven van aldaar gelogeerde personen, 590; Verpachting van den tol op de Maasbrug te Maastricht in 1708, 591; Eene missive van den hoogschout te Maastricht aan den griffier Fagel van 12 Januari 1732, 593; Uitvaart van den generaal Dopff, gouverneur van Maastricht, 605; Melding der privilegiën, waarbij het kapittel van St. Servaas vrijdom van accijnsen en tollen verkregen heeft, 606; Ordonnantie der stad Maastricht over het bijwonen van den cathechismus, 610; Vrijdom van belasting geschonken aan het kapittel, 612; Eenige punten ten voordeele van St. Servaaskapittel te behandelen op de volgende vergadering van den clerus, 615; Extracten uit de resolutiën der H. M. van 1685 en 1725, 619 en 622; Brief van den bisschop van Luik van 23 April 1731 over de zaak van pastoor Fineau, 626; Resolutie der H. M. van 3 Nov. 1683, 628; Idem van 2 Febr. 1697, 11 April 1704, 4 Maart 1721 etc. over den pastoor Fineau, 629—634; Compromis in een geschil tusschen het kapittel van St. Servaas en de stad Maastricht in 1508, 638; Idem van 1585, 646; Vonnis van 3 April 1715, uitgesproken tusschen den deken van O. L. Vrouw-kapittel en het kapittel, 656; Over de inkwartiering van ruiters bij het St. Servaaskapittel in 1662, 658; Over Leuth, 662; Extracten uit het register der Resolutiën van de H. M. van 21 Jan. 1732, 20 Jan. 1731, 19 Febr. 1655, 671; Eenige artikelen den 9den Febr. 1632 afgekondigd te Maastricht op last van den gouverneur den Hertog van Bouillon, 704; Korte inhoudsopgave van drie folianten, waarin artikelen van 828 tot 8 Febr. 1748, 705 vlg.

Deel V. Over den camerarius en de rechten van zijn ambt, 1—40; Het claustrum van St. Servaas, 47—73; De oude stadsmuren van Maastricht, 73; Jurisdictie van den Hertog van Brabant te Maastricht,

87 ; Limieten van St. Servaaskapittel binnen den Vroenhof, 91; Over den camerarius, den scholaster en de school van St. Servaas, 103—151; De kanoniken van het kapittel 211—234, 349—252; Over den koster van St. Jacobskerk 313—321. Het jus archidiaconale en jus patronatus over de St. Janskerk te Maastricht, 324—349; Over de kerk van St. Mathias, 361—441; De Antonieten te Maastricht, 441; De Duitsche orde te Maastricht, 465; Over de Kruisheeren, de Predikheeren, de Jesuiten, de Witte Vrouwen, het klooster van St. Andreas, dat van het Dal van Josaphat, van St. Annadal van den Calvariënberg, den Nieuwenhof, de Cellebroeders enz., 505—651; De abdij van het Munster te Roermond, het klooster van St. Gerlach te Houthem, de Maasbrug, de abdij van Hocht, de proostdij van Meerssen, de abdij van St. Gillis te Luik, die van Tongeren etc. 651—756; De kanoniken van St. Servaas en andere bedieningen in voormelde kerk, 779—807.

Deel VI. Beschrijving der inkomsten en der lasten van de beneficiën, gelegen in St. Servaas en in andere van het kapittel afhangende kerken en kapellen, alsmede de lijst der beneficianten, en de veranderingen en verplaatsingen door gemelde beneficiën ondergaan enz., bldz. 2—462; De „anniversaria" der broederschap van kapellanen, over de Missen bij dezelve gesticht en andere bizonderheden over die broederschap en de andere kapellanen van het kapittel, 473—627; Over de panisten of arme scholieren van het kapittel. 627—646; Het testament en de beurzenstichting van kanonik Walter de Resimont, 657, 671, 681—705; De virgiferi of roeidragers van St. Servaaskapittel, alsmede over den brouwer en den bakker, 707—761; Over de klokken, het officie van den campanator en het carillon, 775—822; Eenige artikelen behelzende de suppoosten van het kapittel, 822.

Deel VII. Over het leven en de mirakelen van den H. Servatius, 1—40 en 55; De belegeringen van Maastricht in 1632, 1672, 1676, 41—53; De proost van O. L. Vrouwekapittel, zijne rechten en lasten alsmede die van den deken 83—89; Over eenige geschillen en overeenkomsten tusschen de beide kapittels van Maastricht, 89—96; De eed van den bisschop, van den Hertog van Brabant en diens blijde inkomst binnen Maastricht, 106—112; Brief van Koning Philips van 16 Aug. 1662 over de dorpen van Redemptie, 127; De translatie van de relieken der H. H. Petrus en Marcellinus en de mirakelen toen geschied, 137; Kerkelijke plechtigheden in St. Servaaskerk, 171; Over de uitvaart van de bisschoppen van Luik, Maximiliaan Lodewijk van Beijeren, Josef Clemens van Beijeren, Georgius Lodewijk van Berghe, van Keizer Karel VII enz., 191—227; Lijst van brieven van 1284—1740, 245; Over de jubileën van 1676,

1725, 1750, 287—306, 327—342; Lijst der pauselijke bullen in het archief van St. Servaas 1139-1740, 307-315; Over de brouwerij van St. Servaas met eenen brief van 1299 in het Nederduitsch, 375—382; Smeekschrift gericht aan den bisschop van Luik, door de beide kapittels van Maastricht tegen de regeering dier stad over het uitschrijven van belastingen 413; Over de Maasbrug, 501; Extracten uit de raadsnotulen, 547—673; Het Vrijthof te Maastricht, 675; Omschrijving der limieten van Tweebergen, 703; Limietbeschrijving van den Vroenhof, 727; De inneming van Maastricht in 1673, 773.

Deel VIII. Belegering van Maastricht in 1748, bldz. 1; Varia over Lanaken, Laatwijck, Mal, Megen, Mechelen, Roermond, Stockheim etc, 61; Over Vugt, Welsdaal, Lenculen, Tweebergen, Breusten, Bemelen, Beverst, Breust, 96; Tienden en cijnsen te Cruselens, Gelinde, Gelck, Genck, Kersbeeke enz, 113; De jurisdictie van den Almoezeniershof van St. Servaas te Buiten-Bilsen, 155; Parochiën Panheel, Bindervelt, Sichen en Sussen, 156; Limieten tusschen den Vroenhof, Sichen-Sussen, Op- en Nedercan, 273; Dilsen en omstreken, 352—373; St. Servaas en St. Remi, 383—473; Rechten en emolumenten van den secretaris van het kapittel, 561; Memorie van de reis naar den Haag in 1731 ondernomen door den proost en scholaster van het kapittel, 587; Over Gulse, de kerk aldaar en het beneficie daarin gelegen, 603—749; Extracten uit testamenten van kanoniken van St. Servaas, behelzende stichtingen door hen gedaan, 757; De beurzenstichting van kanonik Wynants, 775; De stichting van Boonen, 835.

Deel IX. Vernietiging van een vonnis van den officiaal van Luik tegen de inwoners van Vleytingen en Hees, 10; De elf banken van St. Servaas, 21—123; Charters van 1146 tot 1737, over Vleytingen en Heese, zich bevindende in St. Servaas' archief 193—256; Charters van het archief 1273—1726, 277; De Bank Bernau, 313—409; Sepperen, 415—498: Grootloon, bank van St. Servaas-kapittel, 505—529; Over de bank Sluysen 529—576; Coninxheim, insgelijks een bank van St. Servaas-kapittel, 597—665; De stad Weert, 701—851; Tienden te Sepperen, 861; Resolutiën der Staten nopens den Generaal der Beggaarden, het dorp Elsloo, de plaatsen Hermael en Argenteau, 881.

Deel X. Decreet van het kapittel over den paradisus en den poel bij het hospitaal, over het verhuren van het dekanale huis, over de reinheid binnen het claustrum, bldz. 1—17; Over de fabrica, 33; Landerijen „pro cuneis" gelegen onder Petersheim, 61; Over den pastoor en den vicarius van Gulse, alsmede de kerk dier plaats, 83—128; Over de wijngaarden, landerijen, het huis (de curia), schepenen enz. te Aerwijler en Wadenheim etc., 135—168; Gulse,

179—249: Het ambt van schout te Gulse, 255; Nog over Gulse en Aerwijler, 259—367; Over den wijnaccijns, 368 en den wijnkelder van St. Servaas-kapittel, 413; Nogmaals over Gulse, 487; De statu sequestri van het Kapittel, 459; Over den rentmeester van het St. Servaas-Kapittel, 479; De „onera domus mortuariae”, 493; Extract uit het testament van Andrieske Swaegen, 533; Testament van Jan de Valle, kapellaan van St. Servaas van 1510, 545; dat van Lambertus van Montenaken, pastoor te Visé en kapellaan van St. Servaas van 1449, 575, dat van Theobald van Eynatten, kanonik van St. Servaas van 1549, 592, dat van Willem Lipsen, deken van St. Servaas van 1693, 605, dat van Willem van Eys, kanonik van St. Servaas van 1686, 613, dat van Nicolaas Beyssel, kanonik van St. Servaas van 1541. 617, dat van Jan Lybblaer, kanonik van 1539, 621, dat van J. S. van den Biessen 1722, van Marcellus de Oest 1556, van Christophorus Payon 1688, van Paulus Paludanus 1742, van Egidius de Blocquerien 1549, kanoniken van St. Servaas, van den kardinaal Ludovisius 1629, dat van Charles Liboy, kanonik van Luik 1735, bldz. 621—691, dat van den graaf van Tilly en zijne echtgenoote Antoinette gravin van Aspremont en Reeckheim 1720 met codicillen en stichtingen door dezen enz., 717—839 en 842 - 849; Logies van het garnizoen te Maastricht, 851.

Op den omslag van het tweede deel dezer verzameling zegt de deken Guilielmus Pluegmaekers, dat hij de twee eerste dezer deelen ontvangen heeft van Mechtilda Brandts, namens haren broeder den camerarius van St. Servaas, met het doel om dezelve over te dragen aan zijne opvolgers in het dekanaat. Volgens aanteekeningen in de overige deelen werd de geheele collectie van Brandts voor het dekanaat bestemd.

De deken Pluegmaekers heeft dit werk van zijn mede-kanonik tot eigen gebruik, en dat zijner opvolgers met zes deelen vermeerderd en tot gemak van den lezer alphabetisch ingericht (zie hierna bladz. 206, de „Apotheca eccl. St. Servatii”), zoodat men de verscheidene bezittingen, rechten en instellingen van het kapittel van St. Servaas als in een woordenboek kan opzoeken. Het eene werk is alzoo het complement van het andere geworden.

Guilielmus Pluegmaekers was de zoon van Petrus en van Maria Elisabeth Klebancks. Hij werd geboren te Maastricht 12 Sept. 1699. Na den dood van zijn oom Anselmus Pluegmaekers, verkreeg hij 2 Dec. 1718 diens prebende bij St. Servaas-kapittel. Benoemd tot groot-rekenmeester, „magnus computator”, van hetzelve in 1728, werd hij twee jaren later rijproost in de bank Bernau en in 1734 belast met het toezicht op den wijnoogst van het kapittel in de Rijnlanden, „vindemiator”. Bij kapittelsbesluit van 28 Aug. 1739 werd hij benoemd tot coadjutor van den scholaster Paulus Paludanus,

wien hij in 1742, 7 Augustus, opvolgde. Den 1sten September van dat jaar werd hij tot deken gekozen en den 6den daaraanvolgende geïnstalleerd. In 1768 vermeerderde hij de stichting Beyard „membrum Beyardi", ten voordeele van arme priesters, met 1600 gulden vierden 22 Sept. 1772 zijn gouden jubilé als kanonik en stierf in 1780, 17 Maart des avonds ten negen ure, na nog eerst in 1774 aan het kapittel geschonken te hebben eene som van 1600 gulden ten behoeve der „presentiae in Laudibus Sanctissimi Sacramenti feriae Vtae."

Het werk van Pluegmaekers is getiteld: Apotheca liberae imperialis ecclesiae Sancti Servatii Trajecti ad Mosam ordine Alphabetico disposita. Het bevat, gelijk dat van Brandts, historische aanteekeningen over plaatsen, personen, gebruiken, bijzonder van gerechtelijken aard, over kloosters, beurzenstichtingen, kerken, kapellen, tienden, beneficiën, dekenaten, parochiën, proostdijën, hospitalen, processiën, preces imperiales, bijzonderheden over de stad Maastricht en hare voorschriften en voornamelijk wat het kapittel van St. Servaas betreft. Dit werk is met de eigen hand van G. Pluegmaekers geschreven en vormt een Ms. van 6 dl. in folio.

Bijzonderheden in het eerste deel: Geschiedenis der abdij van St. Servaas, bldz. 1, van St. Egidius bij Luik, 13, van St. Amandus, in het diocees Doornik, 19, van Beaurepart te Luik, 20, van Hersfeld bij Fulda, 23, van Herckenrode, 25, van Hocht, 27, het Munster te Roermond, 28 en 49, Siegburg bij Bonn, 33; Tongerloo, 37, Val-Saint-Lambert, 37; Over de voogden van kerken en kloosters, 209; Over die der stad Maastricht, 221; Over de bouwwetten te Maastricht, 225; Vervreemding van kerkelijke goederen, 245; De ambitus en de porticus van St. Servaaskerk, 275; De Maagdendries, 207; St. Annadal, 315; Bezittingen te Amby, 283; Over de Antonieten, 383; De Laathof van St. Antonius, 411; Appel van het kapittel, 415; Het Munster van Aken, 423; Appel te Aken, Spiers en Wetslar, 436 en volgende; Jubilé van het Munster te Aken in 1704, 451; Bezittingen te Ahrwylre en Wadenheim, 575; Het archief van St. Servaas, 543; De Augustijnen te Maastricht, 591.

Deel II. Over de elf banken van St. Servaas, bldz. 1; Stichting van den kanunnik Joannes Beyard de Gandavo, 237 en 317; Over „pluralitas beneficiorum", 245; Bezittingen te Berg en Bernau, 227 en 327; Over het klooster de Beyard, 301; de Bogaarden, 367; Over de beurzenstichtingen van Boonen, 375, van Daniels, 379, van Kuckelshem, 387, van Resimont, 391, van Wamesius, 399, van Wynandts, 403; Over de Capucijnen, 535; Over het Vrijthof, 619; De claustrale huizen, 622.

Deel III. Bezittingen te Koninxheim, bldz 29; Conservatores

ecclesiastici, 45; Lijst der dekens van het kapittel, 137; De tienden, 169; De bisschop van Luik, 341; Uitvaarten, 385; Vondelingen, 403; Bezittingen van het kapittel te Gulse aan de Moesel, 515; Over den hertog van Brabant, 313; over Dilsen, 281 en Grootloon, 507.

Deel IV. Kapel van St. Jacob, bldz. 13; Bezittingen te Heer en Hees, 17 en volgende; St. Servaas hospitaal 33; De Jansenisten vooral in 't bisdom Luik, 81; Preces imperiales, 103, goederen van bastaarden ab intestato nagelaten, 125; Parochie van St. Jan, 193 en 217; Jurisdictie van het kapittel, 297; Jubileum, 233; Bezittingen te Lille, Achel, Hamont, 353; Kapittel van O. L. Vrouw, 373; Altaar van O. L. Vrouw in de St. Mathiaskerk, 449; Matricularia Sancti Mathiae, 453; bezittingen te Mechelen, 565.

Deel V. Over Montenaken, bldz. 1; Parochie van St. Jan en St. Mathias, 37; Het personaat en de oude kapel van St. Servaas, 161; Juramentum confessarii perigrinorum Gallicorum, 167; De proost, 169; Presentatiebrieven voor wijdingen door het kapittel, 387; Processie van St. Servaas, 391; Cataloog der relikwiën, 467.

Deel VI. Eed van den schout door het kapittel aangesteld, bldz. 1; Bezittingen van de abdij Rolduc in Scarne, 5; Sepperen, 13; Grafschriften in St. Servaas en begrafenissen op het kerkhof, 51; St. Servaas en zijne kerk, 73; Bezittingen van het kapittel te Sichen en Sussen, 89 te Sluizen, 105; Testamenten van geestelijken en beneficianten. 123; Duitsche orde, 139; Aanteekeningen van Maastricht, 173; Torens der parochiekerken, 393; Tweebergen, 401; Over de wijnen van het kapittel en de wijnbergen, 421; Bezittingen te Vleytingen, 485; Parochie Vleytingen, 489; Goederen te Weert, 493; Reparatie der kerk aldaar, 589; De „congrua portio" te Weert, 596; Bezittingen te Wyck, 603 en te Wylre in den Vroenhof, 604.
De geheele verzameling, die wij hier beschreven hebben, kwam in 1797 aan den heer Willem Roelands, geboren te Hasselt, kanonik en laatst benoemd deken van St. Servaas, uit wiens bezit zij na zijn dood, is overgegaan aan een zijner verwanten, namelijk aan den vader van den heer Leon de Matthys te Munsterbilsen.

10. Romaansche stempel der kerk van St. Servaas te Maastricht in ivoor. — Deze stempel wordt in een artikel van den heer Alex. Schaepkens, getiteld: „Antiquités ecclésiastiques" in de „Messager des Sciences Historiques et Archives des Arts de Belgique", Année 1847, Gent, in 8°., p. 210—233, gedagteekend: Bruxelles, Avril 1847, aldus beschreven:

„Il nous reste à parler du grand sceau ovale en pointe, qui se trouve au milieu de notre planche. L'évêque St. Servais y est représenté assis, tenant de la main droite sa crosse et de la main gauche

le livre des Evangiles. Il a la tête nimbée et nue, et l'absence de la mitre pourrait s'expliquer par l'action d'officier du pasteur. Le costume des évêques, qu'on peut très-bien suivre d'époque en époque sur les sceaux des parchemins d'église, est remarquable ici. La chasuble de celui-ci est courte et pointue tandis que sur d'autres sceaux, ce même vêtement est ample et taillé en rond, comme nous l'avons remarqué sur plusieurs sceaux d'une concession d'indulgences, faite par le pape Martin III et par plusieurs évêques italiens, à propos de la construction du pont de Maestricht au XIIIe siècle. Le pallium lui descend sur la poitrine par une bande droite ornée de croix, et les dessins qu'on voit sur les jambes sont des raies ou ornements de la tunique. (1) L'attitude de la figure rappelle ici la charge de l'évêque à son origine, quand, assis dans l'abside ou devant l'autel au choeur entouré de ses prêtres, il présidait les fidèles, qu'il exhortait par ses sermons et dont il surveillait l'assemblée. Il tenait alors l'Evangile d'une main et le signe de son autorité pastorale de l'autre. Ce sceau nous semble appartenir au XI siècle, il porte l'inscription: SCT. SERVATIUS EPS. (2)

„Nous avons vu l'instrument qui a produit l'empreinte, d'après laquelle nous avons fait notre dessin. Ce sceau est en ivoire, de la même dimension que la gravure, et son revers porte une figure à peu-près pareille à celle-ci, mais debout. Elle est plus grossièrement taillée et paraît même inachevée. La main droite et les pieds ne sont pas indiqués. Cet évêque, debout, également sans mitre tient de la main gauche un livre fermé. (3) Un petit anneau est fixé au haut du sceau." De plaat die er bij gaat heeft tot opschrift: „ Trésor de l'Eglise de St. Servais", en is geteekend door Alex. Schaepkens en daarop komt o. a. de afbeelding van voornoemden stempel in natuurlijke grootte voor.

Deze zelfde stempel wordt nog beschreven in de „Bulletins et annales de l'Académie d'archéologie de Belgique", Tome III, Anvers 1846. In 8°., p. 273—279, in eene bijdrage getiteld: „Notes sur les différentes figures de St. Servais par mr. Arnault Schaepkens, membre correspondant de l'académie. Gezegde schrijver, een broeder van voornoemden heer Alex. Schaepkens, zegt, bldz. 274: „La plus ancienne figure de St. Servais que nous connaissions se trouve sur un sceau sculpté en ivoire qui nous paraît avoir servi à l'église de Maestricht, et qui fut découvert à Louvain. Le saint y est représenté assis sur un siège roman. Il porte le pallium (sic) épiscopal et la tunique richement ornée. D'une main il tient la crosse, et de l'autre l'évan-

(1) Er kan hier geen sprake zijn van pallium, zijnde dit sieraad uitsluitend in gebruik bij de aartsbisschoppen. De schrijver bedoelt het kruis van het kasuifel.

(2) Op den stempel zelven leest men echter: SCS en niet SCT.

(3) Dit beeld van den achterkant is werkelijk versierd met een pallium, bezet met kruisjes, het verbeelt dan ook niet den H. Servatius, maar schijnt eene schets te wezen, die door den stempelsnijder werd afgekeurd en uitgeveegd.

géliaire et la tête se détache sur une grande auréole ; à l'entour de ce sceau, qui est de forme ovale on lit : „ S.T.S. SERVATIVS EPS."

De bij deze beschrijving gaande gravure in den tekst, gelijkt nauwkeurig op de gravure welke door den heer Alex. Schaepkens aan zijne reeds aangehaalde bijdragen is toegevoegd.

Deze stempel heeft later toebehoord aan den generaal-majoor der genie in Belgischen dienst M. Meyers, geboren te Maastricht en werd na diens dood te Parijs, met andere kunstschatten aan hem toebehoord hebbende, den 26sten November 1877 verkocht.

Ziehier wat in de Publications du Limbourg, deel XVII, jaarg. 1880, bldz 357, de heer Joseph Gielen te Maeseyck, daarover schrijft: „Dans l'intérêt des publications de la Société Historique et Archéologique dans le Duché de Limbourg, j'ai l'honneur de signaler un sceau fort intéressant : Parmi les objets de haute curiosité délaissés par feu le général du génie M. Meyers, dont la vente a eu lieu le 26 Nov. 1877, à Paris, il se trouvait sous le n°. 46, du catalogue, un remarquable sceau en ivoire. Il est de forme ovale, lancéolée, haut 0.073, large 0.051 M. et porte l'inscription suivante. Eps. scs Servativs ; il provient de l'ancienne abbaye de St. Servais de Maestricht et paraît être une oeuvre de la fin du XIIme sciècle. Ce sceau présente un double intérêt : d'abord parce qu'il est d'une provenance connue, et puis pour la forme remarquable du costume que porte le Saint Missionnaire Evangélique de nos contrées : il est assis sur un escabeau en style roman et tient dans la main droite la crosse et dans la gauche un Evangéliaire ouvert. Il est vêtu d'un habit ecclésiastique que recouvre le pallium, dont la partie supérieure est ornée d'une petite croix pectorale. L'habit en question consiste dans les draperies qui se rétrécissent en pointe à la hauteur des genoux. Il porte selon l'usage pratiqué apparemment par nos premiers missionnaires, des haut-de-chausses reliés à l'entour des jambes par des bandelettes de peau.

In „ Trésor de l'art ancien, sculptures-architecture, ciselures, émaux, mosaïques et peintures, recueillis en Belgique et dans les provinces limitrophes. Monuments artistiques et archéologiques, la plupart inédits, dessinés d'après nature et gravés par Arnaud Schaepkens, 30 planches grand in folio, avec texte explicatif, Bruxelles. Rue de l'arbre, 10 Faubourg de Schaerbeek 1846", komt nog op blz. 10 de volgende beschrijving voor van dezen stempel, behoorende bij pl. IX, n°. 3 : „ Le numéro trois est un sceau de forme ovale en pointe. Nous avons expliqué le symbolisme de cette forme. L'inscription qui orne le contour indique que la figure est Saint Servais. Le prélat est représenté assis sur un siège, selon l'usage des premiers pasteurs ou évêques qui se tenaient sur un trône au fond de l'abside du sanctuaire, et qui un livre à la main... surveillaient l'assemblée des fidèles dans l'église. L'évêque est sans mître, sa chasuble est pointue il a la crosse dans la main droite et son livre dans l'autre."

Wij voegen hier nog bij dat deze stempel voor duizend francs werd verkocht en dat hij met die van de abdij Rhijnsburg, welke in het Rijksmuseum te Amsterdam berust, de eenige in ivoor is, welke in Nederland wordt bewaard. Dit kunstvoorwerp werd in het afgeloopen jaar, met verlof van Uwer Excellentie's voorganger door ons van den antiquair Boas Berg te Amsterdam, ten behoeve der zegelverzameling van ons archief voor twee honderd gulden aangekocht.

Om ons te vergewissen omtrent de herkomst van dezen zegelstempel uit de schatkamer van St. Servaas te Maastricht, wenden wij ons tot de Gebroeders Schaepkens, die ons stempeltje het eerst hebben beschreven en bekend gemaakt. De heer Arnaud Schaepkens, graveur te Brussel, deelde mij zeer beleefd het volgende mede: „Je regrette de ne pas pouvoir vous donner des renseignements complets sur le sceau de Saint Servais. Feu M. le lieutenant-général de génie Meyers, de Maestricht, m'a prêté dans le temps le cachet en ivoire et m'a dit qu'il l'avait trouvé ou découvert à Louvain. Le mieux serait me semble-t-il pour des renseignements exacts de s'adresser à la famille du général Meyers. Le sceau en ivoire de Saint Servais est un objet archéologique très précieux et très rare."

Ik wendde mij diensvolgens tot den Zeer Eerw. heer Charles Meyers, deken en pastoor van St. Jan te Luik en broeder van den generaal, die mij den 1sten Mei 1890 het volgende bescheid gaf: „Mon frère ayant constaté que plusieurs objets précieux avaient disparu de la „Schatkamer" ou trésor de l'église de Saint Servais, soit par vol, soit par vente, se mit à leur recherche. En 1846 il découvrit le sceau de Saint Servais chez un antiquaire à Mons. Après beaucoup de démarches il en fit l'acquisition en échange contre toute sa collection de monnaies romaines. A sa mort (1877), il m'a laissé son cabinet d'antiquités, véritable éléphant pour moi, que je devais vendre tout d'une pièce, car je n'avais ni le temps, ni le goût, ni les connaissances voulues pour vendre en détail ces 500 nos et les amateurs sérieux pour prendre le tout en bloc étaient rares. Enfin je l'ai cédé aux frères Bourgeois, antiquaires à Paris, Cologne et Vienne. J'ai voulu, mais inutilement, excepter le sceau de Saint Servais; ils n'ont voulu se dessaisir de rien, comptant vendre tout avec bénéfice. La vente eut lieu comme vous savez à l'hôtel Drouot à Paris en 1877."

Verdere bijzonderheden zijn ons niet bekend.

Uitslag der pogingen om afschriften te verkrijgen van belangrijke onuitgegeven bescheiden, voor het hoofdarchief in de provincie van gewicht en zich bevindende in het binnen- of buitenland.

1. Door overschrijven kwamen wij in het bezit van het tweede

deel van een register in Ms., toebehoorende aan mevrouw de baronesse de Crassier, te Luik, met genealogiën der volgende familiën: 1. In 't Broeck alias Sampson, 2. Del Hogne, 3. Graven, 4. Hellincx, 5. Lenarts, 6. Meys, 7. Middelburg, 8. Neys, van Ophoven, 10. Rycx of Rycken, geallieerd aan de familie Crutsers, 11. Roosen, 12. de Pollart, 13. Salms.

2. Onder de aanwinsten kunnen wij nog rekenen de volgende afdrukken in gips van zegels hangende aan charters en schepenbrieven afgenomen van nog bestaande gemeentezegels en andere.

Zegels van Limburgsche schepenbanken: Arcen 1433, 1648 en 1888; Baerlo 1670, en 18de eeuw, Beegden 16de eeuw, Beek 16de en 19de eeuw, Beesel 1651, Bemelen 1421, Blerick 17de eeuw, Borgharen 1566, Breust 1531, 17 de eeuw, Broeckhuijzen 1651, Brunsum 1889, Echt 1277, Eys 1683, Eysden 1755, Elsloo 1550 en 1889, Geleen 1563 en 1706, Gennep 1458, 1750, 1790, Grevenbicht 19de eeuw, Gronsveld 18de eeuw, Grubbenvorst 1651, Gulpen 1629, Heel en Panheel 1675, Heer 1478, 1536 en 1889, Heerlen 1700, Helden 1691, Heythuyzen 19de eeuw, Heugem 1423, 1459, 1472, 1485, 1537, Hoensbroeck 1676, Horn 1704, Horst 17de eeuw, Houthem 17de eeuw, Itteren 1531, Jabeek 1888, Kerckraede 18de eeuw, Kesselt 1612, Kessenich 1488, 1641, Klimmen, 1546, Maasbracht 1889, Maasbree 17de eeuw, Maasniel 1711, Maastricht 1422, zegel van het Brabantsch Gerecht te Maastricht 1349 en 1678. zegels van het Luiksche gerecht aldaar, 16de eeuw en 1779, van het Laag gerecht aldaar 1643, stad Maastricht 1535, 1592. Briefstempel van Maastricht 17de en 18de eeuw, Margraten 1685, Meerlo 18de eeuw, Meerssen 1370, 1451, 17de en 18de, Mesch 1495, Middelaer 1668, 1722, Montfoort 1720, Mook, Nederweert 1699, Neer 1645, Neeritteren 1745, Nuth 1706, Obbicht 1527, Odiliënberg 17de eeuw, Oirlo (Venray), Oirsbeek 19de eeuw, Oostrom 15de eeuw, Oploo 1643, Oud-Valkenburg 1677. St. Pieter 1645, 1889, Roermond 1481, 1639, Roggel 1680, Roosteren, Schaesberg 18de eeuw, Schinnen 1706, Schinveld, Sevenum 1621, Sittard 1399, 1666, Slenaken 18de eeuw, Stevensweert 1556, Susteren 18de eeuw, Swalmen en Asselt 1613, 1637, 1750, Thorn 1378, 1480, Ubach 1465, Ulestraten, Urmond 1673, Vaals, Vijlen en Holseth 1711. Vaesraede 18de eeuw, Valkenburg 1626, Velden 1520, 1648, Venlo 1343, Venray 18de eeuw, Vlodorp 1737, Weert 1479, 1506, Well en Bergen 1625, Wessem 1442, Wylre en Wynandsrade 1740.

Afdrukken van aan de provincie vreemde zegels van Nederlandsche, Belgische en Duitsche gemeenten: Aken 1665, Amsterdam 1656, Antwerpen 1655, Beers 1681, Bergeyck 1475, Buitenbilsen, Calcar 1450, 1477, Celheim, Coevorden, Deventer, Dordrecht 1482, Emmerick, Escharen 1536, Eupen 1884, Geilekirchen 1674, Gelre,

's Gravenvoeren 1506, Grevenbout 1634, Gulse 1441, Halen 1554, Hamal 1504, Hasselt 1280, Helvoirt 1524 en 1654, 's Hertogenbosch 1484, 's Hertogenrade 1691, Hoven 1545, Loon 1555, Luik 13de eeuw, Lumpnen 1574, Maeseyk 1667, Munsterbilsen, Nedermunster, Neerharen, Opcanne 1417, Ophoven en Geistingen 1675, Reeckhem 1457, 1597 en 1665, Rodingen, Sambeke, St. Truijen 1605, Utrecht 1665, Veldwezelt en Kessel 1789, Vucht (bij den Bosch) 1510, Wassenberg 1441, 1475, Wezet (Visé) 1770, Zeelhem.

Afdrukken van zegels van leen-, laat- en cijnshoven:

van het hof van St. Steven te Aken, van het cijnshof te Baerlo, hof van Kamerijk te Brussel, hof van den officiaal te Coblentz, van den leenheer en de leenmannen van het hof te Dieteren, van het leenhof van Eygelshoven., de Keurkeulsche mankamer te Heerlen, het cijnshof van St. Joost te Roosteren, het laathof van het gasthuis van St. Servaas te Panheel, het leenhof van Valkenburg 1687.

Zegels van geestelijke instellingen en geestelijke personen:

Aken: Zegel der Preekheeren, 1630; Hendrik Veuse, investitus der St. Pieterskerk te Aken, 1399.

Brussel: Zegel van Johannes Ets, officiaal te Brussel; zegel van het hof van den officiaal met contrazegel 1520. Idem van 1549.

Calcar: Zegel van het klooster der Preekheeren, 1790.

Coblentz: Zegel van den officiaal, 1594.

Cortessem: Zegel van het kapittel, 1546.

Essen: Zegel van de abdij.

St. Geertruidenberg: Zegel van Theodore de Hoyos, deken.

Gelder: Zegel van het Carmelieten-klooster; zegel der Capucijnen; zegel van het klooster der broeders van de H. Maria; zegel van het klooster Hulst bij Gelder.

Houthem: Zegel van het klooster St. Gerlach, 1287.

Hasselt: Zegel van het klooster der Augustijnen van 1446; Christianus, investitus te Hasselt, 1280.

Keulen: Zegel van Hendrik van Virnenburg, aartsbisschop, met contrazegel, 1306; zegel van het officialaat, 1303 en 1315; zegel van het klooster van Ste. Clara, 1375; zegel der abdis van Ste. Clara, 1375; van domkerk en kapittel, 1266, 1303.

Kloosterrade: Zegel der abdij en van den abt Jan Bock.

Luik: Zegel van Bonaventura van Céa, wijbisschop, 1288. Theobaldus van Bar, bisschop, met contrazegel, 1310. Adolf II van der Marck, bisschopzegels van 1315 en 1321. Jan van Beijeren, bisschop, 1397. Jan van Heinsberg, bisschop, 1444. Georgius van Oostenrijk, bisschop, 1550. Ernestus van Beijeren, bisschop, 1590 en 1609.

Joannes Math. de Trappé, kanunnik te Luik en aartsdiaken der grootε Hespengouw, 1755. Frans Karel van Velbruck, bisschop, 1778. Maximiliaan Hendrik Hyacinth, graaf van Horion, aartsdiaken van Kempenland, 1759. Frans van Gemblours, officiaal van het Luiksche hof, 1314. Zegel van het kapittel van Luik, 1266, 1306, 18de eeuw. Contrazegel van het Luiksche kapittel, 1310. Zegel van het klooster, Val des écoliers bij Luik, van Macarius, kanunnik en custos van St. Pieter te Luik, 1306. Van Laurens de Méan, scholaster te Luik, 1660. Van Jan Magné, deken van de H. Bartholomeuskerk te Luik, 1388. Arnoldus Haxe te Luik, 1652.

Maastricht. Zegel van het Kapittel van O. L. Vrouw, 1290, 1390, 1479, 1625. Zegel ad causas. van het kapittel van O. L. Vrouw, 1625. Zegel der proostdij van O. L. Vrouwekerk, 1415, Broederschap der kapel van O. L. Vrouw, 1641. Van Steppo, proost van O. L. Vrouw, 1107. Van Jan Dullard proost van O. L. Vrouw, 1604. Van Michaël, scholaster van O. L. Vrouw, 1288. Van Walter Cantor, 1292. Van Hendrik Penre, kanunnik van O. L. Vrouw, 1400. Van F. Stox, kanunnik van O. L. Vrouw, 1704. Van Laurentius Pluegmaekers, kanunnik van O. L. Vrouw, 1709. Van Andreas Jos Stas, kanunnik van O. L. Vrouw, 1719. Van Andreas Vygen, kanunnik van O. L. Vrouw, 1719. Van François Caspar de Grati, kanunnik en custos, 1719. Van Wilhelmus Loyens, kanunnik van O. L. Vrouw, 1727. Van Petrus van Gadet, kanunnik van O. L. Vrouw, 1732–1740. Van van der Veecken, scholaster van O. L. Vrouw, 1741. Van Michaël du Bien, kanunnik van O. L. Vrouw, 1748. Van Otto Fosseroul, kanunnik van O. L. Vrouw, 1760. Van L. van den Veecken, scholaster van O. L. Vrouw, 1766. Zegel der parochie van St. Nicolaas te Maastricht, 1729. Van Frans Lamberti, plebaan van St. Nicolaas te Maastricht, 1380. Van Godefridus Rost, plebaan van St. Nicolaas te Maastricht, 1400. Zegel van het klooster der Preêkheeren, 1375 en 1453. Zegel van den prior van het klooster der Preêkheeren te Maastricht. Zegel van het klooster der Minderbroeders te Maastricht. Zegel van den gardiaan van het klooster der Minderbroeders te Maastricht, 1293. Zegel van het klooster der Augustijnen te Maastricht. Zegel van het klooster van het Dal van Josaphat te Maastricht, 1528. Zegel van St. Maartenskerk te Wijck. Zegel van de Commanderie der Balie-Biesen te Maastricht, 1362. Zegel van Fr. Hendrik, graaf van Hoensbroeck, commandeur der Duitsche Orde. Johan Frans Nepomucenus Reisach, commandeur van de Balie-Biesen, 1790.

Meerssen: Arnold de Glimes, proost van Meerssen.

Munster: Otto Willem graaf van Bronckhorst en Gronsfeld, wijbisschop van Munster, 1678.

Munsterbilsen: Sophia gravin van Stadion en Tannhausen, abdis van Munsterbilsen, 1777.

Namen: Zegel van het klooster „Val des écoles" te Géroldisart bij Namen, 1472.

Roermond: Zegels van Henricus Cuyckius, bisschop, 1605. J. A. Castro, bisschop, 1630. Balduinus de Gaule, vicaris-generaal van 't bisdom, 1642. Andreas Cruesen, bisschop van Roermond, 1655. Eugenius Albertus d'Allamont, bisschop van Roermond, 1663. Reginaldus Cools, bisschop, 1698. Angelus graaf d'Ongnies, bisschop, 1716 en 1718. Frans Lodewijk Sanguessa, bisschop, 1723. Joannes Antonius de Robiano, bisschop, 1749. Philippus Damianus graaf van Hoensbroeck, bisschop, 1776 en 1790. Jacobus Oeveren, deken en vicaris-generaal te Roermond, 1615. S. J. van Breugel, officiaal te Roermond. J. F. L. Petit, officiaal te Roermond, 1724—1737. Seminarie te Roermond, 1795. Kapittel der Domkerk te Roermond, 1714. Klooster der Jesuiten te Roermond. Kapittel van den H. Geest te Roermond, 1373. Munsterabdij te Roermond, 1584. Anna van Barick, abdis van het Munster te Roermond, 1584. Van eene abdis van het Munster te Roermond, 1244. Suzanna de Pardo, abdis van het klooster van O. L. Vrouw-Munster te Roermond. Van het klooster der Kruisheeren te Roermond. J. C. Brandts, pastoor der parochiekerk te Roermond, 1677. De Bors, kanunnik te Roermond, 1748. Schoenmakers, kanunnik te Roermond, 1778.

Sittard: Zegel van het collegie der Predikheeren, 1770.

Trier: Zegel van Willem, aartsdiaken van Trier, 1193.

Uiterweert: Zegel van het klooster, 1510.

Utrecht: Zegel van Amilius, deken der groote kerk, 1269. Engelbertus van Horne, proost der Kathedraal, 1306.

Venlo: Zegels van het Klooster Transcedron, van het klooster der Kruisheeren, van de parochiekerk, 1785.

Venray: Zegel van het klooster Jerusalem bij Venray; van het klooster van Nazareth te Venray; van Mathias Roebroeck, pastoor en landdeken.

Weert: Zegel van het klooster van Maria Wijngaard.

Zwolle: Zegel van een klooster te Zwolle.

Zegelafdrukken uit het archief der abdij Thorn.

Zegels der abdij 1102, 1172, 1287, 1338, 1365, 1444, 1477, 1531. Guda, abdis, 1273, 1287. Osto van Born, 1282. Willem heer van Cranendonck, 1282. Contrazegel van Willem van Horne, 1282. Reynold, graaf van Gelderland met contrazegel, 1282. Theodoricus, voogd van Roermond, 1282. Adulphus, kanonik van O. L. Vrouw te Maastricht, 1288. Johannes, investitus van Thorn, 1287. Henricus, cantor van O. L. Vrouw te Maastricht, 1288. Walter, kanonik van St. Servaas te Maastricht, 1288. Wouter van der Houte, 1297. Ernestus van Rennenberg, 1303. Robert van Millen, deken van St.

Servaas te Maastricht, 1207. Gerard van Nassau, 1310. Everard, graaf van Katzenellenbogen, 1310. Margaretha van Petersheim, abdis van Thorn, 1315, met contrazegel. Gerard van Horne, 1320. Johannes Persoen van Baexem, 1322. Marsilis van den Kirchove 1322 en 1345. Gerard van Kessel 1322. Johan, plebaan van Thorn 1331. Peter van Awans, 1329. Godart Slaterbecke, 1339. Johan van Corwerme, 1341. Renerus van Thore, 1341. Marsilius van Ittervoort, 1343. Gerard Haeck, 1343, 1359, 1389, 1429, 1443, 1449, 1489. Lambrecht van Boechout, 1345. Johan van Grunenberg, 1345. Johannes van Petersheim, 1345. Steven van Lieck, 1345. Jacob van Tongeren, 1345. Jan van Molenarken, deken van St. Servaas, 1347. Diederick, graaf van Loon, 1351. Margaretha van Heinsberg, 1352, 1358, 1359, 1378. Diederick van Horne, 1364. Klein zegel van het kapittel van Thorn, 1365. Koenraad Hillen van Wessem, 1366. Scelart van Vrelenberg, 1368. Henric van Baexem, 1370. Johan van Kinre, 1370. Rutger Gerardi, 1375. Marcelis van der Oe, 1376. Arnold van Stein, 1378. Diederick van den Berge, 1378. Wouter van Rochefort, 1378. Gerard van Aldenburgh, 1387. Jan van Weert, 1389. Dyderich van Kerckhorne, 1389. Marcelis van Osen, 1389. Gerart Havert., 1399. Goedart van Lijmborch, 1429. Hendrik van Baexem, 1429. Claes Bormans, 1429. Volquyn van den Endt, 1429. Mechtildis van Horne, abdis, 1425. Goedart van Halen, 1424. Reynart van Otenhoeven, 1424. Arnold van Baeckhoven, 1424. Arn. Houft, 1421. Gerard van der Ax, 1429. Dyderic van Gemert, 1408. Dederik Hillen, 1403. Johan Trippart, 1430. Klooster van St. Elisabeth bij Thorn, 1280. Henrick van Baerlo, kamerlaat van Thorn, 1446. Jacoba van Heinsberg, abdis, 1447. met contrazegel. Jan van Stockbroeck, 1443, 1447. Hubrecht Betten, 1443. Volquin van den Eijnde, 1343. Claes Bormans van Baexem, 1447. Jan Pollart, 1447. Lambrecht van den Kirchhoeve, 1450. Hendrik van den Broeck, 1452. Elsa van Buren, abdis, 1470. Arnt Trippart, 1457. Werner van Gronsfeldt, 1457. Gerard van Strijthagen, 1457. Jan van Strijthagen, 1457. Rutger Volquin van den Eijnde, 1458, 1476. Hendrik van Ruijschenberg, 1457. Jan van Ittervoort, 1458. Godart van Vlodorp, 1466. Jan van Cortenbach, 1466. Arnold van Ghoir, 1466. Hendrik van Baexem, 1466, 1471. Jacob, graaf van Horne, 1472. Dederich Meurs, scholtis te Thorn, 1473. Derick Pollart, 1468, 1471, 1476, 1480. Zegel van het bisschoppelijk gerecht van Maintz, 1477. Zegel van het kapittel, 1477. Lenart van Stockbroeck, 1478. Hendrik van Boxmeer, 1478. Zegel der Hertogen van Brabant, 1482. Zegel van Hieronimus Porchas, 1494, Achillis de Grassis, 1494. Groot-zegel van Keizer Maximiliaan, 1494. Arnold Neutken, 1498. Jasper van Culenborch, 1501. Antonius de Mante, 1503. Gotschalk, heer van

Vlodorp, 1505. Johan van Huchelhoven, 1512. Jacobus Pouzethus, 1518. Eva van IJsenborch, abdis, 1520, met contrazegel. Jan van Eijck, leenman, 1530. Zegel van het kapittel, 1530. Nicolaus Aragonia, 1534. Paulus de Capisuchis, 1532. Zegel van de Romeinsche curia, 1536, 1549. Margaretha van Brederode, abdis, 1574. Philippus van Isenborch, meijer. Anna van der Marck, vorstin-abdis, 1623. Eleonora van Louwenstein, vorstin-abdis, 1706. Francisca Christina, abdis, 1772. Maria Cunegunda, abdis, 1780, 1790.

Parochiezegels van de volgende gemeenten: Houthem, Mesch, Mheer, Noorbeek, Roermond, Roosteren, Schinnen, Valkenburg, Venlo, Wijlre en van de ecclesia succursalis van Nieuwstad.

Verliezen werden dit jaar niet geleden. Het is intusschen hier de plaats om terug te komen op eene zaak, die wij reeds in ons verslag over het jaar 1887, doch slechts ter loops hebben besproken, en welke wij thans uitvoeriger moeten behandelen, omdat zij van principieel gewicht is. Het betreft namelijk de vraag of stukken zich bevindende in een Rijksarchiefdepôt, waar zij niet te huis behooren, mogen onthouden worden aan het Rijksarchiefdepôt, waar zij wel te huis behooren en op hunne plaats zijn. Eigenlijk gezegd is het geen vraag, noch voor den wetenschappelijken man, noch voor de Regeering, welke haar reeds voor eenige jaren met juistheid heeft beantwoord. Immers bij een schrijven van 23 Februari 1886, n°. 470, K. W., schreef de Minister de Rijksarchivarissen in de provinciën aan, om een onderzoek in te stellen naar de stukken, welke niet in hunne depôts behooren, doch naar andere Rijksdepôts moesten overgeplaatst worden

Ten gevolge dezer aanschrijving hielden en houden Uwe archivarissen zich onledig met het opsporen en uitwisselen der documenten welke niet in hunne depôts, maar in andere te huis behooren en verdwaalde archiefstukken zijn zelfs ter wille der wetenschap kosteloos, zeer te recht, teruggegeven aan die gemeentelijke administraties, van welke zij afkomstig waren.

Op dit zeer gegrond stelsel is echter in de toepassing een onverklaarbare en mijns inziens kwalijk verdedigbare uitzondering gemaakt ten aanzien van vier stukken behoorende tot het Rijksarchiefdepôt in Limburg.

Er bevinden zich namelijk in het Rijksarchiefdepôt te 's Gravenhage drie charters afkomstig van het kapittel van St. Servaas te Maastricht en één van het kapittel van O. L. Vrouw aldaar, te weten:

1087. Diploma Henrici IV, imp., waarin bepaald wordt dat de vrijheden der Kerk van St. Servaas zullen blijven aan den kanselier des Rijks.

1377. 10 September. Diploma Caroli IV imper. de libertatibus decani et capituli Sancti Servatii et eorum ecclesiae libertatibus et immunitatibus.

1377. 10 September. Diploma Caroli IV imper. privilegium de proscriptione et punitione malefactorum et incendiariorum.

Het vierde tot de Kapittelkerk van O. L. Vrouw behoorende is een oorspronkelijk charter op perkament met opgedrukt zegel in witte was uit 1096, waarin Otbert, bisschop van Luik aan de kerk van O. L. Vrouwe twee molens gelegen te Maastricht ten geschenke geeft.

Deze vier charters hebben een zeer speciaal belang voor de bijzondere geschiedenis van de beide Maastrichtsche Kapittels, waarvan overigens de uitgebreide archieven in het Rijksarchiefdepôt te Maastricht bewaard worden. Voorheen van die archieven deel uitgemaakt hebbende, behooren zij ook thans daarbij gevoegd te worden.

Ten gevolge van de opheffing dezer Kapittelen door de Fransche Republikeinen, zijn de archieven dezer geestelijke stichtingen in het laatst der voorgaande eeuw verdeeld en gedeeltelijk zeer verstrooid geraakt. Het grootste gedeelte werd terstond door de Franschen in bewaring genomen en berust thans in het Rijksdepôt te Maastricht; een aantal charters evenwel werd door de Franschen afgezonderd en naar Parijs gevoerd, waar zij nog heden zijn. Thans worden door de Nederlandsche Regeering pogingen aangewend om de restitutie daarvan te erlangen. Een ander gedeelte werd door de kanunniken medegenomen; sommige dezer heeren stonden later hunne charters af aan de parochiekerken van St. Servaas en O. L. Vrouw. Het gelukte de Regeering onlangs deze verzamelingen in het Rijksarchiefdepôt geplaatst te krijgen. Andere kanunniken verkochten hun charters, deels aan Koning Willem I (in 1821) deels aan de Belgische Regeering, die ze aan de Nederlandsche weder afstond. Deze laatste groepen werden, wijl er te Maastricht destijds geen georganiseerd Rijksarchiefdepôt bestond, in het Rijksarchief te 's Gravenhage geplaatst. Doch toen in 1866 te Maastricht een archief, Limburg betreffende, werd ingericht, zond de Minister van Binnenlandsche Zaken, zeer wijselijk alle te 's Gravenhage berustende stukken op Limburg betrekking hebbende, ten getale van 650, naar het nieuw depôt te Maastricht, waar zij op geschiedkundige en wetenschappelijke gronden te huis behooren. De vier bovengenoemde charters echter werden te 's Gravenhage teruggehouden, alhoewel voor hun overzending naar het Limburgsch archiefdepôt volkomen dezelfde gronden bestonden, als voor die der 650 charters, welke dit depôt terug bekwam.

Toen den 23sten Februari 1886 de Regeering de verschillende Rijksarchivarissen in de provinciën aanschreef om een onderzoek in

te stellen naar de verdwaalde archiefstukken, welke behoorden overgeplaatst te worden naar de depôts waarin zij te huis behooren, heb ik mij beijverd de gespolieerde kapittelarchieven in hun vorigen staat te herstellen. Van daar mijne voorstellen, welke alle de goedkeuring der Regeering verwierven en welke geleid hebben tot het terugkoopen uit handen van particulieren van een aantal verdwaalde stukken, tot het overbrengen naar mijn depôt van de belangrijke collectiën, welke in de parochiekerken van St. Servaas en O. L. V. berustten, tot het openen van onderhandelingen met de Fransche Regeering tot het terugbekomen van de in 1797 weggevoerde collectiën. Er moest natuurlijk eene gunstige beschikking verwacht worden op het verzoek in 1886 aan Uwer Excellentie's ambtsvoorganger gedaan tot het terugbekomen der 4 in 1866 te 's Gravenhage achtergehouden documenten, eene beschikking welke des te gemakkelijker te nemen viel, wijl de Regeering hier niet, zooals voor de andere documenten afhankelijk was van de medewerking en den goeden wil van particulieren, van kerkbestnren of van vreemde Regeeringen, doch eenvoudig aan haren eigen ambtenaar de overzending van stukken uit het eene Rijksdepôt naar het andere had te bevelen. Inderdaad schreef Uwer Excellentie's toenmalige ambtsvoorganger bij beschikking van 29 September 1887 den Algemeenen Rijksarchivaris aan om mij de 4 achtergehouden stukken toe te zenden.

Aan deze aanschrijving is echter geen gevolg gegeven. Toen ik bij schijven van 5 Maart 1888 daarop aandrong, ontving ik tot mijne uiterste bevreemding ten antwoord, dat de Minister, vooralsnog de 3 charters behoorende tot het archief van het Kapittel van St. Servaas en het charter behoorende tot het Kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht, niet uit het Rijksarchief te 's Gravenhage wenschte te verwijderen.

Ik heb andermaal met aanvoering van gronden bij schrijven van 22 Juni 1889 op terugzending aangedrongen. Tot heden mocht ik echter niet met een antwoord vereerd worden. Intusschen mag ik niet nalaten op deze zaak telkens terug te komen. De hier bedoelde stukken hangen met de te 's Gravenhage bewaarde archieven hoegenaamd niet te samen, en zijn daarin even weinig op hunne plaats als te Berlijn of te Constantinopel. Zij vormen daarentegen een integreerend deel van het Rijksarchiefdepôt te Maastricht, en dat zij daaraan onthouden worden is naar mijne overtuiging — en ik vertrouw naar die van ieder wetenschappelijk geschiedvorscher — door geen enkel steekhoudend argument te billijken. Ik vlei mij dan ook, dat Uwe Excellentie alsnog uitvoering zal willen doen geven aan de beschikking van Uwer Excellentie's ambtsvoorganger van 29 September 1887, de teruggaaf der stukken aan het Rijksarchief te Maastricht bevelende.

Gebruik van het archief gemaakt door en inlichtingen verstrekt aan autoriteiten en particulieren.

Het archief werd dit jaar bezocht door 133 personen, die in het register hun naam teekenden; de meeste dezer bezoekers kwamen echter slechts om de inrichting te bezichtigen. Meer bepaald werd van het archief gebruik gemaakt:

a. door de volgende autoriteiten:

1. De Provinciale Staten van Limburg verkregen inlichtingen over den titel van het Hertogdom.

2. De Ingenieur van den Rijkswaterstaat over oude molenrechten in het voormalig land van Cleve en in het overkwartier van Gelre.

3. De Ingenieur van den Provincialen Waterstaat over het Nierskanaal en de beek te Heijen.

4. De Vice-President van de Arrondissements Rechtbank te Maastricht over het al of niet afkondigen en in werking treden van de Nederlandsche jachtwet van 1816 in de verschillende gemeenten onzer provincie.

5. De volgende gemeenten werden ingelicht over hunne voormalige schepenzegels en hun gemeentewapen: Arcen en Velden, Borghaeren, Eysden, Itteren, Stein, Weert en Wessem.

b. door particulieren:

1. De heer Allard S. J. te Maastricht, over het geslacht van Welderen.

2. De Graaf d'Ansemburg te Gulpen, over de genealogie zijner familie.

3. De heer Felix van Baerle, luitenant der Maagdenburgsche veldartillerie, over zijne familie in het voormalig Overkwartier van Gelderland.

4. De heer van den Bergh, Hoofd-Ingenieur en oud-Minister, over de kerk van St. Servaas.

5. De heer Bogaert, Schout bij nacht te den Helder, over zijne familie.

6. De heer ridder de Borman te Hasselt (België), over de familie Nootstock te Maastricht en over het adellijk stift Thorn.

7. De heer Datema, predikant te Hasselt (België), over het verblijf van den predikant Moded, te Maastricht tijdens de godsdiensttroebelen in het laatst der 16de eeuw te Maastricht en over de familie Höefft te Roermond.

8. De heer Danet de Longrais, genealoog te Luik, zocht in verschillende gichtregisters van Oud-Valkenburg, Houthem enz. genealogische bescheiden over de familie Houtermans.

9. De heer dr. P Doppler, Bibliothecaris der stad Maastricht, nam afschrift van een aantal charters en stukken betrekking hebbende op het voormalig kapittel van St. Servaas.

10. Mr. G. D. Franquinet deed nazoekingen over de familie Verheijen te Maastricht.

11. De heer Giry, professeur de l'école des chartes te Parijs, nam afschriften onzer Karolingische charters.

12. De heer Heusch te Berlijn, kreeg inlichtingen over de familie Bosch van Maastricht.

13. Mr. Hupkens van der Elst te Maastricht, kreeg inlichtingen en deed nasporingen over zijne familie.

14. De heer Keulartz te Heerlen, kreeg inlichtingen over de studiebeurzen van Lindemans.

15. De heer Kessels, pastoor te Wintershoven, deed nazoekingen betreffende de geschiedenis van St. Landoaldus, leermeester van den H. Lambertus.

16 De heer Moers te Thorn, kreeg inlichtingen over de studiebeurs van den kanunik Volquins.

17. De heer A. Müller, van het klooster der Predikheeren te Rijckholt, nam copie van een middeleeuwsch schoolboek in Ms. getiteld: Liber cornutus en van het Ms. van Pater de Heer, O. P., over het Preekheerenklooster te Maastricht.

18. De heer Pauwels, recollect te Brussel, kreeg inlichtingen over en nam afschriften van de verkoopakten der recollectenkloosters in Belgisch Limburg en de pensioenstaten der leden van deze orde in dit gewest tijdens de Fransche regeering 1794—1814.

19. De heer Amedée de Rijckel te Luik, deed nasporingen in de oude gichtregisters van Breust enz. betreffende zijne familie.

20. De heer dr. Ernst Sacker, medewerker der Monumenta Germania te Berlijn, nam afschrift van charters der abdij Thorn.

21. De heer Sarolea, ingenieur te Heerlen, verkreeg inlichtingen over zijne familie te Cheratte.

22. De heer Nicolaas van Sittard te Londen, over zijne familie te Maastricht en Sittard vóór en ten tijde der reformatie.

23. De heer Senden, hauptman und batterie chef te Gustrau, in Duitschland, over de familie van der Gracht.

24. De heer Henri Stein, Staats-archivaris te Parijs, deed nazoekingen betreffende charters van Karel den Stoute.

25. De heer Straven, archivaris te St. Truijden, werkte ook dit jaar wederom een geruimen tijd op ons archief om nazoekingen te doen over het adellijk geslacht van Lijnden.

Uitkomst van bemoeiingen met gemeente- en waterschaps-archieven.

Hierover is in hoofdstuk IV, waar over de door ons verrichte dienstreizen tot het opschrijven der pastoreele, gerechtelijke en andere archieven wordt gesproken, breedvoerig geschreven. Slechts hebben wij hier bij te voegen dat de oude archieven der gemeente Grubbenvorst die ons ter plaatsing in ons depôt zijn aangeboden, door het Gemeentebestuur nog niet zijn ingeleverd.

Voorstellen in het belang van het archief.

Op de boven aangevoerde gronden moet ik aandringen op de teruggave aan het Rijksarchiefdepôt in Limburg van de vier charters, deel uitgemaakt hebbende van de in dat depôt berustende Maastrichtsche kapittel-archieven overeenkomstig de onuitgevoerd gebleven beschikking van Uwer Excellentie's ambtsvoorganger van 29 September 1887.

Maastricht, den 13den Mei 1890.

De Rijksarchivaris in Limburg,
Jos. Habets.

BIJLAGE. A.

OVERZICHT

DER

PASTOREELE DOOP-, TROUW- EN STERFREGISTERS

OP DE

RAADHUIZEN EN PASTORIËN IN DE PROVINCIE LIMBURG AANWEZIG,

en waarvan de uitlevering ingevolge de wet van 20 September 1792 heeft moeten plaats hebben.

BEMERKING.

Elk afzonderlijk Register is door een volgnommer aangeduid. De onderdeelen van elk register zijn onder dat nommer begrepen.

Bij art. II en III van het besluit van het Directoire ter uitlegging van titel VI art 1—4 *der wet van den* 20 *September* 1792, *in België afgekondigd, bij decreet van* 29 *Prairial jaar* 4 (1796 17 *Juni) werd het volgende bepaald:*

II. Pour l'exécution des dispositions du titre VI de la loi du 20 *Septembre* 1792, *l'agent municipal, ou son adjoint dans les communes au-dessous de cinq mille habitants, et dans les autres communes, l'officier principal nommé pour remplir les fonctions d'officier de l'état civil seront tenus dans la huitaine, à compter de la dite promulgation de faire porter et déposer dans le lieu des séances de chaque administration municipale tous les régistres, tant anciens que nouveaux, et même ceux courrant des actes de naissance, mariage ou décès existant dans les églises paroissiales, presbytères ou autres depôts de tous les cultes.*

III. Les régistres courrants seront clôs et arrêtés par les présidents de chaque administration municipale etc.

VERKORTINGEN.

A. B. S.	=	Akten van den Burgerlijken Stand.
D. R.	=	Doop-register.
G. R.	=	Geboorten-register.
I. G.	=	Israëlitische Gemeente.
L. B. I.	=	Liber Baptisatorum Illegitimorum.
L. G.	=	Luthersche Gemeente.
N. H. G.	=	Ned. Herv. Gemeente.
O. T. R.	=	Ondertrouw-Register.
P R.	=	Pastoreele Registers.
R. B.	=	Registrum Baptisatorum.
R. B. M. D.	=	Registrum Baptisatorum, Matrimonio Junctorum Defunctorum.
R. C.	=	Registrum Confirmatorum.
R. D.	=	Registrum Defunctorum.
R. I.	=	Registrum Infantium.
R. K. G.	=	Roomsch Katholieke Gemeente.
R. M.	=	Registrum Matrimonio Junctorum.
R. S.	=	Registrum Sepultorum.
R. T.	=	Registrum Testamentorum.
S. R.	=	Sterfregister.
T. R.	=	Trouw register.
W. G.	=	Waalsche Gemeente.

OVERZICHT DER REGISTERS.

AMBY. (Kanton Maastricht).

A. Op het raadhuis.

1. R. D., 1679—1765. *In* 8°. *obl.*
2. R. D., 1765—1794. *In fol.*
3. R. B., 1663—1775. *In* 8°. *obl.*
4. R. B., 1776—1797. *In fol.*

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1663, 23 Oct.—1855, 23 Dec.

De huwelijks- en sterfregisters beginnen na 1796.

AMSTENRADE (Kanton Heerlen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B., 1659—1720. — R. D., 1659—1720. R.M., 1659—1720. *In kl. fol.*
2. R. B., 1716—1770. — R. M., 1720—1769. — R. D., 1720—1764. *In kl. fol..*
3. R. B., 1720—1770. — R. M., 1720—1769. — R. D. 1720—1767 *In.* 8°. *obl.*
4. R. B., 1770—1789. — R. M., 1773—1789. — R. D. — 1771—1789. *In* 8°. *obl.*
5. R. B., 1790—1796. — R. M., 1790—1796. — R. D., 1790—1796.

B. Op de pastorie.

De D., T., en S. R. beginnen na het jaar 1796.

ARCEN en VELDEN. (Kanton Venlo.)

A. Op het raadhuis te Arcen.

a) van de parochie Arcen.

1. R. B. ecclesiae parochialis de Arcen a Bernardo Deckers, pastore ibidem, inceptum subpraenobili ac generoso Domino D. Joanne Godefrido libero barone de Geldre, Domino temporali de Arcen, Velden, Bree etc., 1676, 24 Junii—1724, 4 Nov. R. M. 1676, 28 Oct.—1725, 27 Novembris. — R. D., 1676, 24 Junii —1763, 9 Martii.
2. R. B. ecclesiae parochialis de Arcen a pastore Francisco Mathia Engels, sub praenobili et generoso Domino Adolpho Anthonio Barone de Gelder, Domino in Gelder, Arcen, Velden, Bree, Frecken, Bachum, Vogtstell, 1724, 15 Julii—1771, 14 Julii. R. D. 1763, 9 Martii—1771, 7 Junii. — R M., 1726, 26 Febr—1771. 28 Maii.
3. R. B. ecclesiae parochialis de Arcen 1771, 16 Julii—1798, 13 Sept. R. M., 1771, 6 Aug.—1798, 8 Aug. — R. D., 1771, 7 Julii—1798, 18 Aug.

b) van de parochie Velden.

4. R. B. in Velden, 1729, 26 Junii—1768, 8 Junii — R. M., 1729, 31 Aug.—1768, 12 Maii. R. D., 1729, 2 Julii—1768, 15 Aug.
5. R. B. in Velden, 1768, 10 Febr.—1798, 25 Aug. — R. M. 1768. 10 Febr.—1798, 18 April. — R. M., 1768, 9 Jan.—1790, 13 Jan.

B. Op de pastorie te Arcen.

De D., T. en S. R. beginnen in 1798.

C. Op de pastorie te Velden.

1. R. B. M., D. et C. ecclesiae parochialis de Velden, inchoatum per me Ottonem Hollands, pastorem ibidem anno 1768: R. B., 1768, 10 Febr.—1799, 3 Aug. — R. M. 1768, 10 Febr.— 1799, 18 Junii. — R. D. 1768, 9 Jan.—1799, 28 Nov. — Continuatio R. B. 1799, 11 Aug.—1800, 16 Dec. — Continuatio R. M. 1799, 23 Julii—1800, 25 Dec. — R. I. post susceptum baptismum innocentium mortuorum, 1768, 22 Jan—1799, 26 Dec.
2. R. B. ecclesiae de Velden, 1729, 26 Junii—1767, 10 Dec. — R. M., 1729, die . . . . Nov.—1767, 9 Sept

BAEXEM (Kanton Weert.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1724, 28 Junii—1773, 3 Jan. — R. M. 1726, 5 Martii —1772, 13 Maii. — R. D. 1724, 29 Julii—1792, 26 Dec.
2. R. M. 1726, 5 Martii—1772, 30 Maii.
3. R. B. 1786, 4 Jan.—1805, 10 April.
4. R. B. 1772, 7 Jan.—1785, 26 Dec. — R. M. 1772, 5 Maii —1785, 19 Julii.
5. R. M. 1786, 26 April—1805, 2 Junii. — R. D. 1724, 21 Julii —1805, 8 Julii (*uitgenomen de akten van* 1792).

B. Op de pastorie.

1. R. M. 1726, 5 Martii.
2. R. D. 1724, 21 Julii.
3. R. B. 1724.

} *Copiën.*

BEEGDEN (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1670, 13 Oct.—1706, 12 Jan. — R. M. 1672, 1 Oct.— 1710, 15 Nov. — R. B. 1706—1712 inclusive. — R. D. 1676, 17 Jan.—1705, 18 Febr.
2. R. B 1713, 14 Jan.— 1741, 25 Jan. — R. C. 1730—1780. — R. M. 1712, 31 Dec.—1772, 26 Maii. — R. D. 1713, 24 Nov. —1776, 6 Oct.
3. R. B. M. et D., 1770—1774 inclusive. (5 *registertjes met extracten*).

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1741, 30 Martii—1797, 15 Martii. — R. M. 1772—1798, 5 Febr. — R. D. 1770, 27 Martii—1797, 31 Martii.

BEEK. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis.

a. R. K. G.

1. R. B. 1634—1666. R. M. 1634—1656. — R. D. 1634—1666. (*In fine*: Testament van Gies. Willems door pastoor Georges Morbers, geredigeerd op 21 Jan. 1656.) *In* 8°. *obl.*
2. R. B. 1666—1774. R.: „lijst dergeenen die van 1660 tot 1717 door den pastoor zijn *overgetrouwd* of per „*modum visitationis*" in den echt vereenigd, na voor den Protestantschen predikant gehuwd te zijn, volgens order der Staten Generaal." — R. D. 1666—1720.
3. R. M. (gedurende de Fransche overheersching onder den oorlog met Louis XIV.) 1672—1683. — R. B. 1707—1745. *In* 8°. *obl.*
4. R. B. 1746—1776.
5. R. B. 1777—1795.
6. R. B. 1775—1776. }
7. R. B. 1780—1782. } Extracten.
8. R. B. 1792—1793. }
9. R. B. 1795—1797. }
10. S. R. der hoofdbank Beek 1791 tot 1797.

b) N. H. G.

1. D. R. van 1654—1797 en S. R. van 1683—1701.
2. T. R. (waarin ook huwelijken van Katholieken) van 1754 tot 1796.

B. Op de Roomsch Katholieke pastorie.

Geene pastoreele registers van vóór 1796.

C. Op de Protestantsche pastorie.

Een doopboek van 1656 tot 1754. *In* 8°. *obl.*

BEESEL (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

Geene pastoreele registers.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1678, 30 Oct.—1714, 17 Maii. R. D. 1689—1714, 15 Junii — R. M. 1680, 16 Maii—1714, 11 April.
2. R. D. 1714. 6 Sept.—1784, 25 Nov. — R. M. 1714, 19 Julii —1784, 19 Nov. — R. B. 1714, 28 Junii—1784, 16 Nov.
3. R. B. 1785, 4 Jan.—1797. 8 Sept. — R. M. 1785, 13 Jan.—1797, 24 Julii. — R. D. 1785, 5 Jan.—1797, 28 Aug

BELFELD (Kanton Venlo.)

A. Op het raadhuis

1. R. B. 1658, 15 Aug.—1791, 29 Dec. — R. M. 1659, 4 Junii—1791, 25 Maii. — R. D. 1622, 22 Maii—1791, 16 Dec. — R. C. 1762, 19 Junii—1772, 31 Aug. — 1792. 24 Oct.

(*De akten van den burgerlijken stand van* 1791 *tot* 1803 *ontbreken.*)

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1740—1746.
2. R. B. 1801. 24 Junii etc.
3. Fragmenten van de doop-; trouw- en sterfakten van 1792—1797.

BEMELEN (Kanton Gulpen.)

A. Op het raadhuis.

1. Extractum ex R. B. ecclesiae de Cadier in gratiam de Bemelen 1672, 16 Junii 1797, 24 Junii.
2. R. B. anni 1770. — R. B., D. et M. anni 1771.
3. R. D. de Bemelen et Keer 1774 in Junio—1796, 25 Julii.

B. Op de pastorie.

1. R. B. ex Keer et Bemelen 1672, 15 Junii—1848, 15 Dec. — R. D. 1730, 4 Martii—1848, 23 Sept. R. M. 1730, 6 Januarii—1848, 6 Junii.

BERG EN TERBLIJT (Kanton Gulpen)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. M. et D. 1633, 7 Julii—1712, 12 Dec. R. M. 1644, 17 Aug.—1712, 20 Nov.
2. R. M. D. et B. 1712—1766.
3. R. M. D. et B. 1766—1797, 22 Maii.

B. Op de pastorie.

1. R. B. M. et D. parochiae de Bergh—Terblijt, 1766—1811.

BERGEN.

A. Op het raadhuis.

a) Van de parochie Well.

1. R. B. 1725, 3 Dec.—1798, 21 Sept.
2. R. M. 1725, 7 Febr.—1798, 7 Aug.

b) Van de parochie Afferden.

4. L. B. in quo, vetere in incendio Afferdano undecima mensis Maii combusto, hic noviter est inchoatus, 1672, 21 Maii—1755, 19 Sept — R. M. 1672, 5 Julii—1767, 3 Novembris. — R. D. 1763, 2 Januarii—1765, 5 Jan. — R. B. 1763, 25 Januarii—1767, 28 Decembris. — R. B. 1755, 12 Sept.—1762, 28 Decembris. — R. D. 1704, 4 Nov.—1761 28 Dec.
5. L. B. parochialis ecclesiae sub titulo S.S. Cosmae et Damiani de Afferden 1768, 7 Febr.—1798, 14 Sept. — R. M. 1771, 27 Oct.—1798, 19 Aug. — R. D. 1768, 11 Jan.—1798, 3 Sept.

c) Van de parochie Heijen.

6. R. B. parochialis ecclesiae de Heijen 1647, 12 Dec.—1761, 29 Dec. — R. M. 1648, 16 Febr.—1759, 1 Julii. — R. D. 1689, 18 Jan.—1761, 22 Jan. (*In slechten staat.*)
7. R. D. 1761, 20 Jan.—1798, 2 Julii. — R. M. in ecclesia sub invocatione sancti Dionysii Episcopi et martyris in Heijen, 1761, 24 Nov.—1798, 30 Oct. R. B. (*verso regis ro*) 1761, 11 Jan—1798, 22 Sept.

d) van de parochie Bergen.

8. R. B. in ecclesia paroch. St. Petri Apostoli, de Bergen 1746, 19 Jan—1798, 18 Aug. — R. M. 1746, 26 Aprilis—1798, 2 Sept. — R. D. 1746, 15 Aprilis—1798, 25 Junii. — R. C. in ecclesia de Bergen 1769, 17 Julii; 1778, 14 Sept.; 1791, 2 Oct.

B. Op de pastorie te Bergen.

1. R. B. 1682, 16 Oct.—1745, 23 Dec. — R. M. 1688, 15 Junii—1794, 21 Maii. — R. D. 1673, 3 Febr.—1747, 27 Dec.
2. L. B. eccl. parochialis de Bergen 1746, 19 Jan.—1799.

C. Op de pastorie te Well.

1. R. B. 1699, 21 Oct.—1711, 10 Julii — R. M. 1704, 17 Julii—1716, 23 Febr.. (*origineel*)
2. R. B. 1726, 24 Julii—1820. — Acta matrimonii ex vetere registro de annis 1669—1674, 1682—1691, 1697—1705. — R. M. 1725, 7 Febr.—1820. — R. D. 1659—1688, 1704—1717. — R. D. 1725, 6 Jan—1820. (*Een deel naar het oorspronkelijke gecopieerd en bijgehouden tot* 1810 *door pastoor Boley*).
3. Memoriale parochiae met het R. B., sub. n°. 2 in het oud oorspronkelijk tot 30 Mei 1790. — R. B. 1711, 19 Dec.— 1723, 29 Sept. (*loopt tot* 1770 *met lacunen*). — R. D. 1725, 7 Febr.—1798, 7 Aug.

B. Op de pastorie te Afferden.

1. L. B. parochialis ecclesiae de Afferden ab anno 1672 in quo vetere in incendio Afferdano undecima mensis Maii combusto hic noviter est inchoatus 1672, 21 Maii—1805, 18 Dec. — R. M. 1672, 5 Julii—1805, 14 Maii. — R. D. 1705, 29 Julii—1805, 11 Dec.
(*Afschrift van de origineele registers op het raadhuis.*)

E. Op de pastorie te Heijen.

1. L. D. 1761, 20 Jan.—1803, 27 Maii. — R. M. 1761, 24 Nov.—1803, 25 Maii. — R. B. 1761, 11 Jan.—1803, 24 Aug.

BINGELRADE. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis

1. R. B. M. et D. 1608—1796. 3 *dln.* (*waarvan twee bij elkaar gebonden.*)

B. Op de pastorie.

Zijn geene oude P. R.

BOCHHOLTZ. (Kanton Gulpen).

A. Op het raadhuis.

De P. R. bevinden zich te Simpelveld.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1795, 5 April—1843, 31 Dec.
2. R. M. 1794; 20 Nov.—1888.
3. R. D. 1794, 1 Nov.—1888.

BORGHAREN EN LIMMEL (1) (Kanton Maastricht).

A. Op het raadhuis.

1. R. M. (*in Borgharen*) 1599, 7 Julii—1654, 9 Julii — *Daarna leest men:* „Nota his temporibus per aliquot annos inhibitum fuit pastoribus patriae Falcoburgensis contrahere sponsalia nec ullos admittere ad sacramentum matrimonii et hoc ab hereticis." (*Met een andere hand:*) His adjunxi ego Engelbertus Bungeners pastor in Borgharen ab anno 1727 nomina matrimonio conjunctorum a Rndo Adm. Domino Booms, pastore collecta ex variis litteris ab anno 1660." *Volgen:* Acta matrimonii junctorum in 1655, 1660, 1677, 1679 enz. tot 1711. — *Op een los papier:* acta matrimonii junctorum ab in Limmel anno 1679, 8 Oct. ad annum 1680, 6 Junii. — Catalogus eorum qui compleverunt caeremonias matrimonialis ex Haren et Limmel ab anno 1727, 8 Sept. ad annum 1745, 28 Febr. — R. B. in Borgharen 1596, 28 Jan.—1666, 24 Martii. — R. B. in parochia de Limmel, ex variis fragmentis collectus ab Engelberto Bungeners eiusdem ecclesiae pastore ab anno 1673. 19 Sept. ad annum 1707, 13 Dec.
2. „Catalogus eorum qui baptismi sacramentum susceperunt in parochia Sti Martini de Borgharen ab anno 1596, 28 Jan., Confectus a Joanne Hesio, pastore eiusdem, et eorum qui baptismi sacramentum susceperunt ab anno 1615 etc. ex veteri libro descriptus et renovatus a me Engelberto Bungeners pastore ab anno 1727 et sequentibus. ac recto ordine eorum qui sub me baptisati sunt ab anno 1727." (N.B. van af 1679, de namen van hen die door pastoor Guil. Booms, pastoor in Opharen en Limmel, gedoopt zijn tot 1720, 14 Sept.) Met 1720, 14 Sept. eindigt het reg. *In fine met potlood:* Nomina bapt. ab anno 1681, 7 Julii ad annum 1704, 11 Junii. *Copie reg. in* 8°. *obl.*
3. R. B. 1596 - 1756, 4 Nov, (*Ged. copie van N°.* 1), vervaardigd door den pastoor Lud. Raemaeckers. Reg. *in* 8°. *obl.*
4. R. B. in Borgharen 1727, 5 Febr.—1744, 29 April. *In kl.* 8°.
5. R. M. 1599—1612. *Eenige bladzijden in* 8°. *obl.*. (*Copie van N°.* 1.)
6. R. B. in ecclesia parochiali Sti Martini in Borgharen 1727, 4 Febr.—1756, 4 Nov. — Kerkrekening van 1775 - 1776. *Op eenige losse blaadjes:* acta baptizatorum in Limmel 1673, 19 Sept—1699, 3 Junii.
7. R. B. in Borgharen 1757, 10 Jan.—1778, 21 Maii. (*Copie van* pastoor Lud. Raemaeckers gedagt. 14 Dec. 1796). — R. B. Illegitimorum 1765, 13 Apr.—1777, 23 Febr. (*Copie door denzelfden.*)

---

(1) Zie verder LIMMEL onder MEERSSEN.

8. R. M. in Borgharen et Limmel 1666, 1 Febr.—1711, 20 Apr. — R. B. in Borgharen 1658, 12 Martii - 1731, 22 Martii. — R. S. in Haren 1727, in Junio 1729. Op dit register bevindt zich de volgende aanteekening: „Den doopregister van Borghaeren en Limmel, te weten, te beginnen van het jaar 1778 tot 1812, is op het casteel, in handen van Loix, rentmeester. De register van de dooden van Limmel en Borgharen is op het casteel, in handen van den rentmeester Loix van 1778 tot 1815. In dit register, losse bladen waarop: nomina bapt. 1702—1718; 1727; 1700—1720, 10 Jan.; 1711, 18 Nov.—1726, 18 Julii; 1676, 28 Dec. - 1705, 24 Aug. — 1676, 28 Dec - 1703, 1a Dominica Martii (door elkaar; ook eene akte van 1673, 19 Sept. er tusschen) Baptizati in Limmel ab anno 1680, 22 April. ad annum 1689, 22 Junii. — Neocommunicantes, de annis 1758 - 1760.
9. R. M. sub Engelberto Bungeners, pastore ecclesiae Sancti Martini in Borghaeren.... cui adjunctum est R. D. sub eodem pastore ac etiam C. — Prosecutio ejusdem R. M. 1778 - 1796, sub Lud. Raemaeckers, ecclesiae Sti Martini in Borghaeren pastore; ab eodem anno 1778 fit etiam prosecutio defunctorum registri sub eodem pastore." *Inhoud*: R. M. in Borgharen 1727, 19 Maii—1796, 13 Nov. — R. D. in Borgharen, 1727, 25 Juli. —1796, 15 Sept. — R. C. in Borgharen et Limmel 1735—1745.
10. R. B. in Borgharen 1757, 10 Jan. 1796, 20 Julii. — L. B. I. 1765, 13 April—1795, 29 Nov.
11. „R. B. in Borgharen *a.* per copiam. 1778 9 Oct.—1796, 13 Aug. inclusivum." *vooraan*: acta bapt. de annis 1796 et 1799. — „*b.* Originale L. B. 1797, 25 Jan—1811, 30 Maii. — R. B. I. 1784, 1 Dec. - 1808, 19 Aug. (in inverso registro)" *Reg. in* 8° *obl.*
12. R. M. in Borgharen 1778, 20 Sept.—1815.
13. R. D. in Borgharen (per copiam) 1778, 29 Dec.—1815.

B Op de pastorie.

1. R. B. 1673—1714. *In fine*: pastoreele landerijen, gehoorende onder de pastorie van Limmel 1728—1734.

BORN (1) (Kanton Sittard.)

A. Op het raadhuis te Buchten.

1. R. B. de Born 1624—1738. — R. M. de Born 1624—1740. — R. D. de Born 1624—1731.

---

(1) **Met de dorpen Buchten en Holtum.**

2. R. B. de Buchten 1746—1798. — R. M. de Buchten 1747—1797. — R. D. de Buchten 1746—1798.
3. R. B. de Born et Buchten 1736—1801. — R. M. de Born et Buchten 1737—1801. — R. D. de Born et Buchten 1736—1801.
4. R. B. de Holtum 1650—1737. — R. M. de Holtum 1650—1787. — R. D. de Holtum 1654—1737.
5. R. B. de Holtum 1738—1807. — R. M. de Holtum 1738—1806. — R. D. de Holtum 1738—1806.

B. Op de pastorie te Born.

De P. R. beginnen in 1802.

C. Op de pastorie te Buchten.

1. R. B. 1645—1756. — R. M, 1660—1756 — R. D. 1666—1756.
2. R. B. 1746—1796. — R. M. 1747—1796. — R. D. 1746—1796

D. Op de pastorie te Holtum.

1. R. B. 1615—1649, 22 Martii.
2. R. M. 1616, 7 Febr.—1648, 7 Oct.

BROEKHUIZEN (Kanton Venlo).

A. Bij den burgemeester.

a) Parochie Broekhuizen.

1. R. B. 1759—1798. — R. M. 1760—1798. — (*In dit register bevindt zich het volledig formulier door Henricus Kerens, bisschop van Roermond, ten jare* 1771 *voorgeschreven ter invulling der verschillende akten.*)

b Parochie Broekhuizenvorst.

1. R. B. 1641, 14 Octobris—1741, 16 Junii. — R. M. 1642, 18 Febr.—1741, 11 Junii. — R. D. 1641, 3 Oct.—1741, 25 April.
2. R. B. 1741, 21 Julii—1798, 8 Aug. — R. M. 1741, 2 Julii—1798, 21 Sept. (5 complémentaire, an VI der Fransche Republiek). — R. D. 1741, 3 Nov.—1798, 29 Junii.

B. Op de pastorie te Broekhuizen.

1. R. M. 1636, 14 Sept.—1703, 19 Febr. — R. B. 1637, 30 Nov. —1703, 15 Martii.
2. R. M. 1703, 19 April—1758, 6 April. — R. B. 1703, 29 Junii —1753, 26 Martii. — R. I. 1726, 4 Oct.—1744, 21 Maii. —

R. D 1703, 13 Martii—1758, 4 Dec. — R. B. 1753, 31 Martii —1758, 25 Nov.

3. R. M. 1760, 31 Jan.—1851, 15 Oct. — R. B. 1759, 23 Febr—1884, 11 Oct. — R. M. 1851— 1884.—R. D. 1759, 27 Jan.—1884, 15 Martii.

4. R. M. 1703, 19 Apr.—1758, 6 Apr. — R. B. 1703, 29 Junii—1758, 25 Nov. — R. I. 1726, 4 Oct.—1744, 21 Maii. — R. D. 1703, 13 Martii—1758, 4 Dec. (*Copie van n°. 2.*)

C. Op de pastorie te Broekhuizenvorst.

1. R. B. de Broekhuizenvorst 1741. — R. M. 1741. — R. D. 1741. (*Afschrift van het reg. vermeld onder A, b. N. 2 berustende bij den burgemeester, zie boven.*)

BROEKSITTARD (¹) (Kanton Sittard.)

A. Op het raadhuis.

Zijn geene P. R.

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen na 1796.

BRUNSSUM (Kanton Heerlen.)

[illegible] raadhuis.

[illegible] 1626 1702. R. M. 1628—1699. — R. D. 1626—1696. [illegible]

[illegible] 1702—1747. — R. M. 1701—1747. — R. D 1701—1747.

[illegible] M. et D. 1747 1777.

[illegible] 1777 1796. — R. M. 1777—1796. -- R. D. 1777—1796

[illegible] 1796.

[illegible] van doop-, trouw- en overlijden van 1779 tot 1781 [illegible] 1788 tot 1790.

[illegible] tafel op de geboorten van het mannelijk [illegible] 1712 tot 1813.

[illegible] geboorten van het vrouwelijk geslacht van 1712—[illegible]

[illegible] pastorie.

[illegible] beginnen na 1796.

(¹) [illegible] maakte voor 1815, een onderdeel van Sittard uit.

BUGGENUM (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

Zijn geene P. R.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1662, 24 Nov.—1772, 21 Febr. — Nomina omnium animarum existentium in parochia pagi de Buggenum anno 1772. — R. M. 1723, 19 Oct.—1771, 8 Jan. — R. M. 1637, 8 Junii—1637, 24 Nov. — R. D. 1636, 4 Nov.—1639, 14 Martii. — R. M. 1648, 25 Oct.—1723, 7 Oct. — R. B. 1647, 11 Febr.—1771, 19 Julii.
2. R. B. 1771, 16 Aug.—1826, 18 Nov. — R. M. 1772, 15 Oct.—1826, 4 Aug. — R. D. 1772, 26 Aug.—1826, 29 Dec.
3. R. B. 1694, 1 Jan.—1771, 1 Julii. — R. M. 1694, 11 Febr.—1770, 18 Julii. — R. D. 1694, 31 Jan.—1772, 19 Julii. (*Afschriften van Reg. n°.* 1).

BUNDE. (Kanton Maastricht).

A. Op het raadhuis.

1. R. M. 1606, 23 Julii—1661. — R. B. 1603—1662. — R. B 1673—1746. — R. M. 1673—1682. — R. M. 1705, 4 Oct. (Een opgaaf van 1705, 10 Maii gaat vooraf)—1745. — R. D. 1673—1680. (Vóór 1673 waren door den schrijver van het reg., geene doodakten gevonden, echter vindt men er een van 17 Oct. 1660 op een der vorige bladen.) — R. D. 1682—1746. (*Gaat vooraf:* eene doodakte van 1680 en een testament van 5 Nov. 1677.)
2. R. B. 1747—1791. — R. D. 1747—1790.
3. R. B. 1791—1797, 28 Nov. — R. D. 1791—1796. — *In dit register bevindt zich de volgende bemerking:* Non invento registro mortuorum reverendi Domini Vreen, ab anno 1791 huius ecclesiae pastore, ex ipsius annotatis huncce forma vi prout sequitur.)

B. Op de pastorie.

1. R. M. 1747—1797. — R. M., in Sittard (ten tijde der Fransche Republiek) 1797—1798 en verder te Bunde tot 1825. Idem sponsalia solemnia de anno 1796, 8 Oct. — R. C. in Spaubeek, Bunde et Geleen, 1760—1782.
2. R. D. 1795—1881.
3. Register getiteld: „Memoriale accidentalium a festo Sti Joannis Baptistae ab anno 1781, ad annum 1791". *Daarin*: nomina

baptizatorum, matrimonio junctorum, et defunctorum, c
een in chronologische volgorde.
4. R. B. 1697—1797, (*Afschrift*) — R. S. 1697—1794.
5. R. B. 1791—1826

CADIER en KEER (Kanton Gulpen.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1738, 11 Julii—1802 in Aug. *Langwerpig register.*
2. R. B. M. et D. 1770, 28 Jan.—1770, 31 Dec.
3. R. D. 1735, 3 Julii—1797 in Maio.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1661 in Junio—1735. — R. M. 1675—1735 in Jan.
R. M. 1663—1676.

ECHT. (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1694, 29 Aprilis—1757, 4 Aug.
2. R. B. 1757, 16 Aug.—1776, 30 Dec. — R. M. 1768, 3 Feb
1781, 13 Sept. — R. D. 1768, 1 Jan.—1781, 12 Maii.
3. R. B. 1777, 1 Jan.—1791, 29 Dec.
4. R. M. 1781, 6 Febr.—1797, 7 Junii, — R. D. 1781, 3 Ja
1791, 30 Dec. — R. I. D. 1781, 25 Aug.—1783, 3 Febr. —
D. 1792, 2 Jan.—1793, 30 Dec.
5. R. D. 1794, 5 Jan.—1797, 5 Oct.
6. R. B 1792, 1 Jan.—1797, 29 Maii.
7. R. B. de „de Spaansch Huijsken en Koninksbosch" 1775,
Dec.—1790, 22 Febr. — R. M. 1775, 1 Sept.—1803. 15 N
— R. B. 1787, 18 Jan—1804, 29 Febr.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1637, 27 Oct.—1670, 18 Junii.
2. R. M. 1693, 28 Oct.—1767, 24 Nov. — R. D. 1693, 1 A
—1767, 29 Dec.

ELSLOO. (Kanton Sittard.)

A. Op het raadhuis.

1. R. D. sub parochia liberae baroniae de Elsloo, 1745—1797
R. I. D. 1746—1776. — R. M. 1745—1796.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1653—1760.
2. R. D. 1658—1845. — R. M. 1651—1868.

EYGELSHOVEN (1) (Kanton Heerlen.)

(De Parochie bevatte vóór 1794: Eygelshoven, Onderst-Nieuwenhagen, Groenstraat, Waubach, en Broekhuizen)

A. Op het raadhuis,

1. R. M. 1617—1639. — R. B. 1617—1639. *In* 8°. *obl.*
2. R. D. 1681—1779. — R.M. 1682—1764, *In kl.* 4°.
3. R. M. 1764—1797. *In* 8°. *obl.*
4. R. B. 1659—1705, (*In fine* „Armengoederen.) *In* 8°. *obl.*
5. R. B. 1706—1763. *In* 8° *obl.*
6. R. B. 1763—1781. *In* 8°. *obl.*
7. R. B. 1781—1795. *In kl.* 8°.
8. R. D. 1779—1797. *In fol.*
9. R. B. 1795—1797.
10. R. B. 1801—1804. — R. M. 1801—1804. — R. D. 1801—1804. *In kl.* 4°.
11. R. B. 1805—1811. — R. D. 1805—1811. — R. M. 1806—1810. *In kl.* 8°.
12. Naissances, mariages et décès, 1779—1780. (Extracten voor de Regeering) 10 kleine registers. *In fol.*
13. R. D. pro parte Austriae 1791—1794. 3 *Reg. met extracten.*

EYSDEN. (Kanton Maastricht).

(De parochie vóór 1794 bevate de gehuchten Breust, Eysden, Oost en Maarlant.)

A. Op het raadhuis.

a. K. G. Breust-Eysden.

1. R. B. 1606—1620. *In* 12°.
2. R. B. 1623—1644. — R. M. 1623—1643. R. B. 1644—1646. — R. D. 1623—1634 et 1646. *In fol.*
3. R. B. 1670—1674. — R. communicantes in Breust, Maerlant et Oost. — R. C. anni 1672. *In* 12°.

---

(1) Het *Oostenrijksch* gedeelte der parochie Eygelshoven bestond uit Waubach Groenstraat of Ubach over Worms.

4. R. B. 1675—1735. — R. M. 1734—1735. — R. D. 1694—1
— R. M. 1728—1734. — R. D. 1734. *In fine*: Index alphabe
volgens de voornamen. *In* 8°. *obl.*
5. R. B. 1687—1698 et 1712—1794.
6. R. B. 1698—1711. — R. D. 1698—1711. — R. M. 1699—1
Met alphabetischen index volgens de voornamen. *In* 8°. (
7. R. B. 1712—1728. — R. D. 1712—1728. — R. M. 1712—1
In 8°. *obl.*
8. R. B. 1735—1743. — R. D. 1735—1743. — R. M. 1735—1
In 8°. *obl.*
9. R. B. 1744—1763. — R. D. 1744—1763. — R. M. 1744—1763. I
10. R. B. 1742. *Afschrift. In* 8° *obl.*
11. R. B. 1761—1777. — R. D. 1763—1778. — R. M. 1763—
in fine. Alphabetische index, volgens de voornamen. *In* 8°.
12. R. B. 1777—1793. — R. D. 1779—1794. — R. M. 1780—1
In fine: alphabetische index volgens de voornamen. *In* 8°.
13. R. B. 1794—1796. — R. D. 1794—1796. — R. M. 1794—1
In fine: alphabetische index volgens de voornamen. *In* 8°.

N. H. G.

1. R. der ondertrouwden en getrouwden door Gijsbertus Ru
van 1717 tot 1765. (*Vooraan*: keuren op het trouwen bu
de Gemeente en in huis, uit de acta consistorii) *Reg. in* |
2. R. bevattende „namen der gedoopten" sedert 1716 tot 1
Vooraf gaat een doopsel van 27 Maart 1691). *In fol.*
3. „Sterffbouck" van 1691 tot 1696.

c. W. G.

1. Extrait des registres des Baptêmes de l'Eglise Wallo
d'Eysden 1790—1805.
2. Alphab. R. van D. T. en S. van an V—VIII (1796—1800

B. Op de katholieke pastorie te Breust.

R. B. 1762—1811. — R. D. 1763—1805. — R. M. 1763—18
In 8°. *obl*

C. Op de protestantsche pastorie te Eysden.

1. „Register der leedematen en communicanten in de geme
van Eysden van 1656 tot 1716" — Gedoopten van 16
1 Aug. tot 1715, 15 December. (*Verso registro*: Kerker
vergaderingen 1662—1717).
2. „Naamen der persoonen in onze Kercke van Eysden in on
trouw opgenomen van 1666. 2 October tot 1717, 15 Mei.
T. R. 1655, 18 Juni—1717, 17 Maart. *Reg. in fol.*

GELEEN. (Kanton Sittard.)

(De parochie Lutterade werd in 1863 opgericht.)

A. Op het raadhuis.

1. Een register; waarin: R. B. 1605—1660 — R. desponsatorum 1605—1652 in Opgeleen, Daneken, Nierbeek, Craewinckel, Lutteroede. — R. M. 1654.... (Solemnitas matrimonii de cetero usque ad 1663 interdicta et publice intermissa) et de anno 1663. — Nomina defunctorum communicantium de Opgeleen ab anno 1605 usque ad annum 1653. — Opgeleen, Daneken, Nierbeek, Craewinckel, Luttelroede, nomina defunctorum ab anno 1654—61, 1661—63, 1663—64, 1664—65, 1665—66, 1666—67. Zonder verdere opgave, noch van jaren noch van dagen, in al de akten van dit register, welke alleen volgens de hier beschreven serieën zijn opgeteekend.
2. R. M. 1667—70. — R. D. 1667—71 — R. B. 1667—1770.
3. R. M. 1771—1790. — R. D. 1772—83 — R. B.1770—92 — R. D. 1783—92.
4. R. B. 1793—96. — R. D. 1793—96. — R. M. 1793—96.
5. Extracten van doop- trouw- en sterfakten 1779, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791,

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen na 1796.

GENNEP. (Kanton Nijmegen).

A. Op het raadhuis.

a) R. K. G.

1. R. B. 1701, 2 Jan.—1751, 8 Nov.
2 „Matricula ecclesiae parochialis Genneppiensis, seu R. B. M., et S. 1752—1798:" R. B. 1752, die 8 Januarii—1798, die 22 Sept. R. S. 1752, die 4 Januarii—1798, die 22 Septembris. — Het R. M. ontbreekt.

b) N. H. G.

3. Idem Nachrichtung der communicanten dieser hiesiger Gemeine. — Item Nachrichtung der Kinderen, so von anno 1649, 10 Febr. der H. Tauf, einerleibet, ad annum 1766, 12 October — Item Registrum der verstorbenen oder durch den Zeitlichen Todt abgegangen bei dieser Gemeine; van 1663, 14 Jan. tot 1766,

19 Juni. — Item Register derer welchen sich zur Ehestand begeben; van 1664, 11 Mei tot 1766, 19 Jan.

4. Kerckenboeck beginnende met advent 1765, waarin de lijst van de gedoopten, getrouwden en gestorvenen in de gereformeerde gemeente te Gennep nauwkeurig is aangevuld, eigenhandig door den predikant C. T. Herman.
D. R. 1765, 14 Jan.—1799, 11 Dec. — T. R. 1765, 16 Febr.—1796, 18 Sept. — S. R. 1766, 19 Mei—1798, 8 Maart.

B. Op de katholieke pastorie.

1. R. B. 1700, 8 Jan.—1700, 29 Dec. (Een los blad) — R. B' 1751, 11 Nov.—1799, 30 Dec. — R. M. 1701, 9 Jan.—1799, 19 Nov. — R. D. 1712—1800, 11 Jan.

C. Op de protestantsche pastorie:

1. D. R. 1649, 21 Februari—1766, 12 October.
2. D. R. 1766, 28 Maart—1836, 14 Februari.
3. T. R. 1664, 11 Mei—1766, 16 Februari.
4. T. R. 1766, 16 Februari—1834, 13 November.
5. S. R. 1663, 14 Juni—1766, 9 Juni.
6. S. R. 1766, 3 Januari—1835, 12 November.

GEUL. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis.

a. R. K. G.

1. R. B. 1668—1780. In fine nomina omnium illorum ac illarum qui et quae fidem suam hereticam abiuraverunt 1718—1744. (*7 personen in het geheel*) en vooraan twee doopsels te Meerssen, toegediend in 1726 en 1743. *Reg. kl.* 4°.
2. R. D. 1721—97. (*Vooraan: de namen der pastoors* 1588—1676.) *In* 4.
3. R. M. 1721—1797. *Voorin*: lijst der „stationes" en processies, naamlijst der c mmunicanten in 1721, rechten der pastoors en der kosters.
4. R. B. 1781—1819.

b) N. H. G.

1. Register waarin de ledematen van 25 Oct. 1699, toen Christophorus Metz tot predikant werd benoemd, tot 1797. — Item doopregister van 1668 tot 1797 — Item trouwregister van 1695 tot 1796.

B. Op de Katholieke pastorie.

1. Register waarin de leden van het broederschap van den Rozenkrans zijn ingeschreven in het jaar 1639. — R. D. 1639—1721. — Lijst der processiones, stationes, jura pastoris et custodis, anniversaria.
2. Register der leden van den Rozenkrans 1721.
3. Alphabetisch communicanten register 1781.
4. R. B. 1781—1819. *In fol.*

GRATHEM (Kanton Weert.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1740, 23 Aug.—1769, 25 Dec. — R. M. 1740, 16 Nov. —1769, 12 Sept. — R. D. 1740, 2 Oct.—1776, 31 Dec. — R. B. I. 1741, 27 Sept.—1766, 27 Jan. — R. C. 1760—1787. Het lokaal op het raadhuis, waar deze archieven bewaard worden is zeer vochtig en vele registers en stukken zijn bedorven.

B. Op de pastorie.

1. R. D. 1635 in Sept.—1650, in Jan. — R. B. 1650—1669, 27 Nov.
2. R. B. 1671, 20 Jan.—1705, 26 Febr. — R. D. 1671—1705, 21 Jan. — R. B. 1713, 23 Januarii ad Dec. — R. M. 1672, 2 Aug.—1700, 1 Martii.
3. R. B. 1676—1740, 12 Julii. — R. M. 1717, 23 Nov.—1740, 21 Febr. — R. M. 1713, 26 Sept.—1717, 27 Julii. — R. D. 1713, 13 Nov.—1740, 29 Junii. — R. B. 1725. 13 Oct—1737.
4. R. B., M. et D. 1675—1797 (*afschrift der vorige registers*). 3 *dln. zonder band.*
5. R. B. 1778—1805. — R. D. 1778—1805. — R. M. 1778—1805.

GREVENBICHT. (Kanton Sittard.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1756—1798. — R. M. 1756—1798. — R. D. 1756—1798. *In fol.*

B. De R. K. gemeente in Grevenbicht is met die te Papenhoven vereenigd. *Zie onder*: Obbicht-Papenhoven.

C. Op de pastorie der N. H. G.

Geen P. R. van vóór 1797.

GRONSFELD. (Kanton Maastricht).

A. Op het raadhuis te Gronsfeld.

a) van de parochie Gronsfeld, Rijckholt, en Eckelrade.

1. R. B. in nova ecclesiae Gronsfeldianensis 1677—1716. — L. B. I. 1629—1718. — R. B. 1716—1724. — R. M. 1677—1724. *In* 8°. *obl.*
2. R. B. in nova ecclesiae Gronsfeldianensis 1677—1715. — R. H. 1760—1790.
3. R. B. 1724—1790. — R. M. 1724—1777. — R. D. 1724—1763. *In* 8°. *obl.*
4. R. D. 1677—1686. *In* 8°. *obl.*
5. R. M. 1677—1798. — R. D. 1767—1798.
6. Twee bladjes waarop: nomina baptizatorum ab anno 1709 ad annum 1712. *In* 8°. *obl.*
7. R. D. 1706—1723.
8. R. B. 1763—1787.
9. R. B. 1790—1798.
10. Copie van huwelijk, — doop en overlijden. 1770.

b) van de parochie Heugem.

1. L. eorum, qui solemniter contraxerunt M. in ecclesia de Heugem 1655—1746. — R. B. 1655—1746. — R. C. 1678—1697 et 1732. R. S. 1674—1745.
2. R. B., M. et S. in parochiali ac matrice ecclesia Sancti Michaëlis archangeli loci de Heugem prope Trajectum ad Mosam dioecesis Leodiensis: R. B. 1734—1797. — R. M. 1734—1797. — R. S. 1734—1798.

B. Op de pastorijen van Gronsfeld en Eckelrade zijn geene P. R. aanwezig. De pastorie te Eckelrade is eerst in 1835 opgericht.

C. Op de pastorie te Heugem.

1. R. B. 1734, 4 Oct. usque ad hanc diem.

GRUBBENVORST. (Kanton Venlo.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1640—1649. — R. M. 1639—1649. — R. D. 1639—1649.
2. R. B. 1651—1778. — R. M. 1652—1773. — R. D. 1652—1773. — R. C., 1769.
3. R. B. 1680—1746. — R. M. 1680—1747. — R. D. 1680—1747.

4. R. B. 1747—1798. — R. M. 1748—1798. — R. D. 1747—1798. R. B. I. 1753—1793.

B. Op de pastorie.

1. L. B. I. 1753—1803. — R. C. 1817, 13 Jan.—1844. — R. C. de anno 1836. — R. D. 1796—1844.

C. Op de pastorie te Lottum.

1. R. B. 1773, 2 Julii—1812, 24 Oct.
2. R. M. 1773, 6 Oct.—1812, 4 Oct.
3. R. D. 1773, 6 Julii—1802, 3 Dec.

GULPEN. (Kanton Gulpen).

A. Op het raadhuis.

a) R. K. G.

1. R. B. 1662, 1 April—1686, 21 Dec. — R. D. 1666, 20 Nov. —1668, 12 Augusti. — R. M. 1666, in Dec.—1753, 28 Oct.
2. R. D. 1672, 28 Nov.—1757, 6 Febr. — R. complectens numerum et statum animarum Galopiensis parochiae anni 1675, 3 Maii. — R. M. 1707, 1 Martii—1708, 21 Januarii.
3. R. B. 1687, 2 Januarii—1750, 7 Dec.
4. R. B. 1751, 9 Januarii - 1805, 28 Dec.
5 R. D. 1757, 24 Febr.—1810, 22 April.

b) N. H. G.

6. R. der ledematen van de N. H. G. te Gulpen van 1727—1783. — T. R. van 1 Januari 1727—18 Januari 1755. D. R. van kinderen van de Gereformeerde religie van 1728, 1 Februari—1793, 25 Dec.
7. T. R. der N. H. G. van 22 November 1755—31 Juli 1795, met alphab. tafel.
8. S. R. der gereformeerden van 16 Januari 1748—5 Jan. 1797, met alphabetische tafel. — S. R. der kinderen van 16 Junij 1766—6 November 1778.

B. Op de katholieke pastorie.

1. R. M. 1762, 2 Jan.—1857, 26 April.
2. Fragmenta R. B. 1751, 9 Junii—1803, 25 Dec.

C. Op de protestantsche pastorie:

1. De D. R. beginnen 1728, 1 Febr.
2. De T. R. beginnen 1729, 24 Mei.
3. De S. R. beginnen in 1834.

HAELEN. (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1612, 24 Oct.—1759, 1 Dec. — R. M. 1753, 26 Aug.—1759, 9 Oct. — R. C. 1735. — R. M. 1636, 12 Mei—1752, 30 April. — R. C. 1698, 1730 et 1733. — R. D. 1733, 16 Jan.—1734, 25 Dec.
2. R. B. 1760, 9 Jan.—1797, 21 Maii. — R. M. 1760—1797, 22 Junii. — R. D. 1760, 7 Julii—1797, 30 Maii.

B. Op de pastorie,

D. T. en S. R., beginnen met het jaar 1808.

HEEL EN PANHEEL. (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1662, 4 Martii—1705, 21 Maii. — R. M, 1702, 8 Febr. —1705, 16 Febr. — R. D. 1704, 7 Maii—1705, 13 Maii. — R. C. 1698, 21 Julii—1703. — R. M. 1665, 7 Jan.—1701, 18 Nov. — R. D. 1663, 28 Aug.—1704, 22 Martii.
2. R. B. 1705, 30 Julii—1720, 26 Julii. — R. M. 1705, 29 Sept. —1747. — R. C. 1698—1765. — R. D. 1705, 13 Julii—1731, 8 Oct.
3. R. B. 1731, 19 Oct.—1774, 26 April.
4. R. D. 1730, 31 Dec.—1788, 30 Sept. — R. D. Infantium 1771, 27 Jan.—1788, 30 Dec. — R. B. I. 1750, 30 Maii—1766, 1 Oct. — R. B. 1770, 30 Febr.—1788, 12 Sept. — R. M. 1747, 8 Oct. —1788, 12 Oct.
5. R. B. 1788, 3 Sept.—1797, 31 Aug. — R. M. 1788. 11 Nov. —1797, 11 Julii. — R. D. 1788, 10 Dec.—1797, 9 Aug.

B. Op de pastorie te Heel.

1. R. B. 1700, 1 Jan.—1804, 12 Febr. — R. M. 1705, 29 Nov. — 1804, 14 Apr. — R. D. 1730, 31 Dec.—1805, 3 Apr. (*Afschriften*).

HEER. (Kanton Maastricht.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1696—1749. — R. C. 1708. — R. B. 1749—1753. R. M. 1701—1769. *Register in 8°. obl.*

2. R. M. 1701—1753. *In* 8°. *obl.*.
3. R. B. 1705—1740. — R. communicantium 1840—1843.
4. R. D. 1770—1797. *In fine:* alphabetische lijst der voornamen. *In* 8°. *obl.*
5. R. B. 1770—1798. *In fine*; alphabetische lijst der voornamen. *In* 8°. *obl.*
6. R. D. 1683—1769. — R. B. 1753—1769.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1654, 17 Julii-1695, 19 Nov.
2. R. M. 1654, 21 Julii—1696, 5 Febr.
3. R. B. 1775, 7 Jan.—1856, 26 Dec.

HEERLEN. (Kanton Heerlen).

A. Op het raadhuis.

a) R. K. G. Heerlen, Heerlerheide en Nieuwenhagen tot 1796 en Schaesberg tot 1700.

1—6 R. B. 1588—1797. — R. M. 1588—1620.
7—8 R. M. 1640—1798. 2 dln
9—11 R. D. 1656—1798. 3 dln.

b) N. H. G.

1. D. R. der hoofdbank Heerlen 1650—1777. — T. R. 1650—1705.
2. D. R. der hoofdbank Heerlen 1777—1797. S. R. 1780—1795.
3. T. R. der hoofdbank Heerlen 1706—1796. 2 dln.
4. S. R. gehouden door den koster en schoolmeester van 1785 tot 1796.

B. Op de Katholieke pastorie.

Geene P. R. van vóór 1798.

C. Op de N. H. pastorie zijn geen P. R. van vóór 1797.

HELDEN. (Kanton Venlo).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1683, 1 Maii—1711, 29 Martii.
2. R. B. 1711, 8 Maii—1745, 30 Dec. — R. B. I. 1743, 23 Aug. —1745, 27 Julii. — R. C. de annis 1717 et 1722.
3. R. B. 1746, 1 Jan.—1768, 27 Martii.
4. R. B. 1768, 29 Martii—1793, 11 Aug.

5. R. B. 1793, 6 Sept.—1798, 18 Oct. —(27 Vendém. an VII de la rép. fr.
6. R. M. 1689, 26 April—1753, 30 Aug.
7. R. M. 1754, 30 Jan.—1798, 2 Aug.
8. R. D. 1689, 1 Maii—1763, 29 Nov. — R. I. D. 1718, 8 Nov. —1738, 10 Maii.
9. R. D, 1764, 1 Jan.—1798, 22 Sept. — (1 Vendém. an VII de la rép. fr.).
10. Alphabetische klapper op de G. T. en S. R. van 1711—1888. (Wordt nog steeds voortgezet.)

Op de pastorie.

1. R. B. 1711, 8 Maii—1740, 29 Julii.
2. R. B. 1746, 25 Aug.—1805, 26 Maii.
3. R. B. 1807, 13 Febr.—1823, 28 Dec.
4. R. M. 1799, 13 Maii—1798, 7 Maii.
5. R. M. 1806, 15 April—1866.

HERKENBOSCH EN MELICK. (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

1. R. M. 1754., 3 Martii—1770, 9 Oct. — R. B. 1752, 1 Oct. —1770, 11 Nov. — R. D. 1752, 28 Julii—1770, 5 Martii. — R. D. 1770, 6 Jan.—1797, 19 Maii. — R. B. 1770, 3 Jan.—1798, 27 Oct. — R. M. 1770, 8 Maii—1798, 24 Aprilis. — R. D. 1770, 4 Jan.—1798, 24 Julii.

B. Op de pastorie te Herkenbosch.

De P. R. beginnen eerst in het jaar 1829.

C. Op de pastorie te Melick.

1. R. B. 1649, 18 Martii—1752, 18 Junii. — R. M. 1679, 6 Junii —1752, 18 Junii. — R. D. 1679, 1 Junii—1752, 23 Nov.
2. R. B. 1688, 19 Nov.—1714, 3 Nov. — R. M. 1679, 8 Sept. —1770, 16 Oct. — R. B. 1714, 24 Martii—1770, 19 Oct.

HERTEN. (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1725, 24 Sept.—1777, 28 Junii. — R. M. 1725. 7 Oct. —1777, 26 Oct. — R. D. 1726, 23 Junii—1777, 25 Oct.

2. R. B. 1725—1736, 30 Dec.
3. Extracten uit de R. B. M. et D. in Herten 1754, 8 Jan.—1754, 3 Jan. — Idem de anno 1771, et de annis seq.
4. Extracten uit de R. B, D. et M. 1780—1785.
5. Extracten uit de R. B., D. et M. 1786—1794.
6. R. B. de anno 1771.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1760, 28 Jan.—1797, 4 Julii. — R. M. 1761, 10 Nov. —1796, 16 Mei — R. D. 1760—1796, 16 Aug.
2. R. B., M. et D. de anno 1794.
3. R. B., D. et M. 1811—1816.
4. R. B., M. et D. 1802—1833.

HEYTHUIZEN. (Kanton Venlo).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1651—1715, 4 Aug. — R. D. 1651, 19 April—1726, 25 Aug. — R. M. 1651, 1 Julii—1705, 26 Julii. — R. M. 1711, 21 April—1716, 26 April. — R B. pro pauperibus et extraneis 1663, 21 Sept.—1718, in Dec.
2. R. B 1718, 31 Dec.—1782, 4 Oct. — R. M. 1722, 21 April —1797, 22 Oct.
3. R. D. 1727, 15 Sept.—1797, 30 Dec.
4. R. B. 1782, 7 Oct.—1800, 8 Aug.

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen na 1797.

HOENSBROEK. (Kanton Heerlen.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1606, 6 Julii—1685, 13 Maii. — R. M. 1626, 1 Febr. —1722, 2 Jan.
2. R. D. 1682, 9 Febr.—1776, 18 Dec.
3. R. B. 1685, 8 Junii—1737, 4 Jan. — R. M. 1722, 28 Oct. —1741 in Sept.
   (Een register gaande tot 1794 is er niet. (1).
4. Losse bladen waarin acten van 1782 tot 1791.

---

(1) In het overzicht der gemeentearchieven van Mr. G. D. Franquinet, Maastricht 1872 wordt p. XV opgegeven Past. D. H. en S van af 1620.

5. R. B. 1794, 4 Jan. — 10 frimaire an V, (30 Nov. 1796.) — R. D. 1794, 11 Jan.—1796, 31 Julii. — R. M. 1794, 1 Maii —1796, 5 Julii.

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen na 1797.

HORNE (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1695, 22 Julii—1725, 26 Dec. — R. M. 1695, 12 Julii —1775, 31 Jan. — R. D 1695, 19 Nov.—1763, 13 Jan. — Een aantal testamenten gemaakt door den pastoor Ludovicus Snyckers 1695—1715. — R. B. 1725, 21 Oct.—1780, 31 Dec. — R. C. 1708, 1749, 1757, 1758 en 1765. — R. D. 1763, 25 Jan.—1771, 27 Maii. — R. M. 1775, 25 April—1782, 3 Febr. — R. B. 1781, 1 Jan.—1782, 13 Dec. — R. C. — R. M. 1782 23 April—1783, 9 Nov. — R. B. Illeg. 1729, 3 Sept.—1769, 16 Jan. — R. D. 1771, 14 Aug—1784, 28 Aug.
2. R. B. 1783, 5 Jan.—1797, 18 Junii. — R. D. 1784, 30 Oct. —1796, 25 Nov.. — R. M. 1784, 1 Maii—1797, 26 April.

B. Op de pastorie.

Geene P. R. van vóór 1797.

HORST. (Kanton Venlo).

A. Op het raadhuis.

1. R. M. 1625, 13 Sept.—1730, 29 Junii. — R. B. 1612, 30 Aug. —1635, 25 Martii. — R. M. 1612, 23 Sept.—1619, 6 Jan. — R. B. de anno 1636, 20 Aprilis. — R. M. 1618, 19 Febr.— 1619, 28 (of 18 ?) Nov. — R. B. 1635, 2 Oct.—1636, 19 Martii. — R. M. 1636, 10 Aug.—1636, 14 Dec. — R. B. de anno 1638, 13 Junii.
2. L. B. 1650, 2 Jan—1682, 24 Dec.
3. R. B. 1683, 1 Jan—1735, 8 Oct.
4. R. B. 1735, 11 Oct.—1774, 28 Dec.
5. R. B. 1775, 5 Jan.—1798, 23 Aug. — Geboorten-acten van 8 fructidor, an VI (25 Aug. 1798) tot 25 fructidor an VI (11 Sept. 1798).
6. R. D. 1650, 15 Martii—1730, 25 Dec.
7. R. D. 1730, 3 Jan.—1798, 31 Julii. — S. R. van 3 fruct.

(20 Aug.) tot 17 fruct. (3 Sept.) an VI (1798). — R. D. 1771, 1 Oct.—1798, 2 Aug.
8. R. M. 1657, 2 Maii—1775, 8 Nov.
9. R. M. 1776, 7 Jan.—1798, 2 Aug. — T. R. 8 fruct. (25 Aug.) tot 26 fruct. (12 Sept.) an VI (1798).

B. Op de pastorie.

1. R. D. 1730—1885.
2. R. M. 1700, 23 Jan. usque ad nunc.
3. R. B. 1683, 1 Jan.—1774, 28 Dec.

HOUTHEM-St.GERLACH. (Kanton Maastricht).

A. Op het raadhuis.

Geene P. R.. Deze bevinden zich sedert eenigen tijd bij den heer Geuskens, oud-secretaris der gemeente, en zullen teruggevorderd worden [1], nl.:
1. R. B, 1612, 15 Aug.—1673. — R. M. 1611—1673.
2 en 3. R. B., M. et D. 1673—1800.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1673—1800. — R. M. 1673—1795. — R. D. 1673—1800. (*copie*)

HULSBERG. (Kanton Heerlen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1727—1786. — R. M. 1727—1786. — R. D. 1727—1786. *In* 8°. *obl.*
2. R. B. 1787—1797. — R. D. 1787—1797. — R. M. 1787—1796. *In* 8°. *obl.*

B. Op de pastorie.

1. R. B., M. et D. 1617—1643.
2. R. B., M. et D. 1643—1687.
3. R. B., M. et D. 1674—1728.
4. R. B. 1788—1805.
5. R. M. 1794—1805.
6. R. D. 1798—1805.

---

(1) Sedert het afdrukken der eerste vellen zijn de P. R. te Houthem-St Gerlach weder op het raadhuis terug bezorgd.

HUNSEL. (1) (Kanton Weert.)

(De parochie Hunsel behoorde tot 1740 onder Kessenich en die van Elle tot 1782 onder Ittervoort).

A. Op het raadhuis.

1. R. D. in Hunsel 1741, 20 Aug.—1797, 24 Julii. — R. B. 1744, 12 April—1797, 15 Julii. — R. M. 1742, 15 Julii.—1797, 26 Junii.
2. De burgerlijke stand begint van 24 prairial an V-12 Junii 1797.

B. Op de pastorie te Hunsel.

1. R. D. 1741, 20 Aug.—1797, 24 Julii. — R. M. 1742, 15 Julii —1797. 7 Febr.
2. R. B. 1744, 12 April—1797, 15 Julii.
3. R. B. 1797, in Aug.—1805, 14 Martii.
4. R. B. 1805, 30 April—1815, 24 Febr.

C. Op de pastorie te Elle.

1. R. B. 1782, 8 Julii—1807, 5 April.
2. R. M. 1806, 23 Jan.—1843.

ITTEREN. (Kanton Maastricht.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1720—1794. — R. M. 1730—1793. — R. B. 1794—1796 — R. D. 1720—1794.
2. R. B. 1794—1817. — R. M. 1813—1816. — R. D. 1794—1817.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1720—1817. — R. D. 1720—1817. — R. M. 1730—1817. Lijst der pastoors van 1720 tot 1888. — *In fine:* copie van jaargetijden.

ITTERVOORT. (Kanton Weert) (2)

A. Bij den Burgemeester.

1. R. B. in Elle sub Ittervoort, 1782, 8 Julii—1803, 2 Nov. — R. D. 1782, 9 Nov.—1804, 23 Dec.

---

(1) Met Hunsel is sedert het begin dezer eeuw het dorp Elle verbonden.

(2) De kapel te Elle behoorde voor 1782 onder de parochie Ittervoort en werd in dat jaar tot parochie verheven. Deze parochie werd burgerlijk in 1822 met Hunsel vereenigd, te gelijk met een gedeelte van Haeler en Oilder, de overige deelen kwamen aan Grathem. Winckel en een gedeelte van Groot-Beersel werden in 1843 aan België afgestaan.

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen met den aanvang der 19de eeuw.

JABEEK. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis.

1. R. B., M. ac D. 1695 inchoatum per R. D. Simonem Vossen dicti loci parochi: R. B. 1695—1778. — R. M. 1695 —1782. — R. D. 1695—1789. *In 8°. obl.*
2. R. B. 1779—1796. — R. M. 1779—1796. — R. D. 1789—1796.
3. Extracten van de R. B., M. et D. van de jaren 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1788, 1789. 10 Reg. *in fol.* Het oudste register van af 1618 door pastoor Andrea, niet gevonden.

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen na 1796.

KERKRADE. (Kanton Heerlen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1615, 9 Jan.—1694, 21 Dec.
2. R. B. 1695, 25 Jan.—1725, 17 Sept.
3. R. M. 1654, 4 Oct.—1714, 20 Nov. — R. D. 1654, 13 April 1704, 20 Nov.
4. R. M. 1714, 25 Nov.—1753, 1 Dec.
5. R. B. 1725, 23 Sept.—1753, 27 Dec.
6. R. B. 1754, 1 Jan.—1779, 30 Dec.
7. R. D. „beginnende eenerzijds met de grootjarigen" van 10 Jan. 1754 tot 25 Dec. 1790 „en anderzijds met de kinderen" van 16 Jan. 1759 tot 25 Dec. 1790.
8. R. M. 1754, 27 Jan.—1797, 24 Jan.
9. R. B. 1780, 2 Jan.—1797, 2 Febr.
10. R. D. „beginnende eenerzijds met de groetjarigen van 23 Jan. 1791 en eindigende 5 Dec. 1796 en van de andere zijde met de kinderen van 18 Jan. 1791" tot 29 Dec. 1796.

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen na 1797.

KESSEL. (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1676, 23 Aug.—1776. — R. M. 1676—1765, 2 Maii, — R. D. 1676, 20 Dec.—1771. 19 Dec. — R. M. 1766—1771, 28 Nov.
2. R. B 1772, 11 Jan.—1798, 7 Aug.
3. R. M. 1772, in Martio—1793, 6 Aug.
4. R. D. 1798, 6 Jan.—1798, 10 Aug.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1772 continuatur.
2. R. M. 1772 continuatur.
3. R. D. 1772 continuatur.

KLIMMEN. (Kanton Heerlen.)

A. Op het raadhuis te Klimmen.

(*a*) R. K. G.

1. R. M. 1639—1714. (Ook gedeeltelijk der gemeente Voerendael) — R. B. 1639—1682. — R. D. 1639—1713, *In* 8°. *obl.*
2. R. D. 1714—1767. — R. M. 1714—1796. *In* 8°. *obl.*
3. R. M. 1745—1796. *In* 8°. *obl.*
4. R. D. 1767—1846. (Voorin de communicanten van na 1818.

(*b*) N. H. G.

1. Een register waarin: „Een register van den ontfang en uytgave der diaconye of armepenningen" van 2 Sept. 1668—1685. —„Een register van den ontfanck en uytgave van de penningen die van den trouw zijn ingekomen" van 1668—1672. — „Register van de iu den echten staet ingesegende persoonen in de Kercke van Climmen" 1668. — „Register der thans in leeven zijnde leedemaaten van de Gemeente te Klimmen" (vóór 1779.) —„Ledematenboek van de Kercke tot Climmen zedert 1680, den 18 Aug. tot 1777." — „Doopboek." 1683—1795. — „Register van de persoonen, dewelcke of in de Kercke van Climmen in den echten staet sijn ingesegent of die van daer met attestatie verzonden sijn" 1668—1745. (Ook Katholieken) — „Gasthuis-armen-renten, wegens de parochie Klimmen, volgens een alt register gecopieert uit pastoors Hasen re gister." — In dit register ook „Lijste der schoolboeken, die voortaan in

de schoolen, ten platte lande van de schoolmeesteren alleen volgens resolutie der classis van Maastrigt en lande van Overmaas zullen mogen geleerd worden." *Reg. in kl.* 4°.
2. S. R. van 1726—1800. (Ook Katholieken) *In kt.* 4°.

B. Op de Pastorie.

De P. R. beginnen na 1796.

LIMBRICHT. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis. (1)

1. R. B. 1679—1730. — R. receptio decimarum 1687, 22 Junii. — R. kerkvisitatiën en fundaties. — R. M. 1698—1730. — R. D. 1698—1730. *In fol.*
2. R. B. 1730—1770. — R. M. 1731—1770. — R. D. 1731—1770. R. C. 1767, 31 Aug. *In fol.*
3. R. B. 1760—1798. — R. D. 1760—1798. — R. M. 1770—1798. *In fol.* (Geheel los en in wanorde).

B. Op de pastorie te Limbricht.

1. R. B. 1770—1835.
2. R. M. 1770—1890.
2. R. D. 1770—1863.

C. Op de pastorie te Guttecoven.

De R. B., M. et S. beginnen in 1770.

LINNE. (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1765, 1 Febr.—1796, 9 Oct. — R. M. 1765, 29 Jan.—1796, 31 Maii. — R. D. 1765, 18 Febr.—1796, 8 Aug.
2. R. B. 1796, 19 Sept.—1798, 30 Jan. — R. M. 1796, 27 Sept. —1797, 6 Nov. — R. D. 1796, 6 Dec.—1797, 3 Oct.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1699, 28 Oct.—1764, 28 Maii. — R. D. 1719, 22 Juni —1771, 22 Julii. — R. B. 1765, 15 Julii—1771, 27 Nov. — R. M. 1737, 12 Maii—1771, 20 Nov.

---

(1) Volgens den Inventaris van Mr. Franquinet zijn op het raadhuis alleen de registers van het dorp Guttecoven van het begin der 17de eeuw aanwezig.

MAASBRACHT. (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1645, 5 Aprilis—1647, 17 Aprilis.
2. R. B. 1679, 24 Junii—1782, 27 Aprilis. — R. C. 1681—1757. — R. M. 1679, 1 Dec.—1780, 13 Febr. — R. D. 1679, 26 Sept.—1782, 27 Febr.
3. R. M. 1782, 26 Aprilis—1806, 4 Nov. — R. D. 1782, 2 October —1806, 8 Dec.
4. R. B. 1782, 27 Julii—1794, 7 Martii. — R. B. 1796, 14 Augusti—1797, 7 Maii.
5. R. B. 1782, 25 Julii—1816, 15 Dec.
6. R. C. 1782, 15 Oct.—1797, 14 Febr.
7. R. D. 1782, 2 Oct.—1797, 13 Maii.
8. R. B. 1807, 4 Januarii—1821, 26 Dec.

B. Op de pastorie.

Geen P. R. vóór 1797.

MAASBREE. (Kanton Venlo.)

A. Op het raadhuis.

a. Parochie Baerlo.

1. R. D. parochiae de Baerlo 1665, 24 April—1823.
2. R. B. parochiae de Baerlo 1745, 3 Julii—1819. — R. M. 1744, 15 Junii—1819, 14 Sept.

b. Parochie Blerick.

3. R. B. parochiae de Blerick 1763, 20 April—1799, 14 Julii (an VII, 16 messidor de la rép. fr.)
4. R. D. 1764, 22 April—1798, 27 Maii.
5. R. M. 1770, 11 Febr.—1798, 5 Sept. (an VI, 19 fructidor de la rép. fr.)

c. Parochie Maasbree.

6. R. B. 1709, 15 Martii—1798, 14 Sept. (an VI, 28 fructidor de la rép. fr.) — R. M. 1709, 26 Januarii—1798, 13 Aug.

B. Op de pastorie te Maasbree.

1. R. B. parochiae de Bree 1667, 8 Maii—1700, 1 Oct. — R. M. 1668, 11 Septembris—1708. — R. B. 1701, 16 Junii.—1708, 17 Septembris.

2. R. B. 1709, 15 Martii—1796, 28 Maii. — R. M. 1709, 6 Jan. —1796, 27 April. — R. D. 1774, 18 Oct.—1796, 13 Jan. — R. D. 1705, in Martio.—1774. — Item catalogus anniversariorum.
3. R. D. parochiae de Bree 1796, 8 Julii—1817. — R. M. 1796, 24 Junii—1814.
4. R. B. de Bree 1796, 8 Julii—1831.

C. Op de pastorie te Blerick.

1. R. B. 1575—1629 et 1598—1634.
2. R. B. 1635—1663, 20 Januarii.
3. R. B. 1665—1769, 2 Septembris.
4. R. D. 1690—1763. — R. M. 1664, 12 Januarii—1769, 22 Nov.
5. R. B. 1763—1808, 2 Nov. — R. D. 1763, 22 Aprilis—1803, 25 Aug.

MAASNIEL. (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1750—1789.
2. R. B. 1791—1792.
3. R. D. 1733—1781.
4. R. M. 1733—1781.

B. Op de Pastorie.

Zijn geen oude P. R. van vóór 1797.

MAASTRICHT. (Kanton Maastricht.)

A. Op het raadhuis.

a) Katholieke parochiën.

aa) St. Mathias sedert 1632 S.te Catharina.

1. R. B. 1581, 1 Aug.—1591, 9 Aug. *Afschrift met alphab. index volgens de voornamen.*
2. R. B. 1592, 1 April—1609, 12 Aug. — R. M. 1593, 2 Oct. —1609, 12 Julii. *Afschrift met alphab. index* R. B. *volgens de voornamen, jaar voor jaar, alleen volgens de eerste letter.*
3. R. B. 1609, 23 Junii—1617, 8 Jan. — R. M. 1609, 29 Junii —1617, 8 Jan. *Met alph. index* R. B. *enz. gelijk achter reg n°.* 2.
4. R. B. 1617, 5 Jan.—1621, 29 Oct. — R. M. 1617, 8 Jan.— 1621, 3 Nov. *Met index R. B. et R. M. volgens de voornamen als in n°.* 2 *en* 3.

5. R. B. 1621, 5 Nov.—1625, 7 Oct. — R. M. 1621, 7 Nov.—1625, 5 Oct.
6. R. B. 1625, 8 Oct.—1629, 25 April. — R. M. 1625, 12 Oct. 1629, 27 Febr. *Met alphab. index R. B. et R. M. Voorin volgens de voornamen.*
7. R. B. 1629, 29 April—1634, 18 Febr. — R. M. 1629, 2 Maii 1634, 17 Febr.
8. R. B. 1634, 20 Febr.—1641, 31 Dec. — R. M. 1634, 19 Febr. 1641, 9 Dec. *Met alphab. index R. B. zooals in n. 3 en 4.* — Vooraan sterfakten van 1635, 27 Mei en huwelijken van 1644, 17 Jan. tot 1646, 7 Jan.
9. R. B. 1642, 10 Jan—1650, 29 Dec. — R. M. 1642, 3 Jan.—1650, 26 Nov. *Met alphab. index R. B. volgens de voornamen als in n°. 3, 4 enz.* Vooraan matrimonia renovata 1645, 14 Jan. —1650, 30 Oct.
10. R. B. 1651, 1 Jan—1659, 19 Febr. — R. M. 1651, 22 Jan. —1659, 13 Febr. *Met alphab. index R. B. volgens de voornamen als in n. 3, 4 enz.*
11. R. B. 1659, 20 Febr.—1664, 29 Dec. — R. M. 1659. 20 Febr. —1664, 2 Oct. — R. B. 1665, 1 Jan.—1665, 31 Maii. — R. M. 1664, 4 Oct.—1665, 14 Junii. *Vooraan* actum matrimonii renovati anni 1664, 2 Junii.
11 bis. Index baptizatorum van het voorgaand register. *Alphab. volgens de voornamen als n°. 3, 4 enz.*
12. R. B. 1665, 10 Junii—1671, 29 Nov. — R. M. 1665, 6 Junii —1671, 25 Nov. *Met alphab. index R. B. volgens de voornamen als in n°. 3, 4 enz.*
13. R. B. sub conditione 1674, 29 April—1676, 28 April. — R. M. 1672, 3 Jan.—1674, 6 Martii. — R. B. 1671, 29 Nov.—1676, 15 Maii. — R. M. 1674, 26 Martii—1676, 11 Maii.
14 R. B. 1676, 16 Maii—1634, 28 Sept. — R. M. 1676, 14 Junii —1684, 28 Sept.
14 bis. Index baptizatorum van het voorgaand register. *Alphab. volgens de voornamen als n°. 3, 4 enz.*
15. R. B. 1684, 29 Sept.—1691, 25 Nov. — R. M. 1684, 3 Oct. —1691, 9 Nov. — *Alph. index der doopsels.*
16. R. B. 1691, 27 Nov.—1697, 31 Maii. — R. M. 1692, 14 Jan. —1697, 10 Maii. *Vooraan* een doopsel van 22 Oct. 1690. *Met alphab. index volgens de voornamen als in n°. 3 en 4.*
17. R. B. 1697, 1 Juni —1702, 31 Aug. *Met alphab. index, volgens de voornamen als in n°. 3, 4 enz.*
17 bis. Copie van den index van voorgaand register.
18. R. B. 1702. 1 Sept.—1706, 20 Nov. *Met alphab. index*
19. R. B. 1706, 21 Nov.—1711, 16 Julii. *Met alphab. index*
20. R. B. 1711, 21 Julii—1716, 23 Febr. *Met alphab index.*

21. R. B. 1716, 25 Februarii—1723, 10 Sept. *Met alphab. index.*
22. R. B. 1723, 13 Sept.—1734, 4 Julii.
23. R. B. 1734, 5 Julii—1747, 10 Junii.
24. R. B. 1747, 12 Maii—1755, 13 Junii.
25. R. B. 1755, 17 Junii—1771, 13 Junii.
26. R. B. 1771, 16 Junii—1787, 31 Dec.
27. R. B. 1788, 1 Jan.—1796, 1 Aug. — Akten van den Burgerl. Stand van „24 thermidor" tot „2de jour complémentaire an IV."
28. R. B. I. 1688, 6 Nov.—1695, 30 Nov. met akte van 1725, 23 Mei. — R. M. militum ac quorundam aliorum tam contracta quam renovata coram pastoribus ac vicepastoribus ecclesiae parochialis sanctae Mathiae Trajecti ad Mosam aut aliis de eorum licentia ab anno 1667, 4 Maii. — Ad annum 1689, 31 Maii. — R. M. contractorum aut renovatorum puorum nomina in authenticis memoriis extra registra matrimonialia inventa sunt annotata ab anno 1653, 23 Oct. ad annum 1702, 9 Dec. — Huwelijks-acten die vergeten waren te boeken van 1679, 26 Mei tot 1694, 27 Mei. — R. M. 1723, 9 Dec—1725, 20 April. — R. M. 1759, 26 Aug.—1772, 25 Nov.
29. Index der doopsels op register 22, 23 en 24, van 1723 tot 1755.
30. Index der doopsels op register 25 en 26, van 1755 tot 1787.
31. Index der doopsels op register 27, van 1788 tot 1795.
32. R. M. 1697, 28 Maii—1711, 15 Julii. — Volgt een huwelijks-akte van 1719, 27 April.
33. R. M. 1711, 19 Julii—1723, 19 Nov.
34. R. M. 1723, 9 Dec.—1774, 4 Sept.
35. R. M. 1774, 13 Sept.—1796. 31 Julii. — Volgen huwelijks-acten door den Burgerlijken Stand van 27 en „30 thermidor an IV."
36. R. S. 1674, 3 Jan.—1704, 26 Maii.
37. R. S. 1704, 26 Maii—1747, 11 Junii.
38. R. S. 1747, 14 Juni—1793, 22 Dec.
39. R. S. 1794, 17 Jan.—1796, 10 Aug. — Idem Burgerl. Stand van „fructidor" tot „5de jour complémentaire an IV".
40. R. nominum parvulorum sepultorum ab anno 1724, 23 Oct. ad annum 1750, 28 Aug.
41. R. nominum parvulorum sepultorum ab anno 1750, 31 Aug. ad annum 1772, 26 Dec.
42. R. nominum parvulorum mortuorum ab anno 1772, 10 Jan. ad annum 1796, 9 Aug.

bb. Parochie Sint Jan (later, sedert 1632 St. Jacobsparochie.)

43. R. B. 1597, 26 Oct.—1610, 18 Febr.
44. R. B. 1597, 26 Oct.—1615, 21 Maii.
45. R. B. 1597, 26 Oct.—1617, 10 Sept.
46. R. B. 1617, 11 Sept.—1626, 31 Aug.

47. R. B. 1626, 1 Sept.—1647, 29 Aug.
48. R. B 1647, 16 Sept.—1661, 29 Dec.
49. R. B. 1662, 1 Jan.—1674, 31 Oct.
50. R. B. 1676, 22 Oct.—1692, 28 Dec.
51. R. B. 1674, 6 Nov.—1677, 17 Febr. — *In inversa registri*: ab anno 1683, 20 April ad annum 1689, 25 Nov.
52. R. B. 1689, 27 Nov.—1697, 31 Dec.
53. R. B. 1698, 2 Jan.—1706, 14 Sept.
54. R. B. 1698, 2 Jan.—1706, 14 Sept.
55. R. B. 1706, 16 Sept.—1719, 29 Dec. *Met alph. lijst der voornamen en volgens de jaren.*
56. R. B. 1693, 2 Jan.—1731, 30 Dec.
57. R. B. 1732, 1 Jan.—1752, 31 Dec.
58. R. B. 1753, 5 Jan.—1796, 8 Aug. Met acten van den Burgerl. Stand van „an IV, 9 thermidor" tot „an IV, 5de jour complémentaire".
59. Index op de doopen van St. Jan van 1617 tot 1693. *Achterin*: huwelijks akten van 1783.
60. R. M. 1617, 27 Sept.—1674, 24 Dec.
61. R. M. 1675, 29 Jan.—1706, 9 April. *Achterin*: hernieuwing van de huwelijken en ongeboekte huwelijken van 1680, 31 Maart tot 1687, 7 Dec.
62. R. M. 1675, 20 Jan.—1756, 15 Dec.
63. R. M. 1757, 6 Jan.—1796, 7 Aug. *Vooraan*: eene akte van den Burgerl. Stand van 28 fructidor an III.
64. R. D. 1617, 16 Sept.—1676, 20 Sept.
65. R. D. 1676, 28 Sept.—1769, 21 Nov. Hierin een los blad met eene akte van 1764.
66. R. D. 1719, 9 Nov.—1746, 19 Dec.
67. R. D. 1770, 7 Jan.—1796, 6 Aug. Met akten van den Burgerl. Stand van „26 thermidor" tot „5de jour complémentaire an IV".

cc) Parochie van St. Nikolaas.

68—69. R. M. 1580 (*de verschillende acten zonder verdere tijdorde door elkander; daarna gevolgd*:) 1584, 24 Junii—1589, 25 Junii — R. B. 1581, 27 Junii—1589, 18 Junii. — Een doop-akte van 1577 en een van 1589, 15 Sept. — een huwelijks-akte van 1596, 23 Julii. — Doods-akten van 1589 in Junii. — Doop-akte van 1586, 10 Aug. en andere van hetzelfde jaar. — Huwelijks-akte van 1590. *In fine*: R. B. 1589, 30 Junii—1596, 22 Junii.
70. R. B. 1597, 1 Jan.—1612, 4 Junii. — R. M. 1597, 15 Jan.—1612, 1 Martii. (*Met vele lacunes.*) *Achteraan*: testament van 1601, 6 Julii.
71. R. B. 1612, 2 Julii—1621, 18 Martii. — R. M. (*ook*: sponsalia) 1612, 6 Oct.—1621, 18 Martii.

72. R. B. 1621, 19 Martii—1627, 6 Junii. - R. M. 1621, 16 Mai —1627, 16 Febr.
73. R. B. 1627, 26 Junii—1639, 30 Oct. — R. M. 1627, 27 Junii —1648, 5 Junii. — R. D. 1627, 1 Julii—1648, 5 Martii. — *In fine*: 2 *bldz. met* Chroniek van Maastricht.
74. R. B. 1639, 9 Nov.—1649, 9 April. — *In verso van verschillende bladzijden*: Acta matrimonii 1648, 16 Junii—1649, 12 Sept. *In fine*: lijst der communicanten van 1642 tot 1661.
75. R. B. 1649, 9 April—1664, 12 Martii. — R. M. 1649, 14 Sept. —1668, 5 Jan. — R. D. 1649, 15 Martii—1668, 9 Jan. *In fine*; lijst van bekeerlingen en communicanten ab anno 1652 ad annum 1661.
76. R. B. 1664, 10 Martii—1684, 28 Dec. — R. M. 1668, 5 Jan. —1684, 28 Dec. — R. D. 1668, 8 Jan.—1684, 29 Dec.
77. R. B. 1678, 1 Dec.—1684, 20 April. — R. M. 1678, 3 Dec. —1686, 10 Nov. — R. B. 1684, 21 April—1686, 25 Nov.
78. R. B. 1685, 3 Jan.—1706, 30 Martii. — R. M. 1685, 14 Jan. —1706, 14 Martii. — R. D. 1685, 14 Jan.—1706, 29 Martii.
79. R. B. 1706, 2 April—1734, 31 Dec. — R. M. 1706, 5 April —1734, 28 Oct. — R.. D. 1706, 1 April—1734, 31 Dec.
80. R. B. 1735, 6 Jan.—1769, 31 Dec. — R. M. 1735, 7 Jan.— 1769, 29 Oct. — R. D. 1735, 4 Jan.—1769, 28 Dec.
81. R. B. 1770, 2 Jan.—1777, 12 Febr. — R. M. 1770, 7 Jan.— 1777, 6 Jan. — R. D. 1770, 9 Jan.—1777, 26 Febr.
82. R. B. 1777, 20 Febr.—1789, 29 Dec.
83. R. B. 1790, 8 Jan.—1796, 12 Aug. — Volgens A. B. S. van „9 thermidor" tot „4de jour complémentaire an IV.
84. R. M. 1777, 6 April—1796, 24 Julii. Volgen A. B. S. van „27 thermidor an IV" tot „23 fructidor an IV".
85. R. D. 1777, 3 Martii—1796, 13 Aug. Volgen A. B. S. van „1 fructidor" tot „4de jour complémentaire an IV."

dd) Parochie van St. Martinus te Wijck.

86. R. B. 1628, 2 Jan.—1645, 29 Aug. — R. M. 1628, 13 Jan. 1646, 19 Aug.
87. R. B. 1646, 28 Aug.—1667, 30 Junii. — R. M. 1646, 26 Aug. —1667, 10 Aug.
88. R. B. 1667, 11 Aug.—1687, 25 Aug. — R. M. 1667, 9 Junii —1687, 28 Oct.
89. R. B. 1687, 27 Aug.—1705, 29 Dec. — R. M. 1687, 28 Oct. —1705, 24 Dec.
90. R. B. 1706, 3 Jan.—1727, 29 Julii. — R. M. 1706, 7 Febr. —1727, 29 Julii.

91. R. B. 1727, 1 Aug.—1747, 28 April — R. M. 1727, 10 Aug. —1747, 30 April.
92. R. B. 1747, 5 Maii—1787, 31 Dec. — R. M. 1747, 9 Maii —1787, 25 Nov. *In fine*: registertje met doopakten van 1781—1783, dooreen gebonden.
93. R. B. 1788, 4 Jan.—1793, 28 Junii. — R. M. 1788, 6 Jan. —1790, 29 Nov.
94. R. B. 1790, 16 Junii—1796, 31 Julii. — A. B S. van „29 thermidor" tot „4de jour-complémentaire an IV". — R. M. 1790, 12 Junii—1796, 6 Aug. — A. B. S. van „14 fructidor" tot „23 fructidor an IV".
95. Alphab. index op de D. R. van 1590 tot 1760, volgens de voornamen, jaar voor jaar.
96. R. D. 1640, 12 Julii—1699, 9 Septembris.
97. R. D. 1699, 15 J n—1725, 31 Dec.
98. R. D. 1726, 7 Jan.—1796, 5 Aug. — A. B. S. van „28 fructidor" tot 4de complémentaire an IV" — R. prolium S 1770, 9 Jan.—1789, 26 Jan.
99. R. puerorum D. 1719, 21 Jan—1769, 17 Dec.
100. R. D. 1789, 2 Jan.—1796, 5 Aug. — R. puerorum D. 1789, 15 Jan.—1796, 15 Julii. (*Met opgave van datum van dood en begrafenis voor de volwassenen.*)

ee) Kapittel van St. Servaas.

100 *bis*. (*Op het raadhuis genummerd* 141). Een register getiteld: „St. Servaas-Collegie, overlijden 1768, 18 Jan.—1807, 17 Maii"

b) N. H. G.

aa) *Voormalige kerk van St. Jan* (1)

101. D. R. van 1632, 3 Nov. tot 1644, 10 April.
102. D. R. 1632, 3 Nov.—1644, 1 Jan. — T. R. 1632, 7 Nov.—1646, 8 April.
103. T. R. 1644, 31 Jan.—1656, 31 Dec. — D. R. 1644, 17 April —1752, 30 Jan.
104. D. R. 1653, 3 Jan.—1693, 30 Dec.
105. D. R. 1694, 6 Jan.—1741, 24 Dec.
106. D. R. 1742, 14 Jan.—1787, 30 Dec.
107. D. R. 1788, 21 Jan.—1796, 11 Sept.
108. T. R. 1632, 7 Nov.—1656, 8 April.

(1) Deze kerk werd in 1632 aan de Katholieken ontnomen en door de Staten aan de Protestanten gegeven. In 1673 door koning Lodewijk XIV aan de Katholieken teruggegeven, werd zij in 1678 weder door de Protestanten in bezit genomen en is hun sedert dien gebleven.

109. T. R. 1657, 17 Jan.—1679, 28 Juli.
110. T. R. 1680, 12 Jan.—1695, 30 Dec.
111. T. R. 1696, 6 Jan.—1723, 2 April.
112. T. R. 1723, 16 April—1735, 30 Dec. (Trouw en ondertrouw.)
113. T. R. 1736, 20 Jan.—1756, 6 Jan. (Trouw en ondertrouw.)
114. T. R. 1756, 2 Jan.—1780, 7 Jan. (Trouw en ondertrouw.)
115. T. R. 1780, 12 Jan.—1796, 21 Aug.
116. S. R. 1750, 7 Juni—1743, 24 Dec.
117. S. R. 1744, 8 Febr.—1792, 6 Dec.
118. S. R. 1793, 4 Maart—1795, 12 Nov.

bb) St. Mathiaskerk.

(*van* 1632 *tot* 1673 *en van* 1678 *tot* 1794 *in gebruik bij de Nederl. Hervormden.*)

119. S. R. 1686, 20 Mei—1730, 30 Dec.
120. S. R. 1732. 2 Jan.—1746, 11 Oct.
121. Kerkhofsboek van 1709, 26 April—1747, 30 Oct.
122. S. R. 1747, 13 Nov.—1767, 24 Dec.
123. S. R. 1768, 15 Jan.—1793, 31 Dec.
124. S. R. 1765, 6 Febr.—1792, 24 Dec.
125. S. R. 1793, 5 Jan.—1796, 29 Aug.
126. S. R. 1794, 2 Jan.—1796, 10 Sept.

c) Waalsche Kerk. (1)

127. D. R. 1632, (3 *akten zonder datum*) — *daarna*: van 1633, 23 Jan. tot 1643, 30 Nov. — T. R. 1634, 8 Jan.—1643, 1 Nov.
128. D. R. 1644, 3 Jan.—1679, 19 Febr. — T. R. 1645, 17 Apr. —1679, 9 Febr.
129. D. R. 1679, 23 Maart—1701, 13 April. — T. R. 1680, 25 Febr.—1701, 19 April.
130. T. R. 1701, 3 Mei—1721, 24 Aug. — D. R. 1701, 17 April —1721, 21 Dec.
131. D. R. 1722, 10 Febr.—1760, 11 Oct. — T. R. 1722, 27 Jan. —1760, 18 Nov.
132. D. R. 1739. 4 Jan.—1774, 15 Maart — T. R. 1739, 4 Jan. —1774, 13 Febr.
133. D. R. 1774, 7 Juni—1796, 19 Juni. — T. R. 1774, 15 Maart —1796, 2 Juni.
134. D. R. 1771, 2 Juni—1796, 19 Juni. — A. B. S. van „25 fructidor"—„5e jour complémentaire an IV".
135. Register van Ondertrouw van 1691, 27 Dec.—1774, 3 Jan. *Met index volgens de voornamen.*

(1) Was voor 1632 kapel van St. Hilarius.

gister van Ondertrouw van 1774, 24 Febr.—1796, 22 Mei.
". Register van begrafenissen in de kerk, van 1656, 25 Febr. tot 1796, 13 Juni. — R. van begrafenissen op 't Kerkhof van 1658, 21 Juni tot 1796, 19 Aug. — Overlijdens-akten van den Burgerlijken Stand van „28 fructidor" tot „5e jour complémentaire an IV."

d) L. G.

138. G. R. 1656, 24 Mei—1694, 9 Febr. — Idem van Huwelijksproclamatiën en huwelijken van 1717, Septuagesima tot 1796, 31 Jan. — T. R. 1675, 16 Juli—1692, 26 Mei. — S. R. 1662, 8 Oct.—1664, 27 April. R. der Geloofsbelijdenissen en eerste communiën. — R. der Huwelijksproclamatiën en huwelijken van 1699, 15 Mei tot 1717, Sexagesima.
139. D. R. 1691, 13 Oct.—1765, 22 Dec. — R. der communicanten 1691—1730.
140. D. R. 1766, 1 Jan.—1796, 19 Aug.

e) ***Regiment Zwitsers.***

141. (*Op het raadhuis genommerd n°.* 142). D., S. en T. R. aangelegd door den veldprediker van het regiment, tijdens zijn verblijf in de navolgende plaatsen: Breda, IJperen, Meenen, Namen, Brussel, 's Gravenhage, 's Hertogenbosch, Doornik, Mons (Bergen), Bergen-op-Zoom, Nijmegen, Maastricht, Hulst, Leeuwarden, Arnhem, Bern, Vlissingen en Heusden. D. R. 1717, 31 Januari—1744, 1 September. — T. R. 1744, 18 November—1792, 2 December. — D. R. 1744, 20 November—1787, 25 April. *Met alphabetischen index volgens de voornamen.*
142. (*Op het raadhuis genommerd n°.* 143). D. R. van 1723, 13 Juni—1758, 2 Februari. — R. van „confirmirten" 1724—1743. D. R. 1758, 22 Februari—1773, 31 December. — R. van hen die tot de religie zijn overgegaan van 1724 tot 1746. — R. der communicanten van 1723 tot 1736. — D. R. 1774, 24 Juni—1781, 5 November. — T. R. 1723, 22 Juli—1745, 14 Maart. — S. R. 1723, 3 Juni—1737, 25 October. — D. R. in 1779. Lijst der communicanten 1779—1782. — R. der aangebrachte attestatiën of gehouden examina van 1723 tot 1782. — R. der afgegeven attestatiën van 1723 tot 1776.
143. (*Op het raadhuis genommerd n°.* 144). „Journal van de extra zieken van de Hollanders van de seven vereenigde provintien van 1 Maart tot 9 November 1794" (Daarin opgave van overledenen.)
144. (*Op het raadhuis genommerd n°.* 145.) Inventaris der registers 1581—1861.

B. Op het Rijksarchief in Limburg.

1. D., T. en S. R. der kerk van St. Mathias door pastoor Gerardus Seghers en diens opvolger Henricus Halle en van de parochie Abcoude (ook van personen in of uit de navolgende plaatsen gedoopt: Ouderkerk, Uithoorn, Meijerdt (Meijdrecht?), Ouwerkerkerbank, Vinkenveen, Waver, Waverveen, Baanbrugge, Buiteneind?, Holendrecht, Wilnis, Winkel, Blokland, Loenersloot, Broek, Naarden, Niekoop, Demmerik, Weesp, Amstelveen, Hoorn (thans Hoornaar), Waardhuisen, Kudelstaart, Dorschewaard. In dit register staat op folio 1 recto: Nomina infantium baptizatorum in pago Abcoudano pro anno humanae salutis 1573. Liber hic fuit emptus a praefecto nostrae ecclesiae Quintino Berthem. Incipit mense Augusto 1573. Dit Registrum heeft vermoedelijk behoort aan eenen zwervenden priester, die tijdens de protestantsche vervolgingen de streken van Abcoude bediende en te Maastricht is terecht gekomen.

Inhoud van het register: R. B. in Abcoude enz. (*zie boven*) 1573, 31 Aug.—1578, 11 Sept. *fol.* 1 *recto-fol.* 16 *recto.* Testamenten door den pastoor van St. Mathiaskerk te Maastricht, 1581—1582. *fol.* 16 *verso-fol.* 17 *verso.* — R. M ecclesiae sancti Mathiae Mosae Traject. de anno 1579 (*zonder datum*) — *fol.* 21 *recto-fol.* 24 *recto.* — R. M. 1580, 6 Januari—1586 altera Agnetis (22 Januarii) *fol.* 24 *verso-fol.* 60 *recto.* — R. B. in ecclesia Sancti Mathiae (Mosaetraject.) 1580 in festo sancti Pontiani (14 of 19 Jan.)—1580, 27 Julii. *fol.* 61 *recto-fol* 62 *verso.* — redditus pastoratus div. Mathiae (Mosaetraject.) 1596. *fol* 63 *recto-fol.* 64 *recto.* — Testamenten voor den pastoor van St. Mathias. *fol.* 65 *recto-fol.* 66 *recto.* — Sepultura anni 1580, 13 Maii. *fol.* 79 *verso.* — R. M. in Abcou etc. (zie boven) 1573, 31 Octobris—1578, 28 Octobris. *fol.* 80 *recto-fol.* 84 *recto* — kerkrenten van St. Mathias te Maastricht *fol.* 85 *verso-fol.* 87 *verso.* — testamenten voor den pastoor van St. Mathias te Maastricht verleden, ab anno 1580 ad annum 1581. *fol* 90 *recto-fol.* 95 *recto.* — Item inkomsten der kerk van St. Mathias te Maastricht ab anno 1569 (onder pastoor Jan Proemeren) ad annum 1581. *fol.* 99 *recto-fol.* 115 *verso.*

2. Index baptizatorum ecclesiae sancti Mathiae (*na* 1632: Sanctae Catharinae) 1723—1755 a littera A ad litteram M. inclusive (volgens de voornamen en dan jaar voor jaar afzonderlijk) reg *in* 8°. *obl.* (*Een alphabetische index op registers n°.* 22, 23, 24 *en* 25 *zich bevindend op het raadhuis te Maastricht: afd. Katholieke kerk, parochie van St Mathias (later na* 1632 *van Ste Catharina.)*

C. Op de Katholieke pastoriën.

a) Op de pastorie der kerk van St. Servaas.
Bevinden zich geen P. R. van vóór 1797.

b) Op de pastorie der kerk van O. L. Vrouw.

1. R. baptismale legionum Trajecti ad Mosam, ab anno 1749, 3 Sept. ad annum 1772, 8 Nov. — R. D. 1749, 1 Dec,—1774, 26 Maii. — R. M. 1749, 17 Dec.—1772, 8 Nov. — N.B. Op de ledige bladzijden van dit register bevinden zich door elkander doopsels, huwelijken en overlijdens-akten ingeschreven uit de jaren 1798 tot 1802 in Juni. Op de eerste bladzijde leest men: *Registrum legionis generalis majoris* Veleroy (?) Wallonicae. Haec legio fuit in praesidio in Stevensweert a 20 Martii 1748 usque ad 4 Martii 1749 et a 5 eiusdem anni ad calend. Dec. 1749 in Bergha ad Zoom. De doopsels, sterften en huwelijken, die na het vertrek der Franschen (December 1749) plaats hadden, betreffen de Katholieken der staatsche bezetting.
2. Liber bapt: parochialis ecclesiae Sti. Nicolai ab anno 1777, 8 Martii ad annum 1790, 29 Novembris.
3. De overige registers werden na 1796 aangelegd.

c) Op de pastorie der kerk van St. Mathias.

1. R. D. 1600, 28 Decembris—1652, 19 Octobris.
2. R. S. 1668, 29 Sept.—1673, 17 Juni. *In fine*: testament van Paulus Mackart ludimagister. 1679, 30 Oct.
3. R. D. 1750, 31 Augusti—1808, 30 Decembris.
4. R. B. 1797, 7 Sept.—1800, 23 Junii.
5. R. B. 1799, 18 Martii—1802, 25 Aug. — R. M. 1800, 21 Aug. —1802, 16 Augusti. Met „index registri baptizatorum" en index registri matrimonio junctorum."

d.) Op de pastorie der kerk van St. Martinus te Wijck.

„Accidentia seu jura matricularii" daarin „nomina defunctorum" voor zoover er uitvaarten geschied zijn van 1761, 7 Juni tot 1777, 15 Julii. *Kl.* 4°.

D. In de kerk der N. H. G. (St. Jan).

1. T. R. 1648, 23 Sept.—1789, 14 Maart.
2. T. en O. T. R. 1723, 16 April—1735, 30 Dec.
3. T. en O. T. R. 1736, 20 Januari—1756, 4 Januari.
4. T. en O. T. R. 1756, 1 Februari—1781, 7 Januari.
5. O. T. R. 1680, 12 Januari—1696, 15 Januari.

E. In de kerk der Waalsche gemeente.

1. „Registre der finançailles et d'annonces" van 1645, 9 Febr. tot 1781, 11 Febr.
2. Registre de mariages, van 1761; 22 Febr. tot 1888.
3. „Registre de baptêmes, van 1761, 18 Jan. tot 1856, 11 Mei.
4. „Registre des enterrements tant dans l'eglise que dans le cimetière" van 1692, 5 Juni tot 1781, 18 Dec. *Vooraan in het register* „Pierres sépulchrales. *Verso van het register* „enterrements dans la grande cape" van 1747, 10 Juli tot 1770, 6 Dec.

F. In de kerk der Nederduitsch-Luthersche gemeente.

Geene P. R. vóór 1797.

MARGRATEN. (Kanton Gulpen).

A. Op het raadhuis.

Geene P. R. vóór 1797.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1695-1778 inclusive.
2. R. B. 1779—1797.
3. R. B. 1730—1796 (*dubbel*).
4. R. M. 1696—1840 inclusive.
5. R. D. 1695—1792 inclusive.
6. R. D. 1796—1840.
7. R. D. 1695 - 1730 inclusive (*dubbel*).
8. R. B., M. et D. de tempore quo registra tradere debuit pastor agenti municipali, per decretum Respublicae Gallicanae, scilicet 18 Aug 1796. Begint 1796, 8 Aug. en eindigt 1815.

MEERLO. (Kanton Venlo).

A. Op het raadhuis.

a) van de parochie Meerlo.

1. R. I. B. in ecclesia parochiali de Meerlo 1586, 22 Aprilis—1656, 16 Jan.
2. R. B. ecclesiae de Meerlo 1656, 11 Febr.—1699, 3 Aprilis.
3. R. M. 1656, 10 Julii—1698, 20 Maii. — R. D. 1662, 17 Augusti—1698, 30 Dec.
4. R. B. in Meerlo 1703, 13 Jan.—1797, 2 Aug. — R. D. 1705, 7 Martii—1798, 21 Maii. — R. M. 1703, 19 Aprilis—1798, 19 Maii.

b) van de parochie Swolgen.

5. R. B. 1712, 13 Nov.—1798, 16 Julii. — R. M. 1771, 1 Jan. —1791, 9 Maii. — R. D. 1712, 17 Martii—1798, 5 Maii. — R. B. qui nati sunt ex copula illicita ab anno 1713, 16 Julii ad annum 1780, 1 Aug.

c) van de parochie Blitterswijk.

6. R. B. de Blitterswijk 1711, 5 Julii—1758, 18 Nov. — R. M. 1711, 2 Oct.—1758, 26 Junii.
7. R. B. 1759, 22 Febr.—1798, 20 Junii. — R. D. 1759, 17 Jan. 1798. 29 Julii. — R. M. 1759, 7 Jan.—1798, 3 Junii.

B. Op de pastorie te Meerlo.

1. R. B. 1703, 13 Jan.—1834, 19 Dec. — R. D. 1754, 26 Sept. —1835, 1 Jan. — R. M. 1755, 20 Jan.—1834, 23 Sept.

C. Op de pastorie te Swolgen.

1. R. B. 1639—1664. — R. M. 1639—1664. — R. D. 1639—1664.
2. R. B. 1639—1712. — R. M. 1639—1712. — R. D. 1653—1712. (*Het eerste gedeelte tot* 1664 *is eene copie van het nog behouden origineel.*)
3. R. B. 1712, 15 Nov.—1798, 16 Julii. — R. M. 1713, 23 Nov. 1798, 11 Julii.

D. Op de pastorie te Blitterswijk.

1. R. B. I. in ecclesia Blyterswicensi, eorum parentum ac patrinorum 1759. 22 Febr.—1868; 26 Maii. — R. D. 1759, 17 Januarii—1868, 12 Maii. — R. M. 1759, 7 Jan.—1868, 28 April.

MEERSSEN. (Kanton Maastricht.)

A. Op het raadhuis te Meerssen.

a.) K. G. te Meerssen en Ulestraten.

1. Matricula seu liber baptismalis 1615, 2 Julii—1671. *In* 8°. *obl.*
2. Registrum waarin: Stationes religiosorum. — R. B. 1672 —1739. — R. D. 1676, 25 Julii—1680 (*zonder verdere opgave van jaar of datum en dan geregeld*:) ab anno 1680—1739. *In fol.*
3. R. D. 1739—1780. *In fol.*
4. R. B. 1739—1780. *In fol.*
5. R. B. 1739—1813. *Fol.* (*Copie van voorgaand register van* 1739 *tot* 1780.)

6. R. B. 1781—1797. — R. D. 1781—1798, 11 Januarii. *In fol.*
7. R. B. 1781—1797. (*Copie van n°. 6*) *Met alphabetischen index. Aan den anderen kant van het register*: Inwonerslijst, uit deze eeuw. *In fol.*
8. R. D. 1781—1798. (*In dit register een brief van den procureur bij het trubinal der 1re instance te Maastricht, aan den maire van Meerssen, waaruit blijkt, dat de Burgerlijke stand, daar 2 jaar te laat* (*na* 24 *messidor an IV*-12 *Juli* 1796 (1) *is ingevoerd en dus al de huwelijken in dien tijd gesloten onwettig waren enz. In fol.*

b.) K. G. te Limmel. [2])

1. R. D. 1728—1753 et 1756—1796. *In* 8°. *obl.*
2. Registrum baptismale ecclesiae parochialis sancti Joannis baptistae in Limmel ex fragmentis e veteri registro collectum per me Engelbertum Bungeners ejusdem Ecclesiae pastorum ab anno 1727; R. B. 1645, 21 Sept—1646, 18 Nov. et 1707—1796. — R. C. 1735 et 1740. — R. B. peurorum illegitimorum 1759—1796.

c.) N. H. G. te Meerssen.

1. O. T. en T. R. 1728—1771. — D. R. 1729—1752 en 1753—1796, 5 Oct.
2. S. R. 1746, 19 Febr.—1795. *In* 4°.
3. T. R. 1771, 26 Oct.—1796. *In fol.*

d.) I. G. te Meerssen.

1. „Juifs, changement de noms et prénoms, commune de Meerssen, 1808."

B. Op de pastorie te Meerssen.

Geen P. R. van vóór 1796.

C. Op de pastorie te Limmel.

1. R. B. 1645, 1646 et 1707—1778.
2. R. B. 1778—1812.
3. R. D. 1728—1778.
4. R. D. 1778—1815.
5. R. M. 1728—1796.

---

(1) Datum waarop het besluit van 29 prairial an IV-17-9617 Juni, waarbij de wet van 20 Sept. 1792 op den burgerlijken stand werd ingevoerd in de 9 vereenigde departementen van België, geregistreerd werd in het departement der Nedermaas.

(2) Zie over Limmel ook onder Borgharen.

.. de Protestantsche kerk te Meerssen.

Register waarin de lidmaten van 1788—1798.

MERKELBEEK. (Kanton Heerlen).

A. Op het raadhuis.

1. n register dat geheel verkeerd is gebonden, daarin bevinden ch in de volgende orde; Acta bapt. anni 1610 — R. M. 22—1641. — R. B. 1622—1702. (*De eerste acten nu eens in het Latijn, dan weer in het Nederduitsch*). — R. M. 1700—1707. — R. M. 1648—1697. — R. B. 1639—1643. — R. D. 1647—1734. — R. B. 1614—1615. — R. B. 1678—1699. — R. M. 1698 et 1697. — R. D. 1691—1693. — R. D. 1659—1662. et 1655—1658. — R. B. 1703—1733. — R. M. 1708—1733. — R. B. 1659—1688. — R. B. 1706—1728. — R. B. 1650—1654. — R. B. 1688—1697. — R. B. 1647—1657.
2. R. B. 1735—1754. — R. B. 1754—1759. — R. M. 1733—1759. — R. I. Def. 1772—1796. *Verder van* 1796 *af*: A. B. S.
3. R. B. 1760—1789. — R. M. 1760—1796. — R. D. 1760—1796.
4. Extracten uit de R. B., M. et D. over de jaren 1778—1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787 en 1788. 10 *Reg. in fol.*

B. Op de pastorie te Merkelbeek.

1. R. B. 1610—1733.
2. R. B. 1733—1796.
3. R. M. 1622—1733.
4. R. M. 1733—1797.
5. R. D. 1647—1733.
6. R. D. 1733—1818.

MEIJEL. (Kanton Weert.) [1]

1. R. B. 1707, 21 Juli—1767, 6 Oct. — R. M. 1707, 31 Julii—1788, 10 Nov. — R. D. 1707, 22 Julii—1797. — R. B. 1767, 25 Nov 1788.
2. R. B. et M. 1754—1798.

---

(1) Zie verder onder de reg. op het Rijksarchief van het Overkwartier te Roermond.

B. Op de pastorie te Meijel.

R. B. 1707, 21 Julii—1760, 18 Julii. — R. B. 1775, 4 Augusti—1775, 25 Octobris. — R. D. de Neerkant (sub Deurne) 1828—1835. (1)

MESCH. (Kanton Maastricht).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. ecclesiae parochialis de Mesche, sicuti et recollectio aliorum registrorum matrimonii et obitus quae ad manus reverendi Domini Joannis Hermanni Wirix hujus ecclesiae pastoris pervenerunt ab anno 1621 ad annum 1797.

B. Op de pastorie.

Een afschrift van deze P. R. vervolgd tot 1888.

MHEER. (Kanton Gulpen). (2)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1634, 15 Octobr.—1679, 30 Aug. — R. M. 1642, 10 Junii—1678, 16 Junii. — R. D. 1643, 23 Oct.—1679, 8 Febr.
2. R. B. 1679, 10 Aug.—1763, 10 Dec.
3. R. B. 1786, 26 Martii—1817, 19 April. — R. M. 1786, 2 Maii —1817, 14 April, — R. D. 1788, 8 Febr.—1817, 25 Junii. *Reg. in fol.*

B. Op de pastorie.

1. R. D. 1679, 6 Nov.—1779, 12 Jan.
2. R. M. 1687, 29 Jan.—1778, 13 Oct.
3. R. B. 1754, 13 Febr.—1786, 17 Martii. — R. M. 1754, 24 Febr.—1786, 30 April. — R. D. 1754, 6 April—1788, 2 Junii.
4. R. B. 1786, 26 Martii—1798, 25 Dec. — R. M. 1786, 2 Maii —1797, 15 Junii. — R. D. 1788, 8 Febr.—1797, 23 Nov.

---

(1) Te Neerkant, een dorp dat parochiaal onder Deurne behoorde, maar te Meijel kerkte, werd in 1888 eene kerk gesticht.

(2) Zie de aant. onder Oirsbeek.

MONTFORT. (Kanton Roermond).

1. R. B. 1615, 16 Martii—1675, 19 Martii. — R. M. 1615, 20 Oct.—1676, 19 Junii. — R. D. 1615, 11 Martii—1645, 20 Nov.
2. R. B. 1637, 28 Junii—1709, 23 Oct. — R. M. 1638, 20 April —1709, 3 Oct. — R. D. 1638, 5 April—1709, 5 Oct. — R. C. de annis 1686, 1689, 1691, 1696 et 1703.
3. R. B. 1710, 4 Febr.—1779, 20 Oct — R. C. de annis 1710, 1746, 1750, 1756. — R. M. 1709, 5 Nov.—1778, 15 Julii. — R. D. 1710, 5 Jan.—1779, 9 Maii.
4. R. B. 1778, 13 Aug.—1797, 19 Febr. — R. M. 1758, 15 Junii —1797, 22 April. — R. D. 1779, 29 Maii—1797, 28 Junii.
5. R. B. 1798, 5 Sept—1804, 20 Martii.
6. Extracten uit de D., T. en S. R. van 1785, 1786, 1787, 1790, 1791, 1792 en 1793.
7. R. B., M. et D. 1803, 4 Nov.—1810 in Dec.
8. R. B., M. et D. 1798, 7 Oct.—1804.

B. Op de pastorie.

Geene P. R. vóór 1797.

MOOK-MIDDELAAR.

A Op het raadhuis te Mook.

a) Van de parochie Mook.

1. „L. B. de Mook ab anno 1726, 18 Jan. inceptum a pastore Godefrido Hopman" ad annum 1800, 23 Nov.
2. R. M. parochiae de Mook 1723, 15 Aprilis—1798, 23 Junii. — R. D. 1722, 6 Julii—1798, 10 Aug.

b) Van de parochie Middelaar.

3. R. B. ecclesiae parochialis de Middelaer 1747, 14 Jan—1802, 17 Julii. — R. D. 1747, 1 Jan.—1802, 20 Maii. — R. M. 1747, 8 Aprilis—1802, 11 Maii.

B. Op de pastorie te Mook.

1. R. B. in Mook 1669, 17 Maii—1696, 30 Jan.
2. R. B. 1696, 10 Jan.—1726, 30 Maii.
3. R. B. 1725, 7 Aug.—1889, 14 Aug.
4. R. M. 1695, 29 Oct.—1831, 27 Aug. — R. D. 1722, 6 Julii —1831, 14 Dec.

C. Op de pastorie te Middelaar.

1. Matricula ecclesiae de Middelaer ab anno 1649 in vigilia Sti. Johannis Baptistae. Nomina baptizatorum ab anno 1649, 14 Julii ad annum 1753, 24 Nov.
2. R. M. 1747, 8 April—1851, 19 Nov. — R. D. 1747, 1 Jan. —1852, 28 Martii. — R. B. 1751, 10 Nov.—1852, 8 Aprilis.

MUNSTERGELEEN. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis.

De registers van den burgerlijken stand zijn sedert een zestiental jaren zoek geraakt. Zij zullen opgezocht en op het raadhuis teruggebracht te worden,

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1770—1798.
2. R. M. 1770--1798.
3. R. D. 1770—1798.

NEDERWEERT (Kanton Weert). (1)

A. Op het raadhuis.

a) Van de parochie Nederweert.

1. R. B. 1569—1609.
2. R. B. 1609—1646, 30 Dec.
3. R. B. 1647, 6 Febr.—1692, 10 Jan.
4. R. B. 1692, 14 Jan.—1701, 7 Dec
5. R. B. 1702, 10 Dec.—1734, 19 Martii.
6. R. B. 1734, 21 Martii—1752, 30 Dec.
7. R. B. 1747, 26 Junii—1778, inclusive.
8. R. B. 1779, 1 Jan.—1791, inclusive.
9. R. B. 1792—1797, 15 Maii inclusive.
10. R. M 1632, 8 Jan.—1664, 17 Julii.
11. R. M. 1664, 3 Aug.—1746, 16 Jan.
12. R. M. 1746, 27 Junii—1778, 24 Nov.
13. R. M. 1779—1797 in Maio.
14. R. D. 1663, 29 Maii—1723, 18 Martii.

(1) Bij Nedeerweert behoorde voor 1864 ook de parochie Ospel. — Zie verder onder de reg. op het Rijksarchief van het Overkwartier te Roermond voor de par. Nederweert en Leveroy.

15. R. D. 1724, 2 Jan.—1747, 12 Nov.
16. R. D. 1747, 24 Junii—1778, inclusive.
17. R. D. 1779, 3 Jan.—1798, 28 Dec.

b) Van de parochie Leveroy.

18. R. B. parochiae de Leveroy 1691. 4 Martii—1729, in Aug. — R. M. de Leveroy 1691—1755 in Dec. — R. D. de Leveroy 1691—1755.
19. R. B. parochiae de Leveroy 1729, 9 Aug.—1778, 8 April. — R. M. 1751, 10 Febr.—1778, 29 Junii. — R. D. 1750, 16 Oct. —1779, 23 April.
20. R. B. parochiae de Leveroy 1778, 7 Septembris—1797, 28 Februari. — R. M. 1778, 15 Sept.—1797, 2 Maii. — R. D. 1778, 8 Sept.—1797, 12 Maii.

B. Op de pastorie te Nederweert.

1. R. B. 1767, 5 Januarii—1778, 27 Dec. — R. M. 1767, 26 Jan.—1778, 24 Dec. — R. D. 1767, 1 Jan.—1778, 29 Dec. De overige registers beginnen na 1800.

C. Op de pastorie te Leveroy.

1. R. M. 1691, 24 Febr.—1800, 16 Febr. — R. D. 1691, 18 Jan. —1800, 6 Nov. — R. B. 1691, 4 Martii—1822, 23 Febr. — R. D. 1804, 4 Febr.—1817, 26 Aug.

NEER (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1695, 28 Aug.—1746, 30 Aug. — R. M. 1695, 17 Aug. —1746, 3 Maii. — R. D. 1695, 25 Oct.—1746, 10 Sept. — R. C. anni 1780.
2. R. B., M. et D. 1747—1805. — *Dit register is samengesteld uit boekjes, waarin ieder jaar afzonderlijk opgeschreven is.*
3. R. B. 1770, 1 Jan.—1770, 4 Nov. — R. D. 1770, 19 Febr. —1770, 6 Nov. — R. M. 1770, 19 Febr.—1770, 4 Oct.
4. R. B. 1771, 12 Jan.—1771, 20 Oct. — R. M. 1771, 24 April —1771, 26 Nov.
5. R. B. 1773, 2 Jan.—1773, 30 Dec. — R. M. 1773, 22 April —1773, 19 Aug. — R. Adultorum— mortuorum 1773, 6 Febr. —1773, 12 Nov. — R. infantium mortuorum anni 1773.

B. Op de pastorie.

Zijn geene P. R. vóór 1797.

NEERITTER. (Kanton Weert). (1)

1. R. B. 1600, 17 Jan.—1615 in Aprili.
2. R. B. 1663, 29 Junii—1727, 20 Dec. — R. B. I. 1776, 14 Julii—1727. 24 Dec. — R. M. 1663, 14 Jan.—1727, 14 Nov.
3. R. B. 1728, 15 Febr.—1772, 19 Nov. — R. C. 1744—1765. — R. B. I 1732, 26 Febr.—1791, 11 Junii. — R. M. 1728, 3 Febr.—1754, 27 April. — R. B. 1754, 3 Sept.—1765, 13 Junii. — R. D. 1728, 9 Jan.—1777, 27 Aug. — R. M. 1772, 2 Aug.—1776, 24 Nov. — R. B. 1765, 13 Aug.—1776, 1 Aug.
4. R. B. 1776, 9 Aug.—1797, 24 Sept.
5. R. M. 1777, 31 Jan.—1797, 16 Maii. — R. D. 1777, 7 Nov. —1797, 7 Jan.

B. Op de pastorie.

De D., T. en S. R. beginnen in het jaar 1805.

NIEUWENHAGEN. (Kanton Heerlen.)

De parochie en de gemeente, dagteekenen uit het begin dezer eeuw (2)

NIEUWSTADT. (Kanton Sittard). (3)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1723—1783. — R. M. 1723—1783. — R. D. 1723—1784.
2. R. B. 1758—1797. — R. M. 1758—1797. — R. D. 1758—1797.

B. Op de pastorie.

Zijn geene P. R. vóór 1797.

NOORBEEK. (Kanton Gulpen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1640, 30 Nov.—1723, 23 Aug. — R. M. 1680, 29 Junii

(1) Bij Neeritter behoorde vóór 1840 de dorpen Maenlostrate en Molenbeersel.

(2) Over Nieuwenhagen zie Heerlen en Eygelshoven.

(3) In het overzicht der gemeentearchieven van Mr. G. D. Franquinet, Maastricht 1872, wordt opgegeven dat de Past. D. T. en S. loopen van 1611 tot 1797. Deze registers dienen door het gemeentebestuur opgevorderd te worden.

—1729, 20 Febr. — R. B. 1723, 29 Aug.—1729, 12 Maii. — R. D. 1679, 20 Julii—1729, 7 Junii. *In fol. obl.*

2. R. B. 1651, 13 Aug.—1664, 29 April. — R. D. 1651, 16 Maii —1664, 24 Jan. — R. D. 1665, 5 April—1671, 2 Junii.

3.—18. R. B., D. et M. 1779, 27 Jan.—1796, 3 Febr. (*In deze registertjes zijn de doop-, huwelijk- en sterfacten in chronologische volgorde door elkander geschreven. Het zijn* 16 *registertjes in* 4°.

19. R. B. 1651, 13 Aug.—1794, 18 Maii. — R. M. 1680, 27 Junii —1794, 26 Jan. — R. D. 1679, 20 Julii—1794, 18 Maii. (*Dit register is opgemaakt en uit andere registers overgeschreven door J. Pauwen, pastoor in Noorbeek, omstreeks het jaar* 1792.)

20. Eenige losse blaadjes met de „nomina baptizatorum" 1796, 1 Julii—1798, 19 Julii. — Idem met de „nomina defunctorum" 1797, 10 Oct. —1802, 9 Febr.

21. R. M. 1798—1801. — R. B. 1799—1803.

22. Alphabetisch-chronologische tafels der huwelijken voltrokken in de gemeente Noorbeek van 1680, 29 Junii tot 1794, 26 Jan. *In folio.*

23. Alphabetische tafel der geboorten van 1729, 26 Juni tot 1793, 31 Dec.

B. Op de pastorie.

1. R. B., M. et D. 1734—1794.
2. R. B., M. et D. ab anno 1794, 24 Junii.

NUNHEM. (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

De registers van den burgerlijken stand beginnen in het jaar 1808. (1)

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1699, 27 Dec.—1797, 29 Junii. — R. C. 1730 et seq. — R. M. 1700, 1 Julii—1797, 19 Martii. — R. D. 1700, 30 April—1797, 21 Sept.

NUTH en VAESRADE. (Kanton Sittard.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1586, 1 Martii—1612, 15 Martii. *In* 4°.

---

(1) Zie verder de aant. onder Oirsbeek.

2. R. D. 1639, 3 Oct.—1706, 21 Aug.
3. R. M. 1613—1662. — R. B. 1625—1706.
4. R. B. 1666—1705.
5. R. B. 1706, 23 Julii—1749, 14 April. — R. M. 1706, 19 Martii —1745, 28 Jan. — R. D. 1706, 13 Junii—1747, 23 Febr.
6. R. B. 1749, 2 Nov.—1773, 19 Dec. — R. M. 1749, 29 April —1772, 28 Nov. — R. D. 1747, 23 Febr.—1772, 4 Dec.
7. R B. 1773. 21 Jan.—1791, 30 Dec. — R. M.. supplementar. 1790, 9 Jan.—1792, 8 Nov. — R. M. 1773, 20 Junii—1789, 26 Nov. — R. D. 1773, 12 Jan.—1791, 29 Dec.
8. R. B. 1792, 2 Jan.—1794, 11 Martii. — R. M. 1792, 21 Febr. —1793, 24 Nov.
9. R. B., M. et D. 1779—1796 inclusive. (*Ontbreken: de jaren* 1792 *en* 1793. (1)

B. Op de pastorie.

Geene P. R. voor 1796.

OBBICHT en PAPENHOVEN. (Kanton Sittard.) (2)

A. Op het raadhuis te Obbicht.

1. Register waarin: *a*) Eenige annotaties voor den pastoor over het afhalen der H. Olie, de begravenissen enz. *b*) over de reparatie der kerk. *c*) namen der pastoors. — R. B. 1688—1798. — R. M. 1699—1799. — R. C. 1708—1788. — R. D. 1699—1796. (pastoor Aegidius Stravius teekent voor in het register het volgende aan: Antiquiorum librum non inveni, forte etiam nomina a praedecessoribus non sunt annotata, aut forte liber irruptione Mosae deperditus est.)
2. R. M. 1753—1762. — R. B. 1753—1762. — R. D. 1753—1762.
3. Register waarin geboorten, huwelijken en overlijden van het jaar 1787 („sedert de geinsinueerde ordonnantie der Staten-Generaal, rakende het registreeren der begravenissen").
4. R. B. 1794—1796. — R. M. 1794—1796. — R. D. 1794—1798.

B. Op de Katholieke pastorie te Obbicht.

Geene P. R. vóór 1797; zij zijn in 1840 verbrand.

(1) Deze akten werden den 29 Oct. 1880 te Luik in het archief gevonden en aan de gemeente teruggegeven; zie verder de aant. onder Oirsbeek.

(2) Zie verder de P. R. op het Rijks archief te Roermond en de aanteekening aldaar.

C. Op de Katholieke pastorie der parochie Papenhoven-Grevenbicht te Papenhoven.

1. R. B. 1691—1748. — R. D. 1690—1746. — R. M. 1690—1751. *In* 8°. *obl.*

D. Op de Nederduitsch hervormde pastorie te Grevenbicht.

Geene P. R. vóór 1797.

OHE EN LAAK. (Kanton Roermond.)

Deze gemeente werd civiel en kerkelijk in deze eeuw opgericht. Zij behoorde vroeger bij Echt. — Zie verder onder de pastoreele registers berustende op het Rijksarchief te Roermond.

OIRSBEEK. (1) (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis.

a) Van de parochie Oirsbeek.

1. R. B. 1687, 20 Dec.—1752, 22 Jan.. 8°. *obl.*
2. R. M. 1688, 23 Febr.—1796, 31 Maii. 8°. *obl.*
3. R. D. 1687, 20 Julii—1792, 16 Julii. 8°. *obl.*
4. R. B. 1758, 21 Sept.—1796, 14 Febr. 4*to*.
5. R. B. 1796, 14 Martii—1796, 22 Julii.
6. R. B., M. et D. 1779, 1781, 1782, 1783, 1784, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790 et 1791.

b) Van een gedeelte van het gehucht Doenrade onder de parochie Hillensberg ressorteerende.

7. Copie des régistres de bapt., de mariage et décès d'une partie du hameau de Doenrade resortant de la paroisse de Hillensberg de l'an 1726, 9 juin à l'an 1783.
8. Régistre de naissanee, mariage et décès du hameau de Doenrade, paroisse de Hillensberg de 1783, 14 Frévr. jusqu'à l'an 1803, 15 Nov.
9. G, T. en S. R. ingevolge placaat van 1778 (der Oostenr. regeering) van het gehucht Doenrade ressorteerende onder de parochie Hillensberg, lande van Gulik, maar burgerlijk onder Oostenr. gebied, van 1779 tot 1791.

(1) Van Oirsbeek werd in 1872 de nieuw opgerichte parochie Doenrade afgescheiden. Het oudste register der parochie Oirsbeek, zijnde een registrum baptizatorum ab anno 1664 ad annum 1687, is sedert den Franschen tijd verloren gegaan.

10. Idem Idem van Doenrade (Hillensberg) van 1792 tot 1793 inclusief (*losse bladen*) (1)

B. Op de pastorie.

Geene P. R. vóór 1797.

OTTERSUM. (Kanton Nijmegen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1780, 7 Jan.—1798, 30 Nov. — R. B. 1710—1779, 28 Oct. (*Brokstukken uit een register in afschrift*). R. D. 1780, 20 Dec.—1798, 4 Dec. — R. M. 1780, 8 Oct.—1798, 4 Nov.

B. Op de pastorie. (2)

1. R. D. 1780, 28 Dec.—1855, 13 Dec.
2. R. B. 1710, 29 Jan.—1778, 25 Dec. (*Afschriften van fragmenten in dit register bijgeschreven*). — R. B. in Ottersum, „in quantum potuit restauratum per pastorem Henr. Wilh. Broeckwylder Udemiensem", 1757—1783. — R. B. 1783, 23 Jan—1855, 22 Aug.
3. R. M. 1780, 8 Oct.—1889.

OUD-VALKENBURG. (Kanton Gulpen.) (3)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1700, 24 Junii—1783, 1 April.

---

(1) De registers 8, 9 en 10 zijn afkomstig uit het archief van Luik, waarheen zij te recht kwamen uit het hof der stad Limburg Een keizerlijk decreet had namelijk bepaald, dat de pastoors jaarlijks een exemplaar hunner pastoreele akten naar dit hof hadden te zenden. Behalve de registers van Oirsbeek en Doenrade werden ook die van Amstenrade, Bemelen, Bingelrade, Bocholtz, Bronshem, Cadier, Eijs, Heer, Heughem, Hoensbroek, Jabeek, Kerkrade, Merkelbeek, Mheer, Noorbeek, Nuth, Opgeleen. Oud-Valkenburg, Rolduc, Ste Geertruid, Schinnen, Schinveld, Simpelveld, Spaubeek, Ubach, Wynantsrade en Wilre naar Limburg gezonden, en kwamen onder de Fransche Republiek met de archieven van het hof te Luik. Die van Beegden, Heel, Heythuysen, Horne. Nunhem, Roggel en Sint-Pieter werden volgens mandement van den prins-bisschop van Luik, van 18 Nov. 1769, naar de cancellarie te Luik gezonden. In 1840 werden al deze registers op het archief-depot der provincie Luik gevonden en 29 Oct. 1880 aan de respectieve gemeenten in Limburg, door de Belgische Regeering uitgeleverd. Zie Publ. etc. du Limb. V, p. 455—458.

(2) De pastorie is afgebrand in 1780, bij welke gelegenheid de andere registers verbrand zijn.

(3) Bij Oud-Valkenburg behoort de kapel van Sibbe waar sedert eenige jaren de parochiale diensten van doopen en begraven worden uitgeoefend.

2. R. B. 1782, 27 Junii—1812, 4 Jan.
3. R. D. 1700, 27 Junii—1786, 30 Oct, — R. M. 1717, 29 Aug. —1783, 5 Nov.
4. R. M. 1786, 27 Sept.—1810, 21 Oct. — R. D. 1787, 1 Jan. 1812, 10 Martii.
5. Een los blad van een R. B. uit Januarij 1672. (*Het register zelf is niet aanwezig.*
6. Zeven registertjes van doopen, huwelijken en overlijden van 1779 tot 1785 zijnde afschriften uit de vorige registers, die onder de Oostenrijksche regeering naar het hof van Limburg werden verzonden en den 29 Oct. 1880 aan de gemeente zijn teruggegeven. (*Zie verder de aanteekeningen onder*: Oirsbeek.)

B. Op de pastorie.

De R. B., M. et D. beginnen met den aanvang dezer eeuw.

OUD-VROENHOVEN. (Kanton Maastricht). (1)

A. Op het raadhuis te Oud-Vroenhoven.

a) R. K. G. te Wilre.

Een gedeelte der P. R. van de R. K. G. van Wilre berusten te Montenaken (België), eene parochie die vóór 1840 onder den pastoor van Wilre stond.

b) N. H. G.

1. T. R. van de kerk van Wilre, in den Vroenhof gehouden door den predikant van 1668—1791. (Vooraan lijst der Protestantsche schoolmeesters, voorlezers, grafdelvers, klokkenluiders van 1632—1796, overgeschreven uit het memorieboek der parochie Wilre in den Vroenhof, berustende op de pastorie aldaar.)
2. S. R. van den Vroenhof, gehouden door den predikant van 1734—1769. *In kl.* 4°.
3. T. R. van Wijlre in den Vroenhof, gehouden door den predikant 1791—1796. *In* 8°. *obl.*

Deze drie registers zijn 25 Mei 1881, door Jos. Habets, toenmaals pastoor, aan de gemeente geschonken. Zij bevatten ook de huwelijken der Katholieken van 1632 af tot 1796, daar deze volgens ordonnantie der Staten voor den Protestantschen predikant moesten huwen.

---

(1) De parochie Kauberg werd in 1878 van Wilre gescheiden.

B. Op de pastorie te Wilre-Oud Vroenhoven.

1. R. M. 1620, 29 Nov.—1797, 19 Nov. *Afschrift.*
2. R. B. 1613, 21 Julii—1797, 30 Julii. *Afschrift.*
3. R. D. 1626. 4 April—1797, 24 Oct. *Afschrift.*

POSTERHOLT. (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1760, 8 Jan.—1800, 14 Junii. — R. D. 1761, 7 April —1797, 16 Dec. — R. M. 1761, 21 April—1777, 21 Jan.

B. Op de pastorie.

Deze parochie werd eerst in 1761 opgericht, zoodat de P. R. eerst dan een aanvang namen. Zie hierna bij Vlodorp.

ROERMOND. (Kanton Roermond).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1592, 25 Sept.—1797, 27 Dec. 11 *reg.*.
2. R. M. 1630, 8 Jan.—1797. 2 Dec. 4 *reg.* (In het eerste register, loopende van 1610 tot 1706, is eene gaping van verscheidene jaren.)
3. R. D. 1692, 12 Junii—1797, 16 Oct. 5 *reg.*
4. Register der P. G. bevattende doopakten van 1707—1716, en trouwakten van 1702—1716.

B. In het archief van het Overkwartier van Gelderland, berustende in eene kamer op het raadhuis:

a) Parochie van Sint Christoffel te R o e r m o n d.

R. B., M. et S. de annis 1779, 1780 et 1781. — Met inliggend registertje bevattende de namen der dooden begraven op het begijnhof en der kinderen en groote lijken begraven bij de paters Minderbroeders. — 1782, 1783. 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793.

b) Parochie van Sint Martinus te V e n l o.

R. B. M., et S. de annis 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1792, 1793.

c) Eenige liassen en portefeuilles met doop-, trouw- en sterfacten der volgende plaatsen: 1°. van K e l p e n, O h é, en K a-

tert. 1788. — 2°. van Leveroij 1780—1781. — 3°. van Meijel 1779, 1782, 1783 en 1793. — 4°. van Obbicht 1779, 1780, 1781, 1783, 1784, 1785. — 5°. van Ool, Merum en Herten 1789.—6°. van Papenhoven 1769 en 1779.—7°. van Tungelroij 1789, 1790 en 1792. — 8°. van Wessem 1790.

9. R. B., M. et D. de Grathem, Herten, Leveroij, Meijel, Obbicht, Papenhoven et Wessem. Uit de laatste helft der vorige eeuw. 1 *portefeuille.*
10. R. B., M. et D. de Elmpt, 1754—1793. (Ontbr. 1778). 1 *portefeuille.*
11. R. B., M. et D. de Elmpt. 1779—1791. — R. de Swalmen et Asselt. 1 *portefeuille.*
12. R. B., M. et D. de Wegberg, 1759—1768, et 1779—1793. 1 *portefeuille.*
13. R. B., M. et D. de Cruchten, 1754—1758, — R, de Over-Cruchten, 1760—1763, 1765—1779 et de anno 1793. 1 *portefeuille.*
14. R. B., M. et D. de Cruchten, 1779—1793. 1 *portefeuille.*
15. R. B., M. et D. de Weert, 1778—1792. 1 *portefeuille.*
16. R. B., M. et D. de Nederweert, 1779—1793.

Deze registers werden ingevolge de volg. besluiten en plakkaten van de Oostenrijksche regeering: van het Eeuwig Edict van 12 Juli 1611 (Art. XX), van 6 Maart 1654, 22 Nov. 1769, en 6 Aug. 1778, waarbij de pastoors werden gelast om de dubbelden hunner pastoreele registers aan het schepengerecht (later aan het hof waaronder de gemeenten ressorteerden over te geven, naar het archief te Roermond overgebracht.

C. Op de pastorie.

1. R. B. 1644—1648 inclusive.
2. R. B., M. et D. 1754—1768.
3. R. B., M. et D. 1769—1778.
4. R. B., M. et D. de anno 1794.
5. R. B., M. et D. de anno 1796.

ROGGEL. (Kanton Weert).

A. Op het raadhuis te Roggel.

1. R. B. 1687, 7 Nov.—1723, 27 Sept. — R. D. 1694, 30 Maii, —1736, 25 Febr. — R. B. 1723, 29 Sept.—1734, 19 Maii. — R. M. 1696, 21 Febr.—1735, 8 Nov. — R. B. 1734, 17 Junii —1746, 22 Julii.
2. R. D 1736, 2 Nov.—1773, 23 Januarii. — R. B. 1736, 22

Julii—1782, 24 Dec. — R. D. 1781, 10 Sept.—1782. — R. M 1736, 4 Aug—1782, 5 Nov.
3. R. B. 1783, 5 Jan.—1797, 31 Julii. — R. M. 1783, 26 Febr. —1797, 15 Junii. — R. D. 1783, 9 Jan.—1798, 2 Jan.
4. R. B., M et D. 1770—1774 inclusive.

B. Op de pastorie te Roggel.

De D., T. en S. R. beginnen in het begin dezer eeuw.

ROOSTEREN. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis.

Geene P. R., zij worden op de pastorie bewaard en zijn de volgende:
1. R. B. 1639, 16 Junii—1699. — R. M. 1635—1699. — R. S. 1639, 11 Junii—1699.
2. R. B. 1700—1784. — R. M. 1700—1784. — R. D. 1700—1784.
3. „R. B. 1785, 1786, 1787, 1788, 1789 et 1790. Singulis annis sequitur R. M. iisdem de annis. — R. D. ejusdem parochiae de Roosteren de annis 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790. Sequuntur: baptizati, matrimonio juncti et defuncti usque ad annum 1793."
4. R. B., M. et D. de anno 1790.
5. R. B., M. et D. de annis 1794, 1795, 1796, 1797, 1798.
6. „Catalogus Roosterensium baptizatorum et maritatorum in Susteren de annis 1797, 1798, 1799, 1800, 1801 et confirmatorum Mosaci hac 1 Nov. 1802 et confirmatorum in Neeritter 23 Junii 1807".
7. R, B., M. et D. de annis 1808, 1809 et 1810, ecclesiae succursalis de Roosteren, usque ad annum 1813.

B. Op de pastorie te Roosteren.

Geene oude P. R. aan de kerk behoorende.

C. Afschriften van P. R. bij den burgemeester aan huis en hem toebehoorende:

1. R. B. 1639, 16 Junii—1699. — R. M. 1635—1699. — R. S. 1639, 11 Junii—1699. Vooraf gaat eene introductie door den schrijver, pastoor Joës Franciscus Schoolmeesters, daarna eene lijst van pastoors en beneficianten van 1639—1756 en der kerkvisitatiën.

(Vooraan in het register staat geschreven: Deze tegenwoordige registers afgeschreven door Joannes Franciscus Schoolmeesters, gewezene pastoor van Roosteren is wettig toebehoo-

rende aan de erfgenamen van Herman Henricus Schoolmeesters). De origineele van dit en het volgend reg. berusten op de pastorie.
2. R. B. 1700—1807. — R. D. 1700—1807. — R. M. 1700—1807.

RIJCKHOLT. (Kanton Maastricht).

Op het raadhuis te Rijckholt.

Deze gemeente behoorde vroeger en ook nu, kerkelijk onder Gronsveld, reden waarom er geene P. R. van vóór 1797, aanwezig zijn.

SCHAESBERG. (Kanton Heerlen.) (1)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1700—1798. — R. M. 1700—1797. — R. D. 1700—1797. (Voorin: namen der pastoors.)
2. R. B. 1730—1798. — R. D. 1789—1798.
3. D., T. en S. R. 1779, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785. (*Vervaardigd op last der Oostenrijksche regeering in België. Zie verder de aant. onder Oirsbeek. 6 dln. In 8°. obl.*)

B. Op de pastorie te Schaesberg.

Geene P. R. vóór 1797.

SCHIMMERT. (Kanton Heerlen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1727—1750. *In 8°. obl.*
2. R. B. 1750—1797. — R. C. 1750, 1760, 1767, 1773 et 1782. *In 8°. obl.*

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1621—1691. — R. M. 1626—1683. — R. D. 1685—1691.
2. R. D. 1691—1718. — R. B. 1691—1727. — R. M. 1742—1750.
3. R. B. 1700—1750. — R. D. 1742—1750.
4. R. D. 1750—1795. — R. M. 1751—1795. — R. B. 1750—1795.

(1) Schaesberg behoorde vóór 1699 kerkelijk onder Heerlen.

SCHINNEN. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis.

1. R. B 1622—1645. — R. M. 1626—1646. — R. D. 1622—1646. (*Met lacunen*)
2. R. B. 1645—1667. — R. M. 1648—1665. — R. D. 1645—1668. (*Met volledige lijst der pastoors*).
3. R. B. 1677—1680. — R. M 1669—1680. — R. D. 1668—1680.
4. R. B. 1680—1697. — R. M. 1680—1697. — R. D. 1680—1697.
5. Register met afschriften der vorige registers.
   a. van R. B. 1622—1645.
   b. R M. 1622—1646.
   c. R. B. 1646—1667.
   d. R. M. 1646—1667.
   e. R. D. 1645—1668 (verkort afschrift.)
   f. R. B. 1667—1680.
   g. R. M. 1667—1680.
   h. R. D. 1668—1680 (verkort afschrift.)
6. R. B. 1697—1715. — R. M. 1697—1712. — R. D. 1697—1712.
7. R. B. 1715—1728. — R. M. 1714—1731. — R. D. 1712—1731.
8. R. B. 1715—1734. — R. M. 1715—1736. — R D. 1715—1735. (*Dit is een afschrift. Het orgineel is ten deele verloren, gelijk men uit n° 7 kan zien*).
9. R. B. 1735—1750. — R. M. 1735—1750. — R. D. 1735—1750.
10. R. B. 1750—1784. — R. M. 1750—1784. — R. D. 1750—1784. — Bevolkingsregister van 1761. — R C. et neo-communicantium, 1750—1784.
11. R. B. 1785—1796. — R. M. 1785—1796. — R. D. 1785—1796. (1)

B. Op de pastorie te Schinnen.

1. R. B. 1733, 1 Januarii—1889. — R. M. 17?3—1889. — R. D. 1733, 1 Jan.—1889.

SCHIN-OP-GEUL. (Kanton Gulpen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1675, 26 Januarii—1748, 7 Januarii — R. M. 1677, 22 Nov.—1750, 4 Julii — R. D. 1674, 10 Dec.—1731, 2 Jan.
2. R. B 1748, 2 Febr.—1796, 17 Dec. — R. M. 1748, 23 Sept. —1796, 28 Aug. — R. D. 1748, 2 Jan.—1796, 22 Nov.

---

(1) Zie deaant. onder Oirsbeek.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1675, 26 Jan.—1839, 13 Oct.
2. R. M. 1677, 22 Nov.—1815, 15 Sept.
3. R. M. 1677, 22 Nov.—1848, 26 Nov. (tot 1815 *copie van* n°. 2).
4. R. D. 1675, 3 Febr.—1878, 8 Dec.

SCHINVELD. (Kanton Heerlen.)

A. Op het raadhuis.

1. R. D. 1714—1777. — R. B. 1712—1777.
2. R. M. 1766—1796.
3. R. D. 1777—1796. — R. B. 1777—1796.
4. Extracten van D., T. en S. R. van 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, en 1791. 12 *Reg. in fol.* (1)
5. Twee alphabetische tafels van 1712 tot 1750 en van 1651 tot 1775. *In kl. fol.*

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen in 1796.

SEVENUM. (Kanton Venlo)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1569, 31 Julii—1632, 22 Junii.
2. R. B. 1636, 31 Martii—1660, 17 Nov. — R. M. 1636, 31 Martii—1670, 20 Maii.
3. R. B. 1661, 2 Jan.—1702, 16 Julii.
4. R. D. 1663, 23 Nov.—1761, 11 Febr.
5. R. B. 1710, 13 Jan.—1780, 24 Dec — R. infantium illegitimorum 1730, 15 Febr.—1780, 27 Febr.
6. R. B. 1781, 2 Jan.—1798, 12 Sept. (26 fructidor an VI).
7. R. D. 1761, 19 Jan.—1798, 20 Sept. (4e jour complémentaire an VI) — R. puerorum mortuorum 1774, 10 Julii—1798, 18 Februarii.

B. Op de pastorie.

De registers, die er vroeger berust hebben, zijn volgens de verklaring van den pastoor door zijn voorganger den Z. Eerw. Heer Janssen aan den burgemeester overgegeven.

(1) Zie de aant. onder Oirsbeek.

SIMPELVELD. (Kanton Gulpen), (1)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. in Bocholtz et Simpelveld 1706—1747, 26 Dec.
2. R. M. in Simpelveld et Bocholtz 1710, 10 Febr.—1757, 22 Nov. — R. D. 1710, 21 Jan.—1757, 24 Dec.
3. R. B. in Simpelveld et Bocholtz 1748, 5 Jan.—1789, 20 Dec.
4. R. B. in Simpelveld et Bocholtz 1790, 4 Jan.—1822, 20 April.
5.—19. Vijftien D., T. en S. R. bevattende de jaren van 1779 tot 1793 inclusive, zijnde afschriften van de vorigen, die verzonden zijn geweest aan de Haute Cour de Justice du Limbourg. (*Zie verder de aant. onder* Oirsbeek.)

B. Op de Pastorie te Simpelveld.

Zijn geene P. R. vóór 1797 aanwezig.

C. Op de pastorie te Bocholtz.

1. R. B. 1795, 5 April—1843, 31 Dec.
2. R. M. 1794, 20 Nov.—1888.
3. R. D. 1794, 1 Nov.—1888.

St. GEERTRUID. (Kanton Gulpen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1706, 10 Sept.—1787, 2 Oct. — R. M. 1713, 10 Febr. —1787, 2 Sept. — R. S. 1714, 17 Jan.—1786, 20 Julii.
2. R. B. 1794, 23 Sept.—1796, 23 Dec. — R. S. 1794, 23 Sept. —1796, 14 Dec. — R. M. 1794, 4 Oct.—1796, 8 Maii. (2)

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen met het jaar 1801.

St. ODILIENBERG. (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B., M. et D. 1787—1798 *Ontbreken* 1788, 1789 en 1790.

---

(1) Bij Simpelveld behoorde de kapel van Bocholtz die in 1802 parochie geworden. is

(2) Zie de aant. onder Oirsbeek.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1627, 6 Oct.—1676, 16 Sept. — R. M. 1628, 18 Oct.—1676, 22 Oct.
2. R. B. 1627, 16 Sept.—1743, 28 Dec. — R. M. 1676, 11 Oct.—1743, 3 Julii. — R. D. 1676, 18 Aug.—1753, 6 Maii.
3. R. B. 1744, 24 Jan.—1784, 27 Dec. — R. M. 1744, 18 Febr. —1783, 21 Nov. — R. D. 1744, 24 Jan.—1773, 15 Julii.
4. R. D. 1773, 23 Nov.—1787, 21 Junii. — R. B. 1785—1787, 31 Oct.

St. PIETER. (Kanton Maastricht).

A. Op het raadhuis.

Zijn geene oude P. R.

B. Op de pastorie.

1. R. D. (1) 1624, 26 Aug.—1670, 23 Junii et de anno 1747. — R. B. 1747, 29 Jan.—1748, 16 Febr. — R. M. 1668 et 1669. Lijst der goederen en tienden der pastorie.
2. R. B. 1588, 19 Dec.—1624, 2 Oct. — R. M. 1590, 25 Febr. —1624, in Julio et de anno 1673 in Jan. ad 9 April. — R. B. 1669—1699, 13 Dec. — R. M. 1676, 7 Nov.—1699, 22 Nov. — R. S. 1676, in Julio—1695, 22 Dec. — R. B. 1676, 14 Oct. —1686, 22 Oct. — R. M. 1676, 7 Nov.—1686, 2 Dec. — Communicantenlijst van het jaar 1703. — R. D. 1676, in Julio —1687, 23 Oct.
3. R. M. 1624, 2 Nov.—1669, 28 April. — R. B. 1637, 28 Julii —1666, 9 Nov. (*Met leemten.*)
4. R. B. 1700, 9 Jan.—1734, 13 Nov. — R. M. 1700, 7 Febr. —1737, 25 Aug. — R. D. 1700, 20 Jan.—1727, 5 April.
5. R. B. 1735, 9 Jan. - 1796, 1 Julii. — *In fine*: „Arrêté par moi Paquay, président du canton de Millen, le 22 thermidor. quatrième Républicaine — Régistre destiné à inscrire les jugemens portant rectifications de noms" (*met acten tot* 1832.) — *In inverso registri*: R. M. 1737, 24 Sept.—1795, 26 Julii. *In fine*: „Arrêté par moi Paquay président 22 thermidor".
6. R. D. 1727, 10 Maii—1796, 28 Junii. *In fine*: „Arrêté 22 thermidor quatrième".
7. R. B. 1700, 9 Jan.—1799, 15 April. — R. M. 1700, 4 Febr.

(1) Inschriften uit 1558, 1616, 1617 heeft de tegenwoordige pastoor uit oude grafinschriften op het Kerkhof, in dit Register bijgeschreven.

—1805, 13 Maii. — R. D. 1700, 20 Jan.—1799, 10 Jan. — R. B. 1799, 18 April—1824, 10 Dec. — R. M. 1811, 21 Febr. —1824, 19 Sept. — R. M. 1805, 19 Maii 1809, 9 April.

SITTARD. (Kanton Sittard). (1)

a) R. K. G.

1. „Pfarr oder Kirchenbuch Francisci Agricolae Past. Sittardensis ecclesiae, darin verzeichnet was für Kinder zu seiner zeit getauft dieses Kirspels Sittard. Was für Personen ehelich vertrawt und sponsalia contrahirt. Was für Personen den H.Ehestand angefangen und ehelich zusammen gegeben. Was für Testamenta gemacht und (getauft) von ihm oder seinem Kaplan zu Sittard, Steinweg, Ophoven, Overhoven, Leijenbroick, Broick, Broick- und Hagsittard, Weher": R. B. 1588—1622. (*Met lacunen van* 1609—1621). — R. M. sponsalia 1591—1614. — R. M. 1582—1620. — Testamenta ab anno 1581—1620. *In folio.*
2. R. T. 1632—1681. — R. M. 1630—1651. *In fol.*
3. R. B. 1655—1668. — R. M. 1652—1668. — R D. 1652—1668. *In fol.*
4. R. S. 1630—1654. — R. B. 1630—1655. *In fol.*
5. R. B. 1706—1718. *In* 8°. *obl.*
6. R. B. 1719—1728. *In* 8°. *obl.*
7. R. B. 1725 - 1729. *In* 8°. *obl.*
8. R. B. 1730—1750.
9. R. B. 1751—1768. — R. M. 1751—1771. — R. D. 1752—1768. — R. neocommunicantium 1751—1770.
10. R. B. 1751—1760. — R. B. 1760—1780.
11. R. M. 1770—1798. — R. B. 1770—1798. — R. D. 1770—1798. *Fol.*
12. R. M. 1797—1798. *In* 8. *obl.*
13. R. B. 1797—1798. *In* 8°. *obl.*
14. R. D. 1797. *In* 8°. *obl.*

b) N. H. G.

1. D. R. 1618—1774. — T. R. 1609—1708. — S. R. 1747—1769.
2. S. R 1770—1798 *In* 4°.
3. T. R. 1770—1797. — D. R. 1770—1798. *In* 4°.

---

(1) Broeksittard behoorde tot in het begin dezer eeuw kerkelijk en civiel onder Sittard.

c) I. G.

1. Register des Geburtsbuch der Judische Gemeinte von Sittard von 1723—1795". — Todsregister von 1772—1798. *In* 4°.

B. Op de Roomsch Katholieke pastorie.

R. B., M. et D. dateeren van 1770 onder pastoor Arn. Loverix, volgens Keurvorstelijk bevel gedateerd 18 Nov. 1769.

C. Op de pastorie der Hoogduitsch hervormde gemeente.

Geen P. R. vóór 1797.

SLENAKEN. (Kanton Gulpen.)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1636, 10 Martii—1708, 20 Oct. — R. M. 1676, 26 Nov. —1708, 29 Nov. — R. D 1679, 10 Dec.—1709, 21 Febr. — Eene lijst van de leden van het schuttersgild van St Sebastiaan van het jaar 1614 met den datum van overlijden der schutters. *Reg in* 12°.
2. R. B. 1709, 16 Martii—1796, 29 Dec. — R. B. 1797, 1 Junii —1797, 20 Sept. — R. M. 1709, 22 Maii—1797, 5 Sept. — R. D. 1708, 19 Nov.—1797, 20 Nov. (*Met aanteekeningen van den pastoor.*) *In fol. obl.*

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1709, 16 Martii—1805, 5 Dec. — R. M. 1709, 22 Maii —1805, 24 Nov. — R. D. 1708, 19 Nov.—1805, 6 Dec.

SPAUBEEK. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1779—1797. — R. M. 1779—1797. — R. D. 1779—1797.
2. R. B., M. et D. 1779, 1780, 1794, 1795 en 1796. *Extracten.* (1)

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1654—1710. — R. M. 1654—1710. — R. D. 1654—1711. *In* 8°. *obl.*
2. R. B. 1711—1778. — R. M. 1711—1778. — R. D. 1711—1778.

(1) Zie de aant. onder Oirsbeek.

3. R. B., M. et D. 1779—1815.
4. Afschrift van register n°. 2.

STEIN. (Kanton Sittard).

A. Op het raadhuis.

De P. R. zijn in 1811 door brand vernield.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1680, 15 Julii—1708, 4 Maii. — R. M. 1680, 26 Sept. —1708, 4 Julii. — R. D. 1680, 25 April—1708, 27 Aug.
2. R. B. 1708, 21 Maii—1793, 4 Junii — R. M. 1708, 22 Sept. —1793, 16 Maii. — R. D. 1708, 27 Aug,—1793, 17 April.
3. R. B. 1793, 14 Julii—1841.
4 R. M. 1793, 3 Aug.—1863. — R. D. 1793, 9 Julii—1863.

STEVENSWEERT. (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

a. R. K. G.

1. R. B. 1634, 2 Maii—1645, 24 Maii.
2. R. B. 1649, 2 Jan.—1667, 30 Nov. — Fragmenten uit een R. M. de annis 1634, 1648, 1650, 1652, 1663, 1665, 1667 et 1668. — R. M. 1632, 17 Maii—1687. — R. B. 1673, 24 April —1688, 16 Dec.
3. R. B. 1713, 3 Nov.—1797, 18 Nov. — R. M. 1714, 12 April —1794, 19 Jan.
4. R. M. 1794, 10 Junii—1797, 31 Oct.
5. R. B. 1798, 3 Febr.—1803, 1 Oct.
6. R. D. 1661, 16 Aug.—1735, 26 Dec.
7, R. D. 1768, 16 Febr.—1787, 31 Dec.
8. R. M. 1690, 3 Aug.—1695, 6 April.
9. Copiën uit de R. B., M. et D. 1785—1797.

b. N. H. G.

De P. R. der Hervormde gemeente van 1728 tot 1798, die in 1872 nog op het raadhuis aanwezig waren, zijn verdwenen.

B. Op de Roomsch Katholieke pastorie.

De P. R. beginnen in het begin dezer eeuw.

C. Op de Nederduitsch hervormde pastorie.

1 „Lijste van de dooden begraven op de kerkhoff tot Stevensweerdt, 1735, Aug. den 17 hebben haar Ed. Mog. hier geweest en gevraagt of er lijst van wiert gehouden, 't welk van 't gemeen milleteeren niet was gedaan, wijl zij op het Regiments boek dan wierden door gedaen en gelijkens wanneer gestorven zijn". Dit register bevat de namen der overledene militairen van 1735, 15 Oct. tot 1754 in Oct.

STRAMPROY. (Kanton Weert).

A. Op het raadhuis.

1. R. D. 1676, 22 Nov.—1718. — R. B. 1698, 27 Dec.—1719, 12 Oct. — R. M. 1677, 11 Jan.—1727, 27 Jan. — R. D. 1718, 10 Jan.—1728, 18 Oct.
2. R. D. 1729, 5 Jan.—1797, 11 Martii. — R. M. 1729, 28 Julii —1797, 30 April.
3. R. B. 1627, 12 Jan.—1782, 10 Aug.
4. R. B. 1782, 2 Sept.—1797, 17 April.
5. R. D. 1801, 22 Februarii—1810, 18 Nov. — R. B. 1797, 24 Junii—1810, 10 Dec. — R. M. 1800, 26 Febr.—1810, 16 Sept.

B. Op de Pastorie.

De D., T. en S. R. beginnen in 1810.

SUSTEREN. (Kanton Sittard). (1)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1634—1647. — R. M. 1634—1759. — R. B. 1654—1658. 8°. *obl.*
2. R. B. 1658—1687. — R. M. 1660—1687. *kl.* 4°..
3. R. B. 1687—1709. — R. M. 1687—1701. — R. D. 1687—1709. 8°. *obl.*
4. R. B. 1709—1747. — R. M. 1709—1747. — R. D. 1709—1747. — R C. de anno 1745. *Kl. fol.*
5. R. B. 1748—1796. — R. C. 1750—1787. — R. M. 1748—1796. — R. D. 1748—1796. *kl. fol.*
6. R. B. 1796—1807. — R. M. 1796—1807. — R. D. 1796—1807. 8°. *obl.*
7. R. B. 1808—1811 — R. M. 1808—1811. — R. D. 1808—1811. 8°. *obl.*

B. Op de pastorie.

Geene D., T. en S. R. voor 1796 aanwezig.

---

(1) Onder Susteren behoorde vóór 1796 kerkelijk ook Dieteren.

SWALMEN en ASSELT. (Kanton Roermond). (1)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. de Asselt, 1617, 20 Jan.—1778, 12 Dec. — R. D. 1711, 17 Maii—1777, 10 Dec. — R. M. 1621. 17 Sept.—1761, 15 Nov. — R. D. 1663, 28 Sept.—1711, 4 Jan.
2. R. B. de Asselt 1779, 7 Jan.—1797, 16 Martii. — R. S. 1779, 28 Martii—1797, 26 Junii.
3. R. B. de Swalmen 1644, 3 Jan.—1720, 26 April — R. D. 1663, 29 Aug.—1746, 16 Oct.
4. R. B. de Swalmen 1760, 12 Maii.—1774, 24 April.
5. R. B. de Swalmen 1774, 29 April—1777, 14 Julii.
6. R. D. de Swalmen 1778, 10 Jan.—1797, 12 Julii.
7. R. M. de Swalmen ab anno 1779, 3 Febr.—1797, 22 Junii.
8. R. B. de Swalmen 1794, 4 Jan.—1794, 26 Dec. — R. M. 1794, 27 Febr.—1794, 26 Oct
9. R. B. de Swalmen 1795, 2 Jan.—1795, 27 Dec. — R. M. 1795, 14 April—1795, 26 Nov. — R. S. 1795, 8 Jan.—1795, 26 Dec.
10. R. B. de Swalmen 1796, 15 Jan.—1796, 19 Sept. — R. M. 1796, 6 Jan.—1796, 11 Aug. — R. D. 1796, 13 Jan.—1796, 1 Aug.

B. Op de pastorie te Swalmen.

Geen P. R. vóór 1797.

TEGELEN. (Kanton Venlo). (2)

A. Op het raadhuis.

Geene P. R.

B. Op de pastorie.

1. R. B. in Tegelen 1637, 7 Maii—1637, 24 Oct. — R. B. 1643, 20 Sept.—1670, 17 Julii. — R. M. in Belfeld 1643, 7 Oct.—1656, 26 Oct.— R. B. in Tegelen 1671, in Octobri —1684, 9 Oct. — R. D. in Tegelen 1661, 23 Nov.— 1671, 15 Febr. et 1672, 2 Febr.—1681, 11 Febr. — R. M. in Tegelen 1643, 28 Oct.—1685, 11 Jan. — R. D. in Tegelen ab anno 1681, 12 Martii—1685, 20 Dec. — R. B.

(1) Te Asselt ligt eene kapel met kerkhof, die voor 1796 als onafhankelijke parochie onder den pastoor van Swalmen stond.

(2) Zie hierboven Belfeld.

in Tegelen 1684, 20 Nov.—1685, 18 Nov. — R. in Tegelen 1685, 25 Febr.—1686, 7 Jan. — R. B. in Belfel 1643, 23 Aug.—1658, 1 Junii.

De volgende registers van 2—11 enkel van de parochie Tegelen

2. R. B. 1686, 2 Febr.—1749, 19 Sept. — R. M. 1686, 8 Jan —1752, 23 Julii. — R. B. 1750, 17 Jan.—1753, 13 Jan. — R. D. 1734, 24 Aug.—1753, 26 Jan. — R. D. 1686, 31 Jan —1734, 7 Jan.
3. R. B. 1753, 5 Febr.—1770, 23 Aug. — R. B I. 1760, 27 Nov 1765, 1 Jan.
4. R. M. 1753, 1 Maii—1770, in Sept.
5. R. D. 1753, 4 Jan.—1770, 29 Julii. — R. C. 1867—1872.
6. R. B. 1770, 26 Jan.—1816, 21 Dec.
7. R. B. 1753, 5 Febr.—1765, 1 Jan. — *In inverso registri*: R B. 1770, 26 Jan.1798, 4 Oct. — R. Geboorte-akten voor den Burgerl. Stand van 16 brumaire tot 10 frimaire an VII de la rép. franç.
8. R. B. 1753, 1 Maii—1769, 5 Nov. — *In inverso registri*: R M. 1770, 1 Maii—1797, 24 Julii.
9. R. M. 1770, 1 Maii—1866.
10. R. D. 1770. 3 Jan.—1859. — R. puerorum defunctorum 1806 23 Jan.—1816, 1 Oct.
11. R. D. 1770, 3 Jan.—1798. 29 Sept.

Enkele dezer Registers, naar wij gissen, de nummers 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 en 11, die zich op de pastorie bevinden, waren voor eenige jaren nog aanwezig op het raadhuis. Zij werden ter leen vertrekt aan wijlen den Eerw. Heer Peetersz, kapellaan te Blerick, die ze niet aan het gemeentebestuur maar op de pastorie terug bezorgde. Toen Gedeputeerde Staten bij schrijven van 10 Maart 1870 naar den toestand dier Registers informeerden, waren zij nog op het raadhuis aanwezig, zooals blijkt uit eene officieele opgaaf van den toenmaligen burgemeester.

THORN. (Kanton Roermond). (1)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. de Thorn, Ittervoort et Elle 1626, 19 Dec.—1641, 19 Maii. — R. B. 1625. 14 Sept.—1642, 20 Julii.
2. R. B. parochiae de Thorn, Ittervoort et Elle 1625—1649, 13 Julii. — R. M. 1717, 30 Jan.—1742, 22 Jan. — R. M 1742, 4 Febr.—1749, 25 Julii.

(1) In de kerk te Thorn bevond zich ook de doopvont voor de kerken van Ittervoort en Elle.

3. R. B. parochiae de Thorn, Ittervoort et Elle 1645, 29 Maii —1666, 3 Dec.
4. R. B. 1670, 16 Aug.—1697, 11 Jan. — R. B. 1706, 16 Nov. —1709, 23 Aug.
5. R. B. 1696, 18 Oct.—1717, 27 Junii. — R. D. 1713, 1 Martii —1717, 4 Maii. — R. M. 1710, 4 Jan.—1717, 8 Sept.
6. R. D. 1717, 12 Jan.—1797, 15 Dec.
7. R. B. 1798—1804, 23 Dec.

B. Op de pastorie.

1. R. M. 1790, 7 Jan.-1797, 27 Junii. — R. B. 1791, 28 April —1797, 12 Sept.

UBACH OVER WORMS. (Kanton Heerlen).

Deze gemeente is na 1797 opgericht. Zij werd gescheiden van Ubach, liggende op den voorkant van de Worm op Pruissisch gebied. In 1888 werd de gemeente Rimburg afgeschaft en met Ubach over de Worm vereenigd. Rimburg vormde vóór 1797 eene Rijksheerlijkheid, die in 1815 tusschen Pruissen en Nederland verdeeld werd. De archieven zijn verdwenen. De D., T. en S. R. bevonden zich er niet, want Rimburg behoorde kerkelijk tot Eygelshoven. (*Zie Eygelshoven*)

ULESTRATEN. (Kanton Maastricht.)

Deze gemeente is in 1808 tot parochie verheven; zij behoorde vroeger kerkelijk onder Meerssen, reden waarom er geene D., T. en S. R. van voor dien tijd aanwezig zijn. (*Zie Meerssen.*)

URMOND. (Kanton Sittard.) (1)

A. Op het raadhuis.

a) Der R. K. G. te Urmond.

Geene P. R. vóór 1798 gevonden.

b) Der R. K. G. te Berg.

1. R. B. 1770—1798.
2. R. copulatorum („Copulationesbuch") 1770—1797.
3. R. D. („Sterfbuch") 1770—1798.

---

(1) Onder de gemeente Urmond behoort ook de oude parochie Berg aan de Maas.

c.) Der N. H. G. te Urmond.

1. Register der ledematen also deselve bevonden sijn bij de eerste visitatie in den jare 1674, daarna lijst der ledematen tot en met 1775. — D. R. van 1707 tot 1769. — T. R. van 1675 tot 1770. — S. R. van 1757 tot 1769.
2. D. R. van 1674 tot 1800.
3. T. R. voor de gereformeerde gemeente der vrijheid te Urmond van het jaar 1770 tot het jaar 1797.
4. S. R. voor de geformeerde gemeente der vrijheid Urmond van het jaar 1770 tot het jaar 1800 (Voorin gedrukte resolutie op de registers van den burgerlijken stand van 18 Nov. 1769 door den paltsgraaf van den Rijn, hertog van Gulick Karl. Theodor.)

B. Op de Roomsch Katholieke pastorie te Urmond.

De P. R. beginnen na 1796.

C. Op de Roomsch Katholieke pastorie te Berg.

1. R. B. 1706, 19 Nov.—1889, 11 Dec.
2. R. M. 1770, 6 Aug.—1889, 19 Nov.
3. R. D. 1770, 9 Aug.—1889, 11 Dec.

D. Op de Protestantsche pastorie te Urmond.

1. R. van gedoopten, ook te Leuth en Sittard, van 1674, 23 Sept. tot 1826, 24 July.
2. R. van ondertrouwde en getrouwde personen, ook te Leuth van 1675, 30 Juni tot 1826, 19 Maart.
3. S. R. van 1757, 2 Nov. tot 1826, 16 Aug.

VAALS. (Kanton Gulpen.) (1)

A. Op het raadhuis.

a.) Der R. K. G.

aa.) Te Vaals.

1. R. B. in Vaels 1702—1797, 4 Jan. — R. D. 1704—1796, 4 Aug.

bb) te Vylen.

2. R. B. ecclesiae de Vylen 1763, 27 Januarii—1794, 26 Junii.
3. B. B. parochiae de Vylen 1794—1799.

(1) Onder de gemeente Vaals behooren de oude parochiën Vylen en Holset.

cc.) Te Holset.

4. R. D. parochiae de Holset 1720—1795, 18 Aug.
5. R. B. de Holset 1704—1796, 15 Febr.
6. R. B. de Holset 1714—1797.

b.) Der N. H. G. te Vaals. (1)

7. „Echtregister der hoofdbank Vaals, Vylen en Holset van 1705 tot 1774.
8. Echtregister van 1775 tot 1795.
9. „Büchlein von Vagls, worin angezeignet sind, die Todten in der Reformirten Kirchen begraben, „im jaar 1748" tot 1803.
10. „Register der getauften in der Reformirten Kirchen zu Vaals" van 1714 den 28 Juni tot 1797, den 18 April.

c.) Der Waalsche kerk te Vaals.

11. Extrait d'un régistre de naissances de l'église Walonne de l'an 1760 à 1792, 24 Nov. (*Deze registers bevinden zich in slechten staat.*)

B. Op de Roomsch Katholieke pastorie te Vaals.

1. R. B. 1600—1677.
2. R. B. 1702—1890.
3. R. M. 1677—1890.
4. R. D. 1600—1602.
5. R. D. 1645—1677.
6. R. D. 1704—1842.

C. Op de Roomsch Katholieke pastorie te Vylen.

1. R. B. 1794, 17 Julii—1837, 7 Dec.
2. R. M. 1792, 13 Febr.—1837, 4 Sept.
3. R. D. 1767, 27 Junii—1807, 3 Januarii.

D. Op de Roomsch Katholieke pastorie te Holset.

Geen P. R. vóór 1797.

E. Op de Luthersche pastorie.

1. D. R. van 1789, 1 Febr. tot 1797, 12 Nov. — T. R. van

(1) De huwelijken, zoowel der Katholieken en Lutherschen als der Nederduitsch hervormden zijn, krachtens „egtreglement" der Staten Generaal van de Vereenigde Nederlanden, van 18 Maart 1656 geboekt in de echtregisters der Nederduitsch hervormde kerk. (N°. 7 en 8.)

1789, 3 Mei—1797, 10 Oct. — S. R. van 1789, 25 Jan
1 Febr. 1797, 6 Oct. — S. R. van 1789, 25 Januari tot 17
6 Dec. (De D. T. en S. acten zijn jaar voor jaar in dit regis
aangeteekend.)
De oude pastoreele registers van vóór 1789 bevinden zich
het Protestantsch Kerkarchief te Aken.

F. Op de Nederduitsch hervormde pastorie.

1. D. R. van 1649, 10 April tot 1696, 27 Sept.
2. D. R. van 1714, 29 April tot 1787, 25 December.
3. T. R. van 1649, 3 Mei tot 1696, 3 Aug.
4. T. R. van 1714, 10 Juni tot 1787, 10 November.

VALKENBURG. (Kanton Gulpen.)

A. Op het raadhuis.

Geene P. R.

B. Ten huize van den secretaris.

a.) Der R. K. G.

1. R. B. 1672, 21 Julii—1787, 2 Febr. — R. M. 1653, 27 N
—1787, 8 Maii.
2. R. B. 1788, 16 Jan.—1799, 23 April. — R. M. 1694, 1 Ju
—1797, 1 Julii.

b.) Der N. H. G.

1. T. R. van 1649, 7 Julij tot 1699, 4 Oct. (*met lacunen.*)
2. T. R. van 1655, 28 Febr. tot 1730, 22 Oct.
3. S. R. van 1735, 14 Juli tot 1796, 8 Aug.

C. Op de Roomsch Katholieke pastorie.

1. R. B. 1737, 20 Nov.—1799, 18 April.
2. R. D. 1666, 24 Martii—1693, 1 Dec.

VENLO. (Kanton Venlo).

A. Op het raadhuis. [1]

a.) Van de R. K. G.

1. R. B. 1615—1796, 13 *dln.* Het register waarin de doopacten va

(1) Zie ook de registers van de katholieke gemeente op het Rijksarchief Roermond, onder Roermond.

1636—1645 voorkomen is geheel beschadigd, zoodat de helft der eerste 25 bladzijden geheel verdwenen is).
2. R. B. infantium militum 1638—1784. 5 *dln.*
3. R. Infantium illegitimorum 1721—1784. 1 *dl.*
4. R. M. 1615—1796. 4 *dln.*
5. R. D. 1684—1796. 4 *dln.*

b) Van de N. H. G.

1. D. R. van 1702 tot 1796. 2 *dln.*
2. T. R. van 1716 tot 1798. 2 *dln.*
3. S. R. van 1729 tot 1797. 2 *dln.*

B. Op de Roomsch Katholieke pastorie.

1. R. B. 1615, 24 Junii—1664, 28 Dec.
2. R. B. 1665, 2 Jan.—1702, 30 Dec.
3. R. B. 1703, 1 Jan.—1749, 31 Dec.
4. R. B. 1750, 1 Jan.—1791, 30 Dec.
5. R. B. 1792, 1 Jan.—1806, 30 Dec.
6. R. B. 1793, 4 Jan.—1807, 31 Dec.
7. R. M. 1700, 2 Jan.—1806.
8. R. S. 1796, 1 Jan.—1806, 31 Dec.
9. R. D. 1791, 3 Jan.—1797, 29 Dec.
10. R. D. 1802—1810.
11. R. C. 1760—1802.

C. Op de Nederduitsch-hervormde pastorie.

Geen antwoord ontvangen op ons schrijven.

VENRAIJ. (Kanton).

De parochie Oirlo behoort sedert den Franschen tijd burgerlijk onder Venraij.

A. Op het raadhuis.

a.) Van de parochie Venray.

1. R. B. 1586—1606. *In* 4°.
2. R. B. 1607—1633. *In* 4°.
3. R. B. 1637—1703. *In fol.*
4. R. B. 1704—1772. *In fol.*
5. R. B. 1773—1798.
6. R. M. 1636—1747. *In* 4°.
7. R. M. 1747—1798. *In* 4°.
8. R. D. et S. 1666—1716. 1647. (*Desunt acta* 1723, 1729.)

... S. 1747—1772.
... et S. 1773—1798.
... en 12. R. infantium defunctorum de iisdem annis.

b.) Van de parochie Oirlo.

13. R. B. 1612—1798. 2 *dln.*
14. R. M. 1613—1798. 1 *dl.*
15. R. D. 1664—1798. 2 *dln.*

B. Op de Katholieke pastorie te Venraij.

Geene P. R. vóór 1797.

C. Op de katholieke pastorie te Oirlo.

1. R. B. 1798, 9 Oct.—1808, 11 Maii.
2. R. M. 1798, 10 Oct.—1808, 10 Febr.
3. R. B. 1798, 10 Oct.—1808, 28 Martii.
4. Obitorium der kerk van Oirlo en der jaargetijden. *Reg. in fol. op perkament uit* 1475.

VLODROP. (Kanton Roermond.)

A. Op het raadhuis.

1. Fragmenten van een R. B., M. et S. 1647—1673.
2. Fragment van een R. D., B. et M. 1791, in Januario—1791, 31 Dec.
3. Fragment van een R. D., B. et M. de anno 1792.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1677, 12 Jan.—1699, 6 Martii. — R. M. 1670, 7 Jan. —1719, 12 Nov. — R. B. 1700, 16 Martii—1719, 4 Dec. — R. D. 1677, 5 Jan.—1719, 3 Dec.
2. R. B. 1720, 10 Julii—1743, 20 Martii. — R. D. 1720, 14 Jan. —1760, 28 Nov.
3. R. B. 1743, 27 Martii—1777, 28 Dec. — R. B. 1778, 6 Jan. —1821, 1 Sept. — R. D. 1814, 26 Jan.—1821, 11 Dec.
4. R. M. et D. 1760—1821.
5. Actes de naissances, mariages et décès de la commune de Vlodrop de 1806, 1807, 1809, 1810 et 1815.

VOERENDAAL. (Kanton Heerlen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1618—1697. — R. M. 1618—1655. — R. M. 1672—1696. *In* 8'. *obl.*

2. R. B. 1697—1746. — R. M. 1697—1759. *In* 8°. *obl.*
2. R. D. 1759—1797. *In* 8°. *obl.*
4. R. B. 1747—1797. *In* 8°. *obl.*
5. R. M. 1759—1797. *In* 8°. *obl.*

B. Op de pastorie.

Geene P. R. vóór 1797.

WANSSUM. (Kanton Venlo).

A. Op het raadhuis.

a) Van de parochiën Geysteren, Maashees en Holthees.

1. R. B. ecclesiae parochialis de Geysteren 1758, 26 Febr.—1798, 5 Aug. — R. M. 1758, 8 Jan.—1798, 29 Julii. — R. D. 1758, 26 Aprilis—1797, 29 April.
2. R. B. 1624, 15 Martii—1660, 13 Jan. — R. M. 1624—1659, 26 Nov. — R. B. 1660, 27 Junii—1758, 18 Aprilis. — R. M. 1660, 27 Nov.—1758, 26 April.

b.) Van de parochie Wanssum.

3. R. B. parochialis ecclesiae de Wanssum 1700, 24 Jan.—1785, 11 Sept. — R. B. puerorum illegitimorum de anno 1719, 15 Oct. de anno 1733, 23 Oct. et de anno 1734, 28 September, — R. M. 1700, 28 Oct.—1785, 20 Junii. — R. D. 1703, 6 April—1785, 22 Aug. — Anniversaria ecclesiae 1700, 9 Jan. 1763, 12 Martii. — Kronijkje van pastoor Daniel Meurs en zijn opvolgers, begonnen 1702 en loopende tot 1767. (2 bldz).
4. R. B. parochialis ecclesiae Wanssumensis, 1786, 2 Jan.—1797, 1 Aug. — R. M. 1786, 15 Maii—1799, 4 Julii. — R. D 1785, 13 Oct.—1798, 9 Julii.

B. Op de pastorie te Wanssum.

1. R. B. 1786, 2 Jan.—1862, 26 Nov. — R. M. 1786, 15 Maii —1882, 17 Jan. — R. D. 1785, 13 Oct.—1847, 24 Dec.

C. Op de pastorie te Geysteren.

1. R. B. parochiae de Geysteren, Maashees en Holthees 1624. 15 Martii—1824, 2 Dec. (*Afschrift.*)

WEERT. (Kanton Weert.)

A. Op het raadhuis. (1)

1. R. B. 1636, 5 April—1649, 29 Dec.

(1) Zie ook de registers van Weert en Tungelroy op het Rijksarchief te Roermond, onder Roermond.

2. R. B. 1650, 1 Jan.—1676, 4 Julii. — R. M. 1650, 1 Jan 1680, 28 Nov.
3. R. B. 1676, 2 Junii—1703, 20 Dec. — R. M. 1682, 2 J —1721, 8 Dec.
4. R. B. 1680, 25 Dec.—1717, 21 Nov.
5. R. B. 1717, 22 Nov.—1762, 25 Dec.
6. R. B. 1763, 2 Jan.—1778, 18 Dec.
7. R. B. 1778, 30 Dec.—1779, 16 Sept. — R. D. 1778, 30 D —1779, 28 Dec. — R. M. 1779, 7 Jan.—1779, 28 Sept.
8. R. B. 1780, 1 Jan.—1782, 18 Nov.
9. R. B. 1782, 19 Nov.—1794, 27 Dec.
10. R. B. 1795, 11 Jan.—1797, 21 Dec.
11. R. B. 1799, 1 Jan.—1800, 31 Dec.
12. R. B. in vico de Swartbroeck 1779—1797.
13. R. B. in vico de Swartbroeck 1790, 26 Julii—1804, 22 Nov.
14. R. B. in vico de Tungelroij 1783, 17 Junii—1797, 14 Dec.
15. R. B. in sacello castri Werthensis 1658, 6 Nov.—1695, April. — R. M. 1634, 8 Sept.—1696, 13 Martii.
16. R. M. 1722, 7 Jan.—1779, 28 Febr.
17. R. M. 1780, 6 Jan.—1791, 31 Dec.
18. R. M. 1792, 7 Febr.—1797, 17 Maii.
19. R. D. 1690, 2 Nov.—1725, 31 Nov.
20. R. D. 1626, 3 Jan.—1763, 9 April.
21. R. D. 1763, 30 April—1778, 27 Dec.
22. R. D. 1789, 28 Dec.—1792, 23 Maii.
23. R. D. 1779, 14 Nov.—1796, 28 Dec.
24. R. D. 1797, 3 Jan.—1798, 30 April.
25. R. S. in cimeterio Fratrum Minorum conventus Werthen 1695, 24 April—1755, 22 Febr. — Idem in ecclesia Fratru Minorum 1629, 22 Aug. — 1755, 20 Febr.
26. R. S. apud Fratres Minores conventus Werthensis 1754. Jan.—1793, 10 Aug.
27. R. militum castri, qui matrimonio juncti sunt in oppi Werthensi 1634, 4 Sept.—1698, 10 Aug.
28. R. D. 1793, 29 Aug.—1803, 9 Martii.

B. Op de pastorie.

1. R. B. M. et D. 1754—1768 inclusive.
2. R. B. 1795, 21 Febr.—1803, 8 Nov.

WESSEM (Kanton Roermond). (1)

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1638, 9 Oct.—1768, 21 Junii. — R. B. 1701, 8 Jan.

(1) Zie ook de pastoreele registers van Wessem op het Rijksarchief te Ro mond, onder Roermond.

1797, 23 Maii. — R. M. 1639, 5 Febr.—1797, 6 Nov. — R. M. 1770, 20 Febr.—1797, 29 Nov. — R. M. 1770, 20 Febr.—1797, 26 April. — R. D. 1770, 18 Jan.—1797, 8 Oct. — R. D. 1707, 25 Nov.—1797, 15 Dec.

B. Op de pastorie.

1. R. B. 1638. — R. M. 1668. — R. D. 1638.

WITTEM (Kanton Gulpen).

A. Op het raadhuis te Mechelen.

a) Van de parochie Mechelen, Waldwylre en Nyswylre.

1. R. B. parochiae de Mechelen 1772, 1 Jan.—1791, 12 Febr. — R. M. 1772, 19 Junii 1797, 17 Sept. — R. D. 1772, 7 Febr. — 1786, 20 Oct. (*Incompleet.*)
2. R. B. parochiae de Mechelen 1701, 23 Maii—1801, 13 Maii. (*Klad egister.*)
3. R. B. par. de Mechelen 1805, 13 Nov.—1806, 15 April. — R. M. 1804, 8 Nov.—1805, 21 Febr. — R. D. 1803, 4 Dec. (4 *fragmenten van een registertje.*)
4. R. Parochie de Waldwylre, Mechelen et Nyswylre: — R. B. 1779, 25 Oct.—1791, 12 Febr. — R. M. 1780, 23 April—1791, 7 Martii. — R. D. 1780, 29 Martii—1789, 3 April. — R. D. 1789, 4 Maii—1790, 3 April. — R. C. 1782, in Junio—1788.
5. Parochiae de Waldwylre, Mechelen et Nyswylre: R. B. 1737, 3 Martii—1779, 15 Oct. — R. D. 1737, 29 Aug.—1780, 27 April. — R. M. 1737, 19 Sept.—1780, 3 April. — R. B. 1774, 19 Jan.—1775, 9 Nov.
6. Parochiarum de Waldwylre, Mechelen et Nyswylre: R. B. 1791, 19 Febr.—1804, 24 Febr. — R. M 1791, 31 Martii—1804, 22 Febr. — R. D. 1791, 11 Dec.—1804, 25 Martii.

b) Van de Parochie Eys.

7. R. B. 1742, 11 Oct.—1773, 19 Junii. — R. B. 1773, 26 Junii —1773, 2 Aug. — 1796, 11 April. — R. D. 1743, 5 Jan.—1796, 26 Dec. *Verder liggen in dit register nog eenige losse bladen met* „acta matrimonio junctorum 1744, 16 Junii—1773, 24 April.
8. R. B. 1742, 11 Oct.—1813, 24 Nov. — R. M. 1744, 16 Junii—1813, 19 Sept. — R. B. illegitimorum 1743, 25 Julii—1782, 23 Dec. — R. D. 1803, 10 Dec.—1813, 17 Oct. — R. D. 1743, 5 Jan. 1803, 24 April. R. infantium defunctorum 1770, 7 Jan. —1813, 26 Sept.

9. R. B. 1770, 16 Jan.—1770, 31 Oct. — R. M. 1770, 8 Jan.—1770, 13 Febr. — R. D. 1770, 8 Jan.— 1770, 8 Dec. *Eenige losse bladen in 4°.*

c) Van de parochie Epen.

10. R. B. 1692, 6 Jan.—1768, 21 Sept. — R. M. 1692, 26 Junii —1797, 14 Febr. — R. D. 1758, 26 Jan. -1777, 13 Aprilis. — R. D. 1692, 11 Febr. -1756, 5 Sept.
11. R. B. 1768, 20 Oct. -1805, 19 Sept. — R D. 1777, 21 April 1797, 19 Sept.

B. Op de pastorie te Mechelen.

Geene P. R. vóór 1797.

C. Op de pastorie te Epen.

1. R. B. in parochiali ecclesia ad Sanctum Paulum in Epen 1767 —1792. (*Extract vervaardigd door pastoor B. J. Marx.*) — R. B. 1792. — R. D. 1792. — R. M. 1792. — Extractum R. M. conscriptum a Johanne Adolpho Pessers 1760—1792.

D. Op de pastorie te Eys.

Geene P. R. vóór 1797.

WYLRE (Kanton Gulpen). (1)

A. Op het raadhuis.

Geene P. R. vóór 1797.

B. Op de pastorie.

1. R. M. 1618, 7 Oct.—1672, 11 Oct. — R. D. 1633, 21 Julii —1652, 18 Martii. — R. B. 1618, 16 Sept.—1652, 14 Aprilis.
2. R. B. 1652, 1 Maii—1671, 24 Junii — R. D. 1652, 1 Maii—1704, 30 Oct. — R. M. 1652, 13 Nov.—1672, 6 Dec.
3. R. D. 1695, 15 Jan.— 1774, 27 Nov.
4. R. M. 1747, 27 Jan.—1782, 7 April. — R. B. 1746, 11 Sept. —1782, 8 Martii.
5. R. D. 1774, 6 Dec.—1805, 8 Junii.
6. R. M. 1782, 20 Jan.—1805, 27 Julii.
7. R. B. 1782, 11 April—1805, 11 Junii.

---

(1) Zie ook de aant. onder Oirsbeek. Van Wijlre werd in 1870 de kleine parochie Schuelder afgescheiden, waar vroeger eene kapel met gasthuis lag.

WYNANTSRADE. (Kanton Heerlen).

A. Op het raadhuis.

1. R. B. 1732—1796. — R. D. 1732—1796. — R. M. 1730—1796. *In 8°. obl.*
2. R. M. 1607—1728. — R. D. 1660—1731. — R. B. 1642—1732. *In 8°. obl.*
3. R. B., M. et D. de annis 1779, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790 en 1791. 13 Registertjes in fol. zijnde extracten gemaakt op last van het Oostenrijksch gouvernement in België; en den 29 October 1880 uit Luik teruggezonden. (*Zie de aant. onder Oirsbeek.*)

B. Op de pastorie.

De P. R. beginnen in 1802.

AANMERKINGEN EN BIJVOEGSELS.

Als aanvulling onzer lijst deelen wij hier nog mede, een uittreksel van de registers inhoudende de naamsveranderingen en aangenomen familienamen der Israëlieten (1) in het departement der Nedermaas, krachtens Keizerlijk decreet van 20 Juli 1808.

Te Gulpen, op het raadhuis.

Régistre contenant les anciens et les nouveaux noms des juifs de la commune. chef-lieu du canton de Gulpen. 16 Nov. 1808.

Te Meerssen, op het raadhuis. *Zie bladz.* 387.

Te Maastricht. A. Op het raadhuis.

Een register getiteld: Changement de noms des juifs. 1808.

B. Op het Rijksarchief in Limburg te Maastricht.

In eene portefeuille getiteld: Archives de la République Française et de l'Empire 1794—1814. Culte Israélite.

---

(1) Te Sittard, op het raadhuis, vindt men, voor zoover Limburg betreft het eenige Israëlitische geboorte- en sterfregister van vóór 1796.

1. Staten met de oude en nieuw aangenomen namen der Israëliten in de volgende gemeenten in 1808: Beek, Elslo, Eysden, Gulpen, Heerlen, Maastricht, Mechelen, Meerssen, Schimmert, Stein, Vaals en Valkenburg.

2. Lijsten met de namen der familiehoofden en aantal familieleden enz, van de Israëlitische gemeenten in het jaar 1806, te Beek, Elslo, Eysden, Gulpen, Heerlen, Lanaeken, Maastricht, Mechelen, Meerssen, Valkenburg, en Vaals.

3. Lijsten met opgave der notabelen en getal der Israëlieten in 1808 te Beek, Eysden, Gulpen, Heerlen, Maastricht, Mechelen, Meerssen, Schimmert en Vaals.

4. Lijst met de namen, burgerlijken stand, ouderdom en getalsterkte der Israëlieten in 1808 van de gemeenten: Beek (21), Elslo (3), Fysden (45), Gulpen (28), Heerlen (40), Houthem (10), Lanaeken (9), Maastricht (160), Mechelen (11), Meerssen (47), Schimmert (10), Smeermaes (7), Stein (3), Vaals (80), Valkenburg (6), totaal 485 [1] met rabbijnen te Maastricht en Eysden en synagoge te Maastricht, Eysden, Heerlen, Beek en Gulpen.

---

(1) Volgens de opgave op de lijst zelve. Waarschijnlijk is hier echter in begrepen een aantal niet *opgenoemde* personen, hetzij afwezigen, of kleine kinderen. De lijst onder nº. 3 geeft bijv. voor Maastricht 225 personen enz.

BIJLAGE B.

OVERZICHT

DER

OUDE ARCHIEVEN VAN LIMBURG,

zich bevindende op de raadhuizen, schoollokalen. pastoriën en in particuliere woningen.

AMBY.

A. Op het raadhuis.

1. Notulen, gehouden op de Banksvergaderingen te Amby, beginnende met 15 December 1758 en eindigende met 5 October 1792. In fine notulen van het armbestuur na 1826 en der raadsvergaderingen van 1856 en volgende jaren. Reg. in fol.

2. Nieuw leggerboek en schatregister, volgens resolutie ende ordonnantie van Haar Hoog Mogende de Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden. op dato den 5den December 1731, geresolveert, *de novo* door de heeren Lt. Vooght en schepenen opgenomen, over het district en gehucht der onderbanck van Amby in den jaare 1732. Reg. in fol.

3. Repertorium van 't leggerboek der bancke Amby. N°. 1 van 1778—1795. Reg. in fol.

4. Rekening-extracten 1727—1734.

5. „Grand livre des terres du chateau de Gueselt." Reg. in fol. Hierin eveneens „Copies des lettres écrites par Monsieur le chevalier de Brienen, Drossard de Fauquemont, 1772."

6. Pachtboek van het huis Guesselt, 1778—1850.

7. Notulen van het Spaansch leenhof van Valkenburg van 1743—1783. (Notulen van processen, welke voor den drossaart dienden).

AMSTENRADE.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op het kasteel Amstenrade.

Enkele stukken over het oude graafschap van dien naam; de voornaamste en meeste stukken bevinden zich bij den Prins de Ligne, te Beloeil, bij Brussel.

ARCEN EN VELDEN.

A. Op het raadhuis.

a. Heerlijkheid Arcen.

1. Correspondentie van 1588 tot 1794.

2. Idem van 1611 tot 1794.

3. Rekeningen, bewijzen et reliqua van de 17de en 18de eeuw.

4. Gerechtelijke akten en correspondentiën, 17de en 18de eeuw.

5. Gerechtsakten, processen enz., 18de eeuw.

6. Conditiën van verkoop ten behoeve van den heer en van particulieren, 17de en 18de eeuw.

7. Rekeningen van Arcen, 1765—1772, 1774, 1783, 1786—1789.

8. Gerechtsprotocollen, 16de en 17de eeuw.

9. Eenige kwitantiën betrekking hebbende op de gemeente Arcen, over de jaren 1620—1622, 1627, 1628, 1631, 1635—1637, 1639, 1640, 1644, 1648—1651, 1654—1662, 1667—1669, 1672—1684, 1686, 1689, 1721 en 1732.

10. Rekeningen van Arcen 1627—1644, 1646, 1648, 1650—1657, 1659, 1665, 1667—1669, 1672—1683, 1686, 1687, 1700, 1703—1717, 1721, 1723, 1725—1739, 1742, 1744 en 1745.

11. Gerechtsakten, 17de en 18de eeuw.

12. Realisatiën en processen, 17de en 18de eeuw.

13. Inventarissen van goederen en inventaris van processtukken, 1641—1744.

14. Realisatiën, 17de en 18de eeuw.

15. Lijst der nachtwachten, door Schout en Schepenen geordonneerd, 1656.

16. Een register gemerkt A n°. 1. Gerechtsprotocollen van 1528 tot 1548.

Idem, gemerkt A n°. 2, van 1549 tot 1573.
Idem, „ A „ 3, „ 1576 „ 1597.
Idem, „ A „ 4, „ 1590 „ 1596.
Idem, „ A „ 5, „ 1605 „ 1621.
Idem, „ A „ 6, „ 1624 „ 1648.
Idem, „ A „ 7. „ 1648 „ 1690.
Idem, „ A „ 8, „ 1672 „ 1732.
Idem, „ A „ 9, „ 1732 „ 1781.

b. Gehucht Lom.

17. Eenige kwitantiën betrekking hebbende op het gehucht Lom over de jaren 1651 tot 1670.

18. Idem over de jaren 1671—1692, 1695—1699.

19. Idem over de jaren 1619—1622, 1626—1629, 1632, 1633, 1635—1650.

20. Rekeningen van Lom van de jaren 1636, 1637, 1639, 1656, 1658, 1667, 1663, 1672, 1701—1706, 1703—1717, 1719—1747, 1749—1750, 1751—1775.

21. „Protocoll van de Heerlijkheid Lom, soo van schatting als gemeens oude als nieuwe kapitalen opgenomen den 10 Maart 1755."

22. „Protocoll waerinne alle geërfde daegen geregistreerd zijn, beginnende met 1767."

23. Een pakket placaten over de veeziekte, 1732.

24. „Gemeentsprotocoll van Lomm, spreekende van de gemeene waterleijden, andere nabuere waterannen om het water quijt te worden, opgesteld door ons Schepenen Jacob Kerckhoffs ende Hendrik Luiskens" den 26 Julij 1733."

25. Dit is het „Gemeintsboeck tot Lom waerinne begrepen alle waterleijden, onderhaldinge der valdeuren ende soo voorts in 't jaer ons Heeren 1664 den 20 April." Hierin eveneens de lijst der geërfden dagen, 1721—1767.

26. „Quitteerde schuldbrieven van Lom van 1638 tot 1704."

27. *Varia.* Een pak schuldbekentenissen, schatcedulen, plakaten, gedrukte plakaten van 1762.

28. „Een pakket assignaten van de gemeinte van Lom."

29. Rekeningen der kapel te Lom, 1687—1743.

30. Idem van het gehucht Lom van 1776 tot 1786, van 1789 en van 1793.

c. Heerlijkheid Velden.

31. C. n°. 1. Gerechtsprotocollen der vrije heerlijkheid Velden, van 1713 tot 1762.

32. C. n°. 2. Gerechtsprotocollen van 1763 tot 1780, waarin ook de geërfden dagen en „momboirs stellen" zijn geregistreerd van 1761 tot 1794.

33. C. n°. 3. „Gemein schattings leggerboek der vrijheerlijkheid Velden," opgericht in 1742.

34. C. n°. 4. Reglement wegens de inrichting van het justitiewezen, bij de ondergerichten in Zijne Koninklijke Majesteits aandeel in het Hertogdom Gelder. De dato: Berlijn den 2 Juni 1786. Te Gelder bij T. en C. Bontamps, Koninklijke gepriviligeerde boekdrukkers en verkoopers, 1786, fol. gedr. 73 blz.

35. C. n°. 5. Instructie van het justitiewezen bij de ondergerichten van Zijne Koninklijke Majesteits aandeel in het Hertogdom Gelder, 1727. *Gedrukt.*

36. C. n°. 6. Geldersche landrechten van het Overkwartier. 1ste editie. *Gedrukt.* Zonder titelblad.

37. C. n°. 7. Opneming der kapitalen. An VI de la Rép. française.

38. C. n°. 8. Schattingscondities, 17de, 18de en 19de eeuw.

39. C. n°. 9. Rekeningen van Velden, 1680, 1731, 1747, 1750, 1751, 1754—1756, 1758—1770.

40. C. n°. 10. Realisatiën, voorwaarden van verkoop, processen enz. uit de 17de en 18de eeuw, 2 pakken.

41. C. n°. 11. Rekeningen der heerlijkheid Velden van 1772 tot 1789.

42. C. n°. 12. *Varia*, 16de, 17de en 18de eeuw, ook stukken van tijdens het Fransche regime.

B. Op het kasteel te Arcen.

De archieven werden door den baron Frans van Dalwig-Lichtenfels, die hetzelve in 1886 verkocht aan den graaf Wolff-Metternich, medegenomen

C. Op de pastorie te Velden.

1. Register der inkomsten der kerkjaargetijden, renten enz., 1500 en volgende jaren

2. Leggerboek der kerk van Velden, waarin zijn aangeschreven de renten van 1691 en later.

3. Redditus et proventus ecclesiae Veldensis, 1613 en later.

BAEXEM.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op de pastorie.

Stokregister der goederen van de kerk, beginnende den 21 April 1777.

BEEGDEN.

A. Op het raadhuis.

1. Pakket met allerhande stukken, waaronder armen- en gemeente-rekeningen, fragmenten van een protocolboek der schepenbank enz.

2. Een oud schepenstempel der bank.

BEEK.

A. Op het raadhuis.

1. Leggerboeken van het dorp Beek en der gehuchten: Neerbeek, Grootgenhout, Kleingenhout, Unsel, Kelmont en Geverik, van 1775 tot 1794. 10 dln. in fol.

B. Op de pastorie.

1. Register met: *a.* Decreta synodi Leodiensis 1618; *b.* Kerkrenten en goederen der kerk met de fundaties; *c.* Schemata van preken in het Nederduitsch (op den band staat 1592). Reg. in 8°. obl.

BEESEL.

A. Op het raadhuis.

1. „Boeck der metinghen ende schattingen van Besel, opgemaeekt door den gezworen lantmeter J. Snaekers, gevolgd door een register der tienden, alphabetisch gerangschikt." 4 dln.

2. „Idem, idem, idem van het jaar 1781." 2 dln. gr. fol.

3. „Boeck of Liggende Seele" der schattingen van Beesel, van het jaar 1781.

4. Schatregister van 1682.

5. Idem zonder datum. (XVIIde eeuw).

BELFELD.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven aanwezig.

BEMELEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven aanwezig.

BERG—TERBLIJT.

A. Op het raadhuis.

1. Twee leggerboeken, uit 1775.

2. „Figuratieve kaert, gedeligneerd door G. N. Booten, landmeter van den omgang, ingevolge mettinge van H. Jentis, gesworen landmeter van alle weiden en beemden, in den omganck der tienden, gelegen onder de banck van Bergh, behoorende aan den Zeer Eerw. heer Deeken en Capittel der vrij-Rijcx kerken van Sint Servaes te Maastricht, 1752.

BERGEN. (1)

A. Op het raadhuis.

a. Well—Bergen.

Gemeentsquitantiën van 1620 en 1621.

Gemeentsreeckeningen anni 1622 en verdere jaeren tot 1627.

Quitantie van 1625, 26 van betaalde subsidie.

Gemeentsreeckening van $^1/_2$ schatting de 1627.

Gemeentsreeckening van 1627—1628.

Reeckeningen en quitantie der gemeente 1624—1632.
NB In dit pack zijn ook gemeentsreeckeningen van 1608 en eenige andere quitantien tot 1669.

Gemeentsquitantiën de 1644—1645.

Quitantiën van 1645 der gemeente.

Gemeentsreeckening van 1659.

Quitantiën van betaelde Hoffs- en advocaeten jurie te Ruremonde van 1664 in gemeente processaecken.

„Reeckening van den schaede der inwoonders van Well—Bergen, geleeden door inquartieringe, anno 1666."

„Gemeentsreeckening voor den jaere 1676, 1677 van Adam Jurgens."

„Gemeentsreeckening van verteeringen, 1677, 1678 en 1667 en 1679."

„Quitantiën de annis 1677 en 1678."

„Altemael oude gemeentsquitantiën van verscheijden jaeren in de

(1) Wij volgen de etiketten, die zich op de pakjes bevinden.

17de eeuw," In dit pack, het meestendeel reeckeningen, quitantien van de jaeren 1670 tot 1680.

„Oude reeckeningen en quitantiën van 1674, 1675 enz. en van 1680 tot 1694.

Gemeentsreekeningen met quitantiën van het jaar 1681.

Oude reekeningen en quitantiën 1682, 1685.

„Gerechtsquitantiën de annis 1685, 1686, 1695, 1702 ens."

Gemeentsreekeningen van het jaar 1692.

Gemeentsreekeningen van het jaar 1696.

b. Gemeenterekeningen. Veelal met bijlagen van:

1700—1709, met bijlagen, oningebonden, 10 stuks.
1711—1718, oningebonden, 1711, 1712, 1716, met bijl., 8 stuks.
1721, 1722, 1727, 1728, 1729, oningebonden, met bijl., 5 stuks.
1730—1739, oningebonden, met bijl., ontbreekt 1734,. 9 stuks.
1740—1746, oningebonden, met bijl., 7 stuks, waarbij notulen van 1719—1722, lijst van Capitalen 1740—1745, Id. van 1741.
1752—1759, oningebonden, met bijl., 8 stuks.
1760—1763, oningebonden, met bijl,, 4 stuks.
1767—1768, 2 stuks ingenaaid.
1771—1779, ingenaaid, ontbreken 1772, 1776, 1777, 6 stuks.
1780—1789, ingenaaid, 10 stuks. Hierbij, evenals bij het grootste gedeelte der rekeningen van 1790, 1779, lijsten van: 1°. Persooneele aanslag van hooft- en consumptiegelden, 2°. Beestengeld, 3°. Lijst van Werbungs vrijheidspenningen, 4° Fisumlijsten.
1790—1792, ingenaaid, 3 stuks.
1793—1808, met bijl. en mandaten uit den Franschen tijd. Voorts verschillende stukken van losse reekeningen, quitantiën enz.

Pak 8 bevat:

Litt. A. „1°. Verclaering der Schepenen van Blijenbeek en Afferden op versoeck der Heerlijkheid en gemeente Well, gegeven over de maniere hoe de schepenen en gemeensluijden worden aengestelt in 1678."

Attestatie der Schepenen van Aerssen op requisitie van die van Well, gegeven den 18 April 1678, hoe de schepenen van Aerssen worden aangestelt, namelijk „dat de schepenen aen den heere eenige eerlijcke luijden voorslaen en den Heer alsdan daaruijt den schepenen nomineert.

Litt. B. Minute van een akte van scholtis, schepenen en gemeenluijden van Well de 1612 over het wederopbouwen van het klooster te Well nu te Oostrum door den heere en Gemeenteman ven Well gestift.

Litt. C. Brieven van den aanvang der 16de eeuw aan Zijne Hoogw, den Bisschop van Roermond, door de gemeente geschreven betreffende de opbouwing der kerk „uijt de kercke- en gilde-revenuen."

Minutieele akte door scholtis, schepenen en kerkmeesters tot Well 1598 gepasseert, waarbij verklaard wordt, dat tot betaling van zekere kapitale somme door de Heeren van Well aan de gemeente voorsgechoten, eenige kerkenrenten met consent der eerw. pastoors Fredericus Keller verkocht zijn.

Bericht voor scholtis, schepenen en kerkmeesters van Well aan den Hooggeb. Heere alhier aangaande de inlossing der veralieneerde kerkrenten 1622.

Brief rakende het opbouwen der kerk te Well in 1607 door de gemeente en kerkmeesters gedaan.

Obligatiebrief rakende de kerk, 1608, gelost 1623.

Declaratie van kosten gedaan door den collecteur van vcaceerende beneficiën dezes bisdoms „cleger" tegen die van Well „beclaegde", 1600—1601.

Oude papieren rakende de opbouwing der kerk van Well aan het hof van Gelre.

Staat van materialen tot opbouwing der kerk van Well gebruikt (sine dato).

Brieven of papieren rakende de kerk van Well, waarin nogeen project van accoord met een schipper, tot levering van kalk, koolen, leijen enz. tot behoef der kerk binnen Well de 1627.

30 Juni 1627, reekening van Steenoeven.

Reekening van uitgaaf etc. voor de kerk te Well van de jaren 1625, 1626, 1630, 1631.

Brief van den Hoogw. Bisschop van Roermond de anno 1596 aan de schepenen en gezwoorenen van Well geschreven om te letten dat de kerkrenten en pachten mogen betaald en verzameld worden tot wederopbouw der kerk van Well met verbot van geene renten te veraliën.

Bisschoppelijke declaratie van nulliteijt der „versetting of vercooping" van de kerkrenten door de gemeente tot derzelver opbouwing gedaan de 1617.

Missive aangaande de obligatie van J. van Kerckhoff, Maart 1601.

Brief uit 1600 van den pastoor Henricus van Dael uit Venray over de tiende van het kerspel Well.

Litt. D. Reeckening van den licentiaat Peter Cox van den salaris 1643—1648 in zake de gemeente tegen den Heere.

De reeckening van den advocaat Meyer van Roermond ten laste der gemeente Well wegens verdiend salaris in verscheidene processen tot den jare 1692 toe.

Litt. E. Ouden brief van 1609 aan de Schepenen van Well over de groote „gemeynslasten" om daarvoor bijeen te vergaderen, waarin geklaagd wordt dat de gemeente hare kerkklokkenhuis heeft verloren en daarover zou beraadslaagd worden.

Litt. F. Requeste van de „Semptlijke" Schepenen der Heerlijkheid Well aan de Hooggeb. Gravin van Falkenstein gepresenteerd, alswanneer de voornoemde vrouwe van hier wilde vertrekken, om den heer Drossaard of Scholtis te committeeren alles in haren naam te verrichten en om nieuwe schepenen en gezworenen in plaats van de afgestorvenen aan te stellen.

Litt. G. Decreet interlocutoir bij den hove van Roermond, 1678 Junij 16, in zake van de principale geërfden, schepenen en gezworenen der heerl. Well, tegen de vr. Limburg Stirum, waarbij verclaert is geworden, dat 5 oude schepenen provisioneelijk blijven sullen in functie.

Litt. H. Accoord of transactie 1661 tusschen de vrijvrouwe van Limburg Stirum en de Schepenen over gerichtsjura.

Litt. K. Brief van den bisschop van Roermond uit 1599 rakende de vrijheid van den pastoor van Well in schattingen.

Litt. L. Protestatie van den pastoor van Well, 1638, voor de gemeente gedaen over dessens competentie, welcke hij van de gemeente praetendeerde.

Litt. N. Brief 1602, van den pastoor van Daell uit Venray aan den Scholtis van Well, om vergadering voor het verpachten der tienden.

Request van den heer Simeon Damerier, pastoor te Well, suppl. tegen de inwoners van het dorp Well aan het hof van Gelderland tot betaling van de jaarlijksche „rookhoenders", April 1660.

Litt. O. Brief van 1603 van den Bisschop aan de gemeente om betaling.

Litt. P. Ordonnantie van den Bischop van Roermond van 1662 aan de Regeerders om Nicolaas Willems, huiskapellaan, te gelijk met een uit de gemeente tot kerkmeester aan te nemen.

Litt. Q. Brief van institutie of confirmatie door Zijne Hoogw. den Bisschop van Roermond den 3den Juni 1715 aan den heer capel-

ziens van Raey op presentatie van ellegenoen, gezwoorene inwoonners van Well gegeven.

Litt. K. Octrooi van den Hove te Roermond van den jare 170 . . . oor de vrijheerlijkheid Well, om 3000 gulden Brab. te negotieeren.

Pak 9. Waarin papieren, in de registers gemerkt, pak n°. 9 van Litt. A tot L.

Litt. A. Ordonnantie of placaat van den 30en Dec. 1711 gegeven door den grave Max van Pas-Feuquières, Heere van Well, Berger . . . den gerechte om geene procureurs voor den gerechte aan te nemen dan die door den Heer aangenomen en begeerdt zijn.

Litt. B. Minuten van attesten door erfpachters van hare hoogadelijke genade de Gravin van Falckensteijn en Limburg-Styrum 1665 gegeven, dat dezelve eenige parceelen van die „rijkse eijlen der Aijen" en van 't Loijken onder den Camp tegen eene jaarlijksche pacht van hare voorgen. graefl. genade in pacht hadden genomen.

Litt. C. Oude tiende verpachting van den Heer van Well 158 . . ., en van de Looi, Rooibeek, Elsteren, Camp 1619.

Litt. D. Papieren de 1594 aangaande het pretens Blittersweijksche veer over de Maas.

Verpachtingsconditiën van het veer op de Maas liggende bij de kerk te Well, ten behoeve van den Heer van Well, 1603.

„Seer oudt bericht" door den rentmeester der Heere van Well, aan het Hof van Gelderland tegen den Heer der Heerlijkheid Broeckhuizen overgegeven betreffende het veer van de Maas te Broeckhuizen en Well, waaruit blijkt, alsdat de vader van den Heer Adriaan, Vrijheer van Flodorf, Heer te Well, het veer van de Maas aan de Wansumsche Staai liggende heeft aangekocht, blijkende hieruit dat tusschen Well en Broeckhuizen geen andere veeren existeeren.

Litt. E. Gerichtelijke attestatie van 28 Juni 1630, van uitgezwooren „eede van orphede" door Hendrik Wilberts, geapprehendeert en in boeien geslooten, doch door den Heer dezer Heerlijkheid Well van zijne bedrevene delicten en straffen gepardonneert.

Litt. F. Oude minuteele brief van de geërfden en naburen te Well van wege den heer van Flodorp, Heer te Leuth en der Heerlijkheid Well geschreeven om te hebben een subsidie of schatting van de gemeente voor menige diensten, gratiën en uitlagen, ten voordeele der gemeente door voornoemden heer gedaan.

Litt. G. Volmacht van den Heer van Flodorp als Heer der

Vrijheerlijkheid Well, Bergen en Oijen om perceelen van veenen in zijnen naam te verkoopen, den 8 April 1620.

Litt. H. Protestatie of wel lastgeving van den heer dezer Heerlijkheid van 7 Dec. 1643 aan de schepenen van dit gerecht om in zake van Officie tegen de uitvoerders van turf uit de veenen sententie te spreeken, op poene van 10 goudgnlden.

Litt. I. Extract uit een oudt Chinsboek van Middelaer om oude munten te kennen.

Attestatie van den rentmeester des Hertogen van Cleef de dato Goch den 7 Sept. 1604, over de valeur en waarde van oude penningen.

Litt. J. Placaat of publicatie van wege de Hoogeb. Vrouwe Agnes Catherina, geb. Gravin van Limburg en Bronckhorst, Vrouwe te Well, gegeven den 11den Dec. 1666, tegen het intrekken der vreemdelingen in deze gemeente, om geene huizen. kamers enz. aan vreemdelingen te verhuren, op poene van 10 goudgulden, ten ware de vreemden cautie van 800 gulden Brab. stelden.

Acte van „borgthaele" den vreemdelingen gestelt ter somma van 300 gulden Brab., 1710.

Litt. K. Accoord tusschen de schepenen en regeerders van 17 Mei 1695, met Gravinne Agnes Catharina van Falckensteijn ingegaan, waarbij de eerstgen. schepenen aan gemelde gravin belooven te betalen de boomen door haar bij „den Aswaeter" afgekapt.

„Hierinne is oock den accoordt den 17 Mei 1675 over deese strate tusschen de Gravin van Falckensteijn en de schepenen en gesworenen van Well, ingegaan." (Schepenverhoor Afferden).

Litt. L. Gemeentshoudt verpachtinghe in het Meer, anno 1714.

Pak 10. Waarin papieren in de registers gemerkt onder litt. A tot litt. F:

Litt. A. Recesse off resolutie op den „quartiersdagh" binnen Roermond den 10 Juli 1601 vervat betreffende de bede dezes Hertogdoms en derzelver privilegiën.

Copie authentiek van recessen van de ridders en steden off derzelven gedeputeerden te Venlo den 5 Mei en bij den Hove van Gelderland den 24 Juli geconfirmeerd, belangende schattinge, contributiën en alle andere gemeentslasten hoe die te repareeren, mede aangaande de directie der gemeentezaken, notabel recessen enz.

Litt. B. „Gemeenteresolutiën protocol in de vergadering van de geërfden, scholtis, schepenen gemaakt, beraamt de annis 1718 tot 1727 waar in te vinden is uytsettinge van schattings beantwoording der rekenings notata, uytsettinge van gemeente schuttersampt,

item aanstelling van armenjaegers, verpachting van visscherij op verscheidene wateren door de gemeente gedaan, waertegen naemens de Heeren, op geërfden dagh van 6 Dec. 1725, geprotesteerd en gesustineert wierdt de visscherijen alle voir den Heeren te sijn en eodem daarbij door geërfden, schepenen en gezworenen, daarbij geappaisseert en de verpachting geannuleerd wierd.

Litt. C. Aannemingen van nachtwaker door de gemeente gedaan (pro 1738).

Litt. D. Conditiën over 't aannemen van eene nieuwe brandspuit voor de gemeente Well, te maken in 1767.

Litt. E. Requeste voor den Heer Scholtis Roeffs aan het gerecht alhier over het zetten der hekken in het dorp alhier.

Lit. F. Different tusschen den secretaris dezer heerlijkheid en de gemeente over den secretaris en zijn extraordinaire devoiren, 1741.

Pak 11.

Litt. A. „Gemeentsprotocol anno 1598 van uijtsetting van schattinge" waarin ook te vinden een eedelijck verhoor over de visschers, schippers off pretens vehr van Maeshees.

Litt. C. Verclaeringe van Scholtis, schepenen en gezworenen tot Well uit 1632 over den aenslag van den Oversnest en Wissenschen hoff in de schattinge en gemaeckten nieuwe schat aenslag.

Litt. E. Requeste des Landt Rentmeesters Ido Grammaije aan Zijne Exellentie Graaf Hendrik van den Bergh, Stadhouder van Gelderland tegen die van Well en Afferden, anno 1602 gepresenteerd; welke gemeenten nagelaten hebbende de contributie te betalen, had de voorschreven Landrentmeester zijnen bode te Afferden gezonden om geld te halen, welks paard door het hoog water verdronken zijnde, werd door welgemelde Excellentie aan die van Well en Afferden gelast om het paard te betalen.

Litt. F. Latijnsch proces (fragment), hangende voor den bisschop van Keulen anno 1508 in zake den heer Otto von Bijlandt, Heer te Well en consorten tegen N. N

Litt. G. „Aenmaeninghe" der gerichtsjura aen de Gravinne Agnes Catharina van Limburg Stirum uit 1662 en over 't uijtsweeren van drossaerden- en scholtissen-eede.

Litt. H. Requeste van Jan Swijen uit 1708 aan Zijne Hooghgraaflijke genade den Graaf van Pas als Heer dezer heerlijkheid ende aen den gerichte tot Well om ontlastinge van den gezwooren eed.

Litt. I. Attestatie over het loten tot den soldatendienst en enrolleeringe van den 17 Maart 1702, volgens welke de gemeente den soldaten, welke de gemeente leveren moest, jaarlijks zekere som gelds voor den tijd der dienst gaf.

Litt. L. Oude schatlijsten van Well, Bergen en Aijen (begin 17de eeuw).

Litt. M. Sauvegarde voor den Heer en het kasteel en de onderdanen van 1597—1599, 23 Juni en bijsauvegarde van Aijen, Bergen en Camp, en quitantiën van Sauvegarde van 1626.

Litt. N. Sauvegarde van de vrijheerl. Well—Bergen uit 1622.
Verklaring van 1659 van Scholtis en Schepenen te Well—Bergen, welke hun ingevolge vonnis van het hof van Gelderland van 1 April 1659 van Well naar Afferden hadden begeven, om aldaar de landerijen en erven in oculaire inspectie te nemen en daaruit te verklaren of de 45 of 46 morgen toebehoorende aan de canonie van de Gaesdonk en onder Afferden gelegen ter plaatse de Hoorst, van zulke natuur en goedheid zijn dat dezelve in de nieuwe schatting op 10 st. per morgen konden worden aangeslagen.

Litt. O. Requeste aan het hof te Gelder in 1716 door den heer Graaf van Pas, Heer der heerl., suppliant tegen de gemeente van Well gepresenteert, om van de gemeente te hebben vergadering of betaling voor het logis der soldaten die tot bewaring van Zijner Majesteits Maascomptoir te Well ingekwartiert lagen enz., welke dito anno van hier waren gedelogeert.

Litt. P. „Condtschap uit 1605, wegens de cumulatieve weijdtganck der Mooksche en Middelaarsche beesten, onder Middelaer.

Litt. Q. De anno 1626, Liste van de roers en wapenen der inwoonders dezer gemeente (in anno 1626 opgericht). (Monstercedul).

Litt R. Brief van den procurator van de Gaesdonck aan den Scholtis Borman te Well, 1602 geschreven, waarinne dezelve klaagt, dat de soldaten van den heer en het huijs Well, een eiken boom in Gaesdoncsch goedt afgekapt en weggevoerdt hadden.

Litt. S. Extract uit het Meetboek van Well aangaande den schadt en eenige privaat-thienden (exhibit. 1717).

Litt. T. Attestatie van den secr. Claessens de anno 1682, dat geene destinatie der Middelaersche domeinen onder de gerichtsakten in de protocollen te vinden was.

Litt. U. Fragment van brieven van pardon de 1673 van den hof van Roermond, namens Zijne Majesteit.

Litt. X. Copie authentiek van een rentbrief van 25 Vlaamsche guldens ten behoeve van het convent Gaesdonck de anno 1432, te heffen uit een hof in de Looi gelegen, geheten: „in gen Romp" herkomende van Stalberghs.

Litt. Y. Volmacht en verkoop des „Forsthoff" de anno 1614 aan Antoon Jansen, te Goch.
Koopbrief van een koorenrente uit Penningsgoed onder Bergen de anno 1643 van Herman op de Kleijne Waaij en zijn broeders en zusters (exhibit. 1702).
Oude obligatie de anno 1689 van 1100 gulden ten laste der gemeente.

Pak 12. Ontbreekt. Wellicht zijn de stukken verspreid in de andere pakken.

Pak 13.

Litt. A. Advies van drie Roermondsche advokaten, dat de tiendenvrije erven gehouden zijn de schattinge dezer tiendvrijheid naar proportie aan de gemeente te betalen.

Litt. B. Sententie of decreet van executie tegen den Heer van Well van 24 October 1600 voor restitutie van afgehaalde vruchten en beesten in de schattingen en orde om het schatquantum te liquideeren.

Litt. C. Oude quotisatie of matricule des Vorstendoms Gelre.

Litt. D. Ordonnantie van den Hove te Roermond de 1597 in zake van Willem van Oijen tegen de gemeente Well over het betalen van schatting der groote Waeij.
Requeste van Johan van Oeijen tegen de schepenen en schatheffers van Well, wegens aanslag van schattingen, 1607.

Litt. E. Aanneming van gemeents schutten etc. de 1690.

Litt. F. Requeste voor die van Walbeek contra Well de 1671 ten fine van relaxatie van geschutte schaepen.

Litt. G. Eedelijk verhoor de 1609, dat de heer van Well, de delinquenten in zijne Heerlijkheit Well ende Bergen altijd heeft doen straffen „hangen", „coppen", ende ook geheel vrijgegeven en gepardonneert zonder kennisse van hof, voogd of iemand anders.

Litt. H. Ordonnantie van het hof van Roermond de 1595 in causa Willem van Oeijen tegen den Heer van Well in puncto spolii der thiende aan de pachters der thienden ergaen, om tot nader ordonnantie van den hove geene pachtpenningen te betalen.

Litt. I. Oud verhoor uit 1594 over het toenmaals zijnde Wanssumsche veer.

Litt. K. Brief van het gerecht van Afferden uit 1574 aan het gerecht van Well, als hun hooffgericht, om geen proces door het gerecht van Afferden naar Well gezonden te decideeren.

Litt. L Annotatie van papieren, ingediend in een proces der gemeente tegen den Heer van Well in 1630, voor den Hove te Roermond (met een fragment van een brief van het Hof de dato 1600 aan Rentmeester en Schout te Well).

Litt. M. Stuk met waarde van oude muntsoorten.

Litt. N en O. Ordonnantie van de koninklijke commissie de 1763 aan de regeerders te Well, om te berichten hoe de extraordinaire paardendiensten worden gereparteert, signanter of daarbij gelet wordt op het aantal van paarden of op de quantiteit van het land.

Litt. P. Raakt het emploie van 600 ducaten door den heer Graaf van Pas, Heer dezer heerlijkheid aan de armen te Well bij testament gelegateerd en welke op de gemeente zijn uitgezet, 1771.

Litt. Q. Requeste voor den heere Chevallier de Liedel, Heer te Well, Bergen en Aijen en Annendael aen den Gericht te Well, gepresenteerd, ten fine van commissie van schepenen, om voor dezelve en den heer Scholtis de prosesssie en gebruick der voorscr. heerlijkheden Well, Bergen en Aijen, voor zooveel die allodiaal sijn, uyt crachte van testament bij de vrouwe Gravinne douairière van Pas de Feuquières den 21 Febr. 1771 opgericht te aanvaarden.

Litt. R. Ordonnantie van den 19 Sept. 1780 van het Cadastraal Landesadministratie collegie aan de Regeerders te Well tot het betalen van 467 gld. aan de jurisdictions vrouwe de Liedel tot vergoeding van schade van afgebrant hout, door onbekende boosaardige menschen aangestoken.

Litt. S. Resolutie van accoord van 27 Dec. 1779 met eene gemeentevroedvrouw.

Litt. T. Requeste voor den eerwaarden heer pastoor te Well aan de jurisdictionsvrouwe, geërfdens, gemeentemannen en schepenen van Well en Bergen ter zake van opbouwinge van een nieuw pastoreel huis, den 4 Dec. 1781 gepresenteerd.

Pak 14. In dit pak zijn bijeengebonden vier afzonderlijke bundels.

1ste bundel. Uitschrijving of missive van de landrentmeesters, magistraat van Roermond, Venlo, item van de Gedeputeerde Staten

en van deze gemeente ten fine van betaling van contributie etc., 1594—1598 etc., te zamen gebonden.

2de bundel. Quitantiën van gemeentebetaalde contributiën en uitschrijvingen etc., de 1609 tot 1625 enz.

3de bundel. Uitschrijvingen van contributie en gemeentelasten de 1657—1698, waarbij zich ook bevinden eenige recessen der ridderschap, hoe die lasten, hooftgelt, beestengeld etc. gereparteerd worden moesten, in deze voorn. jaeren geëmaneert

4de bundel, zijnde: Uitschrijvingen van ratioenen en andere leverantiën, voorts diensten van 1693 tot 1702.

1. Reeckeningsboeck van de gemeente Well van 1600 tot 1691 van de gemeentschulden, contributiën en schattingen. Een dl., perk. omsl.

2. Verscheidene ordonnantiën van Z. Coninkl. Maj. Commission. Collegie van 1726 tot 1743 over de wegen, gabellen en diensten aan deze gemeente gedaan. Pak ongenummerd.

3. Liste of specficatie van den schade door de inwooners van Well en Bergen geleden op den 10, 11 en 12 Junij 1673, door de plundering der Fransche troepen.

4. Ordonnantiën van ridderschap en steden de 1623 aan Schout en schepenen om de gemeenterekening af te doen. Zegel van Roermond.

5. Pakket voorschriften: „Publicanda van de Königliche Preussische Gelden, Meursische Kriegs und Domainen Cammer", 1768 etc.

6. Pakket: Ordonnantiën en circulaires van het Königl. Preuss. Landes administrations collegium des Herzogthums Geldern, van 1770—1797.

7. Schattingsboek of lijst van Bergen en Aijen etc., voor het jaar VIII (Sept. 1799—Sept. 1800). 1 dl., perk. omslag.

Gerechtszaken.

1. Geldrische landt en stadtsrechten in het overkwartier van Roermond. 1 dl. in perk.

1bis Gerichtsprotocol 1625—1662.

2. Idem van 1663—1681.

3. Idem van 1681—1692.

4. Idem van 1692—1711.

5. Idem van 1725—1742.

6. Idem van 1743—1785.

7. 51 stukken of pakketten, bevattende: dossiers in proceszaken obligatiën, requesten aan het schepengerecht, interrogatoria, dupliek, tripliek etc., 1623 1789.

8. Arresten en transportboek de 1635 tot 1640.

9. „Protocollenboexke" de annis 1636 en 1637, bevattende aangedane arresten en transporten te Well.

10. Gemeentsboek van 1604 en 1605, rakende uitzetting van schatting, overdracht van privaatgoederen en verhooren over privaatzaken.

11. „Les nobles dans les Tribunaux, traité de droit enrichi de plusieurs curiositer utiles de l'histoire et du blazon etc. par Herman François de Malte, conseiller de S. A. S. et Sa Souveraine com féodale du pays et éveché de Liège. Liège chez Guill. Henri Streel, 1680.

Momboirszaken.

1. 1659. Momboirsrekeningen voor de onmondige kinderen van Hendrik Honnen door Peter Honnen en Derik Hermen.

2. 1718. Momboirsrekening van het onmondig kind van Jan Damen.

3. 1726—1730. Momboirsrekening van Metje Kopper.

4. 1730—1733. Pakket inhoudende verscheidene momboirsrequesten.

5. 1744. Momboirsrekening van Cornelis Remmen q.q. van de onmondige doghter Francina Remmen.

6. 1744. Momboirsrekening van Jan van Haeff en Jan Jacobs voor het onmondige kind gen. Henderike Jacobs, dogter van Michel en Jenneke Sittert

7. 1761—1775. Momboirsrekening ten behoeve van de voor- en nakinderen van Kerst Lenssen in de Wellerlooij.

8. 1769. Momboirsrekening van het onmondige kind van Hendrik van Baal.

9. Rakende de verstorven boedel van den gewezen „beziender" Jan Baptist Plassieg op het comptoir alhier te Well.

10. 1785. April 11. Rekening gedaan door de momboirs der kinderen van Jan Fleurkens en Margaretha Weijenberg ehelieden sal. afgedaan voor het gerecht van Well met quitantien.

11. 1790. Liquidatie van den boedel der echtelieden Peter van den Munckhof en Joanna Cremers ter Horst. Bij resolutie van 't Hof te Gelder wordt het Schepengerecht hiermede belast, wijl de Horster justitie voor het meestendeel met partijen vermaagschapt was.

12. 1795. October. Accoord van de minderjarige kinderen van Hubert Machoen en appell. Hendr. van Well.

13. 1798. Maart 15. Rekening voor de onmondige kinderen van Dirk Kessels gedaan door Jan Swijer als momboir, als ook door Herman Kessels momboir derzelver kinderen.

Armbestuur te Well.

Een pakket Armenobligaties met letters gemerkt van A–T, hierin de volgende notitie:

„Kerckepapiere". Ontfangen van Alex. Remmen eene inventaris gemaakt door den heer Lutters en voorn. Remmen de dato 9 Therm. betrekkelijk de goederen van de armen van Well met alle stukken daarin vermeld van litt A tot T inclusief hetwelck Beschrijvinge. Bergen, 29 Therm. XII jaar.

Kadaster.

Register gemerkt J. 485. „Maetboeck inhoudende de mate der landerijen offte erven gelegen in de heerlijcheijt Well", door Lambrecht Jacob van Eijck, gezw. landtmeter bij den Ed. Hove van Gelderland geadmitteert „Het tweede deel deezes boeckx, waarinne een ieders erffen vuijt de hier voirstaende metinghe bij een staen gevoicht". Vervolgens in hetzelfde register. „Schatcedule van de vrijheerlijkheid Well en de Bergen gestelt naar die nieuwe metinge, volgens die taxatie van den 21 Oct. 1650 en wederom gerenoveert in anno 1662 ende volgende jaren door mij Peter Jeurgens, secretaris te Well etc.

Register gemerkt J. 486. „Schatboeck off schatcedule van de Vrijheerlijckheidt Well ende Bergen getrokken uijt het Maetboeck ende gerenoveert in anno 1679 door mij Peter Jeurgens, Secretaris, voleijnt in Januari 1681,

Register gemerkt J. 487. „Schatboeck", vervolg op het voorgaande door den secretaris Joēs Gilta en tot in het begin dezer eeuw bijgehouden door den maire H. Gilta.

Register gemerkt J. 488. „Schatboeck der nieuwe aengegaene erven binnen de jurisdictie Well, Bergen en Aijen, sijnde schatbaer geworden in de jaeren 1773—1788."

Register zijnde eene „Schatcedul der heerlijkheidt Well, Bergen

en Aijen, door den secretaris J. Giltay, met eigendomsveranderingen." (Niet compleet).

b. Heerlijkheid Afferden.

1. Register gemerkt J. 489. „Maetboeck van de heerlijkheid Afferden door mij Peter Jeurgens, aangevangen op den 4 Sept. 1657 en voleind in Maart 1658. Een deel.

2. Schattingsboek of lijst van Afferden en Heukelom voor het jaar VIII (Sept. 1799—Sept. 1800)).

3. Gemeenterekeningen der heerlijkheid Afferden met de gehugten Heukelum, Plees en De Vree en rekeningen uit het eerste fransche tijdperk van 1792—1805. 14 stuks, met bijlagen.

c. Heerlijkheid Heijen.

Gemeenterekeningen van 1794—1805. 12 stuks met bijlagen.

BINGELRADE.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

BOCHOLTZ.

A. Op het raadhuis.

1. „Achtervoegtgeding gehalden den 11 Febr. 1600."

2. Protocolregister der bank van Simpelveld van 1643 en volgende jaren.

3. „Taxtboek der bank van Simpelveld begonst anno 1674."

4. „Rentboeck van Haeveren, capuijnen, pechten en chinsen binnen de bank Simpelveld, van 1590."

5. „Generaal overdracht-boeck der bank van Simpelveld" de anno 1630.

6. Rekening van den notaris Petrus Strouven voor wijlen Abraham Heldewier in 1701.

7. „Schat- en legerboek te Simpelveld" 1774.

8. Cijnsregistertje uit 1793.

Verder nog twee eikenhouten kisten voorzien van drie sloten, bevattende gemeente-rekeningen, vonnissen, kerkrekeningen, krijgscontributien en andere papieren.

BORGHAREN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op het kasteel.

Familie-archief der voormalige Heeren. (1)

BORN.

A. Op het raadhuis te Buchten.

„Landexigens-gelden und gemeintschattige pensionen" der volgende onderdeelen: Van de gemeente *Buchten* van 1730—31, 1736—37, 1737—38, 1739—40, 1741—42. *Born* van 1736—37, 1737—38, 1738—39, 1739—40, 1741—42. *Holtum* van 1736—37, 1741—42. Twaalf registers in fol.

De archieven van het ambt Born, zie onder Sittard en Susteren.

BROEKHUISEN.

A. Bij den burgemeester van Broekhuizen waar zich tevens de raadkamer bevindt. (Een raadhuis is er niet).

a. De heerlijkheid Broekhuizen.

1. Protocollen van bezwaar 1717—1739, inhoudende testamenten, magescheydingen, overdrachten, huwelijksvoorwaarden enz.

2. Protocollen van bezwaar van 1739—1796.

3. Resolutieboek der heerlijkheid van 1723—1798.

b. De heerlijkheid Broekhuizenvorst.

1. Meetboek der erven, huizen, schuren en stallingen; item van moesgaarden, bouw- en weilanden te Broekhuizenvorst, door Joannes Ohmen, secretaris, in het jaar 1726 vernieuwd.

2. Protocollen der heerlijkheid Broekhuizenvorst van 1730 tot 1739.

3. Idem van 1689 tot 1778.

4. Meetboek der erven en gronden der heerlijkheid Broekhuizenvorst des jaars 1722.

5. Boenderboek der heerlijkheid Oijen vernieuwd in den jare 1756.

---

(1) De heer Habets ontleende aan dit archief zijne Geschiedenis der voormalige Heerlijkheid Borgharen.

B. Op de pastorie te Broekhuizenvorst:

1. Copieregister van 27 stukken, over de grensscheiding tusschen Vorst en de heerlijkheid Oijen, van gewinne van rubsaet en erwten, tienden enz. van 1436 tot 1626, de meeste naar de oorspronkelijke bezegelde akten, gecopieerd door Paulus van der Locht, notarius publicus en pastor te Meerlo

2. Een boekje met perkamenten omslag tot titel voerende: „Raeckende Oijen ende Vorst over de limieten", inhoudende vijf stukken over grensscheidingen ten jare 1591 naar de oorspronkelijke gecopiëerd door Adolph van Gelre, nomine secret. des Ampts Kessel.

3. Dat „Kerckeboeck" gerenoveert in September 1615, inhoudende beschrijvingen van renten en jaardiensten.

4. Register getiteld: „Vicarie St. Annae." De volledige titel is: Staet der vicarie van S. Anna in Broeckhuizenvorst van inkomsten en uitgaven, alsmede de jaergetijden, die den vicarius moet doen. Overgegeven attestatie door den zeer eerweerdigen Leonardus R. Aerdts vicarius S. Annae in Broeckhuizenvorst modo pastor in Lotthum, 26 November 1753, gecalculeert salvo quocunque erroris calculo pro reverendo Domino Petro Sybers, modo vicario S. Annae indigno in Broeckhuijzenvorst.

C. In de kerk te Broekhuizenvorst bevinden zich in eene kist op een zoldertje achter het hoogaltaar:

1. Gemeenterekeningen en lijsten der schatting van 1625—1656 en volgende jaren, waaronder enkele ook uit de vorige eeuw

2. Schatcedulen enz. o. a. een register rekeningen over inkwartieringen, doortocht van troepen, 1585—1591.

3. Stukken over de tienden, welke de Kathuizers te Roermond in het dorp bezaten.

D. Peter Jan Wijnhoven, pachter te Broekhuizenvorst, bezit de volgende archieven:

1. Conditiën van brieven van schatt, wie mede den gemeintsdries beginnende met den jaere 1743 van de heerlijkheid Oeijen; één deel.

2. Protocollen van bezwaar der heerlijkheid Oeijen, 1736—1796.

3. Gerechtsprotocoll 1682—October 1709 en van Juli 1737—September 1771, hierin ook enkele testamenten en magescheijden, arresten en pandingen, van 1720—1771.

4. Gemeente-rekeningen gedeeltelijk met bijlagen van de jaren 1751, 1755—1759, 1760—1768, 1770 en volgende, met consumptielijsten enz.

5. Een pakket publicanda, circulaires enz. van het Landes administrations Collegie en het Souvereinhof te Gelder etc.

6. Beilage zur steuerrechnung der herlichkeit Oijen.

7. Een 2de druk van het Landrecht van het overkwartier.

De heer Pieter Jan Wijnhoven, particulier te Broekhuizenvorst, is iemand wiens voorouders schepenen te Oijen waren.

E. Op het huis Oijen, toebehoorende aan den heer Haffmans, bevindt zich een register, waarin o. a. de volgende stukken:

1. 1472, 1 Mei. Leenbrief voor Alart van den Staeij, ter bevestiging van een goed, gelegen in de heerlijkheid Oijen.

2. 1483, 3 Aug. Magenscheijdt tusschen de weduwe en kinderen van Jan Hermans en Herman die Veer. Origineel met nog 3 uithangende zegels.

3. 1492, Febr. Accoord tusschen Segher van Broeckhuizen en Johan Hagen van een losbrief op een goed genaamd den hof „in ghen Sande" te Oijen.

4. 1553, 18 November. Brief van remissie en pardon ten behoeve van Merthen Boeghel, schildknaap in zake van manslag. Origineel op perkament, gegeven door het hof van Mechelen.

5. Een pakket bescheiden over de verdeeling van de erfgoederen der familie Louwermans, vroeger bezitters van het huis en de heerlijkheid Oijen.

BROEKSITTARD.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

Deze gemeente maakte een onderdeel van Sittard uit. (Zie onder Sittard).

BRUNSSUM.

A. Op het raadhuis.

Repartitieboek der heerlijkheid Brunssum van 1755 tot 1795. In fol.

BUGGENUM.

A. Op het raadhuis.

1. Rolregister van Buggenum van 3 October 1698 tot 19 December 1729.

2. Een idem van 13 October 1764 tot 29 November 1793.

3. Schatregister van Buggenum 1738 tot 1784.
In dit register liggen eenige oude stukken, zijnde koopcedulen en extracten uit de protocolregisters.

BUNDE.

A. Op het raadhuis zijn geene oude archieven aanwezig.

B. Op de pastorie bevinden zich, in eene kist, vele oude papieren, die wij na een vluchtig inzien erkenden als behoorende tot het archief der kerk.

CADIER EN KEER

A. Op het raadhuis.

1. Leggerboek van het boendergetal der Heerlijkheid en Bank van Cadier, lande van Daelhem, aangelegd ingevolge de ordonnantie en Publicatie van Haar Hoogmogende in dato 17 December 1775 en gereformeert in 1776. Reg. in fol., in perkament gebonden van 600 à 700 bladz.

B. Op de pastorie.

1. Register van de inkomsten der kerk uit 1621.

2 Register der jaargetijden.

3. Registrum confraternitatum. In fol.

ECHT.

A. Op het raadhuis.

1. Register inhoudende de „cleernis" der grenzen van Echt en der rechten op het Echterbosch, gecollationeerd afschrift in fol.

2. Register inhoudende figuratieve kaarten van de tienden te Echt, opgesteld in 1718.

3. Afschriften van akten en verhandelingen tusschen „Trijn Seppers, clegerin, en Meike Schrörs". Een proces over hekserij uit 1620.

4. Vijf zegelbrieven op perkament voor het relief der tienden van het Domkapittel te Roermond, gelegen te Peede (Pey), uit 1554, 1583, 1620, 1684 en 1729.

5. Verder nog eenige losse stukken over de heerlijkheid en van Echt.

6. Het oude stempel der schepenbank van Echt.

B. Op de pastorie.

1. Registrum pastorale in Echt, de anno 1776, bevattenc inkomsten der pastorie.

2. Register der kapellanie-renten in Echt, vernieuwd in 1(

3. Redditus et aemolumenta pastoratus Echtensis, 1733.

4. Schatcedull van de vrije vlek Montfort uit 1792.

5. Rekeningen der kerkfabriek uit 1777 en later.

6. Register der kerkdiensten van 1693 en later.

7. Register der inkomsten van de kerk van 1786 en later.

8. Register der kapelanierenten van 1784 en later.

ELSLO.

A. Op het raadhuis.

Bundel rekeningen der Fransche requisitie ten tijde der Repub

B. Op het kasteel.

De archieven der voormalige heerlijkheid, die zich op het ka bevonden, werden bij den brand van 1880 ten deele gered en de geredde stukken nu in handen van den rentmeester van Mulc

EIJGELSHOVEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

EIJSDEN.

A. Op het raadhuis.

Meetboek in folio van het jaar 1775.

B. Op het kasteel Eijsden zijn belangrijke archieven ove vroegere heerlijkheid.

GELEEN.

A. Op het raadhuis.

1. „Generaele meetinghe der graefschappe Geleen van all

goederen daer binnen geleghen, soo leenen als laetgoederen, gheene uitgesondert, gemeten door mij Joannes Bollen, gesworen lantmeter des voorscr. graefschappe in den jaere 1676 den 16 Maert en nu gerenouveert door mij Joannes Bollen, in den jare 1706 den 17 Meij, door ordre van den heere Drossardt Duyckers en de justitie der voorscr. graefschap van Geleen." In fol.

2. Taxboeck van 1753 tot an V van de republikeinsche jaartelling (1797) waarin de belastbare gronden met derzelver belastingen en de repartitie omschreven zijn. Gr. in fol.

3. Meet- en schatboek van 1774. Twee dln. Gr. in fol.

GENNEP.

Op het raadhuis.

Gerechtelijke en andere archieven.

§ 1. Domeinen en Cämmerey der stad Gennep.

	N°. der stukken.
1. Verpächtung der Königlichen Domainen von dezen Rentheijen Goch, Gennep, Uffelt, Middeler, Nergenen und Mook, 1734 enz.	258
2. Verpächtung der Königlichen Domainen von Goch, Gennep, Oeffels, Middeler und Mook, 1736 etc. . . .	33
3. Acta wegen der versetzten Königligen Domainen und Stadt-Cämmerey Güther, 1739	233
4. Acta wegen des Herren Krieges und Domainen. Raths Rappard Steinkohlen, 1758	225
5. Einnahme der Gennepsche Cämmerey, 1746—1747.	70
6. Series documentorum zur Einnahme der Gennepschen Cämmerey-rechnung, 1752—1753.	152
7. Cämmereyrechnungen 1743—1744	123
Idem 1744—1755	123
Idem 1760—1761	123
Idem 1763—1764	123
Idem 1765—1766	123
Idem 1765—1766 *bis*	123
Idem 1767—1768	123
Idem 1769—1770	95
Idem 1769—1770 *bis*	90
Idem 1770—1771	91
Idem 1770—1771 *bis*	101

		N°. der stukken.
Cämmereyrechnungen	1770—1771 ter	102
Idem	1772—1773	92
Idem	1772—1773	97
Idem	1773—1774	98
Idem	1774—1775	123
Idem	1777—1778	99

Beläge (Belege) zur Einnahme und Auszgabe der Kammerey-Rechnung der Stadt-Gennep pro Trinitatis 1779—1780 186

Cämereyrechnungen	1783—1784	106
Idem	1790—1791	108
Idem	1792—1793	123
Idem	1794—1795	123
Idem	1794—1795 *bis*	81
Idem	1795—1796	123
Idem	1795—1796 *bis*	123
Idem	1795—1796 *ter*	104

Beläge zur Cämmerey Rechnung der Stadt Goch 1794—1795 238

8. *a.* Notata der Cämmerey rechnung der Stadt Gennep Selbstbeantwortung en des Magistrats 1731—1741 . . . 134

b. Acta vom Cämmerey Zustande und einiger deshalb geforderten Nachrichten, 1757—1763 247

c. Beantworte Notata über die Cämmerey Rechnungen wie auch wegen Einsendung der Cämmerey-rechnung, 1761 etc. vol. 1 168

d. Cämerey und Baurechnung der Stadt Gennep. Beantwortete Notaten, 1772 100

9. Acta wegen Einsendung der Cämerey Extracten, 1769. 255

10. Cämerey extracten und Cämerye tabellen, 1717 etc. 59

11. Acta betreffende die auf das Allergnädigste Rescriptum generale de dato Berlin 19 Juni und Cleve 28 Juli 1731 (welcher auf die in anno 1731, durch Königl. Commissariën geschehener Untersuchung des Rathhäuslichen und Cämmerey wesens ergangen) bey den Magistrat zu Gennep gemachte veranstaltung, 1732 172

12. Cämmerey-Bau-états, 1763—1794 149

13. Gennepsche Cämmerey-wegen des in de Gennepschen Torffveen auf zu werffenden Abzugs-Graben, 1774 etc. . 72

14. Acta der Stadscämerarii-Tuchscheren aus den Kriegskosten Rechnungen, 1781 52

	N°. der stukken.
§ 2. Justitiewezen, gerechtelijke archieven, landrecht.	
15. Acta die Privilegiën der stadt Gennep und deren Confirmation betreffend, 1686 etc.	50
16. Edicta und Verordnungen von Justiz-wezen, 1748.	2
17. Acta wegen neuen Justiz einrichting dem Magistrat Zugedichteten Jurisdiction, 1754	53
18. Brüchten-Protocollen des Clevischen Landgerichts, 1754.	5
19. Jährliche Tabellen der Processen vom Stadtgericht Gennep, 1748—1792	4
20. Gerichtsprotocollen ab anno 1603—1611	282
21. Rolle van het gerecht der stad Gennep, 1748—1755.	134
22. Protocollum deren Erbbiessen und Obligationen 1629—1631	279
Idem 1702—1714.	279
23. Proces-acta wegen einer Bank in der Protestantsche Kirche zu Gennep, 1749	130
24. Acta in causa Tonnisken Hendricks contra Wittwe Rhehorst, 1731	245
§ 3. Politiewezen.	
25. Acta von Polizey-Sachen, 1749	240
26. Acta wegen Zigeuner, Strassenräuber, Dieben und Betteljuden, 1780 etc.	129
27. Acta wegen den Juden verbotene Handels mit Häusern und Ländereyen, 1763 etc.	62
28. Acta wegen Reinigung der Schornsteinen, 1755.	39
29. Acta wegen Abschaffung der Strohen und Schindel-Dächer, item der höltzerner Schorsteinen, 1718	228
30. Acta über Kirch- und Religionssachen, 1718 etc.	131
§ 4. Raadsbesluiten, registratie van rescripten en bevelen, overheidspersonen; herstellingen aan het raadhuis enz.	
31. Journal der eingelauffenen ordres bey den Rathhäuszlichen Registratur zu Gennep: Dl. 1, 1784—1786	224
Dl. II, 1787—1789	224
Dl. III, 1789—1792	177

N°. der stukken.

32. Königliche Verordnungen und Edicten wegen der gültiger, reducirten und verruffenen Muntzsorten, 1714. Vol. 1 . . . 235

33. Königliche Edicten, Patenten und Verordnungen, 1713—1733 . . . 7

34. Liste der gepresentirten Verordnungen 1755 etc. . . . 12

35. Königliche Edicta und Patente anfangende 1763 . . . 1

36. Edict über Markische Steinkohlen, 1769 . . . 22

37. Gedrukte en geschreven verordeningen enz. van den Hertog van Cleve enz., over accijnsen en uitvoer van vruchten, 1727 . . . 275

Besluiten en protocollen van den gemeenteraad, aanstelling der magistraatspersonen, onderhoud van het raadhuis enz., enz.

38. Besluiten van den gemeenteraad te Gennep, 1649—72.

39. Prothocolla civitatis 1723 . . . 284
Idem, 1724 . . . 284
Idem, 1725 . . . 284
Idem, 1727 enz. . . . 143

40. Notulus actorum bey der Rathaus Registratur der Stadt Gennep, 1739—1748 . . . 283

41. Acta wegen der Bürgemeister und Scheffen stellen zu Gennep, 1731 . . . 285

42. Acta über das Anstellen und die Beeidigung des Magistrats, 1783 etc. . . . 20

42*bis*. Acta von der Ansetzung und Beeidigung der Magistratspersonen zu Gennep, 1777 . . . 20

43. Acta betreffend das Rathhäuszliche Wesen zu Gennep, nach der in anno 1731 daselbst durch Königl. Commissarii geschehener Untersuchung, 1731 . . . 184

44. Bereisungs-protocollen deren Herren Commissariorum locorum, 1719—1742 . . . 280
Idem 1744—1745 . . . 280

45. Acta wegen des gemeinen Brandes auffem Rathshausse, 1739 . . . 171

§ 8. Gilden, Handel, Nijverheid, Fabriekwezen.

N°. der stukken.

77. Register der auf den platten Lande wohnende Mahl-genossen, 1772—1773 73

§ 9. Munten, Maten en Gewichten

78. Acta wegen Einführung Berlinischen Elemaasz und Gewicht, item quartel visitations protocollen des Policey-wesens betreffend, 1714 217

79. Acta wegen reductirung verschiedener Muntzsorten, 1760 3

§ 10. Postwezen.

80. Acta von Post und extra Furwesen, 1714 etc.. . 41

§ 11. Brandweer en brandassurantie.

81. Acta wegen verhühtung der Feuergefahren, 1716 etc. Vol. I 49

Acta wegen verhühtung Feuersgefahres-quartal und General visitationes über Brandtgereithschaften undt Brands-ordnungen, 1734 145

Acta wegen verhühtung Feuersgefahrs und Feuer- und Brandordnungen, 1766 147

82. Acta von angeschaften Feuerinstrumente, 1735 . 31

83. Acta wegen der ausgeschriebene Feuer Societäts-Gelder, 1727 etc. 180

84. Revidirtes Feuer-Societäts catastrum der Stadt Gennep angefertiget in anno 1774 195

Idem angefertiget in anno 1789 185

§ 12. Bouwwezen der stad Gennep en bouwrekeningen.

85. Bau états der Stadt Gennep, 1775—1776 . . . 214

86. Baurechnung der Stadt Gennep, 1775—1776 . . 96

Beläge zur Baurechnung der Stadt Gennep pro trinitatis, 1776—1777 so wass der Einnahme als Ausgabe betrefft . 260

Baurechnung der Stadt Gennep, 1782—1783 88

Idem „ „ „ 1783—1784 107

Idem „ „ „ 1795 105

Einnahme und Ausgabe der baurechnung von Gennep, 1798—1799 17

N°. der stukken.

87. Acta wegen Reparation des Rathhauzesdach.

Item wegen Reparation der Stadt-gebäude, 1737. 223

88. Ueber Verbesserung der Pflaster der Stadt Gennep, 1753 250

89. Acta die Reparationes der Strassen betreffend 1726—1787 178

90. Acta wegen Reparation der Stadts-Thore und Thorschreiberswohnung an der Nierspforte und wegen Reparation des Gefängknisse an der Nierspforte und Erbauung eines civilen Gefängknisses auf den Rathhausze, 1731 etc. . . 138

91. Acta wegen zusetzen der Pallisaden am Mühlenberge, 1751 243

92. Acta wegen der angekäuften Materialen von Mühlenberge in Gennep, 1764 183

93. *a*. Acta wegen des Umbgefallener Stück von der Stadtsmauer und desselben Aufbauung welche Drager angenommen, 1751 215

b Acta wegen eines umgefallenen Theiles d r dortigen Stadtmauer von ongefehr 50 bis 55 Schritte, 1752 . . . 249

c Acta wegen wieder Aufbauung der durch das gewesene hohe Wasser niedergeriszenen Stadtsmauer und Palissäden am Mühlenberge, 1764 159

Verordnungen wegen der Grenz- und Baustreitigkeiten, 1721 etc 68

§ 13. Wegen, rivieren

94. *a* Acta wegen der Niersbrücken Reparation, 1727—1736 46

b. Acta wegen des neuen Flügels an den Niersbrücken gegen der neuen Mühlen über, so den Baumeister Huba verfertigt, 1748—1749 169

95. Acta wegen der Niers und Feldschau, auch Räumung der Graber und Bäche, 1722 246

96. Acta wegen der in December 1740 und Januar 1741 Stattgefundenen Wasserfluth 144

N°. der stukke

97. Acta und Sachen der Stadt Gennep contra die Eingesessene zu Mook in puncto des Weggeldes (1750). Vol. I. 167

Idem, 1768. Vol. II 167

98. Acta wegen der weege reparation und auszbesserung der Wegweisern, ausräumung der Graben, ingleichen wegen der Weite der Spuhrs an Karren und Wagen, wie auch wegen prätendenten Weege Besserung oder Reparation der Weege auf der Zellersche Heijde. 1729. Vol. I 196

Item, 1783. Vol. II 196

§ 14. Kadaster.

99. Acta über Feldcadaster, 1718 etc. 9

100. Acta das Inventarium bonorum curiae et civitatis insgleichen die onera publica betreffend, wie auch wegen der Statslimiten in der Feldt-marck, 1713 . . 251

101. Acta wegen Anfertigung eines Grond- und Hypothequen Buchs, 1738 etc. 37

102. Register der Stadt Gennep deren herumliegenden Gärte, Felder und Weydeländer so zwischen der Maas und der Niers gelegen. (Zonder jaar, einde der vorige eeuw). 176

§ 15. Gemeentegronden, verdeeling daarvan en grensscheiding.

103 *a*. Acta betreffende Verpachtung von den Statspatrimonial Stücke, 1736 47

b. Idem, 1756, 2de deel 257

104. Acta der Ländereijen, Weijde, Gärten, so unter der Stadt Feldmarck gehören, 1764 25

105. Acta wegen Proces über eine Weide der Gemeinte an der Mase, 1764—1777. (*Weide van het erf Rijswijk*) . 16

106. Repartitio der Gennepsche Feldmarck, 1749 . . 146

107. Acta wegen der bei die stadt Gennep vorhandenen Gemeinheiten und Hütungen und die Theilung derselben betreffend in gleichen wegen zur Uhrbahrmachung aus gethane Heyde-Gründe, auff der Zellerschen und übrigen der Stadt zugehörige Heyde, und der darin nach geëndigten Frey-jahren zurn Cämmerey fliessende Gelder, 1765 . . 222

N°. der stukken

108. Acta wegen Vertheilung der gemeinschafftlichen Stadts- und Ambts Gennep-Ottersum und Sellersche Heyde bey Gelegenheit der darauf zu etablirenden Franszösischen Colonisten, Nic. André und Th. Gardien, 1771—1781 . 248

109. Acta generalia wegen Vertheilung der Gemeinheiten, 1774 - 1788 259

110. Acta wegen Regulirung der Limiten zwischen hiefiger Stadt und Ambte Gennep an einer und der Herrlichkeit Heyen an der andere Seite, 1773. 163

111. Theilung zwischen das Ambt und der Stadt Gennep und Uhrbahrmachung der Gemeinde Gründen, 1783 . . 150

112. Acta über Etablirung von Colonisten auf der Gennep-Ottersum- und Zellerschen Heide, 1770—1776. Vol. I. . 76

113. Acta in Sachen die Stadt Gennep contra Herrlicheit Heyen wegen der Weyd- und Schweid rechte, 1745 Vol II. 207

114 Acta wegen Bebauung deren Gemeinen Heyde Grunde und Angesetzten, Ausrangirten und Invaliden, 1748—1791 192

115. Von der Coloniën und Gründen auf der Looerheiden bey der Stadt Gennep gelegen, 1774 . . . . , 74

116. Extract aus den Feldmarckskataster der commune Gennep in 1808 57

117. Acta wegen der Gennepsche Torffvehns, vol I, 1600—1701 210

Vol. II. 1732—1745. 210

Idem, 1733 45

§ 16. Rekeningen van Stadsfinantiebeheer.

118 *a*. Rechnung von Gijsbertus Jennich, Stads-renthmeester, 1628 277

b. Rechnung der Stadt Gennep, 1681 79

c. Rechnung der Stadt Gennep von Einnahme, Aussgabe bleibende Restante über das jahr 1721 278

d. Stadsrechnung 1726 120

e. Idem 1749—1750 . , ... 278

			N°. der stukken.
f.	Stadsrechnung	1754—1755	78
g.	Idem	1759—1760	86
h.	Idem	1763—1764	278
i.	Idem	1768—1769	89
k.	Idem	1773—1774	278
l.	Idem	1775	117
m.	Idem	1777—1778	111
n.	Idem	1778	116
o.	Idem	1779	118
p.	Idem	1792—1793	109
q.	Recette und Ausgabe 1794		136
r.	Rechnung der Stadt Gennep 1795		119
s.	Idem 1798		120

119. Acta wegen der interessen für die Stadt creditoren und compten (gelden der Magistraten), 1717 137

120. Cautionsstücken pro ambte Gennep von Tit Cöster übergeben worden, 1739 194

121. Gennep. Acta wegen der den von Raasfeld restirenden Zinsen, item wegen der den Stift Neu-Closter restirenden Jahr renten, 1743 199

122 Gennep. Acta wegen Bezahlung der Interessen an die Stadt-Creditores, 1758 218

123 Acta wegen der Stadt creditoribus restirenden Zinsen bey jetzigen Kriegszeiten, 1757 139

124. Acta wegen den Geldern dem Secretar Haver zu Gennep compentirenden, 1759 77

125. Acta der Commissionen aufgetragen an dem Receptor Haver, 1767 67

126. Acta wegen der Caution der Stads-Rentmeister und von Ansetzung des Camerarii Reiniers, 1734 . . . 80

127. Competentz und Etats wie auch wegen des abgestan-

N°. der stukken.

denen Stadts-renthmeister Reinier Vornhuiszes und dessen nachgesachten Befriedigung, 1751 65

128 *a.* Acta wegen Anfertigung von Etatz der competenz und der Zinsen der Stadt Gennep, 1739 66

b. Competenz und Zinsen Etats, 1739 etc. 93

c. Zinsrechnung der Stadt Gennep, 1757—1760 . . 87

d. Idem 1762—1763 122

e. Idem 1767 - 1768 82

f. Idem 1770—1771 94

g. Idem 1770 - 1771 122

h. Idem 1770 1771 (dubbel) 122

i en *k.* Idem 1771—1772 en 1771—1772 *bis* 122

l. Idem 1773 112

m. Idem 1773—1774 114

n. Idem 1773 112

o. Idem 1774 - 1775 113

p. Idem 1774 114

q. Idem 1775 1776 84

r. Idem 1776 - 1777 122

s. Idem 1776 - 1777 *bis* 122

t. Idem 1777—1778 122

u. Idem 1778 122

v. Idem 1778—1779 122

w en *x.* Idem 1779—1780 en 1779—1780 *bis* 121

ij. Idem 1780—1781 121

z. Idem 1783 - 1784 121

aa. Idem 1786—1787 121

bb. Idem 1787 - 1788 122

cc. Idem 1789—1790 en 1789—1790 *bis* 121/83

	N°. der stukken.
dd. Zinsrechnung der Stadt Gennep 1790 - 1791 . .	122
ee. Idem 1790 - 1791	160
ff. Idem 1792—1793	122
gg. Beläge zur Zinsenrechnung der Stadt Gennep, 1775 - 1776	261
hh. Idem 1778—1779	261
129. Protocollum der Stadt Gennep Acciesen und Stadtmitteln, 1687, 4 Jan	281
130. Verpfachtungs Vorwarden der Stadt Gennep und Mitteln, 1697	252
131. Competentz und Zinsen Etats auch sonst wegen der Magistrat Persohne gehalten, 1716. Vol. I	229
132. Acta wegen der verwilligten Collecten, 1716 etc.	40
133. Acta wegen der Brodt, Bier und Fleisches Taxen, 1733	254
134. Acta über Accisen, 1754 enz.	60
135 *a.* Acta wegen der personellen Imposition oder Kopfsteuer von der ersten Imposition de anno 1757. Vol I.	231
b. Idem 1762	19
c. Idem 1764	14
d. Protocol der personellen Imposition, 1760	126
136. Acta wegen der extraordinair Bey-Steuer auff den sogenandten Clünder Morgen und deshalb einzusenden Tabelle von der Stads Feldmarck, 1760	189
137. Acta wegen der Floch-ländereijen und Forensen contribution, 1738. Vol. I	208
Idem, 1773. Vol. II. (Aussaat-Steuer)	208
138. Acta über die vorgekommene Praegravations Boschweiden in Fixo von Jahre 1776. (Gennep Accis Fixirung).	239
139. Acta wegen der neuer Accise Einrichtung, 1777.	187
140. Acta über collateral-Erbschaften, 1768, etc. . .	13
141. Recetten des contributions 1795—1796	135

N°. der stukken.

142. Acta wegen der Zoll-Freyheyt von hiesiger Stadt und dahin einschlagende Sachen und Nachrichten, 1745. 219

143. Vieh-licent Register zum Gennepsche comptoir 1795—1796 253

144. Acta von verbotenen Salz, 1741 13

145. Acta das Salzwesen betreffend, 1768 28

146. Salz-Probe und Strafregister pro anno 1793 bis anno 1794 für die Stadt Gennep 188

147. Licitations protocolle 1743 78

148. Acta die Brüchten betreffend, 1737 64

149. Acta van zweitausend Thaler so die Kauffmanschap aufbringen soll 1760 44

150. Acta wegen der Abtzugs-Geldern oder Abschors-Freyheit der anders wo hingehenden Erbschafften, 1769. 191

151. Acta wegen der Neuanbauende und Reparanten-Procent-geldern und Bautaxen, 1748—1765 69

152. Acta wegen der Baustatsteuer, 1741 27

§ 17. Militaire zaken.

a. Werving van recruten, invaliden, militaire gebouwen.

153. Acta wegen der werbungen, item wegen in frömbder Militair-diensten stehender Landes-kinder, 1713 . . 256

154. Acta wegen der gelieferten Recruten, 1709 . . 127

155 *a.* Rechnung wegen des von der Stadt Gennep zum königl. Artillerie Corps abgelieberten Recruten, pro anno 1765 241

b. Idem, 1766 241

c. Idem, 1767 241

d. Acta wegen der geforderten auch abgelieferten Artillerie-Knechten, 1778 202

156. Acta wegen der Invaliden Soldaten und denen selben Zugebilligten Gnade-gelder, 1748—1794 151

157. Acta wegen erbauten corps de garde, 1720 . . 24

N⁰. der stukken

b. Inkwartieringen van vreemde troepen. Keizerlijke-Fransche.

158. Over inkwartieringen te Gennep, 1744 276

159. Acta wegen der Frantzösische Einquartierung, 1757. 26

160. Acta wegen anfertigung der Kriegerkosten, Rechnung bey der Stadt Gennep, 1757 200

161. Acta wegen der auff die Stadt und derselber Feldmarck zu Bezahlung derer Kriegeskosten ausgeschlageren Geldern und deren deshalbgeführten Beschwerdung, 1757. 203

162. Acta wegen des in der Stadt Gennep auff dem so genandten Mühlenberge angelegten Frantzösischen Backöfens, 1757 209

163. Acta wegen der an das Frantzösische Hospital zu Wesel gelieferten Beth-Decken, Bettücher, Hembden, Strohsacke, item wegen der Hospitalen', 1757—1761 206

164. Acta wegen der seith *(sic)* jetsigen kriege negotiirten Capitaliën, 1757. Vol. I 182

165. Rechnung von der Stadt Gennep über Einnahme und Auszgabe von Geld und der in Natura eingenommenen und hinnwieder ausgegebenen Fourages und Vivres an der Französischen Trouppen . . . . , ... 166

166. Acta wegen der Praestationen und Lieferungen zum behuef der Kayserl Königl. Französischer Armeen, item wegen der de La Portischen Puncten, 1757 . . . 164

167 *a.* Acta wegen des Holtz-Magazins, item wegen des an die hieselbst gelegene Frantzösische Guarnisons distribuirten Holtzen, 1757—1758. Vol. I 158

b. Idem, 1760. Vol. III. — (Vol. II ontbreekt) . . . 204

168 *a.* Acta wegen der gefordert und gelieferten Fourage desgleichen Fleisch an das Regiment Picardie, 1757. Vol. I. 157

b. Idem 1759. Vol. II 43

c. Idem 1762. Vol. III. 156

169. Acta wegen des Magazin-Baues, so wohl auszer als in der Stadt, nemblich der Frantzösischen Fourage. Mehl- und Brodt-Magazins, 1758 237

N°. der stukken.

184. Acta wegen Einsendung der Rechnungen über die remittirte Retablissements Gelder, 1768—1781 230

185. Acta wegen Retablirung der Städte, 1782. Vol. III. 214

§ 18. Over Uffelt. (Ambt Gennep.)

186. Receptur Rechnung Kirspels Uffelt, Ambts Gennep, pro anno:

a. 1702—1703 125

b. 1724 125

c. Schatzung Rechnung des Dorffs Uffelt, Ambts Gennep, de anno 1728 173

d. 1729 . . . . , , . 128

e. 1731 125

f. 1734 244

g. 1736 125

h. 1739 125

i. 1740 125

k. 1740 *bis* 244

l. 1742 244

m. 1743 244

n. 1746—1747 125

o. 1749 125

187. Habzettel des Dorffs Uffelte, 1733 211

188. Auszschlug der infolge Königl. Befelt von 1 Juli 1733 von Dorff Uffelt Ambts Gennep Ausgeschlagenen Schatzung. 174

§ 19. Gedrukte stukken.

189. Project des Codicis Frédericiani marchici oder eine, nach Sr. Königl. Majestäts von Preussen selbst vorgeschriebenen Plan entworffene Cammer-Gerichts ordnung, nach welche alle Processe in einem Jahr durch die Instanzen zum Endegebracht werden sollen und müssen. Nebst den Project einer Sportul-ordnung und eines pupillen Collegii.

N°. der stukken.

Berlin, gedrukt bey den Königl. Preuss. Hoff-Büchdrucker Christian Albrecht Gäbert, 1748, fol. 287

190. Landstags abscheidt des Herzogthums Cleve von 9 October 1649 269

191. Edict über das Hoff- und Cammergericht zu Berlin, 1740. In fol. 132

192. Edict und verordnungen des Justizwesen, 1718 etc. In fol. 81

193. Reductie der Kormmaasse im Herzogthum Cleve, 1714. In fol. 21

194. Edict das den Hunden der sogenannte Tollwarn geschnitten werden soll. Berlin 1767, fol. 18

195. Verordnete Vorbitten und Tanksagungen, 1788. In fol. 6

196. Kadastrale plannen rakende de gemeenten Gennep, Oeffelt en Ottersum 2

197. Schepenbrieven van 1458, 28 Maart, 1603, 3 Maart, 1630, 27 Maart, 1644, 16 Juni, 1648, 10 Oct., 1658, 28 Maii. 2

GEULLE.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op de pastorie.

1. Register waarin de leden van het broederschap van den Rozenkrans zijn ingeschreven van af 1637.

2. Register der leden van den Rozenkrans van 1721.

3. Alphabetisch communicantenregister uit 1781.

GRATHEM.

A. Op het raadhuis.

1. Protocolboek der gemeente en van het gerecht van Grathem van 1787 en later.

2. Register met realisatiën van 1773 en later.

3. Register inhoudende den staat der kapitalen, lastende op de gemeente Grathem, in 1765.

4. Rekeningen der burgemeesters van Grathem uit 1772 en later.

5. Een kist met archieven. Bij het openen derzelve bevond men in het voorjaar van 1872, dat een groot gedeelte der stukken door de muizen was vernield en anderen zeer gehavend. Wat nog gespaard bleef, bestaat in resolutie-, gicht- of goedinge- en protocolboeken en eenige losse stukken, allen van 1600 tot 1700. Van vroegeren tijd zijn alleen een klacht- of dingboek van 1538 tot 1539 en een leggerboek van buiten Wessum uit 1588 aanwezig.

GREVENBICHT.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

GRONSFELD.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.
Volgens verklaring van den secretaris bezat zijn oom, de heer Lebens te Eijsden, verschillende registers, afkomstig uit het archief van Gronsfeld.

GRUBBENVORST.

A. Op het raadhuis.

1. Annotatieboek der heerlijkheid Grubbenvorst, 1689.

2. Renteregister der heerlijkheid, 18de eeuw.

3. Protocol-register, waarin te vinden zijn contracten, testamenten, obligatiën enz., 1772.

4. Register met ordonnantiën, resolutiën, voldoeningen enz., 1772.

5. Rolregister van 1711 tot 1782, achterin eenige transporten.

6. Meetboek der heerlijkheid Lottum, vernieuwd anno 1750.

7. Protocolregister van 1694 tot 1754.

8. Resolutieboek der heerlijkheid Grubbenvorst van 1724 tot 1768. Van de andere zijde des boeks, transporten van 1724 en conditiën van aannemers 1771.

9. Schatregister der heerlijkheid Grubbenvorst van 1638 tot 1714.

10. Rekenboek, waarin protocollen van 1625 tot 1711 en een afschrift van de Loonsche rechten van 1548. Register bijna geheel door de vocht verteerd.

11. Schatcedulen van 1689, met index.

12. Protocol van geërfden-daghen en conditiën van de schattingen van 1736—1795.

13. Schatcedulen van 1689, met index. (Copie).

14. Schatregister 1666.

15. Protocolregister 1642—1687.

16. Protocolregister van 1783.

17. Gemeenterekening van Grubbenvorst 1774.

18. Een groote hoeveelheid losse stukken van de gemeente en de oude schepenbank, als rekeningen, processen, obligatiën en transporten.

GULPEN.

A. Op het raadhuis.

1. Bankvergaderingen der schepenen van Gulpen van 17 Junij 1732 tot 27 Nov. 1795. In fol.

2. Leenverheffingen van het leenhof van 's Hertogenraede van 1 Juni 1761 tot 11 Febr. 1793. Reg. in fol.

3. Leggerboek der leenen van 's Hertogenrade van het jaar 1777. Reg. in gr. folio.

4. Metingen der landerijen, gelegen in de bank van Gulpen van het jaar 1663 en 1664. Reg. met 636 geschr. bladz. in fol.

5. Leggerboeken van de bank van Gulpen van het jaar 1777, 3 deelen in gr. fol.

6. Repertorium der bank van Gulpen van het jaar 1780. Reg. in fol.

7. Generaal repertorium der bank van Gulpen. 18de eeuw. Gr. fol.

8. Index op het generaal repertorium der bank van Gulpen, 18de eeuw.

9. Leggerboek van het canton Ingber onder de heerlijkheid Gulpen, 1777. Met alphabetische tafel.

10. Régistre contenant les anciens et les nouveaux noms des juifs de la commune, chef lieu du canton de Gulpen (arrondissement de Maestricht, Departement de la Meuse Inférieure.) 16 Nov. 1808.

B. Op het kasteel Neuborg bevinden zich vele archieven der vroegere heerlijkheden Gulpen en Margraten.

HAELEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

HEEL EN PANHEEL.

A. Op het raadhuis:

1. Registers van genachten van 1660 tot 1790, 3 dl.

2. Registers van de justitie te Heel, 1646.

3. Proceduurregisters of rolleboeken der justitie te Heel, 1688—1786. 3 dl.

4. Registers der genachten van Panheel 1686 tot 28 Nov. 1783. 2 dl.

5. Cijnsboek van Heel van 1 Maart 1601.

6. Register van besluiten, verkoopingen, eedsafleggingen en akten van obligatiën van Heel, 1776—1791.

7. Boenderboek der Heerlijkheid Pol en Panheel van 1750 tot 1786.

8. Rekeningen van de aftredende burgemeesters van 28 Juli 1744.

9. Registers der jaargedingen van 16 April 1660 tot 1680.

HEER.

A. Op het raadhuis.

Registrum emolumentorum canonicae portionis ex decimis et granorum, reddituum, censuum pastoratus de Heer, prope Mosae Traiectum, Anno 1701, sub Joanne Dassen, pastore in Heer. Reg. in 8°. obl.

HEERLEN.

A. Op het raadhuis

1. Extract-register uit het sommair der leenen, die verheffen van den leenhove van Valkenborgh, van 1647.

2. Drie registers van genagtingen van schout en schepenen der vrijheijt en hoofdbancke Heerlen van 1651—1655, 1680—1683 en 1750—1754, gemerkt A, B, C.

3. Een register van voogtgedingen voor den luitenant-voogt en schout en schepenen der vrijheit en hooftbanck Heerle van 1701—1730.

4. Een gighregister bestemd tot de realisatie en registratie der akten van 1733—1739.

5. Drie registers van de notulen der bankvergaderingen van 1738—1795, gemerkt A, B, C.

6. Een pakje bevattende eenige origineele onderteekende notulen der banksvergaderingen van 1779—1792.

7. Een register van crimineele sententies der vrijheid en hoofdbancke Heerlen van 1773—1775 met een brandbueck, gemerkt B. H.

8. Vijftien registers leggerboeken van 1779 over de uitgestrektheid van de bank Heerlen, benevens Kerkrade, Drintelen, Eijserheide, Wilre, Hoensbroeck, Amstenrade en Schaesberg, gemerkt: A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P.

9. Een register des kadasters der onderbanken, houdende het bundergetal derzelve.

10. Een register van ontvang der renten van het gasthuis te Heerlen van 1760—1802.

11. Twee registers van de meeting der heide van de bank Heerlen met een meetboek en eene kaart van 1792.

12. Twee pakken akten van den notaris Borgermans te Heerlen van 1671—1679, van 1692—1699, gemerkt A, B.

13. Vijf pakken copijen van akten van koop en verkoop, obligatiën enz., ter realisatie en registratie bij de hoofdbank aangeboden van 1728—1765, gemerkt A, B, C, D, E.

14. Acht pakken kopijen van akten van koop en verkoop, obligatien enz., ter realisatie en registratie bij de Keurkeulsche mankamer te Heerlen aangeboden van 1766—1787, gemerkt A, B, C, D, E, F, G, H.

15. Een boekje „Echtreglement voor de steden en ten platten lande in de Heerlijkheden en dorpen staande onder de generaliteijt", anno 1664.

16. Een boekje houdende beschrijving en signalementen eener beruchte joodsche dieven- en rooversbende in 1758.

17. Eene brandordonnantie van 1732 en een model paspoort.

18. Een boekje „Instructie voor de banksbode." 1777.

19. Een bundel inhoudende zes protocollen van visitatie der wegen in 1729, 1730, 1734, 1764, 1772 en 1775.

20. Een pak stukken betrekkelijk de aanbestedingen van de

Kerkhofsbrug in 1769, het beleggen van den vloer in de kerk te Welten in 1773, en het bouwen van een schoolhuis te Heerlen van 1784—1786.

21. Een pak stukken betrekkelijk de te verrichten herstellingen aan den bankstoren met een plan van 1757—1794.

22. Een pak stukken betrekkelijk het gieten der groote thiendenof. banksklok te Heerlen in 1743.

23. Eene resolutie van de Edel-Mog. Heeren Raden van State der Vereenigde Nederlanden over de bannaliteit der Caumermolen in 1754.

24. Een bundel stukken betrekkelijk de grensscheidingen ten gevolge van den vrede te Fontainebleau in 1785.

25. Een bundel stukken betrekkelijk de grensscheidingen tusschen de bank Heerlen en de heerlijkheid Schaesberg.

26. Een bundel stukken betrekkelijk de grensscheiding der bank Heerlen, met eene kaart.

27. Een pak stukken betrekkelijk de meting der banksheide.

28. Een pak stukken betrekkelijk den aankoop van tweehonderd bunder heide door den heer Heldewier.

29. Een pak stukken betrekkelijk de overdracht van honderd bunder heidegronden aan den baron de Sternbach.

30. Een pak stukken betrekkelijk den verkoop van dertig bunder heidegrond in 1788.

31. Een bundel resolutiën van de Edel-Mog. Heeren Raden van State der Vereenigde Nederlanden en andere stukken, behelzende octrooien tot het breken en in cultuur brengen van heidegronden van 1753—1754.

32. Drie stukken betrekkelijk eene schuldvordering van den heer Heldewier ten laste der leenen van Heerlen.

33. Een pakje akten van verkoop en verhuring van banksgoederen.

34. Zes proces-verbalen van gepleegde diefstallen van 1760—1773.

35. Twee resolutiën van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden van 1773—1774, betrekkelijk de confiscatie der goederen van de ter dood veroordeelden in den lande van Valkenborgh (Bokkenrijders).

36. Een pakje rekeningen en andere stukken betrekkelijk de carte van Runeberg.

37. Een pakje stukken betreffende de keur te Welten.

38. Een pak stukken betrekkelijk de wegen, kanalen en bruggen.

39. Een pak stukken betrekkelijk het opnemen van gelden voor de verbetering der groote wegen.

40. Een pak stukken over de benoeming van den heer Lambert tot schatheffer in 1763.

41. Drie rekeningen met twee pakken quitantiën van den schatheffer Lambert over de jaren 1776, 1783 en 1785.

42. Rapport van den schatheffer Lambert over zijne geldelijke administratie.

43. Een pakje obligatiën ten behoeve van het Cartuiserskloostter „Vogelsang" te Gulik en het Carmelitenklooster te Aken omtrent 1768.

44. Een pak stukken betreffende eene reclame van de bewoners van het kerkhof te Heerlen, welke beweerden vrij te zijn van het doen van nachtwachten en karrewijen in 1776.

45. Een pakje rekwesten van de Roomsche ingezetenen der parochie Heerlen, betrekkelijk de benoeming van een koster in 1776.

46. Een pak rekwesten van verschillenden aard van inwoners der hoofdbank Heerlen, met eenige daarop gevolgde beschikkingen.

47. Een pakje stukken betrekkelijk eene reclame van den schepen Wintgens, wegens aan hem toekomende indemnisatie voor verrichte bezigheden.

48. Een afschrift eener resolutie van de Edel Mog. Heeren Raden van Staten der Vereenigde Nederlanden op eene klacht tegen de administratie der bank Beek door eenige inwoners gedaan.

49. Een stuk houdende requisitie om onmiddellijk alle ongedorschen granen af te leveren ten behoeve der stad Maastricht in 1785.

50. Een pakje plakaten van de Staten-Generaal en den Raad van State der Vereenigde Nederlanden.

51. Tien inventarissen van civiele en crimineele stukken, ter griffie van de hoofdbank Heerlen berustende.

HELDEN.

A. Op het raadhuis.

1. Citatie-register der schepenbank, beginnende 1714 (Gekocht op den verkoop van de nalatenschap van Not. Guillon. Catal. nr. 146).

2. Register van Helden, inhoudende akten over de grensscheiding

tusschen Helden en Neer en andere naburige gemeenten, zooals de paalsteden met Meyel, Brec enz. uit 1600 tot 1631. (Catal. n°. 51).

3. Kondschap over de limiten door de oudsten van Kessel tegen die van Neer. Idem accoord tusschen Helden, Kessel en Neer uit 1541.

HERKENBOSCH EN MELICK.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

HERTEN.

A. Op het raadhuis.

1. Schepenbrief op perkament van 1374, inhoudende eene overdracht van dertien maten rogge.

2. Een dito schepenbrief van Herten, betreffende de aflegging van een kapitaal, 1734.

3. Een bundel stukken uit 1708—1739, over een proces tusschen het kapittel van Roermond en de regeerders van Herten, Merum en Ool, rakende de reparatie der kerk te Herten.

HEIJTHUIZEN.

A. Op het raadhuis.

1. Leenregister van het leen Heithuizen van 1610 tot 1760.

2. Land-, schat- en leencedulen van het jaar 1777.

3. Overeenkomst tusschen Meyel en Heythuizen over den weidgang van het vee op de heide 1628.

4. Confirmatie der privilegiën van 't Graafschap Horne door Clemens Prins-bisschop van Luik van 17 Juni 1700.

5. Kaart der limieten in 1796, getrokken tusschen Heythuijzen en Leveroy.

6. Acte van associatie tusschen de landen van Horne, Thorn, Nederweert, Weert en Wessem over de wering van vagebonden en landloopers 1754.

HOENSBROEK.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op het kasteel.

De archieven der vroegere heerlijkheid die zich tot in 1868 op

het kasteel bevonden, zijn door den Graaf van Hoensbroek naar het slot „Haag" bij Gelder gevoerd.

HORNE.

A. Op het raadhuis.

1. Negen bundels met procesakten der voormalige bank van Horne en van het hooggericht van het graafschap Horne, waaronder:

a. Kurtzer begriff dessen was in den appellations gericht zu Berlin zwisschen den Prins de Ligne und den general-lieutenant Wittenhorst gefürt ist.

b. Wahrhafte geschichte der Graven von Arberg zu Fresin und die Fürstin von Salm-Anholt gegen Claude Lamoral Prins de Ligne und Friderich Otto von Wittenhorst zn Sonsfeld, exhibitum 28 Juni.

c. Dertig pakketten met processen en losse stukken uit processen der oude schepenbank van het graafschap Horne waarin o. a. Proces in zake den baron van Kerkum contra Jhr. Willem Anstel 1708. Item in zake den Proost van Keizerbosch tegen Freulijn van Mielendonck. Item in zake Leonard Cluyter contra Jacob Stenkens 1667. Item in zake de gemeentenaren van Heijthuijzen tegen Puijtlinck 1703. Item in zake Baronnesse Mozer tegen de gemeente van Heijthuijzen 1724 etc.

d. Extracten uit den krijgsraad van 1747. Eene verkoopakte van een stuk grond onder het graafschap Horne gelegen, 1612. Jaargedingen van 21 Jan. 1740 tot 23 Jan. 1741. Genachten van 30 Junij 1757 tot 21 Mei 1759. Gedingen van 20 Junij 1743 tot 12 Aug. 1744.

HORST.

A. Op het raadhuis.

1. Rechtsgedingen van de schepenbank der heerlijkheid Horst van 1559—1619.
2. Gerechtsprotocollen van 1614—1630.
3. Idem 1630—1639.
4. Idem 1662—1677.
5. Idem 1678—1715.
6. Idem 1718—1735.
7. Idem 1736—1756.
8. Idem 1756—1773.
9. Idem 1773—1790.

10. Protocol van verbintenissen 1647—1660.

11. Idem 1737—1743.

12. Idem 1743—1748.

13. Idem 1783—1797.

14. Register van de oude gemeente kapitalen 1608—1694.

15. Schuldboeck 1698.

16. Schuldboeck der gemeente Horst, geformeerd in gevolg der transactie den 27 Mei 1721 ingegaan tusschen Zijne Excellentie de heere Graeve van Frésin, Vrijheer der voorzeijde heerlijkheid ter eenre en de geërfde regeerders en inwooners ter andere zijde.

17. Gemeente-schuldboeck 1726.

18. Register inhoudende de obligatiën van de gemeente kapitalen van 1749 tot 1760.

19. Schatboek 1687.

20. Schatboek gerenoveerd 1738.

21. Meetboek-Schatboek 1701.

22. Gerenoveerd meetboek van de erven en gronden der heerlijkheid Horst in conformiteijt van de regeling van de jaren 1701 enz. Gr. fol.

23. Resolutieboek der gemeente 1661—1759.

24. Idem 1759—1783.

25. Idem 1783—1801.

26. Gemeenterekeningen van 1757—1763, 1770—1776.

27. Idem 1783—1790.

28. Idem 1792—1793.

29. Idem 1794—1795.

30. Idem 1794—1804.

31. Landrecht van het Overkwartier, 4de druk.

32. Jaargetijden, pachten, geldrechten der O. L. Vrouwe-armengilde 1591.

HOUTHEM-ST. GERLACH.

A. Op het raadhuis.

1. Repertorium van Houthem n°. 1, met opgave van de grond-

bezitters onder de gemeente, met verwijzing naar de bladzijde in het leggerboek, waar de bezittingen zijn aangegeven en de aankoopen en verkoopen van 1778 tot 1793. In gr. fol.

2. Extract uijt de scheydinge en de deylinge van de goederen naergelaeten bij wijlen Peter Jansen, saliger en de deszelfs huijsvrouw Ida Aelfers, sijnde noch int leven. Geteekend Joannes Schoenmaeckers, geswooren landmeeter 23 Dec 1778 (akte op papier).

3. Leggerboek der bank Houthem geformeert anno 1777. Reg. in fol. (De eerste 12 bladen bevatten de goederen der proostdij).

4. „Matrice de role" van de gemeente Houthem, an VII (1799—1800). In fol.

HULSBERG.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

HUNSEL.

A. Op het raadhuis te Elle. (*)

Geene oude archieven zijn aanwezig.

ITTEREN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op het kasteel Meerssenhoven zijn belangrijke archieven van de vroegere heerlijkheid.

ITTERVOORT.

Bij den burgemeester (een raadhuis is er niet) zijn geene oude archieven aanwezig.

JABEEK.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

KERKRADE.

A. Op het raadhuis.

1. Carte topographique de la seigneurie de Kloosterrode, dédiée

(*) Hunsel en het dorp Elle, zijn sedert het begin dezer eeuw verbonden en vormen eene gemeente.

á Monsieur Marbaix, prieur du dit lieu. Lambert de Ravigny; fecit 1776 (Schaal van $^{1}/_{1000}$ d'une lieu commune de France, ou 2000 toises).

2. Leggerboek van circa 1771 tot 1774, 2 dln., gr. fol.

B. Op de pastorie.

Chronyck en beschrijving der parochie.

KESSEL.

A. Op het raadhuis.

1. Akte voor schepenen van Kessel, inhoudende eene overdracht van eene rente van 1386.

2. Een pakje met vijf schepenbrieven.

3. Vonnis van den Raad van Braband, 1689.

4. Verordening van Maria Theresia over het hoeden van schapen, 29 November 1740. Op perkament.

5. Een twaalftal losse stukken op papier uit de eerste helft der 17de eeuw, zijnde brieven van den magistraat van Roermond aan het schepengerecht van Kessel.

B. Op de pastorie.

1. Een oud register met aanteekeningen over de kerk uit 1540 of vroeger.

2. Op den zolder eene kist met oude papieren betrekkelijk de voormalige schepenbank.

KLIMMEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

LIMBRICHT.

A. Op het raadhuis.

1. Register, waarin de tienden enz. der kerk zijn aangeteekend.

B. Op de pastorie.

1. Protocol-registers van 1651—1653, 1654, 1661, 1662, 1664, 1665, 1666 (fragment) 1673—1677 en van 1678—1684; negen registertjes in fol.

2. Gichtregister 1658—1662. In fol.

3. Register behelzende de namen der leden van het br
schap de Agonia Domini. In fol.

4. Uitgaafboek der pastorie, 1679, in kl. 4°.

5. Armenrekening, 1622—1666.

6. Verschillende charters over fundaties.

7. Een heele kist met charters en andere stukken, waarv
sleutels niet aanwezig waren.

LINNE.

A. Op het raadhuis.

1. Collectboek van alle schatbare erven des kerspels L
van 1719.

2. Summatieboek van het collectboek des kerspels Linne
ginnende 1719.

3. Bunderboek, gemaakt door J. Mulicx, ingenieur en ges
landmeter, 1661 en volgende jaren.

4. Gerichtsprotocollen der schepenbank Linne, van 1661 tot

5. Idem van 1676—1687.

6. Idem van 1688—1710.

7. Idem van 1710—1722.

8. Idem van 1722—1742.

9. Idem van 1749—1795.

MAASBRACHT.

A. Op het raadhuis.

1. Bunderboek der gemeente Maasbracht, 1686.

2. Schatregister of bunderboek der gemeente Maasbracht,

3. Rekeningen der Gemeente Maasbracht, van 1621 tot 17

4. Figuratieve kaart der grens tusschen Maasbracht, Ech
Montfort, 1726.

5. Figuratieve kaart der grens tusschen Maasbracht en een
deelte der gemeente Maasbracht.

6. Pakket met besluiten der Staten van Gelderland, rekeni
en schatcedullen, beginnende in 1585.

7. Pakket met publicatiën van den rentmeester, de Raden van Gelderland enz. van de 18de eeuw.

8. Drie en dertig rentbrieven en schepenbrieven van Echt uit de 17de en 18de eeuw, op perkament met zegels.

9. Vier pakketten met quitantiën der gemeente uit de 18de eeuw.

MAASBREE.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

MAASNIEL.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. In de kerk bevindt zich eene kist met stukken, meestal rekeningen en verpachtingen der kerk en der gemeente en tevens een aantal procesakten der voormalige bank van Maasniel.

MAASTRICHT.

De stad Maastricht heeft een eigen archief, hetwelk zich in ons archiefgebouw naast de stedelijke bibliotheek bevindt. De stadsarchivaris Herman Eversen overleed den 9den Juli 1883 en is sedert 1890 vervangen door dr. P. Doppler.

MARGRATEN (*Kanton Gulpen*).

A. Op het raadhuis.

1. Polytyck-register en taxeboek der bank Margraten (Voogdgedingen) van 1681 tot 1712. Gebonden in perkament.

2. Voogdgedingen van 1712 tot 1713.

3. Idem. Banksvergaderingen 1739—1775.

4. Idem. Idem 1775—1792.

5. Een leggerboek van 1775, opgemaakt ingevolge resolutie der Staten-Generaal, 1 deel in fol. in perkament gebonden.

9. Leggerboek der gronden van de borgers van Maastricht, zonder datum en zonder band, in fol.

7. Een leggerboek, half in perkament gebonden.

8. Een leggerboek van 1774.

9. Een leggerboek der bank Margraten.

10. Een leggerboek der bank Margraten van 1733 in perkament gebonden.

11. Een leggerboek van het gehucht Termaer.

12. Repertorium der heerlijkheid en hoofdbank Margraten uit 1786. Zonder band.

13. Register der kapitalen en lasten der heerlijkheid en hoofdbank Margraten.

14. Correspondance de l'administration communale avec la préfecture (1811—1817).

15. Voorts bevinden er zich een groot aantal stukken, betrekking hebbende op de schepenbank en de aanslagen over de heerlijkheid.

MEERLO. (*)

A. Op het raadhuis.

1. Gerechtsprotocol der heerlijkheid, 18de eeuw.

2. Protocol van eene in 1776 gehouden openbaar verkoop van gemeentegronden.

3. Boenderboek der heerlijkheid Meerlo of specificatie van alle in particulier gemeeten stukken en perceelen dezer heerlijkheid, 1739 en 1740.

4. Kaartenboeck en beschrijvinge van alle perceelen der heerlijkheid Meerlo, Hertogdom Gelre, samengesteld in 1743 door Adam Blom. (Daarin bevinden zich cadastrale plannen van lateren tijd en gekleurde kaarten.)

5. Register der kapitale sommen, waarmede de heerlijkheid in oude tijden tot heden den 23 Juni 1696 bezwaard is. Kl. 4°. registertje.

6. Reglement wegens de inrichting van het justitiewezen in het Hertogdom Gelre, in dato Berlijn 21 Junij 1786. Gedrukt.

7. Acta wegen abname der steuerrechnung von Meerlo ab anno 1764.

8. Schatcedule van de heerlijkheid Meerlo en Thinray uit het nieuwe meetboek 1755 enz.

9. Register van Betaling van de crediteurs van anno 1718 enz.

(*) De dorpen en voormalige heerlijkheden Blitterswijk, Swolgen met Tienray en Mierlo werden in 1800 tot eene mairie vereenigd; het dorpje Tienray behoort kerkelijk onder Swolgen.

10. Schatboek van Meerlo, beginnende met den jaere 1779.

11. Boeck der gedingen der heerlijkheid Meerlo, nadat Reinier van Gelre, heer tot Meerlo als heer dezer plaats, den eed gedaan heeft, 1638, 9 Augustus tot 1686.

12. Gerechtsprotocollen van Meerlo 1575—1617.

13. Kapittellijst der vrijheerlijkheid Meerlo, 1774. Idem 1775.

14. Steuerrechnung 1765.

15. Idem 1774.

16. Idem 1775.

17. Steuerausslag 1781.

18. Idem 1782.

19. Protocollen van gedane transporten onder Meerlo en Thienray, 1772.

20. Gemeenterekeningen 1703.

21. Idem 1778.

22. Idem 1782.

23. Idem 1792.

24. Idem 1793.

25. Idem 1794.

26. Idem 1795.

27. Idem 1796.

28. Idem 1797.

29. Idem 1798.

30. Acta camerae, wegens verkauffung der entbehrlichen gemeinheiten zu Meerlo, und Thienray, Herzogthum Gelre 1767—1769.

31. Lijste van het ambacht consumptie en hanteeringsgeld der heerlijkheid Meerlo 1773.

32. Register van bodeloon enz. voor het gerecht Meerlo 1759 enz.

33. Resolutie genomen door de schepenen, gezworenen en geerfden te Meerlo 1737—1798.

34. Rekening van den schatheffer der heerlijkheid Meerlo 1753.

35. Idem 1757.

36. Idem 1759.

37. Rekening van den schatheffer der heerlijkheid Meerlo 17(
38. Idem 1766.
39. Idem 1767.
40. Idem 1768.
41. Idem 1769.
42. Idem 1771.
43. Idem 1772.
44. Idem 1776.
45. Idem 1777.
46. Idem 1778.
47. Idem 1779.
48. Idem 1784.
49. Idem 1785.
50. Idem 1786.

Swolgen.

51. Overdrachten, arresten, testamenten enz. 1713—17 „Boek der protocoll van beswaer."

Blitterswijk.

52. Gedingen der heerlijkheid 1750—1797.
53. Gerechtsprotocollen 1693—1776.
54. Schatcedulen van Blitterswijk, zonder jaar, laatst der 18e eeu

B. Op de pastorie te Swolgen.

In eene kist en in haren omtrek op den zolder der pastorie w voorhanden:

1. „Protocollen van beswaer" van 1755 tot 1796. 1 dl.
2. Resolutieboek der heerlijkheid Swolgen van 1730 tot 1797
3. Gerechtsprotocol van 1606 tot 1609.
4. Idem van 1610 tot 1624.
5. Idem van 1625 tot 1674.
6. Idem van 1675 tot 1707, in losse bladen.
7. Idem van 1708 tot 1770 één band.

Hierbij verschillende pakken, dossiers van processen, schuld brieven enz.

8. Een zwaar pakket circulaires, plakaten, bevelschriften, o. a. over het houden van huiscollecten, ordonnantiën van de Pruissische Krijgs- en Domeinenkamer, van het administrations-collegium te Gelder en proclamaties uit het eerste tijdperk der Fransche Republiek, en vele andere uit het laatst der vorige eeuw.

9. Gemeenterekeningen van 1745 en volgende jaren.
Idem van 1750 enz.
Idem van 1760 tot 1769.
Idem van 1770 tot 1779 (ingenaaid.)
Idem van 1770 tot 1789.
Idem van 1790 tot 1801.

10. Allen met bijlagen, schattingslijsten, kwitanties enz.

11. Een pakket stukken en oude bescheiden over de grenzen tusschen de gemeente van Swolgen en Broeckhuijsen, gecopieerd en benuttigd bij een grensverschil ten jare 1800.

12. „Kerckenboeck" inhoudende eene beschrijving van de renten en jaargetijden van 1558 tot 1604.

13. „Kerckenboeck" bevattende cijnsen en te boek stellingen van 1618 tot 1669 en volgende jaren.

14. Oude kwitanties der kerck Swolgen van 1710 tot 1718, in bundel.

15. Verschillende pakketten kerkrekeningen van de jaren der Fransche Republiek, geordend door den toenmaligen pastoor Arn. Aerts.

16. „Renteboeck der Capellanie" met copie der stichtingsbrieven, verplichtingen enz. tot het laatst der vorige eeuw, opgesteld door pastoors Arn. Aerdts.

17. Libellus in quo continentur:

a. Litterae fundationis et dotationis Collegii Swolgeani per dominum Joannem de Swolgen erecti in vigilia St. Laurentii 1588.

b. Litterae unionis variae in ecclesia St. Andreae Collegio Swolgensi perpetio factae, 11 Sept. 1587.

c. Approbatio fundationis et statutorum collegii per Archiepiscopum, 1588.

d. Litterae Swolgeanae fundationis per dominos executores, 1600.

e. Concordia inter executores de omnibus censibus, 1593 (hieronder staat:) Vide pro fundatione Swolgeana: plakaten van Gelder 1783, 15 Dec. er: transcripta sunt haec de copia quam fecit Dominus Joës Gabriel Fabri, regens Gymn. Montani et fundatoris· consanguineus anno 1723 mense Maii, scripsit P. F. Bruijn, 1813, 5ta Sept. et transcripsit Aerts. L. 1865, 14 Dec.

Hierbij eenige losse stukken behelzende eene briefwisseling met „den Verwaltungsrath der Schul- und Stiftungsfonds zu Köln." uit de eerste helft dezer eeuw over de beurzenstichtingen Jan van Swolgen en „Johannes Ligerius."

C. In de kapel van O. L. Vrouw te Thienray bevindt zich eene kist met de volgende bescheiden:

1. Gemeente-rekeningen van Thienray uit de jaren 1651, 1652 en van 1674.

2. Idem van 1715—1720 en 1725, 1726.

3. Idem van 1731—1739.

4. Idem van 1741—1745.

5. Idem van 1747—1803 (veelal ingenaaid). Hierbij waren gevoegd eenige quitanties, eenige losse notities en andere bijlagen. De laatste jaren waren voorzien van lijsten over personeelen aanslag, beestengeld, werbungsfreiheitsgeld en fixumlijsten.

6. Een pakket publicanda en ordonnantiën van de Pruissische Kriegs und Domaine kammer en van 't Landes administrations collegium te Gelder, en een paar numero's van de Wochentliche Duisburgische Anzeiger.

7. Een pakket stukken en besluiten van het armbestuur van Thienray, tusschen de jaren 1776 en 1785 onder de provisoren Arnold Aerts pastoor en Ger. Kusters.

MEERSSEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. In het Protestantsche kerkarchief te Meerssen:

Register, waarin de lidmaten van 1788 tot 1798 werden ingeschreven.

MERKELBEEK.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

MESCH.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

MEIJEL.

A. Op het raadhuis.

1. Ceuren en breuken dezer vrijheerlijkheid Meijel van het jaar 1578, bestaande uit 23 artikels, met eenige bijlagen en opgesteld door de schepenen der bank.

2. Protocol register der heerlijkheid Meijel, van 22 Junij 1652 tot 11 Junij 1723.

3. Genachten gehouden te Meijel van 1660 tot 1728.

4. Jaergedingen van 1674—1772. Item gichten van 1714—1753.

5. Protocol- en gichtregister van 1753 tot 1789. Item gichten en geudingen van 1761 tot 1771.

6. Proceduurprotocollen van 1778 tot 1788.

7. Gichtregister van 1777 tot 1795.

8. Gemeente-rekenboek van 1772 tot 1829.

9. Leggerboek der heerlijkheid van 1679 tot 1708.

10. Reglement en administratie der kerk- en armengoederen van 1774.

11. Kaart bevattende de heidenpeelen, gelegen tusschen Someren en Asten, kwartier van het Peelland, alsmede zoodanige palen als tusschen deze dorpen en de landen van Weert in Overgelderland zijn staande.

MHEER.

A. Op het raadhuis.

Cadastraal register van het einde der 18de eeuw.

B. Op de pastorie.

Registrum confraternitatis S. S. Rosarii van 2 April 1657.

MONTFORT.

A. Op het raadhuis.

1. Inventaris van alle documenten en papieren, zich bevindende

in de „Compe der Vrijvlecke Montfort", gemaakt door den landsschrijver van Dam, in 1725, 14 bldz., bevattende meestal stukken uit de 17de en 18de eeuw.

2. Acht registers met losse archiefstukken van gemengden inhoud: Placaeten, rekeningen der domeinen, edikten, cijnsen, capoenen en erfrenten.

3. Schatcedulen van de burgemeesters van Montfort van 1732 tot 1745.

4. Verder nog eenige losse stukken over het ambt Montfort.

MOOK-MIDDELAAR. (*)

A. Op het raadhuis.

1. Register over de Mookerheide. Aanlegging van eene kolonie in de Mookerheide en de Kesselsche heide. Verkoop van heidegronden. Correspondentie der Pruissische Regeering met den heer van Dedem te Driesberg, heer van Mook.

2. Brief van een kapitaal van 3300 gulden ten laste der gemeente Mook, ten voordeele van Peter Math. Voss, te Middelaar,

3. Schepenbrief der heerlijkheid Mook van 26 April 1718 op perkament over huis en hofstad van Herman Aertsen, overgedragen aan Gerret Janssen. Zegel van Hendrik Nettler, richter te Mook en van de justitie aldaar.

4. Nachweise der obligationen, welche der ambtman und burgemeister zu Witten zulast hat der commune Mook.

B. Op de pastorie.

1. Kerke- en armenprotocollen, bevattende testamenten, giften en verpachtingen van kerk- en armengoederen uit de 18de eeuw.

2. Consuetudines ac ceremoniae ecclesiae in Mook, aangelegd in 1642.

3. Broederschapsboek der zangers in de kerk te Mook met het reglement gemaakt 21 Nov. 1743.

4. Obligationes pastorales perpetuae ecclesiae Mockensis uit 1646.

5. Lijst wegens het kerstbrood voor den pastoor en den koster 1810.

6. Obligationes pastorales in Mook anni 1816.

(*) Mook was vóór 1797 een Kleefsche heerlijkheid en Middelaar was vóór 1713 eene Geldersche heerlijkheid.

7. Thijnsboeck waermede Hendrik van Galen gethijnst heeft tot Moldijck, synde den aengekochten weyrt van de semtelijcke crediteuren Drost, gehoorende tot het huys tot Moldijk gelegen, in de wandelinge geheyten het Muurwerck, eermalen gecomen synde van Joncker Werner van Bronckhorst zaliger gedachtenis van 1657 op O. L. Vrouwe Lichtmisdag.

8. Extract uit het thijnsboeck van Joncker Wemmar Bronckhorst na hem Hendrik van Galen, G. Spruijtwater, N. Braber en Jan Antoon Gorik en Maria Ludovica Braber.

9. Historische aanteekeningen van Joannis Fabritius, pastoor, van 1661 tot 1678.

C. Op de pastorie te Middelaar.

1. Register der inkomsten van de kerk en pastorie van 1706 tot 1857.

2. Eene kist met oude gemeente-rekeningen en schepenakten, die ik evenwel niet heb kunnen inzien.

MUNSTERGELEEN.

A. Op het raadhuis.

1. Registers der Landexigensgeldern, 1733—1734.
2. Idem 1734—1735.
3. Idem 1735—1736.
4. Idem 1736—1737.
5. Idem 1752—1753.
6. Idem 1755—1756.
7. Idem 1765—1766.
8. Idem 1767—1768.
9. Idem 1768—1769.
10. Idem 1769—1770.
11. Idem 1774—1775.
12. Idem 1779—1780.
13. Idem 1781—1782.
14. Idem 1782—1783.
15. Idem 1784—1785.

NEDERWEERT.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

NEER.

A. Op het raadhnis.

De oude archieven der schepenbank zijn bij het archiefdépôt d Rijks te Maastricht in het jaar 1887 ingelijfd geworden.

NEERITTEREN.

A. Op het raadhuis.

1. Gichtregister van 1570 tot 1603.
2. Idem van 1604 tot 1645.
3. Idem van 1645 tot 1687.
4. Idem van 1687 tot 1734.
5. Idem van 1734 tot 1776.
6. Idem van 1776 tot 1796.
7. Genachtenregister van 1779 tot 1796.
8. Naberboek der belastingen van 1748.
9. Schatboek van Maenlostraet onder de heerlijkheid Neerittere uit 1769.
10. Schatregister van 1779 tot 1796.
11. Armenregister van Neeritteren uit 1581.

NIEUWENHAGEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

NIEUWSTAD.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

NOORBEEK.

A. Op het raadhuis.

1. Registertje der gestichte jaargetijden in de kerk van Noorbeel In fol. obl.

2. Gildeboek der grondbank van Noorbeek, beginnende in 1442.
3. Idem van 5 Febr. 1654.
4. Schepenregister der bank Noorbeek 1536.
5. Protocollen van de grondbank van Noorbeek der heeren van St. Lambert te Luik van 1627:
6. Idem van 12 Febr. 1699.
7. Idem van 1733.
8. Recessen of resolutieregister van Noorbeek met raadsverslagen tot het jaar 1819.
9. Charter op perkament inhoudende de redemptie van de tienden der Jesuiten van Maastricht te Noorbeek van 1784, zegel in rood lak. (geschonden).
10. Voorts een aantal bundels der vroegere schepenbank. Alles geborgen in eene oude eikenhouten kist met twee sloten.

NUNHEM.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op de pastorie.

1. Chijns- of leenregister van het huis Nunhem van 1499 tot 1735.
2. Registertje van de tienden van de kosterij.
3. Registrum decimarum pastoratus de Nunhem. Item registrum reddituum ecclesiae de Nunhem. Item registrum matriculariae et pauperum de Nunhem van 1636 tot 1722.

NUTH.

A. Op het raadhuis,

1. Cadastrale legger van de heerlijkheid en gericht Vaesrade opgemaakt op last van het bureau der algemeene opneminge gedaen den 25 Januari 1770 en 10 Februari 1774. Reg. in fol.
2. Idem van de heerlijkheid Nuth, opgemaakt op last der algemeene opneminge bij besluit van 9 Febr 1771 en 16 Febr. 1774. Twee deelen in fol.

OBBICHT EN PAPENHOVEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op het kasteel te Obbicht, bevindt zich een aanzienlijk archief der voormalige heerlijkheid. (1)

(1) Het archief werd benuttigd door den Wel Eerw. heer Meulleners, pastoor te Mook in zijne Geschiedenis der Heerlijkheid Obbicht.

OHE EN LAAK.

Deze gemeente werd civiel en kerkelijk in den aanvang dezer eeuw opgericht, zij behoorde vroeger onder Echt.

OIRSBEEK.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

OTTERSUM. (*)

A. Op het raadhuis.

1. Een pakket inhoudende de verzameling van verordeningen welke de regeerings-commissaris voor de landen tusschen Maas, Rijn en Moesel bekend gemaakt heeft, van 1798—1799.

2. Register inhoudende de akten van verdeeling tusschen de gemeente Gennep en Ottersum van 1775 tot en met 1793.

3. Oude cadastrale plannen der gronden van de gemeente Ottersum uit de 18de eeuw.

OUD-VALKENBURG.

A Op het raadhuis.

Geene oude archieven aanwezig.

OUD-VROENHOVEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op de pastorie.

Memorieboek der parochie Wylre in den Vroenhof.

POSTERHOLT.

A. Op het raadhuis.

1. Bunderboek van het kerspel Posterholt, begonnen in 1718.
2. Idem van 1782.
3. Idem van 1783.
4. Idem van 1789.
5. Idem van 1794.
6. Een groot aantal vonnissen en rekeningen, afkomstig van de voormalige heerlijkheid en bank Posterholt.

(*) Ottersum behoorde oudtijds als gemeente onder Gennep, doch werd in 1798 door de Franschen tot eene afzonderlijke gemeente verheven. De pastorie is in 1780 afgebrand, ten gevolge waarvan de kerkelijke archieven verbrand zijn.

ROERMOND.

Te Roermond bestaat een stedelijk archief en een archief voor de stukken afkomstig uit het voormalig Overkwartier van Gelderland. Aan het hoofd van beide depôts bevond zich Jan Baptist Sivré, die in Nov. 1889 overleden is.

ROGGEL.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

ROOSTEREN.

A. Op het aaadhuis.

1. Rekeningen der gemeente Roosteren van 1532 tot 1794 in afzonderlijke pakketten volgens de jaren, tusschen kartons bewaard met de mandaten bij elk jaar afzonderlijk gevoegd. Enkele jaren ontbreken.

B. Bij den burgemeester aan huis:

1. Register van de domeinen van het ambt Montfoort. Op den omslag stond met halfverbleekte letters het volgende te lezen: Montfort den register 1688 naer de XXXI[e] rekening van Borbuijssen. Register in kl. fol. van 361 bladz. maar de 48 eerste ontbreken.

RIJCKHOLT.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

SCHAESBERG.

A. Op het raadhuis.

1. Leggerboek van 1774. Gr. fol.
2. Register van den rentmeester der heerlijkheid van 1663 tot 1667. In 12°.
3. Idem van 1667 tot 1688. In 12°.
4. Register van ontvangst der pachten 1731. Kl. 4°.
5. Rentmeestersrekening 1780. In 8°.
6. Memorieboek der beden 1685. In 8°. obl.
7. Register der beden 1680. In fol.
8. Idem 1692. In fol.

9, Schatboek 1701—1702. In 12°.

10. Repartitieboek der leenen 1709—1737. In fol.

11. Idem idem 1721—1781. In 8°. obl.

12. Idem idem 1722—1791. In fol.

13. Schatboek 1753—1776. In 12°.

14. Idem van 1759—1760 en aan de andere zijde 1761. Kl. 4°.

15. Schatregister 1782. In fol.

16. Verklaring van permutatie der goederen 1794.

17. Register van die erfpachten als tot Nieuwenhagen, Groenstraat ende Waubach, dewelcke aan het adelijke huis Schaesberg zijn toegehoorende ende tegenwoordich van den Hoch-Edelgeboren Heer Friedrich Sigismundt Theodor baron tot Schaesberg aen die parochial kercke tot Schaesberg heeft gedonateert daer den custos van deselve kercke alsolcke rechten van voorgenaamde erflater jarlich sal hebben te gauderen 1722.

18. Register van den erfpacht tot Benseraedt aan het aedelijck huijs tot Schaesberg. nu aan den tijdelijcken pastoor van de heerlijckheidt Schaesberg 1759 (get. R. 35, 951). In fol.

19. Register der pacht van Nieuwenhagen.

20. Memorieboek van Joh. Joseph Borghans in Nieuwenhagen 1794. In 12°. Met familie-aanteekeningen.

21. Een veertigtal liassen, meest allen afzonderlijk gebonden en met het etiket voorzien, bevattende pachtlijsten, lijsten van inkwartieringen enz. uit de 18de eeuw.

B. Op het kasteel.

De archieven die zich op het kasteel van Schaesberg bevonden, zijn naar het slot van den graaf van Schaesberg te Kriekenbeek bij Geldern, overgevoerd.

SCHIMMERT.

A. Op het raadhuis.

1. Leggerboek van 1776. In fol.

2. Register van op- en afschrijven der goederen van 1776 tot 1795. 2 dln. in fol. (Aan elk dezer deelen ontbreken de eerste bladen).

SCHINNEN.

A. Op het raadhuis:

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. De archieven der heerlijkheid Schinnen, die zich op hef kasteel ter Borch bevonden, werden in 1869 door den heer Baron Clemens de Weichs, eigenaar van het kasteel, naar zijn kasteel Geisteren gevoerd.

SCHIN-OP-GEUL.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

SCHINVELD.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

SEVENUM.

A. Op het raadhuis.

1. Gedingen, 1564—1607.
2. Gerechtsprotocol, 1619—1635.
3. Idem, 1639—1694.
4. Idem, 1645—1745.
5. Idem, 1748 en volgende.
6. Verbintenis-protocol van 1786.
7. Register van den secretaris van 1721—1744.
8. Geërfden-protocol van 1751—1800.
9. Schuldboek van 1695.
10. Idem 1727.
11. Idem 1745.
12. Idem 1786.
13. Schatboek van 1730.
14. Idem 1788.
15. Eerste druk van het landrecht van het overkwartier.

SIMPELVELD.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig. (Zie Bocholtz).

SINTE GEERTRUID.

A. Op het raadhuis.

Cadastraal leggerboek van Sinte Geertruid van 1775—1792. Groot lijvig register van 475 bladen in fol.

ODILIENBERG.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

B. Op de pastorie is eene kast met losse archieven, afkomende uit het oude schoollokaal, zijnde koopakten, processen en andere gemeente-archieven van 1640 tot 1769. Deze archieven zijn het eigendom der gemeente en werden daar geplaatst wegens gebrek aan een goed lokaal op het raadhuis. Verder nog bevinden er zich:

1. Register der armen van Odiliënberg, begonnen in 1763.

2. Register der inkomsten van de pastorie van Odiliënberg van 1761 en later; welke twee registers aan de kerk behooren.

SINT PIETER.

A. Op het raadhuis.

1. Vier portefeuilles met gemeente-rekeningen en quitantiën: *a*. van 1778 tot 1863; *b*. van 1779 tot 1796; *c*. van 1739 tot 1779; *d*. van 1737 tot 1754.

2. Twee portefeuilles met papieren betreffende volkstelling en verandering van domicilie.

B. Op de pastorie.

1 Poortersboek van 1654 tot 1671. In fine: „armenrenten". Reg. in fol.

2. „Miscellanea parochialia", waarin zich bevinden het privilegie van de vrijheid St. Pieter van 5 Aug. 1580 en andere documenten van 1580 tot 1787: o. a. verschillen tusschen de Minderbroeders van Slavanten en den pastoor over de godsdienstoefeningen. In fol.

3. Register inhoudende de oude privilegiën, vrijheden en reglementen der genadige heeren bisschoppen en princen van Luyck aan de vryheyt van St. Pieter binnen en buyten Maastricht verleent, ende successivelijck geconfirmeert, mitsgaders de formulieren van den eedt, die de borghemeesters, gezworens, borgers, poorters ende ambachtsmeesters in 't aencomen van haere ampten moeten doen,

by een versamelt, in de Franse en Duytsche tael overgezet ende in desen register beschreven onder de regheringhe van Willem Brons en Johannes Stassen, als burghemeesters, Renier Nijst, Andreas Theus, Hendrik Willems en Christiaan van den Broeck, als gezworens en Joannes Stassen voorsc. als secretaris der gemeente van St. Pieter, 1786. In fol.

C. Bij den burgemeester bevindt zich een register in fol. met collectanea van de vrijheid van St. Pieter van Collette, dat een supplement is van een deel der collectanea alhier op het archief berustende.

SITTARD.

A. Op het raadhuis.

1 De archieven van het kantongerecht welke in een der kasten berust hadden, waren reeds ter afzending, aan het Rijksarchief te Maastricht ingepakt, zoodat zij niet meer ingezien konden worden.

2. Van de andere archieven der gemeente Sittard bestaat een inventaris, door den heer Martin Jansen, archivaris der gemeente uitgegeven en gedrukt te Sittard in 1878.

Deze archieven bevinden zich op eene afzonderlijke kamer van het stadhuis en in afzonderlijke kasten goed gerangschikt en van opschriften voorzien. De sleutels berusten bij den archivaris, de heer Arnolds.

3. Extractus laterum de Broecksittard, 1790—1791. In fol.

4. Landtexigensgelders van het ambt Born, 1792. Reg. in fol.

5. Idem van 1794. In fol.

6. Stadtsexigensgeldern van Urmond, 1731—1732. In fol.

7. Idem van 1733—1734. In fol.

8. Idem van 1737—1738. In fol.

9. Idem van 1739—1740. In fol.

10. Idem van 1741—1742. In fol.

SLENAKEN.

A. Op het raadhuis.

Een oud kadastraal register, vervaardigd in 1787 door J. H. Drimborn, secretaris en rentmeester van den graaf van Goltstein, heer der toenmalige vrijheerlijkheid Slenaken.

SPAUBEEK.

A. Op het raadhuis.

In eene kist, waarvan de burgemeester den sleutel heeft, bevinden zich:

1. Een pakket rekeningen en kwitantiën van de burgemeesters van 1600 tot in het begin van 1700.

2. Rekeningen der burgemeesters van leverantiën en inkwartieringen van vóór 1700.

3. Oud register van verdeeling der gemeentelasten en gemeenteschulden van 1684 tot 1773.

4. Leggers der gemeentegoederen, 1690—1771. 2 bndn in fol.

5. Pakket gemeenterekeningen, betrekkelijk de contributiën van 1762—1789.

6. Pakket betrekkelijk de gemeentekwestiën wegens tiendheffers, 1765.

7. Pakket betrekkelijk de gedane leverantiën, inkwartieringen en karrevrachten 1791—1793.

8. Pakket kwitantiën en oorlogspapieren van 1792—1799.

B. Op de pastorie.

1. Register der pastorie, 1695. In fol.

2. Register der kapellanie van 1720—1779. In fol.

STEIN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.. Zij zijn bij een brand in 1840 vernield.

STEVENSWEERT.

A. Op het raadhuis.

1. Boenderboek der gemeente te Stevensweert uit 1684

2. Supplement van het boenderboek der gemeente Stevensweert uit 1794.

STRAMPROY. (1)

A. Op het raadhuis.

1. Register der armenrenten uit 1629.

2. Een bundel processtukken tusschen Stramproy en den eigenaar van den Meulenhof te Tungelroy in 1649.

3. Dag- en rekenboek van Willem Rutten, schepen te Stramproy, in 1775.

4. Schat- en leggerboek van het boendergetal te Thorn uit het jaar 1700, zijnde het betalend bundergetal alstoen 785 bunder en 36 kleine roeden.

5. Register der renten van den armen te Stramproy uit 1748.

6. Register van den armen te Stramproy, beginnende in het jaar 1595.

7. Boenderboek uit 1662.

8. Rekening der borgemeesters 1625 en later.

SUSTEREN.

A. Op het raadhuis.

1. Ambts Born Steuer- und Pensionsrechnung 1 Febr. 1772 bis ultimo Januarii 1773. In fol.

2. Een pakket gemeente-archieven van 1706 en volgende jaren, behelzende grensverdeeling, opname van gelden ten laste der gemeente enz.

B. In de kerk te Susteren bevindt zich een zeer kostbaar Evangelieboek met miniaturen uit de Xde eeuw en talrijke archieven van het voormalig kapittel. (2)

SWALMEN.

A. Op het raadhuis.

1. Protocolregisters van de oude schepenbank, loopende van 1670—1786. 14 dln.

2. Vonnissen van de schepenbank van 1756—1771.

3. Crimineele vonnissen der schepenen van het gerecht van Swalmen van 1759—1771.

(1) Deze archieven zijn gedeeltelijk aan het Rijksarchief in Limburg afgeleverd.

(2) Deze archieven werden grootendeels benuttigd door Jos. Habets in zijne Geschiedenis van Susteren.

4. Gichtregister van 1699.

5. Schatregister van 1751—1771.

6. Register der patenten van 1751—1793.

7. Kapitalen ten laste der gemeente met losse stukken en staten van schulden der gemeente van 1725—1780.

8. Register met apostillen van 1756 tot 1771.

9. Copie der voogtgedingen van 10 Juli 1588.
Idem van 28 Mei 1764 tot 19 Junij 1792.

10. Groote atlas met gekleurde platen van perceelen der gemeente Swalmen, opgemaakt door den gezwooren landmeter J. J. Smabers in 1785.

B. In de kerk.

Beneden in de kerk, kort bij het koor, bevindt zich eene groote oude kast in den muur, waarin vele stukken der voormalige schepenbank van Asselt en Swalmen, alsmede rekeningen en stukken van dorps- en armenmeesters, geborgen zijn.

TEGELEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

THORN.

A. Op het raadhuis.

1. Landrechten van Thorn, 1438.

2. Register van jaargedingen der bank van Thorn, 1660—1663.

3. Protocollen der gemeentevergaderingen van Thorn beginnende den 14den Dec. 1776.

4. Gichtregister van Thorn, van 1682 af.

5. Register der leengoederen en leenlieden des eerwaarden vaders in Gode, den prelaat van St. Willebrord te Etternach in Maasland, Peelland en Kempenland, gemaakt door den Stadhouder Jan van Breugel, in 1661.

6. Handschrift over physica en metaphysica in 't Latijn, 206 bldz., in perkament gebonden, zonder titel en beginnende: Antequam aggrediamur phisicam sive scientiam rerum naturaliumetc.

B. In de kerk bevinden zich talrijke archieven afkomstig van de voormalige schepenbank van Thorn.

UBACH OVER WORMS.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

Deze gemeente is na 1797 opgericht, zij werd gescheiden van Ubach, liggende op den overkant van den Worm op Pruisisch gebied. In 1888 werd de gemeente Rimburg afgeschaft en met Ubach over de Worm vereenigd. Rimburg vormde vóór 1797 eene Rijksheerlijkheid, die in 1815 tusschen Pruissen en Nederland verdeeld werd. De archieven zijn verdwenen.

ULESTRATEN.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

URMOND.

1. Meetinghe der vrijheidt van Urmond van leen- als steuerbaere goederen daaronder sorteerende naer de nieuwe veranderiug gedaen door mij Joannes Bollen geswoeren landtmeter des hertoghdoms Gulyck in den jare 1719. 2 May. In fol.

2. Exigensgeldern und gemeindeschattingen der pensionen 1730—1731. In fol.

3. Idem 1731—1732. In fol.

4. Idem 1737—1738. In fol.

5. Idem 1738—1739. In fol.

6. Idem 1739 - 1740. In fol.

7. Idem 1741 - 1742. In fol.

VAALS.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven zijn aanwezig.

VALKENBURG.

A. Op het raadhuis.

1. Register van het cantongerecht te Valkenburg, beginnende 12 Ventôse an IV.

2. Registre des arrêtés du conseil du département de la Meuse-Inférieure, beginnende den 15 Prairial an VI.

3. Registre de correspondance des lettres de l'administration centrale adressées à la municipalité de Fauquemont, beginnende den 13 Niv. an VI.

4. Idem van 18 Brum. an VI.

VENLO.

De archieven van het Gerechtshof te Venlo, berustende op het raadhuis werden in 1880 naar het Geldersch archief te Roermond vervoerd. De archieven, die nog heden aanwezig zijn, zijn van tweederlei aard. Een gedeelte, zich bevonden hebbende op de archiefkamer was vroeger reeds geclasseerd, maar is ten gevolge der verbouwing elders moeten geborgen worden en is nog niet in den ouden toestand hersteld.
De overige archieven zijn ongeclasseerd en bevonden zich oorspronkelijk op den zolder onder het dak; ook deze werden gedurende de verbouwing naar elders gevoerd, maar zijn nu, daar de lokalen nog niet in een toestand zijn om ze te bergen, wederom op de zolders geplaatst.
De heer secretaris, die volgens de gemeentewet met het archiefwezen belast is, verzocht voor eenige dagen de medehulp van een mijner ambtenaren, om de nadere ordening van het archief te helpen tot stand brengen. Deze kan zich dan ook inlichten over de gerechtelijke archieven, die aan den staat behooren.
Van de geclasseerde archieven bestaat een gedrukte inventaris in 1870 door Mr. Franquinet opgemaakt.

VENRAY.

Op het raadhuis.

In het archief van Venray bevindt zich eene lijst der stukken die in 1783 aldaar aanwezig waren en waarvan wij hier den inhoud laten volgen, omdat wij de aanwezigheid der meeste stukken ook nu geconstateerd hebben.

1. Papieren rakende de abdissentiende van 't Munster te Roermond.

2. Papieren wegens die van 't Klooster Sand bij Straelen.

3. Limiets-scheiding van 't land van Kessel en de Meijerij in de Peel, peelreglement en beleiding.

4. Stukken aangaande den Vredenpeel.

5, Verdrag nopens de Venraysche en Overloonsche peelen, alsmede grensscheiding tusschen Venray-Oirlo en Venray-Horst

6. Papieren wegens het verkoopen van eenige moes- of turfgronden.

7. Grensscheiding tusschen Venray en het land van Cuijk.

8. Grensscheiding en weidegang tusschen Geijsteren, Wanssum en Meerloo.

9. Papieren aangaande de Latijnsche scholen en reglementen voor de kleine scholen.

10. Accoord met den heer te Gheijsteren, rakende vrijdom van schatting.

11. Verbod van het drijven der schapen en het vlaggen op de zandbergen.

12. Stukken van het verkoopen van gem entegronden, bouwhoeven, bosschen en het verdoen der geabandoneerde erven, lijst der opgegeven morgentaelen.

13. Een certificaat van een ijkmeester wegens de maten in 's Hertogenbosch.

14. Aangaande het reduceeren der oude kapitalen.

15. Sententie tusschen Venray en Oostrum.

16. Over het aanstellen der schepenen en hun competeerend gehalte.

17. Accoord over het kerkenhuis op de Smacht.

18. Privilegiën van gerechtigheden gegeven bij Hertog Carel enz.

19. Quitantiën van de heeren van Macken, van hunne kapitalen gestaan hebbende op deze gemeente.

20. Van den Maandagschen markt.

21. Lijst van de opgegeven huizen in het geheel gelegen onder Venray.

22. Processtukken van schepenen tegen den pastoor wegens het aanstellen der dekenen van de gilden.

23. Koopbrief van de heerlijkheid Venray, 27 Nov. 1673 (copie).

24. Wegens de spurrie- en zaadtiend.

25. Geleverde wagens en pakknechten voor zijne Con. Maj. armee 1778—1779.

26. Papieren wegens den extraordinairen omslag 1765

27. Proces van de schepenen tegen den heer Vlokhoven, over het vergeven van het rectorschap der Latijnsche scholen.

28. Fixumlijsten.

29. Requesten van pater guardiaan om alhier een klooster te mogen timmeren en bewonen.

30. Fondatie van Aert Versleijen aan de armen alhier.

31. Papieren rakende „Leunen."

32. Diensten met de jurisdictionsvrouw alhier.

33. Wegens den bijenstand.

34. Stukken over de steenstraat.

35. Inventaris der pompstukken staande alhier op de markt.

36. Papieren aangaande de diensten van 't klooster Oostrum egen de Regeerders.

37. Fondatiebeurs van Ariaan Rongen.

38. Rekwest der Peeldorpen om van de turfschatting vrij te zijn.

39. Reglement wegens de ganzen op de broeken.

40. De sententie met andere papieren wegens de visscherij in de beeken en kuilen der gemeente.

41. Papieren over den zevenjarigen oorlog 1757—1763.

42. Pensioenlijsten, Capitaliën en Beestengeld.

43. Mombarspapieren.

44. Domainepapieren. Schatregisters van den landrentmeester in 't Ampt Kessel, 1687.

45. Lijst van rookhoenders 1643, 1739, 1746, 1747, 1771, 1772—1784.

Meetregister of Bunderboek op last der schepenen en gezworenen opgemaakt 1628, in fol.

1. Oude gemeenterekeningen voor 1700.			
2.	„	„	1700—1756.
3.	„	„	1757—1763 met bijlagen.
4.	„	„	1764—1796 „ „

Oude schatcedulen in perkamenten omslagen loopende tusschen de jaren 1575—1590, 1581—1584, 1586—1587, 1587—1592, 1590 - 1603.

Stukken en registers der voormalige schepenbank:

A. Gerechtsprotocollen 1563 tot 1797, 12 dln.

B. Protocollen van beswaer, overdrachten, magescheydingen enz. 1. 1627—1639, 2. 1639—1660, 3. 1660—1677, 4. 1675—1686, 5. 1699—1704, 6. 1704—1722, 7. 1723—1738, 8. 1739—1749, 9. 1750—1759, 10. 1774—1793, hierbij een deel losse minuten 1666—1679.

C. Arrest- en paud-registers, 1. 1626—1661, 2 1678—1699, 3. 1715—1775.

D. Geheele pakketten placcaten, reglementen aan de schepenen en regeerders van uit Gelder gezonden, 1713—1796.

Voormalige schepenbank Oostrum:

Gerechtsprotocollen: 1. 1594—1636, 3 deeltjes. 2. 1637—1774.

Protocollen van bezwaar en overdracht, 1739—1797.

Vroegere gemeente Oirloo. (Sedert den Franschen tijd gemeente Venray.)

Een register betrekkelijk oude gemeenteschulden in de 17de eeuw en andere aanteekeningen.

VLODROP.

A Op het raadhuis.

1. Een aantal archieven uit de 16de, 17de en 18de eeuw, die de heer secretaris ons beloofde ter onderzoek naar Maastricht te zenden, reden waarom wij ze niet onderzochten.

2. Het zegelstempel der oude schepenbank.

B. Op den kerktoren bevindt zich eene kist archieven, afkomstig van de voormalige schepenbank.

VOERENDAEL.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archiven zijn aanwezig.

WANSSUM.

A. Op het raadhuis.

1. Belege zur Steuerrechnung der herrlichkeit Wanssum 1770, 1771, 1772, 1774, 1775, 1777, 1778, 1783, 1785, 1787. 11 reg., in fol.

2. Belege zur Schatzrechnung de herrlichkeit Wanssum pro anno 1767, 1773, 1779 en 1783, 4 reg., in fol.

3. Protocollum der heerlijkeid Wanssum wegens de schatting 1754, reg. in fol.

4. Eene menigte rescripten der Regeering (geschreven en gedrukt) en andere stukken.

B. Op de pastorie.

1. Kerkregister van 1696 enz.

2. Liber memorialis parochiae de Wanssum ab anno 1710 ad annum 1780.

C. Op den toren der kerk te Wanssum bevonden zich twee kisten met archieven. Deze zijn met het bouwen van den nieuwen toren in 1855 naar een huis op het kerkhof gebracht en later, toen er verschil ontstond over den eigendom van het huis tusschen gemeente en kerkbestuur, bij den koster in huis gebracht, waar zij nu nog berusten. Zij zijn de volgende:

1. Gerichts-protocol van van 1566 tot 1625.

2. Idem van 1626 tot 1642.

3. Voorts 41 pakken dossiers met gerichtszaken, nagezien en met opschriften geteekend door den secretaris Oswald Theod. Liefkens in Januari 1741.

4. Protocol van beswaar van 1664 tot 1720, inhoudende overdrachten, testamenten, huwelijksvoorwaarden, magescheyden, veststbrieven, arresten.

5. Register van verschuldigde kapitalen en renten ten laste der gemeente Wanssum, opgesteld den 6 Julij 1663, met aflossingen, overboekingen, opname van nieuwe hoofdsommen, reductie van interessen tot 1730. Hierin eene „capitaele lijst der heerlijckheyt Wanssum pro anno 1737; alle tegen 3½ pr." De schuldenlast was destijds 16713 gulden en 10 st.

6. Oude gemeenterekeningen:

a. een pakket bijlagen tot de rekeningen van 1657, 1662, 1666. 1679.

b. Gemeenterekeningen en schatheffingen over de jaren 1686, 1687, 1692, 1693, 1694, 1695. veelal met bijlagen. 7 stuks.

c. Idem van 1701 tot 1709 (ontbreekt 1708) met bijl. 8 stuks.

d. Idem van 1770 tot 1716 (ontbreekt 1715) met bijl.

e. Idem van 1720, 1721, hierin stukken voor de visscherijë 1725, 1727, 1728 met bijl.

f. Idem van 1731, 1737, 1738.

g. Idem van 1740, 1741, 1744 en 1745 met bijl.

h. Idem van 1759, zonder bijlagen. Schatheffer Jan Henckens,

7. Pakket met momboirrekeningen:

a. door Jacob Robbers als voogd der kinderen van Thonis Peskens van 1654 tot 1666.

b. van Michiel Helligers als momber der onmondige kinderen van Caspar Schirix en Francijn Albers, 1721.

c. van Gerrit Segers als momboir over de kinderen van Jan Segers en Maria Hendriks, 1750.

d. Ontfanck en uitgaeff van den boedel van wijlen pastoor Kessels zal. van Oirloo (+ 1754) door Cornelis Kemmerlings, 1759. Nov. 28.

e. Momboirsrekening van Jan Hoogen, als voogd van het kind van Claas Hoogen ter Horst 1760. met kwit.

f. Rekening en bewijs voor Heijliger Hoogen als momboir van de kinderen van Joës Stuerm en Joanna Hermse, 1791.

8. Zes pakketten, als: stukken en requisitiën uit den zevenjarigen oorlog: aenschrijven an die Regiernng zu Wanssum van wege der König. Pruiss. Geld. Meursisch. Kriegs- und Domainen-Kammer — over huiscollecten. — Stukken van het Landes administrations Collegie. — Inzending van tabellen. — Lijst van edicten welke eens of meermalen moesten afgekondigd worden. Kön. edicten etc. etc. 1713 tot 1794.

9. Pakket verschillende stukken, o. a.:

a. Reglement der armen tot Wanssum, 1710.

b. Schattingstabellen.

c. Reglement der schepenen over de gangen op de broeken, 1755.

d. Aanstelling van een gerichtsbode 1758, met reglement voor dezen.

e. Afschrift uit 1525 over de keuze der kerkmeesters en hunne rekenplichtigheid.

f. Stukken over het Koninkl. Pruis. Licentkantoor te Geijsteren 1790 en volgende jaren.

g. Opgave van kloosterrevenuën onder Wanssum, 1794.

h. 1797—1798. Rekening van den agent G. Knops te Geysteren

10. Pakket inhoudende o. a.:

a. Lijst van hand- en spandiensten, 1809.

b. Over maten en gewichten, 1812—1813.

c. Liste des citoyens qui ont droit de voter dans l'assemblée du canton de Horst, dressée par le maire en vertu du décret Imp. du 17 Janvier 1806 (*uit het jaar* 1808).

d. 1810—1811. Stukken van den Gelderschen Domeinen-ontvanger. Sequestratie der goederen van den Koninkl. Pruissischen ex-minister Stein enz.

e. Arrêtés over lijfgewinsgoederen, 1807.

f. Stukken hebbende tot opschrift: „Culte" over de annexe-kerk Geysteren fructidor XIII, en zittingen van den gemeenteraad in 1808 en 1809.

g. Proces-verbaal over het instorten van den koren- en oliemolen van Lamb. Kessels op de Beek, zijnde geschied 14 Febr. 1810 's avonds ten 10 ure.

h. Mei 1811. De notaris Kannegieszer uit Horst, maakt bekend. dat hij door den Prefect Ladoucette is aangewezen om in de mairiën Horst, Venray, Wanssum, Meerlo en Broeckhuijsen de aan kerk en armen toebehoorende grondstukken te verpachten, alsmede dat hij aangesteld is tot beëedigd translateur in het domeinen-district Horst.

i. 1814 Aug.-Sept. Circulaires of stukken van den kantons-commissaris H. K. v. Weichs zu Wenne aan den burgemeester Peyrega te Wanssum over dienstregeling, jachtverordeningen, over de ongelukken te Büderich enz., 7 stuks.

11. Een zestal pakketten uit het jaar IX tot het jaar XIV en 1806, inhoudende besluiten, publi atiën en wetten, verpachtingen van domeinen-goederen, van welke de meeste echter voorkomen in de „Recueil des Actes de Préfecture de la Roër", over die jaren.

12. Een gedrukt boekje, tot titel hebbende: „Handbuch für Municipal-agenten und adjuncten aus dem französischen frei übersetzt von den bürgern Wasserfall, Mitglied der Zentral Verwaltung im Roerdepartement und J, B, Fuchs, vormaligen Presidenten bei der

municip. verwaltung des kantons Köln. Zweite Auflage. Köln. Gedrükt bei J. Mathieux dem Zivilgerichtshofe gegenüber n°. 2123 im 7en Jahre der Frans. Republik."

13. Een pakket inhoudende o. a.:

a. Over een grooten brand gewoed hebbende te Arcen in April 1816.

b. Over het verongelukken van twee Maasschippers uit Hoeij, den 1 Jan. 1816 te Luik verdronken. — Over een detachement Pruissische troepen.

c. Brief van den schout te Maashees aan dien te Wanssum, over een gepleegden diefstal van ellewaren bij van den Bergh te Overloon in Juni 1816 met verzoek van toezicht op de wegen te houden.

d. 1824. Stukken betrekking hebbende op het kadaster.

e. 1824. Opening der jacht.

f. 1828. Provincie Limburg. Brandreglement.

D. Op het kasteel te Geysteren berusten de archieven van de oude Heerlijkheden Geysteren en Schinnen. De heer Baron de Weichs de Wenne is genegen om de archieven van Schinnen, die hij bezit, in het Rijksarchief te deponeeren.

WEERT.

Op den zolder van het raadhuis liggen de archieven van de voormalige bank van Weert, bestaande in vonnisboeken, rolleregisters, gichtboeken wel 300 à 400 stuks, te gelijk met een aantal losse stukken, alles door elkander. Uit een rapport aan Prov. Staten des jaars 1870, blijkt dat „de belangrijkste oude papieren en perkamenten bescheiden door wijlen den heer L. Bloemarts, voormalig burgemeester der gemeente, in der tijd onder zijne bewaring zijn genomen. Wel hebben de erven van genoemden heer onlangs, op herhaalde uitnoodiging, eenige bescheiden op de gemeente-secretarie laten terugbezorgen, doch bij onderzoek is gebleken dat er nog vele en waardvolle stukken, die vroeger op 't archief aanwezig waren, niet zijn weêrgegeven."
Sedert dien is geene verandering, noch in de regeling, noch in de verbetering der plaatsing gekomen. De archieven liggen nog steeds in groote verwarring op de zolders van het raadhuis. De secretaris der gemeente verhaalde mij dat men een stedelijk archivaris zou benoemen en dat dan het archief zou geregeld worden.

WESSEM.

A. Op het raadhuis.

1. Copieboek van brieven, resolutiën en placaten van he kwartier van Gelder.

2. Bunderboek van Wessem, opgemaakt door Hendrik appels in 1715.

3. Rekening der gemeente Wessem, 1746 en 1747, ged het beleg van Maastricht. Verder nog een aantal andere reke

4. Placaat van den Prins van Croi-Chimay, over de schend zon- en feestdagen te Wessem en Nederweert, 28 Nov. 168

5. Verlof van den Keizer om de moeras- en heidegronden Wessem te verkoopen, 2 Sept. 1786.

6. Stuk over de rechten van het Hof van Appel voor V over Geystingen en Ophoven van 8 Juli 1670.

7. Rechten van de leenzaal van Weert, Nederweert en W

WITTEM.

A. Op het raadhuis.

Leggerboek der Heerlijkheid Wittem van het jaar 1692. Gr. i

WYLRE.

A. Op het raadhuis.

Geene oude archieven.

B. Op de pastorie.

1. Pastoreelboeck met de renten der pastoors en de orna der kerk.

2. Liber confraternitatis S. S. Sacramenti.

C. Op het kasteel.

Geene archieven meer. De archieven die zich op het ka Wylre bevonden, zijn door den eigenaar Gustav Stevens Rijksarchief gedeponeerd, in den loop van het vorig jaar.

WIJNANTSRADE.

.A Op het raadhuis.

1. „Extract uit het transport- en gichtregister des L Caminaede, onder Geleen, 8 Oct. 1728."

2. Liber transportarum jurisdictionis Herweynantradanae uti et aliorum actorum judicalium inchoatus 20 Nov. 1675 ad annum 1690." In fol.

3. Idem (*maar de titel is onleesbaar*) van 1695 tot 1715. *Reg. in fol.*

4. Idem (*zonder titel*) van 1716 tot 1748. *In fol.*

5. Ontvangst der leenen van 1632 tot 1695. 12 *losse bladen in fol. In portef. n°.* 1.

6. „Die lehen und deren jungsten empfengnissen vom hauss Wijnandsrade." *In portef. n°.* 1.

7. Een aantal losse aanteekeningen van wijlen den heer Maurissen over Nythhuysen, Wijnandsraede. Extracten uit leggerboeken enz. *In portef. n°.* 1.

8. Genachten van 1733 tot 1740. *In fol.*

9. „Informatie preparatoir genomen in Judicio ordinario", heden den 22 Novembris 1752, coram Quix et Goffin Scabinis. *In portef. n°.* 1.

10. Diefstal in het Panhuis 1762. *Circa* 18 *bladz. in fol.*

11. „Procesbuch 29 Nov. 1796, op den hof Laer onder Wynantsrade." *In portef. n°.* 1.

12 Eene portefeuille met losse bescheiden van rechterlijken aard en van leenzaken, relieven, testamenten enz., ook bankzaken uit de XVIIde en XVIIIde eeuw.

13. Een bundel processen uit de XVIIde eeuw.

14. Denombrement der koeijbeesten, 4 Mei 1777. *In portef. n°.* 1.

15. Bescheiden betreffende de kosterij, 1725.

16. „Taxaet der koeijebeesten van Wijnandsraede", 7 Dec. 1776. *In portef. n°.* 1.

17. Stukken betreffende den opbouw der bouwvallige kerk, tusschen den Baron Bongart en de gemeente gewisseld, 10 Maart 1750. *In portef. n°.* 1.

B. De archieven van het kasteel bevinden zich op het slot Paffendorff bij Bonn, bewoond door de Barones de Bongard-Wynantsrade.

ORDENING EN INVENTARISATIE

VAN

OUDE GEMEENTE EN BURGERLIJKE STANDS ARCHIEVEN

IN

NOORDBRABANT,

UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Edel Groot Achtbare Heeren!

Zal ik een juist verslag doen van de werkzaamheden en de zorg, in het vorige jaar aan de plaatselijke oude archieven door mij gewijd, dan zal de nadruk geheel moeten vallen op de verzorging van de archieven van den ouden burgerlijken stand. Allereerst roep ik dan ook voor mededeelingen daaromtrent Uw aandacht in.

Ettelijke malen was ik tot mijn ergernis en verdriet gestuit op gevallen van vroegere of latere verwaarloozing ja verdwijning van de registers, die, vroeger door de geestelijken gehouden en in 1811 aan de maires afgegeven, voornamelijk het archief vormden van den ouden burgerlijken stand. Ik begon er meer en meer op te letten en ze nauwkeuriger op te nemen. Toen bevond ik, behalve andere feiten, dat van vele registers de eerste of laatste bladen waren weggeraakt. Ik oordeelde dat het voor contrôle op de verdere bewaring noodig was aanteekening te houden van de eerste en laatste aanwezige akte, m. a. w. dat er eene beschrijving werd opgemaakt, welke die aanteekening inhield. Nadat ik nu begonnen was in den loop van 1888 hier en daar tijdens mijn bezoek aan 't gemeente-archief een rangschikking en inventarisatie te verrichten, besloot ik mij de zaak algemeen aan te trekken en ging er toe over van alle gemeente-secretarisssn een duidelijke opgaaf te vragen van de ten hunnent bewaarde secretariëele en kerkelijke registers en papieren betreffende den burgerlijken stand vóór 1811. Ik deed dit in 't laatst van 1888 bij een voor allen gelijkluidend schrijven, dat aldus was ingericht:

„Ik heb de eer u te verzoeken mij een opgaaf te doen toekomen „van de oude registers en papieren betreffende den burgerlijken

„stand vóór 1811. die zich in uw gemeente-archief bevinden en „wel in de volgorde of in den geest, zooals hier wordt opgegeven:

„Registers van den pastoor der parochie van

„ bevattende aanteekeningen van:

„1. *a.* Doop van tot

„ *b.* huwelijk, van tot

„ *c.* overlijden of begraven, van

„tot

„2. Doop, van tot

„enz.

„Registers van gedoopten en gehuwden bij de Hervormde Gemeente van

„1. Van tot enz.

„Trouwregisters voor schepenen der dingbank van

„1. Van tot

„2. „ „ enz.

„Losse huwelijksproclamaties van

„tot

„Registers van overledenen, van lijken, van begraven, van „klokluiden over dooden, enz., allen afzonderlijk.

„Daarbij zijn nauwkeurig de data van aanvang en einde der „registers op te geven, evenals de namen der plaatsen, die onder „de oude burgerlijke en kerkelijke gemeenten behooren en waarover „de registers dus loopen. Vooral op volledigheid moet ik aandringen; „geen register of losse lijst mag vergeten worden, geen bijzonder „gedeelte van een register onvermeld blijven. Ook ware een opgaaf „zeer gewenscht of bij U bekend is, dat van de ontbrekende „registers er nog bij de kerkbestuurders of elders berusten.

„Toezending als dienstpakket voor eenige dagen aan mijn adres „van die registers, die door inrichting, schrift, ouderdom of ge„mengden inhoud moeilijkheden bij de beschrijving opleveren, „zal mij aangenaam zijn."

Van den een vroeger, van den ander later en soms eerst na aanmaning, ontving ik de antwoorden; van enkele weinige plaatsen slechts bleven zij weg — ik hoop te mogen zeggen — bleven zij nog weg. De opgaven gaven blijk van zeer verschillend inzicht

en waren van zeer verschillende waarde. Geheel betrouwbaar en voldoende schenen mij slechts weinige. In sommige waren de registers niet afzonderlijk behandeld, wat gewoonlijk eerst later bleek. De oude predikants-registers bijv. bevatten gewoonlijk de doop- en huwelijksakten in afzonderlijke gedeelten, de pastoorsregisters hebben zelfs drie afdeelingen, voor doop, trouw en dood, en dan bovendien soms nog een voor doop van onwettigen, vagebondeerenden enz. In de opgaaf waren dan de afdeelingen van één register onder verschillende hoofden beschreven. — In andere werd niet vermeld door wie de verschillende registers waren gehouden, tot welke parochie of kerkelijke gemeente zij behoorden. Bij sommige kon ik aan de hand van den schrijver der Kerkelijke Geschiedenis van het Bisdom van *'s Hertogenbosch*, die de door hem tusschen 1870 en 1876 gebruikte oude pastoorsboeken aanhaalt, onjuistheden of vermissingen constateeren. Voor verscheidene was eenvoudig een oude inventaris geëxtraheerd, zonder dat daarmêe de stukken waren vergeleken, zonder dat dus hun bestaan *thans* bleek; zoodat dus een secretaris misschien meer opgaf dan hij had. En wat te denken van de beantwoording, die mij o. a. gewerd, door de invulling, op de door mij gezonden en zoo mij teruggezonden schrijven, van in 't geheel zes data, bij een bezit van ruim dertig registers en acht bundels losse stukken en terwijl een oude inventaris ter secretarie berustte, die alles afzonderlijk opgaf?!

Dan was het heuchelijker voor alle antwoord al de registers en papieren zelf in een of meer pakketten of in een kist te ontvangen, zelfs nu zij in zoo grooten getale kwamen opzetten, dat mijn bureau er weldra meê overvuld raakte en een spoedige afdoening eenvoudig onmogelijk was. Nu kon ik toch een onderzoek langs vergelijkenden weg instellen hoe in 't algemeen in de gemeenten die oude registers werden bewaard, behandeld en verzorgd

Mijn indruk was verre van gunstig. Daarvoor bleek mij steeds meer reden te bestaan, naarmate er, soms op aanvraag, meer inkwam of op mijn reizen werd aangetroffen. En, hoe goed ik het ook moest achten voorloopig in de ontvangen opgaven algemeene aanwijzingen te hebben, begreep ik toch tot een geleidelijke persoonlijke onderzoeking, beschrijving en verzorging van bijna alle verzamelingen te moeten besluiten.

Dit, meende ik, moest zeer nuttig zijn. Door de nauwkeurige inventariseering zou een betere contrôle over de verdere bewaring en wijze van behandeling worden verzekerd. Door de herstellingen der registers en, zoo noodig, betere bergplaats zou verdere losraking, beschadiging, afscheuring en, ten slotte, ondergang worden voorkomen, althans sterk belemmerd. Eenheid zou in deze zaak kunnen worden gebracht; in bijna alle gemeenten waren deze bescheiden niet op éene plaats, de secretarie, maar op 2 of 3

bewaarplaatsen, nl. ook bij pastoor- of kerkeraad enz. berustende ([1]) en die van de eene gemeente of een deel daarvan vaak in een andere, vroeger burgerlijk of kerkelijk geheel of gedeeltelijk met haar of een harer deelen gecombineerd; nu zou men ten minste over en weêr elkaars bezitting leeren kennen. — Maar er was nog meer. Ik zag er een middel in om de door het provinciaal bestuur zich sinds eenige jaren aangetrokken en aan mij opgedragen zorg voor het archiefwezen van de organieke bestanddeelen der provincie eens in een kort tijdsbestek over het *geheele* gewest te doen gevoelen. En dan kwam bij de behandeling van het eene deel van het plaatselijk archief allicht gelegenheid tot eenige wenken en maatregelen omtrent het andere.

Vooral ook om deze laatste overweging besloot ik tot het werk en maakte er onverwijld een aanvang mêe. Tot heden toe werkte ik er veel en gestadig aan voort. Had ik echter geweten hoe omvattend en vooral tijdroovend het was en ook wat het nog meêbracht, *misschien* had ik mij met de gemakkelijk verkregen kortere beschrijving voorloopig tevreden gesteld en al het mij gezondene zonder lang verloop van tijd teruggezonden. Ik had dan tot later uitgesteld de nadere beschrijving; het nauwkeurig napluizen der registers, het zooveel tijd en geduld vereischend sorteeren en met meten en passen, probeeren en raden, weder op hun plaats brengen en van hunne bijlagen voorzien van de vele losse bladen; de nauwlettende zorgen tegen beschadiging, onderplakking enz. bij het binden. Het had immers bij tijd en wijle tegelijk met de bewerking van het geheele oud-archief eener gemeente kunnen geschieden. Ook had ik dan ontgaan, wat er sinds het midden van het vorig jaar bijkwam en wel het nut der registers uit zeker oogpunt klaar voor oogen stelde, maar de afdoening van de stukken zeer vertraagde. Herhaaldelijk toch kreeg ik nu uit deze dan omtrent die gemeente, waarvan de verzameling nog bij mij berustte omdat zij nog bewerkt moest worden of nog herstelling er aan moest plaats vinden, aanvragen om opzoeking van een akte en mededeeling van den juisten inhoud. Zelfs kwamen zeer verstrekkende vragen in om opsporing van genealogische gegevens omtrent al de leden van een geslacht, meest met het oog op erfeniskwesties, recht op beurzen of uitkeeringen enz. Daar het gewoonlijk belangen van zeer eenvoudige, onbemiddelde lieden gold, terwijl die soort onderzoekingen zeer lastig kunnen zijn en de registers dikwijls groote moeilijkheden bieden voor wie

(1) Dit was mij niet uit de besproken opgaven gebleken; in de meeste had men omtrent dat gedeelte van mijn circulaire geen mededeeling kunnen doen of althans gedaan. Het was echter weder uit de Bisdoms-geschiedenis van den heer SCHUTJES voor vele plaatsen reeds bekend.

met latijn en oud-schrift niet vertrouwd is, besloot ik tot nog toe in die gevallen de zaak niet van mij te mogen schuiven. Het onderzoek werd dan aan den arbeid der herstelling verbonden, maar kostte meer dan het dubbele van den tijd. Van het voltooien van mijn taak binnen twee jaar, zooals ik eerst hoopte, kon bij deze uitbreiding, terwijl het een 200 tal gemeenten geldt, natuurlijk dan ook geen sprake zijn.

Toch zijn nu reeds van de verzamelingen van een groot aantal gemeenten de uitvoerig beschrijvende staten gereed, die te zamen misschien een duizend nummers bevatten. Een honderdtal registers zijn geheel hersteld, in hun verband teruggebracht, nieuw genaaid en gebonden. Nog vele werden opgeknapt en gerepareerd. Bovendien geschiedde, waar dat kon, persoonlijke opneming en inventarisatie ook bij de kerkbesturen of ter pastorie. En de burgerlijke trouwakten, vorstersrelazen, lijsten van ontvangsten wegens 't recht op begrafenis en trouwen, enz., die mij bij mijne werkzaamheden in de oude archieven, vooral bij het bewerken der oude rechterlijke archieven, voortdurend in handen kwamen, werden mede zorgvuldig uitgehouden en steeds op de lijsten gebracht.

Ik behoef met het oog op die resultaten van het stellig zeer nuttige werk dan ook geen berouw over de vrijwillige aanvaarding te hebben, al is het einde nog lang niet nabij. Want als het is afgeloopen zal een essentiëele bron voor familie- en kerkelijke geschiedenis en het bewijsmateriaal van veler recht en staat bewerkt, d. i. geordend, voor vernietiging beter behoed, geheel bekend zijn en onder vaster contrôle gesteld.

Voorzoover tijd daarvoor beschikbaar bleef, werd weder in enkele gemeenten de hand geslagen aan het eigenlijke oud-gemeentelijk of administratief archief, werd dit van het nieuwe gescheiden en bijeengebracht, dan geordend en op zoo goed mogelijke wijze geplaatst. Dit was ten eerste het geval te *St. Oedenrode*, waar een nieuw raadhuis is betrokken en nu oud- en nieuw-archief verward dooreenlagen; ten tweede te *Moergestel*, waar echter kastenruimte ontbrak en ik er mij mêe moest tevreden stellen, dat de secretaris op zich nam het afgescheidene uiteen te houden en het nieuw archief uit te zoeken en op inventaris te brengen; ten derde te *Vucht*. Hier vond ik op den zeer moeilijk te bereiken zolder bijna het geheele archief, oud- en nieuw dooreen, op een groote hoop op den vloer liggen. Het was een moeilijk werk de groote massa archief uit de hoeken en langs de kanten van het dak te halen en in gebukte houding onder de warme pannen uit te zoeken. Toch werd het geheel gesplitst en eigenhandig zoo ordelijk mogelijk op geïmproviseerde schragen gelegd of gestapeld en een globale staat er van opgemaakt.

Het oud-archief bleek uit het volgende te bestaan: de magistraats resolutieboeken, uit de 17de eeuw en volgende, tot 1813 toe; eenige stemlijsten; schouwregisters; plakaatboeken of kopieboeken van ontvangen algemeene aanschrijvingen, instructiën en reglementen enz. van hoogere autoriteiten; belastingkohieren; kerk- en armenrekeningen; manualen of bedeelboekjes van armmeesters; de gemeenterekeningen sinds 1640. Van losse stukken was alleen een pak ontvangen borg- of ontlaatbrieven bewaard, benevens, een pakje met gewichtiger stukken, titels van gemeene gronden, wegen, keerkade, raadhuis, eenige octrooien, contracten enz. (ook *Cromvoirt* betreffende). Dit pakket mocht zeker op die plaats, met alle kans van weder onder de rest verloren te geraken, niet blijven. Ik gaf het den secretaris om er voor te zorgen. Het verdient nauwkeuriger beschouwing en goede inventariseering, waartoe ik mij bereid verklaarde

Het nieuw-archief bevatte daartegenover, behalve wat op de secretarie en in de kast op zolder op de onderste planken stond enkel losse stukken Het zijn de ontvangen brieven en besluiten van Gouverneur en Commissaris des Konings, van Uw college, van allerlei ambtenaren enz.; bevolkingslijsten en stukken: armenrekeningen en manualen; bijlagen van rekeningen; allerlei staten en lijsten; bestekken; bijlagen van de burgerlijke standsregisters; enz.

Verbetering in dezen toestand was natuurlijk zeer gewenscht en werd op mijn aandrang aangebracht door de aftimmering op den zolder van een kamertje met open rekken en den aanschaf van een aantal portefeuilles. Tot bewerking van het nieuw archief is nu ten minste gelegenheid, terwijl het intusschen niet meer in toestand van verwarring zal behoeven te komen. Het niet zeer groote oud-archief was door mij reeds dadelijk geordend.

Behalve te *Vucht*, *St. Oedenrode* en *Moergestel* liet de toestand van het nieuw-archief bij mijn bezoek ook veel te wenschen over te *Deurne*. Toch ontbrak het daar niet, zooals elders, aan ruimte. Maar ik erken de moeilijkheid voor een secretaris om bij zijn gewone, soms zeer drukke bureauwerkzaamheid nog de ordening te ondernemen en gestadig voort te zetten van een hem eenmaal geheel verward nagelaten archief. Alleen moeten dan in die gemeenten, naar ik meen, buitengewone middelen aangewend worden, om de gevolgen van vroegere omstandigheden te herstellen en verbetering in den toestand te brengen. Ik twijfel dan ook niet of te *Deurne* zal men thans evengoed den secretaris bijstand voor het werk hebben verschaft als zeker dien te *Moergestel* bergruimte; ik hoop er mij bij gelegenheid van te overtuigen.

Te *Tilburg* vond ik het nieuw-archief goed geordend, — wel te verstaan onder opruiming van „onnutte en overtollige" bestanddeelen, waaromtrent de administratie zelf de beste grens bepalen

kan. Hier hapert het juist bij het nog al omvangrijke oude archief. Dit is geheel verward en onbewerkt. Ten minste ik kon er geen sporen van werkzaamheid aan ontdekken dan de vroeger door Mr. Krom geconstateerde, waarbij o. a. boedelrekeningen van hunne bijlagen waren beroofd. Toen nu de rechterlijke bescheiden in 18 kisten door mij werden overgenomen heb ik getracht het overblijvende zoo ordelijk mogelijk te leggen, eenige classeering verricht en een deel onder rubrieken gebracht, enkele stukken zelfs zooveel mogelijk op jaren. Daarmêe is een grondslag voor verdere bewerking gelegd; maar een voldoende ordening en inventarisatie zou een werk zijn gelijk dat te *Schijndel* en een zeer geruimen tijd vereischen. Ik zou, al had ik nu de handen vrij gehad, geen vrijheid gevonden hebben het op mij te nemen. Lang vóór door U in 1884 werd gezorgd dat de gemeenten voor hun oud-archief de hulp van den provincialen archivaris konden inroepen, had de gemeenteraad van *Tilburg* reeds tegen zekere voorwaarden een opdracht tot bewerking van het hunne gedaan aan den heer J. F. Hanssе te *Boksel*, bekend door een lijst van secretariëele en notariëele protokollen der schepenbank van *den Bosch* en bijzonder bij *Tilburg's* burgemeester door eenige medewerking aan den door dezen als secretaris bewerkten inventaris van 't gemeente archief van *Drunen*. Deze heer is nog steeds met die opdracht belast. Het scheen mij, dat ik mij hier dus van verdere eigen werkzaamheid had te onthouden en mij tot toezicht op het werk moet bepalen. Ik kan er bijvoegen, dat dit toezicht zeer gemakkelijk valt.

Van *Eindhoven* had ik reeds lang gedacht, dat het een eigen bewerker van zijn oud archief zou hebben aangewezen. Er valt daar veel te doen. Wat geordend is, is niet goed geordend. In den toren en ook op de archiefkamer liggen nog tal van niet geïnventariseerde bescheiden. Algemeen heerscht groote verwarring tusschen de papieren van verschillende administraties, zoodat er groote bekwaamheid en werkkracht vereischten zijn. De Stad van Kempenland heeft thans twee geschiedschrijvers op eens gekregen. Zou er dan geen goede archivaris voor haar te vinden zijn? Voor hem ware een nuttige werkzaamheid weggelegd. Het is zeer te wenschen, dat hij er kome, gelijk er een is te *'s Hertogenbosch* en te *Helmond*.

Maar waar een eigen verzorger van oud-archief noodig moge zijn, in vele plaatsen van het land van *Heusden* en van *Altena* zeker niet. Want het schijnt dat het daar aan de bestaansvoorwaarde zelf voor zulk een ambtenaar faalt. Te *Herpt* noch te *Elshout* (gem. *Oud heusden c. a.*) te *Dussen* noch te *Eeten* (gem. *Heesbeen c. a*) vond ik iets noemenswaards van oud-archief. Te *Elshout* zou het verbrand zijn, naar 't gerucht wil. Maar de geschiedenis hoe het te *Herpt* verdwenen is, werpt een treurig licht op hetgeen in die streek

(reeds bij *Nieuwkuik* te beginnen) gewoonte is: het houden van secretarie bij den secretaris aan huis. Na den dood toch van een secretaris bleef, zoo luidt mijn informatie, het archief en ook de oude archiefkomme of-kist van *Herpt en Bern* bij zijn broeder achter, die ze behield tot zijn dood. De erfgenamen verwaarloosden den inhoud, de kinderen liepen met de papieren en titels van de gemeente te spelen en maakten ze weg, de rest werd verkwanseld of verbrand, ten slotte zakte de bodem ook nog uit de kist — en leeg kon ik haar thans aan het eind van mijn nasporing op een zolder vinden. Geen gemeente rekening zelfs, alleen de oude burgerlijke stand was bewaard gebleven en nog ter secretarie, d. i. ten huize van den secretaris.

Zeker zou onder dit verhaal wel „Wahrheit und Dichtung" schuilen. Toch besloot ik een volgend jaar in die streek eens nadere onderzoekingen te doen.

Omtrent de ordening van het oud-archief van *Schijndel* diende ik U in 't laatst van 't vorige jaar een memorie in, waarvan ik den essentiëelen inhoud hier in herinnering moge brengen. De ordening van dit omvangrijke oud-archief bracht een groot aantal bezwaren mêe. 1°. Moesten al de er onder vermengd geraakte stukken van het ongeregelde nieuw-archief er uit worden gesorteerd. 2°. Moest het van verschillende plaatsen en uit oude kisten worden bijeengebracht in een vertrek, dat met de secretarie dagelijks wordt gebruikt en weinig ruimte voor de sorteering en ordening der massa stukken aanbiedt. 3°. Gaf de onoordeelkundige wijze veel oponthoud en last, waarop men vroeger al de losse stukken had uiteengehaald, ze, zoogenaamd sorteerende, juist uit alle verband gerukt, de bijlagen van de rekeningen gescheiden en weder in incompleete en verwarde seriën verdeeld had. 4°. Waren er niet enkel 160 perkamenten brieven te beschrijven — waarvan de inventaris reeds vroeger is afgeleverd, — maar ook, behalve een 20-tal origineele privilegiën en octrooien, een groot aantal langzamerhand bijeengevoegde, uit dossiers van procedures of uit andere bundels afgezonderde copieën van giftbrieven, koopakten en andere titels, memorien en brieven enz. betreffende gemeente-eigendommen of rechten. En daarvan viel de bepaling meestal vooral zoo lastig *omdat* ze uit de dossiers, dus uit hun verband, gerukt waren.

Bij zulk een werk (evenals trouwens bij dat in 1885 te *Heusden* verricht) is — ik schroom niet het te zeggen — de aard van het in 1884 verrichte slechts weinig beteekenend. Langzamerhand waren echter ten laatste, bij zeer veelvuldige bezoeken (ook nog in 1889), alle stukken onder rubrieken gebracht en in portefeuilles gedeeltelijk reeds in de kasten, gedeeltelijk langs een muur van het vertrek geplaatst.

Toen moest ik mij echter gaan bezighouden, zoover mijn tijd

toeliet, met den sub 4°. bedoelden nasleep der octrooien en privilegiën te sorteeren en te beschrijven, waarvan de 21 origineelen reeds vroeger geïnventariseerd waren. Deze groote verzameling van kleine papieren, die vroeger niet waren opgemerkt omdat zij tusschen andere gepakt waren, hadden mij in 1888 te *Schijndel* nieuw werk bezorgd en waren, omdat dit zoo tijdroovend was, naar mijn bureau overgebracht. Meer en meer bleek dat vele dier stukken door uiterlijke kenteekenen, een nummer, teeken of letter in dorso. door den vorm enz, bij aandachtig nagaan wel weder op hun plaats gebracht zouden kunnen worden. Daartoe moesten zij natuurlijk weder bij het overig archief worden teruggebracht, waarvoor nog menige dag arbeidens te *Schijndel* gevorderd zou worden. Dit echter werd voorkomen. Daar men verandering wilde brengen in den inwendigen toestand van het raadhuis, brachten op hun manier zeer dringend de burgemeester en de secretaris bij brief den wensch ter kennis, om het in den weg staande archief spoedig opgeruimd te zien.

Had ik bij de overige mij toevertrouwde belangen tot haastige afwerking kunnen overgaan en waren daartegen ook geen andere beletselen geweest, zoo zou ik om der wille van het Schijndelsche archief zelf er toch waarschijnlijk niet toe zijn overgegaan. Het was mij niet om spoedige opruiming begonnen, maar om goede afwerking tot behoud en contrôle in de toekomst. Ik vond echter een oplossing. Het geheele oud-archief werd te *Schijndel* door mij in kisten gepakt en naar het archiefdepôt alhier overgebracht om daar met de boven besproken verzameling hereenigd en verder afgewerkt te worden.

Hier zijn nu de ruim 30 registers en 8 bundels losse bescheiden van den ouden burgerlijken stand volledig beschreven en hersteld: zij zijn daarna teruggezonden. Grootendeels staat het andere geheel afgewerkt, genummerd en geïnventariseerd in de sorteerkamer van het archiefgebouw gereed. Zoo is het tijdroovend werk aan dit archief thans bijna afgeloopen. Hadden herhaalde verrassingen niet zooveel na-arbeid gegeven en gedwongen tot het herzien van zooveel, dat afgewerkt was, al lang ware afgedaan. wat ik reeds in 1887, nog onbekend met al die verrassingen, voltooid achtte, immers op het laatste nazien na, dat met het corrigeeren der drukproeven van den inventaris gepaard zou gaan.

Intusschen mag een ordening en inventarisatie van het nieuwarchief der gemeente wel onderhanden zijn genomen. Vele zeer gewichtige stukken daarvan zijn bij mijne werkzaamheden voor den dag gekomen en bijeengevoegd; vele andere zijn door den secretaris in kisten weggelegd. Na de verwijdering van het oudarchief en afloop der vertimmering had men nu alle ruimte en gelegenheid om het te bewerken.

Een exemplaar van den gedrukten inventaris van 't oud-archief der gemeente *Erp* kan ik u hierbij overleggen. Hij is in den vorigen zomer verschenen. Uit de aanvullingen, voor afdeeling I achter de inhoudsopgaaf, voor afdeeling II aan het eind geplaatst, boven dien uit den inhoud van de geheele rubriek G. kunt U zien, welke stukken door mij nog in den inventaris waren op te nemen. (1) Ook moest, zooals ik vroeger reeds meêdeelde, alles nog nauwkeurig met de lijsten vergeleken en deels omgenummerd, gesplitst of bijeengevoegd worden, terwijl het geheele archief nog in orde te plaatsen viel.

Wat den inhoud betreft, er zijn nog al belangrijke stukken. Ik wijs op het zestal hertogelijke charters en de veertig brieven uit de 14de en 15de eeuwen. Verder op B. n°. 10—12, de „Cueren ende broecken des dorps en heerlijkheid van *Erpe*" uit 1622 en 1732, de ordonnantie wegens de verdeeling van de rivier de Aa van 21 Juli 1736. Van meer algemeen belang is ook (B. 13) de Generale ordonnantie en reglement op het schutten van paarden enz, en tegen het misbruiken van gemeentegronden, op 5 September 1792 gearresteerd door gecommitteerden van het kwartier van Peelland. Er dient op gewezen te worden dat G. n°. 5*b*, ook de doopakten der Hervormden bevat van *Vechel*, van 1649 tot 1809.

Te *Beek en Donk* gaf men mij te kennen ook tot het drukken van den inventaris te willen overgaan. Ik stelde mij daarom met het bestuur in contact, maar ontving nog geen mededeeling van definitief besluit; evenmin dus den inventaris ter voorafgaande uitwerking en aanvulling, die ook hier noodig zal zijn.

Te *Bokstel* kon men, zeide mij de burgemeester, dit jaar nog niet tot de uitgaaf overgaan. Ook daar zal de inventaris van 1884 aanvulling behoeven met de nog op te maken lijst der oude doop-, trouw- en doodregisters enz.; met de beschrijving van een aantal tot het gemeente-archief behoorende en daarbij terug te brengen stukken, die uit het schepenbanks-archief te voorschijn kwamen, met de nog op den zolder liggende stukken. Ik hoop, dat nu in het

---

(1) Onder het afdrukken dezes, zendt mij de secretaris van *Erp* nog eenige oorkonden. Daarbij zijn o.a.: de pootkaart van *Erp* van 7 Juni 1649, waarbij de Raad van State de privilegiën van hertog Jan van 1300 en hertogin Johanna van 1379 bevestigt; de bezwering van *Erp's* privilegiën en rechten, afstand van Aaschouwing enz, door JHR. WALRAVEN VAN ERP JR., als heer van (*Vechel en*) *Erp*, op 7 November 1612; de pegelslag of vaststelling van een hoogtepeil voor de opstuwing van het water bij den watermolen van *Erp*, den 2 en 3 September 1717 na een in het stuk beschreven levensgevaarlijken tocht door den domeinrentmeester en leenmannen der Tolkamer geschied, ten verzoeke van de regenten van *Erp*, *Beek en Donk* en *Aarle-Rixtel*, en wel naar de ligging van den Emmenbeemd.

Volgens het bijgevoegd bericht van den secretaris, zijn deze stukken thans in de brandkast ontdekt.

volgend jaar de kleine som, tot het drukken vereischt, zal beschikbaar zijn en dus dit nuttig werk worde volbracht.

Voor *Geldrop*, dat een lang niet onbelangrijk archief heeft, ware ook de opneming van de in het schepen-archief ontdekte gemeentelijke stukken, gepaard aan een herziening en het drukken van den inventaris, zeer gewenscht.

Aan het eind van dit verslag, moet ik nog vermelden, dat weder eenige gemeentebesturen, die moeilijk of niet een bevredigende bewaarplaats voor hun oud-archief konden verschaffen, mij den wensch te kennen gaven tot opneming er van in het onder mijn beheer gesteld Rijksarchiefdepôt. De lust tot behoud van oude archieven is doorgaans een kwestie van ruimte. Heeft men ruimte, zoo wenscht men ook gewoonlijk het behoud in het gebouw der eigen administratie. Is er gebrek aan plaats, zoo wil men er meest gaarne van scheiden, vooral wanneer men weet, dat er steeds de noodige inlichtingen en stukken uit te bekomen zijn, dat het wordt geregeld en geïnventariseerd en met zorg beheerd.

Zoolang nu aan den anderen kant er in het depôt nog ruimte voor is, bestaat er waarlijk geen reden om in het gebouw, voor de bewaring van oude archieven bestemd, aan die noodlijdenden geen veilig onderkomen te verschaffen.

Ik zal in het volgend jaarverslag dan ook mededeeling van dergelijke opnemingen kunnen doen.

's Hertogenbosch, Juni 1890.

De Rijks-Archivaris in Noord-Brabant,

mr. A. C. Bondam.

VERSLAG

AANGAANDE DE OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPS-ARCHIEVEN

IN

ZUID-HOLLAND,

over 1889,

UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Hoog EdelGestrenge Heeren,

Ik heb thans wederom de eer U Hoog EdelGestr. aan te bieden het jaarlijksch overzicht mijner werkzaamheden ten behoeve van de ordening en beschrijving der oude gemeent - en waterschaps-archieven in deze provincie.

Vooreerst heb ik te vermelden de regeling van het archief der gemeente Hardinxveld.

Omtrent den inhoud van dit archief, dat zooals bij velen het geval was, in zeer verwarde toestaud verkeerde, kan ik het navolgende mededeelen.

In de eerste plaats vond ik er copieën van privilegiën, handvesten en andere stukken, waaronder vele notariëele, waarvan de origineelen destijds waarschijnlijk onder de ambachtsheeren berustten.

Verklaring van Graaf Floris de Vde, dat heer Willem van Brederode zijn recht bewezen heeft op de heerlijkheid Oud-en Nieuw-Hardinxveld van 2 Mei 1283.

Tolvrijheden voor die van Hardinxveld van hertog Aelbrecht van Beijeren, 1399 en van hertogin Johanna van Braband, 1460.

Bevestiging der privilegiën door hertog Karel van Bourgondië, 1464 en door Keizer Karel de Vde, 1515.

Een brief van Hendrik van Brederode omtrent de rechten van boeten en nakoop voor die van Hardinxveld, 1332.

Verbetering hunner rechten en handvesten, gegeven door Aerdt van Gent, 1412 en 1413, en vrijdom van tienden voor die van Boven-Hardinxveld, 1417.

Voorts octrooien van de Staten van Holland, zoo voor dijkgraaf en hoogdijkheemraden van den Alblasserwaard en de in dien waard gelegene gerechten, als voor Hardinxveld afzonderlijk, wegens vrijdom

van lasten, uithoofde van dijkbreuken en overstroomingen, 1713, 1728, 1741, 1742, 1746, 1752, 1766, 1771.

Reglementen voor het gemeentebestuur van 4 December 1802 en 31 Mei 1805.

Commissien van de ambachtsheeren voor schout en secretaris, 1627—1766.

Registers van resolutiën voor schout en schepenen, 1766—1794.

Processen-verbaal van den Municipalen raad, 1812, 1813.

Notulen van de Municipaliteit en het opgevolgde gemeentebestuur waren niet aanwezig. Het bleek mij echter uit de rekeningen van het dorpsgeld, dat deze besturen tevens het polderbestuur uitmaakten. Een onderzoek in het archief van dit laatste college mocht niet baten, daar de oudere archieven, naar het schijnt, onder de vroegere secretarissen waren verbleven en verloren gegaan.

Hoewel de meeste stukken, vermeld in eenen inventaris van de papieren, rakende de kerken van Boven- en Beneden-Hardinxveld, „van den eersten predikant van den jare 1588 tot 1761," niet meer gevonden werden, waren er toch omtrent dit onderwerp nog belangrijke bescheiden aanwezig.

De groote uitgebreidheid dezer heerlijkheid, die zich als een lange strook lands langs de Merwede uitstrekte, deed reeds vroeg de behoefte gevoelen aan een tweede kerk. Aanvankelijk werd in deze behoefte voorzien door gebruik te maken van een klein gebouw omtrent de sluis van den Overwaard, dat in den Spaanschen oorlog tot een wachthuis werd gebruikt, en omstreeks 1596 tot een kapel ingericht, waarin in dat jaar voor de eerste maal werd gepredikt. Bij appointementen van de Staten van Holland van het jaar 1597 werden bepalingen gemaakt omtrent het houden der predikbeurten door de predikanten van Hardinxveld en Giessendam, terwijl in 1660 door de Staten een subsidie van f 1000 tot vergrooting der kapel werd verleend.

De nog aanwezige stukken bestonden o. a. in:

Een overeenkomst tusschen Pompejus de Rovere als heer van Hardinxveld en verlijd met de gifte der kerk aldaar, en het kerkbestuur van Giessen-Oudkerk en Giessendam, omtrent het aanstellen van een voorlezer en voorzanger in de nieuwe kerk en van een schoolmeester in de nieuwe school en om aan de Staten van Holland te verzoeken in de nieuwe kerk een predikant te mogen beroepen, 9 December 1713.

Aan dit laatste verzoek werd bij resolutie van de Staten van 21 Mei 1729 voldaan.

Resolutie van gecommitteerde raden van 8 April 1743 omtrent geschillen tusschen den ambachtsheer en die van den gerechte van Hardinxveld omtrent de aanstelling van predikanten en het maken

van een scheidpaal om aan te duiden welke personen tot de kapel of tot de parochiekerk behooren.

Stukken rakende het beroepen van predikanten in de parochiekerk, 1614—1777.

Alsvoren in de kapel of nieuwe kerk, 1729—1795.

Benoemingen door de ambachtsheeren van voorlezers, tevens voor zanger, koster, doodgraver en schoolmeester voor de parochiekerk, 1713—1784.

Voor de nieuwe kerk en school, 1713—1794.

Rekeningen van kerkmeesters van de parochiekerk van Hardinxveld, 1657—1726.

Armenzaken. — Lijsten van de Heilige geestarmenlanden, 1648—1722, en conditiën van verpachting van kerke- en armenlanden, 1655—1680.

Rekeningen van Heilige geestmeesters in den Bovenpolder, 1657—1771.

Alsvoren in den Benedenpolder, 1657—1771.

De uitgestrektheid der heerlijkheid maakte ook in dit opzicht een dubbele administratie noodzakelijk.

Een portefeuille militaire zaken met stukken rakende het uittrekken van manschappen in 1673, lijsten van weerbare mannen in 1747, stukken omtrent de oefening van de opgezetenen ten platten lande in den wapenhandel, 1784 en 1785, en de maritieme inscriptie in 1811 en 1812.

Zeer belangrijk is de inhoud eener portefeuille met stukken betreffende de verbetering van de rivier de Merwede in de jaren 1736 en 1737, naar aanleiding eener resolutie van de Staten van Holland van 6 April 1736, de correspondentie daarover tusschen schout en gerechte en gecommitteerde raden en wegens de te verleenen schadeloosstellingen aan de eigenaren van vergraven landen en grienden ten behoeve van den nieuwen inlaagdijk.

In drie portefeuilles zijn verzameld de stukken welke betrekking hebben op de verhouding van Hardinxveld tot het college van dijkgraaf en hoogdijkheemraden van den Alblasserwaard, hoofdzakelijk ten aanzien van de omringdijken, in twee andere portefeuilles stukken van gelijken aard, rakende het collegie van erfwatergraaf en waterheemraden van den Overwaard, een onderdeel van de waard, waartoe Hardinxveld behoorde, omtrent het onderhouden en schouwen der uitwateringen en kaden.

Van eenige stukken van diversen aard kan nog worden vermeld: een octrooi van de Staten van Holland voor schout en gerechten van Hardinxveld en Giessendam van 22 Maart 1634, tot het doen van zekere heffingen ter bestrijding der onkosten van het bestraten van den dijk tusschen de beide dorpen, en stukken voor de uitvoering van dit werk, benevens een octrooi van de Staten van

23 Januari 1766, voor schout en gerechten en de ingelanden van den Roompolder onder Hardinxveld, houdende remissie van verponding voor het herbouwen van hun afgebranden molen, en de rekeningen van dien bouw.

Hoewel niet tot het eigenlijke gemeentearchief behoorende, waren ook daarin aanwezig de stukken betreffende de heerlijkheid, nadat die in 1625 door Pompejus de Rovere van dijkgraaf en hoogdijkheemraden van den Alblasserwaard was gekocht.

Ik meen hierin aanleiding te vinden enkele bijzonderheden omtrent de heerlijkheid mede te deelen.

Tot 1412 bleef zij in het geslacht der heeren van Brederode, en werd in dat jaar door Walraven van Brederode verkocht aan heer Aernt van Gent, en was, na door huwelijk te zijn overgegaan in 1572 in het bezit van Jan de Jeude, bij leenbrief van 29 Januari 1572 na doode van zijn vader Aernt.

Daarna werd, krachtens een appointement van de Staten van Holland van 8 September 1603, gesteld op een request van dijkgraaf en hoogedijkheemraden van den Alblasserwaard, Mathijs van Asperen uit naam van de gemeene ingelanden van dien waard, op 8 September 1605 met de heerlijkheid verlijd.

De redenen van dien overgang blijken uit het request dat achter het verlij in de leenregisters van Holland is ingeschreven.

Bij dat request gaven dijkgraaf en hoogedijkheemraden te kennen. dat in de maand Juni 1578, toen de dijken van den Alblasserwaard eensdeels door tempeesten, maar voornamelijk tengevolge van de inlandsche troebelen in verscheidene kwartieren doorgestoken en ontramponeerd lagen, de Staten hadden gecommitteerd Jhr. Abraham van Almonde, Mr. Joost de Menijn en dijkgraaf en hoogedijkheemraden om de dijken te doen opmaken, en bij plakaat van 27 Juni hadden gelast, dat ieder zijn dijk zoude komen zien, en die volgens de keure opmaken. Dat verder ook zouden werden opgeroepen de ambachtsheeren, om de landen die in hunne heerlijkheden door particulieren waren verlaten, te aanvaarden, en de dijken te doen opmaken en zoo zij dit niet deden hunne heerlijkheden zouden verbeuren.

Dat verder vele landen en goederen en bij spadestekinge van de respectieve heeren, de heerlijkheden Papendrecht en Hardinxveld aan den Alblasserwaard waren gekomen, die groote sommen aan het opmaken der dijken had ten koste gelegd.

Dat echter de fiscaal er tegen was opgekomen dat zij de heerlijkheid Hardinxveld niet hadden verheven en de heergewaden hadden betaald, en niettegenstaande hun aanbod hieraan alsnog te voldoen bij sententie van den Hoogen Raad van de hooge heerlijkheid waren ontzet, en nu ook vreesden hun recht op de ambachtsheerlijkheid te verliezen.

Hierop volgde het appointement waarbij hun de ambachtsheerlijkheid werd gelaten, op voorwaarde dat zij verlij zouden verzoeken en een sterfelijk man zetten. om bij diens overlijden overgangsrechten te betalen.

De heerlijkheid werd later bij openbare verkooping, gehouden te Dordrecht, op 30 April 1625 gekocht door Cornelis Jan Giessen, en door dezen aan Pompejus de Rovere overgedragen voor een som van f 25 000, die er den 24 December 1625 mede werd beleend.

De stukken betreffende de heerlijkheid bestaan in:

Kwitantiën van den penningmeester van den Alblasserwaard wegens de betaling der kooppenningen, 1625—1639.

Procuratiën wegens het verheergewaden en leenbrieven van twee weeren, genaamd het Capelleweer en het Hofweer, 1625, 1626, 1639.

Conditiën van verpachting van tienden in den Benedenpolder van Hardinxveld, 1625—1793.

Stukken rakende het veer van Hardinxveld op Werkendam en die van Boven- en Beneden Hardinxveld op Gorinchem en Dordrecht.

Verhuringen van landen en grienden, 1630—1793.

Processtukken en correspondentie over de visscherijen van Hardinxveld, conditiën van verpachting der visscherijen, 1671—1793.

Rekeningen van de rentmeesters van de heeren, 1761—1797.

Onder de archieven van de heerlijkheid bevonden zich een zevental kaarten van landen op Hardinxveld geen betrekking hebbende. Deze kaarten zijn op mijn verzoek, bij een besluit van den Gemeenteraad aan het Rijksarchief afgestaan, als niet zonder belang voor de aldaar bewaard wordende verzameling kaarten.

Rekeningen van het dorpgeld, gedaan aan de Municipaliteit en het Gemeentebestuur. uitmakende mede het polderbestuur van Hardinxveld, 1794—1806.

Rekeningen van den gemeente-ontvanger, 1812, 1813.

Registers van den gemeene omslag in den Boven- en Nederpolder, 1618—1821.

Jaarboeken van de verpondingen, binnenlandschen omslag, dijkgelden en watergravegelden, 1715—1807.

Rekeningen van de gaardermeesters der verponding, omslagen, dijkgelden en gravegelden, 1646—1806.

Quohieren van het redres van de verponding op de landen en huizen, 1627, 1673 en op de huizen, 1733.

Doop- en trouwboeken vau de parochiekerk van Hardinxveld, 1638—1812.

Doopboeken, zoo van de kapel als tegenwoordige nieuwe kerk, 1701—1812.

Registers van huwelijken gesloten voor het Gemeentebestuur, zoo van het boven- als benedendeel van Hardinxveld, 1795—1811.

Registers van het recht op het trouwen en begraven, 1695—1805.

Archief der gemeente Bergambacht.

Mijne werkzaamheden ten opzichte van dit archief geven mij aanleiding tot een bijzondere toelichting.

Bij de invoering der Fransche wetgeving in de Hollandsche departementen, werden al de toen bestaande schepenbanken en andere plaatselijke rechterlijke collegiën opgeheven en moesten de archieven dezer collegiën worden verzegeld. Bij Keizerlijk decreet van 8 November 1810 (bulletin n°. 327) werd bepaald, dat deze archieven moesten worden overgebracht naar de Arrondissements-rechtbanken.

Later zijn de toenmaals overgebrachte archieven, naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 8 Maart 1879 (*Staatsblad* n°. 40) verplaatst naar de provinciale archieven, voor zooverre Zuid-Holland betreft naar het Rijksarchief.

De afscheiding der rechterlijke van de administratieve archieven heeft in 1811 echter zeer gebrekkig plaats gehad. Bij vele gemeenten zijn de rechterlijke archieven in hun geheel, bij andere gedeeltelijk achtergebleven.

In verband met deze onregelmatigheid, bepaalde het Koninklijk besluit van 9 October 1883 (*Staatsblad* n°. 141), dat het bij de gemeenten achtergeblevene mede naar de tegenwoordige bewaarplaatsen der rechterlijke archieven moest worden overgebracht, en is den heer Algemeenen Rijksarchivaris, door den Minister van Binnenlandsche Zaken opgedragen, aan de bepalingen van dit besluit, voor zoover de Provincie Zuid-Holland betreft, uitvoering te geven.

Bergambacht behoorde, evenals meest al de gemeenten in den Crimpenerwaard, tot die, waarvan de rechterlijke archieven in 1811 niet naar de Arrondissements-rechtbank te Rotterdam, waar zij behooren, waren overgebracht.

Bij de ordening van dit archief heb ik het dus wenschelijk geacht eene scheiding tusschen de administratieve en rechterlijke stukken tot stand te brengen. Ik heb deze laatste wel opgeschreven maar afzonderlijk gehouden en niet op den indertijd aan U Hoog EdelGestr. overgelegden inventaris gebracht.

Van deze handelwijze heb ik den heer burgemeester kennis gegeven en aan ZEd. medegedeeld, dat later deze archieven officieel door den heer Rijksarchivaris, ter voldoening aan het bovenvermelde Koninklijk besluit, van het Gemeentebestuur zouden worden opgevraagd om later tegen behoorlijk bewijs van ontvangst te worden overgenomen.

Het archief van Bergambacht bestond uit:

Registers der resolutiën van schout en gezworens van Bergambacht, 1695—1787.

Registers der resolutiën van commissarissen van de Staten van Holland, genomen op den dag van het doen der ambachtsrekening. 1703—1781.

Register der resolutiën van de provisioneele Municipaliteit, 1795.

Register der notulen van schout en leden van het gemeentebestuur, 1807—1809.

Processen-verbaal van den Municipalen raad 1812, 1813.

Register van uitgaande brieven 1807—1812.

Stemregister 1798, 1803.

Een register bevattende een accoord over de afscheiding der binnenlandsche lasten van Bergambacht en Ammerstol 1669, eenige keuren, en hoofdzakelijk eedsafleggingen van schepenen, geschierdemannen en waarsluiden etc., loopende van 1653—1700.

Rekeningen van armmeesteren te 's Heeraartsberg en Bergambacht 1719—1811.

Acten van indemniteit 1708—1812.

Weesboeken van Bergambacht 1672—1800.

Inventarissen en rekeningen van boedels 1740—1808.

Registers betreffende de brandspuit 1751—1821.

Conditiën van verpachting van tienden, landen en grienden van de heeren van Bergambacht 1741—1810.

Stukken rakende de verhouding van Bergambacht tot het heemraadschap van Crimpenerwaard en betreffende de inundatien van 1751 en 1760.

Contracten en andere stukken rakende den Hoogenboezem 1756—1775.

Eenige stukken betreffende de voormalige heerlijkheid Zuidbroek, waaronder een ordonnantie, geapprobeerd door den ambachtsheer Louis van Nassau, heere van der Lek, van 20 Januari 1642.

Registers met rekeningen van binnenlandsche omslagen, verpondingen, cavelgeld van Crimpenerwaard, bestedingen van het ingaren, en quohieren der verponding van 's Heeraartsberg en Bergambacht 1632—1722.

Rekeningen van binnenlandsche lasten en cavelgeld 1723—1808.

Alsvoren van den ontvanger der gemeente 1811—1813.

Weerboeken van 's Heeraartsberg en Bergambacht 1742.

Quohieren of gaarboeken van verponding, den omslag, dijkgeld en molengeld 1805 - 1815.

Rekeningen en voorwaarden van besteding van de ordinaire en extraordinaire verponding 1731—1805.

Staten van ontvang door den secretaris van de collaterale successie, 40e penning van verkoop van roerende en onroerende goederen, recht op het trouwen en begraven 1790—1805.

Register van doopen, trouwen van ledematen, en handelingen van den kerkeraad 1756—1792.

Doopboek 1793—1853.

Copie-doopboek, gemaakt op requisitie van den Maire 1644—1793.

Trouwboek 1756—1792.

Copie-trouwboek 1710—1792.
Aanteekeningen van ondertrouw en andere stukken betreffende huwelijken, 1795—1810.
Grafboek 1693 - 1806.
Registers met processen-verbaal van huwelijken en overlijden 1811—1813.
Registers wegens het recht op het trouwen en begraven, 1695—1805.

Archief der gemeente Overschie
Ook in deze gemeente zijn in 1811 de rechterlijke archieven niet aan de Arrondissements-rechtbank te Rotterdam afgegeven. Ik heb dus gemeend hier op dezelfde wijze als te Bergambacht te moeten handelen.
In het archief waren eenige stukken betreffende de opheffing van de schepenbank aanwezig, benevens een inventaris der door den secretaris verzegelde registers.
In dezen inventaris waren door den secretaris gebracht:

N°. 12. Vierschaarboek, begint 12 Juli 1795 en eindigt 1800.
N°. 13. Alsvoren 1801—1811, met de navolgende aanteekening: „de vroegere vierschaarboeken loopende van N°. 1 tot en met N°. 11 zijn op dezen inventaris niet gebracht, daar dezelve zijn inhoudende gemengde zaken, de zoodanige namelijk, welke zoowel tot de politiek als justitieel bestuur betrekking hebben en derhalve nog dagelijks voor de huishoudelijke administratie dezes ambachts kunnen benoodigd zijn."
In overeenstemming met den heer Rijksarchivaris heb ik deze registers in den inventaris van het gemeentearchief gebracht.
Dezelfde regel zal steeds worden gevolgd, wanneer er in de archieven stukken worden gevonden, die niet voor scheiding vatbaar zijn en blijken voor de gemeente van belang te zijn.
Bovendien werden in het archief gevonden een groot aantal pakketten, zoogenaamde scabinale acten, bestaande uit testamenten, die destijds veelal voor schepenen werden gepasseerd, en andere rechterlijke acten.
Onder deze stukken bevonden zich echter ook inventarissen en rekeningen van boedels, overgeleverd aan schepenen van Overschie, als representeerende de weeskamer aldaar. Deze stukken zijn door mij uitgezocht en bij de aanwezige weesboeken gevoegd en van eene alphabetische lijst voorzien, zooals U Hoog EdelGestr. uit den inventaris blijken zal
Ik ga nu over een kort overzicht van het archief te geven:
Vierschaarboeken van Overschie gecombineerd met den Hoogenban 1626—1795.
Resolutieboeken van schout en schepenen, de Municipaliteit en

het Gemeentebestuur van Overschie en den Hoogenban 1794—1811.

Processen-verbaal van de zittingen van den Municipalen Raad 1811—1813.

Registers van uitgaande brieven en notificatien van den Maire 1812, 1813.

Ingekomen stukken bij de Municipaliteit, het Gemeentebestuur en den Maire 1795—1813.

Stemregisters en stukken rakende de grondvergaderingen 1798—1801.

Stukken betreffende de heerlijkheid Ouderschie en van een gedeelte van Ouderschie, genaamd den Hoogenban.

Copieën van de eerste uitgifte in leen van de heerlijkheid Ouderschie aan Philips van der Spangen 1 Mei 1409, en van latere verlijbrieven op Willem van Naaldwijk 1432, Hendrik van Naaldwijk 1451

In 1492 verkocht deze laatste zijn heerlijkheid aan burgemeesteren en regeerders der stad Delft, en werd Doene Jansz., burgemeester, als door de regeering daartoe aangewezen, sterfman, op 15 Mei daarmede door den Roomsch koning Maximiliaan, als Graaf van Holland, verlijd.

Op een kleine uitzondering na zijn alle de opgevolgde leenbrieven voor burgemeesters van Delft, ten behoeve van de stad, de laatste voor Christiaan van Berestein van 17 Juli 1775, aanwezig.

Het gedeelte van Ouderschie genaamd den Hoogeban in het jaar 1439 in bezit van Jan van der Lecke, kwam in 1484 aan Vrouw Alijt van Kijshoek. vrouw van Claes van Assendelft bij overgifte van Vrouw Gillis van der Lecke haar moeder; deze verkocht hare heerlijkheid in 1511 aan burgemeesters en regeerders van Rotterdam.

Tegen dezen verkoop verzetten zich Hendrik graaf van Nassau, als principaal heere van den bloede van der Lecke en Floris van Assendelft haar zoon, die beiden op 25 Mei 1512 met de heerlijkheid bij maniere van naasting werden verlijd. Later ging die nog over op Gerrit in 1531, Jan in 1559, Nicolaas in 1559 en Floris van Assendelft in 1570.

Aanwezig zijn: Copieën van leenbrieven voor de burgemeesters van Rotterdam van 1511, 1565. 1634, 1658.

Voor Floris van Assendelft 1512, en voor Jan van Assendelft 1559.

Acte van naasting van de heerlijkheid door burgemeesteren van Delft, welke vernomen hadden, dat door Johan van Assendelft was verkocht aan den thesaurier-generaal Joris de Bije, op grond. dat over de limieten en het schouwen van wegen en wateren met hen, als hebbende de heerlijkheid Overschie, verscheidene kwestiën waren, en nog proces hangende was voor den Hove van Holland 28 Juli 1596.

Leenbrief ten behoeve van mr. Jan de Groot, oud-burgemeester ten behoeve van de stad Delft, 20 September 1596.

Origineele acte van verkoop van de heerlijkheid aan burgemeesteren en regeerders van Delft door Jonkheer Johan van Assendelft, die zich tevens garant stelt in een proces, hangende voor den leenhove van Holland, wegens gepretendeerde koop door de stad Rotterdam 15 September 1597.

De latere verlijen van den Hoogenban geschieden gecombineerd met de heerlijkheid Ouderschie tot op 1775.

Kaart van Overschie en bijgelegene districten door den landmeter C. D. Graat 1777.

Stukken rakende de 64 hoeven van Overschie, liggende in het ambacht van Cool, waaronder een contract tusschen de gemeene ingelanden over de administratie 22 September 1582 en andere.

Portefeuille met kerk- en schoolzaken.

Verschillende extracten uit de notulen, en besognes omtrent kwestien betreffende de administratie der kerkelijke- en heilige-geest armenzaken tusschen de verschillende leden der parochie van Overschie, vertegenwoordigd door regeerders der stad Delft, wegens Overschie, regeerders van Rotterdam wegens Beukelsdijk, regeerders van Schiedam wegens Mathenesse, en verder Schiebroek, Akkersdijk en Vrouwenrecht, 1625—1629, 1634—1636, 1662—1664.

Contract tusschen de gecommitteerden van de regeeringen van Delft, Rotterdam en Schiedam omtrent het doen van reparatien aan de kerk, pastorie en schoolhuis, en het verhuren der plaatsen in graven, 3 December 1766.

Besogne op het vernieuwen van den kerktoren 1615; rekeningen wegens de administratie van dit werk 1616, 1626.

Opgaven van het aantal belijders van de verschillende godsdiensten onder Overschie en den Hoogenban, onder de poorterij van Rotterdam, Mathenesse, Akkersdijk en Vrouwenrecht, November 1798.

Extracten uit de kerkeraadsacten wegens de geschillen tusschen de ambachtsheeren in den kerkeraad over de aanstelling van een schoolmeester, tevens voorzanger, 1651 en 1652.

Stukken rakende de aanstelling van schoolmeesters, Adriaan Wilschut 1711, Michiel van Kuijck 1775, Pieter Aenmey 1785.

Overeenkomst over de afpaling van het erf, palende aan het school- en ambachtshuis, 10 October 1700.

Stukken wegens het bouwen van een nieuw school en ambachtshuis, 1723.

Resolutieboek betreffende het parochiaal kerkgebouw ter uitvoering van het 6de der additioneele artikelen van de Staatsregeling van 31 Mei 1798, loopende van 25 Juli 1798—23 Juni 1800.

Armenzaken — Copieën van contracten tusschen den kerkeraad en heilige geest armmeesteren, 1669, 1692, 1795.

Rekeningen van armmeesteren 1726, 1772, 1774.

Register van acten van indemniteit, 1714—1719.

Weesboeken van Overschie en Hoogenban 1651—1796.
Inventarissen en rekeningen van boedels in chronologische orde 1648—1810, met alphabetische lijst.
Stukken rakende de brandspuit 1748—1813.
Octrooien van de Staten van Holland voor schout en gerechten van Overschie en den Hoogenban tot het doen van zekere heffing 1749, 1761.
Keuren op het onderhouden en schouwen van wegen, heulen, kaden, wateringen etc. 1602, 1775, 1803.
Origineelen en copieën van requesten aan burgemeesters en regeerders van Delft, met daarop gestelde appointementen 1785—1804.
Rekeningen van ambachtsbewaarders van Overschie en Hoogenban 1795—1810, en van den gemeente-ontvanger 1812, 1813.
Quohieren van de verponding onder Overschie en den Hoogenban 1632—1722.
Gaderboeken alsvoren 1625—1803.
Rekeningen van de ordinaire verponding onder Overschie 1592—1805.
Alsvoren extraordinaire verponding 1732—1805.
Alsvoren ordinaire verponding onder den Hoogenban 1614—1805.
Alsvoren extraordinaire verponding 1732 - 1805.
Staten van ontvang door de secretarissen van Overschie van de 40e en 80e penningen van verkoop van vaste en meubilaire goederen, 20e penning van de collaterale successie, boeten van ongefundeerde processen, en sedert 1695 recht op het trouwen en begraven 1625—1805.
Alsvoren van den Hoogenban 1625—1805.
Quohier van het haardstedegeld 1665.
Quohieren en stukken, rakende het remplacement in plaats van de afgeschafte pachten 1748.
Doop- en trouwboek van Protestanten 1631—1660.
Doopboeken alsvoren 1660—1811.
Trouwboeken alsvoren 1660—1811.
Registers van huwelijken, gesloten voor schout en schepenen, later voor commissarissen uit het gemeentebestuur 1626—1811
Register alsvoren voor commissarissen onder de poorterij van Delft 1804—1806.
Doopboek van Roomsch-Catholieken 1800—1812.
Grafboeken der kerk van Overschie en ontvangst wegens het begraven en luiden der klokken 1614—1812.
Register wegens het recht op het trouwen 1695—1805.
Alsvoren op het begraven 1695—1805.
Alsvoren wegens het recht op het trouwen onder de poorterij van Delft 1795—1805.
Alsvoren op het begraven 1795—1805.

Registers van aangeving van lijken ter voldoening aan de ordonnantie op het recht van successie voor Overschie, Hoogenban en poorterij van Delft 1806—1811.

In mijn vorig rapport maakte ik melding, dat de doop- en trouwboeken te Oostvoorne eerst van af het jaar 1709 aanwezig waren. Aan mijn verzoek, om een onderzoek te doen instellen in het archief der kerk, is sinds door den burgemeester voldaan, en werkelijk zijn daar nog gevonden twee vroegere doop- en trouwboeken, loopende over de jaren 1641—1709, die nu naar het Rijksarchief zijn overgebracht.

Er blijft mij nu nog over U Hoog EdelGestr. rapport te doen van de voortzetting mijner werkzaamheden aan de ordening van het archief van het hoogheemraadschap van Delfland.

Ten vorigen jare deelde ik mede, dat de archieven in een nieuw daarvoor ingericht archieflokaal waren overgebracht, en voorloopig zóódanig waren opgesteld en van aanwijzingen voorzien, dat het gebruik daarvan in het vervolg geen bezwaren kon opleveren. Dit had natuurlijk betrekking op de groote daarin geplaatste seriën. De losse ongeordende papieren zouden mij successievelijk, zooals ik mededeelde, naar 's Gravenhage worden opgezonden. De daarvoor vervaardigde kist is geregeld en herhaalde malen heen en weder gegaan, zoodat reeds een aanzienlijk gedeelte der groote massa is opgeschreven en voorloopig in portefeuilles geplaatst. Dit kon niet anders dan voorloopig geschieden, omdat bij de groote wanorde, waarin het archief verkeerde, herhaaldelijk weder stukken, hetzelfde onderwerp betreffende, voor den dag kwamen, zoodat geen enkel onderdeel nog volkomen is kunnen worden afgewerkt.

Dat men reeds sedert jaren de gewoonte schijnt gehad te hebben, de stukken niet op hunne plaats te brengen, blijkt uit de groote menigte ingekomen stukken, die reeds verzameld zijn en zoo ik hoop, binnen kort in de serie, waartoe zij behooren, kunnen worden ingevoegd. Een groot bezwaar is ook, dat er van eene voorloopige sorteering der stukken niet kon komen, omdat men, ten einde de brandveiligheid van het lokaal zoo volkomen mogelijk te maken, er zóó weinig licht in heeft aangebracht, dat in de archiefkamer wegens de duisterheid niet kan worden gewerkt.

Ik hoop spoedig een aanvang te maken met het inventariseeren der in de bovenlokalen nog aanwezige archieven, voor zoover die tot groote seriën behooren.

Met de meeste gevoelens van hoogachting heb ik de eer te zijn

's Gravenhage, Juni 1890.

Uw Hoog EdelGestr. Dw. Dienaar,

J. H. Hingman.

VERSLAG

OMTRENT OUDE GEMEENTE- EN WATERSCHAPS-ARCHIEVEN

IN

UTRECHT,

over 1889,

UITGEBRACHT AAN GEDEPUTEERDE STATEN DIER PROVINCIE.

Edelgrootachtbare Heeren,

Het verslag, dat ik de eer heb U.E.G.A. hierbij aan te bieden, zal korter zijn dan het vorige. Eensdeels is een eerste verslag uit den aard der zaak uitgebreider dan latere vervolgen, anderdeels zijn in dat eerste verslag reeds de werkzaamheden besproken, door mij in de eerste vier maanden van het jaar 1889 verricht. De archieven der gemeenten Loenersloot, Ruwiel, Loenen en Loosdrecht werden in dat tijdperk geregeld, doch die arbeid is behandeld in het verslag van het jaar, waarin U.E.G.A. mij de regeling dier archieven opdroegen, en ik meen dus daarnaar te mogen verwijzen. Den 20sten April 1889 was de regeling van het archief van Loosdrecht voltooid, en kon ik mij aan eene nieuwe en omvangrijke werkzaamheid, de ordening n. l. van het oud-archief der gemeente Montfoort, gaan wijden.

Den 29sten Januari had ik een schrijven ontvangen van den heer Stalenhoef, secretaris dier gemeente, met wien ik reeds vroeger in zijne qualiteit van secretaris van het waterschap Snelrewaard, Zuid-Linschoten, Schagen en den Engh eene correspondentie had gevoerd (zie verslag over 1888, p. 382). Z. E. deelde mij daarbij mede, dat het gemeentebestuur van Montfoort eene regeling van het oud-archief dringend wenschelijk achtte, en riep daartoe mijne medewerking in. Ik haastte mij U.E.G.A. bij missive van 31 Januari van die mededeeling kennis te geven, waarop ik den 9den Februari door Uw college gemachtigd werd om met het gemeentebestuur over de voorwaarden der regeling in onderhandeling te treden. Een onderzoek, in loco door mij ingesteld, gaf al spoedig de zekerheid, dat eene regeling inderdaad dringend noodig was.

Wel is waar had de heer rijksarchivaris mr. S. Muller Fzn indertijd eenige orde in den chaos gebracht, maar er bleef toch nog veel te doen over. Het oud-archief was met allerlei stukken uit later tijd vermengd in de grootste wanorde in de vroegere schutterskamer boven de poort opgeborgen, de heer rijksarchivaris had bij gelegenheid, dat het rechterlijk archief aan het rijk in eigendom werd overgedragen, een paar dagen besteed om een aantal stukken, die uit de jaren na 1813 dagteekenden, uit de archivalia te verwijderen, en tevens om de deelen, voornamelijk raadsnotulen bevattende, afzonderlijk te plaatsen en te inventariseeren. Het grootste gedeelte van het archief was intusschen nog geheel ongeordend, alleen de losse papieren vulden eene kast. Het was inderdaad, zooals de heer Stalenhoef mij geschreven had, „een boel van belang", en die thans helaas overleden ambtenaar was dan ook ten volle van het wenschelijke eener regeling doordrongen, zoodat ik omtrent de voorwaarden der inventariseering spoedig met het gemeentebestuur eene overeenkomst kon aangaan, waaraan Uw college bij schrijven van 11 April zijne goedkeuring hechtte.

Bij eene voorloopige schifting der stukken, die mij daarop werden toegezonden, bleek mij al dadelijk, dat zich daarbij verscheidene bevonden, die in het archief niet tehuis behoorden. Vooreerst waren er, die betrekking hadden op de voormalige gerechten Heeswijk, Achthoven, Blokland, Willeskop en Heeswijk. Blokland en Willeskop waren tijdens de Fransche overheersching voor korten tijd met Montfoort tot ééne gemeente vereenigd geweest, en de papieren dier gerechten kunnen zoo voor een deel te Montfoort gekomen zijn, en hoewel zulks met Achthoven het geval niet was, was dat gerecht toch zóó lang nauw met Heeswijk verbonden geweest, dat het niet te verwonderen geweest zou zijn, zoo een deel van zijn archief dat van Heeswijk gevolgd had. Toch geloof ik niet, dat die papieren op die wijze onder de Montfoortsche archivalia zijn geraakt; vele regeeringsfamiliën dier stad stonden in nauwe betrekking tot de omliggende dorpen, de Story's, de Foreesten en anderen hebben tal van ambachtsheeren, schouten en secretarissen van Heeswijk, Willeskop etc. geleverd, en op die wijze zullen de archieven dier gerechten voor een gedeelte op het stadhuis te Montfoort zijn gekomen. Het gemeentebestuur van Montfoort begreep terecht, dat die stukken niet in het archief thuis behoorden, en zij zijn nu in de archieven dier gerechten, die thans allen op het rijksarchief berusten, ingevoegd. Alleen die, welke waterschapszaken betreffen, zijn naar Linschoten getransporteerd, en in de door Mr. van Hasselt bewerkte inventarissen aangeteekend.

Intusschen bevonden zich onder de Montfoorsche papieren nog andere stukken, die er ook niet bijbehoorden, n. l. dezulken. die

een deel uitmaakten van het rechterlijk archief, dat wel in hoofdzaak naar Utrecht was overgebracht, maar waarvan toch nog het een en ander, gelijk bij den ongeordenden toestand van het archief onvermijdelijk was, te Montfoort was achtergebleven. Het waren er intusschen slechts weinige, omtrent welke geen twijfel, dat zij tot het rechterlijk archief behoorden, kon bestaan, het meerendeel bestond uit particuliere papieren, die waarschijnlijk bij de regeling van boedels in het archief waren gekomen, of als bewijsstukken in processen hadden gediend. In beide gevallen behoorden zij dus tot het rechterlijk archief, en ik heb dan ook geadviseerd om ze daarbij te voegen; eene uitzondering heb ik slechts gemaakt voor die enkele stukken, welke op de burggrafelijke familie zelve betrekking hadden, en te Montfoort kunnen achtergebleven zijn, toen het burggraafschap aan de Staten van Utrecht werd verkocht (1648). De overige stukken werden met machtiging van het gemeentebestuur naar het rijksarchief overgebracht.

Het Montfoortsche archief werd door mij overigens in twee hoofdafdeelingen verdeeld, waarvan de eerste alle stukken omvat, die tot het archief van het stadsbestuur hebben behoord. Deze rubriek bevat 435 nummers van den inventaris. Dit getal kwam mij zoo groot voor, dat ik meende deze rubriek in verschillende onderafdeelingen te moeten splitsen, al ware het maar om dengene, die iets in het archief na te sporen heeft, het onderzoek gemakkelijker te maken. Zoodoende werden afzonderlijke rubrieken gewijd aan de stukken van algemeenen aard omtrent den magistraat en de burgerij, waartoe de raadsnotulen, de ingekomen stukken, de nominaties der schepen en diergelijken werden gebracht, aan die betreffende neringen, beroepen en gilden, aan die betreffende openbare werken, waartoe ik ook alles bracht, wat op den schouw der wegen en wateren betrekking had, aan die betreffende provinciale en stedelijke belastingen en de financiën der stad in het algemeen, welke eene zeer uitgebreide en belangrijke afdeeling vormen, aan die betreffende het beheer der pastoriegoederen, hetwelk aan het gemeentebestuur was opgedragen, en aan die betreffende het aandeel der stad in het bestuur van de provincie en het rijk, meerendeels afschriften van stukken, bij de Staten van Utrecht ingekomen.

De eerste rubriek is vooral belangrijk, omdat daarin verschillende copieën van handvesten en keuren der stad uit de middeleeuwen voorkomen. Het is te betreuren, dat de toestand, waarin zich deze stukken bevinden, van groote verwaarloozing getuigt. Althans aan een register, dat een aantal handvesten en keuren bevat, ontbreken de eerste pagina's; waarschijnlijk is daardoor echter alleen de aanvang der costumen en usantiën der stad, in 1570 op last van Alva beschreven, verloren gegaan, en van de cos-

foort was watergraaf. Het college had te zorgen voor het onderhoud van den IJssel, van waar hij de baronie van IJsselstein verliet, tot waar hij het grondgebied van Holland bereikte. Een diergelijk college was dat van dijkgraaf en heemraden van den Zuid-IJsseldijk. Ook hiervan was de maarschalk van Montfoort dijkgraaf, terwijl van de zes heemraden de eerste door de stad werd gesteld, en de overigen respectievelijk door Heeswijk, Willeskop, Blokland, Dijkveld-en-Rateles en Heeswijk (2e lid). Het college schijnt niet van beteekenis ontbloot te zijn geweest, getuige het feit, dat het rechtspraak uitoefende. In een fragment van de notulen der heemraden komt ook de rol voor, en er zijn ook stukken uit voor het college gevoerde procedures voorhanden. Eene laatste afdeeling van den inventaris wijdde ik aan allerlei stukken, toevalligerwijze in het archief berustende. Daaronder behooren in de eerste plaats de reeds boven vermelde papieren, die de burggraven en hunne familie betreffen, en voorts enkele andere stukken, gedeeltelijk de memoriegoederen, gedeeltelijk de onder het maarschalkambt behoorende gerechten aangaande. In het geheel wijst de inventaris 626 nummers aan.

Daaronder zijn ook de charters begrepen. Ik heb mij ten opzichte hunner regeling grootendeels gehouden aan het beginsel, door Mr. S. Muller Fzn. in zijn Inventaris van het kapittel van St. Pieter ontwikkeld. Een stuk, dat op perkament geschreven is, behoort daarom niet anders geïnventariseerd te worden dan een op papier. Aan de andere zijde kunnen charters niet op de gewone wijze worden bewaard, maar dienen zij afzonderlijk in doozen geborgen te worden, waar zij elk hun eigen nummer hebben, zoodat zij stuk voor stuk dienen te worden omschreven. Om dat dubbel doel te bereiken maakte ik van de charters een afzonderlijken inventaris, waarin zij chronologisch genummerd zijn, maar tevens nam ik ze in den algemeenen inventaris op, en verwees daarin bij elk nummer naar de charters, die er toe behooren. In den algemeenen inventaris hebben dus verscheidene charters hetzelfde nummer, dat soms ook andere stukken dragen, zoo zij op dezelfde zaak betrekking hebben, doch in de afzonderlijke lijst der charters heeft ieder stuk zijn eigen nummer. Er bestond reeds een inventaris der charters, indertijd op het rijksarchief bewerkt, maar deze is geheel omgewerkt. Vooreerst zijn er alle particuliere charters uit verwijderd en bij het rechterlijk archief gebracht, waarbij zij behooren, en bovendien zijn er nog een aantal charters, die uit de losse stukken te voorschijn gekomen waren, bij gevoegd. Het getal charters bedraagt nu 90, doch zij vormen niet het belangrijkste deel van het archief; het zijn meerendeels eigendomsbewijzen van goederen der stad of der armenfundatiën, en afgeloste schuldbrieven. De overige archivalia (met

uitzondering der gebonden raadsnotulen) werden in een aantal portefeuilles geborgen, waarvoor het gemeentebestuur bereidwillig gelden beschikbaar had gesteld, en het geheele archief werd in een aan de raadzaal grenzend vertrek geplaatst. Deze werkzaamheden hadden een geruimen tijd gevorderd, en eerst 31 Januari 1890 kon ik U.E.G.A. den inventaris toezenden.

Intusschen was eene overeenkomst aangegaan met de besturen der gemeenten Leusden en Stoutenburg betreffende de regeling harer archieven. Reeds den 4en Maart 1889 zonden U.E.G A. mij eene missive toe van die beide gemeentebesturen, waarbij zij de hulp der provincie voor de ordening van het archief inriepen, en werd ik tevens gemachtigd tot het voeren der voorloopige onderhandelingen. Daar met de regeling van het archief van Montfoort toen nog zelfs geen aanvang was gemaakt, scheen het overbodig van die machtiging een onmiddellijk gebruik te maken. Eerst in het laatst van September stelde ik een onderzoek in naar den toestand der archieven van Leusden en Stoutenburg, die beiden in het gemeentehuis te Leusden maar in afzonderlijke kasten werden bewaard, en dank zij de medewerking van den burgemeester, den heer van Boetzelaer van Oosterhout, kon ik U.E.G.A. weldra eene voorloopige overeenkomst ter goedkeuring aanbieden, waarop ik den 16en November gemachtigd werd op de daarin vervatte voorwaarden tot de inventarisatie over te gaan. Beide archieven zijn vrij uitgebreid, en het archief van Stoutenburg vereischte bijzondere zorg door den verwaarloosden toestand, waarin het verkeerde. Het grootste gedeelte der papieren was zoodanig door de vocht aangetast, dat bij de minste aanraking brokken dreigden los te laten. De bergplaats van het thans geregelde archief (den 6en Mei ontvingen U.E.G.A. er den inventaris van) schijnt intusschen vochtvrij te zijn, en het kwaad is dus nu gestuit, maar wat eens bedorven is, is niet meer te herstellen. Ook uit dit voorbeeld blijkt weer opnieuw, hoe gewenscht het is, dat de gemeentebesturen van de hun aangeboden hulp gebruik maken, en hoe het waarlijk hoog tijd is, dat in den toestand van vele archieven wordt voorzien. Ik verdeelde den inventaris in twee afdeelingen, in de eerste behandelde ik het eigenlijke oud-archief, in de tweede worden allerlei stukken vermeld, die toevalligerwijze in het archief zijn opgenomen. Tot die laatste rubriek behooren o. a. een aantal stukken, betrekking hebbende tot de administratie der goederen van de ambachtsheeren van Stoutenburg, welke gewoonlijk aan den schout was opgedragen, waardoor die papieren bij de stukken van het gerecht zijn gekomen. Een aantal andere stukken dier afdeeling hebben een diergelijk lot gehad: zij zijn afkomstig van H. van den Heuvel, die secretaris, gadermeester en schout van Stoutenburg is geweest. Zij betreffen meerendeels zijne

administratie als percepteur der gemeente Hoevelaken, welke betrekking hij vervulde, toen hij tijdelijk zijne ambten te Stoutenburg had verloren, ten gevolge van de vereeniging van dat gerecht met Hoevelaken (1812). De eerste afdeeling bevat vooral vele stukken over het onderhoud van bruggen, wegen en wateren.

Het archief van Leusden, dat daarna aan de beurt kwam [1]), is vooral belangrijk, omdat men er den omslachtigen toestand der oude administratie uit leert kennen. De tegenwoordige gemeente Leusden omvat de beide voormalige gerechten van Leusden c. s. en Asschat, en het eerste gerecht bestond weder uit vijf buurten nl. Leusden-en-Heetveld, Leusbroek (thans Nieuw-Leusden), Hamersveld, Snorrenhoef en Donkelaar. De belasting op het gemaal bv. werd niet over elk der beide gerechten afzonderlijk omgeslagen, neen een gedeelte van Leusden c. s. (nl. Leusden-en-Heetveld, Leusbroek en Hamersveld) ressorteerde onder den molen van Bavoor, Snorrenhoef, Donkelaar en Asschat onder dien van Santbrink. In het logiesgeld werd het geheele kerspel van Leusden (samengesteld uit de gerechten van Leusden c. s., Maarn-en-Maarsbergen, Asschat, Hoogland, Emmeklaar, Stoutenburg en Duist-de-Haar-en-Zevenhuizen) aangeslagen, en dat aandeel werd dan over de verschillende gerechten verdeeld. Daarbij werden dan echter weer Leusden c. s., Maarn-en-Maarsbergen en Asschat als één gerecht beschouwd, en de quote van die communiteit (gelijk men diergelijke combinaties toenmaals noemde) werd dan weer tusschen de drie gerechten verdeeld, en bij elke repartitie kregen schout, schepenen en secretaris weder hunne leges, zoodat de ingezetenen in die lasten veel meer bijdroegen, dan hun aanslag beliep. Vooral Leusden c. s., Maarn-en-Maarsbergen en Asschat werden in het laatst der 17e en het begin der vorige eeuw als één gerecht behandeld, zelfs de dorps- of buurlasten werden gemeenschaplijk omgeslagen. Eerst na den dood van den schout Munnix (1718), die de drie gerechten onder zijne administratie vereenigd had, kwam hierin verandering, en kregen de dorpen een meer zelfstandig bestaan. Leusden c. s. en Asschat bleven echter altijd nauw verbonden, totdat zij in 1811 tot eene gemeente Leusden vereenigd werden.

Om in het archief dus zoovel mogelijk orde [2]) te brengen, ver-

(1) Tegelijkertijd met het archief der gemeente regelde ik ook dat der ambachtsheerlijkheid, thans toekomende aan mevrouw de weduwe Scheltus van Leusden te Amersfoort. Het is van kleinen omvang, maar er komen enkele stukken in voor, die op het kerspel betrekking hebben.

(2) Dat de grensverwarring in deze streken inderdaad verbijsterend was, kan hieruit blijken, dat in het archief een aantal circulaires voorkomen, gericht aan het gerecht of de municipaliteit van Hamersveld of de Zwartesteeg, naast gelijk-

deelde ik den inventaris in zes rubrieken. In de eerste plaatste ik de stukken, die het gerecht van Leusden c. s. betreffen, in de tweede die, behoorende tot het oud-archief van Asschat, in de derde die, welke die beide gerechten gemeenschappelijk raken, in de vierde die van de communiteit van Leusden c. s., Maarn-en-Maarsbergen en Asschat, in de vijfde die van het kerspel en in de zesde die, welke over de gemeente Leusden, zooals zij sinds 1812 bestond, handelen. Ik acht mij nog verplicht Uwe aandacht te vestigen op de eigenaardige wijze, waarop te Leusden de acten van indemniteit werden bewaard. Gewoonlijk vindt men die stukken chronologisch bij elkander gevoegd; te Leusden is het anders: de acten, die van hetzelfde dorpsbestuur of dezelfde diaconie zijn uitgegaan, zijn er bij elkander geplaatst, en dientengevolge kan men door deze stukken (die overigens gemeenlijk alle belang verloren hebben) een blik slaan op de wisseling der bevolking in de vorige eeuw. Die wisseling bestond in eene gestadige verhuizing naar het westen: er komen bijna geene acten uit het westelijk deel der provincie of uit Holland voor, er zijn er vrij wat meer, die in Munsterland en vooral die in Gelderland zijn afgegeven. Overigens is ook dit archief rijk aan stukken over het onderhoud van bruggen en wegen. Den inventaris er van ontvingen U.E.G.A. den 2den Juni jl.

Hiermede aan het eind van mijn verslag gekomen, heb ik de eer met eerbiedige hoogachting te zijn,

Utrecht, 4 Juni 1890.

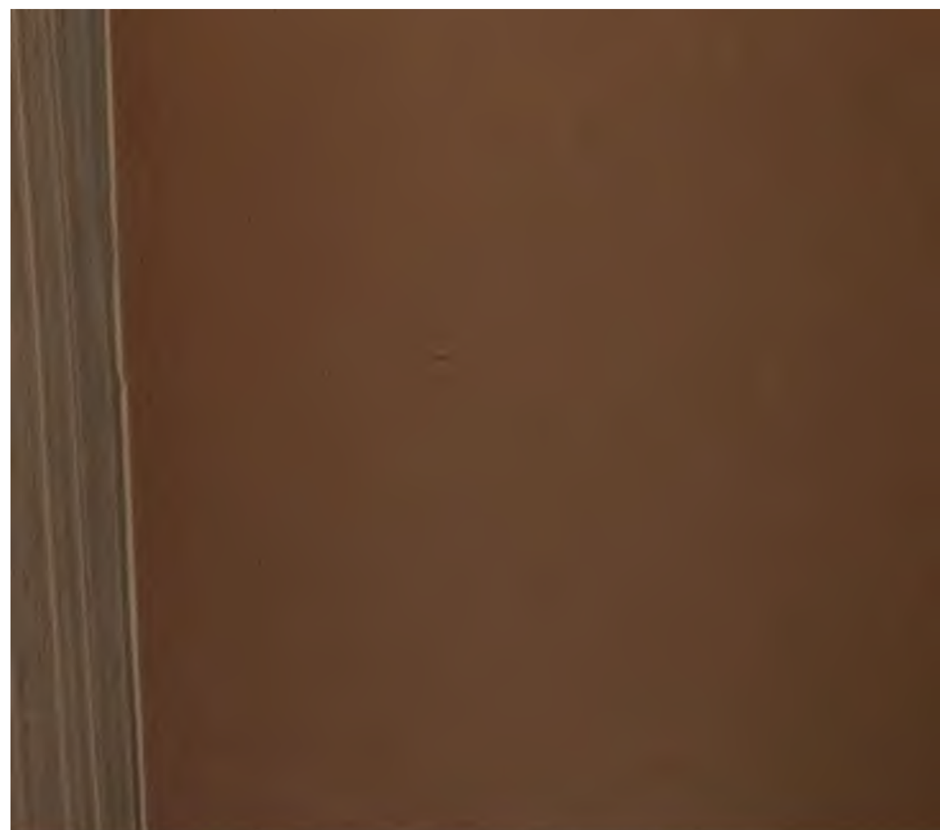
Edelgrootachtbare Heeren,

U.E.G.A. dienstwillige dienaar

R. Fruin Th. Azn.

---

luidenden aan het gerecht van Leusden c. s. Het provinciaal bestuur zelf, van wien deze stukken zijn uitgegaan, wist dus niet, dat Hamersveld of de Zwartesteeg niet een eigen gerecht was, maar de plaats, waar het gerecht van Leusden c. s. vergaderde.

3 9015 03976 7